

בס"ד

קובץ כל ספרי ניקור

המובהקים

חלק י'

שער כללי

הו"ל בחמלת ה' עלי בזכות אבותי ורבותי הקדושים זי"ע

הק' שלום יהודה גראס, אבדק"ק האלמין יצ"ו

ספר א: [שערי רב שמואל בן חפני](#) אחרון הגאונים בישיבת סורא (נפטר ד' אלפים תשצ"ד - 1034), שער בדיקת הבשר (כתב יד אדלר 578 בנ"י), יצא לאור אחיעבר בא"י, ת"א. שנת תרפ"ז לפ"ק

ספר ב: [ספר האורה](#) כולל פסקי דינים והלכות לרבינו שלמה בר' יצחק ז"ל הנודע בשם רש"י על ניקור החלבים על פי כתב יד ישן מעזבון החיד"א ז"ל.

ספר ג: [סדור רש"י](#) כולל פסקי דינים והלכות בענין ניקור החלב, יצא לאור על ידי הוצאת "יהדות" בני ברק תש"ם לפ"ק

ספר ד: [תשובות הרמב"ם על הניקור](#) יצא לאור על הרב יהושע בלאו הוצאת מקיצי נרדמים ירושלים.

ספר ה: [תשובות רש"י דיני ומנהגי הניקור](#) מאת הרב ישראל ש. אלפנבין ור' לוי גינצבורג שליט"א.

ספר ו' : [דף מספר שו"ת משיב דבר](#) וקונטרס לחם שערים על ענין הניקור
ספר ז' : [מודעה נחוצה לקהל השם](#) הנני מודיע לכל בני ישראל שאני אברהם
ישראל שיינפיל, שוחט ומנקר מוסמך מבי"ד הגדול שבירושלים משנת תרפ"ח,
שעזבתי החנות איטליז חיימאוויץ, ואין לי שום אחריות. חול המועד פסח תשמ"ח
לפ"ק.

ספר ח' : [קריאה דחופה לבני ישיבות](#) יעל איסור אכילת בשר מפני ששוחטים
נבילות וטריפות ומאכילים חלב הכליות שהוא איסור כרת.
ספר ט' : [גביית עדות על איסור חלב](#) מהרב הגאון ברוך מרדכי מייזליש שליט"א,
מנקר מומחה מארץ ישראל, העיד על ט"ו חלקים בשר שקנו מבוטשערס חרדים
וכולם היו מלאים עם חלב, שנת תשמ"ג לפ"ק

ספר י' : [עדות על מצב הניקור](#) – מהרב הגאון ברוך מרדכי מייזליש ראש מנקר
בפתח תקוה, חתן הגה"צ המפוי' ר' אברהם חיים נאה זצ"ל בעל שיעורי תורה
קצות השולחן ועוד.

ספר י"א : [לאפרושי מאיסורי מירחון תורני](#) - הופיע בעיר סאטמאר שנת תרצ"ו
שכל העיר נכשלו באסור חלב שעל הכבד. מירחון לקט שושנה.
ספר י"ב : [מבצר היהדות באנגליה](#) - תולדות "מחזיקי הדת" מאת דוב חומה -
מלחמת העולם על כשרות הרבנים והשוחטים וניקור החלב, המכשולות הגדולות
עלו עד לב השמים וכל הרבנים הגדולים בתוכם החפץ חיים לא היה יכול להציל
את אנגלי' ממאכלות אסורת.

ספר י"ג : [מסורת הניקור](#) - ביאור ענייני הניקור עפ"י הקבלה שבידינו בטעמים
ונימוקים מקורם וגדריהם וביחוד בדין חלק הפנים. ובראשם הלכות הניקור
להמהר"ץ ז"ל שהעתיק והעלה בכתב בימי הרמ"א ז"ל ותחת הוראתו את קבלת
פרטי הניקור למעשה שנמסרו בעל פה מדור לדור בשימוש המנקרים. ואחריו בא

סדר הניקור בקצרה, אשר חיבר תלמידן המהר"י סורזינה כ"ץ ז"ל. י"ל ע"י ה"ס ויואל משה, לונדון תשמ"ו לפ"ק.

ספר י"ד: [מאורע תשמ"ג ה' חלקים](#) - פרטי - כל אודות ההתעוררות לתיקון הניקור והלקולים שנתהוו מהמחלוקת הנוראה. - סיבות המצב שקדם לזה והמסתעף. ערוך בחמשה חלקים. חלק א' תוכחתה של תורה. הוראה ואזהרה לאפרושי מאיסורא ממרן גאב"ד קאשוי שליט"א. ב. מכתב מפורט המבאר את כל חלקי הענין, יסוד ההוראה, והפרסום בשער בת רבים.

ספר ט"ו: [מי יאכילנו בשר](#) - למען דעת - קריאת קודש לאחינו בני ישראל בני קל חי! האמת בענין ניקור, גביית עדות הביד"צ דהעדה החרדית, נאום הביד"צ, סדר הניקור שנהגו בעיר פעסט, למה סילפו? 10 מתוך 12 המנהגים עשרה נהגו באונגארין לנקר. ומדוע סילפו בזדון בקובץ פרי תמרים, ראה לפי סדר האותיות שגבו הביד"צ בירושלים. כאן יבואר לעיני הקורא הסילוף האיום ונורא שנעשה בקובץ פרי תמרים. מדוע? כתבו באות ט' על חלב הכליות שאיסורו בכרת שהוא שומן ומותר לכתחילה? ראה תמונות מחלקי הבשר שנתגלו, מדוע באות ג' וד' הכריחם לסלף מנהג פולין ורוסיא שהסירו החלב הנ"ל? הרבה גביית עדות על הבשר שמצאו מלא חלב הכליות, ועוד. יצא לאור בשנת תשמ"ג לפ"ק ספר ט"ז: [הוראה ואזהרה לאפרושי מאיסורא](#) - מכתב אזהרה נגד אכילת בשר בהמה ממרן הגה"ק אדמו"ר מקאשוי שליט"א - י"ג מדות של רחמים שנת תשמ"ג לפ"ק. אסור לאכול מן התורה שום בשר בהמה כי נשאר עליהם חלק אחוריים רח"ל.

ספר י"ז: [פני הארי' החי](#) - ווארשא תרס"ב.

ספר י"ח: [רוח חיים](#) - מרבי חיים פלאג'י זצ"ל.

ספר י"ט: [בולעטין #1 - וועד משמרת הניקור](#) ארגון מוקדש לתיקון מצב הניקור באמצעים של בירור, חקירה ודרישה, התיעצות, הודעה, והצעה. - חודש תשרי

תשנ"ד – קובץ כל ספרי ניקור המובהקים, - בו נקבצו תחת גג אחד שבעים וחמש (75) ספרי ניקור היסודיים אשר מהם יתד ומהם פנה בכל הדורות לסדר הניקור האמיתי ובכל קצות הארץ תמכו וסמכו הרבנים ומנהיגי דור ודור על הספרים הללו בלבד, וב"ה לא אונה להן כל און! - הספרים נכתבו על ידי גדולי הדור שהעניקו חמה בתורתן ופרישותן וכבר נתנו מהודם על הספרים גדולי הדור בהסכמתן החמה והנלהבת.. - הוציא לאור בחמלת ה' עלי בזכות אבותי ורבותי הקדושים זכותם יגן עלינו - הק' שלום יודא גראס רב דקהל "מגן שאול" ד"האלמין" ור"מ בישיבה וכלל "בית ישעי" "מכון להוראה בשחיטות ובדיקות"

ד"ר ב. מ. לויין, חיפה.

שערי רב שמואל בן חפני

אחרון הגאונים בישיבת סורא

(נפטר ד"א תשצ"ד - 1034)

א.

שערי ברכות

(כ"ו אדלר 1765 בנורק)

ב.

שער בדיקת הבשר

(כ"ו אדלר 578 בנורק)

תוצאה מיוחדת

(סתוך אוצר הגאונים כרך א' וננוי קדם כ')

חיפה. אלול תרפ"ז.

«אחיעזר» בא"י, תל-אביב.

המחיר 4 ג"מ. בתו"ל 20 סנט.

Schaare R. Samuel Ben Chofni

Der letzte Gaon in Sura (St. 1034)

I.

Schaare Berachoth

II.

Schaar Bedikath Habbasar

VON

Dr. B. LEWIN

HAIFA.

Erez-Israel.

Bloch Publ. Company 31 W. 31st. St. New-York.

קונטרס מסוים זה קובע ברכה לעצמו בתוך פירושי הגאונים לברכות בכלל ולפרק „כיצד מברכין“ בפרט. ואולם מתחלה היה, כנראה, הקונטרס הקטן הזה גדול יותר והיה שער רחב לכל סוגי הברכות השונות המפורזות כה וכה בכל השנים בכלל ובמסכת ברכות בפרט עד שנחכנסו בו גם סדר ברכות של שמיע א), ברכות אירוסין ב) ואף ברכת שהחיינו של בדיקת חמץ ג). אך המעתיקים השונים, כנראה, מעטו את דמותו עד שהסירו מתוכו גם ברכת שהכל על יין מבושל ד). גורם לדבר היתה גם השפה הערבית שבה חובר מתחלתו. ומכאן גם הסגנון הקשה וגם השנויים המרובים שחלו בו. ואף המקום גורם. המקום שסם נמצא קונטרס זה ככיו מוכיח שהיה כלי חפץ ביד המעתיקים רק בתור צרוף לכמה ענינים שחברו יחד בספר אחד. ומשום כך נשמע בתוכם גם בלי שמו עליו עד אשר הכירו הראיה ויזם באחד הקובצים, כיו אסור והיתר, והדפיסו ראשונה בסירוגין בבית-חלמוד שנה ב' עם מעט תקונים והרבה לקויים שנשתרשו בו וגם עם תוספת יתרה בסופו שאינה כלל מעצם הקונטרס ובאה ככיו שלפנינו במקום אחר. והנה כאן לפנינו העתקה מכיו אדלר סי' 1765 דף 102-105 ע"ב, שאמנם גם היא לקויה וחסרה לכדו, אבל בכמה מקומות עולה היא על הראשונה. והיתה לנו ליסוד הקונטרס הזה המוגה גם על פי זו שכבר נדפסה ומתוקן במרוכעים.

שער ראשון. הודיענו מה שאי רזיל אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה ואם יהנה מן העולם הזה בלא ברכה מכל, מאי תקנתיה ילך אצל חכם [וקשו בה מאי עביר] ליה ופרקי' אלא אמר רבא ילך אצל חכם וילמדנו ברכות מעיקרא כרי שלא יבוא לידי מעילה. הברכות יש בהן כללות ופרטות וכל מין ומין תן לו מעין ברכתיו, ומה יכבד עלינו המשא ומה טורח יש כאן למה נעצל ה) מהן והוא בחסרו לא הלאנו ולא הונענו כרכתי' (מיכה ו, ג') עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בו, ולכך יש לברך בכרכותיו אשר צום ואשר רצם. שער ב'. והשער השני הודיענו כי מינין אשר צינו לברך עליהן ז' ומאותן י' ז' מינין. והן מאבל ומשתה וריח ומראה ומשמע ועשית מצוה ומעשים אחרים ואלו הן ה' הדגשות אשר ברא יוצרנו להועילנו כי המאכל והמשתה * חלק ז) הטעם כרכתי' (איוב י"ב, י"א) וחיך אוכל יטעם לו והרית | והמראה ח) והמשמע | שלשתן חלק ההדגשות, בריח (ר) כתי' (בראשית כ"ג, כ"ז) ראה ריח בני וכת' (איוב כ"ב, ה') לשמע אחן שמעתך, וכת' (משלי כ, י"ב) עין רואה ואחן

א) „שערים דר' שמואל בן חפני כ"ץ. בסדר ברכות אומר בברכת בונה ירושלים בא"י בונה ירושלים, פי' בריח ברכות“... (זכרון לראשונים ח"ג צד 34 הערה 89 ע"ש). כ) „ובסעודה אירוסין פסק רשב"ה שאפי' אם ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעונו“ (הגהות מימוניות ה' ברכות ה, ג' ומדרכו בחובות פ"א סי' קל"א. ועי' זכ"ל"ר שם הערה 111). ג) „בבדיקת חמץ נמצא בשערי רשב"ה שיש לברך שהחיינו“ (הגהות מימוניות שם י"א, פי' והי' חמץ ומצה ג' ז'); „בשערי ברכות של רבי' שמואל הכהן בן חפני הצריך לברך זמן אנדיקת חמץ“ (ליקוטים מה' אמריכל בס' חמשה קונטרסים כ"ז ע"ב. ועי' עוד זכ"ל"ר שם הערה 88). ד) „ובשערים דרשב"ה הכהן מצאתו: ועל היין המבושל ועל אנימילין מברכין שהניב“ (ראבי"ה מס' פסחים, ח"ב צד 35 ע"ש). ומקובו היה, כנראה, בשער ח' המקוצר לפנינו ע"ש. ה) משא הברכות ומה טורח יש כאן ולמה נתעצל (בית). ו) = ומה אותן? ז) בבית ובכ"י: וחיך. ח) בכ"י: והמאכל והנשמע.

שומעת ונון ועשית מצוה א) דכתי' (בראשית כ"ז, י"ב) אולי יסודשני אבי.

השער הנ"ל מנין הברכות אשר חייבנו לברך על המאכלי' לפנינו ולאחריתם והם ט' ברכות ה' בהן לפני המאכל המוציא להם סך הארץ וכדרא מיני מוננות וכדרא פרי העין וכדרא פרי האדמה ושהכל נהיה ברכו ואע"פ שהברכה ה' היא שהכל הדבר ידוע שיבשר לברכה על סקצת האוכל ויבשר לברכה על סקצת שיתאיה ב) אבל הרי האחר[ו]ת לא יבשר לפנינו אלא על סקצת האוכל ואח"כ ה' די ברכות לא יבשר לברך אלא לאחר המאכל והן ברכת [המוון] ועל הכתיה ועל העין ועל פרי העין ואחר ה) [אכילה פירות האילן] (וכדרא נפשות רבות ודי חסרונן על כל מה שברא ו[אח"כ] הברכה הרי שהיא בורא נפשות [ה]דבר ידוע שיבשר לברכה אחת אחר סקצת המאכלות ויבשר לברכה אחת אחר סקצת המשתאות.

והלכה הוחת היא שאין מברכין בורא מיני מוננות י) אלא על דבר שהוא מחכשת המינין ועל מה שיש בו מה המינין כאשר אמרנו בתלמוד (ל"ז: רב ושמואל) דאמרי הרויה כל שהוא מה המינין מברכין [עליו] בורא מיני מוננות להוציא אורז, ודוחן ומוצא בהן שאין מין דגן שאין הלכה כר' (אלעזר) [ויתכן] בן גורי דאסי' אורז מין דגן הוא יא).

ואנחנו יודעין שברכת בורא פרי העין על פירות האילן הוא כאשר שנינו (ל"ה.) כיצד מברכין על הפירות על פירות האילן הוא מברך כשה[עין] חוץ מן היין שעל היין הוא מברך בורא פרי הגפן וזה [ו] סיבון לפירות האילן כל שאתה נוטל פירותיו ועצו מתקיימת זהו אילן ומברכין על פירותיו בורא פרי העין יב).

א) חסרון משושים יש כאן והוא מה שכתב האשכול ח"א ריש צד 64: "... ואיבא דמוסרף על אלה ששה חלקים חלק ויין הרגש משושים. ורגנו שמואל אכן חפני דיל הוכירו בחבורו שערי ברכות ולא פרשו. ואפשר על משושים תפלין קאמר אליבא דרבנן דמי רב אשי (סוכה ס"ז) הכל אימת דממשמשו בהו מברכין" (ועי' תרכ"ו זכרון לראשונים ח"ג 33, הערה 85).
 ב) == שיתאיה? == "משתאות" (בית). ומן "לברכה" עד "לברכה" הפר ר"ס. ג) אולי: לפנינו ולחלקן לברך וכו'. ד) = ולאחריתם. ה) בגוף הכ"י מכתוב: ואח"כ = ואחר בן (ב"ח). ו) האשכול ח"א צד 63 ע"ש. והוא לקיח מ"שערי ברכות". ז) = ברכה בפני עצמן. ח) = ברכה. ט) כנראה שזו היא כונת הפסקא: "ואנחנו יודעין" שכאן להלן. י) מתחלת המוקף ברובע בהפסקא הקודמת עד כאן חסר בכ"י ומקובץ פנוי. והשלכטו עפ"י בית וכן "והלכה רוחת" עד "אורז (ודוחן) מין דגן" הובא בשבחי' השלם סוף סי' קצ"ט 120 ומשם יתר המוקף ברובע. ובכ"י וב"ח הוא משובש. יא) והשוה אוצר התשובות סוף 86 סי' ר"ס. יב) ובהמוסף בבית שנה ב' 385, ובתוצאה המיוחדת סוף צד 10: "וזה הסיבון לפירות של אילן כל שאתה נוטל פירותיו ואין עצו מתקיים אינו אילן ומברכין על פירותיו ב"ש האדמה.

שער ד'. אשר אנחנו חייבין לברך על מיני שתייה לפניהם ולאחריהם והן ד' שתיים ולאתר כ"ו. והשתיים אשר לפניהם על היין כפה"ג [ושהכל נ"ב] ואתרו שתיים [על הגפן ועל פה"ג] ובורא נפש רכות א'.

שער ה'. נפרש הברכות אשר אנו חייבין לברך [על הריח] והן ה' ברכות בורא עצי בשמים ובורא מיני בשמים ובורא עשבי בשמים ואשר נתן ריח טוב בפירות ובורא שמן ערב, ואין מברכין בורא עצי בשמים (ו) על מוגינו בלעז שהוא מין היה אשר ראינו ואשר ג' מצינו (מ"ג) א"ר תייה בריה דרבא בר נתני [א"ר הסרא] אמר רב ואמרו לה אמי רב הסרא אמי זעירי על המוגכות כולן מברך עליהן עצי בשמים היין מסודש גינו שהוא מין היה ומברכין עליו בורא מיני בשמים וכל הבשמים שצומחים כגנות מברכין עליהן בורא [עצי] בשמים וורד והבצלת השרון אבל הצוסחין במדבריות מברכין עליהן בורא עשבי בשמים (ד) הדם (משרשייא) דנקיט מגנייתא מברכין עליהן בורא [עצי] בשמים דמברכא בורא עשבי בשמים ועל האתרוגין ועל התפתחין וכיוצא בהן שיש להם ריח טוב מברכין עליהן אשר נתן ריח טוב בפירות. ואחרי שפירשנו הברכות על המאכל והמשתה והריח שביארנו (ה) לפרוש המצות [הברכות] על הדברים הנראים והנשמעים על כל המצות כי כולם מפורשות כתלמוד בפר' הרוואה מקום שעשו נסים וכו'. שער ו'. נוד[ן]ע כל סה שאנו (ו) חייבין לברך עליו לפניו ואין אנו חייבין לברך עליו לאחריו, וכל הטעון ברכה לפניו [טעון ברכה לאחריו ויש שמעון ברכה לפניו] ואין טעון ברכה לאחריו [ואמרו רבותי] כתלמוד בדבריהם כל הטעון לפניו גלוי וידוע אלא אי זה הוא שטעון ברכה לפניו ואין טעון לאחריו וכן אסרינן (ס"ד) לאתויי מאי לאתויי ארבעה (ז) דברים תחלתו (ח) ירק וכן אמר(ג) לרב יצחק בר אבדימי למעמי ירקא ופירושו על דעת ר' יצחק [שהוא] מברך אחר אכילת (ט) ירק לאיתויי (י) מאי. וחזרו ואמרו (שס) לאתויי מאי יא. ועוד אמרו על דעת רב פפא שהוא מברך לאחר שתיית מים (יב) וחזרו ואמרו לאתויי מצות

א) השער הזה, כנראה, לקוי בחסרו. ב) האשכול היא צד 63. ג) ואין מברכין בורא מיני בשמים אלא על המוגינו שהוא מין היה אשר ראינו ומצינו (כ"ח). ד) כאשר אמרנו אמר רב משרשייא כנקום מגנייתא (כ"ח). ואולי צ"ל: הדם, [רב] משרשייא אמר: דנקיט מגנייתא (מן הגנות). ה) אולי צ"ל: שוב אין אנו צריבין לפירוש הברכות על כל המצות על הדברים הנראים והנשמעים. וכ"כ: "שכחנו לפרוש". וצ"ל: הנחנו לפרוש. ו) כנראה צ"ל: שאין אנו ויש כאן ג' חלקים: (1) שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו. (2) שטעון לפניו ולאחריו. (3) שטעון לפניו ולא לאחריו, והוא החלק השני. האמור להלן לפי סדר הלשון של רב פפא. ז) המוקף מביא, וכפי שלנו משוכש: "ונשאו רבותי התלמוד בידיהן ואמרו כל כל הטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו גלוי וידוע אי זה הוא רבר שטעון ברכה לאחריו וכן אמרנו להיתירו". ח) ח"ל: הראשון. ט) ככ"ל. האכילה, ותקנת. י) מכאן עד לאתויי מצות (חסר כבית) יא) כך הגירסא במס' נדה היא סעיב ע"ש. וכ"כ: "מצות". יב) ככ"ל: מהן.

(וחזרו ואמרו לאתווי טיא ולאתווי מצות) ועוד [אכרו] א) על דעת חכמי ירושלם (הן ב) בני מערבא שבכרכין אחר עשיית ג) המצות ד) בא"י אמ"ה אקביו לשמור תקו לאתווי מאי, לאתווי ריחני. והפי' ה) הוה הוא ההל"כה שאין אנו חייבין לברך על הריח ברכה אחרונה וחייבנו ו) לברך לפנינו. ועוד הדברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם אבל לא לאחריהם כאשר אמר רב פפא (מ"א:) אבל יש הפרש בין הרברים האלה ובין ברכת הריח כי ברכת הרברים האלה תבוא בכלל ברכת המזון ולא לריח ברכה אחרונה גם אין ברכה שתבוא ברכת הריח לאחריו בכללה וזה פ"י י"פ.ה.

ויש למעלה לר"מ סיף מאחר שנשאר שני חלקים.

(והחלק הראשון שאין אוכל חלק א' ז.) על כל המאכלים שאדם ומשקה [ולא] וזלמו שחייבנו לברך עליו אוכל מברך לפניו ולאחריו חוץ מפתות לאחריו ולא חייבנו לברך עליו לפניו. מכות שאין מברך לאחריו.

(וזה חלק) השני הוא, מה שלא חייבנו לברך עליו לפניו ולאחריו לא נברך וזהו חלק אחר ח) בין ג' חלקים שאמ"ר רב פפא [דהלכתא]. והחלק הראשון דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת] הסעודה [כאשר שנינו] בך על הפת פטר את הפרפת. והחלק השני דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כמו כל מיני מתיקה שיש בהן מין דגן טעונין ברכה לפניו ואין טעונין ברכה לאחריהם וטעמו של רב שכולו ט) לאחריהן ככרתמ"ו. וראיה לדבר שאילו ברכנו לאחריהן היינו מברכין ברכה אחת טעין ג' והוא על המחיה ועל הכלכלה והרי אלו בכלל ברכת המצות י). והחלק השלישי דברים הבאים מחמת הסעודה ונאכלין אלתר או בתוך הסעודה כמו תמרים ומגדים שאינן מיני מזון טעונין ברכה [לפניהן] ולאחריהן. שער שביעי א).

זכריה כשבכרתיהן [שזות וכשבכרתיהן] מחלפות וכן נאמר כי דברינו אלה (הם) [ב]ברכות שלפני מאכל ומשתה הריח הקדמני מינים ומספרם והודענו [לפניו]

כי ברכת המוציא לחם קודמת לברכת בורא מיני מזונות [כהודמן שניהם לפניו] וברכת בורא מיני מזונות קודמת לברכת הפירות בהודמן לפניו וברכת בורא פרי העץ קודמת לברכת כ"פ האדמה בהיותם לפניו וברכת כפ"ה [א] קודמת לשחבל,

א) כמ"ה: אמר ר"י ב) וכן (ב"ת). ג) כמ"ה: אמר ר"י ד) השוה האשכול היא 36 חלק וי"ה ושער זה הוא שער ו'. ועי' ראבי"ה היא 182. ה) = והפירוק (ב"ת). ו) בבית: ודינו. ז) האשכול היא צד 63. ח) = א' = ראשון. ט) כמ"ה: וכללו. ובבית: [ש]כללת. י) בבית: חמישין. וצ"ל: המזון. יא) שביעי (ב"ת חסר). יב) הקדמות (ב"ת). יג) אחת על אחת בשלש מדות (ב"ת). יד) שבע"ל השלם אף שי קים ותקצר כלל מ"ב ותניא סימן כ"ט.

ועל מיני מאכל בהודמן [לפניו ה'] מן[נין] שהייב לברך על חמס כרכות המתחלפות אלה ועיקר שיהיו חמשתן ממה שאין אחד מהם פוטר את חברו בכרכתו ולכן הייב [אדם] לברך עליהן כשהוא מבקש לאכול לפ[נ]י אכילתן הכרכות האלה ועל הסדר שסדרנום והם לחם מחמשת המינין ומיני מתיקה שיש בהן מה המינין ופירות האילן כמו ענבים ורמונים [וקורא מברך על הלחם תחלה ואחריו כל מיני מתיקה ואחריו על הפירות] ואחריו על הכשות בורא פרי האדמה ולא הוזכרו ירקות מפני שהפת פוטרתן ואחריו מברך על הקורא שהכל נהיה כרכרו ואין להחליף ואין להסיר גם שלא להקדים מה שלא הקדמנו ודברים אלו [כדברים] שברכו[ת]ת[יהן] מתחלפות כאשר סדרנו אבל מה שכרכות שוות אחד אל אחד לא יתקנו אלא [בפטירה] א' והן על ב' פנים, הראשון ה' המינין הנזכרין בפסוק ארץ חטה ושעורה וזולתו כמו שנזדמן לפניהם תמרים או ענבים [או תאנים] או רמונים או יתים ועמקן תפוחין או קרוסטומלין וכדומה להן מברך על הענבים ועל התאנים שקודמין לתפוחים ולא על [תפוחים ולא על] הקרוסטומלין ולא על כיוצא בהן. והאופן השני שהקודם בפסוק זה קודם לכרכה לברך עליו (אחר) כמו שאמרו ב' א"ר יוסף ואיתימא רב יצחק כל הקודם בפסוק הזה קודם לכרכה ארץ חטה ושעורה. ועוד שנינו ד' היו לפניו מינין הרבה ר' יהודה אומר אם [יש] כיניהם מן המינין עליו הוא מברך וחכמים אומ' מברך על איזה שירצה והלכה כר' יהודה ר' לפיכך כשנזדמן לפניו פת הטין ופת שעורין מצוה לברך על פת של חטין תהלה ואפי' היא פרוסה ושל שעורין שלמה מברך על של חטין תהלה [ופוטר את השלמה של שעורין] ובהודמן לפניו ענבים [ותאנים] ורמונים וזיתים (ב) כרכותיהם שוות יכן ה' [תמרים] ורמונים מברך על [תמרים] ופוטר את הרמונים [שהתמרים] פוטרים את הרמונים שהם שניים לארץ (ו) וחד (ו) מותים או מרמונים שניים לארץ) כאשר אמרנו בתלמוד ז' רב חסדא ורב המנונא הוו יתיבי בסעודה אייתו לקמיהו תמרים ורמונים שקל רב חסדא ח' כך אתמרים אפי' ליה רב המנונא ח' לא סבר לה בר כל הפסוק כל הקודם לחבירו הוא קודם לכרכה אפי' ליה זה שני לארץ זה חמשי לארץ אפי' ליה סאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמשונוק ב'. וכשהודמן לפניו מה שכרכתו בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה מברך תחלה בורא פרי העץ [ואחר כך] בורא פרי האדמה ושהכל

א) ככ"ו משבוש: כפרישה. ב) ככ"ו: שביארנו א"ר יצחק. ג) דף מ' ע"ב.

ד) „והלכה כר' יהודה דא"ר יוסף וכן תני ר' יצחק כל הקודם בפסוק זה קודם לכרכה“ (הג' ד"ו ז' ע"ג ג' והג' אספסאי צד 55 בל"ג דא"ר ר' ז' ; „וכן כתב רבינו שמואל בן חפני ז"ל בחבור שערי הכרכות“ (שבה"ל השלם ס' ק"ס). ובהקדמ' ס' מ"ב סוסיף; „וכן כתב ג"ג רבינו שלמה ז"ל“. אבל בסדרו דש"י צד 60 פסק „והלכה כרבינו“ [כרבנן]. וע"י ס' האורה 24. וכן בהאגור סדילאקאב 25 ע"ב; „ורב האי גאון ורש"י פסקו הלכה כרבנן“ (וע"י אוצר התשובות ס' רמ"ו צד 92). ה) ככ"ו והק'. ו) ככ"ו: אחד. ז) מ"א ע"ב. ח) בן הוא גם כילקוט עקב סוף ס' תתין. אבל בגמ' ובכ"ו: שקל רב המנונא וא"ל רב חסדא. וכן בתשובת ההג' אוצר התשובות צד 92. שורה י"ב. ט) כגמרא: ונשמשינוק.

מברך תהלה בורא פרי הארבה ואח"כ מברך שהכל על האחר וכשהזמן לפני מה שברכתו עצי בשמים ועשבי בשמים מברך תהלה [עצי בשמים ואחר כך] עשבי בשמים ולכך אמרו בתלמי' (מהלוקת כבודותיהן שוות כגון אחרונים חתים ר' יהודה אוסי' סין ד' ערוף ורבנן סברי חביב ערוף אבל על שאין כבודותיהן שוות [דבריו הכל] מברך על זה וחוזר ומברך [על זה]. ובהזמן לפני יין ושכר מברך על היין ופותר את השכר כאשר שנה ר' חייא ב' יין פותר כל מיני משקין].
שער שמיני ג'. כללות ופרטות כל ברכה כל מה שהברכה לפני מברך בורא פה"ע [ע] ברכה שלאחריו על העין ד' כמד"א בפירות שהן אמודין בפסוק ארץ חמה ושעורה אבל פירות האילן שאינן כן הו' מינין מברך עליהן בורא פה"ע [ע] ולאחריו [בורא נפשות רבות. ואם עשאן משקה מברך עליהן] ה' שהכל [ואני פלו] אוסי' לאחריו בורא נפשות רבות. כל מה שלפניו שהכל ו' אחריו בורא נפשות רבות ז'.

שער תשיעי ח'. פטירת אחר ט' כשברכותיהן שוות וכשברכותיהן מתחלפות [ומלפני המברך חייב עליו לברך כמה י' זהם ד' חלקים החלק הראשון כדי להקדימו פטור מלברך על המינים האחרים] שברכותיהן י"א שוות בין המאכל ובין המשתה ובין מן הריח שהן מינין הרבה, כשהוא מברך על המינין האחרים ששוות ברכותיהן י"ב הא כיצד במאכל נזדמן לפניהם י"ג לחם חטים ולחם שעורים ולחם כוסמין ולחם שבולת יד' שועל [שקורין אוינה י"ד בלע"ז] ולחם שיפון [שקורין שיגלא י"ז בלע"ז] הייב לברך על [לחם] החטין לפני המאכל י"ז המוציא ואינו רשאי לברך על לחם שעורים [ולכך] אמרנו כי היה ראוי להקדימו מצוה מן המופתר ופטור י"ח מלברך על השאר אע"פ שהוא אוכל י"ט אינו רשאי לברך על פת של שעורים כהיותו [ו] לפניו פת חטים שנקרב כ' לאכול ממנו ולפטור [לחם מברכה] וברכת מוין אחריהם כוללתן. וכיצד בפירות כגון שהיה כ"א לפניו כל מה שמברכין כ"ב העץ מברך על אחר מהם הראוי להקדימו ואוכל ופטור מלברך על השאר אף על [פיו] שהוא אוכל. אבל חייב להקדים ה' מיני פירות הנזכרין בפסוק ארץ חמה על חבירו לפי שפירשנו כפרק י"ג הקדמות ברכות [כז] כבר בארנוהו היטב. והחלק

(א) ביא י"א. (ב) שם ע"כ. (ג) בבית כשבוש: שער תשיעי. (ד) כללות שהברכות כל מה שברכה לפני בורא פרי העץ ברכה שלאחריו על העין ועל פרי העין (ב"ת). (ה) כך י"ל לתקן עפי' המוסף בבית שנה ב' ריש צ"ד 285. ובהוצאה המיוחדת ממנו קרוב לפ"ק צ"ד 10.
(ו) ברכה שלאחריו (ב"ת). (ז) ע"י מה שבי ר"א אשכנזי: כהערתו לראבי"ה ח"א צ"ד 145 הערה 2. (ח) בבית כשבוש: פרק השער העשירי. (ט) ברכה אחת (ב"ת).
(י) מאחריו (ב"ת). (יא) ששוות ברכותיהם (ב"ת). (יב) מן ברכותיהם שוות (ב"ת) עד ששוות ברכותיהן (ב"ת חסד). (יג) לפניו (ב"ת). (יד) שועל ושיפון שועל (ב"ת).
(טו) אוינה (ב"ת). (טז) שגל (ש"ס). [והקפתי שניהם מפני שהן הוספות המתרגם הצרפתי].
(יז) אוכלו (ב"ת). (יח) כבית: כי ראוי להקדימו ונפטר. (יט) מלח, "אוכל" אין בבית. ואולי צ"ל: חביב. (כ) אולי צ"ל: שגראה. (כא) שיש (ב"ת). (כב) והוא בשער שביעי.

השני שהפת פוטרת כל מיני פירות (וכל) מיני מאכל א' וזין פוטר כל מיני משקה כמו ששנא (ר' חייא) ז'. ויש על הכלל הזה ד' תנאים ואע"פ שאינן מפורשות ג' במקום הזה אלא (שאר) שאנחנו קבצנום מכמה הלכות. התנאי הראשון שהפת פוטרת את הפרפראות ד' [מלבד לפניהם ולאחריהם כאשר שנינו ה' בדרך על הפת פטר את הפרפרת] בדרך על הפרפראות ד' לא פטר את הפת. והתנאי השני שהפת פוטרת כל מיני מאכל [כשהפת עקר] אבל אם היה עקר עמה אינה פוטרת אותו מלבד עליו כאשר שנינו ו' הביאו [לפניו] מל"ה ופת עמו מברך על עפל לו ואמרנו בתלמוד (מ"ד.) אמי רב אחא ברבי רבב קלא אמי ר' אמי' (אסוי) באוכלי פירות ניוסר שנינו * מ' לפני חלב של תאנים שמצער שפתים ואין מעבירו אלא מל"ח) או ס"ד) או [ציר או מדין] או מוריים לפיכך הוא עיקר והפת מפילה לו. והתנאי הג' שאין הפת פוטרת פירות האילן כגון רמונים * שהניחם על השולחן מברך א' עליהם לפניהם ולאחריהן ואע"פ שהם כמיני מאכל כאשר [תקדמנו] בדרבננו. והתנאי הרביעי שאין הפת פוטרת מיני מתקה שיש בהן מין דגן שאינן ז' על נבי השולחן ככרבה שלפניהם שהיא כרבת בורא מיני מונות אבל ג' הם נפטרין מברכה שלאחריהם ככרבת המון שהיא מולחן. והחלק הג' י"ד שכל מה שהוא עיקר ועמו מפילה מברך על העיקר ופוטר את המפילה ולכך אמי רבא ז' האי ריהטא דסילקא ז' [דעקר סמורא] י"י) היא מברכין עליה בורא מיני מונות דמחזא עיקר דובשא ח' הוא מברכין עליה שהכל אע"פ שאין הליכה כמותו כריהטא דסחוזא שכך אסרו ולא היא אידו ואידו בורא מיני. והחלק הרביעי י"ג שהמברך על היין שלאחר המזון כאשר שנינו בדרך על היין שלפני המזון פוטר מלבד על ג' היין שלאחר המזון א' ודברים אלו בשבתות וימים טובים וכיוצא בהן אבל בשאר ימות השנה אינו פוטר מלבד על היין שלאחר המזון ואע"פ שכורך על היין שלפני המזון כאשר שנינו בתלמוד (מ"ב.) אמי רבא בר בר חנא אמי' ד' ויהגן לא שנינו ג' אלא בשבתות וימים טובים וכיוצא בהן והוא ואדם קובע לו כג' סעודתו על היין [אבל] בשאר ימות השנה לא יקוד אמרו איתמר נמי אמי' רבא בר בארי ז' אמי' ה' והושע בן לוי לא שאנו אלא בשבתות

(א) והחלק השני פטרת כל מיני פירות ומאכל (בית). (ב) דף מא' ג' מפורשים (בית). (ד) הפרפרת (בית). (ה) מיני ע"א. (ו) ס"ד ע"א. (ז) וס"ד (בית). ובגמ' בריה דרב עזריא אמר רב אשי וע"י הגהות ד"ס. (ח) ואין מענינו אלא מנה (בית). (ט) ס"ד (בית חסר). (י) תורים ורמונים (בית). (יא) מלבד (בית). (יב) שאנו (בית). (יג) אם הם (בית). (יד) כמיני בשבוע: הכי. (טו) לזו: ושם: ריהטא דחלקא דמפשי ביה קחא מברך כמיני מיני דסמורא עיקר. ובבית: ר' אבא. וע"י הגהות דקדוקי סופרים. (טז) דחלקא (בית). (יז) כמיני דמיקר מנפא. (יח) דובשא עיקר (בית). (יט) כמיני השני. (כ) צובר את (בית). (כא) בבית יש עזר: ואע"פ שכורך על היין שלאחר המזון ז'). (כב) שני (בית). (כג) לו (בית חסר). (כד) איתומא נמי אמי' רבא בר בר חנה (בית). * היותו אוצר התשובות צד 98.

כל שרשימה ושחיטה א) שלא אמר ר' יהודה אלא לענין כסוי בלבד ב).
האופן הג' כשהיה בין ברכה לברכה ביאה או יציאה ג) שיצא מן הסוכה ואח"כ יבוא אליה שאפי' יצא ונבא עד סאה פעמים ד) צריך לברך על כל פעם ופעם אפי' ששנינו לענין סוכה ה) כיון שצריך כיום הראשון שוב אינו צריך לברך ואפי' בתלמוד ו) סוכה אסוכה [קשיא] אפי' לך ר' יוחנן ז) תנאי היא דתנן ח) תפילין כל זמן ששניהן סבךך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אינו צריך ט) לברך אלא שחרית בלבד ואיתמר אביי אפי' הלכה כרבי ורבא אפי' הלכה כרבנן אפי' רב מארי בריה דרב י) שמואל חזינא ליה לרבא דלא עבד כשבעתיה אלא יא) כל אימת דמנת בריך, אפי' מר זוטרא חזינא לי לרבנן דבי רב פפי יב) כל אימת דמכסי יג) מברכי יד). רבנן דבי רב אשי כל אימת דמגחי מברכי. למדנו מן השמועות הללו שכל זמן שהוא נכנס לסוכה אפי' כמה פעמים וגם כל טו) מצות ציצית כל זמן שמתעטף בו חייב לברך אפי' מאה פעמים ביום טז) ביום ולא בלילה שאין מצות ציצית [נוהגת] בלילה ואפי' שאמרנו בתלמוד יז) רב יהודה רמי תכלתא יח) דאנשי ומברך כל צפרא להתעטף בציצית ואקשי' ואמאי הכך [כל שעתא] נמי ופרקי' ואמרנו רב יהודה איניש צניקא הוא דלא שדה יט) לגלימא כוליה יומא זכאי שנא כצפרא מכי משנה בין כמות יום ובין כמות לילה כ). למדנו גם כשמועה זאת שחייב אדם להתעטף בציצית

א) הואיל וגופין מחולקין. ב) מפני שבגופא אחת כופל הכל והוא כגוף אחד (ראב"ה הובא במדרכי ובארוז שם). ומברך ברכה אחת ומכסה הכל בבת אחת. וכל הפסקא הזאת הופעה היא. והוא שכתוב במדרכי חולין אות תרנ"ב ובארוז ח"א סי' שפ"ז: „וכת שוכות הגאונים“ מצא מורי אבי העזרי שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמת יודבר ביניהם דבר שאינו מענין השחיטה“ (והשוה האגור עד 89). ותמוה הוא שכתב בארוז שם: „ורבנו שמואל בן חפני צ"י החוה מודה ר"ז שאינו סבךך אלא אחת דהיינו דוקא אכרכת כסוי אבל אשחיטה מברך אבל תרא ותרא אפי' דלא סח ביניהם“. וכן במדרכי אות תרנ"ח: „בשערים דרשביח כתוב החמירו חכמים לברך ברכת שחיטה לכל אחת ואחת“... (ועיי' הרמב"ם זכרון לראשונים ג' עד 33 הערה 84). וכדשביח כן פסק גם ר"ח, עיי' ארוז שם. ג) יציאה או ביאה (ב"ת). ד) כמה פעמים (ב"ת). ה) סוכה דף מ"ו ע"א. ו) סוכה שם. ז) אמר לך ר"ז (בגמ' ב"ת). ח) דתנאי (ב"ת ובגמ'). ועיי' לעיל עד 17 הערה ד'. ט) סבךך (ב"ת). י) סודי כריהו (ב"ת). ופתוקן שם: ברה דבת שמואל. יא) מכאן ואילך נוסחה הגמ' משונה. יב) פסא (ב"ת). יג) ומגחי (ב"ת). יד) מכאן עד סבךך הכא (ב"ת חסר). טו) כן כל (ב"ת). טז) „וקאמי טלית כל זמן שמתכסה בה מברך עליה ואפילו כמה פעמים ביום וכן הלכה דקאמי רב יהודה רמי תכלתא לפריומא דאיניש בתייה ומברך כל צפרא להתעטף בציצית ומקשייןן סדקא ראמי ציצית לאשתו אלמא קסבר מצות עשה שלא הזמן נרמא הוא ונשים חובות... והכי כל שעתא ניברך ומפרקין אין הכי נמי דכל אימת דמכסי' איניש גלימיה מחיב לברכי. ורב יהודה האוי דלא מברךך אילא כל צפרא שאני רב יהודה דאיניש צניקא הוא ולא שאדי ליה לגלימיה מניה כוליה דיומא אבל כל אימת דשאר איניש גלימיה והדר פסקא ליה צריך לברכי להתעטף בציצית“ (גאויקא עד 330 והשוה סתומא כ"שם הגדולים" ח"ב סוף אות כ"ו). יז) מנחות מ"ג ע"א. יח) לפרוומא (ב"ת). יט) ולא שאני (ב"ת). כ) סכסות לילה לכסות יום (ב"ת).

לברך עליו כל זמן שמתעטף ורב יהודה (אמי) שהיה מברך בבקר א' בלבד לא היה מפליג ב' מטעם כל היום כולו. האופן ג) הרביעי בשהיה [שותה] כוס וכוס כאשר אמרנו בתלמי' ד) רב יצחק בר יוסף איקלע לבית אביו בריך אכסא ה) וכסא אמי' ליה מליך ו) אנא, אבל כסא וכסא דעתי ז) למוקס. ועוד אמרו בתלמי' ח) אמיכר ומוכר ט) זוטרא ורב [אשי ישבן] בסעודתא רב אשי בריך אכסא [קסא] ותו לא [ברוך] וסר זוטרא בריך אכסא קדמא ואכסא רברכתא י) אלא אמיכר בריך על כל כסא וכסא אמי' להו רב אחא בריה רבא יא) כסמן עביד אמיכר אמי' [אנא] נמלך אנא. מר זוטרא אמי' אנא רעבי(י)די בתלמידיה רב [רב אשי אמר לית הלכתא בתלמידיה רב] והא יו"ט שחל להיות אחר השבת ואמר רב יקניה, ולא היא התם [עקר רעתיה הכא] לא עקר רעתיה. האופן יב) החכשי ששני מקום ישיבתן [כשהן יושבין] במסיבת המשתה שאע"פ שכרכו על משתיהם צריבין לברך ואע"פ שאמי' ד' יותנן יג) אחד שניו יין ואחד שניו מקום [אין] צריך לברך כבר הקשינו יד) ואמר[נו] שניו יין צריך סו) לברך שניו מקום אין צריך לברך תיובתא ועוד אמרנו יתיב רב חסדא וקאמי' משמיה רנפשיה הא ראמר שניו מקום צריך לברך לא אמרנו אלא בדברים שאין טעונין ברכה (לא) לאחריהן במקומן אבל בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך [מאי טעמא לקביעה הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך] ופ' שי"ט על דברי רב ששת ואמרנו מחיבי חברים זו) שהיו מסוכין לשותה ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת יו" (כלה כשהן יח) יוצאין [אין] טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לבתחלה יז) בריא שהניחו שם זקן או חולה [אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה] כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן רחוזרין [אין] טעונין ברכה לבתחלה ואמרנו כ) בסוף השמועה בא) תניא כותיה דרי יותנן כב) חברים שהיו מסוכין לשחות כג) ועקרו רגליהם וחזרו אין צריבין לברך. ויש לנו להקשות ולומר הלא אמרנו להדין תיובתא דרי יורנן תיובתא וכאן אמרנו תניא כותיה דרי יותנן אלמא הלכתא כותיה, ויש [לנו] לפרק ולומר דתיובתא דרי יורנן כשיצאו צריבין לברך והלכתא כותיה כשעקרו רגליהן וחזרו שאין צריך לברך.

- א) בית: בשחרית. ב) בבית: שלא היה משליך. ג) כמי בשבוש: השער.
 ד) ברכות מיב עיי' בשנוי. ה) אבל כסא (בית, וכן כמי'ם). ו) נמלך (בית).
 ז) דעתי (בית חסר). ח) בפרק ערבי פסחים (בית); פסחים קיג: בשנוי רב. ט) = ומוכר (בית). ועיי' אגרת רש"י צד 101 הערה א'. י) ואכסא בתרא (גמי'). יא) אין כסמן נעבד (בית). יב) כמי בשבוש: השער. יג) פסחים קיא עיי'. יד) כמי בשבוש: הכשירה.
 טו) מן צורך זה עד צורך ג' (חסר בבית). טז) בני חבורה (בית, מתוקן עפ"י הגמרא).
 יז) אחר (בית). יח) מן: "כשהן יוצאין" זה עד: "כשהן יוצאין" הוא (בית חסר).
 יט) כסמן עד לבתחלה הוא (חסר בבית). כ) ואמרנו (בית). כא) קיי' סעיא.
 כב) בגמ': דרב חסדא. וכפ"י רש"י ורשב"ם שם: "היג תניא כותיה רב חסדא" נראה שהיתה נרצתם דרי יותנן: וכל"ס נכח קובי' רבינו הגהות סך (ווי"ס). ובריא: תניא חברים. כג) יין (בית).

השער הי"א. נבאר בו חתימת הברכות ופתיחתן כי פתיחתן הזכרת השם ומלכות שכך אמרו"ל (ס"ז) אם רכ כל היכא דאית א' ברכה שאין בה הזכרת השם איננה ברכה ור' יוחנן אם כל ברכה שאין בה מלכות שמים אינה ברכה ואם אבני הלכתא כותיה דרב דכתו"ג (ג) לא שכחתי מלברך ולהזכיר שמך עליו. [אכל] חתימת הברכות צריכין שני דברים הראשון שהוא [מעין חתימתה סמוך לחתימתה] מאי בנייהו איכא בנייהו י"ט שחל להיות אחד השבת דחתימין בין קדש לקדש מאן ראבי' מעין פתיחתה סמוך לחתימתה [לא בעי למיטר בין קדושת שבת לקדושת י"ט הכדלת ומאן דאמר מעין חתימה סמוך לחתימה] בעי למיטר בין קדושת שבת לקדושת יו"ט. [והדבר השני שלא יתמום בשמים שהלכה] רווחת היא שאין הותמין בשמים [שכך אמרין (ס"ט) ר' אומר אין הותמין בשמים] את כיה [לוי] לר' על הארץ ועל המזון שהן שמים אם לו ר' וכי זו שמים אחת היא ארץ שמוציאה מזון, ועוד הקשה לו מקדש ישראל וראשי חדשים [א"ל ישראל דקדשינהו לראשי חדשים. מקדש השבת ישראל והזמנים] (ג) אם לו חוץ מזו.

השער הי"ב. [נבאר] ב(ז) דין הטועה בהחלת ברכתו או בחתימתה וכן (ז) נאמר כי כל הברכות כולן צריך המכרך לבוין את לבו מתחלת ברכתו (ד) על מה שהוא מברך על היין או על הפת או על השכר (ה) או על הפירות וכבר שאלו חכמי התלמוד רבותי (ו) ואמרו (י"ב) כי האוחז כוס של יין וסבר שהוא [של שכר וברך] עליו תחלה בורא יחתם וברך שהכל בוראי (ז) יצא שכך שנינו על כולם אם אמר שהכל יצא אלא אם היה אוחז כוס של שכר וסבר שהוא של יין ופתח בברכה בכזונתו לברך עליו שהכל וסיים הברכה בבורא פ"ה יצא י"ח או לא. והשיבו שהרית פתח ביוצר אור וסיים במקריב ערבים לא יצא פתח במקריב ערבים וסיים ביוצר אור ויצא ערבות פתח ביוצר אור בו כללו של דבר הכל הולך אחר החיתום (ח) ואמרו חכמי התלמוד כללו של

כתב (ז) רבינו שמואל בן חפני וצ"ל בחבור שערי הברכות כולן הברכות כולן המכרך צריך שיכוין את לבו מתחלת פתיחתן על מה הוא מברך אם על הפת או על הפירות או על היין או על השכר וכבר שאלו חכמי התלמוד ואמרו כי האוחז כוס של יין כסבור של שכר הוא וברך עליו תחלה בורא וחתם עליו שהכל בוראי ויצא שכך שנינו על כולם אם אמר שהכל יצא אלא אם היה אוחז כוס של שכר וכסבור של יין הוא ופתח בברכה בכזונתו לברך עליו בפה"ג וסיים שהכל יצא או לא? והשיבו שהרית פתח ביוצר אור וסיים במקריב ערבים לא יצא פתח במקריב ערבים וסיים ביוצר אור ויצא ערבות פתח ביוצר אור בו כללו של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות ואמרו חכמי התלמוד כללו של דבר לאתווי מאי לאו לאתווי כה"ג. לא כגון דאכל

(א) היכא דאית (אין בבית). (ב) דתנן לא שכחתי (בית); מעשר שני ה' י"א: ולא שכחתי (דברים כ"ז י"ג) לא שכחתי מלברך ומלהזכיר שמך עליו. ועיי' הגהות דקדוקי סופרים. (ג) המוקף כרכוע חסר גם בבית תלמוד והשלטנו עפ"י הנמרא. (ד) פתיחתו (בית). (ה) או על השכר או על הפת (בית). (ו) רבותינו חכמי התלמוד (בית). (ז) בורא (בית בשבוס). (ח) חתום הברכות (בית). (ט) שבהיל השלם סוף ס"י קס"ה.

תמרי ובספור נהמא אבל פתח
 בדגמא ומיין בדמרי יצא מאי
 (אמר הון) [מעמא] תמרי נמי מיין
 זיינו ויש להפוך זה ולומר אבל
 נהמא ובספור דתמרי אכיל וברוך
 אתמרי לא יצא ויש לנו אנחנו
 לום כי אם התחיל בברוך וכוונתו
 לברך על קריאת הגבר וראה את
 הברך ונמלך להפכה על הברקים
 צריך לחזור ולהתחיל בברוך אתה
 בכונה שנייה. ויש אשר נסתפק
 לו הדבר הזה ושאל ואמר כי
 המכרז על כוס של יין או שכר מרס
 שתרוי איד נמצאהו מתחיל בשל
 שכר ובסמים בשל יין והלא באי
 אמיה שוין כזה וכוזו ובפתיג או
 שניב היא התמלה והיא הסיוס
 ואיית איפשר למצוא אותן בורא
 שניב או שהכל בפתיג והלא אין זה
 ברכה אף לזו. ותשובת השאלה
 הקשה הזאת היא מה שהקדמנו
 כי כל הברכות צריך אדם שיכוין את
 לבו בתחלת פתיחתו על מה הוא
 מברך כי אם התחיל בברוך וכוונתו
 לברך על הלחם ונמלך להפכה
 על התמרים צריך לחזור ולהתחיל
 בכונה שנייה לפיכך אם אמר
 ברוך וכוון ליין ולהשלימה שהכל
 יצא ואם אמר ברוך וכוון לשכר
 והשלימה ליין לא יצא שהכל
 הולך אחר התמימה.

דבר לאיתווי מאי [לאן] לאיתווי כי האי נוונא. לא.
 כגון דאכל תמרים וקאסבר דאכל נהמא פתח כנהמא
 וסיים כתמרי נפיק מאי [מעמא] אמ' מוזן א' תמרים
 נמי מוזן זיינו. ויש ב' לנו לומר אנחנו כי אם התחיל
 [בברוך] וכוונתו על קריאת הגבר וראה את הברך
 ונמלך על הברקים צריך לחזור ולהתחיל בברוך אתה
 יי בכונה שנייה. ויש שנסתפק כזה ג' ושאל ואמ'
 כי המכרז על כוס יין או שכר טרם שותתו [איד]
 נמצאהו מתחיל [בשל שכר ומסמים בשל] יין [והלא]
 באי אמיה שוין ר' כזה וכזה וכורא פיה או שהכל
 [היא] התמלה והוא הסיוס ואם תאמר אפשר למצא
 אותו בורא שהכל נהיה בדברו או שהכל בורא פיה
 והלא אין זו ברכה ולא אף זו. ותשובת השאלה ה'
 הזאת היא מה שהקדמנו כי כל הברכות צריך אדם
 שיכוין לבו בתחלת פתיחתו על מה הוא מברך
 כי אם פתח אדם ו' בברוך וכוונתו לברך על הלחם
 ונמלך להשיכה ז' על התמרים צריך לחזור ולהתחיל
 בכונתו בברוך שניה לפיכך [אם] אמ' שהכל
 נהיה יצא ואם אמ' ברוך [וכוון] לשכר והשלימה
 ליין [לא] יצא ח' שהכל הולך אחר התמימה ז'.

ואחר אשר ערכנו כל אלה [נשוב] לומר כי ידענו שחכמתם י' כולם
 גלויות לכם ולמשכילים ידועות בדבריהם אבל הבחורים המתחילין מהם חייבין
 ללמוד לשומרים [ולעשותם יא] כי המתקסק בברכות ככל יב' זמן נקרא ירא
 שמים כאשר יג' אמרדל יד' ירא שמים יוצא ידי שתייהן, וגם ירי כולם יז'
 וגם נקרא חסיד כאשר אמרנו יח' אמיר יהודה האי כאן דכעי לכהוי חסידא
 יקיים טילי הנייקן רבינא יט' אמ' טילי דאבות אי נמי דברכות וגם הוא נקרא
 אדם גדול כשיהיה גדול בברכות כאשר אמרנו יח' משתכחי ליה רבנן לדי זורא
 דארם גדול הוא ובקי בברכות והוא אמ' להם כשיבואו לירכם הביאוהו אצלי יט'.

(א) הון (בית). (ב) סכאן עד בכונה שנית (בית המר). (ג) ויש אשר נסתפק לו
 חתר הזה (בית). (ד) בכיז כאן משוכש. (ה) הקשה (בית). (ו) אם התחיל (בית).
 ז' להפכה (בית). ח' ועי' עוד: גרסת הגאונים, אוצר הפירושים צד זו סי' לז-ל"ח.
 ט' תחום הברכות (בית). י' שחכמותם (שם). יא' ולשכרם ולעשות (שם).
 יב' על כל (שם). יג' סכאן עד אמרנו (חסר שם). יד' ברכות ל"ט צ"ב; שבת ס"א.
 טו' כי ירא אלהים יצא את כלם (קהלת ז', י"ח). טז' פיק לי ע"א. יז' כן
 הוא בכחבי יד ובראשונים (עי' הגהות ר"ש שם). יח' ברכות ל"ח ע"א. יט' לודי (שם).

ועתה ראו אחינו א) והבינו והשכילו כי יוצרנו רחבין לנו כל צרכינו ויצר לנו כל חפצנו להועילנו כל רצוננו ולא [לנו] לבדנו עשה זאת כי אם פ) תמיד פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון ואפי' לבהמה ולבני עורב אשר יקראו שנא' (תהלים קס"ו, ט') נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו.

[כאן מתחיל בכ"י (1): רין מים אחרונים שאין צריכין ברכה. (2): „ברכת מגן“ ששאל... (תשובת רש"י, הפשט משמונים, סי' א' ופרדס כ"ג ע"כ: רפוס ווארשא נ"ח ע"פ ר"י). (3): „דין תימוך, גוי ששכח ירו בחימוקין“ (ד): אחרונים ותפוחים ותבשילים וגודגודיות מברך לפניהם ולאחריהם (והוא שכא בבית סוף צד 384 כתוב לשערי ברכות: „כל דבר שגדולו מן העץ כגון אתרוגים ותפוחים ותבשילים ותכרשיום וגודגודיות“ והי' ווייס לא הכדיל בינו וכן גוף שערי הברכות *). ולפיכך יגה גם החוקר ר"א אשמוציצר לחשוב את זה לשער ה"י"ב (ע"י בהערותיו לראכ"ה ח"א צד 98 אות 14. ובמקום: 366, 365 צ"ל שם: 386, 385). והסיוס של „שערי ברכות“ אשר לפניו, הלא מוכיח כי זה המוסף הבא אחריו איננו כולל משערי ברכות לרבנו שמואל בן חפני. ואח"כ דין התפלל. המתפלל בחול והגיע לאתה חזון וצעה (כמו שהוא בבית כסוף שערי ברכות. צד 386. אך שם: „בתוכר אליו מררש בפסק ותכליה שבע שני השבע“, וכאן אין זה). ואחריו: תקון שטרות (רין כתובה; כתובת אלמנה וגרושה; כתובה דאירכסא; תנאי כתובה; מתנה; צואה; טופס גס; גם הליצה) כמו שהוא גם בכ"י אסור והיתר שממנו נדפס טופס שערי ברכות בבית (ע"י שם שנה כי צד 293). ועל אודות הכ"י הזה ככלל, עיין א. מרכס גנוי-קדם ג' צד 9-58.]

א) וכו' (ב"ת). „מן הברכים האלה נראה שכתב רבינו שמואל בן חפני את התכור הקבן הזה כסכת שאלה שבקשו ממנו להכיר לחם דינו ברכות בקצרה“ (וייס). ב) כי אם אל כל החיים כדכתיב פותח את ידך (ב"ת).

* גם בחלוקת השערים נשתכח הראיה ווייס מאד. וכך הוא אומר: „ככ"י שהיה לפני נשטפו הציונים משער ז' ושער ח' [משער ח' לא נשטפו, כי אם חלק ב„השער התשיעי“]. ובמקום שער תשיעי כתוב: „פרק (!) השער העשירי“ וכבר תיקנתי בפנים“ (דויד ח"ד ויזלכא תרע"א צד 173 בהערה הנמשכת מצד 172). ובפנים שם כתב בשעות: „השער השביעי (!) רכרים הכאים שלא נחמת הסעודה. השער השמיני [צ"ל: בשביעי!] הקדמת ברכות. השער התשיעי [צ"ל: השמיני!] כללות. השער העשירי [צ"ל: תשיעי!] צמירת ברכה אתה“. וכן פעה דבריו בהערה שם שכתב: „וכדבריו [של רבי שמואל בן חפני] בשער העשירי [צ"ל: תשיעי] מוכח כתיקוניו ששיתו [לא בגוף שערי ברכות, כי אם במספר השערים כדויד שם!]“, „הקדמת ברכות“ יער בפני עצמו שכן כתב שם: „לפי שפירשנו בשער הקדמת ברכות“, הרי שהוא שער בפני עצמו“. אך הנה כאמת לא כתוב שם כלל „בשער“, כי אם: „כשרק הקדמת ברכות“ (ע"י לעיל סוף צד 6, בבית שנה ב' צד 381 שורה ז' וכתוצאה ממתדת בבית צד 6 שורה ז' למטה). ובכן, „גםל פותח בבירא!“

ב.

שער בדיקת הבשר מן החלב וזמן הגידול משערי הנאון
רבי שמואל בן חפני ז"ל.

דף אחד כתב-יד בסוף ספר „שערי דורא“ (כ"ו אדלר 578) כמות המדרש לרובנים
במרוק, ויודיו ר' אלכסנדר פרנץ. מרכס כסובו העירט עליו. כתוב הוא על
קלף בלתי חלק ואותיותיו איפוא מבוששות ורק בקושי הן נקראות. והוא כנראה,
אותו הכ"ו שרשם הח' הרמב"י במפתח לחבורי רב שמואל בן חפני בסוף
„זכרון לראשונים“ מחברת ילושית (צד 57): „שער של (?) בדיקת הבשר מן
החלב וזמן הגדול שהן מלאים דם—כ"ו רד"א (קתלת רוד Nr. 1484.4.0; 4; ויש נאמר
בפועל: מיסוד של ר' שמואל בן חפני הנגיד)“. וכן הוא לפנינו כאן.

שער זה נוסף הוא איפוא על השערים של רב שמואל בן חפני שכבר צין
הרמב"י ב„זכרון לראשונים“ שם: שערי ברכות (הערה 108, 87). שערי
בדיקת חמץ (88). שערי עדות (84). שערי שהיכות (84, 86, 89) ושערי
ברכות (הערה 107). ועוד להוסיף שם עוד ציון מפורש כשם שערים. שנשמט
מהרכבו, והוא באור זרוע ה' מרשות סי' תכ"ג: ובשערים דרכינו שמואל בן
חפני הכתב: לקחה ככוליא אחת כלא מוגלא ולא הגיעו לקום הריץ כשרה"י.
בתוך השער מיסוד ר' שמואל בן חפני נבנסה פסקא מאוחרת הזכרת הן בענינה והן
במגנטה כאספת-חוק. והבדלתי כינה ובין מיסוד כתתי רות בין הדבקים וכשומי אותה
באותיות קטנות וגם היא מתחילה בלשון „ועל“ כאלו היתה מיסוד ה„שער על“...

הלך שער על בדיקת הבשר מן החלב וזמן הגידול שהן מלאים דם
שכל האוכל מהן חייב כרת שני ונתתי פני בנפש האוכלת הדם ונברתה
וגו' ובחלב כתוב כי כל אוכל חלב ונברתה וגו' והוא מיסוד
רבי שמואל בן חפני הנגיד ז"ל.

צריך ליטול בן הזמים שבחיים משני צדדין הלשון וחיתתו וחוטיו
שאחורי האזנים שהן מלאים דם. ויטול קרום שכמות הראש משום גידול אדומי
קטנים שיש בהם דם. ואסור לבשל מוח של ראש אלא אי"כ קולף מעליו הקרום.
אבל צולאו ואח"כ מבשלו מותר. ויטול כל החוטין שבצואר סמוך לגרנת שהן
אסורין משום רוב. ואפי' אם צלה הבשר צריך לחותכן ולהוציא משם הדם.
וגידי צואר לפי שהן מלאי דם. ואם צלה הבשר עמהם הדם נקדש בתוכו והם
מזרקי שאמרו חכמים בתלמוד א). אסור לבשל החזה עם החוטין שבתן שהן
מלאים דם, אבל השומן שבו מותר. והרומין שבזרוע ושכיד שהן מלאים דם.
ונראי' בזרוע מבחין ויודי' בתוך הכתף ומתערבין עם החוטין שבכרף. ובין
הצלעות אסורי' לבשל עם הבשר. וכן חיטתא שבכתפוס, אבל לצלותו עם בשר
מותר. וצריך ליטול כל חלב שבכח"יות שלמעלה ולמטה. והקרום שתחת חלב
והגידול והחלב שבתוך הכליות. וכל החלב של העצמות שעל הכסלים ועצמוי'
התוליות שתחת הכסלים יטול וישליכם, ולא ישאיר מהם אפי' אחד ויטול כל
החוטין שתחת השדרה. והחלב ב... משני צדדין וחוטו שבו. ויטול החלב שהבשר
(א) הולין צ"ג. ב) כאן מלה מבוששת כ"ו ולא יכלתי לקרותה.

חופה שהוא בצד השדרה בין השדרה ובי הכסלים. ועוד צריך ליטול הקרום שעל הכסלים וחוטמי שבתוך הכסלים שהן ה' חוטמים א' ומובלעי' תוך הכסלים. והן ג' בכסל ימין שכל אחד נחלק [לבי חוטין ובי בכסל שמאל שכ"א נחלק] לג' חוטין. ומספר כולם י"ב חוטין שבבת ליים ויהטט אחריהם עד שיטול כלם ולא יניח מהם אפילו כחוט השערה לפי שהן אסורי' משום חלב ויטול חיטתו משני כסלים עם החוטין שבהם והיכן הם בזכר סמוך לבציע ובנקבה סמוך לשרים. ואסור לבשל הכצים אא"כ קורף הקרום שעליהם משום גידו' קטנים אהזמים שבהן. ותייב ליטול כל גידו' הירך. ויוציא גיד הנשה וחופש בשני האטמות. ואל ירכים בכל מקום שימצא שם חלב ומשלים. ויחתוך ראשי העצמות שבירך שבתן שרשי גיד הנשרה ויחתוך צומת הגידין שכל הגידין צומתין וכל גידו' הארכובה האמצעית יוציאם וישליכם. ויטול שמנונית של גיד הנשרה שעל כף הירך שהוא אסור. ויטול החוטין שבשוקיים שהן ה' חוטין. ויחתוך ב"י אמצעי' הרגלים והידיים של בהמה ויוציא משם החוטין שבהם שהן ה' ויטול כל החוטין שביריאה. וגם יבקע היריאה בין סימפון לסימפון. לב קורעו ומוציא דמו וחותר עוקצו של לב ומשליכו. נהותך את אוני חלב שהן כנגד היריאה לפי שיש בהן חוטין' מלאים דם. ויטול את החלב ואת הקרום שע"ג טחול ויוציא החוטין שבתוך הטחול שאסורי' משום חלב. ויטול את כל החלב שע"ג הקיבה משני צדדין. ויטול גם את החלב שעל ראש הקיבה. מקום שנחתך בן הקיבה צריך לבדוקו עד אמה שלימה. ואסור לאכול חוטין דהדורא דכנתא אא"כ צולה אותם. וכן החלב שעל בני מעיים ובני מעים מקיפין אותו. והחלב והחוט שבראש כרכשתא שהוא פי מכני' ההולך על טיעי הגדול והעב' והשומן. ואותו החוט טובב והולך על כל בני מעיים. ואסור לבשל הכבד בין לבדה בין עם שאר בשר. אבל אם צד"או ואח"כ אם רוצה לבשלו הרשות בידו. אבל הטחול מותר לבשלו אפי' לכתחלה שכן כפורי' בתלמוד ג' הני כבדא אסור לבשלו אבל טחול שומנא בעלמא הוא כי הא דשמואל עביר ליה הכשי"א דטהלא כיוסא טבא דעביר טילת' פי' ביום שהקין דם. ואם רוצה ליצלות את הכבד עם הבשר אחר חותכו ומשום את הכבד למטה והבשר למעלה דקיל ג' הכבד אסור' ואינה נאסרת. והלב אם קורעו שתי וערב וטולתו יפה מותר לבשלו אפי' בקדרה. לכן אסור' חמטים ד' שאני לב' דשיננא. פי' אינו בולע ואינו פולט. הכליות אסור לבשולן בקדרה משום אל תיטוש תורת אמן ה'. כלומר מנהג אבות תורה. ואבות נהגו ליצלות ולא לבשל.

(א) חולין צ"ג ע"א: חמטא חוטין אית ביה ככפלא תלתא מימינא ותרתוי' משמאלא. תלתא מפצלו להרי' תרי' תרי' מפצלו לתלתא תלתא. (ב) חולין ק"א. (ג) חולין שם. (ד) פסחים ע"ד. ושם: דשיננא. (ה) ע"י חולין צ"ג ע"א.

ועל אותו הנקרא בלעז בלונביל לונביל (א) ובלשון כנען לדבץ שנמלה בקדירה זה היה מעשה כמנצח כימי הגאונים והתירו התבשיל וגם... באכילה. ולדברי אותן שהיו אוסרין אותו על בישולו על דברת שיש בו מקום חלק ואומ' כי אינו קולם שם את המלה והוא עלול על שאינו פולם את הדם השיבו הרבנים ואומ' הלא השוקיים הנקרא בלעז צינקרון (ב) ואחרים קורין אותו שינקריל ויש שם מקום חלק כיוצא בזה. ואעפ"כ אינו עלולין על מליחתו. ואנו מבשלין אותו. ואעפ"כ נהגו הגאונים שלא לבשל לונביל אלא לצלותו.

והכחל של בהמה ושל חיה מותר לצלותו אפי' החלב. אבל לבשל בקדירה צריך לקרוע שתי וערב וטחו ככותל וכולחו ואח"כ מבשלו לכדו שלא עם כשר אחר. ועין אסור לבשל עד שיצא מוח הראש. ויטול שני החוטין משני צידי הצואר אחד מימין ואחד משמאל ויוציא החוט באמצע הצואר שמלאין דם. ואם רוצה לצלות העין אינו חושש. ואסור לבשל הבשר עד שיריח במים קרים וכולחו וחרר וכדיתו במים ראמר שמואל (ג) אין הבשר יוצא מירי דמו עד שיריחנו וימלחנו.

נשלמו בריק' בשר בן החלב וכן החוטין משערי הגאון רביי' שמואל בן חופני זצ"ל.

(א) „וגזבהו של אותו הלב שפירשתו... מכוסה כמתנים שקורין לונבילש (Lombes בערפתית) בלעז ובלשון כנען לדויניא... (אויז היא סיד ע"א). וצ"ל: לדויניא, ולא: לדויניא. וכן בכ"י לסור יורד סי' מ"ה: בפולין לדויניא (ע"י הרבני: היהודים ושפת הסלאוויים, צד 56 אות כ"ה). [וכן בפירוש לסור יורד סי' ס"ד: שקורין לונביל והוא שקורין מרפה לירוויק. וע"י רש"י חולין צ"ג ע"א ד"ה: תרבא דקליכוסתא — הרב ר' יוסף הלוי, ראשון לציון; „נהגו בלונביל שקורין לירוויק לצלותו, רמ"א יורד סי' ס"ה סעי' ד'. ועיין רש"י ויקרא ג', ד'. וחולין צ"ג ע"א ד"ה: האי תרבא — מר אברונין, תל אביב.]

(ב) ע"י רש"י חולין ע"ו סעי' ד"ה: רפרעי מבחי: כשמנקרין אותו צינקרון... וכן בתשובות הכמ"י צרפת ולותר צד 42 סי' ס"ט: „שקורין בלעז בונקרין“. וצ"ל: צונקרין Sans crine. ע"י שם ס"ג ע"א [ע"י אור זרוע ת"א סי' המ"ד, תמ"ח ד"ה: המנקר וס"י תמ"ט — ר"י הלוי].

(ג) חולין ק"ג ע"א.

(א)

בחג הפסח שנת ה'תשמ"ג לפ"ג נזדמן לי לחוג את חג המצות בארצה"ב בעיר ברוקלין
נוא יארק.

ביום א' דחיה"מ ביקרתי בק"ק קרית קאשוי אשר בבעדפארד היללס נוא יארק אצל הגאון
הצדיק המפורסם מוהר"ר רפאל בלוס שליט"א אבדק"ק קאשוי יע"א, והראה לי הגח"צ אבדק"ק
קאשוי שליט"א הרבה חתיכות בשר שקנו באיטליות חר"ים ³/ג שבנויליאמסבורג ובארק פארק
ועוד בחזקת מנוקר נמלה והודח ומוכן לאכילה, ונשתוממתי על המחזה הנורא שנתגלה לעיני
וכמעט לא ראיתי כהנה בכל הארצות שביקרתי (בארצות אירופא בששה מדינות דהיינו.
1) בעלגיא, אנטווערפען, בריסיל. 2) בלונדון ומנטסעסער, 3) ווין, מינכין. 4)
איטליע, מילאנו. 5) צרפת, פריז, שטראסבורג, מארסל. 6) הולנד, אמסטערדאם. שהייתי
למען הדרוש והחיקור במצב הניקור, וגם במקומות שמצאתי הזנחה מרובה בענין ניקור
החלב בכולם לא הי' המצב ירוד בענין הניקור כזה, והיות שמצאתי חלבים שונים על אותן
החתיכות, על כן אפרטם כאן אחת לאחת מה שראיתי בעיני אז ביום א' דחיה"מ פסח תשמ"ג
בקריה קאשוי:

מצאתי על הבשר שנמכר בתור מוכן לאכילה:

- א) הרבה חלב על דיקע סענדערליין מחלב הכליות ממש שאסור מן התורה ועונשו בכרת רח"ל,
וגם מחלב הקרב הי' מונח עליו.
 - ב) ראיתי כמה חתיכות גדולות הנקרא בספרי ניקור (ובא"י) טריפה קאלנער והי' עליו
ומתחתיו חלב שאסור מן התורה.
 - ג) מצאתי שנשאר גם מחלב הפריסה יתר מכוזית שאסור מן התורה ועונשו כרת.
 - ד) ראיתי הבשר שבין צלע י"ב לי"ג שלא הי' מנוקר והי' שם חלב.
 - ה) מצאתי קצה הצלע הי"ג (הסחוס).
 - ו) מצאתי סחוסי החזה (מכמה חתיכות) שלא הוסר כראוי.
 - ז) מצאתי שנשאר קצה מהקרום שעל היחרת (לצד הכבד).
 - ח) נשאר קרום הכסלים שהוא מחמש קרומים המוזכר בחז"ל.
 - ט) חלב שעל השפונדר (שתחת הקרום).
 - י) חלב שעל הריפאלע מצאתי עליו בשפע.
 - יא) חוסי דכפלי שבין הצלעות.
 - יב) סחוסים של צלעות י"א י"ב (בלי ניקור).
 - יג) חלב הקרב שבין הריפאלע לבין היוחרת (עין אורחות חיים).
 - יד) שומן שעל הצלעות בכל השטה שתחת הטרפש.
 - טו) מצאתי שלא הוסר הקרום העב היוצא מבשר האדום (הריפאלע).
- היוצא מכל הנ"ל כי הדברים מועזים עד מאוד בראותי הצד השוה שבהם כי ~~המנוקרים~~
שעסקו בניקור חתיכות בשר שהראו לפני אינם בקיאים בהלכות ואומנות הניקור כדבעי,
ומה שעושים הוא להוריד את הקרום מעל החלב, ³⁷⁵ ~~כאשר יחיה א' האב"ג~~ (וגם בזה מניחים שיריים), אבל חלב
הכסלים והכרס ועוד ועוד לא מנקרים כמעט, וגם חלב הכליות משאירים וכן כל הנ"ל.

חג 375

בית הדין ידעם שנת התש"ט י"ב נכתב אי-אחראי את-ח
 המצות הארבעה קדוה ביוקלן (וא-יא-יד) ק
 בוק י"א דמותה בוקרת. קק קדוה קאשני אש
 קדוה המוצ-הואי נוא-יא-יד קאשני הגאון הלכות המפורס
 מהורה רפא-קאשני שליט"א אדדקק קשני י"א והיא
 א-הגה"צ אדדקק קאשני שליט"א הורה חתומה בנג
 שקני באיטליעם חידושי שפוייליא אסבורג וגאורא פיאור
 ואד. בחקת מוקר נאלח והודח ומנן אכילה ושלמות
 א-המורה הניח לעגלה איני. ופוט איא באותי פנה
 כך הארצות לבירקתי (במחצות אודוסא פשה אדינתי
 דהיני. א) באגיא! אנטוויפרן, ברומל. ב) באנגין ואנטשטאק
 צל וויין. מינן, 4) אטליע, אולמני. 5) צרפת פני
 שטעזאסבורג, מארסל. 6) האלנצ, מאסטריכאס.
 זמן העדוש והחוקר בעצב הניקור, וגם בקומות
 למצותי הונחה ארוכה בענין ניקור החלקי בבוואם
 אא הון המצב ורוב בענין הניקור כלפי. והוא למצותי
 חלקם שונים אא אומן ומטכות, אא כן אפרטם כמון אמת אמת
 אה לאותי דמיני יאז בוק א דחומם תלמי בקרות קלאו
 מצותי אא הקש, למעכב בתור מונן אכילה
 א-הורה חלקי אא בוקר טאנצבראון מחלקי פולח אמש
 שאסלאסוראן הורה וזונשו בעדת החל.
 וגם מחלק הקרב היה מינן אא.

ב יאותי כמה חתמות גדולות הנקרא בספרי נקוד
 (זבוח) טריסה קולוצה והיה אא ומתנו חלקי שאסוראן הקרב

קדושת ישראל אולתה, והדעה אלה אצור אוד
 מקוץ גבול דהדגית אנקרום אמחום ומשחוחם יראו פ
 שיהו קדושים העק השק כל הלכא ואלאנת ואומנת
 העקור דצדק המקורל פאז אחר דאז.

איה אמאז אאז וכאז האז דראותי אנשט חפז
 מקדוקים קלה גדמורה איתחוקם אשט למה חיות
 שאז אפגוד כסדף אחר על אופוד נפשמ בשלמה קלו
 אגמג באופוד חלב החומר אאז

תקותי עקה למעו הכל מה שמכילתם אלעמו
 אהמז מלכ אמד העקור על כנה הרמזון כמו אהמו
 כומז הקדמוני שהוא הוא העק המקורל פז אחר צור
 חף אהמזוניג והאמוראון והתצאמ חף אשה פקנו דה
 שקבלו כן אפינן פאי שניו פל דהוא.

זכור הצלת הרבוב אמאכאל אסורגת כפרט אמסוד חלב
 החמור (שמאן שוקפת רח) יגאז לכי שלכאל אהלזיא
 את העקר אפת אל הפולן אהמז אפדת אל חלה אשה
 לפנה דמעו ודופם ותלפו אכל הקפחות והואמז המזכר
 דהמזמז אפנסו העם ומנחגו אתם ולחלופם ולרד לרמזם
 זכר מלך כמבואר דהח שלהק פיה קלם אהר אקתג
 זכר, וזכור כרשט אמאכאל אמורגת לזכר כלנו דהרה
 אגאיה האמותיג דבואג מעה צדקנו דהי.

הכוח מתוך אצור וקטחון אה
 דרוק מרצני איעלש אנקר רמש קפת חתן הגמון הצדוק
 המפורסם אהרר אקרהם חוסי (אה זכר) דממס שימרו
 מניב, קצות השלמן, ואז.

קבלתי קבלה מא יעקב חלקי אחורו והקדמי והפנימי

אז אצני ארבעה וחמש שנה מאת המנכרין המומחה

הרד לראובן קצרוס לכל מהניב ד' אדרהם בן צמח אייזליס

לכל שנה אגבן וקבלו ממושו המנכרין הלכסיקין הלכסיק

דוורמן, לצי"ל ומחיר הלכסיק הרה אאטמה אנפאסון לצי"ל

קשני תרס"ג דוראטא איהר שמושו דמוי דושה

המנכרין אז בלמנא של הגהק ^{מא} רבד שאמאן סאנע ליד

והגאון הקדוש רשקרה"ג מרנא רבד יתשה אייב פוסקין לצי"ל

ד"ר ב. מ. לויין, חיפה.

שערי רב שמואל בן חפני

אחרון הגאונים בישיבת סורא

(נפטר ד"א תשצ"ד - 1034)

א.

שערי ברכות

(כ"ו אדלר 1765 כנוירק)

ב.

שער בדיקת הבשר

(כ"ו אדלר 578 כנוירק)

תוצאה מיוחדת

(סתוך אוצר הגאונים כרך א' וננוי קדם כ')

חיפה. אלול תרפ"ז.

«אחיעזר» בא"י, תל-אביב.

המחיר 4 ג"מ. בתו"ל 20 סנט.

Schaare R. Samuel Ben Chofni

Der letzte Gaon in Sura (St. 1034)

I.

Schaare Berachoth

II.

Schaar Bedikath Habbasar

VON

Dr. B. LEWIN

HAIFA.

Erez-Israel.

Bloch Publ. Company 31 W. 31st. St. New-York.

קונטרס מסוים זה קובע ברכה לעצמו בתוך פירושי הגאונים לברכות בכלל ולפרק „כיצד מברכין“ בפרט. ואולם מתחלה היה, כנראה, הקונטרס הקטן הזה גדול יותר והיה שער רחב לכל סוגי הברכות השונות המפורזות כה וכה בכל השנים בכלל ובמסכת ברכות בפרט עד שנחכנסו בו גם סדר ברכות של שמיע א), ברכות אירוסין ב) ואף ברכת שהחיינו של בדיקת חמץ ג). אך המעתיקים השונים, כנראה, מעטו את דמותו עד שהחטירו מתוכו גם ברכת שהכל על יין מבושל ד). גורם לדבר היתה גם השפה הערבית שבה חובר מתחלתו. ומכאן גם הסגנון הקשה וגם השנויים המרובים שחלו בו. ואף המקום גורם. המקום שסם נמצא קונטרס זה ככיו מוכיח שהיה כלי חפץ ביד המעתיקים רק בתור צרוף לכמה ענינים שחברו יחד בספר אחד. ומשום כך נשמע בתוכם גם בלי שמו עליו עד אשר הכירו הראיה ויזם באחד הקובצים, כיו אסור והיתר, והדפיסו ראשונה בסירוגין בבית-חלמוד שנה ב' עם מעט תקונים והרבה לקויים שנשתרשו בו וגם עם תוספת יתרה בסופו שאינה כלל מעצם הקונטרס ובאה ככיו שלפנינו במקום אחר. והנה כאן לפנינו העתקה מכיו אדלר סי' 1765 דף 102-105 ע"ב, שאמנם גם היא לקויה וחסרה לכדו, אבל בכמה מקומות עולה היא על הראשונה. והיתה לנו ליסוד הקונטרס הזה המוגה גם על פי זו שכבר נדפסה ומתוקן במרוכעים.

שער ראשון. הודיענו מה שאי רזיל אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה ואם יהנה מן העולם הזה בלא ברכה מכל, מאי תקנתיה ילך אצל חכם [וקשו בה מאי עביר] ליה ופרקי' אלא אמר רבא ילך אצל חכם וילמדנו ברכות מעיקרא כרי שלא יבוא לידי מעילה. הברכות יש בהן כללות ופרטות וכל מין ומין תן לו מעין ברכתיו, ומה יכבד עלינו המשא ומה טורח יש כאן למה נעצל ה) מהן והוא בחסרו לא הלאנו ולא הונענו כרכתי' (מיכה ו, ג') עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בו, ולכך יש לברך בכרכותיו אשר צום ואשר רצם. שער ב'. והשער השני הודיענו כי מינין אשר צינו לברך עליהן ז' ומאותן ו' ז' מינין. והן מאבל ומשתה וריח ומראה ומשמע ועשית מצוה ומעשים אחרים ואלו הן ה' הדגשות אשר ברא יוצרנו להועילנו כי המאכל והמשתה * חלק ז' המעם כרכתי' (איוב י"ב, י"א) וחיך אוכל יטעם לו והרית | והמראה ח' והמשמע | שלשתן חלק ההדגשות, בריח (ר' כתי' (בראשית כ"ג, כ"ז) ראה ריח בני וכתו' (איוב כ"ב, ה') לשמע אחן שמעתך, וכתו' (משלי כ, י"ב) עין רואה ואוזן

א) „שערים דר' שמואל בן חפני כ"ץ. בסדר ברכות אומר בברכת בונה ירושלים בא"י בונה ירושלים, פי' בריח ברכות"... (זכרון לראשונים ח"ג צד 34 הערה 89 ע"ש). ב) „ובסעודה אירוסין פסק רשב"ה שאפי' אם ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעונן" (הגהות מימוניות נמצא בשערי רשב"ה שיש לברך שהחיינו" (הגהות מימוניות שם י"א, פי' והי' חמץ ומצה ג' ז'); „בשערי ברכות של רבי' שמואל הכהן בן חפני הצריך לברך זמן אנדיקת חמץ" (ליקוטים מה אמריכל בס' חמשה קונטרסים כ"ז ע"ב. ועי' עוד זכ"ל שם הערה 88). ד) „ובשערים דרשב"ה הכהן מצאתו: ועל היין המבושל ועל אנימילין מברכין שהניב" (ראבי"ה מס' פסחים, ח"ב צד 35 ע"ש). ומקובו היה, כנראה, בשער ח' המקוצר לפנינו ע"ש. ה) משא הברכות ומה טורח יש כאן ולמה נתעצל (בית). ו) = ומה אותן? ז) בבית ובכ"י: וחיך. ח) בהכ"י: והמאכל והנשמע.

שומעת וכו' ועשית מצוה א) דכתי' (בראשית כ"ז, י"ב) אולי יסודשני אבי.

השער הנ"ל מנין הברכות אשר חייבנו לברך על המאכלי לפנינו ולאחריתם והם ט' ברכות ה' בהן לפני המאכל המוציא להם סך הארץ וכדורא מיני מזונות וכדורא פרי העין וכדורא פרי האדמה ושהכל נהיה ברכו ואע"פ שהברכה ה' היא שהכל הדבר ידוע שיבשר לברכה על סקצת האוכל ויבשר לברכה על סקצת שיתאיה ב) אבל הרי האחר[ות] לא יבשר לפני ג) אלא על סקצת האוכל ואח"כ ד) ה' ברכות לא יבשר לברך אלא לאחר המאכל והן ברכת [המזון] ועל הכתיה ועל העין ועל פרי העין ואחר ה) [אכילה פירות האילן] ו(ו) כדורא נפשות רבות ודי חסרונן על כל מה שברא ו(אח"כ) הברכה ה' שהיא כדורא נפשות [ה]דבר ידוע שיבשר לברכה אחת אחר סקצת המאכלות ויבשר לברכה אחת אחר סקצת המשתאות.

והלכה הזאת היא שאין מברכין כדורא מיני מזונות י) אלא על דבר שהוא מחכשת המינין ועל מה שיש בו מה המינין כאשר אמרנו בתלמוד (ל"ז:) רב ושמואל] דאמרי הדיהו כל שהוא מה' המינין מברכין [עליו] כדורא מיני מזונות להוציא אורז, ודוחן וכו' צא בהן שאין מין דגן שאין הלכה כר' (אלעזר) [ויתכן] בן גורי דאסי אורז מין דגן הוא יא).

ואנחנו יודעין שברכת כדורא פרי העין על פירות האילן הוא כאשר שנינו (ל"ה.) כיצד מברכין על הפירות על פירות האילן הוא מברך כשה[עין] חיון מן היין שעל היין הוא מברך כדורא פרי הגפן וזה [ו] סיבון לפירות האילן כל שאתה נוטל פירותיו ועצו מתקיימת זהו אילן ומברכין על פירותיו כדורא פרי העין יב).

א) חסרון משושים יש כאן והוא מה שכתב האשכול ח"א ריש צד 64: "... ואיבא דמוסרף על אלה ששה חלקים חלק ויין הרגש משושים. ורגנו שמואל אכן חפני דיל הוכירו בחבורו שערי ברכות ולא פרשו. ואפשר על משושים תפלין קאמר אליבא דרבנן דמי רב אשי (סוכה ס"ז) הכל אימת דממשמשו בהו מברכין" (ועי' תרכ"ו זכרון לראשונים ח"ג 33, הערה 85).
 ב) == שיתאיה? == "משתאות" (בית). ומן "לברכה" עד "לברכה" הפר ר"ס. ג) אולי: לפנינו ולחלקן לברך וכו' (לפרש. ד) = ולאחריתם. ה) בגוף הכ"י מכתוב: ואח"כ = ואחר בן (ב"ח). ו) האשכול ח"א צד 63 ע"ש. והוא לקוח מ"שערי ברכות". ז) = ברכה בפני עצמן. ח) = ברכה. ט) כדורא שוו היא כונת הפסקא: "ואנחנו יודעין" שכאן להלן. י) מתחלת המוקף ברובע בהפסקא הקודמת עד כאן חסר בכ"י ומקובץ פנוי. והשלכטו עפ"י בית. ומן "והלכה רוחח" עד "אורז (ודוחן) מין דגן" הובא בשבתי' השלם סוף סי' קצ"ט 120, ומשם יתר המוקף ברובע. ובכ"י וב"ח הוא משובש. יא) והשוה אוצר התשובות סוף 86 סי' ר"ס. יב) ובהמוסף בבית שנה ב' 385, ובתוצאה המיוחדת סוף צד 10: "וזה הסיבון לפירות של אילן כל שאתה נוטל פירותיו ואין עצו מתקיים אינו אילן ומברכין על פירותיו ב"פ האדמה.

שער ד'. אשר אנחנו חייבין לברך על מיני שתייה לפניהם ולאחריהם והן ד' שתיים לפניהם ולאחרי כ"ו והשתיים אשר לפניהם על היין כפה"ג [ושהכל נ"ב] ואחריו שתיים [על הגפן ועל פה"ג] ובורא נפש רכות א'.

שער ה'. נפרש הברכות אשר אנו חייבין לברך [על הריח] והן ה' ברכות בורא עצי בשמים ובורא מיני בשמים ובורא עשבי בשמים ואשר נתן ריח טוב בפירות ובורא שמן ערב, ואין מברכין בורא עצי בשמים (ו) על מוגינו בלעז שהוא מין היה אשר ראינו ואשר ג' מצינו (מ"ג) א"ר תייה בריה דרבא בר נתנאי [א"ר הסרא] אמר רב ואמרי לה אמר רב הסרא אמי זעירי על המוגכות כולן מברך עליהן עצי בשמים היין מסודש גינו שהוא מין היה ומברכין עליו בורא מיני בשמים וכל הבשמים שצומחים כגנות מברכין עליהן בורא [עצי] בשמים וורד והבצלת השרון אבל הצוסחין במדבריות מברכין עליהן בורא עשבי בשמים (ד) הדם (משרשייא) דנקיט מגנייתא מברכין עליהן בורא [עצי] בשמים דמברכא בורא עשבי בשמים ועל האתרוגין ועל התפתחין וכיוצא בהן שיש להם ריח טוב מברכין עליהן אשר נתן ריח טוב בפירות. ואחרי שפירשנו הברכות על המאכל והמשתה והריח שביארנו (ה) לפרוש המצות [הברכות] על הדברים הנראים והנשמעים על כל המצות כי כולם מפורשות כתלמוד בפר' הרוואה מקום שעשו נסים וכו'.

שער ו'. נוד[ע] כל מה שאנו (ו) חייבין לברך עליו לפניו ואין אנו חייבין לברך עליו לאחריו, וכל הטעון ברכה לפניו [טעון ברכה לאחריו ויש שמעון ברכה לפניו] ואין טעון ברכה לאחריו [ואמרו רבותי] כתלמוד בדבריהם כל הטעון לפניו גלוי וידוע אלא אי זה הוא שטעון ברכה לפניו ואין טעון לאחריו וכן אסרינן (ס"ד) לאתויי מאי לאתויי ארבעה (ז) דברים תחלתות) ירק וכן אמר(ג) לרב יצחק בר אבדימי למעמי ירקא ופירושו על דעת ר' יצחק [שהוא] מברך אחר אכילת (ט) ירק לאיתויי (י) מאי. וחזרו ואמרו (שס) לאתויי מאי יא. ועוד אמרו על דעת רב פפא שהוא מברך לאחר שתיית מים (יב) וחזרו ואמרו לאתויי מצות

א) השער הזה, כנראה, לקוי בחסרו. ב) האשכול ח"א צד 63. ג) ואין מברכין בורא מיני בשמים אלא על המוגינו שהוא מין היה אשר ראינו ומצינו (כ"ה). ד) כאשר אמרנו אמר רב משרשייא כנקום מגנייתא (כ"ה). ואולי צ"ל: הדם, [רב] משרשייא אמר: דנקיט מגנייתא (מן הגנות). ה) אולי צ"ל: שוב אין אנו צריבין לפירוש הברכות על כל המצות על הדברים הנראים והנשמעים. וכ"כ: "שכחנו לפרוש". וצ"ל: הנחנו לפרוש. ו) כנראה צ"ל: שאין אנו ויש כאן ג' חלקים: (1) שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו. (2) שטעון לפניו ולאחריו. (3) שטעון לפניו ולא לאחריו, והוא החלק השני. האמור להלן לפי סדר הלשון של רב פפא. ז) המוקף מביא, וכ"כ שלנו משוכש: "ונשאו רבותי התלמוד בידיהן ואמרו כל כל הטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו גלוי וידוע אי זה הוא רבר שטעון ברכה לאחריו וכן אמרנו להיתור". ח) ח"ל: הראשון. ט) ככ"ל. האכילה, ותקנת. י) מכאן עד לאתויי מצות (חסר כביית) יא) כך הגירסא במס' נדה נ"א סעי' ע"ש. וכ"כ: "מצות". יב) ככ"ל: מהן.

(וחזרו ואמרו לאתווי טיא ולאתווי מצות) ועוד [אכרו] א) על דעת חכמי ירושלים והן ב) בני מערבא שבכרכין אחר עשיית ג) המצות ד) בא"י אמ"ה אקביו לשמור תקו לאתווי מאי, לאתווי ריחני. והפי' ה) הוה הוא ההלכה שאין אנו חייבין לברך על הריח ברכה אחרונה וחייבנו ו) לברך לפנינו. ועוד הדברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם אבל לא לאחריהם כאשר אמר רב פפא (מ"א:) אבל יש הפרש בין הרברים האלה ובין ברכת הריח כי ברכת הרברים האלה תבוא בכלל ברכת המזון ולא לריח ברכה אחרונה גם אין ברכה שתבוא ברכת הריח לאחריו בכללה וזה פ"י יפה.

ויש למעלה לרדוסוף מאחר שנשאר שני חלקים.

(והחלק הראשון שאין אוכל חלק א' ז.) על כל המאכלים שאדם ומשקה [ולא] וזלמו שחייבנו לברך עליו אוכל מברך לפניהם ולאחריו חוץ מפתות לאחריו ולא חייבנו לברך עליו לפניו. מכות שאין מברך לאחריו.

(וזה חלק) השני הוא, מה שלא חייבנו לברך עליו לפניו ולאחריו לא נברך וזהו חלק אחר ח) בין ג' חלקים שאמ"ר רב פפא [דהלכתא. והחלק הראשון דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת] הסעודה [כאשר שנינו] בך על הפת פטר את הפרפת. והחלק השני דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כמו כל מיני מתיקה שיש בהן מין דגן טעונין ברכה לפניהם ואין טעונין ברכה לאחריהם וטעמו של רב שכוללו ט) לאחריהן ככרתמ"ו. וראיה לדבר שאילו ברכנו לאחריהן היינו מברכין ברכה אחת טעין ג' והוא על המחיה ועל הכלכלה והרי אלו בכלל ברכת המצות י). והחלק השלישי דברים הבאים מחמת הסעודה ונאכלין אלתר או בתוך הסעודה כמו תמרים ומגדים שאינן מיני מזון טעונין ברכה [לפניהן] ולאחריהן. שער שביעי א).

זכריה כשבכרוהיהן [שזות וכשבכרוהיהן] מחלפות וכן נאמר כי דברינו אלה הם [ב]ברכות שלפני מאכל ומשתה הריח הקדמני מינים ומספרם והודענו [לפניו]

כי ברכת המוציא לחם קודמת לברכת בורא מיני מזונות [כהודמן שניהם לפניו] וברכת בורא מיני מזונות קודמת לברכת הפירות בהודמן לפניו וברכת בורא פרי העץ קודמת לברכת כ"פ האדמה בהיותם לפניו וברכת כפה"א [א] קודמת לשחבל,

א) כמ"ה: אמר ר"י ב) וכן (ב"ת). ג) כמ"ה: אמר ר"י ד) השוה האשכול היא 36 חלק וי"ה ושער זה הוא שער ו'. ועיי' ראבי"ה היא 182. ה) = והפירוק (ב"ת). ו) בבית: ודינו. ז) האשכול היא צד 63. ח) = א' = ראשון. ט) כמ"ה: וכללו. ובבית: [ש]כללת. י) בבית: חמישין. וצ"ל: המזון. יא) שביעי (ב"ת חסר). יב) הקדמות (ב"ת). יג) אחת על אחת בשלש מדות (ב"ת). יד) שבע"ל השלם אף סי קים ותקצר כלל סיב ותניא סימן כ"ט.

ועל מיני מאכל בהודמן [לפניו ה'] מן[נין] שהייב לברך על חמס כרכות המתחלפות אלה ועיקר שיהיו חמשתן ממה שאין אחד מהם פוטר את חברו בכרכותו ולכן הייב [אדם] לברך עליהן כשהוא מבקש לאכול לפ[נ]י אכילתן הכרכות האלה ועל הסדר שסדרנום והם לחם מחמשת המינין ומיני מתיקה שיש בהן מה המינין ופירות האילן כמו ענבים ורמונים [וקורא מברך על הלחם תחלה ואחריו כל מיני מתיקה ואחריו על הפירות] ואחריו על הכשות בורא פרי האדמה ולא הוזכרו ירקות מפני שהפת פוטרתן ואחריו מברך על הקורא שהכל נהיה כרכרו ואין להחליף ואין להסיר גם שלא להקדים מה שלא הקדמנו ודברים אלו [כדברים] שברכ[ו]ת[יהן] מתחלפות כאשר סדרנו אבל מה שכרכות שוות אחד אל אחד לא יתקנו אלא [בפטירה] א' והן על ב' פנים, הראשון ה' המינין הנזכרין בפסוק ארץ חטה ושעורה וזולתו כמו שנזדמן לפניהם תמרים או ענבים [או תאנים] או רמונים או ימים ועמקן תפוחין או קרוסטומלין וכדומה להן מברך על הענבים ועל התאנים שקודמין לתפוחים ולא על [תפוחים ולא על] הקרוסטומלין ולא על כיוצא בהן. והאופן השני שהקודם בפסוק זה קודם לכרכה לברך עליו (אחר) כמו שאמרו ב' א"ר יוסף ואיתימא רב יצחק כל הקודם בפסוק הזה קודם לכרכה ארץ חטה ושעורה. ועוד שנינו ד' היו לפניו מינין הרבה ר' יהודה אומר אם [יש] כיניהם מן המינין עליו הוא מברך וחכמים אומ' מברך על איזה שירצה והלכה כר' יהודה ר' לפיכך כשנזדמן לפניו פת הטין ופת שעורין מצוה לברך על פת של חטין תהלה ואפי' היא פרוסה ושל שעורין שלמה מברך על של חטין תהלה [ופוטר את השלמה של שעורין] ובהודמן לפניו ענבים [ותאנים] ורמונים וזיתים (ב) כרכותיהם שוות יכן ה' [תמרים] ורמונים מברך על [תמרים] ופוטר את הרמונים [שהתמרים] פוטרם את הרמונים שהם שניים לארץ (ו) וחד (ו) מותים או מרמונים שניים לארץ) כאשר אמרנו בתלמוד ז' רב חסדא ורב המנונא הוו יתיבי בסעודה אייתו לקטייהו תמרים ורמונים שקל רב חסדא ח' כך אתמרים אפי' ליה רב המנונא ח' לא סבר לה בר כל הפסוק כל הקודם לחבירו הוא קודם לכרכה אפי' ליה זה שני לארץ זה חמשי לארץ אפי' ליה סאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמשונוק ב'. וכשהודמן לפניו מה שכרכותו בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה מברך תחלה בורא פרי העץ [ואחר כך] בורא פרי האדמה ושהכל

א) ככ"ו כשבוש: כפרישה. ב) ככ"ו: שביארנו א"ר יצחק. ג) דף מ' ע"ב.
 ד) „והלכה כר' יהודה דא"ר יוסף וכן תני ר' יצחק כל הקודם בפסוק זה קודם לכרכה“
 (הג' ד"ו ז' ע"ג ג' והג' אספסאי צד 55 בל"ג דא"ר ר' ז' ; „וכן כתב רבינו שמואל בן חפני ז"ל בחבור שערי הכרכות“ (שבה"ל השלם ס' ק"ס). ובהקדמ' ס' מ"ב סוסיף; „וכן כתב ג' רבינו שלמה ז"ל“. אבל בסדרו דש"י צד 60 פסק „והלכה כרבינו“ [כרבנן]. וע"י ס' האורה 24. וכן בהאגור סדילאקאב 25 ע"ב; „ורב האי גאון ורש"י פסקו הלכה כרבנן“ (וע"י אוצר התשובות ס' רמ"ו צד 92). ה) ככ"ו והן. ו) ככ"ו: אחד. ז) מ"א ע"ב. ח) בן הוא גם כילקוט עקב סוף ס' תתין. אבל בגמ' ובכ"ו: שקל רב המנונא וא"ל רב חסדא. וכן בתשובת ההג' אוצר התשובות צד 92. שורה י"ב. ט) כגמרא: ונשמשינוק.

מכרך תהלה בורא פרי הארבה ואח"כ מכרך שהכל על האחר וכשהזמן לפני מה שברכתו עצי בשמים ועשבי בשמים מכרך תהלה [עצי בשמים ואחר כך] עשבי בשמים ולכך אמרו בתלמי' (מהלוקת כבודותיהן שוות כגון אחרונים חתים ר' יהודה אוסי' סין ד' ערוף ורבנן סברי חביב ערוף אבל על שאין כבודותיהן שוות [דבריו הכל] מכרך על זה וחזר ומכרך [על זה]. ובהזמן לפני יין ושכר מכרך על היין ופטר את השכר כאשר שנה ר' חייא ב' יין פטר כל מיני משקין].
שער שמיני ג'. כללות ופרטות כל ברכה כל מה שהברכה לפני מכרך בורא פה"ע [ע' ברכה שלאחריו על העין ד'] כמד"א בפירות שהן אמודין בפסוק ארץ חמה ושעורה אבל פירות האילן שאינן כן הו' מינין מכרך עליהן בורא פה"ע [ע' ולאחריו [בורא נפשות רבות. ואם עשאן משקה מכרך עליהן] ה' שהכל ואני פלו' אוסי' לאחריהן בורא נפשות רבות]. כל מה שלפניו שהכל ו' אחריו בורא נפשות רבות ו'.

שער תשיעי ה'. פטירת אחר פ' כשברכותיהן שוות וכשברכותיהן מתהלפות [ומלפני המכרך חייב עליו לברך כמה י' זהם ד' חלקים החלק הראשון כדי להקדימו פטור מלכרך על המינים האחרים] שברכותיהן יא' שוות בין המאכל ובין המשתה ובין כן הריח שהן מינין הרבה, כשהוא מכרך על המינין האחרים ששוות ברכותיהן יב' הא כיצד במאכל נזדמן לפניהם ג' לחם חטים ולחם שעורים ולחם כוסמין ולחם שבולת יד' שועל [שקורין אוינה יו' בלע"ז] ולחם שיפון [שקורין שיגלא יז' בלע"ז] הייב לברך על [לחם] החטין לפני המאכל י"ו המוציא ואינו רשאי לברך על לחם שעורים [ולכך] אמרנו כי היה ראוי להקדימו מצוה מן המופתר ופטור י"ח מלכרך על השאר אע"פ שהוא אוכל י"ט אינו רשאי לברך על פת של שעורים כהיותו [ו] לפניו פת חטים שנקרב ב' לאכול ממנו ולפטור [לחם מברכה] וברכת מוין אחריהם כוללתן. וכיצד בפירות כגון שהיה כא' לפניו כל מה שמברכין ב"פ העץ מכרך על אחר מהם הראוי להקדימו ואוכל ופטור מלכרך על השאר אף על [פיו] שהוא אוכל. אבל חייב להקדים ה' מיני פירות הנזכרין בפסוק ארץ חמה על חבירו לפי שפירשנו כפרק ג' הקדמות ברכות [כיון] כבר בארנוהו היטב. והחלק

(א) ביא ע"א. (ב) שם ע"כ. (ג) בבית בשבוס: שער תשיעי. (ד) כללות שהברכות כל מה שברכה לפני בורא פרי העץ ברכה שלאחריו על העין ועל פרי העין (ב"ת). (ה) כך י"ל לתקן ע"פ המוסף בבית שנה ב' ריש צד 285. ובהוצאה המיוחדת ממנו קרוב לפ"ק צד 10.
(ו) ברכה שלאחריו (ב"ת). (ז) ע"י מה שבי ר"א אשכנזי: כהערתו לראבי"ה ח"א צד 145 הערה 2. (ח) בבית בשבוס: פרק השער העשירי. (ט) ברכה אחת (ב"ת).
(י) מאחריו (ב"ת). (יא) ששוות ברכותיהם (ב"ת). (יב) מן ברכותיהם שוות (ב"ת) עד ששוות ברכותיהן (ב"ת חסד). (יג) לפניו (ב"ת). (יד) שועל ושיפון שועל (ב"ת).
(טו) אוינה (ב"ת). (טז) שגל (שם). [והקפתי שניהם מפני שהן הוספות המתרגם הצרפתי].
(יז) אוכלו (ב"ת). (יח) כבית: כי ראוי להקדימו ונפטר. (יט) מלח, "אוכל" אין בבית. ואולי צ"ל: חביב. (כ) אולי צ"ל: שגראה. (כא) שיש (ב"ת). (כב) והוא בשער שביעי.

השני שהפת פוטרת כל מיני פירות (וכלל מיני מאכל א) וזין פוטר כל מיני משקה כמו ששנא (ר' חייא) ז. ויש על הכלל הזה ד' תנאים ואע"פ שאינן מפורשות ג) במקום הזה אלא (שאר) שאנחנו קבצנום מכמה הלכות. התנאי הראשון שהפת פוטרת את הפרפראות ד) [מלבד לפניהם ולאחריהם כאשר שנינו ה) כך על הפת פטר את הפרפרת] בדרך על הפרפראות ד) לא פטר את הפת. והתנאי השני שהפת פוטרת כל מיני מאכל [כשהפת עקר] אבל אם היה עקר עמה אינה פוטרת אותו מלבד עליו כאשר שנינו ו) הביאו [לפניו] מל"ה ופת עמו מברך על עפל לו ואמרנו בתלמוד (מ"ד.) אמי רב אחא ברבי רבב קלא אמי ר' אמי ו) כאוכלי פירות ניוסר שנינו * מ'פני חלב של תאנים שמצער שפתים ואין מעבירי אלא מל"ח) או ס"ד) או [ציר או מדין] או מוריים לפיכך הוא עיקר והפת מפילה לו. והתנאי הג' שאין הפת פוטרת פירות האילן כגון רמונים * שהנתיים על השולחן מברך א) עליהם לפניהם ולאחריהן ואע"פ שהם כמיני מאכל כאשר [תקדמנו] ברכנו. והתנאי הרביעי שאין הפת פוטרת מיני מתקה שיש בהן מין דגן שאינן ז) על נבי השולחן ככרבה שלפניהם שהיא כרבת בורא מיני מונות אבל ג) הם נפטרין מברכה שלאחריהם ככרבת המון שהיא מולחן. והחלק הג' יד) שכל מה שהוא עיקר ועמו מפילה מברך על העיקר ופוטר את המפילה ולכך אמי רבא יו) האי ריהטא דסילקא יז) [דעקר סמורא] י"י) היא מברכין עליה בורא מיני מונות דמחזא עיקר דובשא י"ח) הוא מברכין עליה שהכל אע"פ שאין הליכה כמותו כריהטא דסחוזא שכך אמרו ולא היא אידו ואידו בורא מיני. והחלק הרביעי י"ג) שהמברך על היין שלאחר המזון כאשר שנינו כך על היין שלפני המזון פוטר מלבד על ז) היין שלאחר המזון כא) ודברים אלו בשבתות וימים טובים וכיוצא בהן אבל בשאר ימות השנה אינו פוטר מלבד על היין שלאחר המזון ואע"פ שכורך על היין שלפני המזון כאשר שנינו בתלמוד (מ"ב:) אמי רבא בר בר חנא אמי ד' יוהנן לא שנינו כב) אלא בשבתות וימים טובים וכיוצא בהן והוא ואדם קובע לו כג) סעודתו על היין [אבל] בשאר ימות השנה לא יקוד אמרו איתמר נמי אמי רבא בר בארי כד) אמי ר' יהושע בן לוי לא שאנו אלא בשבתות

א) והחלק השני פטרת כל מיני פירות ומאכל (בית). ב) דף מאו: ג) מפורשים (בית). ד) הפרפרת (בית). ה) מיני ע"א. ו) ס"ד ע"א. ז) וי"ו (בית). זבנמי: ברבי רבב ע"ר א אמר רב א ש"י וע"י הגהות ד"ס. ח) ואין מענינו אלא מניח (בית). ט) ס"ד (בית חסר). י) תורים ורמונים (בית). יא) מלבד (בית). יב) שאנו (בית). יג) אם הם (בית). יד) כמיני בשבוש: הכי. טו) ל"ו: ושם: ריהטא דחלקא דמפשי ביה קחא מברך כמיני מיני דסמורא עיקר. וכבית: ר' אבא. וע"י הגהות דקדוקי סופרים. טז) דחלקא (בית). יז) כמיני דמיקר מנפא. יח) דובשא עיקר (בית). יט) כמיני השני. כ) צובר את (בית). כא) בבית יש ע"ה ואע"פ שכורך על היין שלאחר המזון ז). כב) שני (בית). כג) לו (בית חסר). כד) איתמא נמי אמי רבא בר בר חנא (בית). *

כל שרשימה ושחיטה א) שלא אמר ר' יהודה אלא לענין כסוי בלבד ב).
האופן הג' כשהיה בין ברכה לברכה ביאה או יציאה ג) שיצא מן הסוכה ואח"כ יבוא אליה שאפי' יצא ונבא עד סאה פעמים ד) צריך לברך על כל פעם ופעם אפי' ששנינו לענין סוכה ה) כיון שצריך כיום הראשון שוב אינו צריך לברך ואפי' בתלמוד ו) סוכה אסוכה [קשיא] אפי' לך ר' יוחנן ז) תנאי היא דתנן ח) תפילין כל זמן ששניהן סבךך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אינו צריך ט) לברך אלא שחרית בלבד ואיתמר אביי אפי' הלכה כרבי ורבא אפי' הלכה כרבנן אפי' רב מארי בריה דרב י) שמואל חזינא ליה לרבא דלא עבד כשבעתיה אלא יא) כל אימת דמנת בריך, אפי' מר זוטרא חזינא לי לרבנן דבי רב פפי יב) כל אימת דמכסי יג) מברכי יד). רבנן דבי רב אשי כל אימת דמגחי מברכי. למדנו מן השמועות הללו שכל זמן שהוא נכנס לסוכה אפי' כמה פעמים וגם כל טו) מצות ציצית כל זמן שמתעטף בו חייב לברך אפי' מאה פעמים ביום טז) ביום ולא בלילה שאין מצות ציצית [נוהגת] בלילה ואפי' שאמרנו בתלמוד יז) רב יהודה רמי תכלתא יח) דאנשי ומברך כל צפרא להתעטף בציצית ואקשי' ואמאי הכך [כל שעתא] נמי ופרקי' ואמרנו רב יהודה איניש צניקא הוא דלא שדה יט) לגלימא כוליה יומא זכאי שנא כצפרא מכי משנה בין כמות יום ובין כמות לילה כ). למדנו גם כשמועה זאת שחייב אדם להתעטף בציצית

א) הואיל וגופין מחולקין. ב) מפני שבגופא אחת כופל הכל והוא כגוף אחד (ראב"ה הובא במדרכי ובארוז שם). ומברך ברכה אחת ומכסה הכל בבת אחת. וכל הפסקא הזאת הופעה היא. והוא שכתוב במדרכי חולין אות תרנ"ב ובארוז ח"א סי' שפ"ז: „וכת שוכות הגאונים“ מצא מורי אבי העזרי שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמא ישנה וידבר ביניהם דבר שאינו מענין השחיטה“ (והשוה האגור עד 89). ותמוה הוא שכתב בארוז שם: „ורבנו שמואל בן חפני צ"י החוה מודה ר"ז שאינו סבךך אלא אחת דהיינו דוקא אכרכת כסוי אבל אשחיטה מברך אבל תרא ותרא אפי' דלא סח ביניהם“. וכן במדרכי אות תרנ"ח: „בשערים דרשביח כתוב החמירו חכמים לברך ברכת שחיטה לכל אחת ואחת“... (ועיי' הרמב"ם זכרון לראשונים ג' עד 33 הערה 84). וכדשביח כן פסק גם ר"ח, עיי' ארוז שם. ג) יציאה או ביאה (ב"ת). ד) כמה פעמים (ב"ת). ה) סוכה דף מ"ו ע"א. ו) סוכה שם. ז) אמר לך רבי (בגמ' ב"ת). ח) דתנאי (ב"ת ובגמ'). ועיי' לעיל עד 17 הערה ד'. ט) סבךך (ב"ת). י) סודי כריהו (ב"ת). ופתוקן שם: ברה דבת שמואל. יא) מכאן ואילך נוסחה הנמי משונה. יב) פסא (ב"ת). יג) ומגחי (ב"ת). יד) מכאן עד סבךך הכא (ב"ת חסר). טו) כן כל (ב"ת). טז) „וקאמי טלית כל זמן שמתכסה בה מברך עליה ואפילו כמה פעמים ביום וכן הלכה דקאמי רב יהודה רמי תכלתא לפרוומא דאיניש בתייה ומברך כל צפרא להתעטף בציצית ומקשייןן סדקא ראמי ציצית לאשתו אלמא קסבר מצות עשה שלא הזמן נרמא הוא ונשים חיבות... והכי כל שעתא ניברך ומפרקין אין הכי נמי דכל אימת דמכסי' איניש גלימיה מחיב לברכי. ורב יהודה האוי דלא מברךך אילא כל צפרא שאני רב יהודה דאיניש צניקא הוא ולא שאדי ליה לגלימיה טיניה כוליה דיומא אבל כל אימת דשאר איניש גלימיה והדר פסקא ליה צריך לברכי להתעטף בציצית“ (גאויקא עד 330 והשוה סתומא כ"שם הגדולים" ח"ב סוף אות כ"ו). יז) מנחות מ"ג ע"א. יח) לפרוומא (ב"ת). יט) ולא שאני (ב"ת). כ) סכסות לילה לכסות יום (ב"ת).

לברך עליו כל זמן שמתעטף ורב יהודה (אמי) שהיה מברך בבקר א' בלבר לא היה מפליג ב' מטעם כל היום כולו. האופן ג) הרביעי בשהיה [שותה] כוס וכוס כאשר אמרנו בתלמי' ד) רב יצחק בר יוסף איקלע לבית אביו בריך אכסא ה) וכסא אמי' ליה מליך ו) אנא, אבל כסא וכסא דעתי ז) למוקס. ועוד אמרו בתלמי' ח) אמיכר וזכור ט) זוטרא ורב [אשי ישבן] בסעודתא רב אשי בריך אכסא [קסא] ותו לא [ברוך] וזכור זוטרא בריך אכסא קדמא ואכסא רברכתא י) אלא אמיכר בריך על כל כסא וכסא אמי' להו רב אחא בריה רבא יא) כסמן עכיד אמיכר אמי' [אנא] נמלך אנא. זכור זוטרא אמי' אנא רעבי' רי' בתלמידיה רב [רב אשי אמר לית הלכתא בתלמידיה רב] והא יו"ט שחל להיות אחר השבת ואמר רב יקניה, ולא היא התם [עקר רעתיא הכא] לא עקר רעתיא. האופן יב) החכשי ששני מקום ישיבתן [כשהן יושבין] במסיבת המשתה שאע"פ שכרכו על משתיהם צריכין לברך ואע"פ שאמי' ד' יותנן יג) אחד שניו יין ואחד שניו מקום [אין] צריך לברך כבר הקשינו יד) ואמרנו שניו יין צריך לו) לברך שניו מקום אין צריך לברך תיובתא ועוד אמרנו יתיב רב חסדא וקאמי' משמיה רנפשיה הא ראמר שניו מקום צריך לברך לא אמרנו אלא בדברים שאין טעונין ברכה (לא) לאחריהן במקומן אבל בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך [מאי טעמא לקביעה הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך] ופ' ש"ט על דברי רב ששת ואמרנו מחיבי חברים זו) שהיו מסוכין לשתות ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת י"ו) כלה כשהן יח) יוצאין [אין] טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לבתחלה יז) בריא שהניחו שם זקן או חולה [אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה] כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן רחוזרין [אין] טעונין ברכה לבתחלה ואמרנו יח) בסוף השמועה יא) תניא כותיה דרי' יותנן יב) חברים שהיו מסוכין לשתות יג) ועקרו רגליהם וחזרו אין צריכין לברך. ויש לנו להקשות ולומר הלא אמרנו להדין תיובתא דרי' יורנן תיובתא וכאן אמרנו תניא כותיה דרי' יותנן אלמא הלכתא כותיה, ויש [לנו] לפרק ולומר דתיובתא דרי' יורנן כשיצאו צריכין לברך והלכתא כותיה כשעקרו רגליהן וחזרו שאין צריך לברך.

- א) בית: בשחרית. ב) בבית: שלא היה משליך. ג) כמי בשבוס: השער.
 ד) ברכות מיב ע"כ בשנוי. ה) אבל כסא בית, וכן כמי"ם. ו) נמלך בית.
 ז) דעתי בית חסר. ח) בפרק ערבי פסחים (בית); פסחים ק"ג: בשנוי רב. ט) = זכור (בית). י) ועי' אגרת רש"י צד 101 הערה א'. יא) ואכסא בתרא (גמי). יב) אין כסמן נעבד (בית). יג) כמי בשבוס: השער. יד) פסחים ק"א ע"כ. יו) כמי בשבוס: הכשורה.
 יז) מן צורך זה עד צורך ג' (חסר בבית). יח) בני חבורה (בית, מתוקן עפ"י הגמרא).
 יט) אחר (בית). י"ו) מן: "כשהן יוצאין" זה עד: "כשהן יוצאין" הוא (בית חסר).
 יז) כסמן עד לבתחלה הוא (חסר בבית). יח) ואמרנו (בית). יט) ק"כ סע"א.
 כ) בגמרא דרב חסדא. וכפי רש"י ורשב"ם שם: "ה"ג תניא כותיה רב חסדא" נראה שהיתה נרצתם דרי' יותנן: וכל"ס נכח קושיא רבינו הגהות סך (ווי"ס). ובר"מ: תניא חברים. כג) יין (בית).

השער הי"א. נבאר בו חתימת הברכות ופתיחתן כי פתיחתן הזכרת השם ומלכות שכך אמרו"ל (ס"ז) אם רכ כל היכא דאית א' ברכה שאין בה הזכרת השם איננה ברכה ור' יוחנן אמר כל ברכה שאין בה סליכות שמים אינה ברכה ואמר אבבי הלכתא כותיה דרב דכתו"ג (ג) לא שכחתי מלברך ולהזכיר שמך עליו. [אכל] חתימת הברכות צריכין שני דברים הראשון שהוא [מעין חתימתה סמוך לחתימתה] מאי בנייהו איכא בנייהו י"ט שחל להיות אחד השבת דחתימין בין קדש לקדש מאן ראבי' מעין פתיחתה סמוך לחתימתה [לא בעי למיטר בין קדושת שבת לקדושת י"ט הכדלת ומאן דאמר מעין חתימה סמוך לחתימה] בעי למיטר בין קדושת שבת לקדושת יו"ט. [והדבר השני שלא יתמום בשמים שהלכה] רווחת היא שאין חותמין בשמים [שכך אמרין (ס"ט) ר' אומר אין חותמין בשמים] את כיה [לוי] לר' על הארץ ועל המזון שהן שמים אמר לו ר' וכי זו שמים אחת היא ארץ שמוציאה מזון, ועוד הקשה לו מקדש ישראל וראשי חדשים [א"ל ישראל דקדשינהו לראשי חדשים. מקדש השבת ישראל והזמנים] (ג) אמר לו חזק מזו.

השער הי"ב. [נבאר] ב(ז) דין הטועה בהחלת ברכתו או בחתימתה וכן (ז) נאמר כי כל הברכות כולן צריך המכרך לבוין את לבו מתחלת ברכתו (ד) על מה שהוא מכרך על היין או על הפת או על השכר (ה) או על הפירות וכבר שאלו חכמי התלמוד רבותי (ו) ואמר (י"ב) כי האוחז כוס של יין וסבר שהוא [של שכר וכרך] עליו תחלה בורא יחתם ויורך שהכל בוראי (ז) יצא שכך שנינו על כולם אם אמר שהכל יצא אלא אם היה אוחז כוס של שכר וסבר שהוא של יין ופתח בברכה בכזונתו לברך עליו שהכל וסיים הברכה כבורא פ"ה יצא י"ח או לא. והשיבו שהרית פתח ביוצר אור וסיים במקריב ערבים לא יצא פתח במקריב ערבים וסיים ביוצר אור ויצא ערבות פתח ביוצר אור בו כללו של דבר הכל הולך אחר החיתום (ח) ואמר חכמי התלמוד כללו של

כתב (ז) רבינו שמואל בן חפשי וצ"ל בחבור שערי הברכות כולן הברכות כולן המכרך צריך שיכוין את לבו מתחלת פתיחתן על מה הוא מכרך אם על הפת או על הפירות או על היין או על השכר וכבר שאלו חכמי התלמוד ואמר כי האוחז כוס של יין כסבור של שכר הוא ויורך עליו תחלה בורא וחתם עליו שהכל בוראי ויצא שכך שנינו על כולם אם אמר שהכל יצא אלא אם היה אוחז כוס של שכר וכסבור של יין הוא ופתח בכרך וכזונתו לברך עליו כפ"ה וסיים שהכל יצא או לא והשיבו שהרית פתח ביוצר אור וסיים במקריב ערבים לא יצא פתח במקריב ערבים וסיים ביוצר אור ויצא ערבות פתח ביוצר אור בו כללו של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות ואמר חכמי התלמוד כללו של דבר לאתווי מאי לאו לאתווי כפ"ה. לא כנון דאכל

(א) היכא דאית (אין בבית). (ב) דתנן לא שכחתי (בית); מעשר שני ה' י"א: ולא שכחתי (דברים כ"ז י"ג) לא שכחתי מלברך ומלהזכיר שמך עליו. ועיי' הגהות דקדוקי סופרים. (ג) המוקף כרכוע חסר גם בבית תלמוד והשלמנו עפ"י הנמרא. (ד) פתיחתו (בית). (ה) או על השכר או על הפת (בית). (ו) רבותינו חכמי התלמוד (בית). (ז) בורא (בית בשבוס). (ח) חתום הברכות (בית). (ט) שבהיל השלם סוף ס"י קס"ה.

תמרי ובספור נהמא אבל פתח
 בדגמא ומיין בדמרי יצא מאי
 (אמר הון) [מעמא] תמרי נמי מיין
 זיינו ויש להפוך זה ולומר אבל
 נהמא ובספור דתמרי אכיל וברוך
 אתמרי לא יצא ויש לנו אנחנו
 לום כי אם התחיל בברוך וכוונתו
 לברך על קריאת הגבר וראה את
 הברך ונמלך להפכה על הברקים
 צריך לחזור ולהתחיל בברוך אתה
 בכונה שנייה. ויש אשר נסתפק
 לו הדבר הזה ושאל ואמר כי
 המכרד על כוס של יין או שכר מרס
 שתרוי איד נמצאהו מתחיל בשל
 שכר ובסמים בשל יין והלא באי
 אמיה שוין כזה וכזה ובפתיג או
 שניב היא התמלה והיא הסיוב
 ואיית איפשר למצוא אותן בורא
 שניב או שהכל בפתיג והלא אין זה
 ברכה אף לזו. ותשובת השאלה
 הקשה הזאת היא מה שהקדמנו
 כי כל הברכות צריך אדם שיכוין את
 לבו בתחלת פתיחתו על מה הוא
 מברך כי אם התחיל בברוך וכוונתו
 לברך על הלחם ונמלך להפכה
 על התמרים צריך לחזור ולהתחיל
 בכונה שנייה לפיכך אם אמר
 ברוך וכוון ליין ולהשליטה שהכל
 יצא ואם אמר ברוך וכוון לשכר
 והשליטה ליין לא יצא שהכל
 הולך אחר התמימה.

דבר לאיתווי מאי [לאן] לאיתווי כי האי נוונא. לא.
 כגון דאכל תמרים וקאסבר דאכל נהמא פתח כנהמא
 וסיים כתמרי נפיק מאי [מעמא] אמ' מוזן א' תמרים
 נמי מוזן זיינו. ויש ב' לנו לומר אנחנו כי אם התחיל
 [בברוך] וכוונתו על קריאת הגבר וראה את הברך
 ונמלך על הברקים צריך לחזור ולהתחיל בברוך אתה
 יי בכונה שנייה. ויש שנסתפק בזה ג' ושאל ואמ'
 כי המכרד על כוס יין או שכר טרם שותתו [איד]
 נמצאהו מתחיל [בשל שכר ומסמים בשל] יין [והלא]
 באי אמיה שוין ר' כזה וכזה וכורא פיה או שהכל
 [היא] התמלה והוא הסיוב ואם תאמר אפשר למצא
 אותו בורא שהכל נהיה בדברו או שהכל בורא פיה
 והלא אין זו ברכה ולא אף זו. ותשובת השאלה ה'
 הזאת היא מה שהקדמנו כי כל הברכות צריך אדם
 שיכוין לבו בתחלת פתיחתו על מה הוא מברך
 כי אם פתח אדם ו' בברוך וכוונתו לברך על הלחם
 ונמלך להשיכה ז' על התמרים צריך לחזור ולהתחיל
 בכונתו בברוך שניה לפיכך [אם] אמ' שהכל
 נהיה יצא ואם אמ' ברוך [וכוון] לשכר והשליטה
 ליין [לא] יצא ח' שהכל הולך אחר התמימה ז'.

ואחר אשר ערכנו כל אלה [נשוב] לומר כי ידענו שחכמתם י' כולם
 גלויות לכם ולמשיכילים ידועות בדבריהם אבל הבחורים המתחילין מהם חייבין
 ללמד לשומרים [ולעשותם יא] כי המתקסק בברכות ככל יב' זמן נקרא ירא
 שמים כאשר יג' אמרדל יד' ירא שמים יוצא ידי שתיהן, וגם ירי כולם יו'
 וגם נקרא חסיד כאשר אמרנו יו' אמיר יהודה האי כאן דכעי לכהוי חסידא
 יקיים טילי הנייקן רבינא יז' אמ' טילי דאבות אי נמי דברכות וגם הוא נקרא
 אדם גדול כשיהיה גדול בברכות כאשר אמרנו יח' משתכחי ליה רבנן לדי זורא
 דארם גדול הוא ובקי בברכות והוא אמ' להם כשיבואו לירכם הביאוהו אצלי יט'.

(א) הון (בית). (ב) סכאן עד בכונה שנית (בית המר). (ג) ויש אשר נסתפק לו
 חתר הזה (בית). (ד) בכיז כאן משוכש. (ה) הקשה (בית). (ו) אם התחיל (בית).
 ז' להפכה (בית). ח' ועי' עוד: גרסת הגאונים, אוצר הפירושים צד יו ס"י ל"ג-ל"ה.
 ט' תחום הברכות (בית). י' שחכמותם (שם). יא' ולמסרם ולעשות (שם).
 יב' על כל (שם). יג' סכאן עד אמרנו (חסר שם). יד' ברכות ל"ט צ"ב; שבת ס"א.
 טו' כי ירא אלהים יצא את כלם (קהלת ז', י"ח). טז' פיק לי ע"א. יז' כן
 הוא בכתבי יד ובראשונים (עי' הגהות ר"ס שם). יח' ברכות ל"ח ע"א. יט' לודי (שם).

ועתה ראו אחינו א) והבינו והשכילו כי יוצרנו רחבין לנו כל צרכינו ויצר לנו כל חפצנו להועילנו כל רצוננו ולא [לנו] לבדנו עשה זאת כי אם פ) חסיד פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון ואפי' לכהנה ולבני עורב אשר יקראו שנא' (תהלים קס"ו, ט') נותן לכהנה לחכה לבני עורב אשר יקראו.

[כאן מתחיל בכ"י (1): רין מים אחרונים שאין צרכין ברכה. (2): „ברכת מגן“ ששאל... (תשובת רש"י, הפש משמונים, סי' א' ופרדס כ"ג ע"כ: רפוס ווארשא נ"ח ע"פ ר"י). (3): „דין תימוך, גוי ששכך ירו בחימוך“. (ד): אחרונים ותפוחים ותבשילים וגודגודיות מברך לפניהם ולאחריהם (והוא שכא בכ"ת סוף צד 384 כתוב לשערי ברכות: „כל דבר שגדולו מן העץ כגון אתרוגים ותפוחים ותבשילים ותכרשיות וגודגודיות“, וה' ווייס לא הכדיל בינו וכן גוף שערי הברכות *). ולפיכך יגה גם החוקר ר"א אשמוציצר לחשוב את זה לשער ה"י"ב (ע"י בהערותיו לראכ"ה ח"א צד 98 אות 14. ובמקום: 366, 365 צ"ל שם: 386, 385). והסיוס של „שערי ברכות“ אשר לפניו, הלא מוכיח כי זה המוסף הבא אחריו איננו כולל משערי ברכות לרבנו שמואל בן חפני. ואח"כ דין התפלל. המתפלל בחול והגיע לאתה חזון וצעה (כמו שהוא בכ"ת כסוף שערי ברכות. צד 386. אך שם: „כתובר אליו מררש בפסק ותכליתו שבע שני השבע“, וכאן אין זה). ואחריו: תקון שררות (רין כתובה; כתובת אלמנה וגרושה; כתובה ראירכסא; תנאי כתובה; מתנה; צואה; טופס גס; גם הליצה) כמו שהוא גם בכ"י אסור והיתר שממנו נדפס טופס שערי ברכות בכ"ת (ע"י שם שנה כי צד 293). ועל אודות הכ"י הזה ככלל, עיין א. מרכס גנוי-קדם ג' צד 9-58.]

א) וכו' (ב"ת). „מן הברכים האלה נראה שכתב רבינו שמואל בן חפני את התכור הקבן הזה כסכת שאלה שבקשו ממנו להבר' לחם דינו ברכות בקצרה“ (וייס). ב) כי אם אל כל החיים כדכתיב פותח את ידך (ב"ת).

* גם בחלוקת השערים נשתכס הראיה ווייס מאד. וכך הוא אומר: „ככ"י שהיה לפני נשטפו הציונים משער ז' ושער ח' לא נשטפו, כי אם נחלק ב„השער התשיעי“. ובמקום שער תשיעי כתוב: „פרק (!) השער העשירי“ וכבר תיקנתי בפנים“ (דויד ח"ד ויילנא תרע"א צד 173 בהערה הנמשכת מצד 172). ובפנים שם כתב בשעות: „השער השביעי (!) רכרים הכאים שלא נחמת הסעודה. השער השמיני [צ"ל: בשביעי!] הקדמת ברכות. השער התשיעי [צ"ל: השמיני!] כללות. השער העשירי [צ"ל: תשיעי!] צמירת ברכה אתה“. וכן פעה דבריו בהערה שם שכתב: „וכדבריו [של רבי שמואל בן חפני] בשער העשירי [צ"ל: תשיעי] מוכח כתיקוניו ששיתו [לא בגוף שערי ברכות, כי אם במספר השערים כדויד שם!]“, „הקדמת ברכות“ יער בפני עצמו שכן כתב שם: „לפי שאירשנו בשער הקדמת ברכות“, הרי שהוא שער בפני עצמו“. אך הנה כאמת לא כתוב שם כלל „בשער“, כי אם: „כשרק הקדמת ברכות“ (ע"י לעיל סוף צד 6, בכ"ת שנה ב' צד 381 שורה ז' וכתוצאה מיותדת בכ"ת צד 6 שורה ז' למטה). ובכן, „גםל פותח בבירא!“

ב.

שער בדיקת הבשר מן החלב וזמן הגידול משערי הנאון
רבי שמואל בן חפני ז"ל.

דף אחד כתב-יד בסוף ספר „שערי דורא“ (כ"ו אדלר 578) כמות המדרש לרובנים
במקור, ויודיו ר' אלכסנדר פרופ. מרכס בסוכו העיריט עלינו. כתוב הוא על
קלף בלתי חלק ואותיותיו איפוא מטושטשות ורק בקושי הן נקראות. והוא כנראה,
אותו הכ"ו שרשם הח' הרמב"י במפתח לחבורי רב שמואל בן חפני בסוף
„זכרון לראשונים“ מחברת ילושית (צד 57): „שער של (?) בדיקת הבשר מן
החלב וזמן הגדול שהן מלאים דם—כ"ו רד"א (קתלת רוד Nr. 1484.4.0; 4; ויש נאמר
בפועל: מיסוד של ר' שמואל בן חפני הנגיד)“. וכן הוא לפנינו כאן.

שער זה נוסח הוא איפוא על השערים של רב שמואל בן חפני שכבר צין
הרמב"י ב„זכרון לראשונים“ שם: שער ברכות (הערה 108, 87). שער
בדיקת חמץ (88). שער עדות (84). שער שחיטות (84, 86, 89) ושער
ברכות (הערה 107). ועוד להוסיף שם עוד ציון מפורש כשם שעריו. שנשמט
מהרכבו, והוא באור זרוע ה' מרשות סי' תכ"ג: ובשערים דרכינו שמואל בן
חפני הכתב: לקחה ככוליא אחת כלא מוגלא ולא הגיעו לקום הריח כשרה"ל.
בתוך השער מיסוד ר' שמואל בן חפני נבנסה פסקא מאוחרת הזכרת הן בענינה והן
במגנטה כאספת-חוק. והבדלתי כינה ובין מיסוד כתתי רות בין הדבקים וכשומי אותה
באותיות קטנות וגם היא מתחילה בלשון „ועל“ כאלו היתה מיסוד ה„שער על“...

הלך שער על בדיקת הבשר מן החלב וזמן הגידול שהן מליאים דם
שכל האוכל מהן חייב כרת שני ונתתי פני בנפש האוכלת הדם ונברתה
וגו' ובחלב כתוב כי כל אוכל חלב ונברתה וגו' והוא מיסוד
רבי שמואל בן חפני הנגיד ז"ל.

צריך ליטול בן הזמים שבחיים משני צדדין הלשון וחיתו וחוטיו
שאחורי האזנים שהן מלאים דם. ויטול קרום שכמות הראש משום גידול אדומי
קטנים שיש בהם דם. ואסור לבשל מוח של ראש אלא אי"כ קולף מעליו הקרום.
אבל צולאו ואח"כ מבשלו מותר. ויטול כל החוטין שבצואר סמוך לגרנת שהן
אסורין משום רוב. ואפי' אם צלה הבשר צריך לחותכן ולהוציא משם הדם.
וגידי צואר לפי שהן מלאי דם. ואם צלה הבשר עמהם הדם נקדש בתוכו והם
מזרקי שאמרו חכמים בתלמוד א). אסור לבשל החזה עם החוטין שבתן שהן
מלאים דם, אבל השומן שבו מותר. והרומין שבזרוע ושכיד שהן מלאים דם.
ונראי' בזרוע מבחין ויודי' בתוך הכתף ומתערבין עם החוטין שבכרף. ובין
הצלעות אסורי' לבשל עם הבשר. וכן חיטתא שבכתפוס, אבל לצלותו עם בשר
מותר. וצריך ליטול כל חלב שבכח"יות שלמעלה ולמטה. והקרום שתחת חלב
והגידול והחלב שבתוך הכליות. וכל החלב של העצמות שעל הכסלים ועצמו
התוליות שתחת הכסלים יטול וישליכם, ולא ישאיר מהם אפי' אחד ויטול כל
החוטין שתחת השדרה. והחלב ב... משני צדדין וחוטו שבו. ויטול החלב שהבשר
(א) הולין צ"ג. ב) כאן מלה מטושטשת ככ"ו ולא יכלתי לקרותה.

חופה שהוא בצד השדרה בין השדרה ובי' הכסלים. ועוד צריך ליטול הקרום שעל הכסלים וחוטמי שבתוך הכסלים שהן ה' חוטמים א' ומובלעי' תוך הכסלים. והן ג' בכסל ימין שכלי אחד נחלק [לבי' חוטמין ובי' בכסל שמאל שכ"א נחלק] לג' חוטמין. ומספר כולם י"ב חוטמין שבבת ליים ויהטט אחריהם עד שיטול כלם ולא יניח מהם אפילו כחוט השערה לפי שהן אסורי' משום חלב ויטול חיטתו משני כסלים עם החוטמין שבהם והיכן הם בזכר סמוך לבציע ובנקבה סמוך לשרים. ואסור לבשל הכצים אא"כ קורף הקרום שעליהם משום גידו' קטנים אדומים-שבהן. ותייב ליטול כל גידו' הירך. ויוציא גיד הנשה וחופש בשני האטמות. ואל ירכים בכל מקום שימצא שם חלב ומשלים. ויחתוך ראשי העצמות שבירך שבתן שרשי גיד הנשרה ויחתוך צומת הגידין שכל הגידין צומתין וכל גידו' הארכובה האמצעית יוציאם וישליכם. ויטול שמנונית של גיד הנשרה שעל כף הירך שהוא אסור. ויטול החוטמין שבשוקיים שהן ה' חוטמין. ויחתוך בי' אמצעי' הרגלים והידיים של בהמה ויוציא משם החוטמין שבהם שהן ה' ויטול כל החוטמין שבריאה. וגם יבקע הריאה בין סימפון לסימפון. לב קורעו ומוציא דמו וחותר עוקצו של לב ומשליכו. נהותך את אוני חלב שהן כנגד הריאה לפי שיש בהן חוטמין' מלאים דם. ויטול את החלב ואת הקרום שע"ג טחול ויוציא החוטמין שבתוך הטחול שאסורי' משום חלב. ויטול את כל החלב שע"ג הקיבה משני צדדין. ויטול גם את החלב שעל ראש הקיבה. מקום שנחתך בן הקיבה צריך לבדוקו עד אמה שלימה. ואסור לאכול חוטמין דהדורא דכנתא אא"כ צולה אותם. וכן החלב שעל בני מעיים ובני מעים מקיפין אותו. והחלב והחוט שבראש כדכשתא שהוא פי' מכני' ההולך על טיעי הגדול והעב' והשומן. ואותו החוט טובב והולך על כל בני מעיים. ואסור לבשל הכבד בין לבדה בין עם שאר בשר. אבל אם צד"או ואח"כ אם רוצה לבשלו הרשות בידו. אבל הטחול מותר לבשלו אפי' לכתחלה שכן כפורי' בתלמוד ג' הני כבדא אסור לבשלו אבל טחול שומנא בעלמא הוא כי הא דשמואל עביר ליה הכשי"א דטחלא כיומא טבא דעביר טילת' פי' ביום שהקין דם. ואם רוצה ליצלות את הכבד עם הבשר אחר חותכו ומשום את הכבד למטה והבשר למעלה דקיל ג' הכבד אסור' ואינה נאסרת. והלב אם קורעו שתי וערב וטולתו יפה מותר לבשלו אפי' בקדרה. לכן אסורי' חמטים ד' שאני לב' דשיננא. פי' אינו בולע ואינו פולט. הכליות אסור לבשלו בקדרה משום אל תיטוש תורת אבך ה'. כלומר מנהג אבות תורה. ואבות נהגו ליצלות ולא לבשל.

(א) חולין ע"ג ע"א: חמטא חוטמי אית ביה ככפלא תלתא מימינא ותרתוי' משמאלא. תלתא מפצלו להרי' תרי, תרי מפצלו לתלתא תלתא. (ב) חולין ק"א. (ג) חולין שם. (ד) פסחים ע"ד. ושם: דשיננא. (ה) ע"י חולין ע"ג ע"א.

ועל אותו הנקרא בלעז בלונביל לונביל (א) ובלשון כנען לדבץ שנמלה בקדירה זה היה מעשה כמנצח כימי הגאונים והתירו התבשיל וגם... באכילה. ולדברי אותן שהיו אוסרי אותו על בישולו על דברת שיש בו מקום חלק ואומי כי אינו קולם שם את המלה והוא עלול על שאינו פולם את הדם השיבו הרבנים ואומי הלא השוקיים הנקרא בלעז צינקרון (ב) ואחרים קורין אותו שינקריל ויש שם מקום חלק כיוצא בזה. ואעפ"כ אינו עלולין על מליחתו. ואנו מבשלין אותו. ואעפ"כ נהגו הגאונים שלא לבשל לונביל אלא לצלותו.

והכחל של בהמה ושל חיה מותר לצלותו אפי' החלב. אבל לבשל בקדירה צריך לקרוע שתי וערב וטחו ככותל וכולחו ואח"כ מבשלו לכדו שלא עם כשר אחר. ועין אסור לבשל עד שיצא מוח הראש. ויטול שני החוטין משני צידי הצואר אחד מימין ואחד משמאל ויוציא החוט באמצע הצואר שמלאין דם. ואם רוצה לצלות העין אינו חושש. ואסור לבשל הבשר עד שיריח במים קרים וכולחו וחרר וכדיתו במים ראמר שמואל (ג) אין הבשר יוצא מירי דמו עד שיריחנו וימלחנו.

נשלמו בריק' בשר בן החלב וכן החוטין משערי הגאון רביי' שמואל בן חופני זצ"ל.

(א) „וגזבהו של אותו הלב שפירשתו... מכוסה כמתנים שקורין לונבילש (Lombes בערפתית) בלעז ובלשון כנען לדויניא... (אויז היא סיד ע"א). וצ"ל: לדויניא, ולא: לדויניא. וכן בכ"י לסור יורד סי' מ"ה: בשלין לדויניא (ע"י הרבני: היהודים ושפת הסלאוויים, צד 56 אות כ"ה). [וכן בפרישה לסור יורד סי' ס"ד: שקורין לונביל והוא שקורין מרפה לירוויק. וע"י רש"י חולין צ"ג ע"א ד"ה: תרבא דקליכוסתא — הרב ר' יוסף הלוי, ראשון לציון; „נהגו בלונביל שקורין לירוויק לצלותו, רמ"א יורד סי' ס"ה סעי' ד'. ועיין רש"י ויקרא ג', ד'. וחולין צ"ג ע"א ד"ה: האי תרבא — מר אברונין, תל אביב].

(ב) ע"י רש"י חולין ע"ו סעי' ד"ה: רפרעי מבחי: כשמנקרין אותו צינקרון... וכן בתשובות הכמ"י צרפת ולותר צד 42 סי' ס"ט: „שקורין בלעז בונקרין“. וצ"ל: צונקרין Sans crine. ע"י שם ס"ג ע"א [ע"י אור זרוע ת"א סי' המ"ד, תמ"ח ד"ה: המנקר וס"י תמ"ט — ר"י הלוי]. (ג) חולין ק"י ע"א.

ירחון תורני הלזה הופיע בעיר סאטמער שנת תרצ"ו, בעת ששימש כרכנות כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבינו יואל מסאטמאר זצלה"ה, והופיע ע"י הרה"ג מוהר"ר שמואל שווארץ זצ"ל בן בנו של הקול ארי' זצ"ל, והי' בן בית אצל רבינו ה"ק ולא עשה שום דבר קטן או גדול בעיר בלתי הסכמת רבינו זצ"ל

לאפרושי מאיסורי

להתוודע ולהגלות להעומדים על הפקודים להשגיח בעניני ניקור כי השמנונית שעל הכבד הוא אסור מדין חלב גמור דמלבד מה שמבואר בספרי ניקור דבאותו צד שהמרה תלוי' בה חלב הדבוק שם הוא חלב של היתר שבקיבה שאסור, עוד נשרש ונצמד מחלב שעל בית הכוסות שהוא השמלה שקורין פרוסה שאסור וענוש כרת ר"ל, ויען כי הכותב דיבר עם איזה משגיחים ולא חלו ולא הרגישו שיש שום איסור בשמנונית הכבד אפי' מטעם הא' ומילתא דשכיחא שהנשים לוקחים מהדקות הריאה והכבד מחובר כמות שהוא ולא כו"ע דיני גמירי ע"כ צריך לעורר ולהזהיר ע"ז להסיר המכשלה הזאת מקרב ישראל, עוד צריך להזהיר על מה שקרוב להפסד במה ששכיח שבהריאות מן הדקות נשאר שם מהחצר הכבד שקורין פלעקין ויש שם ב' קרוזמים וקרום א' שלצד הכבד אסור משום חלב הקרב המונח עליו ובקל יכולים לבוא לידי מכשול בזה מחמת כי שכיחא מילתא ולא כו"ע דיני גמירי, ע"כ חוב על המשגיחין לקיים מאחז"ל חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, גם בענין הכבד הלבן הנקרא ווייסע לעבער שמבואר בספרי הניקור שלא לבשלו מחמת חוטי הדם המרובין בה כי אם לנקרו תחלה ואח"כ לצלותו דאם נשאר איזה חוטי דם, נורא משאב שאיב ואח"כ מי שרוצה לבשלו הרשות בידו, והנה הרבה טבחים מוכרין זאת בשם גראשיצל או פרעזיל בלי שום ניקור ובלתי הודעה להבחין בין צלי לבישול ע"כ גם בזה החיוב על המשגיחים שיתנו עיניהם עינא פקיחא להשגיח ע"ז.

לקט	שנה ו' גליון ב'	שנ"ה
לאפיושי	— סימן י"ט —	סאיסורא
להתוודע ולהגלות להעומדים על הפקודים להשגיח בעניני ניקור כי השמנונית שעל הכבד היא אסור מדין חלב גמור דמלבד מה שמבואר בספרי ניקור דבאותו צד שהמרה תלוי' בה חלב הדבוק שם הוא חלב של היתר שבקיבה שאסור עוד נשרש ונצמד מחלב שעל בית הכוסות שהוא השמלה שקורין פרוסה שאסור וענוש כרת ר"ל, ויען כי הכותב דיבר עם איזה משגיחים ולא חלו ולא הרגישו שיש שום איסור בשמנונית הכבד אפי' מטעם הא' ומילתא דשכיחא שהנשים לוקחים מהדקות הריאה והכבד מחובר כמות שהוא ולא כו"ע דיני גמירי ע"כ צריך לעורר ולהזהיר ע"ז להסיר המכשלה הזאת מקרב ישראל, עוד צריך להזהיר על מה שקרוב להפסד במה ששכיח שבהריאות מן הדקות נשאר שם מהחצר הכבד שקורין פלעקין ויש שם ב' קרוזמים וקרום א' שלצד הכבד אסור משום חלב הקרב המונח עליו ובקל יכולים לבוא לידי מכשול בזה מחמת כי שכיחא מילתא ולא כו"ע דיני גמירי, ע"כ חוב על המשגיחין לקיים מאחז"ל חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, גם בענין הכבד הלבן הנקרא ווייסע לעבער שמבואר בספרי הניקור שלא לבשלו הרשות בידו, והנה הרבה טבחים מוכרין זאת בשם גראשיצל או פרעזיל בלי שום ניקור ובלתי הודעה להבחין בין צלי לבישול ע"כ גם בזה החיוב על המשגיחים שיתנו עיניהם עינא פקיחא להשגיח ע"ז.		

ג ב י י ת ע ד ו ת

יום א' כ"א באב לסדר ראה תשמ"ב לפ"ק

בחנותו של בהשגחת הרב מ... שליט"א, ... לי אבניו.

(א) מצאתי חלק מהצוארון הטריפה שהי-ה בלתי מנוקר, (עם חלב שעליו) שזה חלק מחלק בשר האחורים, שזה נקרא הטריפע קאעלנר.

(ב) גם כן מצאתי על זה הקרום שבקצה הראפלע שמעל לשפונדרה בלתי מנוקר.

(ג) כל הראפלע מלמעלה לא הי-ה מנוקר כלל, וכן השמנונית שעליו שמתחת לקרום לא הי-ה מנוקר כלל.

(ד) בשר האדום הי-ה מחובר לגמרי על הצלעות בלי שום פירוד כלל.

(ה) כל הסחוסים היו מוקפים בחלב ולא נגעו בהם (כן לא היו מנוקרים כלל, וגם הסחוס י"ג בעצמו נשאר שם).

(ו) כל מה שכתבו המנקרים הירושלמים של העדה החרדית פה ירושלים עיה"ק תובב"א במכתב ב' לא עשו כלל.

(ז) מצאתי הקרום שעל יותר הכבד (בשר אדום דק) בגודל של 2 אינטסם בערך.

(ח) מצאתי חלק מן הטבור עצמו ושם מלמטה מן הטבור על השפונדרה על הדעק מראה כסף וגם חלב ממש.

(ט) בשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג לא הי-ה מנוקר כלל.

(י) הסחוס שבראש החזה נשאר בגודל רוחב אצבע.

הצעיר בה"ר

שו"ב ומנקה ומוהל מומחה,

פה עיה"ק ירושלים תובב"א.

יש לי קבלה מהמנקרים הירושלמים שליט"א:

הרב ר' שמואל הומינר

הרב ר' ברוך פרידמן

הרב ר' יעקב משה וויספפיש

הנני אני מאשר על כנ"ל, מאד לבי כואב עלי שמאכילים חלב דאורימא

לכלל ישראל יראים ושלמים באיסור חלב דאורייתא שאיסור כרת רח"ל,

(המשך)

ולדאבון לב הכל אמת ויציב כמו שכתב המנקה הרב בן הרב
מירושלים עיה"ק, ח"ו לאכול בשר כזה .

ממני מנקר

מירושלים עיה"ק . (חונה פה ברוקלין יע"א)

יש לי קבלה מהבד"צ דירושלים עיה"ק, שנת תרצ"ס.

הרה"ג צבי פסח פרנק

הרה"ג יוסף גרשון הורוץ

הרה"ג אלי' ראם

גם אני מאשר את כל הנ"ל .

נאום (חונה פה ברוקלין)

יש לי קבלה מבד"צ כדתיא לונדון,

הרה"ג העניך פדוא שליט"א

הרה"ג אלחנן הלפרין שליט"א

יום א' כ"א באב לסדר דאה חשמ"ב לפ"ק

בשר בהשגחת הרב

מצאתי כל הפלעט עד צלע י"ג (טבעאן) לא הי-ה מנוקר כלל.

נאום המנקר מירושלים

הצעיר

שו"ב מנקר ומוהל מומחה, פה עיה"ק ירושלים תובב"א

נאום

בשר בהשגחת הרב

מצאתי השרינט של הרויס פליש בלחי מנוקר וכן קצח לגבי השפיץ שנוגע

בחלב הכליות, וכן לא הי-ה מקולף כראוי, (נשאר קצח מן הקרום הדק).

ממני מנקר

הצעיר

נאום

בשר כבש בהשגחת הרב

הגידיים העצמות ובשר הראפלע לא היו מנוקרים כדין .

ממני מנקר

הצעיר

נאום

בחד הפסח שנה ה"חשמ"ג לפ"ג נזדמן לי לחוג את חג המצות בארצה"ב בעיר ברוקלין

נוא יארק.

ביום א' דחיה"מ ביקרתי בק"ק קריה קאשוי אשר בבעדפארד היילס נוא יארק אצל הגאון הצדיק המפורסם מוהר"ר רפאל בלום שליט"א אבדק"ק קאשוי יע"א, והראה לי הגה"צ אבדק"ק קאשוי שליט"א הרבה חתיכות בשר שקנו באיסליזים חריים $\frac{3}{4}$ שבוייליאמסבורג ובארק פארק ועוד בחוק מנוקר נמלח והודח ומוכן לאכילה, ונשתוממתי על המחזה הנורא שנחגלה לעיני וכמעט לא ראיתי כהנה בכל הארצות שביקרתי למען הדרוש והחיקור במצב הניקור, וגם במקומות שמצאתי הזנחה מרובה בענין ניקור החלב בכולם לא הי' המצב ירוד בענין הניקור כזה, והיות שמצאתי חלבים שונים על אוהן החתיכות, על כן אפרסם כאן אחת לאחת מה שראיתי בעיני אז ביום א' דחיה"מ פסח חשמ"ג בקריה קאשוי:

מצאתי על הבשר שנמכר בתור מוכן לאכילה:

(א) הרבה חלב על דיקע טענדערליין מחלב הכליות ממש שאסור מן התורה ועונשו בכרת דח"ל, וגם מחלב הקרב הי' מונח עליו.

(ב) ראיתי כמה חתיכות גדולות הנקרא בספרי ניקור (ובא"י) טריפה קאלנער והי' עליו ומחתינו חלב שאסור מן התורה.

(ג) מצאתי שנשאר גם מחלב הפריסה יתר מכזית שאסור מן התורה וענוש כרת.

(ד) ראיתי הבשר שבין צלע י"ב לי"ג שלא הי' מנוקר והי' שם חלב.

(ה) מצאתי קצה הצלע הי"ג (הסחום).

(ו) מצאתי סחוס החזה (מכמה חתיכות) שלא הוסר כראוי.

(ז) מצאתי שנשאר קצה מהקרום שעל היחרת (לצד הכבד).

(ח) נשאר קרום הכסלים שהוא מחמש קרומים המוזכר בחז"ל.

(ט) חלב שעל השפונדר (שחח הקרום).

(י) חלב שעל הריפאלע מצאתי עליו בשפע.

(יא) חוטי דכפלי שבין הצלעות.

(יב) סחוסים של צלעות י"א י"ב (בלי ניקור).

(יג) חלב הקרב שבין הריפאלע לבין היחרת (עיין אורחות חיים).

(יד) שומן שעל הצלעות בכל השטח שחח הטרפש.

(טו) מצאתי שלא הוסר הקרום העב היוצא מבשר האדום (הריפאלע).

תקציר

היוצא מכל הנ"ל כי הדברים מזעזעים עד מאוד בראותי הצד השהו שבהם כי המנקרים

שעסקו בניקור חתיכות בשר שהראו לפני אינם בקיאים בהלכות ואומנות הניקור כדבעי,

ומה שעושים הוא להוריד את הקרום מעל החלב (וגם בזה מניחים שיריים), אבל חלב

הכסלים והכרס ועוד ועוד לא מנקרים כמעט, וגם חלב הכליות משאירים וכן כל הנ"ל.

אנא עוררו נא! התעוררו נא! חוסו ורחמו על אחיכם בית ישראל

והצילו אותם הצלה הנפש והגוף החזירו את עטרת קדושת ישראל ליושנה, והעצה לזה לעשות

מיד תיקון גדול בהעמדת מנקרים ומשגיחים יראי השם שיהיו בקיאים הדק היטב בכל הלכות

ומלאכת ואומנות הניקור בדרך המקובל דור אחר דור.

ומה מאוד יכאב הלב בראותי אנשים חרדיים מדקדקים בקלה כבחמורה ומחרחקים מצ"ט שערי

תשובות הרמב"ם

יוצאות לאור בפעם הראשונה במקורן הערבי
מכונסות מתוך קטעי גניזה, כתבי יד וספרי דפוס,
מוגהות ומתורגמות בתוספת הערות

מאת

יהושע בלאו

שהסתייע בעיזבון ב"צ הלפר וי"נ שמחוני
ובהוצאת א"ח פריימן

כרך ב'

מהדורה שנייה מתוקנת

הוצאת "מקיצי נרדמים"

הוצאת ראובן מס בע"מ, ירושלים

זאת ההלכה אצלנו כך הוא א"ל רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות וא"ל משמע לא שמיע לי מסברא לית לה⁹ כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי א"ל אי משמע לא שמיע לך מסברא אית לה⁹ דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתנול דהא לית לה מזוני מאחין, וקא פסקי רבנן כהאי לישנא בחרא, בעו מיניה מרב ששת וזאת היא הנוסחא האמתית ומסכמת למה שאמר בחבור וקצת נוסחאות כתוב בהן וקא פסקי רבוואתא כי האי לישנא בתרא וה"מ לאחר י"ב חדש ואין כחוב בהן דהא לית ליה מזוני מאחין וכל זה טעות הוא, והקרוב אצלי שבזה המקום לא טעה דבי יצחק בשום פנים אמנם זאת הטעות וה"מ לאחר י"ב חדש היא הגהת מי שאינו מבין נכנסה בנוסח ההלכות, וכתב משה.

רנב

ש א ל ה

יבאר לנו כבודך מה שזכרתו בהלכות חמץ ומצה בפ"א בהלכה ה' שלא הבננו אותה ואנחנו מספקין בה שמא טעות סופר חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח בין במינו בין שלא במינו הרי זה אסור² בכל שהוא וחמץ של ישראל שעבר עליו <הפסח> אע"פ שהוא אסור בהנאה אם נתערב בין במינו בין שלא במינו הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח שלא קנסו ואסרו אלא חמץ עצמו³ אבל התערובות מותר באכילה לאחר הפסח, ואם הנוסחא אמיתית⁴ תבאר לנו, וג"כ ההלכה ה' ממנו שמא יטעה בין ה' ל' הנוסחא בהלכות רב א לפס⁵ שמא יטעה בין ה' ל' תבאר לנו הנוסחא האמתית, וגם כן בפ"ד מהם בהלכה ה' ישראל שהרהיק את חמצו אצל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות הגוי ואוחז החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהי' זמן שקבע לו קודם הפסח, ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל הגוי ואסור בהנאה לאחר הפסח זה הזמן אשר קבע לו קודם הפסח הוא אם לא הבאתי לך המעות או זולתו ומה ישאר שהרהינו אלא מכירה גמורה, וגם מה שבא¹ בחולין⁶ במאכלות

9. [מסברא לית לה וכו' מסברא אית לה: לפנינו הגי' להפך, וכגי' רבינו גרס גם הראב"ד בהשגת הרי"ף הנדפסת בתמת ישרים דף נ"ב ב' עיי"ש. פ"ן].

רנב. כ"א דף 5a, כל השאלה והתחלת התשובה חסרות הובאו כאן לפי פ"ן ע"ו (כ"י סי' קצ"ט. התש' ע"ד שמא יטעה בין ה' ל' תובאה בל' דף ב' ע"ב = ק' סי' רמ"ט ובכ"מ ה' חמץ ומצה פ"א ה"ט ובשורת הר' לוי ו' חביב סי' קל"א (ח"ב דף מ' ב'). מקצת השאלה על הפתילות של חלב בכי"ב סי' ל'. פ"ן].

1. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
2. 1. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
2. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
3. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
4. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
5. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
6. [וגם מה שבא: בכי"ב איחא: ילמדנו רבינו במה שכתב בפ"ח מה' מאכלות אסורות וז"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).

זאת ההלכה אצלנו כך הוא א"ל רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות וא"ל משמע לא שמיע לי מסברא לית לה⁹ כיון דלא קים ליה בגווה לא שדי זוזי בכדי א"ל אי משמע לא שמיע לך מסברא אית לה⁹ דכיון דאירסה לא ניהא ליה דתתנול דהא לית לה מזוני מאחין, וקא פסקי רבנן כהאי לישנא בתרא, בעו מיניה מרב ששת וכו' וזאת היא הנוסחא האמתית ומסכמת למה שאמר בחבור וקצת נוסחאות כתוב בהן וקא פסקי רבוואתא כי האי לישנא בתרא וה"מ לאחר י"ב חדש ואין כתוב בהן דהא לית ליה מזוני מאחין וכל זה טעות הוא, והקרוב אצלי שבזה המקום לא טעה רבי יצחק בשום פנים אמנם זאת הטעות וה"מ לאחר י"ב חדש היא הגהת מי שאינו מבין נכנסה בנוסח ההלכות, וכתב משה.

רנב

ש א ל ה

יבאר לנו כבודך מה שזכרתו בהלכות חמץ ומצה בפ"א בהלכה ה' שלא הבננו אותה ואנחנו מספקין בה שמא טעות סופר חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח בין במינו בין שלא במינו הרי זה אסור² בכל שהוא וחמץ של ישראל שעבר עליו <הפסח> אע"פ שהוא אסור בהנאה אם נתערב בין במינו בין שלא במינו הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח שלא קנסו ואסרו אלא חמץ עצמו³ אבל התערובות מותר באכילה לאחר הפסח, ואם הנוסחא אמיתית⁴ תבאר לנו, וג"כ ההלכה ה' ממנו שמא יטעה בין ה' ל' והנוסח בהלכות רב אלפס⁵ שמא יטעה בין ה' ל' תבאר לנו הנוסח האמתי, וגם כן בפ"ד מהם בהלכה ה' ישראל שהרהיין את חמצו אצל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות הגוי ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהי' זמן שקבע לו קודם הפסח, ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל הגוי ואסור בהנאה לאחר הפסח זה הזמן אשר קבע לו קודם הפסח הוא אם לא הבאתי לך המעות או זולתו ומה ישאר שהרהיניו אלא מכירה גמורה, וגם מה שבא¹ בחולין⁶ במאכלות

9. [מסברא לית לה וכו' מסברא אית לה: לפנינו הגי' להטך, וכגו' רבינו גרס גם הראב"ד בהשגת הרי"ף הגדפסת בתמת ישרים דף ג"ב ב' עיי"ש. פ"ן].

רנב. כ"א דף 5a: כל השאלה התחלת התשובה חסרות והובאו כאן לפי פ"ן ע"ו [כ"י סי' קצ"ט. התש' ע"ד שמא יטעה בין ה' ל' הובאה בס' דף ב' ע"ב = ק' סי' רמ"ט ובכ"מ ה' חמץ ומצה פ"א ה"ט ובשו"ת ה"ר' לוי ך' חביב סי' קל"א (ח"ב דף מ' ב'). מקצת השאלה על הפתילות של חלב בכ"י סי' ל'. פ"ן].

1. [וגם מה שבא: בכ"י איתא: ילמדנו רבינו במה שכתב בט"ח מה' מאכלות אסורות וד"ל יש ב' פתילות... שהבשר חופה אותו (ע"כ שם).
2. [בהלכה ה': כ"י בהלכה ח'.
3. הרי זה אסור: לפני אסור בכל שהוא.
4. אלא חמץ עצמו: לפני בחמץ עצמו.
5. ואם הנוסחא אמיתית וכו': חסרה התשובה לשאלה זו.
6. בחולין: דף צ"ג א'.
7. בהלכות רב אלפסי: פ"ק דפסחים סי' תש"ז.

אסורות מספר קדושה⁷ בפ"ה ההלכת הח' מה חבור של הדרתו יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים סמוך לראש הידך של בהמה כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים וכשתמות ידבק הבשר בכשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מהבשר ואעפ"כ הרי זה אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו האם זה החלב הוא שאומרים עליו בחולין שהוא בתותי מתני שאמר שם א"ר אבא אמר רב יהודה אמ' שמואל חיורא דתותי מתני⁸ אסור והקשה עליו שהוא חלב שהבשר חופה אותו ומותר ופריק אביי בהמה בחייה אפרוקי מיפרקא ובזה המקום חלקו קצת ואמרו שהוא החלב אשר בכסלים תחת הבשר אשר בו גידי הכסלים. ויש מי שאומרים שהוא מה שבראש הירכים וא"כ לאיזה ענין הורה האדון בפתילות. וג"כ תרבא דאקליבוסתא⁹ באיזה מקום הוא ועל איזה אבר הוא יבאר לנו האדון כל מה שיצטרך נקוד במאוחר הבהמה ע"ד האברים מתחלת הכסלים עד סוף האליה באופן שלא ישאר לנו בזה שום ספק.

תשובה

מה שנו' בהלכות שמא יטעה בין ה' לז' הוא האמת והוא מאמר התלמוד¹⁰ כפי מה שהקשה שם וזכרתי אני² דבר הנופל לרוב והוא חלוף שעה בשעה אחריה בהיות שכונתי בכל החבורי¹¹ הזה להקריב הדינין אל השכל או אל דרך הרוב. והזמן אשר קבע לו קודם הפסח¹² הוא חוזר על מאמר הראשון אשר הוא אם לא הבאתי. ואומרך שהיא מכירה כן הוא ולולי זה לא היה מותר לאחר הפסח אם נתנדב הגוי לישראל והניחו לישראל בתורת משכון עם היות שאלו היה רוצה היה לוקחו והודיענו שהוא מותר והגוי היה מוכרו אחר הפסח³. והחלב אשר אמרתי אני הוא החלב אשר זכרתם בתחלה אשר נאמר עליו בהמה בחייה אפרוקי מיפרקא. ואמנם חלב דאקליבוסתא נראה שהוא מה שעל הכסלים והוא אשר ילקח מהירכים. וכל מה שיצא ממאוחר הבהמה הוא ה' חוטינ¹³ וגיד הנשה הפנימי והחיצון.

7. מספר קדושה: ה' מאכלות אסורות ס"ז ה"ח.
8. חיורא דתותי מתני: לפני הגי האי תרבא דתותי מתני.
9. תרבא דאקליבוסתא: חולין שם. והגי שלפני תרבא דקליבוסתא.
10. התלמוד: פסחים י"ב ב'.
11. שכונתי בכל החבור: ע"י הקדמה למשנה תורה ואגרות בק' ע' 30 במכתב רבי לר' יוסף ך' יהודה (אגרות הרמב"ם הוצ' בנעט א' 50 ואילך. בלאו). וע"י מש"כ בלוי במאסף
12. קודם הפסח וזכר: ע"י השגת הראב"ד שם ומגיע
13. ה' חוטינ: ה' מאכלות אסורות ס"ז הי"א. [ס"ז]

2. זכרתי אני: הרבר הנמצא ברוב הוא טעות שעה בשעה שאחריה ועשיתיה כאלו היתה הפליאה פחותה להיות שכונתינו בכל זה החבור לקרב הדינים לשכל או לענין היותר קרוב (מ). זכרתי אני הדבר המצוי יותר שמא יטעה בין שעה לשעה שלאחריה כי כוננתי בכל זה החיבור לקרב הדברים אל המצוי יותר (כ"מ).
 3. היה מוכרו אחר הפסח: ג"ב בכ"י: ס"א מכרו. [ס"ז].
- המדעי על הרמב"ם ח"ב ע' 342 הע' 2. 13. ה' חוטינ: ה' מאכלות אסורות ס"ז הי"א. [ס"ז]

אסורות מספר קדושה⁷ בפ"ה ההלכה הח' מהחבור של הדרתו יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים סמוך לראש הירך של בהמה כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים וכשתמות ידבק הבשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מהבשר ואעפ"כ הרי זה אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו האם זה החלב הוא שאומרים עליו בחולין שהוא בתותי מתני שאמר שם א"ר אבא אמר רב יהודה אמ' שמואל חיורא דתותי מתני⁸ אסיר והקשה עליו שהוא חלב שהבשר חופה אותו ומותר ופריק אביי בהמה בחייה אפרוקי מיפרקא וכוה המקום חלקו קצת ואמרו שהוא החלב אשר בכסלים תחת הבשר אשר בו גידי הכסלים. ויש מי שאומרים שהוא מה שבראש הירכים וא"כ לאיזה ענין הורה האדון בפתילות. וגי' תרבא דאקליבוסתא⁹ באיזה מקום הוא ועל איזה אבר הוא יבאר לנו האדון כל מה שיצטרך נקוד במאוחר הבהמה ע"ד האברים מתחלת הכסלים עד סוף האליה באופן שלא ישאר לנו בזה שום ספק.

תשובה

מה שנו' בהלכות שמא יטעה בין ה' לנ' הוא האמת והוא מאמר התלמוד¹⁰ כפי מה שהקשה שם וזכרתי אני² דבר הנופל לרוב והוא חלוף שעה בשעה אחריה בהיות שכונתי בכל החבור¹¹ הזה להקריב הדינין אל השכל או אל דרך הרוב. והזמן אשר קבע לו קודם הפסח¹² הוא חזור על מאמר הראשון אשר הוא אם לא הבאתי ואומדן שהיא מכירה כן הוא ולולי זה לא היה מותר לאחר הפסח אם נתנדב הגוי לישראל והניחו לישראל בתורת משכון עם היות שאלו היה רוצה היה לוקחו והודיענו שהוא מותר והגוי היה מוכרו אחר הפסח³. והחלב אשר אמרתי אני הוא החלב אשר זכרתם בתחלה אשר נאמר עליו בהמה בחייה אפרוקי מיפרקא. ואמנם חלב דאקליבוסתא נראה שהוא מה שעל הכסלים והוא אשר ילקח מהירכים. וכל מה שיצא ממאוחר הבהמה הוא ה' חוטינ¹³ וגי' הנשה הפנימי והחיצון.

2. זכרתי אני: הדבר הנמצא ברוב הוא טעות שעה בשעה שאחריה ועשיתיה כאלו היתה הפליאה פחותה להיות שכונתינו בכל זה החבור לקרב הדינים לשכל או לענין היתר קרוב (מ). זכרתי אני הדבר המצוי יותר שמא יטעה בין שעה לשעה שלאחריה כי כוונתי בכל זה החיבור לקרב הדברים אל המצוי יותר (כ"מ).
3. היה מוכרו אחר הפסח: ג"ב בכ"י: ס"א מכרו. פ"ן].
7. מספר קדושה: ה' מאכלות אסורות פ"ז ה"ח.
8. חיורא דתותי מתני: לפני הגי' האי תרבא דתותי מתני.
9. תרבא דאקליבוסתא: חולין שם. והגי' שלפני תרבא דקליבוסתא.
10. התלמוד: פסחים י"ב ב'.
11. שכונתי בכל החבור: ע"י הקדמה למשנה תורה ואגרות בק' ע' 30 במכתב רבי לר' יוסף ך' יהודה (אגרות הרמב"ם הוצ' בנעט א' 50 ואילך. בלאו). וע"י מש"כ בלוי במאסף
12. קודם הפסח וכו': ע"י השגת הראב"ד שם ומג"ע
13. ה' חוטינ: ה' מאכלות אסורות פ"ז הי"א. פ"ן]

<וכל ה>| שחם אלדי ילי אלכאטן
אללאוק באלכואצד ובאצול אלפכדין⁵ וכל
שחם מדפון מן גמיע גהאטה ועליה עצל
ואגשיה טביעייה⁶ לא יתביין התי ישק
עליה ויכרג פהו חלאל והוא אלדי יסמיה
אלדבאחין אלפתילה אלדי בעץ אלגאונים
יחללה ובעצהם יחרמה ליס⁷ הו אלדי
אשרת אנא אליה פי קולי כמין⁸ שתי
פתילות לאן תלך⁹ אלפתילה הי ממתדה¹⁰
פי אלכאצדה מדפונה פי אללחם והי עלי
טול אלטהר לכן קד יוגד פי בעץ אלבהאים
מוצע מפתוח פי אבתרא תלך אלפתילה
קדר צנגה¹¹ נצף דרהם ודלך¹² אלפתח
ממא ילי שחם אלכטן פלדלך יחרמה מן
יחרכה לאתצאל מכדאה בשחם אלכטן ואן
כאן כלה מדפון פי אללחם קיאס עלי
המשה חוטין אלתי הי חראם והי כאנת
מדפונה פי אללחם לכון מכדאהא מתצל
בשחם אלכטן והוא קיאס צחיח לכן אלדי
יחלל אלפתילה יקול אן ליס הוא
אלאתצאל מוגוד פי אלבהימה פאמא אנא
פאחרמהא. וכתב משה¹².

<וכל ה>| חלב¹⁴ אשר בצד הבטן, הדבק
בכסלים ובעיקרי הירכות. וכל חלב,
(אשר) טמון מכל צדדיו ועליו שריר
וקדומות טביעים (ו) אינו נראה, עד
שייקדע (הבשר) עליו ויצא, הוא מותר¹⁵.
וזה, שקורין השוחטים הפתילה, אשר קצת
הגאונים¹⁶ מתירין אותם וקצתם אוסדין
אותה, אין זה אשר נתכוונתי אני אליו
באומרי "כמין שתי פתילות", לפי שאותה
הפתילה נמשכת בכסל וטמונה בבשר
והיא לאורך הגב, אבל לפעמים נמצא
בקצת הבהמות מקום פתוח בהתחלת
אותה הפתילה כשיעור משקל חצי
דרהם¹⁷, וזה הפתח מצד חלב הבטן הוא
ולכן אוסרו מי שאוסרו בגלל חיבור
התחלתו בחלב הבטן, אף כי כולו טמון
בבשר, בהקש מהחמשה חוטין האסורים,
אף כי הם טמונים בבשר, מפני שהתחלתם
מחוברת בחלב הבטן. וזה הקש נכון,
אבל מי שמתיר הפתילה, אומר, שאין
זה החיבור נמצא בבהמה, אבל אני
אוסרה. וכתב משה.

14. <וכל ה> חלב וכי: חלב זה אסור, עי
שם ה"ו "חלב שבעיקרי הירכות מבפנים
חיביב עליו כרת הוא החלב שעל הכסלים".
15. [שם ה"ח].
16. קצת הגאונים: עי סדר הנקור מן הגאונים
המובא בעיטור ח"ב ה' הכשר הבשר ובא"ח
ח"ב ה' איסורי מאכלות ע' 345. פ"ז. על
מושג גאון אצל פ"ן השוה אגרות הרמב"ם,
הוצ' בנעט, א. עמ' 58, שר' 4, הערה.
17. דרהם: השוה W. Hinz, Islamische
Masse u. Gewichte, עמ' 1 ואילך.

10. צנגה: ע"ע פרידלנדר וכן § 9א.
12. משה: כ"א מוסיף במ"ל.

4. <וכל אל> שחם: כאן מתחיל כ"א:
ההשלמה לפי פ"ן וכל החלב.
5. אלפכדין: כך בנקודה בכ"א והוא הנכון,
כי חלב זה אסור, ראה הערה 14 לעברית (ויש
להשמיט אצל פ"ן את הנקודה עמ' 75, שו'
15).
6. טביעייה: פ"ן מוסיף ואיבר.
7. ליס: מכאן ואילך פ"ן רק "היא שאמרתי
עליה אני פתילות ואני מהאוסרי", כלומר
בהפך הכוונה.
7. כמין: נדפס וכן פ"ן בשאלה כמו.
8. תלך: כך נראה לקרוא, כ"א דלך ואסור
לקיימו לפי § 15ב.
9. ממתדה: הנוסח משוקפק; כ"א ממתרי.
11. ודלך: כך נראה לנסח; כ"א ותלך (§ 15ב).

5a <וכל אל> | שחם אלדי ילי אלבאטן
אללאזק באלכואצר ובאצול אלפכדין: וכל
שחם מדפון מן גמיע גהאתה ועליה עצל
ואגשיה טביעייה⁶ לא יתביין התי ישק
עליה ויכרג פהו חלאל והוא אלדי יסמיה
אלדבאחין אלפתילה אלדי בעץ אלגאונים
יחלה ובעצהם יחרמה ליס⁷ הו אלדי
אשרת אנא אליה פי קולי כמין⁸ שתי
פתילות לאן תלך⁹ אלפתילה הי ממתדה¹⁰
פי אלכאצרה מדפונה פי אללחם והי עלי
טול אלטהר לכן קד יוגד פי בעץ אלבהאים
מוצע מפתוח פי אבתרא תלך אלפתילה
קדר צנגה¹¹ נצף דרהם ודלך¹² אלפתח
ממא ילי שחם אלבטן פלדלך יחרמה מן
יחרמה לאתצאל מבדאה בשחם אלבטן ואן
כאן כלה מדפון פי אללחם קיאס עלי
המשה חוטינ אלתי הי חראם והי כאנת
מדפונה פי אללחם לכון מבדאהא מתצל
בשחם אלבטן והוא קיאס צחיח לכן אלדי
יחלל אלפתילה יקול אן ליס הו
אלאתצאל מוגוד פי אלבהימה פאמא אנא
פאחרמהא. וכתב משה¹².

4. <וכל אל> שחם: כאן כתחיל כ"א:
ההשלמה לפי פ"ן וכל ההלב.
5. אלפכדין: כך בנקודה בכ"א והוא הנכון,
כי חלב זה אסור, ראה הערה 14 לעברית (ויש
להשמיט אצל פ"ן את הנקודה עמ' 75, שר
15).
6. טביעייה: פ"ן מוסיף ואיבר.
7. ליס: מכאן ואילך פ"ן רק "היא שאמרתי
עליה אני פתילות ואני מהאוסרי", כלומר
בהפך הכוונה.
7. כמין: נדטס וכן פ"ן בשאלה כמו.
8. תלך: כך נראה לקרוא, כ"א דלך ואפשר
לקיימו לפי § 15ב.
9. ממתדה: הנוסח מסוקפק, כ"א ממתרי.
11. ודלך: כך נראה לנסח, כ"א ותלך (§ 15ב).

14. <וכל ה> חלב וכר: חלב זה אסור, עי
שם ה"ו "חלב שבעיקרי הירכות מבפנים
חייבין עליו כרת הוא החלב שעל הכסלים".
15. [שם ה"ח].
16. קצת הגאונים: עי סוד הנקור מן הגאונים
המובא בעיטור ח"ב ה' הכשר הבשר ובא"ח
ח"ב ה' איסורי מאכלות ע' 345. פ"ן.] על
משג גאון אצל פ"ן השוה אגרות הרמב"ם.
הוצ' בנעט, א. עמ' 58, שר' 4, הערה.
17. דרהם: השוה W. Hinz, Islamische
Masse u. Gewichte, עמ' 1 ואילך.

10. צנגה: ע"ע פרידלנדר וכן § 9א.
12. משה: כ"א מוסיף במו"ל.

תשובות רש"י

בשלשה חלקים

מכונסות מתוך כתבי יד וספרי ראשונים
עם מבוא והערות ומפתחות

ס א ת

ישראל ש. אלפנביין

רב ואב"ד ברוקלין נ. י.

ונלוו לו לבסוף הערות

ס א ת

ר' לוי גינצבורג

הוצאה לאור והפצת ספרים

"יהדות"

ט"ו שנים) שנכלעו שנות הכן בשל אביו, והעמידום רבות מסידרי) העולם על ידי שמיטין ויובלות, שמנו שבועה עשר יובלות משנכנסו לארץ עד שיצאו. ואע"פ שבטלו היובלות משגלו שבט ראובן ושבטים שבעבר הירדן, מנו יובלות לקדש שמיטין ועל ידיהן עמדו על אמיתות סך החשבון. ועוד סמכו על המקרא שכת' (בראש שנה בעשר לחודש ארבעה עשרה שנה אחרי אשר הוכתה העיר. ואם תחסר שנה או תוסיף שנה לא תמצא היובל בארבעה עשר לחרבן הבית. ואף שבע שחלקו) מן המקרא הזה הוברר להם, וכל שכן שיש לסמוך עליו בחשבון השנים:

(קצור שבה"ט 35)

סי' כ'

מצאתי בשם ר' חננאל: שאלתם הנח להם לישראל שיהו שונגין ואל יהו מזידין. והוקשה לכם מה נעשה לבמה מקראות שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, ואתה כי הזהרת רשע, ולמוכיחים ינעם. [על הגליון: השיב:] אמת כי נצטוו ישראל להוכיח זה את זה כמו שמצינו הנביאים והכמים אחד יחיד ואחד צבור, ואם אותם מזידין ועוברין על דברי תורה, יוכתום ויקלעום ויסרטום ויתלשום. להחזירם לפוסק, ואז אם לא ישמעו ואתה את נפשו הצלת ואף השונגין שאינם

[ושאל] הנח להם לישראל) מוטב שיהיו שונגין ואל יהיו מזידין. והוקשה לו מה נעשה בכמה מקראות) ואתה הזהרתו) ולמוכיחים) ינעם. אמת נצטוו הנביאים והחכמים להוכיח את ישראל אחד יחיד ואחד צבור, ואם יראו אותם עוברים) על התורה

כ': תזנה זו הנויהסת לרש"י [ואולי אינה לו כ"א לר"ה] הונלה נחופ"ו ס"ז ע"ג 6 [=קק"ה 43 =תר"כ ע"ג 8-9]; ונפרדס נ"ט ע"א [פע: 77 ז"ז"ה] נשינויים קליס. אונס נקור שנה"ל (כת"י הסמילר) ס"י נ"ז 355-366; ונשנה"ל ה"ז כ"י לק: ס"י ו"ז [=הסגלה שנה ז' חזרת ל' סוף ע"ג 90] נשם: "וואלתי נשם ר' חננאל שאלתם", ולכל המקורות שזין רש"י נזנול להאורה ז' 157 לריך להוסיף ג' מקורות הנ"ל.

16 ובנוגע לט"ו שנים הללו שנמנים לאמציה ולעוזיהו השווה מש"כ רש"י במלכים ב' י"ד ד"ה וינס, והובא בחוב"מ דף ס"ה: 7) השווה לעיל אות 3. 8) ס"ס הוא וצ"ל: בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחד אשר הנחה העיר [יחזקאל ס': א']. 9) בנדפס: שחלקומן. כ': 1) הוכפתי זה ע"פ הסברא: פרדס: ושאלתם: קצשבה"ט: שאלתם [=ושאלתם]. 2) ביצה ל' ע"א. 3) ב"י סמ: ופע: הנירסא יותר שלימה: לבמה מקראות, הוכח תוכיח וכו'. 4) ס"ס הוא וצ"ל: ואתה [כי הזהרת רשע]: יחזקאל נ': ו"ט: וכ"ה שם. 5) משלי כד: כ"ה. 6) ב"י סמ: השיב, אמת כי נצטוו ישראל להוכיח זה את זה כמו שמצינו הנביאים והכמים. 7) שם: ואם אותם מזידין ועוברין על דברי תורה.

מזידים" (יוכיחום ויקללום יסתרום) ויתלשום ואף" (לסבכם בעריבים) ומעם כבושים להחזירם למוטב. ואף אם לא ישמעו" אתה את נפשיך הצלת. ואף את השוגגין" ע"י שאינן יודעין שהדבר אסור. ואם יודעין יחזרו" בהם. אליהם" להזהירם את החקים את התורות ואת דרך" הטוב אשר ילכו בה. אך" המחזיקים התיר בדבר אסור ופשט התירו בעיניהם. ואם נודיעם לא ישמעון שיורו" בו התיר לעצמן מאחר

שהחזיקו בו. כגון הני נשי" דיתבן אפומא דלחייא, שדבר התיר הוא אלא מפני הכנסת החפץ המתגלגל אם נאסר עליהן לא ישמעו להם יאמרו" והירין אנו מהכנים המתגלגל והמספקות" וצעדן ואשייאן" ותוספות יום הכפורים שהם יושבים" בעוד היום גדול ומעודתן מושכתן. ואין" הכל זהירין להפסיק ובקיאין להבחין. שאומרין עוד יש שעות" עד" שרואין קרוב להשיך. ואם יודעין" יעברו עליהן יפה" השתיקה דלא להענישם על המזיד. ואין זו דומה לרואה את חבירו עובר מזיד" שנצטוו למחות. ואפילו" אין מקבל כמו שכתב" וממקדשי תחלו.

(8) = עוברים ומזירים על התורה. ותיקנתי זה ע"פ הפרש. (9) כ"י ס': ויסרטוב: קק"ה: יסטרום ובפרש: יקללום ויוכיחום ויכתרום ויתלשום. (10) מאמר זה ליתא בכ"י ס' (11) = ברכרים נעים. (12) כ"י ס': ואו אם לא ישמעו: פע: ואף אם לא ישמרו. (13) שב: ואף השוגגין שאינם יודעים. (14) שם: ואם היו יודעין היו חוזרין למוטב: פע: יהירין למוטב. (15) צ"ל: [=עליהם] להזהירם. וכ"ה בפע: כ"י ס': עליהם מוטל להחזירם ולהזהירם. (16) שם: ואת הדרך אשר ילכו בה: פע: ודרך הישר והטוב. (17) פע: אי את המחזיקים. (18) מאמר זה פן שיורו בו" עד. לא ישמעו להם" כולו נשמס בפרש (19) ביצה ל' ע"א. (20) קרי: ויאמרו: פע: בטעות: כי יאמרו זה ירין אין [קרי: והירין] אנו מהכנים [=מהכנים] המתגלגל. (21) פרש: וכן המספחות והמספקות ונערס מטיאב וראה פע' רף צ"ז אות קט"ו וקט"ז. (22) ביצה שם. (23) פע: שהו מסובין. (24) כ"י ס': והכל זהירין. (25) [=שהות כיום]: ותיקנתי זה ע"פ פע' וכ"י ס': ואם נודיעם יעברו עליו (26) כ"י ס': על שרואין שקרוב להחשיך. (27) שם: ואם מודיעם יעברו עליו: פע: ואם נודיעם יעברו עליו (28) שם: טובה השתיקה. (29) שם: ומזיר שנצטווה וע"י תר"כ צד 11 מה שהאריך כב בהערותיו. (30) שם: אם אינו מקבל. (31) יחזקאל ס': ו' קק"ה בטעות: ומקדשי.

דהתם" כי לא מחינן בהן נמי עונש מזיד ומחינן בהן דלמא צייתו:

סי' כ"א

וששאל: כה אמר למשיחו" מי הוא המשיח אשר קבל" המלך על כורש.

לא פירש הביבי" מה הוקשה. אם פירשו לו על משיח העתיד לגלות במהרה בימינו. אם יאמר שמא בימי ישעיה עדיין לא" גולד, אף כורש לא היה בעולם ונתנבא עליו:

סי' כ"ב

וששאל: איכא ביניהו" יום הכפורים שחל להיות אחר השבת וכולו. והוקשה לו מאי שנא יום הכפורים דנקט. אלא מאי לנקוט, אי נקט יום טוב אכילת ירק שלו בו ביום הוא. וליכא למימר אי קמתבעי להו לאורתא. וכי תימא אפשר בחמימא מסקנא היכי מוקי לה. ושהקשה עוד בה היכי דחינן יום הכפורים ומועדות משום אכילת ירק. הכתוב מסר קדוש המועדות ביד חכמי ישראל אף אם הם מזידין ומוטעין", וכל שכן מתוקנין, ואפילו לעבר את השנה כולה בצורכי הבריות שמר" אביב, עבר חודש הסמוך לאביב שיבא אביב בזמנו". ואם תאמר צורך גבוה" (

כ"א: הופ"מ סי' ט' ע" 7-6 [קק"ה ח"א = תר"כ ע' 9]. והשוה כלי יקר לישעיה מ"ה: ח', ומנול להאורה ריש נ" 158.
כ"ב: חופ"מ סי' ט' ע" 7 [קק"ה ח"א = תר"כ ע' 9].

32) כ"י סמ: שלא מיחו בהם עונש מזיד עליהם: פע: מתיבו בהו נמי עונש מזיד עליהו ומחיבו בהו דילמא צייתו. והראב"ן סי' של"ז, ושם סי' שנ"ד אומר שבאיסור חמור מחויב להוכיחם, ואף אם לא ישמעו. ועי' מה שהעיר על זה ר"ף גינצברג ב.קונטרס האחרון להראב"ן להנאות דא"ל ראשקעס (ג). 33) מה בעם [לפי העתק א. מ.].
כ"א: 1) הנירסא באו מקוטעת וצ"ל: בה אמר י"י למשיחו לכורש [ישעיה מ"ה: א'].
2) כוונתו למאמר רב נחמן במנילה י"ב ע"ב: אמר הקב"ה למשיח, קובל אני לך על כורש וכו'. 3) ראה מש"ב ע"ז בסבואי. 4) וראה ישעיהו מ"ה: א'. ועובץ תשובות הרמב"ם ת"ב ו' ע"ד.
כ"ב: 1) ר"ה ב' ע"א יהירושי הריטב"א שם. ועי' במאירי ביצה ו' ובתורת ארם להרמב"ן סוף ענין: מי שמתו פוטל לפניו (תר"ב 15). 2) ר"ה כ"ה ע"א. 3) שמור את הדש האביב (רברים ט"ז: א'). ספרי ראה ט"ז, ר"ה כ"א ע"א ור"ת שם. ומנהדרין דף י"ג. 4) שמור אביב של תקופה שיהא בחודש ניסן (ר"ה כ"א). ור"ח שם: שמור חרשו של אביב שתהא נוספת בו. 5) ובנדפס: נבוהה.

זה משום עומר, הרי עומר מיהודה בא (ומעברים על עבר הירדן והגליל). ואף שלא להמריח על מכיאי ככורים לאחר עצרת מעברים (על פיהת האילן, וכל שכן עיבור ההודש יום אחד. ואכילת ירקות) צורך עניים ועשירים שנצטוו להתענג בחג ולשמוח:

סי' כ"ג

(או"ו ח"א סי' תע"ט)

כבר שאלו (לרבר זה לרבינו שלמה זצ"ל והשיב: ששאלתם 2) על דווע והלחיים והקיבה, למה לא נהגו ליהנם לכהן, והרי משנה שלימה שנהגו בפני הבית ושלא בפני הבית והנהגו בהם אמוראי בתראי.

נאמנים עלי דבריכם מי ימחה ביד הנותנים, אלא כל הנותן תבא עליו ברכה. אבל נהוג העם בר' אלעי דאמר עליהם ועל ראשית הגז שאינו נהגים אלא בארץ, כדתניא (12) בפרק ראשית הגז: ר' אלעאי אומר סתתו אינו נהגין אלא בארץ, וכן היה ר' אלעאי אומר ראשית הגז אינו נהג אלא בארץ, ורקשיא לפר ר' אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא בר' אלעאי בראשית הגז אבל בסתנות לא אבר. בימי רב נחמן בר יצחק לא נהגו

וששאל: על הזרוע והלחיים והקיבה למה לא (נהגין בהן, והרי משנה שלמה) שנינו נהגין בפני הבית ושלא בפני הבית, ונהגו בהן אמוראי (אחרונים, והעיד) באיגרתו על (רבנו הקדוש זצ"ל שלא מוחה בידו מליתנם. נאמנים עלי דבריו, ומה) זה ימחה בידו, הנותנין עליהם תבא ברכת טוב. אבל (נהגו בר' אלעאי) שאמר עליהן ועל ראשית הגז שאין נהגין אלא

כ"ג: חופ"מ סי' י' [=קק"ה ז"ל 5 =תר"כ ע' 9-10]; או"ו ח"א סי' תע"ט ופרדס סי' נ"ט [=פע: ע' 98] נכמה שינויים; מרדכי חולין פ"ז סי' תשל"ו וסי' אגודה חולין סי' קנ"ז נקיטור נמרץ ממקור יותר עתיק זל"ז; וליתא נמה"ו לא נכת"י סמ: ולא ננדפס ונס לא זכ"ל סי' ס'. ועיי' פרש"י שנת י' וגם חולין קל"ו, טו"ד סי' ס"א נס רש"י, הנהגות אשירי חולין פ"ז, שו"ת אצקת רוכל סי' י', ונכ"ש ח"ג ע' 476 ושם ע' 45:

- (6) סנחות פ"ג ע"ב. (7) תר"כ בטעות: מעברים. (8) עיי' ר"ח למפחים פ"ד ע"א זכ"ה כ"א ע"א. וראה ביצה ח' ע"ב ובתראי הני' בטעות: ואכילת ירקות.
- כ"ג:** (1) או"ו שם: ומצאתי להם סמך וסער טוב שכבר שאלו וכו'. (2) וששאלתם (פע: 98, סדרני ואגודה שם): וששאל (חופ"מ שם). (3) נהגו בהם (פע:); נהגו ליהנם לכהן (או"ו): נהגין בהן (חופ"מ). (4) חולין ק"ד ע"א: ובאו"ו הני': והרי משנה שלימה שנהגו. (5) או"ו: אמוראי בתראי. (6) ומאמר זה מן "העיר" ער, נאמנים ליתא בא"ו. ובפרדס: והעידו. (7) פע: של רבינו הקדוש. (8) ס"ס הוא וצ"ל (=ומי זה). ותיכתי זה ע"פ הני' בפע: ומי זה ימחה בידו. ובאו"ו: מי ימחה ביד הנותנים. (9) פע: הנותניו תבא עליהם ברכת טוב: או"ו: אלא כל הנותן תבא עליו ברכה. (10) או"ו: נהוג בהם. (11) פע: דרכי אליעזר (וט"ס הוא).

סי' כ"ה

לא לוקח המסובל (ומסובל בגלות) עיליות ותחתיות להבאיר להתאיר להתגדר להתפאר (זה דודי וזה רעי, לזה יאמר האדון אדונינו להרבות לו ימי נעמנים ולהחנימו כנמע) וגזע מפואר כאותו ואות נפשו (יצחק בר' יהודה התאב שמוע שקמ שלותו) ואמום ישכיל וידע:

על ניקור הצבי והאיל, על ידי היה מעשה וכבר הייתי יושב בביתו של ר' זכור למוב ונקרו לו איל לצורך סעודת שמחת בתו). וראיתי שלא נמלו (מן הירך אלא גיד הנשה לבד. ורבינו היה מתעסק בדברים) אחרים ולא הרגיש בדבר.

(קצור שבה"ל כ"י סמ 183)

עור תשובה שהשיב ר' יצחק בר' יהודה לרש"י ז"ל. על ניקור הצבי והאיל, על ידי היה מעשה בייתי [כהיותי] יושב בביתו של רבי ונקרו לו איל לצורך סעודת בתו. וראיתי שלא נקרו מן האיל כי אם ניר הנשה. ור' היה מתעסק בדברים אחרים ולא הרגיש בדבר. והיה לבי נוקפי אם אומרה שלא אהיה כמורה הלכה לפני ר', ואם לא אומרה, יבוא הדבר לירי איסור. אח"כ הסכמתי לשאול לר' בלשון שאלה:

איסור שומן של ניר הנשה וחלב של גידיו [על הגליון]: ושאר גידיו [האסורין משום חלב, אם צריך ליטול [אם נוהג בחייה] או לאו]. ואמר לי: וראי נוהג בחייה, וישראל קדושים הם ונהנו איסור ביו בחייה ביו בבהמה, וכו' שאר הגידיו האסורין משום רם, וצוה למקור לנקר ירך של איל כמו ירך של שור:

(תמים רעים סי' קמ"ד)

מעשה היה בחתונת בתו של הרב רבי שלמה ז"ל (על נקור צבי ואיל)

כ"ה: חופ"מ ד"ט סי' י"ד 11 [=קק"ה 88 =תר"כ 14 =וליתא נתשו נכ"ל ד"ט סי' ס', י"ה סע"ד]; קלוד שנה"ל כ"י סמ: סי' י"ח י"ג ע"ג [=שנה"ל ח"ג כ"י חק: 388 =הסגלה שנה ל' חונרת י"ג] גלי הפתיחה והסתימה; לו"ה כ"י סמ: סוף 866 [=כ"י מ: סי' ס"ה =פר: 31-32]; האורה ח"ג 203; תחלו"ס ס"ט; לו"ה: סי' תמ"ד; ותמים דעים להראנ"ד סי' קמ"ד.

כ"ה:

1) בסוכו אלופנא בתורה: ראה ברכות י"ז סוף ע"א. 2) עפ"י תמורה ט"ז ע"א. 3) הוופ"מ: להתפאר. 4) מרומן כאן שלא היה לרש"י בנים זכרים, ורכו מכרכו: להחנימו כנמע ונזע. 5) אולי צ"ל: =ואות [נפשי]. 6) =ואמנם: ולרעת יש"ש צ"ל: =ושלום תורתו 7) כוונתו לחתונת בתו של אחר מרביתו של ר"י, בר"י =ר' אליעזר הנרול או רנמ"ה. אמנם בתמים רעים להראב"ד סי' קמ"ד הובא מספר האורה [וליתא לפנינו לא בהאורה הנרפס ולא בפרדס]: מעשה היה בחתונת בתו של הרב רבינו שלמה ז"ל. ואולי שני מעשים היו שם. בחתונת בתו של רש"י היה מעשה והשיב [כדאיתא בתמ"ד שם]. וכשפנה רש"י בשאלתו אל ר"י בר"י, גם רבו הוריעו המעשה שהיה בחתונת בתו של אחר מרביתו. ועי' אפסוכיצר במכוא לראביה ע' 404 אות 14, ושם ע' 311. ולכל המפורות שציון ר"י טילר [שם אות י"ג] צריך להוסיף: האורה, או"ה, וקצור שבה"ל. 8) קצשב"ה: שלא נקרו מן האיל כי אם ניה"נ: הל' קצ' כ"י ותיקאן שם: שלא נקרו מן הירך אלא ניה"נ בלבד. 9) קק"ה: בדבר אחרים.

והיה לבי נוקף, כי אם אומרה שלא אהיה כמורה בפני רבו, אם לא אומרה יבא הדבר לידי תקלה (י):
 ושאלתי לרבינו כלשון שאילה: איסור שומן של גיד הנשה אם נוהג בחיה אם לאו. ואמר לי: ודאי נוהג בחיה. ישראל קדושים נוהגו בו איסור בין בבהמה בין בחיה. ושאר נירין האסורים משום חלב אין צריך ליטול מן החיה, לבד גיד הנשה ושמו של גיד הנשה. אבל נירים האסורים משום דם צריך ליטול ע"כ:

בחיה. ישראל קדושים נוהגו בו איסור בין בבהמה בין בחיה. ושאר נירין האסור משום חלב אין צריך ליטול מן החיה, אך אותם האסורים משום דם. וצווה למנקה לנקר ירך של (י) איל כדרך (י) שמנקרים ירך של בהמה. וחמורו (י) בחסדו וטובתו יבקש עלי רחמים ועושה רצון יראיו ירבה שלומו ושלוש תורתו עדי עד:

פי' ב"י

לאהוב למעלה וחמוד למטה ומושל בגנזי (י) מלך בעליות ותחתיות, לבחון דק ועמוק וספון לעקור הרים ולשבר הסלעים. והוא מן (י) כאשכול הממולא עסים מזוקק פקט (י) וקמח (י) להעדיף להנדף להבהיק כאור שמן ערב המובחר (י) ממגורגר ומעומן (י) בראש הזית, המודים מזרהה שמש ליאור באור נוהג בשביל יתרון חכמה ומועצות ודעת.

ב"י: תשובה זו הונלה עס הפתיקה והקתימה נחופ"מ ספ"י י"ד, ושס ס' ט"ן ע' 12-11 [=קק"ה 83 =תר"כ 15]; וזלי הפתיקה והקתימה נתשר נג"ל החדשות ס' סעיף ל' סוף 363. ורלה תנול לרלני"ה ע' 398 הערה 27, ושס ע' 371:

(10) קצשבה"5: לירי איסור: האורה: לירי עבירה ולירי תקלה. (11) כ"י ותיקאו: לנקר ירך של חיה. (12) כ"י סמ: כמו ירך של שור. (13) אולי צ"ל: =המורי: והתימה זו מכאן ועד סוף התשובה ליתא במק"א כי אם בחופ"מ.
 ב"י: (1) תופ"מ: כנזני. (2) אולי צ"ל: מ' [=טובה] כאשכול, או מן [כאשכול] (=הוא מוון כאשכול, ראה סוכה פ"ט ע"ב). ולרעת ר"ל נינצברג, מן" הוא צורה עכריה כמקום "מנא" שבארמית, ורש"י הוא "כל י" הממולא עסים, וליתא בקק"ה ובתר"כ שם. (3) קרי: [מ]פקט [והוא = שמן עביר למעלה מן השמרים]. והשווה כ"מ ס' ע"כ. (4) השווה ישעיה כ"ח: כ"י. ו"קטח" הוא = חכמה (בכמה מקומות בתלמוד). (5) כנדרס כמעות: הטובה; ואולי צ"ל: הטובה ממנודות [יואל א': י"ז] כך העירני על זה יש"מ. ולרעתי הנ"ל כאן משוכשת וצ"ל: שמן ערב הטובה, [ומנדרג מעוכן] בראש הזית (ראה מהרות פ"ט מ"ו ומעשרות פ"ב: מ"ג מנחות מ' ר'). (6) מן "מעט" =כלי שנתו בו הזית (ג).

כרב הונא דאמר (י) משהתחיל לימשך נעשה יין נסך. ואין הדבר אמור (י)
אלא במקום שדורכין בנת שהוא תחילת ביאתו לתורת יין (י), אבל
במקומנו (י) משנדרך בגיגית (י) שם יין עליו לפי המנהג (י) אבותינו:
ועל בטולו בששים למה שאל (י), וכי מין במינו בטיל. וגם המשנה (י)
שונה יין ביין במשהוא (י), וגם האמוראים (י) לא נחלקו אלא בשאינו
מינו. ואין חילוק בין (י) יין נסך לסתם יינם (י) לכל דבר, אלא שהתחילו
להקל (י) בו לענין היתר הנאה לפי שאין הגוים (י) שבמקומינו מנסכים
יין לעבודה זרה:

יהי חתני ר' מאיר לעד עם בתי והילדים (י) ינובון בשיבה ושלום (י):

סי' נ"ט

[וזאת השיב רבנו שלמה בר' יצחק ז"ל לחתנו (י) רבי' מאיר אבי (י)
הרבנים ז"ל (י), אשר היה (י) בגרמאיוזה בעת (י) פלוגת הריאה]:

נ"ט: אגרת רש"י זו [נלי נוסח מכתנו של ר' מאיר חתנו] ככתבה לחתנו ר'
מאיר בר' שמואל [מרומנו] לוירמיישא סמוך לשנת 1070 [ונעקקה כאן ע"י ר'
שמעיה תלמידו לאחר ש' 1120 עם הוספות שלו נראשה ונסופה, ושמתי אותן לנדן
נסוגריים]; והונאה נכ"י אלדר [כעת נסמינר] קונן 2717 דף קל"ז ע"ג
[הדנר ת"ג 238 = מנוף לראני"ה 401, ושם ע' 363, וגם 364]:

(11) ע"ז נ"ה ע"ב, פירש"י שם ד"ה: שהתחיל לימשך; ואר"ז ע"ז סי' רי"ג. (12) ליתא
בכ"י וינא. (13) השווה פריימן שם הערות ו' וז' (14) שם: במקומותינו. (15) שם: הניגית.
(16) אודות סנהג זה ראה מבואי, וגם אר"ז ע"ז סי' רי"ג בשם רשב"ם, וס' אמרכל על ה'
יי"ג [בס' היוכל, לדור צבי"ה הופמן] צד 18. (17) בכ"י וינא: בששים שאל מין במינו.
(18) ע"ז ע"ג ע"א. (19) ליתא בכ"י וינא. (20) שם ע"ב. (21) בכ"י ס': ביין נסך. (22) אמנם
ר"ה ר' מאיר אביו היו פחמירים בבחם יינם [ראה תוס' ע"ז נ"ז ע"ב ד"ה: לאפוקי;
וחשוכת ר"ת באר"ז סי' רמ"ו: פר': בהערות שם]. (23) אמנם דעתו של רש"י לא היתה
נחה מפולא זו [ס' האורה ע' 148]. (24) ראה מבואי ופסקי רש"י בתשובותיו להלן.
(25) זוהי בתו הבכירה יוכבר ובניה. וראה מבואי וגם גליון רש"י בשבועון "במישור" צד
י"ח. (26) בכ"י וינא: ובשלום.

נ"ט: (1) מאמר מוכנר זה מקיף דברי רבינו שמעיה תלמידו של רש"י לאחר שנת תת"ף
[1120]: ולכל המקורות שציינו שם הח' אפסוביצר ומרמורשמיין צריד להוסיף: ספר הנייר
[כ"י המסינר] א"ל 71. (2) והוא היה כבר חתנו לפני שנת 1070 [שם 360]. (3) = הוא חואר
הכבוד והחשיבות, שר' שמעיה משתמש בו כאן וקורא את ר' מאיר בר' שמואל. (4) = רבי'
מאיר ז"ל אבי הרבנים: ברכת המתים שלפנינו מעירה, שר' שמעיה העתיק את דברו רש"י
לאחר שנת 1120 [וס': פטירתו של ר' מאיר]. (5) ורש"י כתב לו לוירמיישא בזמן שר' מאיר
היה שם סמוך לשנת 1070 [ראה לעיל אות 2] [ולא ביו שנות 1070-1060, לפי שרבותינו
כבר לא היו אז ביו החיים]. (6) קודם שנת תת"ף.

אני שלמה אהובך מודיעך כי לא חזרתי בי ולא אחזור (') בי, ולא נתישע לי דברי (') רבותי, ולא השיבו על דברי כי אם מן השפה ולחק, ועדיין אני מוסרם (') לצנועים: ואם לא מפני הצרה (') הגדולה אשר הורעה (') בינות[נו] הייתי (') שונה להם אע"פ שלא ישמעו. ואמנם אני נתלה באילן גדול רבי' יעקב (') בר' יקר. ואף כי לא שמעתי (') מפיו דבר זה, מ"מ לבי וסברתי והבנתי מפיו יצאו. ואף הם לא מפי השמועה, ואף לא מראיות התלמוד, כי אם מהבנת לבם ('). ולו ישיבתי דברים הנראים (') ואשובה לי ('). אבל קשה לי (') לאכד ממנם על ישראל על דבר זה הברור והראוי מכמה ראיות להתיר עכ"ל:

[בא (') וראה תוקף האריה רש"י ז"ל. ונמוקו עמו, כחא דהתירא עדיף מעמו: עכ"ל רבי' שמעיה (') מוטרי במחזור שלו (')]:

פי' ס'

וזאת תשובת רבינו שלמה: יבושר שלום
 שר הכירה (') עמוד הימני (') נר
 ישראל רבינו יצחק הלוי:
 (או"ז ח"א תי"א)

ובתשובה אחת כתב: לא קבלתי שום חילוק בין ספיקות ריאה לשר ספיקי. כיון רסמכינו ארובה בני ראשה של עולה ושכירת עצם במס:

ס': תשובת רש"י לרבו ר"י סגן לוי הונאה נשלימותה נהגות מרדכי הגדול (כ"י גולדשמיט) חולין ריש פ"א סי' רנ"ו 1267-1271 [=ונזכרה נקטור נמרדכי חולין (ד' למ"ד) סי' תק"פ] נשם: חלת תשובת רנ"ו שלמה; ונשינויים עלותיה נכ"י אלדר סי' 2717 1333-1346 [=הדגיר ה"נ 234 =מנזל לראני"ה 400]

7) והוא מעיד, כי רבינו היה עומד על דבריו ומחויק בדעתו. 8) ה"ה ר"י בר"י ור"י בר"א הלוי, שהיו אז בין החיים, ורבינו שלמה לא נסע אז מלחלוק עליהם בכמה עניינים שדבריהם לא התאימו לסברתו. 9) [=אלא] לצנועים; נייר (כ"י סמ:); ואין מפרסמין אלא לצנועים. 10) ומה היא הצרה הגדולה אשר רכאה נפשו? ואין כוונתו לנזירת תתנ"ו [1096], שהרי רבותיו כבר לא היו אז בין החיים משנת תת"ל [1070]. 11) ל"ב זה מורה על אסון פרטי שקרה לו במשפחתו [שם ריש עמ' 402]. 12) ראה לעיל אות ה. 13) ורבו הראשון לא היה אז בין החיים משנת 1064. 14) והשווה ס' אסופות (כ"י לונדה) 130: או"ז ח"ב סי' ק"ם 75; ועוד [ראה מבואי]. 15) אולי צ"ל: [=אמרו זה]; וראה סנהדרין פ"ח סע"א, יבמות צ"ו ע"א. 16) [בעיניהם]; וראה ברכות ל"ג ע"ב. 17) במדב' כ"ב: ל"ד. 18) וגם הוא מעיר על תכונת רוחו של רבינו. 19) ראה לעיל אות ב. 20) ובי"ה בב"י אר"ר שם 85 [מבוא לראבי"ה סוף ע' 414] [וצריך להגיה שם: ס"ה ע"ב]. 21) וכלתי נמצא לפנינו במח"ו הנדפס [רס בכ"י סמ:], ראה מבואי, וגם מאמרי. הוספה ותקונים למחזור ויטרי של ר' שמחה.

ס': 1) נחמיה ז': ב'. 2) =יכין שמו [מלכים א', ז': כ"א]. ועיין ברבות כ"ח ע"ב

על ״ (אודות המלה ״ שנשחט כראוי ולא ״) בדקו, והוציא ״ בני מיעוין והתיר ״) המתיר, ובא מעשה לפני ״ ר' מאיר ״) ואמר, ואיני חלוק ״) על ישיבתו, אך ״) תורה היא וללמוד אני צריך ״)

כי ״) הוריתי להיתר, וחלילה ״) להצדיק האוסרין ולההזיק עצמי ״) בשגנת תלמיד עולה זדון, או כאוכל טריפה בספק, עד יבא אלי רבד ״) ממורי: ואם ״) באת להחמיר על בני המקום משום ״) פרצותא

גס: ונחלק עליהם התיר הגדול רש״י ז״ל וכתב לר״י סגן לוי (והתוס' נסופה: ושלוס שלמה בן יונה); ונשינושים רנים נפרדס ס׳ רכ״ה [=פענ: דף קס״ג קע], ונס' הנייר (כ״י סמ: ס״ה ע״ג [=צית תלמוד ח״ג 296], ונלו״ה (כ״י מ: וליתא נכ״י סמ: גס) [=נרלינר זנוניא לונה״ו 174-175], ונחסירות נשנה״ל ה״ג (כ״י אק: ס׳ כ״ז [=הסנלה שנה ח' ע' 42 =קלור שנה״ל ה״ג (כ״י סמ: ס׳ כ״ה חא) 154] גס: תשונת ר' שלמה זל״ל; ונקלור נמרן נלו״ז ח״א ס׳ ת״א 1153 גס: ונתשונה אהת כתנ [ושס מכרו שתי תשונות רש״י לר״י הלוי ונתקלרו שתיסן; רלס מנול״]:

3) אור״ה: כבוד שבע מנח מאת המלך (ננר) מורי רבנו יצחק הלוי [מאת] הקטן שבתלמירום שלסה בר יצחק ז״ל: אשר לקחה אורי שמץ ממנו, על דבר שה אחד שהוציאו הריאה לחוץ בלא בריוקה וכו׳; כ״י אק: וגם פע: על אחד ששחט בהמה אחת ושננ השוחט ולא ברקה והוציאו הריאה לחוץ [כנראה שנחערבו באו שתי תשוכות רכינז לר״י הלוי: והשווה אור״ז 1165]. 4) נייר: על דבר שה ששחט(ו) כראוי. 5) שם: ולא נכדק השה (=אור״ה). 6) =והוציאו[ו]: שם: והוציאו הריאה לחוץ [במקום „בני מיעוין“]. 7) =והתיר[ו]. 8) אור״ה וגם נייר: לפני מורי. 9) אולי הוא ר' מאיר בר' שמואל, אבי הרבנים כוירטישא [ראה להלן]. 10) שם: ולא לחלוק על ישיבתו באתי. 11) שם: ותורה היא. 12) =[ואת הטאי אני מוכיר היום ולא אכחד מאדני]. (וכ״ה שם). 13) =[מעשה בא לידי ה] הוריתי להתיר (שם). 14) מכאן ועד „ממורי“ חסר כמק״א. 15) שם: ושגנת תלמוד עולה זרון [ראה כ״מ ל״ג ע״ב]. 16) =[דבר]. 17) שם: אשר אם דעת מורי להחמיר: כ״י אדלר: אם להחמיר בא מו[רי]; ור״א אפסוביצר [במכוא לראבי״ה סוף דף 400] העיר שם דבר שאינו מרויק, דהלשון, אם להחמיר: אינו התחלת התשובה כ״א בכ״י אדלר בלכר, והמליו „וזאת השוכת“ — עד „ואם להחמיר“ ליתא שם. 18) שם: משום פריצות.

ואליה תמימה. ה״נ סמכינז אמריפה היכא דלא אפשר, ואי נמיעה מקטע רנליהו דקצבייא, היכא דלא הוציאו ריאה וסריפות שלה מיד סופו לינלות, יש לו להסתין מעט שמא כשיוציא ריאה יהי שוב טריפות, וזה שאכלה קורט, ננלה למפרע שאכל טריפה, אבל היכא דלא אפשר ואין סופו לינלות, לא נהויקנה בסריפות. עכ״ל:

ובתשובה אחת כתב: יתו מורינז 5) הורית [=להורות] לעברו, מקובלני הלכה רווחת היא תלב בהמה טריפה אסור, כאותה ששנינו כשירה שינקה מן הטריפה [קיבתה] אסורה מפני שכנוס במעיה, ומה יאמר מורי על זאת, אם שעה אחת קורס שחיטה אכלנו חלכה ולא נחוש לספק סרכי ריאה שלה [=ועכשיו מפני שנשחטה, אסרה חלכה]. למרנו מכאן היכא

דלא אפשר סמכינן ארוכה. ורמי בר חמא תוסרא בעלמא דבר [הוא] דברך שסופו ליגלות מיה, ולא נחל שום ארם על רב הונא.

ושמעתי שהשיב רבינו: לא אתמר דרב הונא אלא אשר ספיקות אפשר לומר בו, והא ריעותא מינה גמרינו. דאיבעי לן היכא רממששא ידא רמכחא ונקבה ריאה, תלינו או לא תלינו. וקבעינו הלכה דתלינו. והא תלינו בואב. ומה התם דאשתכח ריעותא תלינו, משום רממששא ידא רמכחא ולקולא. היכא ריעותא עכ"ל או ישראל וממשמשו בה ידה דמנחא בכולהו [=מבעיא]. ומה לי ממששא [=מבעיא] ומה לי ממששא [במקצתה]. וכש"כ היכא דלא אשתכח בה ריעותא ועוד אמר בא זאב ונמל את הריאה מי לא תלינו בו. הא אמר בא זאב ונמל את בני מעיה, וריאה בכלל. ומה לי זאב ומה לי אדם.

עכ"ל:

דעבדי* טבחי, או משום* דקיימא לן בני מדינה* דלא גמירי ככותאי דמו, אך** טוב לעבדו. ואם** כיון הלכה לאסור ונותן מעם לדבריו, על זאת** [=אוכל כשרין] בשיניי* ואביא** ראיות ומעמי היתר**, שלא קבלתי** שחילקו** חכמים בין** ספק סירכי ריאה לספק נקובי האם** ופסקי חומין** ונקובי דקין. דכי** איבעיא לן מנא הא מילתא דאמור רבנן** זיל בתר רוכא, ברובא דליתא קמן. ואהדר** למיפשט אתיא מראשה של עולה ומשכירת עצם בפסח ומאליה תמימה. ופרכינן** דילמא פלי**

שם: ושכחי: כ"י ארלר: דעבר טבת. 20) שם: או משום דלאו בני תורה נינהו 21) פסחים ריש נ"א ע"א: כ"י ארלר: כיון דלא גמירי: ועי' פירש"י שם. 22) וחמס לשון הכתוב [תהלים ע"ג. א]: כ"י ארלר: או טוב אל עברו: או"ה או תנות דעתי. 23) שם: אך אם מן ההלכה בא לאסור: או"ה: אך אם בראייה אסרו. 24) ולדעתי צ"ל: [אשא כשרין] בשיניי [עפ"י איוב י"ג י"ד]: כ"י ארלר: על זאת אשתומם, אוכל כשרי בשיניי [=בשיניי]. 25) שם: ומה אביא ראיותי: פע: ואלה דברי סורי ולשונו, וכו' שלה לפניהם, מה אביא ראיות [והלשון, מה אביא ראיות] הוא התחלת התשובה בשב"ל ובפרס שם. 26) שם: ומעמי היתר שכירי כמה וכמה לפני מורי: שבה"ל: טעמי היתר שכירי לפני מורי. 27) סמנו: שם: כי הרבה [ראיות] הבאתי ולא הועילו, כי לא קבלתי כשום מקום: פע: כי הרבה [=ראיות] הכיאו ולא הועילו, כי לא קבלתי סמנו [=שום] מקום: או"ה: כי כמה ראיות הבאתי לפני ר' ולא הועילו, כי קבלתי סמנו. 28) שם: שחלקו רבותינו: פע: שחלקו רבותינו: שבק"ל: כי לא קבלתי סמנו שום חילוק: או"ה: כי בכל מקום שחלקו רבותינו [נו]. 29) שבה"ל: בין ספיקי ריאה: פע: בין ספק ריאה. 30) שם: פרום של מוח זרקין: נקובי הרקין וקרוסין: שבה"ל: לשאר ספקות: או"ה: ובחשוכה אחת נחב: לא קבלתי שום חילוק בין ספיקות ריאה לשאר ספיקי. 31) שם: ומסקי תום השרדה: פע: ומסקי תום [קרי: השרדה]: או"ה: לספק נקובי הרקין וקרוסין ותוסין. 32) שם: וכי אבעיא להו [וכ"ה בפע: ובאו"ה]. 33) תולין י"א ע"א: פע: ברובה דליתיה. קמו זיל בתר רובה: שם: זיל בתר רובא [=כרובא] דליתיה קמו: או"ה: זיל בתר רוכא [והשאר חסר שם]. 34) שם: ומהרר לאתוייה מראשה של עולה: פע: ומהרר למיפשטה מרישא של עולה ומשכורת העצם דמסת: או"ה ושבה"ל: כיון דסמכינן ארוכה גבי ראשה של עולה, ושכירת עצם בפסח ואלי תמימה, ה"ג סמכינן אטרימה היכא דלא אפשר: או"ה: ומסיק בהדי דסמכינן ארוכא כשאר טריפות היכא דלא אפשר 35) שם: [ו]פרכינן בכלהו: פע: ומפרקינן בכלהו [ו]. 36) שם: דלמא דפלי לה ובריי: פע: דילמא רעיל ובריק ליה [ראה ד"ם שם].

ליה ובדיק ליה, פסח" (נמי דילמא מנח" גומרתא עליה, אלמא" כי איכא לספוקי ארובא, בכולהו" נמי איכא לספוקי, וכיון" דסמכי ארובא בשאר טריפות, בריאה נמי היכא דלא איפשר, כגון" שכבר הוציא הריאה לחוץ, נסמוך" נמי ארובא ונימא רוב בהמות כשירות הן: ואי משום" דרמי בר אבא, דאמר בפ' ב" אין צדין נטיעה" דערלה מקטע להון דקצביא, התם" ממתין ג' שנים של ערלה והדר ברביעית אוכל, והכא לא ימתין עד שיבדוק, הני מילי לכתחילה, כגון דעדיין" לא הוציאו הריאה לחוץ ויכול להמתין" ולכרר אם יש בה טריפה, נראה אותו מיד, וכיון" דסופו ליגלות, ימתין" מעט. שאם יאכל תחילה ואח"כ יוציא הריאה ונמצא טריפה, נמצא שמריפה [=אכל]" אכל אם הוציאו ריאה זו דלא" איפשר לידע ואין" בסופו ליגלות, לא החזיקה רמי בר חמא" בספק" [=טרפות] מעולם: וע"ז"

(37) שם: ונבי פסח נמי (וכ"ה כפע:). (38) שם: דסמי גומרא עליה. (39) שם: דלמא איכא לספוקי; פע: אלמא איכא לספוקי ולא סמכינן ארובא. (40) פע: בכולהו. (41) שם: וכיון [=וכיון] דסמכינן ארובא בשאר טרפות, גם אריאה היכא דלא אפשר [נסמוך] פע: אריאה נמי [=היכא] דלא איפשר ניסמוך. (42) סכאן ועד, כשירות הו" ליתא בסמכי"א. (43) עיין לעיל אות 37. (44) שם: ואי משום נטיעה; או"ה: ואי משום חצבא. (45) ביצה כ"ה ע"ב. (46) שם: נטיעה מקטעת רגליהון דקצביא; או"ה: תצבא דמקטעא רגליהון דקצביא; שבה"ל: נטיעה מקטעא רגליהון דקצביא; פע: נטיעה מקטע רגליהון דקצביא. (47) סכאן ועד, כנו"ן הסר במק"א. (48) שם: היכא דלא הוציאו הריאה [=לחוץ]: או"ה: היכא דלא הוציאה הריאה והוא לפנינו. (49) שם, ואו"ה: וטרפות שלה נראה מיד; שבה"ל: וטרפות שלה יראה מיד. (50) שם: וסופו להנלות; שבה"ל: וסופו לנלות [=להנלות]. (51) שם: יש לנו להמתין מעט. (52) תיקנתו זה עפ"י הסברא; שם: שמא כשיוציאה [=לחוץ] ימצא בה סמני טרפה מיד, וזה שאכל קודם לכו, ננלה הדבר לפרע שאכל טרפה; או"ה: שמא כשיוציא הריאה ימצא בהו ספק טריפה. (53) או"ה: אבל היכא דלא אפשר (וכ"ה בשבה"ל). (54) שם: ואין סופו להנלות. (55) או"ה: לא נחוינא [=נחזיקה] לספק טריפה לעולם; שבה"ל: רמי בר אבא; פע: (ראי בר אבא); ורח"י עהרנרייך [שם] אות קמ"ח] שנה ברואה וכתב: סגרתו אלו נ' תיבות דבלתי מובנים כו'. ובדראי צ"ל: לא החזיקה [=רמי] בר אבא. (56) שבה"ל: לספק טרפות מעולם; פע: בתורת טריפה לעולם. (57) שם: ולשתי דאיות אלו, אשר אכתוב לפניו, יתן מורי אל לבו להורות לרברי עבדו, כי מקובלני ממנו; פע ושבה"ל: יתן מוריני לב להורות לפני עבדו, מקובל אני [ממנו]: או"ה: יתן מורי אל לבו אשר קבלתי ממנו; או"ה: ובתשובה אחת כ[תב]: יתן מוריני לב להורות לעבדו, מקובלני [=ממנו] והלכה רווחת היא [ונראה שהלשון, ובתשובה אחת כתב לא קבלתי שום חילוק בין ספיקות ריאה לשאר ספיקי כו' עכ"ל, ובתשובה אחת כתב יתן מוריני לב להורות לעבדו כו' ומה לי זאב ומה לי ארם עכ"ל, מעיד בלי שום ספק דיש באן שתי תשובות לפנינו מרבינו שלמה לרבו השני ר"י הלוי, ורש"י, העתיק בתשובתו השניה כמה לשונות מתשובתו הראשונה]: והשווה סבואי, וגם סבוא לראבי"ה דיש ע' 407 סוף אות 45.

מקובלני ממך הלכה רווחת" (חלב [=בהמה] טריפה" אסור, כמו ששנינו" כשירה שינקה מן הטריפה קיבתה אסורה, מפני שכנוס" במעיה. וזה תימא"), אם" (שעה אחת קודם שחימה אכלנו את חלבה [=ולא]" חששנו לספק סירכי" ריאתה, וכי" [=מפני] שנשחטה והוציא הריאה בלא בדיקה, נאמר" חלבה ונחזיק" בה ספק איסורא" ולמדינו" רבינו מכאן, דהיכא דלא איפשר לאדם" לבדוק, סמכינן" ארובא"). ודרמי בר חמא" חומרא בעלמא הוא, ודווקא בדבר" שסופו ליגלות מיד ולא נחלק. [=שום] אדם על רב [=הונא]":

ושמעתי שהשיב רבינו [=דלא]" אמר רב הונא, אלא" כגון בא זאב ונמל את בני מעיים, והם" שאר ספיקות חוץ מריאה. וכי" איפשר לומר כן, הא ספק ריעותא" מריאה גמרינן. דאיבעיא להו אי אינקוב" ריאה היכא דמשמשא ידא דמבחא [=מהו]" תלינן או

(58) = והלכה רווחת היא בישראל (וכ"ה ככ"ו אדלר); פע: והלכת [א] רווחת היא [=בישראל].
 (59) שבה"ל: שתלב בתסה טרפה אסורה. 60) שם: כאותה ששנינו; חולין קט"ז ע"ב (וכן צריך להגיה: קט"ז ע"ב במקום קט"ו) (הדביר ח"ב 234 אות 6). 61) אג"ה: בסעיים.
 (62) שם: ומה יאמר [=מורי] על זאת (וכ"ה בכ"ו אק:); פע: ומה יאמר מורינן על זאת.
 (63) שם: אם כהרף עין קודם שחימה: או"ה ופע: אם שעה אחת קודם שחימתה. 64) תיקנתי זה עפ"י מק"א. 65) או"ה: לספק טרפות הריאה; שם: לספק סירכי ריאה. 66) שם: ועכשיו מפני ששחטה נאסרה; או"ה: ואם מפני שנשחט נאסרה. 67) שבה"ל: נאסרה [כלי המלה חלבה]; פע: נאסרה [=ה]. 68) או"ה: והחזיק בה ספק; פרדס: והחזיק בה ספק איסור. 69) או"ה: ספק [=איסור]. 70) שם: זה רחוק סאר, ולמדנו מכאן; או"ה: זאת איני יודע, [ו] למדנו מכאן; פע: זאת אינו [=איני] יודע, [ו] למדנו סיכאן. 71) ליתא במק"א. 72) שם: ססכים ארובא. 73) ראה לעיל אות 33. 74) שם: ונהי דקידם הפשט ונתוח אסור לאכול מטנה טרמי בר חמא [=ולפנינו בנמרא: רמי בר אבא], הימרא בעלמא הוא. 75) או"ה: ובדבר אשר עומר להגלות מיר. 76) = ולא נתלק [=שום] אדם על רב [=הונא]; ותיקנתי זה עפ"י [שבה"ל] ופע: או"ה: אין אדם חולק על רב הונא. 77) = [דלא] אסר; שם: ולא אחמר הרב הונא; פע: לאו איתמר: שבה"ל: לא איתמר [=רב הונא]. 78) שם: אלא שאר טריפות, כגון בא זאב ונמל את בני מעיו; או"ה: אלא מספקות אחרי' כגון כו'; שבה"ל: אלא שאר ספיקי כגון: פע: אלא אסר ספק כגון. 79) ליתא במק"א. 80) שם: אי אפשר לוטר כו'; פע: [=אי] אפשר לוטר וכו' [=כו]. 81) או"ה: והא ספק ריעותה [=א] הוא ונמרינן מיניה; שם: דהא ספק ר[יעות] [א] דריאה סינה נמרינן; שבה"ל: והא ריעותה [א] דריאה סינה נמרינן. 82) שם: אנקיבה [=אניקבה] ריאה; או"ה: ואיבעיא להו היכא דמשמשא ידא דמבחא וניקבה הריעה [=הריאה]; שבה"ל: ופע: דאיבעיא לן אינקיב ריאה. 83) = מהו (וכ"ה שם); או"ה: אי תלינן; שבה"ל: תלינן בידא דמבחא או לא תלינן.

לא תלינן (" דהא תלינן בזאב השתא") ומה היכא דאישתכח [=כה] ריעותא, משום (" דידא דמנחא מממשא תלינן ביה") לקולא, היכא דהוציאה גוי או ישראל וממשא (" [=כיה] ככולה") [מבעיא] [=דמה לי מממשא ככולה, ומה לי מממשא במקצתה, וכ"ש היכא (" דלא אישתכח ביה ריעותא. ותו") אם בא זאב ונטל ריאה, מי לא תלינן ביה. מי איתמר בא זאב ונטל [=את ה]דקין"], בני מעיים תנן, וריאה בכלל בני מעיים, מה לי (" נקב זאב, מה לי נקב אדם : ואל") יוסיף מורינו על המריפות דאי (" איפשר לקבל, דאם כן") לא נאכל בשר עולמית, כי רוב פעמים נהגו (" פה הטבחים לדקור") סכין (" כחלב") הבהמה להוציא (" הריאה, ואין בנו") למחות, [=אם לא ש]נתן (" כל דמי הבהמה, כי אומרים") שאל"כ לא היו

(84) שם: וקבעינו הלכתא [א] תלינן, דהא תלינן בזאב [וב"ה בשכ"ל ופע]: או"ה: והלכתא רתלינן בזאב. (85) = והשתא [וכ"ה במק"א]: פע: ומה השתא: שבה"ל: ומה התם. (86) שם: משום משמוש ירא רטבחא: או"ה: היכא רממשא ירא רטבחא. (87) שם: כה. (88) שבה"ל: ומשמשא ביה ירא דכולהו, אפילו אם נמצאו בה נקבים הרבה, יש לנו לתלות במשמוש: פע: ומשמשא בהרייהו, רכולהו [=ביה ירא רכולהו]: שם: היא מוצאת ומשומשת [=היכא דהוציאה ומשמשא] ככולה מבעיא. (89) = כיה ירא דכולהו מבעיא: שם: ואפילו נמצאו בה נקבים הרבה יש לתלות במשמושים. דמה לי משמש ככולה: מה לי משמש במקצתה: או"ה: דהוציא גוי או ישראל ומשמש בכולא, סיבעיא, ואף אם נמצאו בו נקבים נקבים תלינן בשימושא רטבחא. (90) או"ה: וכ"ש הכא [=היכא] רלא וכו'. (91) או"ה: ועוד דאם בא זאב ונטל בני מעיים והרקיה תלינן בזאב: שבה"ל: ועוד אם בא זאב ונטל את הריאה לא תלינן בה. (92) שם: והלא בא זאב ונטל את הרקין לא קא[מר אל]א בני מעיים, והריאה בכלל בני מעיים היא: פע: ועוד בא זאב ונטל את בני מעיים אחסר. (93) או"ה ושבה"ל: ומה לי זאב ומה לי אדם [וביה מטיים שם התשובה השנייה]: והשאר חסר. (94) פע: אל יאריך מורינו ואל יוסיף בטרפות: או"ה: ליתא שם: (95) שם: שאי אפשר: פע: כי אי אפשר. (96) או"ה: דאם לא כן, לא נאכל בשר לעולם: פע: שאם כן לא כשר לעולמית [=לא נאכל בשר לעולמית]. (97) שם: שרוב פעמים נוהגין סבתי עירנו [וכ"ה בפע]: (98) שם: לתחוב סכין: פע: להושים סכין: או"ה: הטבחים מושיטין הסכין. (99) = לאתר השתיטה: ותיקנתי זה עפ"י מק"א. (100) = [בלב] הבהמה: או"ה: בלבה של בהמה. (101) = את הדם: פע: דמה: שם: להמציא את הדם אליה, ופעמים שנחבב הסכין בריאה: או"ה: להוציא הדם, גם פעמים שהסכין נחבב תוד הריאה. (102) שם: ואין בירינו למחות לא בסכין ולא בשוחר: או"ה: ואין בירינו למחות, כי אם ישאר הדם בתוך הבהמה ותתארם הבשר וירנישו הנויק וכו': פע: ופעמים שהולך הסכין על [=תוד] הריאה, ואין כח בירינו למחות, לא בסכין ולא בשוחר. (103) שם: אם לא שנתו דמי הבהמה, כשרה או טרפה: פע: אם לא נוהו דמי הבהמה, והו טריפה והו כשירה. (104) פע: שאומר[ים] לנו, שדמה נבלע בבשר ונכרת ששחטה ישראל, ואין יכולים למוכרה לנויים: שם: כאמרם שדכה יבלע בבשרה ותתארם הבשר וירנישו הנויים ששחטה ישראל, ולא יקנו מסנה: או"ה: לא יקנו מהם ויבא להפטר גדול.

יכולין למוכרה לגוים: ואם להחמיר⁽¹⁰⁰⁾ על המקום באת⁽¹⁰¹⁾, שהם כנענים שבחים ועמי הארץ ומקילין [=בה]⁽¹⁰²⁾, הרי אתה בית דין הגדול⁽¹⁰³⁾. אמנם⁽¹⁰⁴⁾ ישען רבינו דבריו על ההלכה ולא לאסור לנו ספקות אחרות הנולדות בריאה, אם לא ראייה נכונה היא. וגזירתו הלה על כולנו⁽¹⁰⁵⁾ ויתן לב למה שקבלנו ממנו. וחלילה למורינו לעשות סניגרון⁽¹⁰⁶⁾ לדבריו, בבא לפניו דברי אמת ע"כ⁽¹⁰⁷⁾:

סי' ס"א

זוה אשר השיבו ר"י סגן לויה:

בכל ראיותיך⁽¹⁾ תשובתך בצד⁽²⁾. דקאמרת⁽³⁾ דאולינן בתר רובא דליתיה קמן הכא⁽⁴⁾ הואיל ויכול לעשות כתקון חכמים, לא אולינן בתר רובא, ורב הונא⁽⁵⁾ לא אמר אלא בשאר טרפות, שאין צריך לחזר אחריה, אבל הריאה⁽⁶⁾ שעלולה היא⁽⁷⁾ ויש בה כמה טרפיות, לא

ס"א: תשובת ר"י הלוי לרש"י הינאה בשלימותה נכ"י אדלר סי' 2717 סוף 134b-135a (ומתוס נסופה: נלס יחזק נ"ר אליעזר הלוי ז"ל) [=הדגיר ה"ג 235-236]; ונחסירות ושינושים נלו"ה (כ"י מ: וליתחל נכ"י סמ:) =נרלינר נמנול למה"ו. סוף ע' 175-176] נשס: והשיב רבי יחזק הלוי; נית תלמוד ה"ג 296; ונקינור נמנול לרש"י ריש ע' 401.

105) מכאן ועד סופו חסר שם בכ"י אדלר (ובררד רמז סצאתי בכ"י [שם דף 134b] באמצע תשובת ר"י הלוי: ושכתבת אם להחמיר באתי וכו'). 106) פע: ואם להחמיר בא לבני חרינה ומבחים כנענים ועמי הארץ: או"ה: ואם להחמיר בא, משום דבני עירו לא בני חורה נינהו. 107) פע: ורועה לעשות סניג לדבר [=לדבריו], שלא יהו מקילין בה: או"ה: ורועה לעשות סניג לדבריו. 108) או"ה חסר שם; פע: הלא בית דינו גדול ביהודה: [וגדול הרוד נקרא כ"ר הגדול תשב"ץ סי' תכ"ו]. 109) או"ה: הנה אין ביד סודי לאסור ולהורות לרבים אם לא על פי דבר הלכה ויתו סו[ר]י. 110) פע: וראוי לגזור ויחטבל. ובסוגל שלמה בר' יצחק זל"ה [והשאר חסר שם]. 111) פע: וראוי לגזור ויחטבל. ובסוגל [=וסקום] הניחו להתגדר בו [ובזה מסיים שם התשובה]. 112) לשון תלמודי הוא [שבעות ל' ע"ב] שלא יעשה סניגרון לדבריו; אמנם בכ"י סינכעו: יעשה דבריו סניגרון. 112) ובכ"י אדלר: וכו' כתב, הוא ז"ל גם לרבינו יבר"י (ראה סבואי).

ס"א: 1) או"ה: והשיב רבי יצחק הלוי. 2) שם: הנה ככל ראיותיו תשובתו בצדו. 3) או"ה ע"ב: בצדו. 4) שם: דקאמ' ברובא דלמאן דאמר דאולינן בתר רובא. 5) שם: בריאה דיכול לעשות כתקון חכמים כו'. 6) מכאן ועד, הריאה. 7) ליתא שם. 8) שם: דריאה עלולה היא. 8) שם: למצוא בה [=כמה] מיני טרפות.

ועוד מצאנו (" בהלכות בדיקה שסדרו הראשונים" שמתחילות עמד וימודד ארץ" וכתוב בה (" : כך פירשו רבותינו (" י"ח מריפות אין" צריך לחזר אחריהם עד שיבואו לידך, חוץ מן הריאה שבה שבעים" מיני טרפיות. והרי חזקה" היא, שהשוחט" הרבה בהמות ימצא חציין" מדפות או יותר" מן הריאה, אבל משאר" טרפיות לא תמצא אחת מני אלה. ואחר שבדקה מכפנים" צריך להוציאה לחוץ ולבדקה משום או נמוחה או נקובה" ומשום דברים אחרים הרבה עכ"ל. הא למדת" שאם הוציאה קודם" בדיקה, או" שלא נפחה, אסורה מספק" .

נאם יצחק ב"ר יהודה נ"ע :

סי' ס"ג

מעשה' (בא לפני ר') יצחק הלוי ורבי יצחק בר' לוי' (=בר' יהודה) זצ"ל : על אחד ששחט בהמה אחת ושגג השוחט ולא בדקה, והוציאו הריאה לחוץ. והורו' הם לאיסור והביאו ראיותיהם ומעמיהם.

ס"ג : שנה"ל ה"צ [כ"י לק:] סי' כ"ז [=הסגלה שנה ל' הונת י"ד גר 41]; ס' הנייר [כ"י סמ:] ס"ח ע"ג; ובשינויים רבים נפרסם סי' רכ"ח [=פע: 77 קס"ט]; הנהגות מרכזי הגדול [כ"י גולדשמיט] הלין ריש פ"א סי' רכ"ו 1267. והשוה מעה"ג סוף ע' 88; תולדות רש"י לזה"ו ע' 71 :

(67) שם: מצאתי. (68) שם: בהלכות שחיטה של קדמונים: מעה"ג: ועוד מצינו בה' שחיטה שסדרו הראשונים. (69) מעה"ג: ומתחילין בעמד וימודד ארץ: אק: ליתא שם. (70) =בהו: ותיקנתי זה עפ"י מעה"ג וגם אק. (71) אק: פירשו חכמים. (72) שם: אין עליך לברוק עד שיבואו לידך. (73) דאה רמב"ם ה' שחיטה פ"י ה"ט. (74) אק: והיא הוחזקה. (75) שם: שלפעמים אדם שוחט כמה בהמות. (76) שם: ומציא רובו טרפות. (77) מעה"ג: או יותר או פחות: שבה"ל: ליתא שם. (78) אק: אבל בשאר י"ח טרפות אמר רב הונא בחזקת היתר עומרת. (79) שם: וכל שבורק אע"פ שאינו מוצא סירבא צריך להוציא הריאה לחוץ לברוק משום כו'. (80) בכ"י: נקבה; אק: משום יבשה וצמוקה ונקובה: מעה"ג: משום יבישה ומשום נימוקה ומשום ניסבה; או"ז: א"נ נימוקה או מונלא. (81) אק: לפיכך יש לססוד בדבר. (82) שם: רבי הוציא הריאה לחוץ בלא בדיקה. (83) ליתא שם. (84) שם: הוי ספק איסורא ולתומרא.

ס"ג : (1) פע: מעשה ובא. (2) שם: לפני ר' בני [קרי: =רבני] לותר. (8) כצ"ל לנכוו (וכ"ה שם). (4) שם: והורו אף הם

ולפני (רבינו בא [=מעשה] לידו כמו כן, והורה) הוא להיתר. ושלה
כתב-ידו (לעומת גאוני לותר האוסרין):

פי' פ"ד

יבורך צורינו שלא נתיתם דורינו ולא
הואפם עזורי (ועוזב והכים בהכשר
דלים) ונבזים והשתיל שתילים מעמידים
אדנים בהלך (ובאלפי שנסתכל כי)
מעטו בנינו (ודוגמתו אהובי חביבי
עמדי) רעי יקירי נכבדי גדולי ר'
שלמה בר' יצחק קרובי), כמותך ירבו
בישראל וכל מן דין יסמוכו לנו, וידע
כי אני אהבו יצחק לוי שואל לכל
עובר ושב שלותו וחניתו (ושש אנכי
על טובתו, ולפי שידוע לי קשירת חיבתו
מודיע אני לו כולו):

(קצור שבה"ל כ"י סס: 13)
השיב רבינו יצחק לוי לרש"י ז"ל:
נסור ירכי הייה כמו של שור וכשב
ועז וכל מה שאסור בידר הבהמה אסור
אף בחיה. בכל השוק ובידר שלמטה
היסנו שקורין ציקרון. וכו' שוסם של
גיד הנשה וכו' בכנפי העוקץ בוקא
ראמסא, וכל הניסור בה כמו בשל
בהמה. לפי שלא חלקו חכמים בין
חיה לבהמה אלא חלבים הראויים
ליקרב. אבל הגיד וכל הבא מכתו
אסור כמו של בהמה. בני הורה בדברי
חכמים יותר משל תורה, דבשל תורה
יש בהו עשה ולא תעשה, ודברי
סופרים העובר על דבריהם חייב מיתה.
ומה ששנינו ישרא' קרושים נהנו בו
איסור, דברי סופרים הם. לפיכך יש
להחמיר עליהו:

פ"ד: הופ"מ סי' י"ג ע' 11-10 וס' ע' 65 [=תר"כ ע' 13-14 =קק"ה 7א-8א];
תחז"ו סי' ס"ט ע' 42; אר"ה סי' ס"ד ע' 30; האורה ח"ג סי' ס"ז 203 [ונפע:
דף ל"ח אות קכ"ג נטעות: סי' ס"ח]; אר"ז ח"א סי' תמ"ד; ונ"י לטיו"ד
סי' ס"ה נסס: ר' יצחק הלוי לרש"י. אמנם נזכרה במדרכי חולין ריש סי' פ"ז
נסס: ר' יצחק נר יהודה לרש"י; ונס נפרדם סיים לנסוף (פע: דף ז"ט) נזה"ל:
כך שלה מורי לרני יצחק נר יהודה וכך השיג כנגדו; ונקטר שנה"ל (כ"י הסמינר)
סי' י"ח 133 נסס: השיג רנינו יצחק לוי לרש"י ז"ל; ונשנה"ל ח"ג (כ"י
חק): סי' י"ט [=הסגלה שנה א' חונרת י"ג דף 37א] תשובה זו חסרה והוצלה
סס נשלימותה נק' קרנות המזנח". ורש"י נהאורה 203 אות א' העיר סס נטעות:
שרק המדרכי יקסה לר"י נר"י; וע"פ ששה עדים יקום דנר שהיא לה"י סגן לוי:

5) שם: ולפני מורי [=וכונתו לרש"י]. 6) תיקנתי זה ע"פ פע: שם. 7) שם: והורה
גם להיתר. 8) שם: ושלה [קרי: כתב-ידו] לעומת גאוני לותר האוסרין, ואלה דברי מורי
ולשוננו, וכו' שלח לפניכם:

פ"ד: 1) ס"ס הוא וצ"ל =ולא [אפס צור] ועוזב: דברים ל"ב: ל"ו. 2) סלאכי ב' ס'
3) אולי צ"ל: [=בהיכל אלופי]. 4) קהלת י"ב: ג'; ובנדרפס בטעות: כיסעמו. 5) קרי:
בנינו. 6) =עמית. 7) =במשמע לשון חבה. 8) ראה כתובות י"ז ע"א. 9) וכחשובה
אחרת (כ"י אדלר סי' 2717) כותב ר"י הלוי לרש"י בזה"ל: ובכל עת שאלתי ובקשתי לגודל
שלוחו ודבוי שלומו שירכה עלי. 10) אולי צ"ל: וחנתו: תהלים ע"ג. י' איוב כ"י כ"ו.

ועל ניקור" (יריכי החיות הטהורות לישראל מבקשני" בו שהוא בקי
 בחדרי התורה ומכורר לי על כוריו שלא יחשבני אדוני הכיבי כמו"י)
 על דבריו" (אני כותב לחיבי" טעמי הגיד והתרתו" כך הוא הדין
 בלא שום הטיה" מצוה לנקרו כמו של שור ושה" ועז. וכל מה שאסור
 בדרך הבהמה אסור" בהיה בכף הירך" והשוק" שלמטה הימנו
 שקורין סנקרק" וכן שומן גיד הנשה וכן ככנפי העוקץ בוקא דאטמא
 צריך לנקרו מן הפרשית" שקורין בל"ע קודיל" עד שקורין הנצא" (פי
 צריך העצם של בוקא דאטמא וכל הניקור כנגדה" כמו של בהמה.
 לפי" שהגיד ראשו נכנס תחת אותו העצם. ואם יש אדם שמפפפם
 כנגדי על דבר [זה] מהראוי לנדונו ונוטה למינות. לפי שלא חלקו
 רבותינו" בין חיה לבהמה אלא בחלבים" הקריבים על גבי המזבח.
 אבל הגיד וכל הכא מכחו אסור כשל בהמה כרתנן" ונהג בבהמה וחיה.
 והשומן ישראל" קדושים נהגו איסור וגם איסור השומן חמור" כשל
 תורה כמו ששינו בפסחים" העצמות והגידין ישרפו לששה עשר
 וכולי. ואמר רבא" לא נצרכה אלא לשמנו. ותו גרסינן" בני הזהר
 בדברי סופרים יותר מדברי תורה שדברי תורה יש בה עשה ולא תעשה
 ובדברי סופרים העובר על דברי סופרים חייב מיתה. וזה" ששינו
 ישראל קדושים נהגו בו איסור דברי סופרים הוא. ולכך" יש לחמור

(11 האורה ואו"ה: על ניקור בהמה וחיה. על ניקור יריכי החיות ששא"ל (12 תחצ"ו:
 בקיני [קרי: בקי אגין] בו שהוא בקי בחדרי תורה: פש: בזאת אני מכיר ובקי בו שהוא
 בקי וכו'. (13 או"ה צ"ל: כמו [מויה] על דבריו. ותיקנתי זה ע"פ פש: כסבוה על
 דבריו [או"ה האורה]: ור"י מילר [תחצ"ו שם אות ב'] טרה 55 צורר והגיה: בעובר על
 דבריו. (14 פש ותחצ"ו: ולהיות לו סטר כנגד החולקין על דבריו. (15 האורה: על בו אני
 כתב להבירי. (16 כ"ה ג"כ באו"ה: אמנם בהאורה: ותורתו. (17 שם: חסימה.
 (18 קצשה"ל: וכשב ועז. (19 שם: אף כתיה. (20 שם: ככל השוק: האורה: ככל הירך.
 (21 שם: ובירך. (22 שם: ציקרון: תחצ"ו: בונקרון: פש: צקינרון: או"ה: והאורה:
 צאנקר"ו. והוא = Cans Crine. (23 האורה: מן בית הפרשות שלו. (24 Coude. (25 פש:
 ואו"ה: הנקא: האורה: אונקא: תחצ"ו: והנייא = Hanche. (26 שם: בה. (27 וכל המאמר
 מן לפי" הראשון ער. לפי" השני כולו נשמט כ"י סמ: כ"י שלפנינו. (28 שם: חכמים.
 (29 שם: חלבים [קרי: בחלבים] היאויים ליקרב. (30 חולין. פ"ט: (31 שם: צ"א.
 (32 האורה: אסור בשל תורה: או"ה [כ"י וויז]: אסור בשל בהמה [שם הערה ג'].
 (33 פ"ג ע"א. (34 האורה: דאמר רבינא: וכ"ה לפנינו בנמרא שם פ"ג: (35 עירובין כ"א:
 ונמצא בשינוי הלשון כ"י סמ: 132. (36 שם: ומה. (37 שם: לפיכך יש להחמיר עליהו.

עליו הרבה. ואני עשיתי" אינו צריך כצריך. והמקום" ירכה שלומו וטובתו אמן לעד מלה:

סי' ס"ה:

והילך" תשובתו: אשר הזיקני לתת לב על" המקראות מוספי יום הזכרון, אשר הנהיג רבינו לפני פטירתו, להזכיר ובראשי חדשיכם, ולאחר" פטירתו חלוקין" על דבריו להחזיר הדבר ליושנה. ואמרין" שיש איסור וחילול בדבר, שהשומע אזכרת ראש חדש ביום שני" יהא סבור שאלול מעובר וכו' לקלקל את המועדות. ועוד ראייה לדבריהם מאשר פסקו רבותינו אומרין זכרון אחד ועולה" לכאן ולכאן: לא

(או"ו ח"ב סי' ק"ם)
ועל זה השיבו רבינו שלמה וה"ר מאיר חתנו וצ"ל בתשובה המתחל' אור נונה.
ועתה שמעתי שהנהיג רבינו יצחק הלוי את מוספי יום ראש החודש במסקראותיו. רואה אני את דבריו ולא בתולק על ישיבת רבי' יעקב בר יקר וצ"ל שלא הנהיג בו. כי ירעתי מרתו כחר לו הנדולה מכולם ונהג בעצמו כאסקופה הנדרסת ושם עצמו שירי ישריים ולא סלאו לבו לעטרה הראויה לו לחדש רבך בדורו. ואם רבי' יצחק הלוי שם דברים על לבו כשעת הסכנסין שהיה רבך ומנהיג לרוד ועל פיו יצאו ויבואו. אומר אני מקום הניתו לו אבותיו להנהיג בו. ועל שניהם אני קורא ועמד כולם צדיקים, ואת אשר בלבבנו

ס"ה: ולמי מליג כלן שתי תשובות רש"י [בנוגע לחיתו ענין] זו לעומת זו. האחת המתחלת בלשון: אשר הזיקני לתת לב, והשנייה בשלימותה ובהתיינות: שלמה בר יצחק בנח"ו (כ"י סמינר) ז"ל 117 [ס"י' ש"א ר"ש 358]; סודר רש"י סי' קע"ד 80-81 ושם נמצוא ז"ל מ"ו; ושנה"ש סי' ר"ז; ונתחננה לאחר שנת 1070... והשנייה, המתחלת: אור נונה, נתחננה ע"י רבינו שלמה וחתנו ר' מאיר ז"ל שמואל והוצאה מקוטעת בל"ז ח"ב סי' ק"ח דף ל"ח ע"ב, נלי הפתיחה ונלי חתימת ר' מאיר: והשוה רלזני"ה ח"א סי' שפ"ב 410; אלוה"ג-התשובות לעירונין ז"ל 25; ר"א עפ"טיין נמהנרתו "שמעיה" 19 אות 1; ור"א אפ"טוניר נמצוא לרלזני"ה 363 אות 41 [אכן טעות נפלה בשניהם וז"ל: אור"ל ע"ב נמוקוס [ע"ה ע"ב]; וס' רש"י ענ"ו 80-81 נמוקוס [ע' 79]; ולכל המקורות שז"ן שם צריך להוסיף: מת"ו ושנה"ל:

38) מאמר זה ליתא במק"א. (30) מע: והמקום יאיר עינינו כחורתו.
ס"ה: (1) כ"י סם: הילך תשובתו; או"ו: וע"ו השיבו ר"ש וה"ר מאיר חתנו וצ"ל בתשובה המתחלת אור נונה. ור"א אפ"טוניר [ע' 363 אות 1] העיר שם שלא כהוננו; כוה"פ: והתשובה כסודר רש"י ע"ב 79 וכו'. (2) = [סודר] המקראות (כ"ה כנרפם שם ובס' רש"י). (3) וסוה נוכח להחליט שתשובה זו נתחברה לאחר שנת תת"פ [1070], וזו פטירתו של רבו השלישי של רש"י. (4) ובנדפס: חלוקין להחזיר הדבר ליושנו. (5) שם: ואמרין. (6) שם: ביום שני, סבור אלוף; ס' רש"י: יהיה סבור שאלול בו. (7) ס' רש"י: עולה לו.

61, 65. הלכה לדורות: 116. הלכה למעשה: 116, 160, 213, 352. הלכה למעשה
מסיני: 46—145. הלכות המצות: 379.

הלכתא: 102, 114, 129, 141, 186—87, 196, 236, 269, 271, 309, 325,
335, 338, 353. הלכתא בלא טעמא: 321 אות 3. הלכתא כלוי: 63—361. הלכתא
כרב באיסורי: 114, 133, 141 אות 75, 309, 362. הלכתא כרבנן: 147. הלכתא
כר' שמעון: 141.

הפקר: 196. הפקר ב"ד: 266. הקדש: 266, 366.
הקפת התיבה: 150 אות 31.
הרגרב [=גזירות תתנין]: 245.
הרשאה: 231; 259, 260.

ז

זבה: 31.
זקניס: 84. (רבו) הזקן [=ר"י בר' יקר]: 160 אות 1.
זרח בר' אברהם: 99.

ח

חביבי: 16, 74, 96, 123, 296.
החבר [=תואר כבוד לרש"י בילדותו]: 253.
חגור: 06—305. חולה: 96, 107, 117, 233, 283, 329.
חול המועד: 53—150, 209.
חוק: 11. חוק הגלחים: [=חוק הכומרים פרונדאברוט]: 10 אות 10.
חוקה: 64, 72, 102, 244, 299. חכמי ישראל: 296.
חלה: 45, 136, 204, 321. חמודי: 69—68.
חליצה: 193. חליצת מומר: 193, 194 אות 9.
חנוכה: 41, 46, 319, 352.
ר' חננאל: 14.
חרוזים: 7, 20, 22, 25, 175 אות 2, 267, 363 אות 88.
חרס העיקול: 278 אות 54.

ט

טבחיים: טבחי גויס: 63, 65. טבחי ישראל: 97, 159, 328.

- מסור: 196. מס העיר: 91—290. מסחר עם הגוים: 139, 180, 200, 302.
 מעמד: 257. מערופיא: 139 אות 11.
 מעשה (=שהיה): 20, 39, 58, 73, 94, 140, 142, 5—164, 173, 174.
 175, 201, 202, 203, 208, 253, 289, 302, 308, 14—313, 327, 329 (2),
 5—344, 350, 3—352, 357, 365.
 מעשר: 268, 270.
 מקרא תרגומית של שמעיה: 241 אות 72.
 ר' משה [=ר' שלמה]: 155 אות 2. ר' משה אבן חביב: 235.
 ר' משולם [=ר' שלמה]: 340 אות 14. ר' משולם בר' יקותיאל: 281 אות 1.
 משומדים: 189, 190, 191, 192 אות 9—10, 98—193, 230.
 משחק: משחק האגחים בשבת וי"ט: 316. משחק הכדור בשבת: 317.
 משכון: 345. משכונות הגוים: 42, 103, 273. משכונות הכומרים:
 365 אות 2. משכונות ישראל: 109, 199, 255, 273, 367.
 משל: 159, 289.
 מתנה: 240, 291, 298. מתנה סמירתא: 240. מתנות-פורים לגוים: 159.
 מתנות עוגות לביצים לרש"י מאת הגוים בשמיני של פסח: 142. מתנות יין
 בימים טובים לרש"י: 185.
 ר' מתתיהו בר' משה: 241.

נ

- נאמנות: 281.
 נדה: 99, 205, 43—342.
 נדוי: 86, 88—287. נדוי-הקהל: 288, 290.
 נדרים: 85, 366.
 נרבם נהילאי: 341 אות 6. נרבם חשון גאון: 194.
 נוסחאות בדוקות לגאונים הקדמונים: 138, 141.
 נוצרים: 177. נכרי: 188, 283. נכרית: 136, 158.
 נכסי מלוג: 269. נכסי צאן ברזל: 121.
 נקור-הבשר: 20, 4—73.
 נשיאת-כפים: 91—190. נשיקה: 287.

סדור רש"י

כולל פסקי דינים והלכות

יוצא לאור ראשונה

עם הערות ותקונים ומראה מקומות ומבוא

אישר הכין

ר' שלמה באבער ז"ל

נערך ונסדר לדפוס

מאת

יעקב פריימאן

אבד"ק העלישווא

חברת מקיצי נרדמים.

ברלין

בדפוס צבי הירש אימצקאווסקי

תרע"ב

הוצאה לאור והפצת ספרים

"יהדות"

בני-ברק

תש"ס

לפני רבי אותו קורקבן עם הכשר שעליו ולא רצה רבי לומר לא איסור ולא היתר. היתר מפני שחשש שמא הכשר מן הקורקבן הוא ויש עליו רין קורקבן (ג) רחנן ניקב הקורקבן מריפה, ואיסור מפני שמא מן הזפק הוא וכשר ראם ניקב הזפק כשר, באותו חוש כשר מהובר הזפק וקורקבן יחד, שבראשה אחר הזפק ובראשה אחר קורקבן, הולכך לא אמר לא איסור ולא היתר, ועטרו כלם במסק.

[תריד] (א) ועל המליגה היאך אנו שופכין הקילוח של הוהחין על העוף בכלי שני נהי דאין כלי שני מבשל שהרי דופניו קרים הם מכל מקום הניצוק של רחיחה ששופכין בשטיפה על העוף מבשל בשרו ורמנו עמו. והשיבני רבי אין מרחיחין אותו כל כך אלא פושרין, ואמרתו הרי מי שלפניו עופות הרבה למלוג מרחיחין ביותר כדי למולגן באחר והדבר נראה שהרי העור נכווץ ונשטט מעל הבשר מכה קילוח הרחיחה שנופל עליו ואם כן נחתה דבריך לשיעורין, ואני מצאתי בסדר בשר על גבי גחלים שצריך ליתן תחילה החמין בכלי שני ואחר כך נותנים לתוכו העוף למלוגו. (ב) ורבי אמר לי הן וראי כמה ימים נהגתי בזה איסור נמור אבל לאתר (ק) ומן מצאתי וראיתי בתורת כהנים (ג) בפרשת צו את אהרן שאין עירוי מבשל בכלי שני אלא הכלי בולע מחמת העירוי דקתני החם אהאי קרא וכלי חרס וכי אין לי אלא שבישל בו, כלומר אין לי שיהא טעון שבירה אלא אם כן בישל בו, עירה לתוכו רוחח מניין, רהוי על ידי עירוי רוחח כעל ידי כישול, תלמוד לומר אשר [תבושל] בו ישבר, ואפילו על ידי עירוי גמי טעון שבירה, אין לי אלא כלי חרס, שעירה לתוכה רוחח שיהא טעון שבירה, כלי נחושת שעירה לתוכו נוחח מניין, שיהא טעון מריקה ושטיפה, ת"ל אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת, ליתן את האמור בכלי חרס נחושת, ומיכן אנו למדין שעל ידי העירוי הכלי בולע, לפיכך הן טעונין מריקה ושטיפה משום דכלע, אכל מבשל אינו מימי, דאילו העירוי מבשל מאי קא מיבעיא ליה, פשיטא דעל ידי עירוי טעון שבירה כעל ידי כישול, אלא שמע מינה מים הרוחחין הנשפכין על התרנגולת אין מבשלין [ואין] [את] העוף לאוסרו אלא אם העוף נמלג (ד) בלא שטיפת צואר, (הכלי) העוף בולע את הדרם על ידי עירוי הרוחחין, ומכל מקום אני מחמיר בזה אבל אין איסור בכך, והמחמיר תבא עליו ברכה.

[תרימו] (א) פעם אחת סיפר יהודי אחד לר' (ב) שמממבריא מנהג ששמונה חומין שכביצית אינם שזורים שנים יחד אלא [כמו] שהם שווים משילין אותו ככפס סלית, ונראה בעיניהם שאם ישזור שנים יחד נמצא שמרכה בתושיין, אבל בכל מלכות לוותר מיהא שזורין אותו כדי שיהיו קיימין מלינתך, ומצא רבי ראייה בכספרי שצריך

עשו כמין אגור, ובכ"ב: שהוא עשוי כמו אגור וכיה כספרי לר"ת שם. (ג) רחנן. חולין ג' ע"א. [תריד] (ב) ועל המליגה. האורה ח"ב ע' 207 ס"ה ותחציו ס"ס פ"ב, ועיי' בה"א ס"ה האורה ע' 142 ס"ה ק"ב. (ג) ורבי אמר לי. כ"ה האורה ע' 207 ובתחציו שם ס"ס פ"ה: יפה אמר [סידר] המסדר. . . ראין כולגין אותן אלא בכלי שני, והשאר שהובא פה בסודר ליתא שם. (ג) כפי צו את אהרן. פרק ז'. ועיי' האורה ע' 188 ס"ס ק"י ושם ע' 185 הערה ב"ג. (ד) בלא שטיפת צואר. עיי' בתחציו ס"ה פ"ב ובהערת המבול שם אות ו'.

[תרימו] (ב) פעם אחת. כל הסימן חסר בכ"ב ובס' הסדרים. (ג) שמממבריא. אפשר שצ"ל ממבריא.

לשזור אותו, דהכי דריש בספרי (ג) בפרשה שלח לך פתיל חבלת שצריך שיהא טווי ושזור. אין לי אלא חבלת לבן מניין כו', דמכתב דאינו נקרא פתיל אלא עד שיהא שזור דלשון פתיל (ד) היינו כא' כתוב פתלתול שהוא טווי ושזור.

זה תיקון נקיות בשר.

[תרמוז] (א) חלב ודם וגידין שכתוב בהן כרת. דכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא וגו' (ויקרא י"ז י"ד) מיכן אתה למד שהדם מובלע בבשר, ואסור לאכול בשר עד שידחנו במים וימלחנו במלח יפה יפה, וינחנו על כלי מטוקב עד שיפלוט כרי שילך הדם, ואחר כך ינער המלח וידח במים ג' פעמים, (ב) דאמר ר' חייא אין הבשר מוציא דמו אלא אם כן ידחנו במים יפה וימלחנו יפה יפה. ואמר רב הונא (ג) מולחו והופכו. (ד) ואסור לבשל את הכבד (ו) לא לכדו ולא עם בשר אלא לצלות אותה לכרה באש, ואסור (ה) למיתליה למעלה מן הבשר אלא למטה מן הבשר. ואסור לבשל את החלב עם בני מעיים שבני מעיים מקיפין אותו, ואסור לבשל (ו) את החלב שבראש ואסור לקלפו אלא יצלה אותו על האש. ואסור לבשל את התרנגולת עד שימלחנה. ואסור עד שיוציא כל המוח שבראש מפני הדם, וצריך שיקח כל החלב למעלה שבכליות ושל למטה מן הכליות וכל חלב (ז) שיש על העופות שתחת הכליות ישליכנה ולא ישאר כשעורה אחת של חלב דאסור אפילו כשעורה אחת וחייב כרת. צריך שיטול גיד הנשה כולו ויחתוך מן הירך כולה ולא ישאר מגיד הנשה כהוט השערה, וישבור העצמות שברך שיש בהם שורש גיד הנשה, וישלך אותו לחוץ, ויטול השמנונית שברך. ויטול החלב והקרם שעל גבי מחול וישלף הוורדין שבתוך המחול מן החלב. ויטול הקרם שעל גבי הכליות והחוטין שבתוך הכליות. ויטול הקרם שעל גבי הכסלים וחוטין שבתוך הכסלים שהן (כ) ה' חוטין, ג' בכסל הימין שכל אחד ואחר נחלק לבי חוטין, וכי חוטין שבכסל שמאל שכל אחד נחלק לבי חוטין, שהן כולן שנים עשר חוטין, ויברוק אחריהם וישרש אותן עד שיטול את כולן ולא ינח מהן אפילו כהוט השערה, ואם הניח חייב. וחייב ליטול החלב שעל גבי הקיבה ושעל גבי המסס וכית המוסות ושעל הכרס כולה, ויטול החלב שעל הקפה

(ג) בפרשה שלח לק'. פסקא קמיה. וכ"פ בסמ"ג עשין כ"ו [בד"ו דף ק"ח ע"ג] ובהגמ"מ ס"א מה' ציצית אות ח', ועיי' בתשובות הרמב"ם שהביא הכסף משנה שם כהלכה זו ובהשגת הראב"ד שם הלכה י'. (ד) היינו כאלו כתוב פתלתול. עיי' בפרס דיש ס"ו ל"ו ובהערת הרש"ה בספ"ז ע' 688 אות ת'.

[תרמוז] (ב) חלב דם. האורה ח"כ ע' 227 ס"י ק"ג. (ג) דאמר ר' חייא. וכ"ה ככ"ב ובס' הסדרים ובחופת אליהו [שהעתיק רח"מ הורוויץ בס' כבוד חופה] ריש ע' 50, ובהאורה שם איתא דאמר שבואל כמו שהוא לפנינו בחולין ק"ג ע"א. (ג) מולחו והופכו. לפנינו בגמרא שם מולח. ומדיח. (ד) ואסור לבשל את הכבד וכו'. תובא גם כן בס' האורה ח"א ע' 129 ס"ס ק"ד***. (ה) למיתליה. בכ"ב ובס' הסדרים לצלותה, וכ"ה בהאורה שם. (ו) את החלב שבראש. בהאורה שם ובכ"ב ובסדרים: את המוח שבראש. (ז) שיש על העופות שתחת הכליות. בכ"ב ובסדרים: על העופות שתחת הכלי, וצ"ל על העצמות שתחת הכליות וכ"ה בהאורה שם וכח"א ס"י ק"ח ע' 180 ששם תובא כל הענין מבאן ועד כל חלב וכל דם לא תאכלו. ובמח"ז העתיק הטיבנים בס' התרומה מע' 755 ואילך, ובסוף הרמזים סו' איסור היתר הביא שם כע' 767 ס"י ע"ש דין ניקוי הבשר וניקורה, ומתחיל צריך אדם שיטול כל חלב שעל הכליות וכו' והעתיק עד ואת החוטין שבצואר שאסורין משום דם, כמו שהוא לפנינו בסדר.

סדר רשי

ברקין, ויטול החוטין שחתת הירדים כולן והחוטין שיש בראש תחת הלשון, ויטול החוטין שבצואר שהן אסורין משום דם שבתוכה, ואל יניח חוט אחד בכל הכהמה, שיש בהן אסורין משום דם ויש בהן משום חלב, וכל האוכל שיעור נגיד חמה אחת מן החלב או מן הדם חייב כרת, משום כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג' י"ז) ולא פירש איזה חלב אסור לאכול, ואם אתה אומר כל החלב שבתוך הכהמה אסור נמצא אתה אומר כל הכהמה כולה, (ח) אלא חכמים פירשו איזה חלב אסור ואיזה חלב מותר בתורה שבעל פה, שהחכמים הוגים בה יומם וליילה. (ט) אסור לבשל כחל בקריה מפני שיש בה חלב אלא צולה אותה באש. והאוכל בשר אסור לאכול חלב באותה פעודה. וחוטין שבעוקץ שבונג אסור משום חלב, וצריך לכל אדם שיהא רזין ליטלו ולנקר כל הונג לפי שהן נמשכין באורך כל הונג, ושאינו מנקר ואוכלו עובר משום חלב. סליק נקיות בשר דרבינו שלמה.

[תרי"ז] (א) אמר שמואל חמשה דברים אסור חכמים סכין קערה ככר ומצוי ודגים ועופות. (ב) סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח לפי שהיא פולטת דם. (ג) קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח לפי שהיא פולטת דם. (ד) ככר שנחתך עליה בשר אסורה באכילה. במה דברים אמורים בזמן שנראת כדם אבל אם נראית כמים ארומים מותר באכילה. (ה) מצויי סלת שהניח הבשר עליו אסור באכילה. במה דברים אמורים שלא המתין לה עד שיפסקו המים הארומים אבל אם המתין לה מותרת באכילה. (ו) דגים ועופות שנמלחו זה עם זה אסורים באכילה במה דברים אמורים שהעופות למעלה ודגים למטה אבל אם היו דגים למעלה ועופות למטה מותרות. (ז) אמר רבא בשר שחוטתו ובשר טריפה שנמלחו יחד זה עם זה אסור באכילה במה דברים אמורים בזמן שהשחוטתו מלמטה ובשר טריפה מלמעלה אבל טריפה מלמטה ושחוטתו מלמעלה מותר באכילה. (ח) ואמר רבא גוי שהביא בשר טריפה בשפור אחד וישראל הביא בשר בשפור אחד והניחו שפוריהן בתנור אחד אסור באכילה מפני שמפעפע ממא ובלע טהור. (ט) דג טמא ודג טהור שנמלחו זה עם זה אסורין באכילה

(ס) אלא חכמים פירשו. בס' האורה ובבב"ב וגם בס' הסדרים איתא: אלא פירש הקדוש ב"ה. (פ) אסור לבשל כחל וכו' והאוכל בשר אסור לאכול חלב באותה פעודה. שם בהאורה ע' 227, וזה ליתא בבב"ב ובס' הסדרים.

[תרי"ז] (ב) אמר שמואל חמשה דברים אסור חכמים. פירקא דרבינו הקדוש [שהו"ל ר"ש שאנבלום בכפרו שלשה ספרים נפתחים, לבוב תרל"ז] בבא דחמשה ע"ב ס"י כ"ה וכבוד חופה לר"מ הירושין סוף ע' 49 וליתא במעשה תורה בכלבו ס"י ק"ח ובחופת אליהו רבה שבסוף ס' ראשית חכמה. ועיי' בד"ס חולין ק"א ע"ב אות פ' הסימן שהביא שם מכ"ו רומי. (ג) סכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח. לפנינו בגמ' שם הגירסא: אסור לתתוך בה. ועיי' בד"ס שם אות צ'. (ד) קערה שמלח בה. שם. (ד) ככר שנחתך. שם ק"ב ע"א. (ה) מצויי סלת. שם, וכונתו למימרא דר"ג אמר שמואל אין מניחין כלי תחת הבשר עד שיכלה כל האדמיות שבה, וסלת דנקט הוא עפ"י האוקימתא דגמ' בפסחים ע"ד ע"ב וכמו שפירש"י שם ד"ה בסמיא. (ו) דגים ועופות. חולין ק"ב ע"ב ועיי' בד"ס שם אות ו' דככל הכי ובר"ף וברא"ש ובאוי"ז ח"א ריש ס' תע"ב ובתוה"ב דף ס"ח ע"ב הגירסא א"ר נחמן. אמר שמואל. (ז) אמר רבא בשר שחוטתו. שם בגמרא רב כרי בר רחל אימלה ליה בשר שהוטתו בתרי בשר טריפה אתא לקמיה דרבא וכו', ועיי"ש דף ק"ג ע"א בתוס' ד"ה טהור. (ח) ואמר רבא גוי שהביא. עיי' בה"ג הוצאת סה"ע הילדעסהייטער וצ"ל ע' 666 ובהערה מ"א שם. (ט) דג טמא ודג טהור. חולין ק"ג ע"א.

כיצד רג טמא מליח ורג טהור תפל אסור מפני שפולט טמא ובלוע טהור אבל רג טהור מלוח ורג טמא תפל טהור:

[תריח] (א) ומן הצאן להוציא את הנוגה שהמית את האדם והאי נוגה ורובע ונרבע וקתני על פי עד אחד או על פי הבעלים (ב) ומורה בקנס פטור. והילכתא להרויט שרי ולגובה אסור אבל על פי עדים בר סקילה היא ולהדייט נמי אסור:

עירובי תבשיל.

[תריט] (א) פסח ושאר יום טוב שחל להיות בחמישי בשבת, מניח אדם עירובי תבשילין מערב יומי, שאין אופין ומבשלין מיויט לשבת אלא אם כן עירב בפת ותבשיל (ב) וכן הוא עושה, ולוקח פת ומניח על גביו בשר או ביצה או רג כשהן מבושלין ומזכה להן (ו) לכל ישראל כני העיר על ידי אחר, כגון על ידי בנו ובתו הגדולים או על ידי אשתו, ולוקח מירן ומברך, בא"י אמיה אקבו"צ על מצות עירוב, ואומר בדין יהא שרא לנו לאסויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרנא ולחקוני כל צרכין מיומא טבא לשבתא לנו ולכל בני ישראל הדריס בעיר הזאת, ומיחד לו מקום. (ג) פעם אחת הניחו עירוב תבשילין ערב יום טוב, ולמחר ביום ראשון מצאו הפת לבדו הנשאר, והבשר שעמו נאכל (ד) והרצו הדברים לפני רבי על שלחנו, ואמר רבי אילו לא בא הדבר לפנינו עד למחר לא היה תקנה ברב, אבל עכשיו יש תקנה (ה) דאמר רב מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה, ולוקח בשר מן הקערה שלפניו ואחת מן הכברות ואומר, אם היום חול ולמחר קודש הרי זה עירוב, ואם היום קודש ולמחר חול אין צרכין לכך* (ו) ואין ברברי כלום:

פרשיות של ימים טובים והפטרותיהן.

[תרכ] (א) ביומא קמא דפיסחא קרינן כמרשת בא אל פריעה ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם משנו עד מארץ מצרים על צבאותם, ומפסיר קרי בפרשת

[תריח] (ב) ומן הצאן וכי, עיי' תמורה כ"ח ע"ב וברשי' שם. (ג) ומורה כקנס פטור, עיי' זכחים ע"א ע"א תוס' ד"ה ע"כ ע"א תירפת הצ"ק ברשי' שם.

[תריט] (ב) פסח ושאר יום טוב, מחי' עי' 287, האורה ח"ב עי' 195 סי' מ"ח, ועיי' במעשה הגאונים עי' 18 סי' כ"ג. (ג) וכן הוא עושה, מכאן ועד סוף הסי' הובא ג"כ במח"ו סי' רפ"ד עי' 262. (ג) פעם אחת הניחו ע"ת, במח"ו עי' 287 איתא הניחו בבית רבי, ובשי"ש פ"ה דביצה סי' י"ח הביא שמעא כחוב במתני ר' אבהו קלחנר מ"א הניחו ע"ת וכי, כמו שהוא לפנינו, ועיי' במתני מהרא"ק דפוס ריווא שי"ש דף ל"ח ע"א ברגה ותראה שהלשון מנומנם וזה שהביא בשי"ש ליחא שם, והשוה לזה מה שכתבתי בכבוא לס' לקט יושר עי' XIX סוף סי' ח' (ד) והרצו הדברים לפני ר' על שלחנו, במהרא"ק שהביא בשי"ש איתא: והיו מגידים לר"י בשעת הסעודה. (ס) דאמר רב ביצה ו' ע"א, י"ז ע"א ולפנינו תגירס אמר רבא וכי' במעו"ג שם ועיי' בדי"ם שם י"ז ע"א אות ל', ובמח"ו עי' 268 ועי' 287 הגי' א"ד מתנה אכר רב, ובכ"ב בי"ב בדין יהא שרא לן וכי ויחד לה מקום ד' על ד', ועיי' במח"ו והאורה שם. בכ"ב סי' י"ח: בדין יהא שרא לן וכי ויחד לה מקום ד' על ד', ועיי' במח"ו והאורה שם.

[תרכ] (ב) ביומא קמא דפיסחא, בשינוי לשון בתאורה ח"א סי' ע"ד (עי' 81), ונראה שהוא מסרע"ג דף מ"א ע"כ ומתאים עם סדר פרשיות של י"ח הנדפס בתורתן של ראשונים לר"חם הירושקי, פפר"ם תרמ"ב, ח"א עי' 88 ובהלכות רא"י (שה"ל שוח"ה) עי' 182 ובכ"ב ד' שהר"ל הרד"ג מר"ע הילדעסהיימער עי' 617, ועיי' בפרסם סי' ל"ג.

ד"ר ב. מ. לויין, חיפה.

שערי רב שמואל בן חפני

אחרון הגאונים בישיבת סורא

(נפטר ד"א תשצ"ד - 1034)

א.

שערי ברכות

(כ"ו אדלר 1765 בנורק)

ב.

שער בדיקת הבשר

(כ"ו אדלר 578 בנורק)

תוצאה מיוחדת

(סתוך אוצר הגאונים כרך א' וננוי קדם כ')

חיפה. אלול תרפ"ז.

«אחיעזר» בא"י, תל-אביב.

המחיר 4 ג"מ. בתו"ל 20 סנט.

Schaare R. Samuel Ben Chofni

Der letzte Gaon in Sura (St. 1034)

I.

Schaare Berachoth

II.

Schaar Bedikath Habbasar

VON

Dr. B. LEWIN

HAIFA.

Erez-Israel.

Bloch Publ. Company 31 W. 31st. St. New-York.

קונטרס מסוים זה קובע ברכה לעצמו בתוך פירושי הגאונים לברכות בכלל ולפרק „כיצד מברכין“ בפרט. ואולם מתחלה היה, כנראה, הקונטרס הקטן הזה גדול יותר והיה שער רחב לכל סוגי הברכות השונות המפורדות כה וכה בכל השנים בכלל ובמסכת ברכות בפרט עד שנחכנסו בו גם סדר ברכות של שמי' א), ברכות אירוסין ב) ואף ברכת שהחיינו של בדיקת חמץ ג). אך המעתיקים השונים, כנראה, מעטו את דמותו עד שהחטירו מתוכו גם ברכת שהכל על יין מבושל ד). גורם לדבר היתה גם השפה הערבית שבה חובר מתחלתו. ומכאן גם הסגנון הקשה וגם השנויים המרובים שחלו בו. ואף המקום גורם. המקום שסם נמצא קונטרס זה ככיו מוכיח שהיה כלי חפץ ביד המעתיקים רק בתור צרוף לכמה ענינים שחברו יחד בספר אחד. ומשום כך נשמע בתוכם גם בלי שמו עליו עד אשר הכירו הראי"ה ווייס באחד הקובצים, כיו אסור והיתר, והדפיסו ראשונה בסירוגין בבית-חלמוד שנה ב' עם מעט תקונים והרבה לקויים שנשתרשו בו וגם עם תוספת יתרה בסופו שאינה כלל מעצם הקונטרס ובאה ככיו שלפנינו במקום אחר. והנה כאן לפנינו העתקה מכיו אדלר סי' 1765 דף 102-105 ע"ב, שאמנם גם היא לקויה וחסרה לכדו, אבל בכמה מקומות עולה היא על הראשונה. והיתה לנו ליסוד הקונטרס הזה המוגה גם על פי זו שכבר נדפסה ומתוקן במרוכעים.

שער ראשון. הודיענו מה שאי רז"ל אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה ואם יהנה מן העולם הזה בלא ברכה מלך, מאי תקנתיה ילך אצל חכם [וקשו בה מאי עביר] ליה ופרקי' אלא אמר רבא ילך אצל חכם וילמדנו ברכות מעיקרא כרי שלא יבזא לירי מעילה. הברכות יש בהן כללות ופרטות וכל מין ומין תן לו מעין ברכתיו, ומה יכבד עלינו המשא ומה טורח יש כאן למה נעצל ה) מהן והוא בחסרו לא הלאנו ולא הונענו כרכתי' (מיכה ו, ג') עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בו, ולכך יש לברך בכרכותיו אשר צום ואשר רצם. שער ב'. והשער השני הודיענו כי מינין אשר צינו לברך עליהן ז' ומאותן ו' ז' מינין. והן מאבל ומשתה וריח ומראה ומשמע ועשית מצוה ומעשים אחרים ואלו הן ה' הדגשות אשר ברא יוצרנו להועילנו כי המאכל והמשתה * חלק ז) הטעם כרכתי' (איוב י"ב, י"א) וחיך אוכל יטעם לו והרית | והמראה ח) והמשמע | שלשתן חלק ההדגשות, בריח (ר) כתי' (בראשית כ"ג, כ"ז) ראה ריח בני וכת' (איוב כ"ב, ה') לשמע אחן שמעתך, וכת' (משלי כ, י"ב) עין רואה ואחן

א) „שערים דר' שמואל בן חפני כ"ץ. בסדר ברכות אומר בברכת בונה ירושלים בא"י בונה ירושלים, פי' בריח ברכות“... (זכרון לראשונים ח"ג צד 34 הערה 89 ע"ש). כ) „ובסעודה אירוסין פסק רשב"ה שאפי' אם ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעונ"ו (הגהות מימוניות נמצא בשערי רשב"ה שיש לברך שהחיינו" (הגהות מימוניות שם י"א, פי' והי' חמץ ומצה ג' ז'); „בשערי ברכות של רבי' שמואל הכהן בן חפני הצריך לברך זמן אנדיקה חמץ“ (ליקוטים מה אמריכל בס' חמשה קונטרסים כ"ז ע"ב. ועי' עוד זכ"ל"ר שם הערה 88). ד) „ובשערים דרשב"ה הכהן מצאתו: ועל היין המבושל ועל אנימילין מברכין שהניב“ (ראבי"ה מס' פסחים, ח"ב צד 35 ע"ש). ומקובו היה, כנראה, בשער ח' המקוצר לפנינו ע"ש. ה) משא הברכות ומה טורח יש כאן ולמה נתעצל (בית). ו) = ומה אותן? ז) בבית ובכ"ו: וחיך. ח) בהכ"ו: והמאכל והנשמע.

שומעת וכו' ועשית מצוה א) דכתי' (בראשית כ"ז, י"ב) אולי יסודשני אבי.

השער הנ"ל מנין הברכות אשר חייבנו לברך על המאכלי לפנינו ולאחריתם והם ט' ברכות ה' בהן לפני המאכל המוציא להם סך הארזין וכדרא מיני מוננות וכדרא פרי העין וכדרא פרי האדמה ושהכל נהיה ברכו ואע"פ שהברכה ה' היא שהכל הדבר ידוע שיבשר לברכה על סקצת האוכל ויבשר לברכה על סקצת שיתאיה ב) אבל הרי האחר[ות] לא יבשר לפנינו אלא על סקצת האוכל ואח"כ ה' די ברכות לא יבשר לברך אלא לאחר המאכל והן ברכת [המוון] ועל הכתיה ועל העין ועל פרי העין ואחר ה) [אכילה פירות האילן] (וכדרא נפשות רבות ודי חסרונן על כל מה שברא ו' אח"כ) הברכה ה' שהיא בורא נפשות [ה]דבר ידוע שיבשר לברכה אחת אחר סקצת המאכלות ויבשר לברכה אחת אחר סקצת המשתאות.

והלכה הזאת היא שאין מברכין בורא מיני מוננות י' אלא על דבר שהוא מחכשת המינין ועל מה שיש בו מה המינין כאשר אמרנו בתלמוד (ל"ז: רב ושמואל) דאמרי הרייהו כל שהוא מה' המינין מברכין [עליו] בורא מיני מוננות להוציא אורז, ודוחן וכווצא בהן שאין מין דגן שאין הלכה כר' (אלעזר) [ויתכן] בן גורי דאסי אורז מין דגן הוא י"א).

ואנחנו יודעין שברכת בורא פרי העין על פירות האילן הוא כאשר שנינו (ל"ה.) כיצד מברכין על הפירות על פירות האילן הוא מברך כשה[עין] חיון מן היין שעל היין הוא מברך בורא פרי הגפן וזה [ו] סיבון לפירות האילן כל שאתה נוטל פירותיו ועצו מתקיימת זהו אילן ומברכין על פירותיו בורא פרי העין י"ב).

א) חסרון מפורש יש כאן והוא מה שכתב האשכול ח"א ריש צד 64: "... ואיבא דמוסרף על אלה ששה חלקים חלק ויין הרגש מפורש. ורגנו שמואל אכן חפני דיל הוכירו בחבורו שערי ברכות ולא פרשו ואפשר על מפורש תפלין קאמר אליבא דרבנן דמי רב אשי (סוכה מ"ז) הכל אימת דממשמשו בהו מברכין" (ועי' תרכ"ו זכרון לראשונים ח"ג 33, הערה 85).
 ב) == שיתאיה? == "משתאות" (בית). ומן "לברכה" עד "לברכה" הפר ר"ס. ג) אולי: לפנינו ולחלקן לברך וכו' (לפרש. ד) = ולאחריתם. ה) בגוף הכ"י בכתוב: ואח"כ = ואחר בן (ב"ח). ו) האשכול ח"א צד 63 ע"ש. והוא לקיח מ"שערי ברכות". ז) = ברכה בפני עצמן. ח) = ברכה. ט) כנראה שזו היא כונת הפסקא: "ואנחנו יודעין" שכאן להלן. י) מתחלת המוקף ברובע בהפסקא הקודמת עד כאן חסר בכ"י ומקובץ פנוי. והשלכטו עפ"י בית. ומן "והלכה רוחת" עד "אורז (ודוחן) מין דגן" הובא בשבתי' השלם סוף סי' קצ"ט 120 ומשם יתר המוקף ברובע. ובכ"י וב"ח הוא משובש. י"א) והשוה אוצר התשובות סוף 86 סי' ר"ס. י"ב) ובהמוסף בבית שנה ב' 385, ובתוצאה המיוחדת סוף צד 10: "וזה הסיבון לפירות של אילן כל שאתה נוטל פירותיו ואין עצו מתקיים אינו אילן ומברכין על פירותיו ב"ש האדמה.

שער ד'. אשר אנחנו חייבין לברך על מיני שתייה לפניהם ולאחריהם והן ד' שמים ולאתר כו' והשמים אשר לפניהם על היין כפה"ג [ושהכל נ"ב] ואתרו שמים [על הגפן ועל פה"ג] ובורא נפשי רבות א'.

שער ה'. נפרש הברכות אשר אנו חייבין לברך [על הריח] והן ה' ברכות בורא עצי בשמים ובורא מיני בשמים ובורא עשבי בשמים ואשר נתן ריח טוב בפירות ובורא שמן ערב, ואין מברכין בורא עצי בשמים (ו) על מוגינו בלעז שהוא מין היה אשר ראינו ואשר ג' מצינו (מי"ג) א"ר תייה בריה דרבא בר נתני [א"ר הסרא] אמר רב ואמרי לה אמי רב הסרא אמי זעירי על המוגכות כולן מברך עליהן עצי בשמים היין מסודש גינו שהוא מין היה ומברכין עליו בורא מיני בשמים וכל הבשמים שצומחים כגנות מברכין עליהן בורא [עצי] בשמים וורד והבצלת השרון אבל הצוסחין במדבריות מברכין עליהן בורא עשבי בשמים (ד) הדם (משרשייא) דנקיט מגנייתא מברכין עליהן בורא [עצי] בשמים דמברכא בורא עשבי בשמים ועל האתרוגין ועל התפתחין וכיוצא בהן שיש להם ריח טוב מברכין עליהן אשר נתן ריח טוב בפירות. ואחרי שפירשנו הברכות על המאכל והמשתה והריח שביארנו (ה) לפרוש המצות [הברכות] על הדברים הנראים והנשמעים על כל המצות כי כולם מפורשות כתלמוד בפר' הרוואה מקום שעשו נסים וכו'.

שער ו'. נוד[ן]ע כל סה שאנו (ו) חייבין לברך עליו לפניו ואין אנו חייבין לברך עליו לאחריו, וכל הטעון ברכה לפניו [טעון ברכה לאחריו ויש שמעון ברכה לפניו] ואין טעון ברכה לאחריו [ואמרו רבותי] כתלמוד בדבריהם כל הטעון לפניו גלוי וידוע אלא אי זה הוא שטעון ברכה לפניו ואין טעון לאחריו וכן אסרינן (ס"ד) לאתויי כאי לאתויי ארבעה (ז) דברים תחלתו (י) וכן אמר(ג) לרב יצחק בר אבדימי למעמי ידקא ופירושו על דעת ר' יצחק [שהוא] מברך אחר אכילת (ט) ידק לאיתויי (י) כאי. וחזרו ואמרו (שס) לאתויי כאי יא. ועוד אמרו על דעת רב פפא שהוא מברך לאחר שתיית מים (י) וחזרו ואמרו לאתויי מצות

א) השער הזה, כנראה, לקוי בחסרו. ב) האשכול ח"א צד 63. ג) ואין מברכין בורא מיני בשמים אלא על המוגינו שהוא מין היה אשר ראינו ומצינו (כ"ח). ד) כאשר אמרנו אמר רב משרשייא כנקום מגנייתא (כ"ח). ואולי צ"ל: הדם, [רב] משרשייא אמר: דנקיט מגנייתא (מן הגנות). ה) אולי צ"ל: שוב אין אנו צריבין לפירוש הברכות על כל המצות על הדברים הנראים והנשמעים. וכ"כ: "שכחנו לפרוש". וצ"ל: הנחנו לפרוש. ו) כנראה צ"ל: שאין אנו ויש כאן ג' חלקים: (1) שאין טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו. (2) שטעון לפניו ולאחריו. (3) שטעון לפניו ולא לאחריו, והוא החלק השני. האמור להלן לפי סדר הלשון של רב פפא. ז) המוקף מביא, וכפי שלנו משוכש: "ונשאו רבותי התלמוד בידיהן ואמרו כל הטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו גלוי וידוע אי זה הוא רב שטעון ברכה לאחריו וכן אמרנו להיתור". ח) ח"ל: הראשון. ט) ככ"ל. האכילה, ותקנת. י) מכאן עד לאתויי מצות (חסר כבי"ח) יא) כך הגירסא במס' נדה כ"א סעי' ע"ש. וכ"כ: "מצות". יב) ככ"ל: מהן.

(וחזרו ואמרו לאתווי טיא ולאתווי מצות) ועוד [אכרו] א) על דעת חכמי ירושלם (הן ב) בני מערבא שבכרכין אחר עשיית ג) המצות ד) בא"י אמ"ה אקביו לשמור תקו לאתווי מאי, לאתווי ריחני. והפי' ה) הוה הוא ההל"כה שאין אנו חייבין לברך על הריח ברכה אחרונה וחייבנו ו) לברך לפנינו. ועוד הדברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם אבל לא לאחריהם כאשר אמר רב פפא (מ"א:) אבל יש הפרש בין הרברים האלה ובין ברכת הריח כי ברכת הרברים האלה תבוא בכלל ברכת המזון ולא לריח ברכה אחרונה גם אין ברכה שתבוא ברכת הריח לאחריו בכללה וזה פי' יפה.

ויש למעלה לרדוסוף מאחר שנשאר שני חלקים.

(והחלק הראשון שאין אוכל חלק א' ז). על כל המאכלים שאדם ומשקה [ולא] וזלמו שחייבנו לברך עליו אוכל מברך לפניהם ולאחריו חוץ מפתות לאחריו ולא חייבנו לברך עליו לפניו. מכות שאין מברך לאחריו.

(וזה חלק) השני הוא, מה שלא חייבנו לברך עליו לפניו ולאחריו לא נברך וזהו חלק אחר ח) בין ג' חלקים שאמ"ר רב פפא [דהלכתא]. והחלק הראשון דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת] הסעודה [כאשר שנינו] בך על הפת פטר את הפרפת. והחלק השני דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה כמו כל מיני מתיקה שיש בהן מין דגן טעונין ברכה לפניהם ואין טעונין ברכה לאחריהם וטעמו של רב שכוללו ט) לאחריהן ככרתמ"ו. וראיה לדבר שאילו ברכנו לאחריהן היינו מברכין ברכה אחת טעין ג' והוא על המחיה ועל הכלכלה והרי אלו בכלל ברכת המצות י). והחלק השלישי דברים הבאים מחמת הסעודה ונאכלין אלתר או בתוך הסעודה כמו תמרים ומגדים שאינן מיני מזון טעונין ברכה [לפניהן] ולאחריהן. שער שביעי א).

זכריה כשבכרבוהיהן [שזות וכשבכרבוהיהן] מחלפות וכן נאמר כי דברינו אלה (הם) [ב]ברכות שלפני מאכל ומשתה הריח הקדמני מינים ומספרם והודענו (לפניו)

כי ברכת המוציא לחם קודמת לברכת בורא מיני מזונות [כהודמן שניהם לפניו] וברכת בורא מיני מזונות קודמת לברכת הפירות בהודמן לפניו וברכת בורא פרי העץ קודמת לברכת כ"פ האדמה בהיותם לפניו וברכת כפה"א [א] קודמת לשחבל,

א) כפי"א אמר ר"י ב) וכן (ב"ת). ג) כפי"א אנשי. ד) השוה האשכול היא 36 חלק וי"ו. ושער זה הוא שער ו'. ועי' ראבי"ה היא 182. ה) = והפירוק (ב"ת). ו) בבית: ודינו. ז) האשכול היא צד 63. ח) = א' = ראשון. ט) כפי"א וכללו. ובבית: [ש]כללת. י) בבית: חמישין. וצ"ל: המזון. יא) שביעי (ב"ת חסר). יב) הקדמות (ב"ת). יג) אחת על אחת בשלש מדות (ב"ת). יד) שבע"ל השלם אף שי קים ותקצר כלל מ"ב ותניא סימן כ"ט.

ועל מיני מאכל בהודמן [לפניו ה'] מן[נין] שהייב לברך על חמס כרכות המתחלפות אלה ועיקר שיהיו חמשתן ממה שאין אחד מהם פוטר את חברו בכרכתו ולכן הייב [אדם] לברך עליהן כשהוא מבקש לאכול לפ[נ]י אכילתן הכרכות האלה ועל הסדר שסדרנום והם לחם מחמשת המינין ומיני מתיקה שיש בהן מה המינין ופירות האילן כמו ענבים ורמונים [וקורא מברך על הלחם תחלה ואחריו כל מיני מתיקה ואחריו על הפירות] ואחריו על הכשות בורא פרי האדמה ולא הוזכרו ירקות מפני שהפת פוטרתן ואחריו מברך על הקורא שהכל נהיה כרכרו ואין להחליף ואין להסיר גם שלא להקדים מה שלא הקדמנו ודברים אלו [כדברים] שברכ[ו]ת[יהן] מתחלפות כאשר סדרנו אבל מה שכרכות שוות אחד אל אחד לא יתקנו אלא [בפטירה] א' והן על ב' פנים, הראשון ה' המינין הנזכרין בפסוק ארץ חטה ושעורה וזולתו כמו שנזדמן לפניהם תמרים או ענבים [או תאנים] או רמונים או ימים ועמקן תפוחין או קרוסטומלין וכדומה להן מברך על הענבים ועל התאנים שקודמין לתפוחים ולא על [תפוחים ולא על] הקרוסטומלין ולא על כיוצא בהן. והאופן השני שהקודם בפסוק זה קודם לכרכה לברך עליו (אחר) כמו שאמרו ב' א"ר יוסף ואיתימא רב יצחק כל הקודם בפסוק הזה קודם לכרכה ארץ חטה ושעורה. ועוד שנינו ד' היו לפניו מינין הרבה ר' יהודה אומר אם [יש] כיניהם מן המינין עליו הוא מברך וחכמים אומ' מברך על איזה שירצה והלכה כר' יהודה ר' לפיכך כשנזדמן לפניו פת חטין ופת שעורין מצוה לברך על פת של חטין תהלה ואפי' היא פרוסה ושל שעורין שלמה מברך על של חטין תהלה [ופוטר את השלמה של שעורין] ובהודמן לפניו ענבים [ותאנים] ורמונים וזיתים (ב) כרכותיהם שוות יכן ה' [תמרים] ורמונים מברך על [תמרים] ופוטר את הרמונים [שהתמרים] פוטרים את הרמונים שהם שניים לארץ (ו) וחד (ו) מותים או מרמונים שניים לארץ) כאשר אמרנו בתלמוד ז' רב חסדא ורב המנונא הוו יתיבי בסעודה אייתו לקמיהו תמרים ורמונים שקל רב חסדא ח' כך אתמרים אפי' ליה רב המנונא ח' לא סבר לה בר כל הפסוק כל הקודם לחבירו הוא קודם לכרכה אפי' ליה זה שני לארץ זה חמשי לארץ אפי' ליה סאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמשונוק ב'. וכשהודמן לפניו מה שכרכתו בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה מברך תחלה בורא פרי העץ [ואחר כך] בורא פרי האדמה ושהכל

א) ככ"ו כשכוס: כפרישה. ב) ככ"ו: שביארנו א"ר יצחק. ג) דף מ' ע"ב.

ד) „והלכה כר' יהודה דא"ר יוסף וכן תני ר' יצחק כל הקודם בפסוק זה קודם לכרכה“ (הג' ד"ו ז' ע"ג ג' והג' אספסיא עד 55 בל"ג דא"ר ר' ז'); „וכן כתב רבינו שמואל בן חפני ז"ל בחבור שערי הכרכות“ (שבה"ל השלם ס' ק"ס). ובהקדמ' ס' מ"ב מוסף: „וכן כתב ג' רבינו שלמה ז"ל“. אבל בסדר דש"י עד 60 פסק „והלכה כרבינו“ [כרבנן]. וע"י ס' האורה 24. וכן בהאגור סדילאקאב 25 ע"ב: „ורב האי גאון ורש"י פסקו הלכה כרבנן“ (וע"י אוצר התשובות ס' רמ"ו עד 92). ה) ככ"ו והן. ו) ככ"ו: אחד. ז) מ"א ע"ב. ח) בן הוא גם כילקוט עקב סוף ס' תתין. אבל בגמ' ובכ"ו: שקל רב המנונא וא"ל רב חסדא. וכן בתשובת ההג' אוצר התשובות עד 92. שורה י"ב. ט) כגמרא: ונשמשינוק.

מכרך תהלה בורא פרי הארבה ואח"כ מכרך שהכל על האחר וכשהזמן לפני מה שברכתו עצי בשמים ועשבי בשמים מכרך תהלה [עצי בשמים ואחר כך] עשבי בשמים ולכך אמרו בתלמי' (מהלוקת כבודותיהן שוות כגון אחרונים חתים ר' יהודה אוסי' סין ד' ערוף ורבנן סברי חביב ערוף אבל על שאין כבודותיהן שוות [דבריו הכל] מכרך על זה וחזר ומכרך [על זה]. ובהזמן לפני יין ושכר מכרך על היין ופטר את השכר כאשר שנה ר' חייא ב' יין פטר כל מיני משקין].
שער שמיני ג'. כללות ופרטות כל ברכה כל מה שהברכה לפני מכרך בורא פה"ע [ע' ברכה שלאחריו על העין ד'] כמד"א בפירות שהן אמודין בפסוק ארץ חטה ושעורה אבל פירות האילן שאינן כן הו' מינין מכרך עליהן בורא פה"ע [ע' ולאחריו [בורא נפשות רבות. ואם עשאן משקה מכרך עליהן] ה' שהכל ואינו פלו' אוסי' לאחריהן בורא נפשות רבות]. כל מה שלפניו שהכל ו' אחריו בורא נפשות רבות ו'.

שער תשיעי ה'. פטירת אחר פ' כשברכותיהן שוות וכשברכותיהן מתהלפות [ומלפני המכרך חייב עליו לברך כמה י' זהם ד' חלקים החלק הראשון כדי להקדימו פטור מלכרך על המינים האחרים] שברכותיהן יא' שוות בין המאכל ובין המשתה ובין מן הריח שהן מינין הרבה, כשהוא מכרך על המינין האחרים ששוות ברכותיהן יב' הא כיצד במאכל נזדמן לפניהם ג' לחם חטים ולחם שעורים ולחם כוסמין ולחם שבולת יד' שועל [שקורין אוינה יו' בלע"ז] ולחם שיפון [שקורין שיגלא יז' בלע"ז] הייב לברך על [לחם] החטין לפני המאכל י"ו המוציא ואינו רשאי לברך על לחם שעורים [ולכך] אמרנו כי היה ראוי להקדימו מצוה מן המופתר ופטוריה' מלכרך על השאר אע"פ שהוא אוכל י"ז אינו רשאי לברך על פת של שעורים כהיותו [ו] לפניו פת חטים שנקרב ב' לאכול ממנו ולפטור [לחם מברכה] וברכת מוון אחריהם כוללתן. וכיצד בפירות כגון שהיה כא' לפניו כל מה שמברכין ב"פ העץ מכרך על אחר מהם הראוי להקדימו ואוכל ופטור מלכרך על השאר אף על [פיו] שהוא אוכל. אבל חייב להקדים ה' מיני פירות הנזכרין בפסוק ארץ חטה על חבירו לפי שפירשנו כפרק ג' הקדמות ברכות [כיו' כבר בארנוהו היטב. והחלק

(א) ביא ע"א. (ב) שם ע"כ. (ג) בבית כשבוש: שער תשיעי. (ד) כללות שהברכות כל מה שברכה לפני בורא פרי העץ ברכה שלאחריו על העין ועל פרי העין [בית]. (ה) כך יל' לתקן עפי' המוסף בבית שנה ב' ריש צד 285. ובהוצאה המיוחדת ממנו קרוב לפס' צד 10.
(ו) ברכה שלאחריו [בית]. (ז) ע"י מה שבי' ר"א אשכנזי' בהערותיו לראבי"ה ח"א צד 145 הערה 2. (ח) בבית כשבוש: פרק השער העשירי. (ט) ברכה אחת [בית].
(י) מאחריו [בית]. (יא) ששוות ברכותיהם [בית]. (יב) מן ברכותיהם שוות [בית] עד ששוות ברכותיהן [בית חסד]. (יג) לפניו [בית]. (יד) שועל ושיפון שועל [בית].
(טו) אוינה [בית]. (טז) שגל [שם]. [והקפתי שניהם מפני שהן הוספות המתרגם הצרפתי].
(יז) אוכלתו [בית]. (יח) כבית: כי ראוי להקדימו ונפטר. (יט) מלח, "אוכל" אין בבית. ואולי צ"ל: חביב. (כ) אולי צ"ל: שגראה. (כא) שיש [בית]. (כב) והוא בשער שביעי.

השני שהפת פוטרת כל מיני פירות (וכל מיני מאכל א) וזין פוטר כל מיני משקה כמו ששנא (ר' חייא) ז. ויש על הכלל הזה ד' תנאים ואע"פ שאינן מפורשות ג) במקום הזה אלא (שאר) שאנחנו קבצנום מכמה הלכות. התנאי הראשון שהפת פוטרת את הפרפראות ד) [מלבד לפניהם ולאחריהם כאשר שנינו ה) כך על הפת פטר את הפרפרת] בודק על הפרפראות ד) לא פטר את הפת. והתנאי השני שהפת פוטרת כל מיני מאכל [כשהפת עקר] אבל אם היה עקר עמה אינה פוטרת אותו מלבד עליו כאשר שנינו ו) הביאו [לפניו] מל"ה ופת עמו מברך על עפל לו ואמרנו בתלמוד (מ"ד.) אמי רב אחא ברבי רבב קלא אמי ר' אמי ו) באוכלי פירות ניוסר שנינו *). מפני חלב של תאנים שמצער שפתים ואין מעבירי אלא מל"ח) או ס"ד) או [ציר או מדין] או מוריים לפיכך הוא עיקר והפת מפילה לו. והתנאי הג' שאין הפת פוטרת פירות האילן כגון רמונים *). שהניחום על השולחן מברך א) עליהם לפניהם ולאחריהן ואע"פ שהם כמיני מאכל כאשר [תקדמנו] בברכנו. והתנאי הרביעי שאין הפת פוטרת מיני מתקה שיש בהן מין דגן שאינן ז) על נבי השולחן ככרבה שלפניהם שהיא כרבת בורא מיני מונות אבל ג) הם נפטרין מברכה שלאחריהם ככרבת המון שהיא מולחן. והחלק הג' יד) שכל מה שהוא עיקר ועמו מפילה מברך על העיקר ופוטר את המפילה ולכך אמי רבא יו) האי ריהטא דסילקא יז) [דעקר סמורא] יח) היא מברכין עליה בורא מיני מונות דמחזא עיקר דובשא יח) הוא מברכין עליה שהכל אע"פ שאין הליכה כמותו כריהטא דסחוזא שכך אמרו ולא היא אידו ואידו בורא מיני. והחלק הרביעי יט) שהמברך על היין שלאחר המזון כאשר שנינו כך על היין שלפני המזון פוטר מלבד על ז) היין שלאחר המזון כא) ודברים אלו בשבתות וימים טובים וכיוצא בהן אבל בשאר ימות השנה אינו פוטר מלבד על היין שלאחר המזון ואע"פ שכורך על היין שלפני המזון כאשר שנינו בתלמוד (מ"ב.) אמי רבא בר בר חנא אמי ד' יוהנן לא שנינו כב) אלא בשבתות וימים טובים וכיוצא בהן והוא ואדם קובע לו כג) סעודתו על היין [אבל] בשאר ימות השנה לא יקוד אמרו איתמר נמי אמי רבא בר בארי כד) אמי ר' יהושע בן לוי לא שאנו אלא בשבתות

א) והחלק השני פטרת כל מיני פירות ומאכל (בית). ב) דף מאו ג) מפורשים (בית). ד) הפרפרת (בית). ה) מיני ע"א. ו) ס"ד ע"א. ז) וס"ד (בית). ו) נבמי: ברבי רבב ע"ר א אמר רב א ש"י וע"י הגהות ד"ס. ח) ואין מענינו אלא מניח (בית). ט) ס"ד (בית חסר). י) תורים ורמונים (בית). יא) מלבד (בית). יב) שאנו (בית). יג) אם הם (בית). יד) נבמי בשבוע: הכי. טו) ל"ו: ושם: ריהטא דחקלא דמפשי ביה קחא מברך כמים מיני דסמורא עיקר. וכבית: ר' אבא. וע"י הגהות דקדוקי סופרים. טז) דחקלא (בית). יז) נבמי דמיקר מנפא. יח) דובשא עיקר (בית). יט) נבמי: השני. כ) צובר את (בית). כא) בבית יש ע"ד: ואע"פ שכורך על היין שלאחר המזון ז). כב) שני (בית). כג) לו (בית חסר). כד) איתמא נמי אמי רבא בר בר חנא (בית). *

וימים טובים ובשעת הזקת דם ובשעה שאדם יוצא מן א' המרחץ הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה ב' לא.

ש ע ר י' חייבים לחזור ולברך על כל מה שכירכנו עליהם, עיקר הדבר הזה כל מה שכירכנו עליו ו(לא) הפסקנו בין ברכותינו [לעשייתנו] נתחייבנו לברך עליו שנית והתפסק יהיה כאחד מה' אופנים ג'. האופן הראשון שיברך המסכך דברי' הנוכרי' ד' שלא מענין אכילתו בין ברכתו לאכילתו ובעשותו זאת צריך לברך שנית ואם ידבר ענין אכילתו אינו צריך לשנות ולברך וכן ארז"ל (מ'.) אמ' רב טול ברוך אין צריך לברך אמ' הבא מלח הבא לפתן צריך לברך אמ' הבא מלח הבא לפתן נמי אין צריך (לברך) לשנות ה' ולברך גויל לתורי צריך לברך ורב ששת אמ' נבי גויל לתורי ו' אין צריך לברך דכתי' ונתתי עשב כשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת. ופירוש השמועה הזאת שאמ' רבי' ז' כשהמסכך המוציא טרם אכילתו ח' [אמר לחבירו] היושב על השלחן טול לחם ואכול שכבר ברכתי אינו ב' צריך לשנות ה' ולברך המוציא ור' יוחנן אמ' לשמש הבא מלח הבא לפתן אחר ברכתו ו' קודם אכילה אינו צריך לברך כי דבריו אלה היו מענין אכילה אבל אם אמר לו בין ברכה לאכילה גויל לתורי תן תבן ומספוא לשוודים צריך (לפתוח) [לשנות] ולברך כי כבר פסק ורב שישת אמ' [גם] אם אמ' לשמש יא' בין ברכה לאכילה גויל לשוודים אינו צריך לשנות ולברך כי גם דבריו אלה בענין אכילת יב' מי שחייב כמוזנותיו. [האופן השני] שהמסכך על השחיטה או יג' על כסוי הדם ואחד ברכתו קודם שחיטתו או יד' קודם (על) כסוי הדם (ו)דבר דברים או שעסק בדברים אחרים והוא צריך לשחוט בהמה חייב לשוב ולברך על השחיטה ועל כסוי הדם (ו)זהו [שהוא] חייב לכסות הדם ואם אינו מדבר בין שחיטה לשחיטה דיו כבדכה אחת לשחיטת כמה בהכות כאשר שנינו יד' שחט מאה עופות טו' כסוי אחד לכולן אמ"ר יהודה טו' שחט חיה יכסה ואח"כ ישחט את העוף ואמר' ומודה ר' יהודה בענין י"ו ברכת שחיטה יח' שאינו מסכך אלא אחד.

והגאונים חולקין עליו י"ט) בשחיטה שהוא צריך לברך על

א) בבית (בית). ב) מכאן עד „בין ברכותי“ (חסר בבית). ג) כפי משוכם: מינין. ד) נכרים (בית). ה) לשנות (בית חסר). ו) גויל לתורי נמי (בית). ז) = רבינו (בית). והוא רב. ח) כשהמסכך (רב) בברכת המוציא לחם מן הארץ וטרם אכילה (בית). ט) טול ברוך טול ברוך טול לחם ואוכלו שכבר ברכתו אין (בית). י) אחר ברכתו (בית חסר). יא) גם לשמשו אחר (בית). יב) גם היו דבריו אלה בענין אכילה (בית). יג) בגוף הכי' כשבוש: אומר. יד) חולין פ"ו ע"ב. טו) חיות (בית). טז) ר' יהודה אומר (בית). יז) לענין (בית) יח) שא"צ לברך לאחר כסוי (רש"י). וכסוי דם החיה שכאמנע לא הוה הפסק דאפשר דשחיס בהדא ומכסי בהדא, אבל לענין כסוי חוזר ומברך שכשעה שהוא מסכך על מצות כסוי דם החיה אכתי אין דם עוף כעולם שיפטר בו הכרכה (ע"י או"ז ח"א ה' כסוי הדם ט"ו שפ"ו). י"ט) על רש"י. ופעה ה' גוויס שכתב: „והתימה שהגאונים חולקין על הגמ' בענין“.

כל שרשימה ושחיטה א) שלא אמר ר' יהודה אלא לענין כסוי בלבד ב). האופן הג' כשהיה בין ברכה לברכה ביאה או יציאה ג) שיצא מן הסוכה ואח"כ יבוא אליה שאפי' יצא ונבא עד סאה פעמים ד) צריך לברך על כל פעם ופעם אפי' ששנינו לענין סוכה ה) כיון שצריך כיום הראשון שוב אינו צריך לברך ואפי' בתלמוד ו) סוכה אסוכה [קשיא] אפי' לך ר' יוחנן ז) תנאי היא דתנן ח) תפילין כל זמן ששניהן סבךך עליהן דברי רבי וחכמים אומרים אינו צריך ט) לברך אלא שחרית בלבד ואיתמר אביי אפי' הלכה כרבי ורבא אפי' הלכה כרבנן אפי' רב מארי בריה דרב י) שמואל חזינא ליה לרבא דלא עבד כשבעתיה אלא יא) כל אימת דמנת בריך, אפי' מר זוטרא חזינא לי לרבנן דבי רב פפי יב) כל אימת דמכסי יג) מברכי יד). רבנן דבי רב אשי כל אימת דמגחי מברכי. למדנו מן השמועות הללו שכל זמן שהוא נכנס לסוכה אפי' כמה פעמים וגם כל טו) מצות ציצית כל זמן שמתקטף בו תייב ה"בך אפי' מאה פעמים ביום טז) ביום ולא בלילה שאין מצות ציצית [נוהגת] בלילה ואפי' שאמרנו בתלמוד יז) רב יהודה רמי תכלתא יח) דאנשי ומברך כל צפרא להתקטף בציצית ואקשי' ואמאי הכך [כל שעתא] נמי ופרקי' ואמרנו רב יהודה איניש צניקא הוא דלא שדה יט) לגלימא כוליה יומא זכאי שנא כצפרא מכי משנה בן כסות יום ובין כסות לילה כ). למדנו גם כשמועה זאת שחייב אדם להתקטף בציצית

א) הואיל וגופין מחולקין. ב) מפני שבגופא אחת כופל הכל והוא כגוף אחד (ראב"ה הובא במדרכי ובארוז שם). ומברך ברכה אחת ומכסה הכל בבת אחת. וכל תפסקא הואת הופפה היא. והוא שכתוב במדרכי חולין אות תרנ"ב ובארוז ח"א סי' שפ"ז: „וכת שוכות הגאונים“ מצא מורי אבי העזרי שצריך לברך על כל שחיטה ושחיטה שמא ישכח וידבר ביניהם דבר שאינו מענין השחיטה“ (והשוה האגור עד 89). ותמוה הוא שכתב בארוז שם: „ורבנו שמואל בן חפני צ"י החוה מודה ר"ז שאינו סבךך אלא אחת דהיינו דוקא אכרכת כסוי אבל אשחיטה מברך אבל תרא ותרא אפי' דלא סח ביניהם“. וכן במדרכי אות תרנ"ח: „בשערים דרשביח כתוב החמירו חכמים לברך ברכת שחיטה לכל אחת ואחת“... (ועיי' הרמב"ם זכרון לראשונים ג' עד 33 הערה 84). וכדשביח כן פסק גם ר"ח, עיי' ארוז שם. ג) יציאה או ביאה (ב"ת). ד) כמה פעמים (ב"ת). ה) סוכה דף מ"ו ע"א. ו) סוכה שם. ז) אמר לך ר"ז (בגמ' ב"ת). ח) דתנאי (ב"ת ובגמ'). ועיי' לעיל עד 17 הערה ד'. ט) סבךך (ב"ת). י) סודי כריהו (ב"ת). ופתוקן שם: ברה דבת שמואל. יא) מכאן ואילך נוסחה הנמי משונה. יב) פסא (ב"ת). יג) ומגחי (ב"ת). יד) מכאן עד סבךך הכא (ב"ת חסר). טו) כן כל (ב"ת). טז) „וקאמי טלית כל זמן שמתכסה בה מברך עליה ואפילו כמה פעמים ביום וכן הלכה דקאמי רב יהודה רמי תכלתא לפרוומא דאיניש בתייה ומברך כל צפרא להתקטף בציצית ומקשייןן סדקא ראמי ציצית לאשתו אלמא קסבר מצות עשה שלא הזמן נרמא הוא ונשים חיבות... והכי כל שעתא ניברך ומפרקין אין הכי נמי דכל אימת דמכסי' איניש גלימיה מחיב לברכי. ורב יהודה האוי דלא מברךך אילא כל צפרא שאני רב יהודה דאיניש צניקא הוא ולא שאדי ליה לגלימיה מניח כוליה דיומא אבל כל אימת דשאר איניש גלימיה והדר פסקא ליה צריך לברכי להתקטף בציצית“ (גאויקא עד 330 והשוה סתומא כ"שם הגדולים" ח"ב סוף אות כ"ו). יז) מנחות מ"ג ע"א. יח) לפרוומא (ב"ת). יט) ולא שאני (ב"ת). כ) סכסות לילה לכסות יום (ב"ת).

לברך עליו כל זמן שמתעטף ורב יהודה (אמי) שהיה מברך בבקר א' בלבד לא היה מפליג ב' מטעם כל היום כולו. האופן ג) הרביעי בשהיה [שותה] כוס וכוס כאשר אמרנו בתלמי' ד) רב יצחק בר יוסף איקלע לבית אביו בריך אכסא ה) וכסא אמי' ליה מליך ו) אנא, אבל כסא וכסא דעתי ז) לביקס. ועוד אמרו בתלמי' ח) אמיכר וזכור ט) זוטרא ורב [אשי ישבן] בסעודתא רב אשי בריך אכסא [קסא] ותו לא [ברוך] וזכר זוטרא בריך אכסא קדמא ואכסא רברכתא י) אלא אמיכר בריך על כל כסא וכסא אמי' להו רב אחא בריה רבא יא) כסמן עכיד אמיכר אמי' [אנא] נמלך אנא. זכר זוטרא אמי' אנא רעבי(י)די בתלמידיה רב [רב אשי אמר לית הלכתא בתלמידיה רב] והא יו"ט שחל להיות אחר השבת ואמר רב יקניה, ולא היא התם [עקר רעתיה הכא] לא עקר רעתיה. האופן יב) החכשי ששניו מקום ישיבתן [כשהן יושבין] במסיבת המשתה שאע"פ שכרכו על משתיהם צריכין לברך ואע"פ שאמי' ד' יותנן יג) אחד שניו יין ואחד שניו מקום [אין] צריך לברך כבר הקשינו יד) ואמר[נו] שניו יין צריך סו) לברך שניו מקום אין צריך לברך תיובתא ועוד אמרנו יתיב רב חסדא וקאמי' משמיה רנפשיה הא ראמרתי שניו מקום צריך לברך לא אמרתי אלא בדברים שאין טעונין ברכה (לא) לאחריהן במקומן אבל בדברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך [מאי טעמא לקביעה הדר ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה צריך לברך] ופ' שי"ט על דברי רב ששת ואמרתי מחיבי חברים זו) שהיו מסוכין לשותה ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת יו" (כלה כשהן יח) יוצאין [אין] טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לבתחלה יב) בריא שהניחו שם זקן או חולה [אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה] כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע וכשהן רחוזרין [אין] טעונין ברכה לבתחלה ואמרנו כ) בסוף השמועה בא) תניא כותיה דרי יותנן כב) חברים שהיו מסוכין לשחות כג) ועקרו רגליהם וחזרו אין צריכין לברך. ויש לנו להקשות ולומר הלא אמרנו להדין תיובתא דרי יורגן תיובתא וכאן אמרנו תניא כותיה דרי יותנן אלמא הלכתא כותיה, ויש [לנו] לפרק ולומר דתיובתא דרי יורגן כשיצאו צריכין לברך והלכתא כותיה כשעקרו רגליהן וחזרו שאין צריך לברך.

- א) בית: בשחרית. ב) בבית: שלא היה משליך. ג) כמי בשבוע: השער.
 ד) ברכות מיב עיי' בשנוי. ה) אבל כסא בית, וכן כמי"ם. ו) נמלך בית.
 ז) דעתי בית חסר. ח) בפרק ערבי פסחים (בית); פסחים קי"ג: בשנוי רב. ט) = זכר (בית). ועיי' אגרת רש"י צד 101 הערה א'. י) ואכסא בתרא (גמי). יא) אין כסמן נעבד (בית). יב) כמי בשבוע: השער. יג) פסחים קיא עיי'. יד) כמי בשבוע: הכשורה.
 טו) סן צריך זה עד צריך ג' (חסר בבית). טז) בני חבורה (בית, מתוקן עפ"י הגמרא).
 יז) אחר (בית). יח) קן: "כשהן יוצאין" זה עד: "כשהן יוצאין" הוא (בית חסר).
 יט) כסמן עד לבתחלה הוא (חסר בבית). כ) ואמרנו (בית). כא) קיי' סעיא.
 כב) בגמ' דרב חסדא. וכפ"י רש"י ורשב"ם שם: "היג תניא כותיה רב חסדא" נראה שהיתה נרצתם דרי יותנן: וכל"ס נכח קושית רבינו הגהות סך (ווי"ס). ובריש: תניא חברים. כג) יין (בית).

השער הי"א. נבאר בו חתימת הברכות ופתיחתן כי פתיחתן הזכרת השם ומלכות שכך אמרו"ל (ס"ז) אם רכ כל היכא דאית א' ברכה שאין בה הזכרת השם איננה ברכה ור' יוחנן אמר כל ברכה שאין בה סליכות שמים אינה ברכה ואמר אבבי הלכתא כותיה דרב דכתו"ג (ג) לא שכחתי מלברך ולהזכיר שמך עליו. [אכל] חתימת הברכות צריכין שני דברים הראשון שהוא [מעין חתימתה סמוך לחתימתה] מאי בנייהו איכא בנייהו י"ט שחל להיות אחד השבת דחתימין בין קדש לקדש מאן ראבי' מעין פתיחתה סמוך לחתימתה [לא בעי למיטר בין קדושת שבת לקדושת י"ט הכדלת ומאן דאמר מעין חתימה סמוך לחתימה] בעי למיטר בין קדושת שבת לקדושת יו"ט. [והדבר השני שלא יתמום בשמים שהלכה] רווחת היא שאין חותמין בשמים [שכך אמרין (ס"ט) ר' אומר אין חותמין בשמים] את כיה [לוי] לר' על הארץ ועל המזון שהן שמים אמר לו ר' וכי זו שמים אחת היא ארץ שמוציאה מזון, ועוד הקשה לו מקדש ישראל וראשי חדשים [א"ל ישראל דקדשינהו לראשי חדשים. מקדש השבת ישראל והזמנים] (ג) אמר לו חזק מזו.

השער הי"ב. [נבאר] ב(ז) דין הטועה בהחלת ברכתו או בחתימתה וכן (ז) נאמר כי כל הברכות כולן צריך המכרך לבוין את לבו מתחלת ברכתו (ד) על מה שהוא מברך על היין או על הפת או על השכר (ה) או על הפירות וכבר שאלו חכמי התלמוד רבותי (ו) ואמר (י"ב) כי האוחז כוס של יין וסבר שהוא [של שכר וברך] עליו תחלה בורא יחתם וברך שהכל בוראי (ז) יצא שכך שנינו על כולם אם אמר שהכל יצא אלא אם היה אוחז כוס של שכר וסבר שהוא של יין ופתח בברכה בכזונתו לברך עליו שהכל וסיים הברכה בבורא פ"ה יצא י"ח או לא. והשיבו שהרית פתח ביוצר אור וסיים במקריב ערבים לא יצא פתח במקריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא ערבות פתח ביוצר אור בו כללו של דבר הכל הולך אחר החיתום (ח) ואמר חכמי התלמוד כללו של

כתב (ז) רבינו שמואל בן חפני וצ"ל בחבור שערי הברכות כולן הברכות כולן המכרך צריך שיכוין את לבו מתחלת פתיחתן על מה הוא מברך אם על הפת או על הפירות או על היין או על השכר וכבר שאלו חכמי התלמוד ואמר בו האוחז כוס של יין כסבור של שכר הוא וברך עליו תחלה בורא וחתם עליו שהכל בוראי ויצא שכך שנינו על כולם אם אמר שהכל יצא אלא אם היה אוחז כוס של שכר וכסבור של יין הוא ופתח בברך בכזונתו לברך עליו כפ"ה וסיים שהכל יצא או לא והשיבו שהרית פתח ביוצר אור וסיים במקריב ערבים לא יצא פתח במקריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא ערבות פתח ביוצר אור בו כללו של דבר הכל הולך אחר חיתום ברכות ואמר חכמי התלמוד כללו של דבר לאתווי מאי לאו לאתווי כפ"ה לא כנון דאכל

(א) היכא דאית (אין בבית). (ב) דתנן לא שכחתי (בית); מעשר שני ה' י"א: ולא שכחתי (דברים כ"ז י"ג) לא שכחתי מלברך ומלהזכיר שמך עליו. ועיי' הגהות דקדוקי סופרים. (ג) המוקף כרכוע חסר גם בבית תלמוד והשלטנו עפ"י הנמרא. (ד) פתיחתו (בית). (ה) או על השכר או על הפת (בית). (ו) רבותינו חכמי התלמוד (בית). (ז) בורא (בית בשבוס). (ח) חתום הברכות (בית). (ט) שבהיל השלם סוף ס"י קס"ה.

תמרי ובספור נהמא אבל פתח
 בדגמא ומיין בדמרי יצא מאי
 (אמר הון) [מעמא] תמרי נמי מיון
 זיינו ויש להפוך זה ולומר אבל
 נהמא ובספור דתמרי אכיל וברוך
 אתמרי לא יצא ויש לנו אנחנו
 לום כי אם התחיל בברוך וכוונתו
 לברך על קריאת הגבר וראה את
 הברך ונמלך להפכה על הברקים
 צריך לחזור ולהתחיל בברוך אתה
 בכונה שנייה. ויש אשר נסתפק
 לו הדבר הזה ושאל ואמר כי
 המכרז על כוס של יין או שכר מרס
 שתורו איך נמצאהו מתחיל בשל
 שכר ובסמים בשל יין והלא באי
 אמיה שוין כזה וכזה ובפתיג או
 שניב היא התמלה והיא הסיום
 ואיך אפשר למצוא אותן בורא
 שניב או שהכל בפתיג והלא אין זה
 ברכה אף לזו. ותשובת השאלה
 הקשה הזאת היא מה שהקדמנו
 כי כל הברכות צריך אדם שיכוין את
 לבו בתחלת פתיחתו על מה הוא
 מברך כי אם התחיל בברוך וכוונתו
 לברך על הלחם ונמלך להפכה
 על התמרים צריך לחזור ולהתחיל
 בכונה שנייה לפיכך אם אמר
 ברוך וכוון ליין ולהשלימה שהכל
 יצא ואם אמר ברוך וכוון לשכר
 והשלימה ליין לא יצא שהכל
 הולך אחר התמימה.

דבר לאיתווי מאי [לאן] לאיתווי כי האי נוונא. לא.
 כגון דאכל תמרים וקאסבר דאכל נהמא פתח כנהמא
 וסיים כתמרי נפיק מאי [מעמא] אמ' מוזן א' תמרים
 נמי מוזן זיינו. ויש ב' לנו לומר אנחנו כי אם התחיל
 [בברוך] וכוונתו על קריאת הגבר וראה את הברך
 ונמלך על הברקים צריך לחזור ולהתחיל בברוך אתה
 יי בכונה שנייה. ויש שנסתפק בזה ג' ושאל ואמ' ^א
 כי המכרז על כוס יין או שכר טרם שותתו [איך]
 נמצאהו מתחיל [בשל שכר ומסמים בשל] יין [והלא]
 באי אמיה שוין ר' כזה וכזה וכורא פיה או שהכל
 [היא] התמלה והוא הסיום ואם תאמר אפשר למצא
 אותו בורא שהכל נהיה בדברו או שהכל בורא פיה
 והלא אין זו ברכה ולא אף זו. ותשובת השאלה ה'
 הזאת היא מה שהקדמנו כי כל הברכות צריך אדם
 שיכוין לבו בתחלת פתיחתו על מה הוא מברך
 כי אם פתח אדם ו' בברוך וכוונתו לברך על הלחם
 ונמלך להשיכה ז' על התמרים צריך לחזור ולהתחיל
 בכונתו בברוך שניה לפיכך [אם] אמ' שהכל
 נהיה יצא ואם אמ' ברוך [וכוון] לשכר והשלימה
 ליין [לא] יצא ח' שהכל הולך אחר התמימה ז'.

ואחר אשר ערכנו כל אלה [נשוב] לומר כי ידענו שחכמתם י' כולם
 גלויות לכם ולמשיבולים ידועות בדבריהם אבל הבחורים המתחילין מהם חייבין
 ללמד לשומרים [ולעשותם יא] כי המתקסק בברכות ככל יב' זמן נקרא ירא
 שמים כאשר יג' אמרדל יד' ירא שמים יוצא ידי שתיהן, וגם ירי כולם יו'
 וגם נקרא חסיד כאשר אמרנו יז' אמיר יהודה האי כאן דכעי לכהוי חסידא
 יקיים טילי הנייקן רבינא יח' אמ' טילי דאבות אי נמי דברכות וגם הוא נקרא
 אדם גדול כשיהיה גדול בברכות כאשר אמרנו יח' משתכחי ליה רבנן לדי זורא
 דארם גדול הוא ובקי בברכות והוא אמ' להם כשיבואו לירכם הביאוהו אצלי יט'.

(א) הון (בית). (ב) סכאן עד בכונה שנית (בית המר). (ג) ויש אשר נסתפק לו
 חתר הזה (בית). (ד) בכיז כאן משוכש. (ה) הקשה (בית). (ו) אם התחיל (בית).
 ז' להפכה (בית). ח' ועי' עוד: גרסת הגאונים, אוצר הפירושים צד יז סי' לז-ל"ח.
 ט' תחום הברכות (בית). י' שחכמותם (שם). יא' ולמברם ולעשות (שם).
 יב' על כל (שם). יג' סכאן עד אמרנו (חצר שם). יד' ברכות ל"ט צ"ב; שבת ס"א.
 טו' כי ירא אלהים יצא את כלם (קהלת ז', י"ח). טז' פיק לי ע"א. יז' כן
 הוא בכתבי יד ובראשונים (עי' הגהות ר"ס שם). יח' ברכות ל"ח ע"א. יט' לודי (שם).

ועתה ראו אחינו א) והבינו והשכילו כי יוצרנו רחבין לנו כל צרכינו ויצר לנו כל חפצנו להועילנו כל רצוננו ולא [לנו] לבדנו עשה זאת כי אם פ) חסיד פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון ואפי' לכהנה ולבני עורב אשר יקראו שנא' (תהלים קס"ו, ט') נותן לכהנה לחכה לבני עורב אשר יקראו.

[כאן מתחיל בכ"י (1): רין מים אחרונים שאין צריכין ברכה. (2): „ברכת מגן“ ששאל... (תשובת רש"י, הפשט משמונים, סי' א' ופרדס כ"ג ע"כ: רפוס ווארשא ני"ח ע"פ ר"י). (3): „דין תימוך, גוי ששכח ירו בחימוך“ (ד): אחרונים ותפוחים ותבשילים וגודגודות מברך לפניהם ולאחריהם (והוא שכא בכ"ת סוף צד 384 כתוב לשערי ברכות: „כל דבר שגדולו מן העץ כגון אתרוגים ותפוחים ותבשילים ותכרשיות וגודגודות“ וה' ווייס לא הכדיל בינו וכן גוף שערי הברכות *). ולפיכך יגה גם החוקר ר"א אשמוציצר לחשוב את זה לשער ה"י"ב (ע"י בהערותיו לראכ"ה ח"א צד 98 אות 14. ובמקום: 366, 365 צ"ל שם: 386, 385). והסיוס של „שערי ברכות“ אשר לפניו, הלא מוכיח כי זה המוסף הבא אחריו איננו כולל משערי ברכות לרבנו שמואל בן חפני. ואח"כ דין מתפלל. המתפלל בחול והגיע לאתה חזון וצעה (כמו שהוא בכ"ת כסוף שערי ברכות. צד 386. אך שם: „מתוך אליו מררש בפסוק ותכליה שבע שני השבע“, וכאן אין זה). ואחריו: תקון שררות (רין כתובה; כתובת אלמנה וגרושה; כתובה ראירכסא; תנאי כתובה; מתנה; צואה; טופס גס; גם הליצה) כמו שהוא גם בכ"י אסור והיתר שממנו נדפס טופס שערי ברכות בכ"ת (ע"י שם שנה כי צד 293). ועל אודות הכ"י הזה ככלל, עיין א. מרכס גנוי-קדם ג' צד 9-58.]

א) וכו' (ב"ת). „מן הברכים האלה נראה שכתב רבינו שמואל בן חפני את החבור הקבן הזה כסכת שאלה שבקשו ממנו להבר' לחם דינו ברכות בקצרה“ (וייס). ב) כי אם אל כל החיים כדכתיב פותח את ידך (ב"ת).

* גם בחלוקת השערים נשתכס הראיה ווייס מאד. וכך הוא אומר: „ככ"י שהיה לפני נשטפו הציונים משער ז' ושער ח' [משער ח' לא נשטפו, כי אם חלק ב„השער התשיעי“]. ובמקום שער תשיעי כתוב: „פרק (!) השער העשירי“ וכבר תיקנתי בפנים“ (דויד ח"ד ויזלכא תרע"א צד 173 בהערה הנמשכת מצד 172). ובפנים שם כתב בשעות: „השער השביעי (!) רכרים הכאים שלא נחמת הסעודה. השער השמיני [צ"ל: בשביעי!] הקדמת ברכות. השער התשיעי [צ"ל: השמיני!] כללות. השער העשירי [צ"ל: תשיעי!] צמירת ברכה אתה“. וכן פעה דבריו בהערה שם שכתב: „וכדבריו [של רבי שמואל בן חפני] בשער העשירי [צ"ל: תשיעי] מוכח כתיקוניו ששיתו [לא בגוף שערי ברכות, כי אם במספר השערים כדויד שם!]“, „הקדמת ברכות“ יער בפני עצמו שכן כתב שם: „לפי שאירשנו בשער הקדמת ברכות“, הרי שהוא שער בפני עצמו“. אך הנה כאמת לא כתוב שם כלל „בשער“, כי אם: „כשרק הקדמת ברכות“ (ע"י לעיל סוף צד 6, בכ"ת שנה ב' צד 381 שורה ז' וכתוצאה ממתדת בכ"ת צד 6 שורה ז' למטה). ובכן, „גםל פותח בבירא!“

ב.

שער בדיקת הבשר מן החלב וזמן הגידול משערי הנאון
רבי שמואל בן חפני ז"ל.

דף אחד כתב-יד בסוף ספר „שערי דורא“ (כ"ו אדלר 578) כמות המדרש לרכנים
במורה, ויודיו ר' אלכסנדר פרנץ. מרכס כסוכו העירט עליו. כתוב הוא על
קלף בלתי חלק ואותיותיו איפוא מבושמשות ורק בקושי הן נקראות. והוא כנראה,
אותו הכ"ו שרשם הח' הרמב"י במפתח לחבורי רב שמואל בן חפני בסוף
„זכרון לראשונים“ מחברת ילושית (צד 57): „שער של (?) בדיקת הבשר מן
החלב וזמן הגדול שהן מלאים דם—כ"ו רד"א (קתלת רוד Nr. 1484.4.0; 4; ויש נאמר
בפועל: מיסוד של ר' שמואל בן חפני הנגיד)“. וכן הוא לפנינו כאן.

שער זה נוסח הוא איפוא על השערים של רב שמואל בן חפני שכבר צין
הרמב"י ב„זכרון לראשונים“ שם: שער ברכות (הערה 108, 87). שער
בדיקת חמץ (88). שער עדות (84). שער שחיטות (84, 86, 89) ושער
ברכות (הערה 107). ועוד להוסיף שם עוד ציון מפורש כשם שערות. שמשמש
מהרמב"י, והוא באור זרוע ה' מפרש ס"י תכ"ג: ובשערים דרכינו שמואל בן
חפני הכהן כתב: לקחה ככוליא אחת כלא מוגלא ולא הגיעו לקום הריח כשרה"י.
בתוך השער מיסוד ר' שמואל בן חפני נבנסה פסקא מאוחרת הזכרת הן בענינה והן
במגנטה כאספת-חוק. והבדלתי כינה ובין מיסוד כתתי רות בין הדבקים וכשומי אותה
באותיות קטנות וגם היא מתחילה בלשון „ועל“ כאלו היתה מיסוד ה„שער על“...

הלך שער על בדיקת הבשר מן החלב וזמן הגידול שהן מלאים דם
שכל האוכל שהן חייב כרת שני ונתתי פני בנפש האוכלת הדם ונברתה
וגו' ובחלב כתוב כי כל אוכל חלב ונברתה וגו' והוא מיסוד
רבי שמואל בן חפני הנגיד ז"ל.

צריך ליטול בן הזמים שבחיים משני צדדין הלשון וחיתתו וחוטיו
שאחורי האזנים שהן מלאים דם. ויטול קרום שכמות הראש משום גידול אדומי
קטנים שיש בהם דם. ואסור לבשל מוח של ראש אלא אי"כ קולף מעליו הקרום.
אבל צולאו ואח"כ מבשלו מותר. ויטול כל החוטין שבצואר סמוך לגרנת שהן
אסורין משום רבם. ואפי' אם צלה הבשר צריך לחותכן ולהוציא משם הדם.
וגידי צואר לפי שהן מלאי דם. ואם צלה הבשר עמהם הדם נקדש בתוכו והם
מזרקי שאמרו חכמים בתלמוד א'. אסור לבשל החזה עם החוטין שבתן שהן
מלאים דם, אבל השומן שבו מותר. והרומין שבזרוע ושכיד שהן מלאים דם.
ונראי' בזרוע מבחין ויודי' בתוך הכתף ומתערבין עם החוטין שבכרף. ובין
הצלעות אסורי' לבשל עם הבשר. וכן חיטתא שבכתפוס, אבל לצלותו עם בשר
מותר. וצריך ליטול כל חלב שבכח"יות שלמעלה ולמטה. והקרום שתחת חלב
והגידול והחלב שבתוך הכליות. וכל החלב של העצמות שעל הכסלים ועצמו
התוליות שתחת הכסלים יטול וישליכם, ולא ישאיר מהם אפי' אחד ויטול כל
החוטין שתחת השדרה. והחלב ב... משני צדדין וחוטו שבו. ויטול החלב שהבשר
(א) הולין צ"ג. ב) כאן מלה מבושמשת ככ"ו ולא יכלתי לקרותה.

חופה שהוא בצד השדרה בין השדרה ובי הכסלים. ועוד צריך ליטול הקרום שעל הכסלים וחוטמי שבתוך הכסלים שהן ה' חוטמים א' ומובלעי' תוך הכסלים. והן ג' בכסל ימין שכל אחד נחלק [לבי חוטמין ובי בכסל שמאל שכ"א נחלק] לג' חוטמין. ומספר כולם י"ב חוטמין שבבת ליים ויהטט אחריהם עד שיטול כלם ולא יניח מהם אפילו כחוט השערה לפי שהן אסורי' משום חלב ויטול חיטתו משני כסלים עם החוטמין שבהם והיכן הם בזכר סמוך לבציע ובנקבה סמוך לשרים. ואסור לבשל הכצים אא"כ קורף הקרום שעליהם משום גידו' קטנים אהזמים שבהן. ותייב ליטול כל גידו' הירך. ויוציא גיד הנשה וחופש בשני האטמות. ואל ירכים בכל מקום שימצא שם חלב ומשלים. ויחתוך ראשי העצמות שבירך שבתן שרשי גיד הנשר ויחתוך צומת הגידין שכל הגידין צומתין וכל גידו' הארכובה האמצעית יוציאם וישליכם. ויטול שמנונית של גיד הנשר שעל כף הירך שהוא אסור. ויטול החוטמין שבשוקיים שהן ה' חוטמין. ויחתוך ב"י אמצעי' הרגלים והידיים של בהמה ויוציא משם החוטמין שבהם שהן ה' ויטול כל החוטמין שביריאה. וגם יבקע היריאה בין סימפון לסימפון. לב קורעו ומוציא דמו וחותר עוקצו של לב ומשליכו. נהותך את אוני חלב שהן כנגד היריאה לפי שיש בהן חוטמין' מלאים דם. ויטול את החלב ואת הקרום שע"ג טחול ויוציא החוטמין שבתוך הטחול שאסורי' משום חלב. ויטול את כל החלב שע"ג הקיבה משני צדדין. ויטול גם את החלב שעל ראש הקיבה. מקום שנחתך בן הקיבה צריך לבודקו עד אמה שלימה. ואסור לאכול חוטמין דהדורא דכנתא אא"כ צולה אותם. וכן החלב שעל בני מעיים ובני מעים מקיפין אותו והחלב והחוט שבראש כרכשתא שהוא פי מכני' ההולך על טיעי הגדול והעב' והשומן. ואותו החוט סוכב והולך על כל בני מעיים. ואסור לבשל הכבד בין לבדה בין עם שאר בשר. אבל אם צד"או ואח"כ אם רוצה לבשלו הרשות בידו. אבל הטחול מותר לבשלו אפי' לכתחלה שכן כפורי' בתלמוד ג' הני כבדא אסור לבשלו אבל טחול שומנא בעלמא הוא כי הא דשמואל עביר ליה הכשי"א דטחלא כיומא טבא דעביר טילת' פי' ביום שהקין דם. ואם רוצה ליצלות את הכבד עם הבשר אחר חותכו ומשום את הכבד למטה והבשר למעלה דקיל ג' הכבד אסור' ואינה נאסרת. והלב אם קורעו שתי וערב וטולתו יפה מותר לבשלו אפי' בקדרה. לכן אסורי' חמטים ד' שאני לב' דשיננא. פי' אינו בולע ואינו פולט. הכליות אסור לבשלו בקדרה משום אל תיטוש תורת אמן ה'. כלומר מנהג אבות תורה. ואבות נהגו ליצלות ולא לבשל.

(א) חולין ע"ג ע"א: חמטא חוטמי אית ביה ככפלא תלתא מימינא ותרתוי' משמאלא. תלתא מפצלו להרי' תרי' תרי' מפצלו לתלתא תלתא. (ב) חולין ק"א. (ג) חולין שם. (ד) פסחים ע"ד. ושם: דשיננא. (ה) ע"י חולין ע"ג ע"א.

ועל אותו הנקרא בלעז בלונביל לונביל (א) ובלשון כנען לדבץ שנמלה בקדירה זה היה מעשה כמנצח כימי הגאונים והתירו התבשיל וגם... באכילה. ולדברי אותן שהיו אוסרין אותו על בישולו על דברת שיש בו מקום חלק ואומי כי אינו קולם שם את המלה והוא עלול על שאינו פולם את הדם השיבו הרבנים ואומי הלא השוקיים הנקרא בלעז צינקרון (ב) ואחרים קורין אותו שינקריל ויש שם מקום חלק כיוצא בזה. ואעפ"כ אינו עלולין על מליחתו. ואנו מבשלין אותו. ואעפ"כ נהגו הגאונים שלא לבשל לונביל אלא לצלותו.

והכחל של בהמה ושל חיה מותר לצלותו אפי' החלב. אבל לבשל בקדירה צריך לקרוע שתי וערב וטחו ככותל וכולחו ואח"כ מבשלו לכדו שלא עם כשר אחר. ועין אסור לבשל עד שיצא מוח הראש. ויטול שני החוטין משני צידי הצואר אחד מימין ואחד משמאל ויוציא החוט באמצע הצואר שמלאין דם. ואם רוצה לצלות העין אינו חושש. ואסור לבשל הבשר עד שיריח במים קרים וכולחו וחרר וכדיתו במים ראמר שמואל (ג) אין הבשר יוצא מירי דמו עד שיריחנו וימלחנו.

נשלמו בריק' בשר בן החלב וכן החוטין שסערי הגאון רביי שמואל בן חופני זצ"ל.

(א) „וגזבהו של אותו הלב שפירשתו... מכוסה כמתנים שקורין לונבילש (Lombes בערפתית) בלעז ובלשון כנען לדויניא... (אויז היא סיד ע"א). וצ"ל: לדויניא, ולא: לדויניא. וכן בכ"י לסור יורד סי' מ"ה: בפולין לדויניא (ע"י הרבני: היהודים ושפת הסלאוויים, צד 56 אות כ"ה). [וכן בפירוש לסור יורד סי' ס"ד: שקורין לונביל והוא שקורין מרפה לירוויק. וע"י רש"י חולין צ"ג ע"א ד"ה: תרבא דקליכוסתא — הרב ר' יוסף הלוי, ראשון לציון; „נהגו בלונביל שקורין לירוויק לצלותו, רמ"א יורד סי' ס"ה סעי' ד'. ועיין רש"י ויקרא ג', ד'. וחולין צ"ג ע"א ד"ה: האי תרבא — מר אברונין, תל אביב].

(ב) ע"י רש"י חולין ע"ו סעי' ד"ה: רפרעי מבחי: כשמנקרין אותו צינקרון... וכן בתשובות הכמ"י צרפת ולותר צד 42 סי' ס"ב: „שקורין בלעז בונקרין“. וצ"ל: צונקרין Sans crine. ע"י שם ס"ג ע"א [ע"י אור זרוע ת"א סי' המ"ד, תמ"ח ד"ה: המנקר וסי' תמ"ט — ר"י הלוי].

(ג) חולין ק"ג ע"א.

ספר האורה

כולל פסקי דינים והלכות

מיוחס

לרבינו שלמה בר' יצחק ז"ל

הגדוע בשם רש"י

חלק ראשון

יצא עתה לאור עפי' כתב יד ישן נושן שנשאר מעובן הנאון חיד"א ז"ל והביאו בספרו שם הגדולים אות א' סי' 76. והשנתיו מהרה"ג החכם הכולל מוהר"ר יצחק רפאל אשכנזי רב באנקוני באטליא. ועם השואה עם עוד שלשה כתבי יד אחרים. א) הנמצא ביד החברה הנכבדה כל ישראל חברים בסאריה. ב) כ"י מאוצר הספרים באקספארד קובץ 563. ג) כ"י ניכ מאקספארד קובץ 564. שהיה מלפנים בעקד הספרים של הרב החכם הגדול מוה"ר חיים מיכל מהאמבורג. והובא באוצרת חיים אות ה' סי' 174. גם עפי' השו"רים אשר נרספו בסדרם הגדול דפוס קונשטאנטינא שנת ה' תקס"ו.

זיוד ומסודר עם הערות ותקונים ומראה מקומות מתלמוד בבלי וירושלמי וספרי נאונים קדמונים. ועם מבוא גדול בראש הספר.

ממני

שלמה באבער

מלבוב.

הוצאה לאור והפצת ספרים

"יהדות"

בני-ברק

תש"ם

(ח) נעורת נסה חיישינן. דקה לא חיישינן (ט) חול הנס חיישינן. חול הרק לא חיישינן
 (י) קוטמא נהילא חיישינן (יא) [אבק] דרכים לא חיישינן. (יב) חבנא ועבד (כווני) [כונא]
 חיישינן. לא עבד (כווני) [כונא] לא חיישינן. (יג) חושי וכל דמנייהו חיישינן. (יד) שערי
 וכל דמנייהו לא חיישינן. (טו) כל מיני קטניות לא חיישינן. לבר מחימצי והפצי.
 (טז) כללא דמילתא כל דחביש לא חיישינן. כל דסריך חיישינן. (יז) ועוף שניצוד בדבקה
 בדה גפא כשירה. (יח) בתרי נפא טריפה. (יט) ואי שהא ומסניא כשירה. (כ) זכרים
 המנחין זה את זה אין בהם משום ריסוק איברים. ואי נפיל לארעא חיישינן. (כא) הני
 דיכוי [דנתקי] [דפתקי] גנבי יש בהם משום ריסוק איברים. (כב) [בית המטבחיים אין
 בהם משום ריסוק איברים] צפרניו נועין בקרקע עד שמיניע לארץ. (כג) נפילה שאמרו
 צריכה בדיקה (כד) כנגד כל החלל כלו. אם שהתה מעת לעת אינה צריכה בדיקה
 וכשירה. (כה) עמדה אינה צריכה בדיקה מעת לעת. (כו) עקרה ידה לעמוד. אף על פי
 שלא עמדה [עקרה] רגלה להלך. אף על פי שלא הלכה. (כז) ורב חסדא אמר ננערה
 לעמוד אף על פי שלא עמדה. וספק דריסה עד דמלייא ליה תריסר ירחי שתא אסור.
 (כח) והיכי דמידרסא חיותא צריך בדיקה (מספק) (כט) [מכפא] דמוחא ועד אשמא.

הערות

שם איחא דקמא חיישינן ופירשני נעורת שכרי ובעולין הנקטין מן הפשתים כשמתפצין אותן. גם לפנינו
 בנמרא שם דקדקתא לא חיישינן. ופירשני דקה מן הרקא וגם הוא נעורה. (ט) חול הנס. שם רף ניב
 רעיא. (י) קוטמא נהילא. שם ניא עיב. עיש בפירשני. (יא) אבק דרכים לא חיישינן. ציל חיישינן כמו
 שהוא בנמרא שם. (יב) חבנא ועבד כונא. כציל הוא שם. עיש בפירשני וכן הובא בערוך ערך
 כונא. ופי' חבילה. וכן הוא לנכון בכל כיו. (יג) חושי וכל דמנייהו. שם שב. (יד) שערי וכל דמנייהו
 לא חיישינן. בנמרא שם הני חיישינן וכתב שם במסורת הש"ס. גי' סהריב שיף לא חיישינן. (טו) כל
 מיני קטניות לא חיישינן לבר מחימצי והפצי. בנמרא לפנינו נירסא אחת כל מיני קטניות אין בהם
 משום ריסוקי איברים לבר מן רוביא חימצי אין בו משום ריסוק איברים. הפצי יש בו משום ריסוק
 איברים. עיש בפירשני. אולם גי' הערוך בערך הפצי כל מיני קטניות לא חיישינן לבר מחימצי והפצי
 הוא כירסת האורה. רק לפנינו היתה הגי' המצי בהיא. ועיש בערוך הסלם גם בערך חסקי ר' ושמ
 נורס לבר מחימצי. וכן הוא העיקר עיש. ובפרסם נשמטו המלות. כל מיני קטניות לא חיישינן ונשאר
 רק המלות לבר [ציל לבר] מחימצי והפצי. וראיתי בכ"י ב' הגי' ניב הפצי בהיא אבל בכ"י א' גי'
 הירסא חפני בחיית. (יז) כללא דמילתא כל דחביש לא חיישינן כל דסריך חיישינן. וכן הוא בכל
 כיו. ובנמרא שם הירסא כללא דמילתא כל טידי דמסרוק אין בו משום ריסוק איברים לא מסרוק
 יש בו משום ריסוק איברים. ועיש בפירשני. ובפרסם הירסא משובשת כללא דמילתא כל דחפוק
 חיישינן כל דסריך לא חיישינן. וציל כמו לפנינו ובכ"י האחרים. (יז) ועוף שניצוד בדבקה. עיין בנמרא
 שם ובפירשני. ועיין בערוך השלם ערך דבק. (יח) בתרי נפא טריפה. עיש בפירשני. (יט) ואי שהא
 ומסניא כשירה. בכ"י א' ובי' ואי שהיא וקייסא ומסניא כשירה. ובכ"י ג' ואיסתויה [ציל ואי שהיא]
 וקייסא ומסניא כשירה. ובפרסם גי' שהתה וקייסא ומסניא כשירה. (כ) זכרים המנחין. חולין ניא עיא.
 (כא) הני ריכרי דנתקי גנבי. בנמרא שם הירסא הני רוכרי רנכבי. ועיש בפירשני גם הני שם אין חוששין
 משום איברים. ובפרסם הני דוכרי דפתקי גנבי יש בהן משום ריסוק איברים והינם כל דמחורין מחמת
 יראה אבל מחורין סהתה תשובה [השכרה] מעליא עבר. והוא כלשון המרא שם. (כב) בית
 המטבחיים. הוספתי כמו שהוא בכל כיו ובפרסם. והוא בנמרא ניא עיב. וגם הכיום צפרניו נועין. הוא
 בנמרא שם. (כג) נפילה שאמרו. נמרא שם. וסכאן מוכא. בתמים דעים בכ"י. סיי קניה. (כד) כנגד כל
 החלל כלו. בנמרא שם כנגד בית החלל כולו. וגם נירסת רשיי כנגד כל החלל. וכן בתמים דעים כנגד
 כל החלל כולו. (כה) עמדה אינה צריכה בדיקה מעת לעת. בנמרא שם עמדה אינה צריכה מעת לעת
 בדיקה. ופירשני עמדה אמתניתין קאי שפלה מן הג' ועמדה ולא הלכה אינה צריכה שהייה מעת לעת.
 (כו) עקרה ידה לעמוד. בנמרא שם הני פסטה ידה לעמוד. וגם בתמים דעים כביא עקרה ידה.
 (כז) ורב חסדא אמר. שם שם. (כח) והיכי דמידרסא חיותא. בפרסם בטעות הובא דמידרסא חיותא. ציל
 דמידרסא. (כט) מכפא רמוחא ועד אשמא. עיין חולין ניר עיא. ועיש בפירשני. ובתוס' שם דיה אילמא.

ובכל דוכתא דכי מינקיב מישרפא מינה (ל) אי איכא סומקא להדיא מדיפה. וסימן
למדיפה שנים עשר הודש בזכרים ובנקיבה אם ילדה תוך שנים עשר הודש (ה) שרייא
לאלתר :

[קו] הלכות גיעולי בצים.

(ה) גיעולי בצים מותרות. (ו) ומאי ניהו הני ביעי דאזובניהו תותי זנתא למיעבדינהו
אפדוהים ודחקינתיהו זנתא ולא יתיבא עלייהו. אי נמי בצים [דסבגן] מארעא
דלא עבדן אפדוהים שריין. וליכא למיחש להו דילמא ארהישו. וכיעתא דרמיא זנתא
ולא גמר קליפתן החיצונה שרייא. ולית בהו משום אבר מן ההי. (ג) וכיצה סמאה
אסורה (ד) וכיצה מריפה אסורה. ואפדוה של ביצה מריפה מותר. (ה) והיכא
דאיעיבא ביצה מריפה בהדי בצים אחרות. אפילו בארץ כולן אסורות. דביצה השונה
היא ולא כשלה. (ו) ואית דאמרי כי אמרין דלא כשלה. היכא דנולדה בשבת ויום
טוב. והוי ליה דבר שיש לו מתירין. ואפילו בארץ לא בטיל. אבל ביצה מריפה דאין
לה מתירין ודאי כשלה. (ז) וצריכה רובה ביצה וששים והיא אסורה. כששים ואחת
והיא מותרת. והני מילי דאית בה אפדוה. אבל ביצה של עוף טמא שנתבשלה עם
ביצים שהורות אינה אסורה. ואינה צריכה שיעור. דקיימא לן דביעי ולא כלום.
(ח) וכיצה האיכתכשיל בהדי בישרא (ט) אסור למיכלא כהלבא. דאמרין בלעה מן
בישרא :

[קו] הלכות איסור חלב ודם.

(ה) אסור למיכל כבדא בקרידא. אלא היכא דטוון ליה מעיקרא ושלקו ליה
בתר הכי. אבל אי שלקו ליה מעיקרא אסור. והני מילי כבדא. (ג) אבל טהלי שמנא
בעלמא הוא. (ג) והלכתא בין כבדא בין טהלי ומישפודינהו כשפודא תותי בישרא שרי.
עלוי בישרא אסור. ולדידן אסור לגמרי בין תותי בישרא. בין עלוי בישרא לפי

ה ע ר ו ת

בפרס בשקות מכפא דאפסא ועד מוחא. וציל מכפא דמוחא ועד אפסא. וכיה לנבון בכיזי אי ובי
ובתמים דעיב. אבל בכיזי כי בשקות מיפא דמוחא עד איפסא. (ל) אי איכא סומקא להדיא. כיה בכל כי
נס בתמים דעיב. אבל בפרס בשקות אי איכא תומקייא להריה. (ל) שריא לאלתר. אחר זה כתוב
בכייזי כי סליקו הלכות מריפות. ובכייזי אי סלוק להו הלכות צימת הנידין ושבורת יד והגל ועצם ועצד
בכהמה ועוף ודריסה ונפילה :

[קו] (ה) גיעולי בצים מותרות. חולין סיד עיב ופי' גיעולי בצים עיין כרשיי שם. ובתוס' שם דיה גיעולי
והביאו בשם הערוך שפי' שהכו התרנוולת על בית רחמה ומפלת בצים שלא נמרו. ולשון
גיעול כמו שורו עיבר ולא יגעיל (איוב כ"א). ולא נמצא זה בערוך שלפינו. וגם הראש חולין פי'
סי' סיב הביא פי' הערוך ועיש כמעדני יום טוב. (ג) ומאי ניהו כוי. כל זה הוא לשון בההיג הי'
ביצים (דפוס וויניציא דף קליא ע"ד). (ג) וכיצה סמאה אסורה. זה ליחא כבהיג. (ד) וכיצה מריפה
אסורה. כהיג שם. והוא סמרא תמורה. ליא עי"א. (ה) והיכא דאיערבא ביצה מריפה בהדי בצים
אחרות. כהיג שם. ובתשובות הגאונים שערי תשובה סי' קצ"א. והוא סמרא ביצה כי עיב. (ו) ואית דאמרי
כוי. לא נודע לי לפי כוון בזה. (ז) וצריכה רובה ביצה כששים והוא אסורה. כבהיג שם הובא אסור
רב נהמן ביצה כששים ואין ביצה מן המנין והי"מ כביצת אפרוח. והוא כחולין ציו עיב. (ח) וכיצה
ראובשיל בהדי בישרא. כהיג שם. וכן הוא בתשובות הגאונים שערי תשובה סי' קצ"א. (ט) אסור
למיכליה כהלבא. כיה בכל כייזי. גם בשערי תשובה שם. אבל כבהיג הני אסור למיכלא בכמכא. ופי'
מין תבשיל לקטוח מעודה שיש בו נסיכוו דהלבא והמאה. עיין ערוך השלם ערך כמד :

[קו] (ה) אסור למיכל כבדא בקרידה. ר"ל אם נתבשל בקרידה. ועיין בחולין קי"א עיב. (ג) אבל טהלי
שמנא בעלמא הוא. שם שם. (ג) והילכתא כוי. שם שם. דרש מרסר הלכתא בין כבדא בין
כתלי תותי בישרא כוי עיש כשישי' ובתוס' שם. ועיין בספר יו"ד סי' מ"א. ובעל ארחות חיים ח"ב
ע"ד 356) הביא והריש י"ל כתב כוי. וכוון למאמר האורה שלפינו. וגם המדרכי חולין סי' תליא

שהשפודין שלנו שוכנין אצל האש. ופעמים שמים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון. אבל הם היו תולין בתנורים שפיהם למעלה. (ד) ואי איכא בי רוני תותי כבדא אסור (ה) דרמי דכבדא קפי :

[קנ] דין הכהל.

(א) הכהל קריעו ומוצא את הלבו. לא קריעו אינו עובר עליו ומתה בשלו בפני עצמו בהלבו בקריה הדשה מותר. (ב) כיצד קריעו שתי זעריב ומהו בכהל. ושירי לבשולי בקריה. והיני דלא עביד ליה הכי שרי למשווייה לכתחילה אבל לבשוליה לכתחילה לא :

[קנ] דין כבד.

(א) כבד שנמצא בתבשיל והוא ניטל מן העוף לנמרו. ואחד בן נתבשלו בין בצלי בין בקריה עם התבשיל ושאר הבישר משערים כשישים בין הבישר ושאר תבשיל דבישר לאו מין כבד הוא. שהכבד דם הוא. אלא שהתורה התירה כנגד הדם. ובשר העוף והמיק והירקות הוה ליה מין בשאינו מינו ומשערינן ליה בשישים כשאר איסורין שבתורה בנותן טעם שהם בשישים. (ב) אבל אם התך העוף ונשאר הכבד עם אבר אחד מן העוף. כל אותה התיכה שהאבר תלוי בה נדונית ככבד. וכוליה הוא התיכא דאיסורא. ובי משערינן ככוליה התיכא משערינן. שצריך להיות שישים כנגד כל אותה התיכא כולה. ומיהו עוף אף על גב דלענין שיעורא נידונה ככבד. לענין מינה לא והשיבה ככבד אלא ממין העוף שהוא. ואם אין בקריה ממין אחר ישישים באותה התיכה לא בטלה. ואפילו במאה עופות ממינה דהא מין במינו הוי דאלו הכבד כשהוא לבדו נחשב הכבד כעוף ובמיק ובקיבה רבולהו לאו מין כבד הוא. אבל עכשיו כהשכב דבוק בהתיכת העוף הוי כל ההתיכה אסורה ומסלקינן כל מין כמי שאינו. ואם נשאר במיק ותבשיל שישים בכל ההתיכה שהכבד תלוי בה מותרת. התיכה עצמה אסורה. ואם לאו הכל אסור. דכולהו סבירו להו דמין במינו לא בשיל. והתיכה עצמה נעשית נבילה. ואוסרת כל ההתיכה כולן. וכולהו סבירא להו (ג) דכל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלה. אבל כשהכבד לבדו ואין בתבשיל שישים כמותו. התבשיל והכבד מותר (ד) כדאמרין הכבד אוסרת ואיזה נאסרת ואם מתובלת אוסרת ונאסרת :

הערות

הביא ומסק רש"י משפודין דירן לעולם אסור וע"ש. (ד) ואי איכא בי רוני. שם. וע"ש במירשיי. (ה) דרמא דכבדא קפי. שם. וע"ש במירשיי :

[קנ] (א) הכהל קריעו כ"י. משנה הולין קיש ע"א. (ב) כיצד קריעו. בגמרא שם קיש ע"ב :

[קנ] (א) כבד שנמצא בתבשיל. בב"י היריא מהובר זה לסימן שלפניו. אבל הוא דין לעצמו. והוא דין כבד. לכן רש"י סימן בפני עצמו. וכל הסימן הובא בספר תמים דעים סי' קניג ומתחיל כהוב בספר האורה כבד שנמצא בתבשיל. ובדין כבד עיין בפרד"ס סי' דכ"ב ורכ"ד (לא בשם האורה) ועיין בתשובות הכמו צדפת סי' ע"א. ושם הובא תשובה בשם ר' יצחק בר יהודה ז"ל. וכן עיין שם סי' ע"ב ובתערות הרב הר"י מיללער. (ב) אבל אם התך העוף ונשאר הכבד. עד סוף הסימן הובא בארחות חיים ח"ב (נד 355) המתחיל וריש זיל כתב. וכוון בזה לספר האורה שלפנינו. (ג) דכל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו. הולין קי ע"ב. (ד) כדאמרין הכבד אוסרת. שם ק"א ע"א :

[קו"ב] דין לב.

(ב) ולב שנתבשל בדמו שלא נקרע אסור כל זמן שלא יקרענו. (ג) כדאמרינן הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר. (ד) ואיתי בבית רבי לב שנתבשל בקדירה בנופו של אפרוח נסרך בו כברייתו והתירו רבי בששים באפרוח. לפי שכל אפרוח נעשה חתיכה דאיסורא ובעינן ששים באותה חתיכה. (ה) ומאן דשחט בר יונה או אווזא ומטוי ליה בתנורא. לא בעי למלחיה ולמקרעיה. דכי בעינן קריעה ומליחה לקדירה. ובישול. אבל לצלי כיון דמנח ליה לבית השחיטה לתחת לא צריך לא קריעה ולא מליחה. כמו לקדירה. אבל ראש שלא נקרע ונתבשל עם המוח. בין נמלה בין לא נמלה אסור. מוליאחא לקדירה אסורה. אבל לצלי בשפוד או על גבי נהלים שריא. ודוקא שאין בו תבלין או ביצים אבל נתן בו תבלין או ביצים אסור. (ו) ומי ששחט אוזיים ותרנגולים ובני יונה והוציא הכבד שלהן והריחן ומלחן מבפנים ומבחוץ. ואחר כך נטל בשר שלוק ובני מעיין שלוקין וערב אותן עם תבלין וביצים ומלא בהם תרנגולים או בני היונה או האווזין וקשר אותם שלא יצא כלום ובשלהם בקדירה הכל מותר. ואם נשתייר מן הכבד ולא הכיר בהן עד לאחר בישול ודאי אסורין הן. כיון שהכבד אסורה לקדירה הוא וכל שעמה היכא דמתובלת. ואם איכה מתובלת אסרת ויניה נאסרת. (ז) ואסור לבשל את הכבד במים לבדו ולא עם הבשר עד שיצלה אותו תחלה על האש. ואסור לבשל המוח שבראש:

[קה] דין נקירת הבשר.

(א) המשה הוסי איכא בחיותא. תלתא משום הרבא. ותיתי משום דמא. דשהלא ודכפלי ודכוליתא משום הרבא. דידא ודלועא משום דמא. (ב) המשה קרמי איכא בחיותא (דכנהלא) (דשהלא) ודכפלי ודכוליתא משום הרבא. דמיקרא ודביעי משום דמא. (ג) ונפקא מינה להיכא דצלאן אלו משום הלב אסורין. ואלו משום דם מותרין. שהאור שואבת את דמן ועוד הנך דמשום הלבא התבינה ומלחינהו [אסורין] והנך דמשום דם

הערות

[קן] [ק"ב] (א) ולב שנתבשל. זה אינו מובא בתמים דעים שם. ועיין בעין זה בספר הפרדס ולא בשם האורה כי רמיה. גם בארנות היום היב (ע"ד 355) הובא זה ג"כ בשם הרי"ש ז"ל. והוא המאמר שלפנינו. (ב) כדאמרינן. תולין קים עיב. (ג) ראיתי בבית רבי כ"י. וכן הובא זה בארנות היום שם והוא הביא הלשון ומעשה בא לפני רבי. אולי תלמיד אחר כתבו בשם רש"י. או הם דבריו רש"י בעצמו. והכוונה לרבו של רש"י ועיין בתשובות הכמי צרפת סוף סי' ע"ב. (ד) ומאן דשחט בר יונה. זה הובא בספר האסופות כ"י דף מ"ד ע"א בשם ספר האורה. (ה) ומי ששחט אוזיים ותרנגולים. גם זה הובא בארנות היום שם. והביא כתב הרי"ש ז"ל מי ששחט כ"י. וכיון דספר האורה שלפנינו. (ז) ואסור לבשל המוח שבראש. וכן הביא הרמב"ם פ"ז מה' טאבלות אסורות ה"ג. וכתב עליו הרב המניר וז"ל המנהג הזה לא פשט בכל ישראל שאין מבשלין מוח של ראש. ובמקומותינו מוציאין המוח מקדרת הראש שהיא נתן בו. ואח"כ קורע הקרום שעליו ומולחו והרי הוא מותר אפילו לקדירה. ועיין בסור י"ד סוף סי' ע"א :

[קה] (א) המשה הוסי איכא. בכ"י חרדיא רשום דין נקירת הבשר. אבל בכ"י א"י כי וני רשום דין נקירת הבשר. והמאמר המשה הוסי איכא תלתא משום הרבא כ"י. הוא כנראה תולין צ"ג ע"א אפר אב"י ואיח"א רב ידורה המשה הוסי הו. תלתא משום הרבא. ומירש"י ה' חופי הו' ה' מקומה ובהם הוזכר של איסור. (ב) המשה קרמי. שם שם. (ג) ונפקא מינה כ"י. זה לא נמצא לפנינו כנראה שם. ותקתי המאמר כמו שהוא לנכון בכ"י א"י כי השמים המעתיק מן ומלחינהו. ע"ד ומלחינהו. ובכ"י ב' וני המאמר נקרא ג"כ בחסר. ובצ"ל ונימ להיכן הצלאן אלו משום הלב אסורין [אלו משום דם מותרין שהאור שואבת את דמו ועוד] ראלו דמשום הלבא א' התבינהו ומלחינהו אסורין והנך דמשום דמא א'

אי התכנינו ומלחינו [שרי. ד] והאי תרבא דקליבוסתא אזור וענוש כרת. וזה חלב שעל הכסלים. (ה) תרבא [דעל] וושהא דהובלילא וסניא דיבי. ועל [קרקשתא] [קשתא] דכרבשתא דלא מהבר בכרכשתא. (ו) ותרבא דהובלילא דהוא תרבא דעל כבדא. ותרבא דעל בוליתא (עם) [עד תרבא] חורא דתותי מתני דפסותא. (ז) דעל כריסא. ותרבא דניד הנשה. וקרמי והומי דכפלי והומי דבוליתא ודקרמי ודכוהלא כולדו אסורין. משום כל חלב וכל דם לא תאכלו [ויקרא נ' י"ז]. (ח) תרבא דלבא שרי. (ט) צריך שיוציא כל מוח שבראש. (י) וצריך שיקה כל החלב שעל הכליות. ושלמשה מן הכליות. וחלב שעל גבי העצמות שתחת הכליות. ועצם נופו שתחת הכליות ישליכנו ולא ישאר אפילו כשעורה אחת. ואם השאר חייב כרת. ועוד צריך שיפול ניד הנשה כולו ויהתוך הירך כולו. ולא ישאר מניד הנשה כולו בכל הירך אפילו כחוט השערה. וישבור העצמות שהן בירך שיש בהן שמנונית ניד הנשה. וישלך אותו לחוץ וישול השמנונית שבירך וישול החלב והקרום שעל גבי החול [וישלוף] [הורידין שבטחול שהן חלב. וישול הקרום שעל הכליות. והחושין שבתוך הכליות. וישול הקרום שעל הכסלים. והושין שבתוך הכסלים. שהן המשה חומים שלשה בכסל ימין. שכל אחד ואחד נחלק לשנים חומין. ושנים חומין בכסל שמאל. שכל אחד ואחד נחלק לשלשה חומין. ובין כולם הם שנים עשר חומין. ויבדוק אהריהן וישרש אותם עד שיטול את כולם. ולא יניח מהם אפילו כחוט השערה. ואם הגיה חייב כרת. והייב לישול החלב שעל גבי הקיבה עד אנה בדקין. (יא) כדאמרין ריש מעיא כאמתא בעיית גרידא. (יב) וישול החושין שתחת היריב. ושתחת הלשון שהן כראש. וישול החושין שבצואר שהן אסורין משום דם שבתוכן. ואל יניח אפילו כחוט אחד בכל הבהמה. לפי שיש חושין שאסורין משום דם. (יג) [ויש חושין שהן אסורין משום חלב]. של טחול ושל כסלים. (יד) [אסורין משום חלב. של יד ושל להיים משום דם. ואל יניח קרום כבשר לפי שיש קרום שאזור משום חלב. ויש קרום שאזור משום דם. של טחול ושל כסלים] ושל כליות אסורין משום חלב. ביצת בהמה. ושתחת מוח שבראש משום דם. אותן חושין ואותן קרומים שאסורין משום חלב אין להם תקנה אלא בעקירה והשלכה. ואותן שאסורין משום דם תחתן אותן וטולח אותן ואפילו לקרידה שפיר דמי

הערות

התכנינו ומלחינו [שרי. ד] והאי תרבא דקליבוסתא. שם סב. ועיש במידש"י. (ה) תרבא [דעל] וושתא דהובלילא כו'. מצאתי המקור שנובע מן בהג' ה' מריפות (דסוס וויניציא דף כ"ב ע"א) עד משום כל חלב וכל דם לא תאכלו. (ו) ותרבא דהובלילא. וזה ככל כ"י אבל בכה"ג לפנינו הגירסא ותרבא דחלב ליבא. אין ספק שצ"ל דהובלילא. וראיתי בכה"ג הוצאת הר"ע הילדעסהייסער. ד"ל (צד 529) ונמצא לפני ותרבא דהובלילא ותוקן הרב הג"ל באסעז שצ"ל דחלב ליבא. אין ספק כמו שראה בנדפס. אבל הסתית בזה הגירסא הנכונה. (ז) דעל כריסא. כ"ה בכל כ"י. ז"ן בכה"ג הוצאת הרב הילדעס הייסער. אבל בכה"ג דסוס וויניציא בסעות דעל. מרבא וצ"ל כריסא. (ח) תרבא דלבא שרי. בהג' סם. (ט) צריך שיוציא כל מוח שבראש. מכאן הוא דברי בעל האורה. וצ"ל לעיל מי ק"ו ... הערה י"ז. (י) וצריך שיקה כל החלב שעל הכליות ושלמשה מן הכליות. כל זה נמצא במהנוד וויסרי כ"י ע"פ דין נקי של בשר וניקודה. וסתחיל צריך אדם שיפול כל חלב שעל הכליות בקצת שינויים ע"ש. ובמהרה הוא בשלימות יותר מאשר הובא במהנוד וויסרי. (יא) כדאמרין ריש מעיא כאמתא בעיית גרידא. הילין צ"נ ע"א. וזה לא מובא במהנוד וויסרי סם. (יב) וישול החושין שתחת היריב. הובא במהנוד וויסרי סם. ושם מובא רק וישול את החושין אשר תחת היריב כולן ואת החושין שבצואר שאסורין משום דם. וזה הוא לפנינו בכ"י. (יג) ויש חושין שהן אסורין משום חלב. ויש חושין שבתחת היריב. והשמים המסתחין מן ושל כסלים עד ושל כסלים.

ומותר ואסור לאכיל חלב ודם אפילו כשיעור חיטה אחת. שנאמר כל חלב וכל דם לא תאכלו [ויקרא י"ד י"ג]:

[קט] דין מליחה.

לענין מליחה הלכה למעשה (א) מדיה ומלחה לאלתר. (ב) ומניחו על גבי כלי מנוקב. (ג) ושוטה כרי הילוך מיל. (ד) ואחר כך מנפצו ממלחו יפה יפה. הילבך חייב אדם למלוח את הבשר ביותר ולהרכות עליו מלח. ולא תהא המלחה גלגליתא. ולא דקוקיתא. משום דלא נפיק דמא מן בשרא. (ה) אלא במלחה דכעין הוסי. (ו) כדאמרינן רב דימי מנהרדעא ממלח להו במלחה גלגליתא ומנפין ליה ממלחיה. כי היכי דלא נפיל מלחה במיא בשעת הדחתה. ולהדר דמא וליפיק במיא והדר ליבלע בישרא לדמא. אלא מנפין ליה ממלחיה מאכראי ומרח ליה במיא. (ז) וזה שאמרו חכמים מליח הרי הוא כרותח. שאם נמלח עם חלב הרי הוא כצולה הבשר בדלא נקריה לחלב מינה ואסור לאכול אותו הבשר לעולם. (ח) וכבוש הרי הוא כמבושל. שאם מלח הבשר בקערה. דמי כאלו בשלו בקדירה בדלא מלחה ואסור לאכול אותו בשר לעולם. ואפילו צלי אלא ימכרנו לנוי. והקערה אין לה תקנה עד שינעילנה. (ט) פירוש אחר כבוש בהומין ותכלין הרי הוא כמבושל. לפי שחוקק החומין מוציא את הדם ומצוה כמו מלח. ולפיכך אם ישם התיכת בשר בדלא מלחה בתומין כרי למצוין הדם ויש עמה התיכת איסור. הרי הוא כאלו נתבשלו יחד ושתייהן אסורות. כמו אם נמלחו יחד שתייהן. (י) ודגים ועופות שמלחן זה עם זה אפילו בכלי מנוקב אסורין. (יא) משום דדגים רפו קרמיהו [וקדמין] ופליגי. (יב) ועופות קמיטין ובתר דניחי דגים פליגי עופות ובלעו דגים בשר ובשר מותר. מפני ששניהן פולטין בשרה כאתה וסודין לפלוט ואין יכולין לבלוע. (יג) ומליחת בשר שאמיתה שבני אדם טימין אותו במלח. לא יפה הם עושין ששמוננות של חתיכה כיון שנטמן במלח נצטק בהן הדם ואינו יוצא. והיו לן לעניות דעתן דאין מלחין אלא על גבי כלי מנוקב. ואם עבר ומלח הבשר אסור. משום דמליח הרי הוא כרותח. (יד) [ושוטה הדם והזה כמו שנתבשל בה אבל מכל מקום אם לא נשתהא הבשר כשיעור מליחתו דין הוא להתירו ולהתיר הקערה ועוד מדין אחר יש להתירו משום דמליח הרי הוא כרותח דאמרינן. הני מילי] דאינו נאכל

הערות

[קט] (א) מדיה ומלחה. הולין קייני עיא. (ב) ומניחו על גבי כלי מנוקב. כנסרא שם אפר שמואל אין מניחין בשר מלוח אלא על גבי כלי מנוקב. וכן הוא בהרמב"ם הי מאכלות אסורות פ"ו ה"א. (ג) ושוטה כרי הילוך מיל. כן הביא גם הרמב"ם הי מאכלות אסורות פ"ו ה"י. וע"ש במגיד משנה שהביא כ"ס הרמב"ם ז"ל שכתב ושיעור צליה. וכי בה"ז כתב ושיעור מליחה כשיעור צליה. פירשו הגאונים כרי הילוך מיל. (ד) ואח"כ מנפצו ממלחו יפה יפה. בנמרא שם ומנפין ליה. פירש"י ומנפין ליה במלחה לאחר זמן מפני שהדם נבלע בה. אבל מלח רקח אין צורך לנפץ שהוא נחת טעמה. (ה) אלא במלחה דכעין הוסי. בעל העיסור הביא המלח לא יהא עבה אלא רק דק דקקתא כגון חמי דבבחי נפקי עביל וזה לא כאשר הביא בעל האורה. (ו) כדאמרינן רב דימי מנהרדעא. הולין קייני עיא. והוראת גלגליתא פירש"י מלח נסה. והגרוך כערך גלל די פירש חוק באבן ויהי מלשון אבן גלל [עורא הי. ה. ז.] וזה שאמרו חכמים. הולין קייני עיב. (ז) וכבוש הרי הוא כמבושל. שם שם. (ח) פירוש אחר כבוש בהומין ותכלין. וכן פירש"י הולין קייני עיב. וכן הוא בהרמב"ם הי מאכלות אסורות פ"ו ה"י. (י) דגים ועופות דגים רפו קרמיהו. כו. נמרא שם ועיין בפירש"י ובתוס' שם דיה דגים. (יב) ועופות קמיטין. כי בשראי שם. (יג) ומליחת בשר שאמיתה כו. לא יפה הם עושין כיון והיו לן לעניות דעתן כו. נרא כי הוא לשון הגאונים ואולי נובע מבעל העתים שדרכו לכתוב כן. (יד) ושוטה הדם כו. הוספתי כ"ס

מין בשר הוא. וכן שאר חתיכות. ואף על פי שהאיסור מחמת דם בא הדר נעשית נבילה. ואם אינו דבוק לחתיכות הרבה עמו לא אסר אלא כדי טעמו. מפני שהכבד אוסרת ואינה נאסרת שעשויה לפלוש ואינה חוזרת וכולעות. ואף לרברי האומי ששלוקה אוסרת ונאסרת. מפני שבשעת שלוקה חוזרת וכולעת ונאסרת בנותן טעם. ואם היה שם ששים מטעת ביסולו ועד שלוקחו לבטל טעמו אין לחוש לא לבליעתו ולא לפליטתו. והוא עצמו מותר ואם מתובל התבשיל הכל אסור. ואפילו יותר מששים. וחמה אני הואיל והכבד עצמו היתר. (ג) היה לנו לשער במאי דנפיק מיניה. (ג) דכי אמר רבי ברדייה משערין כשההתיכה אסור. ואף לרבי נרמה כן. אלא שאינו רוצה להתיר. (ד) אי לאו דאיכא ששים ברדייה. ומעשה בא לפני רבי בכבד שאינו דבוק ואסר. ואף על פי שהוא בששים ולפי שזין במינו לא בשיל. וכשנוכר לאותו ששינוי הכבד אוסרת ואינה נאסרת אמר לי ככל מה שפירשת. ופי משערין. אילפס וקדידה נופה משערין. וכן רבי נהג. וכשאינו דבוק ונלכשל עם שאר חתיכות כולן מועלות לבטלו. ולא הוה מין במינו מפני שהכבד כולו דם נמור הוא. אבל התורה התירה. אבל דבוק בחתיכה ונתבשל עם שאר חתיכות התיכה עצמה נעשית נבילה. ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה. ומעשה בא לפני רבי בלב דבוק ושיער רבי דם שבו בששים בחתיכה שנדבק בה והתיר. ולא אמרין חתיכה עצמה נעשית נבילה. אלא כשנתן בה טעם. (ה) אבי העזרי העתקתי מאיש ירושלמי :

(סו) דין כחל.

על הכחל אני משייך. שאני לא שמעתי קודמו ומוציא את חלבו להתירו עם הבשר. לא לכתחילה ולא לדיעבד. אלא להתירו בפני עצמו. אבל כחל שנתבשל עם בשר אוסר בששים כשאר איסורין שבתורה. וכן הלכה רווחת בין שהוא כחל של מניקה בין שהוא כחל שאינה של מניקה. אלא תלקו בדבר משום גזירה. וצריך לחטט שינוי אם בא לאכול אחריו בשר :

הערות

(סד) ה) הובא באיסור והיתר סי' ס' גם כן אחר המאמר שלפניו כתיב כי גדול. וכן נמצא בתשובות הכסי צרפת סי' ע"ב בקצת שינוים קטנים. (ג) היה לנו לשער במה דנפק מיניה. באריה הני' מה לנו לשער במה דנפק מיניה. (ג) דכי אמר רבי. באיסור והיתר דכי אמרו רבותינו (ד) אי לאו דאיכא ששים. אחר זה חסר באיסור והיתר המלות ברדייה. ומעשה בא לפני רבי בכבד שאינו דבוק ואסר אף על פי שהוא בששים והשמים המעתיק מן ששים עד כששים. (ה) אבי העזרי העתקתי מאיש ירושלמי. זה היא הוספה וליתא באיסור והיתר והבינה לרבינו אליעזר ברי יואל הלוי סבונא הראב"ה דל :

(סו) ה) דין כחל. הובא באיסור והיתר סי' ס"ג ולפני זה נמצא באריה שם סי' ס"א דין לב ואחר כך במי' ס"ב הובא אלו תשובות שהשיב ר' נרשום בר צדוק לר' שלמה ברי אליעזר על מה ששאל על הלב שנתבשל בקרירה עם שאר התיבות של בשר והובא שם ניכ והבי' פרש רבינו ר' יצחק הקדוש סי' כ. ואחר הסיום נמצא דין כחל. ואודות ר' נרשום בר צדוק ראיתי בנחלת שד"ל צר 13 שהביא בשם ספר אסיפות כ"י 113 שכתב אלו תשובות ה"ב ר' נרשום בר צדוק לכן אחריו נכרינו איסור והיתר והבי' פירוש לנו רבינו יצחק הקדוש סי' ע"ב. והוא תוא המאמר שלפנינו באיסור והיתר ובנחלת שו"ל כצד 26 הביא רבינו יצחק הקדוש רבו של ר' נרשום בר צדוק. וראיתו במאנצין ח"י (1883) צד 72 הביא הרב החוקר דר' נראם ניכ בספר אסיפות לב שנתבשל בקדרה עם שאר חתיכות והביא ניכ כי הסיום הבי' פירש לנו ר' יצחק הקדוש מ"ב. ונראה מדברי שד"ל והר"ד נראם כי בספר אסיפות כתוב וכן אחריו כמקום באיסור והיתר כתוב לר' שלמה ברי אליעזר לכן לא הוכירו את שמו ונעלם מפני דבר אידותיו :

[סו] דין ניקור.

(ח) השיב ר' יצחק הלוי לרבינו שלמה בר יצחק נשמתו עדן, על ניקור בהמה חיה על ניקור יריכי החיות ששאל, בקי אני בו שהוא בקי בחדרי תורה ומכודר לו על בוריה, אבל שלא יחשיבנו חביבי נמכוה על דבריו. על כן אני כותב לחבידי מעמי הגיד ותורתו, כך הוא הדין (ג) בלא שום חטישה, מצוה לנקר החיה כמו של שור ושל כשב ועז וכל מה שאסור בידך בהמה אסור בחיה בכל הירך, והשוך של משה הימנו, (ג) שקורין צנקרין, וכן שומן ניד הנשה, וכן בכנפי העוקץ בוקא דאטמא, צריך לנקרו מן בית הפרשות שלו (ד) שקוראין קודייל, עם אותו (ה) שקוראין אנקיא, צריך העצם של בוקא דאטמא וכל הניקור כנגדה כמו של בהמה לפי שהגיד ראשו נכנס תחת אותו העצם, ואם יש ארס שמפשט כנגדו על דבר ראוי לנדות, ונוטה הוא לצד מינות לפי שלא חלקו רבותינו בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקרבים לנבי מוצת, אבל הגיד וכל הבא מכוהן אסור (ו) כדתנן ונוהג בבהמה וחיה, והשומן ישראל קדושים הם נהנו בו איסור, וגם איסור השומן אסור בשל תורה, (ז) כמו ששנינו בפסחים העצמות והגידין ישרפו לששה עשר וכי דאמר רבינא לא נצרכה אלא לשמנו, (ח) ותו גרסינן הוהר בדברי סופרים יותר מרבני תורה, שרבני תורה יש בהן עשה ולא תעשה, ודברי סופרים העובר על דברי סופרים חייב מיתה, ומה ששנינו ישראל קדושים הם נהנו בו איסור דברי סופרים הוא, ולכך יש להחמיר עליו הרבה :

[סח] (ח) השיב ר' יצחק בר יהודה לרבינו שלמה בר יצחק ניע, על ניקור הצבי והאיל (ג) על ידי חיה מעשה, וכבר הייתי יושב בכיתו של רבי זכור לטוב (ג) ונקרו לו איל לצורך סעודת בתו וראיתי שלא נקרו מן הירך כי אם ניד הנשה בלבד, ורבינו היה מתעסק בדברים אחרים ולא הרגיש בדבר, והיה לבי נוקף כי אם אמרה אהא כמורה הלכה בפני רבו, ואם לא אומרה, יבוא הדבר לידי עבירה ולדי תקלה, ושאלתי את רבינו בלשון שאלה, איסור שומן של ניד הנשה אם נוהג בחיה או לאו, ואמר לי וודאי נוהג בחיה שיישראל קדושים נהנו בו איסור בין בחיה בין בבהמה ושאר גידין האסורין, משום הלב אין צריך ליטול מן החיה, כי אם אותם שאסורין משום דם וצוה למנקר לנקר ירך של איל כדרך שמנקרין ירך של איל כדרך שמנקרין ירך של בהמה :

הערות

[סו] (ח) השיב ר' יצחק הלוי לרבינו שלמה בר יצחק ניע, הוא רבו של רשיי, וכן הובא כל זה באיסור והיתר סיי סיה, וכן הובא התשובה במררכי ריש סרק ניד הנשת, ובאויז חיא סיי תמיד, והובא בחפשי מסמונים סיי יג, ובשבלי הלקס חייב ביי, ובכל הפקומות הובא בשם רבי יצחק הלוי, וכן בתשובת חכמי צרפת סיי סייס הובא התשובה ובכ"ס הגי' ר' יצחק הלוי רק המררכי יחסה לר' יצחק בר יהודה, (ג) בלא שום חטישה, באיסור והיתר וכחפש מסמונים בלא שום המיה, (ג) שקורין צנקרין, וכן הוא ברשיי הולין עיי והוא המלה (cans crine) (ד) שקורין קודייל, באיסור והיתר קוריר וציל כמו לפנינו והוא conde, (ה) שקורין אונקא, באיסור והיתר שקורין הנקא הוא המלה hanche, (ו) כדתנן ונוהג בבהמה ובחיה, חולין סייס ע"ב, (ז) כמו ששנינו בפסחים העצמות והגידים ישרפו לששה עשר, סהים סייג ע"א, (ח) ותו גרסינן הוהר בדבר סופרים, עירובין כ"א ע"ב :

[סח] (ח) השיב ר' יצחק בר יהודה לרבינו שלמה בר יצחק ניע, הובא ניכ באיסור והיתר סיי סיה וכן בתשובת חכמי צרפת סיי סייס ובהפש מסמונים סיי יג ובאויז סיי תמיד ובשבלי הלקס חייב ביי, (ג) על ידי חיה מעשה, באיסור והיתר הגירסא על ידי מעשה שהיה, (ג) ונקרו לו איל לצורך סעודת בתו, הובא בתמים דעים סיי קמיד, ונראה כי גם זה הביא מספר האורה כי כ"ס קמ"ג רסום ספר האורה, והביא וז"ל מעשה היה כחתינת בתו של ההב רבינו שלמה ז"ל על נקור צבי ואיל ובאו ושאלו

מרי

יגבתי

לשתי

למען

דעת

קריאת קודש

אחינו בני ישראל האהובים, בני א-ל חי!

ידוע הוא המכשול הגדול אשר נכשלים בו בלי יודעים והוא איסור אכילת חלב, אשר חומר איסורו הלא הוא מפורש בפי' צו "דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו וגו' כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה הנפש האכלת מעמיה"

אכן סתום הוא למעשה לרוב אחב"י ובפרט בארצה"ב גם במקומות החרדיות ביותר החל מבע"ב הפשוטים עד לת"ח וגדולים וטובים, אשר בעו"ה הולכים יראים ושלמים בתמימות ובעוורון עיניים לקנות בשר אשר עליו חותם גדול "בשר כשר גלאט למהדרין מן המהדרין" מבלי להשים על לב את גודל המכשול שמכשילים אותם ומבלי להבין להציל את עצמם מפח יקוש אשר פרוש לרגלם באשמת הקצבים ומוכרי הבשר והעומדים לימינם לתומכם.

אי לזאת הקדשנו את קונטרס הנוכחי, לעורר בו את דעת הקהל, ולזעוק ולהתריע על ידו, לכל אחב"י, בקול גדול אשר לא יסף עורו ישנים מתרדמתכם!!! עמדו נא! התייצבו נא! לכבות את האש הבוער עד לב השמים. התאזרו נא ללחום נגד השונא הרוצה להרוס ולכלות את שארית הפליטה ח"ו ע"י ההתפטמות במאכלות אסורות בכלל, וע"י אכילת חלב בפרט, שהרי אכילת חלב עונשו חמור הוא משאר מאכלות אסורות, ועומד בשורה אחד עם אכילת חמץ בפסח ואכילת יוה"כ וידוע עד כמה הזהיר מרן בעל החפץ חיים זי"ע, את אחב"י בשעתו

כשהוצרכו לגלות למקומות שונות ע"י הגזירות
הנוראות דאז והזהיר אותם שאם ח"ו לא ישאר להם
ברירה אחרת רק או לאכול ח"ו בשר חזיר ונו"ט, או ח"ו
לאכול בשר אשר לא מנוקר מחלב, שיעדיפו לאכול חזיר
ונבילה וטריפה שאיסורו הוא רק בלאו, מלהכשל ח"ו
באיסור חלב שאיסורו הרי הוא בכרת רח"ל. ובעו"ה הגענו
למצב ירוד כזה, שבלי גזירת המלכות והדומה, מפטמים את
אחב"י בבשר אשר לא מנוקר כראוי, ובתמימות לב נלכדו
יראים ושלמים במצודה נוראה, אשר תוצאותי מי
ישורנה. ואשר לא יאומן כי יסופר, ממש איום ונורא!

האמת בענין ניקור החלב

מוכרחין אנו להביא מחמת הקרח הגדול שיצא, שבענין
השתמשות בבשר בהמה היו מנהגים שונים מדינה ומדינה
ומנהגיה, יש שהיו משתמשין גם בחלק אחוריים של הבהמה
והעמידו מנקרים מומחים ובקיאים ע"ז, מנקרים כאלו אשר
התמחו בבקיאתם הגדולה אחרי שלמדו ושמשו כל צורכם זמן
זמנים טובא. ואחרי שעמדו על הבחינה וקבלו כתב קבלה על
אומנותם במלאכת הניקור, ובצירוף השגחה קפדנית גדולה
מאוד.

ולאיך היו מקומות שביניהם נמנה בראש וראשון מדינת
אונגארן שאפי' אחרי כל הנ"ל לרוב גודל האחריות בניקור חלק
אחוריים שיש בה תרתי לריעותא חלב חמור לרוב, וגם יגיעה
גדולה בצירוף אומנות מופלגה הנצרך לה. וע"כ לא חשו על
ההפסד (אף שעלה הרבה פעמים להפס"מ) הנגרמת ע"י אי
אכילת אחוריים בידעם שבנפשם הוא. וחסו יותר ויותר על
נפשות ישראל ברוחניות (כי מאכ"א מטמטם הלב והמוח
ויוצאין לתרבות רעה רח"ל — אחרונים סי' פ"א) וגם בגשמיות
(כי עונש חלב בכרת). וויתרו על חלק אחוריים כולו.

וגם שהמנקרים צועקין (מחמת חוסר ידיעה) שעושין מנהג
אונגארן, כאן יבואר לעיני הקורא השיבוש בזה, כי איך אפשר
לטעון כן בו בפרק שבאונגארן לא השתמשו בחלק זה כלל, וגם
בחלק הפנים שמכרו ואכלו גם באונגארן, שורת הפקירות
והזנחה מופלגת בין המנקרים וכ"א עושה מה שלבו חפץ ותולה
בוקי סריקי לומר שכן נהגו באונגארן כי כל מנקר מלאכתו
משונה מחבירו

כיון שכל הטענות שאנו רגילין לשמוע היום
הם טענת כזב שכן היא מנהג אונגארין,

ה ר י

גביית עדות

הביד"צ דהעדה החרדית

ונפרט בזה הפרטים מתוך דברי הנביע של המנקרים הנ"ל. בנוגע לכירורים הנ"ל
הרי"ל ווייס: בשנת תרפ"ג יצא מנקר בק"ק סטמאר איזר ברומניא גם בתקופת
כהונתו של הקרן לדוד זצ"ל כמרא דאתרא, ובשנת תרצ"ד הגיע כ"ק אדמו"ר מסטמאר זצ"ע
מקראלע לכהן כמרא דאתרא שם בסטמאר, והי' אז הרבי ער אתנו כמה לילות לברר הניקור
שם, הצעתי לרבה"ק שישתמשו מעתה רק ב-11 צלעות, — כמובן אחרי ניקור הדרוש — ושלא
ישתמשו בכלל בצלע י"ב ובבשר שבין י"ב וי"ג, פ"י שמצלע י"ב היא נחשב ששייך לחלק הנקרא
אחוריים, שלא נהגו במדינותינו להשתמש בחלק זה (פ"י בחלק אחוריים) בכלל, — והשיב לי
שיתיישב בזה, בלילה שאח"כ אמר מרן את החלטתו אחרי ישוב הדעת, שמכיון שהגאון רבי
יהודא גרינוואלד זצ"ל (בעל זכרון יהודא) רבה של סטמאר לשעבר נהג כמנהג שנוהגים כעת
בסטמאר בסדרי הניקור, הוא הי' נכד כ"ק מרן החת"ס זצ"ע ותלמיד הכת"ס זצ"ל, והחת"ס
קבע כי כן ישתמשו עד צלע י"ג עם ניקור, ע"כ אינו רוצה לשנות כאן מכך. וצלע י"ב יחשב חלק
הפנים וינקרוהו, וניקרו צלע הי"ב וגם הבשר שבין י"ב וי"ג ישאר וינקרום, והשתמשו בבשר זה
אחרי הניקור המבואר בסמוך.

והנה בחת"ס מוזכר שאופן ניקורו הוא שמסירין השליים).

בנוגע למה שנקרא שליים — יסירו העור והשומן, פ"י השליים מסירין עם החלב שתחתיו עד
ששאר רק הרויטפלייש. — הקרן לדוד ז"ל הי' בעצמו מבקר בפלייש באנק (באטלויזים שתחת
השנחתו) כי הי' לו ידיעה בניקור, ובראותו דבר שלא ניקרו כדרוש הי' מעיר לתקן במקום
שראה ששם צריך לתקן ולנקר היטב

ב) השומן שתחת הרויטפלייש (ראפאלע) והשומן שעל הרויטפלייש (ראפאלע) לא היו מסירין
רק ב' הקרומין העב והדק שתחתיו, וכך אמרו בפנינו המנקרים ר' ארי' גרינוואלד ור' יהושע
גולדברגר וכן הפעסטער מנקר ר' געצל פינקלשטיין, — אלא שהפעסטער מנקר הנ"ל הוסיף
לומר כי בפעסט הורידו גם הבשר הלבן (ווייס פלייש — קרום הלבן) שבשיפולי השפאנדרע, —
ור"ל ווייס אמר לנו כי בסטמאר לא הורידו הבשר הלבן הזה.

כמה סיפורים?

10

מתוך 20 האנשים

עשרה נהגו באורגאן

קרובה וחיוץ סיפורים -
הדוהף פרי-תארים -
האנשים שזכו היב"3
דימוסים

כאן יבואר לעיני הקורא הסילוף האיום ונורא

שנעשה בקובץ פרי תמרים

במנהג מדינת אונגארן

הכה נכדיק איזה מציאות של חלב מצאו ע"פ עדות המנקרים הכורים הנ"ל. הנה בהמכתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א מיום ה' ברכה הם מונים י"ב מיני חלבים אשר מצאו מבשר של ט"ו חניות החרדים. והוא מונה והולך שמות הי"ב חלבים.

ומסיים ראף כי מועטין יש לחלות במנהגים (וגם כזה יש חילוקי דעות אם תלוי במנהג ואם מנהג אונגארן הי' להתירא) אבל רובם אינם תלויים במנהג כלל ואסורים לכר"ע ובכל מקום בעולם ויש מהן דאורייתא, וכמבואר בכל ספרי ניקור, כל מנקר בקי יודע מהוך הרשימה שהדבר כן ושאינן לפלפל כזה עכ"ל.

וניחזי אנן ונראה אשר רובא דרובא הן מותרין ע"פ הדין ואינם לא חלב דאורייתא ולא חלב דרבנן וגם יש שאינן אפ"י תלוין במנהג, וחלבים אלו שמצאו מניחין אותם הקצבים לכתחלה. ורק מחמת חסרון ידיעה בהלכות חלב והמנהגי הניקור יכולין לכתוב ההיפך, וברור שהטעהו המנקרים הכורים כנ"ל. וגם כמיעוטא דמיעוטא ראה להלן פרטי הדברים.

(א) חלב שתחת קרום היותרת, זה שומן היותרת המבואר ברמ"א סי"ב שהמנהג להקל הי' כמור"ש בכנה"ג כפי' רבני הרמ"א, וכן מבואר כמעט בכל ספרי הניקור, וכן הועד לפני הבר"צ בירושלים כמור"ש בהכירורים בפנים בהקובץ מעור הרכה פוסקים.

(ב) חלב שעל הושפאנרר, הוא המבואר ברמ"א סי"ז שמנהג בני אשכנז הי' להקל בו וכן הי' המנהג ברוב תפוצות ישראל, וכן הועד לפני הבר"צ בירושלים, וע' בהכירורים בהקובץ.

(ג) סחוסים של צלע י"ב וי"א וכו', דבר שלא היה המנהג ליטלו כשום מקום בחו"ל, ואין לחומרא זו שום מקור ושום טעם, ע' בהכירורים.

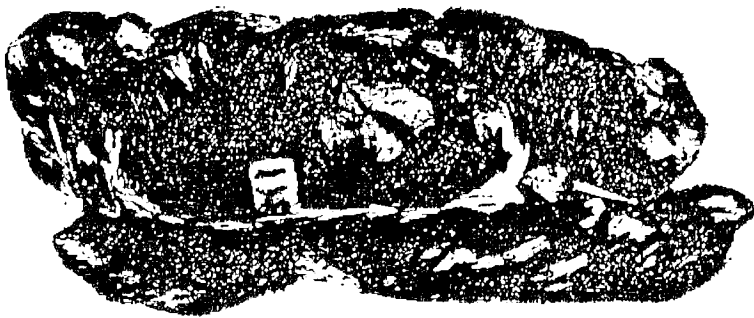
(ד) קרום הדק שהוא קרמי דכפלי, כמה מנקרים מניחים זה לכתחלה ואין מסירין דק הקרום העב העליון, כמבואר בטהרת אהרן וכבית יצחק ובשאר ספרי ניקור, וע' בהכירורים להלן.

(ה) קרום הדק על הראפעלע וחלב שתחתיו, חלב זה הניחו ברוב תפוצות ישראל כמו שהביא גם המערער במכתבו (הנמצא תחת ידינו) לרבו המנקר מלאכי מס' מזון מן החי עמוד 139, ומעור שאר ספרים, והקרום הדק כבר נזכר לעיל, וע' בהכירורים.

ונכרטי כזה הפרטים מתוך הגביע מה שלא נהגו כמנהג סטמאר

ראה
גביית עדות
הביד"צ

ה
1
1
2
2
3
3

UCCALLE
UQE

MAEN ULE UICIEL EGG
UQDE UELLE MOCIAK
EELI

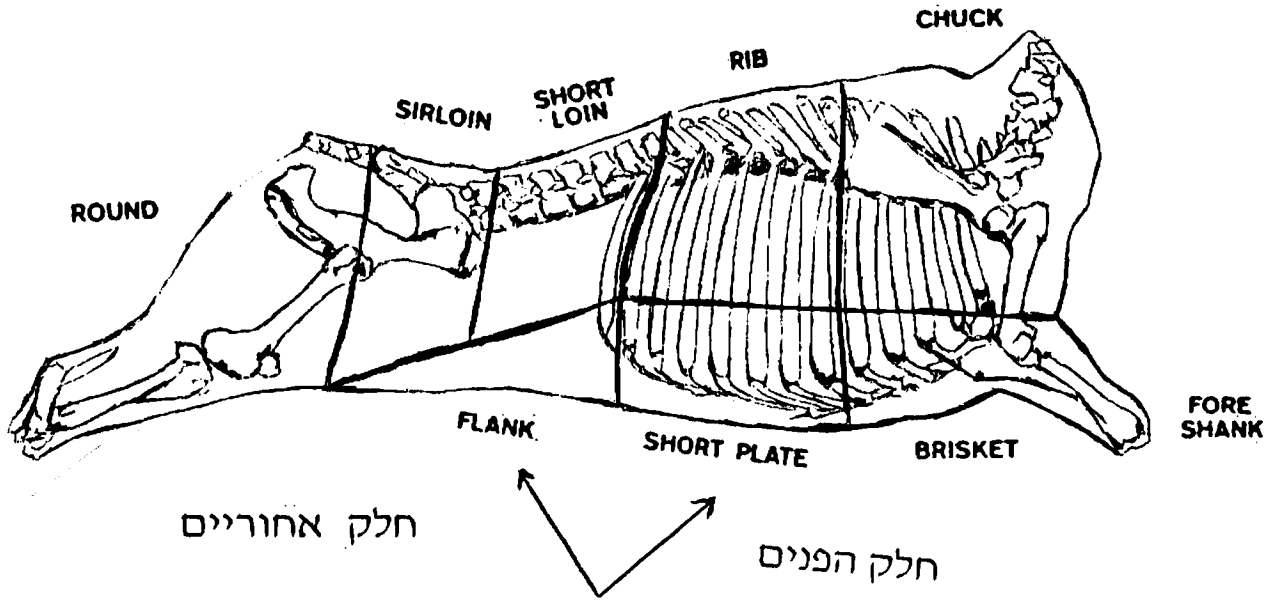
UQE UCCALLE

MUIN UQE LNILUEN ZELIK
UWGL MOKK EUQE UCCALLE
UELLE UCEL

UCEL KL MOCIANL EDE UCC MOCIANL MOCIANL UELAL UNLLO'
MOCIANL EEL) UELLE EELAL MOCIANL UEL AL QDIO UELAL UELLO - UEL UELAL MOCIANL
U) NIGL UELAL UELAL UCEL CL UIN' UEL UELAL UELAL MOCIANL UELAL UCEL (UENLLE E UELAL
N.L UELAL UELAL UELAL
UELLE UELAL UELAL

BEEF CHART

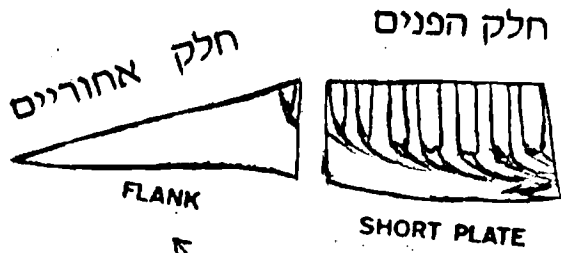
WHOLESALE CUTS OF BEEF AND THEIR BONE STRUCTURE

איר נוצא חלק זה
של אחוריים שאי אפשר
זנקרו. שנתראי גפית סוף
י"ג שאי יתכן שיצא
ורא וצוא הונקרים

כמה מחלקי הבשר שמצאו בחנויות

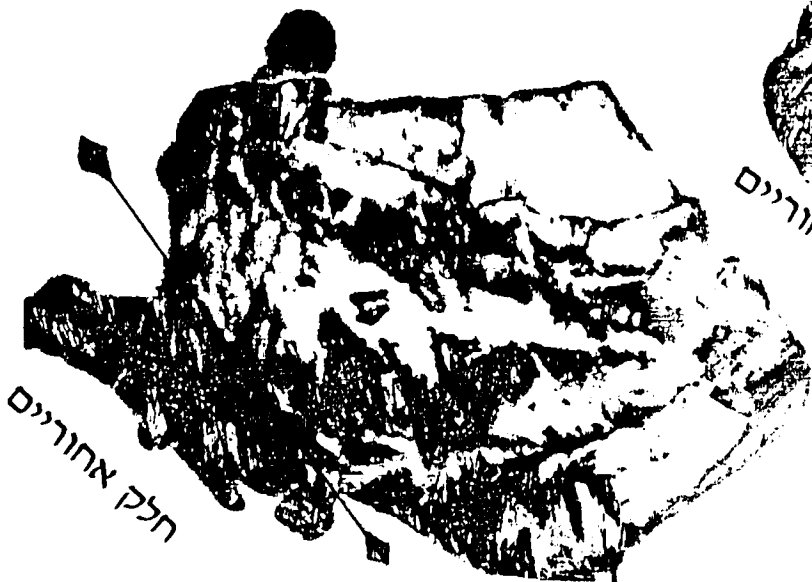
עם החלב

חלק הפנים

חלב דאורייתא

גביית עדות ח'

הרב מרדכי גבריאלי מלאכי

רב בביהמ"ד דחסידים "יבנה"

וראש ביהמ"ד הלכה למעשה וראש למנקרים בארץ ישראל מחבר
ספרי התורה והחסידות "דיני ניקור הלכה והמעשה" ועוד

זעקה גדולה ומרה!!!

הנה דרכי מעולם לבלי לטעום בשר עד שבדקתיו בעצמי אם לא
נשאר בו חלב כלל, כי דבר שכיח הוא אפילו אצל מומחים, שישאר
חלב, וראשית ביאתי פה ארצה"ב (אמעריקא), ביקרתי אצל איטליז
(בוטשער) חסידי בווייליאמסבורג, המפורסם בדרגות הכשרות,
בשחיטה, בדיקה, ניקור מליחה וכו', ונזדעזעתי בראותי כי בהחתיכה
שרצו למכור לי בחזקת מנוקר ונמלח והודח, **חלב גמור במדה גדושה**
מכסה פני הבשר. אחר דין ודברים עם המנקר נוכחתי לדעת שאינו
בקי בהלכות ואומנות הניקור כפי שקבלנו עפ"י השו"ע וקבלת
המנקרים, וכל ספרי הניקור.

נתעוררתי ע"י עובדא זו לבקר אצל שאר האיטליזים (בוטשערס)
בווייליאמסבורג ובארא פארק ושאר מקומות.

ואהא!!! מה שראיתי הצד השוה שבהן שאינם בקיאים
בהלכות ואומנות הניקור כדבעי, ועיקר מלאכתן להוציא גידי
הדם ולהוריד את הקרום מעל החלב, וחלב הכסלים והכרס מה
שיש על חלק הפנימי ועוד ועוד, לא מנקרים, והעולם היהדות
החרדים ביותר נכשלים באכילת חלב בלא יודעים אשר נפש כל
ישראל מתגאל מאוד ומטמטם המוח והלב וגורם להרבות צרות
ישראל ה"י.

והעצה היחידה לעשות תיקון גדול בהעמדת מנקרים ומשגיחים יראי
השם שיהיו בקיאים הדק היטב בכל הלכות ומלאכת ואומנות
הניקור בדרך המקובל וביני לביני כל החש לנפשו יזהר לבלתי ישוקץ
באיסור חלב החמור מאוד (אסורו בכרת רח"ל) שתוצאותיו צרות
רבות ורעות ברוחניות וגשמיות רח"ל.

שעונשו כרת רח"ל, שומו שמים! וע"ז ידוו כל הדוים,
והנני מאשר שח"ו לאכול בשר כזה!
והמוכרים בשר כזה בחזקת כשר הרי הם מחטיאים
את הרבים רח"ל.
וע"ז באעה"ח אור ליום ד' פ' שופטים תשמ"ב.
ממני מנקר
מירושלים עיה"ק ת"ו (חונה פה ברוקלין יע"א).

ב

גם אני מאשר את כל הנ"ל. נאום ... (חונה פה
ברוקלין).

גביית עדות ו'

ראיתי את היותרת הכבד הנקנה בחנותו של לי
ע' ביל מס' ולא ניקר כהוגן כלל ונשאר מן חלב
הכליות שהוא חלב דאורייתא לכו"ע ועונשו חמור מאוד
רח"ל וח"ו לאכלו.

ממני מנקר ...

ממני מנקר ...

גביית עדות ז'

בס"ד

יום ג' פ' שופטים תשמ"ב.

הובא לפני, פלעיט של עגל הנקנה בלי ע' ולא
ניקר כהוגן ולא נקלף כדין גם נשאר מהגיד בין צלע י'
לי"א.

הצלעות קטנות לא מנוקר כלל, אני מאשר מה
שראיתי את העגל לא מנוקר כדין ביל מס'

ממני מנקר ...

ממני מנקר ...

גביית עדות א'

א

יום א' י"ט באב לסדר ראה תשמ"ב לפ"ק.
בחנותו של ... בהשגחת הרב מ... שליט"א, ...
לי אבניו.

א) מצאתי חלק מהצוארון הטריפה שהיה בלתי
מנוקר, (עם החלב שעליו) שזה חלק מחלק בשר
האחורים, שזה נקרא הטריפע קאלנער.

ב) גם כן מצאתי על זה הקרום שבקצה הראפלע
שמעל לשפונדרה בלתי מנוקר.

ג) כל הראפלע מלמעלה לא היה מנוקר כלל, וכן
השמנונית שעליו שמתחת לקרום לא היה מנוקר כלל.
ד) בשר האדום היה מחובר לגמרי על הצלעות בלי
שום פירוד כלל.

ה) כל הסחוסים היו מוקפים בחלב ולא נגעו בהם
וכן לא היו מנוקרים כלל, (וגם הסחוס י"ג בעצמו נשאר
שם).

ו) מצאתי הקרום שעל יותרת הכבד (בשר אדום דק)
בגודל של 2 אינטשס בערך.

ז) מצאתי חלק מן הטבור עצמו ושם מלמטה מן
הטבור על השפונדרה על הדעק מראה כסף וגם חלב
ממש.

ח) מצאתי גם הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג ולא
היה מנוקר כלל.

(י) בכל ספרי ניקור הביאו שהטריפה קאלנער שעל הפאלדה, אין מועיל
בו ניקור כלל וכל החתיכה נזרק לטריפה, עיין זבח שמואל. ובצנה דוד,
ובערון השלחן ס"י ס"יה סעי' מ"ח, תורת ניקור הירושלמי ועוד.

ט) הסחוט שבראש החזה נשאר בגודל רוחב אצבע.
י) כל מה שכתבו המנקרים הירושלמים של העדה
החרדית פה ירושלים עיה"ק תובב"א במכתב ב' לא עשו
כלל.

עוד היו שם שאר פרטים ונלאיתי לרשום הכל.
הצעיר בה"ר שליט"א.
שו"ב ומנקר ומוהל מומחה.
פה עיה"ק ירושלים תובב"א.
יש לי קבלה מהמנקרים הירושלמים שליט"א.
הרב ר' שמואל הומינר.
הרב ר' ברוך פרידמן.
הרב ר' יעקב משה וויספיש.

ב

הנני אני מאשר על כנ"ל, מאד לבי כואב עלי
שמאכילים חלב דאורייתא לכלל ישראל ומכשילים
יראים ושלמים באיסור חלב דאורייתא שאיסורו בכרת
רח"ל, ולדאבון לב הכל אמת ויציב כמו שכתב המנקר
הרב בן הרב שליט"א מירושלים עיה"ק, וח"ו
לאכול בשר כזה.

ממני מנקר

מירושלים עיה"ק ת"ו (חונה פה ברוקלין יע"א).
אני תלמידם של רבותינו שרי התורה ה"ה
הרהגה"צ המפורסם כקש"ת ר' פנחס עפשטיין זצ"ל
(הראב"ד), והרהגה"צ המפורסם כקש"ת ר' ישראל

גביית עדות ג'

בשר בהשגחת הרב ובשר בהשגחת הרב מ.... 2)
חניות מפורסמות בוומ"ב)-מצאתי השרינט של הרויט
פליש בלתי מנוקר וכן קצת השפיץ שנוגע בחלב הכליות,
וכן לא היה מקולף כראוי, (נשאר קצת מן הקרום הדק).

ממני מנקר

הצעיר..... בה"ר

נאום.....

גביית עדות ד'

בשר כבש בהשגחת הרב מ.... ..
הגידים העצמות ובשר הראפּלע לא היו מנוקרים
כדין.

ממני מנקר..... ..

הצעיר בה"ר

נאום... ..

גביית עדות ה'

א

בס"ד

יום ג' פ' שופטים תשמ"ב.

אני חותם מטה ראיתי שני יותרת על כבד (טענדער
ליין) ביל מספר..... ביום..... שנקנה ב.. ע"י
ונשאר שם חלב דאורייתא חלב הכליות, גם נשאר שם
קצת קרום מהיותרת הכבד.

ובאמת אני מצטער מאד לראות שמכשילים אנשים
יראים ההולכים לתומם לקנות בשר כשר גלאט מהדרין
מן המהדרין, ובלי יודעים נכשלים באיסור חלב החמור

יצחק רייזמאן ז"ל, בישיבת תורת חיים בעיר עתיקה
ירושלים ת"ו בשנות תרפ"ז – תרצ"ג.
ויש לי קבלה מהבד"צ **ירושלים** עיה"ק, שנת
תרצ"ט.

הרה"ג צבי פסח פרנק.

הרה"ג יוסף גרשון הורויץ.

הרה"ג אליי ראם.

ג

גם אני מאשר את כל הנ"ל.

נאום (חונה פה ברוקליון).

יש לי קבלה מבד"צ כדתיא לונדון.

הרה"ג העניך פדוא שליט"א.

הרה"ג אלחנן הלפרין שליט"א

גביית עדות ב'

יום א' י"ט באב לסדר ראה תשמ"ב לפ"ק.

ז"ל בע"פ: הובא לפני בשר בהשגחת הרב ...
ונשתוממתי על המראה כי ממש לא היי מנוקר כלל
ושכבת חלב גדול חלב דאורייתא מכסה פני הבשר ועל
הצדדים וגם קרום גדול על היותרת וכמו"כ הסחוס
מצלע י"ג נשאר בו לגמרי ועוד ולא בא בחשבון לרשום
פרטים ע"כ רשמתי בכללות כדלהלן:

וז"ל בכתב: מצאתי כל הפלעט עד צלע י"ג (טבעאן)
לא היה מנוקר כלל.

נאום המנוקר הצעיר בה"ר

שו"ב מנוקר ומוהל מומחה, פה עיה"ק ירושלים

תובב"א.

נאום.....

נאום.....

מבצר היהדות באנגליה

תולדות "מחזיקי הדת"

מאת דוב חומה

הוספה עברית

[HEBREW APPENDIX]

כל הזכויות שמורות

תוכן הענינים

עמוד	
v	הקדמה "זכרון לדור אחרון" מאת הרב ר' צבי הירש פרבר שליט"א
xii	סמיכות של הרב ר' אברהם אבא ווערנער
xiii	מכתב מהרב ר' ישראל סלאנטער
xiii	העתקה ממכה"ע "השולמית" לונדון תר"ן
xiv	מכתב גלוי מראשי חברת "מחזיקי הדת" להרבנים גרולי הדוד
xvi	טיוטא ממכתב הרב ד"ר אדלר להרב ר' יצחק אלחנן
xvi	מכתב מהרב ר' בנימין זלמן שפיצר
xviii	שו"ת מהרב ר' בנימין זלמן שפיצר
xix	שו"ת מהרב ר' נפתלי סופר
xx	מכתב גלוי מהרב ר' שמואל מוהליבר
xxiii	מכתב מהרב ר' אידל זלמן גורדון
xxiii	מכתב ראשון מה"חפץ חיים"
xxv	מכתב שני מה"חפץ חיים"
xxvi	מכתב מ"הגדול דמינסק"
xxvii	מכתב מה"ערוך השלחן"
xxviii	גלריה מה"ערוך השלחן"
xxix	מכתב ראשון מהמ"צ דמינסק
xxx	מכתב שני מהמ"צ דמינסק
xxx	מכתב מ"העלוי דרוגטשוב"
xxxix	מכתב מהרב ר' נח יצחק דיסקין
xxxix	מכתב גלוי מהרב ר' נח יצחק דיסקין
xxxix	מכתב מהרב ר' יוסף יפה
xxxix	מכתב מהרב ר' אבא יעקב בורוכוב
xxxix	מכתב מהרב ר' שמעון רוב אנאליק
xxxix	מכתב מהרב ר' שמחה בונם עהרענפעלד

xxxvi	התחייבות השו"ב ותקנות השחיטה אצל ק"ק "מחזיקי הדת"
xxxvi	מכתב מהרב ד"ר אדלר להרב ר' אבא ווערנער
xxxvii	טיוטות ממכתב מהרב ר' אברהם אבא ווערנער להרב ר' ברוך חומה
xlv	מכתב ברכה מהרב ר' אברהם אבא ווערנער להרב ד"ר אדלר
xlv	מכתב מדודי הרב ר' ברוך חומה
xlvi	מכתב ראשון מהרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק
xlvi	מכתב מנשיא "מחזיקי הדת" להרב קוק
xlvii	מכתב שני מהרב קוק
xlviii	מכתב שלישי מהרב קוק
xlviii	הזרה מהרב קוק

זכרון לדור אחרון

זכור ימות עולם בינו שנות הור ודור,
שאל אביך ויגיד וקניד ויאמרו לך
(דברים ל"ב)

וְשֵׁם דרך אראנו בישע אלקים (תהלים נ') ובמדרש ר"י אומר אלו מסלקי דרכים וסופרים ומשנים ומלמדי תינוקות, ד"א אלו בני אדם המדליקים נרות במבואות האפלות... הדברים האלה נוכל לקרא בצדק על אותם יחידי סגולה לעם סגולה שומרי תורה ויראי ה' צדיקים ואנשי מעשה בוני ומיסדי קהלת מחזיקי הדת ושומרי שבת פה לונדון, אשר הקדישו כל כחם אונם והונם, לגרש ענני הערפל אשר כסו פני כל הארץ, סקלו דרך ה' שהיתה מלאה על כל צעד אבני נגף וצורי מכשול, והאירו המבואות האפלות בנר מצוה ואור תורה, והעמידו סופרים ומשנים ומלמדי תינוקות של בית רבן, ולהרביץ תורה ודת קודש לזקנים ונערים שהיו רעבים וצמאים לדבר ה', שלא תכבה גזלת הנשארה בקרב שה פזורה, עודני וזכר הרושם הנפלא ברוחי ונפשי מדי בואי בפעם הראשונה בשנת עת"ר בבהמ"ד מחזיקי הדת, וכמה גדלה עליצות נפשי בראותי איך דלתותיופתחות כל היום לכל מבקשי ה', תל תלפיות לתורה ועבודה וגמ"ח, נקי מכל החיקויים הקופיים למנהגים זרים לרוח ישראל סבא אשר השריצו רועי רוח כסיר נפות, והכל מתנהג בבהמ"ד הגדול והנהדר הזה עפ"י השו"ע שהוא נר לרגלנו, ובדרך הקודש אשר סללו אבותינו ורבותינו אשר מעולם, עד אשר דמיתי כי בקאונא או ווילנא רגלי עומדות, וגלת הכותרת אשר על פני העדה הקדושה איש זקן והדרת שיבה, עוטה מעיל העונה ויראת ה' טהורה, וכל המדות החמודות שהתורה נקנית בהם, הרב הגאון הישיש פאר הרבנים ונזר הנבונים רבי אברהם אבא וערנער, לפנים מר"צ בטעלו בחיי האב"ד הרב הגאון האמתי ר' יוסף ריוזין בעהמ"ח שר"ת עדות ביוסף ב"ח [אח"כ רב בסלונים ושם מגר"כ] ובימי הרב הגאון הצדיק ר' יהושע העליר זצ"ל, ואח"כ רב אב"ד בהעלסינגפורט ומשם נעתר בשנת תרנ"א להפצרות הבע"ב החרדים דפה לונדון לקבל עליו משרת רב במחזה"ד, להקים דת תוה"ק על תלה לסקל הדרכים המובילים בית ה', ולהאיר המבואות האפלות באש דת קודש, לחברש לשבורי לב הנאנחים והנאנקים על העזובה הנוראה בכל עיני היהדות, וביותר בשמירת ש"ק וחנוך דתי ומסורתית לתינוקות של בית רבן, ועיני כשרות, כי רבים סגפו עצמם ויגורו מאכילת בשר בשמעם ובראותם הקלקולים והמכשולים הרבים במקצוע זה:

"שגם הקצבים היותר טובים שבהם מחללים שבת ויר"ט בפרהסיא, ואלה אשר הם תחת השגחת ב"ד מוכרים חלב גמור ליהודים, וגם הבשר אינו מנוקד, וגם מוכרים לבני בשר שעבר ג' ימים ויותר בלי שום הדחה במים, דברים שיש עדות ברורה, וגם הם בעצמם לא יכחישו זאת, והבי"ד יודעים

ושותקים על הכל, וכאשר הלכו להציע כל המכשולים והפרצות מצד השוחטים והקצבים לפני הרב הכולל, שהמה תחת השגחתו והשגחת ב"ד, לא רצה להעמיק בדרישה וחקירה, ובכ"ז נגלה מעצמו כי בשך שעבר עליו ג' ימים בלא שום הדחה הותרה ממש לכל הקצבים למכור, וראש השומרים אמר כי מעת שנשבר הדלי אין לו כלי במה להדיח הבשר, וכן נתברר שהקצבים מוכרים חלב הכליות לבני"ז זה עשרים שנה, הרב הכולל נתבייש, ואמר כי יתקן עתה המכשול הזה" (הוספה לס' האמת והשלום)

זה לשון מכה"ע "דוואיש קרוניקל" ל' גיסן תרנ"א 8-טען מאי נומר 1153 אות באות:

"בהאטעל טרי נאנס אלדגייט היתה אסיפה ממוכרי בשר כשר להתייעץ בדבר השאלה בעניני מכירת בשר אחוריים, הי"ר מר . . . הציע לפני הקרואים במליצה יפה וצחה כי נאספו עתה לקחת עצה מה לעשות, כי קבלו מכתב מהרב הכולל דר"א שנתן להם זמן מעת לעת להפסיק מכירת חלב הכליות, אנכי (הי"ר) אומר באמונה, אם כי בכל עת זמן תמיד היה כל חפצנו למלא רצון הדר"א ולתת און לרבריו, אבל עתה בדבר הנוגע למכירת חלב הכליות אשר כבר מורגלים הקונים בזה "עשרים שנה" היא עתה לדעתי מדברים הבלתי אפשריים, כי אין לאל ידם עתה ליתן שומן אחד תחת חלב הכליות, כי כבר הסכימו הקונים בחלב הכליות . . . מר ב' . . . הסכים לרבריו היושב ראש, ואמר עוד כי הלוא הוא שחוק לחשוב בזמן הזה כי חשובי היהודים הקונים יקנו בשר אם החלב יהיה קלוף מתוכו . . . מר ג' . . . ו' . . . פ' . . . ס' . . . ועוד כמה אמרו שאם יהיו מוכרחים לנקד החלב, אז יותר טוב להם לסגור חנויותיהם, עוד הוסיף מר ג' . . . ואמר דין קשה כזה יגרם שרוב היהודים יקנו לגמרי בשר טריפה, ומר ל' . . . אמר כי מכירת בשר אחוריים לא היה מצד חפץ הקצבים, אך קול העם אשר צעקו ויחפצו בזה, ולכן אין להם כח למשול בחפץ העם, ואחד כל אלה, יצא ההסכם כי ילכו אצל הדר"א, ולהתועד אתו ולהגיד לו כי דבר בלתי אפשר הוא להפסיק מכירת חלב הכליות" (כ"ז העתקתי מהוספה לקונטרס האמת והשלום אשר אתי).

אחרי כן נדפס במכה"ע "דוואיש קרוניקל" ז' אייר תרנ"א 15-טען מאי נומר 1154 כדברים האלה (מועתק בקונטרס הנ"ל):

"כי ביום ג' נתועדו במשרד הר' הכולל דר"א ברחוב פינסבורי סקווער, מוכרי בשר כשר ובתוכם היה הדר"א אהוד"ר גסטר, חכם הספרדים, והדיינים ר"י ריינאוויץ ור"ד שפייערס, ומר וו. מנהל בית ועד השחיטה, הקצבים היו בערך שלושים איש, ובתוכם גם סוחרי בהמות, והיו הרבה טענות ודברים מהקצבים שאם יעמיסו עליהם עול קשה לא יחזיקו אצלם מנקדים ושומרים כלל, ועוד שאם יהיו מוכרחים לשמור כל הדינים הנחוצים, אז יעלה מחיר הבשר יותר בארבעה פענעס על כל ליטרא בשר, ואחרי כל הטענות והדברים נגמר הדבר על צד הטוב לפניהם, כי מכירת חלב הכליות לבני"ז ישאר על עמרו כקדם". עד כאן ההעתקה מיום ז' אייר תרנ"א;

ובשנת תרנ"ב י"ב אייר נדפס מחדש אשר הקצבים נתאספו ואמרו למה להם לשלם השומרים והמנקדים אחרי שלא יבואו בעוד מועד לנקד בשר אחוריים, וגם לא יבינו לנכון איך לנקד בשר אחוריים, וכאשר יבואו לחנותם כבר נמכר

קודם בואם כל בשר אחודיים, ולמה להם לשלם לחנם להשומרים ומנקרים הללו שאינם עושים מאומה... מכל הדברים הברודים שנתפרסמו בלא שום הכחשות אפשר להרגיש המצב הפדוע והעגום אז במצב היהדות בכלל, ובמצב הכשרות בפרט, וידענו איש חשוב ויקר אשר נסע מליטא בעצת מרן הגאון הקדוש בעל חפץ חיים זצ"ל למדינת בריטניא והזהירו כמה פעמים שלא יטעום טעם בשר כל ימי שבתו כאן, ורק בתנאי זה ירשהו לנסוע, ולמדות חולשתו שמד פקודת הגה"צ, וכשש שנים לא טעם טעם בשר, והרופאים אמרו כי פה האויר מסוכן למי שאיננו אוכל בשר, ומה יעשה האיש או האשה אשר לא ירצו להתגאל נפשם בספק טריפה ונבלה וחלב דם, והדבר הזה נע לפקר'נ ממש, והרבה אנשים יראים וחרדים לדבר ה' שנמנעו מלאכול בשר נחלש כחם ונפלו למשכב, ולכן לא יפלא כי הנחשלים אורו חיל וחפץ ה' הצליח בידם ליסד חבורה מחוזה"ד ושומרי שבת ולהביא את הרב הגאה"צ רבי אברהם אבא ווערנער זצ"ל לנהלם בדרך הקודש, אשר באמת עלה בידו וביד חבריו הבע"ב הצדיקים והישירים לעורר התרדמה ולעורר יראי ה' לפעולה ולמעשה, לשמידת ש"ק ות"ת לתשב"ד ברוח תוה"ק הכתובה והמסורה, והרחבת מעשה הצדקה והחסד לכל עובר ושב עני תכה רוח, אך כאשר הרהיבו עוז בנפשם ליסד שחיטה כשרה כדת של תורה, ושור"בים מומחים ויראי ה' באמת וגדולי תורה, אז חרה אפם של הדר"א וחבריו, כי ראו בזה קהלה נפרדת והורדת כבודם ועלבון דבנותם והעדר סמכותם בעיני כשרות, ויקומו לערוך מלחמת תגופה בחרב שלופה, ובכח משרתיים וסופדי עתוניהם ובכל האמצעים שהתירו להם, לחתור חתירות נגד הרב הגאון הצדיק ר"א ווערנער ועדתו, ויורו חציהם מקרוב ומרחוק להצר צעדיהם ולסתום צנודי הכנסותיהם, ולא נחו ולא שקטו עד שנודמן להם איש חיל עובר אורח בשביל עניניו, אשר הדר"א מצא לנכון לכבדו ולקרבו... והוא נתעה למלא משאלותיו להמליץ טובה עליו ועל דבנותו לפני רבני וגדולי חר"ל שאין ברבנותו כל נפתל ועקש, וכי הכל כדת של תורה, ואך קומץ אנשים זרים מדלת העם שמו להם איש אחד למורה, ונועזו לבדות עלילות, ולהסיג גבולו של הרב הכולל, ולגרום חה"ש וגם שגאה כבושה על בני ר"פ מצד הרב הכולל ומשפחות אצילי ישראל דאטשילד, מאנטאניו, ועוד, הקדובים למלכות אשר כל בית ישראל פתים לעזרתם בצר להם, והטיל במכתביו לכל גדולי הדור פחד כאלו המחזוה"ד והרב החדש (שצ"ר אותו כאיש פשוט שאינו בממדיגת דב, עד שהגדולים לא ידעו שיש להם עסק עם רב גדול וצדיק ובעל הדיאה מובהק) מביאים במעשיהם סכנה על כלל ישראל, עד שעלה ביד המליץ יושר הג"ל להטות לב מרן הגאון רבנו יצחק אלחנן זצ"ל לצאת נגד מחוזה"ד ולאסור השחיטה שלהם והכלים שלהם, ולדון אותם כמסיגי גבול, ואם עלה בידו להטות לב גאון הדור, היה נקל לו אח"כ להשיג גם חתימת מרן הנצי"ב, ורבי דוד פרידמן מקרלין, רבי ישראל איסד שפירא, רבי אלכסנדר משה לפידות, ועוד, אשר בלא דרישה וחקירה נמשכו להסכים ולאסור, כי מי הרואה את רבנו יצחק אלחנן יצא ולא יצא

אחריו? הרב הגה"צ דמחזה"ד ואלופי עדתו כתבו לגדולי הדור לרחם עליהם ולשלוח אחד או שנים אנשים צדיקים חכמי לב ויראי ה' באמת ושונאי בצע שיבואו לכאן על חשבונם של חברי מחזה"ד, ולחקוד על אתר למען יראו ויוכחו על אמיתת הרבדים וכי המה בטוחים כי בפה מלא יענו ויאמרו שלא הוגד להם החצי מן המצב הפרוע, וחלילה להם לירא פן יבולע ע"ז לכלל ישראל ח"ו, כי אצילי ישראל כמו השר ראטשילד וחבריו ישרי לב המה, ואין רצונם להכריח ח"ו ולהכניע יראי ה' להעבירם על דעתם ומוכנים להניחם לגהוג עניני הדת כרצונם, והלורד נתנאל ראטשילד כשמעו הרעש הגדול והמחלוקה הגוראה שעשה הרב הכולל ומשרתיו נגר מחזה"ד (שכרו אנשים להכריז בקולי קולות ופודו מודעות צעקניות שהבשר מחזה"ד טריפה והכלים אסורים וגם אחד המגידים הפכפך בדעותיו נשתחר להמטיר חרפות וגידופים על מחזה"ד והרב הגה"צ שלהם) אמר הלורד ראטשילד להד"ר אדלר מדוע תעשה ככה? הלא פה ארץ חופש היא ורשות לכל אחד להתנהג עפ"י תורתו ודעותיו, וברם זכור הוא לטוב כי אלמלא הוא היו טרף לשיניהם, ורק עצה עמוקה לקחו בערמה להטיל אימות ופחדים על רבני וגדולי רוסיא כי זה שפתחו מחזה"ד שחיטה כשרה, הוא סכנה לכלל ישראל, ומעשה ש. הצליח נפול אימה ופחד על כמה גדולי ישראל, ובהשענם על ערות יחיד של הרב העובר אורח הנ"ל בלא שום חקירה ורדישה מהצד השני לקיים מ"ש ושמוע בין אחיכם ושפטתם צדק, ואל תדן את חבירך עד שתגיע למקומו, דנו דיני נפשות, וכמה מיני צרות ויסורים ושפי"ד נגרם ע"י זה, כמסופר בהוספה לספר האמת והשלום, ותחת להחזיק טובה וברכה לחברי מחזה"ד על הטוב שעושים לגרוד פרצות הדת, עוד יצאו ללחום נגרם בשצף קצף.

זְבָרִים זכודים לטוב כמה מגדולי הדור אשר אחרי שראודברי אלופי מחזה"ד שנרפס בהוספה לספר האמת והשלום נמס לבם בקרבם, ויצאו לחזק ידם ולבם שלא ישימו לב לאיסור זה שיצא בשגה וחסרון ידיעה, ולא יחושו כלל, יאכלו עניים וישבעו ויסיפו עז ואומץ למען ה' ותורתו חכות הרבים יגן עליהם להצילם משונאיהם ומנגדיהם, ובתוכם היה הגאון האמתי מאוד הגולה, הגדול ממינסק רבי ירוחם יהודא ליב פעדלמאן, והראב"ד הגה"צ ר' חיים זעליג מרגנשטערין, הגה"ק רבנו בעל חפץ חיים, הגאון מאה"ג רבי יוסף ראזין מדורניסק, הגאון רבי שמעון בער משעדליץ בעהמח"ס אורח משפט על חר"מ, הגה"צ רבי נפתלי סופר תלמיד החת"ס וצ"ל בעה"מ ספר מטה נפתלי, הגאון בעל ערוך השולחן, הגאון ר' אבא יעקב הכהן בעהמ"ס חבל יעקב, הגאון האמתי ר' זלמן שפיטצער מוריען בעהמח"ס תקן שלמה ב"ח (חתן מרן החת"ס) והגה"צ ד"ר ר' שלמה ברייער מפפר"מ (חתן הגה"צ רש"ד הידש וצ"ל) ועוד גדולי ישראל אשר עמדו לימין מחזה"ד, והחזיקו להם טובה וברכה בעד מסירת נפשם להגן על דת תוה"ק ולעמוד בפרץ נגד התועים ומתעים, אך לא מצאו עז בנפשם לצאת גלוי במכ"ע למחות נגד הרב הכולל וב"ד שלו, מפני

קול עלה נידף ופחד שוא שהפיצו בחו"ל כי יצמח מזה ח"ו סכנה לכלל ישראל הזקוקים תמיד לעזרת אצילי ישראל בלונדון הקרובים למלכות... וכפי הנשמע הצטער אח"כ גם הגאון רבנו יצחק אלחנן זצ"ל, אך היה קשה לו מפני כמה טעמים לחזור מדעתו, אך למרות מכתבי גדולי וגאוני ישראל שהכשירו שחיטת מחזה"ד ואמצו את ידם בכל כחם בדברים החוצבים להבות אש נגד מגניהם, אך האיסור של הגאון רבנו יצחק אלחנן זצ"ל שהדפיסו והפיצו בשוקים ובדחובות, בבתי כנסיות ומכה"ע בקולי קולות, היה ככדור מפוצץ לפרוץ חומת מחזה"ד ולהרפות ידי הבונים, להצר ולהעיק להם בלא חמלה, עד שכלתה פרוטה מכיסם והרב הגה"צ והשר"ב שנים נשארו בעוני ומחסור גורא, ואף שהרב הגה"צ קבל יסורי עצמו ועלבונתו ועמד בנסיונות הכי נוראים ומכאיבים, אך קשה היה לו לראות בצערם של השר"בים ושותיהם וילדיהם, אשר היו באים לביתו לשפוך מרי שיחם ולבקש אוכל לנפשם, עד שהוכרח לדאבון נפשו להתפשר עם הרר"א בעניני שחיטה וכשרות, ולהציל מה שאפשר להציל, תקונים חלקיים, כלומר רק בעד חברי מחזה"ד שיהיה להם רשות ליבחר ארבעה שר"בים כרצונם תחת השגחתם, אך משכורתם תהיה מקופת מכס השחיטה הכללית, וגם רשאים לקבוע עד ששה איטליזים למכירת בשר כשר דמחזה"ד, ובזה קמה הסערה לדממה, וכפי הנראה הביאו חברי מחזה"ד במחלוקה זו תועלת גם במצב הכשרות הכללי אשר מחוץ לגבולם, והורגש אח"כ שאיפה לתקן, וגם נתפרסם שגם שאר חלקי הכשרות הוטבו עצהיר"ט, ובכל זאת מצאו הרבנים הגדולים הרבה קלקולים במצב הכשרות הכללי, אספו אספות וקראו תגר וקבעו ועדים לטכס עצה, ובלא שום פניות עצמיות ח"ו עד שגם בשנת תרע"ט ה' אר"ש יכתוב הרב הגאון הגדול רא"י הכהן קוק זצ"ל (שהתגורר אז כאן והיה הרב דמחזה"ד) בפנקס ועד הרבנים (אשר תחת ידי) "כי מצא מצב הכשרות בענין שחיטה ומכירת הבשר שהקלקולים הם מרובים מאד, והמכשולים בעניני כשרות רבים הם, ואי אפשר להניח הדבר כמו שהוא וחובה קדושה להתחזק ולגדור פרץ" ועל החתום אברהם יצחק הכהן קוק, מאיר צבי ד"ר יונג, צבי הירש פערבער, שמר"י יצחק בלאך, פנחס יעקב גערבער, מרדכי צבי שווארץ, מאיר הלוי צימרמאן, שרגא מאיר לייזעראוויץ.

הרבנים החרדים בוני היהדות עמלו בכל כחם וסבלו עמל ותלאות שונות וגם פזרו משלהם הוצאות מרובות, ובמסדר הגדול והנהדר שהיה להם במורחה של עיר, וכל עניני דת ודין הובא לפניהם (ועוד הפנקס הגדול עם הרבה תעודות חשובות אשר יעידו על רוב עמלם לש"ש להחזקת הדת בידי, בהיותי אז סגן י"ד) מנהיגי הבא"ש והרה"כ באו לידי הכרת צדקת הרבנים ודרישותיהם הצודקות, והחליטו לעשות קץ למצב המסוכן בעניני כשרות, ולמלא הפעם כל משאלות הרבנים להעמיד כשרות הבשר על הגובה הראוי בלא חשש ופקפק והכל על מקומו יבוא בשלום (זה היה בשנת תרפ"ג) ונשיא הבארד א"ש עם הרב הכולל קבעו יום ושעה להתועד עם ידידי ורעי החביב

הרה"ג המצוין מגדל עזו לתה"ק רבי חיים אביגדור ד"ר שפולד זצ"ל ועמו אנכי כותב הטורים האלה, לסדר עמהם כל התקונים הנחוצים לכללות השחיטה וכשרות, אך פתאום נתבשרנו כי הועידה נדחתה ללא זמן אחר... נדהמנו לשמוע, אך פתרון הדבר נתגלה לנו לדאבונו הגדול, כי איזה חברים מן המהגרים החדשים אשר נכשלנו לצרפם לועד הרבנים, מצאו שעת הכושר להשתמש במאורע זה לטובתם והנאתם הפרטית ועשו מה שעשו בחשאי בלא ידיעתנו... וכל עמלנו עלתה בתהו ונשארו כמטרה לחצים, ובי פגע הדבר יותר לרעה כאשר ספרתי באורך בספר זכרונותי, וגם בהרה"ג ד"ר שפולד זצ"ל פגע מאורע זה בבריאותו והוכרחנו למשוך ידנו מזה ולהמשיך קיום ועד הרבנים במתי מעט הרבנים הנאמנים לה' ותורתו נקיי כפים, המולזלים בנסילת ידיים...

הרב הגאון רבי אברהם אבא ווערנער היה אהוב וחיביב לכל המפלגות, ביתו היה פתוח תמיד לכל מבקשי פניו, אם לד"ת אם לעצה וסיוע, רבות התענגתי לשמוע מאתו ד"ת וחכמה וספוריו הנעימים ומעניינים מהגר"א ותלמידיו הגאונים, אשר בעקבותיהם הלך בלי לנטות ימין ושמאל מהשר"ע, וכל מנהג או חומרא שלא נזכר בשר"ע הרחיק מעליו, והיה בעל הוראה מומחה ומובהק כאחד מגדולי ישראל, (עיין ספר חיי עולם להרה"ג ד"ר ר' מאיר לערנער, ברלין תרס"ה, תשובתו היקרה ע"ד איסור קבורת אפר הנשרפים, כדעת כל גדולי הדור בתשובותיהם שם) היה מקבל כל אדם בענוה וסבר פנים יפות, ומשך לב כל אחד לאהבה אותו ולשמוע בקולו, ורבות פעל ועשה עם חבריו ועושי רצונו הטהור לעורר את התדרמה שהיתה נסוכה על אחביי החרדים לדבר ה' ולעודדם לפעולה ומעשה, הת"ת שיסדו היתה הפרחדור ליסור ישיבת עץ חיים שזכיתי להיות אחד מבוניה, וממנה נסתעפו עוד ישיבות בעיירות המדינה, ובהמ"ד מחזיקי הדת נשאר על תלו לתהלה ותפארת ברוח היהדות המסורתית, מרכז לתורה ועבודת ה' (מגיד מישרים מצאתי שם איש צדיק הרב ר' דניאל כהן, ואחריו הרה"ג ר' יצחק ראובן ארענשטיין בעהמ"ס חרחי פנינים זצ"ל) חכה לזקנה ושיבה טובה, ונפטר בשם טוב עשרה בטבת תרע"ג, הובל למוחתו בכבוד הכי גדול ובמספר תמרורים תנצב"ה.

ברם זכור לטוב אחד מראשי הלוחמים למען כבוד ה' ותורתו איש צדיק וישר אוצר יראת ה' צדקה ומע"ט הרב ר' יעקב צינקין זצ"ל גלב"ע י"ט מני"א תרע"ה בעהמ"ס ספר חשבונות של מצוה וספר האמת והשלום, וקונטרס הוספה (שהרע"ש לבב גדולי ישראל לעמוד לימין מחזה"ד) כל הספרים האלה נדפסו בעילום שמו כרצונו הטהור, הוא היה הרוח החיה בכל פעולות הגר"א ווערנער זצ"ל, אשר ציירתי דמות דיוקנו הרוחנית בהקדמתי לספרו חשבונות של מצוה, אשר סדרתיו והוצאתיו לאור בשנת תר"פ, די לפני להעתיק מעט מדברי צוואתו אשר יעידו על רוב צדקתו, וה לשונו "אתם ידעתם את כל התלאה

והטורח העצום אשר מצאתני מאז החילוני ליסד את הבית הזה מחזה"ד, אם אמרתי אספרה תקצר היריעה, אדמה כי אוכל לומר (ברבבות הבדלות) כמו שאמר מרע"ה על התורה "נפשי נתתי עליה דמי נתתי עליה" דמי נשפך עליה כמים המוגרים ארצה בחירופים וגידופים ע"י מכה"ע ועוד ועוד, וכמה שנים למדתי עם הצבור שני שעות בכל יום בין מנחה למערבי, ובלייל ש"ק ערך שלשה שעות, למדתי חומש והלכות ומוסר, הכינותי להם תה לשתות, וטאבאק להריח והעירותים משנתם למען ישמעו וילמדו, ובש"ק דרשתי כמה פעמים דרשות ולמדתי פ"א, והכל על מגן בלי שום קבלת פרס, אפילו פרוטה אחת לא נהניתי מבהכנ"ס, ולא לקחתי מיד איש מאומה, לבר מאחד ששלח לי על פורים מתנה ומשלוח מנות, ואדרבה כמה פעמים נתתי ששה ל"ש על רענט שחסר, וזה היה בימי עניי ומרודי, וקמצתי מעצמי ובשרי, וע"כ אדמה כי יש לי הצדק לצות עליה כי יש לי בה קנין עצום וחזק, ואתם מחויבים לשמור הכל למען כבוד ה' ותהו"ק, ראשית לשמור כל התקנות הנוגעים לד"ת שיהיו הכל עפ"י השר"ע והפוסקים, ולהזהר שלא לדבר בקריאת התורה וחזרת הש"ץ ובקדישים וכו', ושלא למנות להתפלל חזן עם משורדים, כי אם בעל תפלה הנון בן תורה ויר"ש, ושלא לעשות שום מנהג נאה ושחץ כמו באקס לגבאים וכו', ולהשגיח על הגמ"ח אשר יסדתי שיהיה דבר של קיימא (בענין הגמ"ח עזר לו הרבה ירדו הרב הישיש ר' אברהם נתן ב"ר ישעיה הכהן אהרנטון, נפטר בש"ט י"ב ניסן תרע"ז) ולעזור (כאן פרט בשמותם אנשים הנצרכים לעזר וסיוע) למעט בדברים בטלים בין מנחה למערבי, ולקבוע מגיד מישרים לדרוש מענינא דיומא וכו' (ספרו חשבונות של מצוה הוא יקר מאד וראוי להדפיסו מחדש עם ספרו האמת והשלום, שיש להם גם ערך היסטורי חשוב).

בן ראוי להזכיר עוד איש צדיק וישר ר' מיכאל הלוי (המכונה ר' מייקל ליווי זצ"ל) חתן הגה"צ רש"ר הירש זצ"ל מפפד"מ, ובנו הרב ר' ישעי' ז"ל, אשר בביתם היו מתועדים לטכס עצה ולהגביר חילים בכל דבר הנוגע לחזוק הדת, וגם גיסו הרב הגה"צ ד"ר שלמה ברוער זצ"ל מפפד"מ עזר הרבה לחזק ידים רפות, וכל אלה הצדיקים והישרים בלבותם, שהאירו אור במושבותם, ולזרעם לדורותם, ללכת באורחותם, ראויים להציב להם יד ושם עולם לזכרון לדור אחרון, וכמ"ש (משלי י') זכר צדיק לברכה, ואמרו חז"ל (מגילה כ"ה) האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוחיה ומאן דשבחיה ינוחו לו ברכות על ראשו (ועיין יומא ל"ח) כי זכרון צדיקים ופעולותיהם בימי חייהם, יביאו רוב ברכה לדורותיהם אחריהם, לאחז במעשיהם, ובלי נטות מנתיבותיהם, עד נזכה לקול מבשר הבא להשיב לב אבות על בנים, וישראל נזעע בה' תשועת עולמים, כעתירת עבד לעבדי ה' וחושבי שמו הכר"ח ט"ב שבט תש"ב לפ"ק פה לתדון. וו. ע.

צבי הירש במ"ה שמעון יהודא ליב **פערבער**

רב פ"ק הג"ל

סמיכות של הרב ר' אברהם אבא ווערנער

היות כי גנש לפנינו ח"מ האברך המופלג השנון כ"ש מוהר"ר אברהם אבא במוהר"ר יעקב ובקש מאתנו ח"מ שאנחנו ח"מ ניתן לו דשיון להודות בקהילתו קהל ווענר מחמת אשר אין שם כעת מורה ורב ורצה לקיים במקום שאין אנשים השתרל להיות איש והנה חזותו מוכיח עליו אשר הוא מלא דבר ד' זו הלכה וצודבא מרבנן כד נבט נבט ויהי' נזר הרבנות הולמותו מחמת התמדתו ונוצר תאנה יאכל פד' לזאת ניתן להאברך הנ"ל דשיון מאתנו ח"מ יודה יודה ידן ידן אך ברבד הקשה יגיש לדבנן קשישאי עד אשר יגדל בתורה הכ"ד הבאים עה"ח אור ליום ג' עשרה בטבת תרי"ז לפ"ק פה"ק זאנר חדש. נאום צמח בא"א מוהר"ר מתת"ז וצללה"ה זקש. נאום אורי דוד בלא"א מ"ה יוסף וזלה"ה חופ"ק זאנר ישן.

והנה אנחנו נשאנו ונתננו אתו ובטוחים אנחנו שיהי' גבר בגוברין דיהודאין ויגדל בתורה.

צמח הנ"ל

אורי דוד הנ"ל

* * *

הרב הג' המפורסם רך בשנים ואב בחכמה חדיפא ושינא צמ"ס כו' מוהר"ר אברהם אבא בהרב מוהר"ר יעקב חיימא נ"י מפה הנהו כבר מוסמך מן הרבנים גאוני זמניתו, עוד בהיותו כבן עשרים שנה נתנו עדותם עליו נאמנה כי רב חילו לאורייתא, מלא דבר ה' (זו הלכה) מהש"ס ואביזדיהו גמור וסבור הרבה בתלמוד ופוסקים רוא"ח לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, וכי ראוי הוא בכל הפרטים להיות כתר הרבנות הולמתו לדין ולהודות בכל תפוצות ישראל, לכבוד שמו יקר יתנו כל יודעיו ומכיריו ביחוד חזיתי להני גברא דבה דאסהידו עליו ה"ה הרב הגאון המנוח מוהר"ר צמח זקש וצללה"ה אברק"ק זאנער חדש, ולהבדיל בין החיים הרב הג' המובהק כו' מוהר"ר דוד אוריה אפרין נ"י אברק"ק זאנער ישן, והרב הג' המפורסם וכ' מוהר"ר יצחק זאב וואלף אברק"ק האוענפאט, ומאשר הכרתיו ג"כ בטוב את האי גברא יקירי הרב הג' הנ"ל אמרתי על כגון דא אסמכינא בתמוכי רבנן להורות הוראה בישראל יורה ודין להגדיל תשיה לפני עם קדש כי זולת התורה ודעת קדושים אשר בו הנהו מאושר במדות ובהנהגות ישרות נאה דורש ומקיים, דצוי בעיני ה' ואדם אשרי לעדה אשר תחיש ותקרב בו - ואני תפילה כי יאריך ד' ימיו ושנותיו בטוב קרנו תרום למעלה מעלה ויבוא לעיר אשר תבחר בו חיים ושלום וברכה והצלחה לדגלו דברי המדבר למען התורה ולומדיה הבא עה"ח ביום ב' שמונה ימים לחודש אדר שנת חמשת אלפים ושש מאות ועשרים וחמש לבריאת עולם פה ק"ק טעלו יוסף במוהר"ר רייזין חופ"ק הנ"ל.

מכתב מאת הרב ר' ישראל סלאנטער

להרב ד' אברהם אבא ווערנער

ביה טעמעל כ"ג כסלו תר"ם.

כבוד הרב החריב כ"ת כ"מ אבציק יחי' וב"ב יחיו יתברכו לטובה.
 כאשר לקחה אוני מפי כבוד המוכ"ז יחי' כי כתי'ר מתאמץ להיות לעזר בעד
 ב"א המופ' כ"ת כ"מ ליב^(א) יחי' באתי ליתן לכת"ר תודה גדולה על לשעבר
 ומצאתי עוז בנפשי לבקשו למחול להשתדל בעדו גם להבא כי המצוה רבה
 כי אל מי יפנה הנדכה הלזה לעזר אם לא אל כבוד ישרת לבב וטהרת הנפש
 לקום לעזר לשקוד בתורה ואינו מסוגל להרויח -

ידידו דרש ישראל מסלאנט מכונה ליפקין. באדערשטר' 6.

העתקה ממכ"ע "השולמית"

לונדן ר"ח אב תר"ן, גומ' 27

... איהר ווייסט דאך אלע אז צו קהלה זאכין צאהלין מיר אזוי פיל וויא אלע
 ענגלישע, אונד אין אנדירע זאכין אפשר גאהר נאך מעהר פאר זיי צום ביישפיל
 דיא באארד אף שחיטה. דוכט זיך אז מיר פארניע זיינען גרעסירע מקפידים
 אז דאס פלייש וואס מיר עסין זאל האצבע זיין גישטעמט כשר (צו עס אז
 כשר צו ניט גאט ווייס) אונד טאקי פאר אומירע געלד צאהלט מען די שוחטים,
 די נאמינים, אונד פון דעסטוועגן אז עס בלייבט רוח זאגן די אונייטעד
 סינאגאגן, מיט א קאזאצקן יושר איסקודיווא-ווער ביסט דו? דער שוחט
 ווידער האצבע ער לעבט פון אומער פראצע, פון דעסטוועגן, זאל פרובין צו
 איינעם גיין א פארניער מיט עטוואס וויכטיגעס, קאן ער אוועק שטיין
 אונטערין טיהר פאן היינט ביז מארגן, מען וועט איהם ניט אנטווארטין, אונד
 טאמער קומט טאקי א ענגלישמאן, וואס האט שוין קיין תפילין ניט געלייגט
 צייט ער האט אבגעלייענט די פרשה פון ברמצוה אונד מאנכעס מאל קאן
 נאך טרעפֿען, אז גאר אין קורצין וועט ער חתונה האבין מיט א שיקסע וואס
 דער רב זאל געזונד זיין וועט איהר באלד מגייר זיין, אונד א מאהל נאך ניט
 געווארט דארויף ארין, אונד עס איז שוין פאן פאר דער חתונה דא א פאאר
 ממזרים (דא איז דא א דואב פיר די מוהלים אריכעט) אונד אז ער קאמט צום
 שוחט, דא לויפט שוין דער מיסטער שוחט אריס, מיט דעספעקט זאגענדיג
 ניט איזדאנועט אן צו טאהן די יארמילקע, לויפט אריס איהם מקבל פנים זיין און
 איז חוקע כף מיט ביידע הענד, אונד שמייכלינדיג: "אלא מר. דזעק! הוי אר
 יא! הוי איז יאר פעמיליע! קאם אינסייד פליס! מיסעס! דא איז מיסטער
 דזעק! דזיינע! מר. דזעק איז הירז! הכלל עס איז שמחה וששון (דאס איז
 דער ערשטער סעיף פאן הלכות שחיטה) ...

(א) הוא הרב ר' ארי' ליב ליפקין בן הרב ר' ליפא שהי' אחי הגר"ם

מכתב גלוי מראשי "מחזיקי הדת" להרבנים גדולי הדור

מרחשון, תרנ"ב.

אנחנו ראשי החברה הח"מ בשם כל החברה באנו בכתב זה המסתופף בצל השלום בתורת עדי ראייה ועדי שמיעה על כל הנבלות והשערוריות הנעשיות בעיר הבירה לונדון ובכל ערי ממלכת אנגליה, כי יאכלו בני ישראל טריפה ונבלה, כי נמצאים בהשור"בים אנשים פורקי עול, הבחיים לקהת עם, השומרים רובם ככולם מחללי שבת אוכלי טריפות ונבלה, וכבר הראינו בעדים כשרים ונאמנים כי רבות פעמים יקרה אשר קשה מלהפיל השור ארצה ויתנו לו במקל ברזל על מוחו עד כי יפול השור שדוד ארצה, ואז יהפכו ראשו על קרניו ויקרא להשוטט והוא שוחט שור נבלה, מדיחים את הבשר תומ"י אחר השחיטה במים רותחים המעורב עם החלב, השומרים לא ישגוהו ולא יודעים בעצמם איזה שור כשר להניח החותם "כשר" רק שואלים להקצב הנכרי אם שור כשר הוא. המנקרים בשור כשר המה גם הנאמנים על מלאכת הניקוד המה כמעט כולם מגולחי זקן בתער, מחללי שבת בפרהסיא לא יתפללו ולא ידעים אף לקראות עברי, ואינם מניחים תפילין, ובעצמם הודו כי מכרו חלב הכליות זה עשרים שנה ועוד ימכרו גם להבא, ואין בכח הרב ד"ר גפתי אדלער לתת אסור על אחד מהם, כי טרם עור כתר הרבנות על ראשו קבל עליו לבטל כחו כח הרבנות נגד רעת רצון הקהלה שלו ואך נתנו לו רשות להתנהג לפי רוחם ורצונם, וזה מקרוב הוציאו גזרה חדשה שלא ירשנו לחנך את בנינו להתפלל בלשון הקודש רק בלשון אנגלית, ומה נעשה עם התפלה, עשה למען תינוקות של בית רבן, ומה יעשו כשלא מאות מלמדים אשר הולכים ובוכים בחובות קריה כי לוקח מהם טרף אנשי ביתם, וגם הלחם הצר הזה נכרת מפייהם. גם הנשמע כזאת בישראל כי איש אחד ישפוט שפוט על כל ממלכת אנגליה ועל כל המדינות החוסיים בצילה, אפריקא, אוסטרליא, אזיא, קאנדא, ולא ימנה אלא מורה הוראה אחר, זקן וחלש מאוד הוא הרב ר' יעקב ריינאוויץ, הגם שיש עור אחד אך אינו בר סמכא אצל אחבי' החרדים לרבר ה', וכמעט אין לנו למי לשאל שאלה, ונתקיים בנו דברי החזו"ל, וכבר שכחו נשי ישראל תורת הבית, והמקוה אינה כדן, ואין שום השגחה בעת שהנכרים ממלאים את המקואות מים. דמינו שכבר נתקיים בנו דברי חז"ל עתידה תורה שתשכח מישראל. ופה לונדון לפי הנהגת הרב ד"ר אדלער נקל מאוד שגם אמונתנו תשתכח מפי זרעינו. אך היושב בשמים ראה כל אלה ושלח לנו הרעיון הקדוש הזה לעשות אגודה אחת להרים קרן אמונתנו, וזה כעשרה חדשים אשר באנו בבקשה לפני הרב ד"ר ארלער שיתקן תקנות הנחוצות לחזוק הדת. הלכנו אליו פעמים ושלש ולא פעלנו מאומה, דברנו אליו דברים של טעם והוא השיב לנו דברי תפל ודחה אותנו בקש, עד כי ראינו שאין לנו דרך אחרת רק לעשות כעצת הלל הזקן שאמר: אם אין אני לי מי לי,

ובמקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב, ואף לרב המכונה בשם "דאקטער". על כן לקחנו לנו מודה הודאה את הרב הג' ר' אברהם אבא ווערנעד שהיה דיין חמשה ועשרים שנה בק"ק טעלו פלך קאזנא, ושמונה שנים היה הרב הכולל בעיר העליונהפארס בפּינלאנד, מפני שהדיין הנמצא בלונדון היה הרב ר' יעקב דיינאוויץ גם הוא אינו מהמנוים מהקהלה, אך הדין אדלער ישרלם לו מכיסו סך שני לירא שטעדלינג לשבוע, אולי יקרה לפניהם שאלת גט, חליצה, גיורת וכדומה, הנה הדין הנ"ל יגיד להדין אדלער מקוד הדין ומקומו, ועוד לירא שטעדלינג מחויבים אנשי דר"פ לשלמו. והדין בעצמו בעת כי הראינו לו את כל השערויות פסק מלאכל בשר, ונתן לנו עצות איך להנצל מהרשת הפרוסה לרגלינו, אך יפחד להגיד בגלוי בפני כל כי ידא פן יאבד את פרנסתו ח"ו, ואנחנו נשמח בצדק כי בא אלינו הרעיון הקדוש הזה ללחום מלחמת ד' צבאות למען לא ישכח אמות ישראל מכל וכל ח"ו. ע"כ קבלנו שר"בים מופלגים ויראי ד' תמימים הולכים, ואנחנו לא למען התקומם ולעשות מחלוקות ח"ו עם שועי ונכבדי אנגליה דעתינו, כי במה נחשבה חברתינו נגד עשירי הארץ והכנסה הקטנה מהשחיטה כלא חשובה בעיניהם. גם לא נסיג ח"ו גבול שום איש לא לרב ולא לשר"ב, וכל ידאתם ופחדם הם דק פן נעזוב את דרכם דרך הרעפארם, ונלך בדרך ד' אשר היא לשכים בעיניהם, ובמה נגדע חלקנו מאנשי פראנקפורט דמיין אשר לולא הרב הצדיק דאבינעד הידש וצ"ל שהדים קרן האמונה, וכן ד"ר הילרסהיימעד בבדלין, או כבר נשתקעו ח"ו במ"ט שערי טומאה. לזאת אנחנו דאשי החברה הח"מ באנו בשם כל החברה לשאול את פני הדרת כתה"ר ונאמר ילמרנו דבינו אם יש להדין אדלער הכח והתוקף לאסור לנו שחיטתנו באופן כזה, והגנו מפילים תחינתנו לפניו לחוות דעתו בזה, ולהגיד בשערים מה לנו לעשות אם להתחבר לחברתם ולדרכיהם הנלוזים מני דרך אמת, ולהטביע נפשינו בטיט היין, או להציל נפשותינו מדדת שחת, כי עשינו זה כחמש מאות משפחות חתיכא דאיסורא על הבשר של הקהלה, והדין אדלער אסד לנו הבשר שלנו ולא נדע מה נעשה ואיך לפנות והגנו מצפים לתשובתו הטהורה ע"י פאסט המוקדם בתקוה חזקה למען האמת והצדק ולכבוד שם שמים.

טיוטא ממכתבו של הרב ד"ר נפתלי אדלר

להרב ר' יצחק אלחנן ספעקטור

יום וי"ז עש"ק פ' וירא שנת ברכתיך לפ"ק.

ה' ישפות שלך לכבוד אהובי הרב הגאון האמתי מוה"ד יצחק אלחנן גר"ז אב"ד ומ"מ דק"ק קאזונא יע"א.

הנני לא להטרחו בדברים הנני באמת רק אבוא בקצרה להודיע למעכ"ת גר"ז שקמו איזה אנשים מבני רופ וקוראי' את עצמם חברת מחויקי הדת ולקחו להם לרב איש אחד ושמנו אברהם אבא ווערנער מעיר טעלס והעמידו להם שחט לשחוט ופתחו חנויות למכור בשר שחוטה ובוה פרצו את הגדר אשר גדרו הגאונים משנים קדמוניות, וכבר אסרנו את השחיטה. ועתה יראה מעכ"ת בחכמתו את התקלה הגדולה אשר תצמח מזה ח"ו אם איזה מאנשי רופ יפרישו את עצמם מהקהלה כי ידוע למעכ"ת כמה גדלה מעשה הצדקה בינינו ואם פרשה המחלוקת אזי בני הקהלה יפנו עורף להם ולא יפעלו עוד למעניהם ולא לטובת אחבי' האומללים. ולכן בבקשה ממעכ"ת שיכתוב לי איזה שורות להסכים עמי ועם בית דיני על האיטור על השור ועל הבור ושלא יעיו שום איש במדינת ענגלאנד לשחוט בלתי בהורמנא דידי ובית דיני ה"ה אהובינו הרה"ג מר"ה יעקב ריינאוויטץ ודובער שפייערס ואם יעיו איזה אנשי בליעל לכתוב פלסטר על שחיטה דפה בבקשה שלא יאמין ולא יטה אוזן אליהם שכאשר השחיטה היתה בימי אאמ"ו הר' הגאון וצללה"ה כן היא עתה ומפקחים בעיני פקיאח על כל הנעשה ריש לנו משניח ראש השוחטים ר' נחום ליפמאן וכל מגמתנו להרים קרן התורה והיראה.

מכתב מאת הרב ר' בנימין זלמן שפיצר

לר' יהודה לונצר

בעוה"י וויען יום ה' י"ג שבט תרנ"ב לפ"ק.

שוכ"ט לידידי חביבי התו' הנכבד ידא ה' כש"ת כ"ה יהודה לונצר נ"י. איהר זעהר געשאצטעט שרייבען דאטירט מיום א' שבוע זו איזט מיר ערסט געסטערן אבענדס צוגעקאממען, איך בעאיילע מיך איהנען דאסזעלבע צו בעאנטווארטען אונד האבע מיינע הויפט אנטווארט אויף דען איינליעגענדען ברעף דער די שאלה בילדעט געשריעבען דאמיט יעדער איינזיכט געווינען קאן דאס דער איטור ניכט ווערטה איזט פאן איהם צו שפרעכען. דאס ב"ד

מן גאנץ אנדערס אויסזעהען אונד דאס קהל מוז אנדערס אויסזעהען ווען דער
 איסור איין איסור זיין זאלל - צו איהרעד פאללקאממענען בערוהיגונג טהיילע
 איהנען איינע טהאטזאכע מיט דיא זיא פאללקאממען בעלעהרען אונד
 בערוהיגען ווירד - אלס איך פאר 39 יאהרען היערהער קאם פאנד איך
 דאסזעלבע פאר - היער האטטען קהל אונד דער רב הורוויטץ ז"ל איינע אבער
 נור איינע פליישבאנק דיא אונטער אויפזיכט דעס הרב הורוויטץ ז"ל געשטאנדען -
 נון אבער ווארדען קלאגען לויט דאס דיא שוחטי' ניכט ווארען וויא איין
 שוחט זיין מוז אונד דיא דאמאלס דיא געוועדבע פרייהייט ערשטאנדען איזט
 זא בילדעטען זיך פריוואט כשר פליישבאנקע - הרב הורוויטץ ז"ל גאב איינען
 איסור הערויס אויף אללע פריוואט כשר פליישבאנקע אונד אין דיעזער צייט
 קאם איך געראדע היערהער אונד איך האבע ניא פאן דעם פלייש פאן קהלים
 באנק אונטער אויפזיכט של הרב הורוויטץ ז"ל געגעסטען אונד האבע מיר
 זאפארט איינע פריוואט געאסערטע פליישבאנק געוואהלט דיא איך פיר כשר
 געהאלטען האבע פאן ווא איך דען הויזבעדארף אן פלייש בעצאנען האבע -
 נון וואר דאמאהלס וויען נאך ניכט זא דעפארמירט וויא הייטע הרב הגדול
 מריה אלעזר הורוויטץ וואר איין פיינער יהודי נור שוואך וואר ער אונד נאך
 מיינער איבערצייגונג זיינע השגחה קיינע געניגענדע אונד דיא שוחטי' ניכט
 פראם אונד זאפארט וואר מיין ענטשלוסט געפאסט - מכ"ש דא ווא קיין
 הורוויטץ מעהר איזט בתורה וכיראה אונד דאס ב"ד וויא עס מיר געשילדערט
 ווארדע רחמנא ליצלן - דאהער קיין צווייפעל אין דיעזער זאכע דאס דער
 איסור ניכטס ווערטה איזט כחספא בעלמא אונד ח"ו פאן זאלכעס פלייש צו
 עסטען ווא זאלכע מכשולי' שאהן פארגעקאממען זאנדערן נור ביי פריוואט
 באנקע מיט גוטע פראממע פאלנישע שוחטי' אנגעשטעלט - ניכט אבער איך
 אלליין זאנדערן כל גדולי ישראל דיא דאמאהלס נאך וויען געקאממען זינד
 ווארען מיינע גאסטע אונד אינדעם זיא דיא פעהראלטיסטע גענוי קאנטען
 האבען זיא ניכט פאם רב'ס פליישבאנק געגעסטען זאנדערן נור פאן דעם פאן
 איהם געאסערטען פריוואט פליישבאנק - דאס געניגט דאך וואהל צו איהרער
 בערוהיגונג - פאן מיינר וועניגקייט קאנן איך מעלתו ידידי נ"י ב"ה גוטעס
 מיטטהיילען עס געהט מיר ב"ה בעסטער - אללערדיגנס וואר דער הערבסט
 פיר מיך זעהר שוועהר יעדען הערבסט ליידע איך פורכטבאר אבער וויא
 דער ווינטער קאממט געהט'ס מיר ב"ה שאהן בעסטער האפע אים זאממער
 אי"ה מיך וויעדער צו ערהאלען האפע שבה'ג אי"ה וויעדער דרשה צו
 זאגען לטובה - דאס ערשפארען זיא יעצט אנדערט האלב שטונדען צו
 צוהארען - נון מאכטע זעהר גערנע וויסטען וויא עס מעלתו ידידי נ"י געהט
 אין יעדער בעציהונג איך האפע אללעס גוטע צו הארען בעזיהי' פאם
 געזונדסהייטצושטאנדע פאן פרנסה אונד זאנסט אין ידישקייט.

וה' יברכהו בכל הברכות כעתירת ידיו ואוהבו נאמנו
 הק' בנימן ולמן סגל שפיצר.

שאלה והלכה למועשה

ע"פ דין תורה הקדושה

מאת הרב שפיצר

אם בעיר אחת יש ב"ד כזה שהשוחטים שתי אינם כשרים כהלכה, והשגחת הב"ד אינה טובה, הקצבים תחת השגחת הב"ד הנ"ל מוכרים חלב גמור ליהודים תחת שומן, גם בשר שאינו מנוקד, גם בשר שעבר ג' ימים שלימים מעת השחיטה בלי שום שריה והדחה, וגם הב"ד בעצמם שנים מהם שהמה הרוב מהב"ד אינם חרדים ומדקדקים כהלכה כי גשיהם הולכות פרועי ראש ונשאות בשבת לעיני בעליהן וכדומה, דרך הקהילה שתחת הנהגת הב"ד צועדה בפסיעות גדולות לדרך הרעפארם, הפיוטים הסירו מבתי התפילות ומנהגי רעפארם באו תחתיהם, דרשנים שיש להם בבתי הכנסיות המה עמי הארץ וכופרים באמת וכל דרשותיהם אך על דרך רעפארם כי כן רצון ראשי הקהילה, וכן חינוך הילדים ע"פ דרכי הרעפארם, אין להקהילה בית מקוה לגמרי רק איש יחיד עשה מקוה בתורת עסק למסחור, המצות שנאפה מהקהילה הוא חמץ גמור.

אם בעיר כזה עשו איזה מאות אנשים חרדים ומדקדקים לדבר הלכה אגודה אחת, לקחו להם רב גדול בתורה באמת וחרד לדבר הלכה כהלכה, לקחו להם שוחטים כשרים וחרדים יר"א באמת, ופתחו בית שחיטה לבדנה, והב"ד הקודם הניחו איסור על הבשר ששחטו השוחטים הכשרים וחרדים להלכות שולחן ערוך בדקדוק תחת השגחת רב החדש שהוא רב באמת. אם יש ממש באיסור מב"ד הזה אשר מסכמת לרצון ראשי הקהילה לנהוג הכל על דרך רעפארם, היש להם כח לאסור איסור, או להתיר. ואיכה יעשה עתה איש הירא וחרד להלכות התורה אשר אי אפשר לו בלי אכילת בשר, איזה בשר יאכל?

בעזה"י

איסור של ב"ד כזה הוא חספא בעלמא ואין לחוש עליו כלל וכלל ואדרבה אם מכשולי הנ"ל אמתיי אסור לסמוך עליהם מכאן ולהלן ומצוה על כל בר ישראל הירא את ה' ורוצה לשמור דיני תוה"ק שלא לקח ח"ו ממקולי של הקהל אשר המה תחת השגחת הב"ד הנ"ל ורק ממקולי של יחידי סגולה אשר המה אפי' בלא השגחת ב"ד אבל יש בהם שוחטי' מומחי' ויראי ה' שם לבד הוא כשר ולראי' בעה"ח פה ע"מ וייען

הק' בנימן זלמן סגל שפיצר

יום ה' י"ג שבט תרנ"ב לפ"ק.

שׂרֵת מֵאֵת הַרְבֵּי ר' נִפְתָּלִי סוֹפֵר

ב"ה

בענין בעיר א' שהקצבים הם חשודים למכוד בשר שאינו מנוקד, ולא מקפידים למכוד בשר שלא הודח בתוך ג' ימים ומהם מוכרים חלב שנאסר בתורת שומן, וגם יש חשד על השוחטים שאינם מתנהגים ביראת ד' כמו שראוי, וקהל מתנהגים עניני קהלה ולימוד בית התנוקות ועניני בית התפלה והתדמות לקהל רעפאדם, והדרשנים בכמה בהכ"נ אינם בני תורה, ולא דורשים דברי מוסר ויראה והרב עם הדיינים אינם מוחים לכל הדברים ובפרט להעביר הקצבים והשוחטים שמהם יראו שיאמרו להם טול קורה מבין עיניך כי נשיהם מתנהגו לילך פרועי ראש וגם אינם נזהרים מלטלטל בשבת קודש בדה"ר, ואולי יש לדון לזכות הרבנים, הם שותקים מפני שיודעים שדבריהם אינם נשמעים להעביר הקצבים ושאר ענינים אשר הם נגד דת משה וישראל, כי ירהבו הנער בוקן, כמו ששכיח בהרבה מקומות בעוה"ר, כי הראשים החדשים ידם על העליונה.

וכעת באו למקום ההוא לדור שם יהודים יראי ה' אשר ראו התנהגות במקומות שומדי התורה, ועמדו להציל נפשותם מלהיות נכשל מלאכול בשר פיגול, ולקחתו ת"ח גדול אשר יהי' משגיח על שוחטים ידאי ה', ובחדו ג"כ שוחטים חדשים צדיקים ומתנהגים בדרכי תורת ה', וכעת קם הרב דשם עם ב"ד שלו, ואמר יען שאני הרב במקום הזה יש לי כח ליתן איסור על השוחטים החדשים והבשר שלהם. וע"כ שואלים אנשי שומרי תורה, אם יש כח להרב עם ב"ד לאסור. ע"כ ענין השאלה.

ע"ז אשיב בע"ה לבדר הענין על פי ש"ת

א) הקצבים אשר מכשילים רבים ומוכרים דברים אסורים חיוב על הרב וב"ד להעבירם מאומנתם, כי אין להם שום נאמנות, ומבואר ביר"ד סימן ק"ט.

ב) השוחטים שאינם מדקדקים להתנהג ביראת ה' כש"כ שהחיוב על הרב וב"ד להעבירם מאומנתם, כמו שמבואר ביר"ד סימן א', ואם אין כח ביד ב"ד להעבירם, ראוי לכל מי שיש לו יראת שמים להחמיר על עצמו ולא לאכל בשר, גם אפילו אם הרב ות"ח אוכלים בשר, כי אולי הוא פקוח נפש.

פעם אחת באתי לעיר פראג בעש"ק והלכתי להרב רב"ד דשם הג' מוה"ר שמואל פדיינד ו"ל ושאלתי אותו על עניני השוחטים ואמד לי אני אומד לאהובי שלא יאכל פה בשר, ואם יאמר למה אני אוכל בשר, אני זקן וחלוש, וכמצות פקוח נפש לי. אבל למי שאפשר להיות פרוש, ראוי להחמיר.

וכן אני דן לכף זכות הרב ות"ח, כי אולי אין בידם להעביר השוחטים והקצבים, והם צדיכים לאכול בשר כמו פקוח נפש.

אבל זה פלא בעיני, אם הרב והב"ד יתנו איסור על יחידים אשר לוקחים שוחטים ות"ח להשגיח עליהם, אדרבה הלא היה ראוי להרב וב"ד להיות עומדים בעזרתם בכל ענינים, ויקחו גם הם בשר מהשוחטים הנבחרים.

ואם אולי יהי' הקפדה על השוחטים למה לא הלכו מיד להרב וב"ד להראות סכנים, שהם, כמבואר ביר"ד, וגם האנשים יראי ה', היה ראוי להם לבקש מהרב

וב"ד שינסו אותם, כי זה חיוב לכל יראי ה' לכבד הרב ות"ח, ע"ז אני דן לכף זכות, כי ידעו שיהיו גורמים צער להרב וב"ד, כי אלופי קהל יהיו כועסים על הרב וב"ד על שיהיו מנסים את השוחטים, ולכן גם הקפדה של הרב וב"ד על השוחטים החדשים מדוע לא הלכו להראות סכינם, כי היו חוששים שלא יקבלו אותם לנסות, ויתבטל הדבר ח"ו מכל.

ואולי גם האיסור אשר הרב וב"ד אסרו, נקיים הם ג"כ רק שהם מוכרחים מפני רצון קהלם, ובלבם אין רצונם ליתן איסור כלל.

ואם אפילו האיסור יהי' יוצא מלב ב"ד באמת לאסור השוחטים והבשר, אני אומר הגם שמבואר ביר"ד חכם שאסר אינו ראוי לחכם אחר להתיר, אכן מבואר במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, אפי' לדבן גמור, ומכ"ש לרב שהוא רק מנהיג העיר, וזה חילול השם גדול אם הרב וב"ד יקפידו על אנשים המחבבים לשמור תורת ה', והם דורשים מהדרשנים אשר אין להם יראת ה' בלבבם, ואין ראוי שהרב יחוש לכבודו עצמו או כבוד קהילתו, ואם לא ירחם על אנשים המבקשים לשמור נפשם מלאכול בשר אשר לפי מחשבתם הם מחזיבים לפרוש מלאכול, אז אין חל עליהם האיסור כמו שמבואר ביר"ד סימן רמ"ה אם ת"ח קובע דירתו בעיר אז יש לו רשות להורות וללמוד עם תלמידים כמו ת"ח הראשון.

כ"ד הטרוד הק' נפתלי סופר.

מכתבו של הרב ר' שמואל מוהליבר

אשר כתב להרבנים הגדולים מר"פ ובקש מהם לאסור את השחיטה של מחזיקי הדת

בעזמי כ"ז כסלו תתנ"ב פה ביאליסטאק.

הנה קול שועת בת עמי עולה מארץ מרחקים, אין קול ענות גבורה, ואין קול ענות חלושה, קול ענות אנכי שומע, כי קמו אנשים מקצה המחנה, אשר בדו"פ, מאחב"י אשר נדרו הלכו לבירת ענגלאנד היא לונדון, עניים מרודים ונפוחי רעב, ולולא אחינו אצילי ואורחי לונדון מבני ישראל, קדמו אותם ברחמים רבים ודאגו לאשרם ולטובתם, כבר לא הי' להם שריד ופליט, ומה עשו בני העדה . . . הזאת להשיב לנדיבי עם אלוקי אברהם כעל כל תגמוליהם הבעירו אש זרה במחנה העברים והבערה לחלק יצאה ויבנו להם במה לעצמם ובמקום האדם הגדול המוכתר בשלשה כתרים, כתר תורה, כתר כהונה וכתר שם טוב עולה על גביהם הוא ניהו הרב הג' בתורה וחכמה ויראת ד' טהורה, העומד לנס עמו ובו ישראל יתפאר כש"ת מו"ה נפתלי אדלער שליט"א רב הכולל בלונדון וכל ממלכת בריטניה והמדינות עם בית דינו הצדק, הרבנים המאורות הגדולים המפורסמים בישראל בתורה ויראת ד' טהורה הרה"ג וכר"מ. יעקב ריינאוויטץ נ"י שהי' ראב"ד ומ"ץ בק"ק ווילקאווישק אשר במדינת פולין והרב הג' ר' דוב שפייערס נ"י מפולין גדול, במקום גדולי ישראל אלה הקימו להם

איש אחד למודה ללא צדק ועל פיו מנו להם ג"כ שוחט השור . . . חובח השה . . . וגם המה בחרו בדרכיהם . . . הכל נגד רצון הרב הכולל שליט"א ובית דינו הצדק נ"י, ולמדות עיני כבודו וכבוד ראשי העדה, גדולי לונדון ואציליה, עוד הראו חוצפה יתירה, כאשר שלח הרב הכולל וב"ד הצדק שלו לאמר, כי הבשר שנשחט במקולין שלהם עפ"י המודה ללא אמת והשר"ב שלהם הוא טריפה על פי דין ודת תוה"ק יצאו ביד רמה ועזות וחוצפה גדולה נגדם ועשו חילול השם גדול לעיני כל הרואים בני ברית ושאינם ב"ב ותתחללה תוה"ק ושם ישראל לעיני העמים, והנה בבוא הידיעה הודה ה"ל והמדגות ומחרדת את כל איש ישר אשר לב רגש בקדבו לכבוד התודה וכבוד עמו יקר בעיניו, לא יכולתי האמן בשום אופן עד כי ראיתי את מכתב זקן גאוני הדוד הרב ד' יצחק אלחנן שליט"א, המקיים את האיסור מהרב הכולל וב"ד הצדק שלו, אז נוכחתי כי אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל, ולא די להם להעדה . . . הזאת שהתירונו נגד הרב הכולל ובית דינו, אבל עוד הוסיפו סרה לדבר דברי גאווה ובו נגד מאורן של ישראל הגאון האב"ד ד"ק קאונא יע"א (לפי ידיעה נאמנה שקבלתי מאיש נאמן מלונדון) אשר כל ישראל חייבים בכבודו אמדתי לא עת לחשות עוד, חם לבי בקדבי בהגיגי תבעד אש, מבלגיתי עלי יגוני, אבל על שכר בת עמי השברתי קדרתי, כי הרבה יותר מכל הרעות המוצאות אותנו מיד אחרים, אנתנו עושים לעצמנו, ועתה אליכם מורי ורבתי גאוני דורנו שיח"א אליכם אישים אקרא, אל נא תביטו כבלע פדיצי עם את הקודש ותחרישו, אל תתנו לכנסי' שאינה לשם שמים להפיק זממה בהריסות כל סדרי הקהלה הנכבדה, ושיקום אחד מקצה העם, שאינו לא מזה ולא בן מזה ויאמר למזה בן מזה, מימך מי מערה ואפרך אפך מקלה.

והנה לענין בשר הבהמה שנשחטה על ידי השר"ב נגד רצון הרב הכולל וב"ד הצדק, פשוט שהבשר טריפה, וגם הכלים, ואפילו אם הי' השוחט מובהק ומומחה, כמבואר באחרונים והוא מגמרא דחולין דף י"ח ועי' בגר"ב מה"ת סי' מ"ח, והלוא הרב הכולל וב"ד הצדק הם הממונים על השחיטה והחוב להראות להם הסכינים ע"פ דת ועפ"י תקנת הקהילה ורשיון הממשלה, וכששחט אחד נגד הסכמתם ובלתי ידיעתם, פשיטא שהטריפו את הבשר וגם הכלים כד"ן, וכל זה הי' אפי' אם שחט השר"ב במקרה בעלמא, מכל שכן בנידון דידן שהעדה . . . והמורה ללא אמת שלהם עם השר"ב ביחד כולם פשעו ועברו על לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות, כמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ע"ז הלכה י"ד ח"ל: "בכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינין בעיר אחת זה נוהג במנהג זה וזה נוהג במנהג זה, שדבר זה גודם למחלוקת גדולה בישראל שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות" וע"ש בכ"מ ולח"מ שהקשו: -איך פסק רבנו הגדול כאב"י ולא כרבא, ולדעתי נראה שהרמב"ם סובר דהא דקאמר רבא (יבמות י"ד ע"א) בשני בתי דינין בעיר אחת שפיר דמי היינו דוקא שני בתי דינין כב"ש ובית הלל, ד"ל שהיו ידועים שניהם לכל העולם שהם נחלקו בזה, ואין נפקותא בין שהם בעיר אחת בין שהם בשתי עיירות, משא"כ

היכא שיש ב"ד קבוע בעיר עם מנהג קבוע ברין ויבואו אחרים ויקבעו להם ב"ד בפני עצמם באותו העיר וינהגו מנהג אחר, מודה גם רבא שהם עוברים על לא תתגודדו, דאל"כ מדוע אמרו: מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין, ולמה לא יראו אחרים ויקבעו להם ב"ד אחר ויתירו לעשות? והא התם עוד קל יותר דלא הוי רק מנהגא כמבואר שם ברף י"ג ע"ב, אלא ע"כ דבזה הכל מודים דעובר משום לא תתגודדו, ואף אם לא ה' האיסור דלא תתגודדו, עכ"ז אסור הוא לעובר אורח או לתושב ליטול עטרה לעצמו לדרוש או להורות במקום שיש רב וב"ד צדק, כאמרם ז"ל בברכות (ס"ג ע"א): באתר דאית גבר תמן לא תיהוי גבר, פשיטא, לא נצרכא אלא בששניהם שורים, ועי"ש וברש"י, וא"כ מש"כ במקום שיש רב כולל ע"פ הסכמת כל אנשי העיר ואצלו ב"ד צדק ג"כ גדולי ישראל שאיסור גמור הוא לו להורות וליטול גדולה לעצמו, ואם כן מה נאמר ומה נדבר בהענין אשר לפנינו, אשר הקהלה הנכבדה אשר בלונדון, הם אצילי ישראל ותפארת מעוזנו, וגודל חסדה עם אחינו האומללים המתגוררים שם הוא למעלה מכל ערך ושיעור, וכמעט בכל הצדקות ומעשים טובים היותר גדולים והיותר נעלים, יש להרב הכולל פאר עמנו ד"ר אדלר נ"י החלק היותר גדול, כי גרול המעשה וכו', והוא בטוב לבבו הוא באמת לאב ולפטרון להגודדים האומללים, הזה הגמול אשר נשלם לו ע"כ איפוא מורי ורבותי, אנכי הצעיר בכס; הנני מסכים בכל תוקף ועוז תוה"ק לכל דברי הגאון נר ישראל האב"ד דק"ק קאונא שליט"א, כאשר החזיק בידי הרב הג' הכולל לכל קהלת הקדש בבריטני' וכל הרבנים חברי ב"ד צדק שלו, שעל פי הדין ודת תוה"ק אסור לשום רב להורות בעיר לונדון מבלתי ידיעתו והסכמתו ואם ימצא איזה שר"ב אשר ישחוט בלי רשותו שחיטתו כנבלה וטדיפה ממש, וגם הכלים שיתבשל בהם הבשר צריכים הגעלה, ואקוה כי אתם מורי ורבותי תקיימו בעצמכם מאמר חז"ל: "אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים" וכל אחד מאתכם יהי זריו בדבר הגדול הזה לגלות דעתנו ברבים, למען יראו אחינו מחוצה למדינתנו, כי עוד לא אלמן ישראל גם במדינתנו מגדולים וטובים "מחזיקי הדת" באמת ביושר ובצדק ובתום לב.

הנני בטוח כי גם בעלי העדה . . . מאחינו בני ר"ופ אשר החזיקו במחלוקת שלא לשם שמים, רובם לא במרד ולא במעל עשו, רק שמעו לקול איזה מסיתים ומדיחים, וכאשר יקבלו דברי גאוני דר"פ, כי לא טוב עשו, יתחרטו תיכף ויפייסו את הרב הכולל וב"ד הצדק ויתאחדו עם הקהלה הכללית בלונדון תחת השגחת הרב הכולל ובית דינו, ידעו נא אחינו אלה, כי במעשיהם הלא טובים אלה, דם הם שופכים, לא דם רב הכולל חלילה, כי באמת מדום הוא מהם ונעלה על כל שאונם והמונם, אבל את דם האומה הישראלית הם שופכים כמים, כי הלא כל העמים יאמרו, עם ד' אלה ומארצו יצאו, ע"כ אקוה בצדק, כי יקבלו דברינו לפייס את הרב הכולל נ"י, ואז יסיר עונם וחטאתם תכופר ושלוש אמת יהיה על ישראל. באעה"ח יום הג'ל פה ק"ק הג'ל נאום שמואל בהרב מוה"ד"ל מאהליווער.

מכתב מאת הרב ר' אידל זלמן גורדון

להרב ר' אברהם אבא ווערנער

ב ענין יום ועשק'ס וישב ש' הרנב לפי'ק. אניקשט.

כבוד הרב הגאון סיועק'ה כו' וכו' מר"ה אברהם אבא ווערנער שליטא רב לחברה בלאנדאן שלום וכט"ס אחדשה"ט הגני להודיעכם כי לא הייתי בקאונא לרגלי נסיעתי כי הגבול בגד בי עד אשר נאלצתי לנסוע על גבול מעמעל ע"כ לא יכולתי לעשות חפצו, אודות הענין ידיעוני נא אם נתחזק הענין אולי יהי' רצוני ידיעוני ואוכל לבוא בכתובים לקאונא לא ח"ו לחרחר ריב, אך לתוך את השלום בתורת ידיעה ובתורת עצה נאמנה אך ידעתי כי לא יבוא הריב עד קאונא ויהי רצון שיהי' שלום בחילו שלוה בארמנו שלום בחברתו שלום בממונו ברוח' ובגש' ויהי אור חנוכה אור לתורה ולומדי' ולמחזיקי' אך בשלום דברי המדבר שלום לעמו ואל חסידיו' ואל כבודו ואל גאוויו ומתפלל עבור רבנו ותלמידיהן ומחכה לתשובת אוהבי מאז ד"ש באהבה

אידל זלמן גארדאן מאניקשט.

המכתב הזה יהי' שמור למזכרת ולא יודע לשום אדם.

מכתב ראשון מאת ה"חפץ חיים"

לר' יעקב צינקן

ב"ה יום ג' פרשה ואתחנן תרנין לפי'ק.

שלום וישע רב יגיע אל כבוד ידידי הרב המופלא ומופלג בתורה ור"א כש"ת מר"ה יעקב גוי יורח שמו לעד.

אחדש"הט

ידידי מכתביו קבלתי ואשר לא עניתיו עד כה אל יחשוב כבודו כי צרת אנשים יראי אלקים שומרי הדת על טהרת הקודש אינם קרובים ללבי ידע כבודו כי מצטער אנכי מאוד מאוד בצערן של אנשים יראים ושלמים כמוהם וגם לא חסתי על טרחתי בשביל חזיון דתינו אף לא יכולתי להושיעם מפני שהלך הענין במחלוקת יתירה וגם במכתבי לא ראיתי שום תועלת לחברתם וגם כעת לא אדע מה אוכל לעשות לטובתם אחרי כי מפני המחלוקת נפל הדבר ברבנותא והרבה מגדולי מדינתנו אסרו אותם ואם כי בלי ספק שכל הגדולים האלו חשבו כי גם בית המטבחים הישינה אשר בלונדון מתנהגת בכשרות ע"פ השו"ע ולפיכך אסרו להתפרד מהם ולבנות במה לעצמם מפני כבודו של רב הכלול והעדה (וכדמוכה בהדיא מדברי הרב הגאון דקאונא שרמו להאי דתשובה נודע ביהודא מ"ת סימן פ"ג דלא מיירי שם כלל בחושש כשרות) ולא כן אם בית המטבחים הישינים אינם מתנהגים כשורה אין סברא כלל לספות להם איסור שיאכלו דוקא מבית המטבחים שאינם מוחזקים בכשרות אם כה ואם כה עכ"פ לא אוכל לצאת נגדם אחרי כי גם כעת אינו יודע לי ברי כי בית המטבחים הלונדוני אינו מתנהג כשורה וכדת רק מאשר סומך אנוכי על דברת מעלת כ"ת וחבריו שהמה מבני החברה אך זאת הוא פשוט בלי שום ספק ובלי

שום חילוק בעולם אם אמת הדבר כפי מה שמובא במכ"ע דוואיש קראניקל שנמצאו קצבים שלא ירצו לקלוף את החלב שהוא בכרת או אם אמת הדבר שאנשי בית המטבחים מחללי שבת הם בדבר המפורסם לישראל שהוא אסור בודאי אין שום איסור על כל אגודה שירצו להפרד ולעשות בית המטבחים בפ"ע ואדרבא תבוא עליהם ברכת טוב שאינם מתגאלים באיסור ומתחזקים לשמור את התורה שהיא נצחית ולא תשתנה ולא תתחלף לעולם אף אחד מאוהרותיה הקטנים וכ"ש איסורים גדולים וחמורים—אכן בעיקר הדבר לדעתי עליהם להתרחק מן המחלוקת כל מה שיוכלו ולא לפגוע בכבוד הרב הכולל כי אשער שלולא יצאתם בגלוי נגד כבודו או לא עמד גם הוא נגדיכם כ"כ כי קרוב הדבר שגם רצונו שיתנהג בכשרות אך כבוד לו הדבר לפעול על האנשים החושבים הקלים בידעת התורה שהורגלו כך תמיד—ואם חברתם לא העיזו נגד הרב הכולל גם הוא לא הפריע אתכם ממעשיכם הטוב ליסוד בית המטבחים שהוא בהכשר ע"פ גדר השלמות—ואם כי עתה אחרי שנפל במחלוקת יתירה לא נקל הדבר לקרב הלבבות אך בהמשך הזמן תעשה זאת ורק שלא תוסיפו להתריס נגד כבודו שזאת הלא בודאי לא ימחול לכם—וכל עוד שהמחלוקת גדולה תשביתו גם עיקר מטרתכם שהיא לחזק הדת כי זה אוסר וזה מתיר והעולם האנשים התמימים לא ידעו אל מי לפנות—ובאשר כי לפי דבריכם נוגע הדבר לכמה איסורי תורה והרמת הדת בכללה שהוא ענין קדוש ונורא עליכם להשתדל אם הוא ביכולתכם לפנות רק אל נקודה הזאת שהיא השלום ותחת שעתה ילך כל יגיעכם ועמליכם על מלחמות תנופה או תוכלו בעמליכם זה להתחזק להרבות ענינים טובים לחיזוק הדת שאין מפריע ומה טוב היה אם היה ביכולתכם לפעול שלא יגיע היוזק מחברתכם לרב הכולל גם בעניני הכנסותיו ואו היה מתקרב יותר אל השלום ויטכים גם הוא לפעולתכם ברצון ד' ויתחזק ויתרחב חברתכם ופעולתכם הטוב בעז"ה הן בעניני כשרות והן בעניני חיזוק הבנים לתורה ול"ש לשמחת כל יראי ד' שיברכו אתכם ויאשרו מעשיכם הטוב והכל על מקומו יבוא בשלום—כ"ז כתבתי כאשר אני עומד מרחוק ואיני בפנים ומפני זה יוכל היות כי לא כיונתי המטרה באיזה דברים—וד' הטוב יתן בחסדו שיתחזק תורתו בכל מקומות ישראל ובזכות זה יקבץ נדחיו מארבע כנפות הארץ תזכה לעבוד ד' שם באמת ותמים באין מפריע ויתקרבו הלבבות ויתייחדו הדיעות לעבדו שכם אחד—כתקות כל ישראל והצעיר שבכהונה

ישראל מאיר ב"ר ארי' זאב הכהן

בעה"מ ספר חפץ חיים ומשנה ברורה.

ואני אבקש לידידי שישבני על מכתבי הזה

ידידי מאו—את מכתבי הארוך הלוא יקרא כת"ר—ואכפיל דברי כי אני מצטער מאוד על צערו ומ"מ צריך לקוות לד' שלא יעזוב בודאי להמחזיקים לילך בדרכי תורתו—

מכתב שני מאת ה"חפץ חיים"

לר' יעקב צינקן

(בלי תאריך)

אל כבוד ידידי עוז הרב המופלא ומופלא בתו"ר כק"ש מר"ה יעקב גי' ויזרח שמו לעד

אחדשה"ט ושלום כל הגלויים אליו יהי ד' עמכם

קבלתי מכתב ידידי ומפני רוב טרדותי נתאחר תשובתי עד כה ואתם הסליחה-
וע"ד אשר בקשני לחות דעתי בענין החברה מחזיקי הדת הנה באמת כבר
השבתי דעתי בקיץ העבר ואין לי מה להוסיף ע"ז ורק אכפול דברי עוד הפעם
-הנה לפי הנראה ממכתב הנדפס ומהעתק המכתב עתים הכתוב שם שיש
הרבה קצבים שאין חוששין לניקור בשר אחוריים וגם הרבה שאין חוששין
לניקור חוטי חלב וכדומה איסורים חמורים ופשוטים לכל ישראל וגם יש
מהם שהם מחללי שבת בפרהסיא - וגם שיש שם תקנה שהשוחט לא יראה סכינו
כדי שלא יבוא לידי מחלוקת (אוי ואבוי על תקנות כאלו) וא"כ בודאי שאין
חשש איסור על הבשר של החברה מחזיקי הדת ואדרבה מצוה רבה עשו בזה
שהתחזקו להעמיד הדת על תלה ויקבלו ע"ז רוב ברכה מאת ד' והרבנים
שאסרו אותם בודאי לא על אופן זה היתה כונתם שהם לא ידעו מזה כלל
וחשבו שהכל מתנהג בהכשר ע"פ דתה"ק וע"כ גזרו כדי שלא ירבו מחלוקת
בישראל אכן לפי הנדפס במכתבכם הג"ל אפילו אם יעברו על איסורים קלים
מהג"ל בודאי אין בכח שום איש בעולם להטיל גודא ואיסור על הבשר של
החברה מחזיקי הדת (ואדרבה כל איש החרד לדבר ד' עליו לאשר כחכם
בעד מפעלכם הטוב לחיזוק הדת הן בעניני כשרות הבשר והן בענין שמירת
שבת ובענין חינוך הנערים וכיו"ב אשר בעו"ה הדור הזה בא התרשלות
בהרבה דברים משרשי הדת וצריך חיזוק גדול ואשרי המתחזק לזכות הרבים)
אכן כל זה אני כותב אם אמנם חקר הדברים (שנדפס בהמכתב) בעצמו ולא
מאומד ומשמועה - ומאוד מאוד אבקש לידידי ולכל בני חברתכם להחזיק
במדת השלום בכל מה שיהיה בכחכם ולשמור שלא לפגוע בכבוד הרב (כי
קרוב הדבר מאוד - שהתרשלות העיר בעניני הכשרות הוא גזר רצונו ג"כ)
ואם היה ביכולתכם לתווך השלום שיתקרב לבבו ג"כ אל חברתכם מה טוב
ויפה היה הדבר הזה כי הלוא הוא ממונה על כל ארץ בריטיניא והיה טובה
מזה לכל הקהלות דברי הצעיר שבכהונה המברך אתכם

בחיים ושלום ויתן ד' הצלחה בכל מעשה ידיכם וחזקו לרומם את כבוד
ד' ותורתו כחפצכם וכחפץ ידידכם

וע"ד אשר כתב ידידי שרצון החברה הק' לעשות בית עלמין לעצמם לדעתי
אין דבר זה נכון כלל שדבר כזה יוכל לגרום משטמה רבה בין איש לרעהו
ואף בין האצילים יקלקלו הרבה והרבה יותר מתקונו ובזמן שאנו בגולה אין
בכחינו להעמיד כל ענינים פרטיים על תילם כמו בזמן הבית והלואי שיהיה
בכחינו לחזק לכל הפחות את שרשי הדת ומדבר כזה יוכל להולד

ישראל מאיר הכהן

בהמשך הזמן קנאה רבה והריסה גדולה בעקרי הדת וע"כ החכם עיניו בראשו – וע"ד אשר כתב לי ידידי את מצבו בענין פרנסתו כי עדיין לא רווח ידו אל יפול לבו ע"ז ויבטח בד' שבודאי לא יעזבונו – וכמאמר הכתוב לא ראייתי צדיק נעזב וגו' – ויהיה נפשו שמוח וטוב לב על עושי שמירת שבת וחינוך הנערים לתורה וי"ש וכל הדברים הטובים שנעשו על ידו – ואשרי חלקו – ידוע מה שאחז"ל שאין כל אדם זוכה לשתי שולחנות בשלימות – וע"ד אשר בקשני אודות חיבורי לע"ע הוא עדיין בדפוס וכשיגמר אי"ה אשלח לו – ידידי אבקשו שיכתוב לי אם נשקע המחלוקת או לא ח"ו – ומה שביקש לי ידידי עוד במכתבו ידע שאין בכחי –

מכתב מאת "הגדול ממינסק"

הרב ר' ירוחם יהודא ליב פערלמאן

בעור הי"ת יום א' כ"ט אלול תרנ"ג מינסק יצ"ו.

תכלה שנה וקללותי ותחל שנה וברכותי שנת גאולה וישועה, שנת הרמת קרן התורה לכבוד החבורה מחזיקי הדת בק' לונדון יצ"ו אחרי דרישת שלומם הטוב הנה כבר השנתי כמה מכתבים מאת החברה שלהם ולא רציתי לענות כי לא רציתי להכניס עצמי במה שהוא חוץ מגבולי ואיננו ידוע לי על נכון. כן קבלתי מכתב ג"כ מהגאון האבד"ק ביאליסטוק שבקש מאתי להצטרף עמהם לאסור איסור על הבשר שלהם וכמו שאסר הגאון דקאוונא. וג"כ לא עניתי אך כהיום אחר התפלה נגש אלי איש אשר בא מק"ק לונדון והושיט לי את המחברת האמת והשלום שהדפיסו וגם המכתב הוספה להחבורת הג"ל. והחבורת הג"ל עדין לא קראתי רק המכתב הוספה קראתי ונבהלתי כי בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה וגם בשר אחוריים בלי ניקור היתר גמור הוא להם, והקצבים אף הכשרים שבהם הם מחללי שבת בפרהסי' ואחשוב אחרי שהדפיסו הדברים האלה בפומבי בוודאי האמת אתם כי מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי אינשי בפרהסי' וגם כתבו שיש שם תקנה שהשוחט לא יראה סכיניו כדי שלא יבוא לידי מחלוקת, אוי לנו שכך עלתה בימינו לעשות תקנות כאלו. ע"כ לא אוכל להתאפק עוד ואען ואומר אם האמת אתם אוי תבוא עליהם ברכה במה שעשו חבורה לעצמם בשוחטים שנים ובקצבים יראים ומהראוי לכל אשר מי שנעו בלבו יראת ד' לקנות מאתם בשר, ושום מורא לא יעלה על ראשם מהאיסורים של הרבנים שדנו שלא בפניהם מחסרון ידיעה, כי אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד', וכל מקום שיש חשש איסור אין חולקין כבוד לרב – ויאכלו עניים וישבעו ממקום שהוא בכשרות יותר אף שהוא נגד רצון הרב, ואין שום ממש בהאיסורים של הרבנים ברוסלאנד כי אדעתא דהכי לא אסרו וגם אין בכחם ויכולתם לאסור והי ללבם נכון ובטוח כי שכר הרבה יטלו מבעל הגמולות בעבור שמהדרין לאכול בשר כשר וצדקתם של החבורה מחזיקי הדת אשר הם ממזכי הרבים ויהירו. אמנם כ"ז אני אומר בתנאי כפול אם האמת אתם. ויקבלו ברכת השנים כוח"ט כנפשם ונפש הבעה"ח לגדל המצוה לחיזוק הדת ירוחם יהודא ליב החופ"ק.

מכתב מאת ה"ערוך השלחן"

הרב ד' יחיאל מיכל הלוי עפשטיין רב ואב"ד דק"ק נאווהאראדאק

בע"ה לס' לא תגורו מפני איש תרג"ג לש"ק.

להחבורה הקדושה מחזיקי דת מורשה ומסיני לנו ארוסה גודרי גדר ועומדי בפד"ך שכרם מאת ד' בזה ובבא.

מכתב קדשם הנדפס הגיעני ונתתעתי לאחורי ודמוע תדמע עיני על חילול ד' ותורתו הקדושה ואקוד ואשתחווה לפני מעלתם הרמה ולא ידעתי מי זה אמר שהבשר שלהם טריפה חס ושלום וגופא דעובדא הכי הוה שבראשית הרעש לא השבתי מאום כי לבי אמר לי מי יודע עם מי הצדק וגם שיערתי וכו' עד שבא אלי מכתב מאחד הרבנים המפורסמים שכתב אלי בקול רעש גדול למה זה מחשים והדבר נוגע לאלפים ורבבות מאחב"י והוא יודע שאין העניין נוגע חלילה להכשר הבשר רק לנצחון ועוד דברים רבים ואז בלא חמדה הוכרחתי לכתוב להדה"ג א מכתב קצר ותורף הדברים שאין אנחנו מסכימים לדברי המערערים ובטח אין העניין נוגע ח"ו לכשרות ומסתמא על יתרון הכשר הבשר יביט בשבעה עינים – וגם על זה שכתבתי התרעמו עלי רבים למה לי להזכיר דבר כזה כי זה הוא פחיתות הכבוד לפניו אך בזה לא הי' להם שומע מצדידי כי אמרתי אין משוא פנים בדבר ואם חלילה הדבר נוגע אף מעט מן המעט להכשר חלילה לי לדפות ידי המחזיקים בדתוה"ק ועל כן הגני מוכרח להזכיר זה ועל ההיפך לא קבלתי שום ידיעה ומה הי' לנו לעשות לא ניתנה תורה למלאכי השרת ולא נביאים אנחנו – אמנם האמת זה לא כביר הקולות חדלו ולא ידעתי הסיבה עד שבא לפה מופלג אחד שהי' בעיר ל' וסיפר לי את כל או נצטערתי מאד על מכתבי הגם ששמרתי לשוני כאשר הודעתים מקודם.

האמנם עתה עתה כרוזא קרי בחיל חלילה וחלילה להעלות על הדעת לאסור השחיטה שלכם והבשר שלכם הוא קדוש לנו ולכל בני ייברך ד' אתכם ויתן לכם כח לחזק דתוה"ק ולפי השמועה גם הר"א רפו רדיו ולא יתרעם עליכם ובמטותא מינייכו רבנן קדישי להיות מרודפי שלום ובדבר אשר אינו נוגע לדת קדישנו לתת לו הכבוד הראוי ואולי זכותכם ומעשיכם הטהורים יגיננו גם על כל השחיטות ומכירות בשר שבמתנם ל' ובכל המדינה שיתקנו על יתרון הכשר וכולי האי ואולי ועכ"פ גדול השלום ונוכה לשלום אמת ולביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

כה דברי הצעיר לבית לוי המבקש מטו מכם ומתגפל לפני שומרי הדת הקדושה והטהורה וחותם בכרכה משולשת ובימי המצרים יזרח אור לישרים כנפשכם הטהורות ונפש עבד נכנע לעבדי ד' יחיאל מיכל הלוי עפשטיין החופ"ק בעה"מ ספרי ערוך השלחן על ח"מ ויר"ד וס' אור לישרים על ספר הישר לרבינו הגדול ר"ת זצ"ל.

גלויה מאת ה"ערוך השלחן"

ב"ח ד' נפתח תרנינ' לפ"ק נאוותרוק.

כבוד החבורה הקדושה ועל צבאם הרב הגאון יצ"ו והרה"ג ר' זלמן טובי' והרב ר' יעקב וכל יראי אלקים וכות התוה"ק יעמוד לפנייהם להאיר להם את הדרך ילכו בה וחסרדי ד' יסובבם לעד לעולם אמן.

ג"ק הראשון והשני והחוברות הגיעני ואשר ידרשו שאכתוב להנ' לא ידעתי אם זה הדרך נכון לפנייהם הלא יאמרו כי הם צריכים לדעתי להתעוררות שלי וכן לא יעשה אך לגיסי יח' הגה"ג מוואלאזין הייתי כותב אך בענותי הוא חולה גדול ר' ירחם - האדרעס שלו על שמו לווארשא רחוב מוראנאווסקי נומער 29. הגר"א מוקף מסביב וכו' ולדעתי הי' כדאי על דבר גדול וקדוש כזה שיסע אחד מכם למדינתנו עם מכתב כולל והוא יעמוד על כל אחד מהרבנים לכתוב ודרך אחרת אין לפנייהם אחרי ראותם כי בעון הדוד יכבשו פניהם, ואם אבא במכתבי להוכיחם עוד יעלה עשנם כמובן. ואתם חזקו בר' והוא ית' עמכם ואר"ש לכתר"ה ולכל יראי ד' המחזיקים בעץ החיים והגני מברך אתכם וחותרם בברכה יחיאל מיכל הלוי עפשטיץ החופ"ק.

מכתב ראשון מאת המ"צ דמינסק.

הרב ר' חיים זעליג מארגין שטערין

בעותי יום ה' ו' פנ"א תרנינ' לפ"ק מינסק יע"א.

החזו"ש להרבני התורני המופלג חכם ושלם מוהר"ר יעקב צינקין ושולם חבורתא קדישתא אשר בלונדון רבתא שלומם ישנא.

הנה על מכתבו מן 19 תמוז עם ההוספה לחוברת שהרפיסו השבתי תומ"י בהגיע לידי 22 תמוז ובקשתי שישבו תשובה ועתה תדעו ששלחתי מכתב להרר"א ולא תחושו שכתבתי דבר שאינו צריך לידע ח"ו רק לעשות שלום ולהשקיט הדיב וכ' כבוד לאיש שבת מדיב ואקוה לד' כי אפעול כי מן הדברים שכ' אף אם לבו כלב הארי המס ימס. ויאמר להמגיד המטיף הרף ידך מח' מחז"ד ואם ח"ו לא ירף ידו מזה וידרוש וידבר סדה עליכם תשלחו להגיד לו שעושה מעשה פאניטאווסקי אשר מכר הפולנים לדבות לו בצע ואזנים ולבי אומר לי שהוא ה. . . . ותוכלו לומר לו שאם יגיד עוד בענין זה יתקע יתד שלא להיות עוד במינסק כי דודש טובתו אנכי והי' מחזק לי ליי"ש ואם יהי' פה אכהו על הלחי ושניו אשבור ואמרוט שער ראשו חקנו ואם יתחזק נגדי אתגלגל עמו על הארץ כי כן דארז תכון בל"ג כי מצוה גדולה היא והבן כי זה טעם על בוז אף אם הי' אחי ידידי בעבור שהוא מחזיק במחלוקת ומי ביקש זאת מידו להתערב בענין שר"ב ואר"ה אשר רחוק מזה וגם אם הי' למדן גדול וכי ראה שהח' מחז"ד עושיין שלא כדין ואני אני מבין כי רק הוא הוא העושה המחלוקת ומתחרר דיב ומצה בעד בצע רוחנן כה"ג שימש פ' שנה בכה"ג כו' ובודאי כי גם הגאון מהרר"א לא יאמר עוד דבר, ואיני מבין מה לכם לרבני

רוסלאנד, ולא תאמינו במכתבי העתים כי יותר קרוב שהם ישקרו או ישנו דבר מה כפי רצונם וכתבתי שרצו למסור הישיבה דק"ק מיר עבור כי הנאב"ד דקהילתם החזיק בידי מחזיקי הדת וזה ברור כי הר"מ ה' באימה ובפחד שהתנצל הגאון זצ"ל ורפו ידם כן שמעתי מפיו, אחי אתם חזקו ואמצו וה' יהי בעזריכם ושלום מאת הדר"ש חיים ועליג מארגין שטערין מ"ץ ור"מ במינסק.

מכתב שני מאת המ"צ דמינסק

הרב ר' חיים ועליג מארגין שטערין

בעזרי אור ליום ה' י' סניא תרנ"ג לפ"ק ק"ק מינסק יע"א.

החוו"ש אל כבוד התורני הרבני המופלג בתר"א מוהר"ר יעקב צינקין גרו יאיר ע"ש כב"ב שיחיו חיים נעימים ושאל בשלמא דרב שלכם מטעלו במעמד כל החבורא קדישתא ה' ית"ש ישנא שלומם וטובם.

איגרתם קבלתי בעוד יום וקראתי אותו בקהל רב במקום אשר מגיד אני שר"ע אר"ח בין מנחה למעריב כי אגרת המוסר הוא ולא יכולתי להשיבכם עד שקראתי את כולו וברצות ד' יתוסף לכם כל מי שנגע יראת ה' בלבבו כמו שנתוספו מכל ישראל לשבט יהודה בעד שהעמיד ירבעם עגלי הזהב כדכתיב בדה"י ורק אתם תתחזקו להקים עול תורה ולהאדירה כמבואר באיגרתכם הנדפסים בלשון הקודש ובלשון אשכנז והראתי המכתב בלשון הקודש לגביר אחד מופלג בתורה מפה אשר מתחילה ה' מחזיק כי הצדק עם הדר"א וכת דילי' וקרא אותו מתחילה ועד סוף ואמר כן כי גראה האמת עם החברה מחזיקי הדת וחדאי נפשאי כי קיימתם מה שכתבתי באגרת נידון החברות של הלימודים טרם כתבי אליכם קיימתם מעצמכם יהי' ד' אלקיכם עמכם ויציא מחשבתכם הטוב אל הפועל וימלא משאלות לבבכם לטובה ואין שטן ופגע רע באהליכם והמגיד מקאמיניץ ידוע אצלינו למחרחר ריב ומדון ולשפוך בוז על רבנים הלא כתבתי לכם שאומרים עליו שהוא מחברה צער בעלי חיים וגם את הגאון הגדול מר"ר יר"ט ליפמן זצ"ל ביזה בק"ק מיר בדרשותיו ושפתיו אתו מי אדון לו ורק הר"ג הגאון דסטופץ צעק עליו בקול רם אפיקורס לא אניח לדרוש בביהמ"ד ולא דרש והנה בקשתי להדר"א שיצוה לו שלא לדרוש נידון החברה שלכם שהוא מגבב פסוקים ומעקמם ומעייל פילי בקופא דמחטא ומגרה ריב ומצה ולא ידעתי אם ישמע לי כי אינו משיב לי דבר ולא ידעתי למה לא יגערו בו ותסיתו בו בנ"א . . . ואם בכל זאת לא תועילו תשיבו עליו על המגיד בד"צ עם כלי הדיינים שופר ונרות לכבות חרוק שמתא כ' ויסקר פיולדבר אודותיכם. והרה"ג צבי ליב נ"י ברלין כתבתי כי הרבה דיברתי עמו והגראה מדבריו ה' כי חוזר בו ועתה הוא חולה גדול בוודשה והגאון מהר"א כתבתי לו המכתב הראשון ששלחתי לכם עם מכתב המכ"ע . . . ואם הייתי בקאונא אקוה כי ישמע לי כי ידירים אנחנו ואולי ישיב גם במכתב או בעל פה בודאי אלולא זאת אי אפשר. ועל הרב דלאדז לא תחושו . . . כי איש טוב וי"ש אבל אין לפחד.

ושלום חיים ועליג מארגין שטערין.

מכתב מאת "העלוי דרוגטשוב"

הרב ר' יוסף ראזין

לאלופי ולנכבדי החברה הקדושה מחזיקי הדת בעיר לאנדאן יברכם ד'. קבלתי מכתבם הנדפס ועמדתי מדעיד מי זה אשר יפריץ חומה אשר יסדו בעלי חכמה לבל יתגאלו באיסורים חמודים כאילו ולפי הנראה היא דק דעת הרב המפורסם הישיש דקאוווא אשר הרבנים דפה נמשכים אחריו כמקל של סומא אך ת"ל יש תורה בישראל לכן אחי אל תחשוו ישלחו לי דבריו ואפיצם כקש כי כל דבריו הם רק משוחים מהנוצה של אבדת הנשר דמחנם המחפה על הרב הג"ל בכסף והתחזקו ובחרו שר"בים כדתה"ק כ"ד כאש בוערת לכבוד דתה"ק אשר כעת היא שק חוגרת

יוסף ראזין רב דפה.

דענאבארן אור ליום ד' ו' טנחם אב תרנ"ג.

מכתב מהרב ר' נח יצחק דיסקין מלאמזא

יום כ' ד' מנ"א, ורכר אמת לפ"ק לאמזא.

בין המצרים קרן לעמו ירים, בכבוד תרום קרן מעלת כבודם הרמה האלופים ונגידים איש ככבודו וגדלו יהי נעם . . . עליהם. אחרי דרישת שלום כבודם הרם אביעה להם תודתי להם ולכל אשר להם בכבודם אותי לחוות דעתי גם אנכי הצעיר באלפי ישראל, בענין נכבד המתהלך במדינת בריטאניא, בקרית לונדון, כבודם ישנא מעלה מעלה, עד לציון ברינה נעלה. - אדוני! בגוף הדבר, למרות רוחי לא אוכל דבר מאומה הן אם יצעקו כבודם בתלונתם על אלה אשר הוציאו משפט בטרם שמעו שניהם יחד מדברים, איככה אעשה כן גם אני לתת צדק לפעלם ולהצדיק הראשון בריבו, - ואני טרם שמעתי צדקת הצד השני? - עוד לא זאת כ"א השאלה הגדולה בדבר זה, מה ימריצם חוות דעתי? הן העיקר שהכל תלוי בו הוא אם יפיקו רצון מאת האשלי רברבי, רבני וגאוני מדינתנו להשיב את דבריהם הראשונים, ולהטות את לבבם עתה לצדם, ואם כה יעלה בידם מה אני כי אבוא אחריהם? - אמנם אם יעמדו הגדולים גם עתה על דעתם הראשונה דבר אמת הוא כי אף אם כה ארצה (שלא כשורה) לענות בהם צדקתם, היכול אוכל דבר נגד גדולים חקרי לב, ובכן הסליחה עם כבודם, אם הפעם לא אוכל עשות את אשר לא יעשה. - ומי ששכן שלום הוא ישכין שלום ביניכם והיתה מחנם קדוש כאות נפשם ונפש מכבדם מבקש סליחתם, הצעיר העלוב -

נח יצחק במוהר"ר בנימין וצלל"ה דיסקין ראב"ד דפ"ק

מכתב גלוי מהרב ר' נח יצחק דיסקין מלאמזא

צור העולמים ישפיע ממדומים אלפי שלומים, לכבוד
האלופים ונגידים מורמים ונכבדים, למעשה צדקה
יחד מצומדים, איש ככבודו וגדלו, יהי נעם ד' עליהם.—

יום ד' י"ג אב
דובר אמת כלבבו
לפי"ק לאמזא.

אחד"ש כמשפט לפי כבודם.—

אדוניי! בהמשך על מכתבי מחדש העבר — הנה בראשונה היתה תשובתי בתור
תשובה עפ"י ההלכה, ואמנם בדברי עם כ' ידידי הרב הגדול מר"ה יואל ליב
העדצאג נ"י מפה ולשמע אוני הצעת ענינם מפי דר"ל הנ"ל. הנני מוצא החוב
לשכמוני בימיי אלה להשיבם גם בתור יועץ ולא למותר תהי' להגיד דעתי
בדבר שאלתם (איהם איהרע פדאגע), ואמת יהגה חכי, כי כפי ההשקפה
הכללית, לא קטנה היא המבוכה, בהיות קול דבדי מספד רבני מדינתנו
משנה העברה לא פעלו בדבריהם מאומה, לא נראה ולא נשמע
תעלה להם, אף עוד הוסיפו המדורה, מזה נראה בעליל חומד הענין להיות
שאלתם שאלה דתית עומדת ברומה ש"ע היהדות, גם כולו אומר כבוד
העוסקים, כי נכבדים הם ויודעים להוקיר מפעלה ומענים בה ברוח עזה
ונמרצה, כי ע"כ כל צדי גלעד לא העלו אדוכה, וימים רבים לא יכלו לכלוא
הרוח, ונהפוך הוא, כי דבר יום ביומו הולך וסוער גבוה מעל גבוה, — ואני
בהיותי מצד אחד בלתי נדרש ללא שאלוני, הנני ממולדת בית אבות — אבותי
ממחז פפ' דמיין הידוע רוח בני אשכנז, אראה אור בהיר בשחקים כאש מתלקחת
בתעצמותיהם, אף מעט משוא פנים לפני. הנה לפי דעתי כמעט אין עוד
תקוה לדחות הענין באמת הבנן, ובקול דברים, בפטומי מילי אמורים, לא
ינסרו הענין לגסרים — ואולם לפי דעתי לא יטו חכמי הדור שכם אחד לבוא
לכלל דעה אחת לבחד מתווכים מנוסים (פראקטעצירטע) מכל גניעה ונטי'
מנוקים, לשלחם אל מקום המבוכה, אולי ימצאו שמה דרך השלום, ואופן
הנכון לשני הצדדים, וזכות הרבים ועבודת הקודש מסיעתם, לגבר חילים,
בשלום ובמישור לישר ההדורים ובשמות יקראו חכמי הדור אנשים חכמים ונבונים,
ידעי דת ודין, ולהלך נגד החיים ביחוד היודעים לתכן דוח בני חר"ל, ותחזינה
עניינינו בטובת שני הצדדים ושמת לבב השמחים על כל מפעל צדק — ואם
כה אפוא הנה העצה היעוצה היא, לפי דעתי כי אלה הדברים, יוציאו כבודם
כדווא במחנה העברים, וקול קורא לחכמי הדור בתפלה קצרה, והיתה זאת
להם לתהלה ולתפארה — ואני בתומי בן עמי ולאומי בלי שום נטי' צדדית
הנני מרשה בזה לכבודם לפתוח (פערעפענטליכען) דבדי אלה קבל-עם
מדינתם, ככתבם ולשתם, כולי האי ואולי יגולגל איוז וזכות על ידי וחיתה נפשי
בגלל ענין הרם ונשא — אני העלוב, אהב עמו ואחיו, עבד נרצע לעבדות
קודש אהבת שלום בפש"מ ובפמליא של מטה, כותב וחותר לכבוד מערכת
הענין, מתפלל בעד שלומי אמוני ישראל,

נח יצחק בהגאון האמיתי מהר"ר בנימין וצללה"ה דיסקין, ראב"ד פ"ק.

מכתב מאת הרב ר' יוסף יפה

למנהלי החברה "מחזיקי הדת"

בעיה נארוד יום ג' י"ט טבת אב ה'תנ"ג לפ"ק. פלך קאוונא מחוז טעלו רוסלאנד

אל כבוד אלופי מנהלי החברה "מחזיקי הדת" אשר בלונדון, ולכל החבירים מרחוק אקרא לשוכ"ט, יפרוש ד' את סוכת שלומו עליכם וישם לכם שלום מבית ומבחוץ!

נחרדתי ואשמע מקול הקורא אשר קראתם באזני הרבנים במדינתינו, והנני נדהם ונפעם הפעם, עם כי הדבר לא חדש אצלי, הלא כבר שמענו וראינו בשנה העברה במכ"ע "המליץ" דברי הגאון זקן דורינו אדמו"ר ר"א ספעקטאר מקאוונא ג"י ועוד מאיזה רבנים אשר קפצו בראש, ונלוו עמו בתוקף אסור להטריף הבשר אשר נשחט בלונדון ע"י השגחת השו"בים והמ"צ של בעלי "מחזיקי הדת" שלא בהסכמת הרה"ג ר' נפתלי אדלער הרב הכולל בלונדון, גם במכתב עתי הצפירה נדפס מאמר בשם "עדות ביעקב" מן הרב הגאון ר"ש מאהליווער מביאליסטאק, גם הוא יצא בגזירת אסור טריפה על הבשר הנ"ל, ראיתי והחרשתי, וארגן באהלי, ולא יצאתי החוצה, יען מי ירהיב לבוא אחר הגאונים, ובפרט לזקן דורינו הגאבד"ק קאוונא, אשר מימו אנחנו שותים, וע"ז נאמר "לא תענה על רב" ובפרט במקום רחוק כלונדון, ומה גם לאיש כמוני צעיר בימים ובדעת ומושבי בעיר קטנה, לא לי להתערב בענין הזה, אם כי לפי דעתי גם לפי דעת עוד רבנים אשר דברנו בינינו ה' הדבר תמוה מאוד, איזה דרך עבר לפני הרבנים הגאונים לאסור ולהטריף הבשר בלי דרישה וחקירה, ובלי שמוע טענת שני הצדדים בפניהם זה בפני זה בדין תורה גמורה בכל פרטיה, ואיך דנו שלא בפניהם חברה שלימה, אשר שמה תעיד עליה כי המה "מחזיקי הדת"; לו יהא אשר אפשר פגעו בכבוד הרב הג' ר"נ אדלער, ולו יהא כי חברתם נוסדה מתחלתה שלא כהלכת הכבוד הנוגע להרה"ג ר"נ אדלער, אבל בכל זאת לאסור ולהטריף הבשר רק מפני דרכי השלום, כאשר מפורש נאמר במאמריהם וביחוד בדברי הרה"ג אדמו"ר מקאוונא שם נאמר מפורש כל יסוד האסור רק מפני כבוד הרה"ג ר"נ אדלער ודרכי שלום ועוד דברים כהנה אשר אינם נוגעים אל עצמיות הבשר (ודברי מוהר"ש מוהליווער במאמרו עדות ביעקב תמך יסודו בענין אסור לא תתגודדו, מלבד שדבריו אינם מוכרחים כלל אשר לא אויבה להאריך בכאן ולסתור רבריו, לולי זאת אינם נוגעים לאסור הבשר כלל) הנה זה תמוה מאוד, אכן החרשתי, ואתאפק ולא רציתי להתערב בדבר שלא בי הוא, אבל עתה כאשר החרדתם רבני מדינתנו בקול הקורא שמה תשפכו מרי שיחכם, ושמה בחום עז שלהבת יה חוצבים להבות באזני רבנים וגדולי רוסיא, שמה ברדתם מטרת חברתכם באותיות בהירות, ושמה תארתם מצב הבשר בלונדון אשר השגחת הרה"ג ר"נ אדלער לרוב טררותו אין די, להסיר המכשולים הרבים והסכנה המרחפת מאסור חלב ודם - הנה עם כי גם על זה אומר לנפשי שאין לשמוע טענת צד

האחד ולדון את הרה"ג ר"ג אדלער שלא בפניו - ומי יכניס ראש במקום שיש מחלוקה ופירוד לבבות - אמנם הבקשה הזאת אשר החברה מבקשת רק דין ומשפט, חקירה וביקורת לשלוח שם רבנים על הוצאותיהם, רבנים צדיקים ואנשי אמת ונבוני דבר לחקור ולדרוש, ואח"כ לדון בדין תורה, הנה בדבר הזה הגני נותן קבל עם צדק ועזו לבקשתכם, ואתאפק בל אוכל, כבוד הרבנים הגאונים דקאוונא וביאליסטאק יקר בעיני מאוד, והגני מודה אשר לא אטעה אף דגע אחד כי קטנם עבה ממתני - בכל זאת התורה נתנה במדבר הפקר לכל ובדבר הנוגע לכלל דתינו ואמונתינו על פני כל חלקי הארץ כאשר בארתם במכתבכם אין חולקין כבוד לרב - וזהו כבוד הגאונים למחול על כבודם הפעם - וזה אשר אומר דעתי והסכמתי קבל עם, עצתי אמונה לכם - שלחו נא מכתב או הודעה או התראה, אל הרב הגאון ר"ג אדלער הרב הכולל דלונדון ובי"ד הצדק, וגם הדפיסו זאת במכ"ע המליץ והצפירה, שאתם מרוצים להגיש עצומותיכם לפני ב"ד צדק, להביא ממדינת רוסלאנד או גאליציע באוסטריא, שלשה רבנים גאונים מומחים וצדיקים, אשר תבחרו בזבלי"א, הרה"ג ר"ג אדלער מצד אחד גאון אחד, והחברה מחזיקי הדת גאון אחד מצדם, והשלישי שלישי על שניהם - וההוצאה לזה יתנו המחצה על הרה"ג ר"ג אדלער ודעימי והמחצה על החברה מחזיקי הדת - ויקוב הדין את ההר, בלי משא פנים בלי הבט על פניות חוציות, רק בעצם הבשר ובעצמיות פעולת ונחיצת החברה מחזיקי הדת, אם דורש לעמוד בפרץ הדת אשר רופף בענגלאנד, בסיבת רפיון הנהגת הרה"ג ר"ג אדלער לרוב טרדתו או סיבות אחרות. והי' אם כה תעשו היינו, להודיע להרה"ג ר"ג אדלער ולהודיע לפני רבני רוסי', כי אתם מרוצים להביא ב"ד ע"ד לדון עם הדה"ג ר"ג אדלער, אז תיכף אחר ההודעה הזאת הותר הבשר שלכם, עד שיצא הפס"ד מן הב"ד המומחים הנבררים, יען כי נראה אם יסרב הרה"ג ר"ג אדלער ודעימי מלעמוד בדין, אשר יש לפועלכם צדק, ואין כאן שום איסור ושום חשש טריפות על הבשר הנשחט מהשו"בים והמשגיחים והמ"צ של חברתכם "מחזיקי הדת" אל תפחדו ואל תרהו, תחוקנה ידיכם, וד' עמכם, לכו נא בשם ד' ובשם תורתו ועשו חיל בהחזקת הדת, אל תפחדו ואל תחתו.

אמנם אם יראו הב"ד המומחים אשר תבררו ויעיינו, כי בלונדון הכל כחוק התורה, אין כאן בדיק, הבשר כשר, והכל ישר, כתורה וכמוסר, בלי חוסר, ואם אין בדיק אין צורך להחזקת הדת, הלא ממילא מובן כי מחזיק הדת בלונדון הדה"ג ר"ג אדלער בכל הדרוש לדת ויהדות ואשרי חלקו עם כל אלה לו -, אבל עד שיתברר זאת מאת ב"ד צדק גאונים מומחים מרוסלאנד או ממדינת אוסטריא אשר שמה רבנים צדיקים אורטודוקסים, עשו נא המוטל עליכם, ואל תראו מיראת בני אדם, ואשר הרה"ג ר"ג אדלער בכח ממשלתו מן חוקי המדינה יפיל עליכם אימים, עליכם ועל רבני רוסלאנד, אשר מפחדו או מאהבה הבאה מחמת יראה, של כלל אחינו הבורחים מרוסלאנד מחמת המציק ומוצאים מנוחה בענגלאנד - אבל החזקת הדת עולה על כולנה, רבות

עוד כהנה וכהנה סבלו ישראל סבא מסיבת דתם וקיום תורתם, וד' עזרתו עד כה, נצח ישראל לא ינחם, ולא יכזב, אל יעזבנו לעולם, עלו והלחמו וד' אתכם, אל תחתו ואל תערצו, והבשר שלכם הנשחט מהשגחת החברה מחזיקי הדת מותר מותר גם למהדרים אם רק תקיימו כל האמור בברידת הבד"צ-

את זה דאיתי אנוכי הצעיר בימים ובדעת, למען התורה והמצווה לחקוק על הספר, ומובטחני שהרבנים הגאונים האוסרים, הם עשו לשם שמים, על פי דעתם, וימחלו לנו אשר יצאנו לסתור דברייהם, כי אין הדיעות שוות - ובפרט בענין כללי כזה לא יעמדו על דעתם -

על דברי אמת וצדק הנני בא על החתום נאום יוסף בן הרב ר' משה יפה וצלה"ה החופ"ק גארוד ומלפנים בטלאנט ופאקראי בעל מחבר ספר יוסף באור נדפס ועוד כמה חיבורים בכ"י.

מכתב מאת הרב ר' אבא יעקב הכהן בורוכוב

לק"ק מחזיקי הדת

בשם ר' ב' דסליחות תרנ"ג וועקשנה.

כבוד החברים הנכבדים מהח"ק מחזיקי הדת בעיר לונדון יצ"ו איש איש כערכו הרם יבא על מקומו בשלום.

את קול הקודא (המכתב מכתב הוספה להחוברת האמת והשלום) קראתי והתבוננתי על דבריו מתחלה ועד סוף ולבי נמס בקרבי על שעלתה בימינו כך ולראובן לבבי אשר לא אוכל לדבר בזה מאומה כי אחרי העצה עם רבנים נכבדים דמדינתנו נשאר כי מי יוכל להכניס א"ע ולחות דעתו בדבר אשר לא דאו עיניו בטח לו ראה כבוד אדמו"ר הגאון האמתי מאור הגולה כש"ת מוה"ר יצחק אלחנן שליט"א בעיניו והי' נתברר לו שכל דברי החברא מחזיקי הדת כנים ואמיתים בכל כחו הי' מחזק את החברא מחזיקי הדת ורק מאשר כי אינו מאמין לדבריהם והרב ה"ד אדלער מוחזק בעיניו בחזקת כשרות החזיק את ידי הרב ה"ד אדלער נ"י וכל צעקתם על הרב הגאון ר"א שליט"א היאך ידן אותם בעת אשר אינו יודע הדבר בבירור ואם אולי באמת שנה בזה וכל הנאמר בקול הקודא כנים ואמיתים בכל זה מי יוכל להכניס א"ע לצאת במערכי המלחמה בעת אשר לא נודע הדבר בבירור, לזאת עצתי נאמנה שידרשו אחרי שלשה רבנים מפורסמים לאנשי אמת והמה ידרשו ויחקרו אחרי הדבר ויתנו עדיהם ואז אם גם המה יאמתו את דברי החברא מחזיקי הדת בטח אשר גם הרב הגאון ר"א שליט"א יחזור מדבריו ועוד בכל כחותי יחזק את החברא מחזיקי הדת כאשר נודע מכל כי הגאון ר"א שליט"א עומד בפרץ בכל ענין וענין ובפרט בענין כזה וגם אנחנו הרבנים דמדינת זאמוט נחגור שארית כתנו ונצא במערכי המלחמה נגד המתקוממים על החברא מחזיקי הדת כה דברי המדבר בצדק ובתום לבב ומברך אותם בכוח"ט מוקירם ומכבדם כערכם הרם

אבא יעקב הכהן בעה"מ שר"ת חבל יעקב החונה פה וועקשנה.

מכתב מהרב ר' שמעון דוב אנאליק מטיקטין

לחברת מחזיקי הדת

יום ג' עשרה ימים לחודש אלול שנת ה'תרנ"ג לפ"ק טיקטין.

שלום רב לכבוד הדבנים המופלאים באנשים "חברה מחזיקי הדת" בק' לאנדן קרנם תרום בכבוד הנני דורש א"ש כ"ת שי' הקונטרס הוספה לחוברת האמת והשלום נכון קבלתי וכבוד הוגד לי קצת מזה זה זמן כביר. לכן מצאתי עצמי נכון להודיע לכה"ד כי דבדיכם כולם אהובים ובוררים להפריש בני עמנו מאיסורים קלים וחמורים כאשר במכה"ק אמורים מעשה האנשים הארורים, לכן הנני נטפל לעושי מצוה ולחכמי הדוד אשר הסכימו עמהם כי מותר לאכול בשר של חברה מחזיקי הדת בלאנדן בלי שום חשש כלל והב"ד בלאנדן שאסרו אין איסורם איסור כמבואר בש"ת חכם צבי שאלה ל"ח ודק אם ירצו להתדיין לפני גדולי הדור או הדין עמהם ויקוב הדין את ההד וע"ד מה שהשיגו הב"ד בלאנדן הסכמה מגאוני מדינתנו ידעתי היטב כי עוד לא יעמדו לעזרתם לימים יבואו ולכן כאשר החילתם לעשות לא יבצר עתה כל אשר בחפצכם, עשו כנימוס, עשו כראוי וזכות אבותינו הק' תסייע והנני ידידם שמעון דובער בא"א מוהר"ר אברהם זלה"ה החפ"ק הנ"ל

מכתב מאת הרב ר' שמחה בונם עהרענפעלד

להרב ר' אברהם אבא ווערנער

ב"ה מאטטערסדארף ג' תוכה תרנ"ג.

שוכ"ט לכבוד הרב הגאון המפואר לשבח חר"ב כקש"ת מהר" אברהם אבא ווערנער נ"י רב דמ"ה בבירת ענגלאנד יע"א. אחד"ש ושלום תורתו דמר ידיד נפשי נ"י הנני בזה שורותיי ע"ד היום גודעתי ע"י הפאבריקאנט בויען ה' קהנער, כי נתן צו לה' לעווענזאהן ופעול אצל הפאבריק דשם שאל יעלימו שום דבר מעיני מעכ"ת וגם לשאל את פי הדר"ג נ"י אם יש את נפשו לבוא למארוזיילע על הוצאותיו לדבד עמי פא"פ לאחר עבור ב' או ג' שבועות שאהיה במארוזיילע לראות בעיני עצירת השמן מהאנח, כל זה יעשה בל"ס ה' לעווענזאהן ממונה של ה' קהנער - ועתה אבקש מעכ"ת אם יבוא לעמק השוה עם ה' לעווענזאהן, ויקבל עליו ההשגחה שם, ימחול להתחיל מיד במקדם האפשרי, כי יבואו בשבוע זו ממארוזיילע ג' וואגנאן שמן אנו הנוצר מהנוסס תחת השגחת יר"ש אחד תלמידי הנשלח מכאן לשם, וימחול לחתמם בחותם שלו חותם בתוך חותם במקום בטח אשר לא ישבר החותם עד בואו לע"מ ויען יע"א.

שמחה בונם עהרענפעלד

בלא"א מ"ו ה"ג מהו' שמואל ז"ל

בן בתו של מאוהג"ל בעל חתם סופר ז"ל זי"ע
הרב דפה וראש ישיבתינו הי"י.

התחייבות משו"ב ותקנות השחיטה אצל ק"ק מחזיקי הדת

London, E. Feb. 15th 5665

אני הח"מ שנתמנתי לשו"ב לק"ק מחזיקי הדת בלונדאן מקבל עלי לשמור כל התקנות שנתקנו בק"ק מה"ד ע"י ה"ר בנידון שר"ב מאז נתיסדה במה"ד שחיטה מיוחדת כנ"ל, ואף כי אקבל שכירותי מהקהילה הכללית (היינו בארד אף שחיטה) בכל זאת הנני עומד תחת השגחת מחזיקי הדת והר" של מה"ד לשמור ולקיים כל אשר יצוה עלי הר' הנ"ל בנוגע לשו"ב ולהראות סכני לפניו ואם יצוה עלי הרב הנ"ל שלא לשחוט אסור לי לשחוט ושחיטתי מאז נגד ציווי הר' הנ"ל נבלה.

חותם מחזיקי הדת תה"י תחת ידינו תמיד ואין לנו רשות לתן לזולתינו בלי רשות הר' והקאמיטע דמה"ד.

כן אני מקבל עלי ללכת בדרך ד' על פי דינא דשולחן ערוך ושלא לשאת בשבת אפילו מורה שעה או בתי ידיים (האנטשוע) כן הנהגתי בביתי תה"י בדרך התורה והיראה, אפילו אשתי לא תלך ח"ו פרוע ראש גם בביתה לפני אנשים זרים. עלי להיות חבר בביהכ"נ שומרי שבת ומחזיקי הדת ולשלם קאנטריביושען כשאר חברים ואם אעבור על אחת מאלה הרשות ביד מה"ד הנ"ל להעביריני ממשמרתי תיכף בלי אזהרה אחרת ואין לי עוד שום טו"מ לא על מנהיגי מה"ד הנ"ל ולא על מנהיגי הקהלה הכללית לא בדינא ישראל ולא בדינא דמלכותא נאום יעקב יהודא ליב ב"ר ניסן לעוויטא שר"ב דק"ק מחה"ד.

* * *

- (א) השוחט מחויב לראות הנחת הבהמה על הארץ שתה"י כדן.
 (ב) השוחט מחויב להראות סכינו למשניה' העומד על גבו ושניהם יבדקו הסכין קודם השחיטה וגם לאחר השחיטה.
 (ג) העומד על גבו יראה השחיטה מתחילה ועד סוף.
 (ד) השוחט צריך להשגיח שלא יורחץ הבשר במים חמים וגם אם יורחץ במים קרים צריך להשגיח שלא יהי' שום תערובות בהם.
 (ה) השוחט מחויב להשגיח היטב שלא יעלם הבהמה השחוטה מעיניו ולא יהי' ח"ו שום חשש חילוף מאברי הבהמה השחוטה כגון הראש והרגלים והבני מעים עד שיחתום הבהמה והאברים כנ"ל.
 נאום יעקב יהודא ליב ב"ר ניסן לעוויטא שר"ב דק"ק מחה"ד.

מכתב מאת הרב ד"ר אדלר

להרב ר' אבא ווערנער

ב"ה שושן פורים. בזמירות לפ"ק.
 ה' ישפות שלו' לכבוד הרה"ג בתורה וביראה וכו' וכו' כש"ת מו"ה אבא ווערנער
 ב"י.

תשואת חן למעכ"ת על מכתבו אודות השו"ב ועתה דבר נחוץ לדבר עם כת"ר פא"פ ולכן ימחול נא לבקרני מחר א"י אחר תפלת מנחה בשעה וי"ו.
 דברי מוקירו הדורש שלו' תורתו, הק' נפתלי אדלר הכהן.

טיוטא א' מתשובה בענין סמיכה וסנהדרין מאת הרב ר' אברהם אבא ווערנער לבנו הרב ר' ברוך חומה

לונדון, יום ואן טנחם אב 5660.

החיים והשלום והברכה לכבוד ידידי בני הרב חו"ב וכו' מוה"ר ר' ברוך נ"י חומה ולרעיתך שתחי' ולבניך נ"י ולבנותיך שיחי'.

קבלתי שבעו זה מכתבך עם קונטרסך בדבר הסמיכה, והנה קונטרס הסמיכה לרלב"ח לא ראיתי, וכבד לפני להשיגו, רק דברי הרדב"ז ראיתי. תמיהתך על הרדב"ז ז"ל הוא תמיה קיימת ושגיאה היא במכת"ר במה שכתב כי בבני ראובן שיתגלו לפניו קודם הגאולה בהם ימצא סמוכים, ושגיאות מי יבין.

במה שכתבת שיש שמועה אשר מטרת נסיעת הגר"א זצ"ל לאה"ק להנהיג הסמיכה, אם קבלה נכונה היא יש לקבל, אבל שמועה היא כשאר שמועות הפורחות. ומה שרציית לומר כי טעות הדפוס בביאור הגר"א חו"מ סימן א' ס"ק ט', לא דיקדקתא נכון, כי אין שום טעות בדפוס, וכך הם דבריו, ס"ק [ח] אלא מומחים, ל' הרמב"ם (בהלכות סנהדרין הלכה ח') (מסכתא) סנהדרין ב' ב': [ט] הסמוכין. שם (מס' סנהדר') י"ד א', ולכן אין רמז בדברי הגר"א מענין זה. ובגוף הענין שאתה חושב ומשער שעתה העת לעשות, לפי דעתי לא מניה ולא מקצתו, אשאלך את מי נסמוך באה"ק, אם נזקה את מעשה צרפתים וענגלנדים לשום עטרת גראנד רבי או טשיף רבי, או פאפא, על כל אחב"י, על איש שיכול לטהר השרץ בק"ן טעמים, וחץ מזה אינו יודע מאומה, או על איש שבקי בשבעים לשון וגם בשבע חכמות ובכל מיני כישוף ובנפ"ת אינו יודע מאומה, וגם מאיזה מפלגה נבחרו אם מפריינקען, או מאשכנזים או מחסידים או ממתנגדים, אם מאנשי ליטאים או מפולין או מאונגרים, וכדומה, וביותר על הכל איזה חפץ נמצא בזה, ומה יצמח מזה רק קטטות ומחלוקת גדולות אשר לא ארצה לפרוט פה, את אשר אני אחשוב, כי מתחילה צריך להיות בירושלים עיה"ק אוניווערזיטעט ישראלי ללמד בהם כל החכמות הגדולות, שיהיה בנו חכמים גדולים כחכמי אומות העולם, רופאים גדולים, תוכנים גדולים, עם אבסערוואטאריים דהיינו בית המצפה עם כל הכלים, וגם חכמי חמיאה, עם לאבאראטאריים, מודדים, בקיצור הכל והכל, שלא נצטרך ללמוד אצל חכמי אומות העולם מאומה ומאומה, ואז יולד דור חדש בנו שלא יהיו עוד תלמידי הרשעים פרץ סמאלענסקי, יל"ג, וכדומה שר"י, ולא יהיה פרץ ויוצא וצוחה ברחובותינו ואז נמצא אנשים בנו גדולים בחכמה ותורה ויראה, ורק אז ואז יהיה חפץ בסמיכה לעשות סנהדרין של ע"א, לעשות הלכה פסוקה לכל ישראל, תורה אחת, ומנהג אחד, ונוסח תפילה אחד, ולהחזיר תואר ישראל כימים הראשונים בימי תנאים, ואז נדע מה אנחנו ומה יש לנו לעשות לגאולתינו, עכ"פ אין נכון לדעתי להזכיר מאומה מסמיכה, רק עיח להציונים לילך בדרכם, ונראה ונקוה מה יעשו ומה יולידו. בין כה וכה אראה דור חדש אשר ילמדו ויחשבו אחרת ואחרת בין בתורה ובין בחכמה, ובין בעניני דרך ארץ, לע"ע הוא עת רקבון בנו, עת שריצת התולעים, עד שירקב לעפר ואז יציץ ציץ ויפריח ויוצא פריז הטוב והיפה והמועיל המשמח אלוקים ואנשים.

ובכל זאת אכתוב דעתי בעיקר הלכות סמיכה אשר האריכו מהר"י בי דב והרלב"ח, בדברי הרמב"ם ז"ל, — אם כי לא ראיתי דבריהם, כאשר כתבתי לעיל, ורק דברי הרדב"ז, ואת דבריך —

הנה מקודם אשקוף השקפה כללית על כל דעת הרמב"ם הנשקפה כמו שחר מכל חבריו הארבעה שהגדיל לעשות, והם, הפירוש משניות, ספר המצות, וספר היד החזקה, ומורה נבוכים, אשר עמל מנערוותו עד זקנותו, ולא נשתנה דעתו מעת היותו בן כ"ג שנה שהתחיל לחבר פירוש המשנה עד עת זקנתו שחבר ספר המורה, להבין כל דברי תורתנו הקדושה, שבכתב ושבעל פה, שנסדר ונכתב בגלותינו בשני התלמודים ובמדרשי חז"ל, בשכל אנושי הבריא ואמונתו היתה חזקה מאוד, מפני שהבין כי אמות אמת לאמיתו כן בלי שום ספק כלל, וכל זה הבין בשכל בריא וחזק, וגם הציץ במחקרים לפנימיות התורה, והבריך לפניו וגם הבין שקצר בינת אנוש החלוש להבין זה, והבין להאמין באמונה חזקה אשר יבוא העת שהקב"ה ישיב שבות עמו, וישראל ימשול מים ועד ים, וליה כל עממא ומלכיא ישמעון, ולא יפול מדברי התורה והנביאים גם אות אחת ח"ו, והבין כל סדרי הדורות לפניו מאדם הראשון עד ימיו, מה שעבר עלינו ומה שעבר בכל העולם והבין היטב שתי האמונות המתהלכות בין האומות, ובימיו היו בעלי מחמד יותר רבים וחזקים בכל, בחכמה ובמנין ובעושר, מבעלי הנוצרים, והבין היטב העת אלף ומאה שנים שעבר מחורבן בית השני עד ימיו, ובסך לא חשב שיתמשך הגלות עוד שבעה מאות שנים ממנו עד ימינו.

כל דברי הרמב"ם בארבעה חבריו להבין הכל בשכל הבריא, וגם תקות הנאולה להבין בשכל הבריא, ועת ממשלת המלך המשיח מזרע דוד המלך שימלוך על כל העולם ג"כ יבינו הכל בשכל אנושי הבריא, שיתרבה או הדעת, ויכירו הכל שממשלת משיח בן דוד הוא מהקב"ה, כי ימשול בצדק ובמשפט וחכמה יותר משלמה המלך ויכן כסאו בחסד וענוה, והאומות כולם ישמרו השבע מצות שצוה הקב"ה לאדם ונח ונשנה ע"י משה רבינו, ומשיח בן דוד ישים שופטים ושוטרים גם להם שישמרו ויקיימו השבע מצות, ויתרבה הטובות והברכות ושלוה לכל העולם עד אין קץ, ולזאת סידר כל הדינים והמשפטים של שבע מצות לכל האומות גם בספרו כמו שסידר כל דיני הקרבנות וטומאה וטהרה, לפי דעתו שיהיו זה לעינים למלך המשיח ולהסנהדרין שיהיו או, — כאשר אבאר הלאה. ומה שהכריחו לחבר חבריהם הללו, ולבאר היטב אשר כל דברי התורה הוא ע"פ שכל אנושי הבריא, מפני שראה אשר השתי האמונות הנוצרית והמחמדית התגברו מאוד, ורוצים בכל מיני תחבולות וערמה וגם ביד חזקה שעם ישראל יטמאו בהם, ולא יזכר עוד אמות ישראל, וכל האמונות הללו נוסדו רק על אמונה חזקה, ולא לתת לשכל אנושי שום חופש להבין מה שהוא מאמין, והגבירו להאמין כל מה שסופר להם אם הוא נגד השכל והחוש והטבע, ופחד מאוד אולי ימצא מי ומי, או אולי גם רבים ח"ו שיתפתו מדבריהם, או שיכניסו ח"ו ספק בלב עם ישראל, ויאמרו זה רק אמונה ואלו רק אמונה, ולכן רצה הרמב"ם ז"ל להביעו אשר אמונתנו בתורה ובתלמוד הוא אמונה ברוח חיים ושכל ובינה אמות אמת, לא כן שאר האמונות הוא רק אמונה בשיחות נשים זקנות אשר בדו אנשי שקר תועים ומתעים בדברי הבל נגד השכל והטבע.

והנה כל זמן ימי תנאים ואמוראים היו כל תוקפי ישראל עוד בנו, אפר הפרה היו לנו והיו עוד שומרי טהרת הקודש, היו עוד סנהדרין המוסמכים איש מפי איש עד משרע"ה, ותקותם לגאולה היה ג"כ לא דחוק, כי חכו ליום מפלת דומיים, אשר הביטו והבינו כי ממשלת רומי הולך לרקבון, ובמהרה יפולו, ואז בנקל יחדשו באה"ק ממשלת ישראל, כי רוב יושבי אה"ק היו היהודים וגם רוב הארץ הכרמים והשדות היו ביד היהודים, ובנקל יאחזו דסן הממשלה בידם ואז יאספו הרבה יהודים מבבל ומשאר ארצות סביב לארץ ישראל, ויעשו מלוכה וימליכו מלך מזרע דוד המלך, כי היה אז משפחתו ירועה, וגם כל ישראל נהו אז אחרי מלך המשיח מזרע דוד המלך, והמלך המשיח הזה יהיה נשע בה' ית' ונחה עליו דוח ה', ובכל זאת דאו אשר עוד יבוא גוג מלך המגוג שיאסף עמו רוב גבורי תבל, ודוב האומות ילכו אתו בקנאתם בהצלחת ישראל שנעשו מחדש מלוכה אדירה, ואז יצא ה' ית' ונלחם בגוים ההם כמו שלחם עם פרעה וחילו על ים סוף וישפט עמהם בדם ואש.

והנה אם היה מפלת רומי למשל בימי רבי יוחנן רוב ושמואל, ובא משיח איש שהיה מוכשר אז כמו רב נחמן שאמר אי מן חיי הוא כגון אנא (סנהדרין צ"ח ב') ורב אמר אי מן חיי הוא כגון רבינו הקדוש, ובנה בהמ"ק בנקל והחזיר כל משפטי התורה והקדיב קרבנות ועשה שמיטין ויובלות, והנה התקוה הזה היה עד עת מלכי הרומי הרשעים שהנהיגו דת הנוצרית והכריחו לכל האומות שתחת ממשלתם לקבל אמונה זו, ומרוב קנאתם התחילו לגרש את כל היהודים מאה"ק או כפו את היהודים לקבל אמונה זו עד שבשנת ר"ס לאלף החמישי נתבטלו הסנהדרין מכל וכל ונשאר מעט מן המעט יהודים בארץ הקדושה, אז בטל התקוה שיהיה הגאולה בנקל ובדרך הטבע ורק חכו לנפלאות שיוצא מגדר הטבע, והיפלא מה' ית' דבר.

וכאשר נהפכה ממשלת רומי להחזיק ברת הנוצרי אשר מתחילה רדפה בדם לכל המאמינים בה, ורבינו הקדוש אמר ברוח קודש קודם מותו שהמלכות תהפך למינות לקבל דת המינים, לא האדיכה ממשלתם על כל התבל, כי במהרה קם המחמד ואחרי מותו קמו תלמידיו הכליפים ולקחו מממשלת רומי כל ארצות המזרח וגם ארץ הקדושה בסוף מאה הרביעית לאלף החמישי, אבל ממיעות היהודים שהיו אז באה"ק לא עשו מאומה או בארץ הקדושה, ורק בבבל נתקבצו מחדש והנהיגו הישיבות הגדולות ימי הגאונים הראשונים משך קרוב לחמש מאות שנה.

ולמי יודע אם לא חטאו ושגגו אז כלל ישראל שעזבו את ארץ הקדושה או בכל משך הזמן הזה, ולא עמלו אז להשיב ולהושיב עם רב מהיהודים להאחז בארץ הקדושה, ולהנהיג הישיבות שמה בארץ הקדושה, כי הלא הכליפים הראשונים היו נוחים ליהודים, — ואולי עבוד חטא זה נעשה כלה בכל יהודי בכל, ולא נשאר עתה שמה רק מעט מזעיר.

ואולי על זה קונן ירמיהו הנביא: בושנו מאוד כי עזבנו ארץ. ועתה נשוב לימי הרמב"ם ז"ל אשר היה קרוב לימי התמוטטות הישיבות בבבל, וגם אז נשתנה הרבה העתים, בין מושלי הנוצרים, ובין מושלי המחמדים, אשר ערך שני מאות שנה הראשונים היו כולם תחת כליף אחד מהורו עד ים

האטלאנטי במערב אפריקא ואירופא שהוא ארץ רבה כמעט יותר ממשלת הרומיים עת ממשלתם, אבל בימי הרמב"ם נתפוצצו לממשלות רבות, והיה הרמב"ם ז"ל בימי מסע הצלב השלישית וראה אז אפיסות הכחות של מלכי נוצרים ושולטני מחמדות, יחד זו בזו.

הרמב"ם ז"ל נולד בשפניא בעיר קורדובא, וברח משם בימי נעורו למדינת אפריקא עד שבא למצרים בערך בן ל' שנה, והנה הרמב"ם ראה את פרקי דר"א כי הביא אותו, והוא הסתפק אם מר"א בן הורקנס הוא או מאחד מגאוני הראשונים (ספק גדול הוא אולי הוא מר"א הקלייר כי רוב דברי פזיטיו נמצא שמה) ובפרקי דר"א יש קץ אשר שני ידות שעה מיומו של הקב"ה קודם אלף החמישי יבוא משיח, והוא לערך תתקמ"ה לאלף החמישי, — גם הרמב"ם בעצמו באיגרת תימן הביא בקבלה מאבותיו קץ קרוב לזמן הזה, והנה הרמב"ם אחז בדברי שמואל שאין בין ימות המשיח לעוה"ז רק שעבוד מלכיות ותחית המתים יהיה בסוף העוה"ז בתחילת עולם הבא, וחשב אשר גם בימיו יכול היות ביאת המשיח ג"כ ע"פ דרך הטבע.

כ"י בימיו היו עוד הרבה יהודים בארצות המזרח וחשב ג"כ אשר בתימן יש הרבה יהודים ובהיות שהיו אז המלחמות הגדולות ממסעי הצלב בין הנוצרים ובין המחמדים, וראה אשר שני הצדדים נחלשים ועייפים מעת לעת, יכול היות שימצא איש חכם וצדיק וגבור גדול מזרע דוד המלך שיקבץ מארצות המזרח ותימן אלפים ורבבות יהודים ויגרש מארץ הקדושה הנוצרים והמחמדים יחד, או בעזר המחמדים יעשה כלה בהנוצרים ויעשה מלוכה בארץ הקדושה, ורק חשב אם ביכולתו ע"פ דרך הטבע ממשלה ע"פ התורה לקיים כל מצותיה אחת לא נעדר, ובימיו היו עוד הרבה אנשים גדולים בספרי יחוס מזרע דוד המלך וכהנים מיוחסים הרבה, ומצא בשכלו אשר יהיה יכולת בידינו לקיים הכל, ולכן הביט על ענין סמיכה, שנוכל לעשות גם סנהדרין לדון הכל כל דיני התורה דיני גפשות ודיני קנסות, ולכן העלה אשר גם ענין סמיכה לא יהיה נעדר לנו כי אם כל חכמי ישראל יסכימו על אנשים חכמים בתורה ויתנו להם כח ורשות לדון הכל, נעשו סמוכים ממש כמו אם היה נסמך מפי סמוך שנסמך מסמוך אחר הנסמך ג"כ מסמוך אחר עד משרע"ה, ועפ"ז יש בידינו יכולת לשוב להיות עם קדוש וגדול להקים כל דברי התורה כמו בימי דוד ושלמה, ודבר זה לדעתו הוא גירא בעיני שטנא כוננתו על חכמי הנוצרים שאומרים שאין אנחנו יכולים עוד להיות עם קדוש לפי תורת משה, ובעיניהם מתה האומה הישראלית הקודמת, ולכן קראו את תורתנו תורה ישנה שאי אפשר להעירה ולהקיצה לתחיה עוד, ולכן החזיק בדעה זו והביאה בפירוש המשנה, אשר זולת זה לא היה לו להביאה בפירוש המשניות כמו שלא הביא הרבה דינים שאין שייך לפירוש דברי המשנה, ורק הביאה להראות אשר עוד חיה אומה ישראלית לפי תורת משה רבינו ובידינו להקים כל משפטי התורה כמו בימי דוד ושלמה.

והנה חפש וחקר ראה לדעתו ולא מצא גמרא מפורשת, ורק סמך על הפסוק ואשיבה שופטיך כבראשונה, ובהיות שיקר בעיניו זה להראות שעוד חיה אומת ישראל סמך על פסוק זה לבד, אשר הרלב"ח והרדב"ז דחו זה, כי אליהו הנביא

יסמוך וכו' והנה נראה להבין דבריו בסוף הלכות מלכים פרק י"ב הלכה ב' אמרו חכמים וכו' יראה מפשוטן של דברי הנביאים וכו' ושקודם ג"מ יעמוד נביא לישר וכו' ויש אומרים שקודם ביאת משיח יבא אליהו.

ונראה לכאורה שמסתפק הרמב"ם ז"ל בכונת הפסוק הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא אם הוא אליהו הנביא שעודנו חי במרום ישלח הקב"ה אותו לפני יום הדין הגדול והנורא, שהוא מלחמת גוג ומגוג, או איש נביא חדש מן הגולדים בדור ההוא יעשה אותו הקב"ה לנביא והאיש ההוא יהיה שמו אליה, כמו שאמר הנביא למזבח, מזבח מזבח, הנה בן נילד לבית דוד ואליהו שמו, ואם הנביא אליה יהיה איש מן הילודים בדור ההוא, הוא לא מוסמך מפי סמוך, ולכן לדעה זו נדחו דברי הרלב"ח והרדב"ז, — ורק לדבריהם נוכל לאמר מפני זה כתב הרמב"ם בפרק ד' בהלכות סנהדרין והדבר צריך הכרע, מפני הספק בכונת הפסוק הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא אם הוא אליהו הנביא שעלה למרום, או איש אחר מן הילודים בדור ההוא.

ול' מוקשים דבריו בזה אנה מצא הרמב"ם להוציא כונת הכתוב אליה הנביא על איש שעתידי להולד, ופשוטו של מקרא על אליה הנביא שעלה בסערה, כי כן נקרא שמו אליה הנביא ארבעה פעמים לבד זה, והרמב"ם כתב בריש דבריו יראה מפשוטן של דברי הנביאים, והלא פשוטו הוא על אליהו הנביא, וגם אנה מצא מקום בדברי חז"ל להסתפק בזה, והלא בכל הש"ס נאמר היא מונח עד שיבוא אליהו, פרשה זו אליהו עתיד לדורשה, וגם גמרא מפורשת היא בעירובין מ"ג הרני נזיר ביום שכן דוד בא, מותר לשתות יין בשבתות ויר"ט ואסור בימי חול, ושם מבואר שאליהו יבוא ביום שלפניו (ודברי הר"ף בעיני יעקב בדפוס ויילנא לא מצאתיו שמדבר בזה).

הן האמת שהרמב"ם השמיט כל הדין הזה מהרני נזיר ביום שב"ד בא, ותמהו הרבה מפרשים בזה, ונראה ברור דעתו, כי מצינו בסנהדרין צ"ח ב' שספק הוא אי משיח מן חייא הוא או מן מתיא הוא, וגם שם עצמוד א' וכו עם עגני שמיא לא זכו עני ורוכב על החמור, הרי מסתפק הגמרא בזה, והגמרא בעירובין הולך על דרך שמיח מן מתיא הוא ויבוא עם עגני שמיא, ולכן פושט הגמרא שיש תחומין למעלה מעשרה ולכך לא יבא משיח בשבת ויר"ט, והנה הברייתא הזאת סובר שמיח מן מתיא הוא, עכ"פ הדין שיש תחומין למעלה נפשט, אבל באמת אם משיח מן מתיא הוא הלא מסתפק הגמרא בסנהדרין שם, ולכן אין מוכרח מן הגמרא מתי יבוא אליהו, כי אם מן חיי הוא משיח לא שייך שיבוא אליהו ביום הקודם ממש לביאת משיח, כמובן ממילא, לביאת משיח מן חיי, ימשוך זמן רב שיאמינו בו, כמו במשה רבינו שהאמינו בו אחר קריעת ים סוף, כמ"ש ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

אבל זה אי אפשר שהרמב"ם יספק אם אליה הנביא הוא שיבוא קודם יום הדין הגדול, או נביא אחר, מן הילודים, שזה אין שום ספק בשום מקום, ובברור שאליהו הנביא שעלה בסערה אותו ישלח הקב"ה קודם יום הדין הגדול, ולכן נראה ברור שטעות נפל בדבריו, וכן הגהתי בהרמב"ם שלי, וכן צ"ל ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד אליהו הנביא לישר ישראל ולהכין לבם, וכו' ויש

אומרים שקודם ביאת המשיח יבוא אליהו, ושני הדעות מחולקים רק בזה, שדעה ראשונה אומר כי קודם יבוא משיח ואח"כ באיזה שנים מאוחר אם מעט ואם רבות בשנים תהיה מלחמת גוג ומגוג שאז יהיה יום הדין הגדול והגורא אשר לדעה זו הנבואה בישעי' ב' כי יום לה' צבאות על כל גאה ודם וכו' וכן שם כ"ד כ"ה ועשה ה' צבאות לכל העמים בהר הזה משתה שמנים משתה שמרים וכו' וכן כ"ז כ"ז ל"ד ס"ג ס"ד ס"ז, כי הנה ה' באשיבוא וכו' כי באש וכו' ורבו חללי וכו', יואל ג', ד', צפניה ג' לכן חכו לי וכו' כי משפטי לאסוף גוים וכו' יחזקאל חכריה גלויים מלחמת גוג, וזה קרא מלאכי הנביא האחרון יום הדין הגדול והגורא, וקודם זה יבוא אליהו הנביא לישר ישראל לקיים כל מצות התורה, בכרי שלא יכלו עם רשעי האומות, אבל משיח יבוא מקודם ביאת אליהו, יכול היות משך שנים רבות, והדעה שניה סובר שביאת אליהו הנביא יהיה קודם ביאת המשיח, ומתי יהיה גוג ומגוג לדעה זו לא מזכיר הרמב"ם ז"ל, כי די לו בזה מה שכותב מיד וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם וכו' שהדברים סתומים הם וכו', ולכן אין ידוע גם אם מלחמת גוג ומגוג הוא יום הדין הגדול והגורא, כי מה שאמר מלאכי הנביא קודם כי הנה היום בא בוער כתנור אמר הגמרא ע"ז שיוציא הקב"ה חמה מגרתקה רשעים נדונים בו, וצדיקים מתעניים בו, וע"ז אמר מלאכי בסוף יום ה' הגדול והגורא, וישלח לפניו את אליה הנביא הרבה שנים קודם ביאת המשיח והשיב לב אבות על בנים, בקיצור אין אנו יודעים אלו הדברים ער שיהיו.

ועתה נשוב לענין הסמיכה. הנה אין להרמב"ם ראייה לדעתו זה אשר כל חכמי ישראל בארץ הקדושה יכולין לסמוך איש ויהיה סמוך כרין רק מהפסוק ואשיבה שופטין כבראשונה, והנה לכאורה לדעתו אם יקום איש מזרע דוד המלך ויקבץ גליות ישראל ויושיבם לארץ כקדם וישיב כל משפטי התורה ויבנה בית המקדש, הוא הוא מלך המשיח, ולמה לא יכול הוא לסמוך, כי אם כל חכמי ישראל יחזיקו אותו למלך, הרי יש בכחו לעשות הכל, והוא יסמין ויעשה סנהדרין גדולה וקטנה ושופטים ושוטרים בכל עיר ועיר.

ונראה אשר הרמב"ם ראה וגם דאג אשר תגלות ימשוך עוד ואז ישכח כל ספרי יחוס בנו ולא יודע עוד מי הוא מזרע בית דוד, כי ראה אשר הפאפס וגם שולטני מחדד עוינים להכרית זרע רוד המלך, ובהיות שכונתו להראות אשר עוד ישראל חי, ויעמוד לעולם ועד, ובכל עת יכול לצמוח ולשגשג כנפיו ער שישוב לגדולתו ותפארתו המיועד לו ע"י הנביאים, ולכן כתב גם באם שלא יהיה עורנה מלך המשיח, למשל כמו בימינו, אשר עתה נשכח מי הוא מזרע דוד המלך באמת, כי על שמועות ומכתבים שאינם מקימים לא נוכל להקים מלך בשום אופן, ורק נהג ממלתינו ע"י שרים כמו פרעזידענטען בארצות אמעריקע ושאר ארצות, ומאין יהיו לנו סמוכים, שופטים כבראשונה, ולכן כתב שיש בכחיו להסמין למי שיהיה ראוי לכך, והכל לפי דעתו להראות לכל האומות אשר עם ישראל בתורתו לאמתו, ועודנה עם ישראל ותורתו וארצו חיים.

כ"י גם אם יהיה מלך מבית דוד מקודם והוא לא יהיה סמוך, אם נאמר שהוא יכול לסמוך, מוכח ממילא דאין צריך סמוך מפי סמוך עד משה, וכמו שהמלך מצד

שהוא מוסכם מהעם יכול לסמוך, כן יכולים כל החכמים לסמוך למי שהוא דאוי לכך, כי הסכם כל החכמים בזה הוא הסכם כל העם.

ובעיקר המחלוקה בין הרלב"ח ובין מהר"י ביר"ב במה שכתב הרמב"ם והדבר צריך הכרע הוא פשוט במה שכתב ידאה לי אם כל ישראל יסכימו לסמוך אחד, כדברי הרלב"ח והרדב"ז, וכן נראה אשר הכסף משנה בעצמו ג"כ נוטה לזה, וגם מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה זה היראה לי ג"כ אינו מחליט שמה, וזה כוונתו, ובהיות שפירוש חיבר בלשון ערבי, לזאת לא נוכל לדקדק בו על כל מילה ומילה, רק על כוונתו, ולכאורה מתחילה מטיל ספק באם צדיקים שיהיו כל השלשה מומחים, ואח"כ מיד כתב והמתבאר מן התלמוד שהגדול יהיה סמוך מפי סמוך ושנים שעמו יכולים להיות שאינם סמוכים, ולמה מתחילה מסתפק בזה, וגם בתלמוד אינו מתבאר בפירוש שהשנים שמצדף הסמוך לא היו מוסמכים, ורק סמוך על מה שכתב ידאה לי שאם כל ישראל יסכימו על אחד שהוא גדול הרוד וסמוך, הוא סמוך מכח התורה שלא יהיה ערת ישראל כצאן שאין להם דועה, ומוכרח הוא מפסוק ואשיבה שופטיך, אשר דברי התורה שלא יהיה ערת ישראל כצאן שאין להם דועה והקב"ה הסכים על ידו, הוא משפט לדורות, וא"כ מוכח אשר די חד סמוך, ושנים שעמו א"צ להיות סמוכים, וגם בסוף שמסיים הרמב"ם בפירוש המשנה וזה יהיה בלא ספק כשיכון הבר"ת לבות בני אדם וכו' כוונתו על פסוק הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא והשיב לב אבות וכו' עכ"פ מוכח זה הדין בוודאי שא"צ שיהיו כל השלשה סמוכים, שהלא אליה הנביא הוא רק חד סמוך וע"כ יצדף עמו שנים שאינם סמוכים, ולכן מתחילה מסתפק הרמב"ם בזה אם צריך כל השלשה סמוכים, וכתב והמתבאר מן התלמוד שהגדול יהיה, ועל השנים שמצדף עמו אינו מוכרח בפירוש, ורק מכח מה שיראה לו כשתהיה הסכמה מכל חכמי א"י וכו' הוא מוכרח שהשנים שמצדף עמו א"צ שיהיו סמוכים, ועכ"פ אם נוכל לעשות מעצמינו סמוכים הוא ספק אולי יבוא אליהו לסמוך, וזה יהיה בלא ספק שיבא אליהו, ולכן כתב הרמב"ם בפה"מ וזה יהיה בלא ספק, — ולכן אין דברי הרמב"ם ביד הח' סתירה לפה"מ, כי גם בפה"מ מרמו שיש ספק בזה אם אליהו יעשה ב"ד הגדול, או מעצמינו נעשה בדה"ג, אבל בדה"ג יהיה בלא שום ספק — ולכן לדעתי אין ספק בזה אשר הרלב"ח והרדב"ז צדקו בזה.

עוד זאת מגמרא מגילה ריש פרק שני (י"ז ב') נראה דקבוץ גליות יהיה מקודם מינוי סנהדרין, ולכן נסדר בתפילת י"ח תקע בשופר ואח"כ השיבה שופטינו וברכת מפלת רשעים והתדוממת קרן צדיקים בירושלים, וכיין שניבנת ירושלים בא דוד וכו', עייש ובה"א במהרש"א, עכ"פ נראה שמינוי הסנהדרין יהיה קודם ביאת המשיח, וקבוץ גליות יהיה קודם מינוי סנהדרין, ולכן אם רוב חכמי ישראל המה בארץ ישראל, יש להם כח לסמוך על גדול הרוד, אבל אם רוב חכמי ישראל המה בחוץ לארץ, ובפרט שגדול הרוד הוא ג"כ בחוץ לארץ אין כח בכל חכמי ישראל יושבי אה"ק להשיעם עטרת סמיכה על מי שיבחרו.

כתבתי דברים הללו בלתי מסודרים, כי צריך לסדרם באופן אחד וגם יש עוד הרבה דברים שנוגעים בזה, את דברי הידושלמי ממס' מעשר שני, אשר יש

בו ג"כ פירושים שונים בדברי הירושלמי, מי קודם, אם ביאת המשיח או בנין בהמ"ק. — עכ"פ נראה שאתנו עתה אין שום דבר מוכרע שיהיה כה או כה, כי רק זה נדע בטח שיהיה קבוץ גליות ומלך משיח, וכל דברי התוה"ק ישובו לאיתנם כמו בימי שלמה המלך בלי שום ספק וספק כלל וכלל, כי המבין והיודע רואה זה בעינים כי חש כל העתירות טובות לנו, וקודם שיהיה קבוץ גליות לא יעלה בידינו הסמיכה בשום אופן שבעולם, כמו שלא נשאר הסנהדרין הצדוקין שעשו הפריצים בימי ממשלתם בירושלים קודם החורבן, — ורק נחכה על קבוץ גליות במהרה בימינו ובא לציון גואל.

טיוטא ב' מתשובה בענין סמיכה וסנהדרין

מאת הרב ר' אברהם אבא ווערנער לבנו הרב ר' ברוך חומה

ראיתי קונטרסך ע"ד המחלוקה מענין סמיכה בין גדולי עולם מהר"י בי רב ז"ל, ומהרלב"ח ז"ל, והנה גם התומים בסי' א' הביא דעתם, והנה כפי דעת הרלב"ח אשר הרמב"ם מספק בזה, מפני שאליהו הנביא יבוא קודם המשיח והוא סמוך, לכאורה מוקשה, אם דעת הרמב"ם אשר אליהו הנביא יבוא מקודם בהחלט, אין שום התחלה להביא ראייה מהפסוק ואשיבה שופטין כבראשונה, ורק לפי דברי התומים אשר אמר כי דעת הרמב"ם בסוף הלכות מלכים, שאין ברור כי כוננת הפסוק הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא, הוא דוקא אליהו הנביא שעלה בסערה השמימה, ורק יקום נביא מחדש מהילודים או בזמן הגאולה, הוא לא נסמך איש מפי איש, ע"כ בהכרח אשר כל חכמי ארץ ישראל יכולים לחדש סמיכה, אם יסכימו כולם על גדול הדור ליתן בידו כח כל ישראל להודות ולדון.

אבל באמת דברי הרמב"ם כפי שנדפס אצלינו הנוסח שספק לו אם אליה הנביא הוא מי שעלה השמימה, ועודנו בחיים חיותו, או נביא חדש מהילודים, קשים מאוד להולמם, כי מאין לקח הרמב"ם לספק בזה הפסוק ולהוציא מפשוטן על נביא אחר, כי לא נמצא שום ספק בזה בכל דברי חז"ל ואין שום סברה לספק בזה, ואיך שתק לו בע"ד הראב"ד בזה, להשיג לו ע"ז, כי חסרון אמונה ח"ו הוא לספק בזה.

ולכן נראה כי בלתי ספק שבוש יש בנוסח שלנו כי מעולם לא נסתפק הרמב"ם ח"ו בזה, כי ברור שאליהו הנביא שעלה השמימה הוא יושלח משמים לנו ורק הספק איך הוא הסדר, וכך צ"ל בדברי הרמב"ם בפדק י"ב מהלכות מלכים הלכה ב' יראה מפשוטן של דברי הנביאים שבתחילת ימות המשיח (דהיינו לאחר ביאתו) יהיה מלחמת גר"מ וקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד אליהו הנביא וכו' כמו שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וכו' ויש מן החכמים שאומרים שקודם (יהיה) מלחמת גוג ומגוג ואח"כ ביאת המשיח ואח"כ יבא אליהו) — (עכ"פ דברי הרמב"ם צריכים להגה, אם כה או כה) — ביאת המשיח יבוא אליהו, וכן נהגתי ברמב"ם שלי, ורק הספק אם אליהו הנביא יבוא קודם משיח, או ביאת המשיח יהיה קודם.

והספק בזה הוא, כי נראה מפשטי המקראות וביותר ביחזקאל הנביא סימן ל"ח פסוק ח' וביותר פסוק י"ד בשבת עמי ישראל לבטח, והוא אחר ביאת המשיח

לפי הסברה יהיה גוג ומגוג, והוא יום הגדול והגדול לפי הסברה, ויבוא אליהו מקודם בתחילת ביאת גוג ומגוג להשיב לב אבות על בנים ובזכות זה יהיה מפלת גוג ומגוג באופן גורא ומבהיל ומאוד, כי כן נראה מפשט הכתוב, כי ביאת המשיח הוא קודם מלחמת גוג ומגוג, כי מאין יהיה ישיבת עם ישראל באה"ק בטח בלא ביאת משיח, ואם יהיה ביאת אליהו קודם זמן ביאת המשיח כבוד להבין איך יהיה מלחמת גוג ומגוג, ולא יפחדו מאליהו הנביא שבא מן השמים, ומה שמוכר בגמרא עירובין שיבוא אליהו מקודם הוא דעת יחיד לא מוסכמת, כי הגמרא הזה סובר שגם משיח יבוא מן השמים, ובסנהדרין מסתפק הגמרא, אם משיח מן החיים בפה הוא או מן המתים ויבוא מן השמים, ודעת הרמב"ם הולך על דעת שמואל שאין בין העוה"ז אלא שעבוד מלכות בלבד, ויהיה משיח מן החיים. — ורק אליהו הנביא יבוא שהוא מן החיים. —

מכתב ברכה מאת הרב ר' אברהם אבא ווערנער

להרב ד"ר נפתלי אדלער

יום עשירי לסיון תרס"ט לפ"ק.
לכבוד הרב הגאון הנשר הגדול תפארת ישראל נזר ישרון בכל קהילות ישראל בממשלת בריטאניא הגדולה הרב הכולל וכו' וכו' מוהר"ר נפתלי הכהן אדלער טשיף רבי לכל רבני המדינה.

היום זה הוא שמחה וכבוד ותג היוכל לכל אחב"י במדינות אנגלי יום מלאת שבעים שנה לרום מעכ"ת, יום ברכה שנתברך רום מעכ"ת מדבבות פיות עם ישראל, ואשר גם אני בתוך המברכים, ואקה אשד כל הברכות כולם יקומו ויתקומו, ועוד ינוב בשיבה טובה דשן ושמן וירום כסאו בכבוד לאורך ימים ושנים טובים כדצונו וכדצוק כל ידידיו ומוקיריו אשר גם אני בתוכם. אברהם אבא במר"ד יעקב זלה"ה וועדנער.

מכתב מאת דודי הרב ר' ברוך חומה

אלי"צ ת"ו ה' בתקותי. ב"ך אייר' 22 טאי, 5679. B. Homa, Rishon le Zion, Palestine

לבן אחותי תלמיד חכמת הרפואה במכללה בדיטית, בלונדון
מר דוב חומה, ב"י יעלה ויגדל ויצליח למעלה למעלה.

שמחתי נכדי החביב (הרשב"ם ב"ב די ש פ' יש נוחלין בפירושו על המשנה ד"ה "ולא מנחילין", וכן לקמן בפירוש הגמרא קודא לבן אח אחות "נכד") בבשורתך הנעימה כי כלית מלאכתך ויצאת מן השניה אל השלישית. דכב וצלח ע"ד אמת והיית לרופא טוב ומועיל להאנושיות וגם לתפארת להמשפחה. וגם לבית "חומה" אשר קראת עתה את השם עליך.

קראתיך גם "נכדי" מטעם זה: כי הראשון לבית "חומה" נותרתי אני לבדי. ואחי מד אר"י ליב וכנס אחרי והוא בבחינת בן — ואתה השלישי — הוא בבחינת "נכד". ועתה ראה נא לעשות תהלה ותפארת על בית "חומה" וגם אנתנו נשמח בך כי נוסף ת"ח הרפואה אל משפחתנו,
דודך מברכך "ברוך".

מכתב ראשון מאת הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק לאנשי הועד של ק"ק מחזיקי הדת. קודם שובו לארץ ישראל

ב"ה י"א ט"א עטר"ת. לונדון.

לכבוד הועד הנכבד של קה"ק מחזיקי הדת פה"ק יצ"ו. אחי היקרים לפני נסיעתי לאה"ק הנני להגיש לכבודכם את רגשי תורתי על כל החבה והכבוד הנעלה אשר הראתם לי בכל משך זמן שבתי עמכם לשרת אתכם בקודש והנני מקוה בעז"ה שקשר היחש של הירידות העמוקה שבינינו יהי' הולך ונמשך גם אחרי הפרדי מאתכם לעלות לאה"ק, וממקום בית חיינו נהיה מקושרים בקשרי מכתבים, בדבר כל הנוגע לחזוק הרת והיהדות, בכל עניני ההנהגה של השאיפה הקדושה של קהילתם הקדושה, שזכתה להאיר אור הקודש של חזוק דת קדשנו בעיר הגדולה בתבל ובמדינת אנגליה בכלל, ע"י התעוררות הקדושה שלה. אקוה בעה"י שתשאו גם להלאה את דגל הקודש ברמה, בכבוד ובדרכי שלו, ותשתדלו בכל עז שמצב הרבנות של מחזיקי הדת יהי' מצב מכובד ואיתן מעוטר בעטרה של תורה ויראה טהורה והש"ת זמן לכם רועה נאמן, גדול בישראל בתורה ויראה, מוכתר במדות טובות וממולא בדעת ושכל טוב לשם ולתהלה ולתפארת, כדי שהרעיון הקדוש של יסוד מחזיקי הדת יצא אל הפועל בהודו והדרו, ויהי' לברכה לעם ד' יושבי ארץ בריטניה, ושלו' אמת יהי' תמיד ביניכם ובין העדה הכללית, שהיא והרבנות הרישמית הכללית שלה תכיר תמיד את צרקת ררישתכם, ולא תתנגד לכל תיקון טוב וישר בכל הדורי הכשרות וכל פרטי היהדות וטובה לפי רצון יראי ד' החרדים אל רבנו באמת.

והנה עם השוחטים המובהקים שלנו שי' עשינו הסכמה שכל ההדורים והזהירות של עניני השחיטה שהיתה נוהגת כל ימי שבתי עמכם בגולה, יהיו מונהגים בלא שום רפיון וגרעון, כל משך הזמן הבע"ל עד אשר תתכונן הרבנות של עדתם הקדושה כראוי שימסר הדבר ביד הרב שיהי' יושב על כסאו כבוד הרבנות הגדולה והנכבדה של קהלת הקדש שלכם, שאקוה שעוד יוסיף אומץ ומשמרת לקודש וחפץ ד' בידו יצלח. והנני חותם בזה בכל חותמי ברכות אל הכלל ואל הפרט, יברכם ד' בכל טוב וזכה להתראות יחד בשמחת לבב כל ישראל חברים בהר הקודש בירושלים בחדות עולם בישועת ד' על עמו ונחלתו, כנה"י ונפש יידם אחז באהבתם לעד

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

מכתב מאת נשיא ק"ק מחזיקי הדת ר' בנימין ארי' ליב דייכובסקי, להרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

ב"ה יום ב' לסדר ותארכת ימים. עטר"ת.

למרנא ורבנא מרא מריה דארעא דישראל ה"ה אדמר"ר נאון הגאונים גור ישראל והדרתו כקש"ת הר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א שלום!
הנה הגיע השעה אשר הכ"ג הולך לנסוע קדימה אחרי אשר זכינו להנות מאורו משך שבתו פה עד אשר נפשותינו קשורה בנפשו ולכן קשה מאד עלינו

מכתב שלישי מאת הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

לקה"ק "מחזיקי הדת", ולפרנס הרב ר' בנימין ארי' ליב דייכאווסקי

ירושלים. ב"ח כ"ד אדר שני פה"ק ת"ו תרפ"א.

שלו' וברכת, באהבה נאמנה, לעדת מי מנה, אוהבי וידידי נפשי, שלמי אמוני עם ד' קה"ק מחזיקי הדת אשר בלונדון, ביחוד לכ' ידידי הפרנס הנאמן הרב הנכבד, זך הרעיון ורב פעלים, מו"ה בנימין ארי' ליב דייכאווסקי שליט"א, וכל אשר לו, ברכת ר' וכט"ס.

אחדשה"ט באה"ד.

הגני בזה מאשר את קבלת ברכתם הנאמנה השלוחה לי מאתם, על סדור הרבנות באה"ק ת"ו, ע"י התלגרף, חן חן לכם אהובים ואוהבים נאמנים, על אותות אהבתכם והגות רוחכם הטובה, המורה לי כי הקשרים אשר נתקשרנו בהם, בכל משך הזמן אשר ישבתי בעדת קדשם לשרתם בקודש בעבודת הרבנות, הנם קשרי אמון אשר לא ירפו ברבות הימים ובחליפות הזמנים ומרחקי המקומות, והגני מבטיחכם נאמנה אחי היקרים, שכמים הפנים לפנים, כן הוא זכרוכם הטוב, אהבתכם הנאמנה וכל אותות הכבוד והחבה הפנימיים אשר הראתם לי בכל משך זמן שבתי עמכם לא יזחו מקרב לבבי, ועל כולם כמה יקרה ונכבדה לי העדה הקדושה והיקרה, אשר חותם התם אמונת אמן וידאת ד' טהורה טבועה עליה באמת ואמונה, קבלו נא אחי הנאמנים, את ברכת תודתי באהבה ויהי נועם ד' עליכם ומעשי ידיכם יכונן ונוכה לחדות פנים בשמחת לב בהר הקודש בירושלים בבא גאולים לציון בשמחת עולם, כנה"י נפש נאמנכם לעד, הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

ק"ק מחזיקי הדת

הזהרה

בפקודת אדמו"ר הגאון האמיתי הר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א
הננו להודיע

אזוי ווי עס איז איבערצייגט געווארען,
אז מען בריינגט צוקלאפטע אייער,
(ארויס געשלאגען פון זייערע שאלען)
פון ווייטע לענדער אין וועלכע עס איז
ניט בעוואוסט אז זיי זיינען כשר.
דאס בעקער אונד יעדער וועלכער קיפט
חלה אדער אנדערע געבעקס, זאלען זיין
פארזיכטיג אז עס זאל זיך ניט געפינען
קיין שום פערמישונג פון דייע אייער.

כאשר נתברר הדבר שמביאים פה ביצים
טרופות, בארגזים ממדינות רחוקות,
שאין שום בידור על הכשרות שלהן.
שכל האופים וכן הקונים פת וכל מיני
מאפה, יהיו זהירים שלא יהיה בהם
תערובות של הביצים הטרופות הללו
הבאות ממרחקים.

ולהשומע יונעם ותבוא עליו ברכת טוב

פרידתכם, אך רוחינו הסוערת תמצא מדגוע בעת נתבונן אל התכלית הנרצה אשר הכ"ג נקרא לכהן פאר בעיד תפארתינו מקום בית מקדשינו תל תלפיות ואמיץ תקותינו כי רב ידיעתו ומדותיו התדומיות אשר חננו ד' ידוס סוכת שלומו על כל שוכני' כי כולם ידאו כי שם ד' נקרא עליך נחה עליך רוח חכמה ובינה להחזיק שלום כל עמו ישראל, בימיך ובימינו תושע יהודא וישראל מקרב ולב עמוק נברככם כי תהי' צאתכם לשלום וישלח מלאכו לפניכם ובכול אשר תפנו תצליחו. במלאכות סגל חבורה קהל קודש מחזיקי הדת הגני בא על החתום ברגשי כבוד וברכת ציון וירושלים

בנימין . . .

מכתב שני מאת הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק

להר"ב ליב דייכאווסקי פדנס קה"ק מחזיקי הדת

בעה"י ט"ו אלול תרע"ט. יפו.

ידידי היקר והאהוב לב מתנה ונפש עדינה הר"ב ליב דייכאווסקי שליט"א פדנס קה"ק מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו, וכב"ב היקרים ש"י לאר"ט וכל אוהבי ואהובי עדת קודש המעוטרה, וכל הנלוים עליהם ברוח דעת ויראת ד' ברוח עצה וגבורה, יהיו נא בעיניהם כאלו פרטתים כולם בשמם, כולם אהובים וברודים, חרותים על לבבי כחותם, ומדי דברי במ זכר אזכר אותם באהבה רבה, וחבת עולמים, חן וכבוד ואורך ימים, ד' אלקי ישראל להם, חבה תמים.

אחדשה"ט באה"ר

מעט אשר וכנו ד' לשוב להסתופף בחצרותיו ולהתנעם מידידות נעימת קודש ארץ חמדת עולמי עד, מכון בית הזבול, הירדן והגבול, הגנו כחולמים מרב דגשות קודש והמוני פגישות ידידות של חבורות ואגודות, ושל יחידים וציבורים, כולם אהובים וברודים, והטרדא דבה, ולא אדע השקט ומדגע, אמנם על הכל גוברת ערנת ידידות אדמת הקודש, אבל נמצתי בגלל כל זאת מחובתי הכבירה, להכיר תודה בכתב לחביבי ידידי היקרים, הצמודים אל לבבי, כל קהל הקודש וכל חביבינו ידאי ד' וחושבי שמו, וכל הקשורים עמנו בקשרי ידידות באהבת קודש, השתולה על מעינות תורה ויראת ד' טהורה, וגם כעת הגני ערין מוקף בהקף הטרדות ואי אפשר לי להאריך לפי כבודם וחבתם, ובטובם יענו ויאמדו סלתנו.

קביעות דירתנו קבענו בע"ה בירושת"ו ובכ"ז מעמד הקשר של יפו והמושבות הוא כמקדם. וגם פה בע"ה תהי' לנו דירה ומשרד בע"ה, כי רבה העבודה והתכונה כעת, וד' יעודנו עד כבוד שמו, ויעודנו לעשות חיל בישראל, לעבודת ד' ועמו, והגני מחכה על דברי כ' חביבי היקרים, להודיעני מכל אשר עמדם לטובה, ומצב העדה הקדושה, בכל הפרטים, ומצב הרבנות והסדרים, יברכם ד' בכ"ט וסוכת שלומו עליהם יפרש והי' זה שלוי וברכת השנים כתיבה וחתימה טובה וכל טוב סלה כנה"י ונפש ידידם עז דושר"ט כה"י מלב ונפש חפצה

הק' אברהם יצחק הג"ל.

השם

כ"ס

בעזרתו ית'

ספר

מסורת הניקור

ביאור ענייני הניקור עפ"י הקבלה שבידינו
בטעמים ונימוקים מקורם וגדריהם
וביחוד בדין ניקור חלק הפנים

וכראש הספר

סדר הלבנות הניקור להמהר"ץ ז"ל

שהעתיק והעלה בכתב, בימי הרמ"א ז"ל ותחת הוראתו
אח קבלת פרטי הניקור למעשה שנמסרו בע"פ מדור לדור בשימוש המנקרים

ואחריו בא

סדר הניקור בקצרה

אשר חיבר תלמידו המהר"י סורזינה כ"ץ ז"ל

יר"ל ע"י

הוצאת ספרים לידאגל משה

שע"י ביהמ"ד תורה ותפלה

ה'תר"ץ

פה לאנדאן יצ"ו

שנת תשמ"ו לפ"ק

Copyright © '86

האדרעסס להשיג הספר: —

**c/fe*
~~מכרז~~ ישראל מאיר וויינטרויב

121 Kyverdale Road
London, N.16

נג' אברהם צבי הלוי גראהמאן **c/fe*

51 ~~Lordship Park~~ 51 KILAS RD.
London, N16 5UN

~~_____~~
~~_____~~
ובכתי מסחר ספרים

ה ק ד מ ה

— א —

ברוך שומר הבטחתו לישראל שהבטיחנו שלא תשתכח מאתנו מצוה ממצוות התורה, ונדע
 איך לעשותם עפ"י עקרי יסודותיהם.
 ומן ההלכות החמורות שעיקר בידיעתן הוא הקבלה דור אחר דור בע"פ איש מפי איש,
 הינן הלכות הניקור מחלב וגיד וקרמה.
 וכשארך עלינו קושי הגלות נתעורר רוח ממרום בלב רבינו בהלכות אלו הוא המהר"ץ ז"ל
 כי עת לעשות לתורת ד', ולהעלות עלי ספר את קבלת הניקור שביד המשמשים בניקור עד למשה
 מסיני, לחקוק בצפורן שמיר לדורות רובי פרטיה שרשיה ונמוקיה, ובמחיצת רבנו הרמ"א ז"ל
 חיבר ספרו הלכות ניקור,
 אולם מאחר שעפ"י ספרו נתחברו ונתפשטו בהמשך הזמנים ספרים שמושיים בקצרה,
 וספרו המקורי והמנומק נתעלם מן העין,
 כשקמו בזמנים האחרונים כמה מחברים לעיין בהלכה עמוקה זו ולחקור בטעמי כלליה
 ופרטיה, ולא היה לפנייהם הספר המוסר הקבלה אלא רק ספרי הקצורים, נלאו למצוא המבוא
 בסברתם, ותעו ונתבלבלו והרבו המבוכה בהלכות אלו.

— ב —

וכשבדורותינו בעוה"ר נעקרו מושבות ישראל ונתערער מצב עמנו וקהלותינו נתפוררו
 לרסיסים ומסורת הדורות כמעט שנותקה, ושערוריות הזמן שולטות בישראל בחזקה, היה עלול ח"ו
 שקיום מצוה זו על מתכונתה תאפס מרובי המקומות, מחמת רוב הרפיון בידיעה, ומיעוט השימוש
 אצל המתעסקים בזה לשם פרנסתם,
 ונוסף לזה בזמננו, רבוי חפצי הגשם ומותרותיהם, המבלעים בחפזם את האחריות לדרישות
 הרוחניות.
 ובהיות שרכישת לימוד הלכה זו הוא במראית העין, והעסק בזה נעשה בהעלם מהעין,
 ורובם ככולם של הת"ח נעלם מהם הידיעה והשימוש — רבה העזובה בקרב הארץ.

— ג —

מה מופלאה ההשגחה, מנורא עלילה על ב"א, שברוח סערה ומתוך יסורין הוחזר לדורנו
 העול והאחריות לידיעת וקיום הלכה זו.
 וגם אנו פה בביהמ"ד תורה ותפלה בלאגדאן יצ"ו נתעוררנו להטות אזנינו לקול הקורא —
 לשרידים, ליטול חלק בעיון הלכה זו, ומתוך דקדוק חברים נתיגענו לברר תעלומיה.
 ולא היתה מגמתנו בכל טרחנו, אלא רק לבמק המקובלות ולהטעים המוסכמות, וכלשון
 חז"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים.
 ומנקודת כוונה זו, לא נמנענו מלהציג בספר כמה אפשרויות של פירוש, אחת הנה ואחת
 הנה, וגם לא השמטנו הנחות קודמות אף לאחר שבמק"א נתחדש ישוב יותר מרווח.
 וכדי שיהיו הבאורים המפורים השייך לכל ענין לאחדים לפני המעיין, ערכנו מפתח
 מפורט לענינים.
 וכמו"כ ציינו שמות הספרים, אולם רק אלו שנתוסף בהם ביאור, או שנלמד מהם חידוש
 מיוחד].

עוד זאת נחלצנו לצרף בהדפסה זו, את ספרו של המהר"ץ ז"ל על הלכות ניקור (ואף שחלקי דבריו השייכים לספרנו כבר הועתקו בפנים), מפני העלם ספרו, שנותר ממנו רק טופסים בודדים בכל העולם, וגם אלו נסתרים מן העין, ונמצאת קבלת הלכה זו, במקוריה טעמיה וסעיפיה נעלמת מקרב ישראל. ולתועלת הרבים ערכנו אותו בהדפסה מחדשת, דהיינו שהצגנו את סדר הגאונים שבעיטור, שעליו מוסב חלק גדול מספרו, — בתור פנים, [כפי שכבר נדפס בדפוס שני, אלא שאינו בידינו] ובחיבורו שהצגנו למטה הבדלנו באותיות שונות בין מה שהעתיק מן הפוסקים — כמו שהן — ובין מה שהוסיף למסור ולבאר מדילי, ובלשון הפנים ציינו בנקודות מעל האותיות באיזה שינויי לשון שבא בהעתקתו מכפי הנוסח שבעיטור ובטור, וכל מה שנדפס בין הצאי מרובעים הוא הוספה ותקון מאתנו המו"ל, כמו"כ הכנסנו בפנים את תקוני הטעויות שבא בסוה"ס, כ"א על מקומו. ולתועלת הקורא הצגנו באופן ניכר, גם את סדר העמודים כפי שהוא בד"ר המתחילים בדף כ"ח, (כי באו אחרי ההגהות לבדיקות מהר"י וי"ל).

ולהאמור שאין מהות חיבורנו לחדש חדשות בהוראה, אלא להאיר את מסורת הפשיטות ולהעמידן על דיוקן, וכדי למנוע גילוי פנים שלא כהלכה, סמכנו [מקושי הזמן] בנוגע להסכמה, על לשון המוצג בשער הספר חכמת אדם (דפו"ר) ז"ל כבר כתבתי בחבורי ח"א שבהסכמות בזמננו הם מלאכה שאצ"ל כי הספר צריך להסכים לעצמו, אך להפיס דעת האינם מבינים וכו'. וכן נאמר לנו מאחד משרידי גדולי הדור, שאין ספר אשר כזה זקוק להצגת הסכמה.

ואנו תקוה שיכירו המבינים בעם את גודל היגיעה שהושקע בזה, וביחוד הקרובים לידיעת חלק הלימוד הזה, ובקיאים במבוכות שרבו ועתקו, יעריכו את אשר החלוננו לעשות, לגול את עלבון הבלבול מא' מחלקי התורה, וימשיכו להעמיק ולתור, להוסיף ביאור ובידור, ואם שגינו באיזה הערה נודה להם כשיעמידונו על האמת.

ויהא רעוא שיתקבלו הדברים, ויתרומם קרן האמת
ויהא חלקנו בין מזכי הרבים להחזיר עטרת התורה
והיה זה שכרנו.

ותהי השלמת הספר כסלו התשמ"ו פה לאנדאן יצ"ו.

בדיקות

של הנאון מוהרר יעקב ווייל זל

עם החנות והחודשים של קס ואסף הרר
צבי יץ בר יצחק יעקב אל סמח שבא
לידו וברק ונסח זה כמה שנים ; והגה את
באות על פי הנאון פהרר משה איסרלס אל
גם סח שהוסיף הנאון תמצא בתגחות גם
כן ; וחלכות ניקוד מבעל העיסור אל עם
החנות והחודשים שאסף הרר צבי הגל .

ודפס מה קק

קדאקא

קסת שפלה לזכר בערך הליד סמיפלא
לס ונעטלכופו . לטק :

על נכר טוקס על שלכת
הדלים לכתה ויהיחיי

תמונה של השער בדפוס הראשון משנת של"ז לפ"ק

(א) הנוקר את הבשר מתחיל בראש ומתתכו ומוציא המוח ומעביר הקרום שעליו. ואחר כך מעביר הקרום שתחת המוח הדבוק בעצם (האסורים משום דם) ונוטל הלחיים ומחתך בסכין תחת שורש הלשון ומוציא ממנו חוט של דם:

(ב) ויורד משם לגרגרת למקום שחיטה ומוציא משם שני גידין מצד זה סמוך לבשר ושני [גידים] מצד זה סמוך לבשר:

(ג) ואח"כ חותך את החזות לשני צדדין ומאותו בשר אדום הסמוך לחזה מוציא חוט של דם שאוחזו מקצת החזה עד קצתו, וכן מן החזה השני. ונוטל הסכין ומחלק בין הכתף לגוף ונוטל את הזרוע ואת הכתף ומתחיל מראש הכתף באמצעיתו ומחתך ומוציא גיד עבה ולבן ומוליך

וצריך גם להסיר שני גידין משני ידי העורר אחד מימין ואחד משמאל:

(ג) ויורד לרגלים וחומקין מעט מן הטלפיים כדי שילא הדם וחומקין בין הטלפיים אותן חומקין המלאים דם. ונוטל הלכ וקורע שמי וערב עד שילא הדם וחומקין העוקץ ומחתך האזניים ומשליכין כי הם מלאים דם. וגם הריאה צריך לחתוך כל הסימפונים כדי שילא הדם. ונוטל החנר הכנוד ומקלף הקרום בצד חילון הסמוך לכנוד:

וכן כתב המרדכי בשם ספר התרומה שצריך לקלוף היותרת מבחוץ הכל לפי שהחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע שם אבל היותרת לצד פנים של הריאה * אין צריך להסיר הקרום שבאותו צד אין שום חלב ואם חתך היותרת מן הבהמה ואין ידוע איזה היה לצד פנים או לצד חוץ צריך להסיר הקרום משני צדדין עכ"ל:

ובהגה באשיר"י ריש פרק גיד הנשה כתוב בשם אור זרוע שיטול הקרום שעל חצי הכבד לצד הכבד, ושל צד הריאה מותר ונהגו ליטול משניהם דלא ליתו למיטעי עכ"ל:

כתב המרדכי בריש פ' גיד הנשה דרבי אליעזר ממי"ץ כתב דיותרת הוא הנקרא אברי"ש וכן פירש רש"י בחומש והוא בשר המחלק בין הריאה לכבד ויש אוכלין השומן המעורב בבשר היותרת שתחת הקרום מטעם חלב שהבשר חופה ואמר רבי אליעזר ממי"ץ דשיבוש הוא בידם שהבשר חופה אינה מתיר

[כה.]. * (א) כתב בית יוסף, מה שאמר רבינו שבלשון יש חוט של דם לא מצאתי בגמרא אלא שהרשב"א והר"ן כתבו בשם הראב"ד דחומקין שבלשון בכלל דלועא הן (פ"י שבלחי) וצריך לחתכן או ליטלן עכ"ל:

אבל לא ידעתי באיזה מקום שום חוט של דם וגם לא ראיתי משום טעם שמנקרין שם, אך זה ראיתי שהטבחים חומקין אותו בשר שחתם שורש הלשון המכסה פי הגרגרת שקורין בלשון אשכנז ד"אש נעפ"ל. אבל איני יודע משום מה אסור אותו בשר: ונ"ל שהוא אסור משום מילוח שהוא תמיד מלא ליחוט ויריין:

או נ"ל הטעם שחומקין משום שיש לו ראש ואין הדם יוצא משם לא ע"י הדחה ולא ע"י מליחה ולכן חומקין אותו כדי שילא הדם וגם צריכין לחתוך הגרגרת והושט לשנים משום הדם הנקרא בחוסם:

(ב) פירוש היינו חתם שורש הלשון אלל הגרגרת בשני ידי הגרגרת בפנים הלשון. ונ"ל בצד חילון הלשון אחת בצד ימין ואחת בצד שמאל:

ואותן הגידין כשהבמה מחוברת הולכין עד החזה משני ידי העורר והם הן מורקי העורר האסורים משום דם. ובעוף מוליחין ממנו המוח וגם הקרומים ומוליחין החוט שנמצא העורר המלאים דם:

וצריך לחתוך חמיכות הרבה נעורר כדי שילא הדם

הסכין ומחתך הזרוע על יד קצותיו עד שימשוך כל הגיד האוחז בשפת הכתף הסמוך לשדרה עד קצות היד וצריך לשקוע הסכין יפה עד שיעקור אותן גידי החוטיין הנמשכין ממנו מעיקרו שהוא מחלק בין הכתף לגוף ויעקור שורש גיד זה שהזכרנו למעלה ששם השורש שלו ומוציא ממנו

וכן דעת סמ"ג להתיר, וכתב רבינו ירוחם דכן עמא דבר, בית יוסף:

ובזה יהיה מיושג למה אנו אוכלי הכבד וגם החלז הכבד וגם הכליות וגם שומן האליה וכן כולן כגון החזה וכיוצא בו שהקריבו על המזבח:

וי"ל להכתוב ממעט אוחס שנאמר כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו וגו', דדוקא חלב הקרב לגבי מזבח אסור ולא בשר וכל אלו אגב חלב קריבי שנאמר והקריב מזבח השלמים אשה לה' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב, ואת שמי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היוצרת על הכבד על הכליות יסירנה. ופירש"י על הכבד שיעול מן הכבד עמה מעט, אם כן משמע שהיוצרת והכבד היו מקריבים עם הכליות ועם החלב אשר על הכסלים דהיינו אגב חלב קריבי ולא היו מקריבין לבד, ולכן הן מותרין באכילה:

ונוטל הכבד וצריך לקורעו שמי וערב וחימוכו לתחת לבד האש ולללותו ואחר כך יכול לבשל אם הודחה במים:

וצריך לחתוך אוחס הגידין והקנוקנות באותו לבד שהמרה תלויה בה:

וכשחותכין המרה צריך לחתוך החלב הדבוקה בה ואע"ג שזה החלב הוא חלב מן היצר שיש בקיבה שני ארץ ישראל נוהגין בו היצר כאשר אצאר לקמן בעורח האל:

מ"מ אנו נוהגין בו איסור כמו חלב דאקשתא לכן יסיר החלב הדבוקה בה ומי שלא חתך שמי וערב צריך לנקוב צקון או צקסס כדי שילא *הדם וצריך לחתוך הסמימפוטת ולהוליא הדם שנחוכה:

וקשה לי מאיזה טעם אנו אוכלין הכבד בלא ניקור קרום מעליה, מאי שנא הכבד מן היוצרת דמארכיין להסיר הקרום, נימא כמו שארצין לנקר חצר הכבד משום שהחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע עליו כמו שפירשתי למעלה, הכי נמי ליארכיין לנקר הכבד ואדרבה בכבד גופה דבוק החלב כמו שפירשתי למעלה שאכל המרה דבוק וגם הכבד מונח על חצר

כי אם בכסלים וכליות שנאמר בהם על, למעוטי תוך, אבל ביותרת הכבד דלא כתיב על, לא שרי תוך דידה, ואסור אחרי שהזכר באימורי שלמים וכן ר"ת אסור ור"י דחה ראייתו עכ"ל:

וכתבו החוספות וכן האשיר"י בפרק גיד הנשה וזה לשונו ויש לסתור מכאן דברי ר' אליעזר ממי"ץ שהיה אומר דשומן שעל יותרת הכבד אסור אף לאחר שיטול הקרום מעליו מדתניא בתורת כהנים כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריבו ממנה וגו', אין לי אלא חלב תמימים שהם כשרים לקרב, חלב בעלי מומין מניין תלמוד לומר מן הבהמה, חלב חולין מניין ת"ל כי כל אוכל חלב וגו', אם כן למה נאמר אשר יקריבו ממנה לומר לך חלב שכמוהו כשר לקרב אמרתי לך, חלב דפנות שאין ראוין ליקרב לא אמרתי לך, משמע שהייתי אסור חלב הדפנות אי לא משום דאינו קרב, ואם כן חלב היוצרת שהוא קרב עם היוצרת אסור, ולפי זה היה לן לאסור לובן כוליא שהוא קרב עם הכוליא והכא שרינן להו, ומיהו איכא למימר שאני לובן כוליא שממעט ליה קרא על הכליות ולא שבתוך הכליות, ומיהו קשה לדבריו כל שומן האליה ליתסר דקרב לגבי מזבח הוא ואי משום דאמרינן בסוף פרק כל הבשר חלב האליה איקרי, חלב סתמא לא איקרי, מכל מקום ליתסר מטעם שהוא קרב למזבח, אלא ודאי לא אצטריך למעט חלב הדפנות אלא לפי שדומה לשאר חלב ושמא אף הוא חותב קרום ונקלף הוא, פירש רש"י תורת, היא שמלתו מתרומיין היא תורתיה, אבל לובן כוליא וחלב האליה (פ"י שומן האליה) לא דמו כלל לשאר חלב האסור לכן לא אצטריך קרא למעט וכי קריבי נמי לא בתורת חלב קריבי אלא אגב כוליא ואליה וכן שומן היוצרת אגב היוצרת עכ"ל:

הכבד ומפסיק בין החלב לחצר הכבד. ואם כן לפי זה היינו צריכים לנקר דוקא הכבד ולא חצר הכבד:

ואין לומר שאני כבדא דשיע ואינו מצליע כדאמרין בגמרא ובש"ד כי הכבד לעולם פולט מחמת רוב דם ואינו בולע לפי שטרוד לפלוט, ו"ל החם מיירי לאחר מיחה דטרוד לפלוט ושמתא חאמר בחייה דאינה פולט דילגנא בולע נמי. וכי חימא אין חילוק בין חיה למתה דאנריין כשט שבמיחה אינה בולע הכי נמי אנריין בחייה אינה בולע. שאם כן דמיא חיה לנחה לימא הכי כשט שבמיחה אט מונח על הכבד חלב חס הוה אסריין לכבדא, כדאמרין בפרק גיד הנשה אמר רב הונא גדי שנלאו בחלבו אטור לאכול אפילו מראש אונן, ופירוש רש"י שאין שם חלב באונן דהלז מפעפע. הכי נמי לימא בחייה דחלב חס הוה ומפעפע:

ועוד והלא אין לכבד קרום עב שיאמר שיהא מפסיק ואפילו אם הי' קרום עב מאי בכך והלא מ"מ היה לנו כמו קרום שעל הכסלים או קרומים של הכליות דאמרין שאסורים הם:

ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרלס ז"ל, ואמר לי שמנהג אבותינו צדיקו והם היו יודעים הטעם:

ונראה לי לפרש כמו שפירש רבינו יעקב ב"ד בסיומן מ"ח וזה לשונו קיבה שניקבה טריפה, ואם החלב שעל היחור סוחס הנקב כשר אבל שעל הקשת אינו סוחס. וכן פי' עוד בסיומן ס"ד וזה לשונו, בקיבה יש שני מיני חלבים אחד עשוי כקשת ואחד עשוי כיתר, רב אלפס החיר שעל היחור ואסר שעל הקשת וכן כתב הרמב"ם עד כאן. ואף על גב שרש"י אסר בשניהם צפ' אלו טריפות וכן פסק האשיר"י צפרק אלו טריפות, אבל לענין סחימה מועיל. ומפרש שם בגמרא דף נ' אמר רב נחמן חימנא ובר חימנא חד סוחס וחד לא סוחס, ומפרש שם בר חימנא סוחס חימנא לא סוחס וסיומניך יפה כח הנין מכח האב. ופירש רש"י שם בר חימנא דהיינו דאיחרא חלב שבמקום היחור שהקיבה עשוי כקשת ומבחוץ קרי לה דאקשתא ומצפנים לעיגול קרי ליה דאיחור. ומשמע שם דחלב דיתר סוחס כמו שפירש רש"י שם, אינהו בני ארץ ישראל מיכל אכלי ליה דקסברי חלב טהור הוא ולדידן דהיינו בני צבל אפילו למיחסם נמי לא סוחס בחימה עכ"ל:

א"כ לפי זה אין צריכין לנקר הכבד כי הכבד מונח בצד ימין ועל הכבד מונח ההמסס ועל ההמסס מונח

הקיבה וחלב הנוגעת בכבד היינו מחלב היחור. ואף על גב דאסריין לאכול, מכל מקום לענין נוגעת אינו אסור דאמרין כחם שלענין סחימה מועלת דאמרין דחלב טהור הוא הכי נמי לענין נוגעת בכבד מיקרי חלב טהור הוא ואינו אסור ולכן אין צריכין לנקר הכבד:

וכן כיוצא החילדות יחוק שהקיבה מונח על הכבד ומציא דברי הרמב"ם וזה לשונו, דע בני אברהם כי המשכן וכליו בא המשל על הגוף וכו' והשלחן בא המשל בזה על הכבד כמו שהשנחן נתון עליו המאכל והמשחה כך העבד מקבל עליו האיצטומא המונחת עליו שהיא מלאה במאכל וצממיה שהיא מצטלם ומתלקח לכל אברי הגוף וכו':

אבל מ"מ אורה החימה הדבוקה בחלב הכליות כגון חמיכה יוחרת שיש בכבד היינו אלצע הכבד שקונין בל"א דיימין וגט נועט מן הכבד הדבוקה שם לפי שחלב הכליות מונח באמצע בין הכבד ובין חמיכת יוחרת שקורין דיימין צריך לנקר מן החלב הדבוקה זה כי לרוב פעמים נמצא שם חלב מן הכליות:

אבל מכל מקום קשה למה *צריכים לנקר חצר [כו:] הכבד אם הכבד גופה אינה צריכה לנקר מכ"ש החצר הכבד. וי"ל דהכבד אינם מכסה את כל חצר הכבד כי אם העור הלבן שיש בחצר הכבד אבל הבשר האדום שיש בחצר הכבד אינה מכסה כי הכבד מונח באמצע הגוף ואינה נוגעת ללעשות וחצר הכבד מונח בללעות ולכן צריכין לנקר חצר הכבד ואע"ג שהקיבה מכסה אותו אפילו הכי צריכין לנקר מפני שהבהמה בחייה פרוקי מפרקי אבל בכבד אין שייך פרוקי מפרקי מאחר שהיא מונח באמצע הגוף וההמסס והקיבה מונחין עליה ומכסה:

אי נמי משום הכי צריכים לנקר חצר הכבד גזירה אטו חצר הכבד של שמאל כי שם מונח הכבד דהיינו חלב שעל הקרב.

ואם תאמר והלא הטחול מונח בצד שמאל ומכסה את חצר הכבד ואמרין קרום שעל הטחול אסור ואין חייבין עליו, וכחז ביה יוסף הטעם למה שבמקום עביו אסור ותייבס עליו מפני שהוא מחובר שם לכרם, משמע דוקא הדד הטחול אסור דהיינו בקומכי הא בקלישי מותר דאין שם חלב ואם כן לימא כשם שטחול אינו אסור משום חלב הכי נמי לימא לחצר הכבד וגם הטחול מכסה חצר הכבד:

יש לומר דהטחול אינו מכסה אלא הקרום הלבן שיש בחצר הכבד ושם היא דבוקה אבל הבשר האדום

מצד הכתף מלמעלה חוט אחד וכן לכתף השני. ונוטל היד (הוא הזרוע) ומחתך בו ומוציא ממנו גיד אחד ואינו נמשך למעלה ומדתו כמדת היד, ומחתך מצד היד ומוציא משם גיד אחד שהוא סמוך לעצם היד:

(ד) ואחר כך מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציא מן החזה ומקלף בידו אותו הקרום שעל הכסל:

רבינו אפרים וכן אנו נוהגין לגוררן, ורבינו יואל התירו וכן נוהגין הקדמונים גדולי ריינו"ס לאכול כל הדבוק לכרס עד הטחול, ומה שמצד הטחול ותחת הטחול אעפ"י שהוא דבוק לכרס אוסרין וראויותיהם באור זרוע. ועוד הגה"ה שם מא"ז וזה לשונו, שאלתי את מורי רבינו ראבי"ה חלב הדבוק לכרס שנחלקו בו רבינו יואל ורבינו אפרים ואנו במלכות ארץ כנען נוהגין בו איסור כדברי ר' אפרים ואתם נוהגין בו היתר כדברי ר' יואל, אם שייך בכאן לומר אינה מיכל אכלי אנו מיסתם לא סתים לן, ואינו זוכר שהורה לי בדבר הזה כלל על כן טוב להתמיר:

וכן כתב בית יוסף וזה לשונו, כתב הרמב"ם בפ' ר' מהלכות שחיטה כרס שנקבה טריפה ואין *לך דבר שיתוסם שהרי חלב שעליו אסור, נראה שהוא סובר כר' אפרים עכ"ל.

וכן אנו נוהגין להסיר כל החלב שיש בכרס בין על גבה ובין בכפולין, בכל מקום שיש חלב בין בקיבה ובין בהמסם ובין צבית הכוסות, בין חלב שיש בגלוי ובין בחלב שיש בסתר:

(ד) והרא' הקרום העז ולכן האסור משום חלב שעל הכסלים וכל הנגרר עמו דהיינו כל החלב אשר תחתיו ותמשוך עמו הכל אסור ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור גם כן משום חלב ותחת אלו שני הקרומים יש חלב:

וכזה החלב איכא פלוגתא בגמרא כדגרסינן נמשכת חולין פ' גיד הנשה חלב שהבשר חופה מותר: ופירש רש"י שם חלב שעל הכסלים שתחת הכליות והוא תרצא דתומי ממני שאמר שמואל לאסור ולקמן אפרש בעזרת השם. ונראה בגובה הכסלים ואחר כך נבלע תחת בשר אדום דק ומתפשט תחת אותו בשר בכל

שיש נחלר הכבד אינו מכסה ולכן לרייך לנקר חלר הכבד כלל שמאל משום ששם הוא חלב המכסה הקרב משום הכי לרייך לנקר חלר הכבד שנלד ימין גזירה אטו שמאל, ועוד לפי שאין הכל נקיחין איזה חלר הכבד של זד ימין או של שמאל, לכן משום ספק לרייך לנקר השני לדדן:

נקיבה אנו נוהגין כרש"י וכאשר"י להסיר כל חלב שיש בקיבה בין שעל הקשח ובין שעל הימח:

וכן כתב בית יוסף וזה לשונו. וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וכן דעת רבינו ירוחם, וכתב מהר"י בן חביב זה לשונו ובזמן הזה ראוי לנהוג בו איסור אפילו לפי דברי הרמב"ם [הרמב"ן] שאמר בכל מקום דלא נהיגי ביה איסורא שרי, וכבר נהגו עתה איסור וכן הדור שלפנינו אם כן אין בנו כח לחזור ולנהוג מנהג היתר, עכ"ל בית יוסף.

ובפרק אלו טריפות מפרש למה שעל הימח מותר. חייא את החלב המכסה את הקרב ר' ישמעאל אומר מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף. רבי עקיבא אומר מה חלב המכסה את הקרב מותר קרום ונקלף אף כל מותר קרום ונקלף. ופירש רש"י קרום ונקלף קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כל כך, אף כל קרום ונקלף והיינו חלב שעל גבי הקיבה וכ"ש שעל גבי הדקין. מותר הוא שמלתו מתרגמין היא מותרת, כשמלה היא פרושה על הקרב וכן על הדקין מראשן. אבל חלב הקיבה אינה מותרת אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק וכן על הדקין מראשן והלוא היינו מן הכנתא כשמפרישין אותו מן נשאר מן החלב אללס ולא מותר הוא אלא אדוק בהם וכו':

ולריך להקלף חלב שעל ההמסם ומצית הכוסות ומכרם וחלב שמחת הקרום:

וכן הגה"ה באשיר"י מא"ז וז"ל אחר שמשירים חלב שעל הכרס יש קרום על הכרס ותחת אותו קרום יש חלב דבוק לכרס ואסרו

השלישית היא קצר מן השני כמו חלי אלצבע ושם הוא מונח חלב רחב כמו חלי אלצבע, ואותה חמיכה קליפה צעי משום שיונק מן אוחו חלב אעפ"י שאין לחוש שיהא כל כך מתפשט חמת אוחה חמיכה כי החלב אין שם כל כך הרבה כי אם כמו חלי אלצבע:

מ"מ משום ספק אנו קולפין אוחה חמיכה שקורין דע"ק לפי שהצהמה צחייה פרוקי מפרקי, כדגרסינן במסכת חולין צפ' גיד הגשה צהמה צחייה פרוקי מפרקי, ופירש רש"י שם פרוקי מפרקי כשהיא הולכת איברייה נעים והמתנים פעמים נמשכים כלפי מעלה והכסלים *נמשכים כלפי מטה ואין החלב [כו:]: נכסה בהן:

אבל כולי האי אין חוששין שיהא אוחה חמיכה חלב המעט שיהא מתפשט עד החזה, ולכן אוחו חלב שהבשר חופה דהיינו הכסלים הדבוקה בחמיכה שקורין די"א דע"ק אינו צריך להקליף. כי רחוק מן אוחו חלב הכסלים, וגם יש עליה שני קרומים דהיינו קרום העצ וקרומי הדק, שאין לחוש שיהא אסור משום חלב המכסה את הקרב כנ"ל הטעם דמתירין:

וטעם האוסרין משום שהקרומי הדק הוא למטה וקרומי העצ הוא למעלה ולכן אין מפקיק, אבל אם היה הקרום הדק למעלה וקרומי העצ למטה היו ג"כ מתירין:

ומזה יש לי סמך ממה שפירש רש"י וזה לשונו ותחת אוחו קרום העצ יש חלב ויש שניהנין זו איסור צאוחו חלב לפי שאוחו קרום אינו חשיב חיפוי בשר שדק הוא וכו'. וקשה על רש"י שפירש ותחת אוחו קרום עצ יש חלב, ומסיים שאינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא. וי"ל שרש"י מייירי לפי האוסרים שהקרומי הדק הוא למטה לכן אינו חשוב חיפוי בשר אבל אנו נוהגין בק"ק קראקא כמנהג אשכנז שחיפוי בשר הוא ולכן אין גוררין אוחו חלב שמתח הכסלים:

וכן כתב בית יוסף בדרך נ"א. וזה לשונו כתב הרשב"א בחשובה חלב שבחוף הכסלים יש אוסרים אותו מפני שבגמרא השוו אותו עם חלב שבתוך הכליות ובחלב שתוך הכליות קיימא לן כרבא ור' יוחנן דממרטי ליה ואנו נוהגין בו היתר דהיהא דכוליא רבא ורבי יוחנן חומרא הוא דאחמירו בה. ויש מקומות שנהגו בו איסור, ובאותן מקומות שנוהגין בו איסור, אפשר שאסור להתיר להם דשמא לא טעו בו אלא נהגו איסור אטו חלב שעל הכסלים עכ"ל:

הכסלים ומה שהבשר חופהו מותר וכשכלה מאותו בשר יוצא ממנו קרום עצ ולכן לבד קרום הדק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת קרום עצ יש חלב, ויש שנוהגין איסור באוחו חלב לפי שהוא קרום אינו חשוב חיפוי בשר שדק הוא אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר, וגם בעיני רבי נראה דחיפוי גמור הוא. ומסיק שם חלב שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שצחוף הכסלים:

וג"ל הטעם דמתירין לפי ששני קרומים הן זה למעלה מזה ואחד עצ ואחד דק והחלב נבלע בין אלו הקרומים כמו שפירש רש"י לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט חמת אוחו בשר בכל הכסלים וכו', אבל הקרום הדק מפקיק בין הבשר ובין חלב שמתח הקרום העצ לכן מה שלמטה מאוחו קרום הדק הוא חיפוי בשר וכשר אבל הקרום הדק עלמנו אסור משום שהוא נוגע בחלב שמתח הקרום העצ:

ועוד נ"ל טעם דמתירין לפי שיש בין חלב המתנים ובין הכסלים שלשה חמיכות בשר המפרש צמיח והם מונחין זה על גב זה:

חמיכה בשר העליון דהיינו המונח כלפי פנים לגוף אינו ארוך כמו ארבעה אלצבעות כמו הבשר השני, ואותן חמיכות בשר דק הוא ודבוק בחלב שעל הכסלים ויונק מן אוחו חלב ומראה אדום, וזה שפירש רש"י ואחר כך נבלע חמת בשר אדום דק ומתפשט וכו', לפיכך אוחה חמיכות בשר אסור:

וצאוחה חמיכה בשר השני דהיינו כלפי הכסלים כנגד החזה דבוק זו אוחו קרום העצ ולכן אסור אוחו קרום העצ משום חלב:

וחמיכה בשר השני המונח מתחתיו הוא ארוך יותר מהחמיכה השלישית כמו ב' אלצבעות בשור הגדול, ואין בין זה החמיכה לחמיכות העצה כי אם כמו אלצבע, ושם היא דבוקה לחלב הכסלים צאוחו מקום שהוא רחב כמו אלצבע, ואותה חמיכה הוא עצ ומראה אדום ולכן אין לאסור אוחה חמיכה, חלא מפני שהוא עצ ועוד שצאוחו מקום שהוא דבוק בחלב אין שם חלב כי אם כמו אלצבע. אבל קליפה צעי משני צדדים ואפילו במקום הלצן כמו כסף צריך לקלוף, משום שעליו מונח חלב המתנים דהיינו צאוחו מקום הרחב ב' אלצבעות, וצאוחה חמיכה דהיינו בשר השני כנגד החזה שם דבוק קרום הדק המונח חמת קרום העצ:

ותחת זה הבשר השני הוא מונח חמיכה בשר השלישית שקורין די"א דע"ק. ואותה חמיכה

(ה) וכשמקליף נראין ראשי החוטין שהן בכסל והן ג' מימין ושנים משמאל. שלשה שבימין מתחלקין לשנים שנים ושנים שבשמאל

ובתשובה אחרת כתב חלב שתחת אותו הקרום שנוטלין מנקרי הבשר בכסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים ודאי אסור ואין זה נקרא שבתוך הכסלים אלא אותו שהבשר ממש חופה אותו והוא אותו העומד בין כפלי בשר הכסלים אבל אותו שהקרום לבד חופה אותה נרא' הוא *על הבשר ולא בתוך הבשר ואין לך מי שמתירו עכ"ל:

והאגור כתב על חלב שתחת אותו הקרום עב ולבן שרבו האוסרים ובני ספרד נוהגין בו איסור בכבש, אבל בשור ראיתי רוב המנקרין שמסירין הקרום הלבן לבד ואין מנקרין שום חלב מתחתיו כלל, זולת קצת נשים כשרות שמנקרות גם החלב שתחת הקרום ההוא וישר כחן, כי אותן שאין מנקרין חלב שתחתיו לא מצאו ידיהם ורגליהן:

וכבר נשאל הרשב"א על חלב זה אם מחלקין בו בין כבש ושור, והשיב מעולם לא שמענו באיסור חלב הפרש בין שור וכבש ועז ומקרא מלא דבר הכתוב כל חלב שור וכבש ועז לא תאכלו, ומכאן למדנו לאליה שהיא מותרת שלא אסרה תורה אלא חלב השוה בשור וכבש ועז ואלו לא היה אסור בשור גם בכבש ועז לא היה נאסר עכ"ל. ואלו מאחר שמנקרין אותו בכבש נראה שמנהג אבותינו בידיהם דלא חשיב להו קרום חיפוי בשר ולכן מנקרין חלב שתחתיו ואם כן מי התירו להם בשור ונמצא שהם מכשילים את הסמוכים עליהם ומאכילין אותם דבר האסור להם, עכ"ל בית יוסף:

(ה) **וכן** פירש רבינו יעקב זי"ד בסיומן ס"ד, חוטין שנעוקן אסורים ואין חייבים עליהם והם חמש ג' מימין ושנים משמאל, הג' שבימין כל אחד מהן מתפלל לשנים שנים, והשנים שבשמאל כל אחד מהם מתפלל לשלשה שלשה, וראשו האחד מחובר לשדרה וראשי הפיולים נדבקין תחת החזה בראשי הללעות ואותן ראשי הפיולין מזוין בחצי הבהמה שלפנים וזרין להזהר לחטט אחריהם ע"כ:

וכן גרסין במסכת חולין פ' גיד הנשה, אמר רב יודא חוטין שנעוקן אסורין, *חמשה חוטין אינן ביה [כח.] כנפלא, חלחא מימינא ותרתי משמאלא חלחא מחפצלי לתרי חרי, חרי מחפצלי לחלחא חלחא, נפקא מינה דאי שליף להו עד חמימי משחלפי ואי לא בעי חטיטה בחרייהו, ופירש רש"י שנעוקן היינו ה' חוטי דכפלי פלנקש"א, עוקן הנק"א, בעי לחטוטי בחרייהו עד שימצא במספר הזה וראשן אחד מחובר בשדרה וראשי הפיולין נדבקין תחת החזה בראשי הללעות עכ"ל.

ולפי פירושו משמע שמדבר בחציו שלפנים וכן הוא זי"ד שפירש ואותן ראשי הפיולין מזוין בחצי הבהמה, וכן הוא צהדיא באשיר"י שפירש ואותן ראשי הפיולין מזוין בחציו שלפנים. וכן משמע מחוק החוס' כאשר אבאר לקמן:

אבל במחילה מהם לפי פירוש רש"י שפירש עוקן הנק"א נ"ל שאינו מדבר בחציו שלפנים אלא בחציו של אחר בחיכה שקורין בלשון אשכנז קושלי"ץ, ובאוחה בחיכה יש חמשה חוטין והם אסורים משום חלב דחומי מחני דאמר שמואל בפרק גיד הנשה האי חרבא דחומי מחני אסור:

ופירש רש"י שם זה עליונה וגובהו של אוחו חלב שפרשמי קודם שיכסהו הבשר ואוחו גובהו עצמו מכוסה במחנים שקורין לונבי"ל ובלשון אשכנז קורין לעדווי"ץ שרצבו מרחיב לנטה מללעות קטנות ומכוסה וכשהטבח מפרישו נראה אוחו חלב עכ"ל, וזה המקום יש ה' חוטין האסורים משום חלב. ומה שפירש רש"י כאן פירוש עוקן הנק"א דמשמע בחציו שלפנים כמו שפירש, ולעיל מינה שם צפ' גיד הנשה גבי חרבא דקליבוסחא, פי' הוא עגס קטן ומונח על עגס שקורין הנק"א ומחובר לחולית האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המחון שקורין לונבי"ל ובלשון אשכנז קורין טריפ"ה לעדווי"ץ, אם כן לפי פירושו משמע שחרבא דקליבוסחא היא חלב האליה ואוחה בחיכה קורא הנק"א ובלשון פירש עוקן הנק"א דמשמע בחצי של פנים הוא אוחו עגס שקורין הנק"א ולא בחציו של אחר אם כן קשה רש"י על רש"י:

ולולי שצדיא פ' זי"ד שמירי בחציו של פנים הוא אמינא שרש"י מירי בחציו של אחר בחיכה שקורין

לשלשה שלשה. ונוטל ראשי הגיד בידו וממשיך ונמשכות מאליהן בהיותו חם אבל בצונן צריך לפשפש אחריהן:

אם כן משמע מתוך פירושו שחוטין שצווקן אינן חוטין שצכפל דהא מפרש אותן כל חדא באנפי נפשה ולא מפרש אותם ביחד כמו שהם בגמרא, וכמו שפירש רש"י, חוטין שצווקן היינו ה' חוטין דכפלי. ועוד מה שפי' המרדכי כי לא ידעתי חוטי חלב באותו מקום לצד חוטי כפלי הנמשכים עד החזה, והוא תרצא דתומו מתני שאמר שמואל ושם יש חוטין כמו שפירשתי לעיל. ועוד דבהדיא מפורש עוקן הוא הזנב ולא פירש עוקן הוא ההנק"א:

ומה שפירש משום הנמשכים בחייה ומגרדין בתרבי דתומו דבהמה בחייה פרוקי מיפרקא, ולכך גזרו רבנן לחטט אחריהם וכו'. וזוהו אנו נוהגין להפיר החוט השדרה בעגס שיש בקושלי"ץ ולגרר החלב יפה ונקי מן אותו עגס החוליא ומן האליה, וכשאגיע שם אפרש כל חדא וחדא במקומו:

כתבו התוספות חמשו: חוטי איכא בכפלי. פירש בקונטרס שמחוברים בראשי הצלעו' שתחת החזה, וצריך להזהיר אותן שקונים חלק של פנים לחטט אחריהם עד החזה, וכן פסקו התוספות בפרק גיד הנשה דחטיטה לא הוי אלא מדרבנן, וזה לשונם חדא דהא חלב אמר רחמנא ולא חוטין ועוד שעל הכסלים ולא בתוך הכסלים. ומ"מ צריך לחטט אחריהם מדרבנן ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי דהכא בהמה בחייה פרוקי מפרקא ונמשכין החוטין בהליכתה ומתגלין. א"נ כיון דבלאו הכי רובן גלויין אף שבתוך הבשר אסור מדרבנן עכ"ל:

ולשון האשיר"י כתב בריש פ' גיד הנשה וזה לשונו, וצריך להזהר לחטט אחריהם ונראה דמדאורייתא משרא שרי מתרי טעמי חדא דחלב אמר רחמנא ולא חוטין, ועוד דחלב שהבשר חופה אותו מותר, ובהא איכא למימר דשמא בהמה בחייה פרוקי מיפרקא או שמא מגולין קצת קודם שיכנס לתוך הבשר, ואפילו יהו מדרבנן נכון לחטט אחריהם, דאין לזלזלי באיסורין דרבנן דכל דתקון כעין דאורייתא תקון עכ"ל:

קושלי"ץ, ואותה חתיכה קורא גמי כסלים שהיא פלנק"א כמו שהבאתי לעיל גבי חלב שעל הכסלים, פירש רש"י חלב שעל הכסלים שתחת הכליות, ונראה בגובה הכסלים וכו' והוא חלב דתומו מתני והיינו בחתיכה שקורין קושלי"ץ. אבל לפירוש הי"ד קשה שבהדיא אמר בחציו של פנים:

וני"ל ליבז שרש"י קורא לכל השדרה פנים ואחור הנק"א ולא קשה:

לפי זה צריך לחטט אחר שניהם בין בחוטין שבתני של פנים ובין בחוטין שיש בחצי של אחור היינו שיש בקושלי"ץ כאשר אבאר לקמן בהלכות קושלי"ץ:

ולפירוש המרדכי אחי שפיר ולא קשה על רש"י, ומתוך דבריו משמע שחוטין שצווקן אינן חוטין שצכפל, וזה לשונו בריש פ' גיד הנשה בסיומן תהרס"ט [תר"ס] חמשה חוטין איכא בכפלים, פירש בקונטרס המחוברים למטה מן החזה בצלעות וצריך לחטט אחריהם סמוך לחזה, ואע"ג דאמר לעיל חלב שהבשר חופה מותר הכא כיון שרובן מגולה אסרו חכמים אף המכוסה:

ולקמן אפרש מאי צדק אם הם מגולים או לאו והלא אין שם חלב:

והדר פירש המרדכי באנפי נפשה חוטין שצווקן אסורים. כתב רמ"ם בספר יריאים יש מפרשים עוקן הנק"א בלע"ז ואינו צדי באותן חוטין כי לא ידעתי חוטי חלב באותו מקום לצד חוטי כפלי הנמשכים תחת המתנים, ואני שמעתי וני"ל עוקן ונב דתניא ניטל עוקא, הילכך צריך להפיר חוטי הזנב, ונראה שהוא אסור משום דגדילין ויונקין מחלב הכליות ובעי חטוטי בתרייהו ומדרבנן בעלמא הוא, דחלב אמר ולא חוטין, ועוד שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים, ומשום דנמשכים בחייה ומתגרדין בתרצא דתומו מתני דבהמה בחייה פרוקי מיפרקא, ולכך גזרו לחטט אחריהם אע"פ שצבאר חלב שהבשר חופה לא גזרו. וגבי כוליא גזרו לחטט אחריהם יותר על החוטין מצלובן כוליא דאמרין לעיל חוטי *כוליא אסור ואין חייבין עליהן ולובן כוליא מותר. והמיימוני כתב נראה לי שכל אלו החוטין והקרומים אסורים מדברי סופרים עד כאן לשונו:

[כתב:]

(ו) ונוטל הטחול ומקליף מעליו קרום עם חלב שעליו :

(ז) (ח) ונוטל הסכין וחותרך בתוך הכוליא ונוטל שורש של גיד מתוך הכוליא עד קצותיו וכן יעשה לכוליא [ה]שנית :

ומ"מ החוטין האלו אסורים ואין חייבים עליה כדגרסינן בפרק גיד הנשה אמר רב ששת אמר רב אסי חוטין שבחלב אסורין ואין חייבין עליהן ופרש"י חוטין שבחלב כגון חוטי הכסלים וגם בחלב שעל הקרב יש חוטין דקין. אסורין מדרבנן. ואין חייבין עליהם מלקוח עכ"ל.

כתב בית יוסף ר' יחיאל לא אכל מאותו חתיכה דהיינו הכסלים אך מה שנתבשל במים עמו היה אוכל.

ולפי מנהג אשכנזים ולפי מנהג קראקא נ"ל המחמיר יחמיר והמונע לא הפסיד מטעם שפרשתי לעיל :

ואותן מקומות כגון כאן בק"ק קראקא, כשמחלקין החלק החצוי הפנים מן החלק החצוי האחור הם חותכין בשיפוע למעלה עד שחותכין מן החלק האחור דהיינו מן הקושלי"ץ למעלה מן הללעות השלשה עשר, אותו חתיכה צריך לנקר כמו קושלי"ץ ענמה :

(ו) [ונוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו]. פי' שעל הטחול משני ידי הטחול ואע"ג דאינו חייב אלא על דד הטחול ופי' צפרק גיד הנשה על הדד הטחול קרום שעל מקום עוביו ע"כ :

והטעם כתב בית יוסף שצמקוס עביו אסור וחייבין עליו היינו מפני שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, וכתב המרדכי צפרק אלו טריפות דאותו שלא כנגד הדד אסור משום הרמקה, וכן כתב הסמ"ג שאין אסורים אלא מדברי סופרים ע"כ. וגרסי' צפרק גיד הנשה אמר רב המנונא תנא קרום שעל הטחול אסור ואין חייבין עליו וכו', ומקשה שם והתניא חייבין עליו, ומתוך טחול על טחול לא קשיא הא כנגד הדד הא שלא כנגד הדד, ואנו נוהגין להקליף משני ידי הטחול :

(ז) [ונוטל ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו שלשה גידין שבתוכה האסורין משום חלב]. כדגרסינן

אבל לפי מה שפירשתי לעיל בהלכות תנא הכנד שמן הדין אינו צריך לנקר התנא הכנד כי אם צנד הכנד אבל צנד פנים של הריאה אין צריך להסיר הקרום שצאוחו זל אין שום חלב, אם כן מה זה שכתבו החוספוח והאשיר"י כיון שהם גלויין קנח קודם שינכסו לתוך הנשר וכו' מה צנך אם הם גלויין או לאו והלא אין שם שום חלב :

ונ"ל שהם מיירו לפי האוסרים שאינו חשוב חיפוי צנר ולכן צריבין לחטט אחריהם אף מה שצנלוי אבל לפי מנהג האשכנזים ולפי מנהג ק"ק קראקא אין צריבין לחטט אחריהם מפני שציקר האיסור מן ה' חוטין אלו צא מן חלב שחתה הכסלים. ואם צחלב שחתה הכסלים עצמו הם מכשירין כ"ש צחוטין היונקין מהם כי אין שום איסור חלב יש צחציו שלפנים כמו שצארתיו למעלה, ומאחר שכל אלו הגאונים פסקו לצריבין לחטט אחריהם נכון להחמיר בהם :

כתב בית יוסף בשם הרמב"ם וזה לשונו כתב הרמב"ם בפרק ז' מהלכות מאכלות אסורות שחוטין וקרומים האסורים משום חלב ודם אסורים מדברי סופרים. וא"ת שהם אסורים מן התורה בכלל כל חלב וכל דם לא תאכלו אין לוקים עליהם אלא מכות מרדות ויהיו כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו ע"כ :

וכתב בית יוסף כתב הר"ץ וזה לשונו, כתוב בחידושי הרשב"א דאע"ג דקיימא לן חלב שהבשר חופהו אותו מותר, הכי חוטין אע"ג דמבלעי בכפלי היינו טעמא דאסירי משום דאיכא למימר בהו כדאמרינן בתרבא דתותי מתני בהמה בחייה פרוקי מפרקי ואחרים כתבו דלאו למימרא דאזיל ומחטט להו עד מקום שהם כלין דהא בליעי בבשר ומותרין אלא לפי שהן חוטין דקין הרבה אמר דבעי לחטוטי בתרייהו עד שימצא מניינם שלם עכ"ל :

*וכתב בית יוסף דף כ"ב ואנו נוהגין לחטט אחריהם וכן כתב רבינו ירוחם עכ"ל. [כט.]

ומיהו נהגו לשרש אחריו מאחר שרש"י נסמך בו וגם ר' יוחנן ממרט ליה, מיהו נחלב שהבשר חופה אותו משמע מפירוש רש"י ז"ל שפשוט לו שמוחר אעפ"י שזלונן כוליא לא פסוק נהדיא דמוחר, ולריך טעם מאי שנא זה מזה דאי דרשינן חלב שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שצחוך הכסלים הכי נמי נדרוש חלב שעל הכליות ולא שצחוך הכליות, וגם ר' יוחנן איית ליה חלב שהבשר חופה אותו מוחר מדקאמר בהמה נחייא פרוקי מפרקי ואפילו הכי ממעט ליה. ופירש הר"י יונה ז"ל דהמחמיר היה רבי יוחנן, ואב"י דינא דאורייתא קאמר הילכך ראוי להחמיר כרבי יוחנן לשרש אחריו הלונן שכוליא עכ"ל:

כתב בית יוסף וזהו שכתב רבינו יעקב ב"ד בסימן ס"ד, ורש"י פסק לחומרא דמשמע דהכי נהיגין, וגם המרדכי כתב ומאחר שרש"י והתוספות מספקא להו טוב להחמיר. וכתוב בהג"ה באשיר"י בשם אור זרוע מיהו אם נמצא קצת שלא שרשו לחוץ ונצלה או נתבשלה עמו לא אסרינן ליה ע"כ, וכתב הר"י ן' חביב ז"ל על דברי רבינו יעקב תדקדק שלא אמר ורש"י פסק כדברי האוסרים אלא פסק לחומרא כאומר המחמיר יפה עשה וכיון שאמר בסוף דבריו והמונע לא הפסיד קרובים דבריו לפסוק עם המיקל, עכ"ל בית יוסף:

חלב שעל הדקין אסור ודוקא צאורך אמה משמחילין לנאת מן הקיבה אבל מכאן ואילך שומן בעלמא הוא ומוחר, דגריסין צפ"י אלו טריפות ריש מעיא נאמתא נעי גרייה, פירש רש"י זהו חלב שעל הדקין כשהמעיים מתחילין למשוך הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה לדברי ר' ישמעאל, מפני שחלב שעל הקרב שקורין טיל"א ובלשון אשכנז קורין נעט"ן מחובר בו, והכתוב מרביהו מואת כל חלב וכו' ע"כ. אם כן לפי זה משמע דדווקא ריש מעיס נעי גרייה לפי שהפדר דבוק צה הא שאר בני מעיס אינם לריכין גרייה:

וכן משמע צ"ד בס"י ס"ו [ס"ה] וזה לשונו וטול הדרה דכנתא ומקליף מעליה קרום של חלב וכו', ואין הדרא הוא הדקין כי הדרא והדקין תרי מיני הן כי הדרא מונח צאמצע הכנתא והדקין צראשי הכנתא, וזה יוכיח עליו כי לשון הדרא הוא לשון סובב כי הדרא מונח מסובב צאמצע הכנתא כמו פ' כפולה

במסכת חולין פ' גיד הנשה אמר אב"י ואיתימא רב יודא חמשה חוטי הוו חלתא משום חרבא וכו' משום דמא, דטחלא ודכפלי ודכוליא משום חרבא, דידא ודלועי משום דמא, ופירש רש"י שם דידא חוטינן שניד ודלועי שבלח, לכן לריכין לחטט אחר אלו הגידין מאחר שהם אסורים משום חלב:

כתב בית יוסף שאביו היה נזהר שלא היה נפסק שום חוט מהם וצריך לחטט אחריהם כמו שלחוטינן שבכסלים וכן כתב הרשב"א בתורת הבית חוטינן שבכוליא ושבתחול אסורין משום חלב וצריך לשרש אחריהם, בית יוסף.

וטול כוליא ויש עליה שני קרומים הקרום העליון חייבים עליו והקרומים התחתון אסור ואין חייבים עליו כדגרס"י צפ"י גיד הנשה אמר רב המנונא קרום שעל גבי כוליא אסור ואין חייבין עליו והתניא חייבים עליו ומתוך לא קשיא הא בעילאי הא נחתאי, ופירש רש"י שם עילאי חלב ממש שעל הכליות יש עליו קרום דק והוא חלב גמור, תתאה קרום ואין חייבים עליו ויסיר השני קרומים:

(ח) ובלובן כוליא יש אסורין ויש מתירין, ורש"י פירש המחמיר יחמיר והמונע לא הפסיד כדגרסין פ' גיד הנשה לונן שכוליא רב ורבי חייא חד אסר וחד שרי, רבה מחטט ליה, רבי יוחנן ממרט ליה. ופירש רש"י שם ממרט ליה משרש אחריו, רבי אסי גאים ליה ופ' רש"י שם ממרט ל' משרש אחריו. רבי אסי גאים ליה ופי' רש"י אבל החיפוי כוליא אכל (וברש"י שלפנינו — גאים ליה החפוי אבל כוליא אכל). ואמר אב"י כוותיה דרבי אסי מסתברא דאמר רבי אבא אמר רב יודא אמר שמואל חלב שהבשר חופה אותו מוחר, אלמא שעל הכסלים אמר רחמנא ולא צחוך הכסלים, הכי נמי שעל הכליות אמר רחמנא ולא שצחוך הכליות. והתוספות פסקו לאסור וזה לשונם אמר אב"י כוותיה דרבי אסי מסתברא, משמע דהא [דהכין] הלכתא דבלונן כוליא שרי ואין לריך לגמוס אלא מה שחוף לכוליא. ובקונטרס נמי כתב דהמיקל לא הפסיד, ובשאלתנו נמי צפרשת וישלח הביא דברי המתירין ולא דברי *האוסרין, וגרסין רבה מחטט ליה ולא גרסין רבא דאם כן הוה הלכה כרבא לגבי אב"י, ומיהו כתב בקונטרס דבלונן כוליא הלך אחרי המחמיר לשרש אחריו כיון דלא איתמר הילכתא כאב"י וכו', עיין שם בחוספות וכן פסק האשיר"י וזה לשונו:

[כט:]

(ט) ויש מהגאונים שאמרו ריש המעיים שצריך לגרור, הוא המעיים

לדקין לנקר שהרי גם הם מונחין בחלב המכסה הקרב שהרי הם דבוקים בכנתא:

ושאלתי כמה נשים זקנות המנקרים הכנתא ואמרו שכן הוא המנהג ואמרו לי שגם שאלו כמה גדולים ואמרו להם שכן הוא הננהג אבל איני יודע מאיזה טעם נהגו בו הימור.

ומה שפירשתי כי דוקא ריש מעיא צעי גרידה ותו לא כמו שכתבו הגאונים כנוו שפירשתי, נ"ל שלכך הם אומרים ריש מעיא משום שחייבים בכרת כי חלב המכסה הקרב דבוק בה ולכן אומרים ריש מעיא משום שעונשו מנוצה, הא שאר הדקין נהי דלא מחייבין עליה בכרת מכל מקום לאסור אותו ואין חייבין עליו, כמו שמצינו גבי שני קרומים של כליות דאעילאי חייבים עליהם ואתתא אין חייבין עליו, ודילמא אלו הגאונים מודים בה שיהא לכל הפחות אסור ואין חייבין עליה ואין תירוץ:

ומאחר שרוב העולם נוהגין בו היתר והם סומכין על המנהג, והמנהג עוקר הלכה, אבל המחמיר תבא עליו ברכה:

ואריך להסיר בין צבהמה גסה ובין צעגל הקרומים משני ידיו הכנתא לפי שאינה מונח מכופל כל כך כמו צבהמה דקה אבל צבהמה דקה דהיינו בכבשים שהכנתא מונח מכופל לכן נוהגין שלא להקליף כי אם בצד אחד ודוקא אותו דהחילון שהצני מעים מונחין שם והיינו הדרא דכנתא כמו שפירשתי למעלה איזהו נקרא הדרא:

אבל מי שאינו יודע איזהו חילון ואיזה פנים מוטב שסירס משני ידיו דלא ליחו למיטעי. אבל צעמים ומיישים נוהגין העם שמקלפים משני צדדין וישר כחן מפני שהן מרקדין וחיישינן שמה צחייה פרוקי מפרקי ואריך לחתוך החוטין שבהן:

וכן כתב צ"ד בשם הרמב"ם חוטי הלז וחוטי היד וחוטי העוקץ וחוטי לחי התחתון שצד הלשון מכאן ומכאן וחוטי הדקין כמו בית עכביש מסובבים זה עם זה וקרום שעל המוח וקרום שעל הצבים לאחר שלשים יום כולן אסורות משום דם ע"כ:

ואותן חוטי דם מי שהוא צקי בהן מוחתן ונפסלין היטב עד שלא ישאר אחת מהן עד כאן לשונו:

(ט) ב"י ד' בסימן ס"ה וזה לשונו, וממשיך החלחולית וקולף קרום של חלב

זה וכן משמע עוד צ"ד בסימן מ"ו שהדרא והדקין מרי מילי הן. וזה לשונו נקבו הדקין טריפה ואפילו ליחה שבהן סותמתו אינה סתימה ואפילו הוא דבוקה בהן הרבה וכו', ואם חלב טהור סותמתו כשירה שכל חלב טהור סותם וכו'. והדר מפרש הדרא דכנתא בצנפי נפשיה וזה לשונו הדרא דכנתא שניקב אחד לחצירו כשירה שחצירו מגין עליו ואין צריך לומר אם ניקב לכנתא שהכנתא חלב טהור הוא וסותם:

אם כן משמע שאין הדרא הוא הדקין, אם כן משמע שקולפין הקרום דוקא מן הדרא ולא מן הדקין כי דוקא ריש מעיא בצמתא צעי גרידה ותו לא.

ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרלס, על מה שנוהגין הנשים לקלוף גם הדקין צעגל. ואמר לי לפי שאין הנשים צקיאין איזהו ריש מעיא לפי שהדקין דבוקין בכנתא. אבל צבהמה גסה שהטבחים חותכין הדקין מן הכנתא וריש מעיא הוא נשאר דבוקה בקיבה וכשמנקרין הקיבה אז הם זורקין הריש מעיא מן הקיבה והשאר מן הריש מעיא היא דבוקה בחלחולית שקורין טבח"א, והשוחט זורק אותה, לכן צבהמה גסה אין צריכין לקלוף הדקין. ומה שנוהגין להקליף צעגל היינו משום שפך שאין צקיאין איזה ריש מעיא עכ"ל:

וכתב המרדכי ריש מעיא בצמתא צעי גרידה וזהו חלב של הדקין, פירש רש"י שריבה אותו ר' עקיבא מכל החלב והדקין דבוקין בקיבה מזד אחד וחלב המכסה את הקרב הוא מתפשט על הדקין ומקום פישוטו צעי הדקין גרידה, הילכך צריך לחת לב על מקום פשוטו, וכשהטבח מושך הדקין כשעודן חמין אינו נדבק חלב בהן ונשאר אותו חלב הטעון גרידה צהדורא דכנתא, הילכך הבא לאכול מן הדורא דכנתא יגרוד אמה מן החלב לצד הקיבה, ואם משך הטבח דקין ולא נודע מקום צד הקיבה צריך לגלח ולחתוך הדורא דכנתא סביב עביו כדייר זהב במקום שנסתפק בה עכ"ל:

אם כן לפי פירושו משמע דוקא ריש מעיא צעי גרידה ותו לא. ומה שאמר ומתפשט על הדקין ומקום פישוטו צעי גרידה הא שאר הדקין אינו צריך לגרוד:

וקשה לי מה שאמר הדרא דכנתא דצריכין לקלוף משום שמונה בחלב המכסה את הקרב ולכן הקרום אסור משום שנוגעת בחלב, אם כן ליצרכינהו גם

[ל.]

שיוצא בו המעי שהוא סוף המעיים והוא שקורין טבח"א והוא החלחולית:

(י) עם כל אותו חוט המעורב עם אותו חלב שמגקר יפה מקום שחלחולית קבועה בו מחלב חוטיין וכל דבר:

(יא) ומחתך אותה חלחולית המטונפת שקורין מבעי' אלסו"ר עם אמה מבני מעים ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה אותו שהוא מקום קבוע

בתשובת מהרי"ל כתב מה שאמרו רז"ל לגרר ריש מעיא באמתא פי' הטבחים והנה שמעתי יש אומרים אמה ממש ויש אומרים רק אורך חצי זרוע של אדם ומודדין מן הקורא שקורין בלשון אשכנז אלבוגי"ן ואם הפירוש הכי דמאן דאמר חצי זרוע א"כ נתת דבריך לשיעורין שפעמים הזרוע ארוך לפעמים קצר, ומפרש שם ריש מעיא באמתא על הטבחיא, ר"ל דלבני מעים קרי אמתא על שם אמת המים כך פירש האשיר"י על המיימון בפרק גיד הנשה, וכל ימי תמהתי על ננס באיברים וארוך דמודדין בשוה. ושמא קים לן דאין נוגע בחלב הכליות אלא עד שיעור הקצר שבהם עכ"ל:

(יא) **רקשה** לי בלחה חלחולית אומר אם בחלחולית שקורין טבחיא שיוצא בו הרעי והלא לרוב הדיעות אין לריכין לנקר אותה ומחירין בלא ניקור, חוץ מן הגאונים שסוברים שצריכים לנקר אותה, ואם איחא שהם סוברים כמו שפי' בעל העיטור שחוכין אותו ומשליכין עם אמה מבני מעים אם כן למה מצריכין לנקר והלא חוכין אותו ומשליכין:

ועוד מה שאמר ומחתך אותה חלחולית וכו' עם אמה מבני מעיים ומשליכו קשה מהו עם אמה מבני מעיים והלא הוא עלמנו נקרא בני מעים כמו שאמרו הגאונים שריש המעים הוא המעי שמוציא בו הרעי:

ועוד והלא בלחה ריש מעיא שיוצא בו הרעי אינה דבוק בו הבני מעים שהיא הדקין כי אם בני מעים המונחים בהדרגה כמו פ' כפולה, אלא על כרחק אינו אלא אותו חלחולית היינו חלחולית הגדול שהוא סוף מן הדקין, כי הדקין מתחילין מן הקיבה והולכין בעיגול הכנתא עד החלחולית הגדול המטונפת ומחוכרין באמצעית החלחולית וקורין המטונפת

שעליה עם אותו חוט של דם מקצה אל קצה ונוטל הסכין ועוקר כל אותו חלב הסמוך לחלחולית מכל צדדין מעיקור האליה עד מקום שעקר ממנו בשר המתנים — שקורין לונני"ל והוא לעדוויץ עד כאן:

פירוש כי שם דבוק החלחולית בחלב המטוניס דהיינו בין הכליות.

(י) **פירוש** עם אותו חלב, והטעם לפי ששרשי חלב שעל הכסלים נקשרים שם וגם משום חרבא דקליבוסתא שהוא דבוק שם:

ומה שאומר מקום שחלחולית קבועה בו נ"ל שהוא החלחולית המטונפת שקורין אותה מבעי' אלסו"ר:

ומה שאמר מחלב וחוטיין וכל דבר נ"ל שזהו בשר *שקורין בלשון אשכנז פי"זל ווליי"ש או קראשי"נא [ל:] הדבוק שם בטבחיא וצריך אותו בשר לקלוף הקרום מעליו:

בית יוסף כתב בשם הכלבו המנהג לגרור שניהם בין ריש מעיא בקיבה ובין ריש מעיא שיוצא בו רעי ומיהו של הקיבה ושל צד הכרכשא אין גורדין אותו לגמרי לפי שיש שם חלב טהור אבל מסירין הקרום הארוך עם חלבו שאינו דבוק עמו כשאר שומן עכ"ל:

וקשה לי מה שאמר שלגד הקיבה אין גורדין לפי שיש שם חלב טהור וכו', מה חלב טהור יש בקיבה והלא אנו נוהגין כאשיר"י וברש"י שאסרו חלב הקיבה בין ביתר ובין בקשת, אם כן מה חלב טהור יש בקיבה, ונ"ל שצריך לגרום ריש מעיא של צד הקיבה וכו' ריש מעיא שיש בקיבה צריך לגרור החלב הדבוקה בו מלד אחד דהיינו חלב המכסה הקרב שדבוקה בו אצל מלד השני שדבוקה בכנתא אותו חלב טהור הוא ואותו חלב אין גורדין:

לבני מעיים וקורין אותו כנתא ובלע"ז יבלי"ן והוא אסור לבשל ומותר לצלי:

משום שכל הרעי שיש בדקין הולכין שם ושם מתקשה הרעי. ומאותו החלחולית דהיינו צלד השני מתחילין הטבחיא המונחים צהדרא צאמצע כמו פ' כפולה: אבל מ"מ קשה למה משליכין עם אמה מבני מעיים והלא אותן מבני מעים אינן אסורין כי אין שם שום חלב כי דווקא ריש מעיא צאמתא אמרו חכמים שזריכים לנקר משום שחלב המכסה הקרצ דבוק שם כמו שפירשתי אבל שאר הדקין אינם אסורים א"כ למה משליכין אותו, וי"ל דמיאוס הוא שכל הרעי שיש בדקין הולכים שם ונאספין ושם מתקשה הרעי, לכן משליכין אותו:

ומה שאמר הי"ד ס' ס"ה צעל העיטור והוא אסור לבשל ומותר לללי מפרש בית יוסף הטעם משום שהן מלאה חוטין דם ע"כ. וכמו שמפרש ר"י צעל רשב"א דכנתא גופא יש צה דם:

אע"פ שיש לתרץ כאן מיירי צחלחולית הגדול המטונפת שקורין מצע"י אלסור"ר שהוא אסור לבשל והתם מיירי צחלחולית שקורין טבחי"א היוצא צו הרעי והוא מותר לבשל, וכן אנו נוהגין. אבל מ"מ צחלחולית המטונפת מאי טעם שהוא אסור לבשל ומותר לללי:

בי"ד בסימן ע"ה וזה לשונו כתב רשב"א יש גדולים שאסרוה לקדירה אפילו בחתיכה ומליחה לפי שמלאה חוטין דם ועכשיו נוהגין בהן היתר ואותן חוטין כשאדם בקי בהם מותרין ונפשלין היטב עד שלא יאחד מהם ע"כ.

הא לך דיני הניקור של כל אבר ואבר כסדר זה אחר זה:

ובכנתא גופא יש בה דם. וכתב הרשב"א יש גדולים שאסרוה לקדירה אפי' בחתיכה ומליחה לפי שמלאים חוטין דם ועכשיו נוהגין בהן היתר ואותן חוטין כשאדם בקי בהם מותרין ונפשלין היטב עד שלא יאחד מהם ע"כ.

וקשה לי מאיזה טעם הוא אסור לבשל ומותר לללי אם צעיל שהוא אסור משום דם כמו שמפרש הבית יוסף א"כ מאי שנה מכנתא גופא שהיא מלאה חוטין דם כמו שכתב הרשב"א אפילו הכי נוהגין צו היתר אך שזריכין להדיחם ולהמליחם היטב עד שלא יאחד אחת מדם, ומותרין לקדירה, הכי נמי לחטבו החוטין שיש צו ולהדיחן ולהמליחן. ומאי שנה נמי משאר בשר שהוא כולו דם אפילו הכי אם הודח ונמלח מותר הכי נמי:

וכן נזיתי לנשים המנקרין הכנתא שזריכין לחטכן לאותן הגידין אע"פ שאי אפשר לתתן כל אותן החוטין הקטנים מ"מ החוטין הגדולים שיש צאמצע הכנתא מאותם החוטין הגדולים מתחלקין לחוטין הקטנים, ואם כן כשחוטין החוטין הגדולים או הדם מן החוטין הקטנים יוצאין דרך אותן חוטין:

ועוד והלא אמרינן צ"ד צסימן ס"ה וכן צסימן ע"ה וזה לשונו אין מחזיקין דם צבני מעים כגון צכרס וצקיצה וצדקין המסובצים סביב הכנתא וצחלחולית וכו' ואם הוא אסור צעיל שהוא נוגע צחלב אם כן מאי שנה דלללי מותר והלא חלב מפעפע כדאמרינן גבי גדי שצלאו צחלבו אפילו מריש אזנו לא חיכל דחלב מפעפע.

יש אומרים כיון שאין מחזיקין דם בבני מעיים אין מולחין אותם עם שאר הבשר כיון דלא טרידי לפלוט בלעי ור"י התירו:

וכתב הרשב"א כשמולחין הצחלחולית אין מולחין אותו בצד פנימי מעבר המאכל אלא בצד החיצון ששם שומן דבוק שמחזיקין שם דם:

ועוד קשה לי כאן פירוש צעל העיטור שחלחולית אסור לבשל ומותר לללי ולקמן פירש צ"ד סימן ע"ה

ביצי זכר כל זמן שלא היה לו שלשים יום, מותרים צמליחה צלא קליפה אפילו לקדירה אפילו אם יש צהן כמו חוטין אדומים, ואם היה לו שלשים יום רואין אם יש צהם כמו חוטין אדומים אסורים לקדירה צלא קליפה, אבל לללי מותרים וצריך להסיר שני קליפות ואלו הקרומים אסורים משום דם.

[לא]

ותגביה החתיכת בשר הדק והעליון האסור משום חלב.

ותחמיו מונח עוד שני חתיכות בשר זה על גב זה ואותו חתיכת בשר המונח צלמנע מראהו אדום, ושמעתי שיש מקומות שנוהגין שלא להקליף בין אלו השני חתיכות, נ"ל מפני שסוצרים משום שהבשר חופהו. וכאן בק"ק קראקא נוהגין להקליף הבשר השני המונח צלמנע משום שהם דבוקים נחלב המתנים, וצנהמה צחייה פרוקי מיפרקי, ונריך להקליף הבשר האמנעי בשני דדדן בין מלמעלה ובין מלמטה:

אבל חתיכת בשר השלישי התחמון שקורין טעני"ר או בלשון אשכנז די דע"ק אינו נריך ליקלוף אלא בלד אחת:

ולמעלה דע"ק נגד הקלין יש שם עור לבן וקורין אותו טריפ"יה לייילי"ך ודבוק בחתיכות התחמון שקורין דע"ק בלד אחד ובלד השני דהיינו הקרום הלבן דבוקה בקלי"ן ונריך להסיר אותו הקרום אף על פי שמראהו מראה כסף אפילו הכי עריפה לפי שהיא עומדת בין הירכים והקרומים מושכים לכאן ולכאן לכן נוהגין להסיר אותו:

וכשכלים השלשה חתיכות דהיינו כלפי מוט השדרה יש שם חלב המתנים שאמר שמואל האי מרצא דתותי מתני אסור. ושעור רחב של זה החלב בשור הגדול כמו טפח ומונח צלמנע בין אלו הג' חתיכות ובין בשר שקורין קושלי"ך, או מוט השדרה. וכאן בק"ק קראקא קורין דע"ן גרא"ט, וזה החלב מתפשט בין אלו הג' חתיכות, ובחתיכות שקורין דע"ן גרא"ט או קושלי"ך, וזהו פרוקי מיפרקי כמו שפירשתי למעלה:

ורב אלפס ז"ל כתב חלב שתחת הבשר (ובבית יוסף גורס חלב שתחת השומן) בראש הכסלים הוא חוורא דתותי מתני וקרומם מפריד בין זה החוורא ובין השומן שתחת זה החוורא ועליון אסור ותחתון מותר:

וכתב בית יוסף מה שכתב הרי"ף בחוורא דתותי מתני נראה דהיינו חלב למטה אחר גמר הצלעות אצל החוט השדרה בין אותו בשר ובין פני הבשר הסמוכים לעור יש כמין שומן והוא נקלף בסכין כמו שהחלב נקלף וזהו שכתב שהחלב שתחת הבשר שבראש הכסלים שהרי זה בראש הכסלים הוא. ומה שכתב שתחת זה החוורא יש שומן היינו פני

הכחל קולף ממנה קרום הלבן העצ וקורע שמי וערב ועמו בכוחל ואם קרעו היטב אין נריך לעומו בכוחל ומותר לכחילה לחתכו בסכין של בשר וליחנה בכלי של בשר אחר קריאה וטיחה. ואם בשלו בקדירה לבדו מנריך קריעה וטיחה ושמהא הקדירה מיוחדת לו:

נ"ל מה שנוהגין לקלוף ממנה קרום העצ והלבן אינו אסור אותו קרום אלא משום שנוגעת בכחלה והוא אסור משום בשר נחלב, ואין לאסור אותו קרום אלא כמו שיעור הכחל, שאם לא תאמר כן היאך אנו אוכלין התזה והלא הקרום הזה הולך על כל פני הכסלים עד החזה ולפי זה היה הקרום הזה העצ כשירה בשור בהו"ך פעל"ק לפי ששם אין שייך לומר בשר נחלב אבל אנו נוהגין בו איסור גזירה אטו של פרה:

ואותה חתיכת בשר המונח בכחלה ובהו"ך פעל"ק *שקורין בלשון אשכנז דרי"ז אסור משום מיאוס לכן נריך להסיר אותו בין בכחל ובין בהו"ך פעל"ק:

[לא:]

ותחת הכחל או תחת ההו"ך פעל"ק יש שם חתיכות בשר אדום וארכו ורחבו כמו הכחל או ההו"ך פעל"ק וקורין אותו בלשון אשכנז ברעטי"ל, ונריך לקלוף למעלה בראשו כמו שני אצבעות וזהו במקום שמראהו לבן ששם נוגע החלב וכן בנדדים משום ששם נוגעת נחלב.

ובאותה חתיכה האדום שקורין ברעטי"ל יש שם גידין, נ"ל שהם אסורים משום חלב, כי הגידין האלו הם באים מחלב הכליות והם שלשה גידין ונחשזין כאחד מפני שזאין מגיד אחד ומתחלקין לשלשה והם נראים, ואע"פ שלא ראיתי משום צעלי המנקרים שמחפשים אחר אלו הגידין אבל אני נהגתי להסיר אותם ונ"ל שיש למחות צהן:

והמנקר את הכסלים יסיר הקרום העצ הלבן וגם הקרום הדק שתחת הקרום העצ כמו שפירשתי למעלה אלא שלמעלה דיבר בחליו של פנים וכאן מיירי בחליו של אחורנית, ואותן חתיכות בשר האדום שאלו הקרומים דבוקים בה יסיר גם כן שהוא אסור משום חלב מתנים, שהחלב מתנים נחכה בו וזהו חלב שאמר שמואל האי מרצא דתותי מתני כמו שפירשתי, וזה חתיכת בשר שאמרתי הוא העליון מג' חתיכות בשר המונחין זה על גב זה, אלא שזה העליון אסור והשנים מותרין וזה העליון הוא המונח לבד פנימי דהיינו לבד חלל הגוף:

וכן תעשה, קח סכין וגרור יפה יפה עד שתגיע לשומן וגרור עד שתראה מראה כסף:

ובאוחו מקום יש שם חוטין האסורים משום חלב, וכשהבשר חס תוכל למשוך את כל החוטין עד קצותם אבל צנון צריך לפשפש אחריהם, ואותן החוטין הם דבוקין בקושלי"ץ ונמשכין עד הכסלים בשר שקורין טעני"ר או דע"ק, ואלו הם החוטין שהזכרתי למעלה בהלכות הכסלים:

חוט השדרה שקורין בל"א קושלי"ץ או גר"י"אט וכל אשר בו ממעל עד האליה הכל נקרא קושלי"ץ ותקלוף אותה חתיכה למעלה מתחילה ועד סוף ותגזיה הקושלי"ץ נגד הכסלים בשור ובעגל עד החליו ותחיתו יש חלב וזה חלב המתנים כי שם פרוקי מפרקי וכשיפתח אותו יזהר שלא יפתח בסכין מפני ששם יש גידין שהזכרתי למעלה האסורים משום חלב מפני שיונקין מחלב המתנים לפיכך צריך לפתוח באצבע ולהפריד בנחת שלא יפרק החוטין וצריך לחטט אחר אלו החוטין עד קציהן:

אבל בכבשים ובעזים צריך לפתוח עד החוט השדרה מפני שהם מרקדים והם פרוקי מפרקי יותר מן הבהמות הגסות, ותקלוף הקושלי"ץ ומתחיתו ברוחב כל הבשר עד הלבון כסף ותגרור הלבון כסף היטב יפה ונקי מכל חלב:

ולמעלה במקום שכלה הקושלי"ץ הוא הענם שקורין הנק"א.

ואצל ההנק"א נמצא חתיכת בשר אחרת קטנה על הלבן כסף שיש בקושלי"ץ ותחתון אותו חתיכת בשר והלבון כסף קצת עמו הנוגע בו ממעל וזה חתיכות בשר שאנו טהגין לפתוח היינו בבהמות דקות מפני שצריכין לחתוך הכל אבל בבהמות גסות אינו צריך לחתוך אותן חתיכת בשר. ואחר כך תגרור החלב מתחת הקושלי"ץ יפה ונקי עד שתגיע לשומן שקורין דע"ך.

וצריך להסיר החוט השדרה כי הוא אסור משום שיונק מן חלב הכליות ומן גיד הנשה, לפי שמן החוט השדרה מתחיל הגיד הנשה כאשר אבאר בעו"ה. וגם הענם שחוט השדרה מונח בו צריך לנקר יפה ונקי:

ובתוך הקושלי"ץ נמצאין ה' גידין, ג' גידין העליונים אסורים משום חלב ושנים התחתונים אסורים משום דם, והסימן מן הגידין החמשה שהם מונחין כל אחת ואחת נגד החוליות אשר בחוט השדרה:

הבשר שהם כמין שומן ויש בני אדם שאינם נזהרים בו. ואחרים מנקרים אותו בכבש ולא מהשור ואין טעם בדבריהם ולא ריח במעשיהם שאין לחלק בין כבש לשור:

ושמעתי בשם הרב מהר"ר יוסף טאיטצ"ק נר"ו שזה החלב שהיו נוהגין בו היתר בני ארגון"ן עד שבא הרב הגדול מהר"ר יצחק ליאון ז"ל וחלק עליהם ואסרו להם. וראיתי בני בודין שמנקרין חלב זה אך אינם מנקרין אלא עד חצי רחבו ואפשר שטעמם משום דליכא למימר ביה דבהמה בחייה פרוקי מפרקי אלא עד חציו ואני נוהג לנקרו כולו וכן נכון לעשות מאחר שאין אנו יודעין בירור הדבר מאן פלג לן לאסור ולהתיר חציו עכ"ל:

ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרלס היאך אנו צריכין לנהוג:

ואמר לי מאחר שהמנהג היה כבר מקדמונים כאן בק"ק קראקא שאין מנקרין אלא עד חליו כמו בני בודין לכן אל ישנה את המנהג ע"כ:

ושמעתי הטעם מן א"מ יצחק יעקב ז"ל שלמד ההילכות ניקור מן הגאון מהר"ר אליעזר מורננקפורט ז"ל כשהיה דירתו בלאן ק"ק קראקא ואמר לי משמו הטעם. מפני שהבהמות הדקין מרקדין יותר מן הגסות לכן בבהמה דקה צריכין לפתוח עד החוט השדרה אבל בהמות גסות שאינן מרקדים כל כך לכן אינן צריכין לפתוח אלא עד חליו ולקמן אבאר בעו"ה:

כתב הרא"ש לפי שאין הכל בקיאיין באיזה מקום הבהמה מתפרקת בחייה נתן הרמב"ם ז"ל סימן לדבר וכתב כל מקום שתמצא בו חלב תחת הבשר והבשר מקיפו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר:

וכתב רבינו יעקב ב"ד בסימן ס"ד איזה חלב כל שהוא תחת קרום ונקלף פירוש שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף עמו וכו' — וכבר פירשתי לעיל בהלכות קינה:

ועוד סימן אחר בין שומן לחלב השומן הוא שקורין בלאן אשכנז ע"ך, והחלב הוא שקורין בלאן אשכנז מיר"ב, והוא כשמשמש בין האלצעות הוא נימוח וזה חלב ועוד כל מה שחגרור עם הסכין זהו חלב. אבל השומן אינה גוררת כי השומן הוא ע"ך.

(יב) ואחר כך מעביר בשר המתנים שקורין בלע"ז לונבילו (לונוויל) ואינו ראוי אלא לצלי:

לונוויל שקורין בלשון אשכנז לעדווי"ץ *תקלוף על פני כולה עד הלובן כסף שקורין זילב"ר ווי"ש:

[לב:]

הכסף אינו אלא כנד אחד ואפילו בואתו נד אינו חלק אלא עד חזיו וננד השני אין שום מראה הכסף לכן נ"ל כמו שפירשתי שהוא נתן סימן איזה חתיכת לונוויל:

ואחר שכתבתי זה מצאתי בבית יוסף וזה לשונו:

ומה שאמר אינו ראוי כי אם לצלי כתב ר' ירוחם שמעתי מפני שפניו חלקים ואין המלח נכנס בתוכו כל כך ולפיכך לא נהגו לבשל בקדרה ולא דייק לן שהרי כמה חתיכות יש חלקים ממנה ובדברי רז"ל לא מצינו סמך לאסרו וכו'. ומה שאמר שאינו ראוי אלא לצלי לא משום איסורא קאמר, דאם כן הוה ליה למימר שאסור לבשל אלא שבשר זה אין בו טעם כשהוא מבושל וכל עיקר טעמו אינו אלא בצלי. ותדע שהרי הוא בא ליתן סימן על איזה בשר הוא אומר ומאחר שלא שמענו בשום מקום שבשר זה אסור לבשלו היאך היה נותן בו סימן שהוא נעלם הילכך ודאי אין לך מנהג בטעות יותר מאותו מנהג שכתב ר' ירוחם. וכן כתב בשבילי הלקט שמותר לבשלו בקדר' לכתחילה וכן אנו נוהגין וכן אנו מקובלין מאבותינו ורבותינו הראשונים שבצרפת, עכ"ל בית יוסף:

פסקו התוספות וכן האשיר"י לא לסחוף איניש כפלי עלוי בשרא היינו לאחר ניתוח מיד קודם שנצטנן הבשר אבל לאחר שנצטנן אין לחוש, דכתיב וישמו החלבים על החזות:

וכתב בית יוסף בשם הר"ן דנראה מפירוש רש"י דאפילו דיעבד נאסר הבשר כשנוגע בחלב חם. ומיהו משמע דבקליפה סגי והרמב"ם כתב שכל אלו אינם אלא לכתחילה נראה שהוא מפרש הטעם שמא ישכח מלשפשף היטב אבל בדיעבד בשיפשוף סגי ליה עכ"ל:

והשילטליין הוא חתיכת בשר הדומה לצניי"ה שקורין בלשון אשכנז שיל"ט או טרט"ש וההבשר דבוק למעלה בקושלי"ץ אלא שהענש שקורין הנק"א מונח בין זה הבשר שילטליין ובין הקושלי"ץ,

ואותו מראה כסף נריך לגרור יפה יפה ונקי מכל חלב שיש עליו, ובחוכו מונחין ה' גידין ג' העליונים אסורים משום חלב ושנים התחתונים אסורים משום דם, כי דין לונוויל"ל דין קושלי"ץ, כי הגידין משניהם דבוקין יחד בעוד החתיכות שלימות. והחתיכות בשר אשר נראה הלונוויל"ל יקלוף גם כן על פני כולה והגיד אשר בתוכו אסור משום חלב.

(יב) ומה שכתב רבינו יעקב ז"ל בסימן ס"ה ואחר כך מעביר בשר המתנים שקורין לונוויל"ל ואינו ראוי אלא לצלי, נ"ל שהוא נתן סימן איזה בשר שקורין לונוויל"ל וכו' שאינו טובה אלא בצלי אבל לבשל אינו טוב בטעם כמו בצלי. אבל אין לפרש שדוקא מותר לצלי ואסור לבשל דאם כן הוה קשה כמו שהקשתי לעיל גבי חלחולית המטונפת. ממה נפשך אם הוא אסור משום דם, מאי שנא משאר בשר שגם כולה דם ואפילו הכי אם הודח ונמלח מותר לבשל. ואם בשביל שהוא אסור משום חלב שהוא מונח בתוך חלב הכליות אם כן הוה קשה והלא חלב מפעפע ואמאי מותר לצלי:

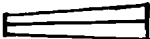
ועוד מאי בכך אם היא מונחת בחלב והלא אין נוגעת בחלב כי הקרום מפסיק בין חלב לבשרא כדגרסי' במסכת חולין צפרק הכל שוחטין אמר אמיתר משמיה דרב פפא לא ליסחף אינש כפלי עלוי בשרא דדאיב תרנא ובלעי בשרא. ומקשה שם אי הכי כי תריצי נמי דאיבא תרנא ובלעי בשרא ומתקן קרמא מפסיק מתחאי וכו'.

ופירש רש"י לא ליסחוף איניש כפלי כל הכסלים שחלב הכליות דבוק שם לא יהא כופה אותם על גבי בשר אחר שהחלב על הבשר מתחמם וזו על הבשר. כי תריצה נמי, פירש רש"י כמו שהן מונחין על הדף פיר' בשר הלונוויל"ל למטה והחלב למעלה הא בלעי כפלי גופא מחלב הדבוק בהן עכ"ל רש"י.

אם כן משמע אף על פי שהיא מונחת בתוך החלב אינו אסור משום חלב כי הקרום מפסיק ביניהם, וגם אין לפרש משום שהוא חלק ומראהו כמראה כסף שקורין זילב"ר ווי"ש כמו שפירשתי דהא מראה

ותקלף השילטלייץ למטה ולמעלה והגיד אשר למעלה בתוך השיל"ט *הוא אסור משום דס: [לג.]

ועל השילטלייץ מונח בשר קטן שקורין אותו תחיכת גניב"ה ובלשון אשכנז קורין אותו פעלסטריי"ל וזריך אותו תחיכת בשר קטן לקלוף בצד העליון משום שעליו הולך גיד הנשה עד תחיכת בשר שקורין קלי"ץ לכן זריך לקלוף בצד העליון וצד התחתון הוא מראה כסף וזריך לגרור אותו יפה ונקי:

ואלל השילטלייץ מונח בשר שקורין כאן בק"ק קראקא קלי"ץ ובלשון אשכנז קורין אותו פלאקיי"ץ לפי שבצד אחד הוא רחב וצד השני הוא מד כזה :

ובאמצעי של זה הצד יש שם גיד והולך על פני כולה והוא אסור משום גיד הנשה כמו שפירשתי למעלה שהגיד הנשה הולך על השיל"ט והולך לקלי"ץ וכשהתחיות מחוצרים דהיינו השיל"ט והקלי"ץ.

ותחיכת האליה יש שם חלב צינייהם, וזריך לגרר אותו יפה ונקי וכן בכל מקום שיש ריוח בין הדביקים זריך לנקר אותו חלב:

תחיכת האליה תקלף אל פני כולה, ובאותו תחיכה יש שם ה' גידין ג' העליונות אסורים משום חלב דהיינו משום גיד הנשה וז' של מטה נגד השיל"ט אסורים משום דס. ואנו נוהגין לתמוך כל הגידין הנראים באותו מקום משום הרואה. ומן האליה עד העצם שקורין הנק"א שם מונח הלוננווי"ל הטריפה ומתחיל תחת העצם סוף חוט השדרה ונכנס עד תוך האליה, והלוננווי"ל אסור משום שמונה בתוך תרבא דקליבוסתא כי שם תרבא דקליבוסתא:

כדגרסי' במסכת חולין בפרק גיד הנשה אמר רב יודא אמר שמואל האי תרבא דקליבוסתא אסור וענוש כרת וזה חלב שעל הכסלים. ופי' רש"י תרבא דקליבוסתא עצם קטן הוא ומונח על עצם שקורין הנקא ומחוצר לחוליות האליה מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המותן שקורין לוננווי"ל:

קשה לי על רש"י שפירש ומחוצר לחוליות האליה משמע דהאי תרבא דקליבוסתא הוא חלב האליה, ומתוך הגמרא משמע שהוא חלב שעל הכסלים כמו שאמר שמואל וזה חלב שעל הכסלים, ונ"ל לפי שחלב הכליות וחלב האליה דבוקים זה בזה ועל שם שיונקים זה מזה קרי ליה חלב שעל הכסלים ולעולם האי תרבא

דקליבוסתא היא חלב האליה, וכן כתב בית יוסף בשם הר"ץ שמה שאמרו וזהו חלב על הכסלים לאו למימרא שיהיה זה עיקר חלב שעל הכסלים אלא לומר שאף זה מחלב הכסלים ע"כ:

ומה שפירש רש"י עצם קטן ומונח על עצם שקורין הנק"א, גראה לי שהוא אותו עצם כשפירדין הקושלי"ץ מן הללעות הקטנות ומוחכין אותו עצם לשנים המחצר הירכים, ונשאר ההג"קא דבוקה בקושלי"ץ, והחצי השני מן העצם נשאר דבוקה בללעות קטנות, אותו עצם הנשאר בללעות הקטנות הוא עצם דקליבוסתא ועליו יש חלב והוא מונח באמצע דהיינו בין חלב הכסלים ובין חלב האליה ולפי שיונק משניהם אותו חלב שעליו לכן נקרא חלב האליה או חלב הכסלים.

והרמב"ם כתב חלב שבעיקרי הירכות מבפנים חייבים עליו כרת והוא חלב שעל הכסלים. ורב אלפס פירש תרבא דקליבוסתא היכא דלייפן אטמהתא, ופי' בית יוסף אותו עצם המחבר באטמות ע"כ. — ונ"ל שהוא אותו עצם שפירדיים מן העצם הנק"א כמו שפירשתי — והן חלב שעל הכסלים ולפיכך נקרא מי שרגלו אחת גבוה מן חבירתה כסול דתנן הכסול והשחול.

כתב המרדכי וזה לשונו כתב בספר יראים סמוך לזנב יש שומן האליה ועליה יש חלב דקליבוסתא שפרשתי למעלה שחייב כרת ואותו חלב ושומן האליה דבוקים זה בזה ואין ביניהם אלא גיד אחד ולכן כעין קרום ומראהו כמראה שומן ומה שעל אותו הגיד שהוא כעין קרום לבן אסור בכרת. ומה שתחתיו מותר מטעם חלב שהבשר חופהו וזריך לגרור אותו גיד יפה ובשביל שהוא לבן טועין בו בני אדם ואינן יודעין להפריש בין חלב לשומן. וראיתי כמה בני אדם מנקרים הבשר נכשלין בו לכן נתתי לב להזהיר ולהבדיל בין טמא לטהור עכ"ל.

כתב רבינו בחיי בפרשת ויקרא, חלבו האליה *תמימה, חלב בלשון הקודש הוא [לג:] השומן הנפרד מן הבשר הוא נקלף ממנו כי השומן המתערב עם הבשר ואינו נפרד ממנו ההוא יקרא שומן כענין שכתוב וישמן ישורן. שמנת עבית. וכמו חלב ודשן תשבע גפשי: וכן אמרו רז"ל על השומן הזה שהוא נפרד

מעטה אליה דחולין תתסר אמר קרא כל חלב שור וכבש ועז דבר השוה בשלשתן כלומר וחלב האליה אינו קרב אלא בכבש בלבד וכו' ופירש רש"י בפרק כל הבשר כל חלב שור וכבש ועז לא אסרו תורה אלא הנוהג בכולם. ואליה אינה נוהגת לא בשור ולא בעז:

אם כן קשה לפי שפירשתי שתרבא דקליבוסתא הוא חלב האליה וענוש כרת וכאן אמר שחלב האליה מותר. וי"ל לפי פירוש רבינו בחיי אתי שפירש האליה היא שומן האליה ופירושו חלבו האליה כאלו אמר חלבו ואליה וכו', אבל מ"מ קשה מאי שאמר רבי יעקב חלב האליה הוה ליה למימר שומן האליה לכן יש לפרש כמו שפירש הרמב"ם וזה לשונו האליה מותרת באכילה לא נקראים חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שאתה אומר חלב הארץ. וחלב כליות חיטה שהם טובים, ולכך נאמר בתרומת מעשר בהרימכם את חלבו ממנו עכ"ל בית יוסף.

וכתב עוד, כתב מהר"י בן חביב ז"ל חלב האליה מותר ואפשר שיטעה בזה האיש ההמוני ויחשוב שהחלב שבאליה לצד פנים מותר ורחמנא ליצלן מהאי דעתא כי אין הכוונה אלא על האליה עצמה והוצרך לומר כן לפי שהיא קריבה על גבי המזבח וזה מבואר בדברי הרי"ף בפר' ג"ה ובדברי הרמב"ם. ואמרינן בסוף פ' כל הבשר חלב האליה איקרי חלב סתמא לא איקרי ע"כ:

ותחת חמיכות האליה יש קימן אחיה צהמה טהורה כדגרסינן במסכת חולין צ"פ אלו טריפות רצ חסדא היה מהלך צמדצר ומלא צהמה שפיה גמוס ופרקותיה מחוכות, פירש רש"י גמוס חמון ולשון המשנה הוא גוממתו עם השופי. דרוק צנצרה אס מהלך שמי וערצ צידוע שהיא טהורה ואס לאו צידוע שהיא טמאה וכו', והיכא צדיק אמר אביי *ואיחיימא [לד.] רצ חסדא צנפני העוקן, פירש רש"י תחת עלס האליה שקורין הנק"א יש צנר כשקורעין אותו נקרע שמי ויש שנקרע ערב. נראה לי כשהצהמה מחוכרת יחד והיינו כשמונת חמיכות האליה על השילטלליין צלותו מקום יש שמי וערב:

מן הבשר בפרק אלו טריפות תותב קרום ונקלף וקראו בשם זה על שם שהוא לבוש שהבשר מתלבש בו כשמלה והוא קרום והוא נוח להקלף. הא למדת שאין שניהם שוים לא בשמם ולא בטבע, לא בשמם שהשומן הנפרד והנקלף מן הבשר נקרא חלב, ושאינו נפרד ומתערב עם הבשר נקרא שומן, ולא בטבעם כי השומן הנפרד קר ולח ויש לו גסות ועובי קשה להתבשל באיצטומכא, והשומן המחובר בבשר הוא חם ולח:

ומעטה יש לשאול כיון שהשומן הנפרד נקרא חלב בלשון הקודש איך יאמר הכתוב חלבו האליה תמימה כי בוודאי אין באליה כלל חלב כי כולה שומן מחובר שם ואינו נפרד ממנה. ואם תאמר כי פירושו חלבו האליה שומנו מה נאמר כל חלב וכל דם לא תאכלו כי בוודאי אם השומן נקרא חלב יש לנו לאסור כל השומן שבבהמות ואין לאכול כי אם הבשר האדום לבדו:

ולפיכך יש לפרש חלבו האליה תמימה שאין הכוונה בו על השומן אלא על החלב. ואם תאמר מה חלב יש באליה כך פירוש הכתוב חלבו האליה חלבו עם האליה לומר שיקרוב ממנו חלבו באליה תמימה והכוונה כי כאשר יסיר האליה תמימה עם העצה יוסר עמה חלב רב שהוא מחובר בה בצד הפנימי:

וכן פירש הגאון רבינו סעדיה ז"ל כי פירוש חלבו האליה כאילו אמר חלבו והאליה כענין שכתוב אדם שת אנוש ששיעורו ושת ואנוש. וכן לעולה למנחה שיעורו ולמנחה. כי אין העולה מנחה. וכן אין לומר כי אדם הוא שת הוא אנוש וכן בכאן אין לומר כי האליה הוא החלב עכ"ל:

אם כן שמענו שהשומן אינו נפרד אצל החלב נפרד לכן נריך להסיר החלב יפה ונקי מן הגיד הלזן הדומה לשומן, שהוא הקרום המפסיק בין חלב לשומן.

כתב רבינו יעקב ב"ד בסימן ס"ד חלב האליה מותר ע"כ, ופי' בית יוסף וזה לשונו חלב האליה מותר מבואר בפרק קמא דכריתות ובפרק כל הבשר דקאמר אלא

(יג) ואחר כך נוטל העצם האמצעי שפוסק הזכרות מקצתו, ונוקר החלב ומיני החוטין ממנו וחותרך בסכין גדול הקצה השני שהוא סמוך לעצם של שוק שפסק ממנו ונמצא אותו עצם אמצעי מחותרך משני צדדין ואף אותו עצם שהוא סמוך חותרך בסכין גדול אותו המקום הסמוך לעצם זה שהזכרנו ומפשפש אחר חוטין קטנים וחתיכות קטנות של חלב ששם :
(יד) ונוטל הסכין וחותרך באליה ומוציא ממנה חוט שמתחלק לשנים וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותיו מאותן פנים המכישין על ירכי

(יג) ודיינן אותו עלם הרחב הדבוק בחתיכות בחתיכות האליה וצריך לנקר יפה ונקי מכל חלב ומבשר שעליו :

(יד) נראה לי מה שאמר ומוציא ממנה חוט המתחלק לשנים שהוא אסור משום חלב לפי שצא מן חוט השדרה וכשם שצחוט השדרה טריפה משום שיונק מן חלב הכליות הכי נמי האליה צריך לנקר כי מן חוט השדרה יונק האליה כלאשר אבאר לקמן בעו"ה בהלכות גיד הנשה :

ונוטל הסכין וחותרך באליה וכו' כתב בית יוסף הטעם משום דאמרינן דחוטין שבעוקץ אסורין היינו חוטי הזנב והם אסורים מפני שיונקים מחלב הכליות כמו שפירשתי לעיל. ומטעם זה כתב שנוטל הסכין וגורר מאותן הפנים גופן חומרים והם מקומות גבוהים קצת עד שישתוה אותן מקומות עם מקומות השפלים ולא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית :

ומה שאמר וחותרך הזכרות והנקבות ומשליכו והבשר שבצדדים מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין וחלב שבו, ומן אותו חנותא שקורין ונדול"א אפשר דלאו משום איסור קאמר אלא מפני שאינו ראוי לאכילה אלא מדכתב בחר הכי והבשר שבצדדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין וחלב שבו משמע דמשום חשש שהם יונקים מחלב הסמוך להם או שקשורים הם משרשי חלב קא אסר להו עכ"ל :

ומטעם זה נוהגין לחתך מן היד אותו מראה כסף המונח במקום אלל הזכרות והנקבות, ונ"ל זהו שאמר ה"ד ומן אותו חנותא שקורין ינדו"לא, ובבית יוסף כתב איני יודע מהו חנותא או ינדו"לה :

צע"ך בראטי"ן זהו אותה חתיכה הדבוקה בחתיכת האליה וקורין לעך בראטי"ן על שם שקשה הוא לפי שהנהמה שוכנת עליו וגם יש בו מראה כסף שהוא גם כן קשה.

וצריך להקליף על פני כולה עד לזנב הכסף ולזנב הכסף צריך לנקר יפה ונקי מחלב שבו :

ובצע"ך בראטי"ן יש ג' גידין האסורים משום גיד הנשה, ב' עומדים אלל המראה כסף לפעמים מחלקים לשני גידין ולפעמים לשלשה ואותו השלישי הוא גיד קצר ועומד גם כן אלל המראה כסף. ועל אילו השנים צריך לחטט אחריהם כי אסורים משום שומן גיד הנשה וכן הגיד הקצר השלישי :

ומפני שזה הגיד הקצר צא מן אלו שנים לא נחשב צמנין נ"א גידין כי אם אלו השנים :

ותחת אלו הגידין המונחים אלל הצע"ך בראטי"ן יש עוד שני גידין ואסורים משום דם והם באים מגיד החיון ולכן אין צריכין לחטט אחריהם :

והגיד השלישי האסור משום חלב גיד הנשה הוא מונח למטה מאלו הגידין וקורין אותו בלשון אשכנז צע"ך אד"ר וזה הגיד לא תוכל למצוא אלא בקושי כי מראהו לבן ומונח במקום לבן בתוך חוט לבן הקשה ההולך לתוך הבשר הלבן ומראיתו מן זה הבשר הלבן כמו חתיכות עגול שקורין קייליכטי"ג ברעטי"ל, וצריך לחטט אחר הגיד שקורין לע"ך אד"ר משום שהוא אסור *משום גיד הנשה :

[לד:]

ואלל הצע"ך אד"ר מונחים שם שני גידין אסורים משום גיד הנשה והם נראים לעינים, וזין בשר הצע"ך בראטי"ן וכן [ובזין] הקייליכטי"ג ברעטי"ל יש שם חלב צריך לנקר אותו יפה ונקי :

חתיכת בשר עגולי שקורין קייליכטי"ג ברעטי"ל תקליף גדיו ולמעלה בחודו, ושם מונחין

אמר רב יודא היכא דפרעי טבחי הוי גלויה במקום חתך הירך כשנחתכת ונפרשת מן האליה הוי ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קוליות כך שמעתי עכ"ל רש"י. וכתבו התוספות שני גידין הן כאן פירש בקונטרס דקרו ליה פנימי משום דמובלע הרבה עד סמוך לעצם. וחיצון משום דסמוך לבשר ואינו מובלע כל כך ובריש פירקין פירש בעניין אחר עכ"ל. — א"ל לפי פירושו הוא קשה רש"י על רש"י:

וכתב בית יוסף בדף כ"ד בשם הרשב"א אקלודי מקליד לאו למימר דמה שמקליד בבשר שהוא אסור מדאורייתא דהא אמר שמואל לא אסרה תורה אלא שעל הכף אלא הכא משום דקא קרא ליה שמואל לגיד האסור פנימי הסמוך לעצם קא מקשה ליה לומר דאין זה הפנימי שנאסר מה שעל הכף ממנו אלא הסמוך לבשר דההיא הוא דקרי ליה תנא דברייתא פנימי דאלמא הסמוך לבשר הוא שאסרה תורה מה שיש ממנו על הכף ומהדר ליה דמשום דאקליד בהו קרי ליה לפנימי הסמוך לעצם פנימי סמוך לבשר. ומתוך דבריו נתיישב לי מה שכתבו התו' כאן פירוש בקונטרס דקרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה וכו' ובריש פירקין פירש בעניין אחר. ובריש פירקין קאי אמאי דאמר רב יודא אמר שמואל הפנימי חייבין עליו וכיון דעל מה שמובלע ממנו בבשר אין חייבין לא היה אפשר לו לפרש דקרי פנימי על שם שמובלע בבשר. ומהאי טעמא לא הוה אפשר ליה לפרושי דפנימי דברייתא בצד פנימי של ירך קאמר דאם כן *פנימי דקתני [לה.] לחייב עליו הוא למעוטי חיצון של צד חצוני של הבהמה דאין חייבין עליו ואם כן היכי קאמר ביה סמוך לבשר דההוא אין חייבין עליו ולפי פירוש רש"י דפנימי קרי מפני שמובלע בבשר דהשתא פנימי דקתני לאפוקי חיצון שאין מובלע בבשר דההוא חייבים עליו עכ"ל:

אבל לפי כוונתי שאני בא לבאר ההלכות ניקור כדי שבקל יוכל כל אדם ללמוד הילכות ניקור. ואע"פ שכבר פי הבית יוסף אלף נאמי לפרש איזהו גיד הפנימי

שני גידין האסורים משום גיד הנשה הרוצן עליו, הגיד הא' מונח למעלה זראשו האחד, והגיד השני מונח למטה זראשו השני זקופו, הרי לך מפורש החמיכות המונחין כלפי חוץ דהיינו זד שהנהמה שוכן עליהם ואסורים גם משום גיד הנשה הרוצן עליהם כמו שפרשתי מפני שהגיד הפנימי מונח בזמנא זכר היינו זין זכר שקורין זע"ך זראטי"ן וזין זכר שקורין קף או יד.

והגיד הפנימי מונח אלל עלם הקולי"א כדגרסינן במס' חולין זכ"ג גיד הנשה זקף ז"א אמר רב יודא אמר שמואל שני גידין הן פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו, חיצון סמוך לזכר ואין חייבין עליו ע"כ: ופירש רש"י ז"ל פנימי הסמוך לעצם הוא גיד ארוך ונתון לארכו של שופי כשפורעין את הירך ופושט בכל הירך ראש אחד מחובר זעלם האליה ומשם מתפשט לאורך השופי עד מקום חיבור הקוליות לעצם הירך, ושם הוא סמוך לעצם וחייבין עליו וכו', ועל שם שהוא זכר פנימי של ירך זד של כלפי ירך חזירתה כשהנהמה מחוברת קרי ליה פנימי. וחיצון גיד קצר הנתון לרוחב השופי זקופו מובלע זכר הסובבת את הקולי"א והוא נתון זכר חיצון של ירך עכ"ל רש"י:

ולשון של שופי כדגרסינן זכ"ג זמה המקשה ר' יודא אמר גוממו עם השופי ופרש"י שם כלומר חתכו זשה לשופי ונוטל את הגזזה מן השופי דדמי לגיד. וכן זכ"ג גיד הנשה פרש"י גוממו עם השופי החלז הגזזה ונראה על השופי. נ"ל על השופי פי' חותכין הגידין עם השומן הגיד זשה לזכר:

וכן הוא במרדכי שפירש בירך החיות שצריך לנקרן וכו' וכן השופי שעל הגיד הנשה וכו' והיינו שומן הגיד הנשה. ובדף צ"ג גרסינן גופא אמר רב יודא אמר שמואל שני גידין הן וכו' ופריך בגמרא אהא דקאמר הפנימי סמוך לעצם והתניא פנימי סמוך לבשר אמר רב אחא אמר רב כהנא אקלודי מקליד. והדר פריך אמאי דקאמר חיצון סמוך לבשר והתניא חיצון סמוך לעצם אמר רב יודא היכא דפרעי טבחי. ופירש רש"י והתניא פנימי קרי מובלע בבשר, אקלודי מקליד אותו גיד הארוך חוזר ונכנס בבשר והתם קרי ליה סמוך לבשר אקלודי לשון מפתח הנכנס בפותחת, והתניא דחיצון קרו ליה סמוך לעצם דמשמע גלוי הוא ואינו מובלע בבשר.

הבהמה, ואח"כ נוטל הסכין וגורר מאותן פנים גופן חומרים שקורין בערבי עק"ר מן העצמות וגורר יפה עד שישתוה מקום גבהות החומרים עם השפלות שעליהם ולא ישתיר לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית אלא גוררין יפה. [וחותך הזכרות והנקבות ומשליכו והבשר שבצדדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין וחלב שבו ומן אותו חנותא שקורין ונדול"א]:

לצער הירך דע"ן דיר"ך בראטי"ן. ולכך קורא לגיד פנימי שיהא על שם שמונה פנימי בין היד ובין לע"ך בראטי"ן ממש בצמנע ואלל הענש הקוליא המונח גם בצמנע הצער. ואין לומר פנימי של ירך שכלפי ירך חצירתה שיהא הגיד מונח בין רגל לרגל, וחילון אותו נד שהצדמה שוכב עליה דהיינו כלפי חוץ, זה אינו שהרי הגיד מונח סמוך לענש הקוליא וענש הקוליא הוא בצמנע הירך. וגם אין הלשון פנימי משמע כך אלא על הדבר המונח בצמנע, ועוד אם אימא דחילון משמע אותו נד שהצדמה שוכב עליה, ושם הוא גיד החילון זה אינו כי אין שם שום גידין כידוע לי וגם לשאר מנקרים:

ומה שפירש רש"י על גיד החילון והוא נתון בצד החילון של ירך ר"ל על שם שהגיד החילון מונח על היד בצד חילון ממש בין הצער לעור ואין עליו שום בשר, כי אם אותה חתיכה בשר ארוכה שקורין חתיכת גניבה, וגם זה הצער אינו מכסה את כל הגיד כי אם מעט מן הגיד החילון ומונח בין רגל לרגל. ומה שפירש רש"י וחילון גיד קצר הגמון לרוחב השופי בקופו מובלע בקפ וכו' היינו הכף היא היד וזה הגיד הולך בחתמת הכף ואותו הגיד קורין בל"א היר"ש אד"ר כמו שאבאר בעו"ה:

אם כן לפי מה שפירשתי לא קשה רש"י על רש"י לפי מה שהקשו התוס'. דקרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה עד סמוך לענש לפי מה שפרשתי והלא גם כן לעיל פרש"י שהוא סמוך לענש ומונח בין היד ובין הנע"ך ברא"טון והיינו מובלע בצער הרבה:

[לה:] ולפי מה שפרשתי דהנחת הגיד החילון מונח *על הצער בחוץ בין רגל לרגל ומובלע בחתמת היד בגיד שקורין היר"ש אד"ר אי"כ אינו מובלע כ"כ כי אם מעט בצער. וכאן פירש רש"י נמי והתניא דחילון קרי סמוך לענש דמשמע גלוי הוא ואינו מובלע בצער: ומה שפירש רש"י על גיד חילון סמוך לענש, ולעיל פי' על גיד הפנימי שהוא סמוך לענש. י"ל כאן מיירי כמו שפירש רש"י היכא דפרעי טבחי הוי גלוי במקום

ואיזהו גיד החילון, ומאיזה מקום מתחילין ולהיכן מתפשטין:

וכן כוונת רש"י שהוא נתון סימן איזהו פנימי ואיזהו חילון ועד היכן מתפשטים ולפי כוונתו באחי לפרש. וי"ל מה שכתבו התוספות כאן פי' בקונטרס דקרי ליה פנימי משום דמובלע הרבה וכו' והיינו מובלע בצער. וצריך פירקין פירש בענין אחר והיינו פנימי הסמוך לענש:

וי"ל לכך פירש רש"י פנימי הסמוך לענש מפני שהוא נתון סימן איזהו פנימי, הוא הגיד הסמוך לענש ומתחיל מן האליה כמו שפירש ומחוצר בענש האליה ומשם נחפשט לאורך השופי וכו':

ומה שפירש ועל שם שהוא בצד פנימי של ירך נד שכלפי ירך חצירתה. ר"ל על שם שהגיד הפנימי מונח בצמנע הירכים היינו בין חתיכת בשר שקורין יד או כ"ף ובין חתיכת בשר שקורין לע"ך בראטי"ן, ובחתיכת יד הוא מונח בצד פנימי ר"ל בין רגל לרגל.

וחתיכת בשר שקורין לע"ך בראטי"ן הוא מונח בצד חוץ היינו אותו נד שהצדמה שוכב עליה, וזהו שפרש"י כשהצדמה מחוצרת מה בכך אם מחוצרת או לא אלא לפרש לפי שמונח בצמנע הירך, ולכך פירש כלפי ירך חצירתה מפני שהגיד מקובצת בשני חתיכות בשר, דהיינו בחתיכת יד ובחתיכת לע"ך בראטי"ן המונחין זה כנגד זה והגיד מונח בין אלו השנים, קרי ליה ירך חצירתה ר"ל לאלו שתי חתיכות קורין ירך וירך מלשון שים נא ירך חמת ירכי, שאין לפרש חמת ענש שהרי הצער מקובצ הענש אלא חמת בשר הענש.

אם כן שמענין שהבשר נקרא ירך וכדתנן בפ' גיד הנשה ירך שנחשבל זה גיד הנשה אם יש זה צמותן טעם הרי זו אסורה, כיצד משערין אותה בצער בלפת, ופי' רש"י בצער בלפת רואין כאלו הירך לפחות והגיד בשר וכו'. אצל אין לפרש הירך לפחות הוא הענש, דאם כן היכא משערין והלא לענש אין טעם כמו שפירש רש"י בפרק גיד הנשה דאין בגדין ועלמות טעם, אלא הירך הוא הצער וכן קורין בלשון אשכנז

וזה לשונו עד היכן חוט השדרה אמר רב יודא אמר שמואל עד זין הפרישות, ופרש"י שם עד זין הפרישות עד מקום שהוא מפרש ומחפז פזולים, כנגד הירכים הוא מחמיל להחפז ויזא ראש אחד לירך זו ואחד לזו והאמצעי יורד לזנב, ולמטה מאותן הפזולין כנגד שתי אצבעות הוא חוזר ומחפז עוד לג', ולמטה מהם עוד מחפז, וכן בהרבה מקומות עד סופו וכו', וזה הגיד הפנימי שהוא מחפז לכמה פזולין ומחפזט בכל הירך והולך בכל הירך עד הארכובה החמונה, ומהם אין צריך להאריך כי הם נראים לעינים:

וגיד החיצון מחמיל מן חלב הכליות ומן הכליות עצמן והולך על פני הבשר בחוץ עד הכף שקורין יד ומוזלע בבשר היד בתחמתו לרוחב השופי ומן היד הוא מחפז לכמה פזולים ומשם מחפזט והולך לארכו לתחיות בשר שקורין קנא כ"י"ן בלשון אשכנז או ביי"טש. ולרחבו מוזלע לתחיות בשר שקורין זע"ך בראט"ין והיינו אותן שני גידין האסורים משום דם כאשר פרשתי, וגם שם הולך לתחיות בשר שקורין קנ"י ר"פ. וכאן בק"ק קראקא קורין אותו קטשק"א כאשר אבאר בעו"ה:

והגיד הפנימי צריך לחטט אחריו בכל מקום שהוא *הולך ומייבין עליו ובגיד החיצון אין צריך לחטט אחריו ואין חייבים עליו. אבל לנו נוהגין לחטט אחר שניהם:

וכן הוא בי"ד בסי' ס"ה ושני גידין הן בירך אחד פנימי סמוך לעצם והשני חיצון סמוך לבשר ושניהם אסורין וצריך לחטט אחר שניהם אלא שהפנימי אסור מן התורה והוא הפושט בכל הירך והחיצון אסור מדבריהם וקנוקנות שבשניהם אסורים מדבריהם לפיכך צריך לחטט אחריהם בכל מקום שהם ושמןם אסור לפי שישראל קדושים הם ונהגו בו איסור. וגופו של גיד אינו אלא כעץ בעלמא שאין בו טעם ואעפ"כ אסרתו תורה. אבל הקנוקנות והשומן שבהן יש בהן טעם לפיכך אסורין תערובתן בפליטתן, ויש אסורין אותו בהנאה והרמב"ם התירו וכן הסכים האשיר"י ע"כ:

ולפי שאסורים הם מדבריהם צריך לחטט אחריהם לפי שכל מה שמקנו חכמים חמור מן התורה. שדברי תורה יש בהם עשה ולא תעשה, ודברי סופרים העובר עליהם חייב מיתה, וכן כתב המרדכי וכן הוא בשערי דורא דף מ"ד.

חמך הירך כשנחמכת ונפרשת מן האליה הוי ראש אוחו גיד מחובר לבוקא של קוליא עכ"ל:

ובוקא הוא בוקא דאטמא ואוחו עמם של בוקא היינו ראש של הקוליא מונח בצד חוץ בין רגל לרגל, כי אם אותה תחית בשר שקורין גני"צה שטי"ק מונח עליו וכשפורעין הטבח הוי גלוי. אבל עמם הקוליא המסובב בבשר הוא מונח באמצע הירך ושם הוא מונח גיד הפנימי, לכך פרש"י לעיל על שם שהוא פנימי דמשמע ואינו גלוי כנ"ל:

ומה שפירש רש"י במסכת פסחים בפ' כיצד זולין דף פ"ד על ב' גידין חלון ופנימי, וזה לשונו שני גידין הן בירך פנימי הסמוך לעצם זה גיד הגדול המוחח על פני כל אורך הירך, ופנימי קרי ליה שהוא בצד פנימי של ירך צד הרואה את הירך השנית, הסמוך לעצם עמם הקוליות החובר בבוקא דאטמא וגם אוחו עמם יזא מבוקא דאטמא ומחח אלל אוחו עמם ואסור וחייבים עליו מלקות. חיצון זה גיד קצר הניתן בסוף השופי לרחבו וחיצון קרי ליה על שם שהוא מוטל לצד חיצון של ירך צד הרואה את האויר, הסמוך לבשר המוזלע בבשר עכ"ל.

אם כן לפי פירושו משמע שהגיד הפנימי מונח בין רגל לרגל וגיד החיצון מונח בצד חוץ היינו צד שהבהמה שוכב עליה לפי מה שפירש רש"י על גיד הפנימי. ופנימי קרו ליה שהוא בצד פנימי של ירך צד הרואה את הירך השנית והיינו בין רגל לרגל. ועל החיצון פירש חיצון של ירך צד הרואה את האויר והיינו צד החוץ שהבהמה שוכבת עליה א"כ לפי מה שפרשתי הוה קשה רש"י על רש"י:

ו"ל שהוא כמו שפרשתי לעיל. ופירש צד הרואה הירך השנית ר"ל הירך השנית הוא הבשר שקורין זע"ך בראט"ין שהוא השנית לתחיות של יד כמו שפירשתי למעלה ולכן קרי ליה לגיד פנימי על שם שמונה באמצע ורואה את השני כדדים ומחפזט בהן והיינו ליד ולז"עך בראט"ין:

ומה שפירש על גיד החיצון צד הרואה את האויר ר"ל על שם שמונה בצד חוץ והיינו בין רגל לרגל על הבשר ממש כמו שפרשתי לעיל והוצרכתי לפרש כך מפני שידוע לי וגם לשאר בעלי מנאקרים שגיד הפנימי מונח באמצע הבשר והבשר סובב אוחו והגיד החיצון מונח בצד חיצון של ירך והיינו בין רגל לרגל. והגיד הפנימי מחמיל מן העצם האליה והיינו ממקום שכלה החוט השדרה והיינו מן הפרישות: כדגרסי' במסכת חולין פ' אלו טריפות דף מ"ה

עד סופו, ודוקא אחר אלו גידין צריכין לחטט אחריהם היינו אותן שהולכין בשוה לאורך היד:

והיינו דכתיב על קף הירך, ולכן צריך לחטט אחריהם אבל הגידין שיש ציד ולא הולכים לאורך היד עד סופו אינם בכלל על קף ירך ואין צריך לחטט אחריהם, ואותן הגידין הולכים למטה בחוך היד והם מותרים, ואלו הגידין האסורים לפעמים הם צאים מגיד אחד ומתחלקין אח"כ ולפעמים הם צאים משני גידין צראש הכף ומתחלקים אח"כ:

ובין כך ובין כך הם מתחלקים לשלשה גידין כמו ג' אלצעות וזורתן כלורת שי"ן כזה **ו** ואצל אלו הגידין תמצא עוד שני גידין כמו שני אלצעות, וזורתן כלורת טי"ת כזה **ט** * וזורתן של אלו התמשה גידין כלורת שני שינין אלא שהאחת עומדת כדרכה והאחת הפוכה ולכן קורין לתמיכה זו יד משום שאלו הגידין הן כלורת ד' אלצעות:

וצראש היד במקום עוביו מונח שם עוד גיד אחד ומתחלק לג' גידין כלורת **ו** וקורין אותו גיד בלשון אשכנז דוי"מין. ויהיה עם הדוי"מין כלורת היד ועל אלו הששה גידין צריך לחטט אחריהם שהם אסורים משום גיד הנשה:

ובתחמתו הכף והיינו צדד השני במקום הדק יש לו גיד אחד, ומתחלק לחוך הבשר לשנים כלורת קרן צבי וקורין אותו היר"ש אד"ר. ואצל אלו השנים תמצא עוד גיד אחד קטן ומתחלק גם לשנים וקורין אותו געפלי"ך בלשון אשכנז. ואע"פ שאלו הגידין דהיינו היר"ש אד"ר וגעפלי"ך צאיין מגיד החילון אפילו הכי צריך לחטט אחריה כמו שפרשתי למעלה שקטקנות משניהם אסורים, ואלו הגידים האסורים משום גיד החילון צפופים הם ונגעין בגידים הפנימיים לכן צריך לחטט אחריהם עד סופם עד שתמצא שנוגעים זה בזה.

הקולית זהו צוקא דאטמא. קולית פירוש קולית העצם החלל מנ' צדדים והוא מלא מוח הרבה. וכן פירש בערוך האי צוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה. פירוש צוקא דהאי אסימא של ירך שזו ממקומו. שף מלשון שפיפון עלי אורה ע"כ: וצריך לנקר אותו ועם של צוקא משום שהגיד הפנימי מונח אצלו בצאמצע:

וצראשו מונח עליו גיד החילון כמו שפרש"י צפ' גיד הנשה וזה לשונו אמר רב יודא היבא דפרעי טבחי הוי גלוי במקום חתך הירך כשנתחכת ונפרשת מן

וז"ל המרדכי בפ' גיד הנשה, השיב ר"י בר יודא לרש"י על ירכי החיות מצוה לנקרן כמו שור וכבש ועז וכל שאסור בירך בהמה אסור בירך חיה ובשוך של מטה הימנה שקורין צנקרות בלעז וכן בשופי שעל גיד הנשה ובין הפרישות שקורין הנק"א וצריך העצם של בוקא דאטמא ניקור כמו של בהמה שהגיד נכנס תחת אותו העצם ואם יש אדם שמפטפט כנגד דבר זה ראוי לנדותו ונוטה לצד מינות לפי שלא חלקו חז"ל בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקריבים אצל המזבח אבל הגיד וכל הבא מכחו כשל חיה כשל בהמה וכדתנן נוהג בבהמה ובחיה ושומנו ישראל קדושים הם ונהגו בו איסור. וראוי להחמיר בו כדאמרינן בני הזהר בשל סופרים יותר משל תורה שדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה ובדברי סופרים העובר עליהם חייב מיתה. ומה ששינוי ישראל קדושים הם נהגו בו איסור זו היא דברי סופרים וישראל קדושים הם ונהגו בו איסור וכן הלכתא והכי קיימא לן כר' מאיר דאמר מחטט אחריו כל מקום שהוא עכ"ל:

כתב הרבינו אשיר"י בשם הגה"ה מא"ז וכן צריך לנטלם שומן של גיד הנשה וכן כנפי העוקץ ובוקא דאטמא וכל הניקור כמו של בהמה לפי שהגיד ראשו נכנס תחת אותו עצם לפי שלא חלקו רבותינו ז"ל בין חיה לבהמה אלא בחלבים הקריבים על גבי מזבח וגידין האסורין משום חלב אבל גידין האסורין משום דם צריך לטול גם כן מן החיה כמו בבהמה עכ"ל:

תמיכת צמר והוא הכף שקורין גיד הנשה או היד צריך להקליף למעלה, ואח"כ תגביה במקום הדק ותקלף גם כן מתחתיו, ואח"כ תקלף גם כן אותו צמר עצמו שקורין דע"ק בלשון אד"ר שדבוקה ציד וצדד השני במקום שמונח עליו הכחלל צריך גם כן לקלף:

ודוקא צפורה צריך לקלף משום שיונק מן הכחלל ולכן אסור משום צמר בחלל. ולפי זה לא היה צריך צמר כי צמר אין שייך טעם זה אצל אנו ונהגין להקליף גם צמר במקום הנחת ההוי"ך פע"ל לק משום גזירה אטו פרה ומשום הרואה:

ואחר קליפתו תחפוש ציד אחר ו' גידים האסורים משום גיד הנשה, וצראש מתחילין והולכין בחוך הבשר

האליה היו ראש אותו גיד מחובר לבוקא של קוליא עכ"ל:

וגם נריך לחתוך הקוליא שבו הראשי ממנה שהם אסורים משום זומת הגידין:

וגם הבשר הדבוק בעצם נריך להקליף. ובמקום מראה כסף שיש בזה הבשר נריך לנקר יפה ונקי:

חתיכת בשר שקורין בלשון אשכנז קני"י רי"פ וכלן בק"ק קראקא קורין קטשק"א חקלף מבחון סביביו ובמקום שיש מראה כסף אין נריך להקליף אבל נריך אותו מראה כסף לגרור יפה ונקי, וצפנים נריך גם כן לקלוף על פני כולה. ובחון הקני"י רי"פ מונחים ו' גידים ואחד מהם אסור משום גיד החיטון ואחד משום חלב והאחרים משום דם. והאחד האסור משום גיד החיטון הוא מונח בצד הרחב שלו והיינו אלל העצם שקורין אותו קני"י רי"פ:

וכשכלה הגיד הזה דהיינו סוף של גיד החיטון יש בלדו גיד אחד ואסור משום דם ונוגעין זה בזה בשני עוקלין ויהיה לזרמן כ"ף פשוטה כזה ׀ ואלל הגיד הזה הארוך מונחין שם ג' גידין זה אלל זה ואסורין משום דם וקורין קנוקנות, ובבשר העגול מונחים שם ג' גידין זה למעלה מזה ואסורים משום דם:

ואלל אלל הגידין הג' יש שם חוט אחד לכן ומפריד בין אלל הגידין לגיד שאלליהן ואותו הגיד העומד אלל החוט הלבן הוא אסור משום דם:

וגיד האסור משום חלב תמצא בצד השני ומונח במקום מראה הכסף ולמטה מאלו השלשה גידין המונחין זה למעלה מזה והולך לאורך כל הבשר עגול. ואחר הגיד הזה נריך לחטט אחריו עד סופו. וכן דרכה לעמוד בזהמות גסות במקום העגול במקום מראה הכסף. אלל בזהמות דקות הגיד האסור משום חלב מונח בצד הרחב בחון בצד השני:

ולכן הוא אסור משום שיונק מחלב המונח אלל בוקא דאטמא והוא בא מחלב הכליות:

חתיכת שוק שקורין בלשון אשכנז לידק"א או ביי"טש ועליו יש מראה כסף בשני צדדין, כד האחד שיש מראה כסף אין נריך להקליף אלא נריך לגרור יפה ונקי וכד השני אע"פ שיש מראה כסף נריך להקליף משום שגיד הנשה רובץ עליו. ותחתוך אותו הבשר הדבוק בשוק ונריך גם כן להקליף שם.

ובאמצע של זה הבשר יש שם חתיכת בשר עגול וקורין אותו *בלשון אשכנז דא"י מיי"זל, ואותו

[לז.]

הבשר העגול נריך לפחות בזהמות דקות כל הבשר העגול ונריך להקליף בשני חודיו ומראה כסף שיש עליו נריך גם כן לנקר יפה ונקי. ותחתיו נריך ג"כ להקליף אותו בשר ולנקר מראה הכסף שיש בו:

ובשפת אותו בשר מונח שם גיד והולך לאורך אותו בשר ואסור משום גיד החיטון:

ותחת זה הבשר במקום שדבוקה לקנאכ"ץ נריך גם כן להקליף:

ולמעלה הימנה אלל ראש העצם שקורין קנאכ"ץ שם מונחין ג' גידין האסורים משום גיד הנשה אלל אלל הגידין אינם בכלל נ"א גידין מפני שהם נראים לעינים:

ואחר כך תהפוך השוק ותחתוך לחון הירך ותחתוך עד מקום שכלה העצם שקורין קנאכ"ץ ובאותו מקום יש סימן איה בכור כי שם תמצא עצם דק וארוך כמו אצבע ובו מדע אם הוא בכור. ושמעתי שאותו עצם הוא טוב לכאב השיניים:

ותקלף הבשר הכל היטב מן העצם עד פאת השנית ושם מונחים ג' גידים על הבשר האסורין משום גיד הנשה, והן הגיד הנשה עצמו והן נראין לעינים. ובאותו בשר עגול מונח גיד אחד בחון הבשר במקום קשה הנקרא בלשון אשכנז אי"ם ז"יהן ואותו גיד אסור משום גיד הנשה. וגם העצם שקורין קנאכ"ץ נריך לנקר יפה ונקי משום נגיעת גיד הנשה:

ותחתוך הראש מן העצם שקורין קנאכ"ץ משום שכל הגידין טועים ודבוקים בו וגם משום זומת הגידין. וכן כל ענמות שיש בירך תקלוף היטב מן הבשר הדבוקה בהן:

והעצם הנקרא בלשון אשכנז טעהל"ץין או טשי"ך יש בו גומא ובאותה גומא יש שם מים ואותן מים אסורים משום מיאוס, הילכך תנקה אותן המים מן הגומא וגם הבשר המכסה הגומא תחתוך כי הוא אסור משום שהוא סוף גיד הנשה והיינו הארכובה התחתונה:

יש גידין האסורין משום דם ומייבין עליהם דכתי' ונתתי פני צנפס האוכלת את הדם, ויש גידין האסורים משום חלב ומייבין עליה דכתיב כי כל אוכל חלב ונכרתה. ויש קרומים שאסורים משום דם ויש קרומים שאסורים משום חלב. לכן זיהר כל אדם שיהא זריו וזהיר בזה וידקדק אחר כל הגידין בין של חלב ובין של דם כי עונשם ידוע וגם תרפתם מרובה:

כמו שמביא הרבינו אשיר"י בהג"ה מא"ז בפ' גיד הנשה וזה לשונו בעל נפש לא יסמוך אלא על טבח הבקי ויודע בטו' הניקור ומנין החוטין האסורין בבהמה דנפקי מינה לבד הקנוקנות וחוט שתחת הלשון:

א"ז כתב ראבי"ה אפילו נמצא אחריו כזית אפילו בשנים ובשלשה מקומות מלקין אותו וגם מעבירים אותו עד שיקבל עליו דין שמים עד שיתקן עוותו על פי ת"ח. ונראה שיש להכריז עליו בבית הכנסת שני וחמישי ושני פלוני הטבח העבירוהו מאומנותו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה ויהיה חודש ימים שלא יעסוק באומנתו ולאחר חודש ימים יבא אצלו ת"ח שבעירו או בעיר הסמוך לעירו ויאמר כך וכך עשיתי וחסאתי ותוהא אני על הראשונות ויתנו לו הדין לפי ראות עיניהם ואחר כך יכריזו בבית הכנסת פלוני טבח שהעבירוהו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה כבר תוהא ונתחרט על מעשה הרע הזה וקבל עליו מה שצוה ת"ח ומכאן והלאה החזירוהו לאומנותו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבתחילה וקודם שישמעו הכרזה זו בבית הכנסת אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר ואם נמצא אחריו כזית מלקין אותו ברבים בבית הכנסת ולאחר המלקות יאמר בעצמו בקול רם אני פלוני לקיתי מפני שנמצא אחרי כזית חלב והכל כמו שכתבנו עכ"ל הגה"ה:

וכן כתב רבינו יעקב בי"ד בסימן ס"ד טבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין אבל אם נמצא אחריו חלב אם כשעורה מעבירין אותו ואם נמצא אחריו כזית ואפילו בהרבה מקומות מכין אותו מכות מרדות ומעבירין אותו מפני שהטבחים נאמנים על החלב עכ"ל:

אם כן איז לאוחו עון ואיז לאוחו חרפה ולבושה. [לד:] *לכן יזהר כל אדם המנקר שיהא ירא שמים וזרז ויעשה זה המלאכה צלמונה וציראח שמים כי הריוח מעט והחרפה וההפסד מרובה:

וגידין האסורים משום חלב הם חמשים ואחת, וסימן שלהן מסרו חכמים מן התורה אל תאכלו ממנו נ"א כמנין נ"א. וגידין האסורים משום דם אינן כולל

נ"א גידין כי אין לריכין לחטט אחריהן. ואע"ג שיש עוד גידין האסורים משום חלב כגון גידין דחומי מתנים וכגון צשוק שקורין ציי"ט"ש, אבל אלו הגידין הן נראין לעינים, אבל הנ"א גידין הם בחוץ הצער ולא נראים לעינים. על אלו מסרו סימן:

ואלו הן הגידין האסורין משום חלב ומשום גיד הנשה ולריכין לחטט אחריהן, ואלו הן:

בקושל"ץ הן שלש גידין העליונים האסורים משום חלב:

ובברעט"יל שחתת ההו"ך פעל"ק או חחת הכחל יש שם גיד אחד מחפזל לשלשה גידין:

בלונבי"ל יש שם ד' גידין, ג' העליונים האסורין משום חלב, ונראשו יש עוד גיד אחד ואסור משום חלב:

בקלי"ן יש גיד אחד ארוך ואסור משום חלב גיד הנשה:

בתתיכת האליה יש שם ג' גידין העליונים האסורים משום חלב גיד הנשה:

בצע"ך בראטי"ן יש שם שלשה גידין האסורים משום גיד הנשה והיינו שנים אלל המראה כסף, והשלישי הוא הצע"ך אד"ר שהוא אסור משום גיד הנשה:

בקיליכטיג ברעטי"ל יש ג' גידין האסורים משום גיד הנשה:

בכף או ביד יש שם ו' גידין האסורים משום גיד הנשה והיינו למעלה יש שם ג' גידין כנורה ש"ן ואלל השי"ן יש עוד שני גידין, וגיד שקורין דוימי"ן:

הקנ"י ריפ"ל או בקטשק"א יש גיד א' האסור משום חלב והיינו אותו המונח צלד השניח במקום עגול צנהמות גקות, וצדקות צלד השניח:

ובקנאכ"ין או בציי"ט"ש יש גיד אחד במקום עגול ואסור משום גיד הנשה סך הכל הם כ"ה. וכן צריך השני גם כן כ"ה סך הכל חמשים. ונגיד שיש צאליה ענמו ההולך פני האליה האסור משום חלב לפי סברת המרדכי והצית יוסף יהיה ס"ה אחת וחמשים, וסימן אל תאכלו ממנו נ"א:

כתב רבינו יעקב בי"ד בסימן ס"ד סכין שחוחכין בו חלבים אין חוחכין בו הבשר לפיכך צריך הטבח שיהיה לו סכין לחלבים וסכין לבשר וכן גרסינן במסכת חולין בפרק הכל שוחטין. אמר רב יודא הטבח צריך

כתב בית יוסף בשם הר"ן וזה לשונו בפרק קמא דחולין גבי ההיא דבסמוך, הטבח צריך שיהיה לו סכין לבשר וסכין לחלב, יש שלמדו מכאן שהמנקה בשר צריך שני סכינים אחד לחתוך בה בשר ואחד לחתוך בה חלב ואינו נראה שאם כן אין לדבר סוף שאותו של בשר כיון שהתחיל לחתוך בה במקום החלב אסור מיד אלא וודאי לא צריך והכא שאני שהוא חותך חלב גמור סמוך לשחיטה שהוא חם. אבל נהגו שהמנקה נותן בגד על ירכו וכל שעה שנוגע בחלב מקנחו בבגד עכ"ל:

* * * *

ואלו המעשים שבאו לידי:

מעשה צא לידי צפור שהיה לו שמי כבדות והיתה האחת היינו היחרת עומדת בסומכי היינו במקום חיומת והיתה גם כן גדולה כמו האחרת והטריף מהר"ר משה איסרליס:

עוד מעשה צא לידי צפרה שהיה לה צ' מרות ולכל אחד ואחד היה כים צפני ענמה והיתה דבוקה ביחד, ולקמתי סכין וחמך לאחת מהן ולא מרירות מהאחת והשנית נשאר שלם, והטריף מהר"ר משה איסרליס:

עוד מעשה צא לידי כבש שהיה לה שני טחלים והיתה האחת דהיינו היחרת עומדת בסומכי, והטריף מהר"ר משה איסרליס וטעמה לפי שכל יתר כנטול, ופירושו אם ניטל היחרת הוא נקב אם כן הוה נקב בסומכי וטריפה, ואע"ג שיש מפרשים שפירשו כל יתר כנטול דמי ופירושו כלינו ואינו ולפי זה היה כשר, והלא כשנטלה הטחול כולה הוה כשר, עיין צ"ד סימן מ"ג וכן פסק בית יוסף והרא"ש, אבל לפי סגרת הרשב"א טריפה וכן מלא כשצובה אחת שצא גם כן מעשה צפני מהר"ר אליעזר מצדי"ן והטריפוהו:

עוד מעשה צא לידי צפרה שהיתה לה צ' לצבות האחת הייתה עומדת כראוי והאחרת על גבה והיתה גדולה יותר מהראשונה, ותחמתי לשנים והיתה צמוכה כמו דס נקרה וגם כן צעות מליאות מוגלת והטריפוהו, והראייתו לר' שלמה קליפאר"ה הרופא מומחה מקראקא ואמר לי שצדין הטריפוהו:

עוד מעשה צא לידי צאווזה שהיה לה שמי וושטות ולמעלה היו מחוברות ביחד וכן למטה היו גם כן מחוברות ביחד וצאמנע היה נחלק לשנים והראייתו למהר"ר משה איסרליס והטריף:

שיהא לו סכין אחד ששוחט בה וא' שמחתך בה בשר ואחד שמחתך בה חלבים, ומקשה שם ולתקן ליה חדא וליחתך בשר והדר ליחתך בה חלבים, ומשני גזירה שמא יחתוך חלבים ואחר כך בשר, השתא נמי מיחלף ליה, כיון שהצריכוהו תרי אית ליה היכרא. ופירוש רש"י אחת ששוחט בה ולא יחתוך בה דבר אחר שלא תפגום ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה, חלבים לימכור בשוק עכ"ל:

כתב האשיר"י והאידנא לא נהיגו טבחי למעבד תרי סכינין, צריך להדיח ולשפסף הבשר יפה ואפילו לצלי שלא ישאר לחלוחית החלב דבוק בו. ומביא עוד הגה"ה בשם מרדכי מכאן משמע דמי שמנקה הבשר צריך שתי סכינין. ורבנו אב"ן כתב שמנקה הבשר במקום החלב כגון במקום הכליות ינקר בסכין של חלב ובשאר מקומות כגון בשופי — (והיינו שומן הגיד כמו שפירשתי) — ינקר בסכין אחד הכל גם החלב שבו. ונראה לי שאין צריך להקליף דהא אינו חלב אלא ישראל קדושים הם נהגו בו איסור הילכך לבליעת הסכין לא קפדינן. ומיהו רש"י פירש אחד לחלבים למכור בשוק עכ"ל:

אם כן משמע לפירוש רש"י שצריכין שני סכינים אפילו לחלב שנשופי שמוכרין בשוק:

[לח.] כתב * בעל העיטור מסתבר מנקרי הבשר אין צריכין שני סכינין שאין מחתכין חלב שאסור מן התורה אלא גורר אותו בסכין ואין בה דוחקא דסכינא בבשר, אעפ"י שבשמנונית הגיד אי אפשר שאינו חותך ומנקה, ישראל קדושים הם והחמירו בו ולא החמירו בסכין, ואפי' דמשתכח דאית ביה דוחקא דסכינא בדיעבד מותר בהדחה שהרי כל ישראל נהגו להדיח הבשר לקדירה:

וכן כתב הרשב"א נהגו מנקרי הבשר לנקר בסכין אחד לפי שלא אמרו שני סכינין אלא לחתיכות חלבים אבל בגיד ושמנוניתו אין בו שומן חלב כל כך שידבק ממנו בסכין, ומ"מ צריך אדם להיות מלמד בתוך ביתו שיהו מפשפשין הבשר יפה לצאת ידי ספיקות הללו וכן להיות מנקה הבשר מקנח תמיד בסמרטוט וכן נוהגין רוב המנקרין עכ"ל:

עוד אמרתי להם טעם אחר שהוא טריפה היכה
 שדבוקה אונא הסמוכה לאונא לאומה אנו צודקין
 באומה השמאל אס היא נמוכה מזו שבנד ימין, ופי'
 שדרכה שהאומה שבנד שמאל הסדק שלה היא למעלה
 כנגד הלז יותר משל ימין, כדפירשתי לעיל, ואס כן אס
 תחשוב לאונה הסמוכה כמו יתרת הנפרד מן האומה
 וכשתחבר היתרת לאומה הוה הסדק של ימין למעלה
 מזו של זד שמאל, וזה אינו דרכה כי לעולם הנד שמאל
 היא למעלה משל ימין אלא על כרחך האונה הסמוכה
 לאומה היא אונה צפני עזמה והוי חליף וטריפה:

עוד אמרתי להם טעם אחר כי כל אונה ואונה יש
 להם סימפון צפני עזמה והראיתי בריאה אחרת והיה
 כל אונה ואונה סימפון מפני עזמה ואחר כך תחכתי
 הריאה והיה באונה הסמוכה לאומה סימפון צפני
 עזמה והאונה הקטנה העומדת אלל האונה העליונה
 לא היה לה סימפון צפני עזמה אס כן על כרחך לא
 חשבינן לאותה אונה הקטנה צפני אונה האמצעי אלא
 כמו יתרת העומדת צדרי דאוני, ואס כן אונה
 הסמוכה לאומה הוי קטנה מן האמצעי וטרפה,
 והודה לי הגאון מהר"ר משה איסרליס
 עם כל הבודקים:

עוד מעשה בא לידי שהיתה צד ימין ד' אונות
 ובאונה העליונה היתה אונה קטנה והאונה האמצעי
 היתה גדולה יותר מהאונה הסמוכה לאומה,
 והכשיר הגאון מהר"ר משה איסרליס
 וגם כן כל הבודקים הסכימו עמו ואני
 הטרפתי. וטעמן שהיו חושבין לאונה הקטנה
 העומדת באונה העליונה שהיא נחשבת לאונה
 האמצעית והאונה התחתונה הסמוכה לאומה הקטנה
 מן האמצעי היו חושבין ליתרת העומדת צדרי דאוני
 ולכן הכשירוהו עכ"ל. וטעמי שאס איתא שחושבין
 האונה הסמוכה לאומה כמו יתרת העומדת צדרי
 דאונה אס כן הוה הגנב שינתה מקומה כי דרכה של
 הגנב לעמוד בין אונה התחתונה *לאומה כדפירשתי
 לעיל היינו שהסימפון של העינויחא ושל האומה ושל
 האונה הסמוכה לאומה באין מסימפון אחד וזורתן
 כזורת שי"ן כדפירשתי לעיל, אס כן אס תחשוב לאונה
 הסמוכה לאומה כמו יתרת הוי הגנב שינתה מקומה,
 ותחכתי הריאה אחרת לשנים והראיתי שהיו
 הסימפונות דומות זו לזו, אס כן הוי האונה הסמוכה
 לאומה קטנה מן האונה האמצעית והוי חליף
 וטריפה:

[לח:]

ותהי השלמתו היום יום ב' עשרה ימים
 לחדש אדר ראשון, שנת חמשת אלפים
 של"ז ליצירה:

ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה:

סדר הנקור

אשר חבר האלוף הר"ר יעקב סורזינה כ"צ יצ"ו
נקצרה בתוך הספר שחבר הר"ר צבי יעקב ז"ל מק"ק קראקא
בדרך ארוכה :

וכדי לזכות את הרכיס העתיק שמוט חלקי הכשר מהאחוריים מלשון
אזכנו ללשון איטליא ולשון ספרדי . כמו שעיני מעלתכם תחזנה .
למען יהיה רב התועלת לכל מקום שישראל הם מפוזרים ומפורדים .
בכל עיר ועיר עם ועם כלשוכו . ובקצת מקומות צייר וציין
גם כן צורת הגידים וחכיתם . למען
יהיה נקל להבין ולדעת
דיני הנקור על
סורש .

וכדי שיהא הספר הזה בתכלית השלימות . לא חנע חלפוד נס כן ולהוניה
הנאה רבה לעשות רפוש צורת חלקי הכשר מאחוריים כמראיתם וכתבניתם
ממש . ולהדפיסם על הספר . ועל כל הלך וסלק שם עליו א' ב' ג' ד'
וכו' כדי שיהיה קל להבין . כי כאשר ימצא כתוב א' או ב' או ג' וכיוצא
בזה . שיכוז הקורא בו ולמצוא אות חפנו ובאמת מדע הוא דבר שכבר לא
עיה לעולמים יגל יע"ב יסמח ישראל כי כל אוש ואשש אשר ילמוד הנקור בעוד
ספר זה . לא ירא להכשל און . כי השימנים והנורות
החקוקים בספר . הם כשלמן ערוך מוכן
לזכרון שלא
יעקב :

נדפס בוניציאה שנת

וישימו בשמחה לפק
על יד זואן דגארה חקיי

סדר הנקור

שימנים מנקור חלקי אחוריים של בהמה

אב אחד לכלנו שלשה אבות ארבע אבות
שנים עשר שבטים הבתים והגברים:

אב אחד לכלנו הגרונה מקורין בלא גראט ובלעז
פיטיוני ובלסון ספרדי פיכו
שלשה אבות הם השלשה חתיכות בסר מהכבליס
ובלם טרי פארלאז ד'אנארלס
ארבע אבות הכליות ק'טולין ק'טולין ק'טולין
ובלעז רומיני לומבולו לומבולו לה טארבה
ובלם רומיניס ז'כטופ לומבולוס אדארבה
יב שבטים הדך עלול חס הבהמה זכר ואם הבהמה
נקבה אייטר ברטולן פאוקן הנקא
אליה לעך בראטן ק'יילכטן ברטולן הדך בראטן
יד או כף קניא ריפול בייטש או גאול או גאול
ובלעז טאסטו לזכר ולנקבה טיטה טאבולטיה
קוניני הנקא קורא רוסטו קירבותו סראו
טונדו רוסטו רי מסילי לה מאץ לה קאנה
מקוריהרע פיסטו ובלם כרברדה לזכר
ולנקבה טיטה טאבלה קונייא הנקא לה קולה
קוריל מוריליו באויליו ט'ריליטירני
רודיליו אזוראגס פאטוריליו:

הבתים הם הקורין מקלפין:

הגברים הם הגירין מקלפין ומובאין:
יד עם עמי משפחות האסורין לנו ואלו הן החלל
שמות על גיד הנשה ועתה

סדר הנקור

ד

ועתה אבאר הבתים שהם הקורין מקלפין על כל
פרט ופרט ואחר כך אבאר הגירין מקלפין ומובאין
מכל חלק וחלק:

הקרום סעג הכבליס החופה השלשה חתיכות בסר מהס
בלם אבות ובלם טרי פארלאז רי אנארלס
מקורין וחתיכות בסר העליון מקורין כלו חסום תרבא
דנותי מתני והשנים התחתונים מקורין ערוך דהיימ
האחזעי מכל כד והתחתון מקורין העור רק מדר
אחר ולמעלה הימנה מקורין עור אחר לבנה נקרא
בלא טריפה לייק ובלעז ל'כנולו טרף ובלם סאונה
טרף וככלות השלם חתיכות בסר הכ' מס ים חלב
הנקרא תרבא דנותי מתני ותחת התרבא ים שומן
מקורו אחר רק מאד מפרד בין החלב ובין השומן
והקרום הדך הוא מקורין אונות:

הקורין טארבע אבות

הכליות בלעז רומיני ובלם רומיניס מקורין
מעליהם הקרום העליון והקרום התחתון
הקוטילין בלעז לומבולו ובלם ז'כטופ מקלפין
עד מראה הכסף ומראה הכסף עשמו מבררין היטב
עד סיהיה נקי מכל חלב טעלז:

האיוולין בלעז לומבולו ובלם לומבולוס
מקלפין נכס עד מראה הכסף ומבררין את מראה הכסף
היטב:

ההיילטולין 6 7 8

סדר הנקור

ההיילטולין בלעז טארבה ובלם אדארבה מקלפין
למעלה ולמטה ועל זה הטולטולין מוכח חתיכות בסר
מקורין בלא ט' וס' לוי ובלעז פייאטרה ובלם
אין פלאסטרו מקלפין נכס בבר העליות:

הקרום ס'כ שבטים

ההך עלול חס הבהמה זכר ואם נקבה אייטר
ובלעז חס הבהמה זכר טאסטו ובלם כרברדה
ואם נקבה בלעז ובלם טיטה מקורין הקרום העב
טעלזי אמשם הכחל פהא בלסון לעז ובלם טיטה
קורעין אונות נכס שתי וערב ומטיחין אונות בכותל חס
עבהמה זכר או אסור בקרום עב זה רק גזרה אטו
פרה

הברטולן בלעז טאבולטיה ובלם טאבלה
מקלפין למעלה בראשו כמו שתי אכבנות וזהו במקום
מראהו לכן טעם נוגעת החלב
הפאוקן בלעז קוניני ובלם קונייא אין בורך לקוף
כלל:

הנקא מס זה קורא בכל הלסונות והוא עכס ומס
אמח הטריפה לומבולו ומס החלב הקרא תרבא

דקליכותא
האלוה בלעז קודה ובלם קילה מקלפין
על פני כלה
לעך בראטן בלעז רוסטו מירכות וכן נכס בלם
מקלפין עד מראה הכסף ק'יליטירני

סדר הנקור

ח

הק'יילכטן בלעז טראוטונדובלם מוריליו
מקלפין בשני כרדיו:

הדך בראטן בלעז רוסטו רי נסילי ובלם באויליו
אין מקלפין אכל מבררין אונות:

יד או כף בלעז ט'לה מאני ובלם ריליטירני
מקלפין למעלה ואחר כך מביהי מקום הקרום ומקלפין
נכס מתחתיות ואחכ מקלפין אונות בסר עשמו מקורין
בלא ר'רעק ובלעז קופירטה ובלם קופירטיס
קניא ריפול בלעז ז'מטיליו ובלם מוריליא

מקלפין מבחוץ סביבות ומבררין את מראה הכסף
יפה ובפנים מקלפין על פני כולה:

בייטש או גאול בלעז פקוריהרע ובלם אזוראגס
בזר אחד אין מקלפין ובזר שני מקלפין אעפי טעם בו
מראה כסף:

איוולין בלעז פיסטו ובלם פאטוריליו
מקלפין בשני חודי ומקורין גם מראה הכסף
סלו

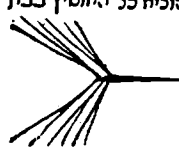
עתה אבאר דברים שהם דגין שמצאין ובקורין על כל
פרט ופרט והאזול באב אחד:

הגראט בלעז פיטומי ובלם פימי מתחבין
ומבררין עד שיסתה מקום גבהות שלו ומבררין יפה
הכפר סכין סכין בדדיו ומקורין נכס החוטי הלכניס
סכין החולעית

דגיהן

הגידין מטלשה אבות

בטלשה אבות עהם טלשה חתיכות במר טכסלים
קראים בלם טרי פאלראש רי אגראש בחתיכה
טלשית במקום שמפיר בין החלב והמותן מקריין
מס החוטין מהם אסורין משום חלב והם נראים
לעינים וכשהבשר חם תוכל להוציא כל החוטין בבת
אחת עד קנתם רהינו עד
הגראט בלעז פיטונו
ובלם פיינו ואם הבשר קר
להרמכז ול מחטטוי אחריה
וכרתם כזה :

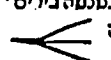

הגידין מארבע אבות

הכלות בלעז רוכיוני ובלם רוכיונים מחתקין
באחתע ומוטלמקורם הגיד מתוך הכוליא עד קנתוני
ומסירין גם כן הלובן סבני
בקוטין בלעז לומבולו ובלם פיכטים ים חמשה
גידין ג' העלונים אסורים משום חלב וב' החתוכים
אסורין משום דם וגידין אלו מוחין בבשר מכוונים
גבר בין החליות טבראטי בלעז פיטונו ובלם פיינו
ב' החיון בלעז למבולטו ובלם לומבולום ים
ג' חמשה גידין ג' העלונים אסורין משום חלב
ומסו החתוכים אסורין משום דם
וב' חליותין בלעז טארנה ובלם אראנה למעלה
ים בתוכו גיד אחד ואסור משום דם
גידים

הגידין כשני בעשר שבטים

ההך פ' ז' א' חס הבהמה זכר בלעז טאסטו ובלם
בראגרה ואם נקבה בלא חייטר ובלעז וכך בלם
טוטה מציאיל כל הגדיה בלא ובלעז ייאדרכוה
ובלם לאדרכוה מהם אסורים משום מאוס וכומר
מוציא ג' ב' ז' הזכר ומסיר ממנו הקרומי והמותן
אדומים
בכרלטון בלעז טאבולטיה ובלם טאבלה ים
גיד אחד מתחלק לטלשה גידים ואסורים משום חלב
כזה

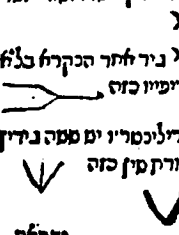

בבולאון בלעז רוכיוני ובלם רוכיוני ים גיד אחד
מאסור משום גיד הנסה כזה

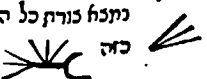

כהקא אין בו גיד סהא פעסקטן
באיה בלעז קודה ובלם קולה ים חמשה גידים
ג' העלונים אסורין משום חלב גוד הנסה וסי ג'
התחוכינגר השייטין בלעז טארני ובלם אראני
אסורין משום דם ואנו מהגו לגיד ולהוציא כל
הגידין הנראין משום הרחה והחליות מהאלה
מתקרי כמו מתקרין החליות טבראטי בלעז פיטונו
ובלם פיינו
בלעז בראטון בלעז רוסטו מדבחו וכך גם כן
בלם הגידין פלו אסורין משום גיד הנסה פנים
שמידים אצל מראה הספק לפעמים מתחלקים לשני
גידים

גידין ולפעמים לב גידים רק הגיד הפליגי הוא
קצר ועמד אצל מראה כסף ומחטטין אחרי אלו
הגידים מפני שאסורין משו פותן של גיד הנסה ותחת
אלו הגידים ים עוד ב' גידין אסורין משום דם ועוד
ים גיד אחד נקרא בלא געז אודר בלעז ווינה
כירכו מוכח במקום לבן בתוך חוט לבן קפה הולך
בתוך במר לבן ומציאיל של זה הבשר דומ' בקייטוין
ברטון בלעז ט' אוטוכרו בלם מורלייו ומחטטין
אחריו משום גיד הנסה ובלעז אודר עכמו בלעז
ובלם ווינה כירכו מוכחם מס עוד שני גידין אסורין
משום גיד הנסה וכראין הם לעינים
קייטוין ברטון בלעז טראונו טוכרו ובלם
מורלייו ים ג' גידין האסורים משום גיד הנסה
האחר מוכח למעלה והפני מוכח למטה ועוד ים ג'
גיד סמוך לבוקה
ג' הריך בראטון בלעז רוסטו רי כוסילו ובלם
ב' חליותיו ים גיד אחד הנקרא בלא הדין אודר
ובלעז ווינה דה כירכו ובלם ווינה דה קורסו ואסור משו
גיד הנסה כזה
ואכל זה הגיד ים
ג' עפון ובלעז פורקול ובלם גראפיו כזה
יד או כף בלעז לה מאנו ובלם ריכטרי ים טעה גידין
האסורין משום גיד הנסה כ' כנורת סין כזה
וכ' ג' כנורת סית' כזה
וכראים

וכראים הדי במקום עכוני ים עוד גיד אחד מתחלק לב'
גידין הנקרא בלא רויזין ובלעז איל רינו גרוסו
ובלם פולגר כזה נמצא נורת כל הגידים יחד
כזה
בקיניארפל בלעז זינטוילנו ובלם רודיליא ים
משה גידים כפנים אצל העכס אחד מהם אסור
משום גיד החיון ואחר משום חלב והאחרים משום
דם האחר מוכח בכר הרחב אצל העכס הנקרא קניא
רפס בלעז זינטוילנו ובלם רודיליו וכסכלה זה
הגיד ים בכרו גיד אחד ואסור משורש ומונע' זה כזה
כנורת כף פשוטה כזה ואכל הגיד הזה הארוך ים
עוד ג' גידים אצל זה והם קנוקמת ואסורין
משום דם ואכל זה הגיד ים מס חוט לבן המפריד
בין אלו הגידים לגיד מאכלו והוא אסור משום דם
כבייטט או כ' ג' ז' בלעז סקוריאד ובלם אחרונים
ים ג' גידין אסורין משום גיד הנסה והם כראי לעיני
ב' חליותין בלעז פיטונו ובלם פאכטורליית
ים גיד א' אסור משו גיד החיון ונקר' בלא חיס ליהן
בלעז כיל טורארני ובלם כיל טוראחארי ולמעל הימנה
אצל ראש עכס מקורין בלא קיאכין בלעז לה
קאסה ובלם קאחיליות מס מחני ג' גידים האסורין
משום גיד הנסה ונראים הם לעינים

ועתה אבצי השני משפחות האסורות
עומן של גיד הנסה דבוק בגיד הנסה עכמ והולך
ומתעטם

ומתפשט גם כן תחת הכתר בין הדבקים לכך מנבחה
הכפר ומסירין כל השומץ שהוא רבוק בגיד הנסה
ומתפשט בין הדבקים.

אבנם החלב נמצא בכל פרט ופרט. באב א' ובג'
אבות. וכד אמהות. וכך נב' בקפת תקומות
של ימים עשר שבטים בכל החלקים מזכותי לעיל.

באופן שאי אפשר להעלות על כפר אם לא בעיניו יראה
וכלבבו יבין מאישי בקי וממחה בתלכת הנקור לפי
מכריז בקיאות גרול ואמון יד ומי שאינו מכיר החלקים
יורע לחלק כל חלק וחלק בפני עצמו בוראי זהו מאכיל

רבר האבור ואפי' אם ירכ' להחמי' עליו להכיר כל השומץ
זהחלב שהוא מוכח בין שהוא אסור או שהוא מותר. עכ"ל
כקל להאכיל אבורי אחרי שאינו יודע לחלק החלקי בראוי

ואינו מכיר החלקי' כמב' שהוא מכס' מה שהוא ראוי להיות;
מגול' כרי' שיוכל להטע אחריו ומאכיל החלב שהו' מתפשט

בין הדבקי' וזולת זה אסור לפשטו כמאחז' כסס שאסור
להתיר את האסור את רבר ה' לאסור את המותר. עכ"ל

אחריו בזה יתיר את רבר ה' ישמור נפשו מדרת סחתי
הכלל העולה לרעת איזה חלב ואיזה שומץ החלב הוא כל
סנקלף ותיתק' קר' עליה והוא בל' אירב ובלע' פרונו

ובלם' דיגרא: דהיינו כשמתעב' אותו ביד מתפר' ונפס'
כקמח' אמנם השומץ הנס' שממכרין אותו ביד אינו
מתפרד' והוא בל' א' ילך ובלע' וכך בל' ס' נירכזו. וכך

גב' אסור ליקח בשר מאיש שאינו יודע מיין המוטע
והגד' ויכול לחמק' דיו למכא' היאך מתפשטין הגד'ין
באיזה מקום תחמקם. כעז' סכתב האשירי בהגהה
תאז'

תאז' וכל' בעל כפס' לא יסמך לא על טבח הבקי ויורע
בטיב הנקור ומנין המוטע וחל' הקמקמת וכו'. וכד' רך
שהארס יהיה בקי מאד באופן כשמואל' אתו מרוע

גידין חלו אסורין: שיורע להטיב כהלכ' וטעמו ומקורו
עמו ויהיה מורה באצבע כיור הגידין במקומותיה' על
פי הכאטומיאה חלו אסורין משו' חלב וחלו אסורין משו' ס'
גיד הנסה וכיוצא' ואם לא ירע להרח' ת באצבע כזו'

בוראי שאסור ליקח בשר ממנו.

תתה אדבר בוועצבות

ב' בוקא דאטמא אסור מפני החלב שארוך בו.

ה' העכס המונעת בבוקא דאטמא הנקרא רך' בלע'ל
זוסילה. ובלם' גואיכו די לה קופה' יגב' כוסו מחתכין
אותם פני ראש' מהם אסורי' דיינו ראש העב' המונעת

בבוקא דאטמ' ימשו' גיד' היונקי' מחלב הכליו' ומחלב
הערו' הנקרא בל' א' גראט ובלע'ל פיטימו זבלם' פיטמו שהם
אחרים באותו ראש' ואל' לנקרם. וראש השפני מפני

גיד' שמתפשטים מגיד הנסה' פגס' חלו ארוקים בזו
הראש' התחמין ואל' לנקרם.

ה' מתחמין ראש העכס סקורין בל' א' ובלע'ל לה
ה' קאכה' ובלם' קאכיליו' המונעת אכל' ק' יא ריש'.
בלע'ל 'זימטיילן' ובלם' 'דוריליו' שהוא אסור מפני

'ממת הגידין ומגדרין' גב' יפה את עכס זה ומגדרין
'הקניא ריש' ובלע'ל 'זימטיילן' ובלם' 'דוריליו'.
ומקלפין הלובץ שעליו' ולקבת בהמות תמצא אכל זה
העכס

סדר הנקור

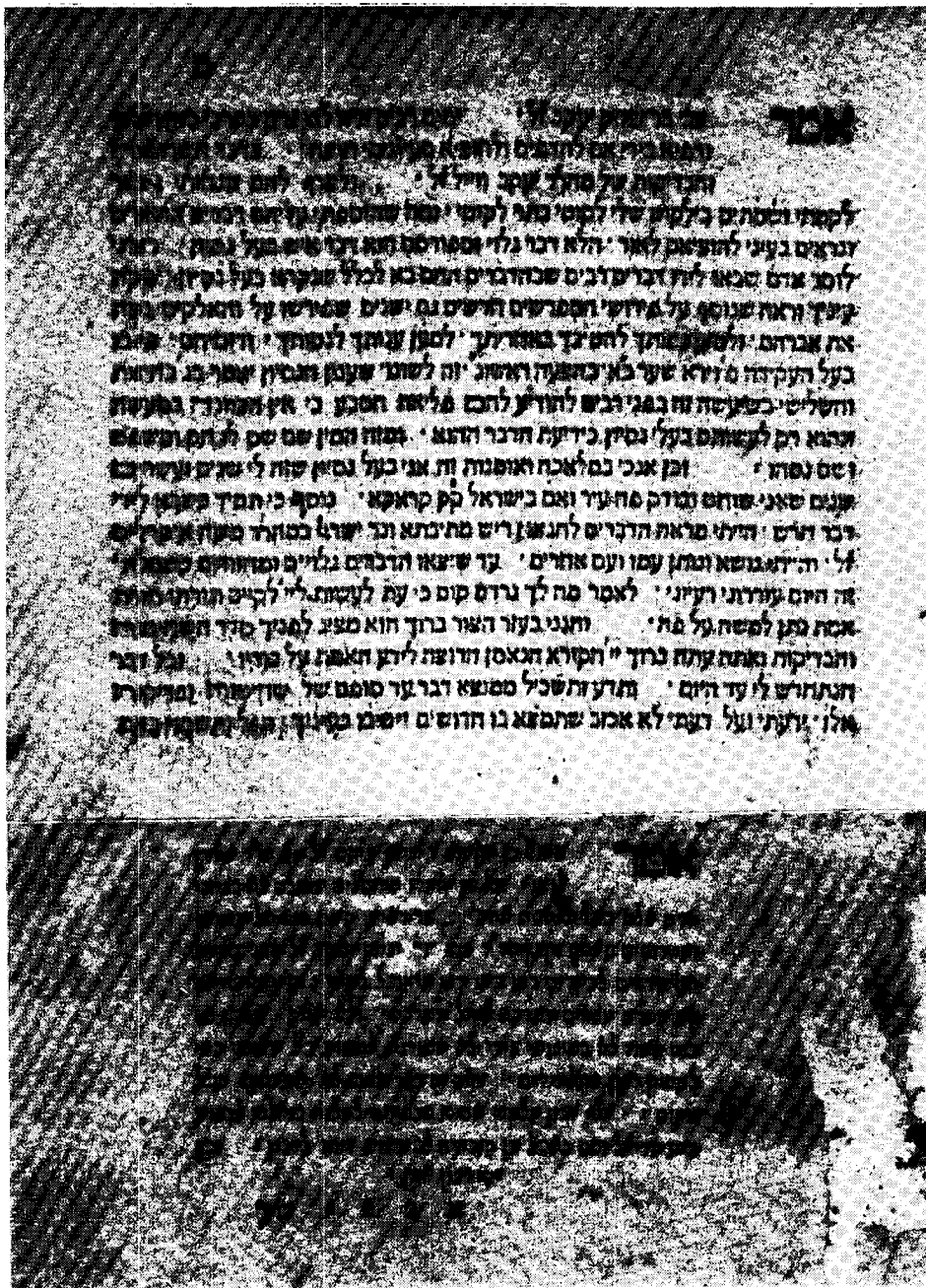
העכס הנ' עכס יתירה' וקבלתי מרבתי שהוא עכס
הכבור' רל' הבהמה שהוא בכור' יש לו עכס יתירה.
ובעכס זו איך בו אבור' רק שמצניעין אותו לפי שהוא
טוב לכאב השיס':

ה' העכס שיש בתוכו הערקוס והוא עכס קטן הנקרא
בל' א' יט' ג' הילין' בלע'ל' בארמיקוקולו ובלם' ק' ג' וט'
יש לו גומ' מלא' מים ודריך לקנח אותו הגומ' בבג'
הטוב לפי שהמים והריר אסורין משו' מאוס.

ק' כל הגיד' שמכריזין משני רביעי' מחלקי האחרונים
הנראין ושאינן כדאיץ הם קיאי' וסימנס'
כי כל שלחנות מלאו קיאי' וכו'. אמנם הגידין שאינן
כדאיץ ושכריך לחטט' אחריהן הם כלא וסימנ' א' תאכלו
תמנו כח

סליק סדר הנקור בקצרה
תהלה לאל אשר
הכל ברא

היהי השלכתו רצו ורשע אב
הטגח

תמונה של הקדמה והסכמה בדפוס הראשון משנת של"ז לפ"ק

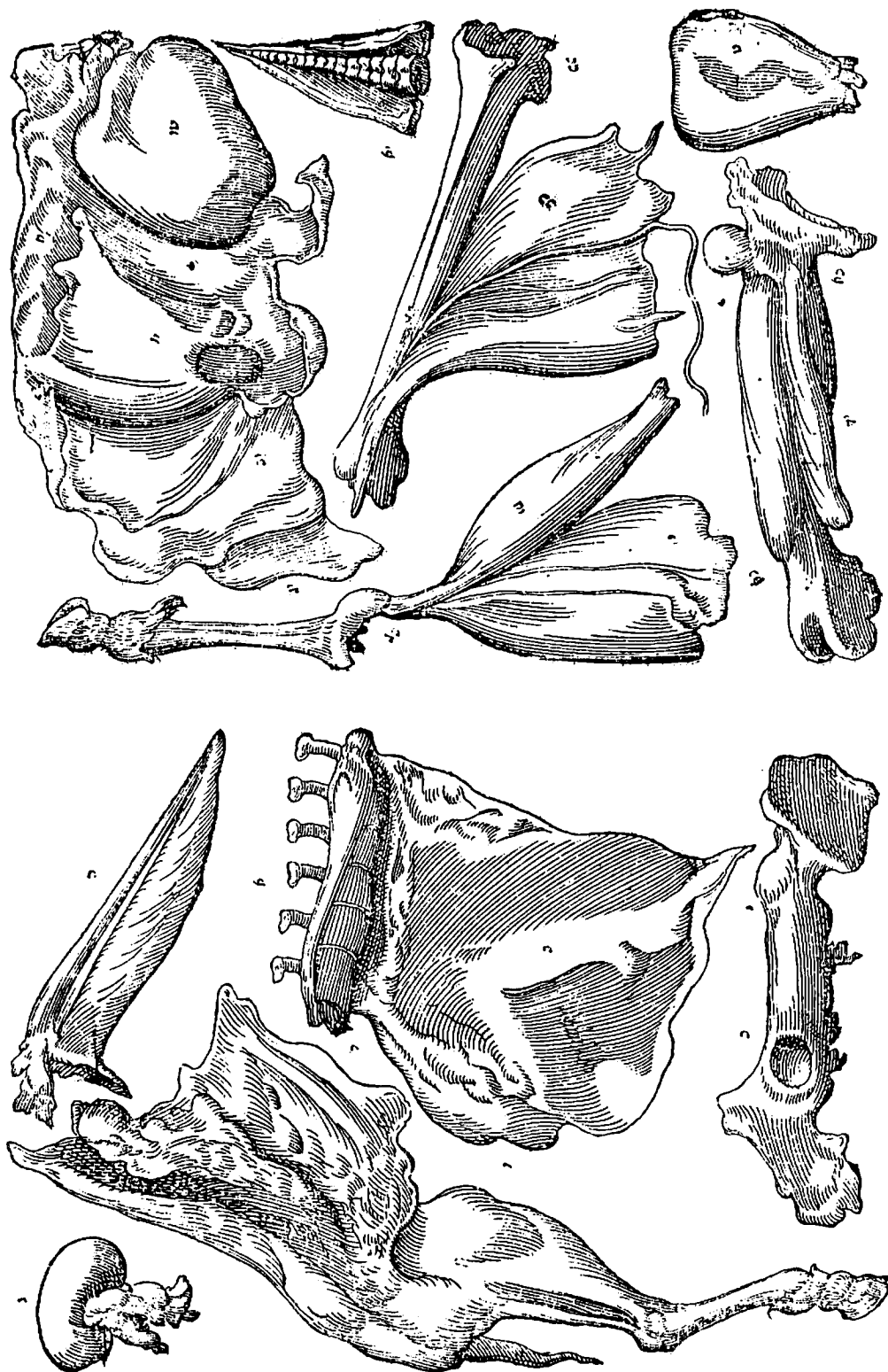
היה ונודק למתן הדיעבדנות ולמנוחיה היום
 פתוחה : וקשה לי אפוא שיש לנו פובלין
 הכבד בלא ניקוד קיום מעלים עליו אבל הכבד
 מן היותו דמורביון להכבד הקדום בראש בנת
 מנריון לנקר מעד הכבד עתה שהחלב
 סתם סתם את הקרצ סוכב והצג עליו כמו
 פטורתי למעלה : הכי נתי לידריון לנקר
 סכבד ולדרנה כבד נוסף דרוק הקלכ כמו
 פטורתי למעלה שאכל המרכ דרוק ונת
 הכבד מוכה על המר סכבד ומסתין בין החלב
 למר סכבד : ואם כן לפי זה באנו נרובים
 לנקר דוקא הכבד ולא חנה הכבד : ואין למר
 סתמי כבדא דמיני ואינו מבלתי כדלמרי נקרא
 ונכ"ו כי הכבד לצולם טולם ומהת רוב דם
 ואינו נולד צלמי שרוד לפלוס אל התם מירוי
 לארז מיתם דשרוד לפלוס ומתא תאמר כמייה
 דאיהם פלום דילתא כולע נמי : וכי תימא אין
 מילוק בין מיה למתם דמיריון כהם סמיותם
 אינם נולע הכי נמי אמריון כמייה אינם נולע
 מאם כן דמיא מים למתה למא סבי כהם
 סמיותם : אם מוכה על הכבד חלב מים
 אסריון לכבדא : כדאמריון בפרק נוד הכהם
 אשר דב הוכא נדי שגלאו כאלנו אסור
 לפבול אטילו מירא אוננו ופירש דמי אפין סם
 סלכ כחובו דחלב מציצת : הכי נמי למת
 כמייה דחלב מים הוא ומסתבב : ועד והלא אפ
 לכבד קיום מצ שיאמרן שיהא עכסין ואמילו
 אם מים קיום מצ ממי בכך וכלא מם מים
 לנו כמו קיום מיל הכסלים או קיומים של
 ככליות דמיר כן אסמדיים הם : ושאלתי
 את מי תדאון מהרר המה איםילם אל : ואמר לי
 שכתב אבותיו נרדיו וסם היו ודמי כהם :
 ונראה לי למר כמו פטורתי ריכיו ועקב נוד
 כסיון מם וזה לשוני קיבדא סקבא מיימה
 ואם החלב מיל היתר מותם הקבכ כהם אבל
 מיל כקסת אינו מותם : וכן מי נוד כסיון
 מל וזה לשוני כקיסה ים סני מינו חלבים אשר
 ממי כקסת ומקד עמי ביתר רב אלפס התיר

מיל היתר ומקד מיל כקסת וכן כתב פירוש
 עד כאן : ולפי על זה מירא אסור כמייה
 כהם אלו מרומות וכן סבב האסור כפרק מל
 מרומות אבל לעביון התומם מושל ומפרש סם
 כגמרא דף ב' אפר רב כהן קוונא וכו' היתר
 חד כותם ומר לא פוקס ומפרש סם כה סומא
 מותם היתר לא כותם ומימנוך יפה כה כבן
 עכס האב ומירש דמי סם כה היתר לא כה כה
 דאיתר חלב כמקום היתר סקביים עמתי
 כקסת ומקום קרי לה דאקסתא : ומכמיים
 למנוח קרי ליה דאיתר ומסתם סם דחלב דיתר
 מותם כמו פטורתי דמי סם אינו כה אפ
 יסאל מיל אכלו לים דקסרי מלכ טהור הוא
 ולרודן דהיינו כהי ככל אמילו לצמת כמו לא
 מותם כמייה עכ"ל : איכ לפי זה אין כרובין
 לנקר סכבד כי סכבד מוכה כנד יעין ועל
 כבד מוכה סתמם וצל סתמם מוכה סקביים
 וחלב כבוגעת כבד כיינו שהחלב היתר : ולפי
 על זה דאמרן לאכול חלב מקום לעביון מוכה
 אינו אסור דאמריון כהם שלעביון סתמם
 מועלת דאמריון דחלב טהור הוא כהי כמו
 לעביון כוגלת ככד : עיקרו חלב טהור הוא
 ואינו אסור ולכן אין נרדיו לנקר הכבד :
 וכן כתב התולדות ינחם סקביים מוכה על
 הכבד ומכיא דכיו הרעבם וזה לשוני דע כהי
 סבדיים כהי כמסכן וכלתו בא כהשל על הניף
 וכו' והשלטן בא קיטל כזה על הכבד נמי
 מ שלחן כתיב עליו כהשל וכהשתה כך כהני
 מקבל עליו האי כהשתה כהני עליו מ : ואם
 מלאה כהשל וכשהשתה כהני כהשל ומגלקם
 לכל אכרו הנוף וכו' אבל מם מותם היתר
 כדמוקא בחלב הכליות כגון מתוכה ויתרת
 מים כבד כיונו אכנת הכבד סקורין כלא
 דמיין וסם מותם מן סכבד כדמוקא סם לפי
 סלכ סכליות מוכה באמצע בין הכבד וכן
 מותם ויתרת סקורין דלמין כדך לנקר מן
 בחלב כדמוקא כהי לרוב סתמם כהם סם
 חלב מן סכליות : אבל מל מקום קבא למר

ו ב א ג ד ה ו ז ח ט י

תמונה של דף א' בדפוס הראשון משנת של"ז לפ"ק

צורת חלקי הכשר והגידים והעצמות מתאחזים

תמונה מדפוס הראשון (ולא נמצאת בכריטיש מיוזיאום)

— עיין עוד בסוף הספר דף צ' א"ע

ס פ ר

מסורת הניקור

ביאורים בדברי הראשונים והפוסקים,
עפ"י קבלת הניקור שבידינו

— ויבואו בו ישובים לכמה מבוכות שנסתבכו
בהם בהלכה חמורה ועלומה זו —

תוכן הספר :

פתיחה

- סימן א. קצת תיאור חלקי הבהמה ומקומות החלבים ביחור בחלק הפנים
 - סימן ב. סדרי הניקור
 - סימן ג. ביאורים בדברי רש"י
 - סימן ד. גדר וגבולי הכסלים
 - סימן ה. חלב הכסלים וביחוד בחלק הפנים
 - סימן ו. קרומין וחוטין
 - סימן ז. חלקי טריפה [טריפה קאלנער וקליפת הבשר]
 - סימן ח. תרבא דתותי מתני [וג' חתיכות]
 - סימן ט. ביאורים בהגה"ת הרמ"א ובענין חלק הפנים
 - סימן י. ביאור בתשובת המשיב דבר (כ"א), ובספר לחם שערים
 - סימן יא. שומן שתחת היותרת
 - סימן יב. קרום עב ולבן (היוצא מהבשר וחלב שתחתיו)
 - סימן יג. חלב הכליות בהתפשטותו
- קונטרס הצלע
תשובה לשואל

פ ת י ח ה

בהשתלשלות מסורת הניקור מדור דור ובחומרתו

חלק א'

— א —

- (א) רמב"ם הלכות שמיטה ויובל (פ"י ה"ו):
שהקבלה והמעשה עמודים גדולים כהוראה ובהן ראוי להתלות.
- (ב) פ"י המשניות להרמז"ל (פ' התכלת):
ודיני הציצית והתפלין והמזוזות וענין מלאכתן והכרכות שחייבין לברך עליהן וכל הענינים התלוין בכל זה מן הדינין ומה שנאמר עליהן בשאלות ותשובות אין ראוי כפי קבלת חבורינו לדבר בהן לפי שאינו אלא מפרש המשנה לא דברה על אלה המצוות דבר מיוחד לכולן דיניהן עד שיהא חייב לפרש אותן.
- וסבת זה בעיני לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן המשנה והיו ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל ואין ענין מהן נפלא משום אדם וע"כ לא ראה לדבר בהן כמו שלא הסדיר התפלה ר"ל נסחה ואיך יתנהג שליח ציבור לפי שהי' מפורסם ולא חברו בזה סדור אבל חברו ספר גמרא וביאורו [יעויין במד"ר אחרי פכ"ב אות א' ובקהלת רבה פ"ה ח"].

— ב —

- (ג) חולין צ"ב ב':
ומודה שמואל דלר"מ מדרבנן אסור דתניא ושמונו מותר וישראל קדושים נהגו כו איסור. ופירש"י (צ"א א') ישראל קדושים העושים סייג לתורה נוהגין כו איסור.
- (ד) ספר האורה (ח"ב):
השיב רבי יצחק בר יהודה לרבנן שלמה בר יצחק נ"ע כו' והשומן ישראל קדושים הם נהגו כו איסור וגם איסור השומן אסור בשל תורה כמו ששנינו בפסחים העצמות והגידין ישרפו לששה עשר וכו' דאמר רבינא לא נצרכה אלא לשמנו ותו גרסינן הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה שדברי תורה יש בהן עשה ול"ת ודברי סופרים העובר על דברי סופרים חייב מיתה ומה ששנינו ישראל קדושים הם נהגו איסור דברי סופרים הם ולכך יש להחמיר עליו הרבה. [הועתק במרדכי ריש פג"ה והובא ביתה יוסף].
- (ה) לשון הר"ן:
וא"ת אי מדרבנן קאמר היכי קתני ושמונו מותר דהא אמרינן דלר"מ מדרבנן אסור י"ל דבישמונו אפי' איסורא מדרבנן ליכא אלא מנהגן של ישראל קדושים הם שהחמירו על עצמם וכו' אמרינן מודה שמואל לר"מ דמדרבנן אסור, ממנהגן של ישראל קדושים קאמרו.
- (ו) סדר הניקור (בטור סוף סי' ס"ה):
ושדר רב עמרם ז"ל אין שינוי בין ג"ה לשמונו וישראל קדושים הם עשאוהו כגיד הנשה.
- (ז) לשון האגור:
אמר המחבר מפני ששמתי מגמת מחשבתי לחילוקי דיני חלב אשר נחלקו בהן חכמינו

— ג —

ז"ל מצאתי דבשבעה מקומות ככהמה נפל בהן המחלוקת וכו', ועתה בני חכם לכך וישמח לבי גם אני אל תלך בדרך המקילין כי לא תדע איזה יכשר ואל תכניס עצמך בספק איסור כרת כי ספק איבוד נפש הוא.

ומצאנו שרבותינו ז"ל החמירו אפי' בספק איסור דרבנן ואפי' בספק ספיא לפעמים כמו בספק אחות חלוצה וכו' וכן ככהמה מקומות משום חומרא דאשת איש החמירו לחוש למיעוט וכו' וכן ביתר מקומות אשר נלאיתי להאריך.

ק"ו ב"ב של ק"ו בספק אסור חלב שענשו כרת שאל תכנס בספיקות שמה מעליו דרכיך פרעוהו אל תעבור בו.

ועוד אומר כי זה אין נקרא ספק חלב מאחר שדברים אלו תלויים בחכמה ובקבלה, כמו שפסקו המחברים במקום שלא תוכל לשער האסור מחמת חסרון דעת אין נקרא ספק, תמצא זה במרדכי פג"ה אצל החמשה דינין וכן תמצא בסמ"ג.

וכן הוא החילוקים בחלב הנזכרים נפלו מצד חסרון הקבלה מן הקדמונים כי נעשה תורה כשתי תורות בעונות.

ועתה בני אשר נתן לך ה'ית' לב לדעת ועיני השכל לראות מנע רגלך מנתיבות ספק איסור חלב ותאסור עליך בכל מקום שנחלקו בו רז"ל וטוב לך.

וכן אני הצעיר נהג שלא לאכול מניקורי הירכים אלא ממנקר ת"ח ההולך לחומרא בכל המקומות הנזכרים.

ועתה אחי ראה גם ראה בין בדבר והבן במראה.

הועתק בכנה"ג (הג' ב"י ק"א) וסיים: וקרוב לזה כתב רבנו בסוף סי' ס"ה.

(ח) ב"י ט"ו ס"ה:

שזה החכם כו' השמיט קצת דברים שיש להם שורש וכו' ואע"פ שיש חולקים בהם אין להקל וצריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק חלב דספק דאורייתא הוא ועוד שהוא איסור חמור שהרי חייבין עליו כרת.

(ט) שלחן גבוה (ס"ד ס"ק ו').

וי"א שאם שלמו לו חדשיו כו' הוא לשון הרמב"ם הנ"ל ומן הדין ה"י שלא לחוש לסברתו כיון דאיכא תרי מינייהו הרי"ף והרא"ש דחולקין עליו כמו שכתב בהקדמתו לב"י אלא כיון שאיסורו ענוש כרת חש לה וכו"כ פ"ח וכה"ג בה"ג ב"י אות י"ב שם ל"ח.

(י) ב"י (ס"ד):

ולענין הלכה בחלב דשליל הרמב"ם ובעל העיטור ה"ל יחידאי לגבי כל הנך רבוותא דשרו ולענין גידו ביון דהרי"ף והרא"ש הסכימו להתיר וכמה רבוותא מסכימים עמהם ה"י ראוי לפסוק כן אלא שמצאתי למהר"י בן חביב ז"ל שכתב שכהיותו בעיר סמור"ה שמע לחכם א' שה"י בקי בניקור פעם אחת הוצרכו להאכיל שליל לאשה מעוברת ואמר א"צ ניקור אלא ניקור גיד לבד והוא כדברי הרשב"א ומנהגם של ישראל תורה היא וכו"ש בעיר גדולה של חכמים שהיתה בזמנם עיר סמור"ה וראוי לחוש לענין גיד השליל. ובשו"ע (ס"ה סעיף ז') אינו נהג בשליל כו' וי"א שנהג בו אם כו' ונהגו להחמיר כסברא האחרונה (קבלת ר"י בן חביב).

ובשו"ע (ס"ד סעיף ב'), השוחט את הכהמה ומצא בה עובר כו' וי"א שאם וכו' חלבו אסור והייבין עליו כרת כו'.

וכתב הב"ח, ובחלבו נמי יש להחמיר לחוש לסברת הרמב"ם ובעל העיטור ואע"פ שרוב הפוסקים חולקים עליהם וכן נראה מדברי הרב בשו"ע שכתב דעת האוסרים את החלב באחרונה.

ובכנה"ג (הג' ב"י אות י"ב ולענין הלכה כו' ג"ב).

ומי"מ בספר הקצר לא נמנע מלכתוב סברת הרמב"ם והעיטור בלשון וי"א והמפה לא הגיה כלום וגם הב"ח והש"ך כ' להחמיר וכתב בל"ח אות י"ז ואולי חומר איסור חלב

שהוא ככרת הכריחהו לספר הקצר לכך.

לברש (ס"ד ט"ז):

ומשום שאיסור החלב המור הוא שהתורה חייבה עליו כרת יש לזהר ג"כ שלא להריח החלבים עם הבשר בכלי שהריח בו החלבים לא יריח בו הבשר אח"כ.

— ד —

(יא) חולין (צ"ג א'):

א"ר יוחנן אנה לאו טבחא אנה ולא בר טבחא אנה ונהירנא דהכי הוה אמרי כי מדרשא וכו'.

(יב) סדר הניקור [שמזמן הגאונים מועתק בעיטור]:

ומן ג"ה וכו' וא"א להבינו אלא כראיית העין כו' וא"א לפרש בכתב יותר מכאן.

(יג) הגהת הרמ"א (ס"ד סעיף ז'):

חלב שתחת המתנים אסור. הגה, וסדר ניקור אלו החלבים צריך ראייה מן הבקי בניקור ואי אפשר לכאר היטב בספר.

(יד) באר היטב (ס"ק ז'):

כי יש שיטות להחמיר שלא לאכול בשר אחריים כי אף למדן גדול אין יכול לכאר זה היטב מתוך הספר.

(טו) סדר הניקור הקצר מהמהר"ר סארזינה:

אמנם החלב נמצא בכל פרט ופרט כו' באופן שאי אפשר לעלות על ספר אם לא בעיניו יראה ובלבבו יבין מאיש בקי ומומחה במלאכת הניקור לפי שצריך בקיאות גדול ואמון יד ומו שאינו מכיר החלקים יודע לחלק כל חלק וחלק בפני עצמו כודאי זהו מאכיל דבר האסור ואפי' אם ירצה להחמיר עליו להסיר כל השומן החלב שהוא מוצא בין שהוא אסור או שהוא מותר, עכ"ז נקל להאכיל אסור אחרי שאינו יודע לחלק החלקים כראוי ואינו מכיר החלקים נמצא שהוא מכסה מה שהוא ראוי להיות מגולה כדי שיוכל לחטט אחריו ומאכיל החלב שהוא מתפשט בין הרבקים, וזולת זה אסור לעשותו כמאחז"ל כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר כו'.

כמו שכתב האשירי בהגהה מא"ז וז"ל בעל נפש לא יסמוך אלא על טבח הבקי וידוע בטיב הנקור ומנין החוטין ואצ"ל הקנוקות וכו',

וצריך שהאדם יהיה בקי מאד באופן כששואלים אותו מדוע גידין אלו אסורין שידוע להשיב כהלכה וטעמו ונמוקו עמו יהיה מורה באצבע ציור הגידין במקומותיהם על פי הנאמזמיה^{לכנו} כודאי שאסור ליקח בשר ממנו.

(טז) ס' שלחן גבוה (סי' ס"ה ס"ק מ'):

ודע דהטור ז"ל העתיק כאן סדר הניקור מכף רגל ועד הראש משום בעל העיטור ז"ל וביאר רבינו בב"י מוצא מקום כל דין ודין והשמיטו רבינו מספר הזה כי יען סדר הניקור צריך ראייה מן הבקי בניקור ואי אפשר לברר היטב בספר כמ"ש הר"ב המפה לעיל סי' ס"ד ס"ו המעיין יע"ש בטור ובלבוש וברבינו ירוחם ז"ל בנמ"י אות י"ד ומ"מ אין אדם רשאי לנקר מתוך הספר אח"כ ראה ושמש עם הבקי ופה שאלונקי נהגו ליטול סמיכה המנקרים מן האומנים כמו השוחטים.

שם (ס"ד ס"ז אות י"ח):

כתב וכו' ואני אומר שמחמת שאינו בקי במלאכת הניקור לכך תמה על המנהג אבל אין תמיהתו תמיהה למי שבקי בניקור וכו' ואם אינם מניחים צלע אחת למעלה אינם יכולין לנקר חלב זה ולפי שהוא ז"ל לא ידע הניקור אלא ע"פ הספרים לכן לא ידע גם את זה וכבר כתב הרב המפה בסמוך דסדר הניקור צריך ראייה כו'.

ומ"ש עוד וכו' גם בזה לא צדק אחר המחילה דגם בזה מונין י"א צלעות ושם חותכין

ספר ס' שלחן גבוה
סי' ס"ה ס"ק מ'
לפי מה שכתב
האשירי

מסורת הניקור

6

וכו' וכבר כתבתי שמלאכת הניקור אין דנין אותה הכל ע"פ התו' אלא שצריכה ראייה הלכה ומלאכה.

(יז) בהקדמת קוגטרס נקרת איסור (מנטובא התקמ"ה):

עלה על מחשבתי ללמוד סדר הניקור מלפנים ומלאהור ותליתי את עצמי כאילן גדול שילמדנו במראה וכו' ואף דע שרחוק ניקור האהור מניקור הפנים ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהם שצריכים ראי' ומראית עין מן אשר שכל את ידיו רוב הימים, הא למה זה דומה לחכמת המספר שאי אפשר לו לאדם ללמודה מתוך הספר כו'.

— ה —

(יח) רי"ף פג"ה:

וקאמרי רבואתא שהחלב שתחתיו [נ"א שעל] השומן שבראש הכפלים הוא חיזורתא דתותי מתני וקרום מפסיק בין זה החיורא ובין השומן שהוא תחת זה החיורא והעליון אסור והתחתון מותר.

(יט) רש"י (חולין צ"ג א' ד"ה חלב):

ויש שנוהגין איסור באותו חלב כו' אבל בארץ אשכנז נוהגין בו היתר וגם בעיני נראה כו'.

(כ) לשון ס' התרומה [שהובא בב"י]:

צריך לקלף היותרת מכהוין הכל [ובמרדכי הנוסחא: והכל] לפי שחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע שם אבל היותרת לצד פנים מצד הריאה אין צריך להסיר הקרום שבאותו צד אין שם חלב וכו'.

אור זרוע:

ויטול הקרומים שנים שעל הכליות והקרומ שעל הצר הכבד של צד הכבד מפני שחלב המכסה שוכן עליו אע"פ שאינו מוזכר בתלמוד ככלל חמשה קרמי.

(כא) בתשובות רבנו אפרים ורבנו יואל (המועתק באו"ז):

כתב רבינו אפרים, ועוד קרומין למה מסירין שתחת המכסה, השיב רבינו יואל, ומה שאמרת למה מסירין קרום שתחת המכסה זהו מפני שחלב המכסה את הקרב שוכב עליו וכו'.

(כב) בס' אורחות חיים (ח"ב ה' איסורי מאכלות סי' פ"ב) וכ"ה בפסקי מהר"י מקורביל (כת"י):

מ"מ הקרום שעל הדיפנות צריך להסיר כולו והטעם מפני שחלב המכסה הקרב שוכב שם.

(כג) ב"י (ס"ד):

וכדאייתרא פליגי בני ככל ובני אר"י ומוכח בגמ' דבני ככל לאו מדינא אסרי לי' אלא ממונהגא וכו' ואמרינן בגמ' דבני אר"י מקמציין פי' שנוטלין מעט למעלה מההיא אייתרא מפני שחלב הקרב שוכב עליו וכו' אבל רש"י כתב דלדידן תרווייהו אסירי דבתר בני ככל גרינא דאנן בני גולה וכו' וכתב מהר"י בן חביב ז"ל ובזמן הזה ראוי לנהוג בו איסור אפי' לפי דברי הרמב"ן שאמר ובכל דוכתי דלא נהיגי בו' איסורא שרי וכבר נהגנו עתה איסור וכן הדור שלפנינו א"כ אין בנו כח לחזור ולנהוג מנהג היתר.

— ו —

(כד) ב"י (ס"ד):

ושמעתי מנשים כשרות של בני ספרד שהם מנקרות הכרס מכל חלב שבו ונראה שמנהג אבותיהם בידיהם שהיו נוהגים כדברי רבנו אפרים.

(כה) ב"י (שם):

וכן דעת הסמ"ג להתיר וכתב רבנו ירוחם דכן עמא דבר ומ"מ עכשיו נוהגות נשים שלנו כרא"ם ויש מהן שכדי שלא להטריף [בד"מ ארוך העתיק מהב"י שלא להטריף] עצמן בניקורו אין אוכלות הטרפיש כלל.

(כו) ב"י (שם):

ובני ספרד נוהגין בו איסור בכבש אבל בשור ראיתי רוב המנקרים שמשירין הקרום הלבן לבן ואין מנקרין שום חלב מתחתיו כלל זולת קצת נשים כשרות שמנקרות גם החלב שתחת הקרום ההוא וישר כחן כי אותם שאין מנקרין חלב שתחתיו לא מצאו ידיהם ורגליהם כו' ואלו מאחר שמנקרין אותו בכבש נראה שמנהג אבותיהם בידיהם ולא חשיב להו קרום חיפוי בשור ולכן מנקרים חלב שתחתיו וא"כ מי התירו להם בשור ונמצא שהם מכשילים את הסמוכים עליהם ומאכילין אותם דבר האסור להם.

(כז) ב"י (שם): [בענין חיוורא דתותי מתני שבר"ף]

וראיתי בני בודין שמנקרין חלב זה אך אינם מנקרין אלא עד חצי רחבו ואפשר שטעמם משום דליכא למימר ב'י דבהמה בחיי' אפרוקי מיפרקי אלא עד חציו ואני נוהג לנקר כולו וכן נכון לעשות מאחר שאין אנו יודעין בירור הדבר מאן פלג לן לאסור חציו ולהתיר חציו.

דרכי משה:

המנהג בין מנקרי בשור לנקר כולו בכבש ובשור אין מנקרים רק קצתו כמנהג בני בודין ואומרים הטעם כי הבהמה מיפרקא יותר בכבש משור ורע כי חלב זה הוא לצד חוץ הצלעות קטנות שנשארות כאחוריים והוא בין השומן שנראה בחוץ בין הבשר המונח על הצלעות אצל השדרה ונראה בראש אחוריים ובשומפרידין השומן מבחוץ מעל אותו בשור נראה אותו חלב.

(כח) תשו' מהר"ל (ג"ז):

שאלה וכו' והנה אחותי בוגל"ין שתחי' רגילה להניח הראש בתרנגולת אך שחתכה הראש לחצאין עד המוח כדי להוציא המוח וזה הזקיני לאדוני מו' לשאול וכו'. תשובה כו' ומה שכתבת ממנהג אחותי שתחי' שמנתת הראש מחובר זה כמו שאמרתי לחברי בשייבה מנהג אבותינו תורה היא שאין רגילין להניח הראש מחובר לתרנגול מטעם דר"ת דדילמא פעם ישכחו לנקר הוורדין ולחתכן, ובגליל התחתון מנהג הוא ומשם למדו אחותי ואחותה מרת שמחה אמנם מאחר דנהגין לנקר ולחתוך הצואר אין לפקפק על הנהגים היתר להניח הראש מחובר אך לא יכלתי להתאפק להודיע דכל מנהג אבותינו בנוי על היסוד ולא דבר ריק הוא והפורש ממנו כו'.

ובתשו' קצ"ט:

כאשר אנו רואים בדורנו שבקיאות הרבה בניני מליחה והדחה וניקור והלכות נדה וכיוצא בזה והכל ע"פ הקבלה מבחוץ.

(כט) סדר הלכות הניקור להמהר"ץ:

דף כ"ו א' — וקשה לי מאיזה טעם אנו אוכלין הכבד בלא ניקור קרום מעליו מאי שנא הכבד מן היותרת דמצרכינן להסיר הקרום וכו'. ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרליס ז"ל ואמר לי שמנהג אבותינו בדינו והם היו יודעים הטעם, ונ"ל לפרש וכו'.

(ל) כ"ט ב' —

א"כ משמע שאין הדרא הוא הדקין א"כ משמע שקולפין הקרום דוקא מן הדרא ולא מן הדקין כי דוקא ריש מעיא באמתא בעי גרידא ותו לא. ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרליס על מה שנוהגין הנשים לקלוף גם הדקין בעגל ואמר לי לפי שאין הנשים בקראין איזה ריש מעיא לפי שהדקין דבוקין בכנתא, אבל בבהמה גסה שהטבחים חותכים הדקין מן הכנתא וכו' לכן בבהמה אין צריכין לקלוף הדקין, ומה שנוהגין להקליף בעגל היינו משום ספק שאין בקראין איזה ריש מעיא.

(לא) ל' א' —

וכי המרדכי וכי וקשה לי מה שאמר הדרא דכנתא דצריכין לקלוף משום שמונה בחלב המכסה את הקרב ולכן הקרום אסור משום שנוגעת בחלב אם כן ליצרכינהו גם לדקין לנקר שהרי גם הם מונחין בחלב המכסה הקרב שהרי הם דבוקים בכנתא.

ושאלתי כמה נשים זקנות המנקרים הכנתא ואמרו שכך הוא המנהג, ואמרו לי שגם שאלו כמה גדולים ואמרו להם שכך הוא המנהג אבל איני יודע מאיזה טעם נהגו בו היתר.

ומה שפירשתי כי דוקא ריש מעיא בעי גרידה ותו לא כמו שכתבו הגאונים כמו שפירשתי נ"ל שלכך הם אומרים ריש מעיא משום שחייבים בכרת כי חלב המכסה הקרב דבוק בה ולכך אומרים ריש מעיא משום שעונשו מרובה הא שאר הדקין נהי דלא מחייבין עליו בכרת מכל מקום לאסור אותו ואין חייבין עליו כמו שמצינו גבי שני קרומים של כלית דעילאי חייבים עליהם ואתתא אין חייבין עליו ודילמא אילו הגאונים מודים בזה שיהא לכל הפחות אסור ואין חייבים עליו, ואין תירוץ,

ומאחר שרוב העולם נוהגין בו היתר והם סומכין על המנהג והמנהג עוקר הלכה אבל המחמיר תבא עליו ברכה,

וצריך להסיר בין כבהמה גסה ובין בעגל הקרומים משני צידי הכנתא וכי אבל כבהמה דקה רהינן בכבשים שהכנתא מונח מכופל לכן נוהגין שלא להקליף כ"א בצד אחר וכי,

אבל מי שאינו יודע איזהו חיצון ואיזה פנים מוטב שיסרום משני צידי דלא ליתי למיטעי,

(לב) שם:

אבל בעיזים ותיישים נוהגין העם שמקליפין משני צדדין וישר כחן מסני שהן מרקדין וחיישינן שמא בחייה פרזקי מפרקי.

וכ"ה בהגתה המפה סעיף ט"ו: אבל יש להחמיר וליקח הקרום משני צדדיו גם בכבש.

(לג) ל"א ב' —

ובאותה חתיכה האדום שקורין ברעטיל יש שם גידין נ"ל שהם אפורים משום חלב כי הגידין האילו הם באים מחלב הכליות והם שלשה וכי ואע"פ שלא ראיתי משום בעלי המנקרים שמחפשים אחר אלו הגידין אבל אני נהגתי להסיר אותם ונ"ל שיש למחות בהן.

(לד) לב א' —

ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרלים האיד אנו צריכין לנהוג ואמר לי מאחר שהמנהג הי' כבר מקדמונים כאן בק"ק קראקא שאין מנקרים אלא עד חציו כמו בני בודין לכן אל ישנה את המנהג.

(לה) תשובת מהר"י סאראזינה (בפסק ה'ב'):

פסק זה משקיט וכי המחמירים יעמדו על תלם חזקים ותקיפים בחומרתם ומפי עליון יבורכו וגם המקילים אינם מפסידים וכי.

יש חמשה אצבעות אשר בכסלים (היינו שיש בכסל דמות ה' אצבעות כשר אדום ובין כל אצבע ואצבע יש שומן לבן) וכי וע"ז נפלה אש המחלוקת בין חכמי קנדיאה אלו אופרים ואלו מתירין וכי,

והדבר אשר דברתי שהליוואנטיני שנוהגין בו איסור מנהג אבותיהם בידיהם יישר כוחם ואין לשנות וכי ועכ"ז על בינתי לא נשענתי והתוכחתי עם קצת חכמי ליוואנטיני יצ"ו פה ויניציאה זמנקרי הבשר שלהם בעסק זה ולא הי' יכולים להשיב לי דבר וכי רק תשובתם היתה שהם סמוכים על מנהג אבותיהם ואני אמרתי להם אם קבלה היא מנהג אבותיכם נקבל ואשיב ידי למו פי ואשתוק, אבל עס"י הדין יש להשיב.

— ז —

(לו) ים של שלמה (חולין פ"א סי' ב') :

וכן כבלתי שאין הנשים נאמנות על ניקור האחוריים וכו', ומה שכתבו המחברים שהנשים נאמנות בניקור, בסתם ניקור קאמר דהיינו הפנים וכו', עראפ"ל ולחלק בימי הקדמונים שלא החמירו כ"כ בניקורם כמו עתה כי מדין התלמוד אין הניקור קשה כ"כ רק שהוסיפו עליו אחרי כן כמו שהחמיר בעל העיטור בסדר הניקור, ובארץ אשכנז החמירו יותר ויותר בענין חטיטת הקנוקנות וקליפת הבשר מהחלב וכמה זורידין מהם, ואף שרוב החומרות מדרבנן ובדרבנן הימנהו לנשים מי"מ לא ידעי מהו מדרבנן ומה הוא מדאורייתא ומה הוא משום חלב ומה הוא משום דם או מה הוא גיד הנשה או קנוקנות כאשר ראיתי בהרבה מנקרים שאין יודעים, וא"כ מפני עצלותם לא ינקרו היטב, ולפעמים ימצא אהריותם כשעורה חלב וכו', ואף בסתם מנקר אין ראוי לסמוך עליהם לבעל נפש אם לא שמכיר בו שהוא איש ורא אלקים ובקי במלאכת הניקור ומשום שלא לחלק בין המנקרים ושלא לבייש בר ישראל נהג החסיד מהר"ם מינין שלא לאכול משום בשר המנוקר עד ששלה אחר מנקר אחר שראה אחריו אם נשאר בו דבר שאינו מתוקן כו' ותיקון גדול הוא ביראת ה'.

(לז) ים של שלמה (פג"ה י"א) :

דין דמקום שאין אוכלין כליות ולונביל כ"א בצלי אין לבטל מנהג בפניהם. פסק. נראה בעיני וכו' הא אי הוה ממנהג שאין לה שורש ויסוד מן התורה ולא מגזירת חכמים אין לנו לילך אחר המנהג ומ"ה מ"ש הטור סדר הניקור בשם בעל העיטור וכו' שקורין לונביל"ל ואין ראוי אלא לצלי וכו' ולא כמו שכתב רבינו ירוחם וכו' שפניו חלוקים ואין המלח נכנס בתוכו כ"כ ולכתחילה אסור לכשלו וכו' עכ"ל השיג עליו מהר"י קאר"ו שאין לך מנהג טעות גדול מזה ושפיר ראוי לבטלו אפי' במקום שנהגו בו איסור וכו' דגבי האי מילתא ליבא למימר שהי' יודעים שהוא המותר ואעפ"כ נהגו בו איסור וכו' כן אנו נוהגים וכן אנו מקובלי' מאבותי' ורבותי' הראשונים שבצרפת ע"כ אכן מ"כ בליקוטי וז"ל אין אוכלין כליות ולונביל"ל וכו' כ"א בצלי, רוקח ומהר"ח וכו"כ הפרנס עכ"ל.

ומסיים בזה היש"ש בזה"ל : יראה מזה שנהגו בו פרישות בעלמא לאיזה טעם אע"פ שידעו שהוא מותר ומ"ה כתבו לאיסור משום אל תטוש תורת אמך, ע"כ נראה שאין לבטל בפניהם במקום שנהגו בו איסור.

(לח) ב"י (ס"ד) :

וכתב הרשב"א בתשובה ח"ג סי' רכ"א חלב שכתוך הכסלים יש אסורים אותו מפני שבגמי השדו אותו עם חלב שכתוך הכליות וכו' וכאותם מקומות איפשר שאסור להתיר להם דשכא לא טעו בו אלא נהגו איסור אטו חלב שעל הכסלים [לפי שאם אותו שכתוך הכסלים תותב קרום ונקלף] (הסיום בס' תשובותיו).

— ח —

(לט) רש"י (סוטה ט"ו ד"ה חטאת חלב) :

כל חטאת סתם קרי חטאת חלב דכתר חלב כתיב דכתיב כל חלב וכל דם לא תאכלו וכתיב בתרי' פרישת חטאת.

(מ) רא"ש (גדרים ד') :

כי רוב שגגת כרת שנכשל בה האדם הוא ע"י חלב המצוי בתוך הבית.

(מא) רמ"א (בסוף הקדמתו לס' תורת חטאת) :

לכן נקרא סתם חטאת בתלמוד בכמה מקומות חטאת חלב להיות כי הוא האסור המפעפע

יותר מכל האמורים והוא עולה למעלה מכולן כדרך דברים כו' ולכן הוא גבוה במינו לקרא כל אמורים על שמו ולא ימחה שמו מישראל עד ביאת גואל אמן.

— ט —

(מב) שולחן ערוך (ס"ד סעיף כ"א):

טבח שדרכו לנקר בשר ונמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין אבל אם נמצא אחריו חלב אם הוא כשעורה מעבירין אותו ואם נמצא אחריו בזית ואפילו בהרבה מקומות היו מכין אותו מכת מרדות ומעבירין אותו. הגה, וחזרתו לכשרות ותשובתו הכל לפי ראות עיני הדיין אם עבר בשוגג או במזיד.

(מג) אור זרוע:

הלכך הלכה למעשה כשעורה במקום אחד מעבירין ל' ולא מלקינן ל' נמצא אחריו בזית אפי' כב' וג' מקומות מלקינן ל' וכש"כ דמעבירינן ל' עד שיקבל עליו דין שמים ויתקן עוותו ע"פ תלמידי חכמים שבטעורו.

ונראה שיש להכריז בביהכ"נ שני וחמישי ושני פלוני הטבח העבירוהו מאומנותו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה ויהיה חודש ימים שלא יתעסק באומנותו ולאחר חודש ימים יבוא אצל תלמידי חכמים שבטעורו או בעיר הסמוך לעירו ויאמר כך וכך עשיתי וחטאתי ותוהא אני על הראשונות ויתנו לו הדין לפי ראות עיניהם ואח"כ יכריזו בביהכ"נ פלוני הטבח שהעברנו אותו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה כבר תהה ונתחרט לפני תלמידי חכמים על המעשה הרע שבא לידו וקיבל עליו כמו שציוו עליו תלמידי חכמים ומיכן והלאה החזירוהו לאומנותו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה

וקודם שישמענו הכרזה זו בביהכ"נ אין לסמוך עליו ואסור לקנות ממנו בשר ואם נמצא אחריו בזית מלקין אותו ברכים בביהכ"נ שני וחמישי ושני ולאחר המלקות יאמר בעצמו בקול רם אני פלוני לקיתי מפני שנמצא אחרי חלב כו'

אבל אם ה' מוכר טריפות בחזקת כשירות או שה' מוכר חלבים בחזקת שומן יש לו דין אחר

כי בכאן הקלנו מפני שעשה שלא בידעתו אלא שפשע שלא דקדק היטב אבל התם שבמזיד מחמירי' עלי' טפי וכו' הלכך קנסי' רבא [רב"א] עד שיעשה דין המפורש בפרק זה בורר וכו' דאמר רב אידי בר אבין החשוד בטריפות אין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה מתחת ידו בדבר חשוב או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו וכן הלכה הלכך המוכר טריפות בחזקת כשירות וחלב בחזקת שומן צריך לקבל דין מפי תלמידי חכמים ואע"פ שיעשה הדין לא סמכי' עלי' לאכשורי' עד שיעשה כדרך אידי בדפרישית

והרי שהיה מוכר טריפות בחזקת כשירות או שה' מוכר חלבים בחזקת שומן ומת קודם שעשה תשובה אסור להתעסק בקבורתו ולא עוד אלא אפי' כלבים אוכלים את בשרו ולוקקין את דמו אסור להכריח כלבים מעליו

כההיא דמסכת תרומות וכו' ירושלמי מעשה בטבח בצפורי שה' מאכיל לישראל נבילות וטריפות פ"א שנה יין בע"ש ועלה לגג ונפל ומת והיו הכלבים מלקקין את דמו אתון שאלון ל' חנינא מהו מרמית' מן קדמיהון אמר לון כתיב ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וזה ה' גוזל כלבים ומאכיל לישראל ארפינון דמן דידהון אכלין וכו' ה"מ שלא עשה תשובה [אבל עשה תשובה] אין לך דבר שעומד בפני התשובה כדאמי' בירושלמי וכו' הא למדת דמי שעשה תשובה אפי' עשה כל עבירות החמורות שבתורה ועשה תשובה שלימה הקב"ה מקבלו ומכפר לו ע"כ ענותיו כפרה גמורה.

חלק ב'

— י —

(א) סדר הניקור הראשון היסודי שבידינו, שמסר לנו פרטי הניקור במה שסתמו בגמ', והשאירו להקבלה בע"פ, הוא שנקרא ע"ש בעל העיטור, לפי שהועתק בטור (סי' ס"ה) מתוך סי' העיטור, והוא כנראה מזמן הגאונים, אבל הוא בקיצור נמרץ וכעין ראשי דברים, וללא נימוק הטעמים.

וז"ל הבי"י (סוף סי' ס"ה):

וגם רבינו ירוחם ואורחות חיים שכתבו סדר ניקור זה שהביא רבינו בשם בעל העיטור לא הזכיר זה כלל ובא לידי ספר תשובת הגאונים וכתוב בו סדר ניקור זה ולא היה כתוב אלא עד וכן הלכה בלבד וכן הוא בעיטור.

ובכנה"ג (הג' הטור אות י"ז):

ויש כהגאונים, נ"ב: סדר הניקור שהביא הטור כפי' ס"ה סובר כן.

(ב) סדר ניקור קצר — המיוחס לרש"י, נדפס לראשונה במנטובה שנת שכ"ג, והוא רק הזכרת הכללות מה שצריך לנקר.

ונראה בעליל השוואת הלשון שבו ללשון סדר הניקור שזומן הגאונים, ובא לדפוס עם הגהות בשם הגהות מבעל העיטור, שהן העתקות מלשון סדר הניקור הנזכר, כדי להשלים את קצור דבריו.

(ג) רש"י הביא חלקי קבלות במציאות הניקור, והוא בחולין צ"ג א' ד"ה חלב שהבשר חופה וכו' והא' תיבא דתותי מתני וכו' המסס וכו' תרכא דקליכוסתא וכו' בעי לחטוטי, ובפי' על החומש ויקרא ג' ד', ובס' האורה וכיו"ב.

וברי"ף חולין צ"ג א' קבלה בחיורתא דתותי מתני שלצד העור, וכ"ה בה"ג, ובהלכות גדולות שית חומרי הויין ואסירן למיכל, וברמב"ם פ"ז מה' מאכ"א מב' פתילות שבעיקרי המתניים.

ובחלב שבאליה מבפנים, בסדר הניקור שבעיטור וברא"מ בס' יראים, וברא"מ שם מחוטי הונב, ובס' התרומה מקרום היותרת, וההפרש שבין צד הכבד לצד הריאה לפניו מן הטרפש, ובתשובות רבינו יואל ורבינו אפרים (שבס' או"ז) בחלק הדבק לכרס ובקרום שתחת המכסה, וכמה פרטים בס' הרוקח, (ויעויין ברמב"ן ורבינו בחי' ויקרא ג' ט') ועוד מפוזר כמה פרטים בראשונים.

— יא —

(ד) סדר הניקור המקורי המפרט ומבאר הלכות הניקור בטעמים ונימוקים, ושהעתיק אלינו פרטי הקבלה שבע"פ בניקור חלקי אחרים, הוא הספר שנחבר ע"י מהר"ר צבי בר' יצחק בעיר קראקא, ששימש ולימד לחכמים מקשיבים בשו"ב וניקור תחת הוראתו של רבינו הרמ"א, ונשא ונתן עמו, והוגה דבריו ע"י הרמ"א, והביא מדבריו בדרכי משה הקצר והארוד, והבאים אחריו מבארו שתו ומעתיקים ממנו, כמו בפוסקים הפרישה שמביאו בשם ה' ניקור להמהר"ץ ובס' לחם הפנים ובס' דמשק אליעזר על חולין ועוד, ורוב ספרי הניקור ממנו העתיקו קבלתם.

הוא אשר חבר ההגהות לה' שו"ב של המהר"י ווייל, שהט"ז והש"ך מעתיקים ממנו תדיר. ובה' ניקור הוא טובב לבאר ולפרט ולנמק דברי סדר הניקור הראשון שבבעל העיטור.

(ה) ספרו של המהר"י נדפס לראשונה בשנת של"ז, בעיר קראקא, ועי"ז הועברה רוב קבלת הניקור מבע"פ לבכתב.

ובשנת תפ"ב יצא לאור ספר טהרת אהרן טובב הולך לבאר סדר הניקור שבעיטור, בנוסח מדילי' והוא בקיצור נמרץ, והוספת כמה נימוקים בדברי סדר הניקור שבעיטור, ובו כמה תוכחות למנקרים.

ובפרטות בדבר ספר זה, בתשובה לשואל ט', י.
 ובשנת תקי"ג נדפס ס' זבח שמואל והוא בעיקר מה שהעלה וקיצר מספרו של המהר"ץ
 דיני הניקור למעשה, בהשמטת המר"מ והטעמים ונמוקים,
 ולפני זה בשנת תק"ט יצא לאור הספר צנה דוד, והוא ממה שקיבל מהמחבר זבח שמואל
 ומס' טהרת אהרן, בהוספת לקח ופולחן מעיונו ושמוש.
 [והנה כפי הנראה שיש לתלות שמאחר חורבן ת"ח-ת"ט נתמעטו טופסי ספרו של המהר"ץ,
 שנחרבו המדינות שהיו הספרים נפוצים שם ונשארו רק בידי יחידים, וביחוד אחר שנתפשו
 ספרי הניקור שהעתיקו לדורות הבאים הפסקי דינים למעשה לפני המנקרים, נהי' ספרו
 ליקר המציאות].

הספרים השימושיים שהוסיפו ללקט בדורות אחרונים היה מקורם הספרים הנזכרים שבאו
 בקצרה, וגם מלמדיהם בע"פ כבר רכשו עיקר ידיעתם מפי הספרים,
 וכש"כ אלו שבאו לשאת ולתת ביסודי הניקור מתוך הסברא עפ"י דברי הקצורים ובחסרון
 הקבלה השמושית, היה חסר להם מקור ושורש ונתעלמו ממגו הדברים ונשתבשו.

(ו) נוסח השער מספרו של המהר"ץ:

בריקות של הגאון מהר"ר יעקב ווייל ז"ל עם ההגהות החדושים
 שליקט ואסף הר"ר צבי ב"ר יעקב ז"ל
 ממה שבא לידו ובדק ונסה זה כמה שנים
 והוגה את באות על פי הגאון מהר"ר משה איסרלס ז"ל
 וגם מה שהוסיף הגאון תמצא בהגהות גם כן
 והלכות ניקור מבעל העיטור ז"ל עם ההגהות החדושים שאסף הר"ר צבי הנ"ל.

(ז) וז"ל הקדמתו:

אמר צבי ב"ר יצחק יעקב ז"ל, ימים רבים היה לבי נדון בקרבי בהן ולאו ורפיא
 בידי אס להדפיס ולהוציא מעינותי חוצה, בדבר השחיטות והבדיקות של מהר"ר
 יעקב ווייל ז"ל, ולצרף להם הגהותי אשר לקטתי ושמתים בילקוט שלי לקוטי
 בתר לקוטי, ומה שהוספתי עליהם דברים הראויים ונראים בעיני להוציאם לאור,
 הלא דבר גלוי ומפורסם הוא דבר איש בעל נסיון, רצוני לומר אדם שבאו לידו
 דברים רבים שבהדברים ההם בא לכלל שנקרא בעל נסיון, פקח עיניך וראה
 שנוסף על פירושי המפרשים חדשים גם ישנים שפירשו על והאלקים נסה את
 אברהם, ולמען נסותך להטיבך באחריתך, למען ענותך לנסותך, ודומיהם, פי'
 בו בעל העקידה פ' וירא שער ב"א, בהצעה ראשונה זה לשוננו, שענין הנסיון
 יאמר בג' בחינות והשלישי כשיעשה זה בפני רבים להודיע להם פליאת הטבע
 כי אין הכוונה במעשה ההוא רק לעשותם בעלי נסיון בידעת הדבר ההוא, ומזה
 המין שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו:

וכן אנכי במלאכה ואומנות זה אני בעל נסיון שזה לי שנים ועשרים שנים
 שאני שוחט ובדק פה עיר ואם בישראל בק"ק קראקא,
 נוסף כי תמיד כשבא לידי דבר חדש, הייתי מראה הדברים להגאון ריש
 מתיבתא ונר ישראל כמהר"ר משה איסרלס ז"ל,

הייתי נושא ונותן עמו ועם אחרים, עד שיצאו הדברים גלויים ומחזוריים
 כשמלה,
 זה היום עוררני רעיוני, לאמר מה לך נרדם קום כי עת לעשות ליי' לקיים
 תורתו תורת אמת נתן למשה על פה,
 והנני בעזר הצור ברוך הוא מציג לפניך סדר השחיטות והבדיקות ואתה עתה

ברוך יי הקורא הנאמן הרוצה לידע האמת על בוריו, וכל דבר הנתחדש לי
עד היום, ותדע ותשכיל ממוצא עד סופם של שחיטות ובדיקות אלו ידעתי ועל
דעתי לא אכזב שתמצא בו חדושים ייטיב בעיניך תגל ותשמח בהם.

(ח) לשון הסכמה:

אמר שמואל בן הקדוש ר' יצחק פיהם ז"ל ה"ה הי"ד מארץ לועז, על כן יאמרו
המושלים מעולם לא נצחני אדם אלא בעל מלאכה אחת, כאשר הראיתי היום
הזה הליקוטים והחידושים שאסף וקבץ ה"ר צבי ב"ר יצחק יעקב ז"ל אשר באמת
הם חדשים לבקרים רבו כמו רבו מי יוכל לספר, ומי הוא שראה את החדש
יוצאים מערכה מול מערכה, ולא יצא, על כן גם בזה אחור לא נסוגתי וידי
לא אסורית לעשות כל מאמצי כחי להפיק רצון התלמידים, ראה זה דבר חדוש
לא אתרחיש בכל מקום, יהי רצון מלפני אבינו שבשמים לשלוח גואלנו לבנות
ביאת אריאל ושם נאכל מן הזבחים לכשיגיע דמם לרצון, וכן יהי רצון אמן.

(ט) ובדרכי משה (ס"ה אות י"ז): וז"ל סדר הניקור הנוהג בינינו ויקח בשר קטן מתוך הכסל
שקורין דרים וישליך משום מיאוס עכ"ל.

ובספרו של המהר"ץ דף ל"א ע"א: ואותה חתיכי בשר המונח בכסלה ובהוי"ך פעלק שקורין
בלשון אשכנז דריין אסור משום מיאוס וכו'.
מסתמא היה נוסח סדר ניקור קצר מסודר וכתוב עבור המנקרים, ואפשר שזה חובר ע"י
המהר"ץ עפ"י הרמ"א, ויתכן שהי' ערוך עוד מלפנים ומשם הועתק ע"י המהר"ץ.

(י) ובדרכי משה ארוך (ס"ד אות ב'): ובאשכנז נוהגין בו היתר וכו' ובאגור דיש להחמיר וכן הוא
בסדר הניקור שאנו נוהגין אחריו ובמקומינו נוהגין בו היתר אבל ראיתי מקומות שנוהגים
בו איסור.

ובמהר"ץ (דף כ"ח ע"ב): אבל אנו נוהגין בק"ק קראקא כמנהג אשכנז שחיפוי בשר הוא
ולכן אין גוררין אותו חלב שתחת הכסלים, [וכנראה הכוונה בלשון הד"מ וכן הוא בסדר
הניקור וכו' שמוסב על ובאשכנז נוהגין וכו' ומסיים שבסדר הניקור שבמקומנו בקראקא
נוהגין וכו'].

[בענין איסור מחמת מיאוס, הביא הד"מ באות כ" מא"ו הארוך כלל י"ז, וכן נימק המהר"ץ
בדף ל' ע"ב עיי"ש בסדר הניקור שמשליכין אמה מבני מעים].

(יא) ובמש"כ הבי"י ס"ד במנהג בני בודין בניקור חיוורתא דתותי מתני שברי"ף עד חציו דמאן
פלא לן וכו' וכתב ע"ו הד"מ אות ב', והמנהג בין מנקרי בשר לנקר בולו בכבש ובשור אין
מנקרים רק קצתו כמנהג בני בודין ואומרים הטעם כי הבהמה מיפרקא יותר בכבש משור.
ובס' של המהר"ץ דף ל"ב ע"א כתב: ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרליס האיד
אנו צריכין לנהוג ואמר לי מאחר שהמנהג הי' כבר מקדמונים כאן בק"ק קראקא שאין
מנקרין אלא עד חציו כמו בני בודין לכן אל ישנה את המנהג ע"כ ושמתעי הטעם מן
א"מ יצחק יעקב ז"ל שלמד ההילכות ניקור מן הגאון מהר"ר אליעזר מורנקפורט ז"ל
כשהי' דירתו בכאן ק"ק קראקא, ואמר לי משמו הטעם מפני שהבהמות הדקין מרקדין
יותר מן הגסות לכן בהמה דקה צריכין לפתוח עד החוט השדרה אבל בהמות גסות שאינן
מרקדים כל כך לכן אינן צריכין לפתוח אלא עד חציו ולקמן אבאר בע"ה.

(יב) בב"י סי' ס"ה [בבאורו על סדר הנקור]: ומי"ש מן אותו חנותא שקורין ונדול"א לא ידעתי
מהו.

וכתב ע"ו הפרישה (אות נ"ז): וכו' בי"י עיי"ז ולא ידעתי מה הוא ובהל' ניקור פי' שיש שם
מראה כסף צריך לנקרו ולחתכו ג"כ אף שאינו חלב ממש, והוא מה' ניקור להמהר"ץ
דף ל"ד ע"א.

- (ג) כתב הדרישה (ס"ד אות ה'): כתב מהר"ן [צ"ל מהר"ץ] בה' ניקור דף כ"ט ע"א ז"ל אבל במחילה מהם לפירש"י וכו' והקשה שם דברי רש"י דידן/ אידן/ ותרץ ז"ל ונ"ל ליישב שרש"י קורא לכל השדרה פנים ואחור הנקא וכו' ובכנה"ג (הג' הטור ס"ד אות ט"ו): וכתב המ"א [ר"ת המשק אליעזר] כדף רכ"ו שבת"י מהר"ן [צ"ל מהר"ץ] מתורצת ג"כ וכו'.
- (ד) בה' ניקור להמהר"ץ דף כ"ו ע"א: וקשה לי מאיזה טעם אנו אוכלין הכבד בלא ניקור קרום מעליה מאי שנא הכבד מן היתרת וכו' ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרליס ז"ל ואמר לי שמנהג אבותינו בידינו והם היו יודעים הטעם, ונראה לי לפרש כמו שפי' רבנו יעקב ביו"ד וכו'.
- (ט) שם דף כ"ט ע"ב: ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרליס על מה שנהגין הנשים לקלוף גם הרקין בעגל, ואמר לי לפי שאין הנשים בקיאות איזה ריש מעי'א לפי שהרקין דבוקין בכנתא, אבל בכמה גסה שהטבחים הותכין הרקין מן הכנתא וריש מעי'א הוא נשאר דבוקה וכשמנקרין הקיבה אז הם זורקין הריש מעי'א מן הקיבה והשאר מן הריש מעי'א היא דבוקה בתחולת שקורין טבחא והשוחט זורק אותה לכן בכמה גסה אין צריכין לקלוף הרקין, ומה שנהגין להקליף בעגל היינו משום ספק שאין בקיאות איזה ריש מעי'א עכ"ל.
- הובא בדרכי משה (ס"ד אות ז') ונ"ל טעם וכו' ואין הנשים בקיאות בזו לכן נתפשט המנהג וכו' והוא טעם הגון בעיני מזו נתפשט המנהג.
- (טו) שם (דף ל"ח ע"א וע"ב): עוד מעשה בא לידי שהיתה בצד ימין ד' אונות ובאונה העליונה היתה אונה קטנה והאונה האמצעי היתה גדולה יותר מהאונה הסמוכה לאומה והכשיר הגאון מהר"ר משה איסרליס וגם כן כל הבודקים הסכימו עמו, ואני הטרפתי, וטעמן שהיו חושבין לאונה הקטנה העומדת, באונה העליונה שהיא נחשבת לאונה האמצעית והאונא התחתונה הסמוכה לאומה הקטנה מן האמצעי היו חושבין ליתרת העומדת בדרי דאוני ולכן הכשירוהו עכ"ל.
- וטעמי שאם איתא שחושבין האונה הסמוכה לאומה כמו יתרת העומדת בדרי דאוני וכו' והתכתי הריאה אחרת לשנים והראיתי שהיו הסמפונות דומות זו לזו וכו' עוד אמרתי להם טעם אחר שהוא טריפה וכו' עוד אמרתי להם טעם אחר וכו' והראיתי בריאה אחרת וכו', והודה לי הגאון מהר"ר משה איסרליס עם כל הבודקים.
- (ז) ב"י או"ח סי' ל"ו: ודע שמצאתי קונדרים לחכם אהרון שמו ה"ר יצחק ברוך שאמר מדבר בדרך ארוכה בצורת האותיות וייטבו דבריו בעיני ולכן ראיתי להעתיקו פה. ובשה"ג להרחיד"א: חברו אשכנזי סופר בזמן מהר"ם מרוטנבורג כו' שראיתי בשו"ת מהר"ל סי' קל"ז כו' ואותו חיבור דסמכא הוא כי מאד דקדק המחבר והמניה. וכתב החזו"א בתשובה, ס' ברוך שאמר שזכה ליטול חלקו בה' אותיות. כמו"כ יש לכוון להתאים לסדר הל' ניקור להמהר"ץ ז"ל.

— יב —

- (ח) בשנת שני"ה חיבר הו"ל באיטליא תלמידו של המהר"ץ המהר"י סאראזינה כ"ץ ז"ל סדר ניקור קצר בחלקי אחרים, עפ"י ספרו הארוך של רבו. וז"ל השער: סדר הנקור אשר חבר האלוף הר"ר יעקב סאראזינה כ"ץ יצ"ו בקצרה מתוך הסדר שחבר הר"ר צבי יעקב ז"ל בק"ק קראקא בדרך ארוכה. וכדי לזכות את הרכים העתיק שמות חלקי הבשר מהאחרים מלשון אשכנזי ללשון איטלי"א ולשון ספרדי כו' למען יהיה רב התועלת בכל מקום שישראל הם מפורדים ומפורדים בכל עיר ועיר ועם ועם כלשונו,

ובקצת מקומות צייר וציין ג"כ צורת הגידים ותכניתם כח דפוס צורת חלקי הבשר מאחוריים כמראיתם וכתכניתם ממש.

(ט) וז"ל בהקדמתו: אמר הצעיר יעקב בכמ"ר יוסף סורזינה כ"ץ ז"ל איש קאשמילאץ, זכרתי ימים מקדם אשר היו טובים כאלה בשבתנו על ציר דלתי פתחי שערים המצוינים בהלכה במלאכה רבה וגדולה כמלאכת שמים אומנות הניקור להבין אותה ולסעדה בשרשיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו לזכרון איש על דגלו באותות וסימנים מסומנים ורשומים נכרים וציונים מצוינים למצא דברי חפץ שם יתנו צדקות ה' בק"ק קראקא יצ"ו כהיותי יוצק מים על ידי מורי ורבי הר"ר צבי יעקב הנקרא הר"ר הירשל בוכטנר ז"ל הוא המאסף והמתכבד אשר חבר ההגהות סביב השחיטות והבדיקות של מהרר"י וזייל ז"ל וכביר מצאה ידו במלאכה זו תקן ואזן דיני הניקור כשרשיהם הלא הם כמוסים עמדי חתומים באוצרותי,

ועתה כבואי אל מקומות איטליא יצ"ו וכאשר שמעתי ממקומות אחרים מגלילות תוגרמה כן ראיתי פה איטליא מלאכה זו מסורה ביד אנשים רקים ונשים משלו בה ויד תוספי התורה רובם ככולם בלתי בקיאים כטיב המלאכה בהם ובשמותיהם כי יקשה עליהם הציוור באופן שמפי עמי הארץ ונשים אנו חיים אשר לא ידעו ולא יכירו הגידים והעורות האפורים משום חלב או משום גיד הנשה או משום חלב דאורייתא או משום חלב של דבריהם טח מראות עיניהם ויהי ידם לא לאמונה אין ולא רפיא בידיהו וכמעט נשתכחה תורת מלאכה זו, ע"כ הציקתני רוח בטני כהביטי אל כל מצות ודינים הראויים והמה בכתבים ע"י מורי ורבי ומאשר קבלתי פה אל פה והצבתי לי ציונים וכללים קצרים מספיקים להרגיל הקורא בהם אל מלאכה זו מלאכת שמים,

ואין כונתי לבאר רק דיני נקור השייכים לחלקי האחוריים כי האחרים הם דברים מפורסמים ואומנתם ידוע לדדקי דבי רב וכל אשה חכמת לב ידיה לא אסורות ועיניה רואות ולכה יבין מעצמה כי זו הלכה רווחת בישראל.

(כ) בסוף תשובת הרא"ש שנת השס"ז נדפס שני פסקים מהמהר"י סורזינה, תשובה א' בדבר צלע י"ג ותשובה ב' בדבר חלב הנקרא בשם ה' אצבעות, שנחלקו בו חכמי קנדיאה וקונסטנטינה, ובחלב שתחת הקרום.

וז"ל המדפיס: אנכי בדרך הנחני ה' בית האלוף החכם מחבר ודובר הני מילי מעליותא דמתאמרן הכא וכין מכתביו ראתה עיני שני הפסקים האלה ומאשר ראיתי שעצמיותם סוכך ע"י איסור והיתר מצטרף בכל יום תמיד למעשה בחרתי לעשותם סניף לדבר שבקדושה קבוץ תשובות הרא"ש ז"ל הלזה הכא בדפוס למען יאירו עיני כל רואיהם ישישו וישמחו בהם כל אוהבי דעת וחכמה ויברכו א' חיים.

ובתשובה ב' כתב המהר"י: בטוח אני כמעלתם ובקדושת תורתם שיתנו תודה לדברי הנאמרים באמת וצדק ויקבלו האמת ממי שאומרו, הגם כי קטן יעקב ודל בער מאיש ולא בינת אדם לו, וגם זה אינו חדש שכן מצינו הלכה למעשה למי האלוף כהר"ר צבי ז"ל מקראקא הוא האיש אשר חבר ההגהות סביבות דיני השחיטות ובדיקות של מהרר"י וזייל"א, אשר למדתי ממנו דיני הניקור ומלאכת הניקור בשורש בריאה אחת שהיתה כצד ארבע אונות וכאונה העליונה היתה אונה קטנה והאונה האמצעית היתה גדולה יותר מהאונה הסמוכה לאומה והכשיר הגאון מוהר"ר משה איסרלן ז"ל וכל הבודקים הסכימו עמו והוא הטריף וטעמם ונמוקם ימצא בספר הניקור שלו ותכלית וסוף דבריו היה כהאי לישנא והורה לי הגאון מוהר"ר משה איסרלן ז"ל עם כל הבודקים,

ואל יעלה על דעתכם שהקצבים הבודקים מקראקא המה הדיוטים ועמי הארץ ושאוין כדריהם רק מצות אנשים מלומדה ולא יותר, זה אינו אדרבה גלוי הוא ומפורסם לכל מי שהיה בק"ק הוא שכל הקצבים ומנקרי הבשר המה רבנים חכמים יודעים ספר מלומדים כמלחמתה של תורה,

שכן המנהג עוד ככל ארץ אשכנז כואימיו פלוניא"ה ורוסיא"ה לבלתי למנות שוחטים וכודקים וקצבים כ"א בעלי תורה ויראי ה', גם מנקרי חלקי האחרים צריכים שיהיו יודעי ספר בקיאים ומומחים כדיני החלבים והנקור, ואינם רשאים לנקר אם לא נקטו רשות ממורה צדק כתוב וחתום מידו ממש.

(כא) עוד שם בתשובתו: עלינו לשבח להגאון המופלא אביר הרופאים כמהר"ש קזאנו יצ"ו הנ"ל ולתת שבח והודאה לשמו כי לא ראיתי בכל דברי ריבות שלכם שדבר נכונה כמוהו וכי שהציב ציונים וצייר מקום מושבו של תרכא דתותי מתני ובאיזה מקום פרוקי קא מסרקי וכי להביא ראיות ברורות ועצומות הן מחכמי הגמ' והן מהפוסקים וכי ונתכוון אות באות לדעת מו' כמהר"ר צבי ז"ל מקראקא בספר הנקור שלו.

(כב) שם: אם כן היאך יעלה על דעת מעב"ת שהפוסקים יחלקו כמה שאתם חולקים זה אי אפשר שחוש הראות מכחיש לגמרי

ועל דעתי יכול להיות שגם רמב"ם המחמיר וכל הנגדרים אחריו לא היו נזהרים בזה השומן כו'.

(כג) ובתשובה הראשונה כתב: נשאל נשאלתי מאין לנו מנהג זה להיות מופרשים ונזהרים לבלתי לקנות מן הקצבים הצלע האחרונה שקורים בל"א די דרייצענטע ריפ"א וכי ורבים מבני עמנו וכי ובאמת על זה לבי דוי מהמלעיגים בדברי א' חיים ואין ספק שהם עתידים ליתן את הדין הלא בכמה דוכתי אחז"ל הנח להם לישראל אם אינם נביאים וכי ופעמים רבות אמרו אל תטוש תורת אמך ומה גם עתה שיש למנהג זה על מה לסמוך ואם תמהו בעבור שלא ראו איסור במנהג זה מפני שמת עיניהם מראות ואנכי הוראה הטעם מודע ועל מה נזהרים אנחנו בני ברית קדש שלא לקחת הצלע הנזכרת וכי ולפ"ד מנהג פרישות זה מוסדר על אדני פז ומנהג ותיקון הוא דבקעה מצאנו גדרו וכי ולכן מדאנה מדבר עשו קדמונינו פרישות זו, וגבול נתנו לנו בין חלקי הפנים וחלקי האחרים והוא העצם הנזכר לאמר עד פה ישית כל בר ישראל שאינו בקי בטיב ומלאכת הנקור גאון גבולו ואל יעבור, וא"כ כל מי שמלעיג על מנהג זה בודאי יהי נדון כו' ושומר נפשו ירחק מהם.

— יג —

(כד) בעל ס' לחם הפנים [חתנו של המג"א] ז"ל, הציג בסוף ספרו סדר ניקור בקצרה ממה שליקט מספרו של המהר"ץ, וכמ"ש בפנים ספרו ס"י ס"ה אות י', ובשער הס' כתב, אכן מאסו הבונים להעלות דיני ניקור כשלחן ערוך לעבודת כ"א ולצורכיהם, מטעמים הכמוסים עמהם וכי מסדר הניקור עם בעל העיטור המנצא פה בחיבור זה עמנו היום אחזתיו ולא ארפנו.

(כה) ושם בס"י הנ"ל כתב: בחותכם חלק הפנים שקורין פרידי"ק מחלק האחר דרכם של קצבים לחתוך בשיפוע עד שמצרפים הכשר שהוא מדובק על הצלע י"ג להפנים ואז צריבין לנקר אותה חתיכה בשר המשופע כמו חלק האחר כג' מקומות ידועים למנקרי בשר (וכמ"ש בהלכות ניקור ר' הירש זצ"ל המבואר לקמן סוף הספר),

דרכם לחתוך במקום שכלים הצלעות בשיפוע בפלנקין למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הויך שטעלי"ן והוא שייך לחלק האחר וצריך לנקרו ואין העולם מרגישין בזה לכן צריבין להזהירם בזה שלא יחתכו כ"א עד סוף הטבור שהוא מקום מוגבל ומשם והלאה כלל לא,

יש בהמות שיש להם צלעות גדולות שיש בהן מוח בכל צד י"ד או ט"ו ויש שאין להם אלא י"ג בכל צד לכן ידקדקו הקצבים אחר חצר הכבד כי מהחצר הכבד ולמעלה אין שם חלב ומהחצר הכבד ולמטה מתחיל החלב הכליות וחלב המעינים ושאר מיני החלבים ומשם צריך ניקור ומחלב האחר יחשב (העתק מקונטרס הגאון הסמ"ע) (ומכאן העתיק

בס' טהרת אהרן, והוסיף בדברי התעוררות, וכמו"כ בס' צנה דוד, ובס' זבח שמואל העתיקו בלשון שבס' טהרת אהרן].

★

(כו) ס' שלחן גבוה — מוהר"ר יוסף מלכו ז"ל, נדפס שאלניקי תקכ"ד [וז"ל ס' כפי אהרן, (ראב"ד בירושלים עיה"ק ת"ו, נדפס בשנת תרל"ד): הרב הבקי בניקור הוא המסביר לנו קצת מדינים אלו, הרב שלחן גבוה כו' ודבריו ז"ל ברורים כשמש כו']. ועיין לעיל אות ט"ז.

— יד —

(כז) ו"ל שער הספר טהרת אהרן: הדור אתם ראו זה דבר חדש אשר לא היה לעולמים מימים קדמונים בניקור הבשר הן בחלק הפנים והן בחלק אחוריים ובגלל זה אזרתי כגיבור חלצי ללקוח הקסת במתני לאסוף ולחבר סדר הניקור מכל אבר ואבר ע"פ סדר כו' בעל העיטור, ומביידי קדש יאמר לו הם ליקוטי פוסקים ומנהגים בקבלות רבותיי מנקרי מפורסמים, ולבאר אותו היטב וכך

הוציא לאור ע"י המחבר האלוף הר"ר אהרן בן האלוף התורני הרבני חכם ופוסק כמורה"ר משה מאיר פערלש מפראג

פה ק"ק אפיבאך [תפ"כ]

ובסוף הספר סדר גיקור בל"א.

(כח) הסכמת הרב הגדול המפורסם מהור"ר הלל נר"ו לפנים היה אב"ד ור"מ בק"ק לייפניק במדינות מעהרין ולע"ע ר"מ בק"ק מנהיים.

לכו חזו מפעלות נורא עלילות בני אדם לשון מרברת גדולות אשר הפליא לעשות הי"ה האלוף והמרוכז כהר"ר אהרן מנקר כו' אשר טרח ויגע ביגיעות הרבה בחיפוש אחר חיפוש על חיבור הגדול וכך בעל העיטור על דיני ניקור, והיה הרב הנ"ל מקצר וכך והנה הי' אחד מעיר ושנים ממשטחה שהי' עומד על סוף דעתו, להבין ולהשכיל הדבר על מכונו,

עד שקם הר"ר אהרן הנ"ל ולקט לקוטי בתר לקוטי להעמיד הסדר של הניקור על תילה עם טעמו ונימוקו כו' נותן טעם לשבח מראשונים וגם מאחרונים והעמיד הדבר על שרשים אם מפני הדם או החלב או משום גיד הנשה ושומנו,

ופניתו מכל צד וחקרתי ודרשתי היטב מתחילה ועד סוף משמע והי' לרצון וכך כי יש תועלת גדול לבעלי הוראה ומכ"ש ואצ"ל זו לבעלי מנקה,

וראיתי שדעתו דעת קדמוני עמו לזכות רבים זכות רבים תלוי בו להבין ולהורות הדרך אשר ילכו בו ולא להתגדר כו' ע"כ אמרתי לבי לחוקקי ועל טוב יזכר את שמי ליתן רשות והרמנא להכתב בעט ברזל ועופרת למען ישוטו בו רבים ותתרבה הדעת וישמע חכם ויטף לקח.

(כט) מהקדמת המחבר: אמר המחבר בלב נשבר, לא כאיש בער אדבר, ולא דרך משל כחומר חבר,

רק כחבר עיר, משוטט הייתי מעיר לעיר ומדינה למדינה, ימה וצפונה, ורעות רבות מצאתי הנה והנה, אשר לא יעשה בישראל כהנה במעשה ניקור הבהמה הן בחלק האחור והן בחלק הפנים, ידי כולם יוצאים וממשמשין וכך אינם יודעים וכך בין גידין האסורים משום דם או משום חלב וכך רק מילתא למילתא מדמה, ואחרי כי רעה ראיתי ונבהלתי ונשתוממתי, אל היושבים על כסא הוראה הלכתי, על מה ראוי מכשולים כאלה בישראל אשר מצאתי, זה וזה מנקרים וחלופיהם בגולם וכך באין מוחה ואין אומר ודברים,

ותשובתם הרטה נחפשה ונחקורה אחר הדברים האלה, באומרים אלי שהתורה כסה ואתה מנלה, כאשר באמת אמרו על הלכות ניקור אי"א לכתוב ולפרש כולה, רק איש מפי איש

צריך להיות בידו קבלה, וכל המצויין בניקור אומרים שכך וכך קבלנו ואנחנו לא נדע על מי נסמך, ע"כ תשובתם,

ואני בשמעי כזאת וכזאת עת לעשות להי' להפך מחשבתם ורחמנא לצלן מדעתם ואף שניתם ושלשתם, לא יפה פירשתם, אמת וצדק הוא שכך כתבו הפוסקים בהלכות ניקור שא"צ לפרוש בכתב מעשה ניקור, והעיקר הוא כבעל העיטור, אבל אין כוונתו להקל על מי שבא להיות מנקה שלא ילמוד תוך הספר כל העיקר וכו' ומי שלא למד לא נקרא אדם ולבהמה הוא נרם וכו', רק העיקר כוונת בעל העיטור לגדור גדר פרצות הדור ולהחמיר הוא מהדר, להגיד כי ישר הוא ללמוד כל הלכות ניקור מתוך תורה שככתב וגם מדברים שב"ע"ס אל תנח ירך, כי כל מלאכה שתצוה שתהי' לתפארת כו' צריך הרגל לאמץ יד במחשבתך כמו"כ מעשה ניקור צריך זירו והרגל, כי מי שאינו זהיר יחתוך הבשר ויניח המקולקל, ומכשול גדול על ידו יגולגל, וטוב היה לו שהי' עצמותיו גל, וכשמעי בדברים האלה חזרתי ממה שכבר וזכחתי, עם צנועין שמושכו ידיו מלאכול בשר אחריו וכמעט לגשות רוח להם דנתי, ועכשיו שהדין עמהם מחילה מהם בקשתי, כי עכשיו אני רואה שהניחו לי מקום להתגדר פרצה גדולה אשר עד לשמים היא עולה כו', ובחד מן החברא דאית בבי מדרשא בארתי להיות לי למורשה, דלאו בר הכי אנא לאחריי לפרשה בדרך המחברים ספרי קדושה, רק פה אל פה דיני ניקור לפניו אמרתי והלכה למעשה מלאכת מעשה הניקור לפניו הראתי, כאשר יראה המעיין מתוך הקדמת הכותב, ושם הוצאתי האוכל מן הפסולת ובררתי בשלש עשרה נפה להוציא פולת ועם כל אלה לא סמכתי על קוצר דעתי, כ"א רוב דברי לפני חכמים גדולים הוצעתי, ובדברי הבינו והחכימו, ובפה מלא הסכימו, וכמה קבלות שיש לי כאשר עיניכם לנוכח יביטו מכמה רבני גאונים ארץ המעידים עלי לפניהם הראתי, ואת שאהבה נפשי מצאתי, וכיחוד ה"ה הרב הגדול המפורסם מהור"ר הי"ל אליו פגשתי, וכמה פעמים לפניו נקריתי, וכדי להעיד עלי שאלתיו, ונענע לי ראשו ורובו שהאמת אתי, ומטעם זה שום הסכמות משאירי גאונים ארץ לא הרפסתי, כי עדות מי שלא ראה את החודש לא חפצתי, רק הסכמת הגאון הנ"ל לכד הצגתי, כי בכמה חקירות ובדיקות בדק אותי, בחבורי אשר לקטתי ואספתי, כאשר יראה עיניכם תחזינה בהסכמתו שהאמת אתי,

ואל ה' בטחתי שיוגלו צדיקים וירונו כל ישרי לב עם מגילת ספרי למען האמת שלא תהי' נעדרת ולהיות למשמרת לדורי דורות,

לגזור בתוקף גזרתם ע"כ מי ומי שרוצה להיות מנקה שילמוד מתוך הספר כדי שתהי' לו תמיד למוכרת, ולא די שמוסר לו בע"פ איזה דינים, כי ידוע שהשכחה בכל יום מתגברת אפי' בין גדולים מכ"ש לקטנים,

וכזה כי יבא המנקה לדרוש אל בית ה' אל בית הרב ליקח קבלה, יתהה על קנקנו תחילה אם הוא בקי בספר בכל דיני כולה,

ואח"כ יעיד עליו רבו המנקה אם הוא בקי ויודע לאמץ ידו לחטט אחר כל גיד וחוט על תילה, כמו שנהגין במי שרוצה להיות שוחט וכודק, ראוי ונכון לדרוש צדק צדק להחזיק הכדק גם בדיני ניקור להרשיע את הרשע ולהצדיק את הצדיק וכו'.

(ב) קבלות ממנקרים מפורסמים מק"ק פראג: הנה ראיתי בן חכם ישמח אכיו ותגל יולדתו וכו'

למד אצלנו מנקרים פה פראג הלכות ניקור בשר אחרים, וישר אל המלאכה זו ויכול לה, והנה הוא בקי בטוב גידין כפה וכיד בהן ובשמותיהן ויודע לנקר ולחטט אבריהן בכל מקומות מושכותיהן הן בגידין האסורין משום גיד הנשה והן בגידין האסורין משום דם וחלב ודרשנו וחקרנו בשבע דרישות וחקירות ועמד בכלם, ולא נמצא שום עולה בשפתיו ושאינו מתוקן תחת ידו, ואמר על אסור אסור ועל היתר מותר, לכן כל מן דין סמוכי לנא ולפטרו ולתמכו ולהחזיקו וליתן לו רשות והרמנא לאכול מניקורו, כי כודאי הוא מומחה כאחד מן המומחים בישראל וכו'.

תפ"ש

הקטן יאקב בלא"א כה"ר משה סג"ל ז"ל מנקר שוחט ובודק וסופר סתם דק"ק קראקא לע"א פה פראג וכו'.

(לא) כבלה מהגאון הגדול המפורסם אב"ד ור"מ דק"ק פראג והמדינה ונשיא בא"י כ"ש מהור"ר דוד אופנהיים נר"ו

הנה אחרי שראה ראיתי כתב רא"י ממנקרי דקהילתנו יצ"ו, ומה גם העידו לפני בע"פ וכו' שהוא כפי בהלכות ניקור אחוריים וכפי כטיב גידין כאחד מן המנקרים מומחין ובקראין בכל תפוצות ישראל, וגם תהיתי על קנקנו וראיתי שהוא כפי בהן וכשמותיהן כו' וגם מעידין בפני המנקרים שהוא ירא אלקים ואינו מוצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וידע לנקר ולחטט אחריהן בכל מקומות מושבותיהן, ככן אני נותן ידי ואצבעי ורשות והרמנא לנקר וכו' תש"ט

(לב) מהקדמת הכותב: למגדר מילתא לכבוד שמים כו' נענתי ראשי להר"ר אהרן מנקר הנ"ל, ותהיתי על קנקנו והראה לפני כל דיני הניקור מהפוסקים ראשונים ואחרונים, גם הביא לפני שני חלקי הבהמה האחור והפנים, והראה לי הלכה למעשה וכל גיד וחוט כשם קרא, איזהו שאסור משום דם או חלב או משום גיד הנשה כנזכר בפוסקים ובגמ', ככן אמרתי מצוה הבאה לידי לאפרושי מאסורי לא אחדל הימנה וכשם שסדרתי אותו כן יזהרו המנקרים לעשותו, ברישא לגמור תוך ספר הקטן עד שיהא כפי בכל הדינים, ואח"כ ילך אל הבקי במלאכת ניקור ויסביר לו פנים כסימנים את זה תאכל וזה לא תוכל לאכול, ואם כה תעשה אז כל הכרעות עליהם יחול וכו'.

נאם הקטן שמואל מקראקא חד מיושבי ביהמ"ד פה מנהיים.

(לג) ומנהג יפה ראיתי בכמה קהילות שקוצצין את העצם הגלגולת וכו' כי קשה להוציא משם את הקרום כו'. (חה"פ אות א')

(לד) ולי נראה שאין לסמוך ע"י שאפילו אם מנתח את הראש לכמה חלקים כיון שאינו מכוון לחתוך את החוטין רק דרך מקרה וכו' נמצא לפעמים שאינו חותך תוך החוט רק סמוך לו ונשאר החוט שלם לכן הרוצה לצאת י"ח יחתכן יפה או ינטלן הן בדקה והן בנסה.

(לה) וכיון שזכינו לדין להכין דברי חכמים יצא לנו מזה שדינא הכי להסיר (ב) החוטין משני צידי הלשון ולא כמו שחישבו המנקרים רובם כמעט כולם שמנהג אבותיהן בדידהו להסירן ובמנהגא הליא מילתא ולא היא כ"א צריך לחטט אחריהן ככל האפשר עד שלא ישאר מהם כלום.

(לו) ויורד משם לגרגרת כו' ומוציא משם שני חוטין וכו' וכתב כ"י וכו' ודברי המחבר הזה מיירי וכו' וכשלא הפריש הראש מן הגוף וכו' והד"מ כתב ע"י כו' דלכתחילה נהגין ליטלן וכן ראיתי מן מנקרים מומחים וקבלתי מרבותי שצריך להסיר אותן החוטין אע"פ שהפריש הראש מן הגוף וכבר נחתכו כדברי ד"מ ונ"ל ליתן טעם לדב' משום הדם נקרש בתוכן ואין יוצא משם אף אם המה נחתכין לפ"י דברי המחבר מיירי אף כשהפריש הראש וכו', וכיון שכן הוא אחרי שרעה ראיתי מרובם כמעט כולם כשמנקרים אותן החוטין משני צידי הגרגרת אינם מנקרים כ"א מאותו חלק הגרגרת שנשאר בגוף וכו' דמהיכא תיתי יהא חצי' אסור וחציה מותר, ואפשר שטעות זה בידם מאיזה מורה שטעה בפ"י בעל העיטור וכו' שכמה פעמים שראיתי לנקר והזהרתי אותם כו' והייתי בעיניהם כמתעתע באוננים אם הי' אמת אתך למה אינם מזהירים הרבנים הגדולים על דבר זה, ע"כ לצאת י"ח אודיע צערי לרבים וכו' כשיראו הרבנים הגאונים דברים אשר לא טובים אשר לא יעשה בישראל שיעשו גדר מהיום והלאה וכו'.

(לז) גם צריך להודיע להמוני עם המתעסקים בניקור שאותו חוט החזה כפול הוא וכו' לכן כתבתי זאת למשמרת כו' להסיר המכשלה מישראל (ד)

(לח) תוך הבשר העב מצד הכתף יש שם חוט אחד וע"ז כתב ומוציא וכו' ורובם כמעט כולם נכשלין בזה ואינן מוציאים כלל שום חוט משום, ושאלתי לכמה מנקרים על זה מה זה והשיבו דברי עזות שכך המנהג וכבר ארז"ל המנהג עוקר הלכה, ואני בעיני אמרתי להם על מנהג כזה אומרים דור תהפוכות וכו', אבל מה שהוא דין אמת צלול וברור בלי שום חולק ומעולם לא נהגו אבותינו רק א' ממנקרים הבורים אשר לא ראה ולא ידע בדה מלבו וממנו ראה עברו ובנו וכי"כ שחשבו אותו למומחה עד שנשתרבב המנהג הרע והכמי הדורות לא ידעו מזה המכשול ואילו ידעו בודאי היו משגיחין בו ע"כ אמרתי יהי חלקי עמהם בראותם תוך הספר הקטן הזה המעשה אשר לא טוב אשר נעשה יתנו עיני השגחתם וכו'.

(ד)

(לט) ונדהגין לנקר בכל צד שלשה צלעות אעפ"י שאין בצד שמאל כ"א שנים, נ"ל משום שזה הדבר מסור לכל וכו' ואין הכל מבחינים בין ימין לשמאל בו' ויש מקומות שאין מניחים לחלק הפנים רק ז' או ח' אפ"ה יש ליטול משם שני חוטין ראשונים משום שלא תשתכח הדבר לכן לא פלוג.

(ה)

(מ) ונדהגין לחתוך כמו חצי אמה מן הכרעשתא ומשליכו, כן ראיתי מן מנקרים המפורסמים שמומחים לרבים באמת שכך קיבלו גם המה מן המנקרים המומחים שקדמו להם

(ט)

(מא) כנתא שאלתי לכמה רבנים גופא דכנתא מה היא ואין מגיד לי ודרשתי אצל השוחטים והקצבים ואין פותר אותו עד שחקרתי אצל המנקרים הבני מעיים על אותו דבר שיש בבני מעיים שאינן כ"א צלי אש מה הוא ומה שמו אשר יקרא לו בלשון בי"א ואמרו לי וכו'

(מב) עד כאן סדר הניקור מבעל העיטור מחלק הפנים ומאחר שיש עוד כמה אברים בחלק הפנים ולא עמד בבעל העיטור ואני רוצה לסדר מכל אבר וכו' בכך כתבתי הדינים משי"ע י"ד והמנהג כפי שקבלתי

(מג) הריאה וכו' נהגו להסיר עינוניתא דוורדא ומשליכו, הטעם משום דמאוס הוא ושמו מוכיח עליו דקורין בל"א גנב, ועוד דמטמטם הלב.

(יט)

(מד) מאוד מאד צריכין ה"ה הגדולים הרבנים נר"ו להזהיר את הקצבים בעת שמחלקים וחותרים את הבהמה לשנים וכו' כ"א עד סוף הטבור וכו' וסימן טוב מילתא היא שיוכלו הגאונים הרבנים לחקור ולדרוש אחרי הקצבים המנקרים אם עושין כהלכתן משא"כ כשלא ה"י בידם סימ' הנ"ל, אבל עתה אתם הרבנים בה' אלקיכם עמדו וגדרו הפרצה הזאת וכו' שיזהרו הגדולים באזהרה גדולה כדי להעמיד על ד"ת ותילה.

(מה) כלל ו' כל מנקר בשר לא יתנו הבשר מידיו עד שיעיינו בו פעמיים ושלוש שלא ימצא אחריו חלב כשעורה אפי' שלא במקום אחד וכו'.

(מו) התנצלות מפני מה לא העמדתי בעל העיטור בפנים כמו שעשיתי עד עתה הנה אגיד לכם האמת אשר אתי מפני מה שלא העמדתי הפירוש לבעל העיטור על סדר הניקור של אחריים בסימנים כמו שעשיתי לסדר הניקור של הפנים, אבל דע שעל דיבורו הקצר אי אפשר ה"י דוק ותמצא שכפל פעמים בו בסידורו הנ"ל שאי אפשר לפרש בכתב בו.

(מז) הא לך סדר הניקור מחלק האחור של כל גידין וחוטין וחלבים כפי מה שקבלתי מן המנקרים הבקריים והמומחים המפורסמים איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני.

(מח) וויטשינקא הוא שם הכולל מהחתיכות בשר טריפה בו' וויטשינקא עצמו עם הצלעות קטנים והטריפה לעדוויץ כנ"ל אסורין ואין מועיל בהם ניקור כלל כן יש לנו קבלה איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני.

(מט) בהקדמת ס' צנה דוד כתב: ואע"פ שהמחבר טהרת אהרן יגע בדבר הזה אפ"ה אחד מאלף מן המנקרים שמבחינים אותו בו' ובאמת הציג את הספר לפי בקאותו רק בקוצר ואפ"ה השמיט כמה דברים וכו'.

— טו —

(ג) ספר צינה דוד — גרפס פיורדא תק"ו — וזה נוסח השער: פ' צינה דוד על הלכות ניקור אע"פ שקצת מוניטין מספר הזה כבר מזמן מרובה יצא לעולם אפס קצהו ועכשיו בא בעל המלקט והמחבר באריכות בפירוש מספיק על בעל העיטור בפירוש מקום דוד ע"כ הבהמה הן אברים פנימי והן אברים חיצון וע"כ בני מעיים והכל בלי"א כל דין על הסדר, ע"י המנקה מומחה מגזע רבה טייטשליך מנ"ש, כדי לזכות בו הרבים מפני שכמה מכשולים שנעשה בעו"ה עד הנה כמו שתראו בהסכמות ובהרמנות בספר הזה מן גדולי עולם ולהסיר המכשלה מישראל

ה"ה התורני הר"ר דוד בן הר"ר גרשון דייטש ז"ל

(גא) מתוך הקדמת המחבר: וידבר דוד כו' בלב נשכר כו' כי ידעתי קוצר ידיעתי כו' ודוד ברה ויבא אל שמואל בעיר הקודש ליסא כפולין גדול הוא העיר ואם בישראל סופרים ורבנן מלאה כרמונים ומצאתי שם אנשים אשר עסקו במלאכות שמים לנקר האחוריים כו' ושמשתי שם הגדול הדור בעסק הזה ה"ה התורני והמופלג מוהר"ר שמואל שוחט ובודק ומנקה ונאמן בק"ק הנ"ל ושאלתי אותו ע"כ פרטי דינים אשר אין להם חקר, בהיות שם שארי מנקרים והם רפיא בידן ואין מענה בפיהם, אבל החכם מודה על האמת ה"ה מוה"ש הנ"ל ואמר לי תמיד שאל בני ישר שאלת וישר חילך כו' וגם מצאתי ביד מוה"ש הנ"ל ספרים ישנים מזה הענין רק הדינים הם מפוזרים שלא כסדר כמו בספר ב"י ובאשרי ובאלפסי ושאר ראשונים, ואין איש שם על לבו ללמוד העסק הזה כסדר רק איש מפי איש עד הלי"מ מפני,

ואע"פ שהמחבר טהרת אהרן כו' השמיט כמה דברים באשר שאלתי למנקרים רובן ככולם שיש קייא גידין באחוריים לראות אותן באיזה מקומן של שבח"ים הם וכי ואין איש מגיד לי רק הניא כו' ע"כ יגעת עד שמצאתי בצירוף התורני מוה"ש הנ"ל והודה לי על האמת כאשר יד אלי בכתביו אשר בידי מעמו

ואח"כ כבואי אל עיר מולדתי היא ק"ק ניקלשבורג עיר ואם בישראל ושם מצאתי מנקרים ישנים העוסקין במלאכה זו ושאלתי ודרשתי ע"כ פרטי דינים עד שבאתי עמהם לפני ב"ד גדול אשר שם ועשינו הלכה למעשה בפני הב"ד ואז ראו חכמינו והרגישו את העון והמכשלה אשר יצא מהם,

ולאחר זאת הצרפו הב"ד עמם האלופים פרנסים ושבעה טובי העיר ועשו אותי למשגיח על בית המטבחים וע"כ המנקרים שלא ימרו אותי ושיעשד הכל כאשר אצוה עליהם.

(גב) מהרב והב"ד דק"ק נ"ש: ודוד בא עד הראש וראשון לכל דבר בעסק הלכות ניקור כו' והראה לפנינו חידוש דינים כו' ע"כ רשות והורמנא להר"ר דוד הנ"ל להשגיח תוך המקולין זכו' שלא ימרו את פיו בעסק זה ובאשר יראו ממנו כן יעשו הלכה למעשה ואם המצא ימצא שיעברו ע"ז ענוש יענש אותם ע"פ ב"ד כראוי.

(גג) לשון ההסכמה מרבנו רבי יונתן איבשיץ ז"ל [וגרפס שם ערך שבעה הסכמות על המחבר וספרו, שדרשו וברקו ומצאהו מומחה ומוטלא].

בא בקרב גבולי ה"ה המנקה המומחה בהר"ר דוד ב"ה גרשון דייטש מנ"ש הציג דבריו להיות כו' עלה כרוחו להדפיס ספר על דיני ניקור באריכות וחכם באחו"ר ישבחה וביקש להסכים ע"י להיותי בקי באומנות הוזה ובקי בהן ובשמדתן וראיתי מה שכתב וגם דברתי עמו פא"פ והלכתי עמו למטבחים וראיתי כי אין בו שכולה וכפי הנראה לעינים יראת ה' נוספה בקרב

ולהיות כי המנקרים בכל מקום שהם אין להם ספר לעיון כו' כי דברי הקרמונים אינם מבינים ובפרט כי נשתנו שמות החתיכות ומדינה ומדינה כלשוננו וכל דבריהם בע"פ במסורות ודברים כאלה הטעות מצוין ובפרט בזמננו אשר חשכת הזכרון ושכחה גבר בכן

נתתי לו רשות והרמנה להדפיס ספר הלזה צנ"ה וסחרה כסחור כסף מוצא למען יהיה למנקרים יתד לתלות בו ולעיון בו.

(נד) קבלה והרמנה מן הגאון הגדול והחסיד המפורסם החרוף והבקי אב"ד ור"מ עם הכ"ד שלו מק"ק ליסא בפולין גדול

להיות שהאלוף התורני הר"ר דוד כ"י בא עד ראש המנקרים שבקהלתנו יצ"ו ללמוד אצלו בזמן שהוא כל דיני ניקור מבשר אחוריים כדת וכדין של תורה בפרטותיהן אשר נמסרו לנו מפי סופרים כס' בעה"ט והאחרונים וכו' ולמד הכל על בוריו בכל האופנים כאשר העידו לפנינו האלופים המנקרים שבקהלתנו שלמד ושימש כל צרכו בכל הלכותיהן ושגורים פסיו להשיב לכל שואלו דבר ככל משפטו וחקו וגם ראינו למראה עינינו שהי' מנקר לפנינו כל בשר מבשר אחוריים ועלתה בידו לעשות מלאכתו כדת וכהלכה לסור מהם כל הצורך להסיר כל החוטין והגידין האסורין הן משום גיד הנשה הן משום דם או מגידי החיצון כראוי לכל איש ישראל לחטט אכריהן בכל הצורך כאשר הראינום ג"כ להאלופים מנקרים דקהלתנו יצ"ו לראות הבשר הנ"ל שניקר לפנינו וכולם ענו אומרו שמלאכתו יפה ומנופה מכל סיג עפ"י הלכה פסוקה וכו' וראוי לסמוך עליו כעל כל המנקרים המומחים שבישראל כו'

גם קיבל עליו הנ"ל שלא להוציא מידו בשר מנוקר עד שיתן עין השגחתו עליו בעיון היטב הדק שנים ושלישה פעמים לראות אם מנוקר כל צרכו

ובסיום ספרו כתב: אמר דוד טוב להודות לה' כל"ח אשר גבר עלי ויודע אני בעצמי כי כל מי שאינו בקי בעסק זה יתלוצץ עלי בהרבה מקומות אבל מי שבקי בהן ובשמותיהן יתחזק עלי ויאמר מי זהו אשר פעל ועשה, ואם באתי לכותבם הכל באריכות כמו שהי' בדעתי לא יכלה הזמן ועוד אולי פרוטה מכיס האריך ביותר, והרמותי ידי לא' עליון שתצילני משגיאות ולא ילין אתי משוגתי, אך חפשתי וקדמתי כנשף ובערב ויגעתי ומצאתי תאמין.

— טז —

(נה) ספר זבח שמואל — נדפס פפד"א תקי"ג — [והוא בעיקרו העתק מקוצר מלשון המהר"ץ ז"ל] וז"ל הקדמתו: אמר שמואל כו' כהבור זה אשר הכינתי בעניי כו' זה ט"ל שנים מיום שנבחרתי כעיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים ק"ק ליסא לשדחט וכודק זמנקה, וגדולה שימושי אשר שימשתי ויצקתי מים ע"י מוריני הרבנים המובהקים גאוני ישראל כסל אותן השנים שהייתי עוסק באותו הענין הייתי שואל בענין והמה השיבו כהלכה והראו פנים יפות בספרות ישרות וכל דבר חכמה שיצא מפיהם רשמתי לי למוזכרת הלכה למעשה והיו לאחדים בידי כמה גמלות טעונות ספיקא דדינא שנודמנו לידי וצרפתים בכור הבחינה אחר שיקול הדעת היטב ובררתי אוכל מתוך אוכל עד שהעלתי במצודתי החיבור הלז כפולת נקי כאשר הצעתי חיבורי זה לפני גאוני ישראל והנחתיו למשמרת עד כ"א וא' מהם כמה חרשי השנה עד שיצאתי תה"ל זכאי מפומייהו דרבנן וחזקו ואמצו על ידי והמה הרהיבוני להוציאו לאור לזכות הרבים וכן שלמים להבין ולהורות כו'

ובטוח אני כי רבים ילכו לאור חיבורי זה כי לא חירשתי ולא הוספתי שום דבר הלכה כ"א מה שקבלתי מרבותי ונשאתי ונתתי ופלפלתי לפניהם בפלפלת כ"ש כדי לברר הלכה פסוקה.

(נו) ובשנת תקפ"ב הדפיסו נכדו — בעיר דיהרנפורט — עם תיקון הטעיות שהיו בו בדפוסים הראשונים, והוסיף בו הגהות [במוסגר] בשם דרישת הזאב, וכן סדר ניקור בל"א.

(נד) הסכמות בעל החוות דעת ז"ל: לא אמנע פרי עמי מלהחזיק ידי עושי מצוה הבאים ירשש דבר ד' זו הלכה הלכות שחיטה ובדיקה וניקור כפי השוחטים והמנקרים אשר יודעין

כל כך לעיין בראשונים ואחרונים מקור מוצא הדינים, והספר הזה כח מ' זבח שמואל אשר חיבר הרבני המופלג מוהר"ר שמואל זצ"ל שהיה שו"ב ומנכר פה ק"ק ליסא ונתנו הסכמה עליו הרבה גאוני גדולים כו'.
ובהקדמתו כתב: וגם שמשתי בעזרי הרבה רבנים מובהקים גאוני הזמן וכיחוד לאדמו"ר הרב הגאב"ר דקהלתנו יצ"ו איש אשר רוח א' בקרבו ממון הי"ה המאה"ג שלשלת היוחסין המפורסם כבוד מוהר"ר יעקב נר"ו יאר.

— יז —

- (גח) בשנת תקפ"ה נדפס — בעיר אופן — ס' בית יצחק על ה' טרפות וה' ניקור, מבעהמ"ח ספר אהל יצחק על ה' שחיטה, ובין ההסכמות יש גם הסכמת החתם סופר ז"ל והוא מסודר בקצרה מתוך הס' שקדמו אליו, ובניקור אחוריים ביחוד הוא מתוך ספר טהרת אהרן. ובהוספות דברי פוסקים אחרונים ותשובותיהם.
- (נט) פמ"ג בפתיחה (סדר הנהגת השואל עם הנשאל) לעת עתה אין לומדין דיני ניקור ומסור לכל וראוי לכל מורה אם באפשר לו ללמוד אשרי וטוב לו.

סימן א'

קצת תיאור חלקי הבהמה ומקומות החלבים — וכיחוד בחלק הפנים

— א —

הבהמה מתחלקת בכללה לענין הניקור לשנים. חלק הפנים וחלק האחוריים.

חלק הפנים:

עיקרו הונח על החלק שמהראש עד להטרפש, וכולל גם את הצלעות הגדולות עד צלע י"ב. והבשר הפנוי מצלעות שלצד הקרקע, המחבר את שתי הדפנות (צידי הצלעות הגדולות), מתחלק לשנים. א, ההמשך מצד האחוריים עד להטבור. ב, מהטבור עד להחזה, — ולהנהגת ארץ אשכנז ודעימייהו, כולל חלק הפנים גם את הבשר שמהחזה עד הטבור. שם זה מיוחד לחלק הבהמה שניקורו יותר קל וידוע, ונשאר חלק זה אצל הקצבים לפי שהיו בקיאין בניקורו, ובחלק זה ישנו חלב הכסלים וקרומין וחוטין, ומצודרף אליו חלק הקרביים וחלבם, וקצה חלב הכליות בהתפשטותו שם.

— ב —

אחוריים:

חלק האחורי בגוף הבהמה, מהזנב והירכיים השדרה והצלעות הקטנות, עד גבולי חלק הפנים, שם מקור חלב הכסלים והכליות תרבי דתותי מתני וגיהינ, ובו קושי הניקור בקליפה וגרידה מהאדוק בבשר חודר בינות להפרשים, ובין שכבות הבשר, ובתוך הבשר לצד העור, וחלקים הנשלכים לטרפה, ולהנהגת ספרד ושאר ארצות, ישנו ניקור אחוריים גם אצל הטבור ולפניו על בשר הדע"ק מתחת הקרומין היוצאין מהבשר, והלאה.

— ג —

צלעות:

מהלאה להצואר משני צידי הבהמה יש בכל דופן י"ג צלעות הקבועים בשדרה ומקיפים את קרב הבהמה על למטה ומתעקמים בקציהן לצד הראש, ויש הפרש ביניהם, שהשבעה צלעות הראשונות שמצד הראש מתחברים הצלעות שמשני הצדדים למטה בצד הקרקע, וסוגרים על חלל הבהמה, והששה צלעות שאחריהן, המתחילות בערך מאחר הטרפש, מתרחקים הצלעות שמשתי הדפנות זה מזה, וכל שהוא יותר לצד אחורנית, מסתיימים יותר בגובה, ועי"ז חלק הבטן שבינתיים פנוי מצלעות ומתרחב והולך, ואחר הצלעות הגדולות יש ג' צלעות קטנות, ואחריהם ג' חוליות ללא צלעות,

— ד —

הטרפש:

בחלל הבהמה יש חייץ המבדיל בין מקום משכן הלב וכלי הנשימה לבין כלי העיכול והקרב, והוא כגבול טבעי בין עיקר חלק הפנים, לבין החלבים והאחוריים, ונקרא בשם יתרת הכבד או טרפש הכבד, שהכבד מחובר אליה, הוא פרוש ברוחב גוף הבהמה ומחובר מדופן לדופן, התחלתו בצד האחוריים הוא מאחר צלע י"ב, ומשופע באלכסון לצד הקדמי, וסיומו אחר החזה בערך בצלע השביעית.

אמצע היוחרת הוא בשר עב (המכונה בכמה מדינות בשם „דיקע טענדערליין“) שנמשך עד השדרה, ושם מתחבר עם חלב הכליות, ומסביב לחלק העב, בסמוך לשתי הדפנות הוא דק (ומכונה בשם „דינע טענדערליין“) וליותרת קרום מבי צדדי, קרום שלצד פנים לצד הריאה והלב, ששם אינו מקום החלב, וקרום שלצד חוץ, היינו לעומת הכבד ומקום החלבים, וחלב הקרב שוכב על הקרום הזה, וכן יש שומן תחת הקרום הזה.

— ה —

כפלים:

הוא הבשר הפנוי מצלעות, בין הירכיים והצלעות, ומתחיל למעלה מצד הגב באורך השדרה מהאקליבוסתא עד צלע י"ב, ומסתיים למטה אצל החזה ושחסי הצלעות. והכסלים מתחלקים בעוביים לבי שכבות בשר, בדרך כלל.

— ו —

הדעיץ:

שכבה א' של הכסלים, היא התחתונה לצד חוץ (לצד העור), ונקראת דעיץ, והיא היסודית בגוף הבהמה.

— ז —

בשר המתניים:

הבי, הוא שכבת חלקי בשר העליונים, לצד חלל הבהמה, והם מצורפות זה לזה, ומחוברות בתחילתן לצלעות הקטנות שבשדרה, שמונח עליהם.

— ח —

חלב הכסלים:

חלב הכסלים בשמו המיוחד, הוא מה שע"ג בשר המתניים לצד חלל פנים הבהמה, וכן במקום שבשר הדעיץ גלוי ללא בשר מתניים עליו, ובחלק הפנים, מונח חלב זה בעיקרו בין קרום עב ודק שתחתיו, ונקלף יחד עמהם מע"ג הבשר.

— ט —

תרבי דתותי מתני:

הוא מכלל חלב הכסלים, אלא שנתכנה בשם מיוחד ע"ש ענינו, שאף שהחלב הזה מתכסה לאחר שחיטת הבהמה, מ"מ הקובע בזה לאיחור הוא מצב החלב בחיי בהמה, שמחמת ששכבת הדעיץ נמשכת למטה עם הגוף, ובשר המתניים נמשך אחר הצלעות הקטנות שבשדרה ומתנועעות ומוגבהות למעלה, ע"ז מוגבהות ונפרדות חלקי בשר המתניים — בכל המשכן — מעל הדעיץ, והחלב שביניהם מתגלה לפרקים. וגם שחלב מגולה האסור נוזל ונע ונד אילך ואילך ממקום המגולה למקומות המכוסין. ולכן נחשב גם חלב מגולה, המונח בשכבה הנמוכה מבשר מתניים, לתרבי דתותי מתני, לפי שלפעמים הוא מכוסה ולפעמים הוא מגולה.

— י —

חיזורתא דתותי מתני:

הוא בתוך הבשר, בין שכבת הדעיץ לצד החוץ ובין השומן שתחת העור, וקרום דק מפסיק בין החלב הזה ובין השומן, ואף שהוא לפניו מן הבשר, כנראה שאיסורו משום הפתח הפתוח לתוך חלל הבהמה שממנו נע ונד החלב בין הבשר לעור.

— יא —

לונביל - לעדוויק, וקושליץ:

עיקר ותחילת שמו של לונביל"ל שהוא הלעדוויק, הונח על חתיכת הבשר המונח ומחובר לצלעות הקטנות, לצד פנים, ויורד ומכסה על חלק מהחלב המגולה שליד הכליות, ובהיות שענינו של חלק בשר זה באיסור החלב הוא משום התנועות והגבהתו ע"י הצלעות, לזאת מכונה בשם זה גם כל שכבת הבשר שמחוברות בתחילתן לשדרה ושיש בהחלב שמתחתס דין תרבי דתותי מתני, הקושליץ הוא חלק הבשר שס שלצד חוץ, וארכו מהאנק"א (וכנגדו ממעל עד האליה) ועד עצם צלע י"ב.

— יב —

אצבע טריפה:

בשר כמין אצבע הנמשך תחת הקושליץ לארכו בינו ובין הכשריה קאלנער, ועד צלע י"ב, מב' צדדי הבהמה (ונזרק לטריפה כי קשה לנקרו).

— יג —

ה' אצבעות:

כמין צורת ה' אצבעות שיש על הדע"ק במקום הקרום עב ולבן היוצא מהבשר, התחלתו תחת הקרום ונמשך להלאה גם תחת חלק מהבשר.

— יד —

הכליות וחלבן:

באחוריים אצל הצלעות הקטנות שאחר צלע הי"ג מתחת לגב מחוברים שני הכליות א' מימין וא' משמאל, הכליות עצמן מחופין בקרום דק וקלוע, ומעל הקרום מסובבים בחלב רב, המכונס בחלקו הגדול בקרום כעין כיס, ובחלקו מתפשט גם מחוץ לכיס, ומגיע עד ליותרת העבה ולכבד ולאצבע הכבד, חוטי הזנב ג"כ יונקים מחלב זה.

— טו —

ג' החתיכות — וטריפה קאלנער:

בין עיקרי המתניים (והחלב המגולה של הכסלים המונח ליד חלב הכליות על הדע"ק והכשריה קאלנער) ובין הטבור, מתחלק ב' שכבות בשר הכסלים לשלשה, ע"י שבשר העליון המתניים מתפרד שם לשניים,

חלק א' בשר אדום העב נקרא כשריה קאלנער, וחלק הבשר אדום דק מלמעלה נקרא טריפה קאלנער, והחלב המגולה שעל תחילתו של הכשריה קאלנער חודר ונמשך בין ב' בשרים אלו, וגם לתחת הכשריה קאלנער על החלק הג' — הוא הדע"ק — נמשך מחלב המגולה שעל הדע"ק ליד הכליות,

והבשר אדום דק, שאינו מחובר מצדדי, מונח ככיסוי על החלב, ומתנועע תדיר, ועי"ז החלב נבלע בו מעבד לעבר, בלבנונית ניכרת בתוך אדמומיתו.

— טז —

קרומין:

שבעה סוגי קרומין הן.

- א. קרום דק המונח על החלב והאדוק עמו, וכגון הקרום שמכסה בכמין כיס את חלב הכליות.
- ב. קרום דק שהחלב מונח עליו, ואדוק ונקלף עמו.
- ג. קרום עב הפרוש ע"כ בשר הכסלים, ומכסה על החלב שעל הבשר, ויש שהחלב נגרר עמו ונמשך עם הדק שלמטה מהחלב, ויורד הכל ביחד.

- ד. קרום שחלב (אחר) שוכן עליה.
ה. קרום קרוב לחלב וכיו"ב.
ו. קרום עב ולבן (המחזר ברש"י חולין צ"ג א' ד"ה חופה) היוצא מהבשר אדום דק — הוא הבשר הנקרא טריפה קאלנע"ר ורעפאלע —
ז. קרום דק וקליש, שתחת הקרום עב ולבן (שבאות ו'), — ושביניהם חלב — והוא נמשך מסיוס הבשר אדום עבה שנקרא בשם כשריה קאלנע"ר — שתחת הבשר אדום דק.

— יז —

חזה:

הוא חלק התחתון בבהמה מן הצואר עד תחלת הכרס.

— יח —

מחוסים:

בסיוס הצלעות הגדולות לצד הקרקע, מחובר להם עצמות רכים ולבנים שנקרא סחוסים, והם בסיוס בשר הכסלים וחלבם.

— יט —

מחוס החזה:

עצם החזה מסתיים בסחוס רחב והוא רך ולבן, המגיע עד לאחר הצלע השביעית שמצד הראש, במקום שמתחברין הצלעות למטה.
ואיסורו משום שיונק מחלב הכסלים וגם מחלב הקרב.

— כ —

חומי רכפלי וחומי העוקץ:

תחילתן בגיד כפול לאורך הצואר, וממשיך בכל אורך החזה וגם לאחר החזה בתחילת בשר הכסלים, ואח"כ מתפצל תחת הקרום עב ולבן היוצא מהבשר, וכן תחת הג' חתיכות, וחודר גם בתוך בשר אדום דק שלפני הטבור (הרעפאלע), והפצולין נמשכין לעבר הגב, במשך אורך עצמות הצלעות י"א י"ב,
והחוט הנמשך ליד עצם צלע י"ב מתחבר אל חלב הקושליץ המגיע עד לשם, שנקרא בשם עוקץ משום המשכו מהאקליבוסתא.

— כא —

שומן שעל ראשי הצלעות:

ראשי הצלעות הם הסחוסים, שלעומתם בקצה בשר הכסלים, החלב יותר רב מכמו החלב שתחת הקרום העב בכללו הנמשך עם הקרום,
וגם חלב זה כנראה נגרר בעיקרו עם הקרום ביחוד בעודו חם.

— כב —

דפנות — וחלב דפנות

יכול להתפרש כג' שמושים,

- א. הצלעות שלפני הטרפש (לצד הראש).
- ב. גם הצלעות שלאחר הטרפש (הצלעות הגדולות).
- ג. כל צד מצידי הבהמה של חלק הפנים, הצלעות עם הבשר.

סימן ב'

סדרי הניקור

קצת הערה בסדר הניקור (מהגאונים) שבספר העיטור — וביאורי דברים ביסודי הניקור להמהר"ן ותשו' תלמידו הר"י סוראזינה, ובספרי הניקור טהרת אהרן, ובח שמואל, צנה דוד, ובספר שלחן גבוה, וביאור בספר אבן ירחי ועוד

— א —

א. סדר ניקור הראשון שבידיעתינו הוא מזמן הגאונים והוא המועתק בספר העיטור, וממנו בטר וכמוש"כ בכ"י סוף סי' ורמזה בכנה"ג בהגהת הטור אות י"ז, וכן הועתק בכמה ראשונים. ויש ברפוס ישן וקרמון סדר ניקור קצר ע"ש רש"י עם כמה הגהות מבעל העיטור, ויתכן שהוא מההעתק הנזכר, וכן יש חלק מסדר ניקור בקיצור בספר האורה המיוחס לרש"י ז"ל.

והנה סדר הניקור, ביסודו ומקורו הוא ע"י היוצא מהגמרא המתפרשת ע"פ שרשי הקבלה בשימוש המעשי, ובא ללא ביאורים ומקורות, ורק את הניתן להעלות בכתב, וכמו שכתב פעמיים ובסיום הדברים (בבהע"ש), ואי אפשר להציגו אלא צראיית העין וכו', ואי אפשר לפרש בכתב יותר מכלן.

ומזה, שלא כווננו בסדרם בכתב להיות במקום הלימוד והשימוש איש מפי איש מהמומחים בניקור, אלא רק להוספה ולעזר, ומשו"ה לא העלו הכל על הכתב וקיצרו ברברים — בהשאינם פריטים ובידורים להקבלה המעשית — וסמכו על מה שנכלל בכללות דבריהם.

וכפי שלפנינו שלא ביאר וציין המקומות של החתיכות מחלקי אחרונים ואופן ניקורם בפרטות, שמסרו בספרי הניקור מה שקבלו בדור אחר דור.

לכן גם י"ל, שדברים ידועים ומפורסמים לא היו זקוקים להזכיר.

ולדוגמא, מה שכתב בכ"י סוף סי' — אחר העתק הסדר הזה בטר — שהשמיע הכחם המסדר את הקרום של חלר הכבד שאסור לכו"ע.

ועוד דוגמא, בדיון הוצאת גירי הגרגרת שלפי הכ"י איירי דוקא בשלא הפריד הראש מהגוף, ובעל הסדר סתם ולא פירש (יעויין בכ"ח) ועוד כתב בזה בכ"י סוף סי' ס"ה, יעויין בפנים.

ועוד יש לידע, שמה שהוזכר בסדר הניקור ההשתמשות בסכין, ואופן ההשתמשות, הוא בעיקר בנוגע להנדרש לקיום ההלכה, אבל לגבי המעשה השימושי בלבד לא נאלץ להזכיר.

ולדוגמא בשכתב ומקלף צידו אוחו הקרום וכו' פי' הכוונה שהקרום אינו נקלף בסכין אלא ביד, ובגדר תותב קרום ונקלף, אולם הרי בתחלה צריך חיתוך אלא שזה פשוט להעוסקים במלאכת הניקור, ולא הוצרך להזכיר.

[ובספר טהרת אהרן בסופו בלי"א הכסלים וכו' און ווען מאן זי רעכט אראב לוכן וויל, מוז מאן ערשט איין זאס פארניין אז שניידין דא קאן מן זי צעשיר אראב לוכן.]

ב. ובספר טהרת אהרן בהתנצלותו שהקדים לחלק ניקור אחרונים ז"ל, הנה אגיד לכם האמת אשר אחי מה שלא העמדתי הפי' לבעל העיטור על הסדר הניקור של אחרונים צסימנים כמו שעשיתי לסדר הניקור של הפנים, אבל דע שעל דבורו הקצר אי אפשר הי' דוק ותמלא שכל פעמיים ושלא צסידורו הנ"ל שא"ל לפרש בכתב וכאשר האמת אחו וכן הוא צפוסקים ח"ל ואפי' מי שכוף למדן מופלג ח"ל לבאר זה היעז על ישוב הנכון.

ובהסכמה לספרו ממוהר"ר הלל אב"ד ור"מ בלייפניק ור"מ במענהיים כתב וז"ל, אשר ערה ויגע ביגיעות הרב חפוש אחר חיפוש על חיבור הגדול שחיבר הגאון הגדול המנוח בעל העיטור על דיוני ניקור והי' הרב הנ"ל מקלר צמקום שאמר להאריך והנה הי' אחד מעיר ושנים ממשפחה שהי' עומד על סוף דעתו להצין ולהשכיל הדבר על מכונו עד שקם וליקט ליקוטי צחר ליקוטי להעמיד הסדר של הניקור על תילה עם טעמו ונימוקו.

ובהקדמת המחבר ז"ל, רק העיקר כוונת צעל העיטור לגדור גדר פרלות הדור ולהחמיר ומכדור להגיד כי ישר הוא ללמוד כל הלכות ניקור מתוך תורה שצכתב וגם מדברים שצע"פ אל תנח ידך.

ג. וסדר הניקור המבאר לנו במדה גדולה את יסודי קבלת הניקור בטעמם ונימוקם וע"פ מקורותיהם כפי הקבלה שהשתלשלה אליו בדורו, הוא סדר הניקור שחיבר בספר מוהר"ר צבי יעקב ז"ל (מהר"ץ) מק"ק קראקא, ששימש במחיצת רבינו הרמ"א ז"ל ושקיל ופרי עמי בהלי שחיטות ובדיקות ניקור.

וכנראה שהוא מה שכוון אליו בדרכי משה במ"ש וכן הוא צסדר הניקור שלנו נוכחין אחריו (והכוונה להמשך דבריו שכתב וצמקומנו נוהגים צו היתר (ובלשון המהר"ץ אבל לנו נוהגין צק"ק קראקא כמנהג אשכנז).

וכן בד"מ כפי"ה אות י"ז וזה לשון סדר הניקור הנוהג צינינו ויקח צשר קטן מתוך הכסל שקורין דרי"ס וישליך משום מיאוס עכ"ל ובלשון זה הוא במהר"ץ דף ל"א.

ובסמ"ע כו"כ פעמים בשם הלכות ניקור סתם, ומפורש כפי"ה אות ה' וכתב מהר"ץ בהלכות ניקור.

וכן במגנטרס הפמ"ע ז"ל, צחתכן חלק הפנים מחלק האחור כו' לריכים לנקר אותה חתיכה צשר המשופע כמו חלק האחור צג' מקומות ידועים למנקרי צשר וכמ"ש בהלכות ניקור ר' הירש ז"ל. ובדרישה יור"ד סי"ד ז' על מה שכתב הסוד ומונח על עלם הנג"א כו' כתב עיין בהלכות ניקור דף ל"ג ע"א וע"צ פירושו.

ובפי"ה אות נ"ז, על מה שכתב בעיטור מנקרו יפה יפה מכל מני חוטין ומן אותה חנותא שקורין וגדול"א וכתב הבי"י ולא ידעתי מה הוא, כתב בפרישה על זה, ובהלכות ניקור פירש שיש שם מראה כסף לריך לנקרו ולחטכו ג"כ אף שאינו חלב ממש.

[וח"ל תלמידו מוה"ר יעקב סוראזינה ב"צ בהקדמתו לסדר הניקור שחיבר צקלרה מתוך הספר שחיבר רבו צדרך ארוכה.

אמר העיור יעקב צכמ"ר יוסף סוראזינה כ"ז ז"ל איש קאשטילא"ץ זכרתי ימים מקדם אשר הי' עובים מאלה צשצתנו על ציר דלתי פתחי שערים המלויינים צהלכה צמלאכה רצה וגדולה צמלאכה שמים אומנות הניקור להכין אותה ולסעדה צשרשי' כפתורי' ופרחי' ממנו יהי' לצרון איש על דגלו צאותות וסימנים ורשומים ניכרים וליונים מלויינים למלא דברי חפץ שם יתנו צדקות הי' צק"ק קראקא יל"ו צהיותיו יולק מים ע"י מורי ורבי הר"ר צבי יעקב הנקרא הר"ר הירש"ל צוכטנר ז"ל הוא המאסף והמחבר אשר חיבר ההגהות סביב השחיטות והצדיקות של מהר"י ווייל ז"ל וכציר מלאכה ידו צמלאכה זו תיקן ואיזן דיני הניקור צשרשיכן הלא הם כמסים עמדי חתומים צאלורותי כו' ראיתי פה כו' תופשי התורה ולומדי התורה רוצם ככולם צלתי צקיאים צעוב המלאכה צהם וצשמותיהם כי יקשה עליהם הליור כו' וכמעט נשתכחה תורת מלאכה זו ע"כ הליקנתי רוח צעני צהציעי אל כל מלות ודינים הראויים והמה צכתובים ע"י מורי ורבי ומאשר קבלתי פה אל פה.

ובתשו"ה הלא היא נרפסה בסוף ספר תשו"ה הרא"ש בתוך אריכות דבריו ממעלת רבו ז"ל שכן מנינו הלכה למעשה למור"ה האלוף כה"ר צבי ז"ל מקראקא כו' צשורש צריאה אחת כו' והכשיר הגאון מוהר"ר משה איסרלן ז"ל וכל הצדקים הסכימו עמו והוא העריף וטעמם ונימוקם ומלא צספר הניקור שלו ותכלית וסוף דבריו הי' כהאי לשנא והודה לי הגאון מוהר"ר משה איסרלן ז"ל וכו'].

והנה ספרו זה הוא עיקר המקור והשורש לספרי הניקור הבאים אחריו, וממסבב כל הסיבות שנתעלם עצם ספרו מהדורות האחרונים (ואולי סיבת חורבן פולין בשנת ת"ח), והנראה שנתגלגלה למומחי הניקור והמחברים שאחריו חלקים והעתקות מספרו והם העלו בספרתם דברי קבלת הניקור

בדרך קצרה ונתפשטו הדברים רק בצורת הלכות פסוקות, וזוהו היתה הנסיבה שנתעלמו הרבה מיסודי ונימוקי העניינים, וגם לאחרונה שקמו מחברים לפלפל בהכנת גררי הלכות ניקור נשתבשו בכמה יסודות ופרטים ע"י שהי' חסר להם מקור ושורש.

— ועיין בפתחה ח"ב. —

— ב —

ד. בסדר הניקור שבטיטור (המובא בטור) ז"ל, ויורד משם לגרסת וכו' ואח"כ חותך את החזות לשני לדיים ומאותו צד אדום הסמוך לחזה מוליח חוט של דם שאוחז מקלח החזה עד קלתו וכן מן החזה השני ונועל הסכין ומחלק בין הכתף לגוף וכו' ואח"כ מתחיל ממקום סיוס הגיד שמוליח מן החזה ומקלף בידו אותו הקרום שעל הכסלים וכשמקלף נראין ראשי החוטין שהן צכסל ונועל ראשי הגיד בידו וממשיך ומשכות מאלוהן כהיותו חס וכו' [ובהעתק פדר ניקור של בעל הטיטור הגירסא, שאוחז צקלח החזה ועד קלחין].

צריך להבין בסדר דבריו, דקאי בצואר ומפסיק בחיתוך החזה, ומזכיר בזה צד אדום הסמוך לחזה ושוב חוזר לכתף ולזרוע ואח"כ חוזר להמשך הגיד ולכסלים ונקדים לשון הטהרת אהרן, ואח"כ חותך וכו' ר"ל החזה לריך להתחיל לחתוך צקלח החזה הסמוך לזרוע כי אז טוב לו ונות יותר למשוך כל החוט שלם אבל אם יתחיל מאותו צד של צד אדום מהרה יתק החוט ויהי לו לטרחא יתירה לנקר אחריו.

ובספר צנה לדוד (במקום דוד אות ב) כתב ואח"כ, פי' מאותו צד אדום מן הזרוע למעלה נגד החזות תוכל למלוא היטב הגיד כי היא נמשכת עד החזה ממש תראה כמו גומא אשר צהו נשתקע הגיד ואח"כ תקח הגיד צחוך החזה ולמעלה נגד הכסל לריך לשקוע הסכין כי שם תחלק הגיד לשנים כמו ל' פשוטה כו'.

ופירשו מוכו, שהבשר אדום הנזכר כאן אין הכוונה להוצאת חלק הגיד בבשר אדום שבכסלים, שאת זה מפרש אח"כ, וכאן המדובר בהוצאת הגיד שכחזה בלבד, ומלמדנו אופן הראוי לחתוך, שיתחיל חיתוך בשר אדום מן הצואר וימשיך בשפוע בבשר שלצד הקרקע — כי אם יתחיל לחתוך מלמטה יתק החוט — וגם ימשכנו ויוציאנו מצד הצואר מקצה החזה עד קצהו. ובמקום סיוס החזה ששם נפתיים הוצאת הגיד דלעיל, מתחילין הכסלים, וצריך להגיע לראשי החוטין המתפצלין בכסל מתחת לבשר והקרום, וכשמקלף את קרום הכסלים משני צדי הגיד וחותר ליד הגיד כדי להגיע אליו ולקלף בידו את הקרום עב ולבן עם הקרום העליון שעליו, ואחרי כן יכול ליטול ראשי הגיד בידו ולהמשיך את הפיצולין עמהם. [בנוסף המובא בטור יורי' פי' כתוב מאותו צד אדום (כלי וא"י), ובספר צנה דוד הנוסח ומוליח חוט (עם וא"י) וכו'].

ולהשלמה נעתיק לשון פדר הניקור המיוחס לרש"י, יורד אלל הזרוע וכו' מפרק את החזות ומראש כל אחד ואחד מוליח מהן גיד אחד מתחת הצד סמוך לראשי הללעות צל לו אלל היד וכו' יורד אלל הכסלים וקולף את קרומן וצס מוליח כ' חוטין וכו' תופשן ומתכוין להוליח את כולם ילאו מוטב ואם לאו יתעב אחריו.

ה. וכן הוא הלשון בלבוש בפי' פי' שהוסף בהעתיקו פדר ניקור זה ז"ל, ואח"כ מתחיל ממקום סיוס הגיד שמוליח מן החזה ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסלים שאסור משום חלב וגם חלב שחתיו לריך לקלף שיש אסרין אותו — והרי בהדיא שכולל במוש"ב ומקלף וכו' את הקרום עב התחתון.

ו. כתב עוד וגורר אותו חלב שחת צד המתניים ומקלפו יפה יפה משני צדי הצהמה ואח"כ מעביר צד המתניים שקורין בלע"ז לונציל"ו כו' וגוררו יפה מצ' לדיים.

י"ל שהכוונה חלב שעל הדעי"ק אחר הסרת קרום עב ולבן. ובפרי הניקור שבאשכנז שבמנהגם בחלק הפנים הוא בחיפוי בשר, לפיכך פירשו בדברי

בעל הטיטור, שהמדיכר בבשר שכין צלע י"ב לייג בשני צידי הרפנות (עיין קונטרס הצלע י"א).

ונראה שפירשו את הלשון חלב שתחת בשר המתניים על שטח ואורך הבשר, שראש המתן הוא בצד האקליבוסתא וכמפורש ברש"י, נמצא שבצד הצלעות הוא סיום המתניים ותחתיו, או שהכוונה לצד החוץ דהיינו בקושליין, שהקושליין מגיע עד צלע י"ב.

שו"ר שכב"י מתפרש לשון זה על חיזורתא דתותי מתני שכר"ף — יעויין לקמן אות י"א. וכתב בספר שלחן גבוה דמאחר שכתב צתחילה וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים איך כתב אח"כ ואח"כ מעביר בשר המתניים וכו' דצתחלה לריך להעביר בשר המתניים וכו' ועוד מאי הכי דכתב צסיפא וגוררו יפה משני לדדים והלא כתבו צרישא.

ברם הביאור מרווח בנוגע להתמי' שבלשון בעה"ע"ם וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים, שאינו מזכיר הפרת בשר המתניים, ובכ"ז יכול לגרור את החלב מתחתיו, ושוב כתב ואח"כ מעביר בשר המתניים וכו', והמכוון לחלק אחר.

גם ברישא כתב ומקלפו משני לדי בצכמה ובסיפא משני לדדים.

ותו שלא בא בכלל בסדר ניקורו, הפרת חלב הכסלים המגולה שבאחוריים מתחת לכליות. וכ"ז יתיישב שפיר, שהכוונה לגרור את החלב המגולה וכל החלב המתפשט משם תחת הבשר אדום דק שהוא חלב המתניים, וכולו פר יחדיו עם הקרומין ובשר הדק שהחלב מתבסס בו. וזהו וגורר אותו חלב שתחת בשר המתנים ומקלפו יפה יפה משני לדי בצכמה דהיינו שמסיר את החלב שתחת הטריפה קאלנע"ר וכן מהדע"ק שתחת הקרום עב ולבן וכן במקום ה' אצבעות.

משני לדי בצכמה ידוע שמשמש לחלק הבשר המחובר עם ב' רפנות הבהמה שבפנים, ואומר שינקר יפה יפה גם מה שחודר לשני צידי הבהמה.

ואח"כ מעביר בשר המתנים שקורין לונציל"ו כו' וגוררו יפה מב' לדדים.

לשון וגוררו וכו' יכול להתפרש שגורר את בשר המתניים, הוא הכשריע קאלנע"ר מב' צדדין כמפורש בספרי הניקור.

ואף לפי מה שכתב בספר שולחן גבוה, להגיה בלשון בעה"ט חלב שתחתיו בשר המתניים וכתב שמצא כן בגירסת הלבוש, (ובדקנו בספר הלבוש דפרס ראשון (שפ"ט) ונדפס שנת' שבדפוס אחר מילאנו את התיבה הדרפיו שתחתיו), ג"כ יכול להתפרש כנ"ל, היינו שהחלב על הכשריע קאלנע"ר שהוא מעיקרי בשר המתנים).

ובספר בפי אהרן (ח"א יור"ד א') מצאנו פירוש מחדש בדברי בעה"ט זז"ל, ועיין בטור ובלבוש בסדר ניקור שכתבו וגורר אותו חלב שתחת מקום המתנים ע"ש והוא זה שמכערפס ולמטה יש שם בשר ע"ג כללעות מצפנים וכוא הנקרא תחת המתנים כי משם ולמטה ללד האחורים מתחיל בשר המתנים שקורין לונציל"ו.

ועוד שם זאת תורת העולה כו' ומכיוסם וכלאכ יתנכו כן צענין ניקור חלק הפנים כו' שיחטכו ממקום התחלת הכלעות עד הכערפס שהוא צכמו ג' או ד' ללעות וישליכו הכל הראשי ללעות עם הכשר גם אותו הכשר הנשאר שם מן הכערפס ויליאו אותו וישליכו אותו

מפרש את הלשון המוקשה תחת בשר כו' כאילו הי' כתוב תחת מקום כו', היינו למטה משטח שכבת המתניים, וי"ל שהכוונה למקום החלב שעורר בספר לחם שערים, ולפי פ"י זה יהי' מיזשב שפיר שמתחילה אמר שצריך לקלוף הקרום והיינו זה שעם החלב האדוק בו עד לסיומו למטה בקרום היוצא מן הבשר, ואח"כ להסיר החלב שמתחת לקרום הזה בשתי צדדין, בסוף הצלעות ובסוף הבשר, וכ"ז הוא לפני התחלת בשר המתנים, ואח"כ מעביר בשר המתנים שקורין לונציל"ו והוא מהתחלת הכשריע קאלנע"ר וגוררו יפה וכו' היינו כל אשר עליו, כולל שכבת הבשר שעליו, ועד החזה כפי ההנהגה של אלו שהשליכו הרעפאלע.

ומפורש יותר מזה בדברי המהר"ן להלן.

ומצאנו להעתיק מספר שימושי בניקור, קונטרס ניקור השלם"י (אמוואצק), שמפורש כן בלשונו:

ומסיר בשר אצבע המונח תחת אורך הקושלי"ץ בינו ובין הכשריה קאלנע"ר
שהוא טריפה וגם הטריפה קאלנע"ר המונח על הכשריה קאלנע"ר עם כל החלב
הקרומים שמסביביו וקולף הקאלנע"ר ומסירו מעל המכסה וקולפו בצד השני.

ז. ועל מש"יב וגוררו יפה מב' לדדים כתב בספר שולחן גבוה פי' סי"ד י"ז וז"ל, והנה
מדכתב צעל העיטור וגוררו יפה מב' לדדים משמע דכל החלב שבו בין מה שתחת ראשו בין מה
שתחת גופו בין מה שללד השדרה בין מה שללד הכסלים הכל לריך לנקרו ואולי לכך סתם לנו
רבינו וכתב חלב שתחת המתניים אסור ולא פירש לאיזה לד הוא אם תחת ראשיהן כפי' הרמב"ם
או תחת לד הדק שבגוף כפירוש רש"י אלא סתם לן כצעל העיטור לריך לגררו מכל לדדיו כו'
וכן המנהג לגררו ולנקרו מכל לדדיו מעלה ומטה בראש ובגוף וכו'.

הרי לנו הקבלה מזמן הגאונים.

— ג —

ועתה נעתיק מלשון המהר"ץ ביסוד הקבלה בקרום וחלב הכסלים ותרבא דתותי מתני.
כתב צעל העיטור ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד שמו"א מן החזה ומקלף בידו אוחו
הקרום שעל הכסל ע"כ.

והוא הקרום העצ ולבן האסור משום חלב שעל הכסלים וכל הנגרר עמו דהיינו כל החלב
אשר תחתיו ותמשוך עמו הכל אסור ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב ותחת
אלו שני הקרומים יש חלב ובזה החלב איכא פלוגתא בגמרא כדגרסינן במסכת חולין פרק גיד הנשה
חלב שהבשר חופה מותר ופרש"י שם חלב שעל הכסלים שתחת הכליות והוא תרבא דתותי מתני
שאמר שמואל דאסור ולקמן אפרש בעזרת ה'.

ונראה בגובה הכסלים ואח"כ נבלע תחת צמר אדום דק ומתפשט תחת אוחו צמר בכל
הכסלים ומה שהבשר חופהו מותר וכשכלה מאוחו צמר יולא ממנו קרום עצ ולבן לצד קרום הדק
וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת קרום עצ יש חלב ויש שוכהגין אסור
באוחו חלב לפי שהוא קרום אינו חשוב חיפוי צמר שדק הוא אצל צארץ אשכנז נוהגין בו היתר
וגם צעיני רבי נראה דחיפוי גמור הוא.

ומסיק שם חלב שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבחוך הכסלים.

ונראה לי הטעם דמתירין לפי ששני קרומים הן זה למעלה מה אחר עצ ואחד דק והחלב
נבלע בין אלו הקרומים כמו שפירש רש"י לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט תחת אוחו צמר
בכל הכסלים וכו' אצל הקרום הדק מפסיק בין הבשר ובין חלב שתחת הקרום העצ לכן מה שלמטה
מאוחו קרום הדק הוי חיפוי צמר וכשר אצל הקרום הדק עלמנו אסור משום שהוא נוגע לחלב
שתחת הקרום העצ.

ועוד נראה לי טעם דמתירין לפי שיש בין חלב המתניים ובין הכסלים שלשה חתיכות צמר
המפרש בינתיים והם מונחין זה על גב זה.

חתיכת צמר העליון דהיינו המונח כלפי פנים לגוף אינו ארוך כמו ארבעה אצבעות כמו
הבשר השני ואותן חתיכות צמר דק הוא ודבוק בחלב שעל הכסלים ויונק מן אוחו חלב ומראה
אדום וזה שפירש רש"י ואח"כ נבלע תחת צמר אדום דק ומתפשט וכו'.

לפיכך אותה חתיכה צמר אסור.

ובאותה חתיכה בלד השני דהיינו כלפי הכסלים כנגד החזה דבוק בו אוחו קרום העצ
ולכן אסור אוחו קרום העצ משום חלב.

וחתיכת צמר השני המונח תחתיו הוא ארוך יותר מהחתיכה השלישית כמו ב' אצבעות
צמר הגדול ואין בין זה החתיכה לחתיכות העלכה כ"א כמו אצבע ושם הוא דבוקה לחלב הכסלים
באוחו מקום שהוא רחב כמו אצבע ואותה חתיכה הוא עצ ומראה אדום.

ולכן אין גאסור אותה חתיכה חדא מפני שהיא עב ועוד שצארתו מקום שהוא דבוק בחלב
 אין שם חלב כ"א כמו אלצע.
 אבל קליפה צעי משני לדדים ואפי' במקום הלצן כמו כסף לריך לקלוף משום שעליו מונח
 חלב המתגייס דהיינו צארתו מקום הרחב צ' אלצעות.
 ובצורתה חתיכה דהיינו צלד השני כנגד החזה שם דבוק קרום הדק המונח תחת קרום
 העצ ותחת זה הבשר השני הוא מונח חתיכה צער השלישית שקורין די"א דע"ק ואותה חתיכה
 השלישית הוא קצר מן השני כמו חצי אלצע ושם הוא מונח חלב רחב כמו חצי אלצע.
 ואותה חתיכה קליפה צעי משום שיונק מן אותו חלב.
 לע"פ שאין לחוש שיבא כ"ב מהפשט תחת אותה חתיכה כי החלב אין שם כ"ב הרבה
 כי אם כמו חצי אלצע מ"מ משום ספק אלו קולפין אותה חתיכה שקורין דע"ק לפי שצבחה צחייה
 פירוקי מפרקי כדגרסינן במסכת חולין פרק גיד הנשה צבחה צחייה פירוקי מפרקי ופירש רש"י
 שם פירוקי מפרקי כשהיא הולכת איצריה נעים והמתגייס פעמים נמשכים כלפי מעלה והכסלים
 נמשכים כלפי מטה ואין החלב נכסה בהן.
 אבל כולי האי אין חוששין שיבא אותה חתיכה חלב המטע שיבא מהפשט עד החזה
 ולכן אותו חלב שהצער חופה דהיינו הכסלים הדבוקה בחתיכה שקורין דוא דעק אינו לריך
 להקליף כי רחוק מן אותו חלב הכסלים וגם יש עלי' שני קרומין דהיינו קרום העצ וקרום הדק
 שאין לחוש שיבא אסור משום חלב המכסה את הקרב כן נראה לי העטם דמתירין
 ועטם האוסרין משום שהקרום הדק הוא למטה וקרום העצ הוא למעלה ולכן אין מפסיק
 אבל אם הי' הקרום הדק למעלה וקרום העצ למטה ג"כ היו ג"כ מהירין
 וממה יש לי סמך ממה שפירש רש"י חז' לשונו ותחת אותו קרום העצ יש חלב ויש שגובהין
 זו איסור צארתו חלב לפי שאותו קרום אינו השיב חיפוי צער שדק הוא וכו'
 וקשה על רש"י שפירש ותחת אותו קרום עב י"ג חלב ומסיים שאינו חשוב חיפוי צעה
 שדק הוא וכו'
 ויש לומר שרש"י מיירי לפי האוסרים שהקרום הדק הוא למטה לכן אינו חשוב חיפוי צער
 אבל אלו נוהגין בק"ק קראקא כמנהג אשכנז שחיפוי צער הוא ולכן אין גוררין אותו חלב
 שתחת הכסלים
 וכן כתב צ"י בדף י"א וז"ל כתב הרשב"א צתשובה חנב שצחוך הכסלים וכו' וצארתן
 מקומות שגובהין זו איסור וכו' וצתשובה אחרת כתב חלב שתחת אותו הקרום וכו' ואין לך מי
 שמתירו עכ"ל ואגור כתב החלב שתחת אותו הקרום עב ולכן שרבו האוסרין וכו' וכבר נשאל
 הרשב"א על חלב זה אם מחלקין זו בין כבש לשור וכו' ואלו מאלתר שמנקרין אותו כבש וכו'
 מי החירו להם צשור ונמלא שהם מכשילים את הסמוכים עליהם ומאכילין אותם דבר אסור
 להם עכ"ל צ"י.

*

ונפרט העולה מדבריו, בקצת פירוש כמה שכתב בקיצור אמוין.

- א. יסוד דבריו הוא מקבלת המעשה בניקור, שמשירין בשר הקאלנע"ר העליון לטריטון:
- יחד עם החלב שתחתיו והקרומין שעליו, וגם סוף הבשר הדק הזה בסיומו בקרום העב ולכן
 נכלל באיסור הזה.
- ב. שבכל הכסלים יש ב' קרומין זה ע"ג זה, העליון עב והתחתון דק, וחלב נבלע בין ב'
 הקרומין וחלב זה איסורו משום חלב שעל הכסלים, וב' הקרומין אסורין משום שאדוקין לחלב.
- ג. שהקרום עב התחתון, הוא הקרום עב ולכן המדובר ברש"י שיוצא בסיום הבשר

אדום דק, יוצא ומצא מתחתיו ג"כ קרום דק, וכיניהם חלב, שהוא המשכו של החלב הנבלע תחת הבשר אדום דק, וזה שייך גם לחלב המתניים כדין פירוקי מפרקי.

ד. וכשמדובר בכסלים בקרום עב ודק וחלב שבינוניים, הוא כולל הן את העליון והן את התחתון שדינם שווה [ובחלק מהקרום התחתון יש עליו ג"כ ב' העליונים ושמתאחדים בקצהו עם התחתון].

ה. וכן נתפרש על ידו בלשון סדר הניקור שבבעל העיטור שנכלל בדבריו ביחוד קילוף הקרום העב התחתון, וכנ"ל אות ב ה.

ו. ועם זה מפרש, איך שהחלב כולו שתחתיו עד הקרום הדק ועד בכלל נכלל עם הסרת הקרום, ובלשון בעל העיטור, ומקלף וכו', והוא מכיון שנגרר ונמשך עמו.

ז. ועוד בזה, להודיענו בא שהחלב האסור דלכו"ע, הוא גם מה שעם הקרום העב התחתון, ויש שם עוד חלב שהוא בפלוגתא.

ח. וכעין שמצינו בחלב הדקין שמפורש בלשון הגמ' וזכו חלב שעל הדקין, ובפוסקים ובשו"ע ואין לריך להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך אמות חלב אבל לא השומן הדבוק בעצמיהו שתחתיו. והלשון בבעל העיטור ונוטל הדלח דכנתח ומקלף מעלי קרום של חלב.

ז. ושנית, שאחר שהקרום העב התחתון ג"כ כולל בשמו את הנטפל עמו החלב והקרום הדק וקלוש, אי"כ הפלוגתא המוזכרת ברש"י בחלב שתחת קרום העב, הכוונה תחת גמר מה שעם העב, דהיינו תחת הקרום הדק, ומשו"י כתב רש"י ז"ל בלשונו ותחת קרום עב יש חלב (יש גירסא ותחת אותו קרום).

ח. ומשו"ב רש"י יולח ממנו קרום עב לכד קרום דק וקלוש הכוונה פשוטה שבסיום הבשר יוצאים ב' קרומין האחד עב למעלה והדק תחתיו, ובוה מובן למה מזכיר רש"י את הדק לענין המדובר שם.

ט. והעב ולכן יוצא בסיום הבשר הדק, והקרום הדק יוצא ממה שנדבק על התתיכה השני הכשרי' קאלנע"י, וא"כ החלב הנבלע יוצא ונבלע בין שני הקרומין, והוא מחלב המתניים האסור, שתחת הטריפה קאלנע"י.

י. ומכיון שרש"י כותב שחכור משום חלב, והכוונה עכ"פ על הדק, והיינו שאדוק לחלב המונה עליה, והרי זה כולל באיסור חלב את כל מה שעליו, ולהשמיענו שהפלוגתא הוא רק מתחת להדק.

יא. והנה הקרום עב התחתון שונה מהקרום העב העליון בזה, שהוא מהבשר עצמו שמתחבר על ידו שני צידי הבהמה, וצורתו שסוגר את בשר הכסלים, ומאריך גיסא, מציאותו, וצורתו בקרום, ועוד שכל שטחו אסור בקרום וחלב וקרום.

ולצד היתר, הרי מצינו בחלבים מה דלכתה הקרום שלאחר החלב דמותר, כגון חלב האלי' שלצד פנים, ובחירורא דתתי מתני לצד העור, — אלא שיש לחלק בין מה שהוא מקום החלב, וכמו באלי' לצד חוץ שהוא מקום היתר.

ובזה יש להבין כויכוח הטענות שבין רבינו אפרים ורבינו יואל, אי הקרום שתחת הטריפה הוי חיפוי, כמו שכאו בתשובותיהם באו"ז.

שרבינו אפרים מפרש ברש"י חולין צג. שההיתר הוא מצד הקרום העב שהוא נחשב לבשר וכאמור, [ואף שהקרום עצמו אסור וכמו שהבשר אדום דק אסור והחלב שתחתיו הוא משום פירוקי מפרקי וכדלקמן].

ורבינו יואל סובר שמעם המתירין משום שהחלב הוא למטה מהקרום שתחת החלב. ועפ"י מובן הסברת המהר"ץ בזה.

יב. ולמנהג האוסרין דלא מיהשב הקרום הדק להפסק משום שלסברתם אין הנידון דומה, כי שם באלי' וכד"ב, המדובר הוא כי הקרום חוצץ ומפסיק את התפשטות החלב האסור, משא"כ כאן.

יג. ומכאן המהר"ן טעם המתירין משתי מזכונים, אי מצד חיפוי, והיינו בחלק הפנים עצמו, ואי מדיון פירוקי מפרקי מצד האחוריים.

והנה נימוקו בענין אי הוי חיפוי כבר נתבאר, ומוסיף לפרש מדוע אין מגיע דין פרוקי מפרקי בחלק הפנים כפי שהוא תחת החתיכות כשר,

וההסבר הוא, שבהתחלת שני חתיכות הכשר העליונים שלצד השדרה, דבוק שם חלב רב, ומחמת ריכויו, מגיע החלב גם לחלק הפנים, וכפי שכבר הקדמנו שהקרום דק שלצד החזה יוצא מהכשריע קאלנע"ר והחלב שעליו תחת הקרום עב ולכן הוא בדין פירוקי מפרקי.

אבל מה שעל הרע"ק תחת הקרום הדק, מחמת מיעוט החלב שבצד השני כאחוריים אינו מגיע עד לחלק הפנים.

ולחאוסרין הרי הקרום אינו חיפוי, וא"כ חלב שעל הרע"ק הוא בדין חלב מגולה שעל הכסלים.

יד. ומש"כ בלשונו בהנמקת טעם המתירין שהקרום הדק מפסיק בין הבשר ובין חלב שתחת הקרום העב, שלכאורה ה' יותר מוכן הלשון מפסיק בין החלב שתחת הקרום העב ובין החלב שעל הבשר (הרע"ק), וכן בטעם האוסרין, לפי שהקרום הדק הוא למטה והקרום העב הוא למעלה ואם ה' להיפך ה' מתירין, והרי מצינו שגם קרום דק מפסיק כדלעיל, ועוד מאי נפק"מ לגבי הטעם של ב' חיפויים (וכמוזכר בתשו' הר"י מוראזינה).

הסברת הענין הוא כך, כפי שכבר נאמר, שאין הנדרש בכאן רק שיהי' איזה הפסק שלא יתפשט חלב אסור משם והלאה, אלא גם שייחשב למקום מכוסה, ולזאת סברא האוסרת הוא, שמאחר שהקרום העב אינו כיסוי, ולמטה ממנו הוא בדין חלב, אין קרום דק שמזונה באמצע בין החלב נחשב, ולסברא המתרת, שמלבד שהקרום הדק אינו נותן להחלב האסור להתפשט יותר עד הבשר, עוד הוא מצטרף להעב שעליו וקובע הצורה שהבשר הוא מקום מכוסה, וא"כ החלב שעליו הוא בדין חיפוי.

ומינה דאף להאוסרין אם ה' הקרום עב בין ב' החלבים ה' בצורתו נחשב להפסק.

ולפי המבואר לנו מדברי המהר"ן בדבר הקרום הדק שתחת העב היוצא מן הבשר והחלב שביניהם ושהן הן דברי רש"י, מתפרשים לפנינו דברי הזבח שמואל — שנכתבו בקצרה עפ"י ספר המהר"ן שהי' עד עתה פתומים ונעלמים מהעוסקים בזה — שזה לשון הזב"ש: והוא הקרום העב ולכן וכו' ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב ותחת אלו שני קרומים יש חלב וזכה החלב איכה פלוגתא וכו' אבל הקרום הדק עלמו אסור משום שנוגע בחלב שתחת הקרום העב.

[ועיין עוד ביאר בספר זב"ש בסימן ט' ענין י"ג.]

טו. ובתשובת רבינו יואל לרבינו אפרים כתב בזה"ל וגם הקרום חופה אוחו חלב הדבוק לכרם והוי חיפוי צער כאשר כתב רבינו שלמך ופסק שקרום שמתפשט בכל הכסל שאסור משום חלב ותחת אותו הקרום יש חלב ובארץ אשכנז נוכחין בו היתר וגם צעיני נראה דחיפוי צער הוא.

והרי מפורש שהפלוגתא הוא בחלב הרע"ק שתחת קרום דק, ועיין בסימן ג' כ"ג, ובתשובה לשואל אות כ"ז.

טז. ובאגור כתב וז"ל, השני הקרום עב ולכן המתפשט בכל הכסלים ותחת אותו קרום יש לזבן חלב ורבו האוסרים וצ"אשכנז מתירין.

והלא ברש"י כתב המתפשט בכל הכסלים אחרי שהזכיר את הדק, הרי שהבין בלשון רש"י, שמוסב לב' הקרומים, והוא כפי הדרך שנקטו בספרי הניקור.

ובנימוקו של דברים עיין בתשובה הנ"ל שם.

יז. עוד כתב המהר"ן ופירש רש"י חלב שעל הכסלים שתחת הכליות והוא תרצה דהתוי מתני שאמר שמואל שאסור וכו' כוונתו ללמדנו שמה שכתב רש"י בחלב הנבלע הוא לפי ההוי"א שבגמ', ושלא נטעה להבין שכן הוא לפי תירוץ הגמ', אלא שלפי המסקנא בדין פירוקי מפרקי, הוא תרבא דתותי מתני.

ומה שכתב רש"י ומה שכצ"ש חופכו היינו מהיכן שהבשר חופה שאין מגיע שם פירוקי מפרקי והוא תחת הרעפאלע, ותחת הקרום לפי מנהג אשכנז.

וכפל בזה בסדר ניקור הכסלים שבאחוריים ולותן חתיכות צער האדום שאלו הקרומים דבוקים זה יסיר ג"כ שהוא אסור משום חלב מתניים שהחלב מתניים נחכסו בו וזכו חלב שאמר שמואל הלא תרצה דתתי מתני כמו שפרשתי.

ומה שבאר המהר"ץ בתוך דברי רש"י כשהזכיר את החלב הנראה וכו' שהוא התרבא דתתי מתני שאמר שמואל, הוא משום שהחלב הזה הוא המתפשט ונמשך תחת חתיכות בשר המתניים, ומקצת חלב המגולה מתבטל לשם חלב המתניים.

ועוד שתרכא דתתי מתני אינו חלב מיוחד לעצמו, אלא כי מחמת שלפעמים מתגלה, נחשב לחלב כסלים מגולה.

יח. וכתב עוד לפי שיט צין חלב המתניים וצין הכסלים שלשה חתיכות צער המפרש צינתיס, מה שייחד לחלק הפנים רק כסלים ולא מתנים, הוא בעיקר לפי מנהג ארץ אשכנז וככל הנ"ל.

יט. במש"כ המהר"ץ שהמתירין את החלב שעל הרע"ק תחת הקרום העב הוא משום שאין חוששין שיעב לשם מחלב המועט שלצד השדרה, ולפי מה שכתב המהר"י פראזינה שהחלב שעל הרע"ק ליד זה במקום הרי אצבעות הוא אדוק בצער לא יזח החלב לעולם שדבוק כ"כ בצער שקשה להפרידו, ויכן עפ"י מה שכתב המהרש"ל שבגליל שלו נהגו להסיר החלב שתחת הקרום רק דרך העברה ולא לגמרי, והוא משום שהם כן חששו שמגיע שם מחלב שבצד אחוריים, אבל חששו רק על מה שזב על גבי חלב המהודק, ואת חלב האדוק התירו, ומכיון שניקרו את הקרום וחלבו ניקרו גם את זה.

ולהשלמת ביאור דברי המהר"ץ ז"ל יעויין בתשובה לשואל.

כ. בדברי המודות חולין צ"ג אות י"ד כתב וכל אלו הדברים נאמרים צלמת צקרום עב לצן חלב מה שהוא צער אדום א"כ שהוא דק חיפוי צער הוא כלשונו של רש"י וכן מן הכפלים של הכסלים — הוא בבשר אדום דק שנשאר בחלק הפנים והוא מש"כ רש"י (בתחיתו) הצער חופכו, וא"כ שהוא דק, אבל כ"ז רק להנהגת ארץ אשכנז, וכבר מוזכר בהגהת הרמ"א ו"ש נוכחין להפריד הצער וכו'.

הנה ממה שנימק המהר"ץ בהפרש שיש כמה שהחלב המונח בצד אחוריים כנגד התחלת השכבות אם הוא מרובה או מועט, אנו למדין שאם הרי על הרע"ק שם ג"כ ריבוי חלב, הרי מגיע דין תרכא דתתי מתני מהחלב הנע ונד גם על הרע"ק בחלק הפנים, ומינה, דמצד התנועעות הבשר שייך גם שם, [ומה שנקטו ספרי ניקור את הטבור לגבול המתנים, הוא להנהגת ארץ אשכנז].

וא"כ מאחר שדנים את הקרום למקום מגולה והחלב שתחתיו לחלב מגולה, ובהתנועעות הבהמה הוא זו ממקום למקום, הרי גם תחת הכשר הוא כדון פרוקי מפרקי.

ולהמתירין על הרע"ק אם כי אופרים החלב שבין הקרום עב ולכן להדק שתחתיו, ונימק המהר"ץ משום ששם מגיע מהחלב המרובה שעל הקאלנע"ר באחוריים, וא"כ צריך תלמוד בנוגע לכשר הרעפאלע לצדו התחתון, ואפשר שמקום הקרום עב ולכן הוא יותר קרוב, ובשפוע כנגד האחוריים.

ואמנם ידוע מהנהגה לנקר את הרעפאלע מב' צדדין.

ולפי מה שנקטו בדורות האחרונים ברוכי מקומות כל"ו האוסרים בחלב שתחת הקרום, הרי יש לחוש גם לדין הפרדת הבשר.

כא. ויש לידע כי הלשון נוכחין וכד"כ השגור בספרי ניקור, וכן בראשונים בענין זה, ביסודו הוא מורה על הנהגת עפ"י קבלת הניקור, ונכלל בזה מ"ש ברש"י חולין צ"ג. ד"ה חלב שכצ"ש חופכו וכן לשון הרמ"א סי' פ"ז ו"ש נוכחין להפריד וכו', וכשיש פלוגתא בהנהגת הקבלה, יתכן גם שמקור כ"א, עפ"י מה שהכריעו חכמי אותן המקומות בשעתן, כדעה אחת מדעות המחולקות.

— ד —

כב. ונתתיק כעת מדברי השלחן גבוה בס"ד אות ט"ז, מה שכתב מקבלת הניקור שבידו. חלב הכסלים וקרום שעליהם אסור ה"ז לשון העור ממנימרה דר' יהודה צפרק ז' דחולין דף ל"ג ע"א וכו' ופירש רש"י וכו' והרי"ף ז"ל כתב וכו' והרמב"ם כתב וכו' ע"כ ודא ודא חד שיעורא הוא וכו' וכן פירש הר"ן וכו'.

והשתא צעינו לפרושי עיקר חלב שעל הכסלים מהו דע דצגמרה שם צריש עמוד אמור וכו' ופירש רש"י חלב שהצטר חופה וכו' וגם צעיני גללה דחיפוי גמור הוא ובאור דבריו הוא שבלידי הבכמה מזה ומזה יש מקום פנוי מלענות שאין שם אלא עור וצער והוא מסוף החזה עד עיקרי הירכיים וכו' וזהו הנקרא צלשון המקרא כסלים ויש לה ללד פנים קרום דק לצן המתפשט על כל פני הכסלים והוא אסור משום חלב לכו"ע ומצואר הוא צגמרה כאשר יבא לפינוי צסייעתא דשמיא ותחת אותה קרום דק יש חלב נקלף וגם זה אסור לכו"ע ותחת אותו חלב יש עוד קרום עב ולצן ואינו מתפשט בכל הכסלים אלא בקצת מקומות ותחת אותו קרום עב הנקרא ציליג"ו צלע"ז יש שם חלב והוא החלב שנחלקו בו בני אשכנז עם שאר הארצות דבני אשכנז חושצי' לאותו קרום עב כצער וכיון דחופה הוא את כל החלב שמתחתיו חיפוי גמור הוא ומותר באכילה וכן נהגו בו היתר במל"רים וכו' ומה שתחת הדק אסור וכן התורה וכו' שהוא הוא חלב הכסלים האמור בתורה וכו' ולפי שדעת רוב הפוסקים לאסור גם חלב הזה לכך סתם רבינו לאסור ולא חילק בין חלב לחלב וכך מנהג שאלוניקי יע"א נקרא גם שניהם

כג. השלחן גבוה קורא את קרום העב הפרוס על כל הכסלים בשם קרום דק, להבדילו מהקרום עב ולכן שאינו מתפשט בכל הכסלים, ושהעליון יותר דק ממנו. והחלב שתחת קרום הפרוס הזה שנקלף עם הקרום שתחתיו (וכפי המור בקרום ונקלף) הוא הוא חלב הכסלים האמור בתורה.

ולמטה מהקרום הלז נמצא קרום עב ולבן המפורש ברש"י. והיות שקבלת בעל שלחן גבוה הוא כהנהגת כל שאר ארצות שמן הקרום עב התחתון עד הדע"ק הכל באיסור חלב וא"כ אין נפקותא לפרט בין מה שנגרר עם הקרום ובין מה שעל הבשר (הדע"ק) ומכיון שהדק וקלורש נטפל עם כל חלב שתחת הקרומים העבים, במילא לא הוי לי' לפרט אלא את קרום הדק (העב העליון) וקרום עב ולבן (התחתון), ואת והנפקותא שכפירומ הקרומין לגבי מנהג אשכנז כמובן דלא נחית לה. ובוה שפיר טובא, חילופי לשונות בתיאור הקרומין שבין ספ"ג שבאשכנז ושכספרד. ולתוספת בתיאור יעויין בתשובה לשואל.

— ה —

הנה ידוע לעוסקים בניקור ולימודה, מבי' התשובות היקרות ממהר"י פראזינה ז"ל תלמידו של המהר"י (בעל ההגהות לשחיטות ובדיקות מהר"י וזי"ל) שנשאר בדפוס (בסוף ספר תשרי הרא"ש דפוס וויניציאה שס"ז) והן קילורין לעינים במה שכתב בתשובתו הראשונה בדבר צלע הי"ג והבשר השייר, כבר מלתנו אמורה בקונטרס הצלע.

ונקדים מדבריו ז"ל בתשובתו הב' בענין ה' אצבעות וז"ל:

כד. (היינו שיש צכסל דמות ה' אצבעות צער אדום ובין כל אצבע ואצבע יש שומן לצן) וכו' וע"ז נפלה אש המחלוקת בין חכמי קדו"א אלו אוסרין ואלו מתירין כו' שהשכתי לאחד מגדולי קדו"א בקצרה שאנחנו נוכחים כרש"י שהחלב שתחת העור הדק מותר לפי שהוא סוכר דחיפוי

גמור הוא ולא שמתי על לב לדעת מה הן אלו ה' אלצעות, כי חשתי צראשונה מה שקורים הליוואנטי"י ה' אלצעות הם ההמשה חוטים שבכסלים שהם דומים ליד שבג' צימין מתחלקים אח"כ כו' לשים והב' משמאל לשלשה, והאמת כן הוא במקום שאלו החוטים שם הוא החלב שרש"י והרמב"ם וכל הפוסקים הגגריים אחריהם חולקים עליו כמו שאבאר לקמן וכל ארץ אשכנז בואימי"א מוראצ"א פלוגי"א ורוסי"א היו רגיל צפיהם שם זה מה' אלצעות כמו שהוא מורגל צפי הליוואנטי"י שאינם יודעים מהו, לפי שבאותו מקום אינם מנקרים שום דבר, ולפי"ז לא שמתי מעולם לב לדעת עבטן של אלו ה' אלצעות הנ"ל כו'.

כה. אך אורה אחתם כו' וצעיניהם יראו ובלבדם יצונו שזכ השומן מה' אלצעות הנ"ל אינו החלב אשר נחלקו עליו הפוסקים כלל ועיקר האיסור שמהגין בו כל ארץ ליוואנטי"י הוא מדרך מנהג אולי קדמונים אחזו שער וצקעה מלאו וגדרו גדר כו' ולכן אם ארץ ליוואנטי"י משום פרישות ונהגים איסור בשומן של ה' אלצעות הנ"ל הגח להם ועליהם הבא צרכה עוב כו'.

כו. ועליו לשבח להגאון המופלא חביר הרופאים כמוהר"ש קזאנו יל"ו וכו' שהליב ליונים ולויר מקום מושבו של תרבי דהותי מחתי ובאיזה מקום פרוקי קא מפרקי כו' שכן כתב בפסק שלו וז"ל, רצה הרב ז"ל (ר"ל רש"י) לזנות חיל וחומה וישם צרות ודלתים להשנית כל ויכוח ולסלק כל ספק ואמר שקורין נומבילי"ש להראות מקום איסור החלב צדפנים ובמתנים צגזול נפרד ולא בכל הדפנות וכו' הביא ראיות ברורות ועלומות הן מחכמי הגמרא הן מהפוסקים שכל מגמת דבריהם אינם במקום לזר ה"ה אלצעות כו' ישויון שם ונתכוון אות באות לדעת מ"ו כמוהר"ר לבי ז"ל מקראקא בצפר הניקור שלו.

כז. ואומר הלא אי אחס מודים שהמחלוקת רש"י ורמב"ם וכל הגגריים אחריהם הוא בחלב שתחת העור הדק לפי שיש בכסלים צ' עורות עור עב ולבן ותחתיו יש חלב דכו"ע בכל הפנות ישראל נוהגים בו איסור דחלב גמור הוא, ותחת אותו חלב יש עוד עור דק שכן כתבו המפרשים קרום דק וקליש, ותחת הקרום הדק יש עוד חלב, ובחלב זה איכה פלוגתא יש מתירין כרש"י שסובר דחיפוי גמור הוא ויש אוסרין שסוברין כהרמב"ם דאמר שהקרום כ"כ דק וקליש דאינו חשוב חיפוי.

כח. חוש הראות מכחיש לגמרי כי כשמגזיבים העור הדק עדיין לא נראה ולא נמלא שום לזר דמות של ה' אלצעות כי עדיין יש ציניהם דהיינו תחת החלב אשר תחת העור הדק עוד עור של צמר אדום ותחתיו יש לזר של ה' אלצעות הזכר נמלא שאלו ה' אלצעות הם מחופים בשלשה חיפויים וכו' א"כ מדעתכם ומרלונכם העוב לריכים אהם להודות שאלו האריות דבי עילאי רש"י והרמב"ם מעולם לא נכנסו בפלוגתא שמעב"ת חולקים אלו עם אלו ומה במקום שנחלקו רש"י ורמב"ם ז"ל הרמב"ם נתן טעם לדבריו ואמר שהחלב תחת עור הדק אסור מפני שהוא דק וקלוג ואינו חשוב חיפוי משמע הא אם ה' העור עב ה' מכשירו הכא כ"ש וק"ו צנו של ק"ו שלא ה' אוסר ה"ה אלצעות הנ"ל שהם מחופים בשלש חיפויים כדאמרן.

כט. גם אינו ממה שאמרו הז"ל בהמה בחייה וכו' כי השומן מלאו חמשה אלצעות דבוק כ"כ בצמר שקשה להפרידו ואינו קא מפרקי שהוא סגור ומסוגר בצמר מכל לז ומה שאמרו רז"ל פרוקי קא מפרקי הוא החלב שאמר הרמב"ם שהוא כמו שתי פתילות נראין מבחוץ והשומן מה' אלצעות הנזכרים אינם דומים לפתילות כלל זאת ועוד תראו נפלאות מדברי חז"ל כי במקום שנראים אלו שתי פתילות כשהצמר חם העינים רואות כשמושכים הכסל איך החלב פרוקי קא מפרקי מה שאינו כן החלב מה' אלצעות הנ"ל שהוא אדוק בצמר לא יזח לעולם לא בצמר ולא החלב.

ל. א"כ איך יעלה על הדעת שהפוסקים יחלקו צמה שאתם חולקים זה אי אפשר שחוש

הראות יכחיש לגמרי ולפי דעתי יכול להיות שגם הרמזים הממחזר וכל הנגזרים אחריו לא הייזכרו כזוהי השומן שצין הי' אלצעות החי, עכ"ל.

ובתשו' מהרשד"ם יור"ד נ"ב חלב שתחת הקרום הנקרא הי' אלצעות צספרד נהגו צו חיבור כחלב גמור שחייבים עליו כרת ואשכנז נהגו צו היתר וקרום לכו"ע חלב הוא.

— 1 —

לא. ונפרש דברי מהר"ם ז"ל.

מפורש בדברי המהר"י סוראזינה, שבתחלה חשב שהמחלוקת בענין הי' אצבעות הוא במקום חוטי דכפלי שמתפצלים בצורת יד, והוא במקום שתלוי במחלוקת אי הוי חיפוי וכמפורש בלשוננו, תחת עור כלק, ובה נתיישב לו שבארץ אשכנז בואמרי"א מוראבי"א פולוני"א ורוסי"א איך ידוע המושג של חמש אצבעות לפי שנוהגין כמנהג אשכנז, ושוב עמר על מה שהם מכונים בהי' אצבעות שהוא תחת קצה הרעפאלע ובמקום שמתחיל הקרום עב ולבן.

והמהרשד"ם בלשוננו חלב שתחת הקרום וכו' מכיון שעל ההי' אצבעות כבר מתחיל חלקים הלבנים של הקרום, והמהר"י סוראזינה קורא לזה עור של בשר אדום מכיון שעדיין שזורים שם קיום של הבשר אדום.

וביחוד אתם טען שלפי דעתו אין זה נכלל בכלל הפלוגתא שבחלב שתחת הקרום עב ולבן ומסביר, שהרי יש בכלליות כפלים שתי עורות [קרומין] (והמדובר הוא בחלק הפנים) אחד קרום עב שכולל את כל הקרום מהצלעות על כל בשר הרעפאלע עד סוף השמאנדער, ומתחת לקרום העב העליון והחלב שעמו נמצא הקרום הדק (שתחתו מופה הצלעות), וכן תחת הקרום עב התחתון, הוא קרום היוצא מהבשר והחלב שעמו, מתפשט ג"כ הקרום דק וקליש (והוא נמשך ויוצא מהכשרי' קלנטר) ופלוגתתם בחלב שתחת הקרום דק הזה, ולפי המובן מדברי רש"י טעם האופרין, מפני שרק קרום דק מפסיק בין בי' חלקי החלב, מה שעל הדק ומה שתחתיו על בשר הדעק, הא אם הי' קרום עב מפסיק הי' ג"כ מתירים.

וא"כ מכיון שההי' אצבעות הוא למעלה יותר, ששם על התחלת הקרום עב ולבן ועל הבשר נמצא עוד בי' קרומין (מה שיותר למטה אינם), ממילא העור של בשר אדום משלים את החיפוי. ושוב מסביר שאין בחלב מקום זה בדין פרוקי מפרקי, ואפילו אם נחשוב את מקום קרום עב ולבן במקום חלב מגולה.

ולטעם האופרין י"ל דהחלב הדבוק לבשר הרעפאלע מעל הקרום הדק המגיע מעל הכשרי' קאלנט"ר, יכולים לסבור שיהא בכלל פירוקי מפרקי, וגם מצד חלק הפנים יכול להחשב החלב שם על הדע"ק כמתגלה, מכיון שתחת הקרום עב ולבן לא נחשב מקום מחופה. — ותוספת ביאור בדברי המהרשד"ם יעזיין בתשובה לשואל —.

לב. ומפורש בדברי מהר"ם ז"ל, שחלב המתניים נמשך גם עד לתוך הדפנות, רק לא בכל הדפנות, והיינו שאינו נמשך אחר גמור הכשרי' קאלנט"ר תחת הרעפאלע במקום ציור הי' אצבעות.

הוא כמפורש בספר הניקור למהר"ן, וכפי שכותב שנתכוון לזות צלות וכו', והיינו כמו שכתב המהר"ן שחלב המתניים מצד אחוריים אין מגיע עד לשם. מיסודן של דברים, כל זה הוא לפי מנהג ארץ אשכנז, אולם הוא לפי שיטתי אביל שתחת הבשר אינו בכלל הפלוגתא, ואפשר כוונתו שלשון רש"י בזה לכו"ע.

לג. ומבואר בפשיטות מדבריו, ששם לונבלי"ש שהוא בשר המתניים כולל את כל אורך הבשר מהצלעות קטנות ועד סיום הכשרי' קאלנט"ר, דאי לאו הכי איך כולל בהמתניים גם חלק מהדפנות.

ובפי שמפורש ומבואר היטב בספר המהר"ץ שהמתניים ותרבי דתותי מתני נמשך עד לסיום כשריע קאלנע"ר, — ועיין במהר"ץ דף ל"ב ב' — .

ובספר בית יצחק כתב שהקראגי"ן הוא חתיכה אחת עם הלונכיל לעדברי"ץ, ועיין בלשון צנה לדוד המועתק לקמן ס"ק מ"א.

[ובקונטרס נקרא איסור ג' ז"ל, כאשר ידלילו צסקין האחוריים מהפנים יחטכו מזה ומזה תחת ללע האחרון הגובל אלל הלך הכבד כו' מבשר הכסלים מזה ומזה הנקראים עוקלים לומצ"י בלע"ז יפריד ויסור הקרום כולו מראשיתו ועד סופו.

כי כל הבשר הגם בלי עלם מזה ומזה הנקראין לומצ"י בלע"ז מאחוריים הם וכו'.

(כפי אהרן יור"ד סי' א'), הנה מבואר שמלכד החלב הדבוק בראשי הללעות עוד יש חלב תחת הללעות מהחוטין הנז' כו' והרוב הבקי בניקור הוא המסביר לנו קלח מדינים אלו הרי ש"ג וכו' ודבריו ז"ל ברורים כשמש כו' כן נהגו המנקרים לנקר בלוחו בשר שהוא תחת הללעות מתחילת הללעות עד מקום הערפש והוא ניכר ונראה לעין, ועיין צעור ובלבד צסדר ניקור שכתבו וגורר אותו חלב שתחת מקום המתנים ע"ש והוא זה שמהערפש ולמטה יש בשר ע"ג הללעות מצפנים והוא הנקרא תחת המתנים כי ממש ולמטה ללד האחורים מתחיל בשר המתנים שקורין לומצ"י. [ובקונטרס הניקור השלם דף ח. ואח"כ קולץ עלם השדרה עם הקושלי"ץ מעלם הקילבוסת והלנה ועמו הקאלנע"ר].

לד. מייחס את דיעה האוסרת להרמב"ם אע"פ שאינו מוזכר בזה בפירוש בספר הי"ד.

י"ל שהוא עפ"י לשון הרמב"ם מאב"א פ"ן וכל מקום שתמלא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר.

דהלשון בתשובת הרמב"ם וכל חלב אשר עמו מכל לדדיו ועליו שריר וקרומות טבעיים ואינו נראה עד שיקרע הבשר עליו וילא הוא מותר.

ולא נמצא בדבריו מחלב שתחת קרום, וכן מחלב שכין שכבות בשר שיהא בכלל חיפוי, וכמו"כ אפשר שיש לזה פמך גם בדבריו ז"ל בתשובתו שם, וכבר הובא העתקת כל תשובתו בסימוך ד'.

ואולי גם שהמהר"ם שהתגורר בארצות ספרד ידע מהמפורסם שהי' שגור בקבלתם, לפיכך את דיעה האוסרת להרמב"ם.

הוא דטען המהר"ם שרואין בחוש שהחלב הזה אינו מהמתפרק, י"ל שדיעה האוסרת ס"ל, שמכיון שמקום חלב שתחת הקרום נחשב כמגולה, גם מקום זה עדיין נחשב לתחת הקרום מחמת הקוים הלבנים, ואף מה שלעיל מזה תחת הבשר ממש סברו שבחיי הבהמה כן מתפרק הבשר העליון מהדע"ה, אף שאין ניכר לאחור שחיטה ובלשון הרמב"ם וכשתמות ידבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שנתפרק מהבשר.

ולהשלמת ביאור דברי המהר"ם יעויין בתשובה לשואל.

— ז —

לה. הנה בעל אהל יצחק השכיל לבאר לנו בקיצור לשון את כל ונוכחת, כגבולי תרבה דתותי מתני, ובפי' דברי רש"י בזה, שהמכוון בפירוקי מפרקי לשני צדדי החלב המגולה.

וז"ל בפי' א', ושלא יכה' בשר חופה אותו כדליתא בגמ' חלב שבבשר חופה אותו מותר שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שצחך הכסלים ומעט זה אכן נוהגין צחך' אשכח להתיר אותו חלב המכוסה מבשר צחך הכסלים צחלק הפנים וכמ"ש צס"ה הסמוך צסדר הניקור צעמו"ז אות ח. (ס"ק ז)

חלב הכסלים וקרום שעליהם הוא החלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים וזה החלב אסור מן החורה וחייבים עליו כרת (ס"ק ח)

חלב שתחת המתניים הוא החלב שעל הכסלים האמור בסמוך שח"כ נבלע תחת הכשר דק ומחפשע תחת המתניים שהוא למטה מלענות קטנות וכשהעצב מפרישו נראה אותו החלב כן כתב רש"י.

ואמר רבי אבהו כו' הוא תרצא דתותי מתני אסור ואע"ג דהחלב שהכשר חופה אותו קי"ל להחיר ומטעם זה אנו מתירין בלוח ז' היינו בחלק הפנים שאינו מנדנד ממקומו וחיפוי כשר גמור הוא משא"כ בחלק האחור דבהמה בחי' פירוקי מפרקי פירש"י כשהולכת אצרי' נעים והמתניים פעמים שהם נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מטה ואין החלב מתכסה בהם (ס"ק ט)

ובסימון ג' ס"ק ב"ב והעצור ינוח לחלק האחור כי הכסלים למטה מהעצור והעצור שייכים ג"כ לחלק האחור, ומפני שיש להסתפק בלדדן עד היכן מגיע הכסלים הנזכר וכדי שלא יבוא לידי איסור וכהגון להתוך כל הכסלים אשר לבן מנחון עד העצור לחלק האחור ואז יולא מידי כל ספק.

ומפורש בדבריו, שהחלב הנבלע תחת הכשר אדום דק (שהוא הנקרא דא"ש טריפה קאלנע"ר) הוא תרצא דתותי מתני וכשמסירין החלב הכשר דק יורד עמו במילא, ולכן לא הוצרך לפרטו בספרו.

והקרום דק וקלוש שתחת החלב המפורש ברש"י צ"ג א' ד"ה חלב, בא בדבריו בס"א א' עמו"ז ס"ק ט' יעויין בפנים, ובס"ק ז'.

ומה שלא הזכיר בפירוש בסימון הסמוך ס"ק י"ו, משום שנמשך עם החלב ויורד עמו ופשוט שאחר שחלב שוכן עליו אין צריך לפרט איסורו.

ופירוש דבריו בס"ק ט"ז וי"ז הוא שמפרש דין ב' הקרומין העליון והתחתון שכוללם יחד, שגם לתחתון אותו דין ואותו צורה שחלב נגרר ונמשך, מש"כ וכו' לא כוונתו לחלב שעל הרע"ק שהוא בחילוקי ההנהגה בין ארץ אשכנז לשאר ארצות.

וההוכחה לזה שהרי בחלב שתחת העליון לא הזכיר שום ספק באיסורו, ורק בחלב שתחת קרום עם התחתון מביא שיש מחלוקת, וזה מה שמסיים מ"מ במקום שנהגו וכו' שכבר קבלו וכו' ועוד שמלשונו אותו הקרום מוכח שהמדובר בקרום אחד.

— ח —

לו. בספר טהרת אהרן (אות ו') גם קבלתי מרבותי המנקרים וכן נהגתי ע"פ קבלה מהם לחתוך ראשי העלמות משני קלות הכסלים והמה רכים ולבנים ומשם מחחילים לקלוף קרום העצב שעל הכסלים הנזכר בפנים בדברי בעל העיטור וי"ל העטם לנקר זה משום חלב שעל הכסלים ויכון להיות זרח ונשכר הלכה למעשה.

ובספר צנה דוד (הלכות ניקור בל"א ה.) אויך גייט אין דען פלאנקי"ן היניין, איין ווייס ביינדל דאס ווייך איז, דאס קעכר אויך לוס הינטר פערטל מזו מן עם ארויס שניידן, דרום איז בעטער ווען דאס פלייש נאך וואריס איז, אויג מן שטעכט דיא הינטרי אז פון די פאדרי און מן קומט אן דעם ווייס ביינדל, ליגט מן עם אויז, און גייעט עם גערין ארויס אויס דעם פלאנקי"ן גלייך אן איין מעסר.

ובהנהגות דרישת הזאב בספר זבח שמואל, גם לריכין ליזכר לחתוך ראשי העלמות משני קלות הכסלים החלכים בעקמיותם ללד החזה והמה רכים ולבנים, כי המה מצטר אחוריים, ואם הכשר חס משתלפים העלמות ואי לא לריך לחטע ולחתוך אותן בסכין.

ושם בסדר הניקור בל"א, אויך גיאהט אן עק פאן פלאנקי"ן און יעדעם ריפט און דיא קרום, איין ווייך ביינדל (כזה) [כאן יש ציור של ג' צלעות בעקמוניות] עם קאמע ארויס פאן

הינטער פירטעל, אלזא ווען מאן קאן עס פרישער־הייט ארויס לײַכן, איז עס גוט, ווען אָבער
 ניכט זא, מוז מאן מיט איין מעססער נאך גראַבען, ביז מאן דיא ציינדיל ארויס נעמט.

ובספר אהל יצחק (סימן ג' סעיף ה') לריך ג"כ לחתוך ראשי העלמות משני קנות הכסלים
 והמה רכים ולצניס וטעם האיסור משום שיונק מחלב של הכסלים.

לז. והנה יסוד הלימוד וביחוד בהלכות ניקור הוא הקבלה, כפי שנתקבל לנהוג למעשה
 דור אחר דור, ועפ"י יכולים להבין מה שהעלו המעתיקים בספריהם.

וידוע שהנהגה בישראל לנקר ולחתוך סחופי הצלעות, וכמו"כ בסחופי החזה, ומובא בכל
 ספ"י השימושיים האחרונים.

ולדוגמא, בקונטרס הניקור השלם (כפי הנהוג בפולין לייא וגאליציען) ז"ל, ויחתוך עצם
 הרך ודק מקצה החזה סמוך לפלאנקין הנקרא (קשענסקי) שיונק מחלב הכסלים (ספ"נ).

זכחי שלמים (פראנקפורט תרנ"ט) כשמגיע אל הכסל חותך את העצם הרך (קנארפעל)
 הנמצא בסוף החזה.

גבעת פנחס סעיף ח': וויא אויך דאס עקבינדל פאן דער דרייצענטען ריפפע אבגעשניטען.

ספר הזכרון: גם צריך לחתוך במקום הזה עצם לבן ורך ואסור משום חלב.

ונביא בזה מה ששמענו ממנקר שקיבל ממנקר מוסמך זקן מופלג בעיר פעסט מוהר"ר ר'
 שמוע" קנעפפלער ע"ה. בטעם הסרת סחוס החזה גם משום שקרוב לחלב הבויד-פלעק (כרס החיצון).

וכפי הידיעה שבידינו, שיש שניקרו ג' סחוסים מצלעות י"ג י"ב י"א, ויש שהזכירו רק
 י"ג, ויש שניקרו בראשי כל העצמות עד הטרפיש.

ובעל צנה דוד ודרישת הזאב, לא באו כלשונם כמזהירין לעשות כמה שלא עשו עד הנה,
 וכפי שבדבריהם לגבי עניינים אחרים, אלא שמוזכרים זאת כדבר והנהגה מוסכמת ומקובלת.

ולשון הדרישת הזאב הוא העתק מלשון הטהרת אהרן והצנה דוד, בתוספת ביאור, וכמוכן
 לפי מה שהי' נהוג למעשה.

והטהרת אהרן — לפי שזה לא נזכר בסדר הניקור שלפניו לפיכך נזקק להקדים ולכתוב
 בלשון שכתב.

אולם מה שהעלה על הכתב הוא רק מקבלתו מדור שלפניו.

וכמה שכתב, לא נזכר שום חילוק, באיזה צלעות, אלא שהגדירים בשם רכים ולצניס,
 ונקט לציין מקומו שהוא בשני קצות הכסלים, וכן ששם הוא כבר התחלת קרום העב שעל הכסלים,
 והיינו כפי שכתב לעיל שתחת הקרום יש חלב הכסלים.

וכן בספר דרישת הזאב, לא הזכיר מנין הצלעות שצריך לנקר סחוסיהם, רק הוסיף לבאר
 שהמדובר הוא בראשי הצלעות הכוללים צעקמימות ללד החזה.

אולם י"ל, כמה שנימקו כי המה מצטרף לחוריים, שהכוונה על הסחוסים שהינן כנגד בשר אחוריים
 שמתחיל מאחור הטבור, ובבשר הכסלים שם הוא מקום חלוקת הפנים מאחוריים, וכן יתכן שהחלב
 שם ליד הסחוסים הוא בכלל פירוקי מפרקא בחיי הבהמה.

ובעל צנה דוד כנראה שחיון על הסחוס הנשאר מצלע י"ג, ונימק ששייך לאחוריים.

וי"ל שהרי סחוס הצלע י"ג מגיע בעקמימותו עד לסחוס הי"א, וכל כוחן יראה שסחוס הי"ג
 ממשיך עמו חלב מאחוריים שאחר צלע י"ג, וג' סחוסים אלו מונחים בתוך חלב זה.

גם יש לצרף לנידון זה חילוק הנהגת ארץ אשכנז לשאר ארצות, שהנהגת שאר ארצות
 הוא שחלב שתחת המתנים נמשך עד לבשר שליד החזה והצלעות ומפרידן ג"כ את בשר הרעפאלע
 כדי לגרור החלב שתחתיו, וזה נוגע לגבי הסחוסים שעד הטרפיש, ולפי הנהגה זו, לא הי' צריכים
 לפרט בניקור הסחוסים.

מלבד החלב שתחת הקרום עב ולכן המתחיל ממקום סחוס החזה, וקרום שעל חלב הכסלים
 בחלק הפנים זה מסתיים בחלב מרובה יותר, המונח על הבשר שכנגד הסחוסים.

ואפשר שהחלב שם חודר בבשר עד כדי שהסחוסים יכולים לינוק, ואפשר עוד שבחיי הבהמה נתפרד שם, ונדבק לאחר שחיטה, וצ"ב.

ואולי יש להוסיף שבשר הכסלים הרך מתנועע בסופו ביותר, משום העצמות שאצלם. ולשון הטהרת אהרן נשני קלות הכסלים פירושו, איפה שמסתיימים הכסלים בסוף חלק הפנים, ומי"ש נשני קלות, יכול להתפרש לכל דופן ודופן משני קצותיו (בענין ד') היינו לצד החזה ולצד הצלעות, ויכול להתפרש בפשיטות יותר שהכוונה על כ" הרפנות, בקצה הכסל שככל דופן בשפועו מתחילתו עד סופו, והיינו בקצות כשר הכסלים. (עיין השמטה השייכת לכאן — בדף פ"ט) ולעצם ענין איסור הסחוסים, הוא פשוט מנגמ' וראשונים וספרי קבלת הניקור, שהחלב מבליע בקרומין ובבשר שאדוק עם החלב ושמונה בתוכו, ויש מהן שבאיסור כרת. ואי"כ כשהסחוסים שהינם רכים מונחים בתוך החלב, איסורם פשוט, ודב"ז למכין, ישמע חכם ויוסיף לקח איד להתייחס בחיל ומורא לקבלה שבישראל.

— ט —

בענין אצבע טריפה.

ידוע שבכל ספרי ניקור מזהירין על המשך הקושלי"ץ וחלב האסור — שנמשך עד עצם צלע י"ב — משום תרבא דתותי מתני, ופירשו בזה גם דברי סדר הניקור המובא בטור העתקת בעל העיטור ז"ל.

לכן הזהירו לחתוך כל הבשר בין צלע י"ב לי"ג. ובספר זבח שמואל חלק ניקור אחוריים אות ט: הקושלי"ץ וכו' וזין צער הטעני"ר דזוק על השומן חתיכות צבר שרחבו כמו רוחב אצבע וזה ג"כ טריפה.

ובספרי ניקור האחרונים, בספר סדר הניקור ממה"ר ר' יוסף יפה ז"ל ראש על המנקרים בוויילנא (תרכ"ז) מוסכם מהגאון רבי בצלאל ז"ל מוויילנא: חלק ניקור אחוריים אות כ', וזין הצער הקושלי"ץ וזין הטעני"ר יש דזוק על השומן חתיכות צער שרחבו כמו רוחב אצבע וזהו ג"כ טריפה וכו' וצסוף הקושלי"ץ למטה צמקום שמפרידין מן חלק הפנים אלל עלם שחוט השדרה מונה זה און שם מ"כ רק כמו חוטין לבנים וא"ל לגרר החלב יפה ונקי לכך נוהגין לחתוך החוטין עם החלב, והצער אדום שצסוף המ"כ לריך לקלף.

ובסדר ניקור מדור שלפנינו בקונטרס ניקור השלם, (דיני הניקור כפי הנהוג בפולין ליט"א ובגאליציע, י"ל תרצ"ט): בחלק ניקור אחוריים אות ט, ומסיר בשר אצבע המונח תחת אורך הקושלי"ץ בינו ובין הקאלנער הכשר שהוא טריפה (מסורה, ספרי ניקור) ע"כ. ובחלק הפנים אות ג, הטבחים בעת שחולקין חלק הפנים מאחוריים וכו' צריך להסיר בשפת בשר הקושלי"ץ בשר האצבע עם החלב שסביבו עד צלע י"ב (מסורה ספרי ניקור) ע"כ. ובאמת, מפורש ברמב"ם (מאב"א פ"ו ה"ח) ענין הפתילות בתרבא דתותי מתני שבראש הירך, ובראב"ד שם הוסיף, וזה עיקר, ובתשובתו ביאר הרמב"ם את כוונתו — מועתק ומבואר בסיון ד' ב"ז) —

— י —

בביאור דברי הספר אבן הירחי [בענין מקום הכסלים]

לח. כתב הבי"ב בפי"ד מלחתי שכתב אבן הירחי אה"ל דאמר ר' יהודה חמשה חוטי הוי תלתא משום תרבא וכו' יש לו תשובה על הנשים המנקרות לשומן החזה מצפנים מללעות הקטנות ושעל הללעות הגדולות שאין לריך לנקרן, ושלא כמנהג ארגו"ן ונבחר"ה וקשטילי"א עכ"ל. כוונת דבריו, שהי' מנקרים את שומן החזה שהוא לפני הטריפש, והלשון מצפנים הכוונה ששבעה הראשונות מצד הראש גומרים סיבובם מזה ומזה עד שנאחזים זה בזה וסוגרים החלל שבין הרפנות, וכי הראשונות שנלקחות עם השוק הינם קטנות והשאר הינם מייא הגדולות.

ובר"מ הארוך העתיק בל"ז, ועוד כתב צ"י שסם אבן ירחי וכו' המנקרות לשומן מן החזה פנים הן הללעות הקטנות והגדולות.

שוב ראינו, כפי שכתבנו בזה מסורש בלבוש פ"י סעיף ט"ז וז"ל, וצלד האחר של היותרת ללד הריאה אין שום חלב כי אם השמנונית שסביב הלצ ושעל הללעות זין קטנות וזין גדולות ועל החזה בפנים, שומן הוא ולא חלב ומוחר הכל חלל שר"ך להסיר החוטין הסמוכין לחזה כמו שנתבאר לעיל.

וכן כפי שלחן גבוה ס"ק מ"ג וז"ל, קרי לה חלק של פנים משום שהוא חלק פנימי מן הערפש ולפנים ללד הראש כו'

והיינו שהרא"י של האבן הירחי שאין שם חלב הוא, מדלא מנו חוטין מחלב שתחת החזה.

ואגב יש להביא בכאן מה שכתב בהלכות ניקור להמהר"ן (דף כ"ח ע"ב). בענין ראשי החוטין שבמקום החזה וז"ל, כתבו התוספות חמשה חוטי איכא זכפלי פ"י זקונטרס שמחוצרים זראשי הללעות שתחת החזה וכו' ומ"מ לר"ך לחטע אחריהם מדרבנן ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי וכו', א"כ כיון דכלאו הכי רוצן גלויין וכו' לפי מה שפירשתי לעיל בהלכות חזר הכבד שמן הדין אינו לר"ך נקור זחזר הכבד כ"א זלד הכבד זלל זלד פנים של הריאה אין לר"ך להסיר הקרום שזאתו לז אין שום חלב א"כ מה זה שכתבו התוס' והאשר"י כיון שכן גלויין קלת קודם שייכנסו בתוך הכשר וכו' מה זכך אם הם גלויין או לאו והלא אין שם שום חלב וז"ל שהם מיירי לפי האוסרים שאינו חשוב חיפוי זשר ולכן לריכין לחטע אחריהן אף מה שזבגלו

וכונתו שחלק הגלוי שבחוטין בחזה לא יתכן שיהי אסור אלא אם החלק שתחת קרום הכסלים הוא בחלב אסור, והחוטין הגלויין יונקים מהחלב, [ונמצא לפי"ז שהחוטין שלפני הערפש הי' אסורין משום חלב].

ולפי"ז יתכן להתפרש בלשון רש"י וראשי הפיולין נדצקין תחת החזה שהכוונה תחת החזה ממש ולא בכסלים שאחרי החזה, והלשון בתוס' לחטע אחריהן עד החזה, י"ל עד ועד בכלל.

בנראה שראייתו של האבן הירחי הוא, שמאחר שמונהג הנשים המנקרות לשומן החזה, משום דסברי שחלב ממק"א מתפשט עד לשם, א"כ למה לא מנו בגמ' ד' משום תרבא והיינו גם חוט שבחזה.

— יא —

לט. ונבוא להעיר בקצת ביאורים בזכריו העמוקים של בעל צנה דוד ושנכתבו בקיצור לשון.

סימן ב' (ב) ד"ה ויורד משם לגרנת כו' מועתק כבר לעיל עם ביאור הדברים באות ב ס"ק ד'.

סימן ג ונוטל הסכין ומחלק זין הכתף כו' (א) ומתחיל מראש הכתף כו' ומשם מתחיל הגיד העצה כו' ומתחיל מאמלע זמקום השומן ויחחוך לתוך הכשר ויתפוש זגיד העצ כו' לכך אמר הבה"ע כו' ז"ל הגיד הריא אינו הולכת למעלה זכתף שהוא מן אותו מקום הנראה השומן וקלת ז"ל לוקחין השומן הזה עם הגיד וסוצרין שהוא חלב זהו שיזוש גדול אין שייך חלב זחלק הפנים מן הללע י"ז נגד הלאחר רק על הכסל מאחר שהוא זבוק זמתניים כו' וכן כתוב זספר זית הלל שהוא רק חומר צעלמא ואם נעשה זדיעבד שלא נטלו השומן הזה מותר עכ"ל כו'.

כבר נתבאר כמ"פ מש"כ בספה"נ שאין שייך חלב זחלק הפנים בזנתם לניקור חלב בתוך כפלי הבשר, ומש"כ כאן רק על הכסל מאחר שזבוק זמתניים, כונתו על הדע"ק מתחת לקרום עב ולכן לפי המחמירין ואוסרין משום יניקה המגעת לשם מתרבא דתותא מתני מחלק אחוריים כמבואר לקמן (ס"ק מ"א). — עיין סימן ד' י"ז ובס"פ ט' ז'.

והנה מצינו בזה חידוש שבזמנו של הבית הלל (בימי בעל ברכת הזבח ובעל חלקת מחוקק) הי' שנהגו להפיר את השומן שעם הגיד בכתף אף שהוא לפני הטרפס וכתב הבית הלל ע"ז שרק אם נעשה בדיעבד מותר, — והרי שהחמירו יותר ממנהג ארנון ונבאר"ה וקשטיל"א (לעיל פ"ק ל"ח), ועיין בפימן ה' י"ז.

מ. בפימן ד' (א) ולא"כ מתחיל ממקום סיוס הגיד שמוליא מהחזה ומקליף בידו אותו הקרום שעל הכסלים.

זכר הדין מחלוקת בין האחרונים קלת מחמירין בשומן שתחת העור על הכסל ונקראין חלב הכסלים כדאיתא בחולין דף ח ע"ב ברש"י וע"ש וצפג"ה א"ר כהנא ואיתומא רב יהודה חמשה קרמי הן תלתא משום תרצא דעחלי וכו' ודכפלי הן הקרום שעל הכסלים.

כולל בקילוף הקרום כפי שהוא בכל ספרי הניקור, את הקרום העליון ואת העב התחתון יחדיו, ורק בחלב שמתחת סוף הקרום בחלב שעל הדעי"ק שהוא הנקרא כסל ביהוד, שם המחלוקת למעשה בין האחרונים אפי' במדינות אשכנז שהמחמירין כוללים גם חלב זה באיסור חלב הכסלים שתחת הקרום.

ומציין מציאות חלב הדבוק לכסלים ברש"י דף ח' ע"ב, ונראה שכוונתו לר"ה כי תר"י, שכתב רש"י בלשוננו ובלעזי כפלי גופייהו מן חלב הדבוק בהן. ואח"כ מציין לקרום המוזכר בבהע"ט שהוא הקרמי דכפלי המובא בפי"ג (חולין צ"ג) — וכמו"ש בב"י —.

מא. וכתב צ"י צס"ו ס"ד כו' וכתב הרשב"א בתשובה כו' ובתשובה אחרת כתב חלב שתחת אותו הקרום שנועלים מנקרי הבשר בכסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתניים וודאי אסור כו' ואין לך מי שמתירו עכ"ל ועכשיו לפי השיטה הזו שפיר אסרין אותו חלב שתחת העור בכל מדינות פולין פיה"ס מערי"ן וגלילותיהן אבל אנו בארץ אשכנז סומכין על הרש"י צפג"ה דף י"ג וז"ל חלב שבבשר חופה כו' וגם צעיני נראה דחיפוי גמור הוא עכ"ל הגמ' ויכול להקשות אהדדי הצ"י וגמ' וע"כ אני אומר שזכו החומרות מצ"י הנ"ל הכל קאי על הכסלים נגד הכליות המוזכר לו המתניים ששם שייך תרצא דתותי מחני והמחמירין סברו שתחת העור הי' לו מניקה מן חלב המתניים והרא"י לדברי לפעמים נקרא כסלים ולפעמים נקרא מתניים כמו שתראה כו' בסדר הניקור לבעל העיטור וז"ל כתב רבינו כו' ומקליף בידו אותו הקרום שעל הכסל וכשמקליף נראין ראשי חויעין שהן בכסל וכו' וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים ומקליף יפה יפה מתחת בשר המתניים משני ידי הבכמה ולא"כ מעביר בשר המתניים שקורין בלע"ז לונצ"ש כו' ועיין מזה לקמן דין קושלי"ן וכו' ראה והבט צגירס"א זו שהסימנים מגידים ומגרירה תחת הקרום שהולך לתוך הכסל על כרחך קאי הכל על הכסל ונקרא אותו מתניים אלא על כרחך מאחר שבדוק צמתניים נקרא לפעמים כסל ולפעמים למתנים כסל כי לונצ"ש שזכר הוא ג"כ בשר אדום צקושלי"ן.

המשך דבריו, שהידיו הרי הוא תחת הקרום הדק, וכן דברי הרשב"א מתפרשים ג"כ לחלב שתחת הדק ובלשוננו אותו חלב שתחת קרום דק וכו', שמה שתחת הקרום עב עצמו לא הי' צריך לישראל, שפשוט הוא באיסור חלב הכסלים שתחת הקרום, ובוה נימק את דעת המחמירין גם במדינות של אשכנז, שכל מה שהוא מעל הבשר הוא חלב מגולה, וכפי שהוא ג"כ בלשון רש"י ויש נוהגין איסור באותו חלב.

והיות שכ"כ מובא בסתמא דברי הרשב"א בר בבד לדברי רש"י שבגמ' שמוסיים וגם צעיני נראה וכו', ובלשון הרשב"א אין לך מי שמתירו

לכן מפרש דהרשב"א קאי על בשר הכסלים כולו הנמשך מלעומת הכליות שמעל בשר המתניים ושמתחת בשר המתניים, ושהחלב נמשך לשם מחלב שלידי הכליות, ודברי הרשב"א מוסבין רק על החלב שתחת הקרום הפרוש על הכסלים, ודברי רש"י הוא לתחת הקרום הדק שמתחת להקרום עב ולכן היוצא מהבשר.

והמחמירין סברו שגם תחת העור הדק יונק ומתפשט מהחלב מגולה שעל הרע"ק באחוריים, ולפיכך מוצאים אנו שלפעמים נקרא הרע"ק שהוא הכסל בשם מתנייב, מאחר שדבוק במתנייב.

ועוד מוכיח, מהגידון חוטי דכפלי שהן על הרע"ק, ומגריה שתחת הקרום שכוונתו מלשון העיטור וגורר אותו חלב שתחת צער המתנייב שמפרש ג"כ שמושב על חלב הרע"ק זה. ומזסיף ששם לונבי"ש הוא שם כולל לשכבות הבשר הפנימיים המונחים במקומות שונים על הרע"ק.

מב. וכ"כ הפר"ח ז"ל חלב שתחת המתנייב לשון ראשון צס"י ר"פ וחלב שבצער חופה אותו הוא חלב שצתוך הכסלים שתחת צער אדום והוא מתפשט מן הכליות והולך לפי הצער האדום חופהו אותו כ"י חלב תרצה דתותא מתני אסור והוא חלב שתחת המתנייב שקורין לו מוצלי"ש (הוא חלב שבין הרע"ק לצער אדום עב) הוא חלב הקודילא"ש בין צער אדום שעל הכסלים ובין הקודילא"ש ומנקרין אותו עם הקודילא"ש ואע"פ שבצער המוטן שהוא לומצו"ש חופה אותו (שהוא הצער אדום למעלה מלע"י"צ) אינו חיפוי וכ"י זה חלב הוא חיוורא דתותא מתני וקרום דק מפריד בין אותו חלב ובין צער שומן שתחתיו העליון חלב ותחתון שומן כ"י ועפה יתורן הקושיא הכ"ל מ"מ מחמירין בארלות הג"ל ותצון היטב ולפי פר"ח שפיר אנו בני אשכנז מקולין כי הוא כתב העליון חלב הוא נגד המתנייב לומצו"ש והתחתון שומן תחתון הוא הכסל שהוא סמוך לארץ לכך אין פותחין הצער בכסל אפי" שגמלא שם בין צער לצער שומן שנקראין קלת חלב ועיין מזה בשו"ת נחלת שבעה סי' מ"ח והמחמירין גרסו הכל על הכסלים כי הקרום הדק אינו נחשב לחיפוי כלל לכך נקראים תחת העור ג"כ עליון רק מה שצתוך הצער ממש נקראין תחתון ומותר כי חלב שבצער חופהו אותו.

המוכן בדברי הראב"ן שבחלב שתחת הבשר אדום דק יש בחלקו מה שהבשר חופה והוא בפופו בחלק הפנים (תחת הרעפאלע) אבל תחת בשר המתנייב שהוא בין הרע"ק להבשר"ע קאלנע"ר לונבי"ש, ושהתחתו המגולה הוא במקום שבין הקודילא"ש דהיינו הקושלי"ן לבין התחתית הבשר"ע קאלנער והמונח שם על הרע"ק כרוחב חצי אצבע, וגם למעלה לצד השדרה שמכוסה בבשר המתון הלונבי"ש שמגיע עד צלע י"ב הוא בדין פרוקי מפרקי.

ומפרש שדין תחתון ועליון (שברי"ף), שייך בכל אורך שכבות בשר המתנייב והרע"ק, ולהמחמירין שקרום הדק לא נחשב לחיפוי, הכל בכלל עליון, ולהמקילין העליון הוא רק החלב הדבוק במתנייב מעל הקרום הדק, והתחתון הוא הדבוק ברע"ק מתחת לקרום הדק, וכלל כל זה כנראה שומן החלב תחת בשר הרעפאלע.

מג. שם אות ה וכשמקליף נראים ראשי החועין כ"י ופירש"י לחטוטי צתריהו כ"י וראשו אחד מחובר בצדקה וראשי הפיולין נדבקין תחת החזה צראשי הללעות כ"י וכן הוא בסדר הניקור של הרב בהע"ט ונראה לי מדצריהם ראי' צרורה שקאי על הצער שבין צלע י"ג ללע"י א"ג אסור משום תרצה דתותא מתני כ"י אע"פ שב"י מציא השלשה חוטין אלו יונקין מחלב הכסלים מ"מ אומר וראשו אחד מחובר לצדקה חלא ש"מ מכאן מתחיל חלב המתנייב, וכן הלשון צעור ס"ד ואותן ראשי הפיולין מניין בחצי בהמה שלפנים וא"ת מאחר ששייך לפנים ה"א שלא שייך שם חלב צדצרי חמודות סי' י"ג צה"ל לצד קרום דק וקלוט המתפשט בכל הכסל שאסור משום חלב והוא צחלק אחוריים רק קלת ממנו נשאר צראש הדפנות שצחלק הפנים על הכסלים הנשאר שם צראשם ולריך להסיר אותו קרום עכ"ל לכך דייק רש"י וראשו אחד מחובר לצדקה הוא קאי על אחוריים במקום שמחובר הא' נחשב לאחוריים כי הגיד מונח על צלע י"ג ומשם ואילך שייך לאחוריים דאל"כ מה לו להזכיר וראשי הפיולין מניין בפנים וצד מיושב לשון קונטרס הסמ"ע אשר אציא א"י בחתיכות קושלי"ן מן האחוריים צסימן י"ז חלב מן החוט ולמעלה נגד האחוריים לריך הצער ניקור אשר אציא צע"י על מקומו.

כוונתו לומר שרשמי מלמדנו במשייב ורלשו הפילולין כו' שהם בחלק הפנים הינם בדין חלב, שהוא מקום חלב הכסלים כמבואר בדברי חמודות, ואף שישנם ג' חוטיין שאיסורן משום שיונקים מהחלב מ"מ מנמק רשמי ורלשו אחד משום שרק מצלע י"ב ולהלאה הוא בדין תרבא דתותי מתני, ויונקים משם עכ"פ.

והנה דברי הצנה דוד מיוסדים לפי מנהג ארץ אשכנז שאין איסור חלב על הדעי"ק תחת הרעפאלע והקרום היוצא מהבשר.

אולם מרשמי שכתב ורלשו אחד וכו' אין ראוי להכרעה להנהגה למעשה בדין החלב שתחת הקרום עב ולכן מתרי טעמי, א' שהנימוק הוא גם למנהג ארץ אשכנז, וב' שהכוונה לנמק מדוע מכונים חוטיי דכפלי גם בשם חוטי עוקץ.

מד. ובהלכות ניקור אחוריים כתב (סי' י"ז שהזכיר) חתיכות צער שקורין קושלי"ן כו' שנחוצר לה' ללעות קטנות כו'.

ושם בסי"ק (ב) ואח"כ תגזיב הדעי"ק מן הקושלי"ן צכמה גסה עד החצי כו', הרצ מהרש"ל הגיה צ"י העלה וש"ק כי לפי שיטתו הווי לי' להקשות ג"כ כו' וישאר שם חלב הרצב לכך גורם העלה הוא מקום שצדורה עד ללע י"ב ולא עד ככלל כי שם נקרא צלשון המורגל ר"ק צראטי"ן הוא העלה כו' וכתב צ"י צ"כ הלשון חלב שתחת המתניים כו' הוא תרבא דתותא מתני זה עליונו וגובהו של אותו חלב שפרשתי שיכסכו הצער ואותו גובה עלמו מכוסה צמתניים שקורין לונבלי"ש שרצבו מרחיב למטה מללעות קטנות וכו'.

בינוי ה' ללעות קטנות כולל את ג' צלעות קטנות שאחר צלע י"ג ואת הצלע י"ג שהוא צלע דקה עם הי"ב שהוא יותר קצרה מאלו שאחריה, ובנראה שכן הי' שגור לבנות אותם.

וכפי שבא בשוף ספרו (ברשימת החתיכות): לענדען צראטען דיעזעם פלייש פאנגע אן דען קנאכען ווא דער שוואנץ צראטען דארטן ליאגע אן אונד ליעבע זיך צו דער און דיא ליואלפטע ריפפע מן מוס דען לענדען פאן די פינף קליינע ריפפען אצשילען אונד דען היפט-ציון כו'.

והעצה הוא ג"כ מקום ידוע שסוימו עם צלע י"ב, וכן בשר המתון לונבלי"ש או מובלי"ש מגעת עד צלע י"ב, וזה שכתב לעיל בסימן ד' (א) שצער המתון שהוא לומצו"ש חופה אותו (שהוא הצער אדום למעלה מללע י"ב) אינו חופוי כו', ולשוין למעלה היינו בצד הגב מצלע י"ב והלאה, ובלשונו באות ה' אכל מן החוט ולמעלה נגד האחוריים.

מה. ובחלק הפנים סימן ה' אות ב וגורר אותו חלב שתחת צער המתניים ומקלפו יפה יפה משני יידי הצכמה צ"י סימן ס"ב כו' זהו חיוורתא דתותא מתנא וע"כ קאי זה גם על חתיכות צער מן הללע י"ב למעלה כי אין שייך לומר חלב צחלק הפנים כמו שכתבתי לעיל סימן ג' צ"כ כי צכאן מפורש צהע"ע בדין מן הצחלק הפנים וצחלק הפנים אין נמלא שום חלב רק חלב הכסלים והוא אומר שתחת צער המתניים אלא צודאי צימיו הי' חותכין ג"כ הצער מן ללע י"ב לי"ג לחלק הפנים לכך אמר וגורר אותו וכו'.

ובסי' ה' ואח"כ מעביר צער המתניים שקורין צלע"ז לונבלי" כו' וגוררו יפה משני לדדים וכו' זה קאי על חלק האחוריים כו' משני וכו' זה קאי על הלונבלי"ל צמקום שיש מראה כסף

הנה אית ב"י בזה בפירושו, כוונתו כי אין שייך לומר חלב וכו' שצחלק הפנים יש רק חלב הכסלים, והא דכתב בסי' ג' שיש חלב רק על הכסל מאחר שדבוק צמתניים כוונתו רק מחמת היניקה מחלב המתניים ולא שיש עיקר לחלב תרבא דתותי מתנא, ולכן קשה לומר שעל מקום זה בלבד ביוון הבהע"ט בלשונו חלב שתחת צער המתניים, וגם זה רק לסוברים למנהג ארץ אשכנז, או להמחמירין דפוברין שיש שם יניקה מחלב המתניים לכן מפרש שהבהע"ט כולל את החלב שלמעלה בשני צידי צלעות הבהמה בין צלע י"ב לי"ג.

והוא דלא כתב בעהע"ט כאן שמגביה בשר המתניים כדי להסיר החלב משום שזה פשוט, ומה שכתב בסיפא ולא"כ מעצור צטר המתניים כו' לונצ"ל כו' כנראה שהצנה דוד יפרש שנצרך להעביר בשר הלונצ"ל כדי לגוררו יפה משני צדדים, וכן לשאר פרטי הניקור שם שמביא להלן ועוד שיש שם חלק טריפה לונצ"ל שמשליכין, וממילא מוכח מתוך הדברים שמלבד מקום העיקרי של בשר המתניים ותרבא דתותי מתני יש עוד מקום נטפל ששם יש גם מחלב מתניים, והוא למעלה בבשר שבין צלע י"ב לי"ג.

ותו י"ל שהכוונה בלשון משני לדיס הוא לשני חלקי הלונצ"ל מצד ימין ומצד שמאל, אבל בחלב המתניים שבין צלע י"ב לי"ג שם שייך לשון שני לדיס הכהמה

ע"כ אם ישאר בחלק הפנים הצטר בין ללע י"ג לללע י"ג לריך לפתוח הטור מהר"ק צראטען ושם מראה כסף לריך גרירה החלב וצטר אדום לריך קליפה מונקק מומחה כו'. וצמעדי יו"ע צאותו מקום כחצ צה"ל וכחצ הצ"י שנראה צדצרי הרי"ף דהיינו חלב למטה אחר גמר הללעות אלל חוט השדרה בין אותו צטר ובין פני הצטר הסמוכים לעור יש כמין שומן והוא נקלף צסכין וחו שכתב שחלב חתה הצטר צצראש הכסלים שהרי צטר זה צראש הכסלים הוא וכו' וכחצ הרמ"א צד"מ שלו ח"ל דע כי חלב זה לצד חוץ הללעות קטנות שנצטרו צאחוריים והוא בין השומן שנראה צחוץ ובין צטר המונח על הללעות אלל החוט השדרה ונראה צראש אחרויים וכו' ע"כ תצין ותשכיל איך צפירוש אותו צטר לעיל מללע י"ג נגד השדרה לריך ניקור וכו' וכן המרדכי צפ"ג צה"ל לצד חוטי דכפלי הנמשכים עד חתה המתניים ועל הללע י"ג הגיד נמשך לכסלים צקלס האחרון ראשו אחד מחובר לשדרה ע"כ אכוצי רצותי ראו בכל ראיות אשר הלגתי לפיכס על הצטר שבין ללע י"ג לי"ג איך ללול וצרוור לעשות גדר בכל תפולות ישראל וכל צעל הוראה יגזור בכל מיני גזירות עד שיסור המכשלה מישראל.

מביא מהב"י והר"מ ומעדי יד"מ שהיוורא דתותי מתני שביר"ף הוא החלב שע"ג הצלעות לצד חוץ היינו כלפי העור, וחשי"ב בר"מ לצד חוץ הללעות קטנות, הן הן צלעות קטנות הנזכר לעיל (מ"ד), וכזה שפיר הלשון שנצטרו באחוריים, דהיינו שנתפסו לאחוריים ב' צלעות י"ב לי"ג, וכפי הידיעה המוחשית שהי' להמנקרים ששכבות בשר המתניים זו עם החלב שתחתיו נמשך עד לצלע י"ב, ושם הוא ראש אחוריים.

— יב —

ובקונטרס הסמ"ע (הועתק בספר לחם הפנים סי' ס"ד י"ז) ז"ל: צמותכן חלק הפנים שקורין פריד"ק מחלק האחור דרכן של קצבים לחתוך צשפוע עד שמלרפים הצטר שהוא מדוכק על הללע י"ג להפנים ואז לריכין לנקר אותה חתיכה צטר המשופע כמו חלב האחור צג' מקומות ידועים למנקרי צטר (וכמו שכתב בהלכות ניקור ר' הירש זל"ל המצואר לקמן סוף הספר) דרכן לחתוך צמקום שכלין הללעות צשפוע צפלאנקין למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הוי"ך שטעלי"ן והוא שייך לחלק האחור ולריך לנקרו ואין העולם מרגישין צזה ולכן לריכין להצהירס צזה שלא יחתכו כ"א עד סוף העיצור שהוא מקום מוגבל ומשם והלאה כלל לא.

[ובסוף ספר צנה דוד (ברשימת החתיכות) כתב: האכגעשטעלל כו' דאם פעטע זיעהט זיך ציז לוס נאצעל.]

ושם: דעעקקעל דיעזעס איזט דאז פלייש פאן נאצעל איצערלונצ"ל געגען די ניערען דער אויסערן הויט ל"ן].

נראה שהכוונה לחלק רוחב חצי אצבע המגולה משכבת הרע"ק, ושאל"י? מכוסה בשכבות בשר המתניים עד הטבור (להנהגת ארץ אשכנז, שלפני הטבור יש רק כסלים).
ידוע מה שנתקבל ברוב תפוצות מה שהחירו בתקנת וועד ארבע ארצות שבראשם רבינו בעל הסמ"ע לחתוך מהטבור והטבור בכלל לחלק אחוריים.

ומצינו בספרי הניקור שהזהירו בקול חוצב להכות נגד התרשלות בזה. ואם אמנם שמצינו בספר דברי מלכיאל (לאמזא) שבמקומותיו השתמשו גם בחלק זה. וכמו"כ בעיר מונקאטש (כמוכא בדרכ"ת),

היינו שבמקומות הנז' לא כללו את חלק זה בתוך קבלתם שלא להשתמש בחלק אהוריים אף עם ניקור, אלא שבניקור חלב זה סמכו על בקיאותם בהנהגת ניקורם, באופן שלא יהי' השש למכשול.

ומצינו בהג"ל שניקרו מהטבור ולהלן באותו חומר שניקרו עד למקום שקרוין הוי"ך-שטעלי"ן, והטבחים ידעו לנקר חלב זה, וכמפורש בדרכ"ת ס"ד סקמ"ז וז"ל, וכן הוא המנהג צפ"ק מונקאטש שאין חותכין עד הטבור רק שמנקרים היטב כל הלובן שיש שם צהצצר והצצר האדום מניחין לחלק הפנים עכ"ל (היינו שהבשר נשאר אדום אחרי שניקרו את כל הלובן מעליו, השאירו לחלק הפנים).

ויש"ן כס' רב טבחיא (פלך לאמזא) ושם מפורש באר היטב וז"ל, שיעור וגזול הצדלה חלק הפנים מחלק אהוריים מהלך להצטן וכו' שלא לחתוך למעלה מכנגד הטבור של הצדמה מפני שמה נמלא חלב הכסלים, ולריך לזה ידעה איך לנקר את החלצים דשם.

ובמ"מ מאיר עינים שם, כתב ועיין צט"ח דברי מלכיאל ח"צ יור"ד ס' ל"ו, ע"ד מה שנהג להחמיר עד הטבור הפריז על המדח כיון שאופן הניקור אחד הוא גם מהטבור והלאה עד מקום שנקרא הוי"ך שטעלי"ן יש לנו להניח מנהג מקומותינו שחותכין עד מקום הכוא, ומסיים רק שריך להשיגה אם יודעים הצדחים לנקר את הצצר הכוא, ועיין בדרכ"ת ס"ד אות מ"ז שמנקרים היטב כל הלובן שיש שם צהצצר הכוא (המנהג הוא שמנקרין וחולצין כג' מראה לכן שעל הצצר הכוא וגם שצתוך הצצר מצפנים וכל אותו חלק הצצר הנוסף מהטבור עד המקום שנקרא הוי"ך שטעלי"ן, והצצר אדום מניחין לחלק הפנים).

סימן ג'

ביאורים בדברי רש"י ז"ל

— א —

(א) ויקרא ג' ד' ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים כו' על הכליות יסירנה.

וצ"ב, שלפי המקובל בחז"ל ב' חלבים הם, חלב הכליות לחוד, וחלב הכסלים לחוד, ובקרא — לפי השטחיות — משמע שלשון אשר על הכסלים הוא סימא דמילתא רכליות, ואם נאמר שלשון החלב אשר עליהן מוסב רק על הכליות, יתפרש לחלב שעל גוף הכליות (המכונס בקרום שסביבו).

והרי הכליות ידועות בשמן, ואי"צ לציין מקומן.

ואם הכוונה על חלב נוסף, לכאורה באו הדברים סתומים.

ותו, כשהכוונה בלשון אשר על הכסלים על חלב של הכסלים, מלבד שהי' צריך להכתב עם וא"ו ואשר על הכסלים, שאז יהי' תיבת ואת החלב מוסב על שתיהן על הכליות ועל הכסלים, — עוד מרוע ציין מקום איסורו עם הכליות וחלבו, והלא הכסלים הוא חלק מסויים כבהמה הידוע בשם פלנקי"ן, כשם שהמתניים ידוע בכינויו, והוא כל הבשר הפנוי מצלעות משררת המתניים כגב הבהמה, ועד למטה ליד סחופי הצלעות והחזה, וא"כ מה ענין כסלים עם הכליות ביהוד.

ב) וכ"ז בא רש"י לפרש במש"כ, הכסלים. פלוקי"ן זלע"ז שהחלב שעל הכליות כשהצטננה ח"י הוא בגובה הכסלים והם מלמטה וזכו החלב שחתח המתניים שקורין זלע"ז לונבלו"ש לזכן הנראה למעלה בגובה הכסלים וצתחתיתו הצצר חופכו.

[בחומש עם פי המלבי"ם ז"ל הנוסח הוא, הוא בגובה הכסלים מלמטה וזו החלב שחתח המתניים, והגיה המלבי"ם ולמטה מזה].

וצ"ע בדברי רש"י ז"ל שפתח בחלב שעל הכליות לומר שהוא בגובה הכסלים, ובהמשך לזה כתב שהוא חלב שחתח המתניים, ושוב חזר לומר שהוא לזכן הנראה, ופי"ם וצתחתיתו וכו'.

ג) ונראה הכוונה בזה ללמדנו דיוקו של מקרא ובא להשמיענו שמלבד חלב הכליות מסורש בקרא חלב הכסלים.

ודבריו מוסבין על תיבות אשר על הכסלים, ולשונו שהחלב שעל הכליות, הכוונה שחלב הכסלים שעל הכליות, כשהצטננה ח"י הם מלמטה היינו הכליות למטה מהחלב הנז'.

ולשון הכתוב, החלב אשר עליהן מוסב לבי החלבים, החלב שעל שתי הכליות והחלב של הכסלים.

ופירוש אשר עליהן, היינו למעלה מהן מעל הכליות לצד הגב והמתניים עם שפוע כסלי הגוף שמעבר לכליות וחלבן, שרופן הכסלים מוגבה מעליהן לגבי עמידת הכהמה על הקרקע.

ויתכן שרש"י כולל בלשון שהחלב שעל הכליות גם את חלב הכליות שהוא מעל הכליות, ומתחבר שם יחד עם חלב הכסלים, וכפי שפירש המלבי"ם ז"ל, ואפשר עוד שכללו בשם חלב הכליות, וכפי שבא בלישנא דקרא חלב הכסלים בהבלעה בחלב שעל הכליות, וסמך לזה מלשונות בספרי ניקור.

ד) ולהבנת המשך דברי רש"י על מתכותם יש להקדים כמה ידיעות:

שהכסלים לכל אורך גוף הכהמה, יש לו ב' שכבות בשר בעזבו, השכבה התחתונה שלצד חוץ היא היסודית ונקראת בשם דע"ה, העליונה שלצד החלל נקראת מתנים, משום שמחוברת בתחילתה בשרת המתניים ומתנועעת על ידה (ובחלק שמתוסף בשר הטריפה קאלנע"ר הם ג' שכבות ונקרא בספ"ה ג' חתיכות בשר).

וכן חלב הכסלים יש לה ב' חלקים, הא' מה שחתח הקרום המכסה את כל הכסלים בצד החלל על שכבת בשר המתנים, והחלב שחתתו נטפל ונלווה להקרום, והב' הוא חלב העומד בפני עצמו ומכוסם במקום אחד, וזה אינו מונח (בעיקרו) על המתניים אלא על שכבת הבשר הנמוך משכבות בשר המתניים.

וחלב זה נחלק לשנים בחלקו הוא מגולה לגמרי, וחלק ממנו מכוסה בשכבת בשר מתניים ולאחר שחייבת הכהמה נראה כמכוסה ודבוק בתוך הבשר, אולם באמת בחיי הכהמה מתגלה החלב — ע"י המשכת המתנים למעלה — בשאר החלב הנראה, והוא בכלל חלב הכסלים ודינו שוה, ושם תרכא דתוטי מתני הוא רק לדיעה זו, שחלב זה אע"פ שנראה לאחר שחייבה כמכוסה, אין זה משנה לגבי איסורו, משום שהמצראות שבחיי הכהמה, הוא הקובע.

וקבלו מקבלי הניקור שמלבד דין חלב מתניים זה, נכלל בדין זה גם החלב הנע ונר בחיי הכהמה אילך ואילך — ממקום המגולה להמחוסה — הלוד ושוב, שגם זה בדין פירוקי מיפרקי. וכן שהחלב הנזכר שעולה ע"ג שכבת בשר המתניים שקורין כשריע קאלנע"ר ושמונח עליו רק בשר דק, והבשר הזה נאסר על ידי שמתעכל בתוך החלב כנראה ע"י נענוע המתניים שחתתו והוא מה שנקרא טריפה קאלנע"ר, והחלב אשר מתחתיו נחשב לחלב מגולה.

והנה הטריפה קאלנע"ר אינו מחובר בצדדיו ויכול להתנועע אנה ואנה ע"ג החלב תדיר. ורק בסופו של הבשר אדום דק הנז' — שהוא אינו מחובר למעלה למתניים רק למטה לגוף הכהמה — במקום שכבר מסתיים בשר המתנים הנזכר (כשריע קאלנע"ר), [והוא כבר למטה אחר השפוע במקום שרואה פני הקרקע, ואין יכול להתגלות ולהראות נגד המעי"ם מצד הפתח שבאחוריים]

שם הוא מקום הדיון, שמרש"י נראה שתחת הכשר גופא על הדע"ק הוא כדון חיפוי לכו"ע, וכן למד הדברי חמודות ברש"י,
— ויעויון בסימן ב' כ/, ובתשובה לשואל ל' —.

אכל לפי מה שכתב הרמב"ם, שרק החלב שסגור בתוך הכשר ועליו שריר וקרומות עזעיים וכו', הוא כדון חיפוי, י"ל שלהנהגת שאר ארצות מגיע שם מהחלב הנע ונד ממקום למקום, ולפחות מעל הקרום הדבוק לכשר מתחתיו, וכ"ז מצד אחוריים, ועכ"פ מצד הפנים מכיון שמחשכין את הקרום עב ולכן כפתוח, והחלב שתחתיו כמגולה.

ומזה הגהת הרמ"א יור"ד ס"ז ש"ס נהגין להפריד הכשר וכו', ובתשובת המהרש"ם בענין איסור מה שנקרא ה' אצבעות.
ויעויון עוד בזה בסימן ב' סעיף ל"ד, ויתבאר יותר להלן סעיף ל"ג ובתשובה לשואל סעיף ל"ב.

ומכיון שתרבא דתותי מתני אינו חלב לעצמו, אלא רק גילוי מילתא דלא ניזל בתר ראות עינינו אחרי שהיטת הבהמה, משר"ז הכל נכלל בקרא בשם כסלים.
ומטעם האמור לעיל, מכונה בספרי הניקור חלב זה עם החלב המגולה לגמרי בשם תרבא דתותי מתני, וסמך לזה בלשון רש"י שלפנינו וזכו החלב שתחת המתנים כו' לזכר הנראה למעלה וכו'.

מה שהוסיף לשון למעלה ולא כתב הנראה בגובה וכו', אפשר שי"ל הכוונה על השכבה השני' העליונה (כשר"ע קאלנע"ר) וזה במקביל למ"ש בגמ' זכ עליונו וגזכרו וכדלהלן.

ה) וכך מתפרשין דברי רש"י בקרא, ואת שתי הכליות וגו' שצריך להסיר להקרבה את הכליות והחלב שלהם שעליהם, שהכל מונח על רופן הכסלים שלמעלה מהם, ושעליהם מונח עוד חלב שהוא חלב הכסלים.

ולמדנו שהמדובר בכאן — שהוא לענין הקרבה, — אינו ככל החלב המפוזר ומתפשט תחת הקרום ונטפל אליו, שהוא ע"ג בשר המתניים, אלא כחלב שיסודו בגובה הכסלים [שלפי שיטת רש"י תחלתו למעלה בעצם ההנק"א שבשרה ובעיקרו מתפשט מסביב לכליות החל מעיקרי הירכיים וכמושכם בדברי הראשונים והפוסקים], והחלב הזה המכונס במקום אחר הוא בשכבות הבשר שלמטה יותר, וכל החלב שנמשך מזה שהוא כדון פירוקי מפרקי.

ומחמת האמור נקט בקרא את חלב הכסלים להקרבה בציון למקום הכליות.

וכן משום שנתחתיתו הכשר חופכו [ולא כתב ומתחתיו] היינו בשכבה התחתונה (הדע"ק) ובסופה בתחתית הבהמה, לפני הטבור תחת הבשר הנקרא רעפאל"ע.

שוב בא לדינו ספר באר מים חיים לרבינו חיים ב"ר בצלאל ז"ל:

רש"י מיישב מ"ש ואת החלב אשר עליהן ור"ל על הכליות וזה אינו רק צחוי הבהמה שזאת [אולי צ"ל שאז] הכליות נוטין ליד הארץ והחלב שעליהן ליד השדרה של הבהמה וגזה חבל אחר משקטה והבהמה תולה צנגליה החלב והכליות הן צשוק

ומש"כ רש"י הוא בגובה הכסלים והם מלמטה וזכו החלב וכו' ע"כ, אם הם בגובה איך הם למטה, והגזב בגובה ר"ל בצמנדך לזכר הן למעלה מהכסלים, חבל למטה, ר"ל רחוק מן הגזב אז הכשר חופכו ואז החלב מלמטה והבשר של מתנים למעלה ממנו.

חבל מ"מ לריך אחת שלא הטעה ברש"י כי יש הפרש בין לשון גיזה ותחתיו ובין לשון למעלה או למטה, כי מעלה ומטה היינו צשיטור הבהמה צאורכה וגובה ותחתיו היינו לגזי צשר הבהמה עלמטה מה שלמעלה או לתחת.

ו) ולפיכ"ן בדברי רש"י שגם תרבא דתותי מתני המכוסה בבשר המתניים לאחר שחיטת הבהמה, הוא מחלב הקרב על המזבח, והוא ממ"ש שרק צתחתיתו הכשר חופכו.

יעוד מפורש בדבריו בזה, שתחתית הבשר הזה [שנבלו מבואר להלן בדברי רש"י שבגמ'] הוא בדין כפלים, ושרק מה שמכוסה מותר מדין חיפוי, אבל מה שלמעלה מן הבשר הוא בדין חלב הכפלים.

— ב —

(ז) גמ' חולין ח' ע"ב, ט' ע"א.
לא ליסחוף אינש כפלי עילוי צישרא דדאיב תרצא ובלע צישרא. ופירש"י כל הכסלים שחלב הכליות דבוק שם לא יחא כופה אותם ע"ג צער אחר שהחלב מוטל על הצער ומתחמם וזב על הצער.

כנראה הוקשה לרש"י, הלא רוב הכפלים קרום עב חופה אותם, שאין החלב שמתחתיו יכול לזכ על הבשר, לכן מפרש שטעם האיסור משום שבחלק מהכפלים דבוק חלב מכונס ומגולה.

והלשון כל הכסלים וכו' מתפרש בבי' אופנים, או שהכוונה, כל חלק הכסלים הזה, ששם הכליות והחלב שם מגולה על הבשר, והחלב החיצון הוא חלב הכליות, שבוה שייך החשש שיוזב על הבשר השני בעודו חם, משא"כ בחלב שתחת הקרום עב, או שתחת בשר המתניים אם כי שאסור משום פירוקי מפרקי.

או שהכוונה שבשעה שמוניח הטבח את חלקי הבשר לאחר שחיטה בעודו חם, לא יהפוך את כל דופן הכפלים, משום שדבוק בגופו וכולט ממנו חלב הכליות, שיתחמם מהבשר התחתון שמוטל עליו.

ובמה שכתב כל הכסלים ולא הכסלים וכו' שמר שלא יטעו שרק במקום הכליות הוא הכפלים.

[ואולי אפ"ל שגם משו"ז נקרא כפלי משום שכפול בחלב כפלים וכליות שנכפלים אחד על השני].

אמנם הלשון בראב"ן לא יכפול אדם הכפלים שהן מתניס שעליהן חלב הכליות.

(ח) אי הכי כי תריני נמי דאיב תרצא ובלע צישרא (גמ' שם) פירש"י כשהן מונחים על הדף כדרכן החלב למעלה הו צלעי כפלי גופייהו מחלב הדבוק בהן.
היינו שהחלב שמתחמם וזב מתפשט על הדופן והבשר עצמו מסביב.

(ט) קרמא מפסיק (גמ') פירש"י צין חלב לצער והוא אוחו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים שקורין פלאנק"ש ועז וחזק הוא לכך אסור שחלב נבלע בו אבל אין נבלע כל כך שיהא זב לצער שתחתיו.

ביאר שהכוונה לקרום הידוע, שלבד הקרום הדק שעל החלב עצמו, יש קרום עב הפרוש ע"פ בשר הכפלים.

ומאחר שתירץ הגמ' שאין נבלע בבשר מחמת הקרום, הוצרך לומר מה דין הקרום עצמו, וביאר שאמנם אסור ואינו אסור, ולא עוד אלא שמפסיק, שאינו נבלע כ"כ שיעבור מעבר לעביותו. לכך אסור וכו' היינו כלל הקרום הזה שאסור משום שיוזב מהחלב המונח עליו ואדוק עמו בחיי הבהמה, ונפף לזה בולע מהחלב שזב לאחר שחיטת הבהמה אף במקום שאין להקרום עצמו חלב, ומי"ש וחזק הוא, הוא לענין דלא חיישינן שייקרע ע"י הטבח וכדלהלן.

(י) מעילאי נמי קרמא מפסיק (גמ') פירש"י כי סחוף לכו ע"ג צער איכא קרמא מפסיק שאין חלב שאין לו קרום דק מלמעלה.

אידיד דממשמשא ידא דטבחא מפחת. פירש"י לשון פחות אותה פחים.

שטבע הקרום הזה שמתרסק לחלקים ע"י המשמוש, וכ"ה בתיי, ובתי"א צ"לועין.

[הקרום של גוף החלב הוא דק שנקרע, ומיד אח"כ הקרום הפרוש על הבשר מתעבה].

והנה מסיום הגמ' נראה שגם קרום דק מפסיק להפסק, שהרי נימקו רק משום שנקרע.

ונראה שזה די לגבי החשש שיבלע מהשהי' המועטת שלאחר שחיטת הבהמה, אבל לא לגבי היניקה בקביעות בחמימות הרבה שבחיי הבהמה.

וכן נראה מהמהר"ן (דף כ"ז א') כמה שנו"נ בדיון ניקור לגבי הכבד, שכן למד בדברי רש"י שכוונתו דייקא לקרום העב הוא, שהינו מפסיק.

וצ"ל גם שחלב המועט הנמשך עם הקרום העב ונבלע בין ב' הקרומין, די בדיק שתחתיו להפסיק.

ועוד נראה שיש הכדלים שונים בזה, באופן הנחת הקרום, אם מלמטה מהחלב או למעלה ובצידו ואם הוא ארוך וקטן שבי' רבינו יואל לרבינו אפרים לגבי הקרום שבין חלב הפריסה לחלב הכרס, ועוד.

וכן אפשר שזה נוגע למעט הקליפה בבשר ומראה כסף, ויבואר במקומו בס"ד. ועוד יש לגרף רא"י לענין זה, מקרום היוותרת שאסור משום חלב הקרב ששוכן עליו, וחלב הקרב הוא תורת קרום ונקלף, ועדיין צל"ע ותלמוד.

— ג —

(א) חולין צ"ב: חוטין שחלב אסורין ואין חייבין עליהן, פירש"י כגון חוטי הכסלים כו' אסורין מדרבנן ואין חייבין עליהן כרת.

הנראה שרש"י מפרש ההדרשה חלב ולא חוטין מוסב על כל לשון חלב דקרא, אף למקרא כל חלב לא תאכלו, כפי שסתמו בגמ'. ויעיין ברש"י יומא ע"ד.

וי"ל בנימוקו, מכיון דהלשון בגמ' אין חייבין, כולל גם חיוב מלקות, וכן שלשון אסורין מתפרש יותר לאיסור דרבנן, והא דהזכיר ואין חייבין עליהם רק לברת, משום שלפי האמור אין בחלב מלקות לחודא, אלא בשיש חיוב כרת.

אמנם מצינו בזה לשון מופלג וחמור, והוא בספר האורה [המיוחד לרש"י] פי ק"ג (וב"ה בסידור רש"י פי תרמ"ז) וז"ל וזה תיקון נקיות הצער מן החלב ומן הדם וגידין שכתב צדק כרת וכו' ויטול הקרום שעל הכסלים וחוטין שבתוך הכסלים וכו' ויזדוק אחריהם וישרש אותן עד שיטול את כלם ולא ייח מכה אפי' כחוט השערה ואם הניח חייב וכו' וכל האוכל וכו' כל חלב וכל דם לא תאכלו ולא פירש איזה חלב אסור לאכול וכו' אלא פי' הקצ"ה [ובסידור רש"י הגירסא אלא חממים פרשן] איזה חלב אסור ואיזה חלב מותר בתורה שצ"ע שחממים הוגין זה יומם ולילה.

וכענין זה ברמב"ם שכלל את החוטין בכלל חלב וכל דם לא תאכלו, ואף שהוא כמסתפק אי הוי דאורייתא או מד"ם, וכ"ה הלשון באר"י, ולשון הרא"ש שכעין דאורייתא תקון.

ובגמ' יומא ע"ד, איחיב' ר"י לר"ל אין לי אלא כל שיטנו צעונש ישנו באזכרה כו' וחלי שיעור הואיל ואינו צעונש יכול אינו באזכרה ת"ל כל חלב מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

ומאחר דדרשינן חלב ולא חוטין, הרי לא נכלל חוטין בחלב דקרא, וי"ל שדרשת הגמ' אפשר להתפרש, חלב ולא חוטין, רמוסב על קרא כל אוכל חלב וגו', ולפי"ז דייק רש"י ואין חייבין עליו כרת, וחוטין בכלל אסמכתא דקרא. [ועל כרחך יש לפרש כן בדברי הרמב"ם לצד האיסתפקתא שדינן כחצי שיעור], ועיין לקמן סימן ה' סעיף ג' ב"ה ותוספת ביאור.

— ד —

(ב) שם צ"ג. חוטין שצעוקן אסורין, פירש"י היינו ב' חוטי דכפלי פלוגקש"א, עוקן הנק"א.

שם, חושב חוטי אית ב' כפלא וכו' צעי חוטי בתריהו, פירש"י עד שימלא במספר הזה וראב"ן אחד מחובר בצדקה וראשי הפיולין נדבקין תחת החזה בראשי הללעות.

מה שכתב תחת החזה, או שמתפרש לתחת החזה לפני הטרפיש, או שהכוונה לאחרי החזה, מכיוון שתלוי' ברגלי' הקרמיות.

ומזה שהכסלים מגיעין עד החזה בראשי הצלעות שלפני הסבור, ששם נקרא פלאנקין ושם הפיצולין וראשיהן בצורה ובמספר המנוי בגמ'. וכ"ה הלשון בסדר דיני הניקור לרש"י: יורד אל הכסלים וקולף את קרומן וצם מוליח כ' חוטין כו'.

ובפשטות, שכל חוטין אלו משום תרבא.

והא דאמר שרש"ן אחד ממוצרי צעדרה, י"ל שהוא לנמק מדוע נקראים גם חוטי עוקין.

(ג) ומה שקורא רש"י למקום זה עוקין ה"ק"ל אף שליד עצם הנק"א אין מגיעים חוטים אלו, כבר הובא בדרישה פ"ו המהר"ץ שרש"י קורא לכל אורך השדרה אף בחלק הפנים [במקום שהחלב אסור שם] בשם עוקין ה"ק"ל, משום התחלתו בתרבא דאקליבוסתא.

— ויעויין בענין זה ביש"ש פג"ה ס"ה ה', ובמש"כ בזה כפי צנה דוד חלק אחרונים אות י"ז. —

אפשר שסמיכות רש"י הוא גם מלשון הגמ' חוטין שבעוקין אסורין ובכפלי לא פירש מקורם שאסורין, אלא שנראה בהמשך שמפרש למה דלעיל מיני, ולפי"ז י"ל שגם זה ה"ו הוכחה לרש"י שתרבא דקליבוסתא הוא בעוקין שליד השדרה, שאם אין חלב כסלים שם בעוקין, איך מכונים חוטים אלו שבקצה השני בשם חוטי עוקין.

ובתוס' שם ד"ה בעי כתבו שהחוטין בחלקן הינן במקום האסור כדין פרוקי מפרקי, וכן שרוכז גלויין, ולכן אסור גם מה שבלוע בבשר.

וכיאר המהר"ץ שמה שכתבו התוס' שרוכז גלויין הוא כשנצטרף חלק החוטין ושרשן לפנים

מהטרפיש.

ולפי"ז יכול להתפרש תחת החזה כפשוטו וליד הצלעות הפנימיות.

— ה —

(ד) בגמ' שם, דא"ר אבא אמר ר"י אמר שמואל חלב שהצטר חופה אותה מותר אלמא שעני הכסלים אמר רחמנא ולא שצתוך הכסלים כו' איני והאמר רבי אבא א"ר יהודה אמר שמואל האי תרבא דקותי מתני אסור אמר אבוי צכמס צחי' פרוקי מפרקי, ופירש"י חלב שהצטר חופה אותה, חלב שעל הכסלים שתחת הכליות וגרחה צגוצה הכסלים.

— יש להקדים, שרש"י לא בא אלא לפרש את מה שנצרך להכנת הגמ' ולא ללמד ולסדר לפני האיני כפי צורת החלבים והקרומים, שאמנם אינו נמסר בשלימות דרך הכתב, כמפורש בפוסקים, וסמך בעריכת דברים על המתמחים בראיית העין. —

[והאמור בד"ה זה הוא לבאר לפי סדר הגמ' דבר דבור על אופניו, והכוונה לפרש בענין חלב שהצטר חופה, טרם שבא לדון כדין פרוקי מפרקי.]

והא דנראה שהמדובר בענין למעשה. — מסיים הדבור כדין חלב שתחת הקרום עב ולכן, — הוא להודיענו שאף לפי המסקנא כדין פרוקי מפרקי, יש שם בתחתית הבשר מה שהוא מותר משום חיפוי עכ"פ לפי הנהגת ארץ אשכנז.

[ואמנם בהגמ"י"נ נראה שבפ"י רש"י הרגיל שלפניו, לא בא כל הדיון בחלב שתחת הקרום, ונמצא רק בפירושים ישנים. והנוסח כפ"י הוא גם צעיני רבינו גרסין צעיני רבי כמועתק להלן.]

מתחיל רש"י בהזכרת החלב המגולה על בשר הכסלים שהוא במקום הכליות ומתחתית, — דהיינו כשהבהמה תלוי' ברגלי' אחר שחיטה (להפשטה), שהכליות כולטות והכסלים מתחת להן — כדי לבאר תחילת דברי הגמ' שעל הכסלים אמר רחמנא, וכן שמשם מתחיל המקור לחלב הנמשך ומתפשט תחת בשר המתניים.

(טו) ולאח"כ נבלע תחת הכשר אדום דק

רש"י משתמש בזה בלשון נבלע, — ובספרי הניקור שמחמת דקות הבשר המונה ע"ג כמות חלב מרובה נבלע בו החלב מעבר לעבר וניכר הלובן מתוך אדמומית הבשר, ויחדר לשון נבלע למה שהוא תחת בשר אדום דק במקום המתניים.

ויש להוסיף שיש בזה סימן בינו לבין הבשר אדום עבה שכמתניים (כשר"ע קאלנע"ר). וקבלו ספרי"ג שהבשר אדום דק הוא מצורף לחלב האסור להשליכו לטריפה. וכן לבאר את המו"מ בגמ' בבשר חופה, בנוגע לגבי החלב הנבלע בהמשכו תחת שכבות בשר, שלפי ההוא אמינא שבגמ' אף זה בכלל חיפוי, משא"כ בחלב שהבשר מקיפו מכל צד ולאנו נראה עד שיקרע הכשר (בלשון הרמב"ם) אינו שייך קושיות הגמ' מתרבא דתותי מתני. ונקט רש"י רק החלב המתכסה הנמשך למטה ולא גם את החלב המכוסה בעליונו של גובה הכסלים (דלהלן), משום שמבוא דוגמא אחת מחלב שתחת המתניים, שמלמדנו בזה שכל המשך השכבות בשר שלצד החלל הוא בכלל תחת המתניים שע"ז בא קושיות הגמ' מתרבא דתותי מתני, ועוד נמצאו למדין שסיום בשר זה רפלוגתא, הוי בדין בשר חופה שבגמ', — לפי המתירין.

(טז) הכשר אדום דק

קבלו מקבלי הניקור שבבשר זה משליכין אותו לטריפה ונקרא בשם טריפה קאלנע"ר, משום שחלב המתניים מתכסה בו, ומזכיר מחלב מעבר לעבר ויבואר בזה במקומו בס"ד.

ומתפשט תחת אותו צער ככל הכסלים [באגור: ככל הכסל] כו' וכשכלה למטה אותו צער וכו' ותחת אותו קרום עב יש חלב יש שנוהגין איסור צאותו חלב וכו'. מפורש בדברי רש"י שדין הכסלים וחלבם הוא בכל חלק הפנים בבשר הפנימי משני צידי הצלעות ונמשך עד להטרפוש.

וי"ל עוד שכלל בזה ב' דברים, הן מה שתחת בשר אדום דק שהוא בתרבא דתותי מתני לפי המסקנא, ואת מה שמתפשט תחת אותו בשר הנמשך גם במקום שנקרא כסלים ביחוד ולא מתניים (לפי הנהגת ארץ אשכנז).

(יז) ומשכשר חופהו מותר [במזר ובישי"ש הנוסח: וכל שכשר חופהו, ובאר"ז ומהר"ץ: ומכ שכשר].

לא כתב והבשר חופהו אלא ומשכשר חופהו, והיינו מהיכן שמתחיל להתחפות, והוי בדין חיפוי.

והוא בחלק הבשר אדום דק המתפשט בכסלים (שאחר המתניים) ששם הוי בדין חיפוי בשר. ולפי הה"א הוא בכל מקום שמכוסה בבשר אף תחת שכבות המתניים או לפחות תחת הבשר הרק בסיומו לפני הטבור — הנקרא רעפאל"ע, — ותחת הקרום עב ולבן שמסתיים בו הבשר, לפי הנהגת ארץ אשכנז והוי חיפוי בשר, וכוונת הגמ' חלב שכשר חופה הוא ע"ז המקום ביחוד.

וכפי שכתב מהר"ץ אין מניע עד לשם התפרקות והתנועעות החלב שמצד אחוריים. ומש"ז נקט רש"י רק החלב שתחת הבשר אדום דק, — אף שעיקר המתניים שם הוא בשכבת הבשר שמתחתיה הנקרא כשר"ע קאלנע"ר — כדי לבאר מה דין סיומו של הבשר הרק לגבי חיפוי ופרוקי מפרקי.

(יח) וכשכלה למטה אותו צער יולא ממנו קרום עב ולבן [ובאגור ובי"ז: וכשכלה למטה מאותו וכו', ובמהר"ץ וזבח שמואל: וכשכלה מאותו צער יולא וכו' ובסמ"ג ובאר"ז ובפרש"י שבר"חף אותו צער החופה כו' לבן ועב, ובהגמ"ג העתיק מהסמ"ג בזה"ל, וצפירושים ישנים של רבינו שלמה יולא כתוב כשכלה וכו'.

צער החופה, היינו הבשר שבכסלים אחר כלות הכשר"ע קאלנע"ר.

(ט) יולל ממנו וכו', היינו שיוצא מאותו הבשר הדק עצמו, שכסופו הוא מסתיים בקרום, שהבשר פוחת מאדמומיותו מעט מעט, עד שנהפך ללבן וקרום עבה, אבל ליותר דק מהבשר הדק. והבשר שבשני צידי ההמה (כצד הפנימי) מתחבר ע"י הקרום הזה, ונראה כחלק מהבשר הסוגר את תחתית הכטן בחלל ההמה ומכסה את החלב. והנה הקרום עב ולכן הוא כסוף חלק הפנים ליד הטרפשו והחזה, אולם הוא ג"כ סיומו של הטריפה קאלנע"ר.

וכפי שכתב בהל' ניקור להמהר"ץ שהקרום הזה אסור משום חלב מפני שדבוק אל הבשר ארום דק האסור (טריפה קאלנע"ר). והחלב של הטריפה קאלנע"ר מגיע עד לשם, בין כ' הקרומיון (עב התחתון והדק שתחתיו).

(כ) לצד קרום דק וקלוט [בטור ובאגור: חוץ מהקרום הדק] ובהגמ"ג מהסמ"ג שבספ"י הלשון: קרום דק מאד]. מקבלי הניקור למדונו בדברי רש"י שכוונתו להקרום דק שתחת העב ולכן המדובר (התחתון)

שהקרום העב ולכן הנמשך ויוצא מהבשר, יש עמו חלב ואדוק ונמשך עמו כמו להקרום העב העליון הפרוס על כל הכסלים, [הנוכח ברש"י חולין ח': ד"ה מפסיק] ותחת החלב, הן של העליון והן של התחתון מחובר להן קרום דק, שנגרר יחד עם העב. ושואמ"ג מצד אחד נחשבים לקרום אחד, שהקרום הפרוש על פני כל הכסלים מסתיים בסופו ומתחבר בצירוף הדק שלמטה ממנו עם העב התחתון ונתהווה לקרום אחד.

ואחר שנבאר שמהבשר יוצא קרום, כדי לפרש דין החלב שתחתיו (היינו על הדע"ק כדלהלן), מפרש לנו שעוד יוצא מתחת שכבת הבשר מעל החלב הנוכח, קרום דק וקלוט שנלוה ומצורף לחלב האדוק לקרום העב.

וכדי להודיענו באיזה חלב הוא הדיון בחילוקי ההנהגה, שהוא כחלב שתחת קרום הדק ולא כחלב שממעל להדק שהינו מחלב הנבלע תחת כשר ארום דק שדינו כפי שיתפרש בדברי רש"י להלן.

ודייק רש"י לומר קרום דק וקליט שלא נטעה שהכוונה על קרום העליון העב. וכמוכן שקשה ומוזר לפרש הכוונה על הקרום הדק שמתחת להעב (העליון) שע"ג כשר

הכסלים

שאין זה מענין המדובר בזה שהוא לבאר כדיון מה שמתחת לכיפוי כשר או קרום של הבשר, ולא מה שע"ג כשר הכסלים שפשוט איסורו.

(כא) ואם נימא שהכוונה בהמשך הדברים אלוסור נוסף חלב כולקמן, לשני הקרומים, היינו העב התחתון והדק שלמעלה ממנו וע"ג הבשר, הרי ממילא נשמע, שהחלב האסור הוא הן על הדק והן מתחת לעב, וא"כ העב העליון ג"כ אסור משום החלב שתחתיו, ומדוע לא הוזכר ברש"י, וכן הוא במילא בקרום הדק שלמטה מהחלב שמתחת לקרום עב התחתון, שג"כ אסור משום חלב שעליו, כשם שהקרום העב היוצא מהבשר אסור משום החלב שתחתיו.

ואם ידחק שהכוונה רק לקרום הדק שעל התחתון ואיסורו משום חלב שעליו, א"כ הקרום עב העליון שעל החלב ג"כ אסור, ואיך הזכיר רק הדק.

והא דהקרום דק שלמעלה מתחבר עם הקרום עב התחתון, אינו כדאי לצדד בזה, שהרי אחר שמתאחד הוא קרום אחד ונכלל בעב ולכן.

(כב) המתפשט בכל הכסלים [ברא"ש בכל הכסל]

במקום המיוחד לשם כסלים, שכבר כלו המתניים באמצע של הבשר הארום דק, כשמתניים שכבת הכשר"ע קאלנע"ר.

באופן הפשוט הכוונה על הקרום הדק לחודא רסליק מיני, שנלווה לכל חלב הכסלים, הן מע"ג הבשר והן תחת המתניים, ואיסורו משום קרמא דכפלי.

ועוד שהקרומ עב ולכן היוצא מן הבשר בסופו אין נמצא כמוהו אלא שם.

(ג) ובתש"ו רבינו יואל לרבינו אפרים (המובא באו"ז) כתב: כלאשר כתב רבינו שלמה ופסק שקרום המתפשט בכל הכסל שאסור נשום חלב ותחת אותו הקרום יש חלב וכו' וגם נראה צעני לחיפוי צער הוא.

ודבריו מתפרשים, כפי קבלת חכמי הניקור, שהמונה לקרום הדק שתחת הקרום העב היוצא מהבשר, והפלוגתא הוא בחלב שתחת הקרום הדק הזה, וזה כדוגמת הדיון בחלב הדבוק לפרס, ויעוין שם.

(ד) שוב מצאנו בספר האגור כתוב בזה"ל, יולא נמנו קרום לצן ועצ חוץ הדק המתפשט בכל הכסלים שאסור כו' השני הקרום עצ ולצן המתפשט בכל הכסלים ותחת אותו קרום יש לצן חלב וכו'.

ועפ"י ה"ל, יתכן לפרש שלשון המתפשט בכל הכסלים וכו' קאי גם על העב שכיוצא בו מתפשט ע"ג כל בשר הכסלים קרום עב מעל החלב, וכפי שכן נקטו חכמי הניקור בספרתם שהכל קרום אחד בעניינם, והכל בכלל קרמי דכפלי, וכפי שיראה כן מלשון הבי"י בס"י ס"ה, אם כי רש"י לא קאי אלא בקרום התחתון היוצא מן הבשר ביחוד.

(ה) ויש להוסיף לנמק בזה באופן מחזור יותר, ומיישב שפיר גם המוקשה בהמשך הלשון רלהל.

והוא, שמה שמביא רש"י בכאן את הקרום דק וקלוש, הוא לתאר בשלימות — לפני המבינים בניקור — צורת מקום הנידון, ולהודיענו מה שהוא לכו"ע זמה שהוא בפלוגתא. ומש"כ יולא נמנו קרום עצ ולצן, היינו שבנוסף לקרום עב — שנמסל עמו חלב הפרום ע"ג בשר הכסלים — שמגיע עד לאחר סיום של הבשר למטה, כמו"כ מצטרף שם ויוצא מהבשר עצמו קרום עב כיו"ב, אם כי עב נמנו ולכן, וכמו שלכל הקרום העב שאדוק ונמשך עמו חלב הצמוד אליו, נמצא מתחת לחלבו קרום הדק וקלוש המתפשט בכל הכסלים בחבורו להחלב, כן הוא בקרום זה.

ובמקום שהחלב מועט ומתבטל להקרום עב, גם הקרום הדק נגרר יחדיו, והוא כקרום אחד במראה ובשמו [וכפי שבא בסדר הניקור מהגאונים שבעיטור ובסדר הקצר לרש"י], שאכן מתפשט כיו"ב בשם כולל, קרום עב, באורך הכסלים כולו.

ואף שהדק במקום זה נראה כסגור ומכוסה מכ"מ אסור מדין פרדקי מפרקי, מחלב המגיע מצד אחוריים לבין כ" חלקי הקרום, כמבואר לקמן שתחת שכבות בשר המתניים נחשב למגולה, מפני שמתפרק בחיי הבהמה.

ובמילא הוה הקרום בכללו בדין קרמי דכפלא, אם כי חלק הדק וקלוש יכול להיות שאימורו בחלב עצמו.

ומכיון שקרום זה הוא בצורתו המיוחדת כנ"ל, לכן הדיון אי החלב שתחתיו — על הדע"ק — נחשב כחלב מחופה.

או מכיון שגם תחת חלק העב שבקרום יש חלב אסור, ושרק קרום דק מפסיק בינו לבין החלב שתחתיו, נחשב לחלב אחד.

ונחזור לבאר לפי סדר דבריו ז"ל.

(ו) שאסור נשום חלב כדלקמן

תחילתן של דברים, דקאי על הקרום דק וקלוש שתחת הקרום עב היוצא מן הבשר, ומשמיענו שאף שהוא תחת הקרום של הבשר, ודיינינן בזה מדין חיפוי, מ"מ הקרום הדק אסור מפני שהוא דבוק לחלב האסור שעליו וזהו, שאסור נשום חלב

דהרי מפורש שתחת הקרום עב ולכן יש חלב אסור, והדיון הוא בחלב שתחת הדק. ומינה, שהקרום העב עצמו שהוא על החלב ואדוק בו, ג"כ אסור, משום קרמא דכפלי.

וא"כ יכול להתפרש, הלשון שאסור משום חלב על ב' הקרומין, על הדק וקלוש ועל הקרום היוצא מהבשר.

והאי איסורא לפי הפשוט אינו נוגע לדיון וחילוקי ההנהגה דלקמן, אלא דלכו"ע אסור, ואף אי חשבינן לקרום עב ולבן לחיפוי בשר, וא"כ מהיכי תיתי לכלול את הקרום דק עם העב בדיון קרמי דכפלי אלא על כרחך שזה מדין פרוקא מפרקי, וא"כ נכלל בדבריו אלו שהחלב הנבלע תחת בשר אדום דק אסור, והקרום דק וקלוש הזה מתפשט יחד עם החלב המתפרק בתוך הכסלים.

(ז) ויתירה מזה, שאפשר להתפרש שבטיקא מוסב על הקרום עב היוצא, שהוא כקרום אחד עם הדק וקלוש והחלב בינותיים.

ונימוק האיפור הוא כפי שביאר המהר"ץ שהקרום הדק וקלוש יוצא מסיוב בשר הכשרי'ע קאלנע"ר והקרום העב הרי יוצא מהבשר אדום דק האסור, וא"כ החלב שביניהם הוא מהנבלע תחת הבשר אדום דק, וכתחילת הלשון ומתפשט תחת אותו צער ככל הכסלים, ומכיון שבמקורו באחוריים יש חלב רב, מגיע חלב זה הנד ממקום למקום עד לבין ב' קרומין אלו, ע"י התפרקות והתנועות שכבות בשר המתניים, ולכן אף אי הקרום של הבשר בדיון חיפוי, החלב והקרום הדק אסור משום פרוקי מיפרקי.

משא"כ החלב שעל הדע"ק, מתחת לקרום הדק, שהמשכו הוא מתחת לכשרי'ע קאלנע"ר, ואין החלב המועט שבאחוריים מגיע עד לשם, ורק אי דיינינן למקום מגולה, אזי החלב אסור כדיון חלב מגולה.

(ח) ומה שציין כלקמן אם כי יתכן לפרש הכוונה, על מה שכתוב בגמ' להלן חמש' קרמי וכו' ודכפלא כו' משום תרצא, או גם על מה מה שכתב בד"ה עילאה, שקרום דק שעם החלב, איסורו כחלב עצמו.

אולם יותר נראה לפרש בפשיטות, שהכוונה למה שנתבאר במסקנת הגמ' שחלב הנבלע אסור מדין פירוקי מיפרקי בתרבא דתותי מתני, ולזאת הקרום הדק הזה — אף שנראה כמחופה — אסור.

ומינה, שהחלב הנבלע תחת הבשר אדום דק, אסור לפי המסקנא, מדין פרוקי מיפרקי, דדו"ק.

(ט) ותחת אותו קרום עב יש חלב [בהגמ"נ מספ"י ובאגור ובטור הנוסח, ותחת אותו קרום יש לבן חלב]

היינו חלב העומד לעצמו — ולא שיורד עם קרום ונכלל בשם הקרום — והוא על הבשר הנקרא דע"ק.

לפי הנוסח שלפנינו ותחת אותו קרום עב הפירוש: אי משום שאכל קרום אחד עם החלב האדום והקרום הדק שאינו מתייחד בפ"ע. ב' משום שזה קובע את ההתייחסות כמקום מחופה, ג' שמיירי לפי האוסרים שהעמיד בתחלת דבריו.

דהיינו שלהנהגת האוסרין אין נפק"מ בין החלב שעל הדק לבין מה שתחתיו, ואין הדק נחשב בשלעצמו.

ולא ה"י יכול לכתב שתחת הדק יש חלב, שהרי גם על הדק יש חלב האסור. ולגירסא ותחת אותו קרום יתפרש ביהוד תחת הקרום הדק, ולישנא אותו קרום, דייקא

הכי טפי.

(ל) ויש שנוכגים איסור בלוחו חלב לפי שאותו קרום אינו חשוב חיפוי צער שדק הוא [וכפי נוסח גירסא זו, הוא בב"י ביש"ש ובמהר"ץ. ובהגמ"נ מפרושים של רש"י: ותחת אותו קרום יש לבן חלב כו' לפי שאין חוששין בלוחו קרום חיפוי צער. והגירסא ברא"ש ותחת אותו קרום עב כו' לפי שאותו קרום עב אינו חשוב להם חיפוי צער.]

בתחילה יש להעיר, שהתחלקות הדיעות בזה, ביסודו אינו משיקול הדעת אלא מיוסד על ההתחלקות בהנהגת הקבלה, הסברא הוא רק לצירוף.

פתח רש"י בקרום עב וסיים בדק, וכתב המהר"ץ שמיירי לפי האוסרין וכו'. והענין, שלהאוסרין אין הקרום העב שלמעלה נכלל בכלל הבשר ואינו מצטרף אליו, אלא נחשב לעצמו בצורתו בקרום, וכעין הקרום שבין הג' התיבות, ונשאר רק נידון הדק שיחשב לחיפוי למה שלמטה הימנו והקרום העב כשלעצמו אינו יכול להחשב לחיפוי למה שלמטה הימנו, שהרי יש עדיין חלב אסור מתחתיו, אבל מתחת להדק אין חלב שבדין פירוקא מיפרקי, ולכן יכול להחשב ממנו ולמטה כמקום מחופה. — ויעויין עוד בתשובה לשואל אות ג'.

ולשון צלותו חלץ היינו החלב האמור שהזכיר שהוא תחת הדק האסור משום החלב שעליו.

ולשון צלותו קרום הוא על הדק, שמחמת דקותו אינו מספיק לשמש הפסק בינותיים בין החלב שמשני צדדיו שע"ז יצטרף להעב להחשב לחיפוי יחיד, אלא שנחשב לחלב בהמשך אחר.

וכתב עוד המהר"ץ שאם הי' להיפר, שהקרום הדק הי' למעלה לצד החלל, והעב למטה בין החלבים, הי' מפסיק.

לא) חבל צלחן אשכנז נוכחין צו היחר וגם צעיני נראה לחיפוי גמור הוא [בב"י וגם צעיני רבינו נראה, ובמהר"ץ צעיני רבי ובמעדני יו"ט כתב וגם צעיני נראה וכן העתיק העור חבל הב"י העתיק צעיני רבי נראה וכן הוא צפי' רש"י שלנו, ובחכמת שלמה נחלק רבי וכתב שצ"ל חיינו עכ"ל, ויעויין עוד בזה בכנה"ג הגהות הטור אות י"א, ובסמ"ג שבהגמ"ג לא נמצא הסיום וצלחן אשכנז וכו', וברא"ש ובטור לחיפוי צער גמור הוא].

מעם המתירין, שהעב שלמעלה הסוגר הבשר שהוא קרום אחד עם הדק והחלב שבינותיים, הינו צורה של חיפוי כבשר לחלב שתחת הדק.

והחלב שבין ב' הקרומין העב והדק אסור משום שנמשך לשם החלב האסור מצד אחרים, כדן פירוקי מיפרקי.

[והדק מפסיק לשמש כסיום והפסק בין החלב האדוק לקרום עב לבין החלב שעל הדע"ק, כדמצינו בחלב האלי' שקרום דק מפסיק, וכבר עמד בזה בתשובת המהר"י סוראזינה, וכן בחיורא דתותי מתני שבריי"ף שקרום מפסיק בין החלב והשומן שתחתיו.

אולם יש לחלק, ששם אחר הקרום אינו מקום איסור החלב, ודיו בקרום להפסיק שלא יגיע חלב אקליבוסתא מלפני הקרום, ואחר הקרום כבר שייך להאלי' שחלבה העצמי מותר, וכן לצד העור אינו מקום ההלב.

אבל מאידך גיסא יש כאן קרום עב ולכן ושצורתו כסוגר הבשר, וכלשון שבתש"י רבינו אפרים לחלק בין קרום, לקרום הבשר].

ועוד דוגמא לקרום מפסיק בין חלב לשומן, בהגה"ת רמ"א יור"ד ס"ד ט"ו בענין חלב שעל הדקין.

לב) וזה לשון המהר"ץ דף ב"ו. ונ"ל כעס דמתירין לפי ששני קרומים הם זה למעלה מזה ואחד עב ואחד דק, והחלב נבלע בין אלו הקרומים כמו שפירש רש"י לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט תחת אוחו צער בכל הכסלים וכו' חבל הקרום הדק מפסיק בין הצער ובין חלב שתחת הקרום העב וכן מה שלמטה מאוחו קרום הדק הוי חיפוי צער וכשר חבל הקרום הדק עלמו אסור ממש שהוא נוגע בחלב שתחת קרום העב וכו' וטעם האוסרין וכו' עכ"ל.

ומש"כ בלשוננו שפסיק בין הצער ובין החלב — היינו בין הבשר שעליו מונח חלב הדע"ק, והכוונה שהקרום עב שאינו חיפוי לחודא, אינו ע"ג הבשר הכסלים ללא הפסק, שנאמר שחלב המונח על הדע"ק מכוסה רק בקרום עב, אלא שכבר נפתים הקרום העב והחלב האדוק תחתיו, ע"י קרום הדק, והחלב המונח על הדע"ק — למטה מהדק — הוא כבתוך הכסלים. ועוד בזה בתשובה לשואל ל"ח.

לג) אחרי שכתבנו מצינו ראינו בחידושי הריטב"א שכתב בה"ל, חלב שהצער חופה

לוחו מותר כי ונראה מפירוש רש"י ז"ל שהוא השומן שחמת הצצר האדום סמוך לכסלים ויש מקומות שנהגו לאכול צצור וכצב ועז כדכתיב צקרא צבדיא וכו'.

והנה הדברים מפורשים כפי שנכתב לעיל, שהרי בהשקפה שטחית דבריו סתומים, ומה שיש להטיר בהם הוא, כי לו יצוייר שהכוונה לכלל החלב הנבלע תחת הבשר אדום דק, מלבד שהוא דוחק בלשון שנקט, ונראה מפירוש וכו', עוד לפי"ז יהא מפורש בדברי רש"י שרק תחת הקרום הוא המחלוקת, ולהמתירין דין החלב שתחת הקרום כדון מה שתחת הבשר כולו, והאופרין אין מחשבין את הקרום לחיפוי, ומה שתחת הקרום אסור ורק תחת חיפוי בשר מותר, ואיך מסיים ויש מקומות שנהגו לאכול וכו' דהיינו חלק מקומות נהגו היתר תחת בשר זה.

ותו דלפי"ז לשון סמוך לכסלים אין לו מובן, והלשון ברש"י הוא המתפשט בכל הכסלים [ורש"י לא נחית להזכיר כלל במה שתחת הכשריע קאלנטי"ר].

אמנם דבריו ז"ל מתפרשין כשמלה עפ"י מה שהועלה לעיל בבירור דברי רש"י. שבא לבאר מסקנת ההלכה — לאחר דידעין בתרבא דתותי מתני, — מה הוא החלב שברין בשר חופה לפי פירוש רש"י, שהחלב שתחת הבשר אדום שסמוך למתניים, היינו על הכשריע קאלנטי"ר הרי אסור, ובשר חופה הוא בתחתיתו של הבשר אדום ששם כבר כלה הכשריע קאלנטי"ר כידוע, והחלב מונח על הכסלים, היינו שכבת בשר הרע"ק, ומסיים שגם שם תחת הבשר, רק בחלק מקומות נהגו להיתר, ואלו שנהגו היתר אינם מחלקין בין שור לכבש ועז, וכלל בזה את דברי הרשב"א בתשו" (רכ"א).

אולם האופרים תחת הקרום אופרים גם שם תחת הבשר. וז"ל שזה מקור להגהת הרמ"א במש"כ ויש נוהגין להפריד הצצר.

והא דנימק רש"י להאופרים לוחו קרום אינו חשוב חיפוי צצר ז"ל לדי הריטב"א שלמד ברש"י שרק אי הוי נחשב הקרום לחלק מהבשר, הוי הקרום ג"כ כבשר חופה, וכ"ש הבשר עצמו שהוא נמשך ממנו.

אבל אי הקרום הוי כמגולה ופתוח אזי מה שתחת הבשר ג"כ הוי ברין פרוקא מפרק, מהחלב הנע ונד מתחת הקרום תחת הבשר.

וזה מלבד מה שדבוק לבשר הרעפאלע מתחתיו מעל להדק.

ועוד יתכן לומר, שהאופרים יסברו שכן מגיע חלב מצד אחוריים לפנים מתחת לשכבת הבשר.

וראינו להפסיד להאמור, מה שמצינו לשון מאיר ברש"י שבריי"ק

חיותא דתותי מתני חלב שעל הכסלים שחמת הכליות נראה בגובה ולמטה צלוחו מקום צבלט לוחו חלב תחת צצר אדום דק ומתפשט תחת לוחו צצר ותחת הכסלים ומה שהצצר חופהו מותר וחיותא דתותי מתני זה עליונו וגובהו של לוחו חלב קודם שיכסהו הצצר ולוחו גובה עלמו ניכוסה צמתניים שקורין לונבלי"ש שרצבו הוא מרחיב למטה מן הללעות הקטנים וכהשענח מפרישו נראה לוחו חלב.

ונציין ביחוד מה שמפורש בזה ב' נושאים אי שנבלט תחת הצצר, וב' ומתפשט תחת הכסלים.

— 1 —

(ד) והעולה בדינו מדברי רש"י שעד הכא,

א. שהכסלים וחלב הכסלים מגיע עד החזה ועד סיום הבשר בקרום העב ולבן.

ב. שמביא שתי הנהגות בקבלת הניקור, הנהגת האיפור בפתמא שיש נוהגין, וההיתר מהנהגת ארץ אשכנז.

ג. שלפי הנהגה לאיפור בחלב שתחת הקרום הדק שעל הרע"ק, כ"ש תחת הדק שעל הרעפאלע.

ד. [ולהנהגת ההיתר תחת קרום הרק שלמטה מקרום הבשר (העב התחתון) אין להוכיח לדין החלב שתחת הרק שלמטה מקרום עב העליון].

ורש להסמך לזה את דברי הרשב"א בתשובתו (שי"ח) שכתב חלב שתחת אותו קרום שנוטלים מנקרי הצצר ככסלים אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתניים ודאי אסור כי אצל אותו שנקרום לצד חופה אותו נראה הוא על הצצר ולא בתוך הצצר ואין לך מי שמתירו יש להקדים כמה עיונים בדבריו, כדי שיתחזור מה שנתקשו, והיי' הרברים סתומים.

כי אותו קרום שנוטלים מנקרי הצצר ככסלים הוא המפורש ברש"י חולין ח"י שהוא עב וחזק, שנית מה היתה ספיקת השואלים, הרי זהו חלב כסלים מגולה — אם כוונת השאלה היתה לחלב שתחת קרום זה, — שלישית מסיים בלי שתחת קרום דק, רביעית מהו מקום ציון הסמוך למתניים, המישית איזה הוספת נימוק יש בזה, שהוא סמוך למתניים תחת קרום דק, לאיסור או להיתר, שישית מה הכוונה ואין לך מי שמתירו, ועוד הוא ברש"י יש דיון בחלב שתחת קרום.

ומתפרשים הרברים באופן פשוט, שבחלב שתחת קרום העב הפרוס על בשר הכסלים לא הי' מן הספק כלל, והשאלה היתה תחת הקרום הרק שלמטה מהעב, ויסוד השאלה מחמת הריון ברש"י בחלב שתחת הרק למטה מקרום הבשר (עב התחתון), ולכן נסתפקו כמה שדומה היינו הית כל הקרום העב, ולפי"ז יוכן היטב הלשון הסמוך למתניים, שהכוונה בלי סמוך וכיו"ב בחכמת הניקור אינו בעיקר סמוך בשטח, אלא בעובי שכבות הבשר, שידוע שהכסלים נקרא בעיקר שכבת הדעי"ק והיא השכבה השלישית לצד העור, ושכבת הבשר שעלי' לצד הפנימי נקרא בשר המתניים, והקרום הרק שתחת קרום העב הפרוס הוא מונח על המתניים, והחלב הוא בינו לבין בשר המתניים, ומשו"ז מסיים ואין לך מי שמתירו, ללמדנו שגם לפי הנהגת אשכנז חלב זה אסור. והוכחה לפי זה בלשונו הסמוך למתניים הוא בריש"א המועתק לעיל.

ה. שלנהגת האיסור יש בחלק הפנים חלב כחלב שכאחוריים.

ו. שמש"כ שהרק וקלוש אסור משום חלב מוכח — כפי שכבר פורט — שכל הקרומין העב העליון והעב התחתון עם הקרום הרק שתחתם והחלב שביניהם הכל אסור משום חלב הכסלים, שאין בין פנים לאחוריים הבדל בחומר איסור החלבים, אלא לגבי טורח הניקור ובקראותו.

ז. שהחלב שתחת הבשר אדום דק (טריפה קאלנע"ר) שהוא על בשר המתניים הנקרא כשר"ע קאלנע"ר הוא חלב האסור, שמחמת זה אסור הקרום דק וקלוש משום החלב שעליו. ועיין בסימן ב' אות ג' א"כא.

— ז —

לה) נמ, האי תרצ"א דתותי מתני, פירש"י זה עליונו וגזכו של אותו חלב שפירשתי קודם שיכסכו הצצר ואותו גיזכ עלמנו מכוסה צמתניים שקורין לונביל"ש שרצנן מרחיב למטה מללעות קענות ומכסכו וכשכטצח מפרישו נראה אותו חלב

פרוקי מיפרקא, פירש"י כשהיא הולכת איצריה נעים והמתניים פעמים שחס נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מטה ואין החלב נכסה בהן

וצריך לימוד, מה ענין החזרה והציון למה שפי' קודם, ואיך שייך תרצ"א דתותי מתני לחלב הנראה ע"ג הבשר קודם שנתכסה בבשר, ותו מה הוספת הלשון עליונו לגובה הכסלים.

ואין לומר שהכוונה בלשונו עליונו לחלק העליון של הגובה שמתכסה במתניים, שהרי הוא אומר זה עליונו וכי קודם שיכסכו הצצר

ונראה ביאור הרברים, שעליונו הוא שעל השכבה העליונה, והחלב המונח למעלה במקום המתניים, ומעל למקום הכסלים, דהיינו זה שעם הטריפה קאלנע"ר, קודם שמתכסה ע"י הבשר הנקרא רעפאל"ע בתחתית הבהמה.

וכזה נקט הלשון שיכסכו הכשר, משא"כ במקום דפרוקי מיפרקי נקיט בלשון מכוסה במתניים ולא בבשר, שמונח לפי עוכי הבשר בשכבה שלמטה מהמתניים, ומודיענו שמה שמתכסה במתניים הוא המשכו וגובהו, היינו החלב המגולה, ושאמנם אחר המסקנא, התרכא דתותי מתני המתפרקת, הכל בכלל חלב מגולה, עד שהחלק — המועט יותר — מה שמגולה תמיד מתכלל בשם תרכא דתותי מתני.

וכנוונא שכתב בדבור הקודם, כלקמן כדי לקשר להמסקנא שכד"ה זה, בזאת הכוונה כתב כאן כמו שפירשתי.

שעכשיו לפי המסקנא חלב זה בהמשכו ובהתפשטותו, הן למטה — שכבר פירש לעיל, — והן שלמעלה המכוסה בשכבת בשר המונחת על הצלעות קטנות שע"י תחילת חיבורו למעלה בשדרה, מוגבהות השכבות הפנימיות לכל אורך כפלי הבהמה עד לתחתיתה, ולא עד בכלל, ומתפרקות מבשר החיצון הנקרא דע"ק וכסלים ביחוד, שנמשכין ללמטה ע"י חיבורן לגוף הבהמה, וע"י מתגלה החלב, וכן שנר ממקום למקום.

וכל השכבות המתנועעות ומוגבהות ללמעלה נקרא בשם לונבילוי"ש, והחלב שביניהם תרכא דתותי מתני, וכפי שכבר נתבאר בהוכחות כסימן סדר הניקור.

וכבר השכיל האהל יצחק בקיצור אמרים, לבאר דברי רש"י בתרכא דתותי מתני, שהוא על המכוסה ומתפרק מב' הצדדין של החלב המגולה הנמשך למטה ולמעלה, והובא על נכון כסימן הנזכר.

(ל) וכן למד ולימד המהר"ץ בפשיטות, לפי קבלתו בה"ל ניקור (דף ל"א ב') וז"ל, וכסלים השלשה חתיכות דהיינו כלפי חוט השדרה יש שם חלב המתניים שאמר שמואל האי תרנא דתותי מתני אסור וזיטור רחב של זה החלב צטור הגדול כמו עפח ומונח בצלמט בין חלו הג' חתיכות ובין צטר שקורין קושלי"ץ או חוט השדרה וכאן צק"ק קראקא קורין דע"ן גרל"ט וזה החלב מתפשט בין חלו הג' חתיכות ובהחתיכות שקורין דע"ן גרל"ט או קושלי"ץ וזה פירוקי מיפרקי כמו שפירשתי למעלה.

(ז) וכתשו' מהר"י פוראזינה (תלמידו של המהר"ץ) בשם מהר"ש קאזני"ו, כתב שמש"כ רש"י לציין שקורין לונבילוי"ש, הוא להגדיר עד היכן תרכא דתותי מתני ופרוקי מיפרקי מגיע בכסלים ובדפנות ושלא בכל הדפנות, והרי בהדיא שנקרא לונבילוי"ש כל מה שמתנועע ע"י המתניים עד לסיום הכשר'ע קאלנע"ר.

אלא שמתחיל לפרש בתחילתן ושרשן של המתניים בצלעות הקטנות שבשדרה ושכבת הבשר המונח עליה המתחברות אליה, שכל השכבות הפנימיות נקרא' לונבילוי"ש. ועור שמבאר לנו המקום המיוחד שמסרה לנו הגמ' ששם שכבת בשר המתפרקת והוא בראש המתניים, ושאר מקומות צריך לבקאות הטבת, כמפורש ברא"ש חולין צ"ג אות ה' (מזבא להלן).

וואמנם קבלו מהנאונים שגם מעל השדרה לצד העור יש מקום בדיו פרוקי מפרקי, ומה שמעל הכשר'ע קאלנע"ר אף מה שנבלע תחת הבשר אדום דק, וגם בתוך הבשר הזה, אינו בעיקר חלב שתחת המתניים, אלא בעין תרכא דתותי מתני, ונחשב כמגולה, שהבשר הדק האסור נחשב בקרום פרום על החלב.

וכתב המהר"ץ שהכשר'ע קאלנע"ר צריך קליפה מב' צדדים שחלב המתניים דבוק בו ובהמה בחי' פרוקי מיפרקי, וכן חתיכת דע"ק צריך קליפה משום שיונק מהחלב, אבל בכל אורך החתיכה צריך לקלוף משום ספק פרוקי מיפרקי וספק דאורייתא לחומרא, וכש"כ ספק חסרון ידיעה]. וע"ז כסימן ב' אות ג' ס"ק יג, יז.

— ח —

(ח) וכשהכונה מפרישו נראה אותו חלב [לשון הרמב"ם וכשתמות ידבק צטר צצטר ואין נראה עד שיחפרק הכשר].

ומה שכתב רש"י בד"ה וזכו חלב שטל הדקין שנחלקו בו וכו' הוא משום שהמשמעות כנמ' הוא לומר על חלב ידוע, והרי לא מוזכר חלב זה לא בקרא ולא במשנה, לכן אמר 'שהוא' החלב הידוע שנחלקו בו ובנוגע לקרא ואת כל החלב וגו'.

סימן ד'

גדר וגבולי הכסלים

— א —

מה נקרא כסלים

(א) רש"י ויקרא ג' ד' הכסלים פלנקין בלע"ז כו' המתניים שקרוין בלע"ז לונבילוש כו'. ביאר שהכסלים כהמתניים הינם איברים וחלקי בשר ידועים בלשונות, וכמו שהכליות מקומו ידוע.

ודעת לנכון נקל שהידיעה בכגון דא וההשגה בשם ולשון צריך מסירה מדור לדור.

והמובן מהכתובים ומקבלי הניקור שהמתניים והכסלים הם גובלים ומשותפים זה עם זה (וכמו שהעיר גם בעל צנה דוד בחלק הפנים אות ד') והמתניים הוא יותר לצד מעלה והכסלים יותר למטה, שכבת הבשר התחתונה שלצד העור שנקראת דע"ק הוא הנקרא ביחוד בשם כסלים, ונמשכת בהיכורה לצד מטה, ושכבות הבשר שלצד חלל הבהמה שראשיתן מונח ומחובר על צלעות הקסנות שבשרדה, ששם נקרא מתניים.

ושכבות בשר אלו שנקרא לונבילוש בלע"ז ע"ש המתניים, מתנועעות ונמשכות לצד מעלה ע"י ההליכה וכיו"ב, וע"ז מתפרקות השכבות זו מזו ומתגלה החלב שביניהם, וגם מתפשט מחלב המגולה וחודר ביניהם.

ובאופן כללי נקראים ב' השכבות, החיצונה והפנימית, בשם הכולל, כסלים פלנקין בלע"ז.

(ב) אשר על הכסלים, תרגום אונקלוס די על גססיה שפירושו אשר על הצדדין, ובתרגום יונתן די על כפלי, וכן הוא בגמ', ובפרוד פירש משום שכבסר כפול.

ובאויב (פ"ז כ"ז) כי כסר פניו צלצו ויעש פימח עליו כסל ותרגומו ארוס חפא אפוי בשומניה ועצד רוטצה עלוי כפלא.

ובפירש"י עשה פח על חלטים שחלצו ועוצי שומנו כפול על כסליו ונראין כמין פח.

ולשון הראב"ן לא יכפול אדם הכפלים שהן מתנים וכו'

ושם בשר הכסלים נמשך מעצם המחבר האטמות שנקרא בסול, כדפירש הרי"ף וזכו חלב שטל הכסלים פירוש כיכי דליופין אטמתחא כו' ולפיכך נקרא מי שרגלו גבוהה מצד אחד כסול כדתנן השחול והכסול, וברש"י שהכסלים מתחילין בעצם האקליבוסתא שליד השדרה שהוא מונח על עצם הבוקא דאטמא,

ובתהלים (ל"ח ה') כי כסלי מלאו נקלה ותרגומו ארוס כסלי איתמלין קדחתחא כו'.

(ג) ומכיון שבשר המתניים נמשך משרשו למעלה מעל השדרה, ושכבת הכסלים כשלעצמה נמשכת מהירכיים ונמשכת לצד הפרקע ומתחברת עם החזה, לכן נקרא ביחוד מה שלצד הגובה והגב בשם מתניים, ומה שלתחתית הבהמה לצד הבטן והטבור בשם כסלים.

ואמנם זה בעיקר להנהגת ארץ אשכנז שדין המתניים הוא עד לטבור, אבל להנהגת שאר ארצות מתחלקין המה בשמותיהם, רק בעובי הבהמה וכאמור.

אבל יסוד השם הכללי מונח על כל הבשר הפנוי מצלעות וע"ש התחלתו מעצם המחבר

הירכיים הנקרא כסול כפי שפירשו בה"ג זכרי"ף זרמב"ם (יעויין במלכ"ם זיקרא אות קע"א), ורש"י מוסיף שמתחיל יותר למעלה, ממקום העצם המונח על עצם ההנק"א והוא הבוקא דאטמא. שכבר מוכן דאין המכוון שרק החלב הדבוק להעצם הוא האסור, אלא שזה רק ההתחלה והמקור לכל המשכו.

וז"ל בעל העיטור, וזכו חלב שעל הכסלים והעלם שנקרא קליבוסת"א ונקרא צוקי דאטמא היכן לדיכך אטמא ואינו על ממש אלא סמוך לכסלים.

— ב —

ד) וגבוליו המדויקים של הכסלים, שבו דין חלב הכסלים — וכן תרבא דתותי מתני היכן שמוגיע התפרקות השכבות והתנועעות החלב — .

הוא פשוט ומוסכם למעשה בדברי הראשונים והפוסקים עפ"י המפורש בגמ', ומסורה מוחלטה כפי מקבלי הניקור שימושה וספרתם,

שהתחלתן מצד האחוריים וגב הבהמה הוא מהשררה ומצלעות המתניים וגם מעל לצלעות הקטנות שבשררה לצד העור שנקרא קושלי"ן, וברוחב מהעוקץ ופנים האלי' עד שורש עצם צלע י"ב.

המשיכן לצד מטה מעיקרי הירכיים ותחת הכליות ששם החלב המגולה, ואח"כ נמשכין השכבות כשר הידועים, המתניים והדע"ק, ומסתיימים הכסלים באורך אצל סחוס החזה וברוחבו עם סחופי הצלעות.

— ג —

ה) והנה אין המכוון בחבורנו זה להרחיב הדבור במקורי ההלכה ודיוני', אלא בעיקר להזכיר הפשוטות, מפורשות ומוסכמות, ולהעמיד דיוקי הדברים על מכונם.

ולפנינו בהלכה זו מידה שונה מרובי הלכות, שבמור זכ"י וד"מ סי' ס"ד לא הכריעו כלל בין ביאורי הראשונים הנראים לכאורה כדעות מחולקות, אלא הביאו את כולם להלכה למעשה.

וכתב הב"י, חלב שעל הכסלים כו' ופירש"י כו' והרמב"ם כתב כו' והר"ף פי' כו' וזה לשון רבינו ירוחם כו' פירש"י כו' והר"ף פי' כו' וכתב הר"ן שמה שאמרו וזכו חלב שעל הכסלים לאו למינרא שזה הוא עיקר חלב שעל הכסלים אלא לומר שאף זה מהגב שעל הכסלים כו' חלב שתחת המתניים אסור כו' והרא"ש אחר שכתב דברי רש"י ודברי הר"ף כתב ולפי שאין הכל נקראין באיזו מקומות הבהמה מתפרקת בחייה נתן הרמב"ם סימן לדבר כל מקום שתמלא בו חלב תחת הבשר והבשר מקיפו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר וכו'.

ובסוף סי' ס"ה כתב הב"י שזה החכם כו' כבר השמיע קלת דברים שיש להם שורש דהיינו חלב הכסלים תחת הקרום הלזן העב וכו' שנתבאר בסי' ס"ד שיש נוהגים בו איסור וגם מ"ש שם שנתבאר מדברי הר"ף צפי' חיוורא דתוחא מהני וגם חלב הדבוק לכרס כו' וגם חלב שנתאר הכבד וקרום שבו אסור לד"ה ודין וכו' ואע"פ שיש חולקים בהם אין להקל ולריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק חלב דאיסור דאורייתא הוא ועוד שהוא איסור חמור שחייב חייבין עליו כרה.

למדון אנו מזה, שאף שכתב הב"י שסדר ניקור זה הוא מזמן הגאונים, לא קבע את ההשקפה בהכרעה, אם ממה שהשמיט ממה שאסור לפי"ע בקרום היוותרת, או ממה דאפשר דלי' לא סבירא לי' עפ"י קבלתו הוא, וגם אפשר דבעל העיטור העתיק וסידר בחלב שתחת הקרום עב ולבן, לפי מנהג ארץ אשכנז.

וכתב האגור, ועוד אומר כי זה אין נקרא ספק חלב מאחר שדברים אלו תלויים בחכמה ובקבלה כמו שפסקו המחברים במקום שלא תוכל לשער האיסור מחמת חסרון דעת אין נקרא ספק.

ו) ולפי הסכמת הכל לדברי הר"ן שכרי"ף — ושיסוד הדברים הוא ברש"י במה שפירש

בלשון הגמ' וזהו חלב שעל הקרב — אין חילוק בביאור תרבא דקליבוסתא לגרוע ולפחות מכללות גבולי הכסלים וחלבן אלא להוסיף ולהגדיר באיסורו.

ויותר מזה אנו רואין שכשהעריך מרן את שלהנו לבני ישראל בדבר ה' זו הלכה פסוקה, סתם להביא רק כלל ההלכה, חלב הכסלים וקרום שעליהם חסור, חלב שתחת המתניים חסור, ולא הביא שום חילוקי דיעות ואף לא פרטי הדינים, וכמו שלא הביאו בטור וב"י וד"מ את פרטי ניקור אחרים המקובלים.

היינו שהניחו זאת לדיעת הקבלה אצל המשמשים בניקור דור אחר דור, שלזאת מצא הרמ"א לנחוצו לקבוע במפת השלחן וסדר ניקור אלו החלבים לריך ראי' מן הבקי בניקור וא"ל לצאר היטב צספר.

אלא שהרמ"א הוסיף בהגהתו כמזכיר ומזהיר אודות החלב והקרום הנשאר בחלק הפנים ונידון הפרדת הבשר שם מה שלא הזכיר בב"י.

(ז) וי"ל שמאחר שעיקר הפירוט בהלכה זו הוא בע"פ וכלימוד ע"י מראית העין וכמו שאמרו בגמ' חולין צ"ג א' לאו טבחא אלא בר טבחא, שנראה מזה שעיקר מסור בידם ובידיעתם, לבן אף בגמ' לא פירשו ואף לא חשו לכתב וזכו חלב וכו' הגם שהפירוש הוא, אף זה, ולא חשו שיטעו, וכן הראשונים שפירשו בו מה שאינו לפי המשמעות הפשוטה, כ"י מוכיח על פשיטות המקובל בזה בשם כסלים ובהסתעפות מקום חלבן, שהוא כולל רחב, וע"ז סמכו שיוכנו הדברים בראוי, למובן פרטי ומיוחד.

[ויש להעיר שאמנם בהמשך הזמן כשחשו לשכחה ומכשולים העלו משו"ז את קבלת הניקור בכתב, הרי מכיון שיכלו לרכוש ידיעה מהספרים, זה החליש במידה את הקבלה הברורה ונגרמו טעויות.]

(ח) וי"ל המהרש"ל ביש"ש חולין פרק ז' ה', תו נסקינן צסוגיא אמר רבי אבה א"ר יודא אמר שמואל האי תרבא דקליבוסתא חסור ועגוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים פירש"י כו' עלם קטן הוא ומונה על עלם שקורין הנק"א כו' והאי עלם קטן שכתב רש"י לאו דוקא קטן הוא שהרי ארוך הוא אלא שצראש העלם למעלה הוא עגול כו' דנקראת קליבוסתא אבל כר"י קחז שתרבא דקליבוסתא כו' היכן דלייפן אטמכתא זהו חלב שעל הכסלים ולפיכך נקרא מו שרגלו אחת גדולה כסול כו' וכן כתב הסמ"ג ז"ל וצשאלתות דרב אחאי וזה"ל כחזו חלב שעל הכסלים וחלב שעל הקליבוסתא במקום שהיכיים מתצרות וכן כתב רבינו משה חנז שבטיקא היריכות מצפנים חייבין עליו כרת והוא דתוהי מתני והוא חלב שעל הכסלים ע"כ ואלו ואלו דא"ת.

(ט) ובספר שלחן גבוה (פי"ד סעיף ו' סי"ק ט"ו) [בספר כפי אהרן — נדפס בשנת תרל"ד — ראב"ד בירושלים ת"ז יור"ד סי' א': והרב הבקי בניקור הוא המסביר לנו קלת מדינים אלו הרב שלחן גבוה].

(י) חלב הכסלים וכו' פירש"י תרבא דקליבוסתא כו' וכר"י ק"ל כ' כו' היכן דלייפן אטמכתא וכו' והרמב"ם כתב כו' חלב שבטיקרי היריכות כו' ודא ודא חד שיטורא הוא שבסוף עלם השלישי הנקרא קוליה שעליו עוד עלם כנקבות צזכרות והוא המנצר היך עם הגוף ואחו לפרושי דחלב הכסלים המפורש צתורה צפ' ויקרא כו' אשר על הכסלים כו' מתפשט עד לשם וכן פירש הר"ן ז"ל כו' אלא לומר שאף זה מחלב שעל הכסלים.

(יא) ושם סי"ק י"ז והנה מדכתב בעל העיטור וגוררו יפה מצ' לדדים משמע דכל ה"ז צבו צין מה שתחת ראשו צין מה שתחת גופו צין מה שלגד השדרה צין מה שלגד הכסלים הכל לריך לנקרו ואולי לכך סתם לנו רבינו וכתב חלב שתחת המתניים חסור ולא פירש לחזק לז' הוא אס תחת ראשוהן כפירוש הרמב"ם או תחת לז' הדק כפירש"י אלא סתם לן כבעל העיטור לריך לגררו מכל לדדיו כיון שהוא איסור דאורייתא וספיקו לחומרא וכן המנהג לגרר ולנקרו מכל לדדיו מעלה ומטה צראש וצגוף.

יב) ובסעיף י"ג אות מ"א, וראשי הפיולין נדבקין תחת תחת החזה בראשי הללעות והם בחלב הכסלים שהזכירו רבינו למעלה בסעיף ו' דשם כתב חלב הכסלים וכן כתב כמה חותין יש בו ודרך מושגם ומזוהם ולעיל שם נחבאר עוד היעב שחלב זה הוא תחת הקרום ומתפשט תחת החזה עד ראש עגם הירך שקורא אותו רש"י הנק"א בנע"ז והיינו חלב שצטאצאין וצפאלד"ה די צאצואה כנזכר לעיל וחוטין הללו הם בחוכו

יג) ויש להביא דוגמא לענין זה מדין האליה וחלבה, שבגמ' הוא בפשיטות שמותר, בלשון הגמ' (בריתות ד' א') דקאמרינן אלא מעתה אליה דחולין תיתסר אמר קרא כל חלב שור וכשז ועז דבר השוק בשלשתן, ובבב"י כלומר וחלב האליה אינו קרב אלא בכשז בלבד. וברמב"ם פ"ז מהל' מאב"א הל' ה' בשמונה החלבים האפורים כתב ג' חלבים הם כו' אצל האליה מותרת באכילה ולא פירש כלום שיהא באליה איזה חלב האפור, ובנו"ב לא העירו מזה כלום, וכן בסוד חלב האליה מותר, ולפנינו בשו"ע ס"ד ה' האליה מותרת ובלבד שינקר ממנה מה שלד פנים וברמ"א גם לריך להסיר חוטי האליה כי יונקים מחלב הכליות (מרדכי ורוקח)

יד) והנה המקור לזה הוא מה שהביא הב"י מהראשונים מהגמ"ז ושהעתיק מהסמ"ג, ובמרדכי בשם היראים וז"ל, סמוך לזכר יש שומן האלי' ועליו יש חלב אקליבוסת שאמרנו אותו חלב ושומן האלי' דבוקים זה בזה ואין ביניהם אלא גיד לבן כעין הקרום ומראהו כמראה שומן מה שכל אותו גיד אסור זכרת ומה שתחתיו מותר מעטם חלב שהצטר חופה ולריך לגרור אותו הגיד יפה יפה ולפי שהוא לבן עוטיין בו הרבה צ"א ואין יודעין להפריש בין החלב לשומן. ואמנם כבר מובא דין ניקור שבאליה בסי' הניקור שבפיטור המועתק בסוד סי' ס"ה, וכמוזכר בבב"י שם.

עוד הביא הב"י מהרי"ן בן חביב שכתב איפשר שיעשה צה האיש הכמוני ויחשוב שהחלב שבאלי' לזד פנים מותר ורח"ל מהאי דעתא, כי אין הכוונה אלא על האלי' עלמה.

ובפרישה כתב ע"ז, מיהו ל"ע דא"כ ה"ל לרבינו ולהרמב"ם לכתוב ולמנות גם החלב דעל האלי' בתוך החלבים שמונה והולך ואף דלקמן צה"ל ניקור כתב וז"ל ולא ישתהיר לכל פני האלי' אלא צטר ולא שמונית אלא גוררן יפה מ"מ אין ראי' משם כולי האי דהא מסיק שם צסוף ה"ל ניקור שאותו חכם החמיר עפי' והו"ל לרבינו לכותבו כאן.

טז) וברמב"ן (ויקרא ג' ט'), והנה אין באליה חלב כלל אצל יש זה שומן שאינו נפרד כו' והכתוב הזה שאמר חלבו האלי' תמימה פירוש שיקריב ממנו חלבו באלי' תמימה כי כאשר יסיר האלי' תמימה עד הטלה יוסר עמה חלב רב אשר הוא ממוצר צה לזד הפנימי וכן אמרו בתו"כ להביא את החלב הסמוך לאלי' וזה חלב שצין הפקוקלות (ועוויין בדרב"ת פרטי הניקור שבזה), ועוויין עוד בתו"כ ויקרא ג' ד' ובמלכ"ם שם.

והנה חזינו בתו"כ בקרא אשר על הכסלים יש פלוגתא בין ר"י הגלילי ור"ע חד אמר זה החלב שצין הפקוקלות וחד אמר שזה החלב שעל העוקן ושם בקרא חלבו האלי' להביא את החלב הסמוך לאלי' זה חלב שצין הפקוקלות דברי ר"ע, ולמעשה נקטינו לאסור כל החלב, הן מה שאצל עצם האקליבוסתא והן הנמשך עד לאלי'.

ויש לימוד רב בכל המובא איך שהעיקר הוא המקובל בשימוש המעשי עפ"י קבלת הניקור, שאילו לא היה שישעו בחלב האקליבוסתא דבכרת שדבוק מבפנים להאלי' וכתבו בסתמא שחלב האלי' מותר, אלא שסמכו על קבלת הניקור, שבשימוש המעשי אין חשש הטעות מכיון שהמנקה רואה איך שחלב האקליבוסתא מתפשט עד לגיד המפסיק.

— ד —

(טז) וכעת נעתיק מהגמ' וקבלת הראשונים והפוסקים כמקבלי הניקור, בגדר וגבולי הכפלים ותרבא דתותי מתני. בגמ' (חולין צ"ג א') כאו מפורשים גבולי הכפלים.

והנה גבולי הגובה בצד אחרונים כבר נתבאר שמתחיל מעל הצלעות קמנות שבשרה והוא אמור בגמ' תרבא דתותי מתני אסור וכפי הקבלה מהגאונים [וכלשוך הרי"ף וקאמרי רבנותא] שמתפשט גם לצד העור. ולצד הזנב כבר מבואר שתרכא דקליכופתא מגיע עד לאלי.

והגבול באורך השררה לצד הראש, העידו בנו מקבלי הניקור מהמצאאות שהתרכא דתותי מתני שליד ומעל השררה ובקושלי"ץ מגיע עד לעצם צלע י"ב, וכך למדו ונימקו זאת בסדר הניקור שבעיטור במש"כ חלץ שתחת המתניים בחלק הפנים, וברש"י בענין חוטי דפלי שכתב שראשו אחד מחובר לשדרכ הוא ליד עצם צלע י"ב.

וגבולו למטה לצד הבטן מפורש בלשוך הגמ', חמשה חוטי אית צ"י בכפלא תלתא מיימנא ותרתי משמאלא תלתא מפלגי לתרי תרי מפלגי לתלתא תלתא נפק"מ דאי שלף לכו עד דחמימי משתלפי ואי לא צעי חטוטי בתרייכו.

הנה ציירו צורת החוטין הפיזולוגי, ואמרו שהוא בבשר הכפלים, וחוטים אלו ומנין בצורתן זו, ידוע שמקומן אחר החזה תחת הקרום הלבן והעב ובשר הרעפאל"ע, וגם בתוך הבשר ונמשך גם יותר למעלה אחר הטבור עד שג' מהן נמשכין עם ג' הצלעות י' י"א י"ב.

[והחוטין של הי"ב משני הצדדים המחוברים לשררה, יונקים גם מהחלב שתחת המתניים המגיע עד לשם והוא מה שקורא רש"י עוקץ, ולכן נקראין לפי רש"י ז"ל גם חוטי העוקץ — המוזכר בגמ' לפני זה — חוטין שבטוקן אסורין ופירש"י כיינו כ' חוטי דכפלי פלונקש"א, עוקץ הנק"א].

והרי לנו שהכפלים נמשכין עד לבשר הזה, שסיומו הוא החזה והצלעות וכמ"ש ברש"י.

(יז) ופירשו הראשונים בגמ' זו, וז"ל סדר הניקור מהגאונים שכבעל העיטור ואח"כ חותך את החזות לפני לדידים מאותו צד האדום הסמוך לחזה מוליח חוט של דם וכו' ואח"כ מתחיל ממקום סיוס הגיד שנוליח מן החזה ומתקף צידו אותו קרום שעל הכסל וכשמקלף נראה ראשי החוטין שהן בכסל והם שלשה מיימין וכו'.

ולשוך רש"י, צעי לחטוטי בתרייכו, עד שינלא במספר הזה, וראשן אחד מחובר בשדרכ וראשי הפיזולין נדבקין תחת החזה בראשי הללעות.

ובתוס' הוסיפו, פי' בקונטרס וכו' ולריך ליחבר אותם הקונים חלק של פנים לחטט אחריהם עד החזה, ובמרדכי סמוך לחזה, ולשוך הרא"ש ואותן ראשי הפיזוליס מלויין צחי הכהמה של של פנים.

וכ"ה הלשוך בסדר ניקור הקצר המיוחד לרש"י, יורד אל הכסלים וקולף את קרומן וצם מוליח כ' חוטין ג' מיימין וכו' ואם לא יחטט אחריהם.

(יח) ובתוס' ר"ה צעי לחטוטי בתרייכו דנו בנוגע לחלק החוטין הבלוע בבשר משום על הכפלים ולא בתוך הכפלים, ותיצד שאסור מחמת החלק שמתגלה בהתפרקות השכבות בשר, וכן שרובן גלויין.

רואים אנו שגם התוס' דנו שם במקום החוטים דין פירוקי מיפרקא תחת מתני הכפלים, וכן פירש המהר"ץ כמ"ש התוס' שרובן גלויין [ומתבאר כפי סדר הניקור].

וכפ"י, כתב הר"ן וז"ל כתב בחידושי הרשב"א דאע"ג דקו"ל חלץ שכבשר חופה אותו

מוחר הכי חוטי דמיזלעי בכפלי היינו טעמא דאסירי משום דאיכא למימר דכו כדאמרין בהרבה דהווי מחזי בהמה בחיוב פירוקי מפרקא.

[עו"ש בב"י, והר"פ בהב' כו' ומורי כ"י יחיאל ב"י ניהג שלא ב"י אוכל כלל מאותה חתיכה לפי שאין הטבחים מזכרין להסיר אותם חמימי.]

יט) ולשו"ן הרמב"ם, חמשה חוטיין יש בכסלים שלשה מן הימין וכו' מתפלגין לשלשה שלשה וכו' משום חלב.

זכ"ה בשאר ראשונים, ולשו"ן אור זרוע, ויעול הכבז והקרום שעל הכסלים והחוטיין שבתוך הכסלים בכסל הימין שלשה וכו' ובמאירי חוטיין דקין יש בקלת מקומות ששחלים וכו' והיון הס בכסלים יש מהן חמשה שלשה מלד הימין כו'.

כ) וכ"ה הלשו"ן בטור ושו"ע ואותן ראשי הפולגין מזויין צהלי הבכמה שלפנים.

ובבב"ה"ג (הג' הסוד טו), וכחז דמשק אליעזר (דרכ"ו ע"ב) כו' אכל הפולגין של תרי ותלתא הלחא הן צהלי הבכמה של פנים

ובתב הבי"ח (ס"ה) ז"ל אגודה (פג"ה) לכן לריך לזכר דכן מאד לשולפן הימין ומי שאינו עושה כן לא יוכל להטע הכל והן שארית צ"ד שלפנים שקוים מן הטבחין.

ובשו"ע, החת החזק בראשי הללעות, ובדרכ"ח (ס"ד ס"ק פ"ב) מביא מספר שלחן גבוה שכתב, והס בחלב הכסלים שהזכירו המחבר למעלה בסעיף ו' ושם מצאח דין חבז הכסלים וכלן כ' כמה חוטיין יש ודרך מושבס ומצואס וחוטין קללו הס בתוך הכבז שחתת הקרום.

כא) ומצינו מפורש בתוספתא סוף פ"ט דחולין שעל הכסלים שבין פקוקלות שהוא מחטט אחריו כל מקום שהוא ויעל דברי ריב"ג, והנראה לפרש שמבאר הפסוק שעל הכסלים שגבול החלב בגובה הכסלים שם הוא חלב הפקוקלות שהוא סידם תרבא דקליבוסתא אצל האלי. ומסיף לומר שצריך לחטט את חלב זה בכל מקום שהוא בשר הכסלים, [ועכ"פ לאיסור אכילה].

ובשלישי הגבורים מביא לשון הריא"ז, כשם שצריך לחטט אחר גיד כך לריך לחטט אחר החלב בכל מקום הוא.

— ה —

ועכשיו נעתיק מדברי הראשונים והפוסקים

כב) כבר הועתק לעיל לשון הסדר ניקור מוזמן הגאונים שקרום הכסלים והכסלים הוא ממקום סיוס הגיד שמוציא מהחזה, דהיינו מיד אחר החזה.

ובתב ע"ז הבי"י, בפרק גיד הגשה אמרין דקרמי דכפלי אסור משום תרבא, דהיינו שמפרש הכונה בגמ' בקרמי דכפלי לא רק בקרומין הדקין שעם החלב עצמו, אלא גם הקרום העב הפרוש מעל כל הכסלים והחלב, וכלול בזה גם הקרום שעל החוטי דכפלי.

כג) ודברי רש"י בזה כבר מפורטים ומבוארים בסיומן ג' שדבריו ברור מללו (חולין צ"ג א') שהכסלים מגיעים עד הקרום עב ולבן (התחתון) שהוא עד החזה, וכ"ה בתוס' שם ד"ה צ"ע לחטוטי, ובפ"י הר"ן שעל הר"ף אחרי שהעתיק דברי רש"י שהכסלים וחלבן מתפשט עד למטה, העתיק את דעת רש"י בתרבא דאקליבוסתא, ובתב לאו למימרא שזהו עיקר חלב שעל הכסלים אלא לומר שאף זה מחלב שעל הכסלים.

ובד"מ הארוך כתב בזה"ל, חלב שעל הכסלים כו' וצ"י והר"ף פ"י חבז הכסלים הוא במקום דלייפין אטמההא וכחז הר"ן לאו למימרא וכו', והרי שפ"י את דברי הר"ן גם על הר"ף.

וכ"ה ביראים (עמ' מאכלות קמ"ג) והלשו"ן בפמ"ג תרבא דקליבוסתא כו' ומחבז שעל הכסלים הוא.

ובספר האשכול הלי' חלב ודם, וכן תרבה דקליבוסתא זו חלב שעל הכסלים דכתיב בקרבנות, והיינו היכי לדיפן אעמסתא וכו'. ובביאור נחל אשכול כתב, עלס קטן וכו' ואין זה עיקר חלב שעל הכסלים אלא הוא עליונו וגובה שלו (רש"י).

[וכעין דוגמא י"ל בתוס' פסחים מ"ג ב' (ד"ה אין לי) בענין חשיבות כזית להקטרה ואפשר דתרבא דתותי מתני שהוא מפוזר תחת שכבות הבשר לא הקריבו, וסמך לזה מהשגת הראב"ד על הרמב"ם הלי' קרבן פסח פ"י הלכה י"א, שהקשה עליו מתרבא דתותי מתני, ואם הוא קרב ע"ג המזבח, הרי כבר הוסר מהבשר.]

כד) ובשו"ת מהרשד"ם סי' נ"ב, חלב שעל עלס קטן שמונח על עלס שקורין חנק"א ומחוצר לכליות חייבין עליו כרת שזה ג"כ מחלב שעל הכסלים הכתוב צתורה.

ובבבב"ג (הגהות הבי"א את כ"ג), והרי"ף פי' תרבה דאקליבוסתא כו' והס הס דברי כ"ג (דקל"ב ע"ב) והיינו פי' הרמב"ם וכתב רש"ל פג"ה אות ה' אלו ואלו דא"ת.

ודברי רש"י שבד"ה חלב שהצטר חופה מועתק בכלל הראשונים ומפוזר בטור וכו'. ומפורש בלשון רש"י ואח"כ מתפשט כו' בכל הכסלים כו' וכשכלה למטה אותו צטר יולא ממנו כו' לצד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב ותחת אותו קרום עב יש חלב ויש שנוהגין אסור בלבו חלב כו'.

וכן העתיקו מש"כ רש"י שצריך לחטט החומי דכפלי עד החזה — הוא הוא מקום הקרום עב ולבו וכאמור.

כה) וברמב"ם הלי' מאכ"א פ"ז הלי' ה' ג' חלבים הס שחייבין עליהן כרת חלב שעל הקרב ישעל שתי הכליות ושעל הכסלים.

ובהלי' ה' חלב שעל המסס ושעל צית הכוסות הוא החלב שעל הקרב וחלב שבעיקרי היריכות מצפנים חייבין עליו כרת והוא החלב שעל הכסלים.

ולפי כל האמור מתפרשין דברי הרמב"ם בברירות, שבהלכה ה' ביאר את כל החלבים הידועים בשמם ומקומם, וחלב שעל הקרב, היינו המכסה את הקרב המפורש בקרא וחלב הדבוק לפרס, והכסלים מקומם ידוע, כמו שידוע חלב הכליות במקומן.

ואח"כ בהלי' ה' מוסרף לפרט שהחלב שעל המסס ובית הכוסות הוא בכלל חלב שעל הקרב, [וכמו שפירש רש"י בגמ' שכו"א צסוף הקרב] והחלב שבעיקרי היריכות הוא בכלל חלב הכסלים. שהרי ע"כ צ"ל כן, שהלא מפורש בקרא שהכליות על הכסלים וחלבם, [וכמו שפירש המלבי"ם].

ומש"כ מצפנים היינו מצד חלל ופנים של המהמה.

ועוד שבהלי' ה' כתב, יש כמו שתי פתילות של חלב צעיקרי המתנייס סמוך לראש הירך (ונראה שהוא מה שקורין אצבע טריפה שמקומו ידוע ליד השדרה עד צלע י"ב) והרי שאין הכסלים רק בעיקרי היריכות, כי הלא הבוקא ראטמא אינו בראש הירך, [ויעוין לענין פי' עיקר היריכים בהלי' שחיטה פ"י ה"ג ובמ"מ שם, וראש הירך י"ל שהכוונה על עצם הקליבוסתא המונח על האנק"א, ולשון רש"י בתרבא דקליבוסתא שהוא תחת ראש המותן].

וגם בלשון הרמב"ם עצמו מוכח כן, שכתב בהלי' ה' ג' חלבים הן שחייבין עליהן כרת [ולא כתב חלב הקרב והוא שעל המסס ובית הכוסות וחלב הכסלים והוא שבעיקרי היריכות, אלא שאח"כ בהלי' ה' הכפיל בלשוננו וכתב וחלב שבעיקרי היריכות חייבין עליו כרת והוא כו' שזה מלמד על כוונתו שאין זה חלב הכסלים סתם שכבר כתבו, אלא שגם זה בכלל החיוב כרת].

(ויש לציין שבחלב המסס ובית הכוסות לא כתב חייבין עליו כרת, ואף שבגמ' מפורש כן על שניהם, וי"ל שהוא כפי דברי רש"י שהוא סופו של חלב המכסה).

(כו) ועכשיו נעתיק לשון הרמב"ם בתשרי שנפשט עי"ז כל הפסיקות בנוגע לכסלים וחלב. לכסלים וחלב, (נרפס בירושלם ת"ו בשנת תרצ"ה).
 וז"ל השואל, וגם מה שבהלכות שבת של דבריו (כל' מאכ"א פ"ז ה"ח) יש כמו שתי פתילות של הלז בעיקרי המתניים סמוך לראש הירך של בהמה כשהבהמה חי' חלב זה נראה במעיים וכשתמות ידבק הבשר בבשר ויתכסה הלז זה ואינו נראה עד שיחפרק הבשר מהבשר ואעפ"כ הכי זה אסור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו.
 האם זה החלב הוא שאומרים עליו בחולין שהוא צחוחי מחני שאמר שם א"ר אבא א"ר יהודה אמר שמואל חיורא דחתי מחני אסור וקשה עליו שהוא חלב שהבשר חופה אותו ומותר ופריך אבוי בהמה בחיי' אפרוקי מיפרקי,
 ובזה המקום חלקו קלח ואמרו שהוא החלב אשר בכסלים תחת הבשר אשר זו גידו הכסלים, ויש מי שאומרים שהוא מה שבראש הירכיים.
 וא"כ לאחרי ענין הורה האדון צפתילות וא"כ הרבא דאקליבוסתא באיזה מקום הוא ועל איזה חצר הוא.
 יבאר לנו האדון כל מה שיגערך ניקור במאוחרי הבהמה ע"ז האיברים מהחילת הכסלים עד סוף החלי' באופן שלא ישאר לנו צד שום ספק.

ע"ז השיב הרמב"ם וז"ל, והחלב אשר אמרתי אני הוא החלב אשר זכרתם בתחילה אשר נאמר עליו בהמה בחיי' איפרוקי מיפרקא.
 ואחרי חלב דאקליבוסתא נראה שהוא מה שעל הכסלים והוא אשר ילקח מהירכיים. וכל מה שילא ממאוחרי הבהמה הוא ה' חוטין וגיד הגשה הפנימי והחילון.
 וכל החלב אשר צד הבטן הדבק בכסלים ובעיקרי היריכות.
 וכן חלב אשר טמון מכל לדדיו ועליו שריר וקרומות עבים ואינו נראה עד שיקרע הבשר עניו וילא הוא מותר.
 וזה שקורין השוחטים הפתילה אשר קנה הגאונים מחירין אותה וקלחם אורחין אותה. אין זה אשר נתכוונתי אני לחי' באמרי כאן שתי פתילות.
 לפי שאותה הפתילה נמשכה בכסל וטמונה בבשר והוא לאורך הגב אצל לפעמים נמלא בקנה הבהמות מקום פתוח בהחלתה אותה הפתילה כשיעור משקל חלי דרכה.

וזו הפתח מלד חלב הבטן הוא ולכן אסורו מי שאסרו בגלל חיבור ההחלתו בחלב הבטן אף כי כולו טמון בבשר. בהיקש מהחמשה חוטין האסורין אף כי הם טמונים בבשר מפני שהחלתם מחוברת בחלב הבטן וזה היקש נכון.
 אצל מי שמחיר הפתילה אומר שאין זה החיבור נמלא בהמה אצל חני אסורה, עכ"ל.
 ונפרט תמצית היוצא מדבריו עם קצת ביאור הצריך.

(א) הנה מוזנת השאלה צריכה לימוד, והנראה שמה שהביאו שחלקו בזה, לא כווננו שחולקין במקומן של שתי פתילות אשר בעין יראה, אלא לכללות חלב שתחת המתנים שאמרו בגמ', ויש שאמרו שהוא במקום שבין שכבות הבשר שמתפשטים שם גידו הכסלים, — שהוא מעל הדעי"ק שהמשיכו הוא מהקושלי"ץ ותחת הכשר'ע קאלנע"ר (חתיכה הב' מג' החתיכות) ומפתיים תחת בשר ארום דק שבחלק הפנים (רעפאל"ע), והגידין הנ"ל נמשכין ומתפצלין בכל אלו המקומות, ויש שאמרו שהוא מה שבראש הירכיים, כנראה שכווננו לתחת הלונבי"ל שהוא

כמוֹד לראש הירך בעיקרי המתניים דהיינו התחלת המתנים.
וע"כ שאלו לאיזה כוונה ייחד הרמב"ם דברו והזכיר רק הפתילות.
שאמנם כנראה הינם הנמצאים בקושלי"ץ שנקרא אצבע מריפה (המפורט בספר זבח
שמואל ובסדר ניקור ממוהר"י יפה וקונטרס ניקור השלם).

ב) והשיב הרמב"ם שמה שכיוון בהגדרת תרבא דתותי מתני הוא מה שזכרו בדישה
הראשונה שהוא בין השכבות, וששם הוא הדוגמא שנקט והן הפתילות.
וכמה שצייננו לנו הרמב"ם תרבא דתותי מתני במקום הפתילות, בזה הודיענו שחלב שתחת
המתניים מגיע לשכבה יותר עמוקה, וכ"ש תחת הלונב"ל וכיוצא (וכמו שהרי"ף ז"ל ציין לפנינו
חיוורא דתותי מתני גם לצד העור, הוסיף שמגיע גם עד לשם).

ג) ושאלתם השני' היתה, מכיון שהרמב"ם לא הזכיר תרבא דקליבוסתא רק עיקרי
היריכיים, אם הוא סובר שהיינו הן, או יסבור ג"כ ברש"י שמוסיף גבול הכסלים ליותר למעלה,
וכפי שמסיימים בשאלתם מתחלת הכסלים עד סוף האלי' שהוא התרבא דקליבוסתא שלמעלה
המגיע עד לאלי', וכ' דברים שאלו, באיזה מקום נמצא החלב הזה, ואיזה אבר שמו קליבוסתא.
ואם נימא שתשזכת הרמב"ם היתה שהוא מה שכתב חלב שבטיקרי היריכיים אין מובן
לשון תשזכתו, שהרי מפורש בגמ' וזכו חלב טעל הכסלים, ויתכן לומר שתשזכתו היתה על ראשון
ראשון ועל אחרון אחרון, שהחלב הוא על הכסלים היינו בעליונו של כל הכסלים, וע"כ הבישר
מבחוץ, ושם אקליבוסתא הוא חלק מהיריכיים.

ד) וכל מה שאלא ממאחורי הכסמכ הוא כ' חוטין וכו', הכוונה על ה' חוטין הידועים
חוטי דכפלי שבגמ' וכמו שמפרש להלן, שהחוטין האלה בחלב הבטן הם, ומפורש בדבריו שחלק
האחוריים — דהיינו שעד שם הוא בדין המתניים — הוא עד מקום הפיצולין, וכידוע מהנהגת
שאר ארצות שהמתנים הינם גם בחלק הפנים [ואף לפי הנהגת ארץ אשכנז הינם בחלקו בחלב
מתנים].

ה) וכל החלב אשר צלד הצטנן מפורש בדבריו שחלב הכסלים מתפשט לצד הבטן דהיינו
במקום בטן הבהמה, וכמו שכותב להלן התחלתו צלד הצטנן.

ו) הדצק צכסלים וצטיקרי היריכות היינו שחלב הבטן נמשך הן ע"ג בשר הכסלים
למעלה מתחילתו בכסלים שבקליבוסתא והן מתחת לבשר המתנים שתחתן בעיקרי היריכות.

ז) וכל חלב אשר עמונו וכו' לשון זה הוא גם בספרו הירד החזקה, וזה מגדיר שכל שאינו
טמון ואין צריך לקרוע הבשר הוא תרבא דתותי מתני, אלא שכאן מוסיף מה נקרא טמון, שעליו
שריר וקרומות טבעים.

ח) ועכשיו מוסיף שמלבד הפתילות שהזכיר בספרו עוד יש פתילה שנחלקו בה הגאונים,
וכדי שלא יחליפו את זה בזה, מפרש להם שהפתילות שכתב בספרו הוא במתניים והפתילה
שנחלקו בה הוא בכסל, והוא לצד חוץ לאורך הגז, והפתילה הזאת באמת עמונה צכסל.
והנראה שהכוונה לחיוורא דתותי מתני שכתב הרי"ף לקאמרי רצותא

וממנו הרמב"ם סברת האופרין, שלפעמים נמלא צקלס הצכמות פתח ששם חלב מגולה
כשיעור שהזכיר, ומשו"ז אסורה הפתילה, משום שמחובר התחלתו בחלב הבטן.
ואפשר שמה שהזכיר בנימוקו כשיעור משקל כו' הוא כענין המוזכר במהרי"ץ לגבי החלב
שתחת הקרום עם התחתון בינו ובין הדק, שמעם האיסור נתלה בריבוי החלב במקום מקורו בצד
אחוריים.

ודעת הרמב"ם ג"כ לאיסור חלב זה.

הנה העתקנו כפה כל התשובה עם ביאורה ותמציתה, אף שבחלק שידך לסימן תרבא

דתותי מתני, למען תהא ערוכה לפנינו במילואה במקום אחד.

כו) והנה אחר שלפנינו דבריו ז"ל בתשובתו, יש לנו ללמוד מזה לקח איך לגשת לכירור דעת הרמב"ם בהלכה, שהרי אילולי תשובה זו הי' הדבר רופף, והלא הרמב"ם לא סמך על זאת שיראו בתשובתו שנכתבה בהודמן לשואל, אלא שסמך שלומדי ספרו יבינו כוונתו בפשיטות, הן מחמת שזה פשוט, ושכסלים הוא כל המקום ששייך להקרא כסלים, ושנבין מעצמינו שכל הזכרת פרטים הוא רק להוסיף ולהדגיש, אבל לא לגרוע מהעיקר, ולמד כן מהגמ' בענין זה באמרים ז"ל והו' חלב וכו' והכוונה כנ"ל, ועוד שסמך על יראת ההוראה שהוא מעיקרי קבלת והבנת התורה.

הוא דלא חשש הרמב"ם דלא ליתי למיטעי — י"ל בנוסף להאמור לעיל — שסמך על הקבלה והמעשה בשימוש הניקור שעיקרה נמסרת בקבלה.

ומה שכתב והוא החלץ שעל הכסלים נקט דרך הגמ' ולשונה, כידוע דרכו ז"ל.

כח) ומצאנו מפורשות בספר קרית ספר להרב המבי"ט בזה"ל, ג' חלצים הם לענין קרבן כו' ושעל הכסלים והוא שצטיקרי היריכות מצפנים כדכתיב אשר על הכסלים כו' חלב שעל המסס ובית הכסות הוא מחלץ שעל הקרב ודבוק לו והוא כלל חלב המכסה את הקרב וחייבים עליו כרת וכן חלב שצטיקרי הירכות מצפנים חייבים עליו כרת שהוא מחלץ שעל הכסלים.

וז"ל המהרש"ם סי' נ"ב: חלב שעל עלס קטן שמונה על העלס שקורין חקקה ומחזיר לכליות חייבים עליו כרת שזה ג"כ מחלץ שעל הכסלים הכתוב צחורה.

[ואפשר יש להוסיף נימוק כמה שבא בגמ' לשון וזהו חלב וכו' אי משום ששם יש חלב ע"ג הבשר ולא כגוונא דלמטה שנגרר עם הקרום והחלב המגולה שבינותיים הרי הוא חלק מהתרכא דתותי מתני כנוכר, וכן מתפרש לשון על הכסלים בגובה הכסלים ומעליהו].

[ובמרדכי פ' אלו טריפות (והובא בהג"א ריש פא"ט ובב"י סי' ס"ד) שהוכיחו שהרמב"ם סובר רבינו אפרים שאוסר בחלב הדבוק לפרס כמ"ש בפ"ן מהל' שחיטה ה"י י"א כרס שניקב טריפה ואין לו דבר שיסתום אותה שהרי החלב שעליו אסור.

והקשה התת"ם (חולין מ"ט ב') שלא הזכיר זאת הרמב"ם בהל' חלב לא לענין הקרבה ולא לענין איסור אכילה, ונראה ליישב עפ"י האמור שבהל' ה' כתב כלל החלבים, ובהל' ו' לא בא לפרש את הנאמר בהל' ה' אלא שבא להוסיף פרטים, וחלב הפרס נכלל בחלב שעל הקרב, וכמה שהוסיף לפרש את הנזכר בגמ' חלב שעל המסס ובית הכסות, ה"ה מה שעל כל הפרס, וכפי שנימק רבינו אפרים בתשובתו, והרמב"ם נמנע מלפרשו בעניינא דחלב משום שלא מוזכר בגמ' בהדיא].

כט) ובחדושי הריטב"א (חולין צ"ג) חלב שהצטר חופה וכו' ונראה מפי'רש"י ז"ל שהוא כשומן שתחת הצטר האדום שסמוך לכסלים כו' וכונתו מבוארת על החלב שתחת בשר האדום בפנים (הרעפאל"ע) והבשר שתחתיו הוא הכסל (דע"ק) — ומבואר בפרטות בפי' רש"י ל"ג.

ל) ובשלחן גבוה ו' מ"ו, והשתא צענין לפרושי עיקר חלב שעל הכסלים מהו, דע דבגמ' שם צריש העמוד אמרו כו' ופירש"י חלב שהצטר חופה כו' וביאור דבריו הוא שצלידי הצהמה מזה ומזה יש שם מקום פנוי מללעות שאין שם חלב עור וכשר והוא מסוף החזה עד עיקרי הירכיים והוא הנקרא צלע"ז פאלד"ה די עאצח"ן או פאלד"ה די לה צאצוא"ה וזהו הנקרא צלשון המקרא כסלים וכו'.

(לא) ובספר אהל יצחק סי' ג' ע"פ ה' עוד לריך להזכיר כשחותך חלק הפנים וכשמגיע צדוף הללע וחוקך צשפוע צכסלים לריך לחזר מאד שיחתוך צשפוע למעלה עד להעבור והעבור

יניח לחנק האחור כי הכסלים לנטעה מהטבור והטבור שייכים ג"כ לחלק האחור.

(לב) ועוד יותר מפורש בראשונים שגבולות הכסלים בחלק הפנים הוא החזה והצלעות והטרפז המפסיק בין הכסלים להדפנות.

— עיין לשון תשד' הראב"ה המועתק בסימן ה' שמבואר גבול הדפנות והכסלים.

ווי"ל הגמיי"ג (הלי נואב"א פי"ז י"א) וקרום שעל הכסלים הוא שצכסלים סמוך לחזה עד קרום הבשר שסביב הדפנות שחושבין כדי שיכניס יד צודק הריאה.

ובפמ"ג, קרום שצכסלים סמוך לחזה כו' אכור משום חלב וכו'.

ובמרדכי (תרי"ט) מפי התרומה, וכן לריך להסיר הקרום מן הצהמה מלד פנים סמוך

לדפנות ולחזה וזהו קרום שעל הכסלים ובד"מ (אות י') העתיק סמוך לדופן החזה.

ולשון תוספת הרא"ש, נסירין הקרום מחצי הצהמה שלפנים סמוך לחזה שהוא ע"ג חלב

שעל הכסלים.

(לג) וכתב הכ"י והמהרש"ל בחלב שתחת הקרום עב ולכן שצריך לנקרו, והביאו — וכן

בד"מ הארוך — בשם האגור שרבו האוסרין.

ולשון המהרש"ל, ובפמ"ג הוסיף ומחלב שעל הכסלים הוא וחייבין עליו כרת.

וברמ"א (סע"ף ז') אלא ק"ת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר צראש הדפנות על הכסלים

הנשאר שם צראשה.

ויש עובדין להפריד הבשר המונח שם זעג"ז ויש מהירין משום דמיחשב חיפוי צה,

והרי מפורש ששם כסלים ואף מתנים, והדיון הוא אי גם שם פירוקי מיפרקא.

ולשון הלבוש (ס"ד סע"ף מ"ו) קרום הכסלים שסמוך לדפנות.

ולשון הפרישה (ס"ד אות י"ב) והכסלים ענמן שצעי חלקי הפנים כו' והוא סמוך לבשר

הדפנות כו'.

סימן ה'

חלב הכסלים ובחלק הפנים

— א —

(א) הראינו לדעת בסימן הקודם מפורש ושום שכל שדיון הכסלים הוא ככל הבשר הפנוי מצלעות [מלבד מה שעל הצלעות הקטנות], שחלק בשר זה הוא הנקרא בשם כסלים, וע"ז כיוונה תורה באמרה אשר על הכסלים.

המובן בזה, שכל מקום שנמצא חלב בכל אורך הבשר הזה, הוא חלב הכסלים האסור

מן התורה.

(ב) אלא שיש הבדל באופן הסרת החלב, שבמקום שדחלב מכוונס בפ"ע כשקרום דק

מסביבו, צריך גרירה והקרום דק יורד עמו וגם צריך קליפה מהבשר, והוא בעיקר בחלק אחוריים

[ובחלק האמצעי במקום ג' חתיכות בשר, מוסרים קרומי החלב יחד עם הטריפה קאלנע"ר וחלכו].

ובחלק הפנים ביחוד, שם עיקר מהות החלב — שעל הבשר — שנבלע בין כ' קרומין ונגר

עם הקרום העב שעליו — כפי שידוע לכל כפי.

וזהו הרשב"א כתשבתו (פי' ש"ח) שכל מה שעל הבשר תחת הקרום ואף תחת הדק

שהוא הסמוך לבשר המתניים, הכל נחשב למגולה ואין לך מי שמתירו.

ולנהגת שאר ארצות — להוציא הנהגת ארץ אשכנז — יש שם גם חלב שצריך גרירה, והוא תחת סיובו של הקרום, אף שמתעבה שם יותר וסוגר בצירופו את הבשר, משום שבכ"ז אינו נחשב לחיפוי אף מה שתחת הדק.

ואף שהדברים ברורים, נעתיק ונציין עוד בזה, כדי להוציא מלב הטועים ונתעים.

— ב —

ג) ברש"י חולץ צ"ג א, וכשכלה למעב אוחו בשר יולא ממנו קרום כו' לצד קרום דק וקלוש וכו' שאסור משום חלב, — וכוונתו פשוטה שאסור משום החלב שעמו, והוא החלב שבין ב' הקרומים,

ותחת אוחו קרום יש חלב ויש נוכחין איסור באוחו חלב — היינו שלהאוסרין הוא חלב הכסלים גם תחת קרום הדק.

ד) ולשוז תוספות הרא"ש, מסיקין הקרום מחלי הבהמה של פנים סמוך לחזה שהוא ע"ג חלב שעל הכסלים.

ה) ולשוז הרמ"א, הקרום שעל חלב הכסלים וכו' — ומבואר בס"י הרמ"א —

ו) ובדברי חמודות (פג"ה את י"ג), לצד קרום דק וקלוש כו' ותמיהני עליו שלא פירש כו' שלריך ג"כ לקלוף החלב שתחת אוחו הקרום [והועתק בכנה"ג בהגהת ב"י ס"ד אות ל"ח], — וישוב לשו"ז הרמ"א עם דברי הלי"ח כבר מבואר בס"י ג' זס"י ט"י בכמה אנפי. —

ז) בספר ראבי"ה סי' א' קמ"א נרפס שם תשובת תלמידו בענין הויכוח שבין אביו רבינו יואל עם רבינו אפרים, וז"ל דאס יש לאסור א"כ איני יודע ליישב שיעת ספרא וכו' דתניא ואת כל החלב וכו' יכול אף חלב הדפנות כן יש מפרשים חלב הדפנות מה שדפנות הבהמה ואני איני יודע שום חלב לפי דעתי בדופני הבהמה כ"א חלב הכסלים וע"ז השיב לו רבינו ראבי"ה ח"ל אשתמיעתי למר הא דאמרין בפא"ט הי גיבו קנה הלז אמר רבא בר יוחנן אמר רב חלב שעל גבי דפנות, דפנות ס"ד חלא אימא חלב שע"ג דופני הריאה והנהו דפנות דמפרשי הכי נמי מיתפרשי הרי מפורש חדא שדפנות הינם מה שלפני המרפס לפנים, ותו שליר הצלעות לאחר המרפס שם חלב הכסלים.

ח) בשו"ך ס"ד סק"ו, חלב הכסלים עיין בעור וצ"י אחוהו חלב הכסלים.

ט) ובהל' ניקור להמהר"ץ (דף כ"ז א'), כתב בעל העיטור ואחר כך מתחיל ממקום סיוס הגיד שמוציא מן החזה ומקלף בידו אוחו הקרום שעל הכסל ע"כ.

והוא הקרום העב ולכן האסור משום חלב שעל הכסלים וכל הנגרר עמו דהיינו כל החלב אשר תחתיו ותמשוך עמו ככל אסור ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב ותחת אלו שני הקרומים יש חלב וצזה החלב איכא פלוגתא כדגרסינן במס' חולין פג"ה חלב שכבשר וכו' ופי' רש"י שם וכו'.

[כבר נתבאר במקומו (בס"י ב/ סדרי הניקור) שבקבלת הניקור מחשבים את שני חלקי הקרום העליון שמשתיים בתחתון היוצא מהבשר, בקרום עב אחד, לדיון מה שתחתיהם מעל לקרום הדק, שהחלב הזה נגרר עם הקרום כאחד, וביחוד בעורו בחמימותו, ולכן י"ל שמזוה להשגיח שיימשך כל החלב.

או ש"ל שהכוונה בלשונו ותמשוך עמו, על הקרום דק שמזכיר אותו לחוד כדי להזהיר עליו, שג"כ צריך להמשך עם החלב והקרום].

עוד שם בהמשך דבריו, ששני קרומים הם זה למעלה מזה ואחד עב ואחד דק והחלב

נבלע בין אלו הקרוניים כמו שפי' רש"י ז"ל לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט תחת אותו בשר
 ככל הכסלים [כבר נתבאר בפרושנו בפ"י רש"י].

י) ובתשובת מהר"י פוראזינה (פסק ב'), אי אחס מודים שמתלוקת רש"י היא חלב
 שתחת העור הדק לפי שיש בכסלים ב' עורות עור עז ולבן ותחתיו יש חלב דכולא עלמא ככל
 הפולות ישראל נוהגים בו איסור לחלב גמור הוא.

ותחת הקרום הדק יש עוד חלב ונחלב זה איכא פלוגתא כו'.

ועוד כתב שם, ג' מיני חלבים הם אחד תחת קרום ונקלף ואחד קרום ונקלף וא' נקלף לבד.

יא) ובלשון הזה בכל ספרי הניקור, והלשון בפי טהרת אהרן, ר"ל הקרום שבכסלים הוא
 עז ולבן ועטם האיסור משום שיונק מחלב של הכסלים וכל הנגרר עמו דהיינו כל חלב אשר תחתיו
 וממשיך עם הקרום הכל אסור ותחת הקרום יש עוד קרום דק ותחת אותו קרום דק יש חלב
 וע"ז יש מחלוקת כו'.

יב) ובפי שלחן גבוה (סעיף ו' אות ט"ו), והשתא צעין לפרושי עיקר חלב שעל הכסלים
 מהו דע דבגמ' שם בריש עמוד כו' ופירש"י וכו' וביאור דבריו הוא שצ"לדי הבכמה מזה ומזה
 יש שם מקום פנוי מללעות שאין שם אלא עור וצ"ע והוא מסוף החזה עד עיקרי הכרכים כו'
 וזכור הנקרא בלשון המקרא כסלים.

ויש לה נ"ד פנים קרום דק לבן המתפשט על כל פני הכסלים והוא אסור משום חלב לכ"ע
 ומציאר הוא בגמ' כאשר יבא לפנינו בס"ד.

ותחת אותו קרום דק יש חלב נקלף וגם זה אסור לכ"ע

ותחת אותו חלב יש עוד קרום עז ולבן ואינו מתפשט ככל הכסלים אלא בקצת מקומות
 ותחת אותו קרום עז הנקרא ציליג"ו בלע"ז יש שם חלב והוא הנחלב שנחלקו בו בני אשכנז עם
 שאר הארצות כו' ומה שתחת הדק אסור מן התורה שהוא הוא חלב הכסלים האמור בתורה.

דבריו ברור מללו שהחלב המתפשט ע"פ כל בשר הכסלים בחלקו הרחב, תחת הקרום
 הוא הוא חלב הכסלים סתמא שכיוון אליו התנוב, ובלשון התוספתא (חולין סוף פ"ט מחטע אחריו
 ככל מקום שהוא, וקרא לזה חלב נקלף שהוא נקלף עם הקרום.

וקרא לקרום העב (העליון) הפרוש ע"פ הכסלים, בשם קרום דק, להבדילו מן העב יותר
 היוצא מן הבשר ששם הוא בפלוגתא.

וי"ל שהבין בן בלשון תש"ו הרשב"א סי' ש"ח [אלא שיותר נראה שהרשב"א כיוון על
 הדק שתחת העב וכפי שנתבאר במק"א, ולפי"ז אולי י"ל שכוונת השו"ג הוא ג"כ על חלב שתחת
 הדק הזה, וחלב נקלף היינו מע"ג הבשר].

ולפי פשטות הפ"י בכוונתה, מה שאינו מזכיר את הקרום דק וקלוש, הוא משום שהוא
 נטפל ונמשך עם החלב, ואינו זקוק לפרטו בכאן כי לא בא כאן כ"א לבאר ב' החלבים ולא את
 הקרומו"ן, ולפי הנהגת הארצות האוסרין החלב שעל הע"ק הרי תחת הדק ועל הדק דין אחד
 להם, ורק להנהגת ארץ אשכנז היו הקרום הדק נקודה מרכזית בדיון, וכפי שנתבאר במקומו.

יג) ובפסר אהל יצחק סימן א' סעיף ד', אכל בחלי הבכמה של פנים כו' קצת מן הקרום
 שעל חלב הכסלים הנשאר שם בראשכ למעלה מהעצור בחלק הפנים ולריך להסיר אותו הקרום
 משם (ומצוה לקמן בס"י הסמוך סעיף ה' וסעיף ו') ושם בפע"ק ה' כתב, ומקלף בידו אותו
 הקרום שעל הכסלים, הנחבאר לעיל כו' והוא עז ולבן ולריך לקלף אותו הקרום עם כל החלב
 אשר תחתיו הנגרר עמו וכל הנמשך עם הקרום הכל אסור משום שיונק מחלב של הכסלים, ותחת
 אותו הקרום יש עוד קרום עז כו' ותחת קרום זה יש חלב וע"ז יש מחלוקת כו'.

מש"ב וכל הנמשך עם הקרום כו' משום שיונק וכו' י"ל שכוונתו על הקרום הרק שאסור
משום שיונק מהחלב שעליו, שאין שייך שם לשון יונק לחלב עצמו.

יד) וחלב שתחת קרום העב היוצא מן הבשר, רבו האוסרין וכן נתקבל ברובי מקומות לאסור.
ולשון הרמ"א שם ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר המונח שם זה ע"ג זה ויש מתירין וכו'.
ומובא בכל ספרי הניקור למעשה שעב"פ גוררין את החלב מעל הרע"ק מהגיד דלמטה
וכנראה משום שבמקום הגיד מסתיים בוודאי הקרום עב ולכן.
[ולמעשה מצינו כמה הנהגות בזה, שיש שמוסיפין לגרור החלב שיעור רוחב כמה אצבעות
למעלה מן הגיד.

וכפי ששמענו ממנקה בעיר גדולה באייראפע שכן קיבל מרבו המנקה לנקר שיעור ג'
אצבעות מלפני הגיד.

וכן מסר לנו מנקה שקיבל מרבו המנקה המומחה זקן מופלג מוה"ר ר' שמעי' קנעפאלער
ע"ה בעיר פעסט לנקר שיעור ב' ג' אצבעות מלפני הגיד.

ויש שמנקרין את כל בשר הרעפאלע מכ' צדדיו.
ובאה"ק ההנהגה מאז להפריד את כל הרעפאלע ולהשליכה לטריפה, כפי שהנהיגו הגרמיל
הגרש"ם ז"ל עפ"י הקבלה שהי' לפניהם.]

ובבשר הרעפאלע יש חומר גם מדין חומ"י דכפלי, דכקירי אינן משתלפין ולהנהגת ספרד
ושאר ארצות דחלב המתנים הוא גם בחלק הפנים, ושתחת הקרום עב ולכן הוי באיסור חלב, הוי
דין החומ"י אף הבלועין בבשר חמור יותר, ומטעמים שבתוס' צ"ג א' ד"ה צעי לחטוטי.

והא דבתב' הרש"ל על חומרת רבינו יחיאל, היינו בנוגע לכביעת גדר לא להשתמש בבשר
זה כלל.

ומלבד זה קבלו המנקרים לנקר ולהסיר סחופי הצלעות ופחוס החזה והחלב שעמהם.
ויש שמוסיפין עוד לנקר מעל אורך הצלעות בכל הצלעות שלאחר הטרפיש.

טז) ובקונטרס הניקור השלם [סידור ההנהגה למעשה כפי הנהוג בפולין ליטא וגאליציען],
יחתוך הלוזן מכל אורך שפת חזר הכבד המחובר ברוחב הללעות כו' אח"כ מסיר הקרום שעליו
ג'לד חוץ, וגם מהללעות עד הפלאנקי"ן, ויחתוך עלם הרך ודק מקצה החזה סמוך לפלאנקי"ן כו',
אח"כ יקלף מעל שפת הקאלנע"ר מעל הפלאנקי"ן הקרום דק ולכן, ויפריד הקאלנע"ר מעל
הפלאנקי"ן עד תחת קלות הללעות כדי שיימשכו חוטי העוקץ מתחתיו צנקל, ויסיר קצה ללע
י"ג הנשאר כאן מהללע הי"ג שהיא עריפה כו'.

אח"כ יחתוך צסכין תחת החוטי עוקץ הדבוקים לאורך ללע י' וללע י"א כו' וימנוך אותם
עד סופם שלא ישאר כלום תחת הקאלנע"ר שזריכין חיעוט, החוט בג' דבוק לאורך ללע י"ב
קולף החוט הזה יחד עם הקליפה מעל צשר שבין ללע י"ב ללע י"ג שזריך קליפה לכל ארכו
ויוליא סופו של חוט מתחת הקאלנע"ר.

ואם יאריך עוד הקאלנע"ר אחר החוט ועשה קליפה ללע פנים ויוליא משם כל חוטי חלב,
אבל נכון להחמיר להסיר אותה חתיכה הקאלנע"ר אחר החוט העוקץ בג' לטריפה, כי הוא
נחתך מהטריפה קאלנע"ר של אחוריים, זאת יאריך המכסה אחר הללע י"ב לריך קליפה כמו
לל האחוריים.

אח"כ יקלף הפלאנקי"ן — במקומותיו נוהגין לאסור לא כצני אשכנז — מתחיל חלל
סוף עלם החזה, במקום שחתך העלם הנקרא (קשענסקי), וקולף מכל משך חוטי כו' הנראים
לכל אורך הפלאנקי"ן היוצאים מתחת החזה, וקולף משם ואינך כל הפלאנקי"ן עד סופם, שהוא
צשר לזן וקשה וקולף גם הצשר הזה, ואם יש בצשר זה העיבור — שיש לו דין אחוריים —
יחתוך אותו מתוך הצשר כו'.

אבל למעלה מהחוטאים הללו אין נריך קליפה, כי למעלה מהחוטין בודאי צטר הקאלנע"ר חופה והוא ביש מתירין שברמ"א, המעי' אבל אלל כבשים אין זה כלל, כי פעמים נמשך הקאלנע"ר חוק קלת מהחוטאים הללו ובזה נריך לקלף אחר גמר כיסוי הקאלנע"ר [אפשר זהו הנימוק להנהגה שהזכרנו שיעור ג' אצבעות מלפני הגיד].

הטבחים צעת שחולקים חלק הפנים מאחוריים חותכין לחוך צטר הקושלי"ץ צאלכסון ומניחין אותה לחלק הפנים, גם קלת מחוליות השדרה שאחר ללע י"ב, נריך להסיר צשפת צטר הקושלי"ץ צטר האצבע עם החלב שמסביביו עד ללע י"ב, ויפריד העור החילון מעל צטר הקושלי"ץ, עד כנגד החלת ללע י"ב, ויגרור החלב שעל המראה כסף, ומחמת העור, ויקלף צטר האדום צשפת הקושלי"ץ.

חוליות השדרה הנשארים מאחוריים יקלץ עד ללע י"ב עם הצטר ושומן שעלי שחוף טריפה, פעמים שגממע מחוט השדרה של אחוריים ונשאר מחובר לחוט השדרה של חלק הפנים וזה נחתכו לטריפה.

אח"כ יפריד הצטר והשומן מעל כל אורך עלם החזה ויסיר מחתתיו שני חוטיו דם שמונחים בכל אורך החזה ע"כ.

יז) עוד כתב שם (בבידור דינים שבסוף הספר), צענין לוצן של אורך שפת חצר הכצד הדבק על הללעות למעט וקרום שעלי ועל הללעות ועלם הדק שבסוף החזה אלל החלת הפלאנקע"ן וקרום שעל הפלאנקע"ן כו' עי' הג"ה סי' ס"ד וז"ל אבל צחתי הצבחה של פנים אין צהם מחלצים חלו רק קלת מן הקרום שעל חלב הכסלים וכי' ומכוון על זה הקרום הנ"ל.

הנה זה הקרום עם הדבוק עמו כו' ועלם הדק שבסוף החזה י"ל שיש להם חומר כקרום של נד הגם של עחול (גמ' חולין ל"ג) שחייבין עליו משום חלב, עיין דרכי חשוכה סי' ס"ד אות ס"ג הנ"ל ולוצן חצר הכצד ועלם הדק הנ"ל רואים צחוט שדבוק עליהם מחלב הכסלים, וגם הקרום עלמו שמן מאד כחלב, א"כ י"ל שלענין איסור דבוק ושאר חומרות יש לה דין חלב וקשה להקל צה כשאר קרומי חלב.

יח) והנה מהידוע שחלב הבפלים ושאר כל החלבים הינם מטרפש הכבד ולהלן לצד האחוריים כמפורש בלחם הפנים בשם הפמ"ע, ומשו"ז בכתבו הראשונים שאין צריך לקלף היוזרת מצד פנים, צד הריאה.

ובכ"ז מצינו שפירש המהר"ץ בתוס' חולין צ"ג א' ד"ה בעי לחטוטי, על מה שכתבו בחוטיו דכפלי שרובן גלויים שכוונתם עם חלק החוטים שתחת החזה ממש, והוא לפני המטרפש ושגם שם אסורין. ועוד מצינו זכר בכ"י לענין מנהג המנקרות ארגו"ן נברא"ה וקאשמילי"ה שניקרו מכפנים להמטרפש והזכיר תשובת אבן הירחי לעומת זה, אבל לא נתפרש שם בבידור.

ובשו"ת בית הלל הביא מנהג שנהגו לנקר שומן מלפני המטרפש, ואם שכתב שזה חומרא בעלמא וחומרא בלא טעם, ובכ"ז מסיק שרק בדיעבד אם לא ניקרו יש להתיר בדיעבד.

וז"ל ספר כפי אהרן (יור"ד א') שאלה על אודות מנהג כו' אשר נמלא צמדיות מועטות כאלו לנקר את כל צטר וכי' מפלגה ולעילא הסמוך לראש וכי' מוכרחים אנתנו לומר שיעקר שורש המנהג הזה ילא להם מהא שהציה הצאה"ע סי' ס"ד ס"ק ה' וז"ל כתב צה"י דנוהגין ליקח מן הכתף הגיד עם שומנו שיש סביב הגיד יעווין שם ומה נשחרצב להם המנהג הזה מעט מעט עד שנהגו לנקר כל חתי האלון וכי'.

תשובה כו' עוד סמך כו' נראה למנהג זה ממה שמוזכר צשאלה ספר הבית הלל שכתב שנהגו לנקר הכתף מן החלב שבו וז"ל הבית הלל על מה שכתב מור"ם ז"ל צהג"ה אבל צחתי הצבחה של פנים אין צהם מחלב וגויזמכאן ראי' להמנהג שנוהגין ליקח מן הכתף הגיד עם השומן שיש סביב הגיד שחוף חומרא בלא טעם שאין צה שום חשש משום חלב שאין צחתי הצבחה ולפנים

שום חלב ומכ"ש צכתף וכו' ואם נעשה צדיעצד שלא נעלו אותו השומן הוא מותר צדיעצד עכ"ד והביאו דבריו הרב לחם הפנים והרב צאר יעקב.

יה) ויש לציין בזה ב' דוגמאות השייך לסימן זה.

א) לא נזכר בגמ' וברמב"ם ושו"ע, חלב הטחול, ובמרדכי פא"ט סוף סי' תרכ"ג סיים ויעול גם החלב והקרום שעל דד הטחול, ובהגהת ש"י וברוקח סי' שצ"ד וקרום שעל הטחול וחלב עליו ובסדר הניקור של בעה"ע"ט ונוטל הטחול ומקלף מעליו הקרום עם החלב שעליו, וברמב"ן ויקרא ג' ט' כגון החלב אשר על הטחול, — וברש"י בקרום שעל הדר והא חלב הקרצ הוא (חולין אמאי, ובר"י וחייבים עליו משום חלב שעל הקרצ השוכב עליו, ובסמ"ג קל"ח שהחלב הטחול והוא כעין קרום והוא האמור בגמ' אשר על הטחול.

ב) בשו"ע (סי' ט"ו) בהגהת הרמ"א ואין לריך להסיר רק הקרום עם הדבוק בו כו' אבל לא השומן הדבוק צעבתיא שתחתיו, ובסדר הניקור של בעה"ע"ט ונוטל הדרא דכנתא ומקלף מעלי' קרום של חלב.

ובסיום, יש להזכיר יסוד ושורש בזה, שהרי פשוט שהלימוד מהשמטה הוא דבר מוגבל, ועוד יתירה על זאת הוא בניקור, כי כן מיוסד הוא בתחילה במקור הגמ' גופא, ועוד שקבעו דברים שהי' יכולים להבינם במשמעות מוטעית, וכגון הלשון וזהו חלב שעל הכסלים, והיינו שסמכו על הקבלה, ופירשו בעיקר בקרומין וחוטין, ורבינו אפרים כתב שלא מנו הקרומין האסורין מדאורייתא, ובעיטור נשמת קרום היותרת ועוד, כפי מה שכתב בב"י סופ"י ס"ה, וחלב המגולה של הכסלים לא נתפרט כלל, ונראה מפירש"י שכללו בתרבא רתתי מתני, ובקונטרס סדר הניקור הקצר מזהר"י סוראזינה פירש רק הקרומין והגידין, והחלב הניחו לקבלה ולימוד פא"ט.

וכן אם כי זה נכון שבטיקור ובד"כ, שעי"ג הכסלים וביחוד בחלק הפנים החלב מחובר ונגרד עם הקרום, אבל אין זה מכריח לייסד ע"ז בהחלט שמה שאין נגרר כולו עם הקרום אינו חלב, אלא דהוה מחלב המגולה שאי"צ לפרש ולהזהיר, כי המנקר מבין יודע מעצמו על הצורך להסירו.

ונכלל בנרשא זה, שמאחר שהרמ"א בהגהת"ו בס"ו, בא להודיענו שנשאר גם בחלק הפנים קצת מהחלב, לא הזקק לכפול שצריך להסירו.

סימן ר'

קרומין וחוטין

— א —

רגלים אנו בספרי קבלת הניקור שמשמשים בנימוקיהם בלשונות כגון, וניקה מחלב, חלב שוכן עליו, וחלב נבלע בו, ודבוק בו.

הנה שורש דבריהם מבואר בגמ' ומפורש בראשונים ופוסקים, והוא בטעמי איסורי הקרומין וחוטין, עד שמחמתן יש קרומין שחייבין עליהן, וכן שהחוטין אסורין אף במקום שמחופים.

ויש הכרלים שונים במצב הנחת הקרומין וחלבם, בריבוי החלב ומיעוטו, ואם מונחין למעלה או מתחת לחלב, או מן הצד, ואם ארוקים ומשמשים לחלב ונטפלים אליו, או שרק משמשים לאבר שהחלב שייך אליו.

ויש שנתחזים משום זה כחלב עצמו, ויש משום בליעה מועטת, ויש שהוא משום הרחקת, ויש לפעמים שמשמעות הלשון שם שהחלב הוא על הקרום, אבל במציאות בזמן בליעתן בחיי הבהמה, הקרום מונח על החלב, ואפשר יתכן לצרף לזה מה דקיי"ל תתאכ גבר.

[וענין חין צליעה מנייס, המוזכר גם בפרמ"ג או"ח סוף סי' תמ"ז, אינו שייך לעניינינו כמובן, ששם הוא לגבי איסור ממק"א הנשפך על בשר הבהמה בחי', אבל חלב ובשר וקרומ הם חלקי הגוף המתאבקים זה עם זה בהתפשטותן, ובחי' הבהמה הינם בחמימות גדול, וכנראה גם במצב נוזלי יותר].

(א) יסוד ההלכה במה שדרשו חז"ל שאחד מגדרי החלב שהוא תוחב קרום ונקלף, ומצאנוהו בדעת רבינו אפרים בוויכוחו עם רבינו יואל (הובא בפרמ"ג באור זרוע) ונכלל בקרא דכל חלב וכל דם לא תאכלו, וכלשון הרמב"ם ואור זרוע [ויעוין כפי' תותב קרום ונקלף בלשון הטור וכ"י כ"ח לכוש פרישה מ"ז וש"ך, ותשו' ר"א ור"י בספר או"ז, — ועיין עוד בזה בתשובה לשואל כ"ז —].

(ב) והא דאמרו בגמ' (חולין ה' ב') לא ליסתף אינש כפלי עילוי זישרא דדאיז תרצא וצלע זישרא, ופירש"י בד"ה מפסיק, וכוא אחיו קרום שאנו נוטלין מן הכסלים כו' ועז וחזק הוא לכך אסור שחלב צלע צו אכל אינו צלע כ"כ שיהא צו לצטר שתחתיו.

[ומלשוננו משמע שיש שצריך שהקרום יהא עב כדי שלא יבלע גם בבשר והוא כשהחלב דבק עם הקרום עב בחי' הבהמה, וכ"כ מלשון המהר"ץ (דף כ"ז ע"א), אבל כבליעה כשהי' מועטת שלאחר השחיטה כמ"ש המגיד משנה די גם בקרום דק, וכמפורש בדף מ' א' שם (ונתבאר בפרמ"ג בסיומן רש"י), אמנם לגבי בליעה זו הוא רק חששא ולאחר זמן, אבל לגבי הקרומין שעם החלב הרי זה ודאי שכולעים בחמימות המרובה שלאחר שחיטה מיד].

וענין זה הוא דין פרטי של בליעה לאחר שחיטה בנוסף לדין של יניקה מהחלב בחי' הבהמה. וע"כ הוא כן, שהרי הסכמת רוב הראשונים והפוסקים, שבדיעבד אין זה אוסר. ואם בחמימות זמן המועט שלאחר שחיטה מבליע, כשי"כ בשנכבשין הקרומין עם החלב בקביעות בחי' הבהמה.

(ג) ודין הקרומין מפורש בגמ' שיש שהם בחיובא דענוש כרת, ושאר הקרומין שאין חייבין עליהן, מספקא ל"י ברמב"ם אי הוי מדברי סופרים כפי אשר יראה, או שאסורין מן התורה כחצי שיעור.

וכן נפסק להלכה כפי' ק"ה סעיף מ' להחמיר בקרומות על יסוד ספק זה, וכמפורש בכ"י סי' ק"ה דעור, וכן הוא בפר"ח [אלא שצ"ח את סימן ס"ד סעיף כ' שמוכאים כ' דיעות עיי"ש] ומסיק דאין צריך נטילת מקום רק כדי קליפה אפי' כשהוא דאורייתא. וכן הוא בביתאור הגר"א סי' ק"ה ס"ק נ"ב וז"ל אכל בקרומות מספקא ל"י דמ"ש שם ואין חייבין מ"מ שמא אסורין מן התורה כמו חלי שיעור וכו', וז"ל צ"י כו' ובקרומות דמספקא לן אי הוו מדאורייתא אפשר לנטילת מקום נמו צעו עיי"ש.

ובקרום שעם החלב, — והוא מה שהזכיר רש"י צ"ג א' קרום דק וקלוט, [ויעוין גם ברש"י מ' א' ד"ה מעילאי שאין חלב שאין לו קרום דק מלמעלה], ויש עוד קרום העבה שהוא על גבי הכסלים, — ברמב"ם הוזכר רק קרום הכסלים בין הקרומין האסורין ולא פי' בזה יותר, וכפי' שהוא כן בגמ', והמהרש"ם בס' דעת תורה הבין בדעת הרמב"ם שקרום שעל חלב הכסלים הוא דאורייתא, ובמאירי מפורש שהוא מן התורה וכלשונו קרום שעל הכסלים חייבין עליו ובמהרש"ם סי' נ"ב קרום שעל הכסלים חייבין עליו

ובהגמ"ע (פ"ז מאכ"א אות י') במה שכתב הרמב"ם וקרום שעל הכסלים כתב וז"ל ה"ו שבכסלים סמוך לחזה עד קרום הכסל כסביב לדפנית ולא הזכיר את הקרומין הדקין שעל החלב ובשלטי הגבורים לשון הרי"א [בדין הקרום הדק שתחת החלב] ואחר שנסיר החלב שעל הכסלים שאיסורו מן התורה וענוש עניו כרת לריך להסיר קרום דק העומד על הכסלים תחת החלב ואיסורו מדברי סופרים.

ובפמ"ג בחלב שעל הכליות יש שני קרומין אחד עליון מלמעלה לחלב קרום דק וחייבין

עליו כרת שכוח מגוף חלב הכליות חזק קרום התחתון המפסיק צין החלב לכליות אינו חסור כ"א מדברי סופרים, קרום שזכסלים סמוך לחזה עם קרום הצצר שסציו לפנות כו' חסור משום חלב מדברי סופרים.

הנה כתב שהקרום דק שעל חלב הכליות חייבין עליו משום שכוח מגוף החלב, ובכסלים לא הזכיר בכלל האסורין מדברי סופרים אלא את הקרום העב ולא את הדק. ובהא דמנו בגמ' (חולין צ"ג א') ה' קרומין ותלתא משום תרבא, פלוגתא בין רבינו אפרים ורבינו יואל, אי מנו גם האסורים וחייבים מדאורייתא, או רק אלו דמדרבנן. ומפתימת לשון הראב"ן משמע דפירש קרמי דכפלי שבגמ' על קרום העב הפרוש על הכסלים, ולא הפרוש על החלב, ובב"י סי' ס"ה משי"ב בסדר הניקור, ומקלף צידו אותו הקרום שעל הכסל כתב וז"ל, צ"ה ג"ה אמרינן דקרמא דכפלא חסור משום תרבא וכבר נתבאר צסי' ס"ה, וזה לשונו בסי' ס"ד, ומ"ש דקרום שעל הכסלים חסור כו' ה' קרמי הוי וכו'.

וז"ל הראב"ן (אות רפ"א) וה' מקומות יש קרומין מהן חסורין משום חלב דכפלי הוא אותו קרום שזכרנו למעלה קרמא מפסיק צין החלב של כליות וצין הצצר שתחת הכליות ואגב שצריך לקלף אותו עד שתחת החלב לריך לקלף את כל הקרום שעל הכסלים.

וביאור דבריו נראה, שהרי המדובר בקרום העב הפרוש על הכסלים שהוא הקרמא מפסיק, וכתב רש"י שם (ה' ב') שאין החלב נבלע בו כ"כ שיכא צל לצצר שתחתיו, וכנראה שאינו נבלע מעבר לעבר אלא כדי קליפה, ומכ"ש במקום שהחלב מעט וקליש ונטפל לקרום העבה. ובענין המדובר שם בגמ', הוא ליד הכליות שהקרום נבלע מחלב שעליו, ולכן נקט בלשונו עד שתחת החלב, והכוונה שאגב החלק הצד שנבלע בו החלב, חסור כל הקרום בערביו, ואף כשהוא עבה יותר מכדי קליפה, וגם בכל ארכו הוא חסור אף במקום שאין שם עמו חלב.

ולתוספת ביאור נוסף בזה דברים,

הנה בגמ' לא נתפרש בדיון הקרומין הפרוש ביניהם לחלביהו ורק בחומץ מפורש בחולין צ"ב: הדרשה חלב ולא חוטין, ושם חוטין שזחלב חסורין ואין חייבין עליהם, ובה פירש"י. חסורין מדרבנן ואין חייבין עליהן כרת, אולם לא פורש בגמ' בקרומות שלא יהי בכלל כל חלב וגו'.

ובנוגע לקרומות מצינו ביחוד במחלוקת רבינו אפרים ורבינו יואל שבתוך מו"מ שבדבריהם ז"ל נגעו בזה בלשון הגמ' שם צ"ג. חמשה קרמי הוו, אי מני בכלל החמשה הו דאורייתא והו דרבנן, ובגמ' שם קרום שעל הטחול וע"ג כוליא חסור ואין חייבין עליו.

וי"ל שבסתמא כשמצינו לשון חסור ואין חייבין מתפרש שהאיסור בדרגא שלמטה מהחוב, ויכול להיות דאורייתא, אולם בחוטין שמיעטה תורה, חלב ולא חוטין ומסתמא מתפרש על כל לשונות חלב דקרא אף דאזהרה, אפי"ל שלכן פירש"י בחוטין שהאיסור הוא מדרבנן.

גם י"ל, בטעם הכרעת רש"י ז"ל חסורין מדרבנן, כי אם הי' חסור מה"ת הי' מספיק לומר אין חייבין.

ומה שמנו בגמ' ג' קרומי חלב, ובטחול וכוליא פירשו חז"ל שבחלקו חייבין ובחלקו אסורים, ובכסלים לא פירשו, יכול להתפרש בבי' אופנים, או שבקרום הכסלים אין דין חיוב, או שבפשטות הוא בכלל חלב האסור מן התורה ובגדר חלב הכסלים תותב קרום וכו' וכמפורש במאירי שם קרום שזכסלים חסור מן התורה, ויכול להיות שהוא בכלל חיובא דחלב כבהרשד"ם סי' נ"ב קרום שעל הכסלים חייבין עליו.

ועפ"י לשון המהרשד"ם אפי"ל גם בדברי המאירי שהכוונה באמרן חסור מן התורה, היינו שהייבין, כי כן לשונו לגבי טחול וכוליא שבחוב.

ובחוטין כתב המאירי שנחלקו בהן המפרשים דהא דאסורין ואין חייבין עליו כרת אם הם באיסור תורה בלאו או אם הן איסורי סופרים, ובקרום הכסלים לא כתב שנחלקו.

ובשאר הקרום של הטחול ותתאה דכוליא, יכול להתפרש לשון ואין חייבין עליהו — שאסור מן התורה, ואין חייבין, כולל גם שאין חייבין מלקות.

וברש"י חולין צ"ג. ד"ה חלב, יולא ממנו קרום עז ולכן לצד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאסור משום חלב כדלקמן.

וזה לשון הרמב"ם הל' מאכ"א פרק ז' הלכה ט"ז, יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות איסורן מדברי סופרים ואם תאמר שהן אסורין מן התורה בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהם אלא מכת מרדות ויכ"י כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו.

שלגבי חוטין יכול להתפרש המיעוט חלב ולא חוטין — לפי פשיטות הלשון אסור ואין חייבין עליו, — היינו שהאיסור בדרגא שלמטה מהחיוב, ומוכח לפי"ז שחלב ולא חוטין הכוונה לכל אוכל חלב וגו' היינו מיעוט חוטין מעונש חלב ולא מיעוט תורה מאזהרה לכל חלב וגו'.

והרמב"ם פ"ז מהל' מאכ"א הלכה י' כתב, שקרומות אסורין משום כל חלב, והרי שכלל איסורו בלישנא דקרא, וכן קרומות של דם משום כל דם לא תאכלו.

ובהל' י"א וי"ב שם, מחלק בדיני קרום הטחול וגם בדיני קרום הכליות שיש בהן שחייבין עליו ושאר הקרום של הטחול אסור ואין חייבין עליו וכן קרום התחתון של הכוליא ה"ה בשאר קרומות.

ובכסלים לא חילק בדינם אלא מנה אותם בין ג' קרומין שאסורין משום חלב, והם קרום שעל הטחול וקרומ שעל הכסלים וקרומ שעל הכליות, ופשטי' כמשמעו שקרום הכסלים נכלל בין החיובים שבטחול וכליות. — דמסתבר דאל"ה ה"י הרמב"ם משמיענו חידוש כגו"ד.

ומה שב' הרמב"ם בלשונו והתחתון הרי הוא בשאר קרומות, דא"א להתפרש ששאר קרומות כולל את קרום הכסלים, שהרי הוא עצמו לא פירש בו כלום, ובע"כ שכלשון שאר קרומות נכלל קרומי דם.

ואכן המהרש"ם בספרו דעת תורה ס"ד סי"ב כתב בפשיטות בזה"ל, ולף שכתב לעיל כל' י"א דקרום הטחול וכסלים וכליות הם מן התורה ל"ל שאינו בכלל נ"ש כאן כל הקרומין. ונראה מדברי המאירי שכן הבין בל' הרמב"ם, ומסתבר שאף המהרש"ם סבר כן בדעת הרמב"ם וכגו"ל.

ובהל' ט"ז מוסיף הרמב"ם לבאר בדין חוטין וקרומות אי אסורין מד"ת או מדברי סופרים וכתב בלשונו כסתמא שכל אלו החוטין והקרומות וכו', ע"כ, והרי יש קרומות שחייבין עליהו, וכפי שעמד בזה בעל בית מאיר בלשון השו"ע סי' ס"ד כ', ויעויין עוד בסימן ק"ה סעיף פ"י ובהגהת בית מאיר שם אלא שסמך שמוכן שמדובר בשאר הקרומות שהינם בדינם בחוטין שמפורש בש"ס חלב ולא חוטין, ושהרמב"ם פירש בהל' י"א וי"ב, ב' קרומות שגם הם אסורין ואין חייבין עליהו, ומינה שקרום הכסלים אינו יכול להכלל בל' אלו החוטין והקרומות.

והרמב"ם מפרש, שבסברתו נראה לו שאלו החוטין והקרומות איסורן מד"ס, וכיאר במ"מ את צד הסברא הזאת, שמה שכתב הרמב"ם אלו החוטין והקרומות — ובהל' י"ג מבורר בדין חוטי וקרומי דם — שהחוטין וקרומות אינן בגדר דם היוצא צלול, וחוטין אף של חלב הרי אמרו אסורין ואין חייבין עליהו, וסברת רבינו בלשון אסורין היינו מדבריהם.

ומסיים הרמב"ם, שבכ"ז יש ספק לומר שנכלל באזהרה כל חלב וכל דם ועפ"ז נבוא ש"לשון אסורין שבש"ס היינו מן התורה, אבל עכ"פ אי"א שהיה בהו חיוב מלקות.

הוא דדרשינן בגמ' (חולין צ"ב:) חלב ולא חוטין, המיעוט הוא בקרא דכל אוכל חלב, ומש"כ הרמב"ם ויהי' כחצי שיעור וכו' המקור לזה במס' יומא ע"ד.

והמ"מ ממשיך לבאר צד הספק שהו מן התורה וז"ל, וכחצ רבינו שאף אם תאמר שאסורין

מן התורה אין חייבין עליהן מלקות שאפי' ת"ל שנתרבו לאזכרה מכל חלב וכל דם לא נתרבו לעונש ואין צהן מלקות וכמ"ס ואין חייבין עליהן וכו'.

ולפי המבואר בהלכה ט"ז, מה שכתב הרמב"ם בהלכה י' שחושין וקרומין אסורין משום כל חלב וכל דם, — אי הוי דרבנן אסמכוהו אקרא.

ואפשר שניתן להעיר במש"כ הרמב"ם ז"ל בהלכה ט"ז בתחילת דבריו יראה לי שכוח דרבנן שהכוונה על קרומות של דם שבסעיף י"ג לעיל, ועל זה מוסב לשון אלו, ובספרא מש"כ הספק שהוא דאורייתא כלל בזה גם קרומי חלב, וכן מוכח לכאורה בדברי המ"מ שם שזה לשונו, לפי שאין אלו דם גמור היוצא ללול וכו', אבל אלו דם אכרה תורה ולא חושין וקרומות.

— ב —

ד) גמ' צ"ג א, חמשה קרמי הוו כו' דתחלי דכפלי ודכוליתא משום תרצה כו' קרום שעל העחול אסור ואין חייבין עליו, כ"ד חילומא שעל הדד פירש"י קרום שעל מקום עוביו אמאי פירש"י והא חלב הקרב הוא, אלא לאו דכוליה ופירש"י של עחול כולו' כו' קרום שעל גבי כוליה אסור ואין חייבין עליו והתניא חייבין עליו וכו' לא קשיא הא בעילאה פירש"י עילאה חלב ממש שעל הכליות יש עליו קרום דק והוא חלב גמור הא בתתאה פירש"י קרום.

ולשון הפמ"ג, וחלב שעל דד העחול בעוביו ממנו הוא ולכך אומר בפג"ה בהלכות אילו שחייבין עליו כרת והוא כעין קרום אבל הקרום שבעחול למטה מזה אין אסור אלא מדברי סופרים.

ובפי' אור זרוע חילומא שעל הדד אמאי והא חלב הקרב הוא ששם מחובר לכרם ולחלב אלא לאו דכולו' של עחול כולו כו'.

פי' רבינו שלמה עילאה חלב ממש שעל הקרום תתאה קרום הדבוק לכוליה אסור ואין חייבין עליו וקשה לרבינו יצחק ז"ר שמואל ז"ל דהא קרום קתני, ועוד אם הוא חלב ממש דהוא אסור דהוי חלב שעל הכליות ויראה לרבינו יצחק ז"ר שמואל דעילאה דהיינו קרום שעל החלב ושעל הכליות ותתאה היינו סמוך לכליות שתחת החלב.

ואע"ג דבעחול אין חילוק בין קרמא עילאה לקרמא תתאה של חלב שע"ג הדד היינו לפי ששם חלב יותר מדאי ודומה יותר מן החלב עלמו ושוב מלא בפירושים רבינו שלמה אחרים כדבריו וכן כחוב צהם עילאה חלב חלב ממש שעל הקרום ועליו קרום דק חופה מלמעלה.

ולשון הר"ן שבר"י, עילאה אסור וחייבין עליו, עילאה חלב שעל הכליות שיש עליו קרום דק והוא חלב גמור, ובב"י הלשון ברש"י הוא בנוסחתינו, וכ"ה הגירסא במהר"י. ובשולחן הגבורים מביא לשון הרי"א, חלב שעל הכליות והקרום הסמוך לו איסורו מן התורה ושאר הקרום הדבוק בכלו מדברי סופרים.

והמרדכי (בפא"ט) כתב, צאותו שלא כנגד הדד אסור משום הרחקה.

ורבינו אפרים בתשובתו שבפי' או"י כתב, ועוד שעל העחול אמרת שעל (הקרב) הדד אסור ועונש כרת ופי' רבינו שלמה מפני שהוא דבוק לחלב ולכרם, אלמא שחלב הדבוק לכרם אסור שאפי' קרום של עחול אסור בגינו, ועוד אפילו אותו שאינו על הדד אסור מפני הרחקה כו'.

— ג —

ה) ועכשיו נביא בזה לשונות מספר קבלת הניקור.

כתב המהר"י, כתב צעל העיעור ונוטל העחול ומקליף מעליו קרום עם חלב שעליו, פי'

נראה שבא לפרש מה שהביאו בגמ' הלשון אנא לאו טבחא אנא ולא בר טבחא אנא ונהירנא דהכי הוי אמרי בי מדרשא וכו', והוא ללמדנו שזה ניכר לטבח בעת הפרשת השכבות, שהוא מה שבחיי הבהמה מתפרקת ומתגלה, וראייתו קובעת לחוש לתרבא דתותי מתני.

ועוד בזה, שאחר שאנו יודעים שבמקום זה מתגלה בחיי הבהמה די בזה, — אף שעכשיו לאחר שחיטתה נדבק הבשר בבשר, — שיהי' בדין חלב הכסלים המגולה עצמו, אלא ששם תרבא דתותי מתני הוא רק לגילוי מילתא ליסוד הלכה זו.

ואמנם הטריפה קאלנע'ר אינו נפשוט מהחלב אלא שמוש'לך לטריפה יחד עם החלב, ורק בשר המתניים הנקרא לונביל'יש, מעבירין הבשר כדי להגיע לחלב לקלפו, וכפי שפירשנו לשון סדר הניקור שבטיטור, בסימן ה'ז.

ומזה דעת לנכון נקל, שדין תרבא דתותי מתני הינו איסור הכסלים עצמו, אלא שזה רק הגדרה איך שהתנועעות המתניים מונעים ריעותא של חיטוי.

וכשם שאין הכסלים רק למעלה ליד הכליות או הקליבוטא ליד העצם הנקרא כסול, אלא כל מה שלעומתם בכל ההמשך.

כן המתניים אין שום פברא שרק למעלה שייך דין פירוקי מיפרקי, אלא שזה רק לדוגמא שכל היכן שנראה שמתפרק בחיי הבהמה הוא באותה ההלכה.

לט' וכמו"כ מפורש ברמב"ם פ"ז מהל' מאב"א הל' ה', שבתחילה כתב יש כמו שתי פתילות צעיקרי המתניים וכו', ובסיום וכל מקום שתמלא צו החלב תחת הצצר והצצר מקיף אותו מכל סביבו ולא יראה עד שיקרע הצצר וכו', ובתשובה מפורש יותר (הועתק בסימן ד') וכתב הבי"ש, וכרא"ש אחר שכתב דברי רש"י ודברי הרי"ף כתב לפני שאין הכל צקויאם צאזיח מקום הצהמכ מתפרקת צחויי נתן הרמב"ם סימן לדבר כ"מ וכו'.

ושם בבי"א אחר שהביא פירוש רש"י והרמב"ם והרי"ף, הביא לשון רבינו ירוחם שאחר שהעתיק פירוש רש"י והרי"ף, הוסיף מהרי"ן שמה שאמרו וזכו חלב שעל הכסלים לאו למימרא שזה הוא עיקר חלב שעל הכסלים אלא לומר שאף זה מחלב שעל הכסלים.

והנה לא חש הרי"ן מלבאר לשון הגמ' וזכו, שפירושו שאף זה, מה שלבאורה הוא היסוד המשמעותי המשופט.

שהיא הנותנת שמכיון שהפשיטות הוא שחלב הכסלים הוא כולל ורחב, וכפי שהביא לפני זה דברי רש"י איך שמתפשט בכל הכסלים, לכן משנתנה פירוש לשון וזכו, לאף זה וכמו"כ ביאר רש"י בחלב הקרב (שם צ"ג א' ד"ה הכוס).

— ט —

מ) בפירש"י (צ"ג א') ד"ה חלב שהצצר וכו' ובלבד כוליא הלך אחר המחמיר לשרש אחריו כיון דלא איתוקם הילכתא וכו'.

והקשר בתוס', דאי כולהו פ"ל דין בשר חוסה דדרשינן מעל הכסלים מ"ש בכליות דלא נידרוש מעל הכליות.

וי"ל ברעת רש"י שמלשון הגמ' ה"ג שעל הכליות, נראה שהמימרא מיוחדת לכסלים אלא שאב"י הוא שמשווה לדרוש גם על הכליות.

אבל אלו ששירשו אחריו סברי, לחלק בין כליות לכסלים, ולא ילפי בכליות מעל הכליות, מכיון שאין חלב הכליות נקרכים ע"ג המזבח עם הכליות יחד, וכעין סברת רא"מ בתוס' שם.

— י —

מא) גמ' שם, הכוסות אסורין ועגוש כרת וזכו חלב שעל הקרב כו' האו תרבא דקליבוטא אסור ועגוש כרת וזכו חלב שעל הכסלים.

פירש"י המסס וזית הכוסות, בסוף הקרב ולא זכו עיקר חלב המסס את הקרב שקורין טייל"א שהוא תותב קרום ונקלף אזל אותו חלב המסס את הקרב דבוק לחלב שעל המסס וזית הכוסות

ובד"ה וזכו חלב שעל הדקין פירש"י שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא צאלו טריפות

יש לעיין בטעם שהכריח לרש"י להוציא הלשון ממשמעותו הפשוטה, ושהכוונה אינו לומר עיקר מציאות חלב שעל הקרב מהו, אלא שאף זה זכו, — וכפי שפירשו הר"ן בכוונתו. ועוד הרי בגמ' אמרו וזכו חלב שעל הקרב, ולא זהו חלב המסס את הקרב ויתכן לפרש שהכוונה בלשון הגמ' זהו חלב כו' לבאר לישנא דקרא ודקאי לענין הקרבה, ומוסב להגדיר שם החלב ותחלת מוצאו ועד היכן גבולו.

ולישנא דקרא ואת החלב אשר על הקרב מוסב על חלב שעל המסס ובית הכוסות, שמשם מתחיל דין חלב הקרב, — וכלשון רש"י בסוף הקרב — וקרא ואת כל החלב וגו' מרבה דקין או כיבה לכל מר בדאית לי.

ומבאר רש"י ד' דברים, שהחלב המסס את הקרב הוא הפריסה המסס מלמעלה לחלבי הקרב, והוא הידוע בשם טייל"א, ובו גדרו איסור החלב שהוא תותב קרום ונקלף והוא העיקר, וחלב המסס ובית הכוסות חיובו משום שדבוק לחלב המסס, וא"כ אחר שזה מוכרח, על כרחך לשון זהו כו' מדבנו מוגבל וטעון פירושו.

ואחר שמתפרש כן וזכו חלב שעל הקרב, כן הוא במה שאמרו בגמ' אח"כ וזכו חלב שעל הכסלים הן דברי הר"ן.

והוא דלא כתב רש"י עצמו ח"ן זכ עיקר כו' בפירוש הגמ' בתרכא דאקליבוסתא, משום שממך על מה שכתב לפני זה בחלב הקרב, וכן במה שכבר פירש את הסתעפות חלב הכסלים בד"ה חלב שהצטר חופה.

[ולקמן בגמ' בקרום הטחול אמרו, אילימא שעל כדד אמאי חייבין עליו, ופירש"י וזה חלב הקרב כו', ובר"ן והאשכול כתבו, שקרום הטחול נחכוך מחלב הקרב, ובפס"ג לאוין קל"ח כתב והלכ שעל דד הטחול כו' שחייבין עליו כרת הוא כעין קרום, ובספר ליבא בעי (מהגאון רבי שאול בראך זצ"ל) כתב דהא דלא מלינו קרא וריבוי לחלב הטחול משום שנחכוך מחלב הקרב ומחוצר בו סברא הוא דדינו כדן חלב הקרב.]

פירוש רש"י בענין חמשה קרמי וכו' נמצא בסימן ד' ס"ק ד'.

מב) ובתרכא דאקליבוסתא פירש"י, עלם קטן ומונח על עלם שקורין הנק"א ומחוצר לחוליות האל"י מלמעלה ועליו יש חלב תחת ראש המותן שקורין לונב"ל, ובדף נ"ד ב' בגמ' הא"י בוקא דלטמא פירש"י ראש הקולית החמוכה בחור עלם האל"י שקורין הנק"א ובר"ה תרצא דאקליבוסתא כו' פ"י היכן דלייפין אטמכתא כו' ולפיכך נקרא מי שרגלו גבוהה מחצרתה כסול כדחנן השחול וככסול, וברש"י שבר"ה תרצא דאקליבוסתא עלם קטן מונח על עלם שקורין הנק"א וכו' דלייפין אטמכתא, צמקום חיבור ופירוד הירכיים כדפי', ובר"ן שעל הר"ה הביא על תרכא דאקליבוסתא רק את פירש"י שבגמ', והלשון ברמב"ם וחלב שבעוקרי הירכות מנפנית חייבין עליו כרת והוא החלב שעל הכסלים.

ולפי האמור לעיל עפ"י דברי הר"ן והב"י י"ל שהכל מודים ששם הכסל נקרא ע"ש הכסול היכי דלייפין אטמכתא, שהוא בוקא דאטמא בעיקרי היריכות, וכל המשך החלב הוא חלב כסלים, אלא שרש"י מוסיף שגבול ההתחלה הוא מהעצם שלמעלה שהוא חלק מעצם הכסול. והוא לישנא דקרא אשר על הכסלים בגובהן ומעליהן, והחלב שלמטה ממנו זה שליד הכליות הוא בעיקרו מתרכא דתותי מתני וכאמור לעיל, אבל תרכא דאקליבוסתא הוא כבר אחר המותן וכלשון רש"י בראש המותן ומיוחד לשם כסלים לחוד.

שעל העמול משני יודי העמול כו' והטעם כתב צ"י שבמקום עביו אסור וחייבין עליו היינו מפני שמחזיר שם לכרם ולחלב.

ובספר שלחן גבוה כתב, וכתב רבינו צ"י וכ"כ כל הפוסקים וכתב רש"י שהטעם שבמקום עביו אסור וחייבין עליו מפני שהוא מחזיר שם לכרם ולחלב עכ"ל ואין פ"י רש"י זה בגמרתו אלא הר"ן כתב כן, וחולו ל"ל הר"ן במקום רש"י.

בהר"ן שלפנינו לא כתוב כן בפירושו, וכנראה שכונתו ללשון הר"ן, וקרום שעל דד העמול אסור וחייבין עליו משום חלב שעל הקרב השוכן עליו.

יש להעיר כמה שבא בדרכי"ת סי' ס"ד אות ס"ג בדברי הפלתי שקרום הטחול חייבין עליו עם החלב הרבוק בו, שיי"ל שכונתו לגבי שיעור בזית.

עוד כותב שם בשו"ג, תחלה קרום, כלומר קרום דק הדבוק בצער הכליות מלמעלה וזה אסור משום שהוא סמוך לחלב הכליות כו' אבל אין חייבין עליו כרת כיון שאינו חלב גמור. בלשון הרמ"א, אבל מה שעל הכוליא לכו"ע אסור, כתב ע"ז השו"ג לאו למימרא חלב ממש שעל הכוליא דהיינו קרום העליון דזה פשיטא וכו'.

ובהלכות ניקור לבעל אהל יצחק ונועל הכוליא ומעביר קרום העליון והוא החלב שעליו ונועל הסכין ומעביר קרום שעל כל אחת ואחת.

ובסדר הניקור רבי יוסף יפה, ונועל חלב מן הכוליא שנקרא קרום העליון ואח"כ נועל התחתון.

ולשון הפרישה (סי' י"ט) העליון חייבין עליו הטעם שגם הוא בכלל חלב שעל הכליות.

ואחר כל המובא לעיל [וכפי שגם נראה מהאוי"ז משינוי נוסחאות ברש"י זו] יל"ע כיצד נלמד הלשון ברש"י שלפנינו, אם הכוונה עילאה חלב ממש, ומה היא עילאה, כל חלק העליון של הקרום, והיינו אף חלק הקרום השייך לחלב המונח בין הכוליא לחלב, ומה שעל החלב מלמעלה אצ"ל, ותחלה הוא הרבוק מסביב לכוליא עצמה ושנוגע רק בקרום שעם החלב, אולם לפי"ז יהי כפל לשון חלב ממש, חלב גמור, אבל יהי מדוייק מה שלא תירצו בנמי הא בקרום שעל החלב הא בקרום שעל הכליות, וגם הברייתות שנו בלשון קרום שע"ג כוליא.

או שהפירושו, שהכוונה שהחלב שעל הכליות שיש עליו קרום דק, המסבב לחלב עצמו קרום זה הוא חלב גמור, ולזה נופים דברי רבינו אפרים בתשובתו (מובא להלן פת"ח כ"ג).

אלא שתיבת ממש נראה כמיותר וצריך נימוק.

ואמנם הר"ן שבר"י"ף שהעתיק לשון רש"י לא כתב תיבת ממש ומהנוסחא המובאה באוי"ז במסקנא, שכתב חלב ממש שעל הקרום במקום שעל הכליות מוכיח לפירושו זה.

ולשון ממש שכתוב ברש"י, י"ל שהוא כדי להדגיש שאין הקרום הזה ע"ג הכוליא עצמה אלא על החלב.

מאירי פג"ה קרום שעל הכוליא והוא מתחלק לשנים, אחד שפסיק בין הכוליא וחלב שעליו וזהו אסור מד"ס, והשני קרום המכסה חלב שעליו ומן התורה הוא אסור שחלב גמור הוא.

וחז"ן שקרום דק שדבוק על החלב עצמו מתהווה דינו כחלב עצמו.

ועוד למד"ן אנו באור זרוע, על השפעתו של ריבוי החלב.

ועוד יש חילוק בין אדוק לאינו אדוק, ומצאנוהו בנימוק רבינו יואל (המובא באוי"ז) וז"ל, והא דאמרת שהקרום שעל הכרם מותר אלא משום שחלב המכסה שוכן עליו היינו טעמא שיונק ודבק אל הצער הכרם ומופרד מהמכסה למעוטי ה"ך תלתא קרמי שדבוקים ממש הילכך י"ב מהם שאסורים אף מדאורייתא.

(ו) ועפ"י"ז יש לומר בהא דלא פירשו בנמי הפרש בין קרומי הכפלים כדרך שפירשו בקרומי הטחול והכליות, א' שהקרום הדק של חלב הכפלים המצומד לחלב ונמשל אלה, הוא בגוונא דהקרום שע"ג חלב הכליות.

ב/ ולדעת רבינו אפרים דקיי"ל כוותי, שלא מנו בה' קרמי את הקרומין שבחיובא, שהם מעצם החלב, יהא המכוון בקרמא דכפלי לקרום העב.

ג/ ויתכן לנמק באופן מרווח, שבגמ' מנו הקרומין הנוספים המונחים על האברים, ולא את קרומי החלבים עצמם, שמוסרים עם החלב.

ד/ וכזה מיושב גם שלא מנו הקרומין האסורין משום חלב הקרב שוכב עליהן והוא קרום היותרת וקרום שעל הצלעות, משום שמנו רק השייכין לאברי חלב, והם עצמיים בהם ומוכרחים בשייכותם.

ואין שייך לייחד עליהם שם, לא קרמא דיותרת הכבד ולא קרמא דקרב, וכמו"כ הוא בקרום הצלעות.

ולדעת רא"מ ור"ת בחלב היותרת דאיסורו בכרת ובמילא יהא הקרום אסור משום חלב היותרת עצמו, נראה שחלב זה ייכלל בחלב הקרב, נצטרך לומר שלא נמנה קרום זה במנין הקרומין משום שישכרו כר"א שמנו רק מה שמדרבנן.

וקרום שעל הכרס הוא בכלל הקרומין שחייבין עליהם, לרבינו אפרים, ולרבינו יואל הוא משום חומרא, ולכן לא נמנה וכמשי"כ בתשובתם.

— ד —

— ברין ועניו קרום הלבן היוצא מהבשר [קרום התחתון] יעויין בס"י המיוחד לזה ס"י י"ב ובס"י ב' וס"י ט' ועוד ובתשובה לשואל —

(ז) בתוס' צ"ז א' ד"ה כוליא, ונראה שלריך להסיר מן הכוליא כדי קלופה לפי שהקרום עלמנו מוצלע מן החלב כדלמרינן לעיל (דף ל"ג.) תלתא קרמי כו.

והר"ן בקרום שעל דד הטחול שחייבין עליו, הוסיף לדברי רש"י משום חלב שעל הקרב השוכן עליו.

ולמדוין אנו מדברי רש"י והר"ן שחיובא אינו אלא כשנתהווה לחלב גמור, וקרום יכול ליהפך לחלב עצמו כששוכב עליו חלב, או כשהוא מונח על חלב.

(ח) שם נ"א, מקמלין פי' רגמיה, כלומר גועל מעליו קלת וקולפו והשאר מותר, וברש"י ד"ה רבי אמר, מערבאח הוא ולאמר מקמלין גועלין ממנו מעט למעלה מה היא דאיתתא מפני שחלב הקרב שוכב עליו ואוכלין השאר.

נמצינו למדוין, ששומן מותר יכול ליאסר מבליעת חלב השוכב עליו.

(ט) ב"י ס"י ס"ד, כתב רבינו ירוחם נהגו מנקרי הכשר לקלוף ולהסיר הקרום שעל הכשר ששוכב עליו חלב הכסלים ויפה הם עושים כי איתו קרום הוא אסור מחמת החלב ששוכב עליו.

המדובר בחלק הקרום שאין עמו חלב, וכנראה שזה באחוריים במקום החלב מגולה.

ומסתמא יש לחלב קרום דק, ויהא מזה רא"י להנאמר לעיל, שיש הפרש בין קרום עב לדק לענין הפסק, וצריך בירור

(י) לבוש (ס"ד פעיף י"ב), הכוליא יש עליה שני קרומין העליון הוא חלב גמור ותייבין עליו והתחתון והחוטין שבה אסורין מדרבנן מפני שהם קרובין לחלב ואין חייבים עליהם.

(יא) שם (פעיף צ"ו) גם צראש הכסלים סמוך לדפנות צמקוס שתולין צו הפנים של הצבחה לריך לקלוף שם קרום שהחלב המכסה את הקרב שוכב ומוגע שם.

כנראה שמוסרי על דברי הרמ"א, שבמקום שאין עם הקרום חלב הכסלים, יש טעם נוסף לאיסורו.

— ה —

(יב) זכעת נעתיק לשונות מענין יניקה מחלב. ב"י ס"ד, כתב המרדכי בפג"ה בשם רא"מ, חוטין שצטוקן כו' לכך לריך להסיר חוטי הזנב ונראה שהוא אסור משום דגלים ויונקים מחלב הכליות. ונראה שמתעם זה כתוב בסדר הניקור שכתב רבינו בשם העיטור ונטל הסכין וחותר בצלף ומוציא חוט שמתחלק לשנים כו', וגם הרוקח כתב, יטול חוטין שחתה השדרה והחלב שצונז והחוט שבו.

(יג) לבוש (ס"י ס"ד פ"ה י) קרום שעל דד העחול והוא הלד העז והגם שהוא מחובר שם לכרם ולחלב ויונק ממנו וחכמים אסרו גם כן שאר כל הקרום שעל כל העחול אפי' שלא כנגד הדד ואסרו ג"כ החוטין שבו מפני שראשיהם סמוכין לחלב ויש להם מקצת יניקה ממנו לכן לריך לנקר אותם ולשרש אחריהם.

עז"ש, חוטין שחלב אסורין דינקי מחלב כו' לכן לריך ליזהר לחטט אחריהם משום דינקי מחלב (יג).

שלא ריבחה התורה לאסור אלא אותו חלב שעל הקשת שהוא אסור מן התורה מפני שהוא דומה לחלב גמור ומוגה סמוך לו ויונק ממנו ומד"ס נהגו לאסור ג"כ אותו שעל היתר. עוד כתב בסדר הניקור וממשיך החוט מעיקר האלי' עד קצותה מאותן פנים המקישין על ירכי הבהמה מפני שאותן החוטים יונקים מחלב הכליות.

(יד) בפרישה (ס"ה ס"ק נ"ג) וממשיך החוט מעיקר האלי' עד קצותה העטם משום שיונק מחלב הכליות.

(טו) [בתשובת רבינו יואל, והא דאמרת שהקרום שעל הכרם מותר אלא משום שהחלב המכסה שוכן עליו היינו טעמא שיונק ודבק אל הצמר הכרם ומופרד מהמכסה למעוטי הכך תלחא קרמי משום תרצא שדבוקים ממש לחלב].

— ו —

(טז) חומץ, כתב רש"י חולין צ"ב ב' שאסורין מדרבנן, ולשון הרמב"ם (מאכ"א ס"ז) וכל חוט או קרום שהוא אסור משום כל חלב כו' יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות איסורן מדברי סופרים ואם תאמר שהן אסורין מן התורה בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהן אלא מכת מרדות ויהי' כחלי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו.

בספר האורה המיוחס לרש"י דין נקירת הבשר:

וקרמי וחוטי דכפלי וכו' כולוהו אסורין משום כל חלב וכל דם לא תאכלו תרצא דליבא שרי כו' ויטול הקרום שעל הכסלים וחוטין שבתוך הכסלים שהן חמשה וכו' וצין כולם הם שנים עשר חוטין ויבדוק אחריהן וישרש אותם עד שיטול את כולם ולא יניח מהם אפי' כחוט השערה וכו'.

וז"ל המהר"ץ יש גידין האסורין משום דם וחייבין עליהן דכתיב ונתחתי פני צנפש האוכלת את הדם, ויש גידין האסורין משום חלב וחייבין עליה' דכתיב כל אוכל חלב ונכרתה, ויש קרומים שאסורים משום דם ויש קרומים שאסורים משום חלב, לכן יזהר כל אדם שיהא זריז וזהיר בהם וידקדק אחר כל הגידין צין של חלב וצין של דם כי עונשם וגם חרפתם מרובה.

ולשון רש"י שם בספר האורה וזה תיקון נקיות הצמר מן החלב ומן הדם וגידין שכתב בהן כרת וכו' ויטול הקרום שעל הכסלים וחוטין שבתוך הכסלים וכו' ויבדוק אחריהם וישרש אותן עד שיטול את כלם ולא יניח מהן אפי' כחוט השערה ואם הניח חייב וכו' וכל האוכל וכו'

כל חלב וכל דם לא תאכלו ולא פירש איזה חלב אסור לאכול וכו' אלא פי' הקצ"ה [ובפסידור רש"י הגירסא אלא חכמים פירשו] איזה חלב אסור ואיזה חלב מותר בתורה שצ"פ שחכמים הוגין זה יומם וליילה.

במאירי חולין פ"ז, חוטין דקין יש בקלת מקומות שחלצים והן אסורין אלא שאין חייבין עליו ברת ונחלקו בהם המפרשים אם הם אסור תורה או אם הם אסור סופרים.
ובפ' חכמת אדם (בבי"א שער או"ה י"ט) ומיהו ל"ע דמשמע שם צרמז"ס דמסקא לוי שחוטין שהם אסורים מדאורייתא רק דאין חייבין עליו (ומובא בדרכ"ת ס"ד ס"ק ס"ו).

יז) לשון התוס' צ"ג ב' ד"ה צעי לחטוה לא הוי אלא מדרבנן וכו', ולשון הרא"ש, ולריך לחטט אחריהם וגרסא דמדאורייתא משרא שרי וכו' ואפי' יהא מדרבנן נכון לחטט אחריהם וכו' דכל דתקון כעין דאורייתא תקון.
ובתשובת הרמב"ם, בהקדמה ממשה חוטין האסורים אף כי הם טמונים בצער מפני שהתחלתן מחוברת בחלב בצען וזה היקף נכון.

יח) גמ' (חולין צ"ג א') צעי לחטוה צהריהו, פירש"י עד שימלא במספר הזה, וכתב הר"ן ואחרים כתבו דלאו למימרא דחזיל ומחטט להו עד מקום שהן כלים דהא צלעי בצער ומותרין אלא לפי שהן חוטין דקין הרבה קאמר דצעי לחטוה צהריהו עד שימלא מניינם שלם.
כוונתו פשוטה שלדעתם צריך לנקר רק החלק הנגלה בין השכבות ולא הבלוע בבשר ממש ומפרש לשון לחטוה באופן שונה מהרגיל, דהיינו שגם החלב הנגלה, מפני דקותם של החושים, צריך לחפש ולפשפש כדי למצוא כולם לכן מסרו מניינם בסימנם.

ש"ע (יור"ד ס"ד י"ג) חוטין וכו' צעי לחטוה צהריהו, הגה, ויש מקילין צאלו החוטין במקום שהם צלעים בצער וכו' וטוב להחמיר.
וז"ל המאירי פג"ה, ואם הניחם עד שיתקרר הצער מסתכנין בצער ואין נשלפין יפה כו' ומתוך כך נהגו הנשואים והזקנים צנאצונה להטיל קנם על העצמים שהי' ישראלים אם לא הוליאום תיכף להפסעת הצהמה.

— ז —

יט) הראינו לדעת מהאמור, שמבואר הוא בגמ' שקרום המונח על חלב או שהחלב שוכן עליו נאסר מדאורייתא, וגם נכלל בדין החלב שחייבין עליו, ולכן כל מקום שנראה לפנינו שהוא כן, דינא הכי ולא הוי זקוק לפרט בזה יותר בגמ'.
ואכן אנו רואים קבלה מוחלטת בפי הראשונים על כמה קרומים שהן בכלל האסורים, שזה מסור בידם דור אחר דור עם קבלת השימוש בניקור.

כ) והם, קרום היותרת שבא ידיעתו אלינו מתוך חיבור לראשונה מפי התרומה, וכפי שהביא הבי"א את לשונו, שצריך לקלף היותרת מצחוץ הכל לפי שחלב המכסה את הקרב שוכן ונוגע שם ואם חתך היותרת מן הצהמה ואין ידוע אי זה הוי ללד פנים או ללד חוץ צריך להסיר הקרום משני לדידו כו' ולשון שכתב המרדכי צבמו וכו' והכל משום שהחלב הגדול המכסה וכו' ובהג"ה רפג"ה כתב צ"ס א"ז כו' ושל לך הריאה מותר ונהגו ליעול דלא ליחוי למיעטי.

ובפס"פ פ"ו ס"ה כתב הבי"א, השמיט קלת דברים שיש להם שורש דהיינו כו' וגם כו' שצנהר הכבד כו' וקרום צבו אסור לד"ה.

כא) ובפ' אור זרוע כתב, ויעול כו' והקרום שעל חצר הכבד של לך הכבד מפני שחלב המכסה שוכן עליו, אע"פ שאינו מוזכר צלמוד בכלל החמשה קרמיו. והכוונה פשוטה, שאף שאינו נמנה מחמת איזה טעם אבל כך היא הקבלה והמעשה.

(כב) זמן קרום שתחת הפרישה שמוכא בתשו' רבינו אפרים ורבינו יואל שמקובל לאוסרו, כפי שהוא מפורש לפנינו בהענתקת תשובותיהם במלואן כפי א"י.
 ז"ל הבי' (פ"ד) והמרדכי (כ"ט) הבי' ק"ת מטענות האוסר והמתיר ונראה מדבריו שלדבריו הכל לריך להסיר הקרום שתחת המכסה ולא נחלקו אלא בחלב שתחת אותו קרום.
 (כג) ובתנ"י: (בהגדה הבי' מ"ט) כתב ע"י וכ"כ הרש"ס צ"ח והלבוש ול"ח וכתב צ"ח כ"י.

ובלבוש (פ"ד פ"ד ט"ו) וכן כל החלב הדבוק בכרס אחת הפריסה נוהגין בו איסור וכ"ש הקרום הפרוס עליו שדבוק בכרס ק"ת ואינו פרום כ"כ כשמלא מ"מ אסור.
 וז"ל תשובת תשובת רבינו אפרים ורבינו יואל
 כתב רבינו אפרים: ועוד, קרומין למה מסורין שתחת המכסה
 השיב רבינו יואל: ומה שאמרת למה מסורין קרום שתחת המכסה זהו מפני שחלב המכסה את הקרב שוכב עליו כאשר פ"ה רבינו שלמה ז"ל גבי דאייטרא שמוחר לפני ישראל והא דקומלין מפני שחלב קרב שוכב עליו כ"י.
 ועוד נדקא מני ג' קרמי ולא מני להא קרמא הדבוק על הכרס ש"מ שהוא מותר אלא שהחמרו על עצמנו מפני שהמכסה שוכב עליו
 השיב רבינו אפרים: ועוד כתבת קרום שתחת המכסה חומרא בעלמא אחס נוהגים בו מפני שהחלב שוכב עליו והבאת ראי' מדלא מנו ל"י בהדי קרומין דחלב.

תשובה דא תברתך, תמה על עצמך מה נשתנו אלו הקרומין שתחת הכליות והכסלים וכ"י ומשני טחול אטחול ל"ק כאן כשנגד הדד ופ"ה משום שהחלב שוכב עליו חייב כרת כליות אכליות ל"ק הא בעלמא הא בתתאחא עליון שתחת החלב חייב עליו כרת משום שהחלב שוכב עליו ותחתון אסור מדרבנן, הלכך על כרחך הו' תלתא דקא מני אותן שאסורין מדרבנן אבל אותן שחייב עליהן כרת אינו מונה ומשום הכי אינו מונה קרום שתחת הפרישה שחייב עליו כרת כדפ"ה.
 ואתה אומר שחלב הקרב שוכב עליו אין בו אפי' איסור דרבנן
 השיב רבינו יואל: והא דאמרת שהקרום שעל הכרס מותר אלא משום שהחלב המכסה שוכב עליו היינו עומא שיונק ודבק אל הבשר הכרס ומופרד מהמכסה למעוטי הניך תלתא קרמי משום תרצה שדבוקים ממש לחלב הלכך יש שאסורין אף מדאורייתא ותלתא קרמי דמני אפי' אותן שכן דאורייתא מני דה' קרמי מני מקומות יש שיש בהם קרומים יש מהם דאורייתא ויש מהם דרבנן דהא הני דמדאורייתא מנו כאן.

— ח —

(כה) עוד מצינו באיסור קרום שלישי, — והוא הקרום שעל הצלעות — מטעם הנזכר, והוא כפי אורחות חיים (ח"ב ה' איסורי מאכלות פ"ה פ"ה) ז"ל:
 מ"מ הקרום שעל הדפנות לריך להסיר כולו והטעם מפני שחלב המכסה הקרב שוכב שם וכ"ה בפסקי מהר"י מקורב"ל כתיי.

(כו) בהל' ניקור להמריץ — הכחל קולף ממנה קרום הלצן העצ כ"י נ"ל מה שנוהגין לקלוף ממנה קרום העצ והלצן אינו אסור אותו קרום אלא משום שנוגעת בכחלה והוא אסור משום צער בחלב, ואין לאסור אותו הקרום אלא כשיעור הכחל כ"י ולפי זה ה' הקרום הזה העצ כשירכה צפור כ"י אבל לנו נוהגין בו איסור גזירה משום פרה.
 ובפ"ה טהרת אהרן — ההויך פעליק מסורין ממנו עור עבה ולצנה גזירה משום פרה לאסור משום צער בחלב

הכחל המנהג הפשוט קולף ממנו קרום עז ולבן כג"ל.
 (ז) בהלי ניקור מבעל אהל יצחק — חוטין שבעוקן וכו' ואסורים משום חלב שיונקים מחלב הכסלים.

(ח) [בקונטרס נקרת איסור [מגטובה] (אימוץ יד ב'): אלו הם שבעה קרומים האסורים משום חלב כו' א. קרום של חצר הכבד מלמעלה [לגד האחוריים נקרא חללו למעלה, המע'] כי יונק מהחלב שעל הכרם המונח עליו, ב. קרום של טחול לריך לקלפו כולו שיונק מחלב הכרם כו', ג. קרום של מעלה לגד השוע או החלק מן הכבד כי יונק מחלב הכרם הסומך עליו, והרב צעל לחם הפנים (י"ד ס"ו ס"ד ס"ק י"ט) כתב שריך להסיר גם קרום מלמעלה סמוך לחצר הכבד משום חומרא בעלמא וכן בהג"ה סעיף י"ב כו' קרום של הדרא דכחא משני דדדיו לריך להסיר כלו כי יונק מהחלב, והאמה מזה והאמה מזה של שומן הדקים אסורים משום יניקתם מהחלב כו' קרום עוקן כו' לומצי בלעז כולו מראשו ועד רגליו לריך להסירו אחר הסרת החלב וכו' ומצער הכסלים מזה ומזה הנקראים עוקלים לומצי בלעז יפריד ויסיר הקרום כלו מראשיתו ועד סופו כאשר כתבתי בסדר הקרומים כי אסור משום חלב יען רובן עליו ויונק ממנו].

(ט) לשון המהרי"ץ (ב"י ע"א): וקשה לי מאיזה טעם אנו אוכלין בכבד בלא ניקור קרום מעלי' מאי שנא הכבד מן היותה דמלרכינן להסיר הקרום נימא כמו שזריכין לנקר חצר הכבד משום שהחלב המכסה את הקרב שוכב ונוגע עליו כו' ה"ל ליזריכין לנקר הכבד ואדרבה בכבד גופא דבוק בחלב וכו' ואין לומר שאני כבדא דשיע אינו מזליע כדאמר בגמ' ובש"ד כי הכבד לעולם פולט מחמת רוב דם ואינו זולע לפי שטרוד לפלוע י"ל החם מיירי לאחר מיתה דטרוד לפלוע שמא תאמר בחי' דחינה פולט דילמא זולע נמי וכי תימא אין חילוק בין חי למתה דאמרינן כשם שבמיתה אינה זולע ה"ל אמרינן בחי' אינה זולע כדאמרינן בפג"ה אמר רב הונא גדי שללאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אזנו [ופירש"י] שאין שם חלב באזנו דחלב מפטע הכי נמי נימא בחי' דחלב הם הוא ומפטע.

ועוד והלא אין לכבד קרום עז שיאמרו שיהא מפסיק ואפי' אם ה' קרום עז מאי בך והלא מ"מ ה' לנו כמו קרום שעל הכסלים או קרומים של הכליות דאמרינן שאסורים הם. ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסרליס ז"ל ואמר לי שמנהג אבותינו בידנו והם ה' יודעים הטעם.

וג"ל לפרש וכו' וחלב הנוגעת בכבד היינו מחלב היתר ואע"ג דאסור לאכול מ"מ לענין נוגעת אינו אסור וכו' [וכמה יסודות איבא למשמע מדבריו ז"ל אלו].

סימן ז'

חלקי טריפה [וטריפה קאלנע"ר וקליפת הבשר]

— א —

(א) קבלה מוחלטה בפני מקבלי הניקור, שמלבד החלב עצמו, יש עצמות חלקי בשר ועוד שאין להם תיקון בניקור החלב מעליהם, אלא שריגם להשליכם לטריפה כמו החלב. ולא שיש דין איסור בעצם הבשר מתניים וכיו"ב וכלשון הספרא (ויקרא ג') ואת החלב אשר עליהן ולא הבשר שעליהן [אמנם היא הנותנת, דאמאי איצטריך למידרש שבשר אינו בדין חלב, אלא ש"מ ששייך בזה איסור מצד אחר].

אלא משום שמונחים וכבושים בחלב, וביחוד במקום שמתנענע תדיר ע"י המתניים ונטרף ע"י החלב, ויש משום שאי אפשר לנקר את שרשי החלב וגידיו. וזאת קבלו במסורת דור אחר דור, עד שבא בדבריהם באיזה מהם ביחוד שהוא קבלה בידם עד הל"מ, וכפי שכל הניקור ואחוריים בפרט נמסר בידם שימוש המעשי במראית העין פה אל פה.

(ב) ובכלל מסורה זו, שהחתיכה העליונה מג' חתיכות בשר הידועות (שנתבאר לעיל סי' ח') ג"כ דינה להשליכה לטריפה עם החלב שעמה, ונקראת בשם טריפה קאלנע"ר.

(ג) וכמו"כ קבלו להשליך עוד העומד בין הירכיים, ומכונה כפי כל ישראל בשם טרף ובאשכנז נקרא טריפה לילך [כפי שמכונה כן הפריסה].

(ד) ועוד מסור בידם, שבמקומות שדבוק שם החלב צריך לגרר ולקלוף הבשר והעצם, ולהעביר כל מראה לבן וכן מראה כסף שם.

— ב —

(ה) והנה נתבאר כפי הקודם, איך שהקרומין [וגם שומן] נאסרין משום החלב שנבלע בהו.

ויש שנתהווין ע"י בחלב עצמו וכדינו, וא"כ מובן שכן הדין כשנבלע בבשר אם במקצת או ככולו, וכש"כ כשניכר בעינו ונראה בעליל.

(ו) רמב"ם הל' מאכ"א פרק ט"ז הי"א ובי' דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו צותן טעם כו' כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין וכו' ואם נמלא צהם טעם חלב וכו' צכן ממשו הכי אלו אסורין מן התורה נמלא צכן טעמו ולא הכי צכן ממשו הכי אלו אסורין מדברי סופרים.

ובחכמת אדם (הל' תערובות כלל נ"א סעיפים א' ה' ו"ב), דע דציעול כל האיסורין לא שייך אלא צמה שאינו ניכר אבל אם יכול להכיר האיסור אין לו ציעול עולמית צין צלח צין ציבש כו'.

איסור שנפל להיתר מין בשאינו מינו כגון חלב לבשר סתם (דבשר שמן וחלב כו' מין צמינו ש"ך ס"ק א') כו' צריך ס' נגד האיסור מה"ת דקו"ל טעם כעיקר אסור מה"ת ר"ל איסור שנתן טעם צהיתר א"ע"פ שהסיר האיסור שלם ולא נשאר צו רק טעם אפ"ה אסור מה"ת כו' וכן כל ספק לחומרא כדן ספיקא דאורייתא לחומרא כו'.

וכא דאמרינן דצאיסור תורה עכ"פ צעל צמי ציבש כו"ו דוקא צענין שכתצנו צמי ע' שא"א צשום ענין שיטעום טעם איסור אבל אם נתערב מין בשאינו מינו שאינו מכירו אך כשיאכל אותו ירגיש צטעם שכוא של איסור וכו' י"א דלא צעול כלל.

— ג —

(ז) זיסוד ומקור לחלקי טריפה, מובא בקבלת הגאונים, והוא כפי הלכות גדולות שכו' בזה"ל:

שית חומרי הוין ואסורין למיכל.

— ד —

(ח) תו מצינו מפורשת קבלת סדר הניקור שמוזמן הגאונים והוא בסדר הניקור שבעיטור:

ואח"כ מעביר צשר המתנים כו' וגוררו יפכ מצ' לדדין ולותו עלם הנתון צינתיים מתחכו ומסיר כל ההצבחות עד שיסתור עם הצשר כדו שלא יסתויר צו משרשי החוטין וצשר המתנים

כלום כו' ומחתך אותה תלחולת עם אמה מצני מעים ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה כו' אותו מקום וכו' קורין אותו כנתח כו' והוא אסור לבשל ומוחר ללוי כו' עד שמתקנר יפה יפה מקום שחלחולת קבועה בו מחלב וחוטין וכל דבר כו'.

ואח"כ נוטל הסכין וגורר מאותו הפנים גופן אותן חומרים שקורין בערבי עקר מן העלמות וגורר יפה עד שישתחרר מקום גבהות החמרים עם שפלות שזיניהם ולא ישתייר לכל פני האלי לא צער ולא שמנונית אלא גוררין יפה כו' וחותר הזכרות והנקבות ומשליכו והצער שצ'לדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטים וחלב שבו.

פ) וכתב עי"ז הבי"י:

ומ"ש ואותו עלם וכו' כלום, זה פשוט שהוא מטעם ששורש חלב שתחת המתנים קשור בעלם ההוא וכעין מ"ש צסי' זה צסם הגה"ח בעלמות ששורש ג"ה קשור בה.

י) ומ"ש שלא ישתייר בו מצער המתנים, לאו משום דצער המתנים אסור אלא משום דא"ח לנקר משם שרשי חוטי החלב מצער המתנים הנשאר שם לפי שהכל מעורב זה עם זה שהרי המתנים עלמם לריך לגרור יפה כדי שלא ישאר שום שארית חלב דבוק בהם.

יא) ומ"ש כו' כנתח והוא אסור לבשל כו' יתבאר צסי' ע"ה שזהו דעת הגאונים וטעמם מפני שמלאה חוטים קטנים דם וא"ח לנקרם יפה וכו'.

יב) ומ"ש ונוטל הסכין ועוקר כל כו' וכל דבר, אפשר שהטעם לפי ששרשי חלב שעל הכסלים נקשרים שם וכו'.

יג) ומ"ש ונוטל הסכין וחותר באלי' כו' כבר כתבתי וכו' דחוטין שצטוקן אסורים כו' מפני שיונקים מחלב הכליות ומטעם זה כתב שנוטל הסכין וגורר מאותם הפנים גופן חומרים והם מקומות גבוהים קלת עד שישתוו אותן מקומות עם מקומות השפלים ולא ישתייר לכל פני האלי לא צער ולא שמנונית.

יד) ומ"ש וחותר הזכרות כו', אפשר דלאו משום חיבור קאמר אלא מפני שאינו ראוי לאכילה אלא מלל כתר הכי והצער שצ'לדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין וחלב שבו משמע משום חשש שהם יונקים מחלב הסמוך או שקשורים שם שרשי חלב קא אסור להו. הרי נתבאר בדברי הבי"י כל שורש בזה בפרטות.

טו) עוד כתב הבי"י לעיל מזה:

כתב בהגהת אשר"י המנקר את הצער כו' ויחחק ראשי עלמות שצריך שצבן שרשי הגיד וישליכם כו'.

כתב שצבלי הנקט קוליה של ג"ה שלא נחתך ראש העלם ובישלו בקדרה מותר כו' וכתב עוד פעם אחת מלא רבי צקערה עלם קטן שצראש עלם הנקרא קף הירך ואסור אותו מפני שהגידין לומחין בו אצל שאר צער שנתצשל עמו החיר לפי שאין צגידין צנו"ט.

— ה —

טז) סדר הניקור (שבטור): והצער שצ'לדין מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטים וחלב שבו ומן אותו חנותא שקורין ונדולא,

וכתב עי"ז הבי"י, לא ידעתי מהו

וכתב הפררשה (פי' פי"ה פי"ק נ"ז) וכתב צ"י ולא ידעתי מהו וצבלי' ניקור פי' שיש שם מראה כסף לריך לנקרו ולחתכו ג"כ אף שאינו חלב ממש.

וז"ל המהר"י"ן בה' ניקור (דף ל"ד א') כתב צ"י כו' שהם יונקים מחלב הסמוך להם או

שקשורים הם משרשי חלב וכי' עכ"ל, ומעטם זה אנו גוכגין לחתך מן היד אותו מראה כסף המונח במקום אלל הזכרות והנקבות, וי"ל זהו שאמר הי"ד ומן אותו מנתח שקורין ונדול"א, וצ"י כתב איני וכי'.

ובסדר הניקור הקצר ממוהר"י פוראזינה כתב, הקושלין כו' מקלפין עד מראה הכסף ומראה הכסף עלמו ומגררין היטב עד שיכ"י נקי מכל חלב שעליו, הלידוי"ן כו' מקלפין ג"כ עד מראה הכסף ומגררין את מראה הכסף היטב, הברעעל"ן כו' מקלפין למעלה בראשו כמו שתי אצבעות וזכו במקום שמראהו לכן ששם נוגעת החלב.

— 1 —

(יז) בסדר הניקור: ואח"כ נוטל העלם האמלעי וכי' ואף אותו עלם וכי'. וכתב ע"ז הפרישה (ס"ה ס"ק ס') שזה העלם היריך בתחתיתו סמוך לחיבורו לשוק לריך לקוללו ולחתכו כו' מפני ששם נחצר ונחעלם הגיד הנשכ בעלם כו' וגם עלם השוק הסמוך לריך לקוללו מהאי טעמה ומשליך אלו שתי קלוות העלמות דהיינו תחתיתו של ירך ועלונו של שוק וז"ש אף אותו עלם שהוא סמוך כו' ועד זה תמלא בכלכות ניקור. והלשון בלבוש: כי שם שרשי חוטי חלב מעורבין ומסובכין זה בזה ואי אפשר לנקות ולכן יחתוך כל צמר המתניים שם שלא ישאר שום חלב דבוק שם.

— 2 —

(יח) ובסדר הניקור הקצר המיוחד לרש"י: יורד אל הכסלים וקולף את קרומן וצם מוליח כ' חוטיני כו' צמר המתניים מקלפו ומסיר כל והחלב אשר תחתיו והצמר אשר על ראש החוטין וקולף כל העלמות אשר תחתיו חותך כל החלב אשר מסוף המתניים עד האלי' עם הגידין הנחפשיני צו ומחטע אחריכין יפה כו' וקולף את הכוליא וחולק אותה ומוליח לזבן שבה כו' העחול קולף את קרומו עכ"ל.

(כ) בנראה שימוש לשון מקלף — בסדר הזה — לפעמים הוא למה שצריך להסיר ולהשליך, ולפעמים להפריד או לנקר. וי"ל גם שנכלל בזה מה שמקובל בניקור שצריך לקלוף מבשר המתנים עצמן [ויש שצריך רק לגרוד].

ובבשר המתנים לא כתב מפר"ש, כלשארנו בפי' הגמ', או מטעם בלשון שבטיטור, ולפי המסור ביריני, יש לפרש הכוונה, שבשר המתנים שמתחיל למעלה מעל העצמות שהן הצלעות הקטנות וממשיך בחתיכה האמצעית מג' חתיכות שהוא הנקרא בשם כשר"ע קאלנע"ר, מקלף כל מה שעליו, דהיינו החלב והבשר דק שהוא הנקרא טריפה קאלנע"ר עם הקרומין שעליו. וגם על ראש הלונבי"ל יש חלב במר"ש השלחן גבוה. והוא משי"ב בהעיטור, וגורר אותו חלב מתחת צמר המתנים ומקלפו יפה יפה משני ידי הבהמה מסיר כל החלב אשר תחתיו, הוא משי"ב בעיטור, וגוררו יפה יפה מנ' לדדין [ומבואר יותר בפי' ב' ג'].

ובספר האורה (בדין נקירת הבשר), לריך שיקח כל החלב שעל הכליות ושלמטה מן הכליות וחלב ש"ג העלמות שתחת הכליות ועלם גופא שתחת הכליות ישליכה. (כא) והצמר אשר על ראש החוטין, בנראה היינו שמסיר אותו, — ויתבאר בזה ע"ש רש"י הפרת בשר לטריפה.

ויש לפרש הכוונה על הלעדוויין הטריפה. וי"ל המהר"י (לב) לנווי"ל שקורין בלשון אשכנז לעדווי"ן תקלוף ע"פ כולה כו' ובתוכו

מונחין כ' גידין ג' העליונים אסורים משום חלצ כו' והחתיכות צער אשר צראש הלוגווי"ל יקלוק ג"כ על פני כולה.

בכפר טהרת אהרן (דף ב' א'): לונציל או לעדוויץ צל"א עוקרין מהוויטשינקא ומהעריפה ציד ולא צסקין כדי שהשגשה גידין שיש צחוכו נשארים צחוך העריפה לעדוויץ ואם הי' חותכין צסקין לעדוויץ הכשרה הי' נחתכין הגידין עמה [ובזבח שמואל, יש להם יותר חיזוק צלונצ"ל העריפה מלונצ"ל הכשרה].

בב) ובפרישה (פי' ס"ד אות י' י"א): על עלם הנגח הוא הנקרא הנקא כו' תחת ראש המותן שקורין לנזו"ל והוא שקורין עריפה לידווי"ץ.

זו"ל המהרי"ץ (ל"ג ע"א) עד העלם שקורין הנקא שם מונח הלוגווי"ל העריפה ומתחיל תחת העלם סוף חוט השדרה ונכנס עד תוך האלי' והלוגווי"ל אסור משום שמונה צחוך תרצה דקליצוסתא.

בסוף ספר לחם הפנים: הלעזווי"ה, חותכין ועוקרין עם העריפה לעדווי"ה ואח"כ יפריד הכשרה מן העריפה צאלצב ולא צסקין.

בג) אולם יש לעיין אם הכוונה בהנזכר גם על הבשר אדום דק (עריפה קאלנע"ר) שהעריפה לעדוויץ יש לה כמה חלקים והקאלנע"ר הרי הוא המשכו של הלונבר"ל שהוא הלעדווי"ץ, (ולשון רש"י חולין צ"ג א' וראשי הפילולין נדבקים תחת החזה צראשי הללעות, ולשון שבסדר הניקור (ברש"י) והבשר אשר על ראש החוטיין).

כד) זו"ל ס' טהרת אהרן, ע"ד יסוד קבלת חלקי עריפה (בדף ב' א'): וויטשינקא עלמו עם הללעות קטנים והעריפה לעדוויץ כנ"ל אסורין ואין מועיל בהם ניקור כלל כך יש לנו צקצלה איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני

כה) עו"ש, וויטשינקא, הוא שם כולל מהחתיכות צער עריפה ואין לנקר כלל כו' רק צחוכו יש חתיכה צער שקורין צפוסקים לונציל וצל"א לעדוויץ הם שנים א' כשר וא' עריפה.

כו) כתב המהרי"ץ (ל"ב א'): ולריך להסיר החוט השדרה כי הוא אסור משום שזינק מן חלצ הכליות ומן גיד הנשה לפי שזמן החוט השדרה מתחיל הגיד הנשה כאשר אצאר צע"ה.

כז) לשון המהרי"ץ: ולמעלה צדעק נגד הקלין יש שם עור לזן וקורין אותו עריפה ליליך ודבוק צחתיכות התחתון שקורין דע"ק צלד אחד וצלד השני דביינו הקרום הלזן דבוקה צקלי"ן ולריך להסיר אותו הקרום אע"פ שמראהו מראה כסף אפילו הכי עריפה לפי שהוא עומדת צין הירכיים והקרומים מישכים לכאן ולכאן לכן נוהגין להסיר אותו.

כח) ובס' טהרת אהרן (י"ט ב') וצין השילע נצין הקלין לריך להסיר עור לזן הנקרא צל"א עריפה ליליך.

כט) ובפרישה (סד) וכשכלה כו' חוץ מקרום הדק המתפשט בכל הכסלים זה הקרום המתפשט בכל הכסלים הוא מונח ג"כ פרום ומחוצר על הכסלים עלמן דלאחר שמוציאין מהצדמה כל הצני מעים מושכין קרום דק מהכסלים עלמן שבשני חלקי הפנים פרום צחי' כמעט על כל הצני מעיים והוא סמוך לבשר הדפנות והקרום קורין אותו עריפה ליליך (אות י"ב) ורצ אלפס פי' שהוא תחת הצער צראש הכסלים כו' פי' למעלה סמוך לללעות קטנות יש ג' חתיכות צער מונחות זה ע"ג זה והעליון נקרא דע"ק ולמעט ממנו שזמן ולמעט ממנו קרום עצ הנקרא עריפה ליליך ועל אותו עריפה לילי"ק מונח החלצ ועליו כתב הרי"ף העליון אסור (י"ג)

ל) ובסדר הניקור למהרי"ץ טוראזינה (ד' ע"א): השגשה חתיכות צער כו' והתחתון מסירין העור כו' ולמעלה הימנה מסירין עור אחד לצנה נקרא צל"א עריפה ליליך וצלנ"ז לינלזו ערף וצל"ם סאמנה ערף.

ובדף ה' ע"א: ועתה הדבר מעלמות, בוקא דאעמא אסור מפני החלב שאדוק בו העלם הנוגעת בצוקא דאעמא הנקרא ירך כו' וגם סופו מחתכין אותן שני ראשים שהם אסורים דהיינו ראש העלם הנוגעת בצוקא דאעמא משום גידין היונקים מחלב הכליות ומחלב הערוגה הנקרא בל"א גר"ע כו' שהם אדוקים באותו ראש וא"ל לנקרם וראש השני מפני גידים שמתפשטים מגיד הנשה שגם אלו אדוקים בזה על ראש התחתון וא"ל לנקרם. מחתכין ראש העלם שקורין בל"א קנאכין כו' שהוא אסור מפני לומת הגידין.

ובתשובתנו (שנדפס במו"ס תשובות הרא"ש) כתב, וכדומה לזה נוכחים מנקרי הצער לחתוך את ראש עלם הקוליא וכן ראש עלם השוק לאו משום איסור כי לא מלינו צתורה ודבריו חז"ל עלם שיש בו איסור רק שיש בהם ערחה גדולה לנקרם ולגררם היעבד העלמות ויש בו איבוד זמן ולכן הם מחתכים ראש העלמות ההם ומשליכם לכלבים.

מש"ב כי לא מלינו כו' היינו שיש בו איסור עצמי בחלב, ובעצמות שפירט הוא שקשה לנקרם. אבל צריך ישוב, שאם ראשי הקוליא הם אותם שהזכיר בספרו, ושם כתב שא"א לנקרם.

— ח —

לא) עוד קבלה חתוכה בידינו ממקבלי הניקור, שהחתיכה עליהנה מהג' חתיכות הידועות, שחלב שעל המתנים המונח על הקאלנער של הלונבר"ל מתכסה בו, משליכין לטריפה משום תרבא דתותי מתני, שהחלב נבלע בו מעבר לעבר, שנכבש בחלב שבראשו ושמתחתיו שהוא שוכן עליו, וגם מלמעלה מכוסה בקרומי החלב.

וכפי שהעירו מנקרים מובהקים, שכשירשם לעומת השמש יראו בו — בבשר הארום דק הזה — לבנונית ורשומי חלב.

וחתיכה זו — המכסה את הכשריע קאלנע"ר (החתיכה האמצעית) — נקראת טריפה קאלנע"ר, ומשום שהוא דק המונח בחלב מרובה, והוא מתנועע תדיר ע"י המתניים הוא מתעכל מהחלב, עד שנעשה דינו בחלב המתניים עצמו.

— ובדבר איסור החלב שתחתיו יעויין בסימן ג' פ"ה ד' ובמצויין במפתח אות ח' —

לב) וזה לשון המהר"ן (לי"א ב'), ואותן חתיכות צער האדום שאילו הקרומים דצוקים צב יסיר גם כן שהוא אסור משום חלב מתנים שהחלב מתכסה בו וזהו חלב שאמר שמואל הא"י תרצה דתותי מתני כמו שפירשתי וזה חתיכה צער שאמרתי הוא העליון מג' חתיכות צער המונחין זה על גב זה אלא שזה העליון אסור והשנים מותרין וזה העליון הוא המונח לזד פנימי דהיינו לזד חלל הגוף ותגזיח החתיכה צער הדק והעליון האסור משום חלב כו'.

ובדף ב"ז כתב: לפי שיש בין חלב המתנים ובין הכסלים שלשה חתיכות צער המפרש צינחיים והם מונחין זה על גב זה, חתיכה צער העליון דהיינו המונח כלפי פנים לגוף אינו ארוך כמו ארבעה אצבעות כמו הצער השני ואותן חתיכות צער דק הוא ודבוק בחלב שעל הכסלים ויונק מן אותו חלב ומראה אדום וזה שפירש רש"י א"כ נבלע תחת צער אדום דק וכ"ל לפיכך אותה חתיכה צער אסור.

ובאותה חתיכה צד השני דבוק בו אותו קרום העב ולכן אסור אותו קרום העב משום

חלב.

וחתיכה צער השני המונח תחתיו וכ"ל ואותה חתיכה הוא עב ומראה אדום ולכן אין לאסור אותה חתיכה חזק מפני שהוא עב ועוד שצאתו מקום שהוא דבוק בחלב אין שם חלב כ"א כמו אצבע אבל קליפה צעי משני לדידים כו'.

(ג) בסדר הניקור (הקצר) למחרש סוראזינה: השלש חתיכות צער כו' וחתיכות צער העליונה מסירין כולו משום תרצה דחתי מתני.

(ד) ובספר הניקור (הקצרה) לבעל ס' לחם הפנים: הקרום הדק שעל הכסלים מסירין אותה עם חתיכות צער העליון הדק שכן אסורין משום חלב.

(ה) ובס' זבח שמואל (חלק אחרונים את ד'): המנקר את הכסלים כו' וזהו חתיכת צער הוא עליון מג' חתיכות צער המונחים זה על גב זה אלף שזה העליון אסור והשנים מותרין כו' וקורין אותו דאם עריפה קאלניר ואסור משום חלב.

(ו) והנה אחר שקבלה חלומה היא זו, ומצינו כמה ספרים שלא פרטו בהזכרת חתיכה זו, ועל כרחק יש בזה ישום פשוט, [ואם שאופן חילוק החתיכות משתנה בין הארצות, וכבר העירו מנקרים שעפ"י רוב צירפו את הטריפה קאלנע"ר להוויטשינקא שמשליכים לטריפה.

וז"ל בעל אהל יצחק בהל' ניקור: חתיכה ו' הוא שם הכולל וויטשונקא ומחזר עלי' שני חתיכות צער אחד שקורין אותו לניביל או לעדווין צ' הנקרא צל"א קראגין, נמלא ג' שמות לחתיכה זו.]

(ז) והנראה בפשיטות, שמכיון שההנהגה ה' פשוט שכשהסירו חלב הכסלים המגולה שתחת הכליות המגיע עד לג' החתיכות, ושהמשכו על הכשר'ע קאלנע"ר עד סופו והסירו החלב עם הקרומין שלמעלה, ממילא הוסר החתיכת בשר דק שבין החלב והקרומין.

וכנרמז גם בלשון שבספ"ט לחם הפנים המועתק לעיל וכמו"כ מצאנו בהגמ"ג, שהגיה על לשון הרמב"ם וקרום שעל הכסלים, הוא שצכסלים סמוך לחזה עד קרום הצער שצביז הדפנות, ודו"ק.

והנראה לפרש בזה את הלשון הסתום שבסדר הניקור שבהעתקת בעל העיטור שכתב, וגורר אותו חלב שתחת צער המתנים כו' וגוררו יפה מצ' לדדים, שהכוונה על החלב שתחת הטריפה קאלנע"ר שהוא נחלק מבשר המתנים ושמוקלפו עם החלב, (וכבר נתפרש בפרטות בס' סדר הניקור ועוד).

— ט —

(ח) וז"ל ספר טהרת אהרן (בהתחלת ניקור אחרונים):

הא לך סדר הניקור מחלק האחור של כל גידין וחועין ותלבים כפי מה שקצלתי מן המנקרים הצקואים והמומחים המפורסמים איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני.

(ט) והנה מקבלת ניקור דאחרונים, שצריך לקלוף הבשר מבלעת החלב, וגם מחמת הבקעים והגומות וההפרשים שבין חתיכה לחתיכה, וזה כשהבשר במראה אדום, אבל כשהוא במראה כסף, הצריכו רק גרירה בדרך כלל, ויש שגם בכגו"ד הצריכו קליפה.

(מ) ונביא בזה כמה לשונות מהל' ניקור למחרש"ן, וס' הניקור טהרת אהרן. ז"ל המחרש"ן (דף כ"ז ע"א) וחתיכת צער השני וכו' אצל קליפה צעי משני לדדים ואפי' במקום הלצן כמו כסף לריך לקלוף משום שעליו מונח חלב המתניים ואותה חתיכה השלישית כו' קליפה צעי משום שיונק מחלב המתנים כו'.

(נא) שם (ל"ב א'): חוט השדרה שקורין צל"א קושלי"ן כו' ותקלוף אותה חתיכה למעלה מתחילה ועד סוף כו' ותקלוף הקושלי"ן ברוחצ כל הצער עד הלוצן כסף ותגרוור הלצן כסף היטב יפה ונקי מכל חלב כו' ואלל ההק"א נמלא חתיכה צער אחרת קטנה על הלצן כסף שיש צקושלי"ן ותחתוך אותו חתיכת צער והלוצן כסף קלת עמו הנוגע צו ממעל זה חתיכת צער שאנו נוכחין לחתוך היינו צבמות דקות מפני שלריכין לחתוך הכל אצל צבמות גסות אינו לריך לחתוך אותו חתיכת צער.

מב) שם (ל"א ב'): ותחת הכהל או תחת הכו"ך פעל"ק יש שם חתיכות בשר אדום כו' זקורין אותו בלע"ז ברעט"ל ולריך לקלוף כו' במקום שמראהו לכן ששם נוגע החלב וכן בלדדים ששם נוגעת בחלב.

מג) שם (ל"ג א'): וכשהחתיכות מחוברים דכיינו וכו' יש שם חלב ביניהם ולריך לגרר אותו יפה ונקי וכן בכל מקום שיש ריוח בין הדבקים לריך לנקר אותו חלב.

מד) שם: הלל אין לכבד קרום עב שיאמרו שיהא קרמא מפסיק (ב"ו א') ומה שאמר ה"ך סו' ס"ה בשם הטיטור וכיהא אסור לבשל ומוחר לללו כו', ואם הוא אסור בשביל שהוא ניגע בחלב א"כ מאי שנא דלללו מותר והלא חלב מפעפע (ל"א א'), לוגוויל כו' ומה שכו' כו' ואינו ראוי אלא לללו כו' ואם בשביל שהוא אסור משום חלב שהוא מוגח ברוך חלב הכליות א"כ הוה קשה והלא חלב מפעפע כו' ועוד מאי בכך כו' והלא אין נוגעת בחלב כי הקרום מפסיק כו' וגם אין לפרש משום שהוא חלק ומראהו כסף שקורין זילצ"ר ווייס כמו שפירשתי דהא מראה כסף אינו אלא צלד אחד ואפי' בחותו ג' אינו חלק אלא עד חליו כו' לכן ג"ל כמו שפירשתי שהוא נתן סימן כו' ואחר שכתבתי זה מלאתי צ"י כו' (ל"ב ב')

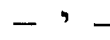
מה) ז"ל מי טהרת אהרן: גיד הנשה לריך לקלוף למעלה והמראה כסף אחד גדול וא' קטן שעליו לריך לגרר יפה כו' ובאותו ג' העליון יש גיד על הצפר למעלה לריך לחתוך קודם כל כדי שלא יבא לידי שכתה משום שזה מן הזכרות (ט"ז א').

מו) שם: וגם לריך לנקר החלב שבין הערך בראשין לזין הקיילכדיג ברעט"ל משום בין הדבקות וזין הפרישות (י"ז ב').

ובתחתינו של הקניא ראש יש עלם שקורין בל"א קנעכיל לריך לגרר הצפר שעליו (י"ח א'). ונועל משכ גיד א' כו' ואסור נשים שיונק מחלב המוגח אלא צוקא דאטמא וכוא צא מחלק הכניות (שם).

ובסוף בשר העגול נראה שם כשגשה גידין לריך לחתוך אותם משום מראית העין (שם). הקוליא לריך לקלוף הצפר שעליו כו' וגם לריך לקלון מראה העגם הנ"ל וראש השני מן הקוליא היינו אותו ג' שמחובר לגוף הצוקא דאטמא לריך ג"כ לקלון מעלם עד שיראה דם צעלם או עד ממוח שבעלם כו' ואסור משום נומת הגידין (שם).

וע"ז מוגח עוד צ' מיתליך תפריד משם וטריפה והמיתיל ארוך ולריך לקלוף אותו בשר במקום שיש בו מראה אדום ובמקום שיש בו מראה כסף מגרר יפה (י"ח ב') ביעש כו' ובלד השני אע"פ שיש שם מראה כסף לריך לקלוף משום שהגיד הנשה רוצן עליו (שם).

מז) ופיומו של הבשר אדום דק שהוא בחלק הפנים, ונקרא בשם רעפאלע [ובנראה שלזה הכוונה בלשון רש"י צ"ח א' ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים].
 מצינו בקבלת ניקור הספרדים שהי' משליכין אותו לטריפה, כמו בכל הבשר אדום דק הנקרא טריפה קאלנע"ר.
 אלא שלהנהגת שאר ארצות [דהיינו מלבד ארץ אשכנז] תרכא דתותא מתני הוא גם לפני הטבור.
 אבל מלבד זה יש טעם נוסף לפי מה שנפסק במחבר בשו"ע שצריך לחטט אחר החוטי דכפלי אף מה שבלוע בבשר, ואם לא הזדרנו להוציאם בעוד הבשר חם, קשה לשולפם, ולחטט אחריהם.
 ובדין החלב שתחת בשר זה, מוכא החילוקי הנהגה בזה, בהנה' הרמ"א סעיף ז'.

וכפי הנשמע, שבעת שקבעו סדר הניקור אצל העדה האשכנזית בירושלים עיה"ק ת"ו, בימי רבינו הגר"ל ריפקין והגרש"ם זללה"ה, הנהיגו גם האשכנזים הנהגה זו להשליך הרעפאלע.

(מח) קונטרס הניקור השלם [דיני הניקור כפי הנהוג בפולין לימ"א וגאליציע] (דף ח' א'): ומסיר כו' וגם הקאלנער עריפה המונח על הקאלנער הכשר עם כל החלב והקרומים שסביביו, וקולף הקאלנער ומסירו מעל המכסה וקולפו מלד השני. [והנה מפורש בספר זה, כפי שנימקנו בענין הפרת המריפה קאלנע"ר עם החלב והקרומים יחדיו].

עוד כתב שם [בבירור להלכה שבסוה"ם] (דף י"ד א') חלקי צמר עריפה הי"ל צסדר ניקור אחוריים שע"פ מסורה אין מועיל להם ניקור, לשון הספרי ניקור היינו ספר זבח שמואל וספר ויוסף אברהם שהביאו מקדמונים לשון הזכר חלק צמר עלמות שאין מועיל להם ניקור שהוא קבלה איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני.

והנה השכל נועה שאין מועיל להם ניקור מחמת שהם מונחים בתוך החלב שמסבב אותם מכל לך צחוי הצהמה א"כ הם צולעים כו' מחלב הם מחוס הטבעי של הצהמה כו' וחלקי צמר האלו הם חתיכות דקות וצליעת החלב ושומן הגיד סובב אותם מכל לך ולזה אין מועיל להם ניקור כו'.

ראשי עלמות השוק והירך והעטם וגיד הכענקיל עיין פרישה סי' ס"ה אות נ"ט וס' וס"א שהם אסורים משום שרשי גה"צ קשורים בהם.

גם יש פעמים על ראשי עלם השוק שומן הגיד ועל ראשי עלם הירך חלב וקשה לנקותם. יש ללעות קטנות וחזי עלם השדרה וחזי עלם הקלבוסת צלד פנים אסורים ג"כ עפ"י מסורה.

והשכל נוטה העטם, כי שרשי גה"צ וחוטו חלב נשרשים בתוך חוליות השדרה ועלם הקלבוסת צלד פנים ואין זיכולת לשרש אותם משם לגמרי, גם קשה לנקות עלמות אלו מחלב המתנים, פרישה סי' ס"ה אות נ"ב.

עוד כתב בסיום הספר: אחר החתום הנני לעורר לכל הרבנים ומארי דאתרי שליט"א דמדינתנו להוי ידוע ליקרחתם, כי כפי אשר דרשתי וידעתו כו' הקלבים החולקים חלק הפנים מאחוריים מניחים כמה חלקי צמר מאחוריים כו' וגם מהקאלנער המריפה שאינה נכשרת בניקור כלל עפ"י מסורה עוד מאת הגאונים ז"ל כו' כאשר כל הדברים הי"ל נמסרים ציד הקלצ או כו' שכירו החפשים כו'.

בסדר הניקור [מהרב רבי יוסף יפה] (דף ז'):

לריך לקלוף הקרום דק כו' ומן הקאלנער כו' לריך לקלוף הכשרין קאלנער משני הצדדים. [והנה הזכיר ופירש הכשרין קאלנע"ר וגם את הקרום שלמעלה מהמריפה קאלנער ואת המריפה קאלנער לא הזכיר, והוא בני"ל].

(מט) עוד יש חלק שקבלו להשליך למריפה והוא סחוס החזה, וכתבו הטעם משום שיונק מחלב הכפלים שתחת הקרום, והיינו ששם הוא סיום הכפלים.

ומלבד עצם רך זה יש סחוסים רבים ולבנים שקבועים בראשי הצלעות הגדולות, שקבלו ג"כ להשליכם למריפה, — יעויון בזה בסימן ב' אות ח'.

(ג) כנה"ג סי"ד הגהת ב"י אות צ'

ועכשיו נוהגין להסיר מהכרכשתא כו' נ"ב הא דמנקרין מן הכרכשתא לאו משום דחלב גמור אלא משום דגוגע צחלב הכליות כמו שפי' כו' ספר ליקוטי מהר"י ווייל סימן מ"ד וכ"כ צאו"ה כלל כ' סוף אות ט"ו.

(נא) ובסיום סימן זה נעתיק עוד מדברי הכנה"ג (הג' ב"י אות ק"ז):

וכתבו התוס', ו"כ וכ"כ המרדכי וכו' וכן הסכימו הפוסקים כו' אבל הא"ה בכלל כו' אזה ח"ו כתב בשם המרדכי הפך זה וז"ל אסור לעבד לפרוס חלב הכסלים על הבשר כדי לנאותם אף אם שניהם זוגיים שנתקרו כ"כ ואע"פ שנאמר וישינו החלבים על החזות היינו צנוקדש שהיו זכירים וזכרים אבל עתה שאין לנו זכירים וזכרים כ"כ אין להקל לעבד כ"כ צדבר שיש בו חששת ס' כרת ואין גרסה שיסמוך בו העבד כ"כ על דעתו צדבר שאינו ניכר כי לפעמים לא יהי' נתקרה כ"כ וחזו החלב ויצנע צבצר וגם הקרוס כו' דק ונתמטך ציד העבד ולאו אדעתו ע"כ וז"ל נחוש לצדציו ותמכני מרצני האשכנזים שלא הביאו לצדציו.

סימן ח'

תרבא דתותי מתני [וג' החתיכות]

— א —

(א) חלב שתחת המתנים, הוא החלב המונח ע"ג השכבות הנמוכות משכבות בשר המתנים והנמשך תחתיהן.

היינו שמתשבים עליונו של עובי הבשר לצד הפנים — החלב — של הבהמה למתנים, והבשר היסודי של הכסלים הוא מתחתיו לצד החוץ והעור.

בשר המתנים הנמשך למטה מהכליות לעבר הבטן, והוא הנקרא קאלנע"ר — מתחלק בעוביו לשנים, והחלב נכנס גם ביניהם תחת החתיכה העליונה שהוא הבשר אדום דק, ועי"ז נתהוו שם ג' חתיכות הירדעות.

והחלב שע"ג שכבות אלו, הן מה שעל התחתונה הנקרא דע"ק, והן מה שעולה על הבשר שעליו, הוא הקאלנע"ר, — במקום שאין עליו החתיכה היותר עליונה בשר אדום דק, הנקרא טריפה קאלנע"ר — אף זה שהוא מגולה תמיד בחיי הבהמה ואינו מתכסה לאחר שחיטתה, נכלל בשם תרבא דתותי מתני, וכפי הנראה גם ברש"י על התורה (ויקרא ג'), והטעם יתבאר אי"ה להלן (ואפשר להסמך לזה האמור בגמ' (חולין נ"ה), נקום חריץ חוורא לתותי מתני).

ואמנם הכסלים והמתנים בכללם הוא אבר אחד בבשר, והוא הבשר הנשמן בכפלו וכמו שמוכן מהרמב"ן ויקרא ג'.

אלא שזה פנימי וזה חיצוני, וכן שהמתנים הוא החלק אחורי יותר לצד הירכיים והוא מקום החלצים, וכשרו הינו תמיד בתנועה, לכן חגירת הגוף וההחלצות הוא שם, וחלק הכסלים כיהוד הוא יותר לפנים לצד החזה.

ולנהגת ארצות אשכנז, המתנים מניעים רק עד הטבור, ומשם עד החזה הוא רק בדין כסלים, ולהנהגת ארצות ספרד, אין מקום בשכבות הכסלים שאין בו דין מתניים.

(ב) לשון הראב"ן: לא יכפול אדם הכסלים שכן המתניים, שעליהם חלב הכליות. ובש' שלחן גבוה (סעף ד' אות ט"ז): וכפלי היינו הרגום של כסלים כמו שהרגס ונתקן בן עוזיאל ז"ל וכפלי הוא מלשון כפול צדתי קרומות וחלב וכשר דק כז"ל צפי' רש"י.

— ב —

(ג) לשון השמ"ג (ה' איפורי מאכלות) נמלאת אומר החלבים שגוש עליהם כרת הס כו' וחלב שעל הכסלים כו' והחלב שבעיקרי המתניים כו'. מ"ש חלב שבעיקרי המתניים, הוא מ"ש הרמב"ם יש כמו שתי פתילות של חלב בעיקרי המתנים וכו'.

והנראה שלמד בפשיטות בדברי הרמב"ם, שפתיחת דבריו הוא, כי שלש כן שחיזין עליהן כרת כו' ושעל הכסלים, ואח"כ מונה ומפרש הפרטים, ואומר שתנאי בחלב שלא יהא בשר חופה, וזה דוקא בחיי הבהמה, ולכן מה שבטיקרי המתניים שנראה הוא במעיים בחיי הבהמה אין זה מחופה, ושחיפוי הוא רק בשצריך לקרוע הבשר שמקיפו מכל צד. ולכן באחר שזה חלב נגלה, הוא ככל חלב הכסלים, שהרי אין תרבא דתותי מתני, חלב מיוחד לעצמו, ולא נתכנה בשם לוואי, אלא כדי להודיענו את המציאות והדין דפרוקי מפרקא.

ובכנה"ג (הג' הבי' ס"ד אות ל"ז) העתיק לשון הראב"ן (פ"י ר"פ): תרצא דתותי מתני וכו' ואע"פ שבשר המותן שהוא לונדיש חופה אותו אינו חופה דצכמה בחיי' פרוקי מפרק כאלו כל אבר לצדו עומד והוא חלב המגולה זה החלב הוא חיזורה דתותי מתני. שו"ג ס"ד (מ"ג): שאין דרכו לכתב בחיבור זה חיוב כרת ופטור אלא איסור והיתר בלבד כו' אבל באבר שמאליו נשמע שכולו דאורייתא או דרבנן לא הולך רבינו לאשמועינן איזו דאורייתא ואיזו דרבנן כו'.

ובסעיף ו' כתב סתם חלב הכסלים וקרום שעליהם אסור דגלוי וידוע לפני כל יודעי דת ודין שהוא דאורייתא וזיל קרי בי רב דכתיב כו' נמלא דצאומרו חלב הכסלים אסור, מאליו נשמע שהוא דאורייתא וחלב שתחת המתנים נמי דנקט אסור סתם משום שהוא מחלב הכסלים כמו שפירש רש"י שם.

ד' ולפי זה יש לנמק, דהא דשנו בגמ' בזה לשון אסור (חולין צ"ג א') אין זה כדי לדייק דלא תני חייב, די"ל לאידך גיסא, דמכיון דאין זה לימוד מוסף בסוג של חלב, וגם לא להודיענו עד היכן גבול כסלים מגיע, — כמו שהודיענו בתרבא דקילבוסתא לפי רש"י, או על תחילת מה הונח שם כסלים בלפי הרי"ף — אלא שבא בגמ' לגילוי מילתא, ומפני הפשיטות לא שייך לשון חייב.

ובלפי שאמר ר"י אומר שמואל חלב שהצטר חופה אותו מותר — היינו שיוצא מדינו באיסורו וחייבו אמר לנו שחלב שתחת המתנים אם כי מחופה הוא בבשר אסור וכו' — היינו שנשאר בדין חלב מגולה.

ה' מלשון שנקט רבי יוחנן בגמ' שם אלא לאו עבחה אלא ואלו כר עבחה אלא ונהירנא דכתיב כו' אמרי כי מדרשא צכמה בחיי' פירוקי מיפרקא, הוי הוכחה על מקור ההלכה בידיעה הרווחת גם מצד השימוש המעשי בניקור, ומשום זה יזכר מה שלא הזקקו לישא וליתן בהוכחות לדין זה לא מהכתוב ולא מברייתא.

ו' ויש להעיר, שכשהגמ' אמרה בפתמא תרצא דתותי מתני אסור, זה מורה לנו עכ"פ לתחילת הבשר ליד המתניים עצמן, שהן הצלעות קטנות שבשדרה, והרי זה כמפורש בגמ', ולכן הורו רש"י והרמב"ם ביחוד למקום זה, ושאר מקומות צריך קבלה ובקאות, ודין. ואפשר הנלקח להקרה הוא המכונס במקום אחד ליד הבליות, וגם היכן שמקום החלב עצמו מתגלה ע"י הגבהת בשר המתניים, ויש שרק החלב הוא מתפרק ע"י שנע וזו ממקום המגולה האסור.

ואולי יש להסמך לעיון זה, את השגת הראב"ד בהל' קרבן פסח (פ"י הי"א). ואחר הקדמה קצרה זו נבוא במקורי ההלכה.

— ג —

ז' גמ' חולין צ"ג א' א"ר אבה א"ר יכודה אמר שמואל חלב שהצטר חופה אותו מותר, ובפירש"י מפרש המימרא הו' בנוגע להוי"א והו' בנוגע למסנא, דהא דאמרו בפתמא להיתר בבשר חופה, הוא לא רק כשהחלב חודר ונסגר בתוך החתיכת בשר עצמה, אלא גם כשמחופה בין השכבות בשר, ושהכל מותר.

ולפי המסקנא ג"כ ישנו בכגון דא שהוא כדון חיפוי והוא כמה שלמטה בתחתיתו של הבשר בסיומו בחלק הפנים ולפי הנהגת ארץ אשכנז, ולכן נקט רש"י לדין בשר חופה בשכבות הבשר שלמטה, ושאלת הגמ', איני והלאמר ר"ל אר"י אמר שמואל האי תרצה דתותי מתניי אסור, ופירש"י זה עליונו כו' שפורשתו וכו'.

מבאר רש"י, שהתרכא דתותי מתניי מקורו הוא החלב המגולה המונח בנמוך משכבות בשר המתניים העליונים, שממנו נמשך החלב לבין השכבות למטה, וגם נמשך תחת שכבת הבשר שעל צלעות המתנים עצמן, ואם אמרו עכ"פ למעלה שהמשכו של החלב שתחת בשר המתניים אסור, הי"ה מה שנמשך למטה תחת שכבת הבשר, וע"כ שאין בזה דין חיפוי, ומתיר הגמ' בהמה צחי' פירוקי מיפרקא

ופירש"י כשהיא הולכת איברי' נעים וכמתנים פעמים שהן נמשכין כלפי מעלה והכסלים נמשכין כלפי מעלה ואין החלב נכסה בהן.

והיינו שבשר חופה הוא רק למטה במקום שאין מגיע התפרקות בשר המתניים מן בשר הכסלים.

ובדין נקירת הבשר שבספר האורה המיוחד לרש"י:

ותרצה דעל כוליתא (עס) [כתרצה] חיוורא דתותי מתניי דפרסותא דעל כריסא.

ויעיין עוד בדבר החלב שתחת הבשר ארום דק שבאחוריים (טריפה קאלנע"ר) בסיומ ג' סעיף ד' ובמצויין במפתח אות ח'.

ח) המתניים, הם שכבות הבשר הפנימיות המקושרות זה לזה ומחוברות בתחלתן לצלעות השררה והם הנקראות לונבי"ש, וע"י התנועות הצלעות לצד מעלה מוגבהות שכבות בשר אלו, מע"ג שכבת בשר היסודי של הכסלים הנקרא דעק, ומתגלה החלב לתוך חלל הקרב, ובתחילה נחתו בגמ' דסתמא דחיפוי הוא כפי שבא לפנינו לאחר שחיטה, והמסקנא היא שיש לידע איד היה מצב החלב בחיי הבהמה.

ומפורש ברש"י, שכדי שיחול איסור החלב מספיק גם כשנתגלה רק לפרקים.

ולשון תשובת מהרשד"ם (סי' נ"ב): כל חלב שבבשר חופה אותו מותר אבל החלב שפעמים מגולה כחלב שתחת המתנים אסור.

ט) ברש"י שם, ולתו גובה עלמו מכוסה צמחנים שקורין לונביש שרצון מרחיב למטה מללעות קטנות ומכסהו וכשהעצב מפרישו נראה אותו חלב.

י"ל שכונתו לבאר עפ"י הבא בלשון הגמ', לאו עבחה אלא וכו', דהיינו שלהטבח מתראה זאת כשמפריד הבשר לשכבותיו המונחות זו ע"ג זו, ומתברר שאין זה מכוסה באמת. ושאין צריך לקרוע הבשר כדי להגיע לחלב, ובלשון הרמב"ם.

י) שם בגמ', א"ר [ג"י הבי"ח: דא"ר] יוחנן אלא לאו עבחה אלא ולא בר עבחה אלא ונהירנא דכתי הו' אמרי צי מדרשא בהמה צחי' פרוקי מיפרקא. ובפ"י הרגמ"ה, ונהירנא, כלומר וזכור אלא.

לשון ומשפט זה שבגמ' נראה שבא ללמדנו, שאמנם עיקר דינו ומציאותו של ענין פרוקי מפרקי דיו להמפר בידי המשמשים בניקור בכלל בקיאות קבלתם באופני הניקור, ועד כדי כך שחידוש הוא שנשנה ביחוד בבית המדרש.

ומובן שהמשמשים בניקור ברוב רגילותם בהפשט הבהמה והפרדת חלקיה ובסמוך לשחיטת הבהמה, שעדיין ניכר במקצת ממצב הבהמה בחייה, ובחישוט חלביה וקרומיה, יש להם הבקיאות להבחין היכן הבהמה מתפרקת בחי'.

וכשמתפסק אצלם הוא בכלל ספק דאורייתא, ויתירה ע"ג דהו' בספק ידיעה, וכפי שכתב בענין זה האגור, ולשון הבי"ב בסוף סי' ס"ה, ולריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק איסור חלב.

— ד —

יא) ולשון הביי (פי' סי'ד): והרא"ש אחר שכתב דברי רש"י ודברי הרי"ף כתב ולפי שאין הכל בקיפין באו מן מקום הבהמה מתפרקת בחי' נחן הרמב"ם סימן לדבר וכתב כל מקום שתמלא בו חלב תחת הבשר והבשר מוקיפו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי זה מותר. ולפי"ז נמסר גם קביעת המעשה בזה לפי ראות המשמשים ומקובלים בניקור.

יב) וכענין זה כי בפלתי (כריתי סי'ק ט"ז): חלב שהחם המתניס בו ומכח זה נולד כמב חומרות בדיני ניקור אלל מנקרים כי דבר ספק אי חיפוי קרום קרוי חיפוי בשר וגם קלת מחמירים להניח ללע א' לאחורים כי חשבו החלב שבהוך הללע אולי בחי' איפרוקי מפרקי וכו' |וידוע עד כמה הרעיש בס' צינה דוד בדבר הבשר של צלע י"ב והוא מעיקרי ספרו ובעל הפליתי עבר על כל ספרו והסכים עליו].

יג) ובס' אהל יצחק (פי' ג' בעמו"ז סי'ק כ"ד) כתב [בענין כסלים דתרבי דתותי מתני וגבול אחוריים]: ומפני שיש להסתפק בלדדים עד היכן מגיע הכסלים המזכר וכדי שלא יבא לידי איסור נוהגין להתוך כל הכסלים אשר לכן מנחזין עד העצור נחלק האחור ואז יולא מודי כל ספק כי רוב מן הקלבים שהים רעות הנ"ל עושים וכו'.

ובס' א' סעוף ד' בעמו"ז כתב: ושלא יבא בשר חופה אותו כו', ומעטם זה אנו נוהגין בארץ אשכנז להחיר אותו חלב המוכסה מבשר בהוך הכסלים בחלק הפנים וכמ"ש בס' הסמוך בסדר הניקור בעמו"ז אות י"ז.

יד) וה"ל הביי (בס' סי'ד) [בענין חיזורתא דתותי מתני שברי"ף]: ואחרים מנקרין אותו מהכבש ולא מהבזר ואין טעם בדבריהם ולא ריה במעשיהם שאין לחלק בין כבש לשור וכו' וראיתי בני צודין שמנקרין חלב זה חבל אין מנקרין אלא עד הזי רחבו ואפשר שעמם משום דליכא למימר ב' דבהמה בחי' איפרוקי מיפרקא אלא עד חליו ואני נוהג לנקר כולו וכן נכון לטעות מאחר שאין אנו יודעין בירור הדבר מאן פנג ין לאסור חליו ולהחיר חליו.

וכתב ע"ז הרי"ם (אות ב'): והמנהג בין מנקרי בשר לנקר כולו בכבש ובשור אין מנקרין רק קלתו כמנהג בני צודין ואומרים הטעם כי הבהמה מיפרקא יותר בכבש משור.

— ה —

טו) ונדר פרוקי מפרקי וענינו, הוא בכמה בחינות, א. כשבשר המתניס מתפרק ומזנבה להחלב נתגלה במקומו. ב. שיש לבשר פתח המחבר למקום החלב. ג. החלב המתפשט בתוך הבשר לצד העור. ד. שמתפרק החלב ונע ונד במקום למקום.

טז) ונעתיק בזה מלשונות המפרשים ומקבלי הניקור: ברש"י, כשהיא הולכה איצריה נעים והמתניס פעמים שכן נמשכין כלפי מעלה והכסלים נמשכין כלפי מטה ואין החלב נכסה בהן.

ובפי' רנמ"ה, כלומר כשהיא הולכה נמשכין נתיבה חילך וחילך ולא חשיב תרבה תחת הבשר שאין עומדין המתניס במקומן.

יז) וברמב"ם (פי"ז הי"ח), יש כמו שתי פתילות של חלב בעיקרי המתניס סמוך לראש הירך כשהבהמה חיה חלב זה נראה נמעים וכשתמות ידבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו יראה עד שיתפרק מן הבשר ואעפ"כ הרי"ז אסור שאין זה חלב שבבשר חופה אותו וכל מקום שתמלא בו החלב תחת הבשר והבשר מוקף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר הרי"ז מותר.

וה"ל בתשובתו, וכל חלב אשר עמון מכל לדדיו ועליו שריר וקרומות טבעיים ואינו נראה עד שיקרע הבשר עליו וילא הוא מותר וכו'.

לפעמים נמלא בקלח הבהמות מקום פתוח בהתחלת אותה הפתילה בשיעור משקל חצי דרהם וזה הפתח נמלא חלב הצטנ הוא ולכן אוסרו מי שאוסרו בגלל חיבור התחלתו בחלב הצטנ אף כי כולו עמום בצבצור וכו' אבל מי שמתיר אומר שאין זה החיבור נמלא בצבצור אבל אני אוסרה.

(ח) ובהלכות הניקור להמהרי"ץ (דף כ"ח): ואלוה חתיכה קליפה צעי משום שיונק מן אותו חלב אע"פ שאין לחוש שיהא כל כך מתפשט תחת אותה חתיכה כי החלב אין שם כ"כ הרבה כ"א כמו חלי אצבע מ"מ משום ספק אנו קולפין אותה חתיכה כו' לפי שצבצורה צחי"י פרוקי מפרקי וכו' אבל כולי האי אין חוששין שיהא אותה חתיכה חלב המעט שיהא מתפשט עד החזה וכו' כי רחוק מן אותו חלב הכסלים.

עו"ש (דף ל"ב): וכו' הב"י ורמ"א בני צודין וכו' ואינו נוהג לנקרו כולו וכן נכון לעשות מאחר שאין אנו יודעין צירור הדבר מאן פלג לן לאסור ולהתיר חליו עכ"ל.

ושאלתי את פי הגאון מהר"ר משה איסר"לם האריך אנו לריכין לנהוג ואמר לי מאחר שהמנהג היה כבר מקדמונים כאן בק"ק קראקא שאין מנקרין אלא עד חליו כמו בני צודין לכן אל ישנה את המנהג ע"כ ושמתתי הטעם מן א"מ יחאק יעקב ז"ל שלמד ההילכות ניקור מן הגאון מהר"ר אליעזר מורנפקורט ז"ל כשהיה דירתו בכאן ק"ק קראקא ואמר לי משמו הטעם מפני שהבהמות הדקין מרקדין יותר מן הגסות לכן צבצורה דקה לריכין לפתוח עד החוט השדרה אבל בהמות גסות שאינן מרקדין כ"כ לכן אינן לריכין לפתוח אלא עד חליו.

ובתשובת מהר"י פוראזינה (נדפס בפר"ס תשובת הרא"ש) כתב, גם אינו ממה שאמרו חז"ל צבצורה צחי"י פרוקי קא מפרקי שהוא סגור ומסוגר בצבצור מכל לך וכו' כי השומן מאלו חמשה אצבעות דבוק כ"כ בצבצור שקשה להפרידן ואינו קא מפרקי שהוא סגור ומסוגר בצבצור מכל לך וכו' ועוד תראו נפלאות מדברי חז"ל כי במקום שנראים אלו שתי פתילות כשבצבצור חם העיניים רואות כשמושכים הכסל האריך החלב פרוקי קא מפרקי מה שאינו כן החלב מה' אצבעות הגז' שהוא אדוק בצבצור לא יח לעולם לא הבצור ולא החלב.

(ט) ובקונטרס יפה לבריקה (בתשובה ז') הביא בזה הידושי דברים המוסתפים ביאור חז"ל: ואחר הודיע כ"ז ממילא מוצן שגם ע"ג צבצור המתניים היינו בגז הצבצורה לריך ניקור אף כו' דכל החלצים הם מצפנים בצטנ הבהמה כידוע, אנוגס יען שהחלב בצפנים נוקב ויורד בין התחלקות החתיכות צבצור הבהמה זמ"ז ומש"ה אסור דבצבצור שמחפרקות זה מזה מיקרי חלב שעל הכסלים, ממילא מוצן דגם ע"ג הבהמה יולא החלב שצבצורים ושכליות דרך התפרדות החתיכות הגז' ונדבק צטומן שע"ג, וצבצור שמחפרקות החתיכות זמ"ז ונגלה החלב שצבצורהם חוץ הלל הבהמה גם החלב שתחת השומן הגז' נגלה לפנים ולא מיקרי חלב שבצבצור חופה אותו.

ובזהויה כן שהאסור הוא משום דצחי"י הבהמה האצרים נעים ומתנדנדים ואין עומדין צמ"א א"כ שוב יש לחוש שגם נכנס החלב מצפנים לחוץ דיש לחוש שמה השומן העומד ומונח עתה על עיבוי הבצור ולא על מקום התפרדות החתיכות, צחי"י הבהמה עמד נגד התחלקות החתיכות זמ"ז והחלב שצפנים נדבק על מקום זה ונתגלה לפנים ושזב לא מיקרי צבצור חופה ואסור משום חלב הכליות והכסלים.

וכוונתו ענין דאמרי צבצור דצבצור צ' העורות ושכ"ז טריפה מטעם אידי דאכלה צי' ופעו"י צי' והקרומים מתנדנדים זמנין דמתרמי אהדדי, ה"ג צוה כיון דהאצרים מתנדנדים צחי"י ושומן אינו דבוק צו צחוק מש"ה מתנועע וניזח ממקום למקום והחלב נתגלה לפנים. וחקרתי ודרשתי ע"ז גם ממונקרים מומחים ואמרו לי שתחת השומן שע"ג הבצור יש חלב דבוק שם שלריך ניקור ממונקר מומחה דוקא שידע ומכיר לחלק בין השומן שע"ג לחלב שתחתיו אבל מי שאינו מנקר מומחה חלילה לו לנגוע צו ידי ליקר שם כי צקל יפגיע באיסור דאורייתא.

אך שהם אמרו לי מנחם בלי טעמא כמלוא אנשים מלומדה ואני פרשתי וצאתי הטעם
 בזה ונחתי תבלין לדבריהם.

ואמרו לי שיש מקומות בשומן ש"ג הבכונה ה"ל ש"ל נקרא החלב שמתחיל, והראו
 לי המקומות הללו וראיתי והבנתי טעמם בזה משום דמקומות הללו השומן דבוק בהם עד ש"י
 לחו ממקומו מש"ה לא שייך טעם ה"ל לאוסרו.

אנוס ד"ז למסור למנקרים מומחים במלאכה ניקור אחרים, והוציחם הפשוטין אינן
 יכולין לעמוד על ד"ז.

ואחר הודיע כ"ז נחצהר לי הפי' בתשובת נ"ב וכו' ונכאורה אינו מוצן לחיכוו חלב יש
 ל"ד הגב וכו' ולדברינו ה"ל ניחא כי הכשר סגור שם בין ללע ללע כמוצן חלב ש"ג שייך
 ב' מפרק פרוקי משום דניחח ממקום למקום וכו' ונדבק אלי' החלב וכו'.

חלב בנתב הדבק תחת השומן בזה אין לימר כאן נמלא וכאן היס כיון דהוא רוחש ונייד.
 [ולפי מה שלמדיו מדבריו, יש להסביר מה שמוציאים בספרי ניקור שמכנים חלב הכסלים
 בשם חלב כליות, והוא משום החלב שנע ונד ממקום למקום.]

ב) ונמצינו למדים בקבלת דין פרוקי מפרקי שמסתעף לכמה ענפים, ושאמנם כולם
 משורש אחד, שהאיסור חלב חל בכל מה שנתגלה בחיי הבהמה.

ומאחר שכשמתגלה חל עליו איסור החלב, תו לא פקע כשמתכסה בינתיים, וכמפורש
 בראשונים כנ"ל. א"כ אין הפרש בין התפרקות הבשר לבין התפרקות החלב שנע ממקום למקום.
 ובזה יש להוסיף נימוק, מה שיחדו הדיבור בתרבא דתותי מתני למה שלמעלה ליד

הצלעות הקטנות, משום ששם הוא יסוד הדיו, בהתפרקות והגבהת הבשר ונגלה מקום החלב עצמו.
 כא) ומה מסתעף איסור חלב המתניים בחלב המגולה שחודר לפנים כמבצעו בחיי הבהמה
 שהוא חם ונוזל ונד ממקום למקום.

והוא בחיזורתא דתותי מתני שכרי"ף לצד הגב והעור, וכן בחלב שבין הג' חתיכות,
 שלהנהגת קבלת אשכנו נמשך עד הטבור, ולקבלת ארצות ספרד נמשך חלב המתנים עד החזה.

כב) וכזה יוכן בפשיטות מה שכרש"י וכן בספרי קבלת הניקור, נקרא החלב המגולה
 שבין הצלעות קטנות לג' חתיכות בשם תרבא דתותי מתני, משום שהוא הוא אותו החלב,
 שפעמים מתגלה ופעמים מתכסה.

כג) וכמה שדן בת' מהר"י פאראווינה בענין דין דה' אצבעות, יש להזכיר מה שקובע
 הרמב"ם שדי פתח המחבר לחלב, וכן להנהגת שאר ארצות הרי הקרום עב ולכן נחשב לפתוח.
 ובת' המהרש"ם מציון את דה' אצבעות לתחת הקרום.

— 1 —

כד) ולהאמור מבואר שאין דין מיוחד לראש המתניים ליד צלעות הקטנות שכשדרה,
 ואין זה מן השם והנידון, וכיסוד גדר תרבא דתותי מתני אין נפ"מ במקום מן המקומות, שכשם
 שבחלב הכסלים סתם, שיש לו שורש בעצם שעל ידו הונח שם כסלים ע"כ הכשר הנמשך ממנו
 ושייך לגדרו ושם אברו, ואין שייך שרק החלב שעם העצם יהא אסור, כמו"כ המתניים שאין
 כשרו אבר בפני עצמו, אלא חלק מאבר הכסלים, ואינו חלב מיוחד לעצמו, אלא חלב הכסלים
 עצמו, שדיו פרוקי מפרקי מוציאו מכלל חיפוי בשר, שהוא מתנאי האיסור בחלב הכסלים.

לכן ככל המשך בשר הכסלים, שמתפרק ומתנועע שם שככות בשר המתניים, ע"י שורש
 התחלתם לצלעות המתניים, מתהווה לחלב נגלה.

ויטיין מה שנתבאר עוד בזה בתשובה לשואל ל, לא, לב.

— 2 —

כה) ועתה נעתיק בפרטות מדברי הראשונים והפוסקים שמתבאר מהם ככל האמור.

ובתחילה נאמר שבגמ' גופא מפורש שתרבא דתותי מתני מתפשט עד למטה, וכן לצד השדרה בקושליין, ולא רק תחת הלעדוויין, והוא מאיסור החוטי דכפלי ושבעוקין, שאיסורו משום שמונחין ויונקין מחלב המתניים והחוטים הינם תחת שכבות בשר הבטן, וראשו אחד שמחזר לשדרה המוזכר ברש"י הוא בקושליין, ואין להם שייכות לחלק המתניים שעל הצלעות קמנות המוזכר ברש"י.

[ובס' דרכי תשובה (פ"ד פ"ק פ"ב) העתיק בקיצור ושינוי לשון מס' שלחן גבוה (פ"ק מ"א) שז"ל ה"י ש"ג: וראשי הפולין נדבקין תחת החזה כראשי הללעות והם בחלב הכסלים שהזכירו רבינו למטה בס"ז דשם כתב חלב הכסלים וכלן כתב כמה חוטין יש בו ודרך מושגם ומובאם יגידל שם ותבאר עוד היטב שחלב זה הוא תחת הקרום ומתפשט מתחת החזה עד ראש פלס הידך שקורא אותו רש"י הנקא כ"ו וחוטין הללו הן בחוכו עכ"ל (ומ"ש ע"ש בביאור טופז והנקא יש להתפרש כפי מה שפירש המהר"ן המועתק בפרישה).]

ובמרדכי (חולין תר"ם) חוטי דכפלי הנמשכים עד תחת המתנים

כו) וברש"י (צ"ג א') שחוטי דכפלי שתחילתן תחת החזה הם הינם חוטי העוקין משום שראשו א' מחובר בשדרה והוא בקושליין, ובתוס' שם, חמשה חוטי איתא דכפלי פ"ו דקונטרס שמונחין בראשי ללעות שתחת החזה ולריך לזכר אותם הקונים חלק של פנים וכו' ולא דמי לבשר החופס את החלב דשרי להכא בהמה בחי' פרוקי מפרקא ונמשכין החוטין כהליכתה ומתגלים אי נמי כיון דצלאו הכי רובן גלויים וכו'.

ומוכח בדבריהם שמונחים החוטין בהמשכן בתוך תרבא דתותי מתני.

וכבר נתבאר בהרחבה בס"י ג' (רש"י) המונה בדבריו, שהמתניים הם השכבות בשר העליונים, והתרבא דתותי מתני הוא החלב המונח ע"ג שכבות הבשר שלמטה מהם בעובי הבשר, וכל החלב המתגלה הן מה שבנוכה והן מה שמתפשט למטה הוא בכלל פרוקי מפרקי, (מלבד בתחתית הבשר בסיומו, ולהנהגת ארץ אשכנז), וכלשונו בביאור החומש, ורש"י בלשונו קורא שם המתניים לשכבת הבשר.

ועוד מוכחין הדברים, ממי"ש יולא מננו קרום עב ולבן מלכד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים שאיסור משום חלב כדלקמן, שהמונה בקרום דק וקלוש שהזכיר, מתפרש על הקרום דק שתחת העב, ואיסורו — שהוא אף לארץ אשכנז — יתכן רק אי חלב המתנים מגיע עד לשם.

כז) וקבלת הרי"ף מהגאונים בחיזורתא דתותי מתני בתוך הבשר לצד העור, וע"כ הוא כהוספה לחלב היותר עליון מזה בלעדוויין וקושליין, וכבר הועתק לעיל מהב"י והרמ"א בפשיטות איסור חלב זה (והדיון בהנהגת בני בודיין), שכפשות נראה שאין זה במחלוקת אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, וכלשונו הרש"ל בחלב הכסלים.

כח) והרמב"ם שציין התרבא דתותי מתני בפתילות, והסכים ע"ז הראב"ד, וכוונתו כנראה למקום יותר עמוק מהלעדוויין, ונראה שהוא בקושליין, ובתשובתו הוסיף, שדיו בפתח לדין פירוקי מפרקי, וכתב כמפורש דין דתרבא דתותי מתני בחלב הבטן. — הועתק בסיומן ד'. —

כט) ובסדר הניקור שבבעל העיטור שהוא מזמן הגאונים, כתב בזה"ל, ואח"כ מעביר בשר המתנים שקורין צנע"ז לנזיל"ו כו' וגורר יפה מצ' לדדן.

וכתב ע"ז בעל שלחן גבוה (פ"ד פ"ק י"ז) והנה מדכחז בעל העיטור וגוררו יפה מצ' לדדן נשנע דכל החלב שבו בין מה שתחת ראשו בין מה שתחת גופו בין מה שללד השדרה בין מה שללד הכסלים הכל לריך לנקרו, ואולי לכך סתם רבינו וכתב שחלב שתחת המתנים אסור ולא פירש לאיזה יד הוא וכו' וכן המנהג לגררו ולנקרו מכל לדדן מענה ומעב בראש וצנוף.

וכבר נתבאר בס"י פרי הניקור, שלשונו המוקשה בסדר הניקור שבעיטור, וגורר אותו חלב שתחת בשר המתנים ומקלפו יפה יפה משני ידיו הצדמה ואח"כ מעביר בשר המתנים כו', שבהכרח

מתפרש או כפי שמי' בספרי הניקור על חלק הקושליץ שבין צלע י"ב ו"ג, או חלב שבין הקאלנער, וכן תחת הקרום עב ולבן.

— אולם כבי' (וכן נזכר במרישה) פירש לשון זה על חיזורתא דתותי מתני שבירי"ף.

(ל) ומפורש ברמ"א (ס"ד סעיף ז'): ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק בם זה על גב זה ולגרוך החלב שצנייהם ויש מתירין משום דמחשב חיפוי צער וכן המנהג באשכנז ובעירנו.

ולמדנו מדבריו שלבו"ע מנוע דין תרבי דתותי מתני עד חלק הפנים, ורק בחלק הפנים דהיינו אחר מקום הג' חתיכות, בכלות הבשר"ע קאלנער ליד הטבור, שם יש חלוקי הנהגה לאיסור ולהיתר, וכפי שלפנינו קבלת ניקור אשכנז שבספרו של המהר"י, שנתחבר תחת הוראתו של הרמ"א, וכל ספרי הניקור שאחריו.

וכן הנהגת עיר קראקא מפורט לפנינו בספר הנ"ל, שנקרו גם על הדע"ק תחת הכשר"ע קאלנער.

ולנוהגין להפריד הבשר וכו', דין תרבא דתותי מתני הוא עד החזה, וכפי שהוא הנהגת קבלת הניקור בספרד ושאר ארצות, מלבד באשכנז, שהמתניים מגיעים עד החזה, וכידוע מ"ש בתשובת המהרש"ם שה' אצבעות חייבין עליו, ובתשובת מהר"י סאראזינה כתב, שה' אצבעות הוא יותר לפנים ממקום הקרום שבו חלוקי ההנהגה בין ארץ אשכנז לשאר ארצות.

(א) לשון ה' ניקור למהר"י (דף ל"א ב' בחלק ניקור אחרונים):

ואותן חתיכות צער האדום שאליו הקרומים דבוקים זה יסיר גם כן שהוא אסור משום חלב מתנים שהחלב מתנים נתכסה זה וזהו חלב שאמר שמואל האי תרבא דתותי מתני כמו שפירשתי זה חתיכת צער שאמרתי הוא העליון מג' חתיכות צער המונחין זה על גב זה אלא שזה העליון אסור והשנים מותרין וזה העליון הוא המונח ליד פנימי דהיינו ליד חלב הגוף והגביה החתיכת צער הדק והעליון האסור משום חלב.

ותחתיו מונח עוד שתי חתיכות צער זה על גב זה ואותן חתיכות צער המונח באמצע מראהו אדום, ושמתני שיש מקומות שנוהגין שלא להקליף בין אלו השתי חתיכות [דהיינו בין הבשר"ע קאלנער לדע"ק המעין] ל"ל מפני שסוברים משום שהצער חופה, וכאן בק"ק קראקא נוהגין להקליף הצער השני המונח באמצע משום שהם דבוקים בחלב המתנים ושצדמה צחייה פרוקי מפרקי.

ולריך להקליף הצער האמצעי צעני לדין בין מלמעלה ובין מלמטה [דהיינו מלמעלה שדבוק בחלב מתנים שתחת השריפה קאלנער, ומצד שלמטה משום פרוקי מפרקי וכדלקמן, המעין]. אבל חתיכת צער השלישי התחתון שקורין טעני"ר או בלשון אשכנז ד"י דע"ק אינו לריך לקלוף אלא בלד אחת.

וכשכלים השלשה חתיכות דהיינו כלפי חוץ השדרה יש שם חלב המתנים שאמר שמואל האי תרבא דתותי מתני אסור ושעור רחב של זה החלב צשור הגדול כמו טפח ומונח באמצע בין אלו הג' חתיכות ובין צער שקורין קושלי"ץ או חוץ השדרה, וכאן בק"ק קראקא קורין דע"ן גרא"ע, וזה החלב מתפשט בין אלו הג' חתיכות ובחתיכות שקורין דע"ן גרא"ע או קושלי"ץ וזהו פרוקי מפרקי כמו שפירשתי למעלה.

ובחלק ניקור הפנים (דף כ"ז) שיש בין חלב המתנים ובין הכסלים שלשה חתיכות צער המפרש בנחיס והם מונחין זעג"א, חתיכת צער העליון דהיינו המונח כלפי פנים לגוף אינו ארוך כמו ארבעה אצבעות כמו הצער השני ואותן חתיכות צער דק הוא ודבוק בחלב שעל הכסלים ויונק מן אותו חלב ומראה אדום זה שפירש רש"י אח"כ נבלע תחת צער אדום דק ומתפשט וכו', לפיכך אותה חתיכת צער אסור כו' וחתיכת צער השני המונח תחתיו הוא ארוך יותר מהחתיכה השלישית כמו צ' אצבעות צשור הגדול ואין בין זה החתיכה לחתיכות העלם כ"א כמו אצבע ושם היא דבוקה לחלב הכסלים באותו מקום שהוא רחב כמו אצבע ואותה חתיכה הוא עב ומראה

אדום וזכן אין לאסור אותה. חתיכה חלה מפני שהוא עץ ועוד שבאותו מקום שהוא דבוק בחלב אין שם חלב כ"א כמו אלצע, אבל קליפה צעי משני לדדים ואפילו במקום הלזן כמו כסף לריך לקלוק משום שעליו מונח חלב המתנים דהיינו באותו מקום הרחב צי אלצעות כו'.

ותחת זה הבשר השני הוא מונח חתיכת צער השלישית שקורין די"א דע"ק, ואותה חתיכה השלישית הוא קלר נון השני כמו חלי אלצע ואותה חתיכה קליפה צעי משום שיונק מן אותו חלב אע"פ שאין לחוש שיכא כ"כ מהפשט תחת אותה חתיכה כי החלב אין שם כ"כ הרבה כ"א כמו חלי אלצע מ"מ משום ספק אלו קולפין אותה חתיכה שקורין דע"ק נפי שצבמה בחייה פרוקי מפרקי כדגרסינן במסכת חולין צפ"ג גי"ה צבמה בחייה פרוקי מפרקי ופירש רש"י שם פרוקי מפרקי כשהיא הולכת איצריה נעים והמתנים פעמים נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מעלה ואין החלב נכסה בהן.

בספר הניקור (הקצר) למהר"י סוראזינה, הקרום שע"ג הכסלים החופה השלשה חתיכות צער כו' מסירין וחתוכה צער העלוניה מסירין כולו משום תרצה דחותי מהני והשנים התחתונים מסירין עורם דהיינו האמצעי מכל לך והתחתון מסירין העור רק רק מלד אחד.

ובספר זבח שמואל (חלק אחרונים סימן ד') המנקר את הכסלים כו' חתיכה צער הוא עליון מג' חתיכות צער המונחים זה על גב זה אלא שזה העליון אסור והשנים מותרים וזהו העליון הוא המונח לז' פנימי דהיינו לז' חלל הגוף וקורין אותו דאם טריפה קאלנער ואסור משום חלב ותחתיו מונח עוד שתי חתיכות צער זה ע"ג זה ואותו חתיכה צער המונח צאלנע שקורין צל"א דאם כשרה קאלנער משום שהם דבקים בחלב המתנים והצבמה בחייה פרוקי מפרקי ולריך להקלוק איתו צער אמצעי משני לדדין בין למעלה ובין למטה וכו' אבל החתיכה צער השלישי התחתון שקורין טעני"ר או דע"ק צל"א אין לריך לקלוק אלא צלד אחת.

ועיין עוד בקונטרס הצילע סעיף י"ב בהגהת בעל דרישת זאב שהעתיק מספר צנה דוד מה שפירש דברי הסמ"ע המובא בלחם הפנים.

לב) יבלשוז הלבוש (סעיף ז') [מפורש בכל הגמ"ל]:

ומרכתיב בתורה גבי שתי הכליות החלב אשר על הכסלים, על הכסלים משמע ולא שבתוך הכסלים הילכך כל חלב שהצער חופה מותר פי' צערה שצבמה הולכת בחייה ואצריה נעים ומתפרקים הנה והנה והחלב שתחתיהם פעמים מתכסה ולפעמים מתגלה בצמיה וכל מה שמתגלה צערת הכליכה ופירוק אצריה אסור וכל מה שנשאר מכוסה צערת הכליכה ואינו מתגלה מותר ולפי שאין בכל בקיאותן באיזה מקום איצרי הצבמה מתפרקין בחייה וגם בקלת מקומות שמתפרקין בחייה ומתגלה החלב שתחתיה כשתמות הצבמה ומתקרר הצער ידבק צער צבשר ומתכסה החלב שתחתיו ואינו נראה עד שיתפרק הצער מן הצער ואף על פי כן הרי זה אסור שאין זה חלב שהצער חופה אותו שברי צהיי הצבמה הוא מתגלה ואין להתיר חלב שתחת הצער אלא"כ הצער מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הצער והילכך חלב שבעיקרי הירכים וכן חלב שתחת ראש המוח שקורין ליצ"ל וצלשין אשכנז לעדווי"ץ והוא מחוצר תחת האליה מלמעלה כל זה בכלל חלב שעל הכסלים הוא ואסור וגם הקרומים שעליהם אסורים וכן אלל חוט השדרה בגמר הללעות נראה הכסלים בין איתו צער ובין פני הצער הסמוכים לעור יש כמין שומן והוא נקלף צסכין כמו שהחלב נקלף יש ליקר אותו כולו שהוא מתגלה.

לג) וז"ל ספר אהל יצחק (סי' א' סעיף ד' בעמוד"ו ס"ק ח' וכו'):

חלב הכסלים כו' הוא החלב שעל הכסלים שתחת הכליות ונראה בגובה הכסלים כו', חלב שתחת המתניים הוא החלב שעל הכסלים האמור צסמוך שחכ"כ וצלע תחת הצער דק ומתפשט תחת המתניים שהיא למטה מלעות קענות וכשהעצה מפרשו נראה אותו חלב כן כתב רש"י

ואמר רבי נחמן ב' הכי תרבה דתותי מתני אסור, ואע"ג דהתנבז שהבשר חופה אותו קיי"ל להכחיר ומע"ז אנו מתירין בלוח ז', היינו בחלק הפנים [והוא לפני הטבור, וכמש"כ במ"ג ג' פ"ה ח"ז] שאינו מנדנד ממקומו וחיפוי בשר גמור הוא מש"כ בחלק האחור דבהמה בחייה פרוקי מפרקא. [ויעוין בלשון הדרכי תשובה ס"ד אות ל"ו.]

סימן ט'

ביאורים בהגהת הרמ"א — ובענין חלק הפנים

— א —

בשו"ע י"ד ס"ד:

חלב הכסלים וקרום שעליהם אסור (פ"ה ז').
 חלב שתחת המתנים אסור (הג"ה) וסדר ניקור אלו החלבים לריך ראי' מן הבקי בניקור
 וא"א לבאר היטב בספר.
 וכל אלו החלבים אין לחוש להם אלא באחוריים של בהמה אבל בחזי בהמה של פנים
 אין בהם מחלבים אלו רק קלת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראש הדפנות
 על הכסלים הנשאר שם בראשה ולריך להסיר אותו הקרום משם (ד"ע) [ובר"ח פ"ה
 ח"ג העתיק הנשאר שם בראשם].
 ויש נוהגין להפריד ג"כ הבשר הנדבק שם זה ע"ג זה ולגרור החלב שזנייהם ויש
 מתירין משום דמיחשב חיפוי בשר וכן המנהג באשכנז [ובמ"א ובעירנו] (פ"ה ז').
 ובפ"ה ח' חלב שעל המסס וצית הכוסות אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הקרב
 קרום שעל דק העחול וכו' חייבין עליו וכו' (פ"ה ח').
 הכוליא יש עלי' שני קרומין העליון חייבין עליו וכו' (פ"ה ח"ב).

* * *

- (א) מוכן מזליו שלשון הרמ"א אלו החלבים, מושב אדלעיל מינה, בחלקי בשר הכסלים,
 ואינו שייך לחלק הקרביים שמשאירים עם חלק הפנים.
 (ב) אולם יש להסתפק, אי מ"ש כל אלו החלבים, וכו' כוונתו רק על המוכא באותו פ"ה
 והוא תרבי דתותי מתני שמתחלק לכמה חתיכות בכפלי הבשר, כפי המקובל מדור לדור כמוכא
 בספ"ג.
 וע"ז בעיקר שייכים דברי הרמ"א ז"ל בראשית דבריו וסדר ניקור אלו החלבים לריך
 ראי' מן הבקי בניקור וכו'.
 ולפי"ז בא לפרש עד היכן מגיע דין הפרקי מפרקי וחילוקי הדעות שיש בה.
 או שבהוספת לשון וכל אלו וכו', הכוונה לכלול גם חלק הכסלים שבפ"ה הקודם, ושכחלק
 הפנים הוא באופן שונה מבאחוריים כפי שיבואר להלן.
 (ג) והנה בתחילת הכל יש לצרף הידיעה אל מה היתה כוונת הרמ"א באמרו חלק הפנים,
 היינו אופן חיתוך הבהמה והברלת צד הפנים מהאחוריים, שברמ"א ובזמנו.
 ואמנם פשטן של דברים, שהגבול נכלל בדברי הרמ"א עצמו, במה שאומר שבחלק הפנים
 אין מחלבים אלו, שעב"פ המקומות המוזכרים בכל ספרי ניקור שצריכין ניקור מחלב האחוריים
 אינו חלק הפנים, והיינו עד לטבור וכן בשר ליד עצם צלע י"ג ששייך לחיתוך צלע הי"ג, שהרי
 הרמ"א ה"י זמן רב אחרי התפשטות ההנהגה המוכא במהרי"ל.

[שוב בא לדינינו סדר הניקור מהר"י סוראזינה שהדפיס בעצמו, והוא בזמן הרמ"א ז"ל, ושהעתיק מסדר הניקור מהמהר"ץ ז"ל מקראקא) ויחד דבריו לחלק אחרונים בלבד, ומתוכן דבריו מובן, שגדר אחרונים בזמנו מגיע עד לסוף ג' התיבות הידועות מבשר הכסלים].

(ד) ועוד מפורש ברמ"א, שהקרום אשר קצת ממנו נמשך ונמצא תמיד גם בחלק הפנים, הוא נשאר על הכסלים שבחלק הפנים.

דהיינו, דכשהולקין את חלק הקרמי של הבהמה, שני צדדי צלעותיהן לבי חלקים (הנקרא פירמי"ל) שכל חלק נקרא דופן, ובקצה כל דופן לצד בטן הבהמה — הוא מה שנקרא בראשונים ובפוסקים, למעלה — שהוא הנקרא ברמ"א ראש הדופן — נשאר שם מקצת מבשר הכסלים דהיינו חלקי ה"רעפאלע" וה"שפאנדער" החצויים, המחוברים לכל דופן, ונמצאות בהתחלת הרפנות מצד מעלה, וזה כוונת לשון הרמ"א הנשאר שם כראשכה.

ומפורש ברמ"א שהבשר הזה שבחלק הפנים הוא בדיו כסלים [כמובא בפוסקים שהכסלים נמשכין עד עצם החזה], והקרום שעליו אמור משום שהוא על הכסלים, וא"כ כשנמצא שם שזמן הוא בדיו חלב הכסלים, אלא שקרום נמצא שם עכ"ל, ובררך כלל מקצת שזמן נלוה ובטל להקרום. [והא כבר קבע הרשב"א במוחלט שכל מה שהוא על הבשר הוא חלב מגולה לכ"ע ואין בקרום כדי לחפוטו.

והנידון שברש"י הוא בחלב שעי"ג בשר הכסל, ותחת קרום שדומה לבשר וסוגר הבשר, ודברי הרשב"א הוא כמה שעי"ג בשר המתנים].

(ה) ואמנם חלב זה מובא בהדיא בלשון הרמ"א ז"ל: הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר כראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם כראשכה — דהיינו הקרום אשר על החלב הנשאר שם על הכסלים,

(ו) ויובן הרחבת לשונו ז"ל, כי מכיון שכתב הנשאר בראש הדפנות — וכונתו לשתי חלקי צדדי הפנים (פירמי"ל) — וכדי שלא נטעה ששייך לענין המיעוט, כסלים ולא דפנות, חזר הרמ"א ז"ל וכפל בלשונו על הכסלים הנשאר שם כראשכה, וללמדנו בא שאין שם דין דפנות אלא כסלים.

וכן להלן שם בדברי הרמ"א, ויש נוהגין להפריד ג"כ צער הנדבק שם זעג"ז ולגרר החלב שביניהם ויש מתירין משום דמיחשב חיפוי צער,

— היינו כי שם במקום הנזכר בחלק הפנים אמור משום חלב הכסלים, שבו הדיון בדיון חיפוי בשר.

דרכי תשובה (פ"ד אות ל"ו): הכסלים, הנקרא קלין ובל"א פלאקין או דעק ונקרא ג"כ גאפיל שטיק, עברה אהבן וזבח שמואל, ודוקא חלב שעל הכסלים אבל חלב שנתוך הכסלים ניהגין אותו בני אשכנז להתיר כיון שהוא מכוסה מצער נתוך הכסלים בחלק הפנים וכמ"ש צרמ"א בסעיף שאח"כ, וע"י צם' בית ילחק וכו'.

(ז) אמנם עיקר חלק הפנים שאין שם שום ניקור מחלב, הוא לפני הטרפשו, היינו מחצר הכבד ולפנים (מקום הריאה והלב), וכמו"ש בקונטרס הסמ"ע הובא בדרכ"ת. ועוד שעיקר שם חלק הפנים נובע כנראה והנחה ביסודו על מה שלפני הטרפשו, וצורה לזה גם מקצת ממה שאחר החזה שנטפל אליו, וגודל החלק המצורה השתנה לפי חילוקי ההנהגה.

וכן הוא לשון שלחן גבוה בשו"ע סעיף י"ג בענין ראשי הפיצולין, בחלי הבהמה של פנים כן כתבו התוס' כ"ו ולריך להזכיר אותן הקונים חלק של פנים לחטט אחריהן עד החזה, וחלק הפנים היינו מה שאנו לועזים וכ"ו וקרי ל"י חלק של פנים משום שהוא חלק הפנימי מן הטרפשו ולפנים ל"ג הראש, אבל לעולם דהחלב הזה הוא מן הטרפשו ולחוץ ל"ג הבני מעיים כנודע ליודעי ניקור דמן הטרפשו ולפנים ל"ג הראש הכל הוא חלב טהור (אות מ"ג, והובא בדרכ"ת ס"ק פ"ג). ובספר כפי אהרן (ח"א יר"ד א'), הרב שלחן גבוה ס"ק מ"ג צ"א לנו הדבר היטב וז"ל חלק הפנים כ"ו שהוא חלק הפנימי מן הטרפשו ולפנים כ"ו וז"ל הבית היולל על מה שכתב מור"ם

ז"ל צהנה"כ חלב צחלי צהנה של פנים אין צהם חלצים וגו' ומכאן ראי' לכמהג שנהגין ליקח מן הכתף הגיד עם השומן שיש סביב הגיד שהוא חומרה בלא עעם שאין צהם שום חשש משום חלב שאין צחלי צהנה ולפנים שום חלב וכו'.

נמצא שבסודו של דברים הן חלק הפנים והן חלק אחוריים מקור מקומם ידוע שחלק הפנים הוא מהטרפש ולפנים וכמוזכר בראשונים, בענין קרום היותרת שלצד הריאה, [וי"ל שכולל את הצלעות עצמן שאחר הטרפש], וכן חלק אחוריים ידוע שהוא כנגד הצלעות הקטנות. וכמה שבינותיים הוא הנידון והמדובר, מה מצטרף לחלק הפנים ומה מצטרף לחלק אחוריים.

ולפי"ז לשון הרמ"א שאין בחלק הפנים וכו' יסוד הכוונה על מה שלפני הטרפש, ומוסיף שבחלק המצורף לזה נשאר קלת ממה ששייך לכסלים וחלבן.

ונכלל בזה מה שהזכירו ספרי הניקור אודות מקום הכדלת חלק הפנים מאחוריים, וכן מה שפירשו בדברי סדר הניקור שבעטור, שמוזכר חלב המתניים בחלק הפנים, משום שצירפו חלק זה, בעת חלוקת הבהמה עם הצלעות הגדולות.

ויש להוסיף עוד, שבהפרדת חלק הפנים — שבפשוט גבולי חלק הפנים שברמ"א הכוונה על מה שלפני הטרפש ולפנים והוא מצלע י"ב עד לפיום הטרפש למטה — בהכרח שיוצרי קצת מהשייך לכסלים, וע"ז כתב הרמ"א בלשונו קלת וכו' הנשאר וכו'.

ובספר אהל יצחק דיני ניקור סימן א' סעיף ד' הביא הגהת הרמ"א בזה"ל, וכל אלו החלצים אין לחוש וכו' חלב צהנה של פנים וכו' הנשאר שם צהנה למעלה מהעצור בחלק הפנים.

אבל מאחרי הטרפש, דהיינו מלפני הטבור מקצה עצם החזה שהוא בערך כנגד צלע השביעית ולמטה, [שבמקביל להם נמצא חלב הקרב] שם מתחילין הכסלים, וכנגד צלע י"ב וי"ג שם גם תרבי דתותי מתני הן לצד השררה והן לצד הטבור לאחרי, וכן סחופי הצלעות והוטי דכפלי, והשליים שבין הצלעות הקיצוניות הנמשך מחלב הכסלים, ובכשר שסמוך לבטן לעומת הטבור שנמשך גם מחלב הפריסה, מלבד החלב שבקצה הפירטי"ל הנקרא שפאנדע"ר, שהוא חלב הנמשך על כשר הדע"ק, שזה במחלוקת בדין חיפוי בשר.

(ח) ידוע בספרי קבלת הניקור, שבמקום המוזכר ברמ"א, נמצא כמה קרומין וחלב גמור, וכלשונו הר"י סוראזינה בתשו' חי להם מודים שמתלוות רש"י הוא בחלב שתחת העור הדק וכו' ותחתיו יש חלב דכ"ע בכל תפולות ישראל נוהגין צו איסור לחלב גמור הוא (הועתק כל לשונו בסיומן ב').

וכן הוא בהדיא בדברי חמודות (חולין צ"ג י"ג) שיש חלב תחת הקרום בפנים.

(ט) וכמה שהקדים הרמ"א ז"ל בתחילת הגהתו שם, ללמדנו בא שאי אפשר למסור אופני הניקור וחילוקי החלבים והתפשטותן בכתב, אלא בקבלה מהבקיאים ומקובלים בניקור, ומיני, שכדי לדעת פרטי ההנהגה למעשה כמה שמוזכר ברמ"א, אי"א אלא מפי מקבלי הניקור שהעלו מקבלתם בספריהם, והבא לפקפק בקבלתם ע"פ קיצורי ורמזי דברים שבאו בזה בספרי הפוסקים והפירושים, מוציא עצמו מחוץ למחיצת שלומי אמוני ישראל, בהרהבת עוז לפקפק בקבלת כלל ישראל בהלכה מן ההלכות שנמסרה בע"פ בעיקרה, ע"י יודעי, ושנמסר לנו במפורש מהפוסקים מצדקי תכל בעל העיטור והרמ"א, שדיעת הלכות אלו בכירורן אי"א לידע כ"א הבקיאים המשמשים בו בשימוש המעשי.

והמפקפק בקבלתו בחלק הפנים, עוקר עצמו ומתכחש בהרמת יד בקבלתו של ישראל בניקור אחוריים בכלל וניקור גיד הנשה ותרבי דתותי מתני בפרט, שכולה בידינו מסורה אך ורק בעל פה גרידא, ע"י מקבלי הניקור מדור דור בלבד עד הלמ"מ.

ומשו"ז אנו רואין שאכן מרן המחבר והרמ"א בהגהותיו לא הביאו בשו"ע פרטי הניקור אף מה שהובא בכיאר הטור, וכמו"כ לא הכריעו בין הדיעות שהביאו שם, ורק סתמו בלשונם, חלב הכסלים וקרום שעליהם אסור, חלב שתחת המתניים אסור, ולא פירשו יותר, והוא כפי שכתב הב"י בסוף סי' ס"ה, ולריך להחמיר בכל מקום שיש צו ספק איסור חלב.

ועוד שבש"ע לא באו ללמד אלא יסודי הלכות בניקור, ומקום החלבים בקביעות, ולא לפרט באו על התפשטות החלבים והמקומות ששם, "נמשכין" חלבים וקרומין ושלויים מחוץ למקומו המיוחד, המשתנה בטבעיותן של הבהמות ובין שמינה וכחושה והאקלים וכיו"ב [וכמו לדוגמא חלב הכליות שנמצא רוב פעמים בקצה הכבד].

(י) והרמ"א בא להודיענו עד היכן יש דין ניקור כסלים שכולל גם הבשר שכראשי הרפנות בחלק הפנים.

הקרוב שע"ג הצלעות ז"ל שהוא בדין חלב הקרב ששוכב עליו, ובדבר הניקור שבין שתי הצלעות הקיצוניות י"ב וי"ג, זה נכלל באופן החיתוך בהבדלת הפנים מאחוריים, (וכפי שכבר בא בהרחבה בקונטרס הצלע).

ומאחר דמבואר שהכסלים מגיע עד החזה, על כרחך דהמוזכר ברמ"א מוכנו פשוט ומתפרש כפי המובא בכל ספרי הניקור בקבלתן בע"פ, בדין הקרומין והחלב שביניהם בחלק הפנים, וכולל זה בלשונו, הקרום שעל חלב הכסלים.

(יא) וכן מפורש בתוס' הרא"ש בענין קרמא דכפלי ז"ל, מסירים הקרום מחלי כצמח שלפנים סמוך לחזה שהוא ע"ג חלב שעל הכסלים ע"פ.

הרי שלך לפניך שהקרוב הוא על החלב, ויתכן שמכאן המקור ללשון הרמ"א, ואורחיו דהרמ"א ז"ל להעתיק בלשון שכראשונים.

וז"ל ברמ"מ ס"ד סק"י (על מה שהעתיק הב"י מספר התרומה) ופיים שם וכן לריך להסיר הקרום מן הצמח מלד פנים סמוך לדופן החזה ע"פ.

(יב) והנה יש הפרש בחלב הכסלים, שבחלק אחוריים יש חלב בולט ועומד לעצמו, שעליו קרום דק הנטפל לכל חלב מעליו כפרש"י חולין ט. והחלב הזה מתפשט גם בין כפלי הבשר, ויש שצריך גרירה.

ובכסלים שלפני הטבור, הקרום העב (הנוזר ברש"י שם ה:) בולט יותר מהחלב שבדרך כלל הוא נטפל להקרומין שמעליו ושמתחתיו ונמשך ויורד עמהם.

[ו]י"ל שלקרוב העליון הזה כיוון הרשב"א ז"ל בתשובתו (סימן ש"ח) שהקרוב אינו בדין חיפוי, ומה שנקט בלשונו קרום דק ז"ל כדי שלא לכלול בזה הקרום עב ולכן המוזכר ברש"י חולין צ"ג. שהרי בהכרח לפרש כן, כי הלא בכל חלב הכסלים יש קרום דק מעליו כמו"ש רש"י חולין ט. [והשלמת ביאור דברי הרשב"א, תמצא לקמן בס"י זה ובס"י רש"י אות ל"ד]. ויש לנמק בזה עוד, כי בכונת הרמ"א להשמיענו מציאות הקרום הזה שבהמשך הכסלים.

(יג) אמנם מעיקרא דעניינא בדיוק דברי רבינו הרמ"א ז"ל בהזכרת הקרום, כן הוא בהדיא בסדר הניקור שבטור והוא מבטל העיסור בהעתיקתו, שזה לשונו בסדר ניקור חלק הפנים, ולח"כ מתחיל ממקום סיוס כגיד שמו"א מן החזה ומקלף צידו אותו קרום שעל הכסל, והמדובר שם בחלק הכסלים שלפני הטבור.

והנה בכל ספרי קבלת הניקור, שכלם סובב הולך על סדר ניקור שבבעל העיסור, אחר שמבאיים לשונו הנוזר, כותבים בזה"ל, וכואו הקרום כעצ ולכן האסור משום חלב שעל הכסלים וכל הנגזר עמו דהיינו כל החלב אשר תחתיו ותמשוך עמו הכל אסור, ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב, ותחת אלו שני הקרומים יש חלב וצזכ החלב איכא פלוגתא. — כן הוא הלשון בסדר הניקור מפורד המהר"י (שכנראה הוא שכתב הרמ"א וצסדר הניקור שלנו נוכחין אחריו, ר"מ), ששימש בקראקא תחת הוראתו של הרמ"א, וכפי שמוזכר בספרו.

והנה המהר"י למד ולימד הלכות ניקור לפני חכמים מופלגים במחיצתו ותחת הוראתו של הרמ"א, ודבריו בספרו ה"י למראה עיני הרמ"א כפי שכתב בספרו, והגה"ת המפה נדפס בחיי חיותו בשנת ש"ל-של"א, ובשנת של"ז הדפיס המהר"י את ספרו בקראקא, ולא הזכיר כלל הגהה זו בנוגע כמה שכתב ומסר לנו באופני החלב ופרטיו שבחלק הפנים.

ומה לנו יותר מזה, המלמדנו שדבריהם תואמים יחדיו, וכמו שנתפרש. והלשון בתשו' מהר"י סראזינה (תלמיד המהר"י) לפי שיש צכסלים צ' עורות עור עב

ועל קרום זה עצמו, כתב התוס' הרא"ש (סוגיא קרומי דכפלי) מסירים הקרום נחלי
הצמחה שלפנים סמוך לחזה שהוא ע"ג חלב שעל הכסלים.

ובלל הרמ"א בהגהתו זו את דברי הראשונים הנז' שהזהירו על קצת החלב הנמצא בחלק
הפנים סמוך לצלעות ולחזה.

ונראה שכשמתחילין לקלוף את הקרום מצד החזה, נתפשים ביד ב' הקרומין יחד, והינם
כאחדים בידו עם החלב שבינותיים שנמשך עמהם, משא"כ כשמתחילין לקלוף מצד הצלעות וכיוצא,
יורד העליון לחוד, מכיוון שקרום הדק המדובר אינו מגיע לשם, (ועפ"י יש להבין יותר תמיית
הדי"ח הנ"ל).

טז) ובשו"ת משיב דבר סי' כ"א בא בדבריו להדיא שכשנמצא בבהמה חלב תחת קרום
זה הוא אמור משום חלב הכסלים, שזה לשונו שם,
וכגאון הכ"ל (מעדני יוש, המו"ל) לא ידע נחכ וכסבור שאפשר שימלא כסלים חלב
תחת הקרום משו"כ יפכ הקשה.

יז) זכענין מציאות הורדת ב' הקרומין יחד עם החלב שביניהם, הלא הוא בהדיא בשו"ת
שואל ומשיב (מהדורא תליתאי קצ"ח).

זכענין שנהגו המנקרים דשם להסיר מחלב הכסלים קרום העב ומיקרי חלב הכסלים ולומרי
שקרום הזה נכלל ב' קרומין זעוזבו וחלב צינתיים, וזה מנקר אחד ולומר שאינו רק קרום אחד
וכו' ואח"כ שאלתי לראשי מנקרים דפה קבלתנו ואמרו לי ששניהם נדקו יחדיו והצילו לפני
הכסלים והראו לי בחוש הראות שמשכו שני הקרומין וכו'.

ולעצם כוונת התשו' וביאור לשונו (אם לא נפל שם טעות בדפוס), י"ל בפשיטות דהמנקרים
ייחסו לחלב שבין ב' הקרומין שבשפאנדער, שהוא חלב הכסלים הידוע שבחתיכה זו, ולכן נקרא
אצלם הקרום הזה בשם חלב הכסלים, ולא קרום הכסלים, — ועי"ז נשמט מניקורם חלב שעל
הרע"ק תחת ב' הקרומין.

וטען המנקר האחר, שהחלב שבאיסור הוא זה שתחת ב' הקרומין, והחלב שבין הקרומין
נחשב לקרום ואינו עיקר החלב, וכנראה שזה הכוונה במש"כ בלשונו ומכשיר.

וכשהביאו לפני השו"מ חתיכה זו נפשט לו ע"פ חוש הראות, ששני הטענות צודקות, שהחלב
שבין ב' הקרומין נמשך באחד עם הקרומין, ולכן נחשבים לקרום אחד, והחלב נבלע בתוך, ועל
כרחי שהחלב שבנידון זמהמדובר בזבח שמואל, הוא בחלב העומד לעצמו תחת ב' הקרומין.

ולפי שהקרום הדק ממשך את החלב שעליו עם הקרום העב, עי"ז נפרד מהחלב שעל הרע"ק.

— ב —

א) אמנם עם כל הנאמר לעיל, יותר נראה לפרש דברי הרמ"א באופן שונה, כי הנה עדיין
צריך ישוב, סיום לשונו ז"ל ויש נוכגים להפריד ג"כ הצער הנדבק שם זה ע"ג זה ולגרור החלב
שצניחם וצריך להבין מה יסוד האוסרים תחת הבשר ג"כ, והיינו תחת הבשר הנקרא „רעפאלע“.

וטוד שמסיום דברי הרמ"א נראה שהדיון הוא על יסוד רשמי חולין צ"ג. ומנהג אשכנז,
ולפי"ז צריך ביאור מה שאינו מוכיר בלל את נידון החלב שתחת הקרום.

ויש לציין שבד"מ הארוד לשונו וחלב שתחת הקרום ראיתי מקומות שנוכגין צו איסור
עב"ל, ושכן הוא בלשון רשמי שם ויש שנוכגין איסור בלוחו חלב, עב"ל, וכאן לשון הרמ"א
ויש נוכגין להפריד וכו', אלא שאח"ז כתב ויש מתירין.

ב) וכן יש להסביר מה שהרמ"א כותב בתחילת דבריו חלב צחאי צמחה של פנים חין
צכס מחלצים חלו, ובהמשך דבריו אומר הקרום שעל חלב הכסלים, ולא כתב קרום שעל הכסלים
או קרום של חלב הכסלים, ובסוף מביא את המחלוקת בדין החלב שיש שם אי הוי בדין חיפוי,
וא"כ — לפי האוסרים — יש מחלבים אלו אף בחצי בהמה של פנים.

(ג) יש להקדים כמה הקדמות ושע"י יבוארו הדברים על נכון בעה"י, והוא עפ"י יסודי קבלת הניקור שנמסר לנו מספרי מקבלי' וביחוד מיסוד הניקור להמהר"י ז"ל.

ראשית יש לדעת, שיש בכללות הכסלים בחלק הפנים ב' קרומוז, מתחילתו מצד החזה והצלעות ועד לסיום הבשר הנקרא „שפאנדער", קרום עב ולבן שמתחיל מעל הבשר הנקרא „רעפאלע" וממשיך על בשר הנקרא „שפאנדער", ותחת הקרום הזה יש חלב המחובר עמו ומונח על קרום דב, והקרומוז האלו שמעל בשר הרעפאלע והשפאנדער, מסתיימים ומתאחדים בקרום עב לבן שהוא סיום הטריפה קאלנער והרעפאלע, ותחת קרום המסיים הזה יש ג"כ חלב המחובר עמו, שחלב זה נמשך מתרכב דתותי מתני שתחת הטריפה קאלנער, ומתחת לחלב זה, יש ג"כ קרום הדק, ומתחת הקרום הדק יש חלב, אלא שמחובר לבשר הרע"ק.

(ד) וכשמזכיר לשון קרום עב ולבן בסדר הניקור, הכוונה על כל הקרום מתחלתו עד לסיומו, וכן כללו ספה"ג בלשון סדר הניקור של בעל העמור ומקלף הקרום וכו', וזה מוכח ממה שמסיים בפה"ק וכשמקליף נראין ראשי החוטין שהן צכסל, שהנם תחת הקרום עב שבסיום הבשר. ועפ"י ז' יובן לשון האגור (א' קע"ה) הקרום עב ולבן המחפשט צכל הכסלים ותחת אותו קרום יש לבן חלב ורבו האוסרים וצאשכנו מחירים כמו שכתב בעל הטורים שהרי האוסרים והמתירים ברש"י חולין צ"ג הוא תחת הקרום עב התחתון (שפאנדער) שרש"י ז"ל כתב עליו ויולא ממנו קרום עב ולבן, ואין שייך ע"י לומר המחפשט צכל הכסלים.

(ה) ויש הפרש בין מקור החלב שתחת הקרום עב ולבן שעל הבשר, ששם הוא חלב שמעל בשר הכסלים, והחלב שתחת סיום קרום עב ולבן מקורו מהמשך שמתחת לטריפה קאלנער, והקרום הדק שמתחתיו הוא דבוק בחתיכה האמצעית מהג' חתיכות הידועות (כשר"ה קאלנער), והחלב שתחת הקרום הדק שם מונח על חתיכת הרע"ק, היא החתיכה השלישית (התחתונה) ואין לו קשר לחלב הנמשך מבין הטריפה קאלנער הכשר"ע קאלנער, והקרום הדק מפסיק בינותיים.

(ו) ובדין החלב שעל הרע"ק בחלק הפנים יש שני נידונים, א' מה שבדין חיפוי, והב' מה שבדין פרוקי מפרקי.

ועוד יש ב' נימוקים שתלוי בהן איסור חלב הזה והיתרו, א' התפשטות החלב מצד האחוריים ובדין פרוקי מפרקי, ב' בספק חיפוי במקום החלב עצמו ופרוקי מפרקי מצד הפנים.

(ז) וכידוע שפרוקי מפרקי שייך גם בכסלים שבין שתי הדפנות לצד כמון הבהמה, ולכל הידעות מניע דין זה עד סמוך להטבור, וצריך ביאור עד היכן התפשטות איסור בדין פרוקי מפרקי שמצד אחוריים דרך שכבות הבשר, אולם מצד הפנים יתכן דין פרוקי מפרקי עד החזה, היינו עד סיום הטריפה הכבד בחזה.

(ח) ופרטות הדברים, שהחלב המחובר תחת קרום העב התחתון (בסיום) מתפשט ונמשך — כאמור — מחלב שתחת הטריפה קאלנער, שהוא המשך מהחלב מגולה בגובה הכסלים, שיש שם חלב רב בשיעור כארבעה אצבעות, ומתפשט — מחמת הכמות המרובה — בדין פרוקי מפרקי עד לצד השני, בכסלים שכנגד החזה השפאנדער, והקרום שעליו הוא קרום המסיים את הטריפה קאלנער, ולכן איסור הקרום עם החלב, והקרום הדק מתחת החלב הוא דק וקלוש המפורש ברש"י שאסור משום חלב מדין קרמי דכפלי, (וביאור מפורט בהתאמת קבלת ספרי הניקור לפי רש"י חולין צ"ג. מבואר כס"ד כס"ה ח' ועוד).

ומכיון שבחלק המגולה בשכבת בשר הרע"ק שבצד אחוריים, החלב שם מועט כשיעור כמו חצי אצבע, ולכן מה שתחת השכבת בשר האמצעית (כשר"ה קאלנער) על הרע"ק צריך קליפה משום ספק פרוקי מפרקי, אבל אין בכמות החלב כדי להגיע לתחת קרום הדק שבצד השני כנגד החזה, ובמילא מה שתחת הקרום הדק, אין לאסור מפאת פרוקי מפרקי שבצד האחוריים.

(ט) ונשאר הדין מצד הפנים, שאם סיום הבשר בקרום, נחשב לפי תבניתו כהמשכו של הבשר, אזי החלב הסגור תחת הקרומוז הוא מחופה בבשר.

או, שמכיון שצורתו שונה ודק מהבשר, ומוגדרים כקרומים אפורין באיסור חלב, לא נחשב החלב שמתחתם למחופה.

ובספרי הניקור הוסיפו לנמק בדברי רש"י ז"ל, שמכיון שמתחת הקרום עב עד לבשר הרע"ק שם, נמצא חלב, שרק קרום דק מפסיק בינותיים, לכן הנידון אי חשבינן את החלב שעל הבשר כהמשך חלב אחד למה שעל הקרום הרק ומחוכר לקרום העב, וכמו שהחלב שתחת קרום העב אינו בדין חיפוי, אין קרום הרק שתחתיו מצטרף להשלמת חיפוי לחלב שתחתיו שדק הוא. ושאמנם אילו הי' המציאות כהיפך שהקרום דק הי' נמצא למעלה וקרום עב הי' מפסיק בין ב' החלבים, הי' ההפסק משלים את גדר חיפוי.

(י) ולפי"ז אי לא נחשב הקרומוין לסוגר החופה את החלב שתחת הקרומוין, הי' כפתוח ומגולה ושייך שם חלב שכדיון פרוקי מפרקי אף מצד הפנים לתחת כשר הכסלים הנקרא „רעפאלע“.

— ג —

ועל פי כל האמור מתפרשים דברי הרמ"א כדלהלן. הנה בשו"ע סי' ס"ד חלב שתחת המתניים אסור (דין חלב הכסלים בא בסעיף לעצמו ס"ו), ועי"ז הגיה הרמ"א וכתב וסדר ניקור אלו החלבים לריק ראי' וכו', שזה מתאים יותר לומר על תרבי דתותי מתני, ולפי"ז יכול להתפרש שניקור מכוון המשך הדברים בהגהה זו הוא ג"כ בנוגע לאיסור תרבי דתותי מתני אם נמצא בחלק הפנים, [וכשנימא שמוסב גם על חלב הכסלים שבסעיף ו' ושמשו"ז הוסיף הרמ"א תיבת וכל, יהי הכוונה לא על החלב שנמשך עם הסרת הקרום וכנ"ל, אלא על חלב העומד לעצמו תחת הקרום, וצריך לגוררו]. וכל אלו החלבים אין לחוש להם, אלא באחוריים של צהמא אצל צחאי הצהמא של פנים אין צהם מחלבים אלו, רק קצת מן הקרום שעל חלב הכסלים.

נקט הרמ"א בלשונו אין לחוש להם, ולא „שאין נמצא“, וכוונתו שמקומו העיקרי של אלו החלבים — שצריך הרבה בקיאות עיי ראי' מן הבקי, אי מקום מוצאם ומובאם, הן מה שבין שכבות הבשר, והן מה שצריך לגרוז מעל הבשר — הוא באחוריים של צהמא. משא"כ בחלק הפנים נמצאים במקום מיוחד וידוע לכל, והוא קצת מן הקרום הנשאר שם והחלב שתחתיו.

היינו שחלב העומד לעצמו אין לחוש שם, רק קרום שפרוס על חלב כסלים, שאותו חלב אדוק ונמשך ויורד יחד עם קרום זה שעליו, ושמלבד זה יש חלב — שאינו נמשך עם הקרום — המונח על בשר הרע"ק, ובו הדיון שבסיום דבריו ז"ל כדלהלן.

[אולם יתכן גם להתפרש לשון הקרום שעל חלב וכי שהכוונה גם על חלב האדוק בקרום העב ולכן מעל הרק, ובהי' יהי נחא סיום הלשון וצריך להסיר אותו הקרום שחלב זה יורד עמו.] הנשאר צראש הדפנות על הכסלים הנשאר שם צראש וצריך להסיר אותו הקרום משם (ד"ע).

הרמ"א בא להוסיף ד"ע שאף אחר הסרת הקרום עם חלב הכסלים הרבוק בו שע"ג בשר הכסלים בחלק הפנים שמוזכר בספר הניקור שבבעה"מ, עדיין נשאר סיום הקרום העב התחתון ומזהיר שלריך להסיר אותו הקרום משם והיינו גם על חלב הרבוק וכנ"ל, ולפי דעה זו — שהוא מנהג אשכנז כפי שמסוים — אין צריך לגרר החלב המונח על הרע"ק מתחת לקרום

ויש כוהגין לכפריד ג"כ הצער הנדבק שם זה ע"ג זה ולגרוז החלב שצנייהס, דלפי הדיעה שהקרום לא הי' חיפוי, לא רק החלב שלעומת הקרום אסור, אלא גם מה שמתפשט מתחת להבשר הוא בדין פרוקי מפרקי.

ובדיעה זו יש לכלול גם איסור הי' אצבעות וכפי מה שכתב המהרש"ם בזה, וכן יש לפרש עפי"ז מה שכתב בעל העיטור וגורר אותו חלב מתחת צער המתניים ומקלפו יפה יפה משני יודי הצהמא שהכוונה לחלב זה, ושכן כתב הב"י שסדר ניקור זה הוא מקבלת הגאונים [אלא שמפני

פירשו זאת על חיורי דתותי מתני שבכשר בין צלע י"ב ל"ג, משום שנימקו דברי בעה"ט עפ"י מנהג אשכנז].

ומאחר שכתב הרמ"א שלפי דיעה זו ההנהגה לגרור את החלב גם מתחת הכשר, אין צ"ל על האיסור בחלב שתחת הקרום המונח על הדע"ק שהוא המשכו של החלב שמתחת לכשר. ואין לומר שקורא להקרום בשם כשר, שהרי קאי לפי הדיעה שאין הקרום נקרא כשר. והא דלא כתב הרמ"א מפורש — לפי דעת המתירין בחלב שתחת הכשר — מה דין החלב שתחת הקרום עצמו על הדע"ק, יש לומר שבד"מ הארוך וכן בכ"י וכן הביאו מהאגור שיש להחמיר בחלב שתחת הקרום העב הזה לכן סתם הרמ"א מלפרש, (וכפי שכתב בזה בשלחן גבוה על סתימת השו"ע, מועתק בסיומן ב' ס"ק כב).

[לא ציין לנו הרמ"א דיוק המקום ועד היכן יש להפריד הכשר לפי דיעה זו.]

הוא דמצינו בכמה מקומות ובכמה ספרי ניקור הנהגה לגרור החלב שעל הדע"ק בחלק הפנים מהגיד ולמטה, לפיה"נ הוא משום לצאת מידי ספק התחלת הקרום עב ולכן, ששם מוסתים חלקי הלובן היוצא מהכשר אדום, ובחלב שתחת הקרום עב ולכן נהגו רבנו האוסרין שבכ"י ור"מ. [ויעויין בסיומן ה אות י"ד הנהגות המקומות.]

והדברים מוכרחים שאם דברי הרמ"א שאין שם רק קלת נהקרום מוסב על קרום עב העליון, יפלא שמיד אח"כ מביא הרמ"א המחלוקת בחלב שיש שם, משא"כ כשהמדובר מהקרום עב היוצא וגם מהחלב המונח שם, ניחא, ופירושו שאין בהם מחלבים אלו רק מקצת חלב עם קרום שנשארו בראש הדפנות, וע"ז יש דיון אם הוא באיסור חלב. ובוהו יתיישבו דברי הרמ"א מתמיית הדברי חמודות מה שלא הזכיר הסרת החלב בחלק הפנים.

אלא שכוונת הד"ח בדבריו, שמאחר שבא בדברי הרמ"א הדיון בחלב כפלים שבחלק הפנים, ולפי מנהג אשכנז כתב הלשון אין צ"ס מחלבים אלו, לא הי' צריך להשמיט מלהזכיר בפירוש החלב שעל כשר הכסלים ואף שלפי המציאות הוא נגרר עם הקרום. עכ"פ איך שיתפרש בכוונת הרמ"א בלשונו קלת נן הקרום, בין שהכוונה על הקרום עב העליון והרק שתחתיו, ובין אם הכוונה על הקרום עב התחתון, או שהכוונה על כלם יחדיו, יהי' המכוון בהמשך הלשון שעל חלב הכסלים, קרום המונח על חלב. שאף לפירוש הראשון, יהי' תחילת הכוונה על החלב הנמשך ויורד עם הקרום, ונכלל בלשון זה גם החלב שתחתם ושכחלב הזה מפרט הרמ"א את הדיון כמה שתחת הכשר.

— ד —

א) ומה שמוקשה אריכות בלשון הרמ"א ושנראה בלשון כפול, שבתחילה כתב כגשאר צר"ש הדפנות ואח"כ חזר וכתב על הכסלים כגשאר שס צר"ש היינו בראש הדופן, ולא כתב הנשארו בראש הכסלים שליד הדפנות ובין"כ.

י"ל שלפי שאין הכסלים הנחתכים באמצען במקום הקרום עב ולכן נחשבים לראשם של הכסלים, ולכן כתב מתחילה בראש הדפנות, היינו שמצד הדופן — שכולל את הגלעות יחד עם כשר הכסלים שעמהן — הוא בראש, ואח"כ מפרש שהכוונה לכסלים שבראש הדפנות.

ב) שוב נתעוררנו לאפשרות אחרת בהבנת דברי הרמ"א ועפ"י מה שעורר וביאר בספר לחם שערים.

ולפירוש זה יתיישב יותר, רוב מהדברים שהערנו לעיל, והוא שבאמת לא בא הרמ"א לבאר במקום הקרום עב ולכן (כנ"ל).

ואצ"ל שלא הוצרך הרמ"א להעתיק מהמבואר בטור סי' ס"ה מסדר הניקור שבקטטור, בדבר קליפת הקרום הפרוס על הכסלים.

גם לא הי' זקוק להודיענו שהכסלים מגיעים עד החזה מה שידוע ומבואר.

אלא שבא להוסיף — כמה שאפשר להתעלם ולטעות בנכולן של הכסלים עד היכן מגיעים בצד הרפנות, וסיום החלב האסור השייך להם.
ואמר שבחלק הפנים יש שארית של חלב תחת הקרום בראש הרפנות, היינו על בשר המכסה את הסחוסים היוצאים מהצלעות, שהכסלים מסתיימים ליד העצמות ממש.
ובאופן פירוש זה, מדוייק ביותר אריכות הלשון, ומאי דנקט בראש הדפנות.
וכך הוא דיוק לשונו ז"ל, שחלב הכסלים וקרום שעליהם עיקרו באחוריים, ובחלק הפנים בעיקרו הוא רק קרום של חלב, היינו שהחלב נטפל עם הקרום, אבל במקום אחר, נשאר ונמצא קלת מאופן שבאחוריים, והוא קרום שעל חלב.

(ג) וראי' מוכחת לפירוש זה [ודלא כפי שצריך לדחוק לפי פ"י המורגל שכלל בלשונו את הכסלים, בשם דפנות] מדברי הראשונים בלשונם המפורש בחלק הפנים, ששם דופן לחד ושם כסלים לחד.

הנה במדכי (בשם ספר התרומה) לריך להסיר הקרום מן הצהמה מלד פנים סמוך לדפנות ולחזה וזהו קרום שעל הכסלים

ובהעתק הרי"מ (ס"ד סק"י) הלשון סמוך לדופן החזה

ובסמ"ג קרום שצכסלים סמוך לחזה

ובהנהמ"ג ה' מאכ"א פ"ז וקרום שעל הכסלים הוא שצכסלים סמוך לחזה עד קרום הצצר שסביב הדפנות

ובלבוש ס"ד סמ"ז קרום הכסלים שסמוך לדפנות

ושם באות ז' בהביאו הפלוגתא בחלב שתחת הקרום העב משתמש בלשון רש"י צ"ג

(ר"ה בעי לחטוטי) תחת החזה בראשי הצלעות

ולשון הפרישה ס"ד אות י"ב מהכסלים עלמנן שצשני חלקי הפנים כו' והוא סמוך לצצר

הדפנות

(ד) ואחר שהודיע לנו על בשר הכסלים שבראשי הדפנות ושיש שם קרום וחלב כפי הידוע לכל והמציאות לפנינו שיש שם חלב רב, והוא בולט יותר מהחלב שתחת כלל הקרום שבחלק הפנים, ואצ"ל שיש להסיר חלב אסור עם קרומו, ולא חש הרמ"א שיתרו בזה.

ואי"כ מלבד שסיום הלשון ולריך להסיר וכו' הוא כמיותר, עוד קשה להתפרש הסרת הקרום ללא הסרת החלב, ומה גם שאחרי זה מסיים בחילוקי הנהגה אף בחלב שתחת הצצר הנדבק זה ע"ג זה, וחלב שתחת הקרום העליון דאיירי בה לא מידבר.

וכי"ז נותן ומדחיקנו לומר, שסיום הלשון ולריך להסיר אותו הקרום נשם הוא מילתא באפי נפשי, שמלבד המקצת קרום הנז' שבדיו הכסלים, צריך לידע שיש להסיר אותו בכלל כל הקרום העולה על כל הצלעות, וכן את קרום הכסלים בכללות, שהחלב יורד בהסרת הקרום, והוא שעל בשר הרעפאלע, וכנראה כלל הרמ"א בזה מה שמפורש באורחות חיים (להר"א מלוני"ל) ח"ב ה' איסורי מאכלות ס"י פ"ה וז"ל מ"מ הקרום שעל הדפנות לריך להסיר כולו.

והיינו שהדגיש לנו שצריך להסיר וכו', שלא יטעו ממה שכתב בתחילה רק קלת מן הקרום שדי להסיר אותו קלת המונח על החלב, אלא שכל הקרום שעל הצלעות צריך להסיר, וכלשון הגמ"י"ג עד קרום הצצר שסביב לדפנות.

ואם הכוונה על כלל קרום הכסלים שלמטה ממקום זה, אפשר להתפרש לשון ולריך להסיר אותו הקרום נשם היינו שמשם מתחילין לקלוף הקרום, היינו ממקום הסחוסים, בצד החזה והן בצד הצלעות.

(ה) אמנם יתכן לפרש לפי פירוש הנ"ל (באות ב'), אצל צחלי צהמה של פנים חין צהם מחלצים אלו רק קלת חלב מן הקרום שעל חלב הכסלים היינו חלב של הקרום כפי שהוא מציאותו בחלק הפנים, ושמשו"ה נזכר בסדר הניקור שבעיטור רק הקרום כפי שפירשו בפרי קבלת

הניקור שהחלב נגדר עם הקרום, והרמ"א ייחד הדיבור לחלב בולט זה, ושלא יטעו שאין זה ככלל כסלים וחלבו.

ויש להעתיק כאן מספר לחם שערים וז"ל:

ולזה לדקו ג"כ דברי רמ"א צאמרו אין לחוש לאותו החלצים מחלק הפנים כיון שאינו מתפשט חלב המתנים רק עד ללע י"צ אבל מה שמסיים דבריו רק קלת מן הקרום הנשאר על חלב הכסלים צראשי הדפנות לזה כיון צעל לחם הפנים שמוהיר להקצצים לדקדק אחר חצר הכבד כנ"ל מפני שאחר הכבד משפיע ויורד מן הכליות עד החזה ונשארו ראשי הללעות כמו רוחצ יד חוץ לחצר הכבד ללד האחור וחלב הכליות מתפשטין על אותן ראשי ללעות עד החזה צקרום אחד ועכשיו לדקו דברי רמ"א ודברי לחם הפנים שהחלב אשר על ראשי הדפנות הוא מן חלב הכסלים והוא וודאי אסור.

ונציין בזה המובא מספר ראבי"ה המועתק בסימון משיב דבר כי עיי"ש.

ועב"ז נשאר גם חלב זה בעיקרו בגדר חלב שעם הקרום, ובפי קביעת בעל לחם שערים בספרו, שעב"פ בעודו חם יורד הוא עם הורדת הקרום.

ומשום שלא לנטות מלשון שדרכו בו הראשונים, נקט הרמ"א לשון זה.

שפתח בחלב וסיים בקרום מכיון שבקבלת סדר הניקור ושהועתק בעיטור הוזכר החלב הנגדר והנמשך רק בכינוי קרום.

ולפי אופן פ"ז זה, יש לנמק במש"כ רק קלת מן הקרום, שהכוונה אחר הסרת הקרום הפרום שבא בסדר הניקור שבעיטור, יש לדעת להסיר עוד קצת מן הקרום השייך ג"כ לכסלים, והוא על החלב המונח נגד הסחוסים.

ומסיים שצריך להסיר כלל הקרום שבחלק הפנים, ושהחלב עמו.

ואף כשאין חלב עמו מסירין הקרום שע"ג בשר הכסלים מכמה טעמים כמבואר במק"א.

(ז) ובסיום, יש לנמק עוד שיש לומר, שכלל הרמ"א בדבריו מה שכתב הרשב"א בתשובה (פ"ז ש"ח) בחלב שתחת הקרום, ולכן הדגיש את הקרום שעל חלב כו' וגם הלשון שברשב"א בסמוך למתנייס יכול להתפרש שם.

(ז) וממשיך הרמ"א לענין תרבא דתותי מתני שיש נוהגין ג"כ להפריד הצצר שס וזה יכול להתפרש לאותו מקום המדובר, והיינו ניקור הסחוסים ומסביבו, שיש שקבלו לנקר גם כסתוסי צלעות אלו.

או שיש לפרש גם, שהכוונה שס, היינו מיד סמוך לזה מתחת לבשר הרעפאלע.

(ח) ונידון הפרדת הבשר הוא עפ"י הפלוגתא שברש"י חולין צ"ג ע"א אי נחשב מקום הקרום כפתוח ומגולה, ולפי"ז שייך גם החלב שבהמשכו כדיון פרוקי מפרקי, או שהקרום הוא כדיו חיפוי, ולפי מה שפ"י המהר"ץ אין מגיע חלב דתרבא דתותי מתני מצד אחוריים עד לשם, [והיינו שכתב המהר"ץ שתחת הקרום עב ולבן על הדע"ק אינו מגיע החלב מצד אחוריים אבל מעל הקרום הדק כן מגיע, וצריך תלמוד איך הוא תחת הבשר (רעפאל"ע)].

ומקור לדברי רמ"א אלו בענין הפרדת הבשר מצאנו בריטב"א חולין צ"ג וכבר נתבאר בסימון ג' (ביאורים לדברי רש"י) ומשם תקחנו.

ובדפוס ראשון לא נמצא מה שברפוסים שלנו במוסגר (הכל צעור).

[אגב יש לציין עוד שינוי שבד"ר ויש נוהגין להפריד צצר הכדצק שס על גב זה].

ספר כפי אהרן (יור"ד פ"א א'), ואף כשנגיח שהנשים הנז' אינם צקיאים צניקור וכי' אפי"ה סמיה צידן שזולתו כל ראשי הללעות עם הצצר שעליהן מצית ומחוץ עד הערפש, והו לא נשאר שום חשש חלב כלל וכן מצואר ככל הפוסקים גם מפי הצודקים והמנקרים הצקיאים נתבאר לנו צצירור דבר זה שאם יחתכו מתחילת הללעות עד מקום הערפש תו ליכא חשש חלב כלל כו'.

ואת תורת העולה כו' ומהיות והלאה יתנהגו כך צענין ניקור חלב הפנים כו' שחתכו

ממקום התחלת הצלעות עד הערפש שהוא צמנו ג' או ד' צלעות וישליכו הכל הראשי ללעות עם הצצר גם אותו הצצר הנשאר שם מן הערפש יוליאו אותו וישליכו אותו וגם יוליאו חוליא אחת מן השדרה עם הצצר והחלב שבה ויזהרו היעצ צכ"ז שלא יצואו לידי מכשול ח"ו.

ושם, הסכמת המאורות הגדולים כצני אלפין גאוני ארץ צ"ד רבא שפעה"ק ירושלם חוצצ"א, ומה טוב ומה נעים שלא יניחו עוד הניקור ע"י הנשים כלל אלא ימנו מנקר קצוב צחנות הצצר אית ירא את ה' כ"י וע"י יהי כל הניקור כמו שהודיעם ה"ר הפוסק יצ"י להוציא כל ראשי הצלעות עד הערפש.

— ה —

א. ומכל האמור מה שכתב הרמ"א בתחילת דבריו וכל אלו החלצים אין לחוש וכו' אצל צחני הבהמה של פנים אין צהם מחלצים אלו אלא קלת, הוא רק לפי דיעה המתרת הני"ל, אבל לפי הדיעה האוסרת, יש אף חלב מתרכי דתותי מתני בחלק הפנים ולדיעה זו שייך לומר פרקי מפרקי גם לפני הטבור.

ב. ופירושא דמילתא, שמפורש ברמ"א שהבשר הפנוי מצלעות שבראשי הדפנות שעליהן הקרום בחלק הפנים, הוא סיום הכסלים המתחיל בראש האחוריים.

ועוד מפורש שהמחלוקת בדין חלב אשר שם, הוא רק מה שלמטה מהקרום עב התחתון בחלב המונח על הדיע"ק שהוא תחת בשר המתניים.

ומינה, שהחלב שלמעלה מזה על הכסלים, הוא חלב גמור.

כי אילו הי' החלב הזה מותר, לא יצוייר המחלוקת בחלב שלמטה מזה, וגם לא יצוייר ראשי הדפנות בדין כסלים, וחלב המתניים.

הנהגה עלו דברי ספרי הניקור וקבלתם ודברי הרמ"א תואמים יחדיו.

סימן י'

ביאור תשובת משיב דבר וספר לחם שערים

— א —

בספר לחם שערים (נדפס שנת תקמ"ח) עורר שבניקור כסלי חלק הפנים (רעפאלע) כשמקלפים את הקרום הפרוס עם החלב הנטפל עמו, אזי בסיומו של הקרום לצד הצלעות על הבשר שמעל הסחוסים, החלב המונח שם — שהוא בולט יותר מהחלב הנטפל לכל הקרום — עם הקרום שעליו, שייך גם הוא לחלב הכסלים וקרום שעליו.

ולפי"ד, מקום זה הוא המדובר בהגהת הרמ"א בלשונו, קלת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר צראש הדפנות על הכסלים וכו'.

ושאין כוונת הרמ"א על הקרום עב ולבן ולחלב שתחתיו, דלא נחית לה, וכן אין כוונתו להזכיר את קליפת הקרום שמבואר כבר בפעל הטימור, אלא שלמדנו בא כמזכיר וכמזהיר, שאין חלק זה בדין דפנות, אלא בדין חלב כסלים, ומה שמסיים הרמ"א ולריך להסיר אותו הקרום (ולא הזכיר החלב) הוא מילתא באנפי נפשי, שצריך גם להסיר את כל הקרום המתפשט על בשר האדום (הרעפאלע), שעצם הפרת החלב הזה אינו צריך לומר, שהרי הוא הוא שבא להודיענו שיש שם שארית של חלבים וקצת קרום עליו, ובוה אתי שסיר המוכא ברמ"א אח"י הדיון בהפרדת הבשר ותו לא.

וכבר נתבאר בהרחבה ב"סימן הרמ"א" שהדברים נוסים שזהו כוונת הרמ"א, ושדבריו מרווחים בזה יתר על שאר הפירושים.

ועל פי פירושו בדברי הרמ"א, יישב את תמיית המעדני יצ"י (חולין צ"ג) על מה שלא

הזכיר הרמ"א את החלב שתחת הקרום, כי לפי"ד אכן דיבר מהחלב (אלא שהמעדני יו"ש עמד בזה שאין הלשון מפורש כל הצורך ואיכא למיטעי).

ועיקר טעמו של הלחם שערים וטענתו ממה שנראה בחוש,

הרב הגאון הגדול אב בית דין דגליל וצ"ד לדק דקבלתי וי"ו וזכרו עשרה לומדים מצוה"ד לחקור אחר דין זה והלכתי עמהם לבית המטבחים והראיתי להם איך החלב הזה הוא מחובר עם חלב הכליות ביחד בקרום אחד. דהיינו צלוחת קרום הדק המתפשט בכל הכסלים... חלב עם חלב הכליות ביחד ונחשו עידיכן והלדיקו אותי ואסרו החלב הזה במקומו וכו' כי הוא בקרום אחד עם חלב הכליות וראוי להקצרה כי הוא נמשך עם הקרום והכליות ביחד כשתחתוך את היוצרת עם אלצע הכבד אזי ימשוך אותו החלב אשר על ראשי הדפנות עם הכליות הכל ביחד כו'.

ועוד שם: לזה כיון בעל לחם הפנים שמזכיר עוד להקלבים לדקדק אחר חלר הכבד כו"ל מפני שחלר הכבד משפיע ויורד מן הכניות עד החזה ושאר ראשי הללעות כמו רוחב יד הון לחלר הכבד ללד החחור וחלב הכליות מתפשטין על אותן ראשי ללעות עד החזה בקרום אחד.

— ב —

וכתב ערד שטענו אליו, הרי ברי"ף שחלב הכסלים הוא היכי דלייפין אפמתא, ועי"ז השיב שהלא זה פשוט שאין הכוונה דווקא על המקום ההוא ולא יותר, אלא ששם מתחיל החלב ומתפשט עד חצר הכבד והוא רק לסימן מפני מה קוראין כסלים לשון כסול. והביא לזה את דברי הר"ן הידועים שכתב בפירושו של הרי"ף במו"ש לשון הגמרא וזה חלב שעל הכסלים, שפי' שגם זה מחלב הכסלים.

והיינו שעיקר חלב הכסלים הוא ליד הכליות ויש גם בקצה הכסלים אצל הדפנות.

ועל מה שטענו, שזה כבר מחלב הדפנות, השיב להם, ראשית הרי רואין בחוש שזה מחלב הכסלים כנ"ל, וטעמו בלשון הרמ"א שמזכיר ראשי הדפנות, ושבאמת קורא לזה כסלים, כלשונו על הכסלים וכו' והביא את דברי הר"מ (פי"ד סק"ב) החלב אשר על ראש הכסל תחת הקרום לבד ודאי אסור שאינו מיקרי חיפוי, (לשון זה שבד"מ הוא עי"ש תשו' הרשב"א שבב"י שם מובא לשונו חלב שתחת קרום הדק הסמוך למתניים, ועפ"י העתקת הר"מ בלשון זה, מתפרש שהמתניים הוא בכל אורך הכשר עד הצלעות, ולפי"ז יהי' זה מקור להגהת הרמ"א).

[וביאר דברי הרשב"א בפרטות תמצא בס' רש"י לד' ובס' הרמ"א יד' וביחוד הכוונה בלשון הסמוך למתניים].

שנית, אין מיעוט הדפנות אלא במה שלפני המרפש.

וז"ל, וחלב הדפנות הם למעלה מחלר הכבד ללד הריאה זה החלב מותר שאינו ראוי להקצרה, כמו שכתב צח"כ גם שלא ינתחו קודם הסרת חגבו דהיינו מן המחובר כך הוא צח"כ הרי מצוה שלא ינתחו הצהמה קודם הקטרה בשביל שהי' לריך להסיר היוצרת עם חלב אשר על ראשי דפנות עם הכליות והכסלים הכל ביחד וכו'.

ובוסף להלך זז"ל, וגם הרב הרמ"א בעלמו כתב שאין להעלות הכל על הספר ודבר זה לריך למוד מן הצקי ואומן בניקור לכן כל איש ישראל אשר נגע י"ח בלצבו ורואה לידע מקום החלבים האסורים שילך בעלמו אל בית המטבחים לראות הצהמה בשנימות וכה משפטו שילוח על העצב לכל יקור הכוליה של ימין הדבוקה בשדרה מנקומה ועל הצדק ילוח לכל יחתוך החלר הכבד רק הקרום לבד על היוצרת ויקה הקרום וימשוך למעלה את הקרום אז יפרד הקרום עם החלב אשר על ראשי הדפנות עם הכליות ביחד, ואז יראה צעיניו ובלצבו יצין כי כניס דברי כמו שפרשתי בעז"ה.

ובסיום דבריו: עוד מלאחי הון לי שני בעלי המחצרים ה"ה בעל המחצר ספר עברת חרין שהי' שחט ומקור צק"ק פראג בעל המחצר ספר זבח שמואל שהי' שחט ומקור צק"ק ליסא

שפרשו על סדר ניקור של צעל העיטור וזה נשגו של צע"ע א"כ מתחיל ממקום סיום הגיו' המוליא מן החזה ומקליף בידו אותו הקרום שעל הכסל ופי' המחצרים כ"ל הוא הקרום האסור משום חגב שעל הכסמים וכל הנגרר עמו דהיינו כל חלב אשר תחתיו והמשוך עמו הכל אסור הרי אלו המחצרים כתבו ג"כ לקלוף החלב אשר תחת אותו הקרום.

ובסדר הניקור בלי"א כתב: אז עם איך וואריס ליכט זיך גרינג אראפ די ווייסן חלב וואס לויף די עקין זיינען, איך אבער אז עם איך פארקלינגט מוז מן מיט איין מעסער אפריינגין.

עוד כתב שם: וכבר השיב רבינו אלי' בן חיים שאלה י"ב, על החלב אין בו משום הולאה לעז על הראשונים עיי"ש.

ובסוף הספר מביא בזה"ל: הרי אלו החתומים שהי' הוויכוח זיינו אודות החלב אשר בראשי הדפנות בחלק הפנימי שבאמר שהוא מותר ואנכי הראיתי ראיות ברורות שהוא אסור.

בראש הרב המאו"ג מו' משולם זלמן הכ"מ חונה בגליל ק"ק קידאן י"ו וכו' והרב מוהר"ר נחיר זנובר"ר שלמה זמן אחיו של הגאון החסיד וכו' והרב מו' סעדי' זמו' נתן נטע הנבחר מצית הגאון החסיד דק"ק ווילנא להתוכח עמי והסכימו כולם שהחלב אשר על ראשי דפנות הוא אסור.

ושם בהסכמת הבי"ד צדק דק"ק קלוועריעא: הן שאלו שאל לנו האיש התורני המופלא מוהר"ר שאלו זנובר"ר משה נ"י באתת שעלתה שלא כהוגן שאין מנקרים על ראשי הדפנות תחת הקרום הכסמים שיש שם חלב למחזיקים אותו לשומן כשר והאריך מוהר"ר שאלו הכ"ל ברצויה לתיכור כאשר הי' נמראה עיני' קונטרס הראי' שלו ואחר העיון ראינו שיש ממש בדבריו אף כי קלת ראיותיו סתורות מ"מ הדין עמו לאסור וסברותיו נכונים ומתקבלים על כלל ובהיות כי הדבר לריך הלמוד מציא לידי מעשה רב צמנעשה לסתור כמעט מנהג של ישראל והפוסקים אחרונים לא דברו רק קלת מזה ואולי המלא תמלא באיזה שאלות ותשובות. מהראשונים קלת סתירה לזה וגם גודל הערדה ערדת עבודת הקודש המוטל עלינו לא הי' הפנאי להוליא הדבר לאור ועין משפט אי לזאת גזרו אומר המנקרים דקבלתנו לנקר בדברי מהר"ש הכ"ל ולאסור החלב הכי [עד שאל] הדבר לאור ע"פ הורים ומורים ראשי הקבלות קדושות כו' ועיון בדבר לעת הפנאי.

ובהסכמת הרב אבי"ד זר"מ דק"ק הנ"ל מהר"א ברודא כתב: ובדאי ראוי ונכון להזכיר בכל הקצבים ובפרט שהוא ספק חלב לאורייתא.

אנב יש לציין דלכאורה נראה מפי' הראב"ד על התו"כ בדברי הלהם שערים דרק עד הטריפש נקרא דופן שכתב שם בפרשתא י"א פיסקא י"ב זו"ל, לפי שנאמר כל חלב כו' יכול אף חלב דפנות בכלל, בזמן חלב ושומן החזה. ושומן הגרגרת הוא חלב דפנות וכו'.

וכן בספר ראב"י"ה סימן אלף קמ"א שנדפס שם תש"ו תלמידו בענין הוויכוח שבין אביו רבינו יואל עם רבינו אפרים זו"ל, דאם יש לאסור א"כ אינו יודע ליישב שיטת ספרא וכו' דתניא ואת כל החלב וכו' יכול אף חלב הדפנות כן יש מפרשים חלב הדפנות מה שבדפנות הבהמה ואני אינו יודע שום חלב לפי דעתו דדופני הבהמה כי אם חלב הכסלים, וע"ז השיב לו רבינו הראב"י"ה זו"ל, אשתמיטת' לנר הא דאמרינן צפרק אלו עריפות הי' ניכו קנה חלב אמר רבא בר יוחנן אמר רב חלב שט"ג דפנות, דפנות ס"ד אלא אימא חלב שט"ג דופני הריאה והכחו דפנות דמיפרשי הכי נמי מיתפרשי.

הרי מפורש בראב"י"ה, גם שהחלב הנמצא ליד הצלעות שלאחר הטריפש, הוא חלב כסלים.

ואמנם מצאנו מפורש בספר מהרת אהרן שגם במקום הסחוסים הוא מבשר הכסלים זו"ל, לחתוך ראשי העצמות משני קלות הכסלים והיינו שהכסלים מסתיימים עם העצמות ממש, (ועפ"י) סתם בדבריו על סחוס הצלעות כולם עד הטריפש).

וכידוע שבירושלם — שהוא קבלת הניקור השריד — מנקרים בחומרא רבה את החלב הזה וכן ניקור כל הפחוסים מתחתיו.

— ג —

הנה בתש"י משיב דבר (סי' כ"א) יצא בתוקף נגד מה שעורר בספר לחם שערים, ופרטי דבריו בזה הלא הוא בספרתו (המצוי לכל) ורק נייחד הדברים בנוגע למה שתלו זיינם בדבריו ז"ל בכ"י.

ראשית יש להקדים ולהזכיר, שאין הספר לחם שערים ולא בתש"י משיב דבר מכוונים בדבריהם לכסלים וחלב הכסלים הנטפל לקרום שבחלק הפנים והיינו הנקרא רעפאלע, אלא רק לחלק החלב שאצל הצלעות לבד, אלא ע"י השק"ש בא בדבריהם גם מחלק זה. והא דכתב בתש"י משיב דבר דככל הכסלים אין שום חלב תחת הקרום הדק כמש"כ בעל אוחו קונטרס זעלמו, הכוונה שחלב הנטפל במעוטו בדרך כלל להקרום העב העליון אינו נזכר לחלב בפ"ע.

וכנראה עוד שיש הבדל בין סוגי הבהמות כפי שהעידו בבהמות שמיונות יש לפעמים חלב אף בשפע, ובכחושא כמעט שאין, המעט נלווה ונבלע בין ב' הקרומין, ומן הסתם שיש ג"כ הבדל בין ארצות.

ועפ"ז אולי הם דבריו במש"כ וכסבור שאפשר שימצא צכסלים חלב תחת הקרום.

ועוד יש לנמק ולהתאים התחלקות המבט שתלוי באופן הפרת הקרומין, שכשמתחילין להסיר את הקרום מהצלעות במקום שמבדילין הפנים מאחוריים שם על הצלעות נמצא רק קרום עב בלבד וכשמגיע אחר הצלעות בכסלים שליר החזה יוכל לישאר לפעמים קרום הדק והחלב שעליו והרמ"א ז"ל לשונו לפי סדר בעל העיטור המובא בטור, וששם מבואר התחלת הפרת הקרום מצד הפנים שאז יורדין ב' הקרומין יחד עם החלב שכינותם.

ובדבר דפנות הצלעות, דעתו שאין הבדל בין לפני הטריפיש לאחר הטריפיש לגבי מיטוטא דדפנות ושכל הצלעות דינם שוה, וכן שרין הדפנות של הצלעות מתחיל במקום החלב הזה שכנגד הפחוסים.

ולמען יהי נגד המשחיתים, יש לציין המפורש בדבריו שכבשאר שלמטה מהצלעות ששם הוא כסלים וכשימצא שם חלב הוא באיפור חלב הכסלים, כמו שכותב ופי' דברי הרמ"א הוא להבנת מעיו"ע ומ"מ מה שהקשה על הרמ"א וכו' והגאון הנ"ל לא ידע מזה וכסבור שימצא צכסלים חלב תחת הקרום משום הכי יפה הקשה וכוונתו בזה מצד מציאות, כפי שהופקר לעיל, — והמדובר במה שתחת הקרום שעל בשר האדום.

ושב חזר המשיב דבר לעצם הנידון לחלב שעל בשר ראשי הצלעות וכותב, דשומן שעל הצלעות אין צו זכר לאיסור, והיינו שאין בו איסור משום שהוא חלב דפנות.

ומה שכתב לעיל מזה ואין שום חיבור לזה החלב עם הכליות וחלב שעליהם רק הקרום הדק מחפשו הרבה למעלה וע"ז כתב הרמ"א דקלח מן הקרום שעל חלב הכסלים [פי' שנמשך מחלב הכסלים שעל הירכיים] הנשאר צראשי הדפנות ולריך להסיר כו' חלב השומן שתחת אוחו הקרום לא נזכר בשום פוסק שאסור

היינו שכבר הובא מה שכותב במפורש שבשר הפנוי מצלעות בחלק הפנים שהוא בשר הכסלים, וכשיש שם חלב תחת הקרום הוא חלב הכסלים, אלא שדבריו בזה מוסבין על מה שכתב לעיל מזה, שא"א לומר שעיקר בחלב הכסלים יהי זה שעל ראשי הצלעות תחת הקרום, כי כדי להחשב לעיקר צריך שיהי לו חיבור להדיא לחלב הכליות, ומה שאחרי הצלעות על גבי בשר האדום כשיש שומן נטפל להקרום, בוודאי שאינו יכול להחשב לענין המדובר, ובמילא צריך לפרש ברמ"א, הקרום שעל חלב הכסלים, שהוא נמשך מחלב הכסלים.

ומוסף עוד, שא"א לדברי הרמ"א להתפרש, מה שנמצא תחת הקרום בראשי הצלעות, כי

זה לא נזכר בשום פוסק שאמור, — וזוהי שהיא מוחלט לפי"ד שאין הדי"ח מכוון לחלב שבראשי עצמות אלא למה שתחת הקרום על בשר האדום. —
 וכן הוא לשונו בסיום דבריו, אבל צרור שלא צא לאסור חלב דפנות מה שלא נזכר בשום פוסק וכבר הבאנו כוונת הלחם שערים במה שהזכיר את דברי הר"ן לומר שאין הכוונה בלשון זהו חלב וכו' על מה שנמצא ליד עצם הבוקא דאטמא בלבד, ולא השתמש בעל לחם שערים בלשון שאין זה עיקר וכו' בכלל, וביחוד לא לגבי חלב שעל ראשי הצלעות.
 ובעל משיב דבר כתב בנוגע לדברי הר"ן, שזה מוסב רק ע"ד רש"י בתרבא דאקליבוסתא שהוא עצם הנקרא הנק"א, שא"א שיהי זה עיקר חלב הכסלים שמפורש בקרא, שהוא מחובר ומתייחס עם הכליות, אבל לפי דעת הר"ן בפי תרבא דאקליבוסתא, הוא באמת סמוך לכליות. [ויש להעיר שבב"י כתב בזה"ל, חלב שעל הכסלים כו' ופירש"י כו' והרמב"ם כתב כו' והרי"ף פ"י כו' וזה לשון רבינו ירוחם תרצה דקליבוסתא פירש"י ע"ס קטן וכו' ור"ף פ"י אותו ע"ס המתברר האעמוט וכתב הר"ן שמה שאמרו זהו חלב שעל הכסלים לאו למימרא וכו'.
 והלשון בד"מ הארוך, חלב שעל הכסלים כו' וצ"י והרי"ף פ"י דחלב הכסלים הוא צמקוס לויפין אטמתא וכתב הר"ן לאו למימרא שזכו עיקר חלב הכסלים אלא לומר שאף זו מחלב הכסלים עכ"ל].

ולפי האמור, שכשנמצא חלב בכל אורך הכסלים אף כשאין לו חיבור עם החלב שליד הכליות הוא בדין איסור חלב מכיון שהוא על הכסלים, וכן חלב שיש לו חיבור עם הכליות כגון שעולה על הכבד וכמו"כ כשיעלה על הדפנות יהי לו דין חלב כליות, אלא שהמשיב דבר בדבריו שכיון שזה שבראשי הצלעות אינו נמשך בחיבורו להכליות וגם אינו מקום כסלים — לפי"ד — אינו אלא דפנות, לכן דינו כשומן דפנות, (ועיין לעיל פ"ד סעיף ג', ופ"ה אות ד' סעיף ה').
 [ויש להעיר, שאף לפי הר"ן בתרבא דאקליבוסתא, ואף אם זה יכלול את כל החלב שליד הכליות, עדיין יש עוד חלב תחת קרום עב ולכן שאסור לארצות שמלבד ארץ אשכנז].
 וכתב עוד שם ואי איתא דעל הדפנות ג"כ בכלל הכסלים יותר הי' לו להצ"ח זה החלב שהוא הכבד משעל מתניס אלא פשיטא שאין צו שמן כסלים כ"א דפנות.
 והנה יראה כל קורא שהמדובר הוא על החלב שעל ראשי הצלעות, כי על הבשר שלמטה מזה היינו בשר הכסלים, הלא כתב שאין שם חלב לפי המציאות.
 ועיין בספר כפי אהרן (ח"א יור"ד א') מועתק בספרו ב" ס"ק ו' בסופו, ומה שנתפרש בדבריו.

סימן י"א

בענין שומן היתרת וקרום שעליו

— א —

הנה ידוע המחלוקת שדי"א מבי"ן ור"ת אוסרים שומן הזה מדינא, ומטעם שאין דין חיפוי בשר בחלב הקרב, ור"י והרא"ש מתירין, וכתב רבינו ירוחם דכן עמא דבר (להיתר).
 וכתב הב"י ומ"מ עכשיו נוכחות נשים שלנו כדרא"מ, ויש מהן כדי שלא להטריף עלמנן צניקורו אין אוכלות את הערפש כלל, ובד"מ כתב וצאגור משמע דיש להחמיר כדברי הרא"מ.

וקבע רבינו הרמ"א בש"ע (יור"ד סי' סק"ב) שיש מחמירין ברא"מ ור"ת וז"ל:
 יותרת הכבד יש מלריכין לנקר הקרום העליון וכו' ויש מחמירין עוד לנקר השומן שתחת הקרום ההוא (רא"מ ור"ת) אבל צ"ד פניס של צ"ד הריאה אין צריך ניקור כלל אצל המהג לנקר ולהסיר שני הקרומים דלמא אחי למיטעי ע"כ, —
 וז"ל הב"י סוף פ"י ס"ה, שזה החכם כו' כבר השמיע קצת דברים שיש להם שורש דהיינו

כו' שנתבאר בסימן ס"ד וכו' וגם חלב שנתבאר הכבד שנתבאר שם שיש אוסרים אותו וקרום שבו אסור לד"ה כו' נתבאר שם יפה שכל אלו המקומות יש להם על מה שיסמכו כמו שנתבאר שם ואע"פ שיש חולקין בהם אין להקל, ולריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק חלב דספק דאורייתא הוא ועוד שהוא איסור חמור, שהרי חייבין עליו כרת.

ובכתב השלחן גבוה דמשו"ז לא העתיק מרן המחבר בדיון זה ממש"כ בפית יוסף וז"ל, וחלוי י"ל דכיון דרבינו ירוחם כתב דכן עמא דבר להחמיר כהרא"ם ודעימאי ועיני רבינו ז"ל רואות דנשים שלנו נוהגות לאסור כרא"ם הניח הדבר במנהג כאו"א שיחזיק במנהגו עכ"ל.

— ב —

והנה דעת לנכון נקל, שברובי מדינות רבותינו האחרונים הי' פשוט להסירו והוא אחר שלמדו ממה שקבע הב"י בספרו מנהג נשים שלנו, בחומרתן שמשליכין אותו לגמרי, וכן ממה שקבע הרמ"א — ובנראה מחמת הנ"ל — בהגה"ת השו"ע ויש מחמירין.

ופשוט ומובן לכל, שהרמ"א בא להורות לנו שיש לחוש להחמיר, ובלשון הפשוט במהרש"ם וז"ל והנה בלמח י"ג גם שומן שמנקרים תחת הקרום, ולדעת הרא"ם ור"ת אסור מדינא.

ובספרו דעת תורה סי' ס"ד, צדן השומן שהוא תחת הקרום — ולשון הרמ"א בזה — שמונח חומרא נהגו לאסור.

וכן הוא בספר מזבח העולה מבעל הקצש"ע סי' מ"ו ז"ל:

יותרת הכבד לריכין לנקר הקרום העליון שללד הכבד וגם השומן שתחת זה הקרום והמנהג לנקר גם לז הפנים שללד הריאה, ע"כ.

ובספר רב מבחיא (פלך לאמוא, ליטא) כן לשונו, וכמו"כ השומן אשר מתחת להקרום אסור, וכן הוא בלי אידיש שם.

וכן הוא בספר חוקי דעת בהסכמת גאוני הדור וכיניהם רבינו בעל ד"ח מצאנו ז"ע ובקונטרס אימוץ הניקור: אויף אטייל ערטער נעמט מען אראב דאס שמאלץ וואס איז אונטער דער הויט. ועיין כמו"כ בקונטרס ניקור השלם מהמנקה מאמזואצק, ודב"ז.

ומובא גם בספר גבעת פנחס סימן פה סעיף ח' וז"ל, זא אויך דאס ראטהע פלייש וועלכע די גאנצע ווייכע ברוסט אומפאסט פאן ביידע זייטען איינע הויט זאמט פעטטע אבגעצאגען.

— ג —

ובשלחן גבוה מביא שבשאלוניק נהגו לנקר השומן הזה מה שנראה ע"ג ואין מחמטין אחריו.

וכן בלבוש מעתיק את דברי הב"י וז"ל, וקלח הנשים משליכין אותו כולו ויש מהן שסוברין מפני שהוא כולו אסור משליכין אותו אבל אינו כן אלא כדי שלא להעריח את עלמן צניקורו נהגו להשליכו.

ועפ"י נימוקי של השולחן גבוה הנ"ל מובן ג"כ, מה שלא הביא הלבוש בהדיא כלשון הרמ"א. וג"ז ברור, שהרמ"א הורה לנו רק שראוי להחמיר בשומן, אבל לא כתב שנקבע בזה מנהג, כמו שכתב לגבי קרום שלצד הריאה.

— ד —

ובלחם חמדות פרק ג"ה י"ב בד"ה וכן שומן היותרת וכן כתבו החוס' והמרדכי בשם ר"י וכן דעת סמ"ג להחמיר.

וכתב רבינו ירוחם שכן עמא דבר, והמרדכי כתב בשם ר"ת דס"ל ג"כ כהרא"ם, וכתב הרמ"א צד"מ דבאגור משמע שיש להחמיר כהרא"ם והצ"ח כתב וז"ל עכשיו נוהגות הנשים שלנו כהרא"ם ויש מהן שכדי שלא להעריח עלמן צניקורו אין אוכלות הערפס

כלל ע"כ, ורמ"א ז"ל כתב צהגהותיו דיש מחמירין לנקר השומן שתחת הקרום שלפני הכבד והרי כן דברי הר"מ ור"ת, ותלמידו רמ"י ז"ל השמיט לדברים הללו, עכ"ל.

הנה הלחם המודות שהביא את דברי הב"י והרמ"א, והרי גם ראה בלבוש שהביא את הב"י לגבי חומר ההנהגה למעשה, א"כ כוונת הערתו של הלחם המודות הוא על שלא הביא הלבוש את סברת האופרין (מעיקר הדיו) כעין שכתב רבו הרמ"א ז"ל.

— ה —

והכנה"ג בהגהת הב"י ס"ק צ"ט שיטה י"ז כתב וז"ל:

ומ"מ עכשיו נוהגות נשים שלנו כדור"מ, ל"ב וכן הסכים האגור צסימן אלף קט"ה וכן צס' המפכה כתב יש מחמירין לנקר השומן שתחת הקרום הכוא אלב המנהג לנקר ולהסיר צ' קרומין דילמא אחי למיטעי ע"כ וכ"כ רש"ל פג"ה אות ד' שכן המנהג גם הלבנות כתב זה המנהג ותמה עליו ל"ח למח לא כתב ס' היש מחמירין שכתב המפכה שהיא ס' הר"מ ור"ת ולדעתו אינה תמי' דכיון שהמנהג שלא לדבריהם לא חש להביא סברתם, ע"כ.

הנה הכנה"ג הגיה להוסיף במנהג הנשים שמביא הב"י, בלקוטו מלשונות הכרעת הפוסקים לחומרא, שכן הוא באגור ושכן הוא בס' המפה, לאחמורי בשומן שתחת הקרום, וכן העתיק את לשון הרמ"א בלשונו אלב המנהג לנקר וכו', והיינו לא קרום אחד בלבד שהוא מן הדיו אלא גם את הקרום הב' לצד הריאה שהוא במנהגא [ומפני כן העתיק הכנה"ג בלי אלב ולא כתב סתם והמנהג לנקר וכו' כי אז הי' משמע שגם הקרום הא' לצד הכבד הוא רק במנהגא, לכן כתב בלשון זה, אלב המנהג וכו', שמוזה יזכר לכל שהוא המושך למה שכתוב לפנ"ו בדברי הרמ"א ז"ל, אלב כל פנים של הריאה אין לריך ניקור כלל, עיי"ש.

ואח"כ כתב שב"כ הרש"ל מנהג הב' קרומין, וכן הלבוש ככל הנ"ל, ואח"כ מביא בפשיטות שהל"ח תמה על הלבוש מדוע לא הביא תלמידו הרמ"י (הלבוש) מה שקבע הרמ"א שראוי להחמיר, ועי"ז תירץ הכנה"ג, דכיון שכמנהג וכו', וכונתו למה שפיים הב"י בדעת רבינו ירוחם דכן עמא דבר להיתרא וא"כ אין זה בנדר תמיית השמטה, מכיון שלא נקבע בזה מנהג, כסברת הרא"מ מעיקר הדיו, וכפי שטורר בזה בספר דעת תורה כדלקמן. [ומאחר שלגבי הנוגע למעשה הלא מביא הלבוש את ההנהגה שבבית יוסף להחמיר].

— ו —

ובספר דברי יוסף יור"ד סי' תל"ד כתב וז"ל:

אי איישר חילי הו"א להחמיר כר"מ ור"ת לקלוף היוותרת הכבד השומן תחת הקרום, או להשליך הערפש לגמרי כי הקו' שהקשו תוס' ור"א"ש על הר"מ ור"ת יש מקום ליישב מן הש"ס ויש מקום צפוסקים לדבריהם וכו', ול"ע דרמ"א כתב צס"ה הר"מ דיש מחמירין לנקר השומן שתחת הקרום הכוא, ר"מ ור"ת, וכ' דהמנהג אינו כן רק לנקר הקרומין ורבינו ירוחם כתב שחוס' כתב שחוס' הכריעו שנוטל הקרום שעליו ומותר וכ"כ הר"א"ש וכן עמא דבר ע"כ מ"מ הדיו קשה כנגד הר"מ ור"ת וכו' וד"מ כתב צס"ה אגור דיש להחמיר כר"מ ומן המנהג הב"י כתב וכו' שמשליכין לגמרי הערפש וכו' ואי איישר חילי הו"א דאיסור כרת עובד להחמיר כר"מ או כמנהג הב"י שמשליכין הערפש.

והרי שהדברי יוסף, דעתו להחמיר להלכה ולמעשה מעצם הכרעת הדיו, ושכאמת כן הי' צריך להקבע המנהג, ומשום זה כתב שצ"ע, כי מצד א' הוא ברמ"א שראוי להחמיר, ומצד ב' אין ברמ"א חיוב מצד קביעות מנהג, ושלישית המנהג שהוא בבית יוסף להשליך כל הערפש, ודעת

הדברי יוסף בהכרעה לדעת הרא"מ ור"ת. [ועב"פ לשונו להמנהג וכו' סירבא דלישנא הוא, שהכוונה שאין בזה מנהג — ולא בקרומין שיש בהם מנהג —, ויעויין בד"מ ס"ד ס"ק י"א.]

— ז —

ובתש"ו מהרש"ם סי' קנ"ט נחית לדון במה שנשאל צדין יותרת הכבד שנמלח בלא ניקור. אחרי שהביא את דברי ספר זכור לאברהם וכו' להתיר משום ספק ספיקא וכו', כתב וז"ל: והנה באמת יש גם שומן שמנקרין תחת הקרום ולדעת הרא"מ ור"ת אסור מדינא וא"כ שפיר הולך הזל"א לרף עעמא דס"ס דבאמת גם צשומן יש דיעות דסגי בקליפה וכו' והמעין זל"א ימלא שכתב להדיא דיש דיעות דחלב זה הוא שומן, ומיירי שהי' גם החלב תחת הקרום, וחלום אני כתבתי בחי' ליו"ד וכו' דמדנקט הרמ"א דיש מחמירין עוד לנקר גם השומן שתחת הקרום וכו' מוכח דס"ל להרמ"א דהעיקר כדעת המקילין וכמו"ש בצו"ש שער אפרים סי' ק"ד כעין זה צבא דאה"ע סי' י"ד עיי"ש, וגם בצו"ש הלק"ע סי' ר"כ מצואר דקבלה צידו מרבותיו דכל מקום דנקט בלשון יש מחמירין ש"מ דס"ל דעיקר כדעת המקילין עיי"ש וא"כ הי' צידו דעיקר כהמקילין וא"כ נשאר הספק רק מכה הקרום וכו' ועכ"פ לדינא פשוט דסגי בקליפה במקום הפסד קלח, ע"כ.

וז"ל בחי' ליו"ד בסי' דעת תורה:

והנה צדין השומן שתחת הקרום מצואר צב"י דמדינא יש להקל כדעת רוב הפוסקים ורק מלד חומרא נהגו לאסור וכו' דעת הרמ"א מדכתב ויש מחמירין עוד וכו' וכו"ג כתב בתש"ו שער אפרים וכו' וכו"ג צבא דלכן יש להקל בזה ממליחה צבדי קליפה. אבל המנהג לנקר ולהסיר שני קרומין עיין ע"ז סקי"צ דהאיסור הוא רק משום דילמא אחי למיטעי שרי צדיעבד ע"כ.

הנהגה בל הדין בתש"ו מהרש"ם הוא רק לענין אם די בכדי קליפה בדיעבד לאחר שנמלח, וההכרעה שבמקום הפסד קצת מתירין בכך משום ס"ס.

ויש לציין מה שהעתיק בדעת תורה את דברי ה"מ"ז הנ"ל שיוצא לפי"ד שהיש מחמירין שברמ"א חמור יותר מהמנהג להסיר ב' קרומין, כי בקרום שלצד הריאה בדיעבד שרי לגמרי.

— ח —

ומפורשים הדברים בסי' אהל יצחק (עקה"ב סי' א' אות י"ב) וז"ל:

יותרת הכבד לריך לנקר קרום העליון וכו' ויש מחמירין עוד לנקר השומן שתחת הקרום הכוא (רמ"א צ"ס ר"ת) אבל לד פנים של ד' הריאה א"ל ניקור כלל אבל המנהג לנקר ולהסיר שני נדדיו דילמא אחי למיטעי (רמ"א ס"צ צ"ס ס"ה ואר"ז).

הנהגי שינה בלי וכתב להסיר שני נדדיו, שבאופן זה הכוונה בעליל שמוסב רק על ענין קרום שלצד הריאה בלבד.

ובן מפורשים הדברים בלשון הערוך השלחן וז"ל, ויש מחמירין כו' אבל לד פנים כו', ומ"מ המנהג לנקר ולהסיר שני קרומין וכו'.

הנהגי שינה את לשון אבל וכתב ומ"מ.

ובאגור מונה בין ז' הספיקות גם את השומן שתחת היותרת, ומסיים בזה"ל, ואל תכניס עלמך כספק איסור כרת כי ספק איבוד הגפש הוא.

— ט —

ובקונטרס ניקור השלם (כפי הנהוג בפולין לימא וגאליציען): יותרת הכבד מפסיק צין כבד לריאה ללד הכבד הכל חלב גם יסיר ממנו הקרום ויחחוך מסביב כל הלוצין עד הבשר.

— י —

ויש לידע שהדיון בשומן היותרת אינו ענין לראש היותרת במקום העב שקורין שפייץ שחודר לתוך חלב הכליות ממש והחלב חודר גם תחת הקרום ומרוב הפשיטות לא נזקקו בספרים לפרט בזה. וידענו ממנקרים מומחים שאכן קבלו בחומר היותרת העבה להוריד כל השומן בדקדוק רב משום חלב הכליות המתפשט ומתערב שם. וכן ידוע מכמה וכמה מקומות שלא השתמשו כלל ביותרת מפני קושי הניקור.

— יא —

כידוע שהקרום שעל היותרת אמור משום שחלב הקרב שוכן עליו [וטעם זה נצרך לדיעה שהשומן שתחת הקרום אינו באיסור חלב] ויש שחלב הקרב נחתך עם היותרת שהחלב נשאר ארוק על הקרום. ובב"י סוף סי' ס"ה: וקרום שזו אסור לד"ה [ואף שנשמט מסדר הניקור שבעיטור]. ובשו"ע עצמו לא הוזכרו מרן, וזה בנין אב ללמד בכללות. שכידוע שבשו"ע לא הביא מרן הב"י פרטי החלבים והקרומין ושסמך במה שביאר בפרטות לבעלי הוראה ביסוד חיבורו הב"י, ומכיון שפרטיהן מסורין לקבלת העוסקין בניקור למעשה. וכבר עמד בסי' בית ישראל על משיכ הרמ"א בלשון ויש מלריכין וכו' במה שהוא לכל הדיעות (דרכ"ת) וי"ל שהוא כדוגמת מה שמשמש מרן המחבר בלשון וי"ל אף על דיעה מוסכמת, כשהוא ממקור יחיד וכי"ב. [ויש להעיר עוד בדיוק הגדרת לשון יש מחמירין, שבזה וכי"ב י"ל שתלוי לפי מקומו ועניינו. ועוד אפ"ל שהוא בהמשך עם הלשון ויש מחמירין וכו' כדי לחזק הדברים ודו"ק]. ולפעמים עצם הדברים הוא מטעם חומרא, או שהחכמים החמירו לעשות חיזוק לדבריהם, וכיון מטעם תקנתם ז"ל, וכמ"ש בשו"ע דר"ד ל"ט ב' עי"ש. ובנוונא דהשטר אפרים, שם הרמ"א מוסף על המפורש במחבר להיתר, וע"ז מבוא יש מחמירין ועי"ש. ובעניינינו הכוונה ב"ש מחמירין אינו על הרא"מ ור"ת, אלא על המחמירין לחוש לדבריהם, כגון האגור וכ"ו].

סימן י"ב

בענין הקרום עב ולבן [היוצא מהבשר]
(עב התחתון, שפאנדער) וחלב שתחתיו

— א —

באיסורו של הקרום עב ולבן — היוצא מהבשר אדום דק — הנה לפנינו קבלה חתומה מה"ל ניקור להמהרי"ך דף כ"ז א'. כתב בעל העיטור ואח"כ מתחיל כו' ומקלף צידו אותו הקרום שעל הכסל ע"כ. וכוא הקרום עב ולבן האסור משום חלב שעל הכסלים וכל הנגדר וכו' ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב ותחת אלו שני הקרומין יש חלב וצד החלב איכא פלוגתא וכו' ופירש"י וכו' ושני קרומים הן זה למעלה מזה ואחד עב ואחד דק וחלב נבלע בין אלו הקרומים וכו'

אצל הקרום הדק מפסיק צין הצצר וצין חלב שתחת הקרום העצ לכן מה שלמעט מוחותו קרום הדק הוי חיפוי צצר וכשר אצל הקרום הדק עלמו אסור משום שהוא נוגע בחלב שתחת הקרום העצ כו',

חתיכת צצר העליון וכו' דק הוא ודבוק בחלב שעל הכסלים ויונק מן אותו חלב ומראה אדום וכו' לפיכך אותה חתיכה צצר אסור.

ובאותה חתיכה צלד השני דהיינו כלפי הכסלים כנגד החזה דבוק צו אותו קרום עצ, ולכן אסור אותו קרום העצ משום חלב עכ"ל.

— ב —

ובפשיטות נקטו ספרי הניקור, שבקרום זה נכלל בקליפת הקרום שבסדר הניקור שבעיטור. ולפי מה שנקטו בקבלתם בפ"י רש"י שהפלוגתא הוא בחלב שתחת הדק, והדק וקליט האסור משום חלב שהזכיר הוא מה שתחת הקרום עב ולבן [היוצא מהבשר], אי"כ מבואר ברש"י שהקרום עב ולבן אסור לבו"ע.

ובלשון שבעיטור, וכשמקלף נראה ראשי החוטין שהן צכסל וכו' ולריך להסיר אותו הקרום וכו', ואם מתפרש הגה"ת הרמ"א בפע"ק ו' — הקרום שעל חלב הכסלים וכו' ולריך להסיר אותו הקרום וכו' ויש נוכחין וכו' — על קרום וחלב זה הרי מפורש ברמ"א שאיסורו לבו"ע.

מה שנימק המהר"י שאותו קרום העב אסור משום חלב, משום שדבוק בחתיכת בשר האסור, י"ל בפשיטות שהכוונה גם, שחלב האסור שתחת הטריפה קאלנע"ר מגיע גם עד לשם ב"ב הקרומוץ, העב והדק שתחתיו, וכמו שנתבאר בפרטות בסימן כ' ובסימן ג'.

וכידוע שהקרומוץ העליונים הפרוסים על הכסלים, שכוללים בתוכם את החלב הנגרר ויורד עמהם, מתאחדין בקציהן עם הקרום עב ולבן היוצא מהבשר והיי' לקרום אחר, שכמו"כ גם הקרום עב התחתון הזה הוא כרוגמתו מכו' קרומוץ וחלב בינתיים, שהכל נכלל בשם קרום עב ולבן במעשה הניקור.

וכן מפורש בסוף ספר זבח שמואל בסדר הניקור בל"א, בדי"ה הכסלים וז"ל:

דער נאך מוז מאן דאס ווייס פלייש וואס איזט נאכטע לו דען עק אוועק שניידען, ע"ב.

— ג —

ובתשובת מהרש"ם נ"ב ז"ל:

ואותו חלב שתחת הקרום הנקרא ה' אלצעות צספרד נוכחין צו איסור חלב גמור שחיובין עליו כרת ובאשכנז נוכחין צו היתר, וקרום לבו"ע חלב הוא. [המהרש"ם כולל את ה' אצבעות במחלוקת שבחלב שתחת קרום עב ולבן].

— ד —

הנה בכנה"ג מסתמך ביסוד דבריו בזה על דברי מרן הב"י ז"ל:

אמר המאסף, יש לחקור אם מה שזכרו היתר [היינו באשכנז, המעין] הוא בחלב דווקא ולא צקרום דומיא לחלב שנחלקו צו ר"א ור"י שכתב רבינו המחבר שלדברי הכל לריך להסיר קרום שתחת המכסה או דלמא דנוכחין היתר אף צקרום. ואם צאלו לדקדק לשון רבינו צעל בעוריס נראה שנוכחין היתר צשניהם מדכתב נוכחין צהם היתר צלשון רביס וכו', אצל מדצרי רבינו הנוחצר ז"ל שכתב אצל צשור ראייתו שרוב המנקרים שמשירין הקרום לכן לצד ואין מנקרין שום חלב מתחתיו מוכח דאפילו הנוכחין היתר בחלב שתחתיו. צקרום נוכחין צו איסור ולפ"ז לריך לומר שלא אמר ר"י ד' (חועי) [קרמיי] אסירי משום תרצא משום דלא חשיב אלא (חועי) [קרומין] שאסורין משום חלב מדינא אצל הקרום הזה עצ ולכן לא מדינא אסור אלא חומרא צעלמא

שהחמירו משום חלב אטו שאר קרומין ודצרי ר"י צעל הטורים שכתב נוכחין בהם היתר לא
 צאו צדקוק בדצריו לקוחים מדצרי רש"י ודצרי רש"י כתוב נוכחין זו היתר.
 ומלאתי בשר"ת כחו' למוכר"ר אבגידור ניוידאל ז"ל ומוכר"ר צרוך בן צרוך שה"ו קורין
 הגר על מנהג קנדיא שנוכחין היתר בקרום, ע"כ. (הגהות צ"י ס"ק מ"ד).
 ובאות מ"ה כתב [אלו] שנהגו לאכול אף הקרום ואין מנהגם מנהג (הרצ ר' צרוך צ"ב
 תשו' כת"ו).

— ה —

וז"ל ד"מ הארוך: ובאגור כתב ויש נוכחין ליעול משם קרום העצ ומניחים לחלב אשר תחתיו
 ולא מלאו ידיהם ורגליהם, וכתב עוד דיש מקילין שלא לנקרו רק בכבש אבל לא בשור ואין ראוי
 לעשות כן וכן כתב צ"י דמנהג זו אין ריח ואין טעם.
 ואפ"ל שמתוך לשון הבי"י שכתב אבל בשור ראיתי רוב המנקרים שמשירין הקרום לצן
 לצד ואין מנקרין שום חלב מתחתיו וכו', הילקו הרמ"א בד"מ לב' דברים, ללמדנו שאת הקרום
 לבן מסירין לגמרי [ואפשר שמשום זה נקט הרמ"א בלשונו בהגהת השו"ע להפריד הכשר ולא
 נקט להפריד הקרום] והב' שאין הברל בין שור לכבש.

— ו —

וכן הוא בקונטרסי הניקור בדורות האחרונים שי"ל בכ"כ מדינות, ונביא כמה מהם שהגיע
 לידינו.
 בספר סדר הניקור מהרב ר' יוסף יפה ז"ל (ווילנא תרכ"ז) בהסכמת הגאון רבי בצלאל
 הכהן ז"ל, אות ה', ז"ל: והקרום עלמו ג"כ אסור.
 ובספר רב טבחיא (פ' לאמוזא) מהרב דק"ק ידעוואבנע תע"א מוהר"ר מאיר אלי' וואינער
 ז"ל (תרע"ג) וז"ל בסדר הברלה אות טו, בל"א: און דעם גאללן קרום דעם ווייסן ליהע מען ארלפ.
 ובספר מנחת שי (ווארשא תרס"ח) בהסכמת הבר"צ דשם:
 הניד שמוילאין מהחזה וקולף צסקין את הקרום שעל הכסל, וכן צריך לחתוך הכשר הלצן הסמוך
 לשפת הכסלים.
 ובס' מורה לזובחים (ווירצבורג) בהסכמת בעל ערוך לנר ז"ל, וז"ל:
 וכן צריך לחתוך הכשר הלצן הסמוך לשפת הכסלים.
 בספר פני ארי' החי (פטוויסק) ס' כ"ג וז"ל שם:
 וכן אמרו לי הקלצים דפה, שהם מנקרים העור העצ וגם החלב שתחתיו, ומסתמא
 הוא המנהג בכל גלילותינו, עיי"ש.
 בספר תועפת ראם על היראים ס"י קמ"ד אות יז שהקרום הזה אסור מדרכן.
 וכ"ה בקונטרס הניקור השלם (תרצ"ט) וכתוב בשער שהוא כפי הנהוג בפולין, ליטא
 וגאליציע, באות ב' (המועתק להלן לענין החלב שתחת הקרום).
 זבחי רצון (קרוטשין תר"ה) בסדר הניקור שבסוף הספר וכן צריך לחתוך ולאסור הבשר
 הלבן הסמוך לשפת הכסלים של הפנים ונהגים לגרוד גם החלב שתחתיו.
 זבחי שלמים (פראנקפורט) וקולף את הקרום שעל הכסל עם החלב שתחתיו וכן הקרום
 הדק שתחת החלב, גם הבשר הלבן עם החלב שתחתיו הסמוך לשפת הכסל צריך לחתוך.
 טבוח טבח והבן (ירושלם תרס"ז) ומקליף הקרום שעל הכסלים והוא עב ולבן וגם החלב
 שתחתיו.
 אימוץ הניקור (קריסניפאלע תרצ"ז) און מען שיילט אראב א גראבע ווייסע הויט און וואס
 עם שלעפט זיך מיט דער הויט איז עם אסור משום חלב, און אונטער דער הויט הייבט זיך אן
 די ווייסע מראה איז גוט איינצישיניידן מיט דעם מעסטער אין אנהויב פון דער ווייסער מראה נעמען

זיך די ביידע הויטען אינאיינעם, זעט מען שוין ארויס דאס פעטס פון די פלאנקין, אויף א טהייל ערטער קראצט מען אב דאס פעטס פון די פלאנקין און אויף א טהייל ערטער קראצט מען נישט אב. נאר ביי א שטענפעלע דארף מען גוט אב קראצען דעם חלב וואס איז אונטער דער הויט. (וואס נתכשל הקרום הזה, נראה שאוסר עד ס', והראי מהראב"ה מובא באו"ה שער י"ט סימן ס', יעו"ו שם ודו"ק)

[ויש להעיר שעפ"י מה שלמדנו מספרי מקבלי הניקור, ההתייחסות לקרום עב היוצא מהבשר, כחלק שנכלל בקרום עב הפרוס על כל הכסלים, וכלשון האגור, הרי יכול להכלל בגמי בכלל ג' קרמי דתרבא, ובכלל קרמי דכפלי וכפי המבואר בבי"ו.]
יעו"ו בפרטות בענין קרום זה, בס"מ ב' סעיף ה' כ"ב, ואות ג' א, ד, ה, יא, ובסימן ג' סעיף י"ח—כ"ב, כ"ג—ל"ג, ובסימן ה' סעיף ט, ובסימן ט' אות ב' ד', ובתשובה לשאל סעיף כה—לה, לא, לג, לו, לח.

— ז —

ובענין החלב שתחת הקרום

הנה בבי"ו ובד"מ הארוך העתיקו את לשון האגור שכתב על חלב שתחת אותו קרום עב ולבן שרבו האופרין ודיש להחמיר, ובבי"ו סו"ס ס"ה ז"ל חלב הכסלים שתחת הקרום הלבן העב וכי שכל אלו המקומות יש להם על מה שיסמוכו זכו' ואע"פ שיש חולקין בהם אין להקל וצריך להחמיר בכל מקום שיש בו ספק חלב דספק דאורייתא הוא, ועוד שהוא איסור חמור שהרי חיובין עליו כרת.

והרי דברי הבי"ו מוסכין לצד סברת המתירין שצריך להחמיר.

ויש לציין דאפשר שמשום דברי הבי"ו אלו השמים הרמ"א מלהזכיר בפי' בענין החלב שעל הדע"ק שתחת הקרום עצמו, ורק כתב בלשונו ויש מתירין לגבי הפרדת הבשר וניקור החלב שתחתיו דבי"ו.

ולה"ש נוכחין להפריד הכשר וכו' המובא ברמ"א, כ"ש שאסור החלב שעל הדע"ק שתחת

הקרום.

לשון המהריב"ל י"ד: מש"כ רש"י ז"ל להקל על אותו הקרום החזק וכל הפוסקים רוצים או כלס חולקים עליו כו' לנקר אותו החלב המכוסה באותו הקרום כסדרת רוב הפוסקים וכל הקבלות אשר שמענו שמעם נוהגים להחמיר זולתי האשכנזים אשר מימי קדם קדמתא החזיקו בסדרת רש"י להקל וגם הקהל מהאשכנזים זה קצת שנים בשאלוניקי שינו את מנהגם ונטו להחמיר.

— ח —

והנה הבי"ו העתיק ויחס בענין חלב שתחת הקרום עב ולבן היוצא מהבשר את תשו' הרשב"א סימן רכ"א וכתב בזה"ל, וכבר נשאל הרשב"א ח"ג סו' רכ"א על חלב זה אם מחלקין בין כבש לשור והשיב וכו'.

וז"ל הרשב"א בתשובתו, שאלת צחלב הנמלא תחת הכסלים שקרום חופה אותו אם מנקרים אותו אם לא ואם מחלקין בין כבש לשור ומכ דינו הלכה למעשה אם דינו כחלב שהבשר חופה אותו, תשובה, תחילת כל דבר אינו אומר כי מעולם לא שמענו באיסור ויתר החלב הפרש בין שור וכבש ועו' וכו' ומכ שאמרת תחת הכסלים לא ידעתי אותו אם הכוונה לומר צחלב שצחוף הכסלים מפני שיש אופרין אותו מפני שבגמרא בשו' אותו עם חלב שצחוף הכליות כו' ואם על זה אתה אומר אינו נהגנו בו ביתר כו' ויש מקומות שנהגו בו איסור ואפשר שצחוף מקומות אסור להחיר להם דשמא לא עשו בו באיסור אלא נהגו איסור בזה אעו חלב שעל הכסלים לפי שגם אותו שצחוף הכסלים תחת קרום ונקלף וכו' ע"כ.

ויש לתרץ שהרשב"א דקים לי' בהנהגת שאר ארצות דאין חלב מותר מתחת לקרום ואין

מתלקין בין קרום לקרום — ואפשר גם שלא הי' לפניו סיום דברי רש"י כפי שהוא לפנינו — ולכן חישב שהשואל מסתפק בחלב שבתוך הכסלים גופא איך הוא, ועכ"פ ענה בתחלת דבריו שאין הפרש בין שור לכבש, וזה שכיוון הב"י בהתקנתו, ושנכלל בדבריו שאין בזה הפרש גם לגירון החלב שתחת הקרום.

קודר שהיא הנותנת משום שלא חשיב הרשב"א שכוונת השואל על החלב שתחת הקרום עב ולבן, זה מוכיח שפשיטא שלא ע"ז נסתפקו להתירו.

ואפשר כוונת השואל בחלב שאחר גמר בשר הכסלים והוא תחת הקרום היוצא מהבשר, או אפשר שכוונתו על חיזורא שתותי מתני שבר"י, ותחת הכסלים היינו תחת שכבת הרע"ק וקרום חופה היינו קרום הדק שלצד העור בין החלב והשומן, ושהקרום עצמו אסור, וזה כפי שהביא הב"י לעיל במה שנשתבשו לכזאת וכיו"ב בחלב זה. והרשב"א כיוון את שאלת השואל במה שכתב וקרום חופה אותו היינו שהחלב שבתוך הכסלים הינו ג"כ תחת קרום ונקלף וכפי שהסביר הרשב"א בתשובתו.

— ט —

בב"י (פי ס"ד) סו"ד חלב שתחת המתנים וכו', ומאכילין אותם דבר אסור להם כתב ע"ז בכנה"ג גם מהרש"ק צח"צ סי' ל"ה כתב שהלכה כמאן דאסרי. וז"ל הלבוש (בהתקנת פדר הניקור שבעיטור) ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסלים שאסור משום חלב וגם החלב שתחתיו לריך לקלף שיש אוסרים אותו.

— י —

ובתוס' (חולין צ"ג) ד"ה צעי לחטוטי כתבו, ולא דמי לצער החופה את החלב דשרי דהכא בהמה צחי' פירוקא מפרקי וגמשכין החוטין כעלכותן ומתגלין אי נמי כיון דצלאו הכי רובן גלויין וכו'. וכתב המהר"י (דף כ"ח ב') זה שכתבו התוס' והאשיר"י כיון שהם גלויין כו' מה צדק אם הם גלויין או לאו והלא אין שם שום חלב, ונ"ל שהם מייירו לפי האוסרים שאינו חשוב חופיו צער וכו'.

— יא —

ובספר שלחן גבוה (פי ס"ד אות ט"ו) ותחת אותו חלב יש עוד קרום עב ולבן ואינו מתפשט בכל הכסלים אלא בקלת מקומות ותחת אותו קרום עב כו' יש חלב והוא החלב שנחלקו בו בני אשכנז עם שאר ארצות כו' ולפי שדעת רוב הפוסקים לאסור גם חלב הזה לכך סתם רבינו לאסור ולא חילק בין חלב לחלב.

ובקונט' ניקור האחרונים מובא למעשה שנקטו ברובי מקומות בחומרא לענין חלב זה, מלבד שבא בדבריהם מפורש לחתוך את שפת הבשר הלבן. וביש"ש פני"ה סי' ה' ז"ל: דין חלב שתחת המתניים וכו' ותחת אותו קרום עב יש לבן חלב ויש לנקרו בין כבש בין שור כו'. ובגליל שלנו נהגו העצמים להסיר אותו חלב שתחת קרום העב אף בחלק שלפנים אלא שאין מנקרין אותו לגמרי אלא דרך העברה.

[יש להסביר מנהג זה, עפ"י מה שכתב המהר"י בטעם הנהגת ארץ אשכנז, שאין חוששין במיעוט החלב שיש על הרע"ק באחוריים שיתפשט עד לתחת הקרום בפנים — (והכוונתי) פוראזינה כתב שהחלב שעל הרע"ק במקום הה' אצבעות אינו מתפרק משום שדבוק כ"כ בבשר שקשה להפרידו) ובגליל של הרש"ל חששו שכן מגיע מהחלב מצד אחוריים גם תחת הקרום ע"ג החלב הארוך לבשר, ולא חששו לחלב הארוך עצמו.]

ובספר צנה דוד חלק הפנים סי' ד' ז"ל: ועכשיו לפי השיטה הזו שפיר אוסרין אותו חלב שתחת העור בכל מדינות פולין פוה"ס מערי"ן וגלילותיהן.

וישעוין בשו"ת נחלת שבעה מי"ח ונ"א מה שכתב בזה.

דרישת הזאב (בפ"ט זבח שמואל):

אונד דאס פעטן וואס איזט אונטער דען ווייסן פלייש אין אשכנז הלעין זיי עם פער כשר אצער אין פוילין איז מאן מחמיר אונד האלטן עם פאר חלב אלזא מוז מאן עם ארונטער נעמען אונד רעכט אצקראלן.

ובד"מ הארוד (פ"ד אות ו') וצמקומנו נוכגים צו היתר חבל ראיחי מקומות שנוכגים צו איסור, ונראה שכיוון למקומות באשכנז.

— יב —

ובדרכ"ת (פ"ד אות נ"א), ועיין בפרישה שכתב מהאגודה דאף שצ'רפת וצ'רומי כו' ועיין צככ"ג וכו' ואגודה לא כתב זאת אלא בחלב שדבוק לכרס וכו' ועיין צש"ג ס"ק כ"א שדחה דברי הכנ"ג צזכ וכו'.

וי"ל שלא כיוון הפרישה במה שהעתיק מהאגודה אלא להסיק ממה שכתב בחלב הרבוק לכרס, לחלב שתחת קרום עב ולבן זה, ומכיוון שגם שם היו במי"מ נידון חיפוי קרום, והער ע"ז שהרי מפורש במה שהעתיק בפרישה דין חלב הברפ.

— יג —

ובספר סדר הניקור מהרב ר' יוסף יפה (ווילנא) ז"ל: ותחת אלו שני הקרומין יש צער דק וצסוף הצער יש קרום עב ולבן ותחת הצער והקרומין יש חלב מכ שתחת הצער מותר ומה שתחת הקרומין אסור והקרום העב עלמו ג"כ אסור וחלב שתחת הקרום העב תלוי צמנכג ובל"א כתב (הנהגת הניקור למעשה) די חלב וואס אונטערן פלייש איז מותר אין וואס אונטערין הויט און דער הויט אליין איז אסור.

ובספר רב טבחיא (סדר הברלה אות טו): ונוסף לזה לריך לפתוח ולהפריד קרום הלבן העב וחותר צ'אותו מקום מכוון צמקום גבול צער האדום ותחתיו יש גיד אדום ומשם הוא מתחיל לגרר את החלב הכוא שהוא נמשך ומחליד תחת הקרום הלבן והוא שיורי חלב הכסלים ומקליף משם כל שורות החלב.

ובל"א כתב: שניידע מען פונקט דארט מיט דעם צרעג פון די רויטע פלייש און דעם גאלטען קרום דעם ווייסען ליע מען אראפ און די לווייגלאך אדער די לייטען חלב וואס געפינע זיך אונטער דעם ווייסען קרום צרויך מען אפרייניגען.

ובספר מנחת שי ז"ל: הכסלים הנקרא פלאנקי"ן קולף צידו כל הקרום שעל הכסלים כו' ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציאין מהחזה וקולף צסכין את הקרום שעל הכסל וכל שנגרר עמו דהיינו כל החלב שתחתיו אסור וכן לריך לחתוך הצער הלבן הסמוך לשפת הכסלים, ונוכגין לגרור גם החלב שתחתיו.

ובל"א: דאן מוז מען אצשניידען דאס ווייסע פלייש וואס עם איז אין עקע פון די פלאנקי"ן דאס איז עריפה צעווייל דאס זאפט פון ערייפענעס חלב פון די פלאנקי"ן.
ובקוני הניקור השלם (תרי"ט): אח"כ יקלוף הפלאנקי"ן ז מתחיל אלל סוף עלם החזה צמקום שחתך העלם הכך כו' וקולף משם ואילך כל הפלאנקי"ן עד סופם שהוא צער לבן וקשה וקולף גם הצער הזה,

בספר זכור לאברהם ז"ל: הכסלים (הנקראים פלאנקען) וכו' וקולף הקרום שעל הכסל וכל שנגרר עמו וכו' וכן לריך לחתוך הצער הלבן הסמוך לשפת הכסלים ונוכגים ג"כ לגרור החלב שתחתיו.

ז יור"ד ס"ד הג"ה רש"י חולין ל"ג ד"ה חלב, חבל צמקומותינו נוכגין לאיסור לא כצני אשכנז.

ועוד ימצא הקורא למעלה העתקות אודות הנהוג לנקר השומן שתחת קרום עב ולבן התחתון — זכחי רצון, זכחי שלמים, טבח טבח והכו, אימוץ הניקור.
 וכדבר ההנהגה לניקור החלב ממקום הגיד, יעזיז בסימן ה' יד) ובסימן ט' ג).

סימן י"ג

בענין חלב הכליות בהתפשטותו

— א —

כידוע שחלב הכליות מלבד מה שמכונס בתוך הקרום וסובב את כל כוליא, הוא מתפשט לכמה מקומות, ותלוי בריבוי החלב כפי שמנונית הבהמה.
 וישנם חלקים שעליהם מגיע חלב הכליות בקביעות ועל הרוב.
 והיינו ע"ג טרפס הכבד, ועל הכבד ואצבע הכבד (ואצ"ל על צלע ח"ג).

וראש טרפס הכבד (שקרוין שפי"ן) נכנס לבין חלב הכליות ממש, וחלב הכליות נכנס מהצד גם תחת קרום היותרת, וכנראה שקרום זה מתאחד עם קרום הכליות, ורואין בעליל איד שעל שומן היותרת שם מונח חלב של הכליות, ואם כי אפשר להבחין ביניהם שהשומן של היותרת הוא יותר כחתיכה אחת ושל הכליות נתפרד לחלקים, אולם צריך הבחנה רבה לדעת סוף גבול חלב הכליות כשמתערבים ונמשכים זה עם זה, וגם לענין יניקה.

והקרום העליון שעל הכוליא מחובר גם ליותרת הדקה הרבוקה לבין צלע ח"ב ח"ג.

— ב —

הוא לכם מסדר הניקור שבסוף ספר זבח שמואל וז"ל:
 מנן מוז אצער נהר זיין, לפעמים בלויצט און עק פון דען רויט פלייש צראעיטן (אשטיק)
 חלב וועלכעס מנן מוז אראפנעמען דאס איז אסור מן החורה משום חלב ככליות.

[ומפני כן כשהזכיר הזב"ש את חלב הכליות שכאצבע הכבד כתב בלשונו כגון חתיכה
 ויחרת].

ובספר רב טבחיא דף מ"א (בביאורים לציור א') ובסדר הברלה י"א ז"ל:
 תחת הכליות יולא שני כפלי צער סמוך להשדרה וכן גזעי צער חצר הכבד וכו', וכשהקלצ
 חולק את חלק הפנים מחלק אחוריים נחתך גם הוא צלותו מקום ונשאר תלוי לדול צער עב
 ותלוי מתחת להכליות וכו' וקורין אותו פאדנייק ומתחת הצער הכוא יש שומן על חוליות
 השדרה ואין הצער הזה נכסה בכיסוי גמור את החלב ולכן צריך לנקות את הצער הכוא מכל
 מראה לבן ולהסיר מאלו את הקרום מלמעלה כמו בכל שאר חצר הכבד.

עוד שם: החלב שכוף תחת החתיכה זו ומה שכוף על חוליות השדרה למעלה וכו' הוא
 חלב גמור.

ובפני אר"י החי (סימן כ"ג) ובקונטרס שלחן המהור קורא לחתיכה זו לדנגעניצאפסן
 וכתב שם שמגיע עד הכליות.

ובן הנכון לציין שבהרבה מקומות באיראפע לא השתמשו בטרפס הכבד כלל והניחוחו
 לחלק האחוריים (ויתכן משו"ז לא הזכיר חלב זה בכמה מהספרים, כי הם לא דברו אלא רק
 במה שלוקחין לחלק הקרמי), — וכבר מובא הנהגה זו בב"י סי' פ"ד.

— ג —

וכן החלב המגיע עד לבין הכבד ואצבע הכבד, רכות פעמים דבוק ומקושר על גביהם, (עד שלפעמים הכליות עצמן מחוברות לכבד), ואז כשחותכים את הכבד ואת המרפש מגוף הבהמה נשאר עליהן חלב מחלב הכליות זה דבבת, מלבד קרום חלב הכליות שמצורה לכבד.

ומציאות זו כ"כ גלוי לכל בא בבית המטבחים והאמליזים, שלא הי' שייך שספרי הניקור יצטרכו לקבוע דברים בזה, רק בהזדמנות ודרך אנב הזכר בזה מאיזה מן הספרים.

וכ"ז בכלל אזהרת סדר הניקור שבפיטור ומנקרו יפה ופכה.

ומפורש בהלכות גדולות (הלכות טריפות) דלריך לכסור תרצה דעל כזידא.

— ד —

ולשון המהרי"ן (דף כ"ז א') אוחה החתיכה הדבוקה בחלב הכליות כגון חתיכה יותרת שיש בכבד היינו אלצע הכבד שקורין בל"א דלמי"ן וגם מעט מן הכבד הדבוקה שם לפי שחלב הכליות מונח בלמעט צין הכבד וצין חתיכה יותרת שקורין דוימי"ן לריך לנקר מן החלב הדבוקה זה כי לרוב פעמים נמלח שם חלב מן הכליות.

ומועתק בספר זבח שמואל.

וז"ל ספר זבח טוב (בל"א בסופו): אולי אריך איז מען מחוייב דען דוימן פון דעם לעבר לו רייניגן דען דש חלב פון נירן שטאק ליגט ציז לוישן דען דוימן אונד די לעבר, אולי לו לייטן בלייצט חלב ליגן לוישן דען דוימה און לעבר דרום אך מוז מן דער נוך זעהן אולי איין הייטל רנוטר ליהן פון דוימן. — נדפס שנת שפ"ז, בעיר פראג שהוא בזמנו ועירו של התוספת י"ט ז"ל.

וז"ל בהקדמה:

שירה אקרא הוא יעניני, ליתן לי רשות כרצוני. הגאון הגדול עטרת תפארת ישראל אב"ד ור"י דק"ק פראג האלוף מהר"ר יום טוב ליפמאן סג"ל וולר שטיין ראש המורה. יגדיל תורה, אשר חידושי רוב פסקיו יוצא לאורה, ועל טוב יזכר שמו לחנן נפש עבדו ליתן הרמנא באם ישוב בעיניו, ה' יאריך ימיו ושניו, בנעימים לישב בבית ה' לאורך ימים.

— ה —

ובמלבי"ם בפירוש התורה והמצוה (ויקרא אות קע"ב) את היוותרת על הכבד על הכליות יסירנה וכו' והכבד תלוי ומעורר צלד אחד עם חלר הכבד וצלד אחד עם כוליה משני הכליות (עד שנחלקו הפוסקים במ"ש כזית במקום חיותה אם הוא צלד שמעורה עם ערפש הכבד או צלד שמעורה עם הכליות) ויאמר שיעול היוותרת כולו ומעט מן הכבד הדבק עמו ויכוון לקחת מן הכבד עד מקום דיבוקו עם הכליות עד שיקח גם הכליות עמו וצדק לוקח את היוותרת על הכבד ועל הכליות כמו עם וכו'.

ובקונטרס ניקור השלם: הכבד מסיר ממנה החלב שנשאר דבוק לה.

ובקיצור הנהגות בניקור (שי"ל בליזורנו): ביותרת הכבד (הוא אצבע הכבד כפי שנקרא אצל בני ספרד, המעי) צריך להסיר כל החלב אשר עליו וכל מה שבחוכו ותדע כי היוותרת הוא עשוי כמו האלמעד"א והוא דבוק בכבד אצל הטחול וצריך להסיר ג"כ כל החלב הדבוק בכבד אצל היוותרת.

ובתשו"ב מהרי"ל נ"ז (הובא במהרי"ן ל:): בענין ריש מעיא באמתא וכו' ושמה קיס לן דלין נוגע בחלב הכליות חלא עד שיעור הקלר שבהם עכ"ל.

קונטרס הצלע

בענין בשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג וניקורו
— בדברי הפוסקים ומקבלי הניקור בזה וביחוד בתשרי הנו"ב והחת"ס ז"ל —

— א —

א. הנה כפי המשמט ומקובל בספרי הניקור שצריך לנקר הבשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג, ועד אחרון בספר אהל יצחק (עקרת הבית סי' ג' אות ז', ושם בעמודי זהב אות כ' ובסימן ה' אות י"ט) אופן ניקורו.

וכן מבואר בפוסקים ש"ההכנה פשוט צנוי צרית קודש בכל חללות" לחתוך מלפני צלע י"ג ולהניחו לחלק האחוריים, — דהיינו לא להשתמש בחלק זה ברכי מקומות שקיבלו עליהו, לא להשתמש באחוריים כלל, ובמקומות שאוכלין אחוריים צריך להמסר להשגחה היתירה של ניקור האחוריים וחומרתה, ויש בספ"י הנהגה שהשליכו עצם הי"ג יחד עם צלעות קטנות שבאחוריים למריסה (ונראה יותר שעי"ז קוטב השאלה ותשובת מזהר"י סוראזינה, פסק א' הנדפס בסוף תשרי הרא"ש).

ב. עוד כתבו בספרי הניקור, שענין צלע הי"ג צריך לכלול גם הבשר שעם הצלע היינו הבשר שאחר צלע הי"ב, והזהירו והרעישו על זה.

ג. וכפי מה שבדינו מוזכר לראשונה בענין הצלעות בספר מהר"ל (הנהגת אר"ה) שכתב כחוב פשוט וידוע מקדמת דנא שאין לחלק הפנים אלא י"ב צלעות, ופירשו הבאים אחריו בדבריו ז"ל בפשיטות, ובכללן בשו"ת משאת בנימין סי' ס"ה, שענין המוזכר במהר"ל הי' בנידון צלע יתירה, אם יש להניח גם את הי"ג נוסף על היתירה לאחוריים.

וז"ל המהר"ל, דופן כבש הוצא מצית העצב ומלא צב מהר"י סג"ל י"ג ללעות ואמר לחתוך ללע העלוונה כי לריכב ניקור כמו האחוריים דאין שייך לפנים רק י"ב ללעות ואמר יש לחכר צב למנות בכל פעם דהעצבים שוגגים מחמת מהירות עי"ל.

והנה לא נזכר בפירוש בלשון העובדא שהי' הנידון בצלע יתירה, כי הרי בי"ג צלעות אין בה יתירה, ויתכן לפרש הכוונה שהמהר"ל הזהיר, שאין ההנהגה בזה רק ענין של לפתחילה, אלא גם לדעיבד.

אלא שיש להבין נוסף דעובדא היכי הוי, ואי כבר היתה ההנהגה להניח צלע י"ג לאחוריים. ועוד אי לא איירי בצלע יתירה איך ישנו הטבחים מחמת מהירות, כשעליהם הפרת הצלע הגדולה האחרונה שלפני הבשר.

ואמנם הלשון מורה שהכוונה שהובא לבית המהר"ל דפוס, וכשמצא המהר"ל שיש בה י"ג צלעות ואמר לחתוך את הי"ג לאחוריים ולא חש אולי הי' בה גם צלע יתירה והוסר כבר עי" הטבח, ועל כרחק שדעת המהר"ל שאפי"ה צריך להסיר את הצלע י"ג.

ולכן הזהיר שלא יסמכו אלא ימנו בעצמם בכל פעם י"ב צלעות, כי אם לא ימנו מצד הצואר, ורק יסירו את הצלע הגדולה האחרונה, כשיהי' צלע יתירה יסירו אותה ויניחו את הי"ג.

ולזה כיוון המ"ב בלשוננו ומשמע וכו', שהמהר"ל הזהיר שימנו תמיד מצד צואר ולהלן י"ב צלעות, ואת השאר יניחו לאחוריים כדי שלא יטעו להניח רק את היתירה, כי בלאו הכי יטעו מחמת המהירות, — וידמו ביתירה שהיא הצלע י"ג שהיא האחרונה מהי"א צלעות גדולות.

ופשטות דבריו נוטין שכן הוא מקובל בישראל ולא שניתקן על ידו ובימיו, רק מסורה מימות הראשונים, וביחוד מסיום לשוננו ז"ל והטבחין שוגגין מחמת מהירות.

וכן אנו למדין שכפי דיעת קבלת הניקור שהי' למהר"ל, יש בצלע הי"ג ניקור אחוריים, היינו בין כפלי הבשר וכו"ב.

המשאת בנימין והר"י פוראזינה (שהי' בימי המהרש"ל והרמ"א והפמ"ע ומהר"ם מלובלין) מוכא בספרתם, הסרת צלע הי"ג לצד האחוריים כהנהגה קבועה מאז.

ד. אלא שהמ"ב דן רק בענין צלע יתירה שנסתפק אם ההנהגה קבועה להניח את הי"ג גם כשיש צלע יתירה, ולא נחית בעיקרו לדיון בעצם המנהג הקבוע.

ורק למען להכריע בדין כשנמצא צלע יתירה, חתר לדקדק מקור ההנהגה, ואומר שלא מצא בחיבורים את ההנהגה ופטמה, ומצד ב' לפי מה שנמצא בספרי המחברים אין עיקר החלב בחצי חלק הפנים, אלא בעיקרו. הקרום של חלב הכסלים והחלב שתחתיו עם הקרום הדק הנמשך עמו, ולפי"ז אין בצלעות קושי ניקור אחוריים, דהיינו בין כפלי הבשר וכיו"ב, [וצ"ל שהוא מלבד הכסלים שלמטה מהטבור הנחתך לאחוריים, וכן כנראה שחתכו את השדרה אצל צלע י"ב], ומאחר שלפי"ד הסרת הצלע הי"ג אינו משום איסור מלד הדיון רק משום המנהג למיגדר, וא"כ כשיש צלע יתירה. דיו לגדר זה בהסרת צלע אחר.

ועוד הביא רא"י מתרומת הדין שכותב שאם נמלא צבחה ללע יתירה דיש נמנעים מלאכלה מפני שקרובה היא לחלב הכליות, דמשמע מדבריו דאפי' בצלע יתירה גופא דהמניעה מאכילה הוא מטעם קרוב לאיסור ואפי"ה אין ההנהגה פסוקה, אלא שיש נמנעים, וא"כ די להניח את הצלע יתירה לאחוריים, [שהצלע י"ג נמצאת יותר לפנים].

וז"ל תשו' משאת בנימין:

על אשר נמלא ללע יתירה צבחה מלד זה וכן מלד השני ונסתפקו לפי המנהג שובהים להניח ללע אחת מכאן ומכאן לחצי חלק האחוריים של הצבחה וי"צ ללעות לחלק הפנים ועכשיו שנמלא ללע יתירה אם לריך להניח צ' ללעות לחלק האחוריים ולא ישארו לחלק הפנים רק י"צ ללעות כדרכו, או אין לריך להניח לחלק האחוריים רק ללע אחת כדרכו וישארו י"ג ללעות לחלק הפנים.

חזרתי על כל ידיו דדין וצדקתי בחורין וצדקתי עד מקום שידי מגעת ולא מנאחתי בכל החיבורין, שצריך להניח אפי' ללע אחד לחלק אחוריים ואינו יודע למד כהגו כן ומה איסור שייך בללע הסמוך לאחוריים יותר משאר הבלעות. ולפי זה שמנאחתי בצפרי המחברים אין שום לד איסור חלב בחצי חלק הפנים רק קלת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר צראש הדפנות כמו שכתב כ"ז בהג"ה שר"ע סי' ס"ד בעור יור"ד ולפי"ז אפי' ללע אחד אין לריך להניח כ"ש צ' ללעות.

ובתרומת הדשן כו' ובספר מהרי"ל כו' עכ"ל. ומשמע דכאי עובדה הוי בללע יתירה ובאוחו ללע חמר מהרי"ל כג"ל שצריכה ניקור ואינו מספיק צמה שהניח בעצת ללע אחד כמנהגם, אלא חף אוחו ללע נמי לריך ניקור ואינו שייך לפנים רק י"צ ללעות ולפי שלפעמים יש ללע יתירה והעצמים אינם יודעים ע"כ לזה למנות בכל פעם י"צ ללעות וכל מה שישאר הכל נשאר לאחוריים וחומר יתירה היא להחמיר כולי האי דהא אפי' בללע אחת אין לנו רואים שום איסור מלד הדיון מכל דברי הפוסקים רק משום המנהג א"כ הצו דלא לוסוף עלי' ולמה נחמיר כולי האי להניח יותר מללע אחת צדאיכא ללע יתירה.

ומ"מ כבר נשתרצב המנהג בכל ארצותינו להניח ללע אחת לחלק האחוריים אצל להניח יותר מללע אחת לא נראה כלל בעיני, ואחר שכתבתי וכו'.

אלא שניתן לעיון ברי' המ"ב שהסתמך בזה על דברי ההג"ה סי' ד, והרי מן הפשוט שהשם חלק הפנים תלוי עפ"י מה שנקבע מקום החיתוך לחלק שם אחוריים מהפנים הנשאר להקצבים.

ועוד, משי"ב ולא מנאחתי בכל החיבורין וכו', והרי מוזכר עובדא דהמהרי"ל, שקובע שצלע י"ג אינו בכלל חלק הפנים, ושנכלל בניקור האחוריים.

וי"ל בטעמו, משום ששם חלק הפנים המוזכר כבר בראשוני הראשונים, אם לא תהא גבולו מפוים לאחר כל הצלעות, הרי חי צריך להזכר אזהרה זו בחיבורים כחוד, וע"ז נטתה דעתו

דהמובא מהמהרי"ל ממעשה שהי' וכיחוד שהעובדא הו' בצלע יתירה, היתה מצד ההנהגה ולא מעיקר הדיו.

ויעויין עוד בזה מש"כ הכנפי יונה, מועתק להלן סעיף כ'.

אולם יש לשאול, שהפרישה מהשתמשות באחוריים בכלל, היא כנראה מאוחרת, ומה שהוזכר במחברים חלק הפנים וחלק אחוריים הוא רק בנוגע למה שצריך להמסר למנקרים מומחים מיוחדים, וא"כ מדת הצורך למומחיות, ומציאות הבקאות, קבע את חלוקת הבהמה, מהנשאר לקצבים, או הנמסר למומחים ובקראים בניקור אחוריים, וזה קבע את ידיעת הגבול לקריאת שם חלק הפנים.

ומאחר שקושי הניקור אינו שזה בכל החלקים, ובקראות הקצבים ג"כ משתנה, ופרטי שימוש הניקור הלא המעיטו בעריכה על ספר, לכן הזהיר בזה המהרי"ל כנ"ל.

ואחרי שהחלו לפרוש בכלל מאחוריים ה' זקוקים לקבוע ידיעה גבולית מפורסמת, וכדי שלא יבואו למכשול, וכדאסברה לו החת"ס ז"ל, וכדוגמא זו הינם אזהרת הסמ"ע והבאים אחריו.

ואם אכן חתכו ליד עצם הי"ב, [וכפי שכן מתפרש האזהרה ביסוד הניקור למהרי"ק (באתרי' ובהוראת הרמ"א), בחיתוך אחוריים מהפנים, וכן אזהרת המהרי"ל עפ"י קבלת הניקור שבידו שרי"א לרי"כ ניקור כמו לחוריים] לא נשאר כמה שנותר לפניו ניקור חלב מכין כפלי הבשר.

והיינו למנהג ארץ אשכנז דקרום הו' חיפוי כשר, משא"כ להאוסרים החלב תחת הקרום, וכמפורש כ"ז בהרמ"א שם, ולשון שא"ן חלב וכ"ו כוונתו פשוטה לחלב בתוך כפלי הבשר כתרכא דתותי מתני, וכן הוא שימוש הלשון בספרי הניקור.

ואמנם מצינו לשון מפורש בפסק א' דמהרי"י סוראזינה, וגבול נתנו לנו צין חלקי הלפנים וחלק האחוריים והוא הטעם הנזכר וכ"ו.

ה. וכן הוא בשי"ד (סי"ד סק"י, שהעתיק את המ"ב) שלמעשה נהגין להניח צלע א' לחלק האחוריים [ומ"ש מהכ"ח בשם מהרי"ש בענין צלעות יתירות כגון י"ג או י"ד, י"ל דהכונה בשלא מנו ב"א צלע אחת מצלעות החזה (הצלע הראשונה ליד הצואר קטנה מהשאר) וכפי שהבינו הפמ"ג והלבושי שרד בדברי השי"ד סי' נ"ו לענין טריפה בצלעות, וכן הוא ברש"י לדיון חזה ושוק (חולין מ"ה) כמבואר בתשו' בית שלמה סי' מ"ה].

אבל לענין ניקור, והזהירות שלא למנות יותר מ"ב צלעות לפנים ה' צריכין למנות מתחילת הצלעות דהיינו עם ב' צלעות החזה, והן הן דברי הפמ"ג סי' ס"ד בשפתי דעת ס"ק י', ואין זה סותר למש"כ בסי' נ"ד, עיין גם באמרי ברוך סי' ס"ד סק"י.

[מן הראוי לציין שכנראה מה שהשי"ד מביא את המשאת בנימין לענין צלע י"ג הוא לבי נקודות, א' למקור להמנהג להניח צלע אחד לכאן ולכאן לאחוריים, והב' להכרעה בענין צלע יתירה על הי"ג, ועי"ז מסיים לעיין שם ודב"ז].

(ויש לעיין כמה שהעתיק הב"ח מהגאון ר"ש זנקט במנן את הי"ג כיתירה, אולם כמובא במ"ב בשם הר"ש הלשון הוא שצלע י"ד היא היתירה ועיין באמרי ברוך סי' סק"י.)

ו. ובתשו' נ"ב (מהדו"ת ל"א) נשאל על הבשר שבין צלע י"א לי"ב, והשיב שצריך להניח לחלק הפנים הניתן לקצבים רק י"א צלעות, והבשר שלאחר צלע י"א יש למסור למנקרי האחוריים (במקום שמנקרים האחוריים).

וז"ל בעל הנ"ב: ע"ד הצער שצין צלע י"א לי"ב צודאי יש שם חלב ופיה המנקרים צער לחוריים הם מנקרים זה ולא הקצב וידוע שיש שם חלב הן ל"ד כגז וכן ל"ד מעה ל"ד הצען ואם חין צעיר שם מנקרים היודעים לנקר לחוריים יעשו הל"ע אחד עשר ללעות.

ולפי הפשוט מש"כ י"א י"ב משום שהוא מונה רק צלע א' מצלעות החזה וכנ"ל, שהוא י"ב לידו, (וכן פי' בשו"ת דברי מלכאל סי' ל"ו), כי הרי אם כוונתו ז"ל צלע י"א מהגדולות (שיש בהם מוח) שהוא י"ג לידו, הרי זו היא הצלע שהנהגה פשוטה להניח צלע מכאן ומכאן לאחוריים, ואידך יתפרש להניח י"א צלעות לפנים, [מלבד שאר נימוקים שיבוארו להלן].

ומפורש בפתמא בנו"ב שגם במקום שאין מנקרים האחוריים צריך להניח בשר שאחר צלע הי"ב לאחוריים.

ז. והנה ביסוד מקור הראשון שבידינו שהוא המהרי"ל שבלשוננו מפורש שהתיקון הוא למנות ולכניח לחלק פנים רק י"ג כלעות, והמחברים שאחריו נקטו בלשון להניח ללע אחד מכלן וכו', ולא מזכר במקורות המנהג לשון הסרת צלע י"ג לאחוריים, ופשוט שלכל צלע יש בשר השייך עמה, וגם לצלע הראשונה יש בשר השייך אליה לפני לצד הצואר, או שהבשר שכיו הצלעות הראשונות מיוחס לשניהם, וכתבדרא שבמהרי"ל שהובא דופן עם י"ג צלעות, ואמר העליונה, הרי זר לומר שהמדובר רק על העצם גרידא.

אלא שפשוטו כמשמעו שבאזהרתו למנות י"ב צלעות לאין שייך לפנים רק י"ג, הכוונה שצלע הי"ג עם הבשר השייך לה שהוא אחר העצם הי"ב שייך לאחוריים ומעמו כתב הוא ז"ל משום שצריך ניקור כמו האחוריים, ולא מחמת ההרחקה שלא ייכשלו לחתוך מהבשר שאחר הי"ג.

ולפי"ז יוכלל בדברי המהרי"ל שמעצם צלע י"ב ולהלן אינו לחלק הפנים אלא לאחוריים.

וי"ל שהדיון בספרים בהתרשלות שנתהווה בבשר שאחר צלע י"ב-י"ג, הוא מאחר שנתפשט בספרים הלשון, שיש להניח צלע י"ג לאחוריים, ומזה נשתלשל לשון בשר שבין צלע י"ב לי"ג.

ובזה יבין ויתפרש ברזא קרי בחיל מכל מקבלי הניקור להזהיר על ניקור החלב שבבשר שבין הי"ב להי"ג שבחלקם השתמשו בלשון, הבשר המדובק על הצלע י"ג וכו"ב, ובחלקם בלשונם בשר שבין י"ב לי"ג, וזה מורה שבפשיטות ה"י נקרא בשר זה בתחילה ע"ש צלע י"ג, וכמפורט להלן.

ח. ובקונטרס הסמ"ע מזהיר לדרקק בגבול חתיכת הפנים מהאחוריים, שיהי אחרי חצר הכבר, שבאופן זה לא ייכשלו בצלע י"ג אף אם יש צלעות יתירות, והוא כמהרי"ל, ונתתיק כל הלשון כפי שבא בספר לחם הפנים (סי ס"ד י):

בחותכן חלק הפנים שקורין פרידי"ק מחלק האחור דרכן של קצבים לחתוך צשפוע עד שמנרפים הצער שהוא מדובק על הלע י"ג להפנים ואז לריכין לנקר אות' חתיכ' צער המשופע כמו חלק האחור ג' מקומות ידועים למנקרי צער (וכמ"ש בהל' ניקור ר' הירש ז"ל המבואר לקמן סוף הספר). דרכם לחתוך במקום שכלן הלעות צשפוע צפלאנקין למטה עד הכחל ועד מקום שקורין הוי"ך שטעלי"ן והוא שייך לחלק האחור ולריך לנקרו ואין העולם מרגישין בזה ולכן לריכין להזהירם בזה שלא יחטכו כ"א עד סוף הטיבור שהוא מקום מוגבל ומשם והלאה כלל לא.

יש בהמות שיש להם ללעות גדולות שיש בהם מוח בכל ל' י"ד או ע"ו ויש שאין להם חלא י"ג בכל ל' לכן ידקדקו הקצבים אחר חצר הכבד כי מהחצר הכבד ולמעלה אין שום חלב ומהחצר הכבד ולמטה מתחיל החלב הכליות וחלב המעינים ושאר מיני החלבים ומשם לריך ניקור ומחלק האחור יחשז (העתק מקונטרס הגאון הסמ"ע).

[מה שציין להל' ניקור למהרי"ן זצ"ל, כנראה הכוונה גם למ"ש בדבר ניקור ג' חתיכות בשר המגיע לעומת בשר שבין י"ב לי"ג לצד הבטן].

וזה תחילת לשון הסמ"ע בקונטרס התקנות שלו [והוא תקנות של וועד הארצות בהתאם ראשי עם יחד בשנת ש"ז שקלו וטרו והסכימו על הדברים ראשי הישיבות של ג' ארצות ממדינת פולין (כמובא שם בספר התקנות)]:

גם ימנו בכל קהלה נאמנים, שיראו על כמה עניינים שיש לחוש שילא מתחת ידי הקצבים דברים שאינם מתוקנים, ויפרש קלת מהם וכו'.

[וז"ל ספר לחם שערים: וכך פירושו בלחם הפנים כשמחלקים חלק הפנים מחלק האחור לריך להניח ללע אחת מכל ל' לחלק האחור כו' מפני שאותה ללע יולאח כולה חוץ לחצר הכבד לכן היא אסורה מפני שהיא עמונה כולה לחלב הכסלים והכליות וע"כ הזכיר ג"כ על אחו צער

של אותו הלל וגם על הצער שלמטה מהעצור מפני שלכל המתנים מתפשטים עד המקום הזה ולא דקו ג"כ דברי רמ"א באמרו אין לחוש לאותו החלצים בחלק הפנים כיון שאינו מתפשט חלב המתנים רק עד ללע י"ג].

— ג —

ט. שומה כפי כל ספרי הניקור, לכלול בשר שאחר העצם של צלע הי"ב כענין צלע י"ג (וכפי שנאמר לעיל). והרבו להזהיר ע"ז, שיקפידו פן בעת חתיכת הפנים מאחוריים, והוא בסדר הניקור מיסוד המהרי"ן ובקונטרס הסמ"ע ובספר לחם הפנים ובספר טהרת אהרן וזבח שמואל וצנה דוד ועד האחרון בספר אהל יצחק ושכתב שהן הן דברי הנו"ב בתשו' הנזכרה.

י. ובספר טהרת אהרן בסוף סדר ניקור חלק הפנים, ז"ל:

הא לך סימן מובהק איך שיתנהגו הקלצים כשמחלקים הבהמה לשנים היינו חלק הפנים הנקרא בלשון אשכנז פרעדי"ק או זייט מחלק האחוריים.

מאד מאד לריכין כ"ה הגדולים הרבנים גר"ו להזהיר את הקלצים צעת שמחלקים וחוכיין את הבהמה לשנים היינו חלק א' הוא חלק הפנים שקורין בל"א פרעדי"ק או זייט וחלק ב' הוא חלק אחוריים וכשמניחין הקלצים י"ג ללעות לחלק הפנים יהי זהירים שיחטבו צורה ולא יחזו את ידם לחתוך למעלה אפי' כ"ד מבשר שבין ללע י"ג רק יחתוך על הלע י"ג ממש כי הצער שבין ללע י"ג ללע י"ג שייך להקושלין, וסייג (וסיוע, בהעתק הזב"ש בספרו) מדברי בעל העיטור שכתוב לעיל צבי' ז' וגורר אותו חלב וכו' והוכחתי לעיל לפרש דבריו שטעמו משום שנחתוך מהקושלין [בהעתקת הזבח שמואל מתוקן הלשון: שנחתוך להפנים מעט מהקושלין] וזהו צער המתנים ולכן לריך לנקר וכ"ש הצער שבין ללע י"ג ללע י"ג ששייך להקושלין עלמו שלריך לנקר אותו היעב כנ"ל.

וכשמגיע בסוף הלל וחותר בכסלים בשפוע לריך ליזהר מאד שלא יחתוך למטה מהעצור כ"א עד סוף העצור ממש כי הכסלים למטה מהעצור שייכין ג"כ לחלק אחוריים ולריכין ניקור כמצוה לקמן בע"ה.

אבל לא ראיתי מן רוב קלצים כי שתי רעות הג"ל עושים שמניחים הצער שבין ללע י"ג ללע י"ג לחלק הפנים וגם חותכים בשפוע בכסלים שחתח העצור השייך לחלק האחר מניחי ג"כ לחלק הפנים ומכשילים את הרבנים באיסור גמור כי שתי אלה מקומות הג"ל הם מחלק האחוריים ולריך ניקור מן מנקר מומחה כמו שאר צער מחלק האחר. ואין מי שמשגיח ע"ז ואף אם אנשים שכמוני מוכיח להם ע"ז אינם משגיחים עלינו באמנם מי שמך לאיש וגו' ע"כ אמרתי גם ע"ז יזכר לי אלהי לעוזה על גילוי בסימן עוב מילתא הוא שיוכלו הגאונים הרבנים לחקור ולדרוש אחרי הקלצים המנקרים אם עושים כהלכתן. משא"כ כשלא הי' צידם סימן הג"ל לא ידעו מאומה וגם לא הי' צידם ליתן השגחה ע"ז מחמת שלא הי' בקיאים ממעשה חלוקי הג"ל אבל עתה אחם הדבקים בה' אלקיכם עמדו וגדרו הפרכה הזאת אשר לא יעשה בישראל ולא יזידון עוד.

וקלת מזה מלאתי בספר לחם הפנים שהועתק מקונטרס הסמ"ע. אבל משם לא ישמע עין הרואה כל שובעו כי קילר הדבר במקום שהי' להאריך כי אפשר משום שלא הי' מן האורך מפני שצימיו הי' שומעין לקול המורה ולא הי' מאכילין לישראל דבר האסור מן התורה. אבל אחרי שראינו שרבים נכשלים לכן הרחבתי הדבר דבר על אופני שיזכרו הגדולים בצורה גדולה כדי להעמיד על ד"ת ותילה.

יא. ובפי' ז' כתב ומה שכתב וגורר אותו חלב שחתח צער המתניים ומקלפו יפה יפה משני ידי הבהמה פי' מחלק הפנים (בהרוק צראטין בל"א) שהוא לעומת מול הקושלין ונחתך ממנו

זהו צַר המתניים כמבואר לקמן בחלק אחרונים בחתיכות קושלין וע"ז כתב בעל העיבור וגורר אותו חלב שחתח המתניים וכו'. כנ"ל לפרש דבריו כי ליכא לפרש צענין אחר.

ולריך לפתוח העור (מהרוק צראטין) למעלה כמו אורך ורוחב חזי אלצע ומקלפו צַר חדום ובמראה כסף לריך לגרר יפה יפה.

וכל הג"ל מובא בספר זבח שמואל, ועד מוסיף כדלהלן:
ומכ"ש צאס שיזדמן לפעמים ללע בכל זד או צלד אחד יותר מי"ג ללעות עם הללע הקטנה [ובמהדרות נכדו בעל דרישת הזאב תיקו, עם הללעות הקטנות, והיינו הך].
— מפורש בזה האופן שמנה את הצלעות, דהיינו עם ב' הצלעות שליר הצוזאר —

והקצבים מניחים צעור"ר י"ג ללעות בחלק פנים, ועליהן נאמר מעוות שלא יוכל לתקון שהם מאכילים עריפות לישראל.

ובהגהת דרישת הזאב הוסיף בזה"ל ולף כי צַר' משאת בנימין מיקל צאס יש יותר מי"ג ללעות שאין לריכין להניח בחלק האחור רק ללע אחד ושאריו ללעות המכ כשרים, אמנם שחי תשובות דבר חדא מנהגינו להחמיר ולאסור בללעות היתירות דלא כמשאת בנימין, שנית אף באותן המקומות שנוהגין כדברי המשאת בנימין להחיר אותן ללעות היתירות בכ"ז אינן מחירין כלל בלא ניקור, אך לריכין ניקור כמו האחור.

[יש להעיר, שעכ"פ בדברי הגהת דרישת הזאב הוא בענין פרישה מבשר הצלע ולא לענת המסירה למנקריי אחריים בלבד].

ומספר צנה דוד בזה, יועתק בעה"י להלן באריכות במיוחד (אות ל"ז).

ומבואר בזה בסימן ב' אות י"א מה שהרחיב בס' צנה דוד בהוכחות, ועיין עוד בסימן ח' אות ז'.

יב. ובהגהת בעל דרישת הזאב ז"ל:
אזכרה להקצבים צעת שמחלקין חלק הפנים מחלק האחור שלא להכשיל רבים ח"ו באכילת חלב וכו' (בנ"ל).

ומלאתי און לדברי אה"ז ז"ל ע"פ שני עדים נאמנים אחד מדברי מהר"ן שכתב בסדר הניקור שלו ז"ל ואותן מקומות כגון כאן ק"ק קראקא כשמחלקין חלק החליו הפנים מן החלק החליו האחור הם חותכים צפוע למעלה עד שחותכין מן החלק האחור דהיינו מן הקושלי"ן למעלה מן הללע הי"ג, אותו חתיכה לריך לנקר כמו הקושלי"ן עצמו, וזכו וודאי קאי על הבשר שבין ללע י"ב לללע י"ג כי א"א לומר שדעת המהר"ן הוא על הבשר שלמעלה מן עלם הללע י"ג איך אפשר לחתוך למעלה מן העלם, אלא וודאי שדעתו הוא על הבשר שבין ללע י"ב לללע י"ג שזריכין לנקר כמו הקושלי"ן. ועוד ראי' אחרת בספר לחם הפנים סי' ס"ד סק"י ז"ל, וחותכין חלק הפנים שקורין פריד"ק מחלק האחור דרכם של הקצבים לחתוך צפוע עד שמלרפים הבשר שהוא מודבק על הללע י"ג להפנים ואז לריכין לנקר אותו חתיכה צַר המשופע כמו חלק האחור בג' מקומות ידועים למנקרי צַר, רל"ל א. עברו ואכלו מבשר שבין ללע י"ב לללע י"ג סמוך לשדרה ושם הוא תרצא דתותי מתני, ב. כי סמוך לזה מחובר חתיכה אחת מג' חתיכות שמונחין זה ע"ג זה כמבואר לקמן בניקור הכסלים וזה לריך קליפה בפנים בני החתיכות. ג. מה שאמר שהולכין צפוע פלאנקי"ן וכו' והנה אם יניח אותו חתיכה לחלק הפנים אז הוא מנקר כמו הכסלים שחלק פנים ואינו נוטל אותו הגיד וכו', והנה עיניכם הרואות כי כלם יעידון ויגידון שהבשר שבין ללע י"ב לללע י"ג לריך לנקר כמו חלק האחור.

ועוד ראי' מספר ראשית בכורים מצעה"מ שו"ת חינוך בית יהודה (בחלק שני בתוכחת מגולה דף כ"ח ע"א) ז"ל, שלא לחתוך הכסלים שקורין פלאנקי"ן באכסון משום חלק אחריים

שארץ ניקור, וכן ללע י"ג זכר מלחודך באלכסון, באופן שלא ישאר הכשר מללע י"ג דבוק בללע י"ג עכ"ל.

ואם אדון לכך זכות אותן המקומות שהמנהג שם לבחור הכשר שבין ללע י"ג ללע י"ג, ויכל להיות שהם מפרשים במהר"ץ ובלחם הפנים במש"כ שיחרו שלא לחתוך בשפוע וליקח הכשר מהללע י"ג לחלק הפנים, רוצים לומר שהפ"י הוא הכשר שעל העלם הללע י"ג בחוץ, אבל הכשר שבין ללע י"ג ללע י"ג לפי סברתם הוא כשר בלי ניקור.

אמנם יש להשיב עליהם איך שייך להקל בדבר ספק דאורייתא כי חלב הוא איסור דאורייתא, ופן הפ"י הראשון שפירשנו הוא פ"י אמיתי ואין ספק מו"יא מידי וודאי וא"כ הנאה מעוטה ועונשו רב בעונש כרת רח"ל, לכן כל איש ואיש בכל מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודהו מגיע כל אשר יראה ה' נוגע בלבו זכר מספק אכילת חלב ואם תאצו ושמעתם טוב הארץ תאכלו.

יג. ונעתיק בזה גם את כל דברי האהל יצחק המפורסם בספרו, וז"ל בעקרת הבית זי. לריך להזכיר את הקלבים והשוחטין צעת שמחלקין וחוטכין הצבחה לשנים וכשמניחין הקלבים י"ג ללעות לחלק הפנים יהי זכירין שיחתכו בשוה סמוך ממש לללע י"ג כי הכשר שבין ללע י"ג לללע י"ג שייך לחלק אחוריים ולריך ניקור ממנקה מומחה וכ"ש שלא ליקח גם ללע י"ג לחלק הפנים דלא גם הכלים לריך הכשר וז"ע רב.

ובפעיף ה' וז"ל, עוד לריך להזכיר כשחותך חלק הפנים וכשמגיע בסוף הללע וחותר בשפוע בכסלים לריך לזכר מאד שיחתוך בשפוע למעלה עד להטבור והטבור יניח לחלק האחור כי הכסלים למטה מהטבור והטבור שייכים ג"כ לחלק האחור.

ובעמודי זהב כ"ב שם ביאר בזה"ל, ומפני שיש להסתפק בלדדים עד היכן מגיע הכסלים הזכר כדי שלא יצאו לידי איסור נוכחין לחתוך כל הכסלים אשר לכן מבחין עד הטבור לחלק האחור ולא חותכים בשוה בכסלים וכו'.

ואזהרה זו נמצאת לפני בן ב, מודעה רבה"י בזבחי תמים (שבספר אהל יצחק) פ"י ב"ט וז"ל, עוד לריך להזכיר כשחותך חלק הפנים וכו' לריך לזכר מאד שלא יחתוך למטה מהטבור כ"א למעלה עד סוף הטבור כי הכסלים למטה מהטבור שייכים ג"כ לחלק אחוריים, לריכים ג"כ ניקור ממנקה כי רוב מן הקלבים שחים רעות עושים וכו' גם חותכים בשפוע בכסלים שחתת הטבור השייך לחלק האחור ג"כ לחלק הפנים ומכשילים הרבים באיסור גמור ואין מי להשגיח על זה, וכו' אשר לא יעשה בן בישראל ולא יזידון עוד, ע"כ.

ועוד שם וז"ל: כתבו ספרי המנקרים מאד מאד לריכים להזכיר את הקלבים והשוחטים צעת שמחלקים וחוטכין את הצבחה לשנים וכשמניחין הקלבים ללעות לחלק הפנים שיהי זכירין שיחתכו בשוה כל הללע י"ג ממש כי הכשר שבין ללע י"ג לללע י"ג שייך לחלק אחוריים ולריך ניקור ממנקה מומחה וכו', וכן הזכיר לנו בגו"צ מהדורא בתרא, ע"כ.

יד. וכן בפי מלבושי יו"ט ח"ב סי"ד ובשו"ת בית שלמה ח"א יור"ד פ"י צ"ו שהזהירו על זה, והבית שלמה בפי ק"ו ז"ל, ומ"מ כיון שהנהוג בכל תפואת ישראל בגלילותינו לדון הכשר הזה כמו כשר אחוריים וחוטכין לחלק הפנים סמוך ממש לללע י"ג והכשר שאחר ללע י"ג מניחין לחלק האחוריים כמו שכתב גם בספר בית יצחק ה"ל וכ"כ הלחם הפנים והבית לחם יהודא וכו' ע"כ דעתי להטעמו על חודש או ב' חדשים.

טו. ובשו"ת רד"י שלום שבסוף ספר דעת תורה פ"י ז"ל הכשר שבין ללע י"ג ל"ג וכו' ומ"מ במקומות שנהגו כן איסור הזה אין לבחור דאפשר שנהגו כן משום גדר וסיוג כי לפעמים יצאו מנקרים לחלק אחוריים ועי"ז לא ינקרו הקלבים וכו'.

הזבא כ"ז בספר דרכי תשובה פ"י סי"ד, יעויין שם בפנים עוד.

פז. וכתב הרא"ש (פי גה"י בדף צ"ג א') ולפי שאין הכל בקיאות באיזה מקום הבמה מתפרקת בחייה נתן הרמב"ם ז"ל סימן וכו'.

והב"ש בפי ס"ד ס"ה, בד"ה חלב שתחת המתנים, ז"ל דלע"פ שבשר חופה אותו וקיימ"ל אינו חלב, מ"מ דבמה בחייה אפרוקי מפרק גמ' ופוסקים, ומכח זה נולד כמה חומרות דריוני ניקור אלל מנקרים כי דבר ספק אי חיפוי הקרום קרוי חיפוי בשר, וגם קלת מחמירין להניח ללע אחד לאחוריים כי חשבו החלב שנתוך ללע אולי בחייה אפרוקי מפרקי ועיין תשו' מ"ב סי' ס"ו.

יז. ובדרכ"ת פי ס"ד מקמ"ז ז"ל עש"ך ופת"ש, ומש"כ הש"ך מתשו' מ"ב דמה שנוהגין להניח בכל דבמה ללע אחד מכאן ומכאן לחלק אחוריים ולא מאלתי בכל החיצורים כן ואיני יודע למה נוהגין כן עיין במ"ב שם שהביא מקור להמנהג הזה מדברי המהר"ל וכו'. ועיין בכנפי יונה שהביא דברי המ"ב בזה וכתב ואני אומר שמנהגם של ישראל תורה הוא וכו' וכיו"צ מצואר כו' בהפוסקים ממהר"י סוראזינה כה"ל ז"ל וכו' שנשאל ג"כ אם יש איסור ללע ההוא כי רבים מצני עמנו מלעגיגים על מנהג זה וכו' כי לא מלאו ולא ראו איסור בדבר ולכתחילה שרי לאכול הללע ההוא והשיב ז"ל, ובאמת ע"ז לבי דוי מהמלעגיגים מדברי אלקים חיים ואין ספק שהם עתידים ליתן את הדין וכו', וכיוצ"ו כתב ג"כ בשלחן גבוב ס"ק י"ח מחודש ג' ע"כ.

יח. ובאהל יצחק בתיקון הבית פי ג' אות ב' הביא ז"ל, כתב בספר כנפי יונה להגאון מה"י יונה ל"ם נשאל מהקבלה המפוררה שהי' להם שוחט מכוי"כ שנים אלל קל"ב אינו יהודי ואותו קל"ב הנהיג שלא הניח שום ללע לחלק האחוריים, וכאשר נסע משם אותו השוחט ולקחו שוחט אחר והוא הי' ג"כ צקי צניקור בשר האחוריים ולעק ככרוכיא ע"ז והראה להם שאותו הללע לריכה ניקור וניקר לפניהם מה שצריך ליעול מן הקרומין והחלב לפי ראות עיניו והי' הרבה וגשאל על הכלים מה לעשות.

תשובה, כי מדברי הכותב משמע שאין זה אלא מנהג להניח הללע האחרונה ואין בה חשש ניקור כלל וכמו"ש בתשו' מ"ב סי' ס"ו ש"ו שלא מלא כלל החיצורים שצריך להניח ללע אחת לחלק אחוריים וכו', ואני אומר דכלים שלהם לריכין הכשר דאני אומר שמנהגן של ישראל תורה היא וכו' משום שמיד לאחורי אותו הללע מתחילין לנקר הבשר אם יקחו לחלק הפנים אולי יעו ויחתכו מעט מאותו הבשר עמו שצריך ניקור מן החלב שבו. והטעם שלא חששו בכלל לנקר מעבר לללעות משום שאותו החלב שלשם הוא מכוסה בין הבשרים, אלא משום שחששו דבמה בחייה פרוקי מפרקי וכל שהוא מעבר לללעות צוודאי א"א לפרק כי כל עלם הוא מוגח כמו סגור צבית מצטחו כמו שיראה לעינים.

ובמוסגר העיר בעל אהל יצחק בזה"ל, ואפשר מהאי טעמא גופא, אין אוסרין הבשר שבין ללע י"ב ללע י"ג וברוב מקומות לוקחין אותו לחלק הפנים, ואף דלכתחילה יש למנוע מלאכול אותו הבשר משום חלב שיש שם בתוך הבשר שצריך ניקור (זה עיקר הטעם בנ"ב במהדו"ת סי' ל"א דמלריך ניקור מהמנקר מומחה עיי"ש), ומ"מ כיון דיש שם חיפוי בשר כראוי אלא דיש לחוש דבמה בחייה פרוקי מפרקי וכיון דהבשר הזה הוא מוגח בין העלמות א"א לפרק וכו', אכן צדיעבד אין אוסרין אפי' הבשר עלמו, משא"כ ללע י"ג גופא דיש לחוש אולי יחתוך גם הבשר שאללו דזה וודאי אסור.

ובבטיו"ב דברי הכנפי יונה, ואחר שהוא כן אילו לא הי' שם אותו המנקר לא חששו מספק אולי חתכו גם מהבשר שצריך ניקור עמו וכו'.

יט. וזה לשון פסק מהר"י סוראזינה ז"ל נשאל נשאלתי לדעת מאין לנו מנהג זה להיות מופרשים ומתרים לבדתי לקנות מן הקלצים הללע האחרונה שקורין בל"א די דריילענטע ריפ"א שמניחין אותו בחלקי האחוריים אם יש איסור בהללע ההוא או לא ורבים מצני עמינו שמלעגיגים

וכי' כי לא ראו איסור בדבר ולכתחילה שרי לאכול הללע הריא ומחירים הרצועה לעצמם וצחמת ע"ז לבי דוי מהמלעונוים בדברי א"ח ואין ספק שהם עתידין ליתן את הדין, והלא צכמה דוכתי אמרו חז"ל הנה להם לישראל אם אינם נביאים וכי' ופעמים רבות אמרו אל תטוש תורת אמת, ומה גם עתה שיש למנהג זה על מה לסמוך, ואם תמהו צעבור שלא ראו איסור צמנהג זה מפני שעת עיניהם מראות ואנכי הרוחה העעם מדוע ועל מה נזהרים אנתנו בני צרית קודש שלא לקחת הללע הנזכרת לא משום שהיא אסורה רק שיש עירוח גדולה לנקרה ולגררה ולהסיר החלב שעליה ואין הכל צקיאים צמלחה זו וצפרע צאיעליח שרוב צהמות של כותים הם, א"כ מה להם ולצרה זו להכניס את עצמם צמקום שיש צו איסור כרת ח"ו, וכדומה לזה נוכחין מנקרי הצשר לחתוך את ראשי עצם הקוליות וכן ראש עצם השוק, לא משום איסור כי לא מלינו צתורה וצדברי חז"ל עצם שיש צו איסור רק שיש צהם עירוח גדולה לנקרם ולגררם היטב העצמות ויש צו איבוד זמן ולכן הם מחתכים ראשי העצמות ההם ומשליכים לכלבים.

וניקור הללע הג"ל כך הוא, מסירין העור שעליה אה"כ מפרידים העצם מן הצשר ומגררין אותה היטב צאופן שלא נשאר עלי' לא צשר ולא חלב ומסירין החלב האדוק צלדה ואללה ותחת' יש צה חועין מנחמה חועין דחית צכפלי האסורין משום חלב.

ולפ"ד מנהג פרישות זה מיוסד על אדני פז ומנהג ותיקין הוא דצקעה מלאו וגדרו גדר והעעם הוא שהעם לפעמים אינם זכירים איך יקחו הללע הריא פעם יקחו הללע רחב דהיינו דצוק צצשר מהכסלים הרבה ויבואו לידי מכשול לאכול תרבה דתותי מחני ותרבה דקליצוסתא ושאר חלבים וחועין האסורין וכי', ולכן מדאגה מדצבר עשו קדמוניו פרישות זו, וגבול נתנו לנו צין חלקי הלפנים וחלקי האחוריים והוא העצם הנזכר לאמור עד פה ישיח כל צר ישראל וכי' ואל יעצור, וא"כ כל מי שמלעיג על מנהג זה צוודחי יהי' גידון וכי' ושומר נפשו ירחק מהם.

ב. ובדרב"ת הגזבר ז"ל: ומה שכתב הש"ך צנמלא צבהמה צלעות יתירות וכי' אמנם יעיון צשולחן גבוה שם שהשיג על המשחת צנימין צזה וכתב דהעיקר להחמיר צזה עיי"ש ויותר מהה האריך עוד צספר כנפי יונה להשיצ ע"ד המ"צ החכר וכי' ועיון צסדר הניקור של הצצ"ש שם שכתב ג"כ להחמיר צזה וכי' ע"כ.

זו"ל הבנפי חנה, אכן צתשו' מ"צ כתב וכי' אכל אין אני רואה צדברים הללו שיהי' כדי לדחות מה שהחמיר מהרי"ל צפירוש דכל שהם יותר מיי"צ צלעות שזריכים ניקור משום חלב הכליות, כי ידוע שהי' מהרי"ל רב מפורסם וגדול צדורו וכמעט כל מנהגי מדינות אלו נתייסדו ע"פ הנהגותיו ורוב דבריו קבלה מרצותיו וכן עיקר להורות, עיי"ב מהעתק בת"ה כפי' אהל יצחק. ובדרב"ת הוסיף בהעתקת המשך תשובה הגי"ל, זו"ל: דכיון שהמהרי"ל החמיר צפירוש דכל שהם יותר מיי"צ צריכין ניקור וידוע שהמהרי"ל גדול צדורו הי' ורוב דבריו קבלה מאצבותיו אין לנו להקל כנגדו ומ"ש המשחת צנימין שמלא כן צשם הגאון מי' ר"ש לאו מר צר רשי חתום עלה ואולי נעלם ממנו דברי המהרי"ל וכי' וקבלת מהרי"ל תורה היא ומי יקל כנגדו וכי' ע"כ.

כא. זו"ל ספר פחד יצחק, אלע יתירה כשנמלא צבהמה מלד זה ומלד זה אין מניחין לחני חלק האחוריים יותר מללע אחת (משאת בנימין ס"ו) ודברי מהרי"ל שנוין להיפך. הערכנו לפני הקוראים את לשונות המחברים כמתכוונתם, שיהא לפניהם מוצג למען בהירות ההבנה בענין.

— ד —

כב. הנה קבוע בישראל מזמנים הראשונים, לחלק הבהמה לשני חלקים, חלק האחוריים וחלק הפנים, והמעות מצוי' אצל המונים, לחשוב שיש בזה מושג קבוע ויחיד, וגם ברמותם שכאילו הפרש החלקים הוא בטבעיות הבהמה או ביסוד הלכות החלב.

אולם אין הדבר כן, מונח זה מובדל בחמשה סוגים, מראשית הונח על התועלת בדיעת הקצבים והקונים בין חלק הבהמה שבו עיקר החלב וקושי הניקור מצד טרחתו והבקיאות, והן מצד הנאמנות, משא"כ בחלק הפנים, שהניקור מועט ויותר בניקל. (וידוע שהי המורגל שהניקור הי מוטל על קוני הבשר שניקרוהו בבתיהם, וגם בחלקו הי נעשה ע"י הנשים, עד שמוצאים אנו בספרי הפוסקים שקבעו בניקור ע"פ הנהגת הנשים המנקרות, ולשון הרמ"א יר"ד ס"ד והוא מהמהרי"ק ומנהג כשר הוא שהעצב המוכר הצער ינקרו קודם שימכרו פן יכשלו בו הקונים.)

שנית, שאחר זמן נתקבל במדה מרובה לא להשתמש כלל בחלק האחוריים, ממורא ממכשולות לפי ירידת הדורות.

והי בזה הפרש מב' סיבות, אם שהי באפשרותם במקומם להשאיר חלק האחוריים לנכרים, משא"כ בשאר המקומות, והי מקומות שבמשך הזמן נעשה השנחה מיוחדת על הניקור במינוי ממונים בקיאים וחקמים הן המנקרים וכן משניחים עליהם, והי מיוחדים לניקור האחוריים, וכמוזכר בת' מהר"י סוראזינה ז"ל.

וההבדל השלישי, שהשתמשו באחוריים וכנ"ל, רק הקפידו על מה שצריך להמסר למנקרים המומחים לאחוריים.

הרביעית, שהוסיפו לחלק הנחלק לאחוריים גם מה שאינו בקושי הניקור של אחוריים, כ"א מה שיש בו טורח בניקור היטב, וכן מה שהוא לסיג וגבולים, כדי שלא ייכשלו באחוריים עצמו.

והחמישית, שבמשך הזמן סדר למסור לאחוריים כמעט כל הצריך ניקור אף ממה שבחלק הפנים, וגמסר ביחד עם חלק האחוריים למנקרים המומחים, ולא נשאר לקצבים עול טורח הניקור אלא המקצת ההכרחי להמסר להם מחלק הבשר הנשאר אצלם.

וכפי שמצינו לא הי הנהגה שזה בזה, וכפי המובא בספר דרישת הזאב שבלשון אשכנז, בדיו הצלעות: ווען מאלן די פאלער פירטעל אצטעטעט מיט לוועלף ריפפן זא מוז מאלן דריי ריפפן טרייבערין מאלן שנייד מיט דען מעסער הארט אן דעס זיין זא געפונט מאלן צאלד די אדעער וכו' ווען מען אפסטעטעט דאס פאלער פירטעל מיט איילעף ריפפן זא צרויך מען נאר זא טרייבערין לויי ריפפן וכו' ווען מאלן ווירקליך נור מיט ניין ריפפן אצטעטעט זא מוז מאלן דאך לויי ריפפן טרייבערין אז דאס טרייבערין זאל גיט אין פארגעסענדייט קאמען.

ועפ"י סוגי ההבדלים הנזכרים וטעמם הי גבולות החלוקה בין הפנים לאחוריים.

בג. וכן יש להקדים, שהכונה בענין בשר שבין צלע י"ב לצלע י"ג יש בזה ד' מובנים, האחת, הבשר שבין העצמות של הצלעות עצמן, והשנית, הבשר ללא עצם שלעומתו מצד הבטן סמוך למבור, והשלישית, הבשר בסיום הצלעות לצד השררה.

ובלשון ספר נקרת איסור פ"ג (מנחמה תקמ"ח) כ"אשר ידילו צסקין האחוריים מהפנים יחטכו מזה ומזה תחת ללע האחרון המוגבל אלל חלר הכבד כי כל הצער הגם צלי עלם מזה ומזה הנקראים לונצ"י צלע"ז מאחוריים הם ולריך ניקור רב ושלם.

והרביעית, לעומתו מעל השררה לצד העור.

ויש לידע שכל המדובר בדבר צלע י"ג, הוא בנוגע למה שבצלע עצמו, וזה מלבד מחלב הכליות שעולה ע"ג בשר הצלע [וכיו"ב מתפשט חלב הכליות בכמה מקומות כמו על הכבד והדומע"ן ויותרת העבה, ומפני הפשיטות שבדבר הגלוי בעליל לכל מנקר לא הזכירו זאת בכמה מספרי הניקור].

— ה —

כד. ולשון למעלה, למטה, המוזכר בספרי הפוסקים והמפרשים בעלי הניקור מובנו משתנה לפי הענין המדובר, כשהמכוון לעצם הכסלים בד"כ אזו חלב הכסלים שבסוף אחוריים. הוא למעלה

כגובה, ושלצד הפנים הוא למטה בתחתיתו, מלבד שבאחוריים בשם מתנים יכונה, וכפנים נקרא ביחוד, כסלים (ואכ"מ להסכר מעם הדבר).

וכשהמכוון לגבי הכסלים שלפני הטבור ושלאחריו, נקרא למעלה, מה שלצד הצואר, ואחוריים בכלל מכונה, למטה.

ולשון, מחצר הכבד ולמעלה, הכוונה לצד הראש, וכשמדובר לענין הגב והשדרה וצד הכטון, יהי' למעלה צד הכטון, (שהבהמה תלוי' ברגלי').

והניקור הוא בצד הפנימי והקרוב של הבהמה, מלבד חירורא דתותי מתני שלצד העור. וכשרוצים לבאר כמה שהוא יותר לצד חוץ, משתמשים ג"כ בלשון, למעלה — שעצם חלב הקושלי"ץ הוא בבשר שמתחת לזה, וכיו"ב לפי הענין.

וכשרוצים להוסיף מעל השדרה לעומת העור משתמשים ג"כ בלשון, למעלה, [שעצם חלב הקושלי"ץ הוא בבשר שמתחת לזה] וכיו"ב לפי הענין.

כה. והנה באהל יצחק ע"ד בשר שבין צלע י"ב לי"ג והסמוך את דברי הנו"ב לזה, הרי שהבין כפשטות שכוונת הנו"ב הוא על לפני צלע י"ג.

כו. ומפורש בתקנת הסמו"ע ובספר לחם הפנים, שהרת אהרן זבח שמואל שמסוף חצר הכבד המסתיים עם עצם צלע י"ב, יש שם חלבים שצריך ניקור, ויכולים להכשל בחלב בג' מקומות דהיינו לצד הגב בסיום הקושלי"ץ המגיע עד צלע י"ב, ומעל השדרה לצד העור עד שורש עצם הצלע, וכן בסיום השכבות בשר של הקאלנער, שצריכין קליפה, ושמתיים בעיקום לעומת בשר י"ג י"ב ובשטרטו לטבור.

וכן אפשר להכשל בשיחתכו בשפוע מעט לאחור, בניד השי"ץ שהוא מחלב ג"ה. וזה ביאור לשונם: כשמתחילין להתוך מלמעלה היינו מצד הגב והשדרה, יחתכו בהבשר ללא עצם, בשדה ובמקביל עצם הי"ב, כדי שלא ילקח אפי' כ"ד מחלק הבשר שלצד השדרה לעומת י"ב י"ג לחלק הפנים כי הבשר הזה הוא סיום הקושלי"ץ. ומבחינים לזה סמך מבעל העיטור, שזה מסווג להקושלי"ץ, וא"כ יש חלב מב' צדדי הצלע שצריך ניקור אחוריים.

כז. והנה ישנו גבול מסוים שיכול להקבע על ידו חלוקת חלק הפנים מחלק האחוריים והוא סיום חצר הכבד לצד השדרה שהוא אחרי צלע הי"ב.

ונעתיק בזה דברי ספר רב טבחיא משי"כ בזה שמאיר בלשונו בהאמור לעיל.

בסדר הברדה אות י"ג ז"ל: חלב הכליות וחלב הכסלים ושאר מיני חלבים בחלי חלק אחוריים המה מקום תמותה ומליחות ואינם נמלאים בחלי חלק הפנים כ"א רק קלת מן הקרום שעל חלב הכסלים הנשאר בראשי הדפנות על הכסלים הנשאר שם בראשה, ולכן כשיורד להצדיל חלק הפנים מהחלק אחוריים יחתוך סמוך לללע י"ג ובשר שבין ללע י"ג לללע י"ג יניח ללע אחוריים.

וגבול ורמז יש בזה במחילת חצר הכבד אשר במכוון בין הללע י"ג לללע י"ג בראשה ללע חליות השדרה בהחילה כ"ל מפסקה וחוללת, כאילו רמז רחוק לנו הצריחה בעלמה שעד פה תבא.

ובאות י"ד, שיעור גבול והבדלת חלק הפנים מחלק אחוריים מהלד אשר להבטן של הבהמה, הוא שחכר שלא יעקם צחיטוע למעלה בצצר החופה את הכרם שלא יחתוך למעלה מכנגד הטבור של הבהמה, מפני ששמה נמלא חלב הכסלים ולריך לזה ידיעה איך לנקר את החלבים דשכ.

ובאות י"א ז"ל: תחת הכליות יולא שני כפלי בשר סמוך להשדרה והן גזעי בשר חצר הכבד שמסם נמשך ומתפשט להיות למחילה עד רחבו של הבהמה, וכשהקלף חולק את חלק הפנים מחנק אחוריים נחתך גם הוא בצחותו מקום ונשאר תלוי דלדול בשר עב ותלוי מתחת הכליות סמוך לחליות השדרה וקורין אותו בשר פאדניריך ומתחת הבשר ההוא יש שומן על חליות השדרה ואין הבשר הזה מכסה בזכסיו גמור את החלב, ולכן לריך לנקות את הבשר ההוא מכל מראה לכן ולהסיר מאחו את הקרום מלמעלה כמו בכל שאר חצר הכבד, ומכ"ש שלא יעציר את ידו

לגרר את החלב שעל הללעות הנ"ל מתחת הבשר ההוא, כי כל השמנונית שעל החוליות מה שלמעלה מן הללע י"ג הוא חלב הנמשך ויורד מתרצח דקליזוסתח או מחלב הכליות.

[מה שכתב באות י"א, מן הללע י"ג, כוונתו מבוארת מדבריו באות י"ג המועתק לעיל, והחוליות שמזכיר הוא עד החוליא שבשורש צלע י"ב בידוע. ומשי"ב באות י"ג ואינם נמלטים צחלי חלק הפנים וכו' ובאות ט"ז כתב בעצמו מניקור חלב הכסלים שתחת קרום העב ולבו, מבואר פתרונו בסימן ט' פת"י ז' וי"ג ועוד.]

כה. ובספר זב"ש (חלק ניקור אחוריים אות ט' דין קושלי"ץ), [והחלב מתפשט ככל הקושליץ ועיין ברמב"ם צפרק ז' מהל' מאכ"ח] כו' וצין צער הקושלי"ץ וצין הטעני"ר דבוק על השומן חסיכות צער שרצחו כמו רוחז אלצעות ג"כ עריפה, והרמב"ם נתן סימן לזה כל צער שהוא דבוק על השומן וכו', וצסוף הקושלי"ץ למטה צמקום שמפרידין מן חלק הפנים אלל חוט השדרה אין שם מ"כ רק כמו חוטין לצנים כזו ואינו יכול לגרר החלב יפה ונקי ונהגין לחתוך החוטין עם החלב.

כט. כבר מובא לעיל מל' שבספר זבח שמואל, איך מנה את הצלעות עם כ' צלעות שליד הצואר, ועוד מפורש בלשון הסמ"ע המועתק לעיל מספר לחם הפנים ששמו הגבול בסיום חצר הבכר שמסתיים עם צלע י"ב, וכ"ה בפשיטות במהרי"ל שימנו י"ב צלעות כדי שלא יטעו, היינו שימנו מהתחלת הצלעות, וכן פשטות המדובר במשאת בנימין, שאלי"ב איך יובן האיפתפקות שכתבשבתו, וכן כתב בפשיטות בשו"ת בית שלמה כ"ו. וכן הוא בספר אהל יצחק, וכפי שהביא מהכנפי יונה בזה"ל להצטר הזכ מונח צין העלמות וסגור צצית מצטחו, וזה אין שייך אלא בצלעות הגדולות, ועוד יבואר להלן ביותר.

ל. ובסדר הניקור בל"א שבסוף ספר זבח שמואל, יעדיר קל"ב זאל נזכר זיין די פאדער פירטעל ניכט ווי לועלף ריפען אצטעטען וכו', אויך דאס פלויש וואס איז לוישען די לועלפטע אויך דריילעטע ריפעט מוז מאן לאזען ערייצערען פאן איין מנקר, דען דאס געהער אויך לו דען הונטער פערטעל, גם זאל מאן נזכר זיין ווען מען דאס פאדער פירטעל אצטעטען אן פלאנקען, דאס איז קיין סימן אין ריפען, זאלל מען ניכט העכער געבן מיט דען מעסער אז צי לוס טצור (נאפעל) כו' אז מען זאל ניכט חס ושלום נכשל ווערן צאכילת חלב גמור.

תבנית הבהמה היא כך, שהדפנות מונחות באלכסון לגבי גוף הבהמה ומוגבהים לצד הגב ומתעקמות בשתי קציהן הן לצד הגב, והן לצד הבטן לעומת החזה, וכשחותרים בשוה עם עצם הצלע הי"ב המגיע להשרדה, הוא מספיק להכטיח את חיתוך הבשר השייך לאחוריים (שנוטה קצת לצד הצואר), אבל למטה לצד הבטן שהוא מקום פנוי מצלעות, הגבול של צלע י"ב הוא עם החיתוך בשסוע לעבר הסימן המוגבל, הטבור, הוא המכטיח לחיתוך הבשר השייך לאחוריים.

וכשחותרים שם בשוה ממילא הוא בשסוע לצד אחוריים, לפי תבנית הבהמה, וכזה יובן לשונות ספ"ג בענין זה.

ובענין הטבור, יש בזה כ' דברים נבדלים, עד הטבור והטבור עצמו, היינו עד הטבור משום שבלא זה לא יצאו מידי ספק של פרוקי מפרקי, וחתיכת הטבור עצמו לאחור הוא משום גבול וסימו, דבלא"ה לא ידעו אם השאירו לפנים מקצת מן הבשר השייך לאחוריים, וגם לא יוכלו להשגיח ולברר אחר זה.

לא. ואודות מה שנדמה בחילופי לשונות בדבר הבשר שבין י"ב לי"ג והמוזכר בהנהגת דרישת הזאב, כבר נתבאר שאין בזה הפרש, ולא עוד אלא שהיא הנותנת יסוד מופד שהבשר שבינותיים שייך לצלע י"ג, ויכול להכלל וגם נקרא בשם צלע י"ג סתם, ולא צלע י"ב סתמא אלא בלי כשר שבין י"ב לי"ג.

והלשון במהרי"ץ הוא פשוט, שמזהיר על שחותרים לפנים מחלק האחור, היינו מן חלק הקושלי"ץ שלמעלה מן הצלע י"ג לצד הגב.

זוה מוכרה מדבריו עצמו שהכוונה למה שבין צלע י"ב וי"ג, שכתב אותה חתיכה לריך לנקר כמו קושלי"ן עלמכה, ואם היא המדובר לאחר צלע הי"ג היא שם הקושלי"ן, ואין שייך לומר כמו.

ההלשון בלחם הפנים, שהוא מודבק על הללע י"ג, היינו במה שלצד הצואר, הן לצד הגב והן לצד הבטן. ובספר ראשית בכורים הלשון מבואר להדיא, וכן ללע י"ג יזכר מלחודך צאלכסון צאופן שלא ישר הכשר מללע י"ג דבוק ללע י"ג.

אולם העיקר שמקבלי הניקור איש מפי איש קבלוהו ולא קבעו ידיעתם מפי הספרים, ושמפרו עצמם לחקוק בצפורן שמיר קבלתם לדורות, הן המה שידעו שהאזהרות בזה אף בלשונות מתחלפות במקצת הם תואמות ומכוונות בענין אחר, [ומובן למשכיל שאין רכישת הדיוק בעניינים כמו אלו יכולה להמסר ע"י הספרים אלא ע"י קבלת המעשה מדור לדור].

לב. ועכ"פ זה פשוט, שהבשר שבין ב' הרפנות שלצד הבטן שנחתך בשפוע עד הטבור לאחוריים, אינו נכלל במושג חלק הפנים המוזכר במשאת בנימין לענין הצלעות, וגם בצד זה אינו שייך הדיוק שדנו בדיון פרוקי מפרק בבשר שבין הצלעות, ומה שהביא בזה בספר אהל יצחק מתשו' בני יונה.

לג. והלשון באהל יצחק, עד היכן מגיע הכסלים הלזכר, היא צריך להיזת מן המיותר להדגיש, שהכוונה עד היכן הכסלים שבחומר אחוריים, וכלשון המקור בטהרת אהרן והזבח שמואל, כי הכסלים למטה מן הטבור שייכים ג"כ לחלק אחוריים.

לד. והלשון איסור המוזכר באהל יצחק, לגבי הבשר שבין י"ב ל"ג, כוונתו מבוארת שם, על איסור ההשתמשות בו לחלק הפנים בנוגע להקבלה שלא להשתמש באחוריים, וגם באם נכשלו ולא ניקרוהו ע"י מומחים. [ולשונו, רוב מקומות לוקחין אותו לחלק הפנים, כבר דייק בדרכי"ת להעתיקו בלשון, וזכרבה מקומות, ע"י בפנים], וע"ז מתריע באהל יצחק כמו שהתריעו קודמיו. לה. והמהר"י פוראזינה קיבל הלכות הניקור מהמהר"ן שהיא בהוראתו של הרמ"א, ושנהג בסדר נקורו כידוע. ועוד יבואר בזה בעה"י להלן בהעתק דברי השו"ג, וההתעוררות בזה מהבעל צנה דוד ועוד.

— 1 —

לו. ונביא מלשון בעל צנה דוד ז"ל בהקדמתו, כל טבח לא ישאיר שום צמר מאחוריים מחלק הפנים כי אז הוא מעוות שאינו יכול לתקן כו' ומה לי להאריך מזה כל הספרים מלאים וגם המחבר טהרת אהרן מפראג כתב באריכות מזה ואני צאתי אחריו רק למחיר עון.

ובפרט רובם ככולם יחטבו החלק הפנים על י"ג לטעות וישאירו צו הכשר השייך לאחוריים ותחתי לריעותה כאשר אבאר בפנים וכן תמצא בלחם הפנים צסם קונטרס הסמ"ע בפירוש וכאשר הסכימו עמי ת"ל הצ"ד הגדול בק"ק י"ש עם הרב הגדול מוהר"ר משה לבו"ב ע"כ בכל גלילות ישראל במקום שאין מנקר מומחה נמצא שם יזכר כל טבח וכל צ"צ לחלוק האחוריים מן הפנים על כל ללע י"ג ממש כדי שלא ישאיר שום צמר על ללע י"ג. ושלא יטעו הסכין למעלה אפי כ"ד ואז כל העם על מקומו יבא בשלוש למטן ייטב לך ולצניך אחריו כי תעשה הישר בעיני ה', ע"כ.

וז"ל הבי"ד דק"ק נ"ש, ובפרט הכשר שבין ללע י"ג ללע י"ג שייך לצמר אחוריים וצריך ניקור היטב וכו' ע"כ רשות וכורמנא להכ"ר דוד הנ"ל וכו' שלא ימרו את פיו בעסק זה כאשר יראו ממנו כן יעשה הלכה למעשה, ואם המלא ימלא שיעברו ע"ז עגוש יעגוש אותם ע"פ צ"ד כראוי, ע"כ.

ובהסכמת הגאון הגדול והחסיד כמזהר"ר איצק אבי"ד ור"מ ק"ק טריר, הוא הגבר אשר הוקם על של תורה והחזיק מנג ואלה והחזיר העטרה ליושנה כ"ה בעל העיטור על הלכות ניקור

אשר ה' דבריו סתומין וסתומין אס לא אחר היגיעה כמה שנים וימים עד שצא כ' דוד הנ"ל ודוד צא עד הראש ראש לכל המנקרים כאשר יעידון ויגידון עליו כל גאוני ארץ אשר המה כרס ה"ל נוערים שכל דבריו המה זכים וברורים וכו' גם החזיק קונטרס הסמ"ע כו' וצפרט צדין הבשר שבין אלע י"צ ל"ג והמכשלה הזאת הייתה תחת ידיו בכל מדינות וערים וה' דוד הנ"ל התאזר כח וחיל נגד זדים אחרים אשר לא ראו לשמוע לקול מורים, ע"ב.

ובהוכחה לטבחים בספר הנ"ל, הא לך סימן מובהק איך שיתנהגו הטבחים לחלק הבהמה חלק הפנים מן האחור שקורין פאדער זייע או פרידיק, ובראש אצויה מ"ש צלחם הפנים צבס קונטרס הסמ"ע.

צלחם הפנים צסימן י' וז"ל, וחושבן כו' כמו חלק האחור בג' מקומות ידועים למנקרי צשר וכו', וכחצ ע"ז צמקוס דוד שס, לא ולמד מה ציקש הגאון הזה בתוכחתיו ודייק בלשונו בג' מקומות הידועים וכו' (כבר העתקנו המשך לשונו שמוכא בהגהת הדרישת זאב לעיל ס"ק י"ב). ושפיר קאמר בג' מקומות וכו' ואני ידעתי מכאוצי מאין הקילו הרוב עולם בזה ויכל להיות שאחד ראש שו"ת משאת בנימין ושם הקילו קלת צלעות יתירות ומשם ילא הרע"ה לישראל, צוולחי שהמכרי"ל ידע מה לעשות והתיר ע"י ניקור כי לא נזכר שם שמוחר לאכול ללע יתירה בלא תיקון ניקור וכו' אמנם כתבו האחרונים שיש למנוע לאכול הללע היתירה מפני שקרובה לחצ הכליות, וכל השומע לי יונעם ויבא עליו צרכת ה' ויוליא את עצמו מספק כרת, ע"ב.

ובפנים ספרו בחלק הפנים סי' ה', ע"כ אס ישאר בחלק הפנים הבשר צין אלע י"צ ללע י"ג צריך לפתוח העור מהר"ק צראעין ושם מראה כסף צריך גרירה החלצ ובשר אדום צריך קליפה ממנקר מומחה כו' ואס המלא ימלא צבהמה יותר על י"ג ללעות המנהג צינינו לאסור מן אלע י"צ למעלה ולריך ניקור ע"י מומחה ושיך לחלק האחוריים כו' ע"כ צצין ותשכיל איך צפירוש אותו צשר לעיל אלע י"צ נגד השדרה צריך ניקור כו', ע"כ אהוצי רצותי ראו בכל ראיות אשר הלגתי לפניכם על הבשר שבין אלע י"צ ל"ג איך ללול וצרוור לעשות גדר בכל תפולות ישראל וכל צעל הוראה יגזור בכל מיני גזירות עד שיסור המכשלה מישראל.

ודברי הצנה דוד בזה במלואן בפירוורן בסיומן ב (סדר הניקור) אות י"א.

לו. ובספר דרכ"ת יור"ד סי"ד סקב"ז, וכיולא בזה כחצ ג"כ צשלחן גצוה סקי"ח מחודש ג' עיו"ש.

וז"ל ספר שלחן גבוה, כחצ צפר"ח ז"ל, כחצ צספר משאת בנימין צסו' ס"ו דמה שנהגים בכל צבהמה להניח אלע אחד מכאן ומכאן לחלק האחוריים שאינו יודע למה נהגו כן כו', ואני אומר שמחמת שאינו צקי צמלאכת הניקור לכן חמה על המנהג, אבל אין תמיהחו תמיה למי צצקי צניקור.

דמה שמניחים אלע אחת למעלה משום שיש חלצ צללע ראשונה של הרציע צין הבשר לעלם, ואס אינם מניחים אלע אחת למעלה אינם יכולין ננקר חלצ זה.

ולפי שהוא ז"ל לא ידע הניקור אלא ע"פ הספרים לכך לא ידע גם את זה, וכבר כחצ הר"צ המפח צסמוך דסדר ניקור צריך ראי.

צרס אי קשיא הכי קשיא דללע זה שמניחין צאחוריים נהגו המנקרים דחליו מניחים צפ"אלדע דילה צאצ"יאה צבוק צה וגוררין לו ומכשירים לו וחליו צבוק צשדרה אוסרין אותו כחלצ ואין מנקרים אותו וזה מילאח צלא עעמא דמ"ש חליו זה מה דאין עלם אסור כחלצ כל שגוררין אותו.

ואולי קשה לגרר' כמו ללעות קטנות הנקרא דיינעו די סינע"א שצבהמה דקה שאוסרין אותם ואין מכשירין אותם מעעם זה שקשה גרורו כו'.

לה. שוב בא לירינו קנטרם יפה לבדיקה שמרבר בזה, ומצאנו להעתיק מחדושי הדברים אשר אתו בענין זה מה שלא בא בכתיבתנו עד הנה וז"ל:
 בראשית לריך אני להמתיק הדין צשרו ואח"כ נצאר הדבר צפרעות עד היכן מגיע חלק הפנים ומשם מתחיל חלק האחוריים אחזו מקומן של החלצים, והגידין האסורין משום שיונקים מהחלצים ועד היכן התפשטותן במקומות הרחוקים משורשן כו', הנה חלב הכליות ידועה שהוא בחלק האחוריים ומתפשט עד ללע י"ג ע"ג הלע ממש וכו'. (המשך דבריו באריכות בדבר התפשטות חלב הכסלים ותרבא דתותי מתני מועתק בס"ח ח' י"ט לעיל, ובכאן נעתיק רק בקצרה מדבריו הנוגעים לנידון).

וחקרתי ודרשתי על זה ממנקרים מומחים ואמרו לי שתחת השומן שע"ג הצצר יש חלב דבוק שם שלריך ניקור ממנקר מומחה דוקא שיוצע ומכיר לחלק בין השומן שע"ג וחלב שתחתיו, אבל מי שאינו מנקר מומחה חלילה לו לנגוע בו ידו לנקר שם כי בקל יפגע באיסור דאורייתא כו', אמנם דבר זה לריך למסור למנקרים מומחים צמלאכת ניקור אחוריים והצנחים הפשוטים חיון יכולים לעמוד על ד"ז.

ואחר הודיע כ"ז נצאר לי הפירוש צשרו נ"צ צנינא ס"י ל"א כו' ולכאורה חיו מוצן דאחזו חלב יש ללד הגב, צשלמא ללד הצטן יש שם חלב הכסלים והכליות, אבל ע"ג הצצר הוא שומן ולא חלב, ולדברינו הג"ל א"ש דגם ע"ג הצצר תחת השומן יש שם חלב ודבוק הוא להצצר הג"ל כו' אבל החלב שע"ג שייך בו מיפרק פריקי משום דניזוז ממקום למקום כו'. אמנם יש לומר דהטעם צזה כיון דעיקר האיסור הוא משום דפרוקי מפרקי יש לומר דשיעורו דעד ללע י"צ יכול להתפרק השומן ולזוז ממקומו ולצא עד אחורי ללע י"ג ויותר מזה א"י להתפרק אחורי ללע י"ג.

עוד יש לומר צפשיעות יותר דמש"ה שייך שם איסור חלב משום דחלב הכליות מונח ממש על עלס ה"ג ונוגע צצצר צצין ללע י"צ ל"ג משו"ה נדבק שם החלב כו' וגם למטה תחת הצצר האיסור הוא מפני שדבוק חלב תחת הקרום ומשום דבהמה צחיי פרוקי מפרקי כו'.

וצזה יש לדחוק וליישב גם דברי החת"ם דכתב צצצותו ס"י ס"ח וכו', ודבריו סותרים לכאורה לדברי הג"צ הג"ל וכו', אמנם לפי דברי הג"ל אחי שפיר, דהחת"ם ג"כ ס"ל להלכה דהשומן שע"ג הצצר הג"ל לריך ניקור משום שיש תחתיו חלב כאשר צארתי לעיל, והחת"ם לא הזכירו דצאמת כל השומן שע"ג אחורי דבהמה לריך לנקרו מתחתיו וגם זה צכלל, ולא הזכירו רק שלריך להפשיט השליוס מעלי שהוא אסור מל"ע מטעם שקרוצ לחלב הכסלים.

והאיסור של הקרום ההוא הוא מלד עלמו מטעם שיונק מחלב הכסלים כו', אמנם אם מפשיט משם הקרום הזה אז ממילא מסולק צזה גם חלב הכסלים הנדבק עלי'.

אחרי כתבי זאת זכרתי צדברי צנו של הג"צ צצשרו שיצת ליון וכו', אמנם לפי עניות דעתי א"ח לפרש כן צדברי הג"צ, חדא צמש"כ הצצר צצין ללע י"א ל"צ, הנה מספר י"א יתא דהיא ללע י"א מהלעות גדולות, אבל מה שמכנה ללע הקטנה צצס ללע י"ב, מאין מתחיל צצצון הלעות אם מהתחלתן היינו מלד הוצאר הוא ללע י"ג עכ"פ, ואם מתחיל להצצ מהל"ג הלא הוזה צס"ה רק י"א ואיך שייך לומר עלי' ללע י"ב אחזו דמיון והשתוות יש ללע הוצאת עם הל"ג לומר עלי' ללע י"ב, ועוד דצאמת אחר ללעות הגדולות מתחילין החלצים העיקריים היינו חלב הכליות וחלב הכסלים וגם הצצר לריך ניקור כי שם הוא התרצא דתותי מתני ולמה קאמר רק שלריך ניקור משם החלב שע"ג ושמחתיו הא גם צתוך הצצר גופא יש שם חלב ולא נחשב צצר חופה שם משום דפרוקי מפרקי
 גם צמה שמס"ים שם הג"צ וז"ל, ואם חיון שם מנקרים מומחים יעשה ללע רק אחד

עבר ללעות ע"כ, ולפי דברי בנו השי"ל הפירוש בדבריו דקאי על ללע הי"ג מהל"ג, וללע הלזו יכולין להניחה לחלק הפנים וחלילה לומר כן, כי על הללע הלזו מונח חלז הכליות כנראה בחוש, גם כבר העיד המ"צ המנהג להניח הללע האחרונה לחלק האחוריים ולפי דבריו איזו ללע האחרונה אם לא ללע הי"א מהל"ג, ואין לומר דהכוונה הראשונה מהללעות קטנות, דהוא ללע הראשונה ולא האחרונה כמוכן, ועוד דאם כוונת המ"צ על ללע הקטנה איך יאמר שהיא רק חומרא עלי טעם הא שם עיקר החלז הכליות והרצח דתותי מתני כ"ל, ובאמת פי השי"ל בעלמו דברי המ"צ דקאי על ללע הי"א מהל"ג בזה נהגו להניחה להאחוריים.

ובאמת כי בגוף דברי המשאח בנימין שכחצ דהמנהג להניח הללע האחרונה כ"ו כבר כתבתי לעיל דאינה חומרא בעלמא רק דינא הוא, כי שם כבר נמלאו החלצים האסורים ולריכין ניקור ממנקר מומחה.

ומה שמוכיח כן מתה"ד וכו', לפיענ"ד ליכא הוכחה מתה"ד דבאמת ס"ל להלכה דאפי' ליכא ללע יתירה אפי' לריכין להניח ללע אחת לחלק אחוריים משום שריכיה ניקור אך אם יש ללע יתירה יש נמנעין מלאכלה אפי' ע"י ניקור משום דקרובה מאד לחלז הכליות ואי אפשר לנקרם היטב כמו שהמנהג שלא לאכול הללעות הקטנות אפי' ע"י ניקור וכו'.

אמנם באמת המהר"י סג"ל לא איירי מללע יתירה כלל רק דה"י זה מנין הללעות כתיקוין, ומש"כ המהר"ל דופן כשז הוצא מבית הטבח ומלא זה מהר"י סג"ל י"ג ללעות, הפירוש בזה שמלא גם הללע י"ג בחלק הפנים ע"כ אמר לחתוך העליונה כי לריכה ניקור, והרא"י דאיירי שהללעות הוא כתיקוין ולא ה"י ללע יתירה כלל מדליוה למנות בכל פעם י"ג ללעות ואם ה"י המעשה בללע יתירה למה לריך למנות כי באמת ה"י דבר שאינו שכיח כלל ואין לריך בדיקה אחרת כמו דאין לריך בדיקה אחר כל העריפות דאזלינן בהר רוצא וכו'.

ומה שהביא עוד רא"י לדבריו מהגאון מוה"ר שכנא ז"ל וכו', אדרבה מזה יש רא"י ל"ד דבאין כאן ללע יתירה עכ"פ הללע י"ג אסורה, והטעם הוא משום דאסור ה"י"ד משום שה"י קרובה לחלז הכליות מש"ה הכשיר ה"ג, משמע דאם אין שם ללע יתירה הללע י"ג אסורה, וטעם איסורו משם דשם מתחיל החלצים שריך ניקור ממנקר מומחה, והבשר שבין ללע י"ג ל"ג לריך ניקור משום דיש שם חלז מנ' לדדיה, כאשר בארתי לעיל וכן מבואר בנו"ב וכו'.

היולא לנו מדברי אלה להלכה כ"ו הללע שללד אחוריים הוא ללע אחרונה מהללעות גדולות כ"ו, ולענין ניקור לריכה ניקור, כי ע"ג הללע הזאת מונח חלז הכליות וקשה לנקרה מהחלז שע"ג, והבשר שבין ללע י"ג ל"ג לריך להסיר מע"ג השומן מנ' הלדדים היינו מצפנים ומצחוץ ולנקותו שלא ישאר עלי' שום שמנונית כי בשומן נדבק חלז וזהו מדינא כאשר בארתי לעיל.

— ז —

לט. ידוע תשו' השיבת ציון סי' כ"ז שמפרש דברי אביו הנ"ב ז"ל במוש"ב בתשו', י"ח י"ב, כוונתו אחר צלע י"א מן הגדולות שיש בהן מוח, והי"ב הוא הצלע הקטנה הראשונה מהג' קטנות שבאחוריים, ונימוקו שצלעות קטנות שבצד הצואר הנחתכים עם החזה לא נקראו צלעות לפי הלשון המורגל אצלם, ותמוך דבריו במה שה"י מכשלה בזאת בכמה קהילות קטנות שהניחו לצד פנים עד הצלע הראשונה מהקטנות שבאחוריים, על פי מה שטען בכוונת המשאת בנימין, כאילו מנה את ה"י"ג בצירוף ב' הקטנות שבאחוריים, ושכאמת הוא להיפך כי המ"ב מנה עם ב' הצלעות שבחזה.

והנה מה שלא בחר השי"צ לפרש דברי אביו ז"ל, בלשונו י"א י"ב, דכוונתו ליי"ב י"ג דידן עם צלע א' מהחזה, שלגבי המנין לענין ניקור, אין ראוי למנות אלא או מתחילת הצלעות ממש מהראשונה לצד הצואר, או מתחילת הצלעות הגדולות שיש בהן מוח, והלשון המורגל אצלם הכריע לאופן השני.

מ. והנה אף לפי פ"י השי"צ בדברי אביו הנו"כ, הוא רק לנידון המכשלה שהי' באחוריים ממש, ואין זה אמור לענין הנשאר בכשר שבין י"ב ו"ג רידן יתר מהצריך בכלל חלק הפנים, וכפי שהזהיר החת"ס ז"ל בתשובתו על ניקור השליים, אלא שיכול להשאיר ולהבקאים בניקור חלק הפנים.

כשם שלא נחית הנו"כ [לפי"ן] להזכיר הנחת צלע א' לאחוריים. [וכדחק אפ"ל שכוונת השי"צ בדברי הנו"כ, שיקחו י"א צלעות לפנים היינו ללא עצם הצלע האחרון, כ"א הכשר בלבד, אלא שבכענין זה הי' ראוי לפרש, מכיון שבזה הרי נאחו יסוד מעותם].

אמנם כבר הביאו המחברים בתשובותיהם לתמוה בדברי השי"צ, וכיחוד בספר פני ארי החי פ"י כ"ג, וכן הלשון בתשו' בית שלמה פ"י מ"ה: ולא שכתבו טיבת ליון כג"ל הטי' דעת אביו הגאון ז"ל לד"ח לענ"ד אין נראה כן (אלא שבתשובתו בפ"י ק"ז צידד כמסתפק בכוונת הנו"כ, אי בדברי השי"צ או בדברי החת"ס, וי"ל שהוא לפי ענין השאלה שדן שם, בדיו הטבח שיכול הי' להורות היתר לעצמו בכשר שבין י"ב ל"ג כהסתמך על השי"צ).

ועיקר הקושיא מ"ש הנו"כ דבמקום שאין מנקרים אחוריים יכולים להניח י"א צלעות לחלק הפנים, והלא צלע הי"א מהגדולות הוא לפי"ד י"ג רידן, שמקובל בכל תפוצות ישראל להשאירה לאחוריים, ואיך אפ"ל שיתיר הנו"כ לכתחילה.

וכבר הקשה זאת בשכט סופר, וכן בתשו' פני ארי החי, והרי אין הרי"א לומר שהמורכב בהסרת הי"ג לאחוריים הוא בצלעות הקטנות שבאחוריים וכבר עמד בזה בתשו' לבושי מרדכי (יור"ד ח"א פ"י ל"ז) ואין לזה שום פירוש כמה שנידון בזה במחברים ובפרט בענין צלעות יתירות, וכיחוד דברי המשאת בנימין שכתב שלא מלא כלל החיצורים וכו' ואינו יודע למה נהגו כן, ומכאן איסור שייך בל"ט כסנוך לאחוריים, והרי הוא באחוריים ממש, וכפי דברי השי"צ עצמן בדברי הנו"כ, ששם מיד אחר הי"ג רידן הוא כבר חלק אחוריים.

ולמען הקל קצת מהפליאה, אולי י"ל שהקושי לייחס שם חלב בצלע י"א י"ב שבחלק הפנים דחקו לפרש דברי אביו ז"ל שמיוון לנגד המכשלה שהשתרבה במקומות שהחזיקו אחר צלע י"א הגדולה לחלק הפנים על שנתלו בטעות בדברי המ"ב ודכוותי' שנקטו בלשונם שמוותר להשתמש ב"י"ב צלעות וכנ"ל, וממילא סברו את הי"ג לדידן להיתר גמור בעיניהם, וכן מאחר שמדברי המ"ב שגם הצלע י"ג עצמו אינו שייך לאחוריים מעיקר הדין אי"כ השיב הנו"כ למה שנשאל כדי לגרור המכשלה בנוגע לרינא, ומצוה ליישב.

— ח —

מא. והנה כפי שכבר הקדמנו בענין הכדלת חלק האחוריים מהפנים, שבהסרה לחלק אחוריים מלפני בשר שאחר הצלע י"ב ומלפני הטבור, כבר הוכחתי הניקור הראוי, היינו שהנשאר לפנים ימצא ניקורו הצריך ע"י הקונים או הקצבים כנ"ל, וא"כ צ"ל מה שאנו מוצאים בספרים וגם ידוע שהי' הרבה מקומות שחתכו לחלק הפנים מצלעות אשר לפנים יותר, רובי מקומות חתכו בצלע י"א ולא ב"י"ב, ויש גם שהסיפו לחתוך בצלע י' וט' ועד בכדי צלע ז', וכמו שכבר העתקנו מספר דרישת הזאב, וכן מפורש הוא בספר אהל יצחק וז"ל:

וכשמקליף וכו' ודוקא צמקוס שמניחם צחלק הפנים י"ג צלעות אז לריך להוליח ג' חוטין בכל ז' אצל צמקומות שאין מניחין לחלק הפנים רק ע' או י' צלעות אז אין לריך ליעול משם כ"א ז' חוטין הראשונים, והחוטין אלו אסורין משום חלב ולריך לחטט אחריהן. (פ"ג וי).

ובעמודי זהב שם אות י"ש: שזכר הדבר מסור לכל לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם ואין הכל מצחינים בין ימין לשמאל ע"כ תקנו לנקר בכל ז' ג' צלעות.

ועוד שם: ויש מקומות שאין מניחין לחלק הפנים רק ז' או ח' אפ"כ יש ליעול שני חוטין ראשונים שלא ישתכח הדבר לכן לא פלוג, ע"כ, — ומקור כל לשונו מספר טהרת אהרן. ומסתברא שכל אלו חילופי הנהגות לא הי' במקומות שנהגו איסור באחוריים, אלא שהניחו

למנקרי האחוריים גם שאר ניקורים, שמכוון שכתלק הפנים מתעסקים אף המוני עם בניקורו; (וכל' האהל יצחק עמודי זהב ט"ו), וניקור אחוריים נסדר ביותר, ולפי מצב רפיון וחיוזוק שבכל מקום ומקום, חלו החילופים באיזה מידה למעט מהצריך ניקור מחלק הפנים.

ומזה נמשך שגם במקומות, ובדורות אחרונים שקיבלו עליהו לא להשתמש באחוריים, אזי ברובי מקומות לכה"פ חתכו מכין צלע י"א לצלע י"ב לאחוריים, ויעוין בפתחי תשובה לאחר שהביא את דברי הנו"כ והשי"צ והחת"ם ציון לעיון בתשובת שתי הלחם סי' ל"ט, והדרכי תשובה יור"ד סי"ד סקמ"ז מבאר דבריו וז"ל: ומ"ש הפת"ש צסוף הס"ק לעיון צתשר' שתי הלחם, ר"ל שהמנהג להניח שתי אלעות מכל ל' לחלק האחוריים עיי"ש והיינו משמרת למשמרת שלא יבואו להניח מעט מצער שבין ללע י"ג לי"ג עיי"ש ולא ראיתי נוהגין כן ע"כ.

וכמוכן מסתמא שלא ראה בגלילותיה, והיינו שהרי שם לא השתמשו באחוריים כלל, כי הרי בכל ספרי ניקור העידו שיש חילופי הנהגות ככ"כ מקומות וכנ"ל. ואמנם לאחר זמן מאחרי ימי הדרכ"ת ידוע מרובי מקומות שהי' מנהג קבוע לחתוך לאחר צלע י"א אף בארץ הגר, אף שבהחלט לא השתמשו באחוריים.

ויש גם להוסיף, שבדקות ועגלים דקדקו ביחוד על י"א, מחמת קירוב הצלעות.

— ט —

מב. אחר האמור, נראים דברי הנודע ביהודא להתפרש בעה"י כדלהלן:

השאלה היתה על דבר הידוע במקומות שמסדר ניקור האחוריים שמשאירים למנקרי אחורים, — בנוסף לאחוריים — אף מחלקי הפנים הצריכים ניקור, וכרובם חתכו משום זה אחר צלע י"א, עד שנהייתה להנהגה קבועה, ונשאל הנו"כ על מדת הצורך בזה.

ולשון השאלה, ע"ד הצער שבין ללע י"א לי"ג, אי לא נימא שיש כאן ט"ם, או לפי שמנה צלע א' מהחזה אלא מונים ב' צלעות מהחזה, הי' אפ"ל שכוונת השאלה אינה על בין העצמות של הצלעות היינו הבשר שבין עצם הי"א ועצם הי"ב, אלא שהמכוון על הבשר השייך ומסונף לצדדי בשר צלעות מלמעלה ולמטה, מה שלעומת הבשר מלפני עצם הי"ג עד עצם הי"א, היינו שמוכן צלע הוא עצם והבשר שטמה, והבשר שלפני י"ג נכלל כאן בשם צלע י"ב.

ואפ"ל הכוונה בין עצם צלע הי"א לעצם צלע הי"ב, והבשר שם מיוחס לבי הצלעות, וצלע הי"א מקביל לעומת הטבור.

ובהמשך לשונו ז"ל, וידוע שיש שם חלב הן ללד הגז והן ללד מטע ללד הבטן, דהיינו מצד הגב הסיום מהקושלי"ץ המגיע עד לעצם צלע י"ב ושם האצבע טריפה, ומצר העור מגיע החיורא דתותי מתני גם בשורש צלע הי"ב בגבול הי"א ממש, ולמטה לצד הבטן התרכא דתותי מתני מהחתיכות בשר המונחות זה ע"ג זה שלעומת בשר י"ב י"ג וכשפוע להטבור מגיע עד לעומת התחלת בשר הי"א הזה, מלבד גידי החלב שבצלע י"ב י"א י', וניקור סחוס הי"ג המאריך יהי עם סחוסי י"ב וי"א בהמשך חלב החודר מחלב המתניים שבסיום צלע הי"ג.

וע"י החיתוך ליד עצם צלע הי"א בשוה עם עקמימות הצלע הנוטה לפנים מכוון ממילא עד להטבור, ובזה יסולק עיקר הצריך ניקור עבור מנקרי אחוריים.

(והל' בתשובת לכושי מרדכי יור"ד א' סי' ל' צ"ן נגזר וצ"ן מצטן שאחר הטבור).

והמסקנא בתשו' הנז', שא"ס אין צעיר (שעלי' נשאל הנו"כ) הכולעים לנקר אחוריים [וי"ל שעם זאת אין מסודר שם בקיאות והשגחה לנקר ניקור הצריך בזה] יעשו הללע י"א אלעות.

— י —

מג. ועכשיו נבא לדברי החת"ם ז"ל (יור"ד סי' ס"ח), ונעיר בעה"י לפי מדר דבריו. נשאל החת"ם ברבר הבשר הזה בנוגע לפרישה מהשתמשות באחוריים שקבלו עליהו.

וז"ל, ע"ד הכשר שבין ללע י"ב לי"ג שזכור עליו צעל זצח שמואל.
 וכן הכרז הגאון מו"ה שמואל לאנדוי בספר נו"צ ח"צ והעתיק דבריכם צעל אהל יתחק.
 וז"ל הבית שלמה תש"ו ק"ז אמנם בתש"ו חת"ם סי' ס"ח כו' שה"י סגור שתשובה זו
 סי' ל"א שבנו"צ מכדו"ת הוא מתשובת צנו הגאון מהר"ש, וכן אינו אלא הוא מדברי הגאון
 הכו"צ עלמו ז"ל, ע"כ.]

והא דהחת"ם ז"ל נקט בחדא מחתא, ע"ד צשר שבין ללע י"ב לי"ג עם דברי התש"ו בנו"ב
 שמפורש שם ע"ד צשר שבין ללע י"א לי"ב ולא העיר בלום.

י"ל שמחמת הפשיטות שאי אפשר לכיין הדברים לאחר הי"ג באחוריים וכנ"ל, לכן כיון
 המשמעות בדברי התשובה שבנו"ב על צלע י"א בצירוף ב' צלעות שבחזה, וכפי הרווח בספרי
 הניקור, וא"כ הי"ב שהזהיר עליו הזכ"ש הוא כמכ"ש מהי"א המוזכר בנו"ב, ושאמנם כן העתיק
 בעל אהל יצחק את דברי שניהם ז"ל בחדא מחתא, ולא נחית לברר הסיבה לשינוי הלשונות,
 אי משום שכתש"ו נו"ב נמנה רק צלע א' מהחזה, או שהמכוון על הצריך ניקור בבשר שלעומת
 הצלעות הנמשך במקצת, גם נגד בשר הי"א, וקצת סייעתא מלשונו ז"ל, ומכ"ש צשר שסמוך לכטן
 צטבור שמכוון נגד הי"א.

לע כי אין לנו אלא דברי האחרונים אשר מפיכם אינו חיים וכסכמת ש"ך סי' ס"ד כדברי
 מ"צ שאפי' ללע י"ג גופא אינו אלא חומרא.

היינו מה שמצריכין להניח את ניקורו למנקרי אחוריים, הינו משום סיג.

[והערה לעצם הדברים כבר הובא לעיל ארת ג']

ועכשיו מוכרח לנו החת"ם בעיקר ההנהגה בזה לפי"ד, וכדי שלא נטעה לחשוב שבשר זה
 הוא ככל חלק הפנים, שדיו בהסרת הקרום וחלב הנמשך עמו,

דך האמת כי הכשר הזה לריך קלת ניקור ונפשוטים השלוי"ם וכו',

מיותר לומר ששלוי"ם אינו קרום, ולא בא החת"ם לשנות ולהחליף בכדי ולמחסור מהלשון
 שתפשו כל המחברים הראשונים והאחרונים והבעל העיפור והרימ"א, ואם נדחוק שהכוונה לקרום
 וחלב הנדבק, הרי אינו ענין לבשר צלע י"ב י"ג גרידא, מה שפרום על כל חלב הפנים, ואף אם
 יקחו את בשר י"ב י"ג לאחוריים, עדיין נשאר הצורך להסיר אותו מכל הבשר הנשאר אצל
 הקצבים, והסרת הקרום הזה שהוא על כל הצלעות לא הי' צורך לרבינו ז"ל להשיענו, ולכתב
 אבל באמת וכו'.

וכל התשובה אינה מתפרשת באופן זה, מה שהצריך בקילות ולומנות וכשגחכ מיוחדת,
 ומה הכוונה במה שכתב ומש"ה לווה צעל זצח שמואל וכו' אם יעצו ללע י"ב עם הכשר שבינה
 לבין כו"ג להקצבים והם אינם מנקרים שום דבר יצואו לידי איסור, וכן הלשון, אמנם במקומות
 וכו' ואין להקצבים אלא י"א ללעות בחלק הפנים ואין עליהם לנקר שום ניקור כ"ש.

והרי אף לפני הי"א יש הקרום והחלב שעמו על הבשר הפנוי מצלעות, ואיך אין להם שום
 ניקור כ"ש, ומדו האיסור יותר בין צלע י"ב לי"ג, ואיך מתפרש מה שכתב בקרום מאל לחלב
 הכפריסכ לגבי חלב הכפלים שבכל חלק הפנים המחובר עם הקרום.

אלא ע"כ הכוונה לדבר נוסף על מה שבכללות חלק הפנים.

ולתוספת ביאור, יש לידע הכלל בלשון המחברים בניקור, שלשון חלב או לשון ניקור
 בסתמא, מוסב על חלב העומד בפ"ע [שאינו נמשך עם הקרום וכיחוד על הניקור בין כפלי הבשר,
 עד שכשרוצים לומר ששייך לאחוריים, משתמשים בלשון, שצריך ניקור, או בלשון, שיש שם
 חלב, ובחלק הפנים הלשון שמשתמשים בו הוא הסרת הקרום [כולל החלב הנמשך עמו].
 ומשום כך הגדיר החת"ם, שאמנם כן צריך ניקור שלא בחלק הפנים, אבל לא כאחוריים ממש,
 ולכן מיעמו בלשון, קלת ניקור.

וכן הוא הלשון בשו"ת לברשי מרדכי יורי"ד הי"א סי' ל' בפשיטות וז"ל, כמו שכתב צחת"ס

שאין לריך רק להסיר השליים והקרום [ובעקבות דבריו אולי י"ל, שהכוונה כאילו נכתב והעור דק מעליו, היינו מעל השליים].

ואם ימצא בספרים שנקטו לשון קרום גרידא, על כרחך יש להתקבל, שדימו זאת כעין מה שנקטו המחברים וכללו חלב שתחת הקרום עם הקרום, שבד"כ נמשך עם הקרום.

ומפשיעים השליים העור דק מעליו שהוא קרוז לחלב הכסלים.

י"ל הכוונה בהשליים הוא שבבשר שבין הצלעות עולה שליים הנמשך מהתפשטות החלבים שמפביה, והוא שונה מחלב שתחת הקרום שבד"כ נמשך עם הקרום, שמפני שאין על הצלעות קרום דק למטה מן העב, לכן השליים מאורק ומסוכך בבשר. ואפשר שהמכוון בזה ביחוד בנוגע למה שכתב בנו"ב הן ללד הגז.

ומכ"ש צטר שסמוך לצטן צטבור שקרוז מאד לחלב הפריסה.

פשוט שבשר שסמוך לבטן אינה בשר שבבטן, וי"ל דהיינו לצד פנים חלל הבהמה, ומתפרש לשון בטבור שרבינו ז"ל מציין מקום המדובר, סמוך לבטן שלעומת הטבור, (ואפשר שלכן לא העתיק בפת"ש תיבת בטבור, כדי שלא יטעו). ודברי החת"ם ז"ל מוסבין על לשון הנו"ב בדבריו, והן ללד הצטן, (כפי שכבר נתפרש לעיל) ומוסיף להזהיר כמזכיר שבשר הנמשך מהצלע יותר לצד הבטן צריך זהירות נוספת כי קרוז מאד לחלב הפריסה ונמשך השליים מחלב זה].

ופה מקום לדייק, דהנה הרמ"א ז"ל כתב שנשאר בחלק הפנים רק הקרום שעל חלב הכסלים ורק בהכסלים שבראשי הדפנות, והרי מפורש בחת"ם שיש גם שליים בצלע י"ב י"ג, אלא שעל כרחך חלק הפנים שברמ"א, המכוון אחרי שחתכו ליד עצם צלע י"ב וכן כשחתכו בשטוח עד להטבור.

ולריך השגחה להפשיע משם השליים הכוא והקצבים הישראליים בקיאים ואומנים בזה. ומה שכתב שהקצבים הישראליים בקיאים, היינו בלשון הלבושי מרדכי הנ"ל בסיום תשובתו, כמ"ש צחת"ס שאין לריך להסיר רק השליים והקרום, וכיון דמעולם עשו כך הלל כבר בקיאים הם, מה לי מנקר זה או זה.

הבאר היטב סי' פ"ד פק"ו ד"ה האחוריים ז"ל, כבר נתבאר צסימן נ"ד שנוהגין להניח בכל בהמה ללד אחד מכל לד בחלק האחוריים וכו' (כי יש שיטות להחמיר שלא לאכול בשר האחוריים כי אף למדן גדול אינו יכול לבאר זה היעב מתוך ספר) עכ"ל. ובנראה הכוונה שמחמת זה יש להסתפק אם המנקר למד ושימש כל צרכו אצל רבו, וגם ת"ח שלא קיבל ושימש במעשה הניקור אינו יכול לבדוק אחריו כראוי. והנה החת"ם ז"ל משמיענו ב" דברים שצריך להשגיח יתר מהצריך בחלק הפנים פתמא. ובכלל ההשגחה לראות אם הקצבים בקיאים ואומנים בזה, כי אמנם בחלק זה הם יכולים להיות בקיאים ואומנים באופן שאין לחוש כבאחוריים.

אמנם צמקומות שהישראליים אוכלים חלק האחוריים וממונים מנקרים בקיאים על זה או מניחים אפי' לללע ה"צ לאחוריים ומוסרים אותו להמנקרי אחוריים בכלל שארי דברים שצריכים ניקור ואין להקצבים חלא י"ח ללעות בחלק הפנים ואין עליהם לנקר שום ניקור כ"ש.

הטעם בזה מוכן ופשוט מפני שכאמור יש בזה ניקור יתר מחלק הפנים פתמ, וכשמסודר ניקור אחוריים ויש ממזנים ע"י, בחרו למסור גם חלב זה למנקרים אלו ממורא חומר הניקור. ודברי רבינו מוסבים לבאר בדברי התשו' שבנו"ב שסיים יעשו לללע י"ח ללעות והכוונה מחמת הניקור שבצד הצלע, שמשו"ז מסרו את הבשר שבין י"ב ל"ג למנקרי אחוריים, ולכן חתכו לפני צלע י"ב, וגם משום הניקור שלעומת עצם של הצלע, [ולצד הבטן ג"כ יספיק החיתוך בשטוח קצת].

ואולי הכוונה בלשון החת"ם אפי' ללע י"ב כו' היינו עם הבשר שלפניה, ושחתכו ליד עצם הצלע י"א ודרי"ק.

ובספר אהל יצחק (פי' ל"ו) במודעה רבה כתב, אכן הירא ה' ישחלל להניח רק י"א ללעות לחלק הפנים ולז' יולא מידי כל ספק.

ומשו"כ לוח צעל זבח שמואל שהי' צק"ק ליסא ששס מנקרים לאחוריים אם יעזבו כללע י"צ עם הכשר שזינה לצין הי"ג להקלצים וכס אינס מנקרים שוס דצר יצואו לידי חיסור.

חוזר לתחילת דבריו לבאר מה הכוונה באזהרת הזבח שמואל, שלפי מה שהי' קבוע מאז נלקח הבשר שבין י"ב ליי"ג עם הצלע הי"ג, ואם יתרפו בזה וישאר אצל הקצבים, והם אינם בקיאים ומסורים לניקור כזה, הצריך לאחר הצלע הי"ג, וכשיסמכו על ידיעתם הרגילה בניקור שבחלק הפנים יכשילו הרבים לכך יש להניח כשר צלע הי"ב ללאחוריים, ומה שבמקביל לבשר של צלע י"א, מופרש ע"י החיתוך בשופע עד לפני הטבור.

אך במקומנו לאחוריים אוכלים רק א"ג (אינם נימולים) מפני טורח צניקור כי בדבר שהוא דאורייתא ויש בו טורח אין הכל נאמנים (שו"ע סי' פ"ד וע"ז בשו"ת סקל"ה בשם המהרש"ל). א"כ הכשר שבין כללעות הנ"ל שניקורו קל ואין צו טורח וגם אינו חמור כ"כ והקלצים מנקרים אותם ולאמנים עליו יאכלו עגוים וישצעו.

פירש רבינו בזה ארבעה דברים, אי שניקורו קל, היינו לגבי טעם טורח הניקור שבאחוריים, אבל זה אין בו טורח.

ב' ולאנו חמור כ"כ, צ"ב, ואפשר מפאת שיעור החלב, אמנם י"ל שזה מלבד תרוב רתותי מתי ליד השדרה, ועד להטבור, שצ"ל שחתכום בשופע גם שניהם.

ג' והקלצים מנקרים אותם. — וכדמתבאר לעיל בהעתק דברי הלבושי מרדכי (מכיון דמעולם עשו כך וכו' עיי"ש. ה' ולכן ולאמנים עליו, ואין בהכרח שיכלל בכלל ניקור האחוריים, ע"י מנקרים מומחים, אלא שאפשר להיות מנוקד גם ע"י קצבים מוכרי הבשר אם עוסקים בניקורו תמיד והתמחו בו.

והרצ צספר נו"צ מניתי ראי' מק"ק פראג ששס מנקרים אחוריים לק"ק פאקש, ולא דמי

לכדדי.

שמדברי התשובה שבספר נו"ב (שמייחס אותה החת"ם להרב הגאון מו"ה שמואל לאנדוי) מתפרש שאם אין להם מנקרים היודעים לנקר אחוריים, היינו שאף במקום כזה שאין משתמשים באחוריים קובע להם שיעשו הצלע רק י"א צלעות, והעיר החת"ם דלא רמי להדרי שבפראג הרי השתמשו בבשר זה ובניקור בחומר אחוריים, ובפאקש יצא שלא ישתמשו בזה בכלל, והרי מה שנקבע בפראג שינתן למנקרי האחוריים הוא רק בדאפשר, אבל לא לאסור הבשר בנדר קבלת הפרשה מאחוריים.

[ולדברי הנו"ב י"ל שבפאקש לא הי' קביעות ובקראות לנקרו בכלל חלק הפנים].

ובעל אהל יצחק העתיק ולא שס על לב שהוא הביא אזהרה כוללת לקביעת איסור בבשר שבין צלע י"ב ליי"ג מחמת הפרשה מניקור אחוריים, ולא פורש ההבדל בין בקיאים ואינם בקיאים, ומסמך לזה את דברי הנו"ב הנז' וע"ז עורר רבינו החת"ם ז"ל. הכלל העולה שכל המשא ומתן הוא להבטיח אופן המובטח של הניקור הראוי בבשר שבין צלע י"ב ליי"ג שאז, יאכלו עגוים וישצעו.

ומובן מאליו שמכ"ש כשיש רפיון ואצ"ל כשיש זלזול בניקור, הרי אסור לכונ"ע. ונסיים בלשון פיום תשובתו זו ודי צכ למצין.

— יא —

מד. ונעתיק עוד מדברי האחרונים ז"ל (שאחרי הנו"ב והח"ם ז"ל), בשמעתתא דא, ובהערה

הצריכה במקצת.

ז"ל תשובת לבושי מרדכי (יו"ד הי"א סי' לו) ע"ד הכשר שבין ללע י"א ובין י"ב, ראי' כ"ח מן הזרחים להרים ממשול וכו' אפשר הכוונה שלא נוקד פראוי כי הגאון כנו"צ מכדו"ת

ס' ל"א החמיר שלא לעשות לחלק הפנים רק י"א ללעות כי אפי' צטר זה לריך אומן מנקר, ובש"ת חת"ס ס' ס"ח הביא דבריו וגם דברי זצח שמואל, והוא ז"ל השיב כי יניחו מנהג ישראל על מקומ' כפשות דברי מ"צ כי ללע י"ג רק חומר' צעלמ' ומותר הצטר שבין ללע י"צ ל"ג רק לריך להפשיט השלי"ם וכו' אבל במקומינו שאינם מנקרים אחוריים כלל יודע להזכר לנקר אותו שלי"ם ועתה מנהגינו עפ"י מרן חת"ס, וצ"ל"ס כי סומכים עליו ואליו ינהרו מכל תפולות ישראל על פיו ילחו ויבאחו וכו' וא"כ מעתה לריך למודעה אם במקומו שעושים י"ג ללעות היינו עם צ' שאלל החזה והוא י"א בגדולות, ויית להם מנהגם כמ"ש צחת"ס שאי"ל רק להסיר השלי"ם והקרום וכיון דמעולם עשו כך הלא כבר צקיא"ם הם מה לי מנקר זה או זה וכן המנהג במקומנו. היינו המקומות שהנהיגו לנקר את הבשר שבין צלע י"ב ל"ג בהפרת השלי"ם בכלל חלק הפנים וע"י קביעות הניקור כבר בקיאים הם, ועושים ע"פ מרן החת"ס ז"ל, אבל לא נחית לנידון מקומות שגדרו גם על בשר זה להניחו לאחוריים במ"ש בבית שלמה.

מה. ובספר טוב טעם ודעת ס' קי"א ז"ל, בנידון הצטר שאחר ללע י"א עד ללע י"צ אם מותרין הקצבים. לחצרו אל חלק הפנים וכו' הנה וודאי שמותר להניחו לפנים אם הקצבים אומרים שצקיא"ן לנקרו וכו'.

ובתשו' דברי מלביאל סימן ל"ו, וצטר שבין ללע י"ב ללע י"ג פשוט כמ"ש מעכ"ת שאם יכולים לנקרו כראוי אין שום חשש בזה.

מו. ובתשו' בית שלמה ק"ו שכתב בענין הניקור שבין צלע י"ב ל"ג אין הדין בתשובתו בלל להנידון בשלעצמו, ואף גם לא לגבי אם יש להניחו לאחוריים ובפי שכותב בסיום התשובה, שהנהוג בכל תפולות ישראל בגלילותינו שהוא בכלל אחוריים וחתיכין בחלק הפנים סמוך ממש ללע י"צ והצטר שאחר ללע מניחין לחלק האחוריים כמ"ש גם בצטר בית ינחם הנ"ל וכן כתב הלחם הפנים והבית לחם יהודה ואינו מועיל ניקור רק ממנקר צטר אחוריים ע"כ, אלא בל מה דנחית להשיב הוא אם יש להעביר הקצב וכתב, שההכרעה היא שאין בין הצלעות הנ"ל מדין חלב (שפתמו הוא מאחוריים) אלא מדין קרום וכעין מה שמוגדר בחלק הפנים — אף בשיש שומן של חלב מתחת לקרום — בשם קרום ויקרא וכדברינו כבר באורך — וא"כ הרי"ו מדין טבח שנמצא אחריו חוטי"ן או קרומי"ן.

אולם מאחר שעבר הטבח על הגדר של אחוריים הוא מפי"ם בזה וזה לשונו, א"כ חמור דין הקצב. מדין עבח שנמל"א אחריו חו"ט או קרום דשם הוא רק בכלל שאינו מדקדק היטב היטב בניקור אבל הצטר הנ"ל מוחזק בגלילותינו שהוא בכלל אחוריים ואינו מועיל רק ניקור מנקר שיועד לנקר אחוריים, ע"כ דעתי להעבירו על חודש או צ' חדשים ואח"כ כשיקבל עליו דברי חכרות כדינ'א יחזור לאומנתו כיון שעפלי תלוי בו דהא כתב וכו' ואף שבנידון דידן כבר כתבנו דכיון דהנהוג הוא דחתיכה זו אינו מועיל ניקור רק ממנקר צטר אחוריים יש לדנו למהיד וכמוכר עריפה צחזקת כשרות או חלב צחזקת שומן וכו' וע"ע שם.

ומ"ש בבית שלמה שם בזה"ל, כיון שהנ"צ כתב בשאלתו ע"ד הצטר שצלע י"א ל"ב, כוונתו כמ"ש בנו הנ"ל ע"כ, ונראה שתירה למה שכתב בתשו' מ"ה בזה"ל, ואם שכתב שכתב שיבת ליון הנ"ל השי"א דעת אביו הגאון ז"ל לדבר אחר לענ"ד אין נראה כן ע"כ, ושוב כתב בתשו' ק"ו הנ"ל בזה"ל, אמנם בתשו' חת"ס ס' ס"ח הבין כוונת הגו"צ שדן על נידון דידן היינו על הצטר שבין ללע י"צ ללע י"ג וע"כ שדן שטעות סופר נפל בדברי הגו"צ ע"כ, ודעת לנכון נקל שהבית שלמה לא חזר ממה שכתב בתשו' מ"ה, אלא שלפי שהנידון בתשו' ק"ו עד מה להרשיע את הקצב ובלי לומר שהוא טעות דפוס עומד לפנינו לשון בזה בנ"י"ב שנתן המקום לדחוק בדברי השי"צ וזה נוגע להכרעת חומר הדין לגבי הקצב.

מו. וז"ל תשו' שואל ומשיב מהדורא תליתאי ס' שי"ו, לענין ללע י"צ י"ג שהביא צחת"ס

סי' ס"ח שצריך ניקור קלת, זה דווקא אם מונה י"ג ללעות עם צ' ללעות שנחתכים עם החזה, אז לריך קלת ניקור, שזה ללע י"ג שכתב המ"צ לריך ניקור מלד חומרה צלי טעם ולריך להניחו לחלק האחוריים.

היינו שמפרש לנו בהדיא את דברי החת"ם, במה שהזכיר שצריך רק קלת ניקור, כי זה דוקא בבשר שבין צלע י"ב י"ג דידן היינו עם ב' צלעות החזה שהוא לפני הי"ג המכוון במשאת בנימין, שצלע י"ג צריך ניקור בכלל אחוריים, והחת"ם מוסיף שהבשר שלפני זה צריך קצת ניקור אבל לאחר צלע י"ג צריך ניקור גמור ממנקר אחוריים. ומפורש בדבריו שהבשר שלפני הי"ג שייך לצלע י"ג.

— והפסוק בדבריו בזה כנראה לכל שנפל בו טעות בדפוס, ובמקום אז אין צריך ניקור כלל, צ"ל צריך ניקור בכלל וזהו הלשון שם, אבל אם אין מונים הי"ג ללעות רק לצד משתי ללעות קטנות הנחתכים עם החזה אז א"ל ניקור כלל ועיין בשי"צ סי' ס"ו, ודו"ק.

מח. וזה לשון ספר דרכי שלום (מהמהרש"ם) סי' י"ז, בדבר מה שכתיר בקטעונוי הכשר שבין ללע י"ג צ"ל צלי ניקור עפ"ד השי"ל זכוונת אציו הנו"צ, והמנקר לוח שגם במקום הזה המנהג לאסרו, ורו"מ כתבו דהוי מנהג בטעות וכו' וזכנפי יונה סי' ס"ד כתב כו' ומה שלא חששו לנקר מעבר ללעות ללד הפנים כי אותו חלצ הוא מכוסה בצצר וכו' וגם מדבריו מבואר דהבשר שמקודם ללע האחרונה לכו"ע אין צו איסור וכו', סוף דבר כי המעיין בכל דברי המחברים שהבאתי ימלא כי מדינה הכשר שבין ללע י"ג (היינו צלע י"ג) ללעות הסמוכים (לצוהר) הוא מותר אלא שצריך לנקר מעליו קרום דק כמו"ש החת"ם, ומ"מ במקומות שנהגו בהם איסור בזה אין להתיר דאפשר שנהגו כן משום גדר וסיוג כי לפעמים יצאו מנקרים לחלק אחוריים ועי"ז לא ינקרו הקצבים הנוטלים חלק הפנים גם את הקרום הג"ל, אבל הוא רק חומרה בעלמא, ובספר בית יחזק להשו"צ מפעם בעיד דכרוז מקומות מקילין ואוכלין הכשר שבין ללע י"ג ולכן אם הרצ התיר אין להרעך עליו, וכבר כתב צו"ת מהר"י אבאד חלק יור"ד סי' קע"ז דאין להתקוע ולצות ת"ח אם טעה דכרצנן דכבוד ת"ח דאורייתא וחמור מאיסור דכרצנן עי"ש וכ"ש בזה שיש צו ע"מ שיסמוך.

תמצית הדברים, שמחלוקת פריצה שם, על שהמו"ץ התיר לקחת את הבשר שבין צלע י"ב לייג לחלק הפנים, וזה מכוון בלשון המורגל שכתיר הכשר בין ללע י"ג צ"ל ניקור כי פתם ניקור אמור לאחוריים, ויסודו הי' שראה בדברי השי"צ שהנו"ב הצריך ליתן לאחוריים רק אחר י"ג דידן, והמנקר דמתא טעו שהמנהג לאסור מלהשתמש לפנים אלא שצריך ניקור וערערו אנשי העיר על המורה שעשה שלא כדיון, והיפך המהרש"ם בזכותו של המו"ץ, וכתב כיון שמעיקר הדיון אין צריך לנקר ניקור אחוריים בזה, ולפענת המנקר ששם הוא במקומות שנהגו לאסרו מליקה לחלק הפנים, שבאמת שמקומות שנהגו בו איסור ליתנו לפנים אין להתיר, ואפי' לדברי החת"ם שצריך לנקר רק השליי"ם (וכמבואר לעיל) מתירו רק להנהיגים להניחו לפנים, ועוד אפשר שנהגו לאיסור משום גדר וסיוג שמה ייבשלו ולא ינקרו השליי"ם כשבמשך הזמן ינהיגו במקום שהוא ניקור אחוריים וכו', ולפי"ז לא עשה המו"ץ בשורה, ומסיים דבכ"ז אין להרהר אחרי המו"ץ מכיון שהי' לפי"ז על מה לסמוך וכל מה שהליץ בעדו כמועתק לעיל.

ומשי"כ שם בראשית תשובתו לנמק דברי חת"ם שהוא מונה עם צלע א' מהחזה, זה כתב בתחילה לפום ריהטא בתוך מהלך המו"ץ, טרם דשמיע לי ממש"כ בשו"ת בית שלמה שהזכיר בדבר ב' הצלעות קטנות שבצד הצוואר (ב' מכאן וב' מכאן) וגם בדק ונוכח בעצמו כן, וכשלא מצא פשר לדברי החת"ם בתשובת הנו"ב, שמי"ש הנו"ב י"א י"ב לכאורה השיא לי"ב י"ג, ומכיון דלא הוה אדעתיה ולא קים לי רק צלע א' בחזה, מתוך דחק זה ניסח לפרש שהחת"ם מונה עם צלע אחד, אבל אחר שנתברר להמהרש"ם על ב' צלעות בחזה, והחת"ם מתפרש יפה

עם ב' הצלעות, נד מזה, ומובן במילא כי לא הי' לו להאריך עוד כי נתיישב כל הקושי, ושאררבה הנז"ב מונה עם צלע א'.

מט. ובשד"ת מהרי"א הלוי (אברק"ק לעמבערג) סי' ק' נשאל באותה עובדא, וז"ל, בדבר הרב המאו"ג מו"ה זלמן נ"י דומ"ץ בק' קשאנוב יע"א אשר הוא גרדף מאנשי עירו על אשר התיר את הבשר בין ללע י"ג ללע י"ג בלי ניקור, יפה דן ויפה הורה מאחר שכן מצוהר בשו"ת שי"ל וכו' ונראה דמה שנוכחין לאסור ללע י"א וכו' וללע י"א קרוב למקום החלב וכו' או לפי מש"כ מעכ"ת בהשגחון ב' ללעות הקטנות אותו הבשר אשר בין ללע י"ג לי"ג אין שום מקום לאוסרו, וספר בית יצחק שכתב מעכ"ת לא ראינו מעולם ואין אנו אחראין לדבריו וחלילה להכריח משו"ז על הוראת הרב מ' זלמן הכ"ל כי דינא קאמר וכו'.

וכבר מילתא אמורה שהכוונה, בלי ניקור, היינו שהתירו לפנים ולא נתנו לניקור למנקר אחוריים, ואם שזה פשוט ואין מן הצורך להרחיב הדיבור, מי"מ נעיר בקוצר לשון, שהרי לא יתכן שמהרי"א הלוי יעלים עיניו מההת"ם עד שלא יזכירו בתשובתו, ואין האריכות אלא למחסור שכוונתו במה שהזכיר רק את הבית יצחק שמחייב להניח הבשר הזה לאחוריים משום שצריך ניקור מחשש פירוקי מפרקי, ובוה ל"ם כדבריו ז"ל.

ג. בספר פני ארי' החי (מהגאון רבי חיים לייב סטאוויסקער ז"ל) בסי' כ"ג, ע"ד הבשר שבין ללע י"ג לי"ג וכו' ולפי דרכנו למדנו שנפל טעות בכו"ז שם שכו' וכו' ול"ל שבין ללע י"ג לי"ג וכו' דלא כבעל שי"ל ז"ל שכו' דבמקום שאין צקו יניח ג' ללעות קטנות שאין צהם מוח ללד האחוריים והי"א ללעות גדולות לחלק הפנים, כי ח"ו לעשות כן, ולישנה דאצוה הגאון ז"ל אטעיתיה במחכת"ה הגדולה וכו'.

שבאמת יש שם חלב בין כפלי הבשר וכו' ואנכי שאלתי פה להקצצים ואמרו לי בפירוש שאין מנקרין החלב שבין כפלי הבשר וכו' וא"כ לכאורה לריך לאסור הבשר הזה, ואין להקשות דהא הלל' י"ג גופי' אינו חלף חומרה כמ"ש הגאון מ"צ ז"ל ואין נוסף לאסור עוד גם הבשר די"ל כמ"ש הגאון כו"פ ז"ל צסי' זה דהאוסרים חששו וכו' פרוקי מפרקא וכו' וכמו שהזכיר בעל זבח שמואל ראש המנקרים בדורו שהבשר הזה לריך ניקור כמו אחוריים, ואין ראייה מעובדא דמהרי"ל ז"ל הכ"ל שמלא בדופן הכבש וכו' ולא ראה לחתוך גם הבשר די"ל דכבש אין הפסק בשר כ"כ בין ללע ללע וכו' מאי חזית למירמי האי בשר לחלק הפנים במקום שכל המנקרים מעידין שיש שם חלב ולא לחלק האחוריים, וזה מקרוב נתארה אללי הרב מ' סענדער האבד"ק אורלי שיחי' והעיד לפני כי כבוד הרב הגאון מוהרא"ל ז"ל אבדק"ק ציעלסק נתעורר לזה, זה שנים וליזה להביא לעירו מנקר מומחה ולמד להקצצים דשם נקד הבשר הזה, ואח"כ נתן להם קבלה על ניקור בשר זה והלך לדרכו, ואח"כ הרגיש הרב ז"ל בהקצצים שאינם זכירים זה ואסר להם הבשר בהחלט, וכן הנהיג הרב הכ"ל בק' אורלי וכו', שזו מלאתי צס' בית יצחק שהעתיק דברי הגאון מעיל נדקה בספרו כפי יונה שכו' דמעצר ללעות לא חששו להא דבהמה בחי' פרוקי מפרקא וכו', ע"כ נראה דנהי דבאתרא דנהיגי לאסור הבשר הזה ע"פ דברי בעל זבח שמואל והגאון נו"צ ז"ל דודאי יחזיקו במנהגם אולם באתרא דלא נהיגי לאסור הבשר אין למחות בידם, כי יש להם על מה שיסמוכו, שזו נודעתי כי בעיר לאמא אסורים לגמרי חלק הכפל שלפנים, וגוררין היטב החלב שתחתיו, רק חלב הכפל שלחון מתירין, ומסתמא כן הנהיגו שם הגאונים אשר ישבו שם על כסא הוראה.

ועיין לקמן בעירי' סי' ד.

נא. והלשון בתשובת שבט סופר, ולפי דברי אהמוז"ל צה"ם מיושב מנהג פראג שכו' מניחים לחלק פנים רק י"א ללעות עם הללעות אלל החזה ויהיב טעם לשבח וכן נראה כדבריו הקדושים כי לפי מה שמיישב בנו את דברי אביו א"כ הי' לוקחים גם הללע י"א רק הבשר בין

י"א לי"ב כי מניחים ולפי מה שכתב משאת בנימין הוצא בש"ך ס"ד המנהג להניח הללע י"ג לאחוריים וכן מוכח ב"צ שם שמנהג זה כי בכל מקומות וכו' לוקחים עד ללע י"ג לצד וכו' מניחים האחת לאחוריים א"כ הא"ך כתב שם במקום שאין מנקרים יניחו לפנים י"א ללעות דהא הללע י"א אשר לפי החשבון עם שני ללעות החזה הוא הללע י"ג ג"כ המנהג להניח לאחוריים. אבל לפי האמוז"ל בח"ס שפיר כי כי מניחים לפנים י"א ללעות, עם שני ללעות החזה משום דשם אין ניקור כלל ואפילו השלי"ם כבר פסק שם. ומי"ש בתשובתו לעיל: אבל הכשר שבין ללע י"ב לי"ג אין מו שאוסר וכו' ורק בעל אהל לחק מחמיר בצ"ש זה וכו', הכוונה פשוטה לאוסרו להשאירו לחלק הפנים אף עם ניקור.

— יב —

גב. טרם נגיע לסיכומן של דברים, יש להקיף בחיל וחומה ליסוד מוסד נאמן המסור בדינו העיקר הפשוט שהוא בפוסקים ובספרי הניקור, שכל המדובר בענין צלע י"ג, היא הצלע האחרונה מהי"א הגדולות שיש בהן מוח שמקיפות את גוף הבהמה מב' צדדי, ומה שלאחריו הוא אחוריים ממש, וכל הדיונים הוא במה שלפני זה, ולענין הפנים מונין מהתחלת הצלעות, ועפ"י מונה זה מתפרשים הספרים הנ"ל בזה.

ואם שזה פשוט, מן הראוי להעיר במקצת בזה, הנה ידוע בפוסקים השאלה באם נמצא צלע יתירה וכו', ויסוד הדיון הוא בתרומת הדשן, שכותב בלשוננו, בהמה שנשחטה וממלאו לה שתיים עשרה ללעות גדולות שיש בהן מוח וכו' ואל"כ דסתם בהמות אין להם רק י"א ללעות גדולות שיש בהן מוח וכו'.

ומיותר לומר, שצלע קטנה שאחר הי"ג אינה צלע, גדולה, ואינה בכלל, יש בהן מוח. ובקונטרס הסמ"ע המוכר בלח"פ ז"ל, יש בהמות שיש להם צלעות גדולות שיש בהן מוח בכל צד י"ד או ט"ו ויש שאין להן אלא י"ג בכל צד.

ובש"ך בשם הב"ח בשם הנאון ר"ש, שענין צלע יתירה היינו שדומה בגדלה לי"א צלעות הגדולות, ואף שהי"א אפ"ל שהיתירה היא כמו הי"א כי לא נשתנתה, מ"מ חזינו שאינו כן, והטעם כי מחמת שהוא כבר אחרי הי"א וקרובה לחלב הכליות וכו'.

ועאכ"כ שהראשונה מהקטנות שהיא אחר זה הינה בוודאי במקום חלב הכליות. ובדרך כלל כל הלשונות שאנו מוצאים במדובר בכשר שבין צלע י"ב לי"ג וכיו"ב, אינו מתפרש כרבעי אלא על בין הצלעות הגדולות.

ומפורש בכפני יונה, במה שכותב שאין שייך פירוקי מיפרקי בכשר שלפני צלע הי"ג מכיון שהוא מעבר לללעות וסגור צבית מצטחו, הרי בהדיא שהי"ג הוא צלע הי"א מהגדולות [שהג' שאחוריים הם קצרות ביותר ליד השדרה בלבד].

ובמ' אהל יצחק שמוהיר בענין בשר שבין צלע י"ב לי"ג ומביא בזה את תשו' כנפ"י הנ"ל, כותב בזה"ל, וא"ל כיכא שנמלא ללע יתירה וכשר שבין ללע י"ג ללע יתירה צוודלי אסורכע"ב, והרי היתירות באות תמיד ושייכות רק אחרי הי"א גדולות, ולא שהי"א קטנות בינותם, ובמילא אי"א להתפרש באופן אחר הלשון, הכשר שבין צלע י"ג לצלע יתירה אלא על אחרונה שבי"א.

ואף בספר שי"צ, שמפני הכרח לשון פירש שהנוב"ב מזהיר על ממשלה בטעות אחר הי"א גדולות, הרי המסקנא שזה אחוריים ממש, וכותב בפשיטות שהנמנה ע"פ המשאת בנימין להניח צלע י"ג לאחוריים הוא כשמונין עם ב' צלעות מצד הצוואר, (אלא שנשאר רחוק איך מיישב הסרת הי"ג, וכבר הבאנו לעיל מזה).

ומה גם מדברי החתם סופר ז"ל שבהדיא בדבריו, שהבין בדברי הנו"ב י"א וי"ב, היינו עם ב' מצד הצוואר כמנין המ"ב, וכמו שנתבאר לעיל, ומסת חותך שהביא לזה את דברי האהל יצחק וכו'.

נג. ובספר זבח שמואל שהו"ל נכדו בעל דרישת הזאב [שאיזן ותיקר ותיקן כל הטעויות הרבות מדפוסים הקודמים ועוד מדפוס הראשון] מפורש זו"ל, מכ"ס צאס שנזדמן לפעמים ללע בכל לך או בלד אחד יותר מי"ג ללעות עם הללעות קטנות וכו' ואם שנמצא הלשון בדפוס קודם, עם הללע הקטנה, נאמן וסמוך לנו נכדו בעל דרישת הזאב, שמילא ירו לכהן תחת אביו ואביו אביו קדושים אשר בארץ המה בעיר ליסא כראש המנקרים, אי דתיקן טעות שנפל בדפוס, או שידע שהכוונה על הצלע הקטנה שליד החזה, שהיא יותר קטנה מהצלע הסמוכה לה, המוזכרת בהדיא לצד י"א צלעות.

נד. וראוי להוסיף בכאן לשון תשובת בית שלמה סי' קי"ז, הרי ידוע שככל בהמה מתחילת הללעות שנלד הלאחר עד סוף כל הללעות הגדולות יש י"ג ללעות וזה ידוע לכל, ומבואר ג"כ מדברי מהר"ל הלכות אור"ח ומדברי המ"צ סי' ס"ו, וע"כ הלא דליתא צ"ס דככל לך יש י"א ללעות גדולות הוא ע"כ חוץ הב' ללעות שללד הלאחר שככל לך שהם נקראים חזה כמוש"כ הש"ך ריש סי' נ"ד צ"ס הראצ"ן דלא כמו"ש שם הפרמ"ג והלבו"ש, דמ"ש הש"ך צ"ס הראצ"ן חוץ משני ללעות קטנות הנחתכות עם החזה שכוונתו הוא על שני הלדדים ובלד אחד לא נחשב ללעות החזה רק ללע אחד, וה"כ לדבריכם מראשית הללעות שללד הלאחר עד סיום הללעות הגדולות לא נמלא רק י"צ ללעות וזה מוכחש מהחוש גם מדברי מהר"ל והכו"צ וגם הפמ"ג עלמו סוף סי' ס"ד ש"ש להניח י"צ ללעות היינו עם צ' ללעות קטנות המונחים ע"ג החזה, וכוא סתירה לדבריו שצ"ס י"ד הכ"ל עכ"ל.

ובספר כפי אהרן (יורי"ד סי"א) זו"ל, ונמלא מעתה דמהגינו כו' ולכן נוגין י"צ ללעות עם הב' ראשונות של לך הלאחר ומניחין כל השאר ללד האחוריים.

נה. ואמנם מצינו בתוס' חולין מ"ה ד"ה חותך, שמפרשים שנחתכין עם החזה צ' ללעות מכלן וצ' ללעות מכלן ע"כ, אבל מזה אין עדיין להוכיח על ד' צלעות קטנות שכבד הצואר, שהי' אפ"ל שחותכין ב' שללד הצואר וב' מהצלעות גדולות, אבל אחרי שכאמת יש ד' צלעות קטנות, ואם ראוי למנותם מתפרשים דברי התוס' עליהם, ובמ"ש הש"ך מהראב"ן שמה שאין מצורפות הב' הנחתכות עם החזה לדין נשכרו הצלעות, מפני שנקראים חזה ולא צלעות, פירש הפמ"ג כפי דעת רש"י שנחתך לחזה רק אי' מכאן ואי' מכאן, ולפ"ז אי"א לכלול בלשון נחתכים עם החזה רק לב', ובסוף דבריו שם מונה הי"ח חוליות, שיש ט"ו צלעות היינו י"א גדולות ושלושה קטנות שבאחוריים צלע שנחתך עם החזה שלשה חוליות בסוף האחוריים הרי י"ח, ומסיים בזה"ל, אם כן החוליה שיש בלוחן צ' ללעות ללד החזה הרי י"ט ע"כ, וי"ל כוונתו שמוסיף לענין החוליות את הב' צלעות הקטנות יותר, ובסי' ס"ד סק"י לענין איד שמונין הי"ב צלעות לפניו, נקט בלשוננו עם צ' ללעות קטנות המונחים ע"ג חזה ולא שנחתכות עם החזה ודו"ק. ובה עולין דברי הפמ"ג יפה.

ועוד יש להוסיף על הנ"ל כי בסי' נ"ד המדובר לענין מספר לגבי רוב כשנשכרו הצלעות בזה שייך לומר שב' צלעות החזה אינן מצטרפות לרוב והכוונה תהא לצלע מכאן וצלע מכאן, ובסי' ס"ד כשהנידון לענין גבול שטח חלק הפנים אין מקום להתפרש אלא ב' צלעות באורך. שד"מ בתשו' דרבי שלום שהעתיק משו"ת ר"י מברונא סי' קל"ג בזה"ל: למנין החוליות צ"א דלכלות מנה ח"י חוליות בלדס ולא ילפינן בהמכ מלדס [היינו שבכמה יש י"ט עם הצלע הקטנה הראשונה שליד הצואר והוא מכוון לפי משי"כ לעיל בכיאר דברי הפרמ"ג סי' נ"ד בענין מנין החוליות].

נו. וליתר ביאר עלינו להרחיב במקצת בראשית דברי המחברים בזה ולעמוד בכמה סתירות הדורשים פתח, ונסתפק בקצרה.

סבר נתבאר ברוך צלע יתירה, והוא שנתוסף על הי"א גדולות עוד צלעות כמתכותם, וכל הספק הינה שמוחמת שהיא אינה קטנה, לפיכך לא תהא דינה כקטנה, וכפי שהוא באמת בלשון התרומת הרשן שבו מוזכר לראשונה ענין יתירה לגבי ניקור וקורא ליתירה בשם צלע

י"ב, והיינו כי צלע קטנה אינה יכולה להחשב לפנים אלא לאחוריים, וידוע שאין ברגילות רק י"א גדולות).

אולם מצינו הלשון בשם הגאון רבי שכנא ז"ל כפי שהובא בכ"ה, ללעות יתירות כגון י"ג י"ד ט"ו, דמשמע שהי"ב אינה היתירה משום שחישב במנינו אחד מצלעות החזה עם הי"א, והתרומה"ד לא צירף למנינו אחד מהחזה.

נז. וכספר משאת בנימין כשדן בענין צלע יתירה בנוגע להנהגה להניח צלע אחד לאחוריים, נקט מנין הצלעות במספר י"ג צלעות, ולכן היתירה — בדבריו — היא הי"ד, ואת העובדא הנ"ל הביא בשם הר"ש שהיתירה היתה צלע הי"ד והכשיר את הי"ג, והיינו שחישב עם ב' הצלעות קטנות שלצד הצואר וממילא לא העתיק בשם הר"ש רק את הי"ד.

נח. אמנם במשאת בנימין מביא את המהרי"ל (שהועתק לעיל), ג"כ באופן זה שחישב ב' הצלעות שמצד הצואר.

ויוש לשאול מפני מה לא סי' את המהרי"ל שהמדובר הי' שהי"ג היתה היתירה, ועיין יתפרש הלשון, ומנ"ל זכ' נהר"י סג"ל י"ג ללעות, ושאהזרת המהרי"ל הינה על היתירה שאינה נכללת בכ"א עם חלק הפנים שמונים תמיד רק י"ב, והיינו עם צלע אחד מחזה.

ונראה לומר שאהזרת המהרי"ל היתה שתמיד ימנו י"ב צלעות ועי"ז לא ישנו מתוך המהירות, בעל כרחך שא"א אלא א"ב ימנו מתחילת צלעות שבמצואות.

נט. ולהבין מדוע יש שחושבים במנינם באופן זה ויש באופן אחר, — השורש והיפוד, הוא מושג הי"א צלעות גדולות (בכל צד) שיש בהן מזה, הנזכר בגמ' לענין נשכרו הצלעות, ועוד יש לגבי מה שניתן להזן למנה עם החזה ושוק, ועי"ז משמיענו השי"ך בשם הראב"ן שצלעות החזה אינן מצטרפות לרוב לגבי נשכרו הצלעות כי אינן נקראות צלעות אלא חזה, ומתוסף לזה פלוגתת הראשונים בדיון צלעות הנחתכים עם החזה, אם הם ב' מכל צד, (יסוד הענין בזה ביור"ד סי' נ"ד ס"א).

וכשכאן לדון בדיון יתירה, יש שהשתמשו בידיעה המורגלת שעד הצלע הי"א מהגדולות יש י"ב צלעות, כשמונים עמהם צלע א' מהחזה, [המשלמת למנין הי"ח חוליות שבכמס' אהלות] ועי"ז כינו את הצלע יתירה כ"ג, ובאמת כל ענין כינוי י"ג ואף י"ד זכו' בזה, הוא רק כלשון מושאל, שהרי יתירה מוכנה שהיא צלע נוספה להי"א הגדולות.

ואין בזה מקום לפעות, שבאם ירמה מי לצרף ב' צלעות שלצד הצואר ממילא לא ימצא את הי"ג כיתירה.

ס. ועוד י"ל לפי הלשון המוכן בשי"ך סי' ס"ד ס"ק י', ללעות יתירות כגון י"ג טו י"ד, שנקט י"ג לפי מה שמפרשים בהכנת רש"י ז"ל חולין מ"ה. שנחתך עם החזה רק צלע א', ונקט י"ד הוא לפי דעת הר"ח המובא בתוס' שם שחותכים עם החזה ב' צלעות.

ומאחר שלפנינו ב' צלעות קטנות לפני הי"א גדולות, כמו שהעיר בזה בבית שלמה סי' מ"ה, מתפרש דברי התוס' שב' צלעות האלו הם הנחתכים עם החזה, [ולפי"ז יוכן עי"ג דברי תשו' שטרי צדק יור"ד סי' ע"ב].

וכשכאן ללמדנו גבולי הניקור ומקומות החלכים וחילוק הפנים מאחוריים בהכרח הי' למנות מהתחלת כל הצלעות כי בלא"ה לא מצינו למדין אלא תועין.

[ובתשו' דרכי שלו' כתב שלא מצא הפרש ניכר בין הצלעות קטנות שבאחוריים לבין החוליות שאחריהן].

סא. ובתשו' הרשב"א (שצ"ו) המובא בשי"ך שנקט מ"ו כיתירה. עיין בחידושי בית כבוד ביור"ד נ"ד, שמפרש את דבריו ז"ל, שהמדובר הוא בצלע אחת יתירה אחר הי"א ובצירוף ג' צלעות קטנות שבאחוריים הרי מ"ו.

סב. שוב מצינו חידוש בענין צלעות יתירות בשו"ת מהר"י ברונא (סי' קלג) שדן בדבר סכ. שוב מצינו חידוש בענין צלעות יתירות כה"ל, וכשכאנתי לפראג הגיד לי יעקב טיריביץ כמה פעמים יתירה לגבי טריפות, ושם הוספה כה"ל, וכשכאנתי לפראג הגיד לי יעקב טיריביץ כמה פעמים אירע כן כיתוי הגדולים י"ב י"ג צלעות גדולות התיירוהו דכל מאי דהוסיף בצלעות לפני' מתמעטות

הצלעות הקטנות לצד הזנב, וכן שמעתי ג"כ מנחה אין כאן חסר וכן כמה פעמים התרנו פה פראג. נאום משה בנו.

ולפי"ז לנידון ניקור י"ל, ביתירות לחומרא, מכיון שבאים במקום הצלעות קטנות שבאחוריים. פג. עוד מצינו חידוש בספר דעת קדושים (יור"ד ס"ד ס"ז) לענין לשון תשו' הנר"ב (ל"א) ע"ד הבשר שבין צלע י"א לי"ב וז"ל, גם יש לומר שצמדיות ההם (מקומו דהכו"ז ז"ל צמדיות צעהמין) רגילות שיהי' הטרפס מחובר בין י"א לי"ב או שהשואל כתב על סגנון כן משא"כ למעלה מהטרפס כמו שצמדיות אלו וכו' ע"ב.

פד. יש להטיר, שנידון בשר שבין הצלעות י"ב י"ג אינו ענין אחד ממש עם ניקור הצריך לב' צדדי, היינו שכמו שאין בהסרת בשר זה לאחוריים מספקת להבטיח את הניקור הדרוש לצד הבטן שמגיע עד להטבור, כמו"כ יתכן שהניקור לצד הגב (ולצד העור) עד לעומת צלע י"ב, הי' מפורד לעצמו ע"י חיתוך השדרה אחר בשר צלע י"א, (וכעין שמצינו בספר שרי"ג כהנהגה פשוטה שיהי' עם צלעות הקטנות שבאחוריים חתכו את חצי צלע הי"ג וכלם יחד השליכו לטריפה). והמחברים מסבלי הניקור בסדר הנהגת הניקור שסידרו, הזהירו לחתוך את הבשר הזה לאחוריים, גם משום שעי"ז יימנעו רוב המכשולות בניקור הצריך בצדדין הנ"ל.

פה. ונעתיק גם מספרי שימוש במעשה הניקור מדרו' שלפנינו ולפני פנינו. פקונטרס ניקור השלם (ביאור דיני הניקור הנוגעים להלכה ולמעשה כפי הנהוג בפולין, ליפא ובגאליציה, לשון השטר).

ויסיר קלה ללע י"ג הנשאר כאן פעמים שיש צבהמה ללע יתירה דהיינו י"ד ללעות גדולות וכהגין להסיר כל הללע י"ג מחלק הפנים לעריפה גם הקלה של הללע י"ד הנשאר מאחוריים. העבחים צעת שחולקים חלק הפנים מאחוריים, חותכין צחוק צשר הקושלי"ץ צאלכסון ומניחין אותו לחלק הפנים גם קלת מחוליות השדרה שאתר ללע י"ג, לריך להסיר צשפת צשר הקושלי"ץ צשר האצבע עם החלב שסצביו עד ללע י"ג, ויפריד העור החילון מעל צשר הקושלי"ץ עד כנגד החתלת ללע י"ג (כי מהחתלת ללע י"ג אינו מפרקת כי הצשר דצוק צחזוק להללע) ויגרור החלב שעל המראה כסף ומתחת העור, ויקלף צשר האדום צשפת הקושלי"ץ, חוליות השדרה הנשארים מאחוריים יקלץ עד ללע י"ג עם הצשר ושומן שעלי' שהוא עריפה (שהוא מהוויעיטיקא של אחוריים שהיא עריפה ע"פ מסורה), פעמים שגשמע מחוע השדרה של אחוריים ונשאר מחובר לחוט השדרה של חלק הפנים יזכר לחתכו לעריפה.

ובסדר הניקור מהרב המופלג הישיש מוה"ר ר' יוסף יפה ראש מנקה ווילנא, בחלק הפנים אות י"ב.

וכשמניחין הקלבים י"ג ללעות לחלק הפנים יהי' זהירין שיחתכו צסוד ולא חיזו את ידם למעלה חפי' כ"ד מצשר שבין ללע י"ג לללע י"ג, וגם לריכין ליזכר שלא לחתוך למעט מן העצור רק צמקום העצור.

ובל"א: אז די קלבים לושיידן די צהמכ אויף לווייען און לאזין לוועלף ציינער לו פריידיק דארף מען היעטן אז מען זאל ניט לו לאזין פון די פלייש פון דריילעטעין ציון.

ושם בחלק אחוריים אות ב':

הקושלי"ץ לריך לקלף ע"פ כולו צרוחב כל הצשר עד הלוצן כסף והמראה כסף לריך לגרר יפה ונקי מכל החלב, והלוצן כסף של ח"ה יש כמו הר ולריך לחתוך אותו עם קלת לוצן כסף עמו הנוגע צו ממעל כו', ומן אותו מקום ילך צאלכסון עד סוף חצר הכבד כו', וצבהמות דקות לריך לפתוח עד חצר הכבד משום פרוקי שהן מפרקין יותר מצבהמות גסות ע"כ לריך לפתוח הכל, וצין הצשר הקושלי"ץ וצין העעני"ר יש דצוק על השומן חתיכה צשר שרצבו כמו רוחב אצבע, וזהו ג"כ עריפה, וחס"כ יגרר החלב המונח על מראה כסף שעל ח"ה יפה ונקי ולמשוך החוטין שיש שם עד קלותם מפני שצאים מחלב מתנים, כמו שפרשתי למעלה צסי"ט, וצמקום שמפרידין

מן חלק פנים אלל עלם שחוט השדרה מונח זה אין שם מראה כסף רק כמו חוטין לבנים וא"א לגרר החלב יפה ונקי, לכך נהגין לחתוך החוטין עם החלב, והבשר אדום שבסוף המ"כ לריך לקלוף, ולריך להסיר חוט השדרה עלמו כי הוא אסור משום שיונקים מחלב הכליות ומן גיד הנשה לפי שמן חצר הכבד מתחיל גיד הנשה וגם העלם שחל"כ מונח זה לריך לגרר יפה ונקי וזוה הקושלץ יש ה' גידין ג' העלוונים לנד האנק"א אסורים משום חלב וז' התחתונים אסורים משום דס.

ושם אות ה', לריך לקלוף הקרום דק מן הצרעטי"ל ומן הקאלנער וגם העלם הי"ג הדבוק בסוף הקרום.

ובראש ספר מחשבות ישראל מהה"ג דק"ק זאקראטשין (פולין) תע"א כרוזא קרי בחיל: על המכשולות היוצאים מזה שאין איש ממונה על הניקור, גם שמחמת כן הקצבים לוקחים לחלק הפנים, למעלה מהמבור הבשר וכו' אוי לאתה בושה אשר קצבים מנקרים את זאת והרבה בשר נשאר ומאכילים טריפות ר"ל.

וגם במקומות שאין משגיח על הניקור, מנקרים הקצבים הבשר שבין צלע י"ב לי"ג ועיין בשו"ת גוב"י מהדו"ת יו"ד סי' ל"א ובשו"ת תת"ס יו"ד סי' ס"ח שכתבו דנוכל לסמוך על ניקור הקצבים שבין צלע י"ב לי"ג במקום שאין מנקרים אחוריים עיי"ש.

אבל בעצמי ראיתי שאין יכולים לנקר את זאת וכמה פעמים שמזדמן י"ד צלעות מניח לצד הפנים י"ג צלעות וזה איסור גמור וכל החששות הללו בעצמי ראיתי שאמת הדברים, לזה עמוס על הרב שבכל עיר ועיר להסיר המכשולות ולהקים משגיח על הניקור וכו' עכ"ל.

פו. כלל העולה שהדיעות שנפרטו ואף הנראים כחלוקים, הצד השוה והמכוון בהם שהכל לפי מה שיימנעו המכשולות, ואופן המכמיח שינוקר ניקור הצריך כדון.

שהאזהרה והסייג לא להניח לחלק הפנים, הי' משום שראו שקרוב להכשל שלא ינוקר כדבעי.

והמקומות שלא השתמשו שם בחלק אחוריים כלל, וסידור הדבר הי' קשה, דנו להעמיד באיזה חלק שבינותיים על עיקר הדיון, וע"י הכפחת סידור הניקור בבקאות והשגחה מצורף לחלק הפנים, וזוה תלוי חילופי ההנהגות.

והסמ"ע ודעימ"א לא באו לחדש דינים, אלא לעורר על מצאות מכשולות, ושבלא ידיעות ועצות אלו לא ינהגו כשורה ולא ידעו במה יכשלו.

וכלשון קונטרס הסמ"ע שילאו מתחת ידי הקלצים דברים שאינם מתוקנים וכו' ואין העולם מרגישים בזה.

פו. וצריך להבחין מה הי' הנידון בכאוי"א מהמחברים הנ"ל, אי לגבי המסירה למנקרי

אחוריים, או אף לענין הפרישה מהשתמשות באחוריים כלל.

בדברי המהרי"ל אין לפנינו הוכחה שהי' המדובר יתר על ענין המסירה לניקור אחוריים.

ובשו"ת המ"ב ושמובא בש"ך נראה מלשונו שהנידון הוא למנוע השתמשות בצלע י"ג לפנים, והוא גם בכלל המניעה מאכילת אחוריים לאלו שנהגו מניעה בזה, כמו שהזכיר בלשונו כמ"פ, לשון איסור, וגם מה שהביא מס' תרומה"ד בענין צלע יתירה, שהלשון שם הוא, יש נמנעים מלאכול, ובכלל דבריו אלו מביא את המהרי"ל.

[וכשאין משתמשים באחוריים בד"כ, במילא אינו מצוי בקאות בניקור הזה, מוכן שנקבע מניעה כעין איסור להשתמש בחלק זה, וכן מטיין דברי הבאה"ט ס"ד סק"ז.] המהרי" סוראזינה (בתשובתו), נראה שהכוונה על המניעה להשתמשות בצלע י"ג, כנראה שהי' בכלל המניעה מהשתמשות באחוריים.

וז"ל השו"ג (ס"ד אות י"ח) דללע זה שמניחין לאחוריים נהגו המנקרים דחיו מניחים בפאלד"ה די לה בל"ב יאה דבוק זה וגוררין לו ומכשירים לו וחליו הדבוק בשדרה אסרין אותו

כחלז ואין מנקרים אותו וכו', ואולי קשה לגררה כמו ללעות קטנות כו' שנצטמח דקס שאוסרין אותה ואין מכשירין אותה מטעם זה שקשה גירורו.

ובספר זבח שמואל בהגהת נכדו בעל דרישת הזאב הדברים נוטין לצד הפרישה מאחוריים בכלל, ועכ"פ הבין שזה נכלל בכלל אחוריים אף לגבי האזהרה מההשתמשות באחוריים, וכבר נכתב מזה לעיל.

והגאון הנ"ב השיב בתשובתו לק"ק פאקש, שאם אין להם מנקרי אחוריים, יפרישו חלק זה מחלק הפנים, (ובדברי החת"ס בזה כבר נכתב לעיל).

ובספר אהל יצחק מזהיר בכללות לא להשתמש בבשר זה מטעם המניעה מאחוריים, ומפורש בדבריו הלשון לאסור הבשר עצמו ולמנוע מלאכלו, וגם דן בזה מטעם פרוקי מפרקי, וא"כ הוא בכלל המניעה שנמנעים מאחוריים בעצם.

פח. סיכומן של דברים לפי הנראה מכל המובא — ובצירוף מידת יראת הוראה שהוא בכלל לימוד התורה לאמיתה:

אודות ניקור המחוייב בבשר שבין צלעות י"ב ו"ג ולעומתו, שצריך אומנות ובקיאות לנקרו, שונה מבחלק הפנים שאין בעיקרו רק החלב הנמשך ויורד עם הקרום.

ומקובל בידינו מכל ספרי קבלת הניקור, גבולות הסתעפות חלב זה עד למרפש הכבד (המסתיים לצד השדרה עם צלע י"ב), ולצד העור עד בשר י"א, ולצד הבטן עד להטבור, שהוא בערך, לעומת צלע י"א, וזה לפי הנהגת ארץ אשכנז, אבל לפי הנהגת ספרד ושאר ארצות נמשך גם לפני הטבור.

ומסור לנו מפי ספרי שימרושי הניקור, מהות ואופני ניקור זה.

ומפורש זאת, במהרי"ל, וביסוד הניקור למהרי"ץ [שהוא בכללות עפ"י הוראת הרמ"א] ובקונטרס הסמ"ע ובספר לחם הפנים, ובתשובת המהרי"י פראזינה, וספר ראשית ביכורים, ובעל פהרת אהרן, זבח שמואל, וצנה דוד בהסכמת חכמי דורו, וספר שולחן גבוה ועד אחרונים בשו"ת נו"כ ובעל אהל יצחק.

אלא שהחת"ס מוסיף בתשובתו [שבאה לפנינו קצרה וצריכה לימוד, ואפשר שבשאלת השואל בא הענין בביאור יותר, כעין שכתב הדעת קדושים בדבר תשו' הקצרה של הנו"כ בזה], שהאזהרה שהזהירו עלי' הינה לגבי להניחה עם ניקור חלק אחוריים, אבל אינו בכלל החומר שבקבלת הפרישה מהשתמשות באחוריים בכלל, והנפק"מ שאם ההתמחות בניקור מיוחד זה מצוי וקבוע, יכלים להשתמש בבשר זה.

אולם לא נתשלשלה אלינו מסורה מוסמכת מהבקיאות והאומנות בניקור זה שכיון אלי' החת"ס, מה שכינה אותה בשם שלי"ם, ואין בידינו לחלק את השווין ולחדש בכונתו ניקור שונה ממה שבידינו ממקבלי הניקור.

ואחר שכתב מפורש בתשובתו על תוקף אזהרתם, ועל הזהירות ממכשול השייך בניקור בשר הצלעות י"ב ו"ג, לזאת יש עלינו למעשה לקבל את אופן הניקור הזה, מאלו שנשתלשלה אליהם הקבלה דור אחר דור, כחלק מכלל הניקור על מתכונתו.

תשובה לשואל

ח ל ק א'

בעזרתו ית' שלהי התשמ"ה פה לאנדאן יצ"ו.

— א —

א. מכתבו עם קונטרסו נתקבל זה כיומיים לעונג נפש לראות מו"מ בדיוקים לתור אחר האמת ולכבר הנכונה ללא משוא פנים, אולם מצד שני ללא השתחררות מכבלי ההשגה ההרגלית הנפוצה והאחווה בסבך, וביחוד כאב לראות ההתייחסות בתור קבלה למה שאינו ראוי כלל לזה, וכתוצאה מזה ההקלה בהערכה הנדרשת למה שאכן ראוי לתואר זה, מבחינה עינית ומקורית לכל מה שהשתלשל אלינו.

ב. ואמנם כידוע שברור הענינים רחוק להגיע להוכחות ניצחות, ולהשיג בירור האפשרי זקוק בכל כיו"ב התדברות פא"פ, ברוח ממללא מקרוב, לשקול בפלס השכל הלבבי, וכמשחז"ל ליבא דאינש לא כתבי.

ולכן אין בכוח לבוא בוויכוח כתבני כיאות, אלא רק כפי שיעלה בהישג היר להציע המבט בזה בכלל וקמא קמא דמטי ברעיון בפרט, וע"י כמה הקדמות הנצרכות נקודה שיתורצו טענותיו, ואם כי לפעמים בקצרה וללא אריכות הפירוט והתווכחות, ולכמו"ב יספיק בזה לעמוד על מיצויין של דברים.

ג. והנה יש לעורר תשומת לב, שבכאן הושקע עיון גדול בטרחה רבה וחיפוש אחר חיפוש, הן בהיקף כלל הענינים והתאמתן והן בדיוק הפרטים והלשונות במקורות, והכל כדי לעמוד על יסוד ומקור ונמוקי הקבלה שבידינו ובהשתנות לדברי הראשונים והפוסקים.

ד. ובחלקי העיון נכלל ההשקפה על דרגת ומהות המחברים וחיבוריהם, ומי הוא מוסמך יותר ומי פחות, מי הוא המקור ומי הוא רק מעתיק ומקצר, וההשתלשלות שבספריהם, וכן לבחון תכנית וגבול הספרים ואופני לשונותם, הן לגבי השמטות והן לגבי שיעור הדיק השייך בהם, ועוד כיו"ב, וכבר כתב בזה היש"ש בהקדמתו

ה. ועיקר ההכרעה עפ"י הרוח וההרווחה הוא בתחילה, כפי המסתבר לכלל הענין והמשלים בין הסתירות שבין חלקיה, וכש"כ כשהדיוקים הם טפלים, וכפי ידיעת ההקדמות היסודות והתעלמותן, משתנים הדיוקים מן הקצה אל הקצה [ולפעמים יש דברים עלומים מאתנו].

— ב —

ועכשיו נבא לעצם הענין:

ו. במש"כ ע"ד ספרו של רבנו המהר"ץ ז"ל בה' ניקור, ליהוי ידוע שאחר הביקור יוצא שכלל קבלת הניקור שבידינו ברוב פרטיה הכל גשתלשל אלינו ממקורו היחיד, שהיה חכם בתורה, ומסר עצמו בעיון גדול לקבץ בספר את פרטי הניקור שהיו בע"פ מדור דור בשימוש המומחים בניקור, ובביאור ובירור והארת תעלומותיה, והנהגותיה השונות, ובעיר גדול של חכמים וסופרים, שהרמ"א כתב להב"י ז"ל שהיא כירושלם בבנינה, ובמחיצתו ותחת הוראתו של הרמ"א ז"ל ובמו"מ עמו, וז"ל השער של הספר:

בדיקות של הגאון מהר"י זייל ז"ל עם הנהגות והחידושים שליפט ואסף הר"ר צבי י"ץ בר יצחק יעקב ז"ל מפה שבא לידו וברך ונסה זה כמה שנים והונה אות באות ע"פ הגאון מהר"ר משה איסרליס ז"ל וגם מה שהוסיף הגאון תמצא בהנהגות גם כן והלכות ניקור מבעל הניטור ז"ל עם הנהגות והחידושים שאסף הר"ר צבי הנ"ל.

ז"ל המהר"י סאראזינה ז"ל (בהקדמת ספרו הקצר):

זכרתי ימים מקדם אשר היו טובים מאלה בשבתנו על ציד דלתי פתחי שערים המצוינים בהלכה במלאכה רבה וגדולה במלאכת שמים אומנות הניקור להכין אותה ולסעדה בשרשיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו לזכרון איש על דגלו באותו וסימנים מסומנים ורשומים ניכרים וציונים מצוינים למצוא דברי חפץ שם יתנו צדקת ה' בק"ק קראקא יצ"ו בהיותי יוצק מים על ידי מורי ורבי הר"ר צבי יעקב הנקרא הר"ר הירשל בוכטנר ז"ל הוא המאסף והמחבר אשר חבר ההגהות סביב השחיטות והבדיקות של מהר"י ווייל וכפיר מצאה ידו במלאכה זו תקן ואזן דיני הניקור ושרשיהם וכו' ע"כ הציקתני רוח בטני כהביטני אל כל מצות ודינים הראויים והמה בכתובים ע"י מורי ורבי ומאשר קבלתי פה אל פה.

ז. וכשם שהגהותיו לשו"ב היו לעיניים לרבותינו הפוסקים ותדיר בפומיהו דהט"ז והש"ך ז"ל, כן בהל' ניקור הבאים אחריו הפוסקים והמחברים בניקור מבארו שתו וממנו העתיקו, וספרו היה להם למוסר קבלת הניקור, שאחר שנכתבה עבר עיקר המסורת מהבע"פ לספרו.

ובפשטות שמה שהביא הרמ"א בדרכי משה ובד"מ ארוך מלשון הסדר ניקור שאנו נוהגין אחריו, לענין דין מיאוס, והוא מלשון שכ' בספרו, וכן מה שהביא כלשון הזה לגבי החלב שתחת הקרום עב ולבן שהכוונה לסדר הניקור שחיבר, ברוב שימוש ולימודו, ואף שספרו נדפס שנים ספורות אחר פטירת הרמ"א, כנראה היה מסודר ע"י כבר בחיי חיותו דהרמ"א, ואפשר סידר עיקר מספרו בקצרה למעשה לפני המנקרים, ועפ"י יובן מה שהביא הרמ"א סמיכות להוראת דין בלשון כזה מסדר וכו', וכן יובן מה שפירט בד"מ ובשו"ע שכן נוהגין בקראקא.

ח. ואח"כ הי' למקור לניקור, להסמ"ע ז"ל בפרישה שמביאו תדיר בשם ה' ניקור בסתמא ולקונטרס תקנת הסמ"ע, ובלחם הפנים חתנו של המג"א ז"ל, וכן בספר דמשק אליעזר על חולין, ושמנייה מעתיק תדיר הס' כנה"ג, וממה שהעתיק מהמהר"ץ (ויש שם ט"ס שנדפס מהר"ן במקום מהר"ץ).

ט. ובשנת תפ"ב יצא לאור ספר טהרת אהרן [במדינת מעהרין] ומפרט סדר הניקור בקצרה למעשה, כשהוא סובב לבאר את סדר הניקור שבעיטור, בתוספת כמה נמוקים בדבריו, ותוכחות למנקרים,

וחיבר בלשון מחודש ע"י חכם אחד, אולם מוזכר בספרו (דף ד' ע"א) חפשתי בחיפוש ניירות ולא מצאתי באחד הירד אחר משיכת גיד העב כנ"ל שום גיד או חוט האסור, ובדף ז' ע"א: כמו שראיתי בכתבים של מלקט אחד,

ויש לו סמיכה על מומחיות וקבלת הניקור מהגאון רבי דוד אופנהיים ובעל אלי' זוטא ז"ל. י. אמנם בכתב הקבלה מרבותיו המנקרים, הבא עה"ח ראשונה הוא, יאקב בלא"א כהר"ר משה סג"ל ז"ל מנקר ושוחט וזורק וזופר סת"ם דק"ק קראקא ומצינו בספרו ז"ל (חלק הפנים אות ו') כלשון המהר"ץ וכל הנגרר עמו דהיינו כל חלב אשר תחתיו וממשיך עם הקרום הכל אסור, וכן מורגש במקו"א.

וספרו בא בקוצר גדול, עד שכתב בהקדמת ס' צנה דוד: ואע"פ שהמחבר טהרת אהרן יגע בדבר הזה אפ"ה אחד מאלף מן המנקרים שמבינים אותו כו' וכאמת הציג את הספר שלו לפי בקאותו רק בקוצר ואפ"ה השמיט כמה דברים וכו',

ואין בספרו ביאור קבלת הניקור בטעמן ושרשן, וכמעט כל מה שכתב כבר נכלל בספרו של המהר"ץ, והאזהרה שהביא בסתמא מחיתוך חלק הפנים בצלע י"ב ובטבור הוא העתק מהסמ"ע, והכללים למנקרים הוא העתק מס' לחם הפנים.

יא. והספר זבח שמואל, שנדפס לראשונה בשנת תקי"ג, ואח"כ נדפס הרבה פעמים, וע"י נפוץ ידיעת הניקור בקרב ישראל, רובו ככולו בה' ניקור הוא העתקה אות באות מספרו של המהר"ץ, והביא בקיצור ללא המו"מ והנמוקים רק הנוגע למעשה, וע"י נתפשט,

ומביא מו"מ שלם של המהר"ץ עם „הנ"ל" בסתמא, הכל ע"ש הגאון מהרי"ו, וצ"ל שנתגלגל לידו ספר ישן חסר שער, ומכיון שהגהות לשו"ב הוא מסביב למהרי"ו, ונכדו שהרפיסו עם הגהות בשם דרישת הזאב, תיקן והחזיר שם מהר"ץ במקום מהרי"ו, והשלים בכו"כ מקומות בהעתקת הדברים מתוך לשון המהר"ץ, והצגה דוד ז"ל כתב שראה אצל הז"ש ז"ל ספרים ישנים, וכל המו"מ בענין ניקור קרום הכבד הכל הוא לשון המהר"ץ, ובספרו של המהר"ץ יש יותר שהושמט בס' זבח שמאל, והזבח שמואל ראה את ס' ט"א, והעתיק ממנו את לשונו בענין חיתוך חלק הפנים מאחוריים.

יב. ובספרו של המהר"ץ בחלב שתחת הקרום (כ"ז ע"ב) מסיק, דהמנהג בק"ק קראקא כמנהג אשכנז שחיפוי בשר הוא ולכן אין גוררין אותו חלב שתחת הכסלים, [והיינו שמכיון שלהקרום יש דין חיפוי והוי כבשר הוי החלב כדין תחת הכסלים ובתוכן] ואח"כ כותב, וכן כתב הב"י, ומעתיק ב' תשובות הרשב"א, הראשונה מחלב שבתוך הכסלים והשני מחלב שתחת הקרום רק וכו' ואח"כ האגור וסיום דברי הב"י בהנהגת החומר שבדבר, והלשון בר"מ ארוך וכו' בפרי הניקור שאנו נוהגין אחריו מוסב ע"כ הלשון הקודם שמנהג אשכנז להתיר ובאגור דיש להחמיר אבל בעיקר למה שבא אח"כ בסדר הניקור במקומנו נוהגין להתיר.

יג. וצריך לשקול דרגת המחברים, ובררך כלל מחברי הניקור לא היו בעלי כתיבה ביחוד, וביחוד ענין ניקור שצריך כח הציור, וקושי הציור בזה ידוע, וביחוד להיות מהמתחילים, וכ"א שהוסיף בפירוט הי כמתחיל, בדרך כלל נטו אחרי הקימוץ בהעלאה על הכתב, אי מפאת ההרגשה שזה מקצוע הנמסר בע"פ ואי מפאת הקושי, ורק המכשולים והשכחה ששלטה הביאום להעלות על הכתב מה שהעלו, ולכן אי אפשר לתלות כ"כ בהשמטות ואי דיוק הן מפאת הענין והן מפאת הלשון.

ואחר שהועלה בכתב, נחלש עי"ז המסירה בע"פ, משום שקבעו ללמוד מהספרים, והופיעו ספרים שמושיים וקצוריים ממה שליקטו מהספרים שקדמו להם, ומכיון שלא הגיע אליהם המקור בטעמו ונמוקו ורשו, אלא הספרים שהעתיקו מהם בקיצור, זה גרם לפעמים לשיבוש העלמה ושיג' ושכחה.

יד. וכמה וכמה מהחיבורים השימושיים אין לבנות עליהם הרבה, וכבר עוררו בזה על הנטיה להמשך ולהיות מושפע מכל מציאות של ספר גרפס, ואפי' מקצת ספרים שיש להם חשיבות במדה, אבל מהזמנים האחרונים, כמה חמישים שנים, אין בהם כדי סמיכה להמבין ותר להבין דבר על אשורו.

ומה שמביאים ראיות מכל הספרים השמושיים ממנקרים, הוא להסתמך במה שנראה בהם דברים שהיו מקובלים וכיו"ב.

טו. אולם כל עוד שהופיעו רק כאלו שלא באו לחדש, וכש"כ להקל, ולא באו לפלפל, אלא רק לחזור ולהפיץ בישראל את הישנות, וחרדו ביותר לבל לשנות ולחדש, היה בכ"ז השכר מרובה בחיבוריהם, אבל כשבין שני מלחמות העולם רח"ל שמפני גזירת השחיטה בפולין נתעורר החורבן שבניקור והעזובה, פנו שני רבנים לעסוק בידיעת הניקור בחקירה עצמית, וללא מקור יסודי ורק ספרי הקצורים היו לפנייהם, ואחריהם בא מנקר אצל השחיטה הציונית, ואף שהי' כנראה תמים אבל לא הי' לו ס"ד כמוזן, והוסיף לבלבל אחריהם, ונתכסה חכמת הלכות הניקור באפילה, ויש לציין ספר אחד שיצא בשנת תרצ"ט בשם קונטרס הניקור השלם, והוא אסף ביראת חטא וללא בקשת התחכמות והתחדשות, הנהגות הניקור מפולין ליטא גאליציען,

טז. ולפי האמור צריך זהירות יתירה, ואין זה מן המדה, לשקול מקבלי הניקור, מתוך דיוקים בקונטרסים המלוקטים, ועי"י מחברים פשוטים.

יז. הצגה דוד קיבל ממחבר ס' ז"ש, הוסיף בעיקר בעיון ופלפול ובאזהרה על מכשול בשר שבין צלע י"ב י"ג. ורבי יונתן ז"ל סמך את המחבר ואת ספרו בשבח מרובה.

וכותבי הניקור הראשונים, שהשתלשלה אליהם הקבלה שהיתה בע"פ מדור דור, ואזרה אותם רוח ממרום להעתיקה בכתב, נבע הכל מתוך חרדת קודש של חיי התורה שהיו רוח אפו

של העם, ועפ"י הוראת חכמי הדורות המובהקים, שכל חיי ישראל נחקקו על פיהם. ח"י המהר"ץ לא סידר בה' ניקור עפ"י מה שפירש ברש"י, אלא שנחפרש לו ברש"י מתוך קבלתו.

וכן כבר ראה את חבור הרמ"א כשחיבר ונדפס ספרו.

יט. ובעל אהל יצחק שנתפרסם ונפוץ בסדורו לה' שחיטה וטרפות, ושכלל והוסיף בתוך חיבורו מפורקים ותשובות האחרונים, וצירף לספרו בית יצחק גם קיצור מסדור בה' ניקור, וכמעשהו בספריו מצא גם סדורו זה חן להתפשט בישראל.

וכנראה לא היה בידו המהר"ץ לה' ניקור ועיקרו ביחוד בניקור אחוריים הוא העתקה מהספר טהרת אהרן, וכבר כתב הד"ש אלטמן ז"ל בחיבורו שקשה לידע מספרו בירור מעשה הניקור מחמת קיצורו הנמרץ.

ואין בספרו קבלה מדילי" ממה שהשתלשל אליו בע"פ ולא הוספה במסורת הניקור, אלא רק סידור בקיצור.

כ. אחז"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים, והחכמה הנצרכת בזאת ההלכה העמוקה והעמומה והנעלמה, הוא להתאים דברי המפרשים לקבלת המומחים בניקור, וההנהגה הנמסרה בניקור יש לה סמכות להתערב בפירוש הראשונים,

וצריך התבוננות באיזה מידה כווננו בלשונם רק כהוספה על מה שצריך שתקדם הידיעה השימושית.

ואם המסורת מכריעה שצריך להבין את המפורשים באופן כזה וכזה, אין זה נחשב לדוחק אלא צריך לומר שהחסרון מצידנו והעלם מאתנו, ואין זה בגדר פלפול, וכעין שכ' בס' האגור, ובלשון כותבי הניקור, צריך תשומת לב רבה באיזה מובן כיוונו, אם בשטח או בעובי הבשר אם בכוונה לאיזה מקום, או בצורה מופשטת לסוגי דברים וכיו"ב.

כא. היוצא לנו שמסורת הניקור מסתיים עכ"פ לא יותר מעם ספר זבח שמואל וצנה דוד, ואף בזה כשם שאין ס' קצש"ע אלא הטור והב"י מקור ושורש לביורר ההלכה, כן אין לנו רק ספר אחד למקור ושורש להלכות הניקור והוא ספרו של המהר"ץ, שאמנם נתקבלו ונשתלשלו דברי קבלתו אלינו מדור לדור ע"י הזבח שמואל וכיו"ב, בקיצור דבריו למעשה, אבל הביאור והביורר אינו אלא במקור ספרו.

וכשם שהב"י קבע בספרו הלכות כתיבת האותיות מס' ברוך שאמר ואף שזה עפ"י כתיבה אשכנזית, וכתב החו"א ז"ל באגרת תשובה, שס' ברוך שאמר זכה לייטול חלקו בהל' אותיות, כן עלינו לומר שהמהר"ץ זכה להמסר על ידו הלכות ניקור לישראל.

כב. ומה שתלינו בסיבת חורבן ת"ח ות"ט, הכוונה פשוטה שמכיון שמהנזכר לעיל מוכרה שהי' ספרו של המהר"ץ יקר המציאות, עד כדי כך שהזבח שמואל העתיק ספרו וכנ"ל — וכ"מ בטהרת אהרן וצנה דוד — יש לומר שהוא משום שנאבדו רובי הספרים הנדפסים שהיו נפוצים במדינות פולין וליטא. ועוד שכיון שהוא מקצוע מיוחד שהיה ענין בעיקר רק למנקרים, ושגם אחר חיבור הספר שהרחיב במו"מ, עיקר היא קבלת הניקור למעשה במראית העין איש מפי איש והמשיכו במדינות אחרות במה שקיבלו הנהגת הניקור ממנקרים שבמקומותיהם.

כג. והבקי בניקור בעל שלחן גבוה ז"ל כתב שכדי לקבוע דברים בהל' ניקור צריך ידיעת הלימוד וידיעת השמוש יחד, וכתב זאת לעומת ב' פוסקים מגדולי הפוסקים במה שכתבו לנטות מאזהרת מקבלי הניקור,

כש"כ לגבי אחרונים שפלפלו בדברים ללא ידיעת המקור ושורש ונימוק שנעלם מהם בהעלם ספר המוסר הקבלה והעיון במסורת הניקור.

כד. ומש"כ, ומסבב כל הסיבות וכו', היתה הכוונה לכלול, שאפשר הוא משום שרצו ממרום שיתפשט כהלכה פסוקה, ולא בהוספת מו"מ וכו'.

ח ל ק ב'

— ג —

ועתה נעלה עה"כ את פינות מבטנו ויחידותיה, — ללא הוכחות פרטיות, — ושבאנו יתבארו ויתרווחו רובי התמיהות והמבוכות:

כה. יסוד ראשון, שמקבלי הניקור נכלל בקבלתם בדבר הסרת קרום הכסלים שבחלק הפנים, כל הכסוי הלבן השטוח ע"ג הבשר, הן העב הפשוט שמכסה על כל הכסלים והן החלק העב יותר שבקצהו של הבשר,

וכפי הבנת הכנה"ג בפשיטות לשון הבי", שהקרום אינו בכלל חלוקי ההנהגה שבין אשכנז ושאר ארצות, וכקבלת המהר"ץ שאסור משום שהוא סיומו של הטריפה קאלנער, כן מפורש בת' המהרשד"ם דקרום לכו"ע אסור, וממילא למדו כן בדברי ולשון קבלת סדר הניקור מזמן הגאונים שבעיטור, שקילוף קרום הכסלים כולל עד ראשי החוטין שהן בכסל, שעיקרן הוא מתחת לקרום היוצא מהבשר, ומשם עיקר שליפתן עד סיומן שנכנסין בתוך בשר הרעפאלע מלמטה, ואין הכוונה שיכולין ב' חלקיה להקלף בהמשך אחד מצד אחד, אלא שיוכלין להקלף ביד ואין צריך סכין, גם לקרום המסיים הבשר, ושאפשר להתחיל לקלפה ממקום חיתוך החזות והבהמה לשני צדדיו, וביחוד בעודה חמה שנוח לקלפה, וכפי שהזכרנו על הזריזות בזה לגבי שליפת החוטין, וכשם שלא הזכיר בסדר הניקור שבעיטור, השימוש הפשוט שצריך כדי לקלוף הקרום העב העליון, והוא לחתוך התחלת הקרום ליד החזה, כן ידעו המנקרים מעצמם — אחר שלפניהם בפשיטות שהכל קרום אחד לבן עב, ושאינו הפרש ברגשת דעתם לגבי חובת הורדתו כולו — להשתמש בסכין במקום סיום הלבנונית שמחובר בבשר, וכפי שכן הוא בספרי שימוש האחרונים, וכבס' רב טבחיא, שחזתכים לאורך הגיד הנמשך מהחזה, ועיי' יכול להקלף הכל מכ' הצדדיו.

כו. יסוד שני, שהמכוון בקרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסלים, הוא לקרום הדק הנמצא מתחת להחלב, ונקלף עם החלב, והמבואר בטור ס"ד, וזהו תותב קרום ונקלף, יסוד בחלב ומגדרו, [ודברי רש"י אלו הן המקור לדברי הטור, וזה יש להוסיף למה שתירצו הבי"ח והפרישה לתמיהת הבי"ח] ולכלל הקרום הזה שהוא נלווה עם כל חלב הכסלים, א' משני סוגי הקרמי דכפלי, לזה כיוון רש"י המתפשט בכל הכסלים.

ואין שייך לזה, הידיעה שחלק הקרום דק שבמקום המדובר יוצא מהכשר'ע קאלנער, שמזכיר זאת המהר"ץ לענין שונה.

מלבד זאת, שדברי המהר"ץ שהדק יוצא מהכשר'ע קאלנער אפשר להבין בשני אופנים, שיוצא ממש מסיומו או שדבוק ויוצא מעליו, אבל כנראה שעכ"פ נמשך הקרום דק גם להלאה בין הכשר'ע קאלנער להטריפה.

ובתחילה לפי הפשטות מתפרש כוונת רש"י במ"ש לבד קרום וכו', לגבי הקרום היוצא מהבשר שאינו נמצא רק שם,

אולם לפי מבט מקבלי הניקור שהכל קרום אחד בדין שוה, התייחסו לקרום היוצא כחלק מקרום העב ולבן המתפשט אף הוא בכל הכסלים, וכן קבעו בספרתם, ועפ"ז יתכן שלא נבצר מהם מלהתפרש כן בלשון רש"י, שלשון המתפשט בכל הכסלים, מוסב על שניהם העב והדק,

וכשאנו מוצאים בלשון האגור, הקרום עב ולבן המתפשט בכל הכסלים ותחת אותו קרום יש לובן חלב ורובי האוסרין ובאשכנז מתירין, וכשכתב המתפשט בכל הכסלים שהכוונה על העליון וא"כ לא ציין מקום החלב אלא להיפך, אבל אם כלל את הקרום עב התחתון בכלל הקרום הפרוש ניחא יותר, וזה מטה למבט ולשון שקבעו מקבלי הניקור, ושאמנם כבר היה האגור לפניהם, וכשאנו רואים שרבנו יואל בתשובתו לרבנו אפרים, מביא לראיה שחלב הדבוק לכרס שעליו קרום דק החלב מותר בכתבו, וגם הקרום חופה אותו חלב הדבוק לכרס והוא חיפוי בשר

כאשר כתב רבינו שלמה ופסק שקרום שמתפשט בכל הכפל שאסור משום חלב ותחת אותו הקרום יש חלב ובארץ אשכנז נוהגין בו היתר וכו'.

כתב בשם רש"י שהחלב שבפלוגתא הוא תחת הקרום שמתפשט בכל הכפל, ורק אי נפרש ברש"י שכוונתו בקרום דק וקלוש על זה שמתחת לעב התחתון, הוי הנידונים שווים, ומובן כוונתו, ואם יתכן להתפרש ברש"י שהכוונה על הדק שמעל העב, הרי לא יהא המכוון כלל לענין חיפוי לחלב או הפסק בין חלב לחלב, אלא רק כדי להזכיר איסורו.

וברשב"א, שעל הבשר אין בקרומין כדי לחפות, ושאין בזה חלוקי דיעות, וב' חיפויין שמוזכר במהר"י סוראזינה הוא בדק שהוא תחת חלב שתחת עב, ובעצם דברי רש"י כתב המהר"י"ס במפורש שהוא תחת הדק שתחת העב, ודברי רש"י אינם אלא בקרום עב היוצא מהבשר, והב' עליונים עם ב' תחתונים הרי ד' חיפויים, [כן יש לידע שמשמשים לענין הפסק בין חלב לשומן בלשון חיפוי, ומושג ב' חיפויים שהשתמשו בו עיקרו להדגיש ההפרש שבין מה שעל הדק למה שתחתיו].

כו. יסוד שלישי, שבאמת מצד המציאות ושימוש הניקור אין כאן ב' קרומין, אלא קרום וחלב מהדק בינתיים שנקלף ביחד, וכפי שכבר מוזכר זאת בשו"ת שו"מ, ומה שהזכירו את קרום הדק, ה' רק לפירוט ההלכה, וגם משום שהזכיר קרום עב לצורך הנידון, זה אילץ להזכיר קרום דק,

וא"כ רוב הדקדוקים בזה אינם שווים, וכשהאהל יצחק לא הזכיר הדק, הוא משום שלא הי"ל צורך מיוחד בקצורו הנמרץ למעשה, מאחר שנכלל בגרר ונמשך עם הקרום, וכן כל כיו"ב, ויצא, שכל הקרום הפרוש מהצלעות והחזה ועד סיומו מהבשר, מורכב מחלב גרר ונמשך עם קרום דק שנטפל אליו,

וכשכתב בעיטור לקלוף הקרום, נכלל בזה כל מה שבעובי הקרום, וכשצייר השולחן גבוה, הקרומין והחלבין, וכתב שלמעלה יש קרום דק המתפשט בכל הכפלים ושתחתיו יש חלב נקלף ולמטה מהחלב יש קרום עב שאינו מתפשט בכל הכפלים ותחתיו הוא החלב דבפלוגתא,

לפי הפשוט כוונתו, שהוא קורא לקרום הפרוש בשם דק לעומת התחתון שהוא העיקרי בעביותו, ומפרט שיש חלב אסור תחת הקרום הזה, ולא רק קרום, ושהוא נקלף עם הקרום, ואין צריך לגררו,

ואם החלב שעל ראשי הצלעות, שעורר עליו בעל לחם שערים, הוא חלב נקלף, והוא בכלל המכוון בתשובת הרשב"א בחלב שתחת הקרום, יל"פ דבריו גם על חלב זה, ולמטה מזה הקרום עב, שכולל בעביו כל מה שנגרר ונמשך עמו לאיסור, ותחת זה יש חלב,

ולפי שבספרד ושאר ארצות, אין להקרום דק וקלוש מקום לדיון בפ"ע, לכן לא קבעו בדבריהם אלא דק ועב הנזכר, ומכיון שלדידהו מהקרום ולמטה עד הבשר הכל באיסור חלב, לא הו"ל למיחת לפרט ולהזכיר להנהגת ארץ אשכנז, שמה שנכלל בקרום אינו בכלל הפלוגתא, וככל הנ"ל.

כה. יסוד רביעי, כשנבחון ההפרש בין ב' אופני הפירוש בפירש"י במש"כ מלבד קרום דק וקלוש וכו', הרי מלבד שאנו סמוכין בלמדנו על מקבלי הניקור, וכדברי החוות דעת ז"ל בהסכתו לס' זבח שמואל בהגהות דרישת הזאב: דבר ה' זו הלכה הלכות שחיטה ובדיקה וניקור כפי שחטים והמנקרים אשר יודעין כל כך לעיין בראשונים ואחרונים מקוד מוצא הדינים.

מתפרש לנו עפ"י כל המדובר בריווח, שרש"י מבאר לנו צורת המקום הנידון לפרטי דיניו, ושמהבשר יוצא הקרום עב ולבן, ועוד יוצא מהבשר קרום דק וקלוש — כתב קלוש שלא נטעה שהכוונה על העליון ממש שדק לעומת התחתון — שאסור משום חלב, והיינו שיש עליו חלב, וא"כ העב ולבן שעל החלב ג"כ אסור, ולמדים אנו שחלוקי ההנהגה הוא תחת הדק, וממילא פשוט ואצ"ל שב' הקרומים העליונים שעל הבשר אסורים מהחלב שביניהם,

ואם הגירסא הנכונה הוא כפי מה שבא בספרינו, ותחת אותו קרום עב יש חלב [שבהגמ"י מספ"י ובטור ואגור הלשון ותחת אותו קרום יש חלב] ההבנה היא כך, שמאחר שלא הי' הו"א שלא יבינו שהכוונה מלבד קרום דק וקלוש וכו' הוא על הדק שמתחת לעב התחתון, וכבר נאמר לנו שהקרום הזה הוא ככלל הקרום העב הפרוש, שאסור עם החלב שעמו עד הדק בכלל, וכל הדיון הוא רק על הבשר הדק והחלב שעליו עד להדק, הוא חוזר לנמק דעת האוסרין שעל אף עביות הקרום ע"כ הרכבו מאחר שנמשך מתחתיו חלב כסלים אסור אין בכח דקות הקרום האסור כדי להפסיק ולהחשב לחיפוי הנמשך עד הבשר, (ונתבאר בפרטות בזה בסימן רש"י, שאכ"מ).

ולשון המהר"ץ, ונ"ל הטעם דמתירין לפי ששני קרומים הן זה למעלה מזה ואחד עב ואחד דק והחלב נבלע בין אלו הקרומים כמו שפירש רש"י לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים וכו' אבל הקרום הדק מפסיק בין הבשר וכו' חלב שתחת הקרום העב לכן מה שלמטה מאותו קרום הדק הוי חיפוי בשר וכשר, מסביר שב' הקרומין היוצאין מהבשר של ב' השכבות נמשך ביניהן מהחלב הנבלע בין השכבות, ואין החלב יכול להמשך גם ע"ג בשר הדק מפני מניעת קרום הדק, ואין מתערב במה שעל הדק,

ונראה שתפס בלשון זה גם משום שהי' קשה לכתוב, מפסיק בין חלב לחלב, שבא לנמק דעת המתירין, וגם לא בין חלב לשומן, אחר שרבו האוסרין, (ואפשר יש בזה גם משגרת לשון שנובע מלשון רש"י ח' ב' ד"ה מפסיק בין חלב לבשר).

— ד —

כט. הלשון בדברי חמדות (צ"ג א' אות י"ג), לכד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הכסל וכו' והוא כחלק האחוריים רק קצת ממנו נשאר בראש הרפנות שבחלק הפנים על הכסלים הנשאר שם בראשם וצריך להסיר אותו הקרום משם כ"כ רמ"א ז"ל בהגהותיו ובתשובה להרשב"א סי' ש"ח כתב וז"ל אותו חלב שתחת קרום דק הסמוך למתנים וכו' ואין לך מי שמתירו וכתבה הב"י גם הרמ"א בד"מ שלו ותמיהני עליו שלא פירש כן בהג"ה זו שכתבתי שצריך לקלוף ג"כ החלב שתחת אותו הקרום ורמזי ז"ל השמיט לכתוב הג"ה זו להסיר אותו הקרום מחלק הפנים ולא יפה עשה בזה,

הנה ע"כ שאין הבנת הד"ח בכוונת הרמ"א על הקרום עב התחתון ולא על העליון שהרי מוסב על הדק וקלוש, ובמ"ש על אי הזכרת החלב, הרי אם יפרש מ"ש הרמ"א בהפרדת הבשר על הקרום או על הבשר שנכלל בו הקרום, הלא פרט הכל בדין החלב הזה, וכשהביא את תשובת הרשב"א ליסוד תמיהתו, הרי הרשב"א אינו מדבר בחלב שתחת קרום עב התחתון, מכיון שכתב אין לך מי שמתירו, אלא מחלב שתחת הקרומין שעל הבשר,

ועוד יותר שמה שתמה על הלבוש שהשמיט הסרת הקרום, ואם הכוונה על קרום עב התחתון הרי כתבו במפורש בסי' ס"ה בסדר הניקור, וז"ל ואח"כ מתחיל ממקום סיום הגיד שמוציא מן החזה ומקלף בידו אותו קרום שעל הכסלים שאסור משום חלב וגם החלב שתחתיו צריך לקלף שיש אוסרין אותו וכשמקלף נראין ראשי החוטין וכו', ומכיון שכתב רק שיש אוסרין אותו ע"כ כוונתו לחלב שתחת קרום עב התחתון, שהרי מה שעל הבשר כ' הרשב"א שאין לך מי שמתירו, והד"ח לא הקשה על הלבוש רק מקרום ולא מחלב, וא"כ הזכיר קלוף הקרום עב התחתון — והנראה לקושטא דמילתא שכלל ג"כ את העליון והתחתון יחד שהלא פירט עד להחלב שתחת התחתון, כל האמור מכיח שכוונת הד"ח, שפירש דברי הרמ"א על הקרום דק וקלוש שתחת העב העליון, ואין זה מכריח כלל איך שפירש בדברי רש"י, משום שדין הדק שתחת התחתון ודין הדק שתחת העליון שוה, ועל זה הביא תשובת הרשב"א לראיה שהחלב שתחת הדק שעל הבשר כ' הרשב"א דלכו"ע אסור ולכן תמה על הרמ"א מדוע לא פירט בדין החלב הזה, ואח"כ הקשה על הלבוש מדוע לא הביא הגהת הרמ"א, דהיינו שלא הזכיר הקרום הדק.

ל. עוד כתב הר"ח (אות י"ד) וכל אלו הדברים נאמרים כאמת בקרום עב לכן אבל מה שהוא בשר ארום אע"פ שהוא דק חפוי בשר הוא כלשונו של רש"י, כוונתו נראה, שראיתו ממה שכתב רש"י בנוגע להקרום, שהפלוגתא אי הוי חפוי בשר, וא"כ מוכח שהבשר שממנו המשכו, הוי חפוי. אולם זהו רק בכפלים שבכסלים לפני הטבור ולמד הר"ח שע"ז כתב רש"י בלשונו בפי' החומש ובתחתיתו הבשר חופהו.

אולם לפי לשון הרמב"ם בדין חלב שהבשר חופה, ושי"ל שהוא היסוד להנהגת ספרד ושאר ארצות, שהמתנים נמשכים גם אחר הטבור, נאסר שם משום שהחלב המגולה נע ונד לשם, וכ"ש כשהוא תחת בשר שהוא טריפה משום שנבלע בו חלב האסור.

לא. ידוע שבמסורת הניקור לבני ספרד וכיו"ב, בשר המתניים נמשך עד החזה, ולא רק עד הטבור, כלבני אשכנז, עד שיש שהשליכו הרעפאלע בכלל הטריפה קאלנער כידוע, ומצינו מפורשות בתשובת המהרשד"ם ז"ל בחלב הנקרא ה' אצבעות בספרד נהגו בו איסור כחלב גמור שהייבים עליו כרת, אלא שכתב ואותו חלב שתחת הקרום וסיים ובאשכנז נהגו בו היתר, הנה לפי הראות, קווי האצבעות הם בעיקר כבר מתחת הבשר, וכפי שכתב מפורש המהרי"ס, וכוונת המהרי" סאראזינה מתפרש בפשיטות, שמסביר שיש שני עורות בכל הכסל, וכולל בזה העב הדק שבשכבת הקרום העליונה וכן העב והדק שבשכבת הקרום התחתונה, ומכיון שבמחלוקת הוא תחת העור הדק, שיש בזה צירוף של ב' חיפויים, ושם במקום הקרום שבאמצע שמחבר שני צדדי הבטן יש רק הקרום עב התחתון והדק שתחתיו, אבל במקום הה' אצבעות מונח עליהם העב העליון והדק ואח"כ בשר דק מהרעפאלע.

וכאילו חסר בת' המהרי"ס כמה תיבות כגון אלו: כי בשמגביהם העור הדק [המונח ע"ג מקום הה' אצבעות] עדיין לא נראה ולא נמצא שום ציור דמות של ה' אצבעות וכי.

שו"ר שכוונתו פשוטה ביותר, וזו היא ראייתו, והתחיל לומר: אי אתם מודים שמחלוקת רש"י הוא בחלב שתחת העור הדק [היינו שמפורש ברש"י לבד קרום דק וקלוש, ובפשיטות שכוונתו על הדק שמתחת לעב התחתון, וככל הנאמר בזה] לפי שיש בכפלים ב' עורות [היינו שכולל בדבריו העליונים והתחתונים יחד] עור עב ולבן ותחתיו יש חלב דכולא עלמא ככל תפוצות ישראל נוהגים בו איסור דחלב גמור הוא [דהיינו שבכל תפוצות ישראל, — מעיד המהרי"ס — כוללים לאסור את כל הקרום מתחילתו ועד סיומו עם כל החלב הנגרר עמם משום חלב גמור, וא"כ אין אפשרות לפרש דברי רש"י לבד קרום וכי] על הדק העליון, הן משום הקרום העב התחתון החלב הנגרר עמו האסור, והן שהקרום עב העליון באותו איסור [ותחת אותו חלב יש עוד עור דק שכן כתבו המפרשים קרום דק וקלוש [והיינו שאין יכולין לפרש על העב העליון, ועל הדק העליון לא הי"ל הו"א וכנ"ל] ותחת הקרום הדק יש עוד חלב ובחלב זה איכא פלוגתא וכי] ואח"ז מסיים הוכחתו, שמאחר שמוכח שהמחלוקת הוא תחת קרום הדק, א"כ יש למצוא החלב שבפלוגתא מיד אחר שמגביהין קרום דק, וכמוכן שהוא הקרום הדק שתחת הקרום היוצא כמפורש ברש"י, ושם יש רק ב' חיפויים, שמצטרף לפי האוסרים, ושם לא נמצא ה' אצבעות, ובמקום שנמצא ה' אצבעות שם אין העור הדק על גבי החלב אלא על הבשר שע"ג החלב, ועוד שהוא מחופה יותר.

הדרך המרווח, שמכיון שמחשבים מקום הקרום לגלוי החלב לחלוי גלוי לבני ספרד ושאר ארצות, ומהתנועות השכבות בשר גם שם, נע ונד החלב לפנים גם מתחת לבשר, ויש בזה עוד דברים שאכ"מ, וכעין החלב המגולה באחוריים שנקרא ונחשב לתרבא דתותי מתני משום שנע ונד בין השכבות.

וזה בפשיטות כוונת הרמ"א במש"כ, ויש נוהגין גם להפריד הבשר המונח שם זה ע"ג זה ולגרור החלב מפיניהם, וכפי שיתבאר להלן, והוא החלב שעל הדע"ק, שהוא המשך אחד, תחת הבשר ותחת הקרומים התחתונים,

כן צריך לעיין בנוגע לזה, בענין קרום דק הדבוק לבשר הרעפאלע מתחתיו.

לב. וכשמחשבין את שכבת בשר המתניים עד החזה, ע"כ שחלב שהבשר חופהו אינו זה שבין השכבות הנפרשות, אלא רק כשהחלב חדר לתוך הבשר עצמו, וכלשון הרמב"ם, והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר, ובתשובתו הוסיף יותר וז"ל חלב אשר טמון מכל צדדיו ועליו שריר וקרומות טבעים ואינו נראה עד שיקרע הבשר עליו ויצא, והנה דברי הרמב"ם אלו, הובאו לסיכום בדין תרבא תותי מתני בכללות הפוסקים, והוא בטור וב"י והוא עפ"י מסקנת הרא"ש, וכ"ה בלבוש, וז"ל הבי"י (ס"ד) והרא"ש אחר שכתב דברי רש"י ודברי הר"י כתב ולפי שאין הכל בקיאות באיזו מקום הבהמה מתפרקת בחייה נתן הרמב"ם סימן לדבר וכתב כל מקום שתמצא וכו', וכ"ה בפרישה.

הן הן דברי הרמ"א ויש נהגין להפריד וכו', ומוסיף ויש מתירין וכו' והוא עפ"י דברי רש"י בחומש ובגמ'.
וזה בפשיטות כוננת המהרי"ס שייחס ההנהגה לאיסור לדעת הרמב"ם, ואפשר גם שהיתה ידועה תשובתו.

לג. כל ההבנה ה, פשוטה לפרש ברש"י, לבד קרום דק וכו', על מה שלמעלה מקרום עב היוצא, שלטה רק מצד ההעלם שהיה בידיעה ובהרגשה לגבי קרום דק שישנו מתחת לעב ונתפשט ההרגל לכוון הכוונה למה שהיה אפשר להתפרש אף שלא הובנו מכוון הדברים כראוי, וכשראו אח"כ בקיצור דיני ניקור וכיו"ב שתיארו הדק מלמטה לעב, היו בעיניהם כמוזריות ללא פתרון, וכששוב ראו בס' שלחן גבוה להיפך הוכו הכה ופצוה ללא מראש, והיו צריכין לסבול כל הדוחקין, שהרי לפי זה אינו ענין למה שבא ללמדנו, והקרום עב שתחתיו הרי ג"כ אסור, ויצטרך לפרש סיום לשון רש"י האסור משום חלב גם על הקרום העב התחתון, ומדוע הוא אסור, ואיך מתפרש ע"ז כדלקמן, ואת הקרום עב העליון העלים לגמרי מדבריו, ובב"י סי' ס"ה מפורש שהקרמי דכפלי שבגמ' הכוונה ביהוד על קילוף הקרום המובא בסדר הניקור, וא"כ שנפרש שלשונו המתפשט מוסב על שניהם העב והדק, וגם נתקשו אם הקרום היוצא הוא חיפוי איך הוא אסור, ואין לפרש שהקרום דק העליון מביאו רש"י לנידון חיפוי, גם מטעם שבסימום לא נמצא כ"א הקרום העב התחתון בלבד,

ההפירוש המרווח, שרש"י משמיענו שיוצא מהבשר קרום, והוא כגוונא דקרום העליון הפרוש, ונכלל בדניו, ומלבד זה נלווה לקרום העב, קרום דק וקלוש שאסור משום החלב שעליו, וא"כ שניהם אסורין,

ועפ"י מפורש הן הדק העליון והן הדק התחתון, ומכ"ש שלמעשה אין הדק נחשב לעצמו, אלא יורד עם העב, וכל שאלת החלב הוא אחר הורדת העב ולבן וכל הנכלל בו.

לד. ובדבר הפירוש בהגה"ה הקצרה ברמ"א (ס"ד סעיף ז'): הפירוש המרווח שאמר שגם בחלק הפנים יש קצת חלב שתחת הקרום וכל החלב שנגרר עם הקרום ונמשך עמו וכולל גם שעל ראשי הצלעות הנמשך עם הקרום הכל נכלל בהסרת הקרום, והחלב שעל הדעק שתחת הקרום נמנע מלפרש בהדיא, אלא שהוא בכלל דבריו קצת וכו' שעל חלב הכפלים, וממה שסיים בחלוק ההנהגה שבין שכבות הבשר,

אולם זה פשוט ואין להסתפק בו, שכשאומר שיש נהגין להפריד הבשר המונח שם זה ע"ג זה, אין מתפרש אלא כמשמעות הלשון שמדובר בין הבשר, ולא תחת קרום, שהרי איך יכתוב הרמ"א בלשון כזה ונמצא הקוראים מוכשלים לאסור המותר, ועוד שזה מוסב על האוסרים שמחשבים לקרום ולא לבשר, ועוד איך מתאים למקום הקרום אחר הסרתו המובן של הפרדת הבשר המונח שם,

אבל היותר קשה שאין זה במובן הלשון, ולכל היותר כלל הרמ"א את הקרום היוצא יחד עם הבשר, ליתן לחלב שעל הדעק שהמשכו אחד, דין אחד, וכמדומה שבדפוס ראשון לא נמצא המוסגר, הכל בטור, ומה שציין בביאור הגר"א, הכוונה פשוטה ושיסוד הנידון הוא ברש"י, וביחוד כשגם הקרום נכלל בזה. ויעויין בלשון הדרכי תשובה סי' ס"ד ס"ק ל"ו.

לה. ובדבר הלשון שבסדר הניקור, וגורר אותו חלב שתחת בשר המתנים וכו' ואח"כ מעביר בשר המתנים וכו', ומ"ש השלחן גבוה, הנה בלבוש דפוס ראשון נדפס, שתחת בשר המתנים, ותו לא,

וכן הועתק כלשון המועתק בטור, בב"י ובפרישה, הוב"י מפרש — ובפרישה מוסיף בזה דברים, שכוונת סדר הניקור הוא על חוורא דתותי מתני שברי"ף יעויין בפנים, והציגה דוד מסתמך על דברי ב"י אלו, שדברי סדר הניקור שמדבר כאן בחלק הפנים הוא על חלב הקושליץ שבין צלע י"ב י"ג, וכן בטהרת אהרן וכמו"כ זבח שמואל גרסו כן ופירשו כנ"ל,

היינו שפירשו בסדר הניקור, שתחת בשר המתנים, היינו לצד העור, ואף שכדי להגיע לחלב צריך שימוש בסכין, מתוך קיצורו בניקור אחוריים לא פירט, אבל בחלב שתחת בשר המתניים עצמן, שם מפרישין השכבות בשר זה מזה, ועם כל האמור אין זה מונע לכלול בדברי סדר הניקור עוד חלקי המתניים וכחלב שתחת הקרום וכיו"ב, והשלחן גבוה כלל בסדר הניקור חלבי המתניים מכמה פנים.

— ה —

לו. והנה בכל ספרי מוסרי הניקור, העתיקו לפנינו שתחת החלב הנגרר לקרום העב — היוצא מהבשר — יש מלמטה קרום דק האסור משום חלב, והוא כפי קבלת הניקור הערוכה לנו בה' ניקור להמהר"ץ,

והטהרת אהרן, שנוסח ספרו לחוד, וכאמור לעיל, כתב בזה"ל: ותחת הקרום יש עוד קרום דק ותחת אותו קרום דק יש חלב וע"ז יש מחלוקת בין הפוסקים י"א קרום העב חיפוי בשר וכו',

והנבח שמואל — שהעתיק מספרו של המהר"ץ בקצרה — כתב בזה"ל והוא הקרום העב ולכן וכו' ותחת הקרום יש עוד קרום דק ואסור ג"כ משום חלב ותחת אלו שני קרומים יש חלב וכזה החלב איכא פלוגתא וכו' ונ"ל הטעם דמתירין לפי ששני קרומים הם זה למעלה מזה ואחד עב ואחד דק והחלב נבלע בין אלו הקרומים כמו שפירש"י לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט תחת אותו הבשר בכל הכסלים אבל הקרום הדק מפסיק בין הבשר ובין החלב שתחת הקרום העב לכן מה שלמטה מאותו הקרום הדק הוא חפוי בשר וכשר אבל הקרום הדק עצמו אסור, משום שנוגע בחלב שתחת הקרום העב [והוא העתק אות באות מספרו של המהר"ץ].

והנה למיותר וגם למחסור להרחיב בדברים במה שנכתב בעליל, שהמדובר בהדק שתחת העב התחתון, והחלב שנבלע בין ב' הקאלנער"ס נמשך ויוצא עמהם מן הבשר, וחזינן שעצם הדברים, באיסור הקרום עב התחתון והדק שתחתיו עם החלב שבינתיים, היה אצלם בקבלה חתוכה, ורק שהמהר"ץ מנמק לפי ידיעתו ומומחיותו בניקור סברת שני הדיעות ואיך שמתפרשין ברש"י,

ומתחילה מסביר עפ"י הקבלה, בניקור החלב והקרומין, ובהתפשטות תרבא דתותי מתני, ואח"ז מוסיף לבאר בדיוק לשון רש"י,

וממה שכתב המהר"ץ (בניקור חלק הפנים דף כ"ז ע"א), והוא הקרום העב ולכן וכו', ועוד נ"ל טעם דמתירין וכו' וחתוכת בשר השני וכו' ובאותה חתיכה דהיינו בצד השני כנגד החזה שם דבוק קרום הדק המונח תחת קרום העב, ובחלק אחוריים (דף ל"א ע"ב) כתב, והמנקר את הכסלים יסיר הקרום העב הלכן וגם הקרום הדק שתחת הקרום העב כמו שפירשתי למעלה אלא שלמעלה דיכר כחציו של פנים וכאן מיירי כחציו של אחורנית ואותן חתיכות כשר האדום שאילו הקרומים דבוקים בה יסיר ג"כ וכו' וזה חתיכת בשר שאמרתה היא העליון מנ"י חתיכות בשר כו', — זה מוכיח שכלל במ"ש בסדר הניקור בזה"פ את ב' חלקי הקרום עב העליון והתחתון והדק שעמהם.

ומה שמעתיק המהר"ץ לעיל בזה"פ את דברי הב"י שגוער במנקרים שמתוך הנהגתם לאיסור בכבש נראה שכן הונהגו מאבותיהם שאין הקרום נחשב לחיפוי בשר וא"כ איך הם

מסתפקים בשור להסיר הקרום הלבן לבד, דהיינו מסתמא עם כל הלובן הנגרר עמו, ואין מנקרין שום חלב מתחתיו כלל, והיינו ניקור, והוא מה שצריך לגרר ולקלף מע"ג הבשר. ומכיון שמפורש בדינו מרש"י שהקרום הים הנמצא בכ"מ שנמצא חלב הכסלים ומתפשט תחתיו הוא אסור משום חלב, והקרום העב הפרוש מפורש בב"י שהוא בכלל קרמי דכפלי, והוא מה שכיוון סדר הניקור שבעיטור, וחלק הקרום עב שמסתיים בתחתיתו של הבשר הקבלה בדינו שנכלל באיסור הקרום הפרוש, ומאחר שכן המציאות שהדק מתבטל בתוך העב, [וכבר מוזכר מהתאחרותו לקרום אחד בשו"ת השואל ומשיב] הרי כשמסר לנו בסדר הניקור שבעיטור, שצריך לקלף הקרום, נתפרש ממילא ע"כ הנוכח, ולכן אף שפירט המהר"ץ את שני הקרומין, בנוגע לביאור ההלכה, אבל למעשה הכל אחד.

וכשאנו למדים ברש"י כהבנת מקבלי הניקור, הרי הדברים מתרווחין לפנינו במישרים, שרש"י משמיענו שיוצא מהבשר קרום עב ומלבד זה יוצא קרום דק ובע"כ שזה מתחת לעב ושאסור משום חלב והרי שיש בין העב והדק חלב האסור לכר"ע, וא"כ שניהם אסורין משום בליעה מחלב, ואף אם הגירסא אינה ותחת אותו הקרום, אלא ותחת הקרום עב יש חלב, בהכרח לרש"י לכתוב תחת הקרום עב ואינו יכול יכתוב ותחת הדק, שהרי מיירי לגבי האוסרים שהם אוסרים כל החלב מהעב ועד להבשר, ואיך יכתוב ותחת הדק יש חלב שיהא משמע מזה שעל הדק אין חלב (והוא כגוונא שפורש בס' שלחן גבוה).

ומאחר שהקרום העב כולל בתוכו גם החלב והדק הנגרר ויורד עמו, וביחוד בחמימותו א"כ הכוונה מתחת הקרום הזה, שבכללתו הוא גם הדק, וכפי שהי' פשוט בקבלתם שחלוקי ההנהגה הוא רק במה שעל הדע"ק, אחד סיום כל עביו הנפרד מבשר.

האוסרים סוברים שאותו הקרום היינו הדק שבאמצע החלב בעוביו אינו נחשב לחיפוי על מה שמשם והלאה, משום שהוא רק הפסק דק, והמקום של בשר זה יש לו דין כסלים שחלבו אסור.

לו. ואין זו מן המדה של עיון, לדקדק באיזה ספרים שמושיים, שהעתיקו מלין בקצרה מס' שקדמו להם, ויש מהם שאינם מוסכמים למוסכמים, ויש שאין לדקדק מהם בכגון דא, ולפעמים תלוי בהשתרבות ממקומות מרופים, ויש שמפני הפשיטות וכן מהמניעה מחדשות לא פירשו,

וממנ"פ כשהסירו הקרום עב העליון והקרום עב התחתון, הרי צריכין להזכירו, ואם כיוונו ע"ז הרי ירד עם זה כל הנגרר, וכמו שלא הוזכר בעיטור החלב שבין ב' הקרומין, והדברים עתיקים.

ואמנם בספרי ניקור שמושיים אחרונים, מפורט שצריך להסיר הבשר הלבן הסמוך לשפת הכסלים,

ובתור בנין אב, יש להעיר מס' מורה לזובחים, שמציין בסיום דבריו בזה לס' זבח שמואל, אחר מש"כ שצריך לחתוך הבשר הלבן הסמוך לשפת הכסלים ונהגו לגרור גם החלב שתחתיו, ולגבי ספרים שהעתיקו קיצור הדברים שבס' אהל יצחק, והרי אינו מוזכר שם כלל הדק המפורש ברש"י לאיסור, לא זה שמתחת לעב התחתון ולא של העב העליון, וע"כ שהוא נכלל בקרומין העבים וכנ"ל.

לח. נחזור לדברי המהר"ץ (ברף כ"ז א'), ועוד נ"ל טעם דמתירין לפי שיש בין חלב המתנים וכיו הכסלים שלשה חתיכות בשר המפרש בנתים והם מונחים זה על גב זה חתיכת בשר העליון וכ"ו לפיכך אותה חתיכת בשר אסור, ובאותה חתיכה בצד השני דהיינו כלפי הכסלים כנגד החזה דבוק בו אותו קרום העב ולכן אסור אותו קרום העב משום חלב וכ"ו, מיותר אמנם לומר שהכוונה במ"ש שבין חלב המתנים וכ"ו המפרש וכ"ו המכוון בשטח ואורך הבהמה, (כי בין חלב המתניים והדע"ק אין ג' שכבות).

והנה מדבר מקרום היוצא, ולא מקרום העב הפרוש ע"כ הבשר הן באחוריים והן בפנים, ושהוא אסור משום החלב שתחתיו, ואח"ז ממשיך:

התיבת בשר השני וכו' ובאותה התיבה דהיינו בצד השני כנגד החזה שם דבוק קרום הדק המונח תחת קרום העב,

דהיינו שנמשך מהבשר האמצעי הנקרא הכשריע קאלנער, ולפני זה בטעם הראשון כתב: ששני קרומים הן זה למעלה מזה ואחד עב ואחד דק והחלב נבלע בין אלו הקרומים כמו שפירש רש"י לעיל חלב שעל הכסלים וכו' ומתפשט תחת אותו בשר בכל הכסלים וכו', והיינו שיוצא עמדם מהחלב הנבלע תחת הטריפה קאלנער, שמונח שם במקורו באחוריים חלב רב, ומחמת כמותו הרב מתפשט גם בין ב' קרומין אלו, וכפי שכתב אח"כ: התיבת בשר העליון וכו' אינו ארוך כמו ארבעה אצבעות כמו הבשר השני ואותן התיבות בשר דק הוא ודבוק בחלב שעל הכסלים ויונק מן אותו חלב וכו' והתיבת בשר השני וכו' ואותה התיבה השלישית הוא קצר מן השני כמו חצי אצבע ושם הוא מונח חלב רחב כמו חצי אצבע וכו' אבל כולי האי אין חוששין שיהא מהתפשט עד החזה,

ובחלק אחוריים (דף ל"א ע"ב) כתב: וכשכלים השלשה התיבות דהיינו כלפי חוט השררה יש שם חלב המתנים וכו' ושעור רחב של זה החלב כשור הגדול כמו טפח וכו' וזה החלב מתפשט בין אלו הג' התיבות,

ושם בחלק הפנים כתב, [לאחר שכתב, והחלב נבלע בין אלו הקרומים כמו שפי' רש"י וכו'] אבל הקרום הדק מפסיק בין הבשר ובין חלב שתחת הקרום העב לכן מה שלמטה מאותו קרום הדק הוי חפוי בשר וכשר אבל הקרום הדק עצמו אסור משום שהוא נוגע בחלב שתחת הקרום העב. והמהר"ץ בא להסביר לנו, טעמי הפלוגתא בהנהגה, שאינה נטיה סתמית, אלא שיש בזה שתי סברות ומבטים, שהאוסרים מתייחסים לזה, שמכיון שהקרום עב יש לו עדיין חלב אסור מתחתיו (ושני הקרומין משתי צדדי החלב אסורין) אין די בדק כדי להחשב לגמר והפסק הקרום, ושמשם והלאה יחשב למחופה, המתירין מסתכלין על הקרום עב כאחד עם כל הנטפל עמו, ומכיון שהוא שונה מהקרום הפרוש ע"כ הכסלים בעביותו והמשך הבשר וסוגרו, דיו להחשב לחיפוי כהבשר לגבי חלב שעל בשר הכסלים,

ומוסיף המהר"ץ להסביר, שאילו היה הדבר להיפך, שהחלב הי' נמשך ויוצא על גבי העב התחתון והדק הי' מעל החלב, והיו אדוקים יחד עם הקרום עב התחתון, כקרום אחד, היו גם האוסרים מודים שצורה זו היא צורה של חיפוי, מפני שתחת העב כבר אין איסור חלב. ולשון המהר"ץ כ"ו ע"ב: ולכן אותו חלב שהבשר חופה דהיינו הכסלים הדבוקה בתיבה שקורין די דעק וכו', כנראה כוונתו על הבשר שתחת הרעפאלע, ומתוך דבריו, שחלק הקרום עב התחתון שאינו מחופה בקרומים מגיע לשם חלב הקרב. לט. ודברי המהר"י סאראויגה הברורים, בקרום הדק שתחת העב התחתון, — בהעתיקו קבלת רבו המהר"ץ — כבר נתבאר לעיל באר היטב.

וכ"ה בס' צינה דוד [שרבינו רבי יונתן ז"ל העיד עליו ועל ספרו שכל דבריו מדוקדקין] וז"ל (בחה"ו אות ד'): והמחמירין גרסו הכל על הכסלים כי הקרום הדק אינו נחשב חיפוי כלל לכך נקראים תחת העור ג"כ עליון רק מה שתוך הבשר ממש נקראין תחתון ומותר כי חלב שהבשר חופהו אותו ועיין (בסי' ט') דין חלב שעל ההמסס במקום דוד. ושם כתב: ונראה מדבריו שלדברי הכל צריך להסיר הקרום שתחת המכסה ולא נחלקו אלא בחלב שתחת אותו קרום הדבוק ממש לכרס.

ובל"א (אות ה') כתב: הכסלים הייסט אויף טייטש דר פלנקין אודר נאפיל כו' מוז מן ווישו, ווען מן וויל רעכט די הויט ארונטר ציהן מוז מן ערשט דעם זוימ נעבן ארונטער שניידן דער נאך צוגט מן די פליים ארונטער און אלי וואס אין פליים הענגין בלייבט איז אסור פון חלב הכסלים הלכין און דער מנהג איז אזוי אין אשכנז, אבר אין פולין מוז מן הינטר דען פליים פון פלייש זויבר אב קראצין זיא הלטיז עם פר אסור.

מ. ומהבטחתו ית' שלא תשכח חלק תורה מישראל, וזכינו לסדר הלכות ניקור להמהר"ץ, שאלמלא הוא היתה ח"ו משתכחת מישראל,

ודוגמא יסודית בזה, מדין פרוקי מפרקי בחלב המתניים, שנתעלמו מאתנו יסודי ענינה, שברש"י מפורש על החלב שתחת שכבת הבשר המזונחת על צלעות המתניים עצמן, ועוד נקרא ברש"י החלב המגולה שליד הכליות בשם תרבא דתותי מתני, ומקבלת הגאונים שברי"ף מחיזורא דת"מ בתוך הבשר לצד העור, וברמב"ם משתי פתילות בעיקרי המתניים, ובתשובתו מוסיף שדי בפתח ומפרש בשיעור החלב שבפתח המגולה, ומקבלי הניקור קיבלו על חלב הקושליץ, וחלב המתניים המתפשטים בין שכבות הבשר הפנוי מצלעות והפוסקים סיכמו בדברי הרא"ש להלכה עפ"י דברי הרמב"ם במה שהגדיר דין דבשר חופה, וכ"ז נתפרש לנו במה שגילה לנו המהר"ץ, והזכירו זאת גם המהרי"ם בתשובתו], שיש שני חלקים בפרוקי מפרקי, אחד שהבשר עצמו מתפרק ומתגלה, ואחד שהחלב נע ונד ממקום למקום לפעמים נתגלה ולפעמים נתכסה,

ובאמת הדברים פשוטים, שמכיון שדין פרוקי מפרקי מספיק שלפעמים מתגלה בחיי הבהמה, כמ"כ החלב המגולה שמתחלף ונמשך ממקום למקום ונכנס ויוצא, ואתי הכל שפיר. ע"כ הגיע דברינו בזה, ויספיק בעה"י לרובי הדברים שעורר.

ת ו ש ל ב " ע

השמטה מודף כב

אולם יש בזה מקום עיון, שכן לשונו בל"א, ווען מאן זי רעכט ארעכז לוכן וויל, מוז מן ערשט איין זאס פארנין אז שניידן כו', אך ליגט איין ווייט וואך ציינדיל אויף דען זעלביגן אורט, מוז מאן אוועק שניידן עס איז פול חלב. ויותר מזה אינו מוזכר, אם לא שנימא שזה השמטה, וכעין שמושמש שם שליפת החוטין ע"י ראשי הגיד. ומש"כ ומש"כ מתחילין לקלוף וכו' יובן הכוונה שאצל הפחוסים מתחיל הכפלים וקרומו ותחלת קליפתו מהתחלת הפחוסים ומסחוס החזה. ובעל דרישת הזאב קיבל מעשי הניקור מאביו וזקנו, ובספר זבח שמואל (בהוצאת המחבר) ג"כ אינו מוזכר מהפחוסים, ואף לא מסחוס החזה וצע"ע.

תיקוני טעות

- תוכן הענינים מעבר לשער שורה ג': ביחור צ"ל ביחוד
ט. שורה ה' — צ"ל לעיל ח"א וכו'
יג. אות ט' — לאיחור צ"ל לאיפור
טו. שורה ל"ג — הציקנתי צ"ל הציקתני
לו. סעיף ל"ה — צ"ל ושעל יתני וכו'
מג. שורה ו' — לאברי הלב צ"ל הלב
ס"ה: שורה י"א — צ"ל כהר"ה

צורת חלקי הכשר והעצמות מהאחוריים וחלק מגידין האסורין

בשמותיהם לאותיותיהם

מספר סדר הניקור (הקצר) להמהר"י טורזינה כ"צ ז"ל

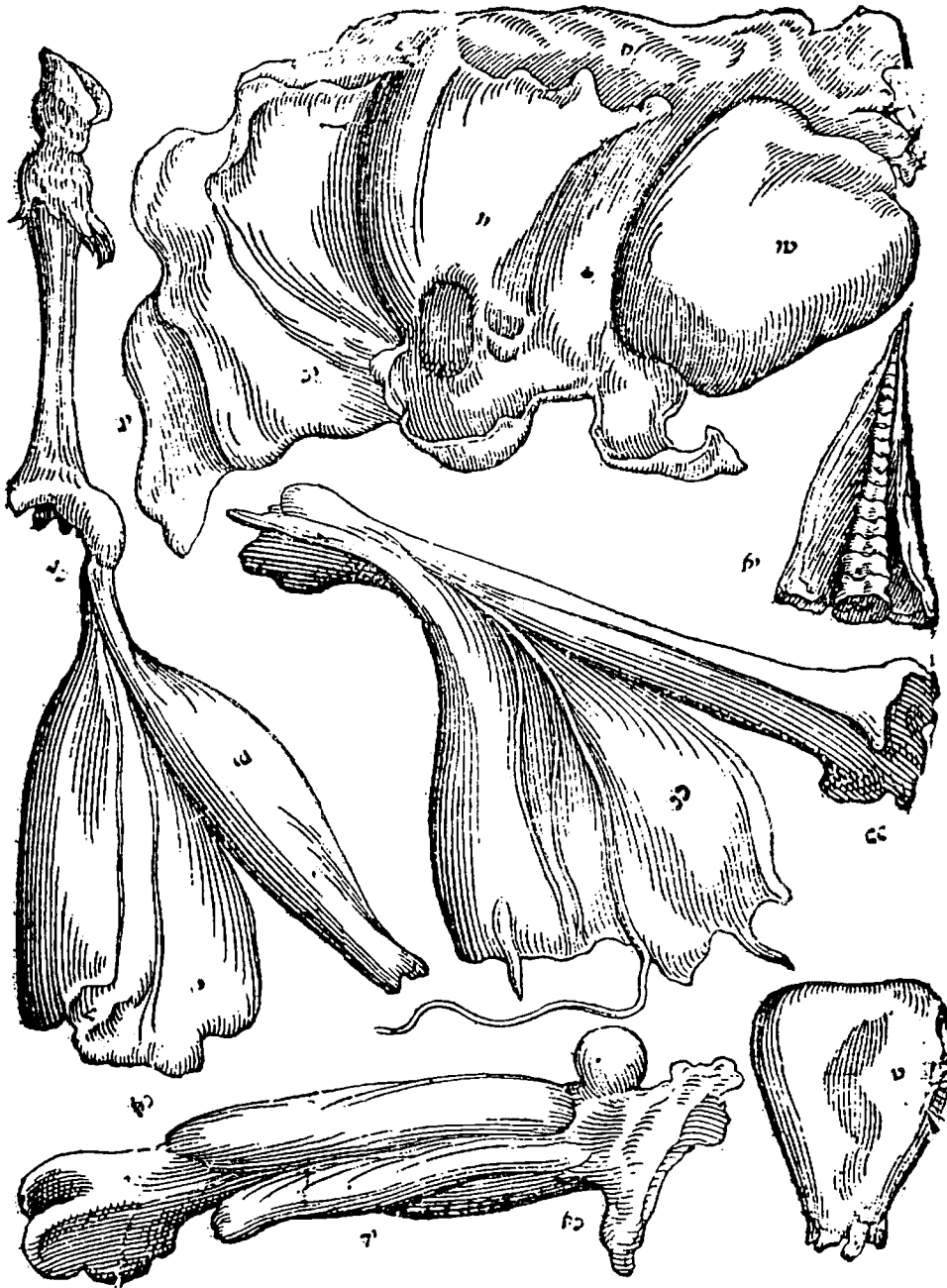
א. גראט	יג. קייליכדיג ברעטלן
ב. ג' החתיכות [מהכסלים ומתניים]	יד. ריך בראטן
ג. כליות וחלבן	טו. יד — כף
ד. לידויץ	טז. קניא ריפל
ה. קושליץ	יז. בייטש
ו. שילטליין	יח. איזלן
ז. הוך פעלק-אייטר	יט. די דעק
ח. ברעטלן	כ. בוקא דאטמא
ט. פלאקן	כא. ירך
י. הנקא — קליבוסטא	כב. קנאכן
יא. אליה	כג. טעהלין
יב. צעך בראטן	

חלק מגידין האסורין

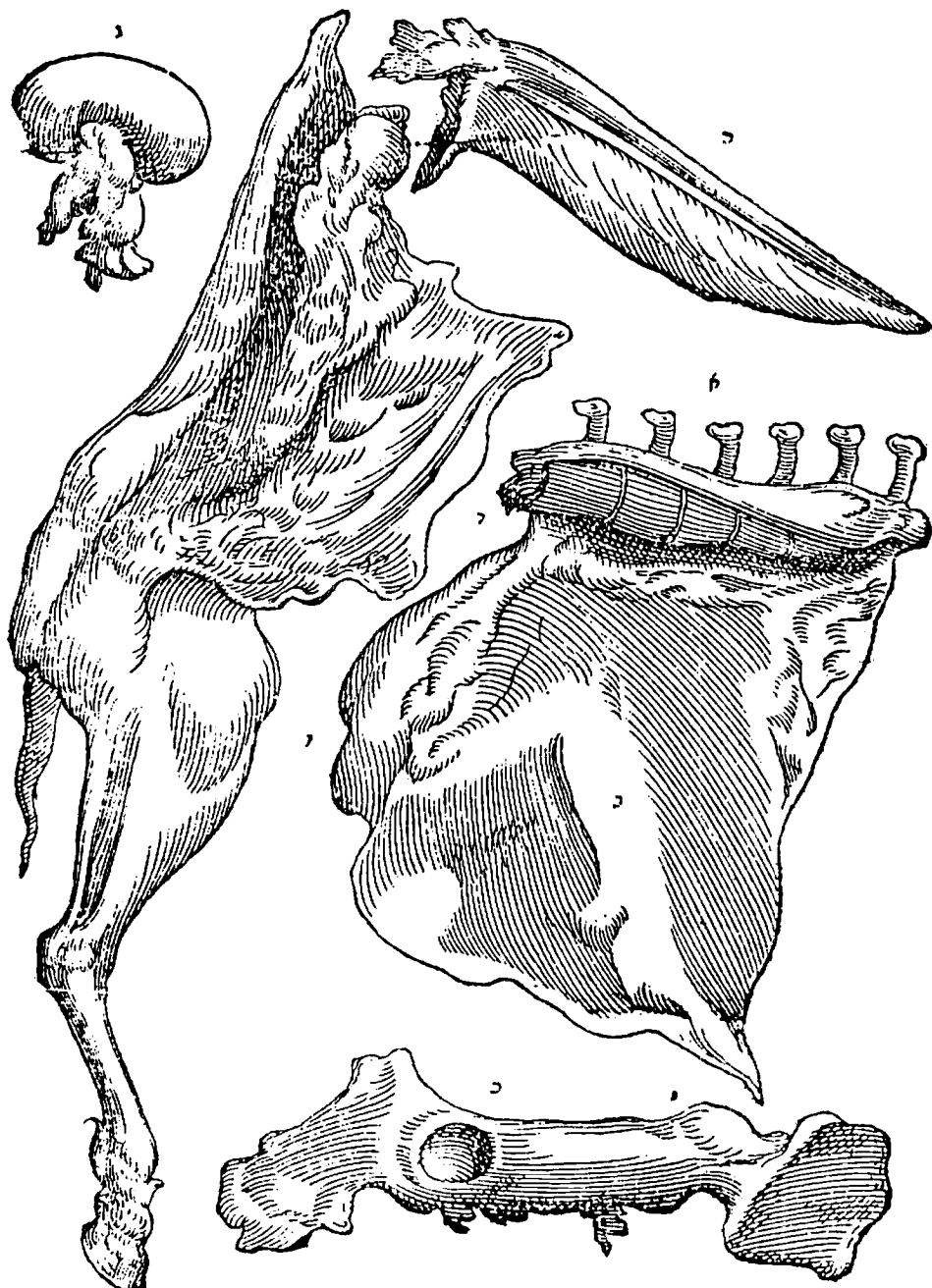
א. חוטי דכפלי — ובשכבה התחתונה	ו. ביד, יש ששה גידין, ג' כצורת שי"ן
מג' החתיכות	ז. ב' כצורת טי"ת
ב. בברעטלן — מתחלק לג' גידין	ח. בראש היד במקום גובהו,
ג. בפלאקן	מתחלק לג'
ד. בריך בראטן	ט. צורת כל הגידין הנ"ל יחד
ה. געפלן — הוא אצל הגיד דלעיל (אות ד')	י. ב' גידין הנוגעים זבי"ז כצורך ת', אצל הקניא ריפל

הציורים בעמודים דלהלן

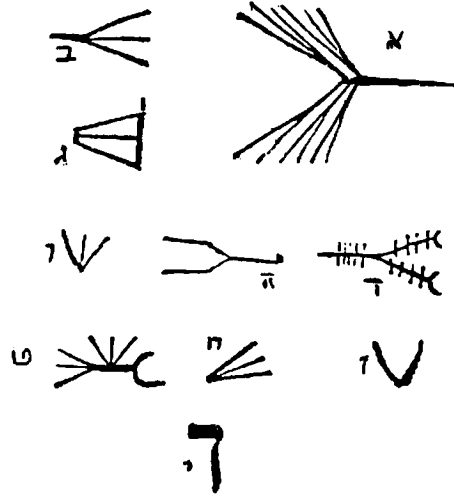
צורת חלקי הבשר

והגידים והעצמות מהאחוריים

מסורת הניקור

ע"כ מהמהר"י סורזינה ז"ל

מראה גידי הבהמה בכללות

חלק

מפתח הספרים

מפתח הספרים

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
הלכות גדולות				
	ז	ז		
ר"ף				
	מ"ב	ב	חיוורתא דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	ב ג כ"ר ב (ח)	ד	חיוורתא דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	ד כ"ז	ה	חיוורתא דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	ל"ח	חשובה לשואל	חיוורתא דתותי מתני	חולין צ"ג א'
ב ג		י	היכי דלייפן וכו'	חולין צ"ג א'

רגמ"ה

	ח	ו	מקמצין	נ' א'
	י ט"ז	ח		ג' א'

סדר הניקור שבעיטור

	א	ל"ט	פתיחה ח"ב ב	ומחליק בין הכתף	הוא כנ' מזמן הגאונים
		מ' מ"ג	ב	מתחיל ממקום סיום הגיד	"
		ה י"ז כ"ב	ד	מתחיל ממקום סיום הגיד	"
		ט	ה	ומקלף כו' הקרום שעל הכסל	"
	א		י"ב	ומקלף כו' הקרום שעל הכסל	"
		כ"ה כ"ד ל"ו	חשובה לשואל	ומקלף כו' הקרום שעל הכסל	"
ב (ד) ג			ט	וכשמקלף נראין ראשי החוטין וכו'	"
		ו' מ"א מ"ד	ב	וגורר כו' שתחת בשר המתנים	"
		י"א ט"ז	ד	"	"
		כ	ז	וגורר כו' שתחת בשר המתנים	"
		ל"ה	חשובה לשואל	ואח"כ מעביר בשר המתנים	"
		כ"ט	ח	כדי שלא ישתיר וכו'	"
		ח י"ד	ז	"	"

רע"ו

א		ג	ויקרא ג ר'
	כ"א	ד	"
	י"ח	ה	"
	א כ"ב	ח	"
	א	ו	ויקרא ז' כ"ג כ"ה

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
ספרא				
	א	ד		פ"ג ר'
	ז	ג	לא ליסחוף וכו'	חולין ח' ב'
	ל"ג	ב	כי תריצי	"
	ח	ג	"	"
	מ	ב	קרמא מפסיק	"
	ט	ג	"	"
	כ ג	ו	"	"
	י"ב	ט	"	"
	ט	ג	מעילאי נמי	חולין ט' א'
רש"י				
	ג	ו		חולין ט' א'
[בגמ'] וברש"י				
	ג	ו		חולין ט' א'
	י"ב	ט	אידי דממשמשא כו' מפתח	חולין ט' א'
	נ"ה נ"ט ס'	קונטרס הצלע	למעלה עד הכרס	חולין מ"ה א'
[בגמ']				
	א	ח	מקום חריץ חיורוד דתותי מתני	חולין נ"ה ב'
	א	ו	חלב ולא חוטינן, אסור ואין חייבין כו'	חולין צ"ב, צ"ג
	א	ג	חוטינן שבחלב אסורין	חולין צ"ב ב'
	א	ו		
ג (א-כ"א)	ז' כ"א ל"ב ל"ד מ"א	ב	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
	י"ד ל"ד	ג	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
	כ"ד	ד	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
	כ"ג	ה	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
	ג'	ו	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
א	ג'	ו	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
	כ"ה כ"ו	ח	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
רש"י				
	ז	ט	חלב שהבשר חופה	חולין צ"ג א'
ב (א)	ז	ט		
ט (ח)	ז	ט	ומתפשט תחת אותו בשר וכו'	חולין צ"ג א'
	מז	ז		
	כ"ז כ"ח ל"א ל"ג ל"ו	תשובה לשואל	חלב כו' ובלוכן כוליא וכו'	חולין צ"ג א'
	מ'	ג		
[בגמ']				
	ג (י"ז)	ח	האי תרכי דתותי מתני	חולין צ"ג א'
		ב	האי תרכי דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	ל"ה ל"ו	ג	האי תרכי דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	י"ח	ה	האי תרכי דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	א, ז, ט, כ"ב	ח	האי תרכי דתותי מתני	חולין צ"ג א'
	ל"ח	ח	האי תרבא כו' וכשהטבח וכו'	חולין צ"ג א'

מפתח הספרים

ג

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
	ל"ה	ג'	פרוקי מיפרקא	חולין צ"ג א'
	ז ח ט"ז	ח	פרוקי מיפרקא	חולין צ"ג א'
	ל"ח	ג	לאו טבחא אנא	חולין צ"ג א'
	ז	ד	לאו טבחא אנא	חולין צ"ג א'
	ה ט י	ח	לאו טבחא אנא	חולין צ"ג א'
	מ"א	ג	וזהו חלב שעל הקרב	חולין צ"ג א'
	ו	ד	המסס	חולין צ"ג א'
	מ"א	ג	המסס	חולין צ"ג א'
	מ"ב	ג	וזהו חלב שעל הכסלים	חולין צ"ג א'
	ז	ד	וזהו חלב שעל הכסלים	חולין צ"ג א'
	מ"א	ג	חדבא דקליבוסחא	חולין צ"ג א'
	ב ג ו	ד	חדבא דקליבוסחא	חולין צ"ג א'
	ד	ח	חדבא דקליבוסחא	חולין צ"ג א'

רש"י

מ"א	ג	וזהו חלב שעל הדקין	חולין צ"ג א'

[בגמ']

י"ב ט"ז	ד	ה' חוטי אית ביה בכפלא וכו'	חולין צ"ג א'
ו	ו	ה' קרמי כו' דכפלי וכו'	חולין צ"ג א'

[תוספתא]

כ"א	ד		סוף פ"ט דחולין
ט'	ה		סוף פ"ט דחולין

[בגמ']

ל"ח מ"ג	ב	בעי לחטוטי	חולין צ"ג א'
ט"ז כ"ד	ד	בעי לחטוטי	חולין צ"ג א'
י"ח	ו	בעי לחטוטי	חולין צ"ג א'
כ"ה	ח	בעי לחטוטי	חולין צ"ג א'
ד ז	ו	על הדד עד תתאה קרום	חולין צ"ג א'
אות י' סעיף ב'	בפתיחה	[המיוחס לרש"י]	סדר הניקוד הקצר
ה	ב	[המיוחס לרש"י]	סדר הניקוד הקצר
י"ט כ"א כ"ג	ז	[המיוחס לרש"י]	סדר הניקוד הקצר
			ספד האודה
	ג	דין נקירת הבשר	[המיוחס לרש"י]
	ו	דין נקירת הבשר	"
	ח	דין נקירת הבשר	"

[פירש"י שברי"ף]

ל"ג מ"ב	ג	חיודתא דתותי מתני	צ"ג א'

תוספות

כ"ג	ד	איך לי	פסחים מ"ג ב'

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
	ג"ה סי	קונטרס הצלע	חותרך	חולין מ"ה
	מ	ג	אמר אביי	חולין צ"ב ב'
	ל"ח	ב	חמשה וכו' בעי לחטוטי	חולין צ"ג א'
	י"ג	ג	בעי לחטוטי	"
	י"ח כ"ג	ד	בעי לחטוטי	"
	י"ד י"ז	ה	בעי לחטוטי	"
	כ"ו	ח	ה' חוטי כו' בעי לחטוטי	"
		י"ב	"	"

רמב"ם

	כ"ה כ"ו	ד	[כסלים]	מאכ"א פ"ז הל' ה' ו'
	כ"ה כ"ח	ד	[חלב הקרב והכרס]	מאכ"א פ"ז הל' ה' ו'
	ז	ז	[חלב הקרב והכרס]	מאכ"א פ"ז הל' ה' ו'
ט	כ"ה ל"ד	ב	[תרכי דתוהי מתנין]	מאכ"א פ"ז הל' ז' ח'
	ד ל"ח	ג	[תרכי דתוהי מתנין]	מאכ"א פ"ז הל' ז' ח'
	כ"ה כ"ו כ"ז	ד	[תרכי דתוהי מתנין]	מאכ"א פ"ז הל' ז' ח'
	ג ט י"ז כ"ג כ"ח	ח	[תרכי דתוהי מתנין]	מאכ"א פ"ז הל' ז' ח'
	ל ל"ב	חשובה לשואל		מאכ"א פ"ז הל' י' ט"ז
א		ו	[חוטין]	"
	כ"ו (ד)	ד	[חוטין דכפלין]	"
א	א ג	ו	[קדומין]	מאכ"א פ"ז הל' י' ט"ז
	ג	ו		הל' שחיטה פ"ו ה"א
	כ"ה כ"ח	ד		"
	ל"ד	ב		תשובת הרמב"ם
	כ"ו כ"ז	ד		תשובת הרמב"ם
	י"ז	ו'		תשובת הרמב"ם
	י"ז	ח		תשובת הרמב"ם

ראב"ד

	ט	ב	הל' מאכ"א פ"ז הל' ח'
	כ"ג	ד	הל' ק"פ פ"ז הל' י"א
	כ"ח	ו	הל' ק"פ פ"ז הל' י"א
ב		י	פ"י על תרי"ב הל' י"א
			פיסקא י"ב

ת' הראב"ה

	ל"ב	ד	סי' א' קמ"א
	ז	ה	סי' א' קמ"א
ב		י	סי' א' קמ"א
	ו	י"ב	אור"ה שער י"ט סי' ס'

ת' רבינו יואל

ג-(יא) (טו)	ב	[בס' אור זרוע]
כג	ג	[בס' אור זרוע]
ג, ד, ה, ו, ט"ו, י"ט, כ"א, כ"ו	ו	[בס' אור זרוע]
	חשובה לשואל	[בס' אור זרוע]

מפתח הספרים

ה

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
ת' רבנו אפרים				
	ג-י"א)	ב		[כס' אור זרוע]
	י"ח	ה		[כס' אור זרוע]
	א, ג, ד, ה, ו, י"ט, כ"א	ו		[כס' אור זרוע]
ספר העיטור				
	ג	ד		
ר"ן שברי"ף				
	ל"ט	ג	הרכא קליבוסחא [שאף זה מחלב הכסלים]	חולין צ"ג א'
ב ג		י	"	"
	י"ח	ו	בעי לחטוטי	"
	ד ז	ו	בקרומ הטחול והכליות	"
ספר התרומה				
	י"ט כ	ו	קרומ היותדת	[כמדדכי וכ"י]
ד — (ג)	ל"ב	ד	קרומ הכסלים שכפנים	[כמדדכי וד"מ]
		ט	"	"
רמב"ן				
	א	ח		ויקדא ג'
תשו' הרשב"א				
	ח	יב		סי' דכ"א
	כ"ג מ"א	ב	[חלב שתחת הקרומין הפרושין]	סי' ש"ח
	ל"ד	ג	[חלב שתחת הקרומין הפרושין]	סי' ש"ח
	ב י"ב ט"ז	ה	[חלב שתחת הקרומין הפרושין]	סי' ש"ח
ד — (ו)	ד י"ב	ט	[חלב שתחת הקרומין הפרושין]	סי' ש"ח
	כ"ז כ"ז כ"ט	תשובה לשואל	[חלב שתחת הקרומין הפרושין]	סי' ש"ח
רא"מ				
	ו	ו	חלב הרבוק בכרס	ור"ת [ס' יראים]
	י"ב	ו	יניקה מחלב בחוטין	
חידושי הריטב"א				
	ל"ג ל"ד	ג		חולין צ"ג א'
	כ"ט	ד		חולין צ"ג א'
ד — (ח)		ט		חולין צ"ג א'
אור זרוע				
	א ד ה י"ט כ"א	ו		סי' ר"פ

אות סעיף סימן ד"ה ציון

ראב"ן

מ"ב	ב
ג	ו
ב ג	ח
נ"ה נ"ט	קונטרס הצלע

סמ"ג

ל"ב	ד	בקרומין	ה' מאכלות אסורות
ג	ו	קרום הכסלים	
ג	ח	חלב שבעיקרי המתנים	

אשכול (ונחל אשכול)

כ"ג	ד	[זו חלב שעל הכסלים וכו']	ה' חלב ודם

אורחות חיים

	ו		ח"ב, מאכ"א סי' פ"ה
י"ט כ"ה	ט		
ד — (ה)			

רא"ש

ל"ז ל"ט	ג		חולין צ"ג א'
ה	ד		
י"א	ח		
ט"ז	קונטרס הצלע		
ל"ב	תשובה לשואל		

תוספת הרא"ש

ל"ג	ד		חולין
ד	ה		
י"א	ט		

מרדכי

מ"ה	י		חולין
ד	ו		
כ"ה	ח		

מאירי

ג ד ט"ז י"ח	ו		חולין צ"ג א'

הגמיו"נ

ל"כ	ד	מאכ"א פ"ז אות י"א
ג	ו	מאכ"א פ"ז אות י"א
ל"ז	ז	פ"ז מאכ"א אות י"א
	ט	
ד — (ג)		

מפתח הספרים

ז

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
ריא"ז (שה"ג)				
	כא	ד	[חיטוט החלב]	חולין
	ג	ו	[בקרום הדק שתחת החלב]	
	ד	ו	[קרומין]	
אגור				
	ט"ז	ב		
	כ"ד	ג		
	י	ת		
	[י"ד]	[ה]		
		ט		
	כ"ו	תשובה לשואל		
אבן הירחי				
	י	ב	כ"י, ד"מ ולבוש סי' ס"ד	
	י"ז	ה		
טור				
	כ"ו	תשובה לשואל		יור"ד ס"ד
מהרי"ל				
	ג ד ז כ"ט נ"ח ס"ז	קונטרס הצלע		
תרומת הדשן				
	ד נ"ב נ"ו ס"ז	קונטרס הצלע		
קרית ספר (להמבי"ט)				
	כ"ח	ד		
שולחן ערוך				
	ו	ד		יור"ד סי' סעיף ז
	ט	ט		יור"ד סי' סעיף ז
	ג	ו		ק"ה סעיף ט'
בית יוסף				
	ה	ד	חלב שעל הכסלים וכו' ופירש וכו'	יור"ד סי' ס"ד
		י	וכתב הר"ן	יור"ד סי' ס"ד
	י"א	ת	והרא"ש אחר שכתב וכו'	יור"ד סי' ס"ד
	ג	ו	דין קרומין	
	כ"ב	ד	קרמי דכפלי	
	ל"ג	תשובה לשואל	קרמי דכפלי	
	ט	ו	קרמי דכפלי	
	ג	ו	קרמי דכפלי	סי' ס"ד וס"ה

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
	כ"ו	תשובה לשואל	תותב קרום ונקלף	סי' ס"ד
	י"ב	ו	יניקה מחלב	
	מ"ה	ב	חיוורתא דתותי מתני (שכרי"ף)	סי' ס"ד
	י"ד כ"ז ל'	ח	חיוורתא דתותי מתני (שכרי"ף)	סי' ס"ד
ז		י"ב	קרום העב היוצא מהבשר	סי' ס"ד
	ל"ו	תשובה לשואל	קרום העב היוצא מהבשר	
	כ"ב	ו	קרום שתחת הפרישה	סי' ס"ד
א		י"א	עכשיו נוהגות כו' כדרא"מ	סי' ס"ד
	כ'	ו	קרום היותרת	סי' ס"ד
	י	ח	קרום הניקור וגורר כו' שתחת המתנים	סי' ס"ה
	ח י"ד	ז	קרום הניקור ואותו עצם וכת'	סי' ס"ה
	ט"ז	ז	קרום הניקור ומן אותו חנותא וכו'	סי' ס"ה
	י"ח	ד	[ומורי הר' יחיאל ה"י נוהג]	"
	ה	ד	כבר השמיט וכו'	סוף סי' ס"ה
	י"ח	ה	כבר השמיט וכו'	סוף סי' ס"ה
א		י"א	כבר השמיט וכו'	סוף סי' ס"ה
י"א		י"א	וקרום שבו וכו'	סוף סי' ס"ה
ז	ז	י"ב	חלב שתחת קרום העב	סוף סי' ס"ה
	ו	ח	וצריך להחמיר בכל ספק וכו'	סוף סי' ס"ה
	ט	ט	"	"

מהרש"ל (יש"ש)

י"ט	מ"ד	ב		
	ח ל"ג	ד		
	י"ד	ה		
	כ"ז	ח	בחומרת רכינו יחיאל	
י"א		יב	בכשר דחוטי דכפלי	פרק ג"ה סי' ה'

דרכי משה

	מ"ה	ב		יור"ד ס"ד אות ב'
	י"ד כ"ז	ח		יור"ד ס"ד אות ב'
ב		ו		סק"ב
	י"א	ט		סק"י

ד"מ ארוך

	כ"ג	ד	וכתב הר"ן	סי' ס"ר
ג		י	וכתב הר"ן	
י"א		י"ב		אות ו
ב — (א)		ט	וחלב שתחת הקרום	אות ו
	ט	פתיחה ח"ב	בסדר הניקור שאנו נוהגין אחריו	סי' ס"ה

הגהות הרמ"א

ג	ב	ט	צריך ראוי וכו'	סי' ס"ד ס"ז
	ו	ד	צריך ראוי וכו'	סי' ס"ד ס"ז
		ט	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירונו	סי' ס"ד ס"ז

מפתח הספרים

ט

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
ג — (כ"א)	ד ל"ג ל"ג ה י"ד י"ח מז ל	ב	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		ג	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		ד	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		ה	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		ז	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		ח	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		ו	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		י"ב	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		קונטרס הצלע	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
		תשובה לשואל	וכל אלו החלבים וכו' עד ובעירנו	סי' ס"ד ס"ז
א ב	ד ח מ"ג	יא	ויש מחמירין עוד לנקד השומן וכו'	סי' ס"ד ס"ב
ז	כ"ט ל"א ל"ד			
ח א				

תשו' משאת בנימין

קונטרס הצלע
ג, ד, כ"ט, ל"ב, ל"ט,
מ, נ"ב, נ"ח, ס"ז

באר מים חיים

על פרש"י עה"ת לרבי חיים ב"ר בצלאל

לבוש

	לכ	ח	סי' ס"ד סעיף ז
	י"ג	ו	סי' ס"ד סעיף י' י"ג
	י"א	ו	סי' ס"ד סעיף י"ב ט"ז
ג ד ה		י"א	סי' ס"ד
	ל"ג	ד	סי' ס"ד סעיף ט"ז
ד — (ג)		ט	סי' ס"ד סעיף ט"ז
	כ"ט	תשובה לשואל	סי' ס"ה
ד — (ג)		ט	סימן ס"ה בסדר הניקור

תשו' מהרשד"ם

	ל' ל"א ל"ד	ב	סי' נ"ב
	כ"ד כ"ח	ד	סי' נ"ב
א	ג	ו	סי' נ"ב
	ח	ח	סי' נ"ב
	ד	ג	סי' נ"ב
ג		ט	סי' נ"ב
ג		י"ב	סי' נ"ב
	כ"ה ל"א	תשובה לשואל	סי' נ"ב

הל' ניקור להמהר"ץ

	י	ג	דף כ"ז ע"א
	ב כ"ט	ו	דף כ"ז ע"א
	מ"ד	ז	דף כ"ז ע"א
ד		י"ג	דף כ"ז ע"א
ג-ח (נא)		ב	דף כ"ז ע"א
	ד י"ז כ' כ"ג כ"ז ל' ל"ב	ג	דף כ"ז ע"א

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
	ט	ה		דף כ"ז ע"א
	ל"א ל"ב	ז		דף כ"ז ע"א
	י"ג	ט		דף כ"ז ע"א
א י"א		י"ב		דף כ"ז ע"א
	כ"ה כ"ו כ"ח ל"ו ל"ח	תשובה לשואל		דף כ"ז ע"א
ג-ה (ח) (נא)	ל"ב	ב		דף כ"ז ע"ב
	כ"ו (ח)	ד		דף כ"ז ע"ב
	י"ב ל"ח	תשובה לשואל		דף כ"ז ע"ב
	ל"ג	ב		כ"ז ע"ב ול"א ע"ב
	ל"ז	ג		כ"ז ע"ב ול"א ע"ב
	ל"ח	ב		כ"ח ע"ב
י		י"ב		כ"ח ע"ב
	י"ח	ח		כ"ח ע"ב ול"ב
	ד ל"א	קונטרס הצלע		כ"ט ע"א
	י"ז	ה		כ"ט ע"ב
ג-ז (י"ז)	י"ט כ"ו	ו		ל"א ע"א
	ל"ו	ב		ל"א ע"ב
	ל"א ל"ב מ"ב	ג		ל"א ע"ב
	ל"א	ז		ל"א ע"ב
	כ"ו ל"ג מ"א	ז		ל"ב ע"א
	כ"א	ז		ל"ב ע"א
	ל"ג	ב		ל"ב ע"ב
	מ"ב	ז		ל"ב ע"ב
	כ"ב מ"ג	ז		ל"ג ע"א
	ט"ז	ז		ל"ד ע"א

תשו' מהר"י סוראזינה

י"ב	פתיחה	פסק א'
א ג ד י"ט ל"ה ס"ז	קונטרס הצלע	פסק א'
י"ב	פתיחה	פסק ב'
ה ו	ב	פסק ב'
י"ט	ג	פסק ב'
ד ל"ז	ה	פסק ב'
י'	ה	פסק ב'
י"ח כ"ג ל'	ת	פסק ב'
כ"ו ל"א ל"ח	תשובה לשואל	פסק ב'

סדר הניקור הקצר למהר"י סוראזינה

י"ב	פתיחה
י"ח	ה
ל"ז ל' מ"ז	ז
ל"א	ח
ג	ט

מפתח הספרים

יא

אות סעיף סימן ד"ה ציון

תש"ו בית הלל

ב
ה'
ל"ט
י"ז

מהריב"ל

ז י"ב

הפמ"ע

	ס"ו	ב	קונטרס התקנות
	ח כ"ו כ"ט נ"ב	קונטרס הצלע	דרישה ופדישה יוד"ד ס"ד
י"ב	ד	י"ב	" יוד"ד ס"ק י"ט
ד—(ג)	כ"ו	ו	" ס"ק י"ב
	לה	ט	" ס"ק י"ב
		תשובה לשואל	בענין תוחב קרום ונקלף
		תשובה לשואל	ס"י ס"ה בסדר הניקודוגורד וכו' שתחת בשר המתנים

ב"ח

כ"ו	תשובה לשואל	בענין תוחב קרום ונקלף	יוד"ד ס"ד
ה נ"ו	קונטרס הצלע		יוד"ד ס"י נ"ד

פר"ח

ג	ו	ק"ה סעיף י"ט

דברי חמודות

ד ה	י"א	פק ג"ה אות י"ב
	ב	פק ג"ה אות י"ב
	ג	פק ג"ה אות י"ג
	ה	פק ג"ה אות י"ג
ג	ט	פק ג"ה אות י"ג
א ג	י	פק ג"ה אות י"ג
	תשובה לשואל	פק ג"ה אות י"ג

שו"ת נחלת שבעה

י"א	י"ב	סי' מ"ח נ"ט

ט"ז

ז י'	י"א	יוד"ד ס"ד סקי"ב

ש"ך

י"א	י"א	יוד"ד ל"ט סק"ב
נ"ה ס'	קונטרס הצלע	יוד"ד נ"ד ס"ק א'
ה	קונטרס הצלע	יוד"ד ס"ד סק"י
נ"ב ס'	קונטרס הצלע	

אות סעיף סימן ד"ה ציון

ספר לחם הפנים

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
	כ"ד כ"ה ל"א	פתיחה קונטרס הצלע		סי' ס"ד י' בסדר הניקור שבסוף הספר
ל"ד ל"ז	ז			

ספר טהרת אהרן

אות ד'	תשובה לשואל	ט י	אות ד'
אות ו	ב	ד	אות ו
אות ו	ב	ל"ו ל"ז	אות ו
אות ז	י	ב	אות ז
אות ח	תשובה לשואל	לה	אות ח
בסוף סדר ניקור חה"פ	בסה"נ וגרר כו' שחתת המתנים	ו	
	ב	י ל"ג	
	קונטרס הצלע		

זבח שמואל

חה"פ אות ד	ז	ל"ה	חה"פ אות ד
חה"פ אות ג ה	ט	י"ג	חה"פ אות ג ה
חה"פ אות ה	ב	ו	חה"פ אות ה
כסוף חה"פ [ובמהדורת הג' דרישת זאב]	קונטרס הצלע	ד' ל"ו ל"ז ל"ט — מ"א מ"ג — מ"ה	כסוף חה"פ [ובמהדורת הג' דרישת זאב]
ניקור אחוריים אות ט'	ב	ט	ניקור אחוריים אות ט'
"	י"ב	י"א	"

צנה דוד

חה"פ אות ב' — ו, ובל"א אות ה', וניקור אחוריים י"ז	ב	ד, ל"ו, ל"ז, ל"ט-מ"א, מ"ג-מ"ה	חה"פ אות ב' — ו, ובל"א אות ה', וניקור אחוריים י"ז
וכרשימת החתיכות בסוה"ס	קונטרס הצלע	לו	וכרשימת החתיכות בסוה"ס
	תשובה לשואל	לה	

כנסת הגדולה

הג' ב"י ס"ק מ"ד מ"ה	י"ב	ד י"ב	הג' ב"י ס"ק מ"ד מ"ה
הג' ב"י מ"ד צ"ט	י"א	ה	הג' ב"י מ"ד צ"ט
[הג' ב"י אות ד ועכשיו נוהגין להסיר וכו']	ז	[ג]	[הג' ב"י אות ד ועכשיו נוהגין להסיר וכו']

שלחן גבוה

סי' ס"ד סעיף ו' אות ט"ז	ח	ב	סי' ס"ד סעיף ו' אות ט"ז
"	ד	ל	"
"	ה	י"ב	"
"	תשובה לשואל	כ"ז ל"ג	"
סי' ס"ד סעיף ו — י"ג י"ז	ד	ט — י"ב	סי' ס"ד סעיף ו — י"ג י"ז
סי' ס"ד סעיף י"ז	ב	ז	סי' ס"ד סעיף י"ז
סי' ס"ד	ב	ו	סי' ס"ד
סי' ס"ד	ט	ג	סי' ס"ד
סי' ס"ד	ו	ד	סי' ס"ד
סי' ס"ד קרומין	קונטרס הצלע	ל"ז	סי' ס"ד קרומין
סי' ס"ד	י"ב	י"ב	סי' ס"ד
סי' ס"ד			סי' ס"ד

מפתח הספרים

יג

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
	ג ב"ט כ"ה ז	ח ט		ס"ק י"ז מ"א מ"ג ס"ק מ"ג
		תשובת שער אפרים		
	ז י	י"א		סי' ק"ד
		באר היטב		
	ס"ז	קונטרס הצלע		סי' ס"ד סק"ז
		פחד יצחק		
	כ"א	קונטרס הצלע		
		כנפי יונה		
	י"ז כ' ב"ט ל"ב נ"ב	קונטרס הצלע		
		כרתי ופלתי		
	נ"ג ה י"ב ט"ז	פתיחה ו ח קונטרס הצלע		
		ביאור הגר"א		
(ח) — ד	ל"ד ג	ט תשובה לשואל ו		יור"ד ס"ד ס"ז יור"ד ס"ד ס"ז סי' ק"ה ס"ק נ"ב
		נודע ביהודה		
	ו ל"ט מ' מ"ב מ"ג ס"ז	קונטרס הצלע		
		פמ"ג		
	כתחלתו ה נ"ה	ו קונטרס הצלע		אר"ח סוס"י תמ"ז יור"ד נ"ד וס"ד ש"ד סק"י
		חכמת אדם		
	ט"ז	ו		כ"א שער אר"ה י"ט
		לבושי שרד		
	ה	קונטרס הצלע		
		אמרי ברוך		
	ה	קונטרס הצלע		ס"ד סק"י
		שו"ת חתם סופר		
	ל"ח מ' מ"ג נ"ב ס"ז	קונטרס הצלע		סי' ס"ח

אות סעיף סימן ד"ה ציון

חידושי חתם סופר

כח ד חולין מ"ט ע"ב

לחם שערים

סימן י
 ב
 ה
 ט
 קונטרס הצלע
 חשוכה לשואל
 ו ל"ו
 ז י"ד י"ח
 ד — (ב) (ה)
 ח
 כ"ז ל"ד

פתחי תשובה

מ"א קונטרס הצלע ס"ד סק"ג

שו"ת שואל ומשיב

י"ז ט מהדרי"ג קצ"ח
 מ"ז קונטרס הצלע מהדרי"ג שי"ז

שו"ת שיבת ציון

ל"ט מ' נ"ב קונטרס הצלע סי' כ"ז

הג' דרישת הזאב

ל"ז ל"ז ב כהג' אות ד ובל"א
 י"א י"ב קונטרס הצלע בסוף חה"פ
 ל' נ"ג ס"ז קונטרס הצלע בס' הניקור בל"א

אהל יצחק [הל' ניקור מס' בית יצחק]

ז ל"ג	ב	סי' א' ס"ק ד' ט', סי' ב' ס"ק ט"ז י"ז כ"ב
י"ג	ה	סי' א' סעיף ד' ה', סי' ב' סעיף ה' ו'
ל"ו ל"ז	ז	בסוף הספר וויטשינקא וקראגין
י"ג ל"ג	ח	סי' ג' עמ"ז ס"ק כ"ד סי' א' עמ"ז סעיף ד'
ז	ט	סי' א' סעיף ד'
ח	י"א	עקה"ב סי' א' י"ב
א י"ג י"ח כ"ה כ"ט ל"ב	קונטרס הצלע	עקה"ב סי' ג' אות ד' עמ"ז ה' סי' ה' אות י"ט
ל"ג מ"א מ"ג נ"ב ס"ז	חשוכה לשואל	פ"ג ה' עמ"ז אות י"ט, ובמורעה — רבה בסו"ס אהל יצחק סי' ל"ו
כ"ז ל"ז		סי' ב' ס"ק ט"ז י"ז

כפי אהרן

ו ל"ג	ב	חיר"ד סי' א'
י"ז	ה	חיר"ד סי' א'
ז	ט	חיר"ד סי' א'
ד — (ח)	קונטרס הצלע	חיר"ד סי' א'

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
			שו"ת לבושי מרדכי	
	מ' מ"ד	קונטרס הצלע		חיר"ד ל"ו
			קונט' יפה לבדיקה	
	י"ט	ח		ת' ד'
	מ' נ'	ח		ת' פני ארי' החי
				סי' כ"ג
			דברי יוסף	
ו		י"א		חיר"ד תל"ד
			דרכי תשובה	
	ו	ט		יור"ד ס"ד אות ל"ו
י"ב		י"ב		ס"ק נ"א
ח	מ"א	קונטרס הצלע		ס"ק מ"ז
	ג	ו		ס"ק ס"ג
			בית ישראל	
	י	י"א		הובא בדרכ"ת ס"ד סעיף י"ב
			ערוך השלחן	
ח		י"א		

אות	סעיף	סימן	ד"ה	ציון
		שו"ת משיב דבר		
	יז	סימן י ט		חור"ד סי' כ"א חור"ד סי' כ"א
		ס' הניקור		
	ט	ב	ניקור אחוריים אות כ'	להר"ר יוסף יפה
		שבט סופר		
	מ	קונטרס הצלע		
		דעת קדושים		
	ס"ג	קונטרס הצלע		יור"ד ס"ד סעיף ז'
		מלבי"ם		
ה		י"ג	ויקרא אות קע"ב	כפי' התהמ"צ
		שו"ת דרכי שלום		
	נ"ה ס'	י"ג		
		שו"ת בסו"ם דעת תורה		
א' ז	ג	ו		סי' י"ז
		דעת תורה		
א ז	ג	ו י"א		
		שו"ת המהרש"ם		
ז י		י"א		
		שו"ת בית שלמה		
	ה י"ד כ"ט מ' מ"ג נ"ד ס'	י"א		חור"ד מ"ה צ"ו ק"ז
		שו"ת דברי מלכואל		
	ו ב	י"א		יור"ד ח"ב סי' ל"ו יור"ד ח"ב סי' ל"ו
		שו"ת שערי צדק		
	ב ס	ב קונטרס הצלע		חור"ד סי' ע"ב
		שו"ת מהרי"א		
	מ"ט	קונטרס הצלע		סי' ק'

מפתח הענינים

חלקי הבהמה בשמותיהם
השייכים לענין ניקור מחלב וגידוי דם
ושמות החלקים הנשלכים לטריפה

המוזכרים בספר זה

מפתח הענינים (לפי סדר א"ב)

א

אות ט	סימן ד	סעיף י"ג ט"ו ט"ז ב	חלב אקליבוסתא אצבע מריפה אצבע הכמד [חלב הדבוק בו] אחוריים "
י"ב	ב	י"ג ב	קוני הצלע ד' כ"ב כ"ד כ"ו מ"א מ"ג

ג

ו	ב	ו	ג' החתיכות "
ל"ב ל"ג ל"ה	ז	ל"ב ל"ג ל"ה	"
ל"א	ח	ל"א	"

ד

ג (ז) י (יא) ג (ג) יד (טו) יז (כ)	ב	ו' כ"ב כ"ג ל"א מ' מ"א מ"ג	הדע"ק וחלבו בחלק הפנים (תחת הקרומין היוצאים מהבשר) "
	ד	ה	"
	ה	ג י"ד	"
	י"ב	י"ב	"
ז-י"ג	חשוי לשואל	י"ב כ"ו כ"ח ל"ד ל"ח	"
ב	ט	ח	חלב [שעל] הדע"ק באחוריים (תחת הכשר קאלנע"ר) דפנות — בערך טרפש לקמן

ה

ב	ה' אצבעות "	ב	ב
י"ג ט"ו ט"ז	ד	י"ג ט"ו ט"ז	"
ג	ט	ג	"
ג	י"ב	י"ב	"

ח

ה ט י"א כ"ו (ב) י"א י"ד י"ט כ"א כ"ז ל'	ד ח	ח ח	חיוורא דתותי מתני [שכרי"ף] "
ו ל"ג	כ מ"א ג	ו ג	חלב הכסלים חלב שע"ג בשר הכסלים (תחת קרום הדק) בערך נגדר לקמן
כ"ו כ"ט	חשובה לשואל	כ"ו כ"ט	חלב שתחת הטריפה קאלנע"ר (בשר אדום דק באחוריים)
ג-(א)	ו ל"ה	ו ל"ה	

אות	סעיף	סימן	
	י"ב י"ד, ט"ז — י"ח	ו	חוטין
		ג	"
	ט"ז כ' כ"א כ"ד א (ד)	ד	"
	ט"ז י"ז	ז	"
	תשובה לשואל כ"ה		"
	ד ל"ח	ב	חומי דכפ"י
	י"ב ל"ג	ג	"
	ט"ז — כ	ו	"
	כ"ה כ"ז	ח	"
— ט —			
ג — (כ) י"ב	ל"ה	ב	טבור וגבולו
ג	ל"א	ד	"
	א — ה, ח — ד	ט	"
ה י	ח י"ג ל' — ל"ג	קונטרס הצלע	"
	י"ח	ה	פחול — קרומו וחלבו
	ד ז	ו	"
	מ"א	ג	"
ג — א		ב	טריפה קאלנע"ר
	ט"ו ט"ז י"ט ל"ז ל"ח	ג	"
	כ' כ"ג ל"א ל"ז	ו	"
	ב' כ"ג ל"א ל"ב ל"ד ל"ה ל"ז ל"ז מ"ח	ז	"
	א	ח	"
		בס"ז ז	חלקי טריפה
	ג כ"ז — ל'	ז	טריפה ליידיך
י	ד ל"ט	ב	טרפש [לפניו ולאחריו]
	ז י"ז	ה	"
ז		ט	"
ב ג		י	"
— י —			
	ו כ' כ"א	ו	יותרת הכבד — קרום שעלי
		י"א	"
		בס"ו י"א	שומן היותרת
		י"א	יותרת העבה — קרום וחלב שבה
— כ —			
ד	ד ל"ה	ב	כסלים וגבולם
	כ"ה כ"ז-ג) כ"ח ל' ל"ב ל"ג	ד	"
	א — ה) ד י	ט	"
	כ"ב ל"ג	ב	חלב הכסלים בחלק הפנים
	כ"א כ"ג ל"ט מ"ה	ד	"
		בס"ו ה	"
	א ה) ד ה	ט	"

מפתח הענינים

יט

אות	סעיף	סימן	כ"ליות וחלבו כהתפשטותו
		בסי' י"ג	"
	ט	ט	"
	י	י"א	"
	כ"ג	קונטרס הצלע	"
	ג-ה ז י	ו	כ"ליות וקרומיו
	כ"ח	ד	כ"רם — חלב הדבוק בו
	מ'	ג	לובן כוליא
	כ"ו	ו	כחל — קרום עב ולבן שעליו
	ט	ט	כבד — חלב הדבוק בו
		י"ג	"
	— מ —		
	א ג ד	ד	מתניים
	א ח כ"ד	ח	"
	א	תשובה לשואל ל"א	"
	— נ —		
ג-ב (ד)	כ"ב כ"ג ל"ה	ב	חלב נגדר — עם הקרום
	כ"ב כ"ה-ל"ב	ג	(נבלע בין ב' קרומי הכסלים)
		י	"
			"
	כ"ז ל"א	תשובה לשואל	"
ג — ג (ו ט) י י"ג	כ"ב כ"ג ל"ה מ"א	ב	חלב הנגדר בין ב' הקרומין
	כ' כ"ב כ"ה-ל"ב	ג	היוצאים מהבשר
	ג-ב (ה — ב) ח-כ) י"ג ט"ו י"ז	ט	"
	כ"ז כ"ח ל"ו ל"ח	תשובה לשואל	"
	— ס —		
ח		ב	סחוסים
		ה	"
	ז — ד	ט	"
	ל"ו	ב	סחוס החזה
	מ"ט	ז	"
	מ"ד	ה	"
	— פ —		
יב	ל"ה ל"ח	ב	חלק הפנים
	א ג ז	ט	"
	ד כ"ב כ"ד כ"ז מ"א מ"ג	קונטרס הצלע	חלק הכסלים כחלק הפנים
			פרוקי מיפרקא לעיל בעוד
			חלב ולקמן תדת"מ
	— צ —		
	ג	י	צלעות ודין שעל הצלעות
		קונטרס הצלע	"

אוח	סעיף	סימן	
	ו כ"ה	ו	קרום שעל הצלעות
	י	ט	קרום שעל הצלעות
	ו מ"ב — מ"ה	ב	צלעות י"ב י"ג ובשר שבינתיים
	ר ט"ז	ד	"
			קונטרס הצלע
	מ"ד מ"ה	ב	צלעות קטנות (שבאחוריים)
			דין שעל ראשי הצלעות לקמן אות ר

— ק —

	בס"ז	קילוף הבשר
	בס"ו ר'	קרומין
ב	ג'	"
	ה'	"
	חשוכה לשואל כ"ו	"
	ב'	קרום מפסיק
ג'—יא (יד)	כ"ב כ"ג ל"א	קרום עב הפרוש ע"כ הכסלים
ג' — ב)	ט' י"ח — ל"ב	"
	י"ב כ"ב	"
	י"ב	"
	ב' ג' ר' ט' י"א	"
	ל"ז	"
	ג' — ב) י"ב	"
	חשוכה לשואל כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח ל"ו	"
	ל"א — ל"ה	קרום דק המתפשט בכל הכסלים
ג' — ב)	כ' — ל"ב	"
	ט' י"ג	"
	ג' ה' ר'	"
	ג' — ב)	"
	חשוכה לשואל כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט	"
	ס"י י"ב	קרום עב ולבן היוצא מהבשר (קרום עב התחתון)
ג' — א) ד) ה) יא)	ה' כ"ב	"
	י"ח — ל"ג	"
	ט'	"
	ר — ב)	"
	כ"ה—כ"ח ל"א ל"ג ל"ד ל"ח	"
ג' — ח) ט)	ב'	קרום דק וקליש שתחת הקרום עב התחתון
יא) טו)	ג'	"
	ג' — ב)	"
	ט' — ב)	"
	חשוי לשואל כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט ל"א ל"ג ל"ד ל"ח ל"ט	"
	ר' כ"ה	קרום שעל הצלעות
	"	"
	ט'	"
	ג'	[חלב] הקרב
	ד'	"
	ה'	"
	ח'	"
	ר'	"

מפתח הענינים

כא

אות	סעיף	סימן	קרום שתחת הפריסה (קושלין) קרומי הכליות לעיל כאות כ'
	ה' ר' ט"ז כ"ב כ"ג ט"ז	ר' ד'	
— ר —			
ג' (ג"ז)	ר' ל"א ל"ב ל"ד ל"ז ה' ל"ג י"ח ד' י"ד מ"ז	ב' ג' ד' ה' ז'	רעפעלע [ודין תחתיה] " " " "
ב' ד'	א, ב, ז, ד, ח, ד, י, ב) ל' ל"א ל"ד תשובה לשואל	ט' סי' י' ב' ה' ט'	דין שעל ראשי הצלעות " " "
ד', (ב-ה)	ל"ז ז' י"ד י"ח תשובה לשואל כ"ז ל"ד	ב' ה' ט'	" " "
— ש —			
	קונטרס הצלע מ"ג		שפאנדער כאות ק' שליים (המוזכר בת' חת"ס)
— ת —			
	חשובה לשואל כ"ז א' ל"א ל"ב ל"ט מ"ב מ"ג מ"ה ג', יג (ז) יח)	ר' ב' ג' ד'	תותב קרום ונקלף " תרבי דתותי מתני
א' ד' ח'	י"ד ט"ז א' ד' ה' ט' י"א ט"ז כ"ג כ"ה כ"ו—א) ב) ה) ו) ז) ח)	ג' ד' ח' ט'	" " " "
ה	י"א י"ד י"ט כ"א כ"ז ב' ו'—ב) ז—ב) ח—ד) י—ב) תשובה לשואל ל"א ל"ב ל"ה מ'	ח' ט'	" "

תושלב"ע

בעזרתו יהי

ס פ ר

מאזרע תשמ"ג

פרטי-כל

אודות ההתעוררות לתיקון הניקור
והקלקולים שנתהוו מהמחלוקת הנוראה
— טבות המצב שקדם לזה והמסתעף —

• ערוך בחמישה חלקים •

י"ג ל

ע"י וועד לכבוד הוראת התורה וחכמיה

פה ברוקלין יע"א

שנת תדש"ם לפ"ק

תוכן הקונטרסים

אקדמות מילין

הצעה מוקדמת

חלק ראשון / תוכחתה של תורה

- א. הוראה ואזהרה לאפרושי מאיסורא ממרן גאב"ד קאשוי שליט"א.
- ב. מכתב מפורט המבאר את כל חלקי הענין, יסוד ההוראה, הפרסום בשער בת רבים.
- ג. סדר ההשתלשלות [הקצר]
ספור מה שאירע מעשי"ת, מאז יום הבירור של הבשר בחלבים, ופרסום ההוראה, ופרטי השיחה שבין הרב שליט"א עם הרב דקהלת סיגעט-סאטמאר — ועד חוהמ"ס תשמ"ג לפ"ק (שרשמנה בדיוק רב כפי שחקרנו ודרשנו היטב).

חלק שני / הכחשה או הוראה

- א. פראטאקאל מהחלטת אסיפה ב, התאחדות".
א' תמוז תשמ"ב
- ב. פרטי-כל מהאסיפה ב, התאחדות" — כ"ה תשרי תשמ"ג
הנסמן בשם דאקאמענט (2).
- ג. מסקנות האסיפה.
- ד. פאטאגראף ההכשר על „מילמארט" (וויינשטאק).
- ה. שיחת הרב דקהלת סיגעט-סאטמאר — חוהמ"ס תשמ"ג
הנסמן בשם דאקאמענט (1).
- ו. מראה מקום למעיינים.
- ז. קצת הערות.

חלק שלישי / אכן נודע הדבר [רשימת הכ"ח]

- בו יבואר ויפורט — עשרים ושמונה — החלבים, הקרומים, השמנוניות, גידי דם וסחוסים ציון מקורות / המציאות שנתבררה / האישורים וההודאות.

חלק רביעי / סדר ההשתלשלות

- ספורי דברים שביררנו ממקורות מוסמכים שבידינו /
וברורים מסביב לפרסומים שנפוצו בזה.
— וגם פרטים מכלליות המצב והפרצות המסתעפות

חלק חמישי / קובץ הדאקאמענטין

- בו אספנו פרסומים ותעודות מקוריות
בענין מאורע הניקור בפרט / ומקצת מכלליות המצב והפרצות המסתעפות.

ס י ם :

המגמה, המסקנה, וההתרעה

בס"ד

אקדמות מילין

בקונטרסנו זה באים אנו בעזרה"י להעריך עלי גליון חלק מפרטי הדברים שאירעו — לפי סדר הזמנים — מאז שנתגלה המצב המוזנח, ע"י מי שנתגלגלה זכות זו על ידו, והיגיעה העצומה וההשתדלות בכובד ראש שנעשה מאנשי לבב בעלי תורה ויראי חטא, כדי לתקן את המכשלה.

הן מה שעשו בצינעא, והן מה שפעלו לבסוף מפני ההכרח בפרהסיא, הן אלו מפה בחו"ל והן אלו שבארה"ק, שאחזה ההתעוררות בלבותם לגדוד הפרוץ בזה, ונתמסרו להחזיר עטרת למוד וידיעת שמוש הלכותיה של הלכה החמורה הזו שידיעת פנותיה בקבלה יסודם.

וגם יבואו מקצת מפרטי דברים מהצד השני, אלה שאטמו אזנם לקול הקורא, נחפשה דרכינו ונחקורה, והן מאלה שנקטו בדרך הפשרה והחשבונות לצאת ידי אחוזה השקר שהוביל לעברי פי פחת. והן מאלה שנטו בתחילה שכמם לעזר, ובסוף נתהפכו לרועץ ונוספו גם הם ונבלעו בתוך השלווי עולם בעלי החיתת, ושבאחרית בא השבר המביש, עזות הצעירים בגילוי פנים הפומבי.

כמובן שלא יכולנו להביא בשער בת רבים, כל הידיעות שבידינו וגם נבצר ממנו לגלות חלק מהמקורות שבידינו אף למה שכן הבאנו.

וגם מחרדת המכשולות שמנו מעצור לרוח עיטינו, מלהביא כמה גנויות והזכרת שמות פרטיים וכיו"ב.

אמנם רובן של הידיעות שהעלינו עלי גליון, מלבד שהם מאושרות בעיקרן מהמקורות שהובאו בספר, עוד הרבה מהן ידועות לרבים, זה בכה וזה בכה.

והשאר נסמוך על פקחות ויושר הקוראים, אשר יכירו דברי אמת, ומן הגלויות ידונו על הנסתרות, ויבחינו בין דברינו הנאמרים בצדק ובתמים לבין פרסומי דוברי שקר אשר גברו בארץ.

ולשלמות הדברים והשגת המגמה, הבאנו גם מקצת דברים וספורי ענינים מכלליות המצב והפרצות, גודריה ופורציה, בעבר ובהווה.

ואנו תקוה שתושג עיז השאיפה הטובה שכוון אליה ביגיעה העצומה והטרחה הרבה שהושקע בספרנו זה, ולא נחטיא המטרה ח"ו.

ועיז ילמדו תועים בינה ומוסר, ופתאים ישכילו דעת. ליתן תקומה לאמת ופתחון פה למייחלים אליו ית.

הצעה מוקדמת

לדאבוננו — ובלית ברירה מחמת חומר הענין — נאלצנו להזקק לפרסום ברבים, מה שבכל לב היינו רוצים להמנע מכגון דא.

שכל קורא בצדק, ישווה הדברים זה לעומת זה — הדברים הנאמרים בחלק א', לעומת המועתק בחלק ב', ואם יזכה יבחין ויבין הדברים לאשורם.

ומחמת שרצוננו, שכל אחד ישפוט בשיקול דעת עצמו נמנענו — בדרך כלל להוסיף הערות ותגובות על אתר, בהעתקת מהלך וענייני האסיפה, אע"פ שיש הרבה להעיר. בהתאמת הדברים זה לזה, ובמה שמסתתר מאחוריהם, בלשונות המסולסלות ומגומגמות. ונפחדות.

רשמנו מספרים כדי לסמן על ידם ולהדגיש את הנחוץ לעיון; ובחלקם פרשנו בציונים במדור בפני עצמו. ובתקוה שכל בר דעת יבין, ויסיק המסקנות הנכונות, בעזה"י. ולפעמים הסתפקנו בציון „כוכב“ לתשומת לב.

חלק מהחומר המובא בקונטרס נפוץ ומפורסם לרבים, ע"י טעייפס וכיוצא בזה, ראינו לקבצם למקום אחד, וגם להשלים החסר בהם, מפני שרצוננו להשתדל למנוע אי-הבנה, הבא מפרסום קטעים.

כמו"כ מצאנו לחובה להוסיף גם סדרן של דברים, כדי לפקוח עינים, במה שהטעות מצויה, שמחמת חסרון ידיעתם בעניינים, משתבשת הרגשתם הצודקת. ונעתיר לסייעתא דשמיא שיהא לתועלת לכל מבקש אמת, כ"ר.

* * *

אודות תמיהת הקורא, בהיפגשו בחלקים רבים בקושי הבנת השילוב בדברים במשפטים ובעניינים מני' ובי', ונראה כליקוי בחסר ויתר, — כי לא בנו האשמה, כאמור שמצדנו שמנו הדגש ביותר, להעתיק כפי שנאמרו בדיוק, כפי שיכול כ"א לשמוע ולהיווכח בעצמו ע"י הטעייפס המצויים ביד רבים.

ובמקום שצייננו „נקודות“, הוא בעיקר כשיש ויכוח מהרבה קולות דלא מישתמע, או שלא נקלט בטעייפ בבירור, אך הכל במידה שאין זה מונע את הבנת ודיוק הדברים כפי שנעתקו.

אין הקונטרסים מיועדים לשם התווכחות, כי אין בזמנינו תועלת בוויכוחים, כמו שאמרו חכ"ל ואין תוכחה (וכידוע מה שאמר בזה רבנו בעל „ויואל משה“ ז"ל, בפ' נשא תשכ"ז), כי בעוה"ר, רוב העולם נשתעבדו בכל לבם ומציאותם בכלל לפארטייען, ואינם רוצים לשמוע שום ראי' והוכחה.

ובאמת פנייתנו להללו, אנא מכם סורו נא מעל קונטרסנו, כי לא עבורכם נעשה, כי לא נעשה להגברת ההתנצחות והקנתור, שמילאו חללי עולמנו. וכמובן שאינו מיועד גם לכל האנוסים הפחדנים שמקיימים מצות „תגורו“, בכל ישותם, ושמתים בחלקם לשתוק על כל המתרחש. ובוודאי שאינו מיועד לכל אלו אשר הנם שבעי רצון בכל המצב ה„יהודתי“ והנמוסי הזה, שגם עולם מושפל וירוד, ל„עולם“ ייחשב בעיניהם.

אלא הדברים מיועדים ליחידים הפזורים בכל קצוות, שעל-ידי הפרסום

לרבים, יימצא להמבקשים ודורשים — אלו היחידים הכואבים — אשר מחפשים להתדבר איש אל רעהו, שיישאלו יהודים בני חורין בדעתם ומחשבתם. ומגמתינו היא רק לגלות מה שכחות עצומים התקוממו לכסות ולהעלים מכלם. במה שהם מתארים את העובדות והמציאות כמציאות אחרת ממה שהיא באמת, וזה כל עמלם לגנוב הדעת ע"י הפראפעגאנדע החזקה שיש בידם, עם חלוקת תוארי כבוד וכינויים.

ואם יניחו את המצב ככה, וישימו יד לפה, ולא ישתדלו לברר מה שניתן לבאר, הרי ייעשק הידיעה האמיתית בכל יסודי היהדות מכל ישראל ח"ו. ומעשי דחלב יוכיח.

אנו תקוה שכעת כשוך סערת חמת המשמיצים ישפיעו דברי אמת הנאמרים במצב שקט ואולי יתבוננו.

אנו מוכרחים להדגיש, שבאמת לא התבטאנו, בנוגע לעניינים, וכלפי אנשים, במדה שהיתה ראויה מצד תביעת האמת והצדק. והסיבות מובנות.

ועוד יגיעו ימים ויקויים בנו עתירתנו ופתחון פה למייחלים לך במהרה בימינו, כיה"ד.

חלק ראשון

תוכחתה של תורה

ההוראות שיצאו בזה

ממרן הגאון החסיד מאור הדור

מוה"ר רבי רפאל בלום שליט"א

גאב"ד קאשוי יצ"ו

רפאל בלום
ראב"ד רוק קאשר י"א
בדפארד היללט, ניו יארק י"א

כ"ה

כ"ה יום י"ג אשתא אל רחמים תלמידי אמן להאנין
 אלן ובריתם אנבאז כל תלמידיי בחמישים יעי
 א תלמידי אבנא לתלמי נתי רחמים, אמתן לא ביה
 ליל מעשידי, לאן יהאז מנוח ביאן,
 ה"ס בני אדאת בעלני, קלבוד יי, קומענד מנורי
 מומחים, נתברר כי ביה, להילד אן שלקוחות אלו,
 מחנוותי המונני אהיות טובים, וקהורים, אינה מנורי
 ביאן, לתלמי שליב חלז באוריית, וגם מחלן האחוריים
 ה"ס אן תלמי אגם, קדשנים אמיני תלמי אמיני אן
 מחנוותי, כולו ואסור מן המרה אגם. ס"ט אקל לא
 אטל אגם לא שקים, אלו ואלו אמי. עדי אמתן ה"ס
 בליוות בעיה, עני ביה.
 ה"ס האז ילל אן ברנא אהילד זגמול במ"ה
 ולתגאא זאמדי אמי. אמי אגם ה"ס ברנא אמי

ה ע ת ק ה

צ"ה יום י"ג מדות של רחמים השמ"ג לפ"ק פ' האזינו.

שנ"ו וזרכה לכבוד כל תלמידיי החצובים הע"י.

אחדש"ה אודות שנשאלתי כמה פעמים, מענין בשר בהמה שיש מערערים, שאין החלב מוקר כראוי.

הנה כפי שראיתי בעלמו, בשבוע זו, במעמד מנקרים מומחים, נחזרר כי צעו"ה, שהבשר שקנו בשבועות אלו, מחנויות המוחזקים להיותר עוצים ומהודרים, אינם מוקרים כראוי, שנשאר עליהם חלב דאורייתא, וגם מחלק האחוריים ה"י שם עם החלב שלהם, בדברים שאינו תלוי במנהג או מחלוקת כלל ואסור מן התורה לכו"ע. על כן אבקש שלא לאכול שום בשר בהמה, כלל וכלל לא, עד שיחוקן הכל בשלימות צע"ה עפ"י דתוה"ק.

ה' העוז ישלח לנו ברכתו להושע בגמח"ט בתוכ"י ושנת גאולה וישועה א"כ.

ולראי' צע"ה

הק' רפאל בלום

ר פ א ל ב ל ו ם

ראב"ד דק"ק קאשוי יע"א
בעדפארד היללס, גיז יארק יע"א

ב"ה. יום ה', צין עשר לחמשה עשר לס' שס יצחו זכחי נדק תשמ"ג.

(* אחדשה"ע הכרח יאללני לבא בכתובים אף צימים שאין הלבלר יולא בקולמכו מטרדות מלכה של ימים הקדושים, כי נוגע לדברים העומדים בצדו של עולם. ומעטם זה אבקש סליחה ממעכ"ת על העריחי אהכס באריכות דברים אשר אך לא למותר הנה. הנה כל השנים שעל"ט מעת שאני דר באמעריקה מנעתי עלמי כמעט כגדר שלא להתערב צפרטי עניני כשרות והכשרים ממכה טעמים, ואף בג' שנים ומחלה שעל"ט באו לאזני שמועות מחרידות ומכאיבות במלצ הניקור כל יום מוסיף על חצירו עד שהגיע לכך ע"י סיבות מן השמים שבעש"ת העל"ט הביאו לפני בשר שקנו מחנויות המוחזקים ליותר טובים והראו בעליל לכל רואה כי המכשולות עלומות בהם, גלוי לכל כי בעוה"ל אחצ"י החרדים לדבר ה' מדקדקים במלות וגמרים מכל חשש כל דהו של אסור דרצנן וצפרע במאכלות אסורות, קהילות הקדושות ביותר שנשארנו לנו לפליטה, וכשלים בלא יודעים באכילת חלב גמול דאורייתא שאיסורו בכרת רח"ל. מוצן שלא יוכלתי להתאפק עוד כי ירחתי מגודל האחריות של מי שיש צידו למחות וכו' וצפרע צעון נורא כזה ואמנתי לא עת לחשות ותיקף שלחתי מכתב לתלמידי הי"ו שהגיע אלסם ציום ערש"ק שובה שהודעתי להם בקולר אמרים שיש מכשולות בניקור הבשר ולכן אין לאכול שום בשר בהמה עד שיחוקן הדבר על נכון.

בש"ק אחכ"ל בא אלי הג' הדיין דסאטמאר שליט"א בשם הגאון הנדיק דסאטמאר שליט"א לשאל אודות המכתב הנ"ל והגדתי לו האמת כאשר הוא כי נוכחתי לדעת שהקצבים מכשילים את הרבים בחלבים אסורים אליבא דכו"ע, ואף דאורייתא. צמוטש"ק ליל עיב"כ קרא הגב"ל דסאטמאר צעלעלפאן שהוא דורש ממני שאותם אנשים שהראו לי הבשר יראו גם לו תומ"י בחאי הליכה שיראה בעלמו מה מלאו. מאחר שזה הי' מן הנמנע אמרתי לו שששדל למחר לשלוח אליו שלוחים הבקאים בכל הענין לבאר לו את כל ונוכחתי וכו' מרובה בדבר ואמר כי רובה שיהיו שם גם הרב מאדוארי והרב ממאנטעוויידעא שליט"א. אח"כ באותה לילה קרא הרב מאדוארי בשליחות הגב"ל מסאטמאר שליט"א והדבר נקבע למחרת יוהכ"פ שאז יתאספו לדבר כנ"ל.

ומאז עד יוה"כ לא שמעתי בדבר כלום עד למוטאי יוהכ"פ באו והגידו לי שציוהכ"פ, הכריז הדיין (פ"מ) צציהמ"ד קהל ייעב לב צמעמד אלפים שהבשר הנמכר במקולין של קהל ייע"ל צויליאמסבורג הוא כשר בלי פקפוק. וגשתוממתי על שמועה זו כי באה, מכו פירוש הדברים אחרי שהסכמו להיאסף ולבאר, פתאום מכריזים שהכל טוב וכו' צעוני כחידה סתומה. גם הגידו לי ממכה רבנים אחרים שכבר הכריזו בש"ק כ"א לעצמו שהבשר כשר. וצחוכם צקהלת יעקב דפאפא, הרה"ג ר' יחזקאל ראטה והרה"ג מדעצערעלין, ואף ה' מהם לא קרא אלי לשאל אף שאלה אחת אודות הערעור, והדברים היו מרפסין איגרא אללי. אמרתי לעצמי אני את נפשי ונפש הנשמעים לי הלתי השומע ישמע.

צבתי וראיתי כי צכ"ז לא ילאתי יד"ח ומחוייב אני לעשות כל אשר צבתי להליל רצבות מישראל מעוון נורא ויהי' זה ראשית דרכי לערוך מכתב זה לכבוד הגב"ל שליט"א אשר בלי ספק חסרון ידיעה ועידי שקר מצללים אותם, ואילו ידעו מה שידעתי אני צודאי היו זועקים מרה צרחות העיר שאסור לכל אשר בשם ישראל יכונה ליגע בצבשר בהמה עד שיחוקן כאשר יבואר,

ע"כ צאתי צזה להודיע להדר"ג ראשי פרקים : (א) בהשתלשלות הערעורים, (ב) סיבת המכשולות. (ג) המכשולות. (ד) התיקונים הדרושים, כפי ידיעתי וידיעת עסקנים המשתדלים צזה ובקיאים צו היעצ. מוצעתי צלדקתם שכאשר ישמעו דברי הגאמרים צאמת ולדק כתורה יעשו.

סדר השתלשלות הערעורים והנסיונות לתקן

(א) לפני צערך ג' שנים ומחלה צה לכאן מנקר מומחה הרה"ג ר' מרדכי מלאכי שליט"א ורח"ה קאת מכשולות והרעיש ע"ז, אף כי שם האיש לא ה' נודע אז כאן, אבל חומר הענין ה' דורש לעיין צו צכובד ראש ולצבר הדבר. הצירוף היחידי שנעשה אז ה' שקראו אסיפה מרצנים, ואותם המנקרים עצמם שה' הערעור עליהם הם העידו על עצמם שכשרים הם ומעשיהם טובים וסמכו עליהם, וקיבלו דעתם שכל הדבר הוא ענין של מנהג מקומות ואנשי מדינותנו נוהג כצימו קדם ואין חיוצ לקבל מנהגים חדשים של דרך הניקור צא"י, ועל סמך זה הכריזו צרבים שהכל כשר ויחלבו עניים וישצו.

(ב) מלאו ועד עתה לא פסק הערעור מאנשי א"י שרעשו לשמע דברי הרה"ג מלאכי כשחזר לשם. עיקר המערערים הם חצרי הכולל „הלכה למעשה" שתכליתו לימוד ניקור ומומחיותן וגאמנותן צידיעת ההלכה וחלק המעשה מוסמך והועד מפי הציד"ל מירושלים שליט"א, וכולו מיוסד על מומחים שקיבלו קבלה מפי רבותינו הגאונים המפורסמים מדורות הקודמים שצעלמם ידעו כל דרכי הניקור והלכותיהם על צוריו עוד צהיותם צח"ל כהגאון הנורא הגאצ"ד צריסק. ר"ש סאלאנט ושאר רבני דויניי הציד"ל דירושלים, וצמשך הזמן צאו לעזרתם קאת אנשים מפה. כל הערעורים והטענות לא מלאו און קשצת צין אותם שצידם לתקן ולא האמינו להם, כי הלא תלוי הכל צמנהגים, וכן ה' מפורסם המיד אלל כל ההמון.

לפני צערך חלי שנה נתחזקו הערעורים יותר, ורצ גדול א' התחיל להשתדל לעיין צדבר, והתחיל קאת לראות מכשולות וילא מזה קאת אסיפות רצנים יחודים וקאת צכונפיא, אבל התולאות למעשה לא היו ולא כלום.

(ג) צאמלע הקין צאו איזה עסקנים והליעו שהתאחה"ר תזמין לכאן שני מנקרים היותר מומחים ומפורסמים צלדקתם ויראתם מא"י והם יצברו ויצארו ואז יראו המלצ האמיתי ומה לריך לתקן ויעשו הכל צלינעא מאוד צלי שום פירסום שלא יפגע צבוד הרצנים או קהילות קדושות. התשובה להם היתה כי אין להתאחה"ר שום שייכות לכשרות הצצר וע"כ אין רלוונט לשלם הכולאות, רק אם המליעים רוצים יכולים להציא המנקרים על הולאות של המליעים עצמם, והם הסכימו גם לזה למען זכות הרבים. שצ היתה אסיפה של קאת רצנים והחליעו שאינם מסכימים לזה כלל, אלל התאחה"ר השלח שלוחים לא"י לצבר הצצר שם.

(ד) צמשך כל הזמן ה' הרצה משא ומתן צין העסקנים ומערורים לרצנים שונים עד שצחודש סיון העל"ט הציא הרה"ג הנ"ל שעסק צענין החלצים הדבר לאסיפה הידועה של חצרי התאחה"ר עם המנקרים, ומאותה אסיפה נתוודע להם צמקאת, והחליעו לתקן איזה דברים שראו בהם צעלמם מכשול, ושלחו רשימת הדברים הללו צלינעא למספר קטן של רצנים צלצד צע"פ או צכתצ כדי שיצו לנהוג קן צחנויית שחתה השגחתם, וצרשימה זו עכ"פ הודו צמקאת. הרשימה עצמה היתה כוללת רק מקאת דברים הצריכים תיקון כפי ששמעו מהמערערים ואף דברים אלו לא נכתצו בהוגן לפי דעת המומחים, ומלצד זה כמעט שלא נשמע הדבר לכל אותם שהיו צריכים לשמוע, ולא צאופן וצדרך המחויצ עפ"י התורה (גם יש צצר שנקנה אחר זמן זה שנשאר עליו חלצים שציוו צאותה הרשימה להסיר).

(ה) כמה עסקנים ניסו לדבר עם רצנים מכשירים לעוררם על הנעשה, ולא נעשה דבר, מחמת חסרון ידיעה ובקיאות צדבר. לדוגמא ה' רצ אחד נותן הכשר על חנות צקהלה גדולה

כשצאו אליו שני אנשים לעוררו על הנעשה בחנותו לא רצה לשמוע רק לעק עליהם ודחאם בשתי ידים, ומאז ועד עתה הולך ומפרסם שהכל בסדר. מורה הוראה אחר גותן הכשר על חנות צקהלה גדולה כשעוררו אותו על מכשולות אמר שהוא רוצה לייך ללמוד ניקור בעלמו כדי שיצין, שוב רצה לתקן וחזר בו אחר שדימה דעתו שא"ל תיקון יותר רק לזכות לקצב לעשות כרשימת התאחה"ר הג"ל ודי צזה, הגם שגם כמה מהדברים שהיו כתובים כרשימה הג"ל לריכים אומנות מרובה ולימוד מפי מומחה, ועוד כהנה.

(ז) האדמו"ר מוויזשניץ שליט"א במאנסי בשמעו קצת הדברים ואחר שראה בנו שליט"א מקצת חתיכות בשר כאלו הנקנה בחנויות המבודרות, אזה להכריח שאין לאכול בשר עד שיבזרר. ועד עתה עומד על עמדו בפקודה זו. (נוסף ע"ז שלח את ה' מאנשו שלמד ניקור ע"ד אוגנארן לראות את הבשר, וגם הוא העיד לו שהמלצ נורא). אחר הכרזה הג"ל היו כמה רבנים שצאו לעטון לאדמו"ר מוויזשניץ, והוא בשלו שלא עוז ולריך לתקן, והתשובה ע"ז מהם צא אחר כמה שבעות שהכל בסדר ויאלכו עמוס וישצע כדלהבן (סעיף ו').

(ח) באסיפת התאחה"ר הג"ל נתגלה מקצת מהמלצ הנורא, לדוגמא ה' שם מנקר אחד שמחזיקים אותו מהמומחים ביותר בין מנקרי אוגנארן וסומכים עליו ועל דבריו. מאוד וכשהראה לפני הרבנים אופן הניקור הוליא מתחת ידו כד' בחזקת מנוקר ונשאר עליו חלב גמור, ונעשה שם רעש גדול ממנקרים אחרים שהשאיר חלב. גם נתגלה שם מעשה בחלב העחול שהוא לאורייתא.

(ט) בכ"ז מג"א העל"ע כשהי' הרב הגאון האדיר אב"ד דירושלים בקרית יואל צהילולא של רבה"ק מסאטמאר זי"ע הפלירו בו שני פעמים אנשים מסויים שיחתום על כרוז שהכל מסודר ועוז בניקור הבשר באמעריקא צלי שיהיה לו שום ידיעה או בירור בדבר (מוצן מאליו ססירצ ולא חתם).

(י) בשבוע שלפני ר"ה הגיע לרבנים מהתאחה"ר מכתב עת הנקרא "התאחדותנו" והדפיסו שם דברים שהם מכוונים ליתן הרושם שכל השערורי' בענין הניקור אין לו כל יסוד, ולצורך זה אירפו מכתב מהבד"ץ שיש לסמוך צזה על רבנים המפקחים בארצה"ב, ובאותה שעה ממש נדפס ב"דער איד" מא' המפקחים היותר מפורסמים שהכל עוז ומסודר. וכ"ז השאיר רושם על הקורא שכל הבשר מותר לאכלו צלי חשש ופקפוק, וכ"ז אחר שכבר ידעו מהג"ל ועוד מקורות שונים מהרבה הפירות ומכשולות. אלה הם קצת מהדברים שעברו ויש הרבה יותר וקשה לפרוע.

סיבת המכשולות

והנה לפום ריבעא כל עובר ישחומם איך נהייתה הדבר הזה איך אפשר שקצבים שומרי תורה ומצוות יכשילו את הרבנים באיסור כרת רח"ל, ואיך אפשר שרבנים גאוניס ולדיקים לא ירגישו בדבר ולא ירצו לתקן ויסמכו על שמועות פורחות ויכשירו דברים צלי חקירה ודרישה וצירור ובפרע אחר דיש קלא דלא פסק ההולך וחזק צערעוריס שיש מכשולות עצומות, וכ"ש כשכבר נתגלה קצת דברים לעיניהם.

(א) התשובה ע"ז הוא רשימת הסיבות אשר יצוארו כאן, ונוסף עליהם ציטודם הוא מלצ היהדות בכלל היום שדעת צעה"ב דוחקת ולוחצת על הרבנים למשול צהם והרבנים חסרים אונים לעמוד כנגדם כראונם האמיתי מפני התראותיהם והגזמותיהם, שקריהם ופיתויהם אשר רצו בכל דבר אשר אין כאן המקום להאריך בו. זהו צדרך כלל. ובפרעות פרשת החלצים יש כמה סיבות ונפרעם בקלרה.

(ב) הרבנים הגאוניס כמעט שאין בקיאים בהלכות ניקור וצדרכיו למעשה ובהפרח סומכים על המנקרים שהם הקצבים (ויש רבנים שזוכרים מעט משנים קדמוניות מה שראו או שמעו, או שלמדו עתה קצת אחר הערעוריס. אבל לפי עדות המומחים א"א להיות צקי להצין באופן זה).

וכיון שבהכרח סומכים על הקצבים א"כ זידי הקצבים להעות לצבם כרצונם בעדותן וחלקלקות לשונם, ולדאצונינו הלליחו צדק מאוד.

ג) המנקרים רוצם למדו אחד מהשני, ואין יסוד חזק למקור לימודם. וכ"ז בחלק המעשה אבל בחלק ההלכה אינם יודעים כלום, וכל מעשיהם כמעשה קוף בעלמא, ואללם הוא כחלק מאומנות הקצבות ובהרבה חנויות משתמשים לאורך זה צקלים ורקים ע"ה, פועלים שכירים שהראו להם הפעולות שעליהם לעשות.

והנה ידוע מפי סופרים ומפי מומחים כי ניקור קשה ומסוכן יותר משחיטה, ואם בשחיטה נריך: א) לימוד ההלכה על צוריו, ב) לימוד למעשה ממומחה מוסמך, ג) כתב עדות משוחט מומחה שיודע האומנות, ד) כתב קבלה מרצ שיודע איך לנסות — כ"ש וק"ו בניקור שלריך כל אלה.

ד) מספר המועט מהמנקרים הזקנים שעליהם סומכים על מה שקיבלו בשנים קדמוניות רוצם דרוצא היו פחותים מכן כ' ולכל היותר כ"ד שנים בתחילת המלחמה, וזימי הזעם הופסקה השחיטה הכשירה לגמרי בהרבה מקומות, ויש שהי' הכפסק להרבה שנים, וידוע ממומחים שאף מומחה ורגיל בניקור אם מפסיק עצדתו לאיזה שנים שוכח לגמרי, וא"כ על מי סומכין בזכירה קבלת ניקור אונגארן.

ה) באונגארן לא השתמשו כלל בחלק אחוריים אפי' עם ניקור, נמצא שכל מה ששייך לחלק אחוריים אין שייך לזכור כלל מאונגארן כיון שלא השתמשו בו ולא ניקרו אותו (ואם הי' מנקר שעה כן על דעת עצמו הרי צדק עצמו הי' נפסל מאומנותו).

ו) מלפנים בכל מקום לא היה לקצב דריסת רגל בחנות אלא בשעה שהי' שם משגיח ממונה מהקבל שהשגיח על הכל. המשגיח לא קיבל משכורתו מאת הקצב, ולא היה תלוי בו כלל והוא היה לו מפתח החנות ורק הוא היה יכול לפתוח החנות. וכאן הכל ציד הקצב או שכירו ועליו סומכים בכל דבר בין בידיעת ההלכה ובין צמה שמקיים למעשה ואף כי הרבה הם שומרי תומ"ל באמת מ"מ א"ל לסמוך על הקצב בכל כה"ג כי הנסיונות גדולות, בעירחא והפסד ממון הרבה בהשלכת בשר הרבה לאשפה, וצמשך הזמן משגגה יולא להתרשלות ופשיעה עד למזיד, והקצבים צמשך הזמן נעשים מעזים נגד רצונם ואינם לייחוס אפי' בגלוי צמה שמחכירים להם וכ"ש בצמח. לדוגמא, בא' החנויות המהודרים ביותר שאלו את הקצב הממונה על החנות למה מוכרים אללו סאלאמי כיון שהוא מודה שהוא עריפה מחלצים, אמר אילו לא הי' עתה המבומה הי' מפסיק מלמכור (ובשביל זה מכשיל רצים צמזיד, ומה הי' עד המבומה הלא ידע מזה גם לפני כן כפי עדות פיו עצמו).

בהרבה חנויות מהרים עתה כבר מאוד מפני הערעורים שלא למכור חתיכה שלימה שאפשר להכיר חלבו עליו, ובחנות של קהלה גדולה אמר בפירות שהכלת הקהלה פקד עליו שלא ליתן חתיכה השלימה לשום קונה, ועוד הרבה כאלה.

המכשולות

א) החתיכות בשר שהציאו לפני נקנו ע"פ עדים נאמנים (ביודעו ומכירי שנאמנים כמאה עדים) מלוקט מצערך חמש-עשרה חנויות היותר טובים. מרוב חנויות קנו הרבה מיני חתיכות ויש שנעלו כמ"פ גם חתיכה אחת פעם אחר פעם כדי לברר היעב ומכל החנויות כולם צלי יולא מן הכלל לא הי' אף אחד שהי' נקי ממכשולות. החתיכות שהראו לי לא היו כל מה שקנו שלא הי' פנאי ולורך לראות הכל.

ב) חמש-עשרה החנויות הנ"ל שנמצא החלצים בצשר שלהם, כוללים גם אותם שרוצים לדמות לעצמם ולומר לאחרים שהם נקיים ולא מהם המדובר, אלא שאין רצוני לגלות שמות חנויות ומה הם החתיכות שנמצאו בהם וכו', כי אין זה כונתי, ודרכי מעודי צדרכי שלום ולא לצזות ולהשפיל או להרבות מחלוקת ח"ו וע"כ מנעתי מלגלות זה להדיח אף למי ששאל ע"ז, ועיקר מטרתו הוא להודיע,

כי מצב הניקור בכללו באמעריקא הרום עד היסוד וא"א לאכול שום בשר בהמה כלל עד שיתוקן כראוי.

ד) כבר נתבאר למעלה שהי' מחתיכות הללו שנקנו בחלב אשר עליהם אחר שכמה מחברי התאחדות ליוו צלינעא להסיר אותם החלצים.

ה) ע"פ המנקרים שהיו שם נעשה רשימה מ"צ חלצים שנמצאו על אותן החתיכות ואלה הם שמות החלצים :

- (א) עריפה קאלנער נמצא מחלק האחוריים עם חלב שעליו.
- (ב) קנה הללע הי"ג.
- (ג) קרום היותרת מעט.
- (ד) חלב שתחת קרום היותרת.
- (ה) קנה הקרום העצ שעל הכסלים.
- (ו) קרום הדק שהוא הקרמי דכפלי.
- (ז) קנה חלב הכליות על הצפר עצ של הערפא.
- (ח) חלב שעל השפונדר.
- (ט) קרום הדק על הרחפלט וחלב שתחתיו.
- (י) סחוסים של ללע י"צ וי"א וכו'.
- (יא) צפר שבין ללע י"צ לי"ג עם הללע.
- (יב) חוטני דכפלי מקלח מן החוט.

ו) החלצים שרשימה זו אף כי מועטין יש לתלות צמנכגים (וגם צזה יש חילוקי דיעות אם תלוי צמנכג ואם מנהג אונגארן הי' להיתרא) אבל רובם אינם תלויים במנהג כלל ואסורים לכו"ע ובכל מקום בעולם, ויש מהם מדאורייתא, וכמבואר בכל ספרי ניקור. כל מנקר בקי יודע מתוך הרשימה שהדבר כן, ושחין לפלפל בזה.

ז) טעות גדולה נפון בין העולם ואף אצל רבנים שכל המדובר הוא בענין ללע י"צ וי"ג (אף כי זה עלמו היו נוהגים לאיסור ברוב המקומות), שדבר זה הוא רק א' מהדברים, אבל יש עוד הרבה דברים שאינם שייכים למחלוקת הללעות כלל. וטענות כאלו הנפולאים בהמון, כמו מנהג וילנע י"א וכו' מטשטש המוחות ומבלבל הדיעות.

ח) חין לדייק מהרשימה הנ"ל שחין ממשולות יותר מזה אלא שכבשר שהביאו לפני הי' עליו אלו, אבל גם היו עוד ענינים צבצר שידם שלא הראו, וחין מזה מוצן שכן הגמגע לקנות כל מיני צפר מכל חנות כדי לברר הכל מחמת היגיעה ודמים מרובים שעולה.

וכבר נתפרסם גם גביית עדות מחלצים שנמצאו על חתיכות שנקנו בעת שהאדמו"ר מוויזשניץ נזכר הכרזתו.

ט) מלבד מה שראיתי בעלמי נתברר מכמה מקורות נאמנים אשר אכ"מ להאריך בהם נמכשולות שונים, ופשיעה וחסרון ידיעה שצניקור.

חן מפשיעה צניקור עוברים על מנהג אונגארן שאסור להשתמש בחלק אחוריים כלל אפי' צניקור, ונתברר בצירור גמור שצבית המטבחים כאן חותכין עם חלק הפנים חתיכה גדולה מחלק אחוריים ושולחים אותו לחנויות ולאו תלויים בזה ברחמי בעלי החנויות הקצבים אם מסכימים להפסיד ממון הרבה בקציעות ולזרוק חתיכה זו לחשפה, ואם יודע כמה לחתוך, או שישתמש בו לקונים בגלוי או בסתר, ובמליחות נתגלה שכמה חנויות מוכרין חלק זה בפועל בלא ניקור, וכ"ש שיש שמנקרים (לפי דעתן) ומוכרין.

יא) הקצבים עצמם מעידים שמוכרים לעשות סאלאמי ווארשטן צפר שאינו מנוקר, ושהסאלאמי אסור, ועכ"ל כולם מוכרים אותו בחנויותיהם.

יב) כל הצער הנמכר לחנות (האלסטעיל) בכל קצווי עולם נשלח בני ייקור כלל, ונמסר לבעלי חנויות שרובם (מחוץ לשכונות החרדים וכו') קלים שאינם נאמנים כלל שינקרו הצער, והמון הקונים סומכים על ע"ז שהצער הנמכר הוא משחיתת גלאט שבצרוקלין, ולא עולה על הדעה לסתם אדם שיש חששות של חלב ושליך ייקור ובקיאות ונאמנות זכה.

יותר ממה שכתוב כאן יש במליאות המכשולות, ובנסיונות שניסו לתקנו במשך ג' שנים וחצי שעברו על"ט, והמלצ נורא ואיום ר"ל, וכל הענין מזהיל הרעיון ואף לעלמי נראה אני כחולם חלום, אלפים ורבעות בני"י וכשלים באיסור חלב הנורא ואין דורש ואין מבקש לתקן, וכשנעשה איזה רעש צעיר ממחרים להתאסף האידך להשתיק ולהודיע כי יאכלו עניים וישצעו, והמון עם הולכים לדרכם בדברי נעג וצח ועענות של הכל שאין קץ לדברי רוח.

ע"כ אליכם אישים אקרא רבנים גאונים ולדיקים אשר בית ישראל בכל כנפיכם יחסיון, אנא חוסו נא להודיע תומ"י לרבים, כי ימנעו לעת עתה ממכירת וקנין צער לגמרי עד שיתקנו כאשר יבואר, ואף כי קשה מאד, מכל מקום לאכול חלב קשה הרבה יותר צרה וצבא. והחוב על כל אדם מישראל לעשות כל אשר זכחו להשיג רבים מעוון פלילי. ואם נשאר עוד ספק בלצכם, נא תזמינו מנקרים מומחים מא"י לצא לכאן ולצרה.

אופני התיקון

לדעתי יש ענה נפלאה לתקן הניקור באופן נוח וקל וצנעא, ואם רואה כהדר"ג נורך יכול להתקשר אחי לשאר הפרטים.

והנני צעוה בצדקת הדר"ג שיבא נעשה כל אשר זיכולתכם למען כבוד ה' וכבוד עמו. וה' ירחם על שארית עמו כי אין לנו לישען אלא על אבינו שבשמים, הוא ישלח לנו משיחו הולך תמים ויערה עלינו רוח עהרה ממרום ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

ואכפול להודיע שח"ו אין כוונתי לנער שום נפש מישראל או שאר כוונות, (וע"כ אבקש בכל לשון של בקשה שלא לפרסם מכתב זה כלל וכלל לשום צ"א) רק אדרכה כוונתי כדי שלא יכשלו בני ישראל קדושים באיסורים חמורים, וה' העוז ישים חלקנו בין החרדים אל דבר ה' ורק לתקן, וכל המסייע הוי ממזכי הרבים, ומכה לאורו של משיח צדקתו במהרה דידן וגמח"ט לכולנו בתוכ"י צע"ה אכ"ר.

הק' רפאל בלום

סדר ההשתלשלות

[א]

אחר שעברו כמה שנים, בהשתדלויות בדבר גדרות פרצות ומכשולי "ניקור הבשר" בנווארק ועסקו בזה עם כל הנוגעים, והמכשירים, ועם הרבנים שכידם לתקן, וגם ע"י הבי"ד של העדה בירושלים, ועוד מאמצים רבים, מהשוכים באמטריקה ומא"י, שדברו כמה פעמים עם הרב דק' סינעט-סאטמער, והוא הפנה אותם לדייני הקהילה.

וביחוד עסקו הרבה עם הרב שעסק מסביב לזה מטעם התאחדות, ואתו עמדו כל הזמן בקשר מתמיד, ושתפו אותו הרבה בדיעת המצב ופרטיות המכשולות.

במשך כל הזמן עמד הרב מקאשוו שליט"א בקשר עם רבנים ועסקנים, לטכס עצה לתיקון הפרוץ — על אף שלא ראה בעיניו את מכשולי החלב. —

ובעשירי'ת הובא לראשונה לפני הרב שליט"א הרבה התיבות בשר עם החלבים שעליהן, בנוכחות הרבה מנקרים, רבנים ומורי הוראה ותי"ח וראשי ישיבות ובקיבוץ של כמאה איש, ושמעו גם את העדים קוני הבשר, ואת המומחים שהתעסקו בדבר, (ונציון שהי' מנקרים וקנים שנים מאונגארן וכמו"כ משאר מדינות — עם קבלה).

וכמעט זה נתברר להרב שליט"א חומר המציאות והחלטת דעת תורה כדת מה לעשות. ומיד החלט שאסור להשהות אפי' שעה אחת, והוציא אזהרתו הידועה מיום י"ג מדות תשמ"ג לפ"ק, שבענוותו היתירה כתבה רק לתלמידיו, בפרטיות, וגם ציזה לא להדביקו, אפי' בבית מדרשו.

עלינו לציון במיוחד — שלפני פרסום זה, התקשר הרב מקאשוו שליט"א עם הרב אברהם לייטנער שליט"א, והודיעו במרירות מה שראו עיניו, ושאיין לו מנוס רק לפרסם אזהרה לאפרושי מאיסורא. גם הוצע לפניו שיבוא לראות הבשר, עם החלבים שעליהן, ונמנע הדבר מצדו.

מכתב הזה אם כי נשלח בצנעא כנ"ל, היכתה גלים ונתפשטה חיש בכל אפסים. וכל יראי ה' עם המון ארץ רבה, ניחתו לקול אזהרת צדיק, ולא קם רוח באיש לערער אחרי הוראת גדול המקובל לרבים ביראה וחכמה.

[ב]

עד שבש"ק שובה בא הדיין דק' סאטמאר (וומ"כ) כליווי בע"כ א', והרב ביקש שרצונו לדבר עם הדיין ביחודות, ושאל הדיין אודות המכתב אזהרה מיום י"ג מדות (יום ה' העבר) בדבר הניקור, ושכאטליו סאטמאר הקצב הוא טוב בניקור ויש עוד כמה פיינע אידן בזה שם.

ואמר לו הרב, אינני נכנס בדברים אודות שמות פרטיים של אטליוזים, רק באופן כללי ברור לי — כמו שברור ששבת היום בעולם — שמצוי הכשלת הרבים בחלבים אסורים אליבא דכו"ע. ושאל הדיין על הסיבה שלא כינס אסיפה מרבנים לזה.

השיב לו, שכבר עשו כמה אסיפות בדבר הניקור ולא יצא כלום, וראיתי שהוא עולם הפקר, שגם כשרבנים באים לאסיפה ומחליטים וחותרים יתכן שבעלי האפים מפרסמים הנוסח כרצונם גם על מה שהרבנים לא חתמו. (ולפעמים גם מה שדייקו שלא ייכתב — כפי שהי').

וגם בנכתב ונחתם ונתפרסם — באים הבעלי בתים השליטים ומפרסמים כרצונם החלטה אחרת למעשה כחזרה מההחלטה והחתימות, — ללא חתימות רבנים כלל.

והזכיר לו לדונמא את אסיפה אודות חב' "הצלה", שהיתה ביום ח' אייר בבית הרב מדעברעצין — גם אודות הנוראות מענין חוקי סדום והציונים קאמש וסאלאראזש ומריעיהם, והחלטת הרבנים וחתימתם אחרי האסיפה בבית הרב דק"ק ווינא בחודש אדר, שאחרי כמה הרשים

כשהגיע לקיים את ההחלטה למעשה, פרסמו השליטים חזרה בשם עצמם כבעלי הקהילות — במקום הרבנים.

ולכן לא נראה שום אופן, או לישוב בדרך וידום, או לצאת יחידי, ועשה פשר דבר לעורר רק לתלמידים, שחיובם רמז עלי' ושכירי להפרישם.

ומעשיו בידכם להתאסף לבדכם, לתקן, או לפרסם יאכלו ענוים וישבעו.

וכן אמר לו הרב מקאשוי בשיחה זו, על סבלו רבות בשנים עוד בחיי מרן זי"ע, ושהי' לו צרות ויסורי הרבה, מבעלי האפים דאז של התאחדות, והוכרת להשתדל כמה פעמים יחידי, אך בשנים האחרונות בחשבו שנשתנה המצב בזה לטובה, ובפרט שמאז פטירת מרן זי"ע — האחריות רובצת יותר על כל אחד חשב שאפשר יהי' לעסוק יחד. וכן עשה עד הנה. ואחרי ראות הכלולים שנעשים ובפרט בשנה האחרונה, לא מצא עצה אחרת אלא כנ"ל.

[ג]

ובמוצאי שבת שובה הנ"ל טילפן הרב דק' סיגנט-סאטמאר להגה"ק הרב מקאשוי אודות מכתב האזהרה הנ"ל.

שאלה: היתכן שפרסם הרב מקאשוי איסור על הבשר ללא דין ודברים?

תשובה: אחרי התעוררות והשתדלות זמן כה רב וממושך ללא תיקון, נשלח המכתב באופן צנוע ופרטי לתלמידים, שהם בוודאי ישמעו בקולו, ועבורם לא נראה שום היתר, למנוע זאת מאתם לאפרושי מאיסורא.

שואל: — בחרי אף, — כ"ז נעשה ככוונה להבאיש ריח סאטמאר?

תשובה: — כדרכו במענה רך — איך מצאו כי כזאת, והיעלה על הדעת לפגוע בהודים יראים ושלמים, והלא ככוונה לא הזכיר שום שם אטליו בפרטיות, כי על המציאות הכללית, יצאנו לעורר, שיש מכשולות רבות ונוראות, ועד שיתקן הענין, א"א לסמוך על שום מקולין.

שואל: מאן יימר?

תשובה: אני ראיתי בעצמי את הבשר עם החלבים.

שואל: בענין העדות על מקום קנייתם?

תשובה: שעי"ז יש אנשים נאמנים כמאה שקיבלו עדותם — לא קרובים וכו'.

שואל: דורש ממנו שאותם האנשים שהראו הבשר להרב מקאשוי, המנקרים והעדים וקוני הבשר, יבאו תיכף ומיד, להראות לו הבשר הכלתי מנוקד — שנקנה מחמש-עשרה החנויות — ולהוכיח לו את כל.

תשובה: שיברר מה ואיך אפשר לסדר בזה — ואכן אחרי שהות קצרה, השיב הרב שליט"א בטעלעפאן שהדבר הוא מן הנמנעות — והסיבות מוכנות, כי הבשר המדובר נמצא מוחזק לעיר, ומובן שנקפא באופן שא"א שיהי' נמוח להכניס לבוקר עירי"כ וב"ש לאותו לילה.

ובדבר הבאת העדים, הקונים, הם לא יכולים לבוא מפני המורא והפחד, כמוכן.

שואל: מה יש לפחד, וממי הם מפחדים, ממי יש לפחד באמעריקא?

תשובה: והרב שליט"א הסביר שוב על קושי הדברים, וגם הטעים שכבר הי' מעשה וכך נהג הגאון רבי שלמה קלונער ז"ל ושכן נפסק במי טוב טעם ודעת.

[ואכן אחרי חקירה ודרישה אצל רבים מהעדים והמנקרים והשאר (יותר מעשרה מהעדים), לא הי' אף אחד — אף מכאלו שאינם ידועים לפחדנים — שיסכים לבוא בעד כל הללי דעלמא כי זה ענין של מסי"נ, ואף אם לא לאלתר, לאחר זמן [רק באפשר אם יבורר להם שיוכלו למסור הדברים לפני בי"ד שיקבלו האחריות המלאה לפודיות].]

— וכשעמד על דעתו, אמר לו הרב שליט"א, שישתדל שלמחר בעירי"כ, יבואו אליו הבקיאים

היטב בכל הענין, לברר לו את כל ונוכחת.

שואל: הלא הבריר על אתר נחוצה, מפני שמחר בעירי"כ (יום א') יהי' שחיטה גדולה,

לצורך יו"ט וצריכים לדעת מה לעשות?

תשובה: שלא ישחמו הפעם.

שואל: מה, אי אפשר לעכב השחיטה?

תשובה: בלשון של רוגז ותמי' — אי"כ מה רצונו, שישחטו ויאכלו כמו שאכלו בשלושים שנה, ואתם מסלקים בזה את כל האחריות ממני, כי טענתי ברורה, שנתברר לי עתה, שהניקור לא טוב ובאריכות הזמנים חלו רפיונות והזנחות, ואיך תרצו לאכול עכשיו, אחר שאין מציאות להראות תיכף את הבשר, ומידי ספק בוודאי לא יצא, והדבר המחויב לפה"פ — מספק — למנוע השחיטה הזאת לעת עתה [והוסיף הרב שליט"א לומר לו, הלא לעיוכ"פ לא צריכים בשר כי לא אוכלים בשר בהמה — וכששאלו — על מוצאי יוה"כ"פ — ענה לו שלא, "ויק" כלום כשיסתפקו בבשר עוף].

[ד]

אח"כ קרא גם הרב מאודווארי בשליחות הרב דק' סינעטי-סאטמאר בטעלעפאן לחוץ יותר בהשתדלות שיבואו עוד במוצאי ש"ק (עם הבשר), ואחר שהבין הקושיים הכרוכים בזה כנ"ל — שעם כל ההתאמצות הכי גדולה, הלואי שיוכלו להכין את זאת עד הפוקר, כפי המדובר מקודם — ומסר הדברים לשולחו — התקשר שוב בטעלעפאן.

ולאחר שהמשלח לא הרף מלהחין, הוסבר להשליח בפרטיות — כי אתו היה אפשר להרחיב הדיבור, ונוכח לדעת שאם באמת מתכוונים לביורר ראוי ונכון, אין ערב יו"כ בכלל זמן גרמא להגיע לתכלית הנרצה, בישוב הדעת, ובכלל לא נתפכל על הדעת ולא הובן מה התכלית מלחץ הבהלה הזאת מתוך הנסיון של התנהגות וההתתייחסות מהעבר, ואזי הוחלט עמו שביום ג' (למחרת יוה"כ"פ) יתאספו לדון בדבר, ובמפורש ירד מעל המחשבה, ונתפכל מה שדובר מקודם על הפגישה בערב יום הכיפורים.

מלבד שההתאמצות המבוהלת, היה סכנה להרב שליט"א, — בחולשתו אז כידוע, — וללא הכרעת פשר דבר המהירות, והחפזון המזור, והי' הרב שליט"א כמסתפק וחושש, וההתחשבות והזהירות ומתינות ויישוב הדעת נחוצה, ולא ליכנס בפתאומיות, עד שיבורר הצעדים הנכונים שאמנם מובילים לתיקון.

וכמוכן שע"י הצעת ההסכם וההחלטה עם השליח לאסיפת הדיון ליום ג' מחרת יוה"כ"פ, ושבוטל בזה כל המדובר לערב יוה"כ"פ — נשאר הנכונה, שעד אז יודיעו שלפחות מוטל הדבר בספק, וימנעו לע"ע מלאכול עד שיתברר לכל בעליל.

במוצאי יו"כ"פ באו והודיעו הנתפרסם, מה שהוכרז ביוה"כ"פ לפני תפילת מוסף ובפני הס"ת שהבשר מאיטליו סאטמאר הוא בשר, ומותר לאכול הבשר.

אי"א לתאר איך נבהל הרב שליט"א ונשתומם בשמעו שמועה זו, ממש כאילו נפל עליו קורה רח"ל, כי אחר כ"כ דין ודברים שהי' נראה לו, כי רוצים בביורר האמת ולהצטרף להשתדלות התיקון, וכזאת ייעשה, אהה.

והמסקנה הפשוטה היתה מובנת, שאם בה פשוט וברור להכריז שהכל מותר מה עוד יש לו לברר.

וכזה גם נתחזק חשש של החפזון המובא לעיל, ונוסף עוד קושי, שאדם עשוי לאחזוקי דבריו, ולכן רחוק הדבר מתועלת, כמוכח.

[ה]

למחרת יוה"כ"פ פנה הרב מאודווארי בהצעה — שאע"פ שהכריזו בסאטמאר — מ"מ אולי יש מקום לקיים את המדובר ליום ג' — והשיב לו הרב כנ"ל.

ומחמת שמכל השיחה עם הרב דק' סינעטי-סאטמאר, היה המשמעות ברורה, שדיונו הוא מסביב לקהילתו, במילא לא הי' כל נפק"מ אליבא דאמת, אחרי ההכרזה המחלטת.

ביום א' ערב חג הסוכות, שלח הרב את מכתבו הארוך והמפורט אל הרב דק' סינעטי-סאטמאר בתקווה להעמידו על האמת והנכון כפי שהי'.

ובליל א' דחוה"מ"ס קרא הרב מוקאשוו שליט"א להרב דק' סינעטי-סאטמאר (ע"י טעלעפאן), להתדבר אתו, אולי ישתדל לתיקון הנדרש, — אחרי קבלתו את המכתב המפורט.

אבל לא ניגש לטעלעפאן, ובמקומו ניגש לטעלעפאן משמשו הי' משה פרידמן והעיו לדבר
כחוצפה נוראה (קבענו הדבר לדראון, וללמוד לקח על הומר ושפלות מצבנו בעוה"ר).
בחזרהמיים נפוצה השמועה כפי כל, שהרב דק' פינעט-סאטמאר מתכוון לקבץ הרבים, ולדבר
לפניהם, כפי שדיבר.
ומחמת הרצון למנוע חיה"ש, נשלחו אליו כמה אנשים חשובים לדבר על לבו על כך.
ובעוה"ר יצא מה שיצא, ירחמנו הי' ויגדור פרצותינו כמתרה דידן, ונושע בי"ר.

חלק שני

הכחשה או הודאה

גילוי הדברים כהווייתם מהצד הבי

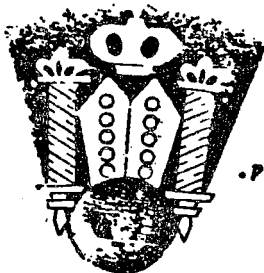
שלחלק ולפלוג יצאו

— מפיהם ומפי כתבם —

התאחדות הרבנים לארצות הברית וקנדה
CENTRAL RABBINICAL CONGRESS OF THE U.S.A. AND CANADA

85 Division Avenue
 Brooklyn, N. Y. 11211
 384-6765

יום ג' לסדר קרח, א' תמוז שנת תשמ"ג לפ"ק.

ישיבה שניי אודות בניקורי

אחרי מסא ומתן ודיונים, הוחלט להציע כדלהלן:

- א. לאודיע לרבנים המכשירים ולהזהיר לכל העוסקים במלאכת ניקור, שיש הזנחה רבה בניקור חכנד שיש בו חשש חלב הכליות.
- וכמו כן יש חסרון ידיעה בניקור היותרת הנקרא "דיקע טענדערליין" שיש התיכת חלב סרוך בו וקרומים פב' הצדדים. וגם החלב שתחת הקרום.
- הפסתמטים עם השחול ידעו שצריך ניקור היטב.
- ב. אודות הבשר שאמר צלע י"ב. היות שבדוב קהלות ואפילו במדינת אונגארן לא נטלו בשר זה, לכן צריכים לכה"פ איזה השגחה שניקרו הבשר הזה היטב.
- ג. בשר שתחת הצלעות מקום הקרום חלבן העב, היות ולפי הרבה שיטת פוסקים ראשונים ואחרונים יש בו חשש חלב גמור, ע"כ נכון לנקר כל החלב שתחת הקרומים.
- ג.ב. כ"ק אדמו"ר הגאון הצדיק מטשא שליט"א נשיא הכבוד של התאחדות החלים לאמן כל האסור לעיל, בהאשליז שלהם.

הגילוי הפומבי הראשון

העתק פראטאקאל של אפיפות ב"ה התאחדות" סיון-תמוז תשמ"ב

ישיבה שני' אודות "ניקור"

ב"ה, יום ג' לסדר קרח, א' תמוז שנת תשמ"ב לפ"ק.

אחרי מושא ומתן¹ ודיונים, הוחלט להציע כדלהלן:

(א) להודיע² לרבנים המכשירים³ ולהזהיר לכל העוסקים במלאכת ניקור, שיש הזנחה רבה בניקור⁴ הכבד שיש בו חשש חלב הכליות. וכמו כן יש חסרון ידיעה בניקור היותרת הנקרא "דיקע טענדערליין"⁵ שיש חתיכת חלב סמוך בו וקרומים מבו' הצדדים וגם החלב שתחת הקרום.

המשתמשים עם המחול ידעו שצריך ניקור היטב.

(ב) אודות הבשר שאחר צלע י"ב, היות שברוב קהילות ואפילו במדינת אונגארן לא נטלו בשר זה, לכן צריכים לכה"פ איזה⁶ השגחה שינקרו הבשר הזה היטב.

(ג) בשר שתחת הצלעות מקום הקרום הלבן העב, היות ולפי הרבה שיטת פוסקים ראשונים ואחרונים יש בו חשש חלב גמור, ע"כ נכון לנקר כל החלב שתחת הקרומים.

נ.ב. 7:

כ"ק ארמו"ר הגאון הצדיק מפאפא שליט"א נשיא הכבוד של התאחדות, החליט לתקן כל האמור לעיל, בהאטליו שלהם⁸.

וזה לשון הרב שליט"א במכתבו (סדר ההשתלשלות אות ה') בדבר הפראטאקאל הנ"ל:

(ה) צמשך כל הזמן ה' הרצה משה ומתן זין העסקים ומעוררים לרבים שונים עד שצחודש סיון העל"ט הביא הרכ"ג הנ"ל שעסק צענון החלצים הדבר לאסיפח הידועה של חברי התאחדות עם המנקרים, ומאותה אסיפח נתוודע להם צמקלת, והחליטו לתקן איזה דברים שראו צהם צעממם ממשול, ושלחו רשימת הדברים הללו צינעא למספר קטן של רבנים צלצד צע"פ או צכתצ כדי שיאוו לכהוג כן צחננויות שחתח השגחתם, וצרשימם זו עכ"פ הודו צמקלת. הרשימם עממם היתה כוללת רק מקלת דברים הצריכים תיקון כפי ששמעו מהמערערים, ואף דברים אלו לא נכתבו כהוגן לפי דעת המומחים, ומלצד זה כמעט שלא שמע הדבר לכל אותם שהיו לריכים לשמוע, ולא צאופן וצדקך המחוייב עפ"י החורכה. (גם יש צשר שנקנה אחר זמן זה שגשאר עליו חלצים שאיו צאותה הרשימם להסירן.)

(1) מקצת הפרטים מתאסיפה הזאת ומה שנתברר, ובאיזה אטליום, ימצא הקורא ברא"ק "התאחדות" (2) תיאורו של הרב לייטנער מספרים 18, 24, 25. והמכתב הזה הוא המדובר ע"י הרב לייטנער מוצש"ק תולדות מ"ג.

(2) ל"הודיע" לרבנים המכשירים — יש לקחת לתשומת לב למי מיועד הכתב הנוכחי.

(3) "המכשירים" עיין רא"ק (2) במספרים 35, 43, 50, 55, 57, 121, 236, 251—254.

(4) להביט ברא"ק (2) 25.

(5) שם 24.

(6) היינו:

(א) שקובעים שברוב קהילות ואפי' במדינת אונגארן לא נטלו בשר זה, בכ"ז השתמשו בזה פה — וכמוכן שלא ירעו מניקורו (כי לא ישתמשו מלפנים בכל הבשר).

(ב) שלא ניקרו את החלב כפי שמזכר בחת"ס ועור.

(7) מצאנו להעיר: שאם אמנם לא רצינו בתחילה לתת יד לפרטום ה"נ"ב" הזה, אשר הוא בבחינת, בעי לכפורי יד' בההוא גברא" והר"ז כמתכבד בקלון חבירו, בכל זאת הכרענו, לבל להשמיטנו, מחמת היושר שבדבר שהרב מפאפא שליט"א קיים בדידי' מודים דרבנן, על העבר דהיינו שבחיינו. — ועיין במכתב הרב שליט"א, המחשולות" (אות ד') ואות ה' "רשימת החלבים", ובמסקנות⁵¹.

(8) לתשומת לב: הוחלט "להציע" שיש הזנחה רבה" ו"חסרון ידיעה" ו"חשש חלב", ו"חשש חלב גמור" וצדיכים "איזה השגחה" ו"החליט" "לתקן".

תוכן ורשימת המשתתפים הדוברים באסיפה
שהתקיימה ביום כ"ה תשרי תשמ"ג, שנקראה ע"י הרב מסיגעט
בבית „התאחה"ר", ע"ד ההתעוררות בענין החלב

(לפי הסדר)

הורוויץ.	י"ר — הרב באב"ד (טארטיקאווער)
יצחק גליק	הרב לייטנער (מאנטעוידעא)
מייזליש (ממש"ד)	הרב דביהכנ"ס דק' ווינא
הרב י. הורוויץ	הרב לייטנער (המשך)
דיין פרידמן (ומ"ב)	נירבאטאר
האגער (הוספה)	ווינא
פלוגי אלמוני	דברי וויכוח : נירבאטאר, סיגעט,
סיגעט	לייטנער, ווינא
י"ר	הרב דק' סיגעט (ברוקלין)
ויכוח חס בענין ה"קאמיטי הגדולה".	פאפאיער רב (מתווכח)
יצחק גליק	הרב יצחק גליק — מזכיר
השתדלות אצל הנירבאטארער ע"י הרב	יושב ראש
לייטנער והרב מסיגעט.	הרב דאדווארי
יצחק גליק	יצחק גליק (הכרזה באמצע)
הווינער מכריז החלטות ע"ד עצמו	הרב מאדווארי (המשך)
בתור י"ר.	יצחק גליק (מכריז, הבט בתוכו)
י"ר	הרב מטענקע
יצחק גליק — מעכב את המשתתפים	יצחק גליק (מכריז)
מלעזוב את המקום, בכדי להכריז „החלטות".	טענקע (המשך)
הרב הורוויץ בשאלה גלוי להרב לייטנער	י"ר
הרב מנירבאטאר (מתערב)	יצחק גליק.
סיגעט (עונה)	הרב י. האגער
לייטנער (עונה)	לאנדסבערגער רב
עוד דברים מהרב מסיגעט-סאטמאר (נויארק)	הרב מסערדאהעל
מנירבאטאר	הרב מאראד
הרב גליק — מחליט	הרב מסיגעט מזמין להרב ווייטצענער, לדבר.
הרב לייטנער — מתערב ואינו נשמע.	וויכוח אודות בחירת „קאמיטי":
גליק — ממשיך ומסיק המסקנא וההחלטה...	י"ר, נירבאטאר, לייטנער, סיגעט, ווינא.

אסיפה רחופה ב"התאחדות"
כ"ה תשרי תשמ"ג
בענין ניקור החלב
(עפ"י העתקה מדויקת מהטעיף)

יו"ר, הרב באבאד (פארטעקאווער)

... זינט די התאחדות איז געגרינדעט געווארן וויל איך אנווינטשען דאס ערשטע אין באגריסן ברוכים הבאים בשם ה' ב"ה קע"ה זייער א שיינער עולם, אלע רבנים זענען געקומען, און איך האף אז עס וועט זיין סיעתא דשמיא, מען ברויך האבן סיעתא דשמיא. ה' עמו מלמד שהלכה כמותו, מען גייט באהאנדלען אזעלכע וויכטיגע זאכען וועט אוודאי זיין סיעתא דשמיא, און עס וועט ארויסקומען, פון אונדזער אסיפה דברים מתוקנים.

איך וויל אייך זאגן, אז זינט די התאחדות איז געגרינדעט געווארן האבן מיר נאך נישט געהאט ליידער אזא אסיפה מיט אזא ווייטיגט הארץ. פון זינט התאחדות איז געגרינדעט געווארן איז נאך נישט געווען קיין מאל אז ס'זאל זיין אזעלכע זאכן, וואס עס זאל זיך האנדלען, אז דער זאל זאגן אזוי, אין דברים העומדים ברומו של עולם, איז די שערוריה, געפערליכע שערוריה און אונדז זענען מיר זיך היינט דא צונויף געקומען אין דעם זעהן וואס איז דא צו טאהן¹.

איך וויל אייך נאר זאגן, אזוי ווי דער מאנטיווידעאער רב הרב לייטנער האט אסאך געטאן לעצטנס אין די זאכן און ער איז באקאנט וועל איך איהם איבערגעבן אז ער זאל האלטן א רעפארט וועגן די זאכן. איך וויל נאר אין קלארן זאגן, ביי א דעבאטע הייבט זיך אהן און מען ענדיגט אוועק אזוי אז עס קומט נישט צו גארנישט, וויל איך בעטן אז יעדער איינער זאל זיך שאפן אין קורץ. איז דא צו באהאנדלען צוויי זאכן, ערשטנס איז דא צו באהאנדלען בכלליות, צו בלייבן מיר ביי די אלטע מנהגים, צו מאכן מיר שינויים. ווידער איז דא צו באהאנדלען בפרטות. בפרטות הייסט, מ'האט געברויכט אויסשמוסן אז קיין שום, „בוטשער סטאר“, אן א השגחה, קען מען ארויס געבן א שטרענגן קול-קורא², לעולם איך געדענק נאך צוריק מיט צוואנציג יאהר, ביים רעבין זי"ע, איז געווען אויך א גאנצער שמועס וועגן דעם אז מען זאל ארויס געבן א קול-קורא²⁻² אז דאס קען איך טאקע זאגן כמעט, למשל ס'איז דא בוטשערס, ביי מיר אין ביהמ"ד אליין. פלוצלונג א איך ווערט א בוטשער אן א השגחה און אן גארנישט, וואלט מען געברויכט פון דער אסיפה ארויסקומען מיט א שטארקן אויפרוף, אז אן א השגחה טאר מען נישט קויפן קיין פלייש²⁻³.

ווידער צווייטנס, וואס מען ברויך צו זעהן אז מען זאל זעהן צו פארהערן עס איז אזא פונקט למשל, אזוי ווי א שוחט גייט ווען אלע מאל פארהערן און זעהן אז מען זאל די מקרים אלע מאל פארהערן²⁻⁴. אלענפאלס וועגן די פראבלעמען זאל זיך יעדער האנדלען ביי די בפרטיות או בכלליות און מען זאל נישט אוועק גיין אין אנדערע זאכן כדי מען זאל קענען קומען עפעס צו אן החלטה³. און איך בעט דעם מאנטיווידעאער רב אזוי ווי איך הער אז ער האט די לעצטע צייטן געטאן אין דערינען, אז ער זאל אפגעבן א באריכט, וואס עס טוהט זיך.

הרב לייטנער: עס איז אזוי אויס געקומען, איך האב א ביסל געטאן אין דעם ענין, ממילא דארף איך מקודם אויפשטעלן און אביסל מודיע זיין ברבים וואס דא האנדלט זיך, און דאכט זיך מיר, במשך הזמנים וועל איך אפשר פארענטפערן אסאך זאכן, וואס ס'איז אפשר דא פארשידענע קשיות, נאכדעם וועט מען יעדעם אויסהערן יעדער וועט קענען זאגן וואס ער וויל, מען וועט קיינעם נישט גייטן ער זאל זאגן וואס ער וויל נישט, צו זאגן וואס ער וויל יא, נאר קודם בעט איך מ'זאל מיך אויסהערן.

נו, יעדער ווייסט דאך, אז אין דער גאס האט זיך לעצטנס פארשפרייט אהן א שיעור פאשקעווילן, ווייל א זאך וואס קומט אהן א אבזענדער הייסט דאך א פאשקעוויל, אויסער דאס וואס האט א אבזענדער, מ'זאל האט דאך א אבזענדער, אבער חוץ דעם האבן זיך ארומגעוואלגערט פארשידענע פאשקעווילן, וועט מען דאך אוודאי, מיינען אז צו די רבנים דא, קען מען אנדערשט

נישט רעדן, נאר קודם מוז מען די גאנצע וועלט פוהל מאכן מיט פאשקעווילן, נאך דעם קומט מען זיך צוזאמען⁴.

ווייל איך דעם עולם מודיע זיין ווי אזוי האט זיך אנגעפאנגען דא דער גאנצער התעוררות פון דעם גאנצען ענין דעם זומער, ווי אזוי איז די זאך ארויף גקומען אויפ'ן טיש. קודם כל איז אזוי, לאמיר אנפאנגען נאך אמאל פון אנפאנג. דריי צו פיהר יאהר איז עס שוין היינט איז דא געווען דער מלאכי, איך האב דעמאלט נישט מיטגעהאלטן וואס ס'האט זיך דענצמאל אפגעטאן דייקא, ווייס איך נישט, וואס איך האב יא געזען דייקא איך האב דאס דא, ער האט דעמאלסט איבער געלאזט עפעס א געשריבענע זאך, איך האב ליב זאכן אוועקצולייגן, נישט צו רעדן אויסנווייניג, ווער עס וויל קען דאס האבן. דער צעטל געפונט זיך דא, איך פון דעם צעטל האב איך נישט געקענט גארנישט ארויסקריכן, וועמען ער האט עס געגעבן ווייס איך נישט, ווייל דער עיקר חלק הפנים איז ביים שפאנדער, און בימים ההם האט קודם דאהי האט נאך קיינער נישט געוואוסט, וואס איז טייטש שפאנדער, שרייבט ער צוזאמען פארשידענע, איך זאג דאך עס איז שווער דא צופיהל מארד צו זיין, אבער לכאורה פון דא קען מען גארנישט ארויסקריכן, א פאר זאכן ברענגט ער אז דער רמ"א בריינגט צוויי דעות, און אין אמעריקע-טוהט מען אזוי, נו, איז דאך נישט אזוי געפערליך, אז מען טוהט ווי איין דעה, אין ירושלים איז מען מחמיר איז דאך נאך נישט עק-וועלט אזוי ווי מ'זאגט⁵.

שפעטער איך ווייסט אנדערטהאלבן יאהר צוריק דער רב זלמן בריזל, ער האט דאך דא אונטערגעשריבן אויף די אלע זאכן, ער איז דאך יא א איד וואס מ'קען איהם, דייקא, א וואוילער איד, א עלטערער איד לאורך ימים, זיין איידעם הייסט ר' הירש ניהויז, א איד א ת"ח ווער עס קען איהם פון אר"י, קומט ער צו מיר דער איד און זאגט אז דער שווער האט באפוילן למען השם מען עסט חלב מען דארף איבערקערן די וועלט. זאג איך אים איהר קענט גיקור? זאגט ער: ער קען נישט. נו, אז איהר קענט נישט ווייס איך דאך נישט וואס איהר ווילט פון אונדו האבן. איהר זאגט אז מען עסט חלב, זאגט מיר וואס. שוין ער ווייסט נישט, נו ער ווייסט נישט ווייסער נישט, איך האב איהם דייקא נאך געזאגט הערט מיך אויס, נעמט'ן א מנקר פון ארץ ישראל, די שפעזן וועט מען צוזאמשטעלן, און לאמיר רעדן צו א מענטש — איך קען דאך נישט רעדן צו א שטיקל פאפיר — ער איז נישט געקומען*, וואס זאל איך טאן⁶.

אנפאנג זומער (הרב מוויצען...) וממשיך) דער זאגט, ער איז נאר געווען א שליח פון רב זלמן בריזל. בקיצור למעשה וואס דעם זומער האט זיך אנגעפאנגען דאס התעוררות, האט דער סקווערער רב אריין געשריבן א בריעף, עס איז געווען ערגעץ דאכט זיך מיר, איך האב יעצט דא א קאפי דערפון ערגעץ אינמיטן די ספירה איז עס געווען... די פאריגן זיצונג האט מען דא דייקא געגעבן פאר עטליכע רבנים קאפיס דערפון, דער בריעף איז פון י"ט למב"ק (עס איז געווען פאר די אסיפה גדולה האט ער אריינגעשריבן א בריעף) אזוי ווי אין מאנסי האט זיך באזעצט א מנקר פון ארץ ישראל, און ער האט געטראפן דארטן ביי די קצבים געוויסע זאכן וואס מען האט זיך נישט געכאפט, ווייל למעשה פון דעם האט מען דאך שוין גערעדט דייקא, מען האט שוין געזעהן צו מאכן א תיקון, אז ס'טרעפט זיך אמאל אז צום חלק פנים, אזוי ווי אין דרויסן שניידט דאך דאס א גוי נישט א איד*, לכתחלה דארף מען שניידן דעם חלק פנים ביז צום טבור, טרעפט זיך אמאל, אז מ'לאזט נאך אביסל, ס'איז געווען קצבים וואס האבן זיך נישט געכאפט אויף דעם, אזוי האט ער אריין געשריבן א בריעף, אזוי ווי ער האט אריינגעשריבן דעם בריעף, האט נישט געדויערט קיין דריי טעג, און ער האט געשריבן א בריעף נאכאמאל דא. אריין געשריבן דא, ס'איז אריין געקומען אין אפיס א בריעף, געגאנגען ווי א מענטש, האב איך איהם אן גערופן (איך קען איהם בימים ההם זייער איך בין אנגעקומען אין אמעריקע בין איך געווען ביי איהם אין זיין ישיבה). אכלל זאגט ער מיר דעם נאמען פון דעם מנקר, איך וויל עס דא נישט דערמאנען דעם נאמען, איך וועל באלד זאגן פארוואס נישט, דער איד איז דא, ער וואוינט אין מאנסי, איך האב געוואלט קודם זעהן צו דער איד איז א מענטש, וואס מ'קען מיט איהם צום טיש גיין, איך בין דירעקט אראפ געפארן מיט איהם דארט אין סקווער אין די יאטקע⁷, און מען האט גענומען דארט א פלעייט, הייסט עס

דאה, היינט ווייסט דאך דער עולם שוין אביסל מער, בימים ההם האב איך נאך אויך נישט געוואוסט פון וואס מען רעדט, זייט דעמאלטן דעם עולם איז אביסל קלארער געמאכט, און ער האט מיר געוויזן אז א צוויי דריי אינטשעס, קען אמאל אריין קומען צו געשניטן און עס איז דא קצבים וואס זיי ווייסן נישט⁸.

שוין, אזוי ווי ס'איז נתעורר געווארן דער ענין פון ניקור מען האט דאך עפעס געהערט אז עס איז דא ערעורים פון פריהערט אויך הגם ס'איז נישט געווען צו וועמען צו רעדן, האט מען זיך מיישב געווען תיכף * אין תמוה, האט מען געמאכט דא א אסיפה פון עטליכע רבנים, דא געווען דעמאלץ, און עטליכע מנקרים⁹, מען האט געוואלט אנפאנגען קלארער ווערן אין די זאך.

איך בין אליין מודה, ביז דעם חודש אייר האב איך נישט געוואוסט וואס דאס מין ניקור איז. עס שטייט מען מוז דאך לערנען מתוך מ'מח ווייזן, איך האב נישט געטראפן ווער ס'זאל מיר קענען ווייזן¹⁰. דער איד איז א מנקר פון ארץ ישראל, ער איז א איד וואס ער פארשטייט דאס פאר, ער האט געלערנט דארט ביי די עדה החרדית און געווען א מנקר. כמה יאהרן, ער האט מיר געוויזן וואס עס האנדלט זיך.

מיר האבן דענטסמאל צוואם גערופן דא עטליכע מנקרים פון פארשידענע קרייזן, האט זיך דענטסמאל אויסגעשטעלט אזוי¹¹:

ס'איז דא אין ענין ניקור כמה מנהגים, אין רמ"א אליין איז דא כמה דעות עטליכע זאכן — למעשה וועל איך אפשר אנקומען דערצו, איד ווייס נישט ווי דער עולם איז שוין באקאנט — דאהי חילוקי מנהגים וואס איז דא, איז דא דריי עניינים — וואס ס'איז געווען אין דערהיים אויך פארשידענע מקומות, איז געווען חילוקי מנהגים. אבער יעדער האט זיך זיינע פוסקים, ממילא, ס'איז נישט קיין עק וועלט *, אזוי וי מ'זאגט, קען זיין אמאל א מנקר וואס ביי איהם האט מען געלערנט אזוי, און ער האט נישט געלערנט דעם שו"ע אינווייניג, און ער טרעפט אז מען טהט אנדערש ווי ער טהט קען ער שרייען אז ס'איז חלב, אבער למעשה דער מנהג אזוי ווי עס איז בדרך כלל האט מען געטראפן אז אלעס האט מקורות¹², דאס אין איין שאלה.

איך דאך באלד נתעורר געווארן די שאלה, נו, וואס מען טהט, סוף כל סוף א שטאט ווי נויארק יעדער וואוינט אין איינעם, איז נתעורר געווארן עכ"פ דן זיין דארף מען דערויף וואס מען זאל טהן.

איך וויל איצט נישט זאגן וואס פערענליך איך האלט, אבער די שאלה איז א שאלה, אזוי ווי ס'איז געווען דא מנקרים וואס זיי האבן זיך געלערנט ביי א פוילישן, און ... האבן זיי ... יא מחמיר געווען אין די עניינים, אנדערע האבן נישט, דא איז געווען דער מנקר פון באבוב, האט ער געשריגן אז ביי זיי האט מען געשניטן גראד מיט די צלע י"ב, אין אנדערע מקומות ווייסט מען דאך יעדער, אז אין אונגארן האט מען יא גענוצט^{12*}, דער חת"ס זאגט אז מען קען נוטצען.

נו, איז א שאלה, וואס מען דארף ארויף ברענגען אויפ'ן טיש, אבער ס'איז נישט קיין זאך וואס ס'איז עק וועלט, אז מען האט פוסקים ווי מען טוט. עכ"פ, ברענט עס דאך נישט, אויסער דעם וואס איז נתברר געווארן, טאקע דער מנקר פון ירושלים האט אונדז געוויזן.

הרב מווינא: שאלה: שטעהט נישט אין די פוסקים זאגט מיר ווער איז דער וואס זאגט אז ביי די צלע י"ב איז דא חלב.

תשובה: נאך די צלע י"ב איז דא.

ש: נאך צלע י"ב איז ...

ת: נאך צלע י"ב רעדט מען דאס פלייש פון נאך צלע י"ב ...

שואל: נאך צלע י"ב הייסט צלע י"ג?

ת: איין מינוט — גוט באלד וועלן מיר זעהן (מדברים) מען רעדט דאך. אבער עכ"פ עס איז בפירוש דא אין פוסקים וואס זאגט פלייש נאך צלע י"ב איז געווען זייער אסאך מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, דאס איז קלאר (וויכוח עם סיגעט, באטאר, וויען). נו, רבותי, ווער עס וועט וועלן וועט זיך קענען אנרופן מ'וועט דאך נישט אין איין פרט איצט אריינקריכן.

וויען: איין מאמענט, איך וויל אייך זאגן ... איך וועל אייך זאגן דער וואס זאגט

אזוי... קיינער נישט דא וואס ער איז א פוסק וואס ער זאל אייך זאגן אנדערש ווי דער חת"ם סופר נאר וואס דען טעות... די צלע י"ב... דער בית שלמה זאגט נאר וועגן דעם זאל מען נישט נוצן ווייל ביי זיי האט מען גענוצט אחריים (יו"ר, האט מען זיך טועה געווען) וועגן דעם וועט מען זיך טעות זיין (אחד — נאר וועגן טעות אודאי) אבער דארט ווי מען נוצט נישט צלע י"ג איז נישט דא וואס צו רעדן די מעשה פון... די זענען די פוסקים וואס אונדז האמיר (סיגעט, אין דעת תורה) איך וויל דאס עטץ זאלטן דאס צו קענטעניס נעמען ווייל דאס (כולם מדברים) איך וויל נאר ווייזן אז דער חת"ם האט געזאגט אז ס'איז גארנישט דא אז מען... (כולם מדברים) איך הרב לייטנער ממשיך: נו גוט איך זאג דאך נאך וואס איז. דאס פלייש פון נאך צלע י"ב¹³. עס איז בפירוש דא פוסקים וואס זאגן פלייש נאך צלע י"ב איז געווען זייער אסאך מקומות וואס מען האט נישט גענוצט דאס איז קלאר (רבים מדברים), נו רבותי, ווער עס וועט וועלן וועט זיך קענען אנרופן, מ'וועט דאך נישט אין איין פרט איצט אריין קריכן... (כולם מדברים).

עכ"פ, דאס זאג איך דאך נאך אמאל, דער באבעווער רב, האט מעיד געווען אז ביי זיי איז צאנזער גליל, האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאך די צלע י"ב, נאך רבנים האבן געזאגט, דער וואידיסלאווער האט געזאגט אז אין זייער גליל האט מען אויך נישט גענוצט, עס איז דא וואס האלטן אזוי — ווינער רב קען האלטן אזוי ווי ער האלט געוונטערהייט — ס'איז דא וואס האבן אנדערש געזאגט, נו מען מעג דאך זאגן אנדערש אויך, יא שוין איין מינוט, דאס איז, די אלע מנקרים וואס איז דא מנקרים פון פארשידענע קרייזן, נאך דעם, איז דא מנהגים, דער מנקר פון א"י, האט אונדז געוויזן ענדליך וואס דער שרייט דער מלאכי וואס ער וויל¹⁴. אין ארץ ישראל האבן זיי אז גענומען געוויסע מנהגים ווייטער, וואס זענען נאך מער מחמיר, זיי קראטצען אוועק פארשידענע זאכן, איך האלט נישט אז איך קען דאס מסביר זיין א שטיקל פלייש איז נישט דא.

געוויסע מקומות זענען זיי דארט מנקר, עד מקום שידי מגעת אין די אלע ספרי ניקור — איך מיינ די פריהערדיגע — צו „טהרת אהרן“ צו אין „זבח שמואל“ צו אין „גבעת פנחס“, איז מיט אמאל מוזכר א הנהגה דערפון, אז מ'זאל דאס מנקר זיין, וויפיהל מנקרים פון חו"ל — איך מיינ זיכער איך האב שוין גערעדט מיט א צען פופצן מנקרים האט קיינער פון דעם קיינמאל נישט געהערט, שוין איך זאג דאך נאר וואס איך האלט, אימיצער קען האלטן אנדערש, אבער אזוי איז מיר אויסגעקומען, אז דאס האט מען אין חו"ל אין ערגעץ נישט געטוהן, פארוואס אין ארץ ישראל האט מען דאס יא געטוהן... אין עפעס א ספר „תורת הניקור הירושלמי“ וואס אין תשי"ג — האט עס געשריבן א ירושלימער מנקר — ווייל אין א"י איז געווען קודם האבן געוואוינט ספרדישע אידן, און זיי האבן געהאט די שחיטה, זיי האבן נישט געוואלט צולאזן קיין אשכנזישע שחיטה, ענדליך ווען מ'האט צוגעלאזט די אשכנזישע שחיטה, בימי פון רבי יהושע לייב דיסקין און רבי שמואל סאלאנטער, האט מען זיך אויסגענומען אז מ'מוז איינפיהרן די מנהגי הניקור פון די ספרדים¹⁵.

דייקא אינטערעסאנט דאס ספר — מה שהיה הוא שיהיה, דאס ספר איז גאר מחובר אויף פארקערט, ווייל אין דעם מנהג פון די ספרדים איז גאר דא אויך געוויסע קולות, ביים דם און ביי חלב אויך (מדברים). יעצט רעדט מען דאך פון חלק פנים, מען רעדט נישט פון חלק אחריים ניין פארקערט מען רעדט דאך פון חלק פנים, בקיצור פארקערט איז געווען קולות אויך, דאס ספר האט ער גאר געמאכט אויף פארקערט עס זענען געקומען איצט מנקרים פון חוץ לארץ — זאגט ער — און שרייען אז אונדז אין ירושלים זענען מיר נישט געהעריג מנקר, וויל איך זאגן אז ניין, דאס האט פריהערדיגע צדיקים ווי רבי יהושע לייב, וואס האבן דאס אזוי געזאגט, האבן זיי נישט געוואלט אז נעמען צוויי חומרות, שוין דאס איז עס, דאס איז דער חלק¹⁶. שוין דאס איז געווען אנפאנג זומער, יא נאך אזאך איז יא נתברר געווארן דא ביי די אסיפה פון די מנקרים, אז סוכ"ס, די זאך איז דאך אזוי, דאס ענין פון ניקור, איז דאך די לעצטע דרייסיג יאחר — איך מיינ דער סוף איז דאך געווען, לאמיר אליין מודה זיין — אז ביז איצט ס'איז געווארן א שטיקל התעוררות, כמעט קיינער פון די רבנים (טעמעשווארער, זאגט מ'ך איינער, אז ער קען

יא) אבער, בדרך כלל האט מען נישט געוואוסט ענין פון ניקור, און די אלע מנקרים, ווי אזוי געווען דער סדר, קיינער איז דאך נישט געגאנגען צו קיין רב לערנען ניקור, צו קענען נעמען קבלה, האט זיך איין מנקר געלערנט ביים צווייטן, איז ממילא געקענט אויסקומען פארשידענע זאכן, וואס איך מיינ, איך אליין האב געטראפן מנקרים וואס געוויסע זאכן האבן זיי נישט געכאפט, צו ווייל געווענדליך נוצט מען נישט דאס שטיקל פלייש און אמאל קומט אויס אז עס האט פאר יאהרן עפעס יא עמיצער געבעטן דאס שטיקל פלייש, האט ער נישט געוואוסט דערפון — קען זיין — איך זאג נישט אז נישט, אזוי האט עפעס אויסגעזעהן¹⁷.

דער עיקר איז א פלא פון אזאך, דער עיקר זעהט אויס צוויי זאכן, קודם דאס האב איך אליין געטראפן עטליכע מנקרים, איך מיינ עטליכע פון די קצבים, וואס האבן זיך נישט געכאפט אויף דעם אז מען לאזט צו אביסל דארטן נאכן טבור, איך האב אליין געטראפן עטליכע, זיי האבן זיך עפעס נישט געכאפט אויף דעם, מען האט איהם אויסגעלערנט אז מען דארף דארט מנקר זיין, און ביז אהער קומט דער חלק פנים, האבן זיי זיך עפעס נישט געכאפט אויף דעם¹⁸. איך זאג דאך, אזוי ווי ס'איז נישט גאגענגען אונטער די השגחה פון קיין רבנים, דער לימוד¹⁹.

הרב דביכני"ס ווינא: איך זאג איין זאך, איך האב היינט גערעדט מיט צוויי *¹⁰ פון די מנקרים, איך וויל נישט זאגן די נעמען, און זיי האבן אלע * פון דעם געוואוסט, איך ברודך נישט צו הערן, איך האב זיי געפרעגט, (סיגעט מפסיקו) — ווינא ממשיך — זאג מיר ווי אזוי ביסטו מנקר, איך האב יא גוט פארשטאנען, מען האט זיי געוואוסט פינקטליך צו זאגן דארט ביים טבור. דאס ברודך מען אראפ צו שניידן טאמער בלייבט (סיגעט יא יא), דאס איז געטאן, מענדל בערגער האט געוואוסט דערפון צו זאגן (און ר' ישע גאלדבערגער) און האט געזאגט, מהאמיר גערעדט און דארט דער טרפש ביים כוליא בלייבט עפעס איבער. און ער פארקויפט דאס ... ניין עס קען גארנישט זיין ווייל עס איז נאך קיינמאל נישט אריינגעקומען צו וויינשטאקן פון גרויס ... עקזיסטירט נישט ס'זאל אריין קומען — דאס איז אחוריים²⁰ גייט דאס אריין דאס גייט צו זאגט ער.

הרב לייפנער: ניין דאס טוהט מען נישט איהר זאלט מיר מוחל זיין, מען האט געזאגט עס קומט יא אריין נאר ער שניידט עס אוועק. איהר זאלט מוחל זיין¹⁻²².

ווינא: ניין ער האט געזאגט אז ביי זיי קומט נישט אריין (מדברים)²².

הרב לייפנער: ביי וויינשטאק קומט זיכער ... הונדערט פראצענט, גוט איהר וועט זיך מפלפל זיין אויף א מציאות, עס איז געווען דייקא (מדברים), שוין גוט איך זאג דאך איהר זענט, אודאי רובא דרובא נישט, איך וויל נאר זאגן אז עס האט געקענט פאסירן ווער עס ווייסט נישט עס קומט יא אריין נאר ער שניידט עס אוועק. איהר זאלט מוחל זיין²¹.

(וויין?) ממשיך, ווינער רב וויל אויף דעם מפלפל זיין אז יעדער ווייסט (י"ר באב"ד?) — ממשיך, — יא נו איז געווען אזעלכע וואס האבן נישט געוואוסט זאל איך זיך מפלפל זיין אז יעדער ווייסט²³ (קריאות מרובים בלתי מובנים).

איז געווען אזעלכע, וואס האבן נישט געוואוסט, און דער עיקר איז אינטערעסאנט טאקע, דאס וואס מען האט פריהערט גערעדט — איך ווייס נישט ווי אזוי זיי רופן דאס, דייקא, ווייס איך נאך נישט פונקטלעך — דאהי הייסט דאס גראבע טענדערליין — הייסט דאס דאהי — טאקע דאס וואס מען האט דערמאנט פריער און דארט צום סוף איז אמאל צוגעטשעפעט א שטיקל חלב, דאס איז טאקע יא חלב דאורייתא לכל הדיעות, און א פלא אין „גבעת פנחס" ווערט דאס נישט דערמאנט, איך ווייס נישט צו אין אונגארן איז דער סדר אז מען האט נישט גענוצט דאס שטיקל פלייש, למעשה האט עס דאס „גבעת פנחס" נישט דערמאנט, האלט איך אז דאס איז אפשר די סיבה, וואס האט זיך געטראפן, אזעלכע וואס זיי ווייסן נישט פון דעם אין דעם בין איך דאס תולה, ווייל געווענדליך אונזערע מנקרים האבן געלערנט דאס ספר, איך מיינ ער זאגט נישט אז מען מעג דאס יא, ער רעדט עפעס * נישט פון דעם חלק דאס איז איין זאך²⁴.

און נאך דעם ביים כבד, האט זיך אויך געטראפן אזעלכע, אויך די זעלבע מעשה. אין „גבעת פנחס" ווערט עפעס נישט דערמאנט, אז אין כבד דארף מען אראפנעמען חלב, האט זיך אויך געטראפן אזעלכע וואס זיי האבן זיך אויף דעם נישט געכאפט, שוין עס איז געווען, פארן

וזמער, האט מען געקלערט עס איז געווען, מען וועט זוכן עפעס א עצה, ס'איז דאך נאר יחידים, די וואס מען האט געטראפן, האט מען דאך געזאגט, מען קען דאך נישט קיין זאך, א רביס'דיק זאך, איז איין טאג ערילעדיגן, מען האט גערעדט דערפון — איך זאג דאך, נאך איידער די אלע צעטלאך איז די גאסן — מען האט אפגעשמועסט או ווי-פריהרט מעגליך וועט מען זעהן עפעס צו טאהן²⁵.

אעפ"כ, אזוי, איך זאג דאך נאר מיין מיינונג, אן אנדערער קען זאגן זיין מיינונג, יעדערער קען זאגן זיין מיינונג. איך בין לכאורה געווען מיט'ן גאנצן... אינגאנצן... איבער געצייגט, או דאס וואס מען שרייט דארט אין ירושלים, איז בכלל דער „סדר הניקור" — איך זאג דאך דאס — דאס וואס עפעס א מנקר, טרעפט א שגיאה דאס איז דאך א צווייטע זאך, פאר דעם קען דאך קיינער נישט נעמען קיין אחריות, אבער אז בדרך כלל, דער סדר איז נישט גוט, האב איך געהאלטן אז דאס האט נישט קיין מקור²⁶. אעפ"כ עס האט זיך געמאכט, איך האב געדארפט דעם זומער פארן קיין א"י האב איך מיך מיישב געווען, איך וועל הערן די פאר מנקרים, די וואס זיי שרייבן זיך יא אונטער אויפ'ן צעטל.

אז ר' זלמן בריזל זאגט דאך קלאר ער קען נישט קיין ניקור, מיט איהם האב איך דאך נישט געהאט וואס צו רעדן, ווייטער דאס וועל איך יא זאגן דערווייל דער איידים זיינער, דער רב הערש ער איז דאך יא א איד א תלמיד חכם, ער האט זיך דערווייל צוגעלערנט, און ער האט געלאכט דעם שווער אין די אויגן אריין. ס'הויבט זיך נישט אן און עס לאזט זיך נישט אויס, צום סוף, ער בעט זיך ביי מיר, ער זאגט אז רבי יהושע לייב האט דאך אזוי איינגעפיהרט, ער בעט מיך למען ה', איך זאל זעהן דא אזוי איינפיהרן. שוין נישט קיין נפקא מינה. נו, אבער די מנקרים, דער רב גד טורביץ, איז דאך א מנקר ביי די עדה החרדית א אלטער איד לאורך ימים, און עפעס דארט א איד רב ברוך מייזליש, זאגט ער, ער וואוינט דייקא אין פתח תקוה, אבער אויך א ירושלימ'ער איד, האב איך געקלערט, יענער שרייט געוואלד, קודם לאמיד הערן וואס ער זאגט, בקיצור מיט רב ברוכין האב איך גערעדט אין פתח תקוה, איך בין דירעקט אראפגעפאהרן צו איהם, ער האט מיר געזאגט הסברים פארוואס מען נעמט דאס אוועק. א כלל, איך האב מיך מפלפל געווען מיט איהם שוין נישט קיין נפקא מינה ער האט זיך געהאלטן ביי זיינס, איך האב מיך געהאלטן ביי מיינס, איך מעג דאך מחולק זיין נאך אויף רב ברוך מייזליש, ער האט געזאגט אז דאס איז אזוי, ער האט מיר געוואלט ווייזן דארט אין „זבח שמואל", אז דארט שטייט אזוי. דארט שטייט נישט אזוי. א כלל וואס זאל איך דיר טאהן, איך לערן אנדערש פשט דארטן, וואס האב איך געקענט טאהן מיט איהם, איך מיין, למעשה איבערגעוויזן ערגעטץ זאל דאס שטיין פון חוץ איסור דם, מיר האט ער נישט געקענט איבערצייגן, איך זאג נישט אז איך בין גערעכט, איך קען דאך נאר זאגן ווי אזוי איך פארשטיי²⁷.

נאכדעם האב איך געוואלט רעדן מיט רב גד טוראביץ. אוודאי ווייסט איהר שוין וואס די מעשה שהיה וואס עס איז געווען, למעשה האט ער זיך נישט געוואלט טרעפן מיט מיר — נו וואס זאל איך טאהן — ער וויל נישט וויל ער נישט... (קול רעש מכל הצדדים שאין איש שומע)²⁸. בקיצור, איז דאך אזוי איך בין אהיים געקומען פון ארץ ישראל און איך האב געוואוסט אז די פאר פראבלעמען איז דא, מען האט געוואוסט פון דעם, אבער עכ"פ ס'איז דאך נישט קיין זאך וואס עס ברענט אזוי, מען זאגט אז דער סדר איז עכ"פ לויט אסאך שיטות אויסגעהאלטן, גוט אז מען וויל איינפירן חומרות צו ווייל מען וויל יוצא זיין לכל הדיעות, זייער גוט מען האט דאך צייט נאך יום-טוב, מען האט דייקא אפגעשמועסט אז גלייך נאך יו"ט זאל מען זיך אוועק-זעצן²⁹.

און דאס האט מען אויך געזעהן, אז מחמת דעם וואס ס'איז נישט דא קיין קבלה פאר די מנקרים, קען זיין געוויסע מנקרים וואס געוויסע זאכן, אפשר ווייסן זיי נישט, איז דאך אויך נישט קיין זאך וואס מען דארף שוין גיין תיכף שרייען אז ס'איז עקיוועלט³⁰. מתוך מתוך, מען האט געהאט א פלאן, מען האט גערעדט מיט'ן נשיא כמה פעמים, תיכף נאך יו"ט וועט מען זיך אוועק זעצן³¹. אזוי וויא איך קום אהיים און איך האב גארנישט געזאגט, ביי מיר מיילא וואס איך פריוואט

טו, דאס איז דאך קיינעמ'ס עסק נישט, ביי מיר אין די ישיבה האט מען ווייטער גענוצט פלייש, האט מען דאך געוואוסט איד בין אהיים געקומען, איד האב זיך נאכגעפרעגט, איז דאך נתפרסם געווארן, איז דאך א סימן אז איד האלט אז מען עסט נישט קיין חלב, בקיצור האט מען מיר אנגערופן אויפ'ן טעלעפאן איין מאל און צוויי מאל און דריי מאל. נו, נאך א זאך וויל איד צולייגן, מ'סתם ווייסט מען דאך אויך שוין, פון ירושלימ'ער ביי'ד, איז דאך דא א בריעף, אז דער רב זלמן בריוול איז א ערליכער איד און רב גד טוראביץ איז א גוטער מנקה, אויף דעם ארויף האט מען זיך פאררופן, איז דאך טייטש אז דער ירושלימ'ער ביי'ד זאגט, אז דער רב זלמן בריוול שרייעט אז מען עסט חלב, און דער ירושלימ'ער ביי'ד שרייבט אז ער איז א ערליכער איד — נו, איז דאך א סימן אין אמעריקע עסט מען חלב³².

איד בין געגאנגען צום ביי'ד, איד האב זיי געפרעגט וואס זאגט-עטן, בקיצור די אלע רבנים האבן געזאגט — איד האב גערעדט מיט ... זיי קען איד נאך דעם האב איד גערעדט מיט'ן גאנצן ביי'ד, איד האב גערעדט מיט'ן ראב"ד רב משה ארי' ער זאל זיין געזונט, און מיט רב ישראל משה'ן (באטאר איז מפסיק) פרגע איד די אידן וואס זאגט עטן וועגן ניקור, בקיצור די אידן זאגן זיי קענען נישט קיין ניקור, נו עטן זאגט איד קען נישט וואס האט עטן געטאהן, זאגן זיי מיר האבן גארנישט געטאהן, רב זלמן בריוול האט געמאכט א כולל, דארט ווי יונגעלייט לערנען ניקור, האט מען געשריבן אזא בריעף, אז ער איז א ערליכער איד, און דער גד טורביץ איז א גוטער מנקה, וויין איד זיי, דא איז אמעריקע האט מען גענומען דעם בריעף, און צוזאם געשטעלט אז דער רב זלמן בריוול שרייט געוואלד מען עסט חלב, הגם איד ווייס א מכתב וואס איז נכתב להרבנים הגאונים בארצות-הברית, איד ווייס דאך נישט ווער די רבנים הגאונים זענען — איד מ'זיין די וואס האבן באקומען א בריעף פון רב זלמן בריוול, בידיעתי נישט — שוין, און דער רב גד טורביץ שרייט אז טאמער מ'טוהט נישט ווי אין ארי' עסט מען חלב דאורייתא, נאך דעם שטעלט מען צו א בריעף פון ביי'ד, אז דיא אלע זענען ערליכע אידן, און מען שטעלט דאס אלעס צוזאם, קומט דאך אויס א אינטערעסאנטע זאך, זעט ווי דער בריעף איז צוזאם געשטעלט ... (קריאות בלתי ברורים)³³.

אויף דעם ארויף, איז דאך נולד געווארן דער בריעף אין התאחדותנו, אז זיי האבן געזאגט אז זיי קענען נישט קיין ניקור, זיי זאגן נישט קיין מיינונג אויפ'ן ניקור שוין דייקא דער שטראס-בורגער רב האט זיך גע'עקש'נט אז דאס זאל מען יא אריין שטעלן אז ער האלט אז אין גרויס-ווארדיין האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאכ'ן צלע י"ב. ער האלט אז מען זאל יא שניידן גראד מיט'ן צלע י"ב. נו, ער מעג דאך זאגן זיין מיינונג.

שוין, בקיצור אזוי ווי איד בין אהיים געקומען (אחד נכנס לתוך דבריו ולא ברור לנו מי) זאגן זיי קענען נישט קיין ניקור, זיי זאגן נישט קיין מיינונג אויפ'ן ניקור שוין דייקא דער שטראס-בורגער רב האט זיך גע'עקש'נט אז דאס זאל מען יא אריין שטעלן אז ער האלט אז אין גרויס-ווארדיין האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאכ'ן צלע י"ב. ער האלט אז מען זאל יא שניידן גראד מיט'ן צלע י"ב. נו, ער מעג דאך זאגן זיין מיינונג.

איד זאג דאך וואס ער האט געזאגט איהר קענט זיך מפלפל זיין מיט איהם אזוי האט ער געזאגט³⁴. בקיצור, איד בין אהיים געקומען — נו — דעם בריעף האט מען געדרוקט, ביי מיר אין ישיבה האט מען ווייטער געגעסן פלייש, הגם געזאגט האב איד, אז געבן קיין השגחה אויף קיין פלייש גיב איד נישט, אבער אזוי ווי איד האב מיר איבערגעצייגט אז דער סדר איז דא פארלאזט מען זיך אויף די רבנים המשגיחים, וואס קען איד טאהן. פארשטייט זיך אליין אז קיינער וועט דאך פון מיר פארלאנגען אז איד זאל עדות זאגן צו אין דעם געשעפט צו אין יענעם איז גוט, אבער געווענטליך אז דער סדר איז גוט, און די רבנים המשגיחים זאגן אז ס'איז כשר קען מען זיך דאך פארלאזן³⁵.

האב איד אנגעהויבן באקומען טעלעפאן קאלס, נישט איינס נישט צוויי, דאכט זיך מיר ס'איז דא אזעלכע פון די וואס זיי זיצן דא וואס זיי ווייסן אפילו דערפון — היתכן איד שווייג שטיל — זאג איד איד קען דאך נישט זיין, איד פארשטיי אזוי, אז מען מוז נישט טאהן אזוי ווי אין ירושלים, און אז מען טוהט נישט אזוי איז נישט געפערליך. האלטסט אנדערש האלט אנדערש, איד האלט אזוי³⁶.

בקיצור, הייבט מיר אן צורופן, מען האט געטראפן דאס פלייש וואס הענגט אויפ'ן הענגערל, דארטן אויפ'ן גראבן טענדערליין, מען האט געטראפן דאס, האט געטראפן יענץ³⁷.

זאג איך הער צו אהובי ידידי, איך ווייס נישט וואס דו האסט געטראפן איך בין דאך נישט קיין בעל אחראי אויף דעם, וואס מען טרעפט, נאר איך בעט דך זייער, ס'זאל קומען א מענטש מיט א נאמען מיט אן אדרעסס, מיט'ן און ער וועט מיר ברענגען דאס שטיקל פלייש און זאגן, ער האט דאס געקויפט, דא און דא, בין איך גרייט צו גיין צום הרב המכשיר, צו ווי איך וועל האלטן פאר גייטיג צו גיין. און איך וועל טאהן דערין, איך קען דאך נישט זאגן אויף א טעלעפון און זאגן וואס ס'גייט פאר. קום און ווייז מיר וועלן מיר זעהן וואס מען האט צו טאהן, געקומען צו מיר איז מען עד היום נישט³⁸.

דייקא, צופעליג זאגן למען האמת, איצט פריער איז דא געווען א איד, איך קען איהם פון קאנטרי, א ליטווישער איד די זאך קען זיין איך מיינ איך זאג נישט אז ס'איז נישט... א איד א בן תורה, ער האט געברענגט פון בארא-פארק פון א בוטשער סטאר, א שטיק גראבן טענדערליין — עס מוז נישט זיין קיין? ... יא דארט צום סוף איז געווען צוגעלאזט א שטיקל פון דעם חלב הכליות, ס'איז אמת ס'קען זיין איך זאג נישט אז נישט³⁹.

רבתי, איך וועל איך זאגן א שענערע זאך, איך מיינ ס'איז נישט קיין זאך וואס מען דארף מפרסם זיין, איך בין געווען אין א שטאט נישט דאהי דייקא, אונטערוועגס, האב איך שוין אפגעשטיגן איבעראל, דארט א מגר וואס איז מגר דארט שוין פופצען יאר, איך בין מיך סתם געגאנגען, איך בין נישט געגאנגען קוקן דארט. ס'איז מיר נישט אינטערעסנט געווען, סתם איך טה דערין האב איך געוואלט הערן וואס דער זאגט וואס יענער זאגט, ווי אזוי מען טהט דארטן — ווייז מיר א גראבן טענדערליין — האט ער אויך גאוואוסט אז דארטן איז דא חלב. דארט צום סוף. מ'נעמט עס אראפ, אבער למעשה האט ער כשעורה, איבערגעלאזט, עס איז געווען צוויי שעורות אויך. זאג איך איהם, אהובי ידידי וואס טהסטו דאס, האט ער עס אראפגענומען. נו, ס'איז דאך א פשוט'ער חשובו, דארטן האבן זיך די רבנים אויך געזאגט*, א בעל מלאכה אז ער טהט א זאך טאג איין טאג אויס, ווען ער האט נישט אויף זיך קיין מורא בשר ודם, קען פאסירן.

איך זאג נישט ס'קען נישט פאסירן, למעשה, בין איך נישט געגאנגען דארט אין דער שטאט קלעפן קיין פלאקאטן, נאר איך האב מודיע געווען דארטן די רבנים פון דער שטאט, רבותי, אזוי און אזוי, זייט'ן מחל קוקט'ן ענק בעסער אום⁴⁰.

זאג איך דאך, איצט פריער איז דא געווען א איד ער האט געוויזן א שטיקל פלייש, ער האט געפרעגט צו ער זאל אריין ברענגען דאס שטיקל פלייש, דאס איז נישט אינטערעסאנט, זאג איך, ווייל מען גייט דאך ממילא דאס רעדן — עס קען זיין — איך קען דאך נישט נעמען קיין אחריות אויף דעם — אין בארא-פארק איז דא, איך ווייס וויפיהל בוטשערס, צו אימצייער לאזט נישט איבער א שטיקל חלב, וואס קען איך אויף דעם זאגן. ס'קען זיין, א זאך וואס ס'איז נישט קיין השגחה קען זיין*⁴⁰, אז יענער ווייסט נישט א זאך און אפילו אז ער ווייסט יא, וויבאלד עס איז נישט געווען קיין השגחה, און ער ווייסט עס אז מען קוקט איהם נישט זאך, קען פאסירן, איז הכי נמי. אויף דעם ויצט מען דאך און דאס טראכט מען. רבותי אכלל דאס איז בקיצור⁴¹.

און למעשה, ווי אזוי איך זעה עס איין, איז קודם איז דא א פראבלעם וועגן סדר הניקור, אוועקשטעלן צו מען זאל זיך האלטן פונקטליך ביי דעם מנהג וואס מען האט זיך נוהג געווען אין געוויסע מקומות, וואס איך זאג דאך אז אודאי האט דאס א מקור אין די פוסקים לקולא, צו מען וויל דאך אהן נעמען א געוויסע חומרות. ווייל מזוואוינט צוזאמען מיט אזעלכע אידן וואס זענען נוהג חומרות, ס'איז אפשר א שאלה אין די הלכה אויך, אז יענער האט א ממקום שיצא משם, איך זאג נישט איך וויל גארנישט פסק'ענען, איך זאג נאר וואס איז די שאלה. עכ"פ וויבאלד מען וואוינט דאך צוזאמען מיט אידן פון אלעזכע מקומות וואס מען האט זיך דארט נוהג חומרא געווען, צו מען קען איהם פארקויפן דאס פלייש. סתם המון עם ווייסט דאך נישט אז מען זאגט איהם כשר, ווייסט ער דאך אז ס'איז כשר, צו מען דארף צו דעם עפעס טאהן צו וועגן ירושלימ'ער ניקור, הגם איך זאג דאך אז מען האט עס אין ערגעץ נישט געטאהן, איז דא וואס זיי טענה'ן, וויבאלד עס קומען ירושלימ'ער אידן אויך. הגם געזאגט האב איך דארטן רב זלמן בריזל, זאל דאס ירושלימ'ער ב"ד פאר זיי פסק'ענען, צו מעג ער דא עסן צו נישט⁴².

ס'איו א צווייטע שאלה, איך זאג דאך וואס די שאלה וואס אין, נאכדעם אין די שאלה וואס מען טוהט וועגן דעם. וואס איך מיינ, איך זאג דאך דאס לדעתי בלי שום ספק, או ס'איו דא במרחבי פון די שטאט געוויסע וואס זענען עוסק אין ניקור, איך מיינ נישט חלילה מנקרים נישט די קצבים וואס זיי ווייסן נישט געוויסע זאכן — ס'איו דא — לכאורה אויף דעם וואלט געווען א עצה מען זאל יעדן פארהערן, און געבן קבלות, און נאכדעם אזוי ווייט עד מקום שידו מגעת, מ'קען דאס פראהיטן, אז דאס וואס מען ווייסט יא שוין זאל נישט געשעהן קיין איסור — לדעתי איז דאס דער פראבלעם, נו זאל יעדער אנרופן וואס ⁴³. — (קול רעש ממדברים).

ניראבטור שואל: איין פראגע וויל איך פראגען, דער ווינער רב האט שוין באמערקט צו ס'איו דא, דאהי דא מקומות מען זאל קענען איבערצייגן, אז מען האט גענומען די צלע י"ג י"ב אנדערשט ווי דער חת"ס פסק'נט, קומט אהער א רב, א בריעף פון א רב און הייבט אן א גאנצע מגילה פאר צו שרייבן, וואס מען האט צו טאהן, די ערשטע הייבט ער אן ביי צלע י"ב וי"ג ^{43*}, קודם קען מען דאך נישט אוועק מאכן מיט די תשובה ס"ח — זייט מיר מוחל לאוט מיר אויסרעדן, קודם קען מען דאך נישט אוועקמאכן די תשובה ס"ח פון דעם חת"ס ⁴⁴, און נאכדעם זאג איך עדות בתורת עדות, ואם לא יגיד, אין נאמען פונם רבי'ן זי"ע או איך האב געפרעגט דעם רבי'ן מיט 25 אדער 30 יאהר צוריק, ווי אזוי איך זאל מיר נהג זיין, האט דער רבי מיר געהייסן אזוי ווי אונזערע גדולים האבן געטאהן אין גאנץ עטסרייך אונגארן, און אין גאנץ אונזערע מדינות, מען זאל נישט משנה זיין גארנישט, איז ווער קען זיך בעמען די העזה און משנה זיין. מען זאל אנדערש טאהן ווי דער רבי זי"ע האט געהייסן. און דעסטוועגן איז דער רוב רבנים מסכים זיין אז מ'זאל יא משנה זיין פון דעם, שליעס מ'ך איין צו דעם רוב רבנים, און זאג נישט אז נישט, אבער אן ווייס אייך זאך, אז דער רבי זי"ע האט מיר געגעבן א כמעט א פקודה, אז איך זאל אזוי טאהן, און עס איז דא א בוטשער, סענדער ענגעל, פאר איהם האט ער אויך אזוי געזאגט, איצט פראגע איך פארוואס זאל מען איבער דעם נאך פארהאנדלען אפילו, די איבעריגע זאכן קען מען שמועסן... (מדברים ולא ברוח), איז מען אריין געגאנגען צום רבי'ן זי"ע איך ווייס אז צלע י"ב און י"ג האט מען מ'נאך געווען ⁴⁵.

רב דביכני"ס ווינא: יעצט הערט אויס, דער פאאפער רב האט געזאגט, אז ער וועט גלייך דא זיין, דאס איז מער ווי אלעס, ווען דער סאטמערער רב זצ"ל איז געקומען אויף סאטמאר באזעצן דאס רבנות, האט ער צוזאם גערופן דאס ביי"ד, און ער האט געוואלט אז מען זאל דעם צלע י"ב נישט נוצען... האט זיך רבי אברהם חנוך, און נאך איינער פון ביי"ד אויפגעשטעלט קרן לוד און דער חת"ס, דעם אנדערן טאג האט ער נאך אמאל צוזאמען גערופן און ער האט געזאגט, אז דער חת"ס שרייבט אזוי טרוי איך מ'ך נישט משנה צו זיין ⁴⁶.

ניראבטאר'ער מפסיקו: דער מאדער רב ס' ל' אין יור"ד זאגט, במקומות שונות האט מען אזוי געטאהן, איז דער מאדער רב מעיד, אז מען האט אין אונדזערע מקומות יור"ד גוט געלערנט ⁴⁷. ווינא'ער ממשיר: נישט וועגן דעם, ס'איו דאך אזוי דער פשט, ס'איו נישט, ווייל מארגן וועט דאך יעדער מאן-דהו, איך וויל דא זאגן יעצט, דאס זאל זאגן ווער עס וויל, ס'איו געסטערן געוועזן ביי א גרויסן מורה הוראה בישראל, זענען געווען דריי יונגען, אריינגעקומען זיי ווילן מיט איהם רעדן איז ניקור, האט ער זיי אנגעקוקט האט ער געזעהן איינעם א א (בביטול) פארשטייט זיך אז איהר וואלט נישט פון זיין שחיטה, פון זיין ניקור אויך נישט געגעסן, ער וויל מיט איהם מפלפל זיין ניקור, זאל ער דערציילן אז ער וויל, איך קען נישט זאגן ווער, ווער עס וואר, דער שפיץ איז געווען, אז ער האט זיי געמוזט ארויסווארפן פון שטוב, זיי ווילן, זיי ווילן. און ווער דער מ'נאך איז ווייס איך פון ווי ער שטאמט און וואו ער איז יעצט אין דינסט, די אלע זאכן ⁴⁸.

די שאלה איז, ס'איו ליידער געווארן, רבותי ס'איו נישט דאס דער ענין, דער ירושלמי זאגט, דער ברעו'אנער רב ברענגט דאס, דער סוף וועט נישט זיין דו וועסט זאגן אויף אסור מותר, דו וועסט נאך זאגן אויף מותר אסור אויך — יא, דער סעמיהייער רב ז"ל דעם לעצטן יאהר בעפאר ער איז נפטר געווארן, האט ער זיך כל נדרי אויפגעשטעלט, ס'איו א פלא, זאגט ער רבותי, א מענטש — זאגט ער — איך גיי דאך שוין צו די זיבעציג, ממילא בין אדם למקום וויל איך תשובה טאהן, אבער בין אדם לחבירו, מוז מען דאך מפיס זיין, איך בין דא שוין — זאגט ער — 25 אדער

28 יאהר רב, אפשר האב איך אמאל א עוף וואס ס'איז עפ"י הלכה איז כשר, האב איך עס מטריף געווען, האב איך דאך פאר ענק שאדן געמאכט, בעט איך ענק אלע איהר זאלט מיר מוחל זיין... עס איז א מעשה, עס איז נישט דאס מען גייט עפעס, האט זיך דאך אויפגעהערט, מורא געהאט... עטץ גלויבט מיר, ס'גייט מיר נישט אין דעם, איך בין נישט אזוי א מקיל, דער סאטמערער רב ז"ל האט מורא געהאט מחמיר צו זיין ווייל דער חת"ס, די גמרא זאגט דאך אפילו, ער האט מקפיד געווען אויף חסא, כיון שיצא מפומי דרב, חאטש חזרת איז אין די משנה דער ערשטער⁴⁹.

איז דאך דער פשט אזוי, דאס איז נאך די אלטע מעשה, איהר ווייסט דאך מיט'ן שטאפ מיט די גאנצע מעשה, עס פארדריסט מיד אז אונדז באפאסן מיר זיך גאר מיט'ן צלע י"ב מען וויל מתקן זיין, ווי דער מאנטעוידעא'ער רב, אז א מנקר זאל מוזן נעמען סמיכה ביי רבנים, אה תבוא עליו ברכה, לא ירים איש את ידו ואת רגלו. דאס איז דאס דארפן מיר טאן בכל תוקף ועוז. און מיר דארף מיר אין דעם ווי מ'זאגט — אלע שטיין, איינער ווער עס איז, עס איז נישט קיין חילוק מ'קוקט נישט, ווי עס איז א בוטשער-סטאר אן השגחה פון א רב, איז נישט דא וואס צו רעדן, איז דאס פלייש אסור, פארוואס? ווי דער מאנטעוידעא'ער טאמער בלייבט א כשעורה אדער טאמער וועט ער נישט קענען, מען האט היינט געמאכט איך זאגן דעם אמת, איך האב היינט אליין געווען אונז מוז מיר דאך זאגן אונז האבן מיר געמאכט תקנות איך האב געזאגט פאר אהרן וויינשטאק'ן אז ער מוז 2-3 זאכן אזוי מנקר זיין, אז פון עס זאל קיין חלב נישט קענען ארויס, נו... אנדערע זאך — ער האט געזאגט אז ער איז מקבל⁵⁰.

נירבהאמארער: אונז טוהען מיר דאך אזוי, מיר מאכן מיר עס.

י"ר: פארוואס קען מען נישט איינפיהרן אז די האלטייל זאל מנקר זיין די גאנצע פלייש? תשובה! אה, ער זאגט, אז גידין און חוטין קען ער נישט ווייל ער טוט זיא... אבער חלב

וועט ער אראפנעמען דעם שבת⁵¹.

נירבהאמארער: איך קען נאך-זאגן אין נאמען פון וויינשטאק ווייל ער האט געזאגט, ער וועט פועל'ן אין שלאכט-הויז, אז מען זאל פון דארט-אויס עס לאזן אראפנעמען, אז ס'זאל נישט קומען מער צום בוטשער, אין די הענט⁵².

סיגעט מפסיקו: איין מינוט אנטשולדיגט... איך בין דאך געווען מיט'ן ווינער רב צוזאמען מיט נאך אפאר רבנים, זענען מיר דעמאלט'ן געווען ביי וויינשטאק'ן — דערווייל האבן מיר געמאכט אזויפיל תיקון, וואס ער האט זיך אונטערגענומען אז 4 וואכן — (ווינא, קורא: זעקס זעקס) — זעקס וואכן, איך געדענק שוין נישט, יא דער ווינער רב האט גע'פועל'ט דארט, סיי דארטן איז דא א מענעדזשער, און מנקר דער מענדל, הערט'ן מיך אויס איך האב אזויפיהל אויפגעטאהן אז פון דארט, אזוי קומט דאך די בהמות קומען גראד פון שלאכט-הויז, עס גייט אוועק צו איהם עס וועט אריינגעלייגט ביי איהם אין פאלאט'ן, פון דארט קומט יעדער בוטשער, וואס ער באשטעלט, ווער עס באשטעלט פלייש ממילא קען זיין⁵³.

ווינער: אום כשר געמאכט? (הרב מסיגעט ממשיך): אוודאי אזוי ווי זיי גייען די גאנצע שטיקער, איז במילא דא א חשש טאמער דער⁵⁴.

פארוואס? איך האב געפרעגט אהרנ'ען קען אזוינס זיין, זאגט ער עס קען זיין — אז דאס פלייש איז ווארעם און מען שניידט, מאכט זיך אמאל אז דער גוי, אזוי איז ער אנגעזאגט, דער גוי שניידט, פון די צלע פון די צלע י"ג אן, איז שוין א שווערע זאך, במילא קומט דער טבור, קומט דער גאנצער חלק אחוריים קען נישט אריינקומען, מאכט זיך אמאל אזאנס אז דער גוי שניידט נישט גוט, און ס'קומט אריין, און ס'קומט אריין ביי איהם... פארשטייט זיך דאך, איז דא דער משגיח, זעהט ער אז ס'איז פארשניטן נעמט ער עס אראפ, קומט אריין צום א בוטשער — אזוי ווי דער מאנטעוידעא'ער רב האט געזאגט און ווידער איז נישט קיין בקים, קען זיך מאכן עס קען זיך טאקע אזוינס שניידן, און דעס אז ס'זאל זיין... דערווייל איז דארט ביי איהם א איד, און דאס איז א שווערע זאך, ווייל דאס קומט אריין פארטאגס, מ'מוז האבן ספעציעל מענטשן, דאס פלייש קומט נישט אריין אין מיטן טאג בשעת עבודה, דער גוי לייגט דאס אראפ דארטן מיטן טראק, און יעדער קומט אין דער פריה פארטאגס, נעמט דאס פלייש, בקיצור האט מען מיט איהם איין

געארדנט, ער זאגט אויף 6 וואכן, מיר דאכט זיך 4, אז ער נעמט זיך אונטער, צו האלטן א משגיח, ער זאל דורך קוקן אלע בהמות וואס זיי קומען אריין אויב ס'איז נישט צוגעלאזט דארט א חלק אחוריים⁵⁶.

אז טאמער איז דא וועט ער דאס אראפשניידן, אזוי אז ס'וועט נישט קענען זיין קיין מציאות אז ס'זאל קומען צו א קצב, סיי וועלכע קצב פון די גאנצע שטאט, וואס ער קויפט ביי איהם פלייש אז ס'זאל נישט זיין צוגעלאזט קיין חלק אחוריים — עס זאל זיין ... מיט'ן טבור (טארטיקאווער קאווער שואל: אפשר קען מען פועל'ן וואס עפעס 6 וואכן).

תשובה: הערט מיר אויס — בקול גדול הרב דווין! — רבותי לאמיר קודם זאגן — איך זאג דאך אייך, וואס איז געווען (טארטיקאווער שואל? אפשר קענט איהר דאס טאן ...). תשובה, גוט, גוט, דער ווינער רב, זעה איך האט שוין דא הערט זיך איין⁵⁶.

ווינער רב מתערב: איך האלט שוין ווייטער, מיר האבן מיט איהם היינט געשמעסט, איך האב אהין גערופן זאג איך, איך גיי היינט צו א אסיפה זאג איך, איך האב מיר דעמאלסט פון איהם, איהר ווייסט דאך, איך האב מיר געשטארקט, איך האב געזאגט ס'איז בין כסא לעשור, איך וועל נאך ווייס איך וואס טאהן: ס'איז שוועריקייטן איך וויל נישט זאגן, אז ס'איז נישט, איר פארשטייט ווייל דאס פלייש וואס ער מאכט כשר, געט ער איבער פאר זיינע מנקרים און דער רב מעגדל קוקט איבער דאס פלייש וואס מען געט ארויס פאר בוטשערס, גאנצע זייטן, דאס איז דאך, זאג איך פאר רב אהרן — האב איך היינט געזאגט דו זאלסט וויסן ווך דיר נישט קיין צרות פאר כל ישראל, איך זאג דיר צו, זאל דיר קאסטן אפילו נאר צוויי מענטשן, — וואס עס איז נישט אמת, ווייל דארט, מיר זאלסטו אראפנעמען דעם שלייעם אויך, האב איך געזאגט ס'זאל קומען אהנע דעם שלייעם, און אהנע דעם חלב, קיין שום, נאר חוטיין ברויכסטו נישט מנקר זיין ווייל חוטיין איז שוין ...⁵⁷

פיגעט: גיין ער קען נישט טאמער נעמט ער גאנצע, איז דא ביים טרפש הכבד⁵⁸.

ווין: חוטיין קען ער נישט, דעם חלב הכליות וועט נישט זיין, דעם טענדער, וואס איהר ווילט, וואס — דער פשט — איז מיט חלב, דאס וועט נישט זיין, חוטיין, איז אנאנדער זאך, איהר האט דאך געזעהן, מ'מוז אפשיילן אויף דריי פלעצער, דאס מוז טאן יעדער בוטשער, ער קען דאך צו אלעם נישט זאלצן דאס פלייש, מען וועט דאך פון איהם נישט נעמען מיט דעם, די בוטשערס, און דאס איז א געוואלדיגע⁵⁹.

שאלה: מען וועט אראפנעמען דעם קרום, מיט די גאנצע זאך?

תשובה: ער נעמט ארויס דעם קרום אויך, יא איך האב היינט גערעדט איך האב איהם גערופן, הערט אויס איהר זאלט אייגס וויסן וואס מ'קען ביי יענעם פועל'ן מיט גוטן, און מ'רעדט מיט איהם צווישן פיהר אויגן, איך האב עס מסביר געווען, הער אויס! עס וועט מארגן קומען, און איבער מארגן עס וועט אזוי קומען. אז איך ווייס עס איז נישטא קיין מציאות בעולם, אז איינער זאל קענען טרעפן (צעקות מכל הצדדים)⁶⁰

נירבהאטאר: איך וואלט געוואלט, איין מינוט! די גאנצע זאך איז דאך געפאלן אויף מיר, איך וועל מוזן שטעלן אכטגעבן און שטעלן א מענטש, וואס זאל אראפנעמען די אלע זאכן, די קרומים, איך האב מורא פאר דעם עולם, אויב די קרומים, וועט ווערן נישט אין גאנצן אראפ-גענומען⁶¹.

ווינער: נישט די קרומים האב איך געזאגט, דעם שלעיים.

שאלה: וואס הייסט שלעיים? וואס הייסט דאס? וואס איז דער שלעיים? דער טבור?

ווינער: נישט נאר דער טבור, עס איז דא וואס זיי זאגן, אז דאס איז א חלק פון חלב הכסלים, איר האט געזעהן דעם שלעיים, דארט איז דא דאס, קומט אראפ אין אייגס — אחד אמר: יא דאס איז אזא הייטל, א דינע הייטל — תשובה! נישט א דינע, ס'איז נישט אזוי דין⁶².

פיגעט (בקול מחאה): איך מיי, הערט אויס, ס'קען דאך אמאל ווערן א מכשול אויכעט, מען וועט נאך מיינען אז ס'קומען אריין.

הערט זיך אויס דעם, איך זאג אזוי ווי איך האב פארשטאנען. מען דארף דאס איבער רעדן מיט איהם.⁶³

(ווינער מפסיקו). סיגעט ממשיך — א מינוט איך האב פארשטאנען, א מינוט, א רגע, אז ער זאל זעהן ס'זאל נישט צו דער חלק אחוריים, דאס זאל נישט קענען צוקומען, דעם איז איהם לייכט צו מאכן, ער קומט נאך און ער טוט עס אזוי און דער מענדל, דער משגיח.⁶⁴

הרב לייטנער שואל: טענדערליין?

תשובה: (סיגעט) א מינוט, הערט זיך איין די טענדערליין — — (כולם מדברים) — הערט זיך איין א רגע נאר, איר מיינט די קצבים קויפן פון דעם טענדערליין, ווער קויפט זי, ווער ברויך דאס, איין מינוט בלייבט שטיל הערט זיך איין ווייל פאר דעם מאל לאזט זיך הערן, ווינער רב ווינער רב, לאז מיך אייך עפעס זאגן, פון די אלע זאכן וואס זיי האבן, גלייב מיר, איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן, ס'איז זיכער שקרים, ווייל זיי פארקויפן נישט דאס טענדערליין, מען שמועסט אז זיי האבן א טענדערליין דאס איז א אונטערגעשטעלטע.⁶⁵ איך וועל אייך עפעס זאגן, היינט קען איך שוין אזוי גוט די מסכת, וואס דא איז געווען דער אמת, איז אזוי ווי ס'האט טאקע אנגעהויבן מען האט אנגעהויבן ווי דער מאנטעוידעאער רב האט פארציילט די גאנצע זאך פאר די רבנים, איז דעמאלט אריינגעקומען דער בריעף פון דער סקווערער רב, האט מען אנגעהויבן עוסק צו זיין דא אז מען דארף זעהן צו טאהן, דאס איז עס מ'האט געזעהן, אוודאי ווי ער האט פריערט געזאגט, מען האט געזעהן אין גאנצע ניקור און יסודות איז געווען האט מען געטרייבערט אזוי, דער צלע י"ב האט מען אויסגעטרייבערט, דאס איז געווען אזוי איינגעפיהרט, אז דאס איז געווען דער חת"ס, מען האט זיך אזוי געפיהרט אין רוב מקומות און שוין, און ווי דער חת"ס ז"ל זאגט אליין ס'איז א לייכטער ניקור, מען דארף נישט האבן קיין אומנות דערצו — יא אזוי זאגט ער — אינו חמור כ"כ אויך ווייל ס'איז דאך נישט בעצם קיין חלב, ער זאגט דאך ס'איז נישט דא פון דארט קיין חלב, אין ש"ך שטייט דאך ארויס עס איז נישט אפילו אין די צלע י"ג אליין איז נישטא קיין חלב, אין די צלע אפילו נאך ווען מ'שניידט דאס אראפ כדי מ'זאל קענען גוט אפשניידן, מען זאל זיך נישט טועה זיין. אבער אין די פלייש אליין, איז דא א חת"ס אין דעם איז נישטא קיין שום חולק דער בית שלמה זאגט אויך די זעלבע זאך, ער זאגט, בגלילותינו איז מען זיך נוהג עס נישט.⁶⁶

און נאך מער איז, און דער חשש, און דארטן ווי דער בית שלמה דארט קוקט אריין, האט דער קצב פארקויפט אום-געטרייבערטעס, דאס איז געווען די גרויסע דאס, ווייל אז ס'איז נישט געוואוינט געווען צו טרייבערן האט ער דאך געטרייבערט, און ער האט עס פארקויפט, און ער זאגט דארט ווי די... און פאר דעם, ער קנס'עט עס, אין דעת תורה ברענגט ער דאס טאקע אויכעט אזוי, וואס ווילסטו מער.⁶⁷

שוין א קיצור, איך זאג דאס איז נישטא וואס צו רעדן, וואס איז דא געשעהן אזא טומל, דאס איז אמת, דאך איך קען עס דא זאגן ווייל ס'איז אמת, ס'זיצן אזויפיהל מענטשן, איך האב עס שוין געזאגט פאר א גרעסערן עולם ווי דא.

ס'איז געווען ממש במזיד, אזאנע אן צודרייען אויף אונדז א בלבול, אזוי ווי מען האט געמאכט אויף אידן אמאל אן עלילת דם, האט מען געמאכט אן עלילת חלב, פונקט די זעלבע זאך. אויסגערטאכט זיך בשאט נפש, היינט קען איך אייך זאגן, איך וואלט דאס נישט געווען געזאגט, קוקט וועט איר זעהן. איך האב דאך דא א בריעף, דער מאנטעוידעאער רב האט מיר געזאגט ער פארט קיין א"י, געזאגט אז מען האט דאך שוין עוסק געווען אין דעם — איר געדענקט מיר האבן גערעדט? רעטץ טוט דיירעקט, ביזט אין ירושלים ביזט דארט גיי קוק דיך אום דארטן, לאמיר זעהן וואס טוהט זיך דא אזא טומעל.⁶⁸

איך האב נישט געוואוסט וואס טוט זיך מיט ירושלים אזא זאך, אין דער אמת האב איך נישט געוואוסט אז מען זאגט טאקע ממש חלבים, מיר האבן עפעס טאקע דער ענין ניקור וואס האט זיך ארויסגעשטעלט ביי דער אסיפה וואס איז דא געוועזן. און דער אמת איז עס געוועזן אן אסיפה

לשם שמים. מען האט צונויף גענומען אלע מגקרים. קיינער האט נישט געמיינט אויף צו פארטושן חלב, אז צו זאגן, אז מען האט צונויפגענומען מען האט געוואלט טאקע טוהן. אויסצופרובן מען זאל וויסן וואס טוהט זיך טאקע, עס איז טאקע צונויף געקומען דא מענטשן פון פארשידענע מקומות, איד בין אפילו נישט דא געווען. איך האב געוואוסט עס איז דא אויף וועמען צו זיך פארלאזן, יא דער פאפאיער רב איז דא איך בין אפילו נישט דא געווען — יא דער פאפאיער רב איז דא... יא... יא... שלום עליכם... יא, ניין. איך האלט אין מיטן, פונקט זאגן די מעשה, וויא אזוי ס'איז געווען, דער עולם איז זיך צונויף געקומען, ס'איז דא אסאך באמת שאלות. איך וועל זאגן פאפאיער רב, וואס ס'איז דא להלכה, וואס מען זאל דא טוהן ווייל בכלל, ביי די צלע י"ב איז דאך געווען אין אונגארן מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, און מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, ס'דא א טייל וואס מ'האט געמאכט דעם נקור דערויף, אזוי וויא דער חת"ס ז"ל זאגט מ'נעמט אראפ דארטן דאס הייטל, טייל מקומות האט מען נישט גענוצט, איז א פראבלעם, ס'איז א שאלה.

עס איז טאקע אפשר א שאלה אז עס איז בכמה מקומות דא און וואס? ⁶⁹
פאפאיער רב: אזוי וויא מען נוצט נישט קיין סירכות כאטשיג ס'איז כשר, סירכא פלייש... ווינער רב: די סירכא פלייש, קען זיין א חשש, אין סירכא בלא נקב, איז שוין דא אפשר... סיגעט: הלואי, הלואי, וויפיל מען נוצט יא, מען האט אראפגענומען סירכות, דאס איז גלאט פון דעסטוועגן נוצט מען סירכות, מען קען דאך נישט זאגן מען נוצט נישט קיין סירכות. פאר דעם עולם קען מען זאגן, מען נוצט נישט קיין סירכות — דעמאלטץ וואלט איהר נישט געקענט האבן קיין פלייש צו פארקויפן, ס'איז דא ס'מאכט זיך, ס'גייט נישט לייכט אבער עס טרעפט זיך אמאל ⁷⁰.

נירבאמארער מוחה: זאלטן מיר מוחל זיין אויף דעם וועל איך ענטפערן, חלילה אז אזאנע סטעיטמענט צוגעבן, אז אונדז נעמען ח"ו סירכות, חס וחלילה, קיין מאל אויף דער וועלט, אז ס'איז א ריר'ל, ווער ס'איז באקאנט וואס מיינט א ריר'ל, דעייס נעמט מען אראפ, אבער וואס ס'איז מיט'ן נאמען סירכא, וואס עס האט א הארטן שורש, מיט א הארטן מקור ח"ו נעמען אונז קיינמאל נישט ⁷¹.

סיגעטער רב: דאס זאגט דאך דער פאפאיער רב, זאגט ער פונקט אזוי וויא דו טוהסט דאס, סענסטו דאס אויך דאס זעלבע טאן? ⁷²
פאפאיער רב: כאטש ע"פ הלכה, איז דאס כשר, ווייל מען עסט דאך נישט, וויל מען דאך יוצא זיין אלע שיטות.
סיגעטער רב: ניין, דארט, איז עס נישט, דארט איז אזוי, די סירכא וואס מען הייבט אן צונעמען ⁷³.

פאפאיער רב: נו, אז ס'איז א פלוגתא, צווישן די אחרונים, צווישן די פוסקים אחרונים, וויא אזוי די פלייש פון די צלע י"ב וי"ג, פאר וואס זאל מען דאס מאכן?
סיגעטער רב: אבער ס'איז נישט דא קיין פלוגתא, עס איז נישט דא אין דעם קיין פלוגתא, קיינער זאגט נישט, דער חת"ס זאגט אז מ'קען עס אראפנעמען, און מען האט עס אין אסאך מקומות אראפ גענומען. איך ווייס אין סיגוט, האט מען דאס אויך גענוצט, אין סאטמאר האט מען אויך גענוצט, קען מען זאגן מען האט נישט געוואוסט די זעלבע, מען האט נישט גענומען קיין סירכות, מען האט נישט געברויכט, און ס'איז דא מקומות ⁷⁴.
ווינער רב: ביים ערוגת הבושם האט מען דאס נישט גענוצט אין חוסט און אין קליווארדיין, איך מיין אזוי, איך ווייס נישט ⁷⁵.

סיגעטער רב: בקיצור, די זאך איז אזוי, מען קען דאס נישט אזוי שטארק מדמה זיין צו דעם, אזאך וואס ס'איז קיין שום שיטה נישטא, אז מען קען דאס נישט בוטצען, ס'איז נאר א שאלה, אויב מ'דארף דאס אראפנעמען, און דער גאנצער חשש, האט זיך גענומען מען האט דאס נישט גענוצט, האט מען מורא געהאט, וועגן דעם ווייל מען האט גענוצט אחריים, אזוי וויא ס'איז שוין מבוואר אין בית שלמה, און עס שטייט אין דעת תורה ⁷⁶.

פאפא'ער רב: אזוי וויא דער קרום, אז ס'קען זיין א קרום ציהט זיך פון דעם. **סיגעטער רב:** ניין, ניין. דאס נישט. בא צלע י"ב דאס איז בעצם נישט קיין חלב, נאר ס'ריהרט זיך אן צום חלב פון פנים, ווייל דער כרס איז דא דער חלב, זאגט דער חת"ס, מען קען אראפנעמען דעם קרום, און ס'איז א לייכטע זאך, די קצבים וענען בקי, די גאנצע צרה — זאגט דער חת"ס אויכעט — אז דארט וויא מען האט גענוצט דעם חלק אחוריים האט מען געמוזט צולייגן צו אחוריים, און די קצבים האבן באקומען בעפאר, וועלן זיך טועה זיין. זיי וועלן דאס נוצן אום געטרייבערט, דאס איז די גאנצע ענין, פאר דעם האט מען דאס אין כמה מקומות גענוצט, און כמה נישט.

מאנטעווידייער רב מתערב: הערט מיך אויס. — עס איז נישט דא אין דעם קיין פשרנים ס'איז דא ווער עס האט...

סיגעט: גוט, גוט, שוין הערט מיך אויס איך בין נישט דא דן איך זאג אויך, איך זאג נישט איך מיינ, אבער בעצם, מען איז דא דן אויף די גאנצע זאך וואס דאס איז געווארן, אזא שם אין די גאנצע וועלט פארשפרייט געווארן אז מ'עסט דא ממש חלב, אחוריים⁷⁷, און דאס האט, און דער שם איז ארויסגעגאנגען וואס נישט סתם ס'געשען עפעס ממש, מ'האט געוואלט מבייש ריח זיין, פאר די ע אלע אידן אז זיי עסן חלב. ברור לי, היינט איז מיר אזוי זיכער, אז גאר, פון וואנעט וויל איך דאס נעמען, איך האב דא איצט א בריעף באקומען פון א"י, וואס דעם קאשויער רב'ס איידים — דער וויא אזוי הייסט ער (יצחק גליק — משה פרידמאן) משה פרידמאן — שרייבט פאר דעם מלאכי, ער דער מלאכי איז דארט א מנקה, וואס ער איז דא געקומען, און דער איז דאס ער וויל איינפיהרן דעם ירושלימ'ער ניקור וואס ס'איז דא, זיי האבן נאך אנדערע חומרות, וואס מען האט עס נישט געהערט ממש אין די גאנצע מדינות, נישט אין אונגארן נישט אין פוילן און נישט אין דייטשלאנד, בכלל ס'איז געווען א פלוגתא ס'איז געווען מנהגים צווישן די ספרדים און צווישן די אשכנזים, מיר זענען ב"ה * אלע אשכנזים, נישט קיין, מוזן מיר זיך האלטן מיט דעם מנהג וואס איז האט דאס גארנישט קיין שום מין זיהן נישט אמאל מען זאל דא איין פיהרן די מנהגים פון די ספרדישע מנהגים, אויף וואס ארויף, עס האט נישט-אמאל קיין טעם וועגן דעם, כאטש אין דעם בריעף שרייבט ער איהם, אזוי וויא ס'קומען אן ארץ ישראל'דיגע אידן אהער, און זיי זענען זיך יא נהג זאל מיר אונדז משנה זיין, אונדז זאל מיר זיך איינפיהרן משנה זיין מנהג אשכנז, איבער דעם ווייל עס קומען אהער ארץ-ישראל'דיגע אידן⁷⁸.

ס'קען זיך אפשר מאכן, די ארץ-ישראל'דיגע אידן, אן עקסטערע שחיטה, קיינער שטערט זיי נישט. עכ"פ, אבער איז געשריבן דער בריעף, דער קאשויער רב'ס איידעם שרייבט א בריעף, פאר דעם מלאכי.

איז געשריבן עש"ק ויקהל, דאס איז 6 חדשים, שטארקע 6 חדשים, ווי ער שרייבט איהם, קודם שרייבט ער איהם מיט וואס א ערמומיות, וואס פאר א מין ערמות, מען האט געדארפט אויסנוצן מיר זאל מיר קענען באקומען די פליישן, זיי זאלן קענען זען וואס דארט איז דא. ענדלאך — שרייבט ער — מיר האבן שוין באקומען, און ס'איז פעסטגעשטעלט געווארן אז ס'איז דא חלק אחוריים, און חלב דאורייתא'ס אלע חלבים איז דא, און עס ווערט דא פארקויפט איבעראל — אזוי שרייבט ער אים, הערט זשע כאטש וואס, שרייבט ער איהם, אזוי וויא מיר האבן דאס פעסטגעשטעלט, ונכנסתי לקודש פנימה, בין איך געגאנגען צום קאשויער, צו זיין שווער, און ער האט איהם געוויזן, 2-78 און ער איז געבליבן עמד מרעיד, אזא זאך ווי קען דאס זיין — שרייבט ער — מ'האט שוין גערעדט מיט עטליכע רבנים, בקיצור מ'וועט קענען דא מאכן, און ער שרייבט אזוי וועגן ירושלימ'ער חלב, מע וועט אלעס קענען מתקן זיין⁷⁹.

איז קען איך נישט פארשטיין, אזא זאך, וויא קען דאס זיין פארהאנען זיין א איד וואס ער מיינט אמת, זעקס חדשים, ווייסט ער שוין אז מ'עסט דא חלב דאורייתא, זעקס חדשים?

יא קאו'ש זעט איהר דא וויא, איך ווייס נישט וועלכע רבנים מען האט דעמאלס געזאגט, כמדומה לי, איך גלויב נישט ווען מען וואלט זאגען ווען פאר א פאר רבנים, וועט'ן די רבנים געווען געזאגט און מען וואלט מען געהערט — הערט מיך אויס — שרייבט ער אזוי 3-78 שוין 6 חדשים

און אפגעווארט ביו ערב יו"כ, דעמאלטן איז ארויס געקומען, ממש קוקט'ס וועט איר זען. יא וועט איהר זעהן וויא ער שרייבט⁸⁰.

ווינער: יעצט הערטס אויס רבותי, דאס מוז נישט זיין... זאל דאס זיין רבי שלמה קלוגער, עטן ווייסט דאך די מעשה פון בארדיטשוב, אין דריי וואכן איז ער אהיים געגאנגען און ער האט געשוויגן, דערנאך האט ער געזאגט, לא ראיתי מאכיל טריפות כמוהו, איז געגאנגען רבי ענוזיל האט איהם געזאגט, דו ביזט נישט באגלייבט ע"פ הלכה, ווייל אז דו האסט דאס געוואוסט און האסט געלאזט בארדיטשובער אידן דריי וואכן עסין טריפות במילא ביזטו נישט באגלייבט, ווייל אין אדם משים עצמו רשע, דאס טוהט נישט א מורה הוראה בישראל, נאר אפילו א פשוטער איד, אלא מאי גלויבט מען דיר דאס נישט אז דאס איז טריפה, איז ער געגאנגען און ער האט איין געשיקט רבי ענוזיל דעם בריעף פון ר"ש קלוגער צום אמרי אש. שרייבט דער אמרי אש אין די תשובה (א) און ער זאגט אזוי, איז אמת'ן זאגט ער, א פלא איז אויף א מורה הוראה א גאון ער זאל לאזן עסן דריי וואכן טריפות, איז דא דער ענין טאקע, פון אין אדם משים עצמו... איי ער איז דאך יעצט מוציא לעז אויף א שוחט, און ער זאגט ער איז א מאכיל טריפות, זאגט ער השתא הוא דאיתרע, דאמאלטן אויף יענעם איז ער נישט באגלייבט, אז ער האט דאמאלס מאכיל טריפות, ווייל ווען נישט האט ער דאך געלאזט עסין אידן יעצט איז ער מוציא לעז. שרייבט ער דער אמרי אש, און ער רעדט זיך אפ רבי שלמה קלוגער צום אמרי אש, דער חת"ס האט מיט איהם געהאלטן ביי דעם גט, און אלע גדולים, און דו האלטסט נישט, בין איך געגאנגען פון אן אנדער טעם, מען קען נישט דעם בארדיטשובער שוחט מתיר זיין ווייל ברדיטשוב האט מקבל געווען אויף זיך, די הוראה פון בראדער מגיד, במילא איז וואס אימער עס איז אויב ער איז ע"פ הלכה יא באגלייבט אדער נישט באגלייבט, פאר זיי איז אמאל דער שוחט אסור, ווייל פאר זיי האט מען געגעבן יעצט דא איז אז סיי ווער אימער עס איז... (הרב מסיגעט מפסיקו)⁸¹.

הרב מסיגעט: קוקט'ס אהער, לאמיד א סעקונד, ער שרייבט דא אזוי: דאס איז זיין בריעף וואס ער האט געשריבן עש"ק ויקהל-פקודי תשמ"ב דאס איז פונקט, תשא איז געווען פורים, נאך פורים און האלטן מיר שוין נאך די ימים טובים, און ער שרייבט דא אזוי, קוקט וועט איהר זעהן וואס זאל איך אייך זאגן — געטראפן פון חלב הכליות ג"כ האט מען געטראפן בלתי מנוקרים, און שוין וזה ממקום דבוק לחלק הכליות, גם אצל הדינען טענדערליין הנשאר על-ידי הצלעות, הצלע אינו מנוקר טוב, ומקצת מהם לא הסירו הגיד שעל החלב בין הצלעות, מקצת נשאר גם החתיכה כמו — דאס שרייבט דער איידעם פונ'ם קאשויער רב, זעהט אזוי האט זיך אנגעהויבן⁸².

קוקט'ס אז, בקיצור — די צלעות זענען נישט מנוקר, והנה כמה פעמים גם שאר המנוקרים... מנהג אשכנז... עס איז גארנישט געווען מנוקר, ואין שום השגחה על ניקור, עס איז גארנישט דא... זאגט ער אזוי, לפני כשעה, דאס וויל איך אייך זאגן, נכנסתי אל הקודש פנימה אל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מקאשווי שליט"א ומסרתי לו הפרטים שמצאתי, כמובן שרעד נפחד מאוד, וסיפר לי שהיום כבר דבר מזה עם כמה רבנים, ועכשיו מקוה אני שכבר נכנס בעובי הקורה ש... יהי אור... האט ער דא⁸³.

איז א מעשה פון 6 חדשים, ער שרייבט דא אז מ'האט שוין גערעדט מיט אפאר, איך האב נישט קיין השגה, מען האט גערעדט וואלט איך געווען געהערט, ווען נישט האב איך געזאגט, נאך די רבנים העט ווען געזאגן מאכט גערודער, מ'זעט מ'עסט חלב דאורייתא. רבוש"ע 6 חדשים, און מען זיצט און מעשווייגט אפ (נירבאטאר צועק ומפסיקו)⁸⁴.

נירבאטאר: איך האב איהם געפרעגט פארוואס האט איהר מיר נישט... איך האט געשפירט, ביינאכט, אז עס איז דא א מכשול ביי וויינשטאק, בין איך דאך פאראנטווארטליך בין איך דאך חלילה מאכיל טריפות, ביי איהם וואס האט איהר דאס געלאזט וואס האט איהר געשוויגן, דער רבי זי"ע האט געזאגט אויף מיין השגחה, איך מיין איהר קענט דאס זאגן ברבים (אחד מפסיקו) — דאס איז נישט וויכטיג⁸⁵.

היינט איז מען געגאנגען געגן רבי'ן און מ'פסקנ'ט אפ אז מיר האבן געעסן טריפות (היו"ר שואל: וואס האט ער אייך געענטפערט?). ממשיך: ווייסט וואס ער האט מיר געזאגט, ער וועט

מיר ענטפערן אין דריי טעג, אבער רעדט מיט די קינדער האט ער מיר געענטפערט, איך האב גערעדט מיט די קינדער, איך האב זיי אנגעקאלט זאגן (הרבה מדברים, ומכולם נשמע קול הרב מסיגעט)

הרב מסיגעט: איין רגע כאפט נישט אין די מיט, הערט זיך איין, די מעשה וואס וויל איך דא זאגן, ווען רב אברהם איז דארט געוועזן⁸⁶ האב איך דא א בריוו וואס דער רב, דער ראב"ד האט מיר דא אריין געשיקט איך האב עס דא געוויזן, שרייבן זיי אזוי: או אויך די זעלבע, זיי האבן אן גערופן, דעם קאשויער רב'ס קינדער, דער זוהן מיט'ן איידים, או דער רב אברהם (ווינא: הרב לייטנער), יא הרב לייטנער פארט קיין ארץ ישראל ער וויל ארויס קריגען — אזוי שרייבען זיי 24-86 — א כתב אז ער קען אליין ניקור, קודם מוז ער אליין זיין, נאכדעם וועט ער קומען, די אלע מנקרים דא הי וואס זענען מאכיל חלב, די וועט ער אלע סומך זיין אזוי או מזועט דא קענען פארקויפן חלב און ס'וועט גוט זיין אין האלסעיל, איהר הערט א מעשה, איך האב דעם בריעף, איך האב אן אריגינאלען בריעף, נישט קיין מעשיות.

איך האב אנגערופן דעם ראב"ד — וואס איז דאס וואס ער זאגט — האט ער מיר אריין געשיקט, היתכן אז דער רב אברהם גייט אהין (אין שומעים — ערבוב הקולות)⁸⁷.

קוקט'ס: דאס איז א בריעף, דער ראש המנקרים שרייבט פאר'ן ראב"ד וואס שרייבט ער — מיינט איהר — ער שרייבט אזוי פאר'ן ראב"ד, אזוי וויא מזעט ס'טוהט זיך אין אמעריקא אזוינס וויל מען אלע פארקויפן חלב, ס'גייט זיי אין לעבן, און דער רב אברהם איז אהער געקומען. איז דאך שוין א געפערליכע זאך? ער גייט זיך אויסלערנען ניקור, און ער די אלע איהר הערט דאך וואס, ע"כ שרייבט ער, און זיי האבן איהם טעלעפאנירט בסודי סודות, שטייט דארט, ער שרייבט איהם דארט מ'זאל דאס נישט אויסזאגן פאר'ן רב — זעסטו און עס מוז געוויזען א סוד. שוב מסר הרב מלאכי שקיבל טלפון מהרב בלום שאביו הרב מקאשוו, דבר זה צריך לשמור בסוד, שהרב לייטנער יופיע כאן ביום א' פ' ראה במטרה לקבל פה אישור, על סמכות ידי ניקור, שיסמוך שם את המנקרים באמעריקה, שהם יודעים את הניקור אע"פ שאינם יודעים. זיי קענען נישט. ויש שם באמריקה מי שאינם רוצים הביקורים, הרב לייטנער הבטיח, דארטן פאר די קצבים, ער וועט זיי ברענגען א היתר אויף די בשר מיט'ן חלב אינם מנקרים, אלעס וועט ער ברענגען דער הרב לייטנער, ער האט זיך אונטערגענומען, אז נישט (— ווינא: איין ווארט...)⁸⁸.

הרב מסיגעט ממשיד: איך וויל איהר זאלט מיר אויסהערין... (כולם מדברים, ונשמע קול הרב מסיגעט וממשיד): קוקט'ס עכ"פ וואס פארלאנגען זיי די וואס שרייבט דער, שרייבט ער אזוי, אז ער האט איהם אנגעזאגט, יא נאך שטייט דארט, שוב ביקש ממני הרב מלאכי, השתדלו שאף אחד מהרבנים מהבי"ד לא יתקשר שום שיחה עם הרב ממאנטווידעא — ער איז אין חרם חלילה געווען, מען טאר נישט מיט איהם רעדין — די אלע רבנים זאלן נישט רעדין צו איהם. דע ווילן דא מאכן אזוי ווי עס איז — וואס זשע וויל ער — לפענ"ד זאל ער צוגויף רופן דאס בי"ד און דאס בי"ד זאל ארויס געבן אז די אלע זאכן וואס זיי זאגן או דאס איז אמת, במילא וועט הרב לייטנער שוין זיין געפינישט... (אחד שואל...) תשובה: דער רב גד'ל וויל דאך דא איינפיהרן דעם דעם דאס איז עס, און רב משה ארי' האט מיר געשיקט דעם בריעף, פארציילט א מעשה, ער האט איהם געשיקט דעם בריעף, ער לייקענט נישט⁸⁹. פארקערט איך האב שוין היינט געהערט, אז מען האט שוין געקאלט דעם, אז ער זאל זאגן, ס'הייבט זיך נישט אן, די גאנצע מעשה, ער איז אן ערליכער איד, אן איבערקערעניש (זעקות מכל הצדדים, ונשמע קול, ס'געט ממשיד): וואס וויל איך אייך זאגן בקיצור, דאס איז הונדערט פראצענט, שום ספק אז זיי האבן געפלאנט 6 חדשים ארויס קומען מיט אזוי מין זאך. אז מען עסט דא חלב, חלב דאורייתא און אחריים, עס טוהט זיך דא. וואס דער תכלית איז וואס זיי האבן דערפון, האב איך נישט קיין השגה⁹⁰.

הרב מפאפא: מיינ שמועה איז שוואך, און איך בין אהער געקומען, אל תזכור לנו עוונות ראשונים, מאי דהווה הוה, צו מען האט עבירות געטאן מיט'ן מוציא ש"ר צו נישט, לאמיר איצט נישט טענה'ן, לאמיר איצט דן זיין וואס ס'זאל זיין מכאן ולהבא. אבער די אלטע עבירות לאמיר אוועק שטעלן אין דער זייט⁹¹.

הרב מסייגט ממשיך: איך בין מסכים, אבער כדי מען זאל וויסן, אז מען האט דא צוטאהן מיט מענטשן וואס ווילן, מוז מען דאך וויסן וויא אזוי צוטאהן, איך וועל אייך זאגן, איך וועל זאגן פאפא'ער רב, מען האט דאך ביו היינט אויך געטאן, מען האט דאך געזען, מען האט צונויף גערופן אלע מנקרים האבן זיי דען נישט אנגעהויבן צוטאן. ס'איז ממש דא טאקע פיהל מענטשן וואס זיי קומען פון פארשידענע מקומות, מען קומט דא פון גאליציע און פון ליטא און פון פוילן און פון אונגארן פון כמה מקומות, ס'געווען, האט מען דאך אנגעהויבן עוסק צו זיין אין דעם ענין, האב איך א בריעף, וואס דער קאשויער רב שרייבט מיר א בריעף, הערט איך וועל אייך זאגן, ער שרייבט מיר אליין, איך האב פון איהם א בריעף, ער שרייבט, אז די גאנצע אסיפה וואס דענטצמאל איז געווען, וואס מען האט זיך צונויף געקומען, איז נאר געווען כדי מחפה צו זיין אויף דעם גאנצן ענין, מ'זאל קענען ווייטער פארקויפן (... נכנסים בתוך דבריו...). אז ס'זיצן דא רבנים זענען זיך צונויף געקומען דענטצמאל אויכעט מען האט צונויף געזעצט מיט אלע מנקרים, מ'האט געזען עפעס צו טאן, איז די גאנצע אסיפה איז דאך נישט געווען, עס איז נישט שייך צוזאגן, אזוי מוז מען דאך דא וויסן — לאמיר אייך זאגן — איך האף אז די רבנים, אז ווי יענע אסיפה איז געווען געמאכט לש"ש, מען האט זיך צונויף גענומען דעמאלס אויך מען זאל זעהן מתקן זיין און דא דארף מען נאך קוקטן וואס ער שרייבט מיר דאס שרייבט ער מיר דער קאשויער רב אליין אין א בריעף — ס'איז אונטערגעשריבן דא זיין נאמען. האסטו, יותר ממה שכתוב כאן יש במציאות המכשולות ובנסיגות שניסו לתקנו במשך ג' שנים שעברו המצב נורא ואיום⁹². ער שרייבט דאס פאר מיר, והענין מבהיל הרעיון ואף כשלעצמי נראה לי כחולם חלום — זאגט ער שרייבט ער דאך צו מיר זאל זיך איהם חלומ'ען — אלפים ורבבות מבני נכשלים באיסור חלב הנורא, ואין דורש ואין מבקש לתקן, וכשנעשה איזה רעש בעיר, ממהרים להתאסף, איך להשתיק ולהודיע, כי יאכלו ענוים וישבעו, והמוון עם הולכים לדרכם בדברי לעג ובוז בטענות של הבל שאין קץ לדברי רוח⁹³.

ער שרייבט פשוט, אז די אסיפה וואס מען האט צונויף, אז מען הערט אז עס איז עפעס א גערודער, נעמט מען צונויף דארטן מענטשן און מען זאל ארויסגעבן, ער שרייבט דאס פאר מיר, הערט'ט מיך אויס, איך וויל אייך זאגן גיין הערט'ט מיך אויס קען מען דען... (נכנסים בתוך הדברים)⁹⁴.

פאפא'ער רב אומר: מען דארף דא נישט צו דן זיין צו קאשויער רב איז גערעכט צו נישט. **סייגט'ער רב:** (מתגבר קולו שוב!) איך בין נישט דן צו ער איז גערעכט איהר זעהט דאך אליין, איך וויל אייך נאר איינס זאגן, איהר ווייסט וואס איך וויל אייך זאגן, איך בין בטוח, אז דער קאשויער רב האט נישט געוואוסט פון דעם גאנצן בריעף, איך בין זיכער, ווייל דער בריעף איז אזוי געשריבן אזוי אין דער כאפעדיג ער שרייבט זיך טאקע אונטער הק' רפאל בלום, אבער ער ווייסט זיכער נישט וואס דא איז געשטאנען, זיכער אז ניין, וויא איז, וויא הייבט זיך אן דער בריעף, ער האט נישט באוויזן אפצושרייבן אזא בריעף אזוי צווישן יו"כ און סוכות, די הערסט, עס איז אנגעשריבן בין עשור לחמשה עשר. ער שרייבט עס פאר מיר דעם בריעף, עס אזי פאר מיר משה טייטלבוים לסדר שם יזכחו זכחי צדק, ער הייבט נישט אן צו וויסן, אבער די וואס האבן מיין זעהר אזוי ווי איך זאג, נישט קיין ספק, ער הייבט נישט אן צו וויסן, אבער די וואס האבן דאס אין געפיהרט, הערט זיך איין, רבותי, איצט איז אזוי צום ענין איז אזוי⁹⁴⁻².

איך שלאג אייך פאר, וואס מען האט געדארפט דא קודם דעם זאל מען מ'האט עס פריהער פארגעשלאגן, אז ס'איז דא, דאהי בוטשער'ס וואס האבן נישט וואס זיי ווייסן נישט אויב שריפטלאך האבן זיי זיכער נישט אז זיי קענען, דארף מען אנהויבן אזוי, אז פון היינט מאל אן, מוז יעדער ווער ס'איז עוסק אין פארקויפן פלייש, ער האט א פלייש באנק, קודם האט מען געדארפט מאכן אז מ'מוז האבן א השגחה מוז זיין, דאס איז איין זאך. נאר דאס איז נאך נישט גענוג אז ער זאל האבן א השגחה, אויף אונדז ליגט אזוי פיהל אחריות. אז מיר זעהן, אז די פארקויפערס, די בוטשערס זאלן קענען * אויסער דעם וואס ער האט א השגחה, יעדער איינער וואס איז עוסק אין דער פלייש מוז * גיין⁹⁵.

מען האט געדארפט אויפשטעלן דא א פאר רבנים, וואס זאלן אליין קענען גוט ניקור, ביי דעם זאל זיך אנהויבן, מען זאל וויסן דע קענען ניקור, היימישע רבנים. און די האבן די סמכות פון די התאחדות הרבנים, צו געבן סמיכה, פאר די בוטשערס וואס דארפן פארקויפן פלייש, און ס'זאל נישט קענען א איד פארקויפן קיין פלייש סידן אויב ער איז א מנקר. מען מוז דאך מנקר זיין, אבער ער האט א מנקר, וואס ער איז דארט שטענדיג וואס ער איז דער קוקט איבער אלע, און דער מנקר יחי' מי שיהי', ס'דא מנקרים, וואס האבן סמכות, דער קראסנער רב ז"ל איז געווען אין אייראפע, האט ער דארט איינגעפיהרט א שחיטה האט ער געמוזט האבן מנקרים, איז דא א פאר אידן, וואס ער האט זיי אויסגעלערנט וואס זיי האבן זיך אויסגעלערנט, און ער שרייבט אויף זיי איך בין אויף זיי מעיד, זיי קענען גוט די הלכה און זיי קענען גוט די מלאכה.

ס'איז דא אזעלכע, עס איז דא, ער האט פון פעסט, ס'דא פון סאטמאר בית דין, ס'דא וואס זיי האבן אויסגעלערנט ראוה'ער רב איז דארט געוועזן.⁹⁶

פאפא'ער רב מתערב: מען מוז אלץ מוסיף זיין אויף די... לדעתך, העט איך געמיינט, דער התאחדות הרבנים זאל ממנה זיין דריי רבנים זיי זאלן זיך אריין לעיגן אין דער הלכה, בכל פרטותי ודקדוקי, ווייל איך מיינן רוב רבנים זענען נישט דערינען, אין דעם, דאך גם אני בתוכם איך בין נישט בקי אין מציאות פון די עניינים. און ס'מוז זיין די התאחדות הרבנים זאלן ממנה זיין דריי רבנים אדער אפשר מער נאך, און זאלן זיך אריין לעיגן, ראשם ורובם בכל פרטי ודקדוקי פון די הלכה, און זיי זאלן נאכדעם זיין דורך קוקען איבערקוקען די בוטשערס.⁹⁷

הרב מסינעט מוסיף: און יעדער מנקר מוז באקומען פון די דריי רבנים אז ער האט זיי אויסגעלערנט אז זיי קענען דעם נסיון זיי קענען די הלכה און זיי קענען.⁹⁸

הרב מפאפא: און די דריי רבנים זאלן לפרקים גיין טאקע באקוקן ביי די מעשה, צו מען האלט איין די דאס צו נישט, און נאך דעם ווען די דריי רבנים וועלן שוין זיין ממש בקי בכל פרטי ודקדוקי, און מיט אלע אופנים, נאך דעם למען השקט הרעש זאל מען זיך צוזאם קומען מיט די ארץ-ישראל'דיגע די וואס האבן געמאכט דעם שם רע, און מען זאל זיי ווייזן אז דער שם רע איז נישט דא.⁹⁹

הרב מסינעט מומשיך: דער פאפא'ער רב, איז נישט גוט אינפארמירט — זעה איך — איין מינוט הערט, נישט פון איצט, איין מינוט! הערט זיך איין א רגע. הערט מיך אויס לאט מיך אויסרעדן, נישט קיין ארץ ישראל'דיגע האבן דא געמאכט דעם רעש, נישט קיין ארץ-ישראל'דיגע, דאס האבן געמאכט הייזיגע האבן דא געמאכט, זיי האבן נאר גענומען די ארץ ישראל'דיגע, אז זיי זאלן זיי זעהן עפעס צוהעלפן, ווייל די אין א"י האבן זיי אזעלכע מנהגים וואס איך האלט, אז מ'דארף דאס נישט איינפיהרן דא, ווייל אונדז האבן מיר גארנישט צו טהאן מיט די ספרדישע מנהגים, וואס זיי האבן דארטן געהאט⁹⁹⁻² אין א"י בשעתם ווען מען האט דאס איינגעפיהרט, איז געווען, האבן אלע אשכנזים די גדולים האבן מוחה געווען.** זיי האבן נישט געהאט קיין ברירה מען האט אויף זיי ארויף געצוואונגען ווייל די ביי די רעגירונג, ביי די טערקישע רעגירונג, זענען דענטסמאל די ספרדים געווען אין כח דער חכם באשי, האבן זיי נישט געהאט קיין ברירה זיי האבן נישט געקענט האבן קיין שחיטה האבן זיי געמוזט אונטער ווארפן זיך אונטערן ניקור. אונדז איז דאס גארנישט מחייב, מ'האט זיי דעמאלטץ געווען בכפי' און יעצט א וודאי נישט. וואס דארף מען אונדז העמיר עפעס אוועק גיין פון אלע מנהגים פון די אשכנזים אבות אבותינו, האבן געפיהרט וויא ס'איז נישט געווען קיין. **פאפא'ער רב מומשיך:** הוא גופא זאל מען מסביר זיין פון דעם, א זאך וואס ס'איז במנהגא

** כל המובא בפיסקא (99-2) שהסתמכותם היא על "התורת הניקור הידושלמי" [שאודותיו ביארנו במק"א בספרנו זה] — הבט לעיל מס' 15 — לא נמצא, ולא כתוב כלל שם, אולם מה שאומר אודות "מחאת הרבנים", — המקור היחיד לכעין זה הגו מ"דעת כהן" מ"הרב הראשי קוק" (המועתק שם) שכתב שאין דעת רבנים מידידיו נוחה מאיזה מנהג (לקולא).

הכחשה או הודאה

מג

תליא מילתא, איז נישט (סיגעט: נאר במנהגא תליא מילתא) פאפא: ברויך מען נישט קיין ראיות, נאר מיט דעם אליין וועט מען משקיט זיין דעם רעש¹⁰⁰.
 הרב מסיגעט בקול: ניין! הערט זיך איך האלט, דעם רעש דעם רעש דעם רעש, איז שוין נשקט געווארן, ס'איז נישטא וואס צו רעדין. דאס ווייסט יעדער איינער, אז דאס איז געווען פשוט, א עלילה איך האב פריערט געזאגט, נישט קיין עלילת דם נאר איין עלילת חלב, אויסגעטראכט אויף די בוטשערס¹⁰¹.

הרב מפאפא עונה: איך זעה דאך, דער קאשויער רב שרייט נאך, היינט געוואלד¹⁰².
 הרב מסיגעט עונה: נא, וואס זאל איך טאן ער וואלט ווען געוואוסט... קודם איך ווייס נישט צו ער שרייט נאך, איך ווייס נישט צו ער טוהט, מיר דאכט זיך ער ווייסט זיכער גוט ער ווייסט שוין היינט וואס איך האב איהם געזאגט ערב יו"כ, הערט אויס, ווען איך האב געהערט איך האב געזעהן דאס צעטיל וואס ער האט ארויסגעגעבן, איז געווען ערב יו"כ האב איך איהם אפגערופן אויף דער נאכט, ערב יו"כ איך האב איהם געבעטן ברחמים, קאשויער רב, איך האב געזעהן איהר האט ארויסגעגעבן א צעטל, אז ס'דא חלב דאורייתא, און איך גלויב אז מען האט אייך אן געפיהרט, איך גלויב נישט דעריין, אבער לאמיר ווייזן לאמיר גיין, נישט איך וועל גיין אליין, איך האב איהם געזאגט דער מאנטעוידעאער רב¹⁰³.

ער שרייבט דאך מיר אין בריעף צו איך האב איהם דאס געבעטן, און דער אודווארער ווייסט איך, אויך א בקי, ער האט זיך אפגעגעבן א ביסל מיט דעם, לאמיר זיי גיין ווייזן פאר די אידן, אז ס'איז עפעס דא, איך האב איהם געזאגט נישט קיין חלב דאורייתא א דרבנן העסטו מיר ווייזן, רוף איך אויס במעמד, אין ביהמ"ד איז געווען א גרויסער עולם, מען זאל וויסן מען טאר נישט עסיין. איך האב איהם אזוי, איך האב איהם פשוט איהר מעגט מיר גלויבן איך האב געוויינט פאר איהם, נישט פשוט זיך געבעטן איך האב איהם געזאגט, קוקט'ס, ער ווייזט דאך ער האט גערודערט. איך האב געזען איך קען נישט בא עם פועל'ן, איך האב איהם געזאגט עס איז ערב יו"כ אויף דערנאכט, איך מוז זיי אבער קודם כל... זאפארט איך געה וואו דו ווילסט, און איך אן א שיעור מענטשן, איך מוז זיי אבער קודם כל... זאפארט איך געה וואו דו ווילסט, און איך וועל מיטנעמען צוויי — איך האב געזאגט — רב יחזקאל'ן וועל איך מיטנעמען, דעם דיין, ער ווייסט דאך אויך שוין א ביסל פון דעם, לאמיר גיין ווייז אונז או ס'איז עפעס דא א איסור דרבנן, רוף איך אויס, דארפסט נישט מער... איך רוף איך אויס מען טאר נישט עסן, און איך האב נישט געקאנט ביי איהם פועל'ן¹⁰⁴.

אזוי ווייט, איך האב געזאגט, הערט מיך אויס קאשויער רב, איך האב געקענט אייער רבי, ווייל איך האב געהאט הורמנא פונעם קאשויער רב, און מאלט אייך אויס צו אייער רבי וואלט אזוי געטאן.

איך גיי צו אייך איך האב איהם געזאגט — סאטמאר רבי — אזא טיטל האב איך. און איך בעט אייך, עס שטייט דא טויענטער אידן, און איך וועל זיי זאגן זאלן פאלגן, שטעלן זיי איין וועלן זיי נישט עסיין. טועם זיין, קום ווייז עפעס טוה עפעס, עפעס לאז מיך זעהן¹⁰⁵.
 יו"ר שזאל: וואס האט ער געגענטפערט?
 הרב מסיגעט: וואס? ער האט מיר געענטפערט: ער איז נישט קיין מלאך. ער קאן נישט ביי נאכט, פארשדנס, ער האט מיר געענטפערט. (אחד מעורר ומוכיר: בארדיטשובער רב) — בארדיטשובער רב.

יא, ער האט מיר געזאגט ער האט מיר געזאגט, ביז וויא לאנג ער האט מיר געזאגט, הערט'ן איך האב אים, שוין לאנג איך האב אים שוין אזוי לאנג געמוטשעט, קען דאס זיין — זאגע ער — זיי האבן שוין ביז איצט געגעסן 30 יאר, עסין זיי שוין חלב, זאלן זיי ווייטער עסיין, ער וועט דאס נישט אפליקענען¹⁰⁵⁻².*
 האב איך איהם געזאגט צו קאשויער רב, הערט מיך אויס קאשויער רב, איהר זאגט אזוי, דענטסמאל האב איך איהם שוין געזאגט איך האב מיך פשוט געבעטן צו עם, האב איך עם געזאגט, ווייסט איר וואס האב איך עם דעמאלס געזאגט, איך האב געקאנט אייער רבי'ן דעם קאשויער רב

ז"ל איך האב ביי איהם הורמנא, איך גלויב נישט אז ער וואלט זוינס געזאגט, איך בעט איך קומט זאגט, בקיצור איז געבליבן מארגן¹⁰⁶.

האב איך געזאגט גוט, בעסער וואלט געווען אויף דער נאכט, מיר איז פשוט בעסער געווען אויף דערנאכט, ווייל ערב יום כפור איך בין ביזי און מארגן שלאגט מען שוין כפרות, האב איך איהם געזאגט איך גיי, זאל זיין, איז געבליבן מיט איהם ווילסט נישט אויף דערנאכט, איך געה מארגן איך האב נישט געוואוסט זיך קיין עצה צוגעבן¹⁰⁷.

נישט איך וועל גיין אליין *, איך וועל זען דארטן, מען זאל גיין מנקרים, און מ'וועט זען וואס דו האסט געטראפן. און איך האב איהם נישט געווען געפאלגט ווייל מיר איז שווער געווען ערב יו"כ, איך האב געוואלט גיכער אויף דערנאכט, בין איך געגאנגען, איך האב אנגערופן דעם אדווארער רב, איך האב געוואוסט דער אדווערער רב האט אויסגערופן, אז מען טאר נישט עסין פלייש, איז ער דאך כשר, וועט שוין גוט זיין, האב איך איהם געבעטן קום אריבער רוף אפ דעם קאשויער רב, זאג איהם פארוואס וויל ער נישט היינט, דו גייסט היינט נאכט, זאג שוין לאמיך אהער אהין, דערמאן מיך נישט, * מ'וועט מיטגיין מען וועט גיין. דער אדווארער רב האט איהם אנגערופן, איך בין געווען פארנומען, איז ער געגאנגען אין די אנדערע שטוב, און צוריק געקומען, עס הולכט נישט, בשום אופן, דאס קען נישט זיין¹⁰⁸.

מיט'ן אדווארער רב האט ער אפגערעדט שוין אויף דינסטאג, ס'איז דאך געווען עריו"כ. איך האב געוואלט גיין * אין דערפריה, זונטאג, א כלל איז געקומען דער אדווארער רב. ס'איז נישטא וואס צו רעדן, ס'איז דינסטאג¹⁰⁹.

איך האב נישט געגלויבט, אז ער וועט פארט נישט קומען צו מיר ערב יום טוב, איך האב געווארט ערב יום טוב און איז נישט אנגעקומען, נא דעמאלט'ן ערב יו"ט איז געווען יו"כ, האב איך שוין געזעהן, ווען דער קאשויער רב זאל מיינען טאקע ס'איז פארוואס קען דאס פארהאנען זיין, איך בעט דיר אזוי שטארק און ער בעט איהם, ער איז דאך כשר ויש פארוואס איז ער נישט גוט, ער וויל נישט ס'קען נישט זיין, האב איך דאך געזעהן, אז די מענטשן ארום קאשויער רב ווילן נישט, ווילן נישט ווייזן פשוט, ס'איז גענוג געווען אז ז' האבן געזאגט¹¹⁰.

האב איך יו"כ אויסגערופן אזוי ווי מען האט אויסגערופן אין פאפער ביהמ"ד, האב איך נישט געוואלט האב אויסגערופן, האב איך געמוזט אויסרופן, ווייל ס'איז דאך געווען יום כיפור. מען האט דאך געפאסט יום כיפור, אויף דער נאכט דארף מען גיין עסין, איך דארף דאך עפעס זאגן פאר די מענטשן זאלן זיי עסין? זאלן זיי נישט עסין? האב איך געמוזט טאן, האב איך געהייסן אויסרופן אז ווער ס'האט געקויפט פלייש, ביי אונדז אין בוטשער סטאר אין סאטמארער סטאר דארט איז דא מנקרים און עס איז פונקט, און קען מען עסין¹¹¹.

דאס האב איך געטאן, איך האב געזען, אז איך מוז דאס טאן, וואס זאל איך זאגן — אז איך וועל נישט אויסרופן, וואלט דאך געהייסן, וואלט שוין יעדער געוואוסט א גאנצע געשעפט, הייסט דאך, אז איך זאג אז מען טאר נישט עסין¹¹².

הערט'זשע וואס, איז געגאנגען, הער אויס, אויף דעם ארויף, האב איך באקומען דעם בריעף פונעם קאשויער רב, ער שרייבט, ער שרייבט די גאנצע מעשה, אז איך האב איהם קודם געבעטן, און ס'איז געבליבן אויף דינסטיג — זאגט ער — כאטש ער שרייבט אז מיר האט ער געזאגט, ער שרייבט מיר אזוי אין בריעף, מיר האט ער פארקערט, אבער אזוי וויא דער אדווערער רב איז דאך שפעטער געקומען, און ער האט איהם אפגערעדט אויף דינסטיג, און אזוי וויא מאנטאג איז דאך געווען יום כיפור האט מען אויסגערופן אין סאטמאר ביהמ"ד, און דער פאפא'ער רב האט אויסגערופן און דער דיין רב יחזקאל האט אויסגערופן, און דער דעברעצינער האט אויסגערופן האבן אויסגערופן אז מען מעג אזוי האט ער זיך מיישב געווען, ווייזט ער נישט מער, פטור אן עסק¹¹³.

איז דינסטיג און מיטוואך ס'איז שוין דורך געגאנגען ביז סוכות, איך האב נישט געהערט גארנישט נאך רעדן, גארנישט געהערט, באמת איך קען דאס נישט פארשטיין וויא אזוי א זאך קען זיין, ער האט מיט מיר אפגערעדט דינסטיג, איבער-דעם, ווייל איך האב אויסגערופן אז ביי אונדז איז דאס כשר, עטף האט געזען¹¹⁴.

בקיצור, און אזוי איז דאס געוועזן ביז וויא לאנג ס'איז געווארן סוכות, אין סוכות בין איך מיך נוהג צו רעדן יעדעס יאר פאר די אברכים, דענטצמאל האב איך פארציילט די גאנצע מעשה, און בעפאר איז שוין געקומען, אז זיי ווילן קומען, האב איך שוין נישט געוואלט טהן ¹¹⁵. בקיצור, וויל איך זאגן בענין זה, ווייל דער פאפא'ער רב, האט פריהרט געזאגט, איינשטעלן דעם רעש, איינשטעלן דעם רעש, איז אזוי, דער וואס ער וויל מאכן אזא רעש, קען מען זיך במילא נישט העלפן, און איך האלט ביי מיר גארנישט קיין התחייבות לגבי די מענטשן, וואס האבן ארויס געברענגט אויף אזא מין אופן, פשוט, וואס זיי האבן געוואלט אונדז ממש, אין די גאנצע וועלט ארויסווייזן אז ס'זיצן דארט אידן, ער שרייבט דא, אלפים ורבות אידן עסין חלב, איז אהן א שום בארעכטיגונג (הרב מווינא מזכיר... נאך איינס) ¹¹⁶.

— ממשיך: פאר דעם האב איך נישט געוויזן, חוץ דעם, ס'איז גארנישט דא וואס צו זאגן וואס זיי שרייבן דא אין בריעף, ס'האט געהייסן איהר באקומט אויך דאס בריעף, נאר זיי האבן שוין געזען, ביי מיר האט דאס נישט געמאכט גוט, האט איהר נישט באקומען. דער בריעף איז פארגעברייט צו צושיקן, איך וועל אייך זאגן נאך א זאך, דער בריעף, וואס שרייבט דאס, איז פארגעברייט — איהר קענט זעהן — צו שיקן פאר אלע אידן אין דער גאנצע בכל תפוצות ישראל, און דארט אריין שרייבן, אז ווי מען איז, אזוי זעהן אויס דארטן די רבנים, זיי זענען אלע פארקויפט, ס'איז גארנישט נאכצוואגן וואס דאס איז ¹¹⁷.

יעצט הערט זיך איין וואס איך וויל זאגן, וואס מען דארף מיר צו טאהן, אזוי וויא מיר האבן פריהערט געשמעסט, מען דארף זעהן דעם ענין פון ניקור צו ברענגען. ס'זאל זיין אן איינאיינציגע זאך, הן וואס ס'האנדלט זיך אין די הלכה, צו זאל מען יא נוצטן צלע י"ב צו נישט, וועט מען זיך געדארפט צוגויף זעצן די רבנים. איך מיינ נישט איצטערט, ס'ברענט דאך נישט, אזוי שטארק, אז טאמער טוהט מען מנקה זיין די צלע י"ב, אזוי וויא דער חת"ס זצ"ל האט געזאגט, אין אוודאי אז מען קען נישט זאגן אז חלילה אז מען טאר דאס נישט טאן חלילה וחס, און מען האט דאס אין זייער אסאך מקומות געטאן.

אוודאי דארף מען דא עפעס טאן, מען דארף וועגן דעם דן זיין, מען דארף טאהן, אזוי וויא ער האט פריער געזאגט, רוב דעות, צו מען זאל אליין טראכטן, מען זאל דאס טאן שוין, און אזוי וועט מען קומען צו דעם ¹¹⁸.

און דערווייל האבן מיר אונדז דאך געמאכט א שטיקל תיקון, אז די קצבים באקומען גארנישט קיין פלייש וואו ס'איז דא חלב, אונדז האבן יא גראדע עוסק געווען ביז יעצט אין דעם, טאקע מיט'ן ווינער רב, און מאנטעווידיעאער אויכעט, מען האט אזוי איין געמאכט, אז באקומען היינט גארנישט די קצבים קיין פלייש וואס מען דארף אפילו טרייבערן, אראפגעשניטן, ס'איז גארנישט דא, אזוי היינט איז עס... אזוי בסדר אזוי וויא איך האב איצט געזאגט, נאר מען קען ביי דעם נישט בלייבן, ווייל דאס איז נאר אזוי געמאכט צייטווייליג מען זאל אפשניידן גאנצע שטיקער שניידט מען אפ וויא ס'איז דא אוואו מען דארף טרייבערן. האט מען דאס גאנצע חלב אראפגעשניטן (... שואלים ובלתי מובן). תשובה: יא יא די שטיקל יא, נאר חלב, יא, פארשטייט זיך ¹²⁰.

איצט איז אזוי וועט מען זען, דאס דארף מען זען דן צו זיין, אז ס'זאל זיין אזוי, און במילא מיט דעם וועל מיר אפקומען.

פאפא'ער רב (בקול רם): מען טאר זיך נישט פארלאזן אויף די מנקרים אפילו זיי זענען מומחים, ס'זאל זיין רבנים וואס זענען בקי בכל פרטי ודקדוקי ¹²¹.

— ממשיך: דאס וואס דער פאפא'ער רב האט געזאגט האב איך דאך פריהערט געזאגט, אז מען זאל דא אויסוויילן 3—4 רבנים צו 5 וואס זאלן זיך מעלדן, אז זיי ווילן זיך אויסלערנען ניקור, זיי וועלן טוהען א גרויסע טובה פאר אונדזער ציבור, און די זאלן זעהן און די אלע בוטשערס ווער עס פארקויפט פלייש, די מזון האבן פון זיי א חתימה ¹²².

י"ר פארטיקאווער: ... מען גייט אוועק פון א אסיפה (ווינא מפסיקו — ס'מוז ארויס א דבר ברור ¹²³, ביז מען ערלעדיגט נישט א זאך.

י"ר המשיך: מען טאר נישט אוועקגיין, זאג איך אז דערווייל כאטש די רבנים האבן נאך

גארנישט אויסגעלערנט זאלן די רבנים נעמען צו א מנקה וואס מען ווייסט ער קען, ... א רגע א רגע, דערווייל איז די, דאס זאל מען שוין ארויסגעבן א קול קורא אז מען בעט קיין שום איד זאל נישט עסן קיין פלייש, דארטן וויא ס'איז נישט דא קיין השגחה, ווייל דער חסרון איז נישט צו פון האלטן א בוטשער סטאר, צו פון מיל-מארט, צו דאס, ס'איז דא אהן א שיעור בוטשערס וואס האבן נישט קיין שום השגחה און גארנישט (אחד שואל בקול: דער משגיח אליין קען דאך נישט?).

יו"ר תשובה: גר, וויטער (סיגעט: א מינוט א מינוט הערט זיך אויס¹²⁴). המשך: דאס זאל מען שוין טאן די צוויי זאכן, אז נישט קיין השגחה זאל מען נישט קויפן, און דאס איבעריגע זאל מען שוין די 3 רבנים כאטש זיי קענען נאך נישט, זאלן זיי צונעמען א מנקה וואס מען ווייסט ער איז גוט אדער מען זאל שיקן רופן, איהר לייגט דאס אפ איז גארנישט ווערן, דאס זאל מען שוין טאהן און דערווייל זאל מען זיך אויסלערנען, מען זאל צונעמען א מנקה, און מען זאל שיקן רופן יעדן בוטשער, און זעהן צו ער קען¹²⁵.

ווינא: מאנטעווידעאר רב קומט נאר אהער, איך וויל מיט אייך רעדן.

יו"ר המשך: א רגע איך וויל בעטן דעם עולם אזוי מען וויל דאך פיהרן א שטיקל אסיפה „פארלאמענטאריש“... צו זאגן אזוי וויא ס'איז דא רבנים וואס האבן זיך געמאלדן צום ווארט, צו מען וועט זיי יא פאלגן צו נישט פאלגן^{126*}, וויל איך זאל מען אויסהערן די פאר רבנים, דער ערשטער האט זיך געמאלדן דער אודיווארער רב, דערנאך האט זיך געמאלדן דער טענקער רב, דערנאך האט זיך געמאלדן דער ווינער רב, און דער וויזניצער רבינס זעהן, זאל מען דערווייל אויסהערן די פיהר און דערנאך וועט מען קומען צו א החלטה, לאנדסבערגער רב, אבער איך וויל בעטן דעם עולם איך וויל געבן צו פארשטיין א זאך וואס איך ווייס שוין פון אסיפות, אז מען ברודן עפעס זעהן, דעם תיקון וואס מ'ברודן שוין דערווייל — יא יא — לאדאנער רב — דערווייל איז דער ערשטער געוועזן נאך איידער ס'האט זיך אנגעהויבן די אסיפה, אודווארער רב¹²⁶.

ווייטצען שואל: אפשר שטעלט מען אריין דעם אראדער רב אין די רשימה א איד וואס קען דעם פאר?

יו"ר: גר, ער וועט אויך קענען זיך אנרופן, ער וויל זיך מעלדן צום ווארט, מען מוז דאך גיין מיט א סדר, יא אראדער רב אויכעט¹²⁷.

הרב מפאפא: די רבנים זאלן זיך נישט באווייזן פאר די מנקרים, זיי זאלן נישט זיין תלמידים פון די מנקרים, זיי זאלן זיין אייגענע מבררי הלכה, ווייל געווענליך ביי דער זאך זענען די רבנים תלמידים פון די מנקרים, און דאס איז נישט דאס ריכטיגע¹²⁷⁻².

(רעש, כולם מדברים, יצחק גליק מכריז! מ'בעט יעדן מען זאל נישט אריין רעדן אין דערמיט)¹²⁸.

המשך יו"ר: איך וויל פשוט זאגן איר ווייסט דאך, ס'איז דא אהן א שיעור מתרחרי ריב, אז מען וועט נישט צולאזן קיינעם צום ווארט וועט מען ארויסגיין אינדרויסן זאגן... מען מוז צולאזן יעדן צום ווארט, דערנאך וועט מען מאכן א החלטה¹²⁹...

אודווארער רב: מורי ורבותי, אזוי ווי היינט איז ב"ה דא א שיינע אסיפה פון די רבנים קען מען נישט אוועקלאזן פאר נאך א אסיפה. זעלטן קומט צוזאם קיין עין הרע אזויפיהל רבנים, מ'וועט אוועקגיין מיט א גארנישט טויג דאך נישט, איך וויל נאר פרעגן א קשיא, איך וויל נישט מפסק זיין אויפ'ן ווינער רב און אויף קיין שום רב נישט¹³⁰. איך ווייס אז אונדז וואוינען מיר היינט אין אמעריקע, נישט אין ראצפערט, און נישט אין אודווארי, און נישט מיט אמאל אין אנדערע שטעט נישט, אין אמעריקע איז לכאורה א הפקר וועלט, און די דורות ווערן יעדן טאג שוואכער און שוואכער, היינט איז דא א בוטשער-סטאר פאר אידן, שפעטער איז נאך שוואכער, אזוי גייען די דורות מיר זעהן מיר דאך די דורות פאלן.

יו"ר: א רגע, נישט קיין רבנים, נישט קיין מורה הוראה'ס.

יצחק גליק מכריז: מ'בעט זייער די וואס באלאנגען נישט צו די אסיפה זענען נישט קיין רבנים קיין חברים פון התאחדות הרבנים זאלן מוחל זיין נישט צו זיין דא אין זאל¹³¹.

המשך: מען זעט אין אמעריקע, לאמיר זאגן, אויף א מצוות עשה, אויף א אתרוג, יונגעלייט

ספענדן גרויס געלט, און יעדע מצוה, תפילין קאסט קעלט, א מוזה קאסט די טייערסטע אויף יעדע מצוה ספענט מען גרויסע געלטער, צדקה ווארפט מען טויזנטערס, אין זעלבע אין עניני גשמיות, טאמער איז דא א מנהג אין פאריז דעמאלטן כאפט מען דעם מנהג אויף איבעראל, און טאמער אונדז האמיר א דירה, מען דערמאנט זיך נישט, אין דערהיים איז דאך א מנהג געוועזן אז מ'האט געהאט נאר 2 שטובער אין דערהיים, מען זאגט דאס נישט, אבער דאס זעלבע אין דערהיים האט מען גענוג געהאט אז מען האט געהאט נאר איין קלייד אויף אלע חתונות, זה לא. מען לייגט אריין, מען ספענדט טויזנטערס און טויזנטערס, סיי אויף ענייני רוחניות אין הכי נמי, סיי אויף גשמיות אויף איין מאל, דא האנדלט זיך אין א ענין פון א ספק דאורייתא, איז נישט די אלע זאכן ליעגענט טאקע א בלבול אזוי ווי דער נשיא זאגט ס'איז א בלבול אבער דער נשיא שליט"א האט מיר געזאגט אז ער וויל איצט מתקן זיין אלע חומרות, וואס ס'איז נאר מעגליך, פארוואס, ווייל דאס איז געמאכט געווארן אויף לדורות, איז במילא אזוי, איצט האלט מען ביים חלק החתם סופר¹³².

אין דערהיים איז געווען א געוואלדיגע ארימקייט, איך געדענק נאך אין דערהיים אפיציל פעטן, איז געווען א געוואלדיגע ענין, במילא און נאך א זאך אינדערהיים, טאמער האט מען געמוזט פארקויפן פאר'ן גוי נאך א שטיקל חלק אחוריים, איז א געוואלדיגע זאך, איך געדענק דאך אין דערהיים פון גאנץ גוט וואס ס'איז געווען, יעדער שטיקל פלייש איז געווען טייער, במילא האט מען געמוזט זוכן אויף אן אופן מקיל צו זיין, פארוואס זאלן מיר אונדז זיין די מענטשן, פארוואס זאלן מיר זיין די מיקל'דיגע מענטשן, פארוואס? אונדז ברויכן צו זוכן די גרעסטע חומרות וואס קען זיין, איך ווייס לאמיר זאגן, איצט זאגט מיר דער סאטמארער דיין הרב אויש אז אין גאנץ זיבענבערגן האט מען נישט גענוצט נאר ביז צלע י"א, איך האב אנגערופן היינט, מאנ-טשעסטער, ענגלאנד, נאר צלע י"א. איך האב אנגערופן נעכטן נאכט, סקווער, צלע י"א, איך ווייס אסאך און ער ברענגט דער שתי הלחם, אז מען רעדט פון צלע י"א קיין שום צלע י"ב¹³³.

אויף איינמאל, זאל מען זוכן ווייל מען האט געטארפן א קולא א תת"ס, וואס ער איז משיב פאר פרעשבורג, זאל מען מקיל זיין לויט דער תשובה, זאל מען אלע קולות אננעמען וויא אין דערהיים איז געוועזן, אנפירן די אלע זאכן, אין אלע עניינים, דערווייל אין אלע עניינים געט מען אויס געלט, הונדערטערס און טויזנטערס, און פונקט א מצוה זאך זאל מען קוקן — איך האב געטארפן א תת"ס¹³⁴.

איך האלט — ניין — איך האלט, מען איז מחוייב אן צו נעמען אז מען וויל מאכן א תיקון לחומרא, אויף לדורות איז מען מחוייב אן צו נעמען אלע חומרות טאקע, טאקע אלע חומרות פארוואס זאל יעדער איד וואס איז דא.

די אלע איבערגלייט, די כולל אינגעלייט, אלע אידן ווילן נישט עסן קיין פלייש, נאר ס'איז אויסגעהאלטן לויט אלע חומרות, העכסטנס אז אייבער וויל נישט, וועט זיין א „כשר" מיט „מהדרין כשר", מהדרין כשר, אז ס'איז דא פוסקים וואס זיי אסר'ן, פוסקים וואס איז חלב, טאר מען זיך נישט אריין לאזן אין ספק דאורייתא (בטעיף יש כאן ערבוביא גדולה של קולות התקפה — על הרב הדובר — שא"א לפענחם, ירחם ה')¹³⁵.

ממשיך: איין רגע איין רגע, דער אגור זאגט ווען ס'האנדלט זיך א ספק חלב — אגור — הייסט דאס ספק איבוד הנפש, איז אזוי במילא א געוואלד אונגארישע קהילות האט מען נישט גענוצט צלע י"ב אויך, נאר ביז צלע י"ב האט מען גענוצט — דאס איז איין זאך¹³⁶.

און צווייטנס ביים טרפיש.

נאך א זאך, דער נשיא האט זייער א פייער זאך געזאגט, אז מען שניידט איין ביים צלע י"ב און נאר פריהערט, קען מען אפגעהיטן ווערן פון פארשידענע מכשולות.

דאהי אין אמעריקע, שניידט מען רוב מאל אין חלק אחוריים¹³⁷.

טאמער שניידט מען אבער צלע י"א אוודאי דעמאלטן קומט אויס (אחד שואל: מען שניידט רוב מאל אין חלק אחוריים?) תשובה: יא, יא, יא — קומט פאר, יא, אזוי קומט נישט פאר, אזוי וועט נישט פארקומען, און נאך פארשידענע זאכן וועט מען באהיטן¹³⁸.

דער טרפּש קומט אין גאַנצן אַרײַן, דער צווייטער זײט פֿון טרפּש איז דאָך חלב דאָרײַתא, און דאָס קען מען זײער שווער אַפּקליגען. למעשה זאָגן מיר יא, למעשה יא, בײ די כּסלים אונטן איז דא א קרום העב, א קרום הדק, טוהט זיך מיט די חלב אונטן אז רוב פּוסקים וואס זײ אסר'ן, פּאַרוואס זאלן מיר אונדז זײן די מענטשן (כאן יש קולות וזעקות מכל הצדדים באַנדערלמוסיא גדולה) — ס'איז א כלל אין אלע ספרים, און א ר"ש איז דאס אין שבת, אז א איד דאַרף אַוועק לויפֿן פֿון צ"ט שערי היתר, ער זאל נישט אַנקומען צו אײן פֿון שער איסור, עס כל זאת, לויטער אַינדאלע רבנים וועלן אַוועק גײן אַנעמען אלע קולות, — יא, מיר האבן מיר א היתר — מיר האבן מיר א היתר.¹³⁹

וואס הייסט א היתר, אונדז, ברויכן מיר אַנצונעמען אלע חומרות, ציזאם שטעלן אלע חומרות, ווען אײנער וויל נישט האבן אלע חומרות, וועט עס זײן כּשר נישט,, כּשר למַהדרין,, למַהדרין כּשר, ברויך אויסצוהאַלטן לויט אלע שיטות אזוי האלט איך (כאן יש וויכוח חם מאוד בלתי ברור)¹⁴⁰ (הסתכל בהוספה בסיום הטעיים). טענקער רב (י"ר מכריו מען בעט דעם עולם זאלן נישט רעדן לאַנג, ווייל מען מוז דאך נאך קומען עפעס צו החלטות).

מתחיל: איך וועל רעדן גאר קאַרץ, און איך וועל נישט שרייען אזוי וויא דער אדוואַרער רב, ווייל איך האב אויך אמאל געקענט בעסער שרייען, ווי דער אדוואַרער רב... יצחק גליק מַכריו: מען בעט זײער, מען זאל נישט רעדן דאַרטן אונטן, ווייל מען קען נישט הערן וואס מען רעדט דא אובין.

לאַמיר רעדן צו די זאך דאָס וואס אדוואַרער רב האט געזאָגט, מען זאל אַנעמען אלע חומרות, מען דאַרף נישט אַנעמען אלע חומרות, מען דאַרף נאך אַנעמען די חומרות וואס עס איז... דער חת"ס איז מתיר, און איך בין מעיד אז דער עצי חיים זי"ע, מײן רבי זי"ע, דער עצי חיים האט ער געזאָגט די לעצטע דיבורים, איז געווען פּאַר'ן גבעת פּנחס, ער האט געזאָגט, ער האט מיר דערציילט, אז מען האט מַקָר געווען בין צלע י"ב בין צלע י"ג דאס איז אײנס, סיגעט האט מען זיך אזוי געפּיהרט, אין גרויסוואַרדיין האט מען זיך אזוי געפּיהרט, איז במילא ווער זענען די רובי קהילות! ס'האט זיך א דערפֿל נישט אזוי געפּירט? דאס האט מען זיך אזוי געפּיהרט, און מיר דאַרפֿן נישט משנה זײן. מען וועט משנה זײן וועט מען זאָגן, יא, מען האט שוין נאך געגעבן דאס אלטע (כאן יש זעקות גדולות בלתי ברורים).

גײן, הערט זיך אײן, איך רעד יעצט, מען דאַרף נישט משנה זײן, מיר קענען זײן אַזעלכע אידן וויא דער חת"ס איז געווען (הקולות נמשכות כל הזמן)¹⁴¹. די לעצטע דיבורים איז געווען דאַרטן, און איך וויל זאָגן נאך אַזאך רבותי, וואס הייסט מחמיר זײן, דער בעלזער רב זי"ע, הא אמאל אריין גערופֿן א אידן און ער האט געזאָגט, ער זאל עסן שטאַפֿ-לעבער, מען זאל עס מאַכן א שטאַפֿ-לעבער, מען האט געמאַכט, אריין גערופֿן האט ער געזאָגט, איך וואלט ווען גערן געגסן שטאַפֿ-לעבער, איך זאל כּולל זײן זיך מיט אלע אידן, וואס עסן, מײנע אבות האבן נישט געגעסן, מאך איך דיך פּאַר א שליח, עס אשטאַטץ מיר, וואס האט יא געגעסן.

וואס א רייד איז דאָס? וואס א רייד איז דאָס? (לאַמיר רעדן), איך וויל אויך רעדן, וואס פּאַר א רייד איז דאָס, אז אונזערע אבות הק' אונזערע רבי'ס, און אונזערע אבות האבן אזוי געמאַכט דעם ניקור, אזוי וויא דער ווינער רב האט דערציילט, ווינער רב זאל זײן געזונט האט אזוי דערציילט, אז דער קרן לדוד האט חוזר געווען, ווייל ער האט געזעהן דעם חת"ס (כאן שומעים זעקות מכל הצדדים בלתי ברורים). זאל איך זאָגן חלילה אז ער האט פּאַרציילט נישט אמת.¹⁴²

יז"ר: שרייב אויף, אז דער אדוואַרער זאָגט אז יא, און דער טענקער אז ניין, ערליידיגט, ערליידיגט, פּאַרטיג, ווייטער! ווער נאך האט צו רעדן.¹⁴³

יצחק גליק: דער וויזניצער רבי'נס זעהן, וויל זאָגן אפּאַר ווערטער, נו, נו. טענקע: אונז טוהען מיר מיט דעם מבוה זײן אונזערע אבות און אונזערע רבי'ס, פּאַרוואס זאל מען טוהן אזא מין זאך.

הרב י' האגער: נו —

מתחיל: לא איש דברים אנכי, איך האב קיינמאל נישט גערעדט, איבערהויפט בא אזעלכע רבנים וואס דען, איך בין געקומען, דער טאטע האט מיך געהייסן איך זאל איבערגעבן, וואס לעולם איז דאס בערך אזוי וויא סאטמאר רב זאל זיין געזונט האט געזאגט, אזוי וויא דער פאפא'ער רב האט געזאגט, אז מען זאל אויסלערנען אפאר אינגעלייט, דער עיקר איז דאך מכאן ולהבא, וואס מען זאל טוהן. אז מען זאל אויסלערנען אפאר אינגעלייט קודם די הלכות זאלן גוט גוט קענען. און נאר וואס דען, ער האט געבעטן נאך א זאך, אז נאך דעם וואס מען קען שוין די הלכות, דאס הייסט ס'האט נישט צוטאן מיט'ן בקיאות בעצם, מיט'ן ניקור, אבער אין די הלכות אליין, אויב ס'איז דא סכסוכים זאל מען מאכן א רשימה, אלע עניינים וואס ס'איז שייך בא חלב, דאס איז א איסור דאורייתא, דאס איז א איסור דרבנן, דאס איז א מנהג, און מען זאל, איך מיינ די רבנים וואס וועלן זיין ממונה אויף דעם זאלן מאכן די רשימה, מען זאל דאס אריבער שיקן פאר אלע חברים פון די התאחדות הרבנים, ממילא קען יעדער איינער וויסן וואס ס'האנדלט זיך, מען קען וויסן צו די עוררות האט א ממשות, צו עס האט נישט קיין ממשות, אזוי ווייסט דאך נישט איך מיינ כמעט קיינער ווייסט דאך נישט וואס טוהט זיך.

און נאך דעם קען זיין, אז איינער אפי', לאמיר זאגן, מ'איז מחליט אויף א געוויסן אופן, אבער אמאל איז דא א איד, וואס ער וויל מחמיר זיין אויף א זאך, זאל מען וויסן, וואס ס'איז יא מותר, וואס ס'איז אסור¹⁴⁴.

און נאך דעם זאלן די אינגעלייט זיך אויסלערנען געהעריג דעם בקיאות, נאר וואס דען דאס הייסט דעם אומנות פון דעם ניקור.

און נאך א זאך וואס ער האלט, אז עס מוז זיין א משגיח תמידי, איבעראל אין אלע בוטשער-סטארס, ס'הייסט ס'זאל זיין א משגיח, נישט קיין משגיח תמידי אינ'ם סטאר, נאר אז עס מוז זיין אונטער רבנים, ס'הייסט לאמיר זאגן די 5 אינגעלייט, זאלן זיין די בעלי בתים אין די אלע בוטשער-סטארס, אז זיי זאלן קענען אריבער גיין סיי ווען אז יעדער איינער וואס ער ארבעט אין דעם ענין פון ניקור, צו איז עס דער באלעבאס דער מנקה, צו איז דאס סתם דער שמשיל, דארט וואס ער ארבעט וואס ער טוהט די מלאכה, זאל ער וויסן אז ער אמאל פון צייט צו צייט קומט מען אריין, וואס די השגחה דער ניקור זאל אויך זיין אונטער השגחה פון רבנים, נישט נאר דוקא אונטער א השגחה פון א ראש המגקרים נאר פשוט ס'זאל זיין די רבנים, די רבנים וואס זענען בקי אין דעם, זאלן זיין אחראי אויף דער זאך, און אזאך וואס איז תלוי במנהג, ס'זענען דאך דא די גרעסערע רבנים פון התאחדות הרבנים, וואס זאלן מחליט זיין טאמער ווייטער איז דא שאלות, צו ס'איז א שאלה פון א דאורייתא, צו א שאלה פון א דרבנן, א מען האט בכתב אז מען ווייסט דא פון וואס ס'האנדלט זיך, קען מען די זאך מברר זיין. קלארערהייט צו ווער ס'זאל נישט זיין, זאל זיין דער ירושלימ'ער רב וועט זיין, דער מחליט אויף אזאך צו ס'איז א דאורייתא צו א דרבנן צו וואס, אז ס'איז דא עוררות מוז מען זעהן וואס דאס איז¹⁴⁵.

אחד קורא: איין ווארט, איין ווארט.

אחד משיב: נאך דעם, באלד, מ'וועט גיין אין די ראייע, נאך דעם באלד, מען וועט גיין אין די ראייע.

לאנדסבערגער רב: ס'איז דא רבנים וואס האבן מיך שוים מקדים געווען, אבער אעפ"כ מוז איד זאגן מיינ דעת וואס איך האב פריהערט אין זינען געהאט.

דא פון דעם מאנטעוידעאער רבי'ס ווערטער בין איך נתעורר געווארן אז די פראגע, איז אויף געשטעלט געווארן אויף א פאר פונקטן.

קודם כל איז די שאלה, מיר רעדן נישט פון עבר — אזוי וויא דער פאפא'ער רב האט געזאגט — אל תזכור לי ראשונות, מיר האלטן יעצט נישט ביי ווער ס'האט דא געטאן א פעלער, ווער ס'האט יא געטוהן, ווער ס'האט נישט געטאן, מיר האלטן יעצט מתקן צו זיין וואס מען דארף מתקן צו זיין, ווען ס'זאל קיין מאהל נישט זיין קיין ערעור אין דעם און קיינער זאל נישט זיין גערעכט אין דעם ענין און דער ערעור איז נאר א בלבול בעלמא, דעמאלט'ץ דארף מען אויך זעהן

מתקן צו זיין. דא איז נישט די שאלה פון די בוטשערייען וואס זיי האבן ערליכע משגיחים, ס'איז פאראן דא למשל, סאקמאר האט ר' יושע גאלדבערגער, און איד ווייס נאך ווער ר' יעקב וואלף ליכטנשטיין, און ווייס איד, די זענען די מנקרים די קענען זייער הלכה און זיי וויסן וואס זיי דארפן צו טאהן. אבער איד רעד עס איז דא צום ביישפיהל, אזעלכע מנקרים וואס זיי האבן קיין אהנונג נישט, איד ווייס נישט וויא ווייט זענען גאר פארלעסליך אויפ'ן שמירת שבת, מען נעמט זיי אריין אלטץ ארבעטער, מען נעמט זיי אריין זיי זענען גארנישט פארלעסליך און זיי ווייסן נישט בין ימינם לשמאלם, און זיי האבן נישט קיין געפיהל מיט אמאל פאר קיין כשרות, און נישט נאר זיי זענען נישט באגלייבט אויף כשרות ע"פ התורה, נאר זיי האבן גארנישט קיין אהנונג פון דעם ענין¹⁴⁶.

דארף מען זעהן אז איבעראל, ווער עס איז געשטעלט מנקרים, איז נישט טייטש אז עס איז דא דער מנקר, איד ווייס שוין טאקע דארט א געוויסע דארט אין א פלאטץ, וואו מען האט זיך פראצויגן, דער איז דער מנקר, און דער איז דער משגיח, האב איד יעניגן געפרעגט, דו ביזט טאקע דער משגיח דארט? איי — זאגט ער — דאס וואס ס'קומט אן צו עס דאס איז ער מנקר אזוי וויא די הלכה איז, אבער אז ער זאל האבן השגחה אויף דעם וואס א צווייטער טוהט, דאס איז נישט אונטער זיין אחריות¹⁴⁷.

איצט קודם, דארף מען זעהן אז מען זאל איבעראל שטעלן מנקרים, וואס זיי קענען דעם פאר, און וואס זענען באגלייבט אויף דעם עפ"י התורה, אז זאלן מנקר זיין¹⁴⁸.

און אויסער דעם איז טאקע האלט איד צו, צו דעם וואס דער נשיא האט געזאגט, מען זאל שטעלן, מען זאל אויסלערנען אינגעלייט, וואס זיי זאלן טאקע אויף דעם געביט ארבעטן, זאלן קענען די הלכה טאקע על בורי, און זיי זאלן קענען נישט נאר על בורי פון שו"ע, נאר זאלן וויסן פון פראקציעס, זאלן וויסן פון די מנקרים וואס זיי האבן שוין געארבעט אין דעם און זענען פארלעסליכע און ערליכע, זאלן צו-צייגן א יעדע זאך וואס דאס איז, און וואס מען דארף צו טוהן, און וואס מען דארף מתקן צו זיין, און די זאלן האבן דערנאך די השגחה אויף די אלע בוטשערייען וואס עס גייט דורך אפילו ווען ס'איז דא ערליכע מנקרים, און ערליכע זאלן זיי האבן די השגחה אויף דעם¹⁴⁹.

די צווייטע פונקט, וואס ער האט באריהרט דער מאנטעווידע'ער רב, איז מיר אויך געפאלן, אז עס איז דא מקומות — מ'קען נישט זאגן אז אלע מקומות האבן אנגענומען די קולות פון חת"ס, אבער כדומה, למשל, ס'דא מקומות וואס מ'האט יא מחמיר געווען, יעצט דא איז דאך א שאלה אויב מיר קומען זיך צוזאם פון די גאנצע וועלט, איז אפשר טאקע די אידן פון די מקומות וואס האבן זיך יא נוהג געווען די חומרא אפשר איז ביי זיי שייך דאס גותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, נו, אפשר דארף מען טאקע טאן אזוי ווי דאר אדווארער רב האט געזאגט, מען זאל טאקע זוכן אלע חומרות, פארוואס דארף מען זוכן איצט קולות, פארוואס קען מען נישט יוצא זיין דעת כל הקהל, מען זוכט ביים אתרוג אדער ביי א אנדערע זאך זוכט מען יוצא צו זיין אלע שיטות, און אלע הידורים, א זאך וואס מען נעמט אריין אין זיך, און עס איז, מוז מען דען זוכן קולות?

איז אויב די מקומות האבן זיך נוהג געוועזן חומרות, זאלן מיר זיך אונז אויך נוהג זיין די חומרות, אפילו ווען נישט וועגן אונז אליין אבער וועגן אנדערע אידן. (אחד משמיע קולו — מוציא לעז!)¹⁵⁰

— נישט דא קיין ענין פון מוציא לעז, (רבים מכריזים! ס'איז יא דא, ס'איז יא דא!)
 — וואס הייסט א מוציא לעז? ווען איד וויל?
 סיגעט: מתערב ומכריז, ... זיי זאגן בפירוש, אז מען טאר נישט מאכן קיין חומרות וואס מען האט נישט געמאכט ווייל מען איז מוציא לעז.)
 ממשיד — אויף דעם פלאטץ אליין, אויף דעם פלאטץ אליין, אבער דארטן, ווי ס'איז דא דין קטיעא, ס'איז דא מנהגי מקומות פון פארשידענע מקומות. (צועקים. והסיגעטער צועק הער דרייסיג יאר, דרייסיג יאר!)
 ממשיד — ... וואס הייסט, וואס הייסט. איינער קומט פון דעם פלאטץ און אנייער קומט

פון א צווייטן פלאטץ פארוואס זאל מען נישט קענען זאגן אז איך טה דאס נישט וועגן מיר, איך טה דאס וועגן יענעם. (קול רעש גדול, וויכוח גדול). — קוקטס אין תשרי מהר"מ שייק אין לבושי מרדכי וועט איר זעהן אז ס'גייט נישט אן קיין מוציא לעז, זיי האבן נישט געגעסן ווייל מען האט זיי נישט געגעבן צו עסן (רעש, רעש), אפשר טאקע, אפשר טאקע¹⁵¹.

אחד צועק — ! ווער האט דעם נעקסטן ווארט, ווער האט דעם נעקסטן ווארט.

הרב מווינא שואל: — ווער איז נאך דא צו מעלדן?

הרב מסיגעט עונה: סערהאעלער רב: איהר ווילט זאגן (רעש מרוב מדברים)¹⁵².

הרב מפערהאעל: איך וועל אייך זאגן, איך האב נאר אזויפיהל געוואלט זאגן, ביי אונז אין סערהאעל איז דאך נישט געווען אזא גרויסע קהילה, איז געווען א משגיח אויף ניקור, א משגיח וואס איז געווען מוסמך, א ת"ח דאס איז געווען זיין פרנסה, און דעם טאשנארער רביס ברודער, מען האט עם אהין געברענגט אויף סערהאעל אלץ א משגיח אויף מנקרים, שוין, וואס הייסט עפעס, ווי, וואס, ווען.

ס'איז געווען א מעשה, א פאר יאר צוריק, מ'האט מיך געפרעסט מיט א השגחה אויף א יאטקע אויף א שלאכט באנק, איך האב מיך נישט געקענט ארויס דרייען בשום אופן האב איך עם נאכדעם געזאגט, איך קען דאך נישט קיין ניקור אפילו, זאגט ער, איך קען דאך אבער גוט, ער איז טאקע פון די גוטע מנקרים אין סאטמאר, זיין טאטע איז געווען, און אלעס, זאג איך, אבער איך קען דאך נישט, אז איך קען נישט ווי קען איך. למעשה מוז מען דאס האבן, און מען דארף וואס ווייניגער רעדן פון דעם, וואס איז געווען אין עבר. ווייל...¹⁵²⁻² (הרב מסיגעט מפסיקו בהתעוררות: מען האט שוין אזויפיהל גערעדט, לאמיר זעהן צו איהר האט שוין געהאט די רבנים, וואס ווילן זיך אויסלערנען ניקור זאלן קענען.

ווייטצען מכריז: איך וואלט געוואלט מאכן א שטיקל פשרה, איך וואלט געוואלט זאגן א פארשלאג — (סיגעט שואל: דו ווילסט זיין? איין מינוט, ווער וויל זיך אנטראגן, ר' שמואל ער האט זיך אנגעטראגן אויף דעם, שמואל פארשטייט איין עסק, אמת? טאמער דארף מען זיך אויסלערנען ניקור מען זאל קענען עפעס טוהן. קודם לאמיר הערן ווער? ווער זאל זיין חיים אלעזר, כולל אינגעלייט) — ממשיד: דער רבי זאל מוחל זיין — איך וויל נישט לאנג מאריך זיין (כולם מדברים) — אלע חומרות¹⁵²⁻³.

(הרב מאראד): ס'איז א בפירושיער ריב"ש, דער בית יוסף ברענגט עס אין ה' מגילה... דער ריב"ש ברענגט א תו' הר"ן כמעט די ווערטער (קולות בערבוביא...). (ער האט זיך שוין אויסגעמענטשלט)¹⁵³.

— ממשיד: אז וואס מען האט צו טוהן זאל מען טוהן אינאיינעם ווייל ווען א מענטש טהט עפעס אין מילי דעלמא וויל ער אויך... (מאריך ובלתי מובן) א דבר המתקבל על הלב, אבער דא אז דער רבי זאל לעבן זאל מען אויפברענגען, קודם מדיע זיין פאר'ן עולם אז ס'איז א גלייכע זאך, א וויכטיגע זאך אז מען זאל מוסיף זיין אלע חומרות, אבער עד כדי שרוב הציבור יכולין לעמוד בה, כיו דעמאלץ זאל מען נוהג זיין אלע חומרות ביו עס וועט זיין רוב הציבור יכולין לעמוד בה¹⁵⁴.

ווייטער, איך וואלט געוואלט משמיע זיין! נישט נאר פון אייגענע... נישט פון נסתרים נאר מען לייגט דארט געוויסע מאס... וואס מען וועט איבערצייגט ווערן אלטץ מער מבין, וואס עס איז טוט פארבעסערן ריין די צינגען דאס זאל מען... אויב מען זאל נישט מדקדק זיין אויף דעם, אז מען זאל נישט רייניגן קיין פלייש געפרוירענערהייט.

ווייל איך זאג אייך בהחלט, מענטשן האבן אויף דעם מודה געווען, אז מען רייניגט פלייש ווען עס איז געפרוירן פארלירט די קענטעניש, כאטשיק אויף זיבעציג פראצענט (70%)... איך וויל ס'זאל דאס אימיער נאך זעהן¹⁵⁵. (מדברים).

הרב מסיגעט: מפסיקו בהכרזה — הערט מיך אויס, דער פאפא'ער רב אבער נישט קיין פרטים וועט ער רעדן מיט...

הרב מפאפא מתחיל לדבר ובלתי מובן, מהפרעת (מדברים רבים)¹⁵⁶.

הרב מסיגעט מכריז: לאטץ עם אויך זאגן, זלמן לייב, זלמן לייב, ווייטצענער רב¹⁵⁷.

מתחיל: איך וואט געוואלט זאגן א קורצע עדות.

פאר 7-6 חדשים צוריק, האט מיך אנגערופן, איינער אן אמעריקאנער, זייער א ערליכער, אבער ער איז איינער פון די הויפט אנפירערס פון די וואס זיי ווילן. די קול קורא'ס מיט אלעס, כמעט דאכט זיך מיר ס'קומט פון זיין קעשענע, ער טוהט דאס שטיצן. ער מיינט דאס ליידער ערלאך. ער איז א ערלאכער ירא שמים, האט ער מיך גערופן, און האט מיר צוגעזאגט א הון רב, איך זאל צושטיין צו די קאמפיין, און ארויסקומען מיט אקציעס ארבעטן אסר'ן דעם חלב, איך האב מיט עם איינגע'טענה'ט שעה'ן, צום סוף איז ער געקומען — זאגט ער, — און אויב דער ... וועט דיר זאגן אליין, אז עס איז נישט כשר וועסטו מקבל זיין, זאג איך יא. שוין, דאס האט ער גע'פועל'ט ביי מיר, ס'איז דאך געגאנגען אפאר טעג, רופט מיך אן ... * * * וזהו און זאגט איך ביז דאס, מען האט נאך געזאגט אז איך האט געזאגט, אז דער ... האט געזאגט, אז די פלייש איז כשר דאס איז נישט אמת, — זאג איך, — איך האב דאס קיינמאל נישט געזאגט נאר איך וויל אייך פרעגן האט דער ... געזאגט, אז דער פלייש איז נישט כשר, זאגט ער חלילה, ער האט דאס קיינמאל נישט געזאגט, שוין — זאג איך — א גוטן טאג. מער האב איך נישט מיט דיר וואס צו רעדן. צומארגן רופט מיך דער אמעריקאנער צוריק. זאגט ער, נו זעהסט, דער ... האט מיך אנגערופן. ער האט מיר געזאגט, ער האט מיט דיר איינגע'טענה'ט 2 שעה, און האט דיר איבערצייגט, אז די פלייש איז נבילות וטריפות. זאג איך עם, הער אויס, אויב אזוי זענען אלע דינע ידיעות אמת ווי די ידיעה, זאג איך, דעמאלט'ן זעה איך שוין וואס א דרך דו גייסט, ס'איז נישט געווען קיין מער א סכסוך צווישן מיר און עם, איך האב נישט מיט עם צו רעדן, ער האט מיר געזאגט אז דער ... האט נישט מתיר געווען, האב איך געפרעגט, האט ער דאס גע'אסר'ט האט ער געזאגט, ניין, און א גוטן טאג. און דאס טייטש 2 שעה מסביר געווען. דער אמעריקאנער דער זאגט נישט קיין ליגנט, אויף דעם קען איך זאגן עדות, דאס איין

זאך ¹⁶⁸.

שנית, האב איך געוואלט זאגן, איך וויל זיך נישט מסמיך זיין חלילה, דעם חת"ס, נאר דא אין שיקאגוי היינט וואוינט ער דא אין פלעטבוש, א יונגערמאן, הייסט ער ישעי' דירעקטאר, ער איז געווען א תלמיד פון רב אהרן קאטלער ז"ל. האט ער נאך געזאגט אזאן עדות: רב אהרן קאטלער ז"ל האט געהאט א קאר עקסידענט, איז ער געווען דארט ער האט אים משמש געווען, האט ער געזאגט יפשיש במעשיו, פארוואס די עקסידענט איז געשען, האט ער געזאגט כל ימי האב איך גע'פסק'נט ווי דער חת"ס, און יעצט האב איך איינמאל גע'פסק'נט אנדערש, דערפאר האב איך געהאט דעם קאר עקסידענט, אזוי האט רב אהרן קאטלער געזאגט (הרב ממאנטעווידעא: איך האב געהערט טאקע פון די תלמידים אויך) — איר האט געהערט פון אנדערע תלמידים? ¹⁶⁹ על כן רבותי! איך האלט, אונז אונגארישע אידן וואס זיי האבן מקבל געווען פון חת"ס, אזוי ווי מען האט פארצייטן מקבל געווען דעם רמ"א, איז נישט דא קיין שום גרונד אז מען זאל חלילה וחס, אז א תשובת חת"ס זאגט קלאר ארויס, אז די וואס זענען מחמיר, זענען נאר וועגן דעם מחמיר, ווייל מען איז מנקה אחוריים, קומט ארויס, אז דארט ווי מען נוצט נישט קיין אחוריים, איז מען בכלל נישט מחמיר, נאר וואס דען מיר דאכט זיך א פשרה וואס איך האב געוואלט פריהערט זאגן. אזוי ווי מ'האט ערליידיגט ביי די וויינישטאקן אז זיי וועלן אראפשינידן ביז דער חת"ס איז, און נאך דעם וועט מען צוטיילן אין בוטשער סטאר, דער בוטשער סטאר וואס וועט פיהלן ער האט קונים וואס זענען מחמיר, איז געזונטערהייט, שנייד אראפ דארט פאר דיר דאס שטיקל ¹⁶⁰. הרב מפיגוט מפיסקו ומכריז: מען קען דאס נישט איבערגעבן פאר די קצבים, איין מינוט, לאמיר צו, לאמיר צו (הרב מאראד: איר זאלט מיר מוחל זיין אלף פעמים, איך זעה אין דעם ענין פון ערלעכע אידן אזעלכע חסידים, ס'זאל קענען יעדערער טאן, ווי מיין מחותן זאל לעבן, בין כך ובין כך, צו מען שליסט אפ, אז דער צלע י"ב זאל בלייבן). (יו"ד: א רגע א רגע). הרב מפיגוט ממשיך: מען שליסט נישט אפ, נישט דעיס איז דער פעלער! ¹⁶¹.

* * גאלצנו להשמיט שמות כי אין אנו יכולים לקבל עלינו אחריות ל"עדות" הזאת, מלבד שיש בידינו בירוורים.

יו"ר: מען וועט מאכן א קאמיטע פון פינעף רבנים (הרב מאראד, יעדער איד קען זיך וועילן — מען גייט אריין אין בוטשער סטאר...) א רגע, אראדער רב, אראדער רב, א רגע, איך זעה ביי א גרויסן עולם, אזא זאך איז נישט קיין... — ניין... אודאי העמיר זעהן.

יו"ר: איך שלאג פאר 5 רבנים גדולים, דער נשיא מיט'ן פאפער רב מיט'ן ווינער רב מיט הרב לייטנער מיט אדווארער רב זיי פינעף זאלן באשטעטיגן¹⁶².
 נירבאמאר, בזעקה! איך בין הונדערט פראצענטיג געגן.

יו"ר: איך וויל איינער זאל זיין איינער זאל זיין א געגן, וועט ארויסקומען אן אמת¹⁶³.
 נירבאמאר: דער בארא-פארקער דיין מיט'ן היזיגן דיין.

יו"ר: אויכעט, אויכעט, א רגע, ניין אדווארער אויכעט, אזוי שלאג איך פאר, במילא זיי זאלן זיך אפ שמועסן דורך א מיטינג און זיי זאלן באשטעטיגן צו מען נעמט אראפ דעם צלע י"ב צו נישט, פארוואס, ווייל דא האנדלט זיך נאך נישט אין קיין חלב דאורייתא, דא האנדלט זיך אין אמנהג, העמיר ווארטן נאך 2 וואכן.

זאל זיין נאך אמאל שרייבט'ס אויף, דער נשיא מיט'ן פאפער רב מיט'ן ווינער רב מיט הרב לייטנער מיט'ן מיט ביינע דיינים מיט'ן אדווארער רב זיי זאלן האבן צווישן זיך א מיטינג, און זיי זאלן באשטעטיגן, צו מען נעמט יא אראפ דעם צלע יב צו נישט¹⁶⁴.

(באטארער מכריז: איין מינוט, צודעם ברויך מען אן אפשטימונג, דו ביזט נישט בכח אליין פארצושלאגן).

יו"ר ממשיך: איך זאג נישט, איך שלאג דאך נאר פאר, איך זאג מיזאל מאכן אן אפשטימונג, א נישט, א נישט איז גארנישט געשען (הרב מסיגעט: מזועט אוועקגיין אן גארנישט) — מען זאל נישט אוועקגיין אן גארנישט, וועט מען דאך זאגן אז אונז וויל מיר אויך... נאכאמאל (מדברים... מדברים).

— א רגע, א רגע, איך וויל די אנדערע זאך, זאל מען היינט ערלעדיגן, וואס איז יא ריכטיג, מיט השגחה מיט דאס. (אחד מפסיקו, נאדפאלאער רב וויל זאגן)¹⁶⁵.
 נאדפאלאער רב!

הרב לייטנער: די ערשטע זאך איז דאך אויך, דאס וואס טארטאקעווער רב זאגט וועגן צלע י"ב דאס איז איין פרט, איין מינוט... לאז אפ מען דארף אפשטימען ווער עס זאל באשטימען, דאס קען באשטימען יעדער רב דא, רבנים גדולים, מען דארף אפשטימען יא יא, נישט נישט, איך מיין אזא זאך וואס ס'נישט, צו זאל מען אננעמען די אלע חומרות צו נישט, מען דארף זעהן אונזער ציבור, וועלכע רבנים מען איז מקבל, און מען וועט דאס דארפן אפשטימען.

קיין פלאטץ, אננעמען רוב דעות, האט נישט קיין פשט — פארשטייט דאך יעדער — ווייל פונקט איין רב נישט געקומען, יא געקומען — אויף דעם קען מען שטימען (מפסיקים)... — לאזט מיך אויסרעדן, שוין, דאס יא, די גאנצע זאך איז דאך דעס איינע פרט וואס מען פארבריינגט אפ דאס רוב צייט, נישט דאס איז דער עיקר פרט, ווייל דאס איז דאך א זאך פון יא אננעמען די חומרא, נישט אננעמען די חומרא. דערווייל געשעט דאך גארנישט. יעצט איז דאך אזוי, איך וויל נאר באמערקן אין די ראיע, וואס אפאר רבנים האבן דא געזאגט, דער פאפער רב האט דא באמערקט, אז נאכדעם ווי מען וועט באשטימען די הלכה¹⁶⁶, דארף מען זיך צוזאם קומען מיט די מנקרים פון ארץ ישראל להשקיט הריב, מען וויל זיך מיט זיי צוזאם קומען, איך ווייס נישט צו יא, איך האב זיך דייקא יא שוין גערעדט מיט זיי, און איך זעה נישט אז מ'וועט זיך קענען מיט זיי פאראייניגן. מ'ויל זיך מיט זיי פארשטענדיגן געונטערהייט (מפסיקים בדבורים)¹⁶⁷.

הרב מסיגעט: איך וועל אייך זאגן ביי די אנדערע עניינים וואס ס'האט צו טאן אין אונזערע מקומות. עס איז געווען א מנהג אין צוויי מקומות. האט א פשט מיזאל זיך צונויף זעצן, מ'האט געשמועסט, ס'דא חומרות, ווי ער האט געזאגט חומרי מקום שיצא משם, אין ארץ ישראל, אויף אונזערע אידן, אויף די אשכנז'ישע אידן האט מען כופה געווען הונדערט פראצענט דעם מנהג.

און דאס איז נישט היינט שייך צו זאגן אז די אידן האבן דאס מקבל געווען, ווארום ר'

אברהם האט אנגעהויבן אז די רעגירונג האט אויף זיי ארויף געצוואונגען, איז דאס דער טייטש, אז מען האט אויף זיי ארויף געצוואונגען אויף די דאס זאל אונז מחייב זיין. ווער ס'ויל זאל זיך מאכן א שחיטה.

לאזן זיי פרעגן דעם בית דין — איינער האט גוט געזאגט — לאזן זיי פרעגן א שאלה די ארץ ישראל'דיגע אידן אין ב"ד אין ירושלים, צו מעגן זיי עסן פלייש צו נישט, זאלן זיי זאגן אז נישט¹⁶⁸.

אונז זענען מיר מחוייב מאכן א ספרדישן מנהג? טויזנטער יארן זענען מיר דאך אונז אשכנזים אלע יארן געווען, וואס איז דאס פאר א מין, פארוואס זאלן מיר אונז זיך פאר דעם זיך אנעמען מנהגים וואס איז גארנישט געווען קיין שום מקום אין אונגארן, און נישט אין פוילן, נישט אין גאליציען, וואס איז בלויז דאס, ווייל זיי האבן דא געוואלט, די מחרחרי ריב'ניקעס?

איך האלט נישט אז מ'דארף זיך מיט דעם רעכענען, ס'איז גארנישט קיין דעה! איך האלט נישט אמאל, אז מ'דארף זיי רופן אמאל, אז מ'איז עוסק, מיר האבן גארנישט צו טאן מיט דע מענטשן (מדברים...) ¹⁶⁹.

הרב לייטנער: דאס וואס דער קאשויער רב, האט יעצט מערער געווען דאס האט נישט צוטאן מיט מנהגים, ס'האט צוטאן מיט (מפסיקים) — ער זאגט, איך זאג דאך וואס ער זאגט, מען האט געטראפן אזעלכע זאכן, איך זאג דאך וואס ער זאגט, אויף דעם וועט דאך ווייטער נישט זיין קיין להשקיט הריב (מפריעים...).

איין מינוט, וואס איך וויל דא יא זאגן, א וויכטיגע זאך, איך ווייס נישט צו מען האט עס געטאן למעשה, צו נישט, דער ווינער רב זאגט, אז ער האט געבעטן ביי וויינשטאקן, אז מען זאל געוויסע חלקים אראפנעמען, איך ווייס נישט, די חלקים וואס אונז האבן מיר דעמאלט'ן גערעדט דאס איז חלקים מסויימים, אויב ער וועט נאך עפעס אראפ, איך מיינ, איך זאג נישט, איך בין נאר מציע אז מען דארף דאס גוט באטרכטן, צו ס'קען חלילה קומען צו קיין מכשול, ווייל ס'קומט אריין צום קצב, און ער איז געוואוינט, ער דארף טאן אזוי און אזוי, און ווי באלד דארט פעלט שוין עפעס פון דעם וואס ער דארף געווענליך אראפצונעמען, קען ער זיך פארלירן, ווייל א בעל מלאכה טראכט דאך נישט, אז דעס האט ער הערשט אראפגענעמען, ער קוקט אן דאס פלייש, עס קוקט אויס אנדערש ווי ער איז געוואוינט, איך האלט אז מען דארף... ¹⁷⁰

(הרב מסינעט): איך ווייס נישט פארוואס אונז זאל מיר... ¹⁷⁰
ממשיך: דער ווינער רב זאגט, ער האט נאך עפעס מוסיף געווען (ווינא מפסיקו! איך האב נישט מוסיף געווען איך האב נאר מוסיף געווען פאר'ן...).

— **ממשיך:** ווייל פון די קרומים מען זאל אנפאנגען עפעס אראפצונעמען, האב איך מורא, קען קומען צו מכשולות (וואס?) אז מ'זאל עפעס אראפנעמען פון די קרומים, עפעס יא און עפעס נישט, קען קומען צו מכשולות... (מדברים) ¹⁷¹.

הרב מווינא: איך האב דעמאלט'ן געזאגט, די שלייעמס 1-171 דעם שטיקל וואס ס'דא חלב... הערט אויס... אראפשיידן ביים טבור מיט טרפש ביים חלב הכליות²⁻¹⁷¹, דערנאך וואס מ'האט דא גערעדט, דעם שלייעם אראפצור ווען ער טההט טרייבערן (הרב לייטנער: ווי דעם שלייעם? ... איך האב מורא אז דאס קען קומען צו מכשולות) (כולם מדברים...).

טאמער ער טההט דאס איז גוט, אבער דעם שלעיים ווייס איך נישט, דאס וואלט איך געדארפט קוקן נאך, איך זאג איך בין נאר מעורר, ווייל אז מען מוז נאך עפעס יא טאן, דער קצב באקומט עס אריין, ער איז נישט גוואוינט, שוין.

וואס מ'רעדט וועגן — איין מינוט — וועגן הוצאת לעז וואס מ'רעדט, רבותי! א זאך וואס ס'איז אן הלכה, האב איך זייער נישט ליעב, מען קומט צו אן אסיפה 20 רבנים, יעדער אויף הוצאת לעז, איז דא געשריבן אן א שיעור ספרים, דייקא אין מהר"י בן לב איז דא א תשובה אין מהרלב"ח איז דא א תשובה, דייקא זאגט ער אויך אזוי, ס'געוון א שטאט ס'געווען עטליכע קהילות, געווען טאקע אשכנזים מיט ספרדים, און פאר דעם ס'זאל נישט ווערן קיין א איבערקערעניש, זה בכה, האט מען געוואלט איינפיהרן ביי די מקילים אויך. די חומרות. פיהרט דער מהר"י בן לב אויס,

אז ס'איז נישט שייך קיין הוצאת לעז, איך זאג נאר, ס'איז נישט קיין זאך וואס מ'קען דא מברר זיין, יעדער רב זאל גענוטערהייט אוועק געהן אין דער היים, און אפשרייבן א תשובה, צו אויב א שטאט וואס ס'איז דא פארשידענע מנהגים, און מ'האט נוהג געווען קולות, און מ'ויל נאכדעם איינפיהרן די חומרות, פון די אנדערע קהילות צו מען וויל דאס, האלט איך אויך נישט אז ס'איז דאך נישט קיין זאך, וואס מ'דארף דא ביי די זיצונג באשליסן, יעדער רב און יעדער מורה הוראה זאלן זיך מוחל זיין אראפזעצן אפשרייבן א תשובה.¹⁷²

הרב מסיגנט: איך וויל זאגן, געזאגט פריער... איך האב טאקע אריין געטראכט טאקע, ס'איז ביי אונז איך ווייס זיכער אין סיגעט האט מען גענוצט די צלע י"ב, אין סאטמאר האט מען אויך גענוצט אין כמה מקמות, האב איך געזאגט פאר אדווארער רב, אז איך וואלט געמיינט, אז דאזי וואלט געווען א סברה, עס נישט צו קענען, נישט צונוצן, ער האט עס מיר אויך געזאגט, איך האב עם נישט אזוי גוט פארשטאנען — רעדנדיג מיט עם האב איך איהם געזאגט, פארוואס? ווייל דא איז דא א גרויסער חשש, אז ס'ווערט צוגעשניטן דער חלק אחריים, און, און דעס, מאכן מען דאזי.

אין דערהיים, למשל, אין סיגעט, בין איך דאך נישט געווען קיין... איז געווען אידישע קצבים, זיי האבן גע'שחט'ן א בהמה, און ער האט אראפגעשניטן די חלק אחריים, דאס האט ער אוועקגעגעבן פאר די גוים, און דע חלק — דע פאדערשטע — האט ער געהאלטן פאר זיך. האט ער במילא אפגעשניטן א איד, א איד מער וויינגער, א איד א נאמן האט אפגעשניטן, איז כמעט נישט פארגעקומען אז מען זאל אריין שניידן אין חלק אחריים, אריין שניידן, א איד האט עס געטאן, ס'געווען משגיחים דארטן שטענדיג.

משא"כ דאזי טוהן דאס גוים, גוים מאכן דאס אין שלאכט-הויז, און קען זיך אמאל מאכן אז ¹⁷³.

איך האב געפרעגט וויינשטאק'ן — קען דאס זיין, ס'איז ארויסגעגאנגען אזא געשיכטע מ'האט אנגעהויבן צו רעדן, ס'איז דא חלק אחריים, האב איך עם אנגערופן האב איך עם געפרעגט — זאג מיר — קען דאס זיין אז מען זאל אריין שניידן אין חלק אחריים צושניידן? — זאגט ער — ס'קען זיין ¹⁷⁴.

און אסאך אירע זאגן, אז אין יוראפ, איך האב שוין געהערט אנדערע זאגן מען האט דאס שוין אין יוראפ אויך געליטן, אנדערע, מ'האט מען האט נאר געוואוסט יעדער איינער, מ'שניידט דאס אראפ, אבער דא אז ס'קומט אריין א גוי, און נאכדעם קומט דאס אריין אויף איין פלאץ, ווי ס'קומט נאר אריין א הונדערט אקסן אויף אמאל, און דארט גייט דאס ארויס צו די, צו יעדענס פלייש באנק וואס ער קויפט ¹⁷⁵.

פאר דעם בין איך געווען מיט'ן ווינער רב, מ'האט דארטן איין געארדנט, אז ס'זאל איצט איין שטעלן אז דאס זאל נישט קענען זיין, איך ווייס נישט צו מען וועט דאס, ער זאל דאס וועלן שטענדיג טאן, וואלט אסאך אראפ געפאלן פון דעם חשש אז ס'זאל אריין קומען דעי דאס, במילא טאמער ס'דא אזא חשש קען זיין דאס איז נישט געווען בימי החת"ס, ער רעדט נישט פון דעם, אז ס'זאל זיין א שאלה פאר דעם אז מען זאל אריין קומען חלק אחריים אויכעט.

במילא דעמאלט'ן אז מ'וועט טאקע אזוי איינפיהרן, אז מ'נוצט נישט די צלע י"ב, וואלט אסאך קלענער געווארן דער חשש אז ס'וועט אריינקומען אמאל אז ער שניידט העכער, במילא קומט ער דאך שוין צו צום טבור, וואס דארטן בין אהין גייט דער אחריים ¹⁷⁶.

וואלט געווען א סברה צו זאגן, אז ס'וואלט געווען א סברה דאס איין צופיהרן כדי מונע צו זיין, אויף אזא מין אופן הייסט נישט קיין הוצאת לעז. אז ס'איז נולד געווארן אזא חשש, וואס ס'איז נישט געווען דארטן, גייט דאך שוין נישט אז ביי אונדז, דאס דארף מען דן זיין, די רבנים זאלן דאס זעהן.

הרב מאראד: דער רבי זאל מוחל זיין.

(יז"ר: א רגע, א רגע, לאמיר צו גיין מ'וועט אפרעדן א גאנצען טאג) ¹⁷⁷.

(הרב מווינא: נא, דער אראדער רב).

(י"ד: איך וויל נאך אמאל מפרסם זיין די זעלבע און אויף דעם...)
 (הרב מסיגעט: נא, לאמיר זעהן, לאמיר זעהן וועלכע רבנים... לאמיר צו רבותי...)
 (י"ד: צוויי קאמיטעס אין דא).
 הרב מוויטצען: איך האב נאר געוואלט זאגן (הרב מסיגעט האסט שוין געמאכט איין קאמיטע? — תשובה...).

(י"ד: קאמיטע, דער עיקר ברויך מען די קאמיטע זיי וועלן וועיילן די קצבים...)¹⁷⁸
 הרב יצחק גליק: רב יחזקאל הורביץ וויל זאגן.
 הרב מייזליש ממשיר: איך האב נאר געוואלט זאגן איין ווארט, אז די מכשולים, וואס מען האט געכאפט און איך האב גערעדט מיט א פאר בוטשער-סטארס, וואס זיי זאגן אז ס'קען זיין, ווי מ'ווערט נכשל אין נישט דארט ביים צלע י"ב, צלע י"ב איז א מחלוקת, און מען גייט נישט אריין — ווי דער דינער טענדערליין, און בעסער, אז מען זאל איינפיהרן אז מ'זאל טאקע אראפ נעמען די גאנצע טענדערליין (... דארט? וויא איז די מכשולות?) — דארטן דארטן אויף דעם דינער טענדערליין (ווי איז דא מכשולות ביים דינער אדער ביים דיקען?) — אויפ'ן דיקען איז א שווערע זאך איינצופיהרן — דאס איז דער אמת, ווייל דער דיקער האט א חשיבות, דע בוטשער-סטארס וועלן דאס נישט אזוי שנעל מסכים זיין (... מדברים...) — אז מען זאל קענען איינפיהרן (... מדברים...) ביים דיקען איז א וודאי און א וודאי גוט, אבער עכ"פ, דעם דינער טענדערליין זאל מען אראפ נעמען, מיט'ן דיקען וועט זיין... (מדברים)...¹⁷⁹

הרב מסיגוט מכריז: א מינוט, א מינוט, נישט געקומען צו קיין תכלית, רבותי!
 זיצט נאך א מינוט, די יונגע רבנים, לאמיר האבן עפעס נוצן פון יונגע רבנים, איך מייך נישט קיין חכמות, די אלטע קענען שוין נישט טאהן, אבער די יונגע קענען דאך נאך. זעהט זיך צו מעלדן, רבנים יונגע, יונגע רבנים זאלן זיך מעלדן, אז זיי זאלן זיך אויסלערנען ניקור, מען זאל קענען מיט זיי עפעס האבן צו טאן, אזוי וועט מען האבן מיט וועמען צו טוהען (בלתי מובנים הדברים... ווינער דיין...)¹⁸⁰

דער ווינער דיין? נו גוט אדרבה, דער ווינער דיין.
 הרב מאראד: ס'וועט גלייך געווען, נעמט ענק אין די געדאנקען גוט אריין קלערן אין דעם, מאכן א פשרה צווישן בהמה גסה און צווישן בהמה דקה...
 הרב מסיגעט: בהמה דקה איז שוין לאנג נישטא (גם הרב מווינא מוחה נמרצות נגדו...)
 הרב מווינא: הערט אויס איך האב בודק געווען 31 בהמה דקה.
 הרב מסיגעט: ס'איז נישטא נאר ביז די עלפטע ריפ, ביי דקות ביי קעלבער איז נישט, נישטא, נישטא נאר די עלפטע ריפ. זאגט רבותי, א מינוט זיצט נאך א רגע (... מדברים...)
 אלוא דער ווינער דיין האט איר נאך א רגע, נאר מען וויל דאך מען זאל קומען צו א... אבער דער ווינער דיין האט איר דא, אפשר זאגט דער ווינער דיין וועט איהר אפשר קענען בעטן ער זאל... (הרב מווינא: ער איז דאך דא).

ער איז דא, נא (ער איז ארויסגעגאנגען... ער איז דא) — לאמיר הערן, נו איהר, ווילט עפעס זאגן, נו זאגט (... מדברים...).

(ווינא: הערט מ'הערט ווער עס וויל) מ'וועט אזוי אויכעט הערן.¹⁸¹
 ר' יחזקאל הארוויץ: קודם וויל איך א ווארט זאגן וועגן דעם רב מלאכי. צוויי יאר צוריק איך האב באקומען א בריעה פון דעם רב מלאכי, וועגן דעם חלב, ס'האט מיך געהארט איך האב עס געווארפן אין גארביטש, איך האב געטראכט איך באקום אסאך בריעווען דאס איז איינס פון די בריעווען*).

דאס האב איך געוואלט זאגן, אז ס'איז נוגע. איך האב נאר געוואלט ענטפערן פאר'ן פאפאער רב, אז עס, די וועט מען נישט צופרידן שטעלן, און מ'דארף זיי נישט צופרידן שטעלן.¹⁸²
 דער זומער, אזוי ווי ס'איז געווארן, איך האב געהערט אין מאנסי, אז מ'האט אויסגערופן

* השמטנו סיפור בפרטי לה"ר, במה שאין אנו יכולים לקבל אחריות לקבען בדפוס.

אין וויזשניץ, או מען טאר נישט עסן דאס פלייש, האב איך ביי מיר אין שטוב אויך אויפגעהערט צו עסן פלייש¹⁸³.

האט מיך געפרעגט מיין בני בית, וואס איז מיט יו"ט, זאג איך, מעגסט באשטעלן ווייל איך בין זיכער, או ביז יו"ט, וועט התאחדות הרבנים ארויסקומען מיט א קול-קורא, או ס'איז אלעס אין ארדענונג¹⁸⁴.

דערווייל, דער קו"ק איז נישט ארויס געקומען, האב איך נישט געגעסן. יעצט, א איך זאג אזוי, איך וועל נאר זאגן איין ווארט.

עס איז געווען אמאל א מעשה, די ירושלים וויין האט געטראפן א חשש חמץ אין דעם וויין, עס איז געווען א קול קורא אין די צייטונג, זענען געווען מענטשן זענען צוגקומען האבן געזאגט זעהסט, זאג איך זעהסט עס איז זעהר גוט יצעט דארף מען הערשט נוצן די וויין וואס קומען אנדערע נישט ארויס יעדע זאך וואס א מענטש גיט א הכשר מאכט זיך אמאל, עס מוז אמאל קומען א שאלה, און זיי האבן געקענט אריינשטעלן אין די צייטונגען או מען זאל וויסן מען טאר עס נישט עסן ס'איז דאך אדרבה.

ס'געווען אמאל א מעשה, מ'האט געטראפן א ווייטציל אין די מצות, און מ'האט געהאט אויסגערופן אין ביהמ"ד, זאג איך אדרבה דאס געט דאך דער הכשר, א הכשר מיינט אויך מען קען טרעפן, דארט ווי ס'איז אלע מאל כשר, איז נישט קיין הכשר, דארט ווי מען גיט א הכשר, מוז זיך אמאל מאכן א חשש, און מען מאכט א גרויסן טומל¹⁸⁵.

איך זעה דאך פון דעם ניקור, אז מ'קען נישט זאגן ידינו לא שפכו את הדם הזה¹⁸⁶.

ווייל ס'איז געווען א התרשלות, ווייל די רבנים קענען נישט גוט, און איינער האט זיך, איך האב אליין נישט, מיר איז נישט איינגעפאלן, איך האב געמיינט, אז מען קען אויפהילן רעדן, אז מען קויפט פלייש און דע.

מען זעהט דאך אזוי, במילט האלט איך אזוי¹⁸⁷.

קודם זאל ארויסקומען א קול-קורא פון די התאחדות הרבנים, אז מ'האט אלעס מברר געווען — ווי מאנטעוודעאער רב האט געזאגט, אז ע"פ הלכה איז נישטא קיין שום חשש, נישט, און וואס מען זאל טאן ווייטער, לפענ"ד איז אזוי¹⁸⁸ :

דער ד"ח זאגט, אז אויף חומרות, איז נישטא קיין מוציא לעז, דאס זאגט ער אין די תשובות, ווייל מחמיר זיין מעג מען, מע זאגט דאך נישט ע"פ הלכה, פונקט פארקערט, אויב מע זאגט ס'איז הלכה¹⁸⁹.

היינט איז אזא וועלט, די וועלט איז — לאמיר אייך זאגן באטארער רב — איך קען אביסל די וועלט, די וועלט וויל חומרות, אזוי איז עס היינט, צו ס'איז יא גוט צו נישט גוט, סי ב"ה (הרב מווינא שואל טעלעוויזשין אויך ?) איך רעד נישט פון די מענטשן. מיט 60 יאהר צוריק האט יעדער געוואלט קולות, היינט א יונגערמאן, יונגעלייט ווילן זיי ווילן ס'זאל זיין זיי ווילן ס'זאל אלטץ, מען זאל נישט קענען רעדן. און מכ"ש, מכ"ש די התאחדות הרבנים, וואס יעדער זוכט דאך גאר וואס מ'קען עפעס טרעפן, און פון א קלייניקייט מאכט מען דאך א גרויסע זאך. איז לפענ"ד, וואס מ'קען מחמיר זיין, ס'איז נישט די שאלה פון קיין גרויסע געלעטער, נישט קיין שאלה פון גרויסע, שוין. אז מ'שרייבט ארויס קלאר, אז ס'איז נישט להלכה, גאר מ'שרייבט אז מ'זויל מחמיר זיין, כדי להפיס דעתו פון געוויסע יחידים, זאלן נישט קענען זאגן, און אז ס'וועט זיין א השגחה איז אוודאי האט מען אלעס מתקן געווען, נישט פאר זיי די רעדערס די רעדערס וועלן ווייטער רעדן — פאר אונז פאר אונז אליין. די אלע אידן, איך ווייס פון כמה וכמה אידן, וואס ווי ס'איז לבם נוקפם, זיי ווארטן גאר צו זעהן אז זיי האבן צוטרוי צו התאחדות הרבנים, אזוי ווי אסאך הונדערטער יונגעלייט, מ'ווארט ס'זאל ארויסקומען א ברור. מיר דאכט זיך, אז ס'איז נתברר געווארן דא, אז איך בין נישט מפקפק אז ס'איז אין הלכות איז יעדער מודה, אז וואס מ'דארף, און וואס מ'דארף נישט¹⁹⁰.

ס'געווען אביסל נאכגעלאזט אין דע השגחה, און דאס גייט מען מתקן זיין, מ'מעג דאס שרייבן, און דאס, און דאס איז א כבוד.

דאס איז א כבוד פאר די התאחדות הרבנים, אז מ'איז מודה אז ס'איז געווען אביסל התרשלות אין די השגחה, און מ'גייט דאס מתקן זיין (מפסיקים אותו). ניין איך בין פארטיג שוין. (כאן מדברים מכל הצדדים ובלתי מובן) נאך איין נקודה — איין מינוט, די רבנים (סיגעט, ווי נעמט איהר רבנים). איין מינוט די רבנים איז דאך אויך דא אין עניינים פון ניקור, האט מיר פארגעשלאגן דער סקווערער רב אויפ'ן טעלעפאן, איך זאג נאר איבער, וואס ער האט מיר געזאגט, אז דער גבעת פנחס זאל זיין דער דרך וואס די מנקרים זאלן דאס דארפן דורך לערנען און די רבנים, איך זאג דאס נאר איבער אלטץ שליח פון עם, ווייל אז נישט הייבט זיך דאך ווידער אן, יעדער רב קען דאך זאגן, איך פיהר זיך אנדערש... מדברים¹⁹¹.

סאטמאר דיין וומ"ב, א ווארט וויל איך זאגן, אזוי ווי דער יסוד היסודות פון דעם אלעמען, קומט דאך צו, אז מען דארף שטעלן השגחות, אויף די אלע בוטשערס און פארשטייט זיך, זענען מודיע אז מען טרייט אין דעם, אזוי ווי מען ווייס, מען האט דאך גערעדט מיט אלע רבנים אין וויליאנד, מען שטעלט השגחה מען איז מוסיף מען איז מוסיף, יעדער זאך. איז מען מוסיף. און ביי דעם ניקור דארף מען דאך מוסיף זיין, מען מוז צוקומען¹⁹². און דער דרך איז דאך, אז מען וועט דאך דארפן מפרסם זיין די רשימה פון די „בוטשערס“, פון די „סטארס“ וואס געבן זיך אונטער, אונטער די השגחה¹⁹³.

דער עולם וועט דאך מיינען, אז ס'איז גענוג די השגחה פון ניקור, עס איז דאך דא נאך חששות, חלילה טאמער ברענגט אריין אנדערע זאכן — נבילות וטרופות — איך מיינ די השגחה זאל זיין, א השגחה אויף אלעמען¹⁹⁴. די משגיחים זאלן האבן א רעכט צו קוקן וואס מען ברענגט אריין אין „סטאר“ און וואס מען טוהט, און וואס מען מאכט, דארף זיין א השגחה פון אלעמען¹⁹⁵.

הרב מסיגעט: און וואס טוהט זיך מיט דע...
הרב ישראל האגער: איך וויל איך מערער זיין, מ'האט פריהער דא געזאגט אז אין וויזשניץ האט מען אויסגערופן, אז מען זאל נישט עסן דאס פלייש, אז מען טאר נישט עסן דאס פלייש, יא וועגן דעם וויל איך נאר זאגן אז ס'איז א טעות. ווייל צופעליג איך בין געווען דער שליח, און עס זיינען געווען די כולל יונגעלייט האב איך געזאגט פאר די כולל יונגעלייט, אז דער טאטע איז נישט געווען אין דערהיים — אז אזוי ווי ס'איז אריין געקומען שטארקע עוררות, ער איז בכלל נישט באקאנט אין דעם, ער ווייסט נישט וואס ס'טוהט זיך, במילא — זאגט ער — איינער וואס עס איז מדקדק אין יעדע זאך און האט מורא, זאגט ער — האלט ער, אז א מדקדק זאל דערווייל נישט עסן, אבער פון דעסטוועגן, צו איז דאס געווען קינדער האט ער, עסן, צו מ'האט עם אפילו געפרעגט צו טאמער מ'קומט צו א שווער און דער שווער עסט דאס פלייש, האט ער אויך געזאגט, אז טאמער מאכט דאס עפעס א אויסזען שלעכט זאל מען עסן, איך מיינ ס'איז נישט געווען קיין שאלה, קיין איסור צו וואס, נאר א עוררות זאגט ער, ווייל ער נישט דערווייל מ'זאל עסן¹⁹⁶.

יו"ר! (מדברים) ביי די וויכטיגע זאך איז מען געבליבן שטיין.
הרב מסיגעט: איך ווייס נישט, און איך האלט מיר אין איין בעטן צו זיי ווער וויהל זיין?
 אפשר ווילסטו זיין? דו קענסט דאך ניקור — א ער קאן ניקור (כולם מדברים) משה ברוך(?)¹⁹⁷.
אחד מדבר: איך ווייס נישט וואס די גאנצע שקלא וטריא איז דא. און באמת'ן... איך ווייס יא, נאר די זאך איז, איך האלט אז מען זאל נישט משנה זיין ווי אזוי מען האט ווי אזוי די „רעבישע“.

דער רבי זצ"ל האט געלערנט אזוי, ווי מען האט געטאן בחייו, אזוי זאל מען טאן, אבער וואס, אזוי ווי עס איז טאקע נתרשל געווארן, אזוי ווי מיט צייט געווענלאך געשענט דאס, א זאך וואס ס'ווערט לאנגע צייטן, מען קוקט זיך נישט אום אזוי גוט דערויף, מאכט זיך אז מען ווערט נתרשל אין דעם ענין פון השגחה אויף די עניינים¹⁹⁸.
 און אויכעט אפשר זענען עלטער געווארן די מנקרים. עס פעלט אויס יונגע מנקרים, עס איז נישט געווען ווי צו לערנען אין דער ענין אויסצולערנען וואס דער רבי האט געזאגט אויס צולערנען מנקרים און זאלן משגיח זיין אויף די „סטארס“, דאס איז די „סאלושן“ (SOLUTION) צו

שניידן אנדערש ווי מען האט געשניטן איז נאך אלץ נישט דער פראבלעם, איז נישט געלייזט, און עס איז דא אנדערע פראבלעמען אויך דערביי. דער אמת'ער פראבלעם וועט זיין געלייזט אויב די „בוטשערס סאטערס“ וועלן האבן השגחה, און מ'וועט זיך אויסלערנען ניקור. אסאך איהרע וועלן קענען ניקור, און ס'וועט זיין אונטער א „קאנטראל“ מיט קבלה, אזוי ווי עס דארף צו זיין דאס איז די (כולם מדברים) ¹⁹⁹.

הרב מסיגעט: אהרן וויינשטאק האט מיר געזאגט, או עס איז יא א מציאות מען זאל קענען אפשניידן די צלע י"ב — ער האט מיר געזאגט אז יא ²⁰⁰.

אבער יעצט האט מיר געזאגט איינער פון די, ער האט מיר געזאגט, ווי הייסט ער דער מנהל, טאקע פון דא (יודיל ?) וויא איז ער נאר, ווי איז ער יודיל ?, יודיל ! וויא ער יודיל ! רוף אים אהער, יודיל האט מיר איבערגעגבן, פון די ברייער קהילה, זיי זאגן אז מען זאל ביי עם אפשניידן דא, וועט עם צוגרונד גיין די גאנצע שחיטה. ס'וועט זיך ... זייער שטארק אז דא, אז דע שלאכט דע הויפט, וויינשטאק איז דאך אויך נישט דער בע"ב, וויינשטאק קויפט דאך ביי איינעם, די שלאכט הייזער, האט עם געזאגט אז מען זאל דאס וועלן מאכן, מיט דעם, איך זאג נישט אז ס'איז תורת לאקשן, וואס מ'האט געזאגט, קען זיין מ'קען דאס אפפרעגן, הא ווייל וויינשטאק האט נישט אזוי געזאגט ... (מדברים כולם) וויינשטאק האט מיר געזאגט (מדברים כולם) לאמיר, לאמיר זעהן, איר האט דאך שוין געמאכט איינמאל ? ²⁰¹.

יו"ר: יענע קאמיעט איז בכלליות, אבער ווער ס'זאל זיך אומקוקן אויף די קצבים וועט מען דערנאך זען (הרב סיגעט, פארוואס ?) — דאס קען דאך נישט ...

הרב מסיגעט: ער זאגט דאך זעהר גוט, קודם זאל מען מאכן די קאמיטע, און זיי זאלן דא עפעס וועלן טאהן, און ... מען זאל זאגן פאר די „בוטשערס“, וואס זיי דארפן טאן, אף צבת בצבת עשו' (מדברים, מדברים, מען זאל ממנה זיין, ממנה זיין ...).

ממשיך: מ'זאל ממנה זיין (רבים מדברים).

נא זאגט'זשע דעם רעזאלטאט ! ²⁰².

יו"ר: ס'איז געבליבן אזוי, אזוי ווי בכלליות, בכלליות איז אוממעגליך אזא זאך וואס האט צו טאן מיט הלכה, זאל מען דאס גיין, דאס איז נישט צו שטעלן ביי אפשטימונג ביי א גרויסן עולם. האט מען דא אפגעשמועס אז מ'האט געמאכט א קאמיטע פון די רבנים גדולים, דער נשיא, און דער פאפאער רב און דער ווינער רב און די צוויי דיינים, און הרב לייטנער מיט'ן אדווארער רב, זיי וועלן זיין די קאמיטע, און זיי וועלן האבן א מיטינג און זיי וועלן באשטעטיגן ווי אזוי מען זאל מאכן אין בכלליות ²⁰³.

און בפרטות האט מען מען דאך שוין געשמעסט, ערשטנס ברויך די התאחדות ארויסגעבן מיט א קול קורא, אז מען זאל וויסן אז אהן א השגחה ברויך מען נישט קויפן אין קיין שום פלאץ — און צווייטנס (וויכוח גדול בלתי מובן ...) ²⁰⁴.

„בוטשערס“ זיי זאלן נעמען השגחה, מען קען דאך נישט ארויסגעבן צו צוואנציג „בוטשערס“ פון היינט אויף מארגן ... (מדברים) מען קען דאך געבן א טערמינ פון 6 חדשים.

יו"ר: נא, נא, דער עולם (אחד מתערב ... מען זאל זאגן ביז צוויי וואכן ...) וואס? ס'זאל בלייבן אזוי ווי עס איז ?

(מדברים ובלתי מובן ... אחוריים ...)

יו"ר: ביז צוויי וואכן ? (מדברים) און וואס וועט מיט דעם זיין מארגן, מארגן קען ... די קאמיטע ברויך זיך צונויף קומען ... (רבים מדברים) ²⁰⁵ ...

הרב מסיגעט: זיי נישט קיין נאר, דער רב, מוז קאנען (כאן וויכוח חם) ²⁰⁶.

יו"ר: נא, וואס זאל מען דערווייל טאהן — גארנישט טאן ? ²⁰⁷.

הרב מסיגעט: איך עט געבעטן נאך א זאך צו דע רבנים, שטעל צו נאך אפאר א צוויי יונגע.

יו"ר: נא, נא, זאגט וועמען מען זאל צושטעלן. (וויכוח ...).

נירבאמארער: איר האט נישט געזעהן קיין בי"ד השקול, א בי"ד השקול פון 6 מענטשן

— זיבן אדער ניין (ויכוח גדול ...) היים אלעזר פרידמאן ²⁰⁸.

יו"ר: פון די פריהערדיגע קאמיטי האט מען געשמעסט, אז מען זאל צושטעלן צוויי יונגע רבנים — יא, שטעלט מען צו הרב ר' יהושע ביק, מיט'ן ווינער דייך. די צוויי וועלן צוקומען וועט זיין א קאמיטי פון ניין מענטשן, און זיי וועלן זיך אפגעבן מיט די עניינים פון ניקור. יצחק גליק: איך זעה, איך זעה, הרב ביק איז נישט צופרידן.

— ניין ?

יו"ר: ר' אהרן דעם באטארער רבי'ס זעהן²⁰⁹.
אחד אומר: כמעט אלע רבנים זיי האבן אליין השגחות אויף יאטקעס! אזעלכע וואס זענען אינדרויסן.

פינעט: וועמען האט איר דא א השגחה ?

יו"ר: ווער, ווער, ווער ?

פינעט: דער ווינער רב האט נישט קיין השגחה²¹⁰.

שואל: קהל יראים האט נישט קיין פלייש באנק ?

באמארער משיב: ניין, ניין, ניין. ער האט גארנישט.

שואל הנ"ל: דער פאפאער רב האט א „בוטשער סטאר“! ... דער ווינער ? ווינא איז די זעלבע זאך! דער קאשויער רב האט ?! פארוואס מוז עס זיין אלע אזעלכע רבנים ? זאלן זיי אלע שטיין פון אינדרויסן.

יו"ר: איר ווילט אויך זיין איינער — יא.

יצחק גליק: ר' הערשל כץ, קען זיין ... (מדברים).

יו"ר: הרב אהרן טייטלבוים (מדברים), מען הייסט דאך צושטעלן נאך²¹¹.

אחד אומר: מ'רעדט מ'האט דאך פריער מעורר געווען אן אנדער זאך, שטעל צו אנדערע

וואס האבן נישט קיין שייכות.

יו"ר: נא וועמען, זאל מען צושטעלן (מדברים...) הורוויץ ... (כולם מדברים).

יו"ר: יחזקאל הארוויץ, בנימין לאנדא ... (מדברים...).

— דער חוסטער האט אויך א השגחה ... (מדברים)²¹².

אחד צועק: — מען נעמט נישט אריין נאר אזעלכע וואס האבן צוטאן מיט פלייש!

צועקים נדרו: — איר האט דאך נאר איין דעה²¹³.

יו"ר: איר האט דאך שוין צוועלף ... (מדברים א א...) זאל מען מאכן צוויי קאמיטיס ..

ווערן ניקור ...

יצחק גליק: רופט אויס — קומט צו א החלטה.

יו"ר: א רגע, א רגע, יענע קאמיטי, בלייבט נאר א קאמיטי פון זיבן ... א רגע לאמיר נאך

אמאל מברר זיין ... אין הכי נמי, דאס איז שוין אין די צווייטע קאמיטי, צולערנען זיך ניקור (... ר' שמואל ליכטנשטיין רב דקראסנא, אהרן טייטלבוים ... (יצחק גליק — מדברים).

יו"ר: מיט בנימין לאנדא ?

יצחק גליק: נא, רופט אויס, די קאמיטע פון זיבן בלייבט.

יו"ר: ר' שמואל דוד קרוין, די וועלן זיך לערנען ניקור ... יא ווער צבי פאלאק ... דאס

איז ... און אהרן טייטלבוים איז דא דא ? — יא (מדברים)²¹⁴.

יצחק גליק: נא, רופט אויס, די קאמיטע פון זיבן בלייבט.

יו"ר: די החלטה, די החלטה ... לאמיר זיך נישט אוועקגיין אן א החלטה, ס'וועט זיין צוויי

קאמיטעס, איין קאמיטי, וואס זיי זאלן באשטעטיגן, ווי אזוי ס'זאל זיין די אלגעמיינע ניקור, ווי

אזוי וועט זיין מיט די צלע י"ב און די איבעריגע זאכן, די קאמיטי באשטייט אזוי ווי פריהער

געשמעסט פון 7 רבנים גדולים, פון דער נשיא מיט'ן פאפאער רב מיט'ן ווינער רב מיט אדווארער

רב מיט מאינטיווידענאר רב, מיט די צוויי דיינים, דאס בלייבט די קאמיטי²¹⁶.

א צווייטע קאמיטי, איז דא פון יונגע-לייט, וואס זיי גייען זיך אויסלערנען ניקור, און זיי

וועלן ארבעטן ארום גיין אין די „בוטשער סטארס" און זיי וועלן זעהן אז פראקטיש זאל דער

ניקור ווערן אויסגעפיהרט גוט, אויף די, וועט זיין הרב יחזקאל הארוויץ פון מאנסי.

— ער וועט קומען ?

— ער וועט קומען מסתם! הרב יחזקאל הארוויץ, בנימין לאנדא, הרב אהרן טייטלבוים, דעם נירבאטארער רבי'ס זון, און הרב נחום אפרים, און הרב שמואל דוד קרויס אייער זון, און הרב צבי פאלאק, דאס איז יונגעלייט, וואס זיי וועלן זיך אויסלערנען ניקור.

יצחק גליק: הרב שמואל ליכטנשטיין.

יו"ר: און הרב שמואל ליכטנשטיין... (מדברים).

נירבאטארער: ס'זאל זיין צען יונגעלייט וואס קענען זיך לערנען ניקור...

יו"ר: נא, נא, פארוואס נישט...

— חוסטער רב, חוסטער רב.

יו"ר: און הרב פנחס הארוויץ, הרב פנחס הארוויץ²¹⁶⁻².

הרב מפיגעט: איין רגע, און וויא אזוי וועט דא זיין, דע דע, דארטן. מען הייבט זיי דאך אן צו לערנען, גוט, געווען מען זאל שטעלן א יושב-ראש א וואס? (יא יא זייער גוט) — איך מיינ (מדברים).

(יו"ר: וואס זאל איך טאהן מ'זאגט מיר אריין).²¹⁷

פיגעט ממשיר: שרייב שוין נאך איינעם ר'... גראס (מדברים).

איין מינוט, איין מינוט! קומט אהער... ווי איך פריעהר געזאגט, איך מיינ אזוי, מזאל מאכן א יו"ר פון דע יונגעלייט, פון דע זאכן וואס דא איז געווען, און דע זאלן גיין זיך אויסלערנען, ווי אזוי לערנט מען זיך אויס ניקור? קודם מוזן זיך לערנען די הלכה סימן ס"ד מיט די אחרונים, וואס איז דא תשובה, ס'איז דאך דא דרכי תשובה, מען וועט קענען די הלכה, און דאן נאכדעם, דארף מען פראקטיש אויסצולערנען עס גוט געווען, איך האף דער באטארער וועט אויך זעהן יונגעלייט זאלן קענען אריינקומען דארט, דארט וויינשטאק דארט איז דאס מערסטע פאלטץ, ווי מ'איז מגקר ווי מען קען זעהן דע²¹⁸.

נירבאטאר: אונז האבן מיר שוין אויסער דע, דאס משגיח פון ניקור, האבן מיר שוין צוויי יונגעלייט²¹⁹.

הרב מפיגעט: דער ניקור פארשטייט וואס ס'הייסט, און מ'דארף האבן תיקונים וועלן מיר זעהן זיך אויסצולערנען זיי זאלן שוין²²⁰.

אחד אומר: די רבנים זאלן צו שטעלן א ווען, צוזאם נעמען די יונגעלייט און זיי ארויס פיהרן.

הרב מפיגעט מכריז: דא אין שטאט איז עס, ווי דארפן זיי פאהרן, דא, דא, דא, נישט אין שלאכט-הויז — דא אין וויליאמסבורג (מדברים)²²¹.

הרב יצחק גליק: דער רבי מיינט יחזקאל הארוויץ זאל זיין דער יו"ר?

— יא, יא!

יצחק גליק: אז דער רבי וועט עס הייסן.

— יא, יא — הרב הורוויץ — יא יא.

— דער רבי וועט עס הייסן?

הרב מפיגעט: דארט ביי דעם וויינשטאק דארט קענען זיי אמבעסטן²²².

הרב לייפנער: באטארער רב איך וויל אריין גיין דארט צו אייך איין מינוט... איין מינוט, איך וויל נעמען צו אייך ערגעץ א מגקר... איך וויל נעמען דעם אראדער, איך וויל מיך נאך אויך מאכן קלאר פארשידענע פרטים.

הרב מפיגעט: איך קענט קומען ווען איר ווילט²²³.

— יא איך וועל נעמען פון די עלטערע מנקרים זען איך וויל מיך אויך אויסלערנען, קען מען אריין קומען צו אייך ווען אימער? פשוט א אום-גע-ניקור'טן פלעיט, יא יא קיין ניקור'ט וויל איך נישט א אום-גע-ניקור'ט פלעיט צו שטעלן צו פארפיגונג (מדברים)... צו ווייט אין בארא פארק²²⁴.

הרב מנירבאטאר: ... פלעיט... טרייבערן מ'טרייבערט קיין מאל נישט קיין פלעיט'ס אונז נוצן מיר נישט קיין פלעיט, אונז נוצטן, אונזערע פלעיט'ס וואס קומען אריין פון שלאכט-הויז

ווערן פארקויפט פאר „האלסעילערס“, פאר גוים, אונז טרייבערן מיר זיי קיין מאל נישט, ווייל ער וויל נישט גוטצן אזא טייערן פעטן. צו די סאלאמי ווערט דאס אבסאלוט נישט גענוצט. יחזקאל ווערצבערגער ער מאכט די סאלאמי, מענדל, מענדל הייסט דאס, דער שמש ברודער²²⁵.
 ער האט מיר געזאגט, שוין 13 יאר ארבעט ער ביים סאלאמי. 3 מאל האט ער אין גאנצן געטרייבערט פלעיטס (מדברים) וואס גענוצט פלעיטס, אויך נישט פאר אונזער עולם, מען האט דאס געברויכט ערגעץ אין א רעסטאראנט אויסער נויארק, ווייטער קיין מאל ווערט נישט געטרייבערט און גענוצט קיין פלעיט פאר כשר, דאס וויל איך²²⁶.
סיגעט: ווי קען מען זיך לערנען טרייבערן דארטן (מדברים) איין מינוט, וויא קען מען זיך לערנען דארטן טרייבערן (... אחד שואל: אין די אלע „בוטשער סטארס“ ? (...), איין מינוט, ווי קען מען זיך לערנען דארטן טרייבערן ... מהאלט דאך אין איין טרייבערן (חלקים יא ...).

לייטנער: איין מינוט, באטארער רב! נישט דעיס וויל איך זאגן, רבי מענדל בערעגער, ווייס איך שוין וואס ער זאגט, יא, לאמיר זאגן, איך וויל זעהן ווי אזוי דער אראדער רב טוט, יא איך וויל דאך זעהן.

מ'האט דאך גערעדט דעמאלט'ן, אז מ'העט נעמען עטליכע מנקרים, און מ'וועט זעהן יעדער ווי אזוי ער טוהט, צו ער טוהט יעדער אייניג, פארשטייט איר, פון מענדל בערגער וואס ער טוט ווייס איך שוין מער ווייניגער, פארשטייט איהר איך וויל סתם, מ'זאל צו פארפיגן שטעלן 2-3 פלעיטס, איך וועל אריין רופן דעם אראדער רב וועל איך בעטן מיט קומען, ער האט מיר געזאגט ער קען ניקור פון דערהיים, און נאך די צוויי אידן וואס זיי ווילן זיך לערנען. מ'זאל אונז געבן א אומ-גע'ניקור'טן פלעיט (לא שומעים רבים מדברים).

סיגעט מפסיקו: בקיצור, מען וויל זיך בעטן אין פארבינדונג מיטן מאנטעווידעאר רב ... ער אליין וויל זיך אויך צולערנען, ער מעג אויך אמאל צוגיין זעהן ווי אזוי עס זעהט אויס נעמען א מנקר און ווייזן אומגע'ניקור'ט²²⁸.

אחד אומר: איר קענט דאך זאגן מ'זאל קויפן ... איר מוזט זיך נישט פארלאזן אויף דעם וואס אונז זאגן מיר און אונז לערנען ... שני אומר ניו, איך וויל גיין ווען דער עולם וועט גיין, איך גיי נישט אליין (מדברים)²²⁹.

יצחק גליק (בלחישא): דער רבי זאל דערמאנען רב יחזקאל הארוויץ, ער ווארט דער רבי זאל עס דערמאנען זאגן א ווארט.

סיגעט: נא, נא, רב יחזקאל! איר וועט איך אין פארבינדונג זעצן מיט מאנטעווידעאר רב (מדברים ביחד ... יא, יא ...).

סיגעט: ער זאגט דאך זייער גוט איין מינוט.

— די אלע יונגעלייט, וואס האבן זיך אויפגעשריבן זאלן א וואך לערנען קודם די הלכה ... און נאכדעם ...²³⁰

לייטנער: ... נישט צוזאמען, מ'גייט צוועלף איהרע אויף א מאל, ווייסט קיינער וואס מ'טוהט, צוויי איהרע אויף אמאל נישט מער (מדברים)²³¹.

נירבאטאר: דאס איז אמאל זיכער, דאס וועל איך מסדר זיין דארט ביי וויינשטאקן, מען זאל איינטיילן היינט צוויי, ביי אונז טרייבערט מען יעדן טאג, פון אכט פאר אכטע, ביז אום האלב נאך צען ... ס'קאסט געלט ... און מען זאל זעהן (... צעקות ומדברים ...) ²³².

יצחק גליק מצוה: רופט די החלטות, רופט די החלטות.

יו"ר: יא, יא, איך וויל נאך אמאל איבער חזר'ן, איך וויל נאך אמאל איבער חזר'ן וואס מ'האט היינט אויפגעטאן אז ... (מדברים)²³³.

אחד אומר למשנהו (בלחישא): אידן עסן אידן עסן, מ'ווייסט נישט ווי, מ'ווסט נישט וויפיל צו עסן און וואס צו עסן ... מען ווייסט צו אידן עסן כשר'ס? מען זאל שטעלן פראוועזאריש אויף על אתר וויפיהל מ'קען לע"ע די אלע²³⁴.

ווינער מכריז: רבותי ער איז דער יושב ראש, אבער יעצט קריגט ער אביסל זיין שבח ... מען דארף מען דארף גענוג זיין קליינליך און נישט זיך קווענקלען אז מען קען נישט ווייל דער

כלל איז אז אונז וועלן מיר זאגן מ'קען, מ'קען אלעס מתקן זיין אויף דעם נישט פיהר וואכן, און איין טאג, וויסן וויפיהל „בוטשערס" עס איז דא, מ'נעמט ביי וויינשטאק' די ליסטע, און מ'גייט ²³⁵. אין סאטמאר בוטשערי איז גאראנטירט ס'דא דער ר' יושע ווייס, אדער גלאדבערגער הייסט זיי, און דאס ווייס איך ווי אין פאפא, אויך א פיינער ניקור, ממילא, אבער אעפ"כ קען מען עס איבערקוקן און דארט גיין ²³⁶.

עס איז שוין דא מ'האט געוויילט די 5 רבנים און מ'גייט שוין מיט 2-3 מנקרים יעדן בוטשער, קודם לאמיר זעהן ווער איז דיין מנקר? זאל ער פאר אונז מנקר זיין! לאמיר זעהן ווי אזוי ער האט מנקר געווען... זאגט נישט א ניין מ'קען דערקענען, און מ'טראגט מיט ר' מענדל בערגער, אדער מ'זאגט מיט אמאל ר' יושע און מ'גייט. ס'איז נישט דער פשט, אין בארא-פארק איז, אין גאנצן דא, ס'איז נישט ווי איר זאגט, זאגט ס'דא אכט, צען „בוטשערס" ²³⁷.

ר' יחזקאל ראטה, דער סאטמאר... מיינ דיין האט געזאגט רב אברהם חיים ער גייט מיט עס גערן מיט אזוי ווי א משמש בקודש. דער באטארער רב וועט נעמען זיין זעהן, און ער וועט אום גיין אויף צוויי פלעצער איז נישט וואס ער דארף דארטן זיין השגחה קודם מ'זאל וויסן אז ס'איז ²³⁸.

וויינשטאק האט מקבל געווען אויף זיך, אז ער האט היינט ביי מיר, ווען איך האב עם גערופן, איך האב איהם געזאגט, איך גיי נישט אנדערש. ער האט געזאגט, וואס מ'וועט מיר הייסן אראפנעמען, אזוי האט ער געזאגט... וואס מען וועט מיר הייסן אראפנעמען (כולם מדברים — ויכוחים)

און דאס איז באשלאסן געווארן ²³⁹. מכאן ואילך איז אלעס אין ארדענונג! ²⁴⁰ (ויכוחים מכל הצדדים). יו"ר: — אלע שוין, נאך אמאל, נאך אמאל, א רגע נאך א מאל איבער חזרין... ביי א שטר ברויך מען אויכעט נאך אמאל בשיטה אחרונה (... וויכוחים מדברים...).

... וויינשטאק איז דאך (בע"ב?) ... אויף די שחיטה, איז אויפ'ן ניקור איז עכ"פ מ'זאל אמאל זאגן מ'זאל בודק זיין, א השגחה. יו"ר: די התאחדות געט נישט קיין השגחה... (זאלן יא אמאל יא האבן א השגחה) אויפ'ן ניקור אליין יא האבן א השגחה ²⁴¹.

הרב לייטנער: דאס קען מען יא בעטן ר' אהרן סוכ"ס איז דאך אזוי דער ר' מענדל בערגער, איז דאך זייער א פיינער איד, קיינער איז נישט מחולק אויף דעם, און ער קען ניקור, און ער איז מנקר, יא, שוחטים זענען דאך אויך וואוילע אידן, יא! וועגן דעם גייט מען דאך, מוזמן לזמן, און מ'באקוקט דאך די חלפים, אזוי ווי דער חת"ס זאגט אזוי... די זענען ערליכע אידן און אמאל אמאל באקוקט מען, סוכ"ס א בעל מלאכה מעג זיין דער גרעסטער ערליכער איד, ער שטייט טאג בא טאג שעה'ן-וויין, און ער ארבעט, איז עלול אמאל, א מענטש איז דאך נישט אלע מאל אייביג ²⁴².

וואלט דער באטארער רב געדארפט מוזמן לזמן נעמען א צווייטן מנקר, אז דער איד נישט קיין חילוק צו ער הייסט ר' מענדל צו ער הייסט ר' יענקל צו ער הייסט ר' משה ס'איז נישט קיין נפקא מינה (איך מיינ דאס אויף א דז'אויק). אז ער זאל וויסן אמאל אמאל אז מ'קוקט אים נאך, דאס האלט איר וואלט געווען א גרויסער תיקון (מדברים)... ²⁴³.

אחד אומר: ר' מענדל זאל אליין זאגן... נאכקוקן. נירבאמארער ממשיך: יא, יא, מיר האט געמאכט א צוואה(?) און מיר האט געזאגט יעקב

וואלף... יעקב וואלף זאגט אויסדריקלעך איך בין נישט קיין מנקר, ער קען גוט, בעסער ווי אלע מנקרים נאר ער וויל נישט נעמען קיין אחריות איבער ניקור ער קען ער קען... אונז האבן איין מנקר וואס ער איז משגיח, (מדברים) — ניין, א משגיח. מנקרים האמיר 12 — 10 יעדן טאג 10 — 12... נאר איין מנקר קוקט נאך אלעס אבער ער קוקט אלעס נאך... ²⁴⁴. — (צעקות ויכוחים מכל הצדדים).

יו"ר: מען קען נישט, מען קען נישט אזוי פיהרן קיין אסיפה...
יצחק גליק מכריז: מ'בעט דעם עולם מ'זאל נאך ווארטן 2-3 מינוט, מ'וויל קומען צו
החלטות. זייט אזוי גוט, ווארטס נאך 2 מינוט²⁴⁵.

באטארער: ... איך וויל דא איבער געבן א ליסטע פאר די דריי, דריי משגיחים וועל איך
אינען געבן וואס זיי קענען גיין עניינים קוקן ווי אזוי עס זעהט אויס²⁴⁶.

הרב יחזקאל הורוויץ: מאנטעווידעאר רב מאנטעווידעאר רב איך וויל אייך פרעגן א שאלה
למעשה. מאנטעווידעאר רב אנטשולדיגט איך וויל אייך פרעגן א שאלה למעשה. מיר דאכט זיך
אז די רבנים ואני בתוכם אז מען וויל זיך אויסלערנען א זאך, לכה"פ ביו מען זאל האבן דארף
דויערן 3 חדשים, בין איך גערעכט?

אין מיין אפילו מ'זאל זיך אפגעבן... ווי אזוי... איין מינוט אנטשולדיגט... איך מיין
נישט די הלכות דוקא, ביו מ'קומט דאך נישט— מען קען דאך נישט יעדן טאג קומען און דאס...
איז אזוי, איך וויל אייך שטעלן די שאלה²⁴⁷.

נירבאטארער: איך זאג אייך אפן, אין שלאכט-הויז לאז איך קיינעם נישט אריין דאס איז
שטרענגסטן פארבאטן!!²⁴⁸.

— נישט פאר מיר די שלאכט הייזער לאזן נישט אריין אין די פלאטץ וואס די בהמות לויפן
און גייען דאס איז נישט פארהאנען.

שוואל: אבער אין פריוידער קען מען אריין קוקן?

תשובה: עס איז נישט פארהאנען. עס עקזעסיטירט נישט.

אחר שואל: וואס דארף מען זעהן דעם חלק אחוריים? דעם חלק אחוריים איז נישט?²⁴⁹

הארוויץ ממשיך: וואס איך וויל פרעגן איז דאס, איך זאג נישט, אנטשולדיגט, איך האב
נישט געענדיגט מיין שאלה (מדברים)... איך האב נישט געענדיגט מיין שאלה, איז גוט, איז דריי
חדשים, איז 10 וואכן, עכ"פ ס'געדויערט צייט, מען מוז דאך מאכן א זאך בשלימות (סיגעט: יא),
געדויערט דאך צייט איז ביו וואס ווען, קען מען זאגן אז מ'קען עסן. יאכלו ענוים וישבעו? אדער
זאל מען זאגן, אז... א א²⁵⁰.

סיגעט: איך וויל אייך זאגן, (יא דאס האב איך געפרעגט, יא) איך וועל אייך זאגן, איד,
דאס בין איך נישט, אזוי איך האלט, אז דע „בוטשערס" וואס מען קען זיי... רעד דא גרינבוים
(איך זאג נאר דא) צו ר' אברהם קאהן, אזוי, היימישע אידן, וואס איך ווייס זיי קענען ניקור
ס'קומט אריין²⁵¹.

איבערהויפט היינט האט מען געמאכט, קיין אחוריים קומט נישט אריין²⁵².
און זיי האבן נישט אזויפיל בוטשערס, ס'גארנישט דא אזויפיל עס פונקט ווי היינט מסדר
געווען. מ'שניידט אראפ דארטן, נאר וואס... ביו ווי לאנג מ'וועט קומען צו א פתרון... קענען
מען זאגן אז די אלע בוטשערס (דיבורים ורעש)²⁵³.

לייטנער: ר' יחזקאל, ר' יחזקאל מ'פרעגט מיך, זאג איך אזוי, אז קיין איסור איז נישט
נתברר געווארן, און ווער אס האט געהייסן ביו היינט אז מען קען די רבנים המכשירים... אויף
זיין אחריות, יעדער קען עסן אויף יענעם אחריות, אויף מיין אחריות קען קיינער נישט עסן...
ניין (ויכוחים גדולים)²⁴⁵.

אחר צועק: מען גייט אוועק פון דא... מען וועט מאכן א תיקון... דריי חדשים! דריי
חדשים, א תיקון? דער תיקון דארף זיין על אחר, א תיקון על אחר דארף מען זעהן²⁵⁵ (ויכוחים
גדולים).

סיגעט: ... איר הערט פראקטיש דארף זיין אזוי, איהר וועט זיך פארבוגדן מיט דעם
מאנטעווידעאר רב און אי מיט באטארער רב און אנהויבן צו גיין יעדער אנדער היינט די וועלן
גיין דע צוויי יעדן טאג קען מען גיין צו וויינשטאקן²⁵⁶.

נירבאטאר: צו וויינשטאקן קען מען גיין יעדן טאג, אבער נישט אלטץ די זעלבער איך
וועל שוין זעהן צו ארדענען וועלכע טאג וועלכע...

אחר שואל: מארגן, קען מען שוין גיין? (ויכוחים...)²⁵⁷.

סיגנט: דאס איז נישט קיין שלעכטע פלאן, ער זאגט אזוי. אז מ'זאל ארויסגעבן אז דערווייל, אז מ'האט פעסטגעשטעלט אז די ערעורים האבן נישט קיין ממשות און יעדער איינער איז בחזקתו. ווער ס'האט געקויפט ביי אברהם קאהן זאל נישט קויפן?²⁵⁸ ווער ס'האט געהאט א הכשר ביז איצט, איז כמו שהיה.

אחד שואל: עם כל זה לאמאר זען כאטש די מנקרים ...

סיגנט: אונז גיבן מיר נישט קיין הכשר פאר קיינעם נישט.

יצחק גליק: הכל בחזקתן וואס? ווער ס'האט געקויפט זאל ווייטער קויפן?²⁵⁹

יצחק גליק: זאגט איר די מסקנא, זאגט איר אזוי — דע וואס האבן געקויפט, ביז דערווייל אין די בוטשערס האט מען געטראפן אויף די אידן יראים ושלמים ... סתם נאר א בלבול.²⁶⁰

לייטנער: איך זאג עפעס אנדערש, די זעלבע רבנים, וואס זענען דן, זאלן אויסארבעטן א קול-קורא, ס'איז ... א קול קורא א נוסח זאג א נוסח ... זעלבע פאר טעג.²⁶¹

יצחק גליק: זאגט א החלטה, אז עס זיצן א מיטינג, מען קען שרייבן אן אנדערע זאך, אז עס זיצן א מיטינג, מען האט געזעהן עס איז דאך צוזאם געקומען אזויפיהל און אזויפיהל רבנים און מ'האט געזעהן. אז דעם ענין פון ערעור האט מען נישט געטראפן קיין ממשות במילא איז נישט איתרע חזקתן, אין דעם מ'זאל האבן א חשש געטראפן חלילה מכשיל זיין אידן מיט חלב. ווייטער וועגן דעם אויף להבא עט מען מאכן א סדר וועגן דעם אז ס'זאל זיין א משגיח

(מדברים) געמאכט דעייס קען מען זיכער שרייבן, מ'האט נישט געטראפן ...

שרייבן א בריעף ... ויכוח ארוך מאוד ובלתי אפשרי להבין הערבוביא.²⁶²

תם ולא נשלם, (בעוה"ר, ירחם ה')

הוספה: ממה שנמסר לנו מאחד הרבנים שנוכח במקום, מה שלא יכלנו לפענח היטב מרעש

בטעיפ.

הרב מטענקע: מען טאר נישט טאן. ס'וועט הייסן, קאשויער רב האט מנצח געווען.

והשיב לו הרב מאדווארי: שעמט זיך, יא נצחון נישט נצחון וכו'.

הרב מווינא: צעק על הנ"ל, קאשויער רב רעדט ארויס פון איד.

תם הכינוס במסיבת, שלחנות ערומים, אך הכאב לא נשלם בעוה"ר, ירחם ה' וירפא שכר עמו

ה מ צ פ י מ ל י ש ו ע ת ו

ראינו לצורך להעיר — אחר העתקת הנשמע בטעיפ, „אסיפת התאחדות“ — שזה מוכיח עד כמה הרום המצב בכל ארגאניזאציע, ועד כמה מסוכן „ארגון“ רבני, וכמו שחשש וחרד רבינו ז"ל על זה, כידוע, וכמו שעורר בדרשתו בעת הייסוד (עיין בחלק הדאקאמענטין).

ומטיבן של קרובים אתה דן על הרחוקים. שבהם שולט הרקבון מהרבה שנים, ועאכו"כ שייסודי ההירוס הנעשה שם, היא במדה כפולה ומכופלת, ושהכל בידי ה„מזכירים“ והטלת חיתת הראשים אוחזי ה„הגה“.

ואין לנו שיוור רק התורה הזאת, שנתקיים בנו, וימים רבים לישראל וכו' (דה"י) ועלינו לתור אחרי ת"ח שאינם כפופים וקשורים לשום פארטיי כמו בא בהרחבה בסוף ספה"ק ויואל משה מאמר א'.

ובוודאי יקויים בנו, ואתם חזקו ואל ירפו ידיכם כי יש שכר לפעולתכם

בבי"א.

המסקנות התוכן בכללות

- ח"ג החלטות האסיפה — והמזכירות.
 ח"א בירורים וסיכומים.
 ח"ב הודאות בע"ד.
 ח"ד סך-הכל.
 ח"ה סוף דבר.

מסקנות

מהכינוס ב"התאחדות" (כ"ה תשרי תשמ"ג) *

- (1) איז דא אין אמעריקע, א סדר הניקור, אדער הפקרות הניקור ?
 7, 8, 19, 24, 25, 50, 57/65, 146, 147, 170, 173, 174, 176, 198, 199 ! (ועוד)
- (2) אויב עס איז דא א סדר ניקור פארוואס איז איינער מציע אויף די אסיפה אז דעם דינעם און דיכען „טענדערליין“ זאל מען אינגאנצן נישט נוצען ?
 — 179 !
- (3) איז פאראן א חוסר ידיעה בכללות אין ניקור ?
 — 3, 8, 18, 25, 43, 95 !
- (4) זענען געווען מנקרים וואס האבן אפי' נישט געוואוסט, פון פארשידענע „חלבים“ דאורייתא ?
 כגון ביים טענדערליין ! —
 — 24, 41, 43. וע"ע במכתב מרן מקאשוי שליט"א המכשולות, ד'.
 און אזוי ביים לעבער !
 — 25. ועיין במכתב הג"ל סיבת המכשולות, ח'.
- (5) און אזוי ביים מחול ! — החלטת התאחדות ב' תמוז תשמ"ב.
 קומט אריין בשר אחוריים צו די בושערס ? און קען מען זאגן אז רוב מאל ?
 — 7, 18, 21, 50, 52, 53, 55, 56, 138, 139, 172, 173, 174, 176.
- (6) האט מען פארקויפט חלק אחוריים, צו נישט ?
 — 7, 18.
- (7) וויפיהל „אינטשעם“ קען ווערן צו געלאזט מיטן חלב ?
 — 8.
- (8) איז געווען אין אמעריקע ביי וועמען צו לערנען ניקור ?
 — 10 (15). ועיין במכתב הרב „סיבת המכשולות ב', ג'.
- (9) ווערט גענוצט חלקים פלייש, וואס זענען אין אונגארן נישט גענוצט געווארן ?
 — 17, 24, 137, 173, 174, 176.
- (10) זענען פארהאנען חלבים דאורייתא, וועלכע זענען נישט דערמאנט אין ספרי שימוש לניקור, כגון ספר גבעת פנחס ?
 — 24 (15) 25.
- (11) מיט וויפיהל חלב דארף מען נכשל ווערן, מען זאל פארשמיין אז עס איז „עק-וועלט“ רח"ל ?
 — 30.
- (12) אויף וואס האט מען זיך נישט געבאפט, אז עס דארף ניקור ?
 — 7, 8, 18.
- (13) הרב מאראד : מען זאל מרדק זיין אויף דעם אז מען זאל נישט רייניגען קיין פלייש,

- געפרוירענערהייט, ווייל איך זאג אייך בהחלט, מענטשן האבן אויף דעם מודה געווען, אז מען רייניגט פלייש געפרוירענערהייט, פארלירט די קענטעניש האמשיג אויף זיבעציג (70%) פראצענט, איך וויל ס'זאל דאס איימיצער נאכזען (והסתכל עוד בפנים מה נעשה בדבריו).
- 155 !
- (14) איז געשטן א פלאדיקער ענטדעקונג, פון „דורבלאזן“ חלבום דאורייתא לכל הדיעות ? טעג-דערליין און כבוד
— 25-24.
- (15) צו וויפיהל בומשערס איז מען גענאנגען בודק זיין, און ביי וויפיהל האט מען געטראפן ?
— 25, 24.
- (16) זאגט דען נישט די סכרא פון „תירוץ“, אז די זעלבע חלבים, קען זיך געפונען אין אנדערע בומשערס אויך ? ...
- (17) מיט וואס האט מען זיך בארוהיגט, נישט צו טאן דעם טוב, לאפרושי מאיסורא, דעם גרויסן רבים ?
— 25-24.
- (18) וואס איז די סיבה, און וואס זענען די שוועריקייטן, פון נישט מודיע זיין, יעדן וואס ברויך צו וויסען ? ... אישורו והודעתו של הרב מפאפא 127/2 ועיין במכתב מרן שליט"א, סיבת המכשולות א'.
- (19) וואס באשטעטיגט די אסיפה בנוגע: טרפיש הכבוד, חלב הכליות, טענדערליין, שלעיים וקרומים און אחוריים ?
— 57, 65, 173/176 (ועוד).
- (20) פארוואס האט מען „אפגעמאכט“ דעם 4-6 וואבנדיקן רעוואלוצינערישן תיקון (וואס קען נישט בלייבן אויף שטענדיג ?
— 54, 55, 56, 176, וע"ע במכתב מרן שליט"א, המכשולות אות ב', ואופגי התיקון.
- (21) וועגן די פראגע: רבנים משגיחים זאלן קענען ניקור והלכותי'.
— 17, 96, 97, וע"ע במכתב מרן סיבת המכשולות, ב'.
- (22) מען טאר זיך נישט פארלאזן אויף די מנקרים, אפי' זיי זענען מומחים, ס'זאל זיין רבנים, וואס זענען בקי בכל פרטי ודקדוקי, זיי זאלן נישט זיין תלמידים פאר די מנקרים, דאס איז נישט דאס ריכטיגע! הרב מפאפא.
— 121, 128, וע"ע במכתב מרן שליט"א סיבת המכשולות.
- (23) וואס האבן רבנים באסיפת „התאחדות“ באשטעטיגט וועגן ניקור פון צלע י"ב-י"ג ?
— החלטת אסיפת „התאחדות ב' תמוז אות ב'.
- (24) זענען די רבנים המכשירים מודה, אז אויב מען נוצט צלע י"ב-י"ג דארף דאס ניקור ?
— 45, 66, 69, 77, 118, 172.
- (25) האט מען דאס מנקה געווען ?
— החלטת „התאחדות“ הנ"ל. וע"ע במכתב מרן המכשולות אות ה' (יא).
- (26) מעג מען משנה זיין דעם ניקור, וואס מען האט געהאט געווען אין דערהיים ?
— 45, 137, 173.
- (27) האט מען טאקע נישט משנה געווען ?
— 137, 173, וע"ע החלטת „התאחדות“ ב' תמוז תשמ"ב.
- (28) האט מען אין די שטאמא, סאטמאר, געשניטן נאכ'ן צלע י"ג (אזוי ווי אין אמעריקע) ?
— 137, 173. (ועיין במכתב הרב שליט"א, „המכשולות“ ה' (ב).
- (29) זענען הזנחות, מכשולים חוסר השגחה ודבומה, פונקט וויא אין די אלטע היים ?
— 173, 174, 176.
- (30) קען מען זאגן, אז מען פיהרט זיך וויא אין אונגארן ?
- (31) איז פאראן הזנחות ?

- 41, 43, 50, 52, 53, 66, 99, 137, 138, 147, 153, 155, 172/176, 187, 191, 198. (32) איז דען נישט דער „פראבלעם" פון די „מכשולים" און „שגיאות" און „נישט כאפן זיך" א פראבלעם פון ריכטיגע איסורים חמורים רח"ל ?
- 43, (26, 29), 57, 65, 176. (33) האט מען פארקויפט חלב, אדער ספק חלב, פאר „היימישע" אידן ?
- 7, 8, 18, 25, 41, 43, 50, 57/66, 135/139, 155, 173, 174, 176. (34) — 17, 19, 24, 155, 170, 198, 199. ועיין במכתב הרב שליט"א „סיבת המכשלות".
- (35) א פארשלאג, צו ראטעווען פון די הזנחה !
- 243. (36) וואס האט איינער פון די „אסיפה" פארגעלייגט וועגן די אמת'ע פראבלעמען און זייער תיקון ?
- 199. (37) קען מען טרעפן חלבים דאורייתא, כגון חלב הכליות ואצל הכבד, טענדערליין וכדו, אויב מיאזי נישט דא קיין השגחה ?
- 24, 25. (38) וואס האט געזאגט הר"י זלמן בריזעל, פאר'ן „טעראר" ?
- 6, 7, 27. (39) האבן די דיינים אין ירושלים צו אלעס מסכים געווען ?
- 34 ! (40) וואס האבן זיי געזאגט וועגן זייער ידיעה אין ניקור ?
- 33 ! (41) פארוואס האט מען משמים געווען פון כתב ב"ד (העדה) וואס איז געדרוקט אין „התאחדותנו" וועגן דעם נישט נומצען דעם צלע י"ב-י"ג ?
- 34 ! (42) ווער האט באשטעטיגט דעם מעורר פון שנת תשל"ט, וועגן פרצת הניקור ?
- 9. (43) ווער האט קובע געווען דעם ניקור, וואס ירושלימ'ער מנקרים (חרדים) ובראשם הר"ר גר טורעביץ שליט"א גיבן איבער ?
- 27 ! (44) די „פשוטה" צווישן בהמה גסה און דקה ?
- 181 ! (45) עקזיסטירט עפעס א השגחה אויפ'ן ניקור ?
- 18, 19, 24, 25, 41, 34, 95, 146/149, 173, 174, 176, 199 ! (46) למה רגשו, ארום ניקור פון „פלעייט" (פלעייט איז א חלק בהמה, וועלכע די קצבים בדרך כלל אין אמעריקע קענען דאס נישט מנקר זיין, דאס איז שטארק נוגע בפרט לגבי די כשרות פון סאלאמי).
- הסתבל במס' 225-226. (47) וואס איז דער גרויסער פראבלעם צו קענען באקומען חלקים פלייש, אויף צו לערנען ניקור ?
- 219, 232 ! (48) וואס האט מען מורא אז מען זאל „מעגן" א בליק געבן אין „שלאכט-הויז", און ביי ווייגשמאק (און אפילו נישט אין פריזידער) ?
- 218, 219, (221) (249). (49) „איך זאג אפען אין שלאכט-הויז לאז איך קיינעם נישט אריין" !!!
- 248. (50) פארקויפט מען פאר'ן עולם „סירבא פלייש" בלי ידיעתם ?
- הלואי וויא מינוצט יא, יא... פאר דעם עולם קען מען זאגן מען גוצט נישט קיין סירבות,

הכחשה או הודאה

טט

- דעמאלטין וואלט איר נישט געקענט האבן קיין פלייש צו פארקויפן... הרב מסיגעט, הלשון במלואו 70.
- (51) זענען די הארבע חלבים געפונען געווארן אין בומשער'ס וואס שטייען אונטער רבנים משגיחים? רבנים מכשירים? עיין עוד בהחלמת התאחדות א' תמוז.
- 35! ועיין היטב 57 ועיין במכתב הרב שליט"א
- (52) איז טאקע די גרויסע „השתדלות פון רבנים ביי וויינשטאקן בין כסא לעשור תשמו"ג (כדברי הרב מווינא 57) — וועגן א „מילתא דלא שכיחא?
- 137, 173, 174, 176!
- (53) איז אהרן וויינשטאק דער הויפט-מנקה?
- 50, 174, 176 (וויכטיג), 239!
- (54) פארוואס פארלאזט מען זיך נישט, אויף די מנקרים-בומשערס, נאר מען מוז זיך „שטארקן" מיט שתדלנות ביי וויינשטאק — (אזוי ווי פאר א פרייז), אז ער זאל די אלע „פראבלעמען" איבערלאזן פאר זיך?
- 57/65, 176! ועיין במכתב מרן שליט"א, בסיבת המכשולות אות א.
- (55) וואס שמעקט אונטער דעם, וואס „וויינשטאק האט מקבל געווען אויף זיך" כדי הרב דווינא זאל גיין צו די מיטינג?
- 239!
- (56) און נאכדעם „וואס ס'איז דא א מציאות" נישט אריין שיקן צלע י"ב צו די בומשערס, (200) און נאכדעם וואס וויינשטאק האט אויף זיך „מקבל געווען" (239) איז וועמענס שולד איז, אז דאס איז נישט געטאן געווארן — טראץ די אלע מכשולים, וואס די „גוגעים" אליין זענען מודה אויף זיי? (אזוי וויא ס'איז קלאר פון דעם מוהלך האסיפה, און שפטרע פרומים זייטערע!!!).
- (57) וועלכע גרויסע תיקונים וועט געשען, ווען אהרן וויינשטאק וועט וועלן?
- עדות הרב מסיגעט 176, (וע"ע במכתב מוה"ר ר' משה דוב בעק עמוד ח').
- (58) הביטו רואו, פארוואס דארף יעדער מאנצן קדוש, און זיך לאזן כופה זיין אויף חלב וזר' צוליב נישט באוואוסטע סיבות, און צוליב א הלאסעוילער'ס געלט פראגע, מיט זיין שלאכט-הויז?
- קוקט 201 (239).
- (59) נאר אלעם, ווייזט זיך ארויס אז: די וויכוחים אויף די אסיפה, זענען גארנישט תלוי אין קיין רבנים, נאר ס'ווענדט זיך צו אהרן וויינשטאק, „וועט אזוינס שטענדיג וועלן מאגן", כדברי הרב מסיגעט
- 176, 239, 241 והבט כדבריו 57!
- (60) אדווארטער רב איז מודיע: אז ס'קומט רוב מאל אריין — אין די בומשער'ס — חלק אחרונים, און חלב פון טרפס הכבד קומט אריין
- 137/139!
- (61) א „עדות" אז ס'זענען פאראן „מנקרים" שאינם נאמנים ע"פ תורה, ואין להם שום מושג בענין ניקור, ולא שום הרגשה לכשרות בכלל, ואפי' לשמירת שבת אינם נאמנים (והסיבה לכך) הרב מלאנדסבערג 146-147! (ועיין במכתב הרב שליט"א, בסיבת המכשולות אות ג).
- הודאות בעלי-דין
- (62) ווינא: מיר זאלסטו אראפנעמען דעם שלעיים אויך, מיזאל קומען אן דעם שלעיים און אן דעם חלב — 57. 59.
- (63) הרב מווינא לוויינשטאק ביום האסיפה הידועה כ"ה תשרי תשמו"ג „זיך דיך נישט קיין צרות פאר כל ישראל" הסתכל 57, 176, וגם במס' 239.

- (64) סיגעט: באשטעטיגט קלאר, אז ביז דעם התעוררות פון קאשויער רב, האבן „מבשרים“ פון פיהל יארק, נישט געוואוסט אז ס'ווערט אריין געבראכט חלק אחרונים צו די בומשערס 174 און אז נאר א דאנק קאשויער רב'ס שליט"א התעוררות האט מען אנגעהויבן זיך נאכפרעגן זכר.
- 54, 55, 174 (גם בדברי הרב לייטנער 17).
- (65) סיגעט: אז די תשו' חתם-סופר (ס"ח) בנוגע צלע י"ב, איז נישט שוין צו אמעריקע!
— 176, 177.
- (66) סיגעט: אז מען שניידט ביי וויינשטאקן נאכ'ן צלע י"ג און ווייטער אין חלק אחרונים!
— 55, 174 (ועיין מכתב הרב י"ב החלבים ב"ח-ט).
- (67) סיגעט: אז ס'איז דא א מושול פון חלב ביים טרפש הככר!
— 58.
- (68) סיגעט: — „פארשטייטו, דער ניקור דארף האבן תיקונים!“
(להנירבאטארער 220).
- (69) וועגן „אריגינעלע בריעה? ! (בחדר"ג)
— 78, 79.
- (70) סיגעט: באשטעטיגט, ס'קומט אריין חלק אחרונים בקביעות, צו די בומשערס!
— 53, 54, 55, 56, 58, 65, 173/177, 252, 253. יותר ממה שאומר הרב שליט"א במכתבו „סיבת המכשולות (ה) „המכשולות“ (י).
- (71) סיגעט: עם קומט אריין „מיטן אחרונים“, ווייל מען קען נישט האבן א „משגחה“ פארטאגס!
— 55.
- (72) סיגעט: וועגן דעם מקור פון פרצת החלב!
— 57, 57, 62, 173/175, (ועיין 105!).
- (73) סיגעט: די אמת'ע סיבות, און ביי וועמען דארף מען „פועל'ן“ וועגן נישט נומצען צלע י"ב-י"ג און נישט גודר זיין די פרצה, פון דורבלאזן חלב אחרונים בקביעות, און נישט מנקר זיין?
— 52, 55, 57.
- (74) אין וועמענס האנד איז געווען און ס'איז צו פאררעכטן די פרצה?
— 105!
- (75) הסיבה האמיתית! וועמען דארף מען באזייטיגן — כלשונם — לויז ווערן פון עם?
— 169!
- (76) סיגעט: „היינט האט מען געמאכט, קיין אחרונים קומט נישט אריין... ביז וויא לאנג מ'וועט קומען צו א פתרון“.
— 53-252.
- סיגעט: „מען קען ביי דעם אזוי נישט בלייבן!“
— 120, 176, 201.
- סיגעט: „איך ווייס נישט צו ער וועט אזוינס וועלן שטענדיג טאן!“
— 176.
- קען מען זאגן, אז אין דעם ענין פון צלע י"ב-י"ג איז נישטא „קיין פלוגתא“
כדברי הרב מסיגעט 74-76.
- (77) סיגעט: „אין דערהיים האט מען נישט גענומען קיין סרכות ווייל מען האט נישט געברויכט“
— 74.
- (78) האט מען מוציא לעז געווען און מוציא ש"ר געווען אויף ראשונים כמלאכים, און אויף זייער קבלת הניקור, און מערער געווען אויף גדולי עולם אין ארץ ישראל, און אין די אלטע היים.
הסתכל בדברי הנ"ל, 15, 16, 78, 100, 168, 175.
- (79) דברי הדיין (וומ"ב): „דער עולם וועט דאך מיינען, אז בלויז די השגחה פון ניקור, עם איז

הכחשה או הודאה

עא

דאך דא, נאך חששות, הלילה טאמער מען ברענגט אריין אנדערע זאכן נבילות וטריפות, איך מיינ די השגחה זאל זיין א השגחה אויף אללעמען".

— 194!

"די משגיחים זאלן האבן א רעכט צו קוקן וואס מיכרענגט אריין אין סטאר, און וואס מען טוהט, און וואס מען מאכט, דארף זיין א השגחה פון אללעמען ...

195! (ועיין מכתב הרב סיבת המכשולות אות ו).

עוד עדות בשם הקצבים על המכשולות הנמצאות.

— מייזליש 179.

(80) וואס זאגט הרב דוינא וועגן דעם מקור החלב?

— 50, 57.

(81) הרב לייטנער: "וואס דער קאשויער רב האט יעצט מערער געווען, האט גארנישט צו טאן מיט מנהגים, ס'האט צו טאן מיט ...

— 170!

זענען די אלע — אויבענדערמאנטע — פרצות, תלוי אין מנהגים בכלל, אדער מנהגי הספרדים בפרט, און צו זענען טאקע געווען מקומות אין אייראפע, וואס ס'איז געווען מותר (ח"ו) חלב הכליות, חלב שעל הקרב, טבור, אחוריים, שעל הטחול וכיוצא? (המו"ל)

(82) ווערן רבנים באשרינג, און זייער "רשות הדיבור" ווערט צוגענומען, פאר'ן חשש אז זיי זאגן אמת?

— 22, 135, 150, 151, 153, 155, 156, (157), 170, 179 ועוד.

(83) א דוגמא פון א רעדן, וואס איז בדאי יעדער זאל דאס גוט דורכלייענען,

— 183/192.

(84) "מקומות", דערמאנט ביי די אסיפה, נישט גענוצט צלע י"ב אפי' מיט ניקור!
— באבוב, וואוידיסלאווער געגנט, צאנזער גליל (עדות רבנים), גראסווארדיין, ביים ערוגת הבשם, קליינווארדיין, חוסט זיבענבערג, ועוד!

— 13, 14, 34, 75, 133, 136.

"ברורים" אודות ניקור, "בין צלע י"ב בין צלע י"ג" ואופן "קביעת" רוב ועוד (טענקע).

— 141, 142.

יו"ר: "איך שלאג פאר (א קאמיטי) מיט'ן אדווארער רב". — נירבאטאר: איך בין הונדערט פראצענט דערגעגן"

יו"ר: "איך וויל איינער זאל זיין דערגעגן וועט ארויסקומען א אמת ..."

!163

ה ח ל ט ו ת ה א ס י פ ה

(85) הרב הארוויץ שואל? ביז מ'וועט זיך אויסלערנען צו קענען מאכן א השגחה, ד"ה 10-12 וואכן קען מען זאגן, מ'קען עסן, יאכלו ענוים וישבעו אדער נישט?

— 250!

הרב מסיגעט משיב!: "ס'איז דא א פאר היימישע בוששערס, און ס'איז דא א "אפמאר, אחוריים קומט נישט אריין!"

— 251-252.

(הערה: נישט מובן. וואס איז מיט די איבעריגע בוששערס, און די איבעריגע צייט נאך די 4-6 וואכן? און וואס איז וועגן די חלבים פון חלק הפנים און קרב?

הרב מסיגעט: "פראקטיש דארף זיין אזוי! איר וועט זיך פארבונדן מיט מאנטעווידעאער רב און מיט בארטער רב און אנהויבן צוגיין" (ד"ה, דער בעל מכשיר זאל אנהויבן קאנטראלירן די

בוטשערס מיט נאך איינעם

— 256!

— ואחר כל ההודאות והברורים דלעיל, נא לקרוא הלאה: ! —
 (86) „דאס איז נישט קיין שלעכטער פלאן, ער זאגט אזוי, אז מוזאל ארויסגעבן ... און יעדער איינער איז בחזקתו.

— 259!

— „הכל בחזקתו“ (הרב גליק)

— 259!

„ווער מ'האט געקויפט זאל ווייטער קויפן (סיגעט)“

— 259!

— „זאגט איר די מסקנות ... דא וואס האבן געקויפט, ביז דערווייל אין די בושטערס האט מען געטראפן אויף די אידן יראים ושלמים ... סתם נאר א כלבול (הממונה גליק) !“

— 260!

— הרב לייטנער: די רבנים זאלן נאך דן זיין וועגן דעם ענין פון קול קורא!

— 261!

(הערה: גענצלעך אינגארירט.)

(87) הרב מווינא, „געמט איבער“ דעם „יו"ר“ אמט און אלע הצעות ווען אינגארירט, צוזאמען מיט די האלבע החלטות, און „קאמיטיס“, און „אופני תיקון“ — מיט'ן אויסרופן:
 „דאס איז באשלאסן געווארן מכאן ואילך איז אלעס אין ארדענונג!!“

— 239-240!

— הופפת יו"ר (הראשון): „בשיטה אחרונה, ... אויפ'ן ניקור עכ"פ זאל מען קענען בודק זיין!“ „אויפ'ן ניקור אליין יא האבן א השגחה“ — 241!

הרב לייטנער: „דאס קען מען יא בעסן ר' אהרנען!!“ — 242!

שאלת המעתיקים: נו, קען מען שוין זאגן יאכלו עניהם וישבעו? !

— 250, 240, 176, 95, 41!

ה ח ל ט ת ה מ ז כ י ר

(88) דער סעקרעטער פון אפיס זאגט און ער איז דער מחליט פאר די אסיפה, און שרייבט אין זייער נאמען:

„זאגט א החלטה, מקען שרייבן א אנדער זאך, מאזי זיך צוזאמען געקומען אזויסיהל און אזויסיהל רבנים, און מען האט געזעהן, אז אין דעם ענין פון ערער האט מען נישט געטראפן קיין ממשות, במילא איז נישט איתרע חזקתו, אין דעם מוזאל האבן א חיש חלילה מבשיל זיין אידן מיט חלב, דאס קען מען זיכער שרייבן, מ'האט נישט געטראפן!!“
 (החלטת הרב גליק) 262!

(89) „ר' אהרן, — האב איך עהם געזאגט — זוך דיד נישט קיין צרות פאר כל ישראל, זאל דאס דיד קאסטן אפי נאך צוויי מענטשן, מיר זאלסן אראפגעמען דעם שלעיים אויך ... און אהן דעם חלב ... נישט נאר דער טבור, עס איז דא וואס זיי זאגן אז דאס איז א חלק פון חלב הכפלים ... — הערט אויס, מ'רעדט מיט עהם צווישן פיהר אויגן ...“
 57/62 (דברי הרב מווינא) (ועיין „י"ב החלבים“, במכתב הרב שליט"א).

הרב מסיגעט מוחה כנגדו: „הערט זיך איין, איך מוין ס'קען דאך נאר ווערן א מבשול, מען קען דאך נאך מיינען אז ס'קומען אריין ... גלויבט מיר איך בין זיכער, אז דאס איז „אונטער-געשטעלטע זאכן!“ !“
 — 63/65.

שאלת המעתיקים: אז מאזי נישטא קיין ממשות אין דעם התעררות, וועגן וואס האט מען זיך געדארפט ארומהאמפערן 3 שעה, און צו האט מען דען עפעס אויסגעפיהרט? ירחם ה'.
 מען קען נישט זאגן, ידינו לא שפכה את הרם הזה, ס'איז געווען א התרשלות, און אן א השגחה, אבער קודם כל זאל „ארויסקומען“ א קול קורא פון התאחדות, אז מ'האט אלעס מברר

(90)

געווען, אז ע"ס הלכה איז נישטא קיין חשש נישט.
183/191 (דברי הארוויץ).

91) עדות הרב לייטנער: „דאס ענין פון ניקור איז דאך אין די לעצטע דרייסיג (30) יאר ... דאס מוז מען דאך אליין מודה זיין ... בדרך כלל האט מען נישט געוואוסט דעם ענין פון ניקור וכו' (יש לראות בדיוק בפנים כל השייך, 17)!

— דברי הרב מסיגעט: „און יעדער מנקה מוז באקומען פון 3 רבנים אז זענען געשטאנען בנסיון, און זיי קענען די הלכה! 98, (ועיין גם בדברי הרב לייטנער 43).
והמשכיל לאמת יתבונן בדברי הרב שליט"א ב„סיבת המכשולות" ג' (ד').
— סאיז נישט גענוג א „השגחה" אויב די כוששערס קענען נישט.
95 — הנ"ל.

— האט מען טאקע פארהערט די „קצבים", ווער און ווען?
הבט 237!

— לייגט זיך אויפ'ן שכל, אז די „שערורי" וואס האט געבראכט צו די „פארווייטיגטע" אסיפה איז וועגן עפעס „ווייטע" כוששערס?
— 1, 50, 55, 122!

— איז באשטעטיגט געווארן ביי די זעלבע אסיפה אז די פריצות חלב, האנדלט זיך וועגן „היימישע" כוששערס, אונטער רבנים?
הבט החלטת אסיפת התאחדות תמוז תשמ"ב (נ.ב.) ועיין היטב 57!
— געוואלד, פארוואס קען מען נישט ממשיך זיין דעם 4-6 וואכנדיקן „תיקון" ראטעווען פון איסורי חלב?
ממוזכר במס' 53, 56, 57 (ועיין עוד במס' 20 לעיל)

92) וויא לאנג האט געדויערט ביז א „אסיפה" וועגן דעם חורבן?
— 9.

— וואס נאך איז נתגלה און נתברר געווארן ביי די זעלבע אסיפה?
— 17 וע"ע בהחלטת הנ"ל.

93) האבן זיך „קצבים-מנקרים" אין אמעריקע געלערנט ריכטיג, און גענומען ביי א רב א באשטעטיגונג, און צו איז געווען אויף דעם „השגחה"?
— 17, 19, 43.

— איז עפעס א חסרון, אין דעם וואס מנקרים האבן נישט קיין קבלה?
— 17, 19, 30.

— האט די „הנהלה און נשיאות" פון התאחדות געוואוסט — לכה"פ — א גאנצן זומער (תשמ"ב) אז סאיז זייער נישט אין ארדענונג בענין חלב רח"ל? (אויסער פון די בא-וואוסטע הכרזה אין מאנסי)

הביט וראו — ממס' 7 עד 12, 17, 18, 19, 24, 25, 66, 93 (ועוד)!

— האט דער שליח (וואס איז נתמנה געווארן מטעם האפים) געזעהן קלאר דעם זומער וואס איז דער מדובר?
— 7, 11, 14.

— נו, וואס איז געטאן געווארן למעשה כדנע צו זיין אידן פון מכשולים, און גדר צו זיין די פריצה זינט די אייר תשמ"ב (י"ט למב"י) ביז היינט?
— 9, 24, 25, 50!

94) וועלכע צוויי (2) „קאמיטיס" זענען באשטעטיגט געווארן — ביי די מיטינג — און נישט געווארן?

— 168, 162! (237) ועיין בשאלה שאחרי זה.

- ס'איז נעלם געווארן, די גאנצע „קאמיטי“ וואס האט זיך געדארפט לערנען ניקור, און בודק זיין תמיד דעם ניקור אין די בוטשעריס?
— 238, 237!
זייער „ממלא מקום“ ווערט די „נוגעים“ — מכשירים.
— 238, 237!
קען מען מאכן א „קאמיטי“ (גדולה) פון אפאר „נוגעים בדבר“?
— 236, 209/213, 57.
— קען א מנקה זיך אליין נאכקוקן?
— 236!
— קענען בעל מכשירים נוגעים — זיין די מבררי הערער, „מחליטים“ און „פוסקים“?
— 208/213-238.
96 פארוואס האט מען אפי' נישט אין זינען געהאט, ביי די גאנצע אסיפה צו טראכטן עפעס וועגן די מבשולי חלב, וואס „מילמארט“ פארשפרייט איבער די וועלט — ביבשה ובאורד — (אויך אויסער די „היימישע“ „20“ בוטשערס) אויפ'ן חשבון פון א „גלאט“ מהודר'דיגע שחיטה (מענטשן מיינען נאך אז ס'האט א שייכות מיט סאטמאר)
— 237, 205 ועיין במכתב הרב (המכשולות אות י"ב)
97 „ס'איז א „כבוד“ פאר התאחדות, אז מ'איז מודה אז ס'איז געווען א ביסל התרשלות אין די השגחה“ (הרב הורוויץ).
— 191! (וכדאי לראות גם 184 מהנ"ל).
(זעהט אויס מען איז נישט מודה, ווייל מען איז בורח מן הכבוד, המעתיקים).
אבו מקיר תזעק!!
איז דאס נישט קיין מספר אחרי מטתו של ת"ח, הוצאת לעז ושם רע רח"ל, צו מאכן ח"ו א כל דהו שייכות, די אלע אויבנדערמאנטע זאכן צום רבן של ישראל דער לעבעדיגער צדיק, דער סאטמאר רב זכותו יגן עלינו? אלטץ אויף צו באפוצן א פרצה חמורה וואס דארף תיקון.
ע ד מ ת י ?
ס ד - ה כ ל
98 שאלה (1): אחרי כל הנ"ל איז נאך „קיין איסור נישט נתברר געווארן“
הביטו וראו 254!
שאלה (2): איז שוין באשטעטיגט געווארן די ווערטער פון די מעוררים, אויף די פרצת החלב?
— 7, 14, 17, 41, 43, 55, 95, 137/38, 146/7, 155, 170/176, 198/99, 239!
שאלה (3): וואס איז מתוקן געווארן: דער ניקור השגחה באטליוזים — תחת רבנים — און אנדערע מקומות, קבלה אויף ניקור, לימוד הניקור פאר רבנים, אויך דאס שניידן די בהמה אזוי וויא ס'איז געווען נהוג, לגבי צלעות (און דער ניקור בין צלע י"ב-י"ג) און כ"ש חלק אחוריים?
99 א קלארע באשטעטיגונג: אז ליידער קען מען דעם מצב נישט מתקן זיין מיט קיין „קול קוראים“ און מיט „היינט אויף מארגנדיגע השגחות!“ (יז"ר A)
— א געשפרעך — גענוג פארשטענדליך — אז עס פעלט נעבעך דער גאנצער יסוד און בסיס, בענין ניקור והשגחה, אפילו אויף די 20 „היימישע“ פלייש געשעפטן!
— 205, 206, 207, 250.
ס ו פ ד ב ר
100 אין בארא פארק איז דא 8-10 בוטשעריס, און כמ"ה איז דא 20 בוטשערס („היימישע“)
205, 237

- (1) איז נישט ביטער וויא נאל, אז איז פופצן (15) פון זיי, האט מען געטראפן מכשולי חלב? (אין יעדן געשעפט עטליכע) — עיין במכתב מרן מקאשוי, סיבת המכשולות.
- (2) איז די תוכחה און אזהרה טאקע געווען אויסגעטראכטע זאכן, און „עלילת חלב“? (כדברי הרב מפינקט 68) — 7, 8, 11, 14, 24, 25, 57/65 (וע"ע בכל הודאות סיגעט)
- (3) איז דאס געווען „אהן א שום בארעכטיגונג“, כדברי הנ"ל — 116!
- (4) אחרי כל הנ"ל איז נאך וויכטיג „צו ווייזן“ די פלייש (י"ב מיני חלב) פון די בערך 15 געשעפטן וואס אלעס פומעלט און שמורעמט וועגן דעם?
- (5) וועלכע רבנים וואס זינט זיי האבן געהערט א חשש וכח האבן זיי זיך משתדל געווען, בהצנע לכת, ביי רבנים וכדו', כדי מתקן צו זיין, און וועלכע האבן געוואוסט דריי און פיר און זעקס חדשים, און גארנישט? (ליידער)
- 9, 50, 79! ועוד.
- (101) צו האט מען, בשעת מען האט באשריגן דעם קאשויער רב שליט"א, געוואוסט אז ער איז געבער כשר גערעכט?
- 7, 8, 24, 25, 41, 43, 53, 55, 56, 57/65, 95, 170, 173/4, 176, 220, 239!
 וראה זה פלא — (116)

ע ד כ א ו (ומכאן ולהבא חושבנא)
 ותנו כבוד לה' א' טרם יחשיך

ס י ו מ ן ש ל ד ב ר י ם

הנה הואלנו להעתיק ולהביא הדברים בשער בת רבים ולא סמכנו יתידות טענותינו בדברים שצריכים סהדותא ממקום אחר אלא הכל מתוך דבריהם הם, מיני' ובי' ובבחינת יבאו ויעידו על עצמם.

וכוודאי אילו הי' אפשרי, הי' הצורך לכסות קלון, ושלא לחקוק בספר. אולם נאלצנו להכנס במאבק הכאוב והחמור הזה, ולהתעסק במה שבוודאי היינו בורחים ממנו כמטחוי קשת, שכבר זה זמנים טובא הי' צריך להעשות, אך מגודל האחריות השמטנו עצמינו, לשב וא"ת, עד עכשיו.

אמנם, לא אנו בחרנו להחלטה הנוכחית, אלא הגדשת הסאה המתבטאת בשערוריה האחרונה היא שאילצה לזה.

וכנראה הוחלט ממרום לצורך הבירור הנעשה בעקבתא דמשיחא, נאזרנו ונתאמצנו בכל היגיעה הגדולה, ראשית: מפני שמשוכנעים אנו שהמכשלה עודנה, וביחוד אחרי הופעת כתב ה„גילוי פנים בתורה“ בקובץ „פרי תמרים“, ושרק ע"י גילוי הדברים לאמיתותן, יש לקוות לתיקון במדה.

שנית: לפי ראות והכרת המצב הכללי, ש„הלאומיות“ וה„עצמאות“ בולעת כל קיום עמינו ותכליתו, שמלבד שארץ הקודש כבוש תחת ידם ושלטונם, כחם וענייניהם מתפשטים על כל העולם היהודי, ומשפיעים להכניס את כלם לתוך מאבקהם ומהלך ענייניהם, ותכלית מטרתם, היא לכבוש ח"ו גם את המעט מזעיר, השארית הנותרה, אשר צריכה להיות במאבק עם כל זאת. ולפי המצב והסיבות בשנים האחרונות, נמצאת השארית תחת ידי בעלות שאינה ראוי' לזה, ואף מסוכנת למציאות מאבקה, אשר הידיעה הזאת נעלמה ובלתי ידועה, לרבת בני עמנו, ע"י הכיסויים השונים, וה„תעמולה“ המרומה. (שבאור ופירוט הדברים אין כאן מקומו כעת).

— שרק ע"י צעדי גילוי כאלה, נצפה בעזרתו ית', שישים לנו שארית בארץ ע"י מגינים ומנהיגים אמיתיים בעלי אמונה טהורה ודעה נכונה, גודרי גדר ועומדים בפרץ, לנטירת כרם בית ישראל.

ושייפתח לפני הצבור קרני אורה לדעת האמת מחמת שהוא אמת, טרם יבולע להתהפכות לכת בין הכתות רח"ל.

אשר צבורים שלמים של שותומ"צ כבר עזבו אורח מישרים, ובעינים עצומות והרגשות בדויות נגררים אחרי ראשות והנהגות מקולקלות, ה"י.
שלישית: למען, שלא שרירות הלב ונתינת חיתת יהי השולטים הבלעדיים, אלא שתהא אפשרות לתוכחה לימצא בעולם, ולהסיר חרפת השתיקה מהכלל.
רביעית: להתריע על כבוד תלמידי-חכמים והוראתו.
ועל הכל: למען תהא לאמת, מקצת תקומה ומציאות בעולם, עד נוכח ומלאה הארץ דעה את ה', וחרפת עמו יסיר בגאולתו של ישראל הקרובה בבי"א.

שיחת הרב דקהילת סיגעט-סאטמאר בקיבוץ אלפים נגד הרב מקאשווי שליט"א והוראתו

בומו"ב בראקלין — חוהמ"ס תשמ"ג

איצט וויל איך זאגן א ענין איר ווייסט מסתמא אלע, וועגן וואס איך וויל רעדן, און איך האב מיך זייער געיישוב'ט צו איך זאל רעדן און איך בין געקומען צו די מסקנא אז איך מוז זאגן, איך וועל אייך זאגן וואס עס איז, עס איז דא אזוי געשעהן,

עס ווייסט יעדער איינער אינטרעסאנט איז דעס איך האב נישט געהאט קיין נקמה,*⁰ איך האב נישט געטויגט צו רעדן אסאך מיט מענטשן. איך רעד מיט א מענטש וואס איז וויכטיג צו הערן סתם פלוישן פוסטע מעשיות הער איך נישט און ווייס איך נישט¹, און נישט אנגעהויבן צו וויסן, אז עס גייט שוין דא דורך חדשים לאנג פון פסח² און וואס איך האב אנגענומען מענטשן אז זיי זאלן אנהויבן צו קאנטראלירן ביידע פלייש בענק וואס מען זאל ערליידיגן עפעס צו מאכן מיט די שחיטה²⁻² דאס³ איז דער ענין וואס איז צוויי יאר צוריק געווען נא! דאס איז נישט קיין עולה³⁻², אידן קענען פרובירן אפשר קענען זיי עפעס מתקן זיין, עס ליגט אויף יעדן איד א חיוב מען זאל זעהן עפעס אויף צו טאהן³⁻³ אבער דער כלל גדול איז ביי די ענינים אז טאמער מיינט מען אמת שטרויכלט מען נישט, אזא כלל איז, טאמער מיינט מען שקר מען מיינט פשוט לקנתר לימוד תורה וואס אויף דעם האט די תורה געזאגט אז נוח לו שלא נברא נוח לו שנהפכה שליתו על פניו, איז טייטש לקנתר אויב מען גייט זוכן א סעיף אין שלחן ערוך לקנתר דאס איז עכטע תורה שלא לשמה, מען קען אזוי נישט האבן קיין הצלחה מען מוז אריין פאלן וואס וויא אזוי פאלט מען אריין, עס איז דא מענטשן האבן בטבע פארשידענע טבעיות, שנאה איז אויך איינע פון די טבעיות פון מענטשן, עס איז פארהאנען שנאה, טאמער איז דא שנאה צוגעבונדן דערצו מוז מען אריין פאלן, עס איז נישט קיין מציאות*.

כ"ש א זאך וואס איז כולו שקר כולו נישטא⁴ קיין פיצל אמת ווי קען דאס האבן א קיום, און איך בין⁴⁻² איבערצייגט אז דא איז קיין ווארט נישט, איך ווייס נישט וואס מען האט דא געטראפן⁴⁻³ יא געטראפן, איך ווייס⁴⁻⁴ זיכער אז דאס איז נאר פשוט גיווען אונטערצוגראבן דא גייט ארום, איך בין⁴⁻⁵ איבערצייגט אז די אלע מענטשן זענען גיווען⁵ שונאים פאר'ן פעטער זי"ע בחייו און זיי האבן⁵ דעמאלסט גיוואלט⁵⁻³ אינטערברענגען, אזוי עס איז טאקע⁵⁻⁴ דעמאלסט, ידוע אז דעמאלסט איז ארויס געקומען⁶ א ספר א ביכל וואס מען קען נישט אנרופן ספר, און דער פעטער האט עס אוועק גיווארפן און ער האט גיזאגט אז דער וויל אונז פשוט אומברענגען⁶⁻² דער בעל מחבר, און דער זעלבער בעל מחבר איז איצט גיגאנגען גיארבעט די חדשים לאנג עס איז נישט קיין ספק אז ער האט געוואלט, און דער וואס האט דאס מחבר גיווען איז באקאנט מיט דעם... שלום יודיל.

איז וועל איך אייך זאגן איך האב⁷ נישט געוואוסט ביז שבת האב איך נישט געוואוסט גוט מען איז געזיסן די רבנים וועגן גאנצן ניקור אז עס איז דא פראבלעם, עס איז טאקע א ענין וואס מען דארף סאלידן⁷⁻², איך האף מיט'ן () הילף, פארוואס ווייל די מנהגים אין אונגארן אליין זענען נישט אייניג געווען, עס איז נישט אייניג געווען אין פוילן, פוילן איז אויך נישט אייניג געווען, נישט אזוי געמאכט אין אויסגריף אין וועסגריף נישט מיט'ן רוסיש פוילן.

* איר ווייסט איך וועל אייך דערציילן איך האב געהערט פון פעטער ז"ל, אז ווען דער צאנזער זיידע איז נפטר געווארן, איז דער שינעוועד רב כמעט א יאהר געווען רב אין צאנז, אין א שייגעם טאג האט שינעוועד רב זיך מיישב ער גייט צוריק קיין שינעווע. האט ער געזאגט — ס'איז געווארן אביסל מחלוקה. איז שוין אביסל נצחון, — איך זעה דא כאפט זיך אריין א מעשה וואס ווערט נישט הונדערט פראצענט אמת (השחמנו אריכות הטיפור שהוא לחותר שהטעייפ מצוי לכל).

זענען דא צונויף געקומען אידן פון איבעראל, וואלט דא געדארפט זיין א איינצליכע, מען זאל וויסן, און עס איז טאקע ⁸ אינדערהיים איז טאקע יא געווען מנקרים, מען האט געזעהן מנקרים זאלן האבן א קבלה פון א רב וואס האט זיי פארהערט און ער קען די הלכה און מען האט בודק געווען דורך א אנדערן, אז ער קען גוט די מלאכה, עס איז () דא דא מנקרים וואס ⁸⁻² זיי קענען פון דערהיים און זיי האבן סמיכה ⁹, אבער מענטשן לעבן דאך נישט אייביג, הלוואי זאל העלפן זאלן מיר שוין גיין דער גואל צדק זאל קומען, מיר זאלן שוין אוועק גיין, מען קען דאך נישט וויסן מיר מוזן דאך רעכענען ווי לאנג עס וועט אזוי זיין, עס זאל נישט דויערן לאנג מיר מוזן דאך דענקען פאר יא ⁹⁻², ביי די שוחטים האב איך פארגעזעהן נאך פאר 10 15 יאהר אז עס וועט קומען מיר וועלן זיך זעהן אהן א שוחט האב איך גענומען יונגעלייט געזעהן זאלן זיך אויסלערנען שחיטה, מען האט געזעהן צו צוהעלפן עס איז שווער זיך אויסצולערנען עס דויערט לאנג ביז מען קען די בדיקת פנים מען זאל דאס קענען און מען האט אהער געשטעלט שוחטים ביז א שיינעם טאג האט דער פעטער אוועק געשטעלט די עלטערע שוחטים עס איז נישט געוון גארנישט קיין קריזיס, ווייל תיכף איז געווען יונגע זיי האבן איבער גענומען אז מען שעכט, קיינער האט גארנישט געוואוסט אז עס פעלט עפעס, די זעלבע דארף מען לכאורה טוהן ביי ניקור עס איז דאך א גרויסער ענין ⁹⁻³ דאס ניקור, מען דארף אהער שטעלן מנקרים יונגעלייט וואס זיי קענען וואס מען זאל זיי באצאלן מקופת הקהל און זאלן זיך אויס לערנען דאס דארף נישט געדויערן לאנג דאס לערנען די מלאכה און אזוי וואס דארף צו זיין, מען האט שוין לאנג גערעדט אז מען דארף צו טאהן און מעט וועט () טאהן.

איצטער איז אזוי, שבת שובה איז מען געקומען זאגן אז דער קאשויער רב גייט ⁹⁻⁴ געבן א איסור אויפן פלייש, איך האב געוואלט וויסן וואס גייט דא מיט איהם דא פאר, נא! האב איך מיך מיישב געווען איך האב מיך אזוי געוואונדערט אז מען גייט געבן א איסור אויף פלייש מוז מען דאך עפעס האבן ¹⁰ גערעדט, סוף כל סוף איז דאך דא רבנים אין וויליאמסבורג גאנץ פיינע רבנים פאר'ן היינטיגן דור עס איז דור דור ודורש'ן, עס איז דא רבנים ערליכע אידן עס איז דא אינגעלייט פיינע לומדים תלמידי חכמים און עס איז דא מיט וועמען דא צו רעדן ¹¹, דער פעטער ז"ל האט דא געוואוינט דא דרייסיג יאהר, כאטשיג ער האט מיר געזאגט אז מען עסט שוין ¹² דרייסיג יאהר טריפות, וואלט נישט מעגליך געווען אויפצושטעלן אזא דור ^{13*} ווען דאס זאל אמת זיין, איך האב פארדעם געזאגט ¹³⁻² תיכף אז עס איז נישט אמת, עס קען נישט זיין ווי אזוי איז דאס מעגליך דער פעטער האט מסי"ב געהאט ¹⁴ פאר שחיטה אז עס זאל זיין ווייל דאס האט ער געהאלטן אז דאס איז דער יסוד פאר דער ת"ת מוז דאס זיין.

האב איך גענומען 2 שלוחים איך האב גענומען דעם דיין מיט ר' אברהם'ן און אריבער געשיקט וואס גייט דא פאר, דער קאשויער האט געזאגט אז ער האט נאר געזאגט פאר זיינע תלמידים, ער האט געזאגט פאר'ן דיין אליין פאר ר' מנשה אז ער זאגט נישט אין סאטמאר ¹⁵, סאטמאר איז בסדר. אבער דאך טוט ער א טובה ער האט ארויסגעגעבן פאר זיינע תלמידים נישט געמאכט גארנישט פון זיך ¹⁶. נו! אז ער האט נישט בדעה צו זאגן לכאורה זאגן וואלט געווען לויט וואס שטעלט זיך ארויס וואלט דאס געווען איינע פון די ערשטע חיובים געווען פאר אים, סוף כל סוף זאגן איז דאך מער ווי, איר ווייסט מען שיקט ארויס, בע"פ קען מען דאך מדייק זיין א זאך, פארוואס האב איך דאס און דאס געטאן, ער האט געזאגט ער וויל נישט זאגן, אז נישט איז נישט.

מוצאי שבת שבת שובה ביו איך אהיים געקומען פון שלש סעודות, עס איז געווען פאר 10 אזויגער, איך האב באקומען איך געדענק שוין נישט ווער, א צעטל אז ער האט געטראפן חלב דאורייתא ¹⁶, אחוריים, עס ווענדט זיך נישט אין די מנהגים פון צלע י"ב וואס עס הייבט זיך נישט אן, איך בין געווען זייער איבערראשט אז א איד שרייבט ¹⁶⁻² בעיני ראיתי, איך האב אליין געזעהן, האב איך אריבער געשיקט צו איהם א שליה דעם יצחק גליק פונקט האט ער זיך ביי מיר געפונען גיי אין זאג אדרבה איך וויל זעהן, וואס איך האב אויך געוואלט וויסן, ער איז צוריק געקומען, אליין פערזענליך, ער רעדט נישט מיט קיין שליה, גוט בין איך צוגעגאנגען תיכף צום טלפון איך

רוף איך איהם און זאג איהם איך ליינ פאר איהם פאהר א צעטל איהר האט אזוי געזאגט, איך האב איהם נישט געפרעגט לכאן' די ערשטע 17 קשיא וואלט געדארפט צו זיין סוף כל סוף * איך בין רב אין סאטמאר קהלה 17-2 עס איז... די גרעסטע קהלה דא יראים ושלמים עסן אלס כשרים זיי ווילן עסן כשרים אלע 17-3, עס גייט זיי אן, עס איז דא דער פאפאער רב האט א שיינע קהלה דער ווינער רב עס איז דא שיינע רבנים 17-4 יונגע זיך גארנישט צו שעמען פאר דיינים איך האב געקענט דיינים פריער אויך איך בין דאך איך האב שוין () א ווייסע בארד איך האב געזעהן דיינים מיר האבן זיך גארנישט צו שעמען מיט אונזערע דיינים מיט ר' יחזקאל'ן מיט ר' מנשה מיט ר' געצל'ן, אזוי ווי 18 אלע דיינים בכל תפוצות ישראל וואס איז געווען פארציטנס, און אזוי דא דער פאפאער רב עס איז דא איבעראל () ס'איז דא היינט (), איז די קשיא האט איהם געפרעגט ר' מנשה 18-2 פארוואס האסטו נישט געזאגט, האט ער געזאגט א תירוץ ער איז ברוגז מען האט עס איז געווען 19 זאכן וואס ער האט געזאגט און מען האט איהם נישט געפאלגט האט ער זיך מיישב געווען איז נישט 20, גייט ער אליין, גוט איך זאג נישט אז דער תירוץ איז געווען מתקבל געווען על הלב איך האב אבער מיך נישט געוואלט גיין קריגן.

איך וועל אייך זאגן דעם אמת איך האב נישט געהאלטן אז עס איז דא דערינען אבער מ'זעהט א יוד זאגט 20-2 ער האט געזעהן, איך זאגן עד דכדוכו של נפש, איך רוף איהם אן איך זאג איהם הער מיך אויס האסט אזוי געשריבן איך העט געוואלט זעהן אז דו האסט 21 געזעהן, איך האב () אויך 21-2 אויגן איך זאג נישט איך בין א מבין אויף ניקור, איצט בין איך שוין מער מבין לכבוד 22 די מעשה האב איך מיך אביסל צו געלערנט 23, עס איז נישט אזא גרויסע תורה אין פראקטיק, איך זאג נישט איך קען שוין מאכן איך זעה שוין, ווייל מען דארף צו זוכן האב איך האב איז דארף מען איך דאכט זיך מיר וועט איך געוואלט זען, און איך זאג איהם 23-2 טאמער וועט זיין איך וועל זעהן אז עס איז, איך וויל נאך זעהן פאר יו"כ איך וויל אויסרופן איבעראל עד שידי מגעת מ'זאל נישט עסן אפילו איך וועל זעהן אז עס איז דא א איסור דרבנן איך דארף נישט קיין חלב דאורייתא 23-3 איך דארף האבן א איסור דרבנן א איסור דרבנן קען מען אויך נישט עסן, איך וועל זעהן צו טוהן, הכלל האט ער געזאגט 24 מען קאן נישט, וואס הייסט מען קאן נישט איך גיי איבעראל קאנען זיי קומען צו מיר, האט ער געזאגט אז זיי קענען נישט קומען צו מיר זיי האבן מורא 25, בין איך שוין געבליבן וואס הייסט זיי האבן מורא 26 פאר וועמען האבן זיי מורא דא אין אמעריקע האט מען מורא ער קען נישט ארויס גיין תמיד איך לייגט דיר איין וואס איך האב דאס צירונג, און וואס דו ווילסט איך פארשאף דיר געלט א חוץ, איך וויל אויך קענען איך וואלט איך זאג, איינגעלייגט, אפילו א הונדערט טויזנט דאלער אז דעם מענטש וועט גארנישט פאסירן וואס ער וועט קומען צו מיר איך פארשטיי נישט, זאגט ער מיר א מעשה אז מרש"ק געווען אין בארדיטשוב האט ער באקוקט און מורא געהאט צו זאגן נישט כשר נישט טריפה.

איך בין מאמין באמונה * 26-2 שלימה * אז דער מרש"ק וואלט מען געהרגיעט געווען ווען ער וואלט געזאגט אז עס איז טריפה די קצבים אינדערהיים אין בארדיטשוב פאר 150 יאהר האט מען נישט געקעענט מסר'ן 27 ביי די רעגירונג, עס איז פונקט אזוי געווען ווי עס איז היינט אין רוסלאנד, רוסלאנד זעהט שוין אזוי אויס הונדערטער יאהרן, דא האסטו מורא איך פארשטיי נישט פארוואס דו האסט מורא, נו זיי אידן האבן מורא איך גיי צו זיי, איך רוף אפ איך האב געזאגט דעם מאנטעוידעאר רב ר' אברהם ער ווייסט ער האט זיך גע'עסקעט אין ניקור, געטוהן אין דעם און דעם דיינ מענטש גיין מיר וועלן קוקן דער אדווארער רב איז אויך אין דעם, איך האב איהם איבער געשמעסט, געזאגט אזוי דא איז נישט דא קיין חשש אויף ניקור, פוסטע מעשיות, וואס גייט דא ארום, עס איז דא מנקרים. קען זיין אז ער זאגט אחוריים אפשר האט מען עפעס צו געלאזט איך האב מיך טאקע דערשראקן 27-2 וואס קען מען וויסן אז מען שניידט אפ מען מאלט 28 אריין שניידט אריין איך האב שוין געהערט מעשים בכל יום, געווען אין 29 יוראפ אין דערהיים 30, אויך, מען שניידט צו דער וואס איז עוסק אין פלייש ווייסט דאס מען שניידט דאס אראפ מען זעהט דאס, טאמער האט זיך דאס געטראפן, האב איך געזאגט הער מיך אויס וועל איך דיר עפעס זאגן, איצט איז מוצ"ש מען האט גע'שחט'ן אויף יו"ט פרייטיג 30-2 א גרויסע שחיטה געווען, איז דא דארט

איצט קומט אריין אקסן אזויפיהל הונדערטער אקסן, וואס מען האט גע'שחט'ן, און קעלבער, קען מען גיין קוקן אויב עס טרעפט זיך אזא זאך חלק אחוריים ביי אזא גרויסע שחיטה מוז זיך דאך טרעפן נאך איינס, האט זיך געטראפן, טרעפט זיך ביזטו גערעכט, ^{31*} וועסטו זעהן אז דא איז נישטא, זעה איך דאך אז עס האט זיך געטראפן גר! א מילתא דלא שכיח קען מען דאך נישט ארויסגעבן און זאגן אז דו האסט געטראפן. ווייסטו וואס, זאג איך איהם, קום עס איז דא צו פאהרן ממש 5 מינוט, ביזט דא קען מען זעהן שיק אריבער די קינדער לאמיר קודם דארט גיין קוקן, אז דו האסט ³¹⁻² מורא, אז נישט גיי איך צו דיר, און ער זאגט מיר אז ער קאן נישט ער איז נישט קיין מלאך, מען רעדט און מען רעדט ביז עס איז שוין געווארן 10:45 איך האב זיכער מיט איהם גערעדט א היבשע צייט, און איך זאג איהם קוק, איז דאס מוצ"ש 10:45 שפעט מוצאי, יהי"כ"פ עס האנדלט זיך ביי אזא זאך דו זאגסט אז עס איז חלב אחוריים ³² ער זאגט ער איז נישט קיין מלאך, האב איך איהם געזאגט הער מיך אויס איך מוז דיר זאגן איך האב מורא מען האט דיך געפירט דא אין ³³ באד אריין, דאס איז יוד'ל האט דא אונטער געשטעלט, זאגט ער גיין הייבט זיך נישט אן מיט יודלען, ער ווייסט נישט דערפון, עס איז זיכער נישט גארנישט, אזוי איז געווען, האב איך איהם געזאגט קוק אן איך גלייב נישט דעריבער, און דו זאגסט האסט אליין מיט דיינע אויגן געזעהן, עס האבן געווארט ביי מיר פיל מיט מענטשן אין שטוב אין דרויסן ערב יהי"כ"פ ס'איז דאך ערב יו"ט ביי מיר אויך ערב יו"ט איך בין ברייט מיט דיר אריבער צו פאהרן יעצט ביינאכט און וואס איך האלט אז עס איז ³³⁻² נישט, און די זאגסט אז עס איז יא אז ס'איז חלב דאורייתא, ווי קענסטו אזוי גיין שלאפן איך קען נישט גיין שלאפן ³³⁻³, איך ווייס עס קומט דא אידן איך מוז זיי זאגן ³³⁻⁴ איך האב איהם געזאגט אויב דו ווילסט אויפטוהן ווי האסטו אזא געלעגנהייט אויפצוטוהן ווי יעצט, איך זאג דיר איך וועל זאגן מארגן פונקט אזוי ווי דו זאגסט טאמער איך וועל זעהן אזוי ווי דו זאגסט ³⁴, וועל איך זאגן אז ס'דא וואס זאגן ³⁴⁻² מען זאל נישט עסן. הכלל זאגט ער מיר ³⁵ ערב יו"כ עסט מען ממילא נישט בשר בהמה, ה... איך האב דאך געזעהן אז עס איז ממש א ליצנות ³⁶, וואס הייסט מען עסט נישט קיין בשר בהמה האב איך איהם געזאגט גוט מען עסט נישט, קודם, ביי שחרית עסט מען יא אין די לעצטע סעודה עסט מען בשר בהמה פונקט ווי מילכיגס, די גאנצע וועלט עסט אין דערפרי מילכיגס, און נאכדעם מוצאי יו"כ"פ עסט מען דאך יעדער איינער וואס הייסט דאס עפעס נישט איצט, איז דאך מוצאי יו"כ"פ וועט מען דאך זיכער עסן. ^{37*} זאגט ער מיר זיי האבן שוין 30 יאהר געעסן * ³⁷⁻² קענען זיי ווייטער עסן, איך בין געבליבן נבהל ומשתומם איך זאל הערן פון איהם דאס זאגן, עס האט מיר געטאן א שטאך איך האב געוואוסט 30 יאהר און דאס איז 30 יאהר וואס דער ³⁸ פעטער איז דא געווען פונקט * אזוי פיל, האב איך איהם געזאגט הער מיך אויס דו ביסט א תלמיד פון קאשויער רב ר' שאול בראך און איך בין געווען 24 שעה ביי איהם אין שטוב דו ביסט דאך א וודאי געווען אפאר יאהר, איך האב גענומען הורמנא ביי איהם בין איך געווען איך בין דארט געשלאפן איך בין דארט געווען איך האב מיט איהם גערעדט אין דברי תורה אין אלע ענינים וואס עס איז געווען, ער האט מיר פארציילט פון זיידן ז"ל, האב איך איהם געזאגט שטעלסטו דיר פאר * איך בין סאטמאר רב איך זאג דיר דא איז דא טויזנטער אידן ³⁹ ווען איך וועל זיי זאגן זאלן נישט עסן וועלן זיי נישט עסן, און אז איך וועל זיי נישט זאגן וועלן זיי יא עסן * און דו נעמסט עס אזוי לייכט, דיין רבי וואלט ווען אזוי געטאן, נעם דיין רבי'ן דו האסט דאך א רבי'ן געהאט, יעדער מוז דאך עפעס טראכטן וואס וואלט מיין רבי געטאן, ³⁹⁻² איך טראכט אין דעם גאנג וואס האט דער רבי געטאן, הכלל ער קען נישט פון מיר ³⁹⁻³ אויסהאלטן, האט ער געזאגט גוט, ער ⁴⁰ וועט מיר צוריק רופן ער דארף זיך באראטן, עס דאערט נישט לאנג און ער רופט מיר צוריק, ⁴¹ היינט ביינאכט איז נישט מעגליך, איך האב זייער געוואלט היינט נאכט קודם האב איך געוואלט היינט אויף דער נאכט ווייל איז אמת איך האב נאך דעמאלסט געדענקט אפשר איז עפעס דא ⁴¹⁻² איז דאך א גרויסע מאמן היינט אויף דער נאכט, מארגן איז דאך שוין ערב יו"כ"פ ⁴² מען קען דאך עסן ביז מארגן אויך, עס איז ערב יו"כ"פ וועל איך שוין נישט וויסן צו זאגן, ⁴²⁻² און נאכדעם, האב איך פשוט געפילט אז איך בין אזוי צורודערט אז איך וועל די נאכט ⁴³ נישט קענען שלאפן, אינדערפרי

איז דאך ערב יו"כ עס ווארט מיר אזא שווערע ארבעט, ווען מען גייט אויף דער נאכט סיי וואס עס פאסירט האב איך דאך בייטאג מנוחה, מער ווייניגער וויפיל מען קען האבן, בקיצור וואס זאל איך טאן ער זאגט, נישט ביינאכט, גוט,⁴⁴ מארגן אינדערפרי, און איך האב געמיינט ליתר שאת איך האב געזעהן איך קען נישט ביי איהם פועל'ן.

האב איך מיר מיישב געווען אזוי, איך קען נישט ביי איהם פועל'ן, איך האב דאך געוואוסט דער ר' מנשה⁴⁵ האט דאך מיר געזאגט אז ער איז ברוגז או⁴⁶ מען האט דאך איהם נישט געפאלגט בין איך א בעל חוטא און ער איז ברוגז, אבער דער אודווארער רב דער איז גוט געווען ווייל ער האט דאך אויסגערופן אין שבת שובה אז מען טאר נישט עסן די פלייש, אזוי ווי ער האט געוואלט, ווי קען נאך זיין עפעס א בעסערער מענטש, מען טאר נישט עסן טריפה אזוי ווי ער האט געוואלט,* ווי קען נאך זיין א בעסערער מענטש איך האב נישט געוואוסט, אין פאפא מען דאך אויסגערופן אז מען מעג יא עסן, האב איך אריבער גערופן דעם אודווארער רב איך וועל שיקן איהם א שליח זאל ער⁴⁷ איהם ווייזן איך בין שוין מוחל פאר מיר, אפשר וועט ער קומען זאגן איך וועל נישט גלייבן הונדערט פראצענט ביז מיינע אויגן זעהען, אבער דער אודווארער קומט אריבער זאגט ער⁴⁸ מען קען נישט ביי איהם, ער האט דאך פראבירט שוין ער איז דאך געווען אויפגעקאכט פון פריער נישט מעגליך מען וויל איהם נישט ווייזן, זאג איהם האב איך איהם געזאגט אין מין נאמען איך⁴⁹ וויל האבן מען זאל דיר ווייזן דיר זאלן זיי גיין ווייזן, בשום אופן מיר, נעם מיט טאקע ר' אברהמען איך האב געוואלט ער זאל אויך מיט דיר מיטגיין, טאמער וועט ער לאזן, רח"ק איהם אפ און בעט זיך צו איהם איך *⁵⁰ האב נישט אויסגעהערט וואס ער רעדט, ער רעדט ער רעדט. ביני לביני איז דאך געווען אידן וואס האבן געווארט, האב איך געזאגט גיי רעד אין די אנדערער⁵¹ שטוב, איך וועל מיר מיט די אידן מתעסק * זיין, זיי ווארטן אויף די טיר,⁵² קומט צוריק מיט גארנישט, נא! גארנישט גארנישט וואס קאן איך שוין טוהן דארף מען גיין שלאפן.

איך האב נישט געקענט שלאפן, איך זאג אייך עס איז שוין געווען 3 אויגער צופרי, קלער איך מיר וואס וועט דא ווערן עס איז דאך ערב יו"כ האב איך געבעטן די רעבעצין זי האט מיר געגעבן א שלאף מיטל איך האב טאקע איינגעשלאפן 5 בין איך שוין געווען נאך פאר 5 ווייל 5 האט שוין דער שוחט געווען שחט'ען כפרות, נו איך בין אוועק מיט די האפנונג אז⁵³ דער ערב יו"כ ממילא מען וועט מוזן גיין דארט קוקן דיני ריאות (*). און איך האב מיר צוגעלייגט שלאפן, האב איך אנגעזאגט די רעבעצין איך בעט דיר ווייסט דאך אז איך בין נישט געשלאפן אבער איך מוז דא זיין טאמער קומט ער אהן איך מוז דא זיין,⁵⁴ נישט אנגעקומען, איך בין געגאנגען זייער צובראכן צום טיש קוקט וואס דא טוהט זיך דא איך האב שוין דעמאלט געזעהן אז איך האב שוין געזעהן, איך האב געהאט אזא געפיהל פון די גאנצע מעשה, אז מען האט גערעדט מען האט געגעסן טריפות האט מען דאך געזעהן, נא האט מיר וויי געטאן די גאנצע מעשה.

הכלל אזא⁵⁵ שנאה האב איך דערקענט אויפן קאשויער איך וואלט דאס נישט געווען געגלייבט, אז די⁵⁶ קינדער זענען שונאים האב איך שוין געהערט איך האב מיר נאכגעפרעגט איך האב שוין געהערט, אבער זאלן איהן קענען אזוי⁵⁷ באקומען, אלזא איז דאך נישט געווארן גארנישט, יו"כ האב איך שפעקאלירט, האב איך זיך מיישב געווען אזוי עס איז דא אידן אין ביהמ"ד קע"ה ביי אזא גרויסן עולם גא איך ווייס נישט וויפיל⁵⁸ זיי גלייבן יא אין דעם וויפיל נישט, עכ"פ איך האב געזעהן, און ער האט דאך אליין געזאגט אז ביי⁵⁹ אונז איז נישטא ער האט געזאגט פאר'ן דיין.

וואס גייט דיר אין לעבן סוף כל סוף, האב איך איהם געזאגט,⁶⁰ מיר גייט נישט, אייך גייט און, אייערע תלמידים האט איר געשריבן. איך קען נישט וויסן אפשר וועט טאקע זיין אידן וואס⁶¹ ווילן נישט אין סאטמאר בוטשער סטאר טוהט זיך,⁶¹⁻² האב איך מיישב געווען מען מוז דאך זאגן טאמער וועט זיך טאקע טרעפן צווישן אויפיהל אידן זיי וועלן נישט עסן⁶² פארוואס זאלן טאקע נישט עסן קיין פלייש מוצאי

(*) הרברים קשה הבנה בשמיעת הטעם.

י"כ האבן געפאסט א גאנצן טאג ⁶³ אז עס איז נישטא דערין גארנישט, און דער פאפאער רב האט אויסגערופן שבת, האב איך * געזאגט דעם דיין ⁶³⁻² רוף אויס — איך האב נישט ⁶⁴ געוואלט אויסרופן, ווי עס איז דא מען האט געקויפט ביי א ערליכן בוטשער וואס מען ווייסט אז ער איז מבקר קען מען עס, ⁶⁴⁻² איך האב נישט געוואלט דאס טאן ווייל איך האב נישט געוואלט ער זאל קלערן אז איך בין איהם אריין געגאנגען ⁶⁴⁻³ — ווי דו זאגסט מיר אליין ס'איז כשר, וואס קען שוין זיין מיר זאלן רעדן, האב איך דירעקט געזאגט פאר'ן דיין זאג אז ביי אונז אין בוטשער סטאר איז דא מבקרים אזוי ווי עס איז אמת, און עס איז אלעס כשר וישר, און ער האט אזוי אויסגערופן ⁶⁴⁻⁴.

עס איז געווארן ⁶⁵ דינסטיג און איך הער נישט גארנישט פון איהם, הכלל איז געגאנגען דער אדווארער רב, ⁶⁶ עהם האט ער דאך געזאגט דינסטיג, ⁶⁷ האט ער געזאגט ווייל מען האט אויסגערופן אין סאטמאר ווייסט ער נישט, דינסטיג איז נישטא גארנישט, הארעגט'ס סי גייט נישט, גייט אדורך דינסטיג מיטוואך דאנערשטיג גייט א וואך פאר סוכות, איך בין שוין נישט געווען אזוי דערשראקן, איך האב שוין געזעהן, עס קען דען נישט מעגליך זיין אז עס איז עפעס אמת, ⁶⁷⁻² דאס מכה ווייל איך האב אויסגערופן, איך האב עס נישט מקבל געווען דעם תירוץ ⁶⁸ גארנישט, איך האב אנגעהויבן צו ⁶⁹ טאן אזוי ווי איך האב מיך איבערגעקלערט וואס מען קען טאן, אז מען וויל איינצירן, דער... זאל העלפן, אז זאל זיין דער ענין פון ניקור זאל זיין פונקט אזוי ווי שחיטה ⁷⁰ און זאל זיין לדורות מיד ולדורות, ⁷¹ מען קען דאך נישט וויסן מען מוז דאך אזוי ארבעטן, דער ⁷¹⁻² פעטער ז"ל, אבער מען דארף זעהן זאל ⁷¹⁻³ נישט זיין אזוי מוז דאס זיין עס מוז טאקע זיין א ניקור זאל זיין אזוי ווי אינדערהיים ⁷² איז געוועזען, איך זעה דאך עס איז דא אידן זיי האבן פון ⁷³ סאטמאר זיי האבן פון ⁷⁴ פעסט, מען האט אזוי געטאהן, דארף מען זעהן אזוי צו טאהן, און מען וועט () טאהן און עס וועט זיין.

ערב ⁷⁵ י"ט איצט פאר ערב י"ט קומט מיר הלל וויינבערגער, זייער א פרומער איד דער סערדאהלער רב, און ער ברענגט מיר א בריעף פון קאשויער רב א פארמאכטן בריעף, איך האב נישט בדעה געהאט איבער צו נעמען די בריעף, ⁷⁶ איך בין שוין נישט נייגעריג, איך האב מיך אזוי געבעטן געוויינט צו איהם ממש בתחנונים ⁷⁶⁻² פאר איהם און עס איז זונטיג עס איז דינסטיג האסט געזאגט וועסט קומען, קומסט נישט פארוואס, איך ⁷⁷ ווייס נישט פארוואס, דער אדווארער האט מיר געזאגט וועגן דעם ווייל מען האט אויסגערופן, בין איך שולדיג איך מיין, איך האב דאך אויסגערופן די ⁷⁸ אליין האסט דאך געזאגט אס עס איז כשר, ⁷⁷⁻² און פארדעם גייסטו נישט ווייזן אז עס איז דא רעכטע איסורי דאורייתא איסורי ⁷⁸⁻³ כרת, איך האב נאכנישט ⁷⁸⁻⁴ געהערט אזא צוגאנג איך האב אין מיין לעבן אזאנס נישט געהערט ⁷⁹, זאגט ער מיר אז דער קאשויער רב האט חרטה אויף די גאנצע זאך ער זעהט אליין עס איז געווען מפריז מן מדה, זאג גוט גוט זאג ער האט חרטה, וואס איז שייך צו זאגן ער זעהט מען האט איהם פארפירט, איך האב דאך איהם געזאגט, איך נעם איבער דעם בריעף ⁸⁰ עס איז געווען סמוך ליו"ט האב איך אויפגעמאכט דעם בריעף איך זאל קענען יו"ט זעהן עס איז דא צייט עס איז דאך ממילא יו"ט, ווען איך האב געעפנט דעם בריעף קען איך אייך נישט זאגן עס איז דא אזויפיהל איך ווייס נישט דס פאפיר איז ⁸⁰⁻² סובל אסאך, אזויפיהל רשעות ⁸¹ איך קען אייך גארנישט זאגן למשל ער שרייבט, ווי האסט דאס! איך וויל נאר יעצט גיין 2 סעיפים, איך בין זיכער אז ער האט ⁸² אונטערגעשריבן דעם בריעף ער האט דעם מכתב נישט * ⁸³ געקענט שרייבן, אזא מכתב ער שרייבן אפטייפן אויף די מאשין, און דאס איז געשעהן אזוי ס'איז פאר יו"ט, טאקע ממש עס האט דאך א דעיסט * די בריעף איז געשריבן צו מיר ארדעסירט פאר מיר, זעהט די בריעף איז געשריבן פאר מיר און עס איז געשריבן בין כסא לעשור יום ה' דאנערשטיג הייסט ממש א טאג פאר יו"ט. א גאנצן מכתב אפגעשריבן, הייבט ער אן צו דערציילן, ⁸³⁻² הייבט ער אן צו זאגן, איך וויל מיך נישט אויסן דאס עס ⁸⁴ שטימט נישט די גאנצע מעשה, וואס ער האט מיט מיר אפגערעדט פרייטיג * ⁸⁴⁻² און

ער איז נישט געקומען און ער שרייבט טאקע דעס אויך פארוואס ער איז נישט געקומען פארוואס ווייל מען האט אויסגערופן מקהל ייט"ל, שטייט אזוי, הגידו לי שביו"כ הכריו הדיין (פ"מ) דער דיין פרידמאן אין ביהמ"ד קהל ייט"ל במעמד אלפים שהבשר הנמכר במקולין של קהל ייט"ל בוויילאמסבורג איז כשר בלי פקפוק ונשותוממתי על שמועה זו כי באה מה פ"י של הדברים אחר שהסכמנו וכו' עד חידה סתומה, ווי אזוי קענט איר מאכן א חידה סתומה,⁸⁵ איר זאגט אליין פאר'ן דיין אז עס איז כשר, זאגט מיר אליין, אז איר האב אויסגערופן איז א חידה סתומה, מען קען נישט פארשטיין, גם העידו לי כמה רבנים אחרים וואס האבן שוין אויסגערופן פרייטיג * 85-2⁸⁶ (?) אז הבשר כשר ובתוכם קהלת יעקב פאפאער רב הרה"ג יחזקאל ראטה הרה"ג מדעברעצין, ואף אחד מהם לא קראו אותי לשאול שאלה, קיינער האט איהם נישט געפרעגט הדבר מרפסין איגרא די זאכן, בקיצור ער האט זיך מיישב געווען ער איז פטור אזוי ער שרייבט דאס אויכעט אני את נפשי הצלתי השומע ישמע און פטור אן עסק*.

דעמלאס⁸⁶ האט נישט ארויסגעגעבן שרייבט ער דעם בריעף, דער בריעף איז געשריבן⁸⁷ פאר'ן גאנצן כלל ישראל יעדן איינעם כאטש ער הייבט זיך אן מיט מיר, אבער איר האב תיכף די ערשטע שורה פאנגט אן צו שרייבן הרה"ג מסטמאר ער שרייבט מיר פערזענליך, שפעטער איז שוין קלאר אז ער שרייבט אזוי אז עס גייט ארויס פאר די גאנצע וועלט, ע"כ אליכם אישים אקרא רבנים גאונים צדיקים וכו'. האט⁸⁷⁻² רחמנות און זייט מודיע אז אלעס איז טריפה, איר מוז אזוי טהון ווי ער זאגט, כאטש עס איז שווער אבער עסן חלב איז נאך אסאך שווערער, פשוט'ע זאך, ע"כ זאלט איהר זעהן מורזו צו זיין.

יעצט זעהט איהר אזוי, שטייט דא 2 זאכן צוויי זאכן, ממש, איר האב נישט, קוקט וועט איר זעהן, ער גיט ארויס דעם בריעף איז מוכן געווען ארויס צו גיין טאמער איז עס נישט ארויס מ'האט מיר באפוילן שוין אצינד איז דער בריעף כאטש איר האב געהערט⁸⁸ פאפאער רב געשיקט, נישט געשיקט, דער בריעף איז נישט ארויס געגאנגען, קען זיין, ער איז נישט ארויס געגאנגען, גרייט איז דער מכתב ארויס צו גיין,⁸²⁻² קוקט אהער ער הייבט אן צו שרייבן די סיבות המכשולות קוקט אהער וואס איז די סיבות המכשולות, איר האלט קוקט וואס שטעקט אין דעם בריעף,⁸⁸⁻³ דאס אין ממש עוקר זיין אלעס וואס מען האט דא געטוהן, און נישט נאר דא נאר אין ד' 88-4 גאנצע ווי דער בריעף וועט גיין.

דא⁸⁸⁻⁵ שטייט אזוי ער האט א קשיא לכא' כל העובר ישתומם איר... יכשילו את הרבים, עס איז א גרויסע קשיא. למשל⁸⁹ אזא ר' אברהם ווי אזוי קען ער דאס טהון ואיך אפשר ווי זוי איז מעגליך שרבנים גאונים וצדיקים, ער זאגט אליין, זאלן נישט וועלן מתקן זיין איז דער תירוץ אזוי אז דער מצב פון אידישקייט והסיבות אשר... בעלי בתים. בקיצור ער מאכט אזא כל קהל ועדה אז די רבנים צדיקים, ער שרייבט גאונים צדיקים, (!?) אבער זיי ליגן אונטער די בעלי בתים, און די האבן גארנישט קיין דעה, און זיי שטייען נעבאך אזוי ווי כעני בפתח אונטערדריקט⁹⁰ און זיי קענען נישט זאגן וואס זיי ווילן זאגן, עס קען נישט מיינען א יוד אין באסטאן אדער אין לאס אנדזעלעס ווי עס איז, פרעג איר אייך, איר האב נישט גערעדט צו אים, איר וואלט איהם געוואלט פרעגן, ער זאל מיר זאגן,⁹¹ וואס בין איר אזוי אונטערדריקט, ער האט איר בעלי בתים, היינט זענען ביי מיר געווען 2 בעלי בתים איר האב זיי געזעהן, הייסט איינער נתנאל קויפטייל און איינער הייסט אהרן פישער זייער פיינע בעלי בתים, איר ווייס נישט צו איר האב נישט אזוינע פיינע בעלי בתים, אמת'דיג וואוילע אידן די ביידע אידן, פארוואס דריקן אים נישט די באלע-באטים, און מיינע באלע-באטים דריקן מיר, קען איר זאגן, איר האב נישט קיין שום עול, איר דארף איהם נישט, ער ווייסט דאס אויך דער פאפאער רב ליגט עפעס אונטער א דרוק? פון וועמען? ווער דריקט דעם פאפער רב? אז ער קען נישט זאגן, וואס א שקר⁹¹⁻² איז דאס און וואס פאר א מין רכילות⁹¹⁻³ ארנוטערצולייגן דעם גאנצן כבוד פון די רבנים וואס זענען דאס געבליבן, עס איז דא אפאר רבנים, וואס הייסט⁹² ווער איז אונטערדריקט, איר ווייס נישט צו די רבנים זענען געווען אזוי פריי, סוף כל סוף⁹³ אינדערהיים האט דער רב געלעבט פון דעם געהאלט וואס מען האט איהם געגעבן, דער⁹³⁻² ראש הקהל איז געווען א תקיף איר דארף אייך נישט זאגן, יעדער ווייסט ווי אזוי

עס איז געווען, דא 94 איך לעב עפעס, 95 ער גיט מיר געהאלט, 2-95 פרעגט ר' סענדר צו איך לעב פון זיין געהאלט, וואס בין איך 96 אונטערדריקט אין קען נישט זאגן וואס איך זאל טרעפן צו זאגן, איז פארהאנען, דער פאפאער רב ליגט אונטער א דרוק, דער ווינער רב ליגט אונטער א דרוק, מיר ווייסן אז די אלע קהלות האלטן די רבנים אויף די רבנים האלטן אויף, איך זאג נישט אז איך האב אזוינע ברייטע פלייצעס, פארשטייט זיך, אז לאמיר אוועק פארן וועט איהר זעהן וועט איהר זעהן איך מאך מיר נישט שטאלץ פאר אייך אבער איהר ווייסט אליין וויפיל איך טוה פאר קהל א גאנצן טאג און קהל טוט פאר מיר איך בין אונטער קהל איך ווייס נישט ווי ער קען זאגן און אזוי זעהט אויס דער פאפאער רב און ווינער רב ממש יעדער רב יעדער רב, אפילו קלענערער רב לעבט אויך נישט פונעם בעל בית, אפילו דער וואס לעבט פון די מלוה מלכה קומען צונויף אידן יעדער גיט א צענער א צוואנציגער, וואס האט ער צו וועלכן בעל בית פרעגט ער, עס איז קיינמאל נישט געווען רבנים אזוי פריי ווי זענען דא, א שקר מוחלט, 97 דער ציהל איז נאר מען זעהט דא א רשעות 98 ער וויל פשוט ארונטער רייסן דעם גאנצן אופן פון די רבנים מען זאל וויסן אז עס איז גארנישט דא, איך קען אייך גארנישט זאגן וואס איז דאס, עס איז () דא א אמת די אלע קהלות 2-98 האבן אזוי סיי פאפא סיי ווינען סיי למשל ר' הערשעלע ספינקער סיי ווינען, איך ווייס נישט ווער אלעס שטייט אין דעם זכות וואס דער פעטער ז"ל האט דא געמאכט יסודות אויפגעשטעלט און אלעס איז דא קהלות און ער האט געזעהן די קהלות ארגאניזירן א התאחדות הרבנים און עס איז דא פיינע רבנים מען האט שוין אויפגעשטעלט היינט יונגע רבנים לומדים, און שטייען קיינער נישט, לאמיר זעהן אפילו די יונגע רבנים איך קוק אן די יונגע וואס קומען צו מיר ער ליגט 99 עפעס אונטער א דרוק ווער דריקט איהם, אויסער ער שרייבט, דא ליגט דער פוינט, דער... אפהיטן וואס ער שרייבט דא ער שרייבט.

אז אין די בוטשער סטאר האבן געזאגט מילא מען האט דאך פארקויפט חלב עם איז נישט דא וואס צו רעדן ווי קומט דאס מען האט ארויסגעגעבן א באפעהל די ראשי הקהלה ער שרייבט נישט וועלכע קהלה איך פארשטיי 100 וועלכע קהלה ער האט געמיינט, נישט קיין חילוק האט ער דאס געמיינט סאטמאר קהלה צעהלים קהלה פאפא קהלה ווינער קהלה עס איז א רשעות גמור * 101 צו זאגן אז די ראשי הקהלה האבן געהייסן צושניידן די שטיקעלך מען זאל נישט פארקויפן קיין גרויס שטיקל למען השם 2-101 פאר קיינעם, ווייל טאמער וועט זיין א גרויס שטיקל וועט מען דערקענען אז עס איז דא חלב אבער אז מען וועט דאס צושניידן אויף פיצלעך וועט מען דאך נישט דערקענען דאס איז ארויסגעגאנגען באפהל פאר די בוטשער סטארס, וואס איז דאס וואס איז דאס די אידן די אלע ראשי הקהלה איך וועל רעדן פון אונזער קהלה ר' לייבוש לעפקאוויטש איז דאס אויסן, היעלה על הדעת צו ר' סענדער ר' שלמה זלמן, צו יונה וויטריאל און די אלע אידן.

איך האב געפרעגט די 2 קאשויער אידן וואס זענען געווען ביי מיר, געווען זיינע מענטשן, ווייסטו וואס דא איז, קוק, א מענטש שעמט זיך נישט צו שרייבן משל דאס אריס, אז עס איז דא איינע פון די קהילות דא, אז ראשי הקהלה דארט ווי אידן ארבעטן מיט מסי"ג און די זעלבע מענטשן, וואס איך 102 האב שוין געזאגט אמאל דעם קאשויער רב די 103 אלע ראשי הקהלה היינט זענען די ראשי הקהלה וואס דער פעטער האט מיט זיי מיטגעארבעט, זיי זענען געווען די ראשי הקהלה דער ר' לייבוש מיט ר' סענדער מיט די אלע אידן, איך קען נישט אויסרעכענען, וואס זענען דא, אלע האט דער פעטער ז"ל, איך האב נישט צוגעשטעלט איך 2-103 האב נישט מוסיף געווען איך האב נישט גורע געווען, און איך האב נישט מוסיף געווען און נישט גורע געווען ביי קיין שום מוסד נישט ביי די מיידלעך נישט ביי די יונגעלעך, איך האב געוואוסט אז דער פעטער האט געהאט סיעתא דשמיא מיט די מענטשן האט ער געארבעט איך האב דאס אמאל געזאגט פארן קאשויער רב דעי מענטשן האט דער פעטער האט אויפגעטוהן דא גדולות ונצורות זאגסטו דאך אליין אויך, דו זעהסט דאך וואס ער האט דא געטוהן אליין, וועט ער דאס נישט געקענט עס איז נישט מעגליך אין מלך בלא עם ער האט געהאט די מענטשן מיט די מענטשן האט ער געארבעט () זיי לעבן אלע

101'2 בכאן ביחוד נחזור להעיר: נא לעיין בהערה במס' 83'2.

זיי טוען ווייטער די ארבעט מיט שווער, און מען האט זיך נישט צו שעמען וואס מען האט געטוהן, גייען מיר איצטערט () מחדש איך האלט יעצט באגלייען דא א ת"ת וואס קאסט 3,000,000 דאלאר אידן האבן דאס צונויף געלייגט געלט און לאזט זיך זאגן, גוים פלאשן עמי הארץ קומען קוקן קרית יואל וואס מען האט אויף געטאן, אודאי איז דער פעטער ז"ל געווען דער כח וואס האט דאס געמאכט, אבער סוף כל סוף ער האט דאך נישט אליין געמאכט, יונה האט געבויעט די מתיבתא מיט די ת"ת אידן האבן דאס צוגעלייגט די הענט, און יעדער האט געוואוסט אז דער כח גייט מיט'ן כח פון פעטער זי"ע וואס האט דאס געטאן, ווי קען מען ארויסגיין דער פעדער זאל דאס שרייבן, דא צווישן יוה"כ און סוכות אראפ שרייבן אז דא זיצן זיי ממש און זיי ווילן מאכיל זיין עס גייט זיי אין לעבן, די אידן האבן געזאגט זיי קענען עס נישט פארשטיין איך האב זיי געזאגט איך פארשטיי עס אבער יא.

איך האב אייך אנגעהויבן צו פארציילן די מעשה מיט'ן שיניאווער רב ז"ל אז דער שיניאווער רב האט מורא געהאט פאר איין פיצל, אבער דא איז לויטער שקר ¹⁰⁶ און לויטער רשעות אזא רשעות וואס זיי ווילן ¹⁰⁶ אונז עוקר מן השורש זיין איז נישט קיין וואונדער, דער קאשויער רב איז ארום גערינגלט ¹⁰⁶⁻² די קינדער זענען שונאים גמורים מען ווייסט דאס, אזוי ווי דער פעטער האט דאמאלסט געזאגט, ¹⁰⁷ זיי האבן געמיינט עס וועט קומען די צייט, ער האט זיך ארויס געכאפט 30 יאהר איצטער האב איך שוין געהערט ער זאגט 3 יאהר פארשטייט זיך פארוואס עס איז געווען די 30 און פארוואס עס איז געווען די 3 עס איז די זעלבע זאך.

היינו טעמא דשופר היינו טעמא דמגילה. ¹⁰⁸
און דאס איז עס, זיי ווילן אונז עוקר זיין, זיי ווילן אונז פשוט אויסרייסן, דאס איז ענין וואס איך האב דאס געוואלט זאגן, איך מיין פארוואס האב איך דאס געהאלטן, ווען ער שרייבט נישט דעם בריעף ווען איך באקום נישט דעם בריעף, און ווען ער קומט נישט אפילו, אה קעי*, האב איך געקלערט עס וועט אנגיין, ¹⁰⁹ איך וואלט נישט געהאט אויף איהם קיין שווער הארץ, אע, גיט, איך זעה ער איז געכאפט, אבער ¹⁰⁹⁻² אז ער קען זיך איבערגעבן און אונטערשרייבן זיין חתימה אויף אזא בריעף ווי איז אזויפיל רשעות דא דער ¹⁰⁹⁻³ תכלית איז פשוט אונז עוקר מן השורש צו זיין, האב איך געהאלטן אז איך דארף יא מודיע זיין דעם עולם פארוואזשעט — ווייל דער כלל איז, ¹⁰⁹⁻⁴ אונז האמיר זיך... וואס זאל מיר טאן דער פעטער האט אונז איבערגעלאזט, און ער האט געוואוסט בחייו די אלע מחריבי ¹¹⁰ הדת זענען געווען אים שונאים און עס איז געבליבן פונקט אזוי, און איך זעה () אז אונז גייען מיר אויפ'ן גוטן וועג, אזוי ווי דער טשעטשינאווער ז"ל * ¹¹¹ האט געזאגט אויב ער זעהט ווייסט ער, אויב די אלע שונאים זענען געווען שונאים פאר'ן פעטער, ¹¹² האבן אונז פיינט, דעמאלסט איז אונז וואויל און לעכטיג, צרות וועט זיין אויב זיי וועלן אונז אנהויבן ליעב צו האבן, און איך בין מוחל זאלן די אלע שונאים וואס זענען געווען זאלן זיך האלטן דערביי.

און איך וויל נישט, איז אזוי איך האף עס וועט זיין בסדר ¹¹³ מיט אלע רבנים, וועט דער קאשויער וועלן, ¹¹⁴ היינט אזוי עס איז גולד געווארן, אז איך וויל רעדן דא פאר'ן עולם איך האב באקומען דעם בריעף, דאס האט מיר גורם געווען, איך האב געזעהן איך קען איך קען עס נישט, איך האב אריין געטראכט איך בין זיכער אז דער פעטער ז"ל ¹¹⁵ ווען ער באקומט אזא בריעף וואלט ער נישט געשוויגן בשום אופן, זיכער נישט קיין ספק צו וואלט ער אליין געזאגט צו וואלט ער געהייסן קען זיין איך מיי, אזא זאך האט נישט פאסירט אין זיינע צייטן, אז איז ארויס אזא איד ווי דער קאשויער רב זאל שרייבן אזא א בריעף מיט אזא אזאנס איך בין זיכער ער וועט ער וועט נישט אז ער האט רעגירט אזוי שארף אויף דעם קליינעם ביכל, וואס דאס איז גארנישט וואס איז ממש א קיקיון דיזנה, וואס דאס איז דאס געגען אזא דאס אראפ צו שרייבן, איך דענק ער וואלט נישט פארשוויגן, און וועגן דעם האלט איך אז איך טאר נישט פארשווייגן, אסאך אירע האבן מיינען געווען, עס וועט גוט זיין אזוי עס איז גוט, אייביג איז גוט אז מען גייט מיט'ן אמת, ¹¹⁶ אז מען שטעלט פאר די זאך ווי עס איז.

מען דארף צו וויסן ביי די אומות העולם איז א כלל גדול איינס פון די, מיר ¹¹⁷ זענען אין

די מלחמה וואס זאל מיר טאן, און נישט אין לבנון זענען מיר אין מלחמה, אבער מיט די אלע... זענען מיר אין מלחמה א כלל איז ביי די מלחמה אז מען דארף קענען דעם שונא, איר ווייסט אזוי ווארט אזוי, איד בין נישט געגאנגען קיינמאל אין עקדעמישא¹¹⁸ שול ווי מען שלאגט זיך, אבער דאס איז א כלל גדול איינס פון די טיכטיגסטע זאכן איז צו קענען שטיין בקשרי המלחמה מען מוז וויסן ווער איז דער¹¹⁸⁻² שונא, אז מען ווייסט, די צרה איז אז מען ווייסט נישט, איד זעה ווער דער שונא איז, און דאס דארף יעדער איינער וויסן ווער דעם שונא¹¹⁹ איז דאס דארף מען אונז אלע צו וויסן דאס איז דער תכלית מיר זאלן חלילה נישט אריין פאלן¹²⁰ מיר זאלן קענען אנגיין מיט די ארבעט וואס דער פעטער ז"ל האט מייסד געווען וואס ער האט אונז געגעבן אונזער ת"ת אונזער מיידל שול מיר זאלן קענען מגדל זיין די קינדער און עס זאל זיין ווייטער אינגעלייט וואס פירן זיך אוודאי איז דא בעסער, איר וועט הערן שפעטער איר וויל אייך זאגן אז עס איז נישט אזוי שטארק גוט אלע יעדער איינער איר ווייסט נישט ווער אבער מען דארף דאס צו זאגן.

יא... איר האב מיר דערמאנט א וויכטיגע זאך בקיצור, איינ'ס פון די יסודות ווי מען זעהט ווי ווייט דאס רשעות¹²¹ גייט איז קוקט אהער שוין אפאר וואכן, צו חדשים האבן זיך עוסק געווען מילא, ער שרייבט דא, דאס איז אויך אזא מין שקר¹²² דער... זאל אפהיטן וואס ער שרייבט אז מען האט זיך צונויף גענומען אלע משגיחים¹²²⁻² די התאחדות הרבנים האט צונויף גערופן, דער תכלית איז געווען מען זאל מעלים¹²³ זיין פון די גאנצע רחמנא יצילנה.

איר זאג אזויפיל לשון הרע און רכילות, און שקרים, אבער פונקט איז ביי מיר געווען אפאר רבנים וואס זענען דארט געווען וואס זענען דארט געווען, און זאגן אז מען האט געארבעט מיטן גאנצן, דער תכלית איז געווען צונויף צורופן אלע מקרים צו זעהן וואס זיי טוהען איר האב אייך פריער געזאגט אז דער פלאן איז אונז מוז מיר זיך דא שאפן איין איינצליכן פלאן¹²⁴, קען נישט טוהן איינער וועט זאגן אין פרעשבורג האט מען אזוי געטאן אין מונקאטש האט מען אזוי געטאן, אין סאטמאר אין סיגוט אזוי אין קלויזענבורג אזוי צו אין ווארשא צו אין לעמבערג, אידן מוזן זיך דא אויסארבעטן איין איינצליכן מען זאל וויסן דאס מוז זיין דאס איז געווען דער תכלית מען האט צונויף גערופן אלע משגיחים מען האט געוואלט זעהן דער וואס קען¹²⁵ ווער ס'האט יא ווער ס'האט סמיכה¹²⁶ וואס האט געהאט, מען זאל וויסן, מוז מען דאך טאן, שרייבט ער דאס און זאגט דאס איצטער אז די גאנצע ארבעט איז נישט געווען מען האט זיך צונויף גענומען ווי אזוי קען מען מעלים זיין, ווי ס'האט ממש ווי מען שטייט און מען קוקט ארויס¹²⁷ ווי קען עפעס געבן דעם עולם אביסל חלב עס איז עפעס עק וועלט, אלע רבנים, אלע ראשי הקהל עס איז א פחד גורא, אזאנס.

איז ר' אברהם לייטנער איז געפארן קיין ארץ ישראל¹²⁸ האב איר מיט איהם גערעדט, פאהרט אין ארץ ישראל אזוי ווי ער האט שוין עוסק געווען, אזוי ווי ער וועט פאהרן אהין, און ער זאל דארטן זעהן וואס טוט זיך אין ארץ ישראל¹²⁹, ער וועט קומען אהיים וועלן מיר וויסן, איז צוריק געקומען ר' אברהם זאגט ער מען האט איהם נישט אריין געלאזט¹³⁰ ביי די ב"ד דארט ווי מען איז מגקר ביי די עדה החרדית ער איז נישט געגאנגען צו די רבנות הראשית חלילה פארשטייט זיך דאך איר ווייסט איר נישט איך ווייסט איר נישט איך ווייסט איר נישט וואס דאס איז איר האב גערעדט מיט ר' משה ארי' זאגט ר' משה ארי', איר זעה¹³⁰⁻² פונקטליך האט ער נישט געוואוסט, ער האט געזאגט אז עס איז געקומען א בריעף פונעם קאשויער רב¹³¹ מען זאל נישט אריין לאזן ר' אברהם'ען פארוואס ווייל ר' אברהם פאהרט דא פון די מהרסים ער פאהרט דא צו ווארפן די גאנצע מעשה וואס מען דארף דא מתקן זיין, איר האב געלאכט מען קען דאך נישט גלייבן, עס איז מיר א פלא הפלא אזוינס אז מען זאל דאס קענען טאהן גוט, איר האב נאכנישט געוואוסט גענוי, אבער איצט האב יך שוין מער א באריכט מער, איר האב גערעדט מיט ר' ליפא איר האב געזאגט גיי אוועק צו דעם ר' גד ס'איז דא איינער¹³² גד טוריץ דער איז דער ראש פון די מקרים, און סוכות איז ער אוועק געפאהרן איר ווייסט נישט ווי ערגעץ, פאהר צו איהם, האט ער מיר געזאגט ער האט פון דעם אברהם'ען א בריעף איר האב עס נאכנישט באקומען, דער זאגט אזוי, עס איז דא איינער מלאכי, דער שרייבט אז אויפ'ן דיין אונזער דיין איז דער דיין פרידמאן,¹³³

און דער מלאכי פון דעם בריעף איז הרה"ג איך ווייס ווי אזוי ער הייסט, מלאכי דער מלאכי זאגט מיר דער דיין דער בארא פארקער דיין האט געארבעט אלע זיינע יאהרן ביי רבנות הראשית * 134 ער איז געווען הויפט מנקה ביי רבנות הראשית, און ביי אונז איז נישט קיין חילוק * 135 איז ער געווען א שוחט איז ער געווען א רב איז ער געווען א מנקה, די אלע האט מען גע'אסר'ט, און איך וויל זאגן, איך זיך מיט די רבנים איך וויל נישט בשום איך וויל נישט האבן קיינעם נישט, דער וואס איז דארט געווען, איך וויל נישט, דאס איז אונזער שיטה מען קען ביי דעם משנה זיין (*), דאס איז דער מלאכי דער הרה"ג ר' מלאכי און מען מוז מקבל זיין תורה מפיו, אנדערש איז דאס נישט גוט נאר דאס מוז זיין, און דער און דא האט דעם קאשויער רבי'ס איידעם טעלע-פאנירט * 137 פאר דעם מלאכי, אז דער ר' אברהם אהין געפאהרן און ער וויל דא קוקן, איז דער מלאכי האט געזאגט פאר דעם טוריץ דער (רבי, המע') גד טוריץ אויף דעם ארויף האט ער עהם נישט אריין געלאזט איך קען נישט פארענטפערן די קשיא, פארוואס האט נישט געטארט דער (ר', המע') אברהם לשיטתם פארוואס טאר ער נישט פאהרן אז מען זאל איהם ווייזן, איז די איך קען די קשיא נישט פארענטפערן, איך קען מיך מוטשען מיט א הארבן רמב"ם איך קען דאס נישט וויסן.

אבער איך זעה אז עס איז איין רינגעלע איך ווייס נישט פארוואס * 138 עכ"פ מען זעהט ווי ווייט דער אמת גייט דא ווי מען האט דא געמיינט לשם שמים, זיי פארוואס האט נישט געטויגט צו זייער עסק או (ר', המע') אברהם זאל גיין אהין קען איך נישט פארענטפערן אבער איך זעה וואס פאר א מין ארבעט דא ווערט אנגעפירט, איז בקיצור איך וויל שוין מסיים זיין די מסכתא, * 139 וואס איך האב געוואלט זאגן דאס האב איך ארויס געברענגט אז מען זאל וויסן דאס איז שנאה און מען זעהט * 140 ווער עס האט זיך צוגעשלאסן צו דעם גאנצן מסכתא ווער עס צופאקט דאס וועט איר * 141 זעהן עס וועט שטיין אין המחנה החדדי, די אלע וועלן האבן צו דער אלגעמיינער וועלן האבן זיי וועלן האבן דערגרייכט דעם ציהל נישט קיין ספק מען זעהט שוין ווער עס זאגט און ווער עס זאגט, אז מיר האבן חמץ אין פסח, * 142 אלעס, דער מענטש ווען ען קען אונז ווען אויס הארגענען בטוח אז ער וואלט זיך גארנישט צוריק געהאלטן דער האט זיך אנגעכאפט, אין די גאנצע געשיכטע מיט'ן חלב און מיט אלע זאכן, עכ"פ צום ענין איז דעס אז איך האף דער ... וועט העלפן אונז האמיר אזויפיל שונאים גלויים און נסתרים * 143 עס וועט נאך נתגלה ווערן ווער עס איז נאך, מען דארף נישט זיין איבערראשט, * 144 וואס וועט זיין.

איך האף דער ... איז מיט אונז און דעם זכות פון פעטער ז"ל וואס ער האט דא מיידט געוועזן אלעס * 145 וועט שטיין סיי איז עס אין מקוה איז עס אין אתרוגים סיי איז עס אין ישיבות סיי איז עס אין מיידל חדר סיי ת"ת אלעס וועט שטיין.

איך * 146 וועט אייך זייער געבעטן כאטש איך האב דא געזאגט די גאנצע זאך אבער דער תמצית וואס איך אייך דא געוואלט ארויס ברענגען דער קאשויער רב קען איך שוין אסאך יאהרן ער איז אן ערליכער איד * 147 אבער איך האב פריער געזאגט אז די קינדער האבן אונז פיינט דאס איז פעסט צושטעלן פון די גאנצע ער איז געפאנגען * 148 ביי זיי ער האט א גרויסע אמונה ער האט מיר * 148-2 דעמאלטס אויף דער נאכט ערב יו"כ ווען איך האב איהם געפרעגט האב איך איהם געזאגט איהר האט אליין געזעהן * 149 מיט אייערע אויגן איר קענט דאס זאגן האט ער תיכף געזאגט * 150 איך האב מענטשן וואס איך האב זיי נאמנות איך האב צו זיי נאמנות זיי האבן ביי מיר נאמנות וואס זיי זאגן * 151 ער האט מיר אזוי געזאגט אליין נא ער האט שטארק נאמנות * 151-2 עס איז דא אזעלכע טאטעס, עס איז דא טאטעס וואס זיי קענען ווייזן פאר די קינדער אז זיי זענען אראפ געפארן און עס איז דא טאטעס אז זיי זעהן נישט קיין פעלער עס איז אזא נאטור, עפ"י הלכה קען א טאטע נישט מעיד זיין נאך אפילו א ווייטערער קרוב כלום יש מעיד על בנו, * 152 איז זעהט ער דאס נישט * 152-2 אז זיי פירן איהם דעס וואס איך האב איהם געזאגט אז מען פירט אייך אריין.

(*) בכאן יצאנו מגדרנו והשמטנו כמה שורות, שלא יכלנו לקבל עלינו האחריות להפיץ כזאת ברבים.

ער האט מיר ¹⁵³ געזאגט למשל, אז זיי זענען נישט מיט... * ימח שמו וזכרו, ¹⁵⁴ אין אין אין עס איז ברור איך האב מענטשן, ¹⁵⁵ האב איך געהערט אז זיי זענען אומגעגאנגען און פאהרן מיט איהם אינאיינעם, און במילא זעה איך דאך ער ווייסט נישט ער ווייסט נישט, זיי אליין זאגן, ער האט זיך למעשה אפגעשאקלט שלי' יודל קען נישט ויין נא אבער עס איז א קשיא אבער דאס איז דער תירוץ שלי' יודל ער גייט די קינדער גייען מיט זיי אינאיינעם און ער איז א שונא פאר ער איז, נישט בחנם האט מען איהם ארויס געווארפן, וועגן דעם און ער האט דאס פארדינט, ¹⁵²⁻² איז במילא איז ער געפאנגען ביי זיי וועט איך אייך געבעטן רבותי דעס אלעס וואס איך האב גערעדט נישט חלילה ¹⁵⁶ מען זאל דא גיין רעדן אויפן קאשויער רב איך בעט אייך נישט דאס איז דער תכלית נישט דאס האב איך געוואלט, איך האב געוואלט מען זאל וויסן אז די קינדער זענען שונאים ¹⁵⁷ אפשר האט איר דאס נישט געוואוסט איך האב אויך * נישט * געוואוסט, זאל מען דאס וויסן, דאס איז גוט צו וויסן זיי זענען יונגעלייט ¹⁵⁸ מען קען נאך פון זיי אסאך ליידן, און אז מען ווייסט אז איינער איז א שונא איז א העלפט אינשעדליך מיט דעם אליין, אז מען ווייסט נישט דאס איז די ערגסטע זאך, ¹⁵⁹ איך האב געהאלטן אז דארף מען דאס צו וויסן און דאס דארף מען צו וויסן נישט גענוג אז איך ווייס דאס, ווייל די מענטשן דרייען זיך צווישן עולם און זיי האבן פיהר מיט'ן עולם ¹⁶⁰ און אז איך וועל דאס האבן געוואוסט מיינט דאך נישט אז דער עולם ווייסט דאס, און איך זאג דעם עולם זאלן דאס וויסן, מען דארף צו וויסן מען זאל זיך היטן פאר זיי פונקט ווי מען דארף זיך היטן פאר אלע שונאים, ¹⁶¹ אלע ווי אזוי זיי זעהן אויס.

איך זאג אייך תמיד אז מען זאל זיך נישט מתווכח ויין מיט די * ¹⁶¹⁻² ציונים, מען דארף זיך מיט זיי אויך נישט מתווכח ויין ¹⁶².

עס דארף קיינעם נישט ווייטאן דאס הארץ, ¹⁶³ מיר האט וויי געטוהן דאס הארץ, ¹⁶⁴ אז איך האב געזעהן אז טאמער עסט מען חלילה וואס מען טאר נישט עסן, אבער נישט עסן, ¹⁶⁵ פארגיין פאר זיינע תלמידים די קאשויער זאל נישט עסן קיין פלייש, זאל זיי וואויל באקומען, עס איז נישט אונזער עסק, ¹⁶⁶ נישט עסן קען דאך נישט שאטן מען דארף זיך נישט מיט דעם ¹⁶⁷.

איך האלט אז צווישן זיינע תלמידים וועלן זעהן אז זיי זענען שונאים, און ¹⁶⁸ זיי האלטן נישט א גרויסער רוב פון זיי מיט צוגיין מיט זיי, אבער דער וואס וויל מיט זיי מיטגיין איז פארפאלן פארפאלן שונאים האבן מיר וועלן מיר האבן די אויך איז גוט צו וויסן אז מען דארף זיך נישט, טאמער טרעפט מען איינעם וואס טוט איינערקענען, ¹⁶⁹ מתווכח זיין עס איז נישט דא מיט וואס זיך מתווכח זיין ¹⁷⁰.

זיי זאלן גיין זייער וועג און אונז וועלן גיין אונזער * ⁶⁰⁰ וועג ווייטער, דעם וועג וואס מען האט אונז אנגעצייכנט מען וועט גיין, איך האב אייך געזאגט איך וועל בשום אופן נישט מסכים זיין איך מיינ דעה מיר זיצן מיט די רבנים מיט'ן פאפא'ער רב מיט אנדערע רבנים מיט'ן ווינער רב מיט אונזערע דיינים איך וועל זאגן איך וויל נישט בשום אופן מיינ מיינונג ¹⁷¹ איז דאס א רוב רבנים וועלן זאגן אנדערש ווי איך זאג וועל איך מבטל זיין דעתי ¹⁷² אפילו ביי דעם און איך האלט נישט איך טוה דאס נישט קיינמאל נישט, מען קען האבן אן אנדערע מיינונג אויך.

מיינ מיינונג איז אז דע מענטשן פון די רבנות הראשית ¹⁷³ אזא מלאכי איז פאר אונז פסול, ער זאגט דער דיינ האט מיר געזאגט ¹⁷⁴ ר' יחזקאל נישט אמאל מען קען ניטאמאל א בר אוריין איז ער נישט, נישט הרה"ג נישט קיין בר אוריין, נו וואס וואס קען מער אונז פון איהם לערנען ווען ער וואלט געווען א גוטער משגיח, אונז האב מיר דא משגיחים פון דערהיים ¹⁷⁵ וואס זענען גאנץ פיין דעי וועלן אונז אויסלערנען אינגעלייט, און אזוי ווייטער גיין אף צבת בצבת עשויה, אבער איך בעט אייך איך וויל נישט האבן קיין מחלוקת ¹⁷⁶ מיט'ן קאשויער רב, גוט אויב ער וועט קומען ¹⁷⁷ די צייט און ער אליין וועט זעהן אז ער האט נישט גוט געטוהן איז דא אפן די טיהר, איך טוה באפוילן איך וויל רעדן האב איך איהם געזאגט ¹⁷⁸ און איבערגעגעבן אז דער ענין מיט די גאנג וואס איז פארגעקומען ערב יו"כ ביז צו די סעודה האב איך געהאט האט דאס מיך געשאקלט

... * גם בכאן ראינו להשמיט את שם הנזכר.

האב מורא געהאט, אז ער האט מיך אריין געלאזט אין י"ט יו"כ אין סוכות און האט גארנישט געטוהן בין אזא צייט נישט מער, ¹⁷⁹ אויב דער פאפאער רב שלאפט רהיג קען איך אריך שלאפן, ¹⁸⁰ און אויב ווינער רב, אויך עס בנוגע אלע רבנים דא און אין בארא פארק, און אויב דער קאשויער רב וויל מיט, האב איך איהם באפוילן, היינט מען זאל מאכן א מיטינג צווישן אלע רבנים און זאל קומען און זיך ווייזן, ¹⁸¹ עס האט גארנישט צו טוהן און דעס וואס איך האב יעצט געזאגט, דארף ער דאס אננעמען פאר א תירוץ אז ער קומט נישט, ¹⁸² פאר דעם, איז פונקט אזוי ווי ער האט אנגענומען א תירוץ ווייל איך האב אויסגערופן יו"כ איז ער פטור געווען צו קומען, ¹⁸³ פונקט אזוי קען ער ווייטער, וועט ער מיינט ער אז מען דארף עפעס טוהן דארף ער ווייטער קומען מיט אונז ¹⁸⁴ און ער זאל אויפווייזן מען זאל זעהן און מייסד וואס מען זאל קענען טוהן זיינע תיקונים ¹⁸⁵ וואס ער — — — — — (כאן חסר מפני שהטעיפ אינו מובן).

וואס איך האב שוין געזאגט איינס פון די פיר וואס שרייבט אין בריעף דאס מוז זיין שוין בקיצור, אבער צום ענין איך וויל נישט אנמאכן קיין מחלוקת, ¹⁸⁶ איך בעט דעם גאנצן עולם אלע אידן עלטערע אידן און אינגע אידן און אינגעלייט מאכט נישט דערפון, ¹⁸⁷ איך וויל נישט האבן קיין מחלוקה דערפון, ¹⁸⁸ איך האב נאר געוואלט מען זאל וויסן ווייל איך האלט עס איז וויכטיג, ¹⁸⁹ פאר דעם האב איך מיך נישט צוריק געהאלטן זאגן, צו דאס וועט ערגער מאכן ווייס איך נישט, ¹⁹⁰ וועט ער קומען איז גוט וועט ער נישט איז אויך גוט, ¹⁹¹ סיי ווי אזוי איז גוט, ¹⁹² ממילא האלט איך נישט אז דאס וועט עפעס אויסמאכן, ¹⁹³ איי ער וועט נאך ווייטער זאגן, ער וועט אזוי אויך ווייטער זאגן, ¹⁹⁴ איך, זיינע קינדער וועלן איהם נישט אפשטעלן, ¹⁹⁵ איך קען אייך גארנישט זאגן וואס איך האב מיך שוין אינגעהערט וואס א תנאים זיי ווילן, ¹⁹⁶ עס איז גאר ממש אז עס איז אזוי אז ס'איז נישט דא מיט וועמען וואס צו רעדן, ¹⁹⁷ זיי ווילן ווייזן אז עס איז געווען אלעס טריפה, ¹⁹⁸ די גאנצע ציהל זייערע צייגט זיי ווילן * 2-198 מבוזה זיין דעם פעטער זי"ע, ¹⁹⁹ און דעם גאנצן עולם, ²⁰⁰ דאס איז דער גאנצער ציהל זייערע, און איך וועל דאס בשום אופן נישט מסכים זיין אויף אזעלכע תנאים דאס קענט איהר פארשטיין, לדינא איז דאך נישט קיין נפק"מ איך האף דער () וועט מיר העלפן און געבן כח איך זאל איבערקומען דעם פעקל אויך, ²⁰¹ אזוי ווי איך בין שוין איבערגעקומען פעקלעך וואס זענען געווען שווערער פון דעם ²⁰².

בצער ועגמ"נ היתה החלטתינו לכלול בקונטרסנו זה, את שיחת ההתקפה בביהכ"ס „התאחדות אברכים“ (סאטמאר).
לא נקל הי' לנו החלטה זו, כפי שיבין כל בעל לב ועדין נפש.

בהעמדת הטעיפס לא השמטנו כמה פרטי לה"ר שהובא בהם (שלא יאשימונו בהעתקה „חלקית“). בהסתמכנו שאין לחשוש, שמי שהוא בר דעת ואחראי בשיקוליו, יתן אימון לגביית עדות כזו.
אמנם הי' זאת מן ההכרח, למטרה שלפנינו, שיוודע לכל את המציאות לצדדי, כדי שיוכל כ"א לבחון בעצמו.
אולם הי' מן הצורך שלא להניח חלק את הדברים המרעידים — שנתפרסם בכל העולם ע"י טעיפס ועתונותיהם. —

וביותר, בראותנו שפלות המצב, שבמקום שכל אחד הי' צריך להודיעו ולבוא אל המסקנא הנכונה, עוד נחשבו הדברים לרבים לנופת צופים.
אבל כמובן, שאין ביכלתנו מסיבות מובנות, להביע תגובתנו, כפי שניאות, אבל פטור בלא כלום א"א, שאין הרשות נתונה לקבוע הדברים כמו שהן בספר, ללא שום הערה.
לכן הסתפקנו כעת בהכרח, ב"מראי מקום למעיינים", ובקצת הערות, שכל אחד יתבונן מדעתו, גם יראה הסתירות מהתקפה להתקפה, וכיר הסתירות מיני' ובי'.

מראי מקום למעיינים *

ה ת ו כ ן

- א. וועגן ווייזן די פלייש — מיטן אויסרופן.
- ב. ובסופו של דבר.
- ג. והסיבות להשתנות העמדה מן הקצה אל הקצה.
- ד. והטעמים
- ה. אודות: סאטמאר — איז בסדר
- ו. מסביב לפרסום של שנת תשל"ט.
- ז. עדות ב"לא יגיד" — וצלע י"ב י"ג.
- ח. והוא עד או ידע.
- ט. אודות "שחיטה גדולה" — וחלק אחוריים.
- י. עוד כמה סתירות — ובענין חלק אחוריים
- יא. באנאכט — מארגען — דינסטיג.
- יב. הבטחה וקיומה.
- יג. המציאות המתגלה לפנינו בכלל, ובדבר הניקור לצלע י"ב י"ג בפרט.
- יד. בענין מכתב פרטי.
- טו. בענין מכתב סודי.
- טז. כבוד תיח ומדות — (דעת רבני או דעת בע"ב).
- יז. דיוקים.
- יח. הערות קצרות.
- יט. התאמה.
- כ. סתירות.
- כא. הערה — ללא הערות.
- כב. ואם יזכה יבחין.
- כג. שנאה ושונאים.
- כד. סיום.
- כה. המטרה והתכלית.

*

וועגן "ווייזן" די פלייש — מיטן אויסרופן:

הרב דק' סיגוט-סאטמאר אומר בחוהמ"ס בשעתו: דא"ק (1)

(1) שבת שובה איז מען געקומען זאגן אז דער קאשויער רב גייט געבן א איסור אויפ'ן פלייש ... — 9/4 איך האב באקומען א צעטל אז ער האט געטראפן חלב דאורייתא... 16 איך בין געווען זייער איבעראשט אז א איד שרייבט בעיני ראיתי. איך האב אליין געזען, האב איך אריבער געשיקט צו עם א שליח... דעם יצחק גליק... 16/2. 20/2. איך רוף עם אן איך זאג אים הער מיך אויס, האסט אוי געשריבן, איך העט געוואלט זען, אז דו האסט געזען איך האב ב"ה אויך אויגן... 21. טאמער וועט זיין איך וועל זען אז עס איז... איך וויל נאך זען פאר יו"כ. איך וויל אויסרופן איבעראל עד שידי מגעת מזאל נישט עסן, אפי' איך וועל זען אז עס איז דא א איסור דרבנן... ובדא"ק (2) 23/2 און דו זאגסט אז עס איז יא, אז עס איז חלב דאורייתא וויא קענסטו אוי גיין שלאפן. איך קען נישט גיין

* שיחת הרב דק' סיגעט מחוהמ"ס תשמ"ג יקרא דאק' (1).
* כינוס התאחה"ד כ"ה תשרי תשמ"ג יקרא דאק' (2).

שלאפן/33. איך האב איהם געזאגט ... וויא האסטו אזא געלעגנהייט אויטוהן וויא יעצט — 34. איך האב מיך אזוי געבעטן געוויינט צו עם ממש בתחנונים — 76/2 ... גישט וויין אז עס איז דא רעכטע איסורי דאורייתא איסורי כרת 78/3 איך האב נאך דעמאלט געדיינקט אפשר איז עפעס דא — 41/2.

ב

ובסופו של דבר

(2) האב איך מיישב געוועזן. מ'מוז דאך זאגן ... האב איך געזאגט דעם דיין רוף אויס ... אז ביי אונז איז בוטשער סטאר ... איז אלעס כשר וישר. און ער האט אזוי אויסגערופן 61/2 — 64/2 ובדא"ק (2) 111 שזנה את כל סיפור הדברים.

ג

והסיבות — להשתנות העמדה מן הקצה אל הקצה:

(3) איך בין גישט געווען אזוי דערשראקן. איך האב שוין געזען עס קען דען גישט מעגליך זיין אז עס איז עפעס אמת" ... — 67,2. „איך האב מיך טאקע דערשראקן וואס קען מען וויסן" — 27/2.

ד

והטעמים:

- (1) „דער פאפאער רב האט אויסגערופן" דא"ק (1) 63 וכן הוא בדא"ק (2) 111.
- (2) „וואלט גישט מעגליך געווען אויף צו שטעלן אזא דור ווען דאס זאל אמת זיין". איך האב פאר דעם געזאגט תיכף אז דאס איז גישט אמת" — דא"ק (1) 13-13/2.
- (3) „איך ווייס זיכער אז דאס איז נאר פשוט געווען אונטערצוגראבן" (1) 44. ובדא"ק (2) 65. גלויבט מיר איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן".
- (4) „איך בין איבערצייגט אז די אלע מענטשן זענען געווען שונאים" (1) 4-5.
- (5) „גישט אן געקומען ... איך האב שוין דעמאלט געזען" (1) 54. וכן בדא"ק (2) 110: „ער איז גישט אנגעקומען ... האב איך שוין געזען, ווען דער קאשויער רב זאל מיינען טאקע ס'איז, קען דאס אזאנס זיין".
- (6) „אז איך וועל גישט אויסרופן ... וואלט שוין יעדער געוואוסט ... אז איך זאג אז מען טאר גישט עסן" (2) 112.
- (7) „אוריפיהל אידן, זיי וועלן גישט עסן, פארוואס זאלן טאקע גישט עסן קיין פלייש מצאי יום כפור, האבן געפאסט, אגאנצע טאג אז עס איז גישטא דערין גארנישט" (1) 62-63, 31 ובדא"ק (2) 111 ג"כ בערך כמעט קצת דומה לזה, ורו"ק.
- (8) „איך דארף עפעס זאגן פאר די מענטשן" (2) 111 ובדא"ק (1) 33/4, 58.
- (9) טעם כמזס. בדא"ק (1) 4/2, ועוד ועוד טעם כמזס (1) 32/2. ועל הכל:
- (10) „ער האט געזאגט פאר'ן דיין אליין פאר ר' מנשה, אז ער זאגט גישט אין סאטמאר, סאטמאר איז בסדר" (1) 15.

ה

אודות: פאטמאר איז בסדר

„און ער האט דאך אליין געזאגט, אז ביי אונז איז גישטא, ער האט געזאגט פאר'ן דיין (1) 59. —
ווי דו זאגסט מיר אליין ס'איז כשר ... האב איך דירעקט געזאגט פאר'ן דיין זאג אז ביי אונז ... איז אלעס כשר וישר" (1) 64/3.
— „איך האב דאך אויסגערופן, דו אליין האסט דאך געזאגט אז עס איז כשר" (1) 78.

- „וזי אזוי קענט איר מאכן א חידה סתומה. איר זאגט אליין פאר'ן דיין אז עס איז כשר, זאגט מיר אליין אז איך האב אויסעגרופן, איז א חידה סתומה, מען קען נישט פארשטיין” — (1) 85.
- (1) והנה בדא"ק (2) אינו מוזכר כלל הטעם ה"יסודי" הזה, רק חלק מטעמים אחרים שאינם מכריעים כ"כ (ועיין במספרים 111, 112, 113 ועוד).
- (2) ואיך יתכן שבכל מהלך הטענות ומענות בליל עיוב"פ לא אמר זאת הרב שליט"א אליו בעצמו (ועיין 64/3).
- (3) אם באמת נאמר להדיין שסאטמאר הינה יוצא מהכלל, מדוע לא היתה עיקר התביעה על זאת. היתכן שנכללנו עם כל מי שאינו בסדר.
- (4) ומדוע לא דרש מהרב שליט"א שיוודיע לכל שסאטמאר איז בסדר.
- (5) ולמען ה"אמת והשלום" מדוע לא הכריז באופן הפשוט וקל ביותר, שהרב שליט"א אומר, שלא כוון על סאטמאר, ועיין בדא"ק (1) 58, שהבטיח היא (זויל), „איך ווייס נישט וויפיהל זיי גלויבן יא אין דעם”.
- (6) מה היתה הדאגה פן יאכלו קהלו — אז לא יאכלו בשר בערב ומוצאי יוב"פ — 36, 37, 42 — 42/2.
- (7) ומה הדאגה מה לומר לקהל „סאטמאר” — יאמר שסאטמאר אינה בכלל הערעור, וחפ"ל 17/2/3 — 18/2, 52, 61.
- (8) „עם קומט דא אידן איך מוז זיי זאגן” — „טאמער איך וועל זעהן וועל איך זאגן, אז ס'דא וואס זאגן מען זאל נישט עסן” 34/2 — היינו: שאומר, שאמר להרב שליט"א, שאם בעיניו יראה יכריז בשמו של הרב שסאטמאר אינו בסדר.
- (9) לבד השאלה — שאם יראה בעצמו, מדוע לא יאמר בשם עצמו.
- (10) לכל התשעה טעמים שבאות ד' אין שום ענין, אחרי ידיעת הטעם העשירי שם — סאטמאר איז בסדר.
- (11) „איך בין שוין נישט נייגעריג” (1) 76 — מה כל חרי אף הגדול הזה לא לקבל מכתבו שליט"א, מזמן שלא הודהיר על סאטמאר.
- (12) (1) 79 — „דער קאשויער רב האט חרטה” — אינו מובן, ממה הי' צריך לחזור, הרי אין כל האזהרה נוגע לסאטמאר.
- (13) אם אמנם שמע הדיין (מוזומ"ב) מהרב שליט"א כזאת, ומן הסתם מסר זאת לסביביו, ובפרט אחרי שהכריז ביום הכפורים, והוציא את סאטמאר מהכלל המדובר, והרב שליט"א לא הכחיש ברבים את זאת, א"כ איך ייתכן כל ה"שיחה", שכל תוכנה, מהתחלה בדבר ה"פלייש בענק" (1) 2 עד סופה, הינה התקפה על ההתייחסות לסאטמאר.
- (14) (1) 39: „איך בין סאטמאר רב, איך זאג דיר, דא איז דא טורונטער אידן, ווען איך וועל זיי זאגן זאלן נישט עסן, וועלן זיי נישט עסן, און אז איך וועל זיי נישט זאגן וועלן זיי יא עסן, און דו נעמסט עס אזוי לייכט” ובדא"ק (2) 104. „איך האב עם געזאגט, נישט קיין חלב דאורייתא, דרבנן זאלסטו מיר ווייזן, רוף איך אויס במעמד אין בית המדרש... מען זאל וויסן מען טאר נישט עסן” — פאר וועלכן ציבור, און אין וועלכן ביהמ"ד?
- (15) „איך גלויב נישט דערין, אבער לאמיר ווייזן לאמיר גיין... איך האב געוויינט פאר עם, נישט פשוט זיך געבעטן” (2) 103 — 104. „מען קען דאך עסן ביז מארגן אויך” (1) 42. על מה הי' התחנונים והבכיות, ועל מי הייה הדאגה, אם על בומשער סטאר של ייט"ל, אין לזה מובן, ואם על בומשערס של „רבנים מכשירים” — הלא הם כחוקתן (עיין (1) מסקנות, דאם על הבומשערס שאין להם „מכשירים”, הרי פסקו באסיפה, שמעיקרן אסורין בהחלט דא"ק (2) 50 ועוד.
- (16) ואם לחשך אדם לומר, שההכרזה תהא עבור כל הצבורים שבהתאחדות, מלבד סאטמאר, הרי תהא בזה אותה ה"עוולה" שאומר על הרב שליט"א, ואולי אפ"ל שההכרזה תהא ל"תלמידיו" הקונים במקומות אחרים, ויש לעיין.

- (17) אם אכן קבע הרב שליט"א שסאטמאר בסדר, לשם מה החשידו והטריחו להביא לירושלים את הקצב דק' ייט"ל — בויליאמסבורג — ומה יש להוכיח ממנו על האיטליזים שעליהם „כן" מערערים (ראה ב„מתוך גביית עדות").
- (18) והעולה על כולנה, לפי זה איך ובמה הוציאו לעו, על רבינו מסאטמאר זי"ע (1) 38, 199.
- (20) ואיך מתפרשת ההוכחה מ„אויף שטעלן אזא דור".
- (20) וגם ההקשה „שופר ומגילה" מתבטלת לגמרי, לפי הנ"ל (1) 108.
- (21) ואיה המבוא להתואנה שרוצים לעקור את סאטמאר מהשורש (200, 110, 109, 106 ועוד).
- (22) אחרי פרסומו הנ"ל — בשם הרב שליט"א — בחוהמ"ם, הלא ה' צריך להמשיך בפרסומו זה, ובמילא ה' מוצא מכל הנכשלים, ולא ה' להציונים ועתונותיהם, להתלות בסאטמאר, וה„מלחמה" נגד הציונות, שה„איד" הציוני מנהלה, לא היתה מתקלקלת.
- (23) וא"כ, איפה היתכן שעתוני סאטמאר „איד-עדה-פרי מרים" נותנים יד לפושעים, וממשיכים להשמיץ ולקלקל על יסוד זה.
- (24) בדא"ק (1) מוס' 100 והלאה אומר: „ער שרייבט" (הרב מקאשוי, המעתיק) מען האט ארויס געגעבן א באפעל, די ראשי הקהלה, ער שרייבט נישט וועלכע קהלה, איך פארשטיי וועלכע קהילה ער האט געמיינט, נישט קיין חילוק האט ער דאס געמיינט סאטמאר קהילה... עם איז א רשעות גמור צו זאגן אז די ראשי הקהלה האבן געהייסן צו שניידן... איך וועל רעדן פון אונזער קהילה ר' לייבוש לעפקאוויטש איז דאס אויסן, העולה על הדעת צו ר' סענדער... איך האב געפרעגט די צוויי קאשויער אידן... קוק א מענטש שעמט זיך נישט צו שרייבן... (הבט בכל ההמשך) איך וואלט אים געוואלט פרעגן ער זאל מיר זאגן וואס בין איך אזוי אונטערדריקט... פרעג ר' סענדער איך לעב פון זיין געהאלט... 95/2 91.
- ואיך אפשר להבין כל הדברים הנ"ל, אחרי — שכפי דבריו — אמר הרב בפירושו, סאטמאר איז בסדר. ועכשיו נא לקראות במכתב הרב מקאשוי שליט"א זי"ל:
- כזיאו לפני צטר מחנויות המוחזקים ליותר עוזים...
 צש"ק אחכ"ל צה חלי כג' כדין דסאטמאר שליט"א (ואגב עיין דאק' (1) 133 צענין ה„תולאים") לשאלו אודות המכתב הנ"ל, וכגדתי לו כאמת כאשר הוא כי נוכחתי לעת כי הקצבים נכשלים את הרצים וכו'. למואלוי יוככ"פ צאו וכגידו לי שציוככ"פ ככריו כדין (פ"מ) צציהמ"ד קהל ייט"ל צמעמד אלפים שכבשר הנמכר צמקולין של קהל ייט"ל צויליאמסבורג הוא כשר צלי פקפוק, ונשתוממתי על שמועב זו כי צאה וכו' עיי"ש).
- בדא"ק (1) 4/2 — 4: „כ"ש אזאך וואס ס'איז כולו שקר, כולו כולו נישטא קיין פיצעל אמת" ... און איך בין איבערצייגט אז דא איז קיין איין ווארט נישט.
- לאחר כל הנשאל והנאמר לעיל, ואחרי „איבערצייגונג" כזו, — אם לא נימצא שתכלית ראיית הבשר, היתה למען דחיית טענת הערעור — א"כ נשאלת השאלה איך לא חששו להכריז ביום הכפורים (יום ב'), „יאכלו ענבים וישבעו", בעת שביום מחרת (יום ג') הוא יום שהוסכם לבירור, ויתכן שיתבאר המצב כמו שהוא בעוה"ר.
- ומחומר התמי' שרבים שואלים ודורשים — איך באמת הוכרז במעמד אלפים מישראל כ"י, ביום הק' בפני הס"ת, את הקריאה האומרת „יאכלו ענבים וישבעו" על מה שנאמן וצדיק הרב מקאשוי שליט"א, מזהיר ומעורר על חיש לאו שיש בו כרת רח"ל.
- אזלי אפשר לתלות שהי' על סמך „הוראת היתר" שיעשה „הסכם החיתוך" של 6-4 שבועות שמכאן ולהבא.
- וכדי להקל מהקושי בכל הסיבוך הנ"ל, יתכן כי מחמת שבשבת ומוצש"ק שובה הבליש הרב שליט"א כוונתו, שהפריצה הינה כללית — ולא מיוחדת לסאטמאר או איזה קהילה אחרת ביוחד, ולפ"ז ה' אפשר החשבו, שששיכריוז על כשרות האמליו באופן מפורמ, לא ימחה הרב שליט"א על כך, כי לא לזאת פניו מועדות — כפי שמכירים ויודעים כולם, וגם הם.
- נוסף שהמושג נקבע ברעתם, שאי אפשר להאמין, שגם בסאטמאר תהא המכשלה הזאת

תחת ידם, וכ"ז ה' בנותן טעם, שיהי' ניקל יותר לבא לאסיפה המדוברת לכירור — למחרת יוהכ"פ, ודו"ק.

לפרסום של שנת תשל"ט

- ע"ד הפרסום בעתונים, "כתב" משנת תשל"ט, ומביאים שם גם חתימה בשם אדמו"ר מסאטמאר, איך הביאו את שמו ז"ל על נוסח, כאילו שהוא זי"ע השתתף באותה האסיפה ושמיעת עדות וכו' ולא בנוסח הנהוג בישראל, כשהגדול חותם על ענין שלא השתתף בכירור.
- איך לא הזכיר ע"י שום אחד בכינוס התאחדות את החלטה זאת בשם רבינו כדי להסתמך על זה, גם איך יתכן שבדאקומנט (1) לא הזכיר דבר מזה בכלל, כשמאשים שפוגעים בכבוד רבינו החי בגנזי מרומים (דאקומנט (1) 37, 38).
- בשכיל מה ה' צריכים את הסיפור "עדות" ב"א, לא יגיד" מלפני 25-30 שנים, אם יש עמדם חתימה מתשל"ט, שמסלק כל ערעור (עיון דאקומנט (2) מס' 45).
- מדוע ה' צריכים להביא "תוספת ראיה" ולהביא ממרחק לחמם, "מתוך גביית עדות" בארץ ישראל, והי' יכולים לכתוב נוסח, "גביית עדות מאותן המנקרים של נוסח תשל"ט" (ראה בנוסח זה — והתבונן במכתב כרז שליט"א סדר השתלשלות הערעורים אות א').
- ואם לחשך אדם לומר שעל "המכתב גלוי" (מבעל המכשיר הראשי, עקב תשמ"ב) שנתפרסם בעתונים הנ"ל ששם כותב משם רבינו ז"ל — אי אפשר לסמוך מחמת שהוא, "נוגע בדבר". אבל על נוסח תשל"ט הנ"ל, איך לא יראו לפקפק, בדו"ח הניקור, ולשנות הסדר, למיד ולדורות" ואיך החליפו לקבוע את "פיינשטיין" לסמכות וקובע כמה שכבר "קבע" רבינו ז"ל, (ומה עם שאר המכשירים).
- שם בנוסח תשל"ט: באנו לידי החלטה גמורה, שהניקור ככאן נעשה בדיוק כמו שנהגו בקהילות הקדושות בתפוצות ישראל באירופה ואין לפקפק עליו... ואיך מודיעים המה בהחלטת א' תמוז תשמ"ב שהגד"צ מפאפא שליט"א החליט לתקן כל האמור לעיל בהאטלז שלהם" — והמדובר שם בחלקים שאיסורן בברת רח"ל. וגם באסיפת ההתאחדות מאשר הוא שצריכים לתקן מכאן ולהבא (דאק' (2) מס' 91 ועוד).
- גם מביאים משם הרב מדעברעצין, ועתה נתפרסם דעתו בכל החומר, ומאשר האזהרה ואומר: ומי הוא זה שלא תרגז במנו.
- גם חתם שם הרב מפאפא, ועכשיו אומר שצריכים לתקן בענין הניקור (דאק' (2) מס' 241).
- הדיין (פ"מ) גם חתום (וראה דאק' (2) מס' 195, 192).
- גם שם הרב דק' ווינא נמצא שם (וראה דעתו בדאק' (2) ממס' 57 ולהלן, ומס' 50).
- הרב מסיגנט חתם שם — והנה כבר הובאו פרטי הודאותיו לעיל במסקנות בציון מספרים — וצעי"ג בספקותיו בזה, ככמס' 27/2-41/2 (1) ועוד.
- ובאופן כללי, איך ישבו ל"דין" בא' בתמוז והעלו על הכתב החלטה חריפה כזאת, ונשלח והופץ — אחרי נוסח תשל"ט הנ"ל.
- ועל הכל עומדת לפנינו פליאה גדולה:
- איך נזדקקו לקול ערעור הבא מחוגי ה"רבנות הראשית". אחרי ש"רוכבים" על טענה זו כידוע, והסתכל בדאק' (1) 133-136 ותבין יותר.

עדות ב"א לא יגיד" וצ"לע י"ב, י"ג

- תגובת ראש "המכשירים" בכינוס הנז' מס' (45) בשם רבינו ז"ל, הוא רק בענין צלע י"ב י"ג וכו', "אין די איבעריגע זאכן קען מען שמועסן". ובמכתב גלוי (עקב מ"ב) הנ"ל, "שאלתי התייעצתי בכל דבר גדול וקטון... וניקור, "רעושין הכל ע"פ הוראתו".
- וכי לא תספיק נוסח תשל"ט לעשות לאל לאפס ואין את כל אסיפת התאחדות והויכוחים הנ"ל.

- (3) ובנוגע ל"תורת עדות באלו"י" זהו לשונו במכתבו הגלוי הנ"ל: — ובענין הניקור של בשר שבין הצלעות והכסלים, השיב לי בזה וז"ל: "שאין לשנות ממה שקבלנו ממנהגי מדינות שלנו", שמוסד ע"פ הוראות החת"ם וכן הוא בס' טוב טעם ודעת תורה ועוד ע"כ.
 - (4) וברור מתוך הצעת דבריו (וציוני הקיום) שלא הי' בידו תשובת שאלה בענין ההשתמשות בבשר שבין צלע י"ב ל"ג.
 - (5) פה נאמר "אין לשנות מנהגי מדינות שלנו" — ובד"א"ק (2) 45, "האם דער רבי מיר געהייסן מודה אזוי וויא אונזערע גדולים האבן געמאכט אין גאנץ עסטרייך אונגארן". והשאלה נשאלת איפה, האם באמת הי' מנהג אחד לכל המדינות הנזכרות, והכי גם בארשעווע וקראלי השתמשו בבשר שבין צלע י"ב וי"ג, ואיך הועד כזאת בשם רבינו ז"ל.
 - (6) ואיך לא יוכיחו ממה שרבינו ז"ל לא אמר לו לנהוג כבעיר סאטמאר, רק מכלליות הנהגות ערי המדינות, דלא "כמתוך גביית העדות" (כי היא לאו כולי עלמא) — אגב גם שם הועד נגד הנהגתם ונגד "תורתם" רה"ל.
- גדולים צדיקים הקרויים חיים, ודבריהם האמיתיים חיים אתנו וקוב"ה תבע ביקרייהו. —

ה

והוא עד או ידע

- דאק' (1) 2 אומר: "איך נישט אן געהויבן צו וויסן אז עס גייט שוין דא דורך חדשים לאנג פון פסח" — ובמס' 10 — 18/2, "פארוואס האסטו נישט געזאגט". ועיין במכתב התאחדות א' תמוז שנשלח מהם לכמה רבנים מבשירים.
- "איך האב נישט געוואוסט ביו שבת האב איך נישט גאוואוסט, מען איז געזעצן די רבנים וועגן גאנצן ניקור (1) 7.
- והנה עדות הרב לייטנער (2) "צום סוף איז אמאל צוגעטשעפעט א שטיקל חלב, דאס איז טאקע יא חלב דאורייתא.
- ... און נאך דעם ביים כבד ... האט זיך אויך געטראפן אזעלכע וואס האבן זיך דעם נישט געכאפט.
- ... איך בין אהיים געקומען פון ארץ ישראל, און איך האב געוואוסט אז די פאר פראבלעמען איז דא ... און דעיים האט מען אויך געזעהן אז מחמת דעם וואס ס'איז נישט דא קיין קבלה פאר די מנקרים קען זיין געוויסע מנקרים, וואס געוויסע זאכן, אפשר ווייסן זיי נישט.
- מען האט גערעדט מיט'ן נשיא כמה פעמים, 24-31 ותנסה גם להבין אם אפשר (2) 69.
- (2) דאק' (2) 66 אומר הרב מסיגעט: "איז דעמאלט אריין געקומען דער בריעה פון דעם סקווערער רב א טאג נאך פסח, האט מען אנגעהויבן" ... ובמס' 68 אומר, "דער מאנטעווידעאר רב האט מיר געזאגט ער פארט קיין א"י, ער האט זיך שוואל עצה געווען ... זאג איך גוט, ביזט אין ירושלים קוק דיך אום דארטן. מיר וועלן זעהן וואס מודה זיך דא אזא טומל" (ועיין במס' 25 — 11 — 7).
- (3) — ובמס' 84 אומר: "ער שרייבט דא, מהאט שוין גערעדט מיט א פאר רבנים, איך האב נישט קיין השגה, איך וואלט דאך געווען געהערט". — "שרייבט ער (הרב מקאשווי, המע') מהאט שוין גערעדט מיט עטליכע רבנים ... מ'וועט קענען אלעס מתקן זיין" (1) 79.
- איך ווייס נישט וועלכע רבנים, מען האט דעמאלץ געזאגט, כמדומה לי, איך גלויב נישט, ווען מען וואלט זאגן ווען פאר א פאר רבנים, וועט'ן די רבנים געווען געזאגט און מען וואלט ווען געהערט (הרב מסיגעט (1) 80).
- עוד מוכריו שם: "קען איך נישט פארשטיין אזא זאך, וויא קען דאס זיין א איד וואס ער מיינט אמת זעקס חדשים, ווייסט ער שוין אז מ'עסט דא חלב דאורייתא, זעקס חדשים? חדשים מ'זעהט מ'עסט חלב דאורייתא ... און איצט מ'שווייגט אפ" (מהנ"ל 84).

ט

אודות „שחיטה גדולה“ וחלק אחרונים

בדאק' (1) 30 „האב איך געזאגט הער מיר אים וועל איך דיר עפעס זאגן, איצט איז מוצאי שבת, מען האט גע'שחט'ן אויף יו"ט פרייטאג א „גרועסע שחיטה“ געווען „הונדערטער אקסען און קעלבער קען מען גיין קוקן, אויב עס טרעפט זיך, אזא זאך חלק אחרונים... טרעפט זיך ביזט גערעכט, וועסטו זעהן, אז דא איז נישטא, זעה איך דאך אז עס האט זיך געטראפן, נו א מילתא דלא שכיחא קען מען דאך נישט ארום געבן“... —

ובחודאת בעל דין (בחלק „המסקנות“), קובע „הנ"ל שנכנס חלק אחרונים במקולין בקביעות, ומכשול קבוע באופן החיתוך אחרי צלע י"ג.

אגב, יש לתמוה „קצת“ מה הבטיחות שלא יימצא שום אחרונים, אחרי ה„שחיטה הגדולה“, הלא גם שם ה' אפשר לקרות מילתא דלא שכיחא. ומדוע לא הלך בכבודו וכעצמו להוכיח ב„השחיטה הגדולה“, ומה תלוי ה„ראייה“ הזאת שתהא דווקא עם הרב מקאשוו שליט"א.

ובדאק' (2) 77 „איך זאג איך... ס'איז געווארן... אזא שם אין די שטאט, אין די גאנצע וועלט געווארן אז מעסט דא חלב חלק אחרונים“. האבן נתברר „הספק“ בענין ההשתמשות בחלק אחרונים, בכינוס „התאחדות“ (כ"ה תשרי תשמ"ג) ?

הסתכלו בדאק' (2) 55 „דער גוי שניידט... פון צלע י"ג אן... במילא קומט דער טבור, קומט דער גאנצער חלק אחרונים“... —

יש לדאות בפנים את כל מהלך הדברים בזה, ותבינו אם תוכלו להבין. ועתה הביטו וראו שכל הסיפור על ה„שחיטה גדולה“ של יום עש"ק שובה וה„הצעה שהציע“, לא נזכר ולא נפקד במהלך סיפורו בדאק' (2) 103/110 ולמען דעת דיוקן של דברים עיין בספר ההשתלשלות (הקצר) (אות כ').

כמה סתירות ובענין חלק אחרונים

דאק' (2) 173 „אין דער היים... איז כמעט נישט פארגעקומען אז מען זאל אריין שניידן אין חלק אחרונים... (הרב דק' סיגופטאטמאר).“

דאק' (1) 282: „קען זיין אז ער זאגט אחרונים אפשר האט מען עפעס צוגעלאזט. איך האב מיר טאקע דערשראקט, וואס קען מען וויסן אז מען שניידט אפ, מען מאלט אריין, שניידט אריין“ (הנ"ל).

„איך האב שוין געהערט פון אנדערע, מעשים בכל יום געווען אין יוראפ אין דער היים (הנ"ל).“ דאק' (2) 173 „ס'איז געווען משגיחים דארטן שטענדיג, משא"כ דאדי טועהן דאס גוים, גוים מאכן דאס אין שלאכט הויז“ (הנ"ל).

דאק' (2) 18: „האב איך אליין געטראפן עטליכע מנקרים איך מיון עטליכע פון די קצבים, וואס האבן זיך נישט געכאפט אויף דעם אז מ'לאזט א ביסל דארטן נאכ'ן טבור“... (הרב לייטנער). דאק' (2) 20: הרב דק' וויגא: „איך זאג איך איין זאך איך האב גערופן מיט צוויי פון מנקרים... זיי האבן אלע פון דעם געוואוסט.“

דאק' (2) 15: „איך האב גערעדט מיט א צען-פופצען מנקרים, האט קיינער פון דעם קיינמאל נישט געהערט (הניקור המקובל אצל החרדים בירושלים — הרב לייטנער).“

דאק' (2) 25/24: אומר הנ"ל שגם לא ידעו מכמה חלבים דאורייתא. דאק' (2) 10 אומר: „איך האב נישט געטראפן ווער ס'זאל מיר קענען ווייזן“.

יא

באנאכט מארגן דינסטיג — און „פרייטיג“

דאק' (1) 44: „ער זאגט נישט באנאכט, גוט, מארגן אין דערפרי“ (זוטניג, המעי). דאק' (1) 54: „טאמער קומט ער אן, איך מוז דא זיין, נישט אן געקומען“ (זוטניג, המעי).

- דאק' (2) 106: „איז געבליבן אויף מארגן“ (זוטניג, המעי).
 דאק' (2) 108: „האב איד געקאלט דעם ארווארער ... אים געבעטן רוף אן דעם קאשויער זאג עם פארוואס וויל ער נישט (מוצש'יק, המעי).
 דאק' (2) 109: „דער ארווארער האט אפגעערעדט שוין אויף דינסטיג“.
 דאק' (2) 110: „איד האב נישט געגלויבט אז ער וועט נישט קומען עיר'יב (זוטניג, המעי) איד האב געווארט און ער איז נישט אנגעקומען ... האב איד שוין געזעהן ... (ולתוספת הכנה יש לראות גם במס' 108).
 אינו מוכן — גם קשה לייחס זאת, שהשתדלן שנשלח להקדים הזמן ממחר להערב, שהוא עוד יאחר הזמן ע"ד עצמו, למחרת יוה"כ יום ג' ודו"ק, וצריכים לדעת בדיוק גופא דעובדא היכי הוי, ועיין עוד (2) 113.
 ער האט מיט מיר אפגעערעדט דינסטאג (2) 114.
 והפליאה נשגבה איד אומר ... מיט מיר אפגעערעדט פרייטיג און ער איז נישט געקומען דאק' (1) 84/2* (85/2*), איזה פרייטיג?

יב

הבטחה וקיומה

- דאק' (2) 239: „וויינשטאק האט מקבל געווען ... וואס מ'וועט מיר הייסן“ (רב דק' ווינא).
 דאק' (2) 241: „אויפ'ן ניקור אליין יא האבן א השגחה, דאס קען מען יא בעטן ר' אהרנ'ען (י"ד והרב ממאנטעווידעא).
 דאק' (2) 200: „אהרן וויינשטאק האט מיר געזאגט, אז ס'איז יא דא א מציאות מיזאל קענען אפשניידן די צלע י"ב“ (רב מ' סיגוט).
 דאק' (2) 120: „מען קען ביי דעם אזוי נישט בלייבן“ „איד ווייס נישט צו ער וועט אזוינס וועלן שטענדיג טאן“ 176 (הנ"ל).
 וכעת השאלה:
 (1) האם כבר פקרו וצוו לויינשטאק מה שיעשה.
 (2) והאם הוא מקיים הבטחתו וקבלתו.
 (3) והאם כבר התחיל „יהודי“ להתוך בצלע י"ג כדי שלא ייכנס האחרונים (דאק' (2) 55 — 173 ועוד).

יג

המציאות המתגלה לפנינו בכלל, ובדבר הניקור צלע י"ב-י"ג בפרט

- בהחלטת אסיפת א' תמוז (התאחדות): שם מתגלה (1) על חסרון ידיעה, והזנחה רבה בניקור, אפי' בחלבים דאורייתא באיטליוזים שתחת השגחה „רבנים מכשירים“ (2) כי ברוב קהילות אפי' במדינת אונגארן לא נטלו צלע י"ב. (3) שמשתמשים בבשר שבין צלע י"ב ל"ג בלא ניקור המוזכר בחת"ס י"ד סי' ס"ח.
 ולעומת זה מכל הסיכום של כינוסם שאחי'ז (כ"ה תשרי תשמ"ג) רואים בעליל שמדברים אודות, ללמד איד לנקר, ולעשות השגחה וסדר קבלה.
 2. בדאק' (2) 25/24: מוסר הרב לייטנער, שהקצבים לא ידעו מכמה חלבים דאורייתא, ושלא למדו את נקורם, ושעדיין לא תוקן הדבר באופן כללי. „מען האט אפגעשמועסט אז וואס וויא פריהערט מעגליד וועט מען זעהן עפעס צו טאן (עיין בפנים, ועוד).
 3. בדאק' (2) 66 (דברי ה' מסיגעט): 69, 118/120, שתמיד ניקרו את הצלע י"ב, וזה נסתר מהחלפתם באסיפת תמוז (אות ב').
 4. וע"ד הסכמם ל„חיתוך“ 4 — 6 וואכן, נשאר מבוכה גדולה על מה עשו ההסכם. ונפרש דברינו: אם על בשר שבין צלע י"ב ל"ג — כמו שרצוים הם לייחס את הכינוס, הינה הדאגה (כדברי הרב דק' סיגוט'סאטמאר (2) 69), איד מוזכר בכו"כ „מספרים“ שהסכם

ה"חיתוך" הי' משום הלכים (200 ועוד) הלא בשר שבין צלע י"ב ל"ג ניקרו תמיד — לפי דבריהם?
 בדאק' (2) 7 "האט זיך באזעצט א מנקר פון א"י און ער האט געטראפן דארטן ביי די קצבים געוויסע זאכן וואס מען האט זיך נישט געכאפט"
 ועוד פלא בכ"כ מספרים מבואר שהמדובר הוא אודות ההלכים ואחוריים, דהיינו, שגם אחרי צלע י"ג לא הורידו, ואם ה"הפכים" הוא לחתוך אחר צלע י"ג בשעה, א"כ נמצא שוב שינוי מנהגים בענין צלע י"ב. וכשתראה במס' 200 הנ"ל תמצא שמתחיל בתיקון בענין צלע י"ב, ומסיים בכל בשר שיש שם חלב. וצ"ע.
 דאק' (2) הרב סיגעוט: "אזוי ווי מ'האט ערליידעט ביי די וויינשטאקן אז זיי וועלן אראפ-שניידן ביז דער חת"ס איז".
 בדאק' (2) 250, השאלה שב, אם מותר לאכול בשר, "קודם" שלמדו את הניקור, עיי"ש. ותשובתה בצדה 251, שאפשר לסמוך על ה"היימישע בושטערס" ועל אחריות, רבנים המכשירים" 251/52. ומה נעשה בהנאמר במס' 17? עיי"ש ודו"ק.
 ואחרי כל הנ"ל וכיוצא בהם התבונן על התקפת השוא שנעשה נגד ת"ח מופלג גודר גדר ועומד בפרץ חתן הרב מקאשוי שליט"א במס' 83 ועוד.

יד

בענין מכתב פרטי

דאק' (1) 87/88: "דער בריעף איז געשריבן פאר'ן גאנצן כלל ישראל יעדן איינעם כאטש ער הייבט אן מיט מיר ... געהערט פאפאער רב געשיקט".
 ובדאק' (2) 117: "מ'האט געהייסן אז איר באקומט אויך דאס בריעף, נאר זיי האבן שוין געזעהן אז ביי מיר האט דאס נישט געמאכט גוט, האט איר נישט באקומען".
 מדוע אכן לא קיבלו כל הרבנים ובתוכם הרב מפאפא את המכתב (שנכתב להרב מסינעט — בכל לשון של בקשה שלא לפרסם מכתב זה כלל וכלל לשום בן אדם) אפי' עד תוך חוה"מ.

טז

בענין מכתב סודי

דאק' (1) 130/2 והלאה, "עס איז געקומען א בריעף פון דעם קאשויער רב מען זאל נישט אריין לאזן ר' אברהם'ען" ...
 ובמס' 137: "האט דער קאשויער רבי'ס איידעם טעלעפאנירט פאר דעם מלאכי. ובדאק' (2) 87 והלאה: "דער ראש מנקרים, שרייבט צו ראב"ד, "אז דער קאשויער רבי'ס זעהן האט טעלע" פאנירט".

טז

כבוד ת"ח — ומדות (דעת רבני או דעת בעל-בית)

דאק' (2) 117: "דער בריעף ... אז אזוי, זעהן אויס דארטן רבנים, זיי זענען אלע פארקויפט".
 דאק' (1) ממס' 88/5 ולהלן: "רא שטייט אזוי ... אז די רבנים צדיקים ער שרייבט ... אבער זיי ליגן אונטער די בע"ב: און זיי האבן גארנישט קיין דעה".
 "און זיי שטייען נעבד אזוי וויא מעני בפתח, א שקר מוחלט. דער ציהל איז נאר מען זעהט דא א רשעות ער וויל פשוט ארונטערייסן דעם גאנצען אופן פון די רבנים" — עיין צדכני הכרז טלית"א צמכתו סיבת המכשולות (6) הלשון צדיק.
 וראה בדאק' (1) ממס' 89 עד 102 בנושא: קנאה ותחרות והרחור ריב.
 דאק' (2) 103: "איך גלויב מ'האט אייך אן געפיהרט.
 דאק' (1) 148 — 147, 152/2: די קינדער האבן אונז פיינט ... ער איז געפאנגען ביי זיי ... זיי פיהרו עס.

הכחשה או הודאה

קא

דאק' (1) 106: „קאשויער רב איז ארומגערינגלט“.
 דאק' (1) 33: „מען האט דיר געפיהרט אין באד אריין“.
 והסתכל בדאק (1) 81: דעם בריעף... דאס פאפיר איז סובל אסאך אזויפהל רשעות.
 ובדאק' (1) 91/2 91/3: וואס א שקר איז דאס, און וואס פאר א מין רכילות... ובמס'
 101-98-97: א שקר מוחלט... א רשעות... א רשעות גמור... לויטער שקר לויטער רשעות.
 כל קורא מתבקש לבחון בתשובת לב, גם מנקודת מדות וד"א וכבוד התורה ודבור אמת,
 ועיין גם בדאק' (2) 169-116, וכבר העירו בזה בהקדמת קונטרס שי"ל ע"י „וועד להצלת שארית
 הפליטה“.

יז

דיוקים

דאק' (2) 35 — 254: שכל איפה שיש „רבנים מכשירים“ קען מען זיך פארלאזן.
 ובדאק' (2) 236/7: נוקבים בשם שלשה אימליוזים בלבד, שהם „גאראנטירט“ (ועיין שם עוד
 כמה קושיות בזה).

דברי הרב מפאפא (2) 99, (ובתחילת הענין מס' 95-98)... ואח"כ — און די 3 רבנים
 זאלן לפרקים גיין טאקע באקוקן ביי די מעשה צו מען האלט איין די דאס צו נישט... נאך דעם
 למען השקט הרעש זאל מען זיך צוזאמקומען מיט די ארץ ישראל/דיקע... און מוזאל זיי ווייזן
 אז דער שם רע איז נישט דא (אהרי התיקון אלהבא כמזכר, ובלא"ה אין פירוש לדבריו, המע).

דאק' (2) 66: „איז צלע י"ב האט מען אויך געטרייבערט, דאס איז געווען אזוי איין
 געפירט... וויא דער חת"ם ז"ל זאגט אליין וכו'“.
 דאק' (2) 66: „אבער צלעות אליין אין דעם איז נישטא קיין שום חלב.“

דאק' (2) 24 — 41: הועד: שמצאו טענדערליין בלתי מנוקר באטליוזים.
 דאק' (2) 65: איר מיינט די קצבים קויפן דעם טענדערליין ווער ברויך דאס, די מענטשן
 די קצבים קויפן קיין טענדערליין ווער דארף דאס האבן.
 גלייבט מיר איר בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן, ווייל דא קויפט מען נישט
 קיין טענדערליין, ס'איז אונטערגעשטעלטע זאכן (רב דק' סיגוט-סאטמאר).
 וזה לשון החלטת אסיפת התאחדות א' תמוז תשמ"ב אות א':
 „וכמו כן יש חסרון ידיעה בניקוד היוותרת הנקרא „דיקע טענדערליין“ שיש התיכת חלב
 סרוך בו זקרומים מב' הצדדים וגם החלב שתחת הקרום.“

דאק' (2) מזה שמנסים להסביר שהמדובר אודות „מנהגים“ נא לעיין בהחלטת „התאחדות“
 א' תמוז תשמ"ב, לבד מזה שסתור מיני' וכו' על-ידי עצמם שמספרים על פרצות בענין חלב, עיי"ש.
 דאק' (2) 6 „איר האב אים דייקא נאך געזאגט, הערט מיר אױס נעמטן א מנקר פון אױי
 די שפעיוזן וועט מען צוזאם שטעלן — ער איז נישט געקומען וואס זאל איר טאן“ — ועיין במכתב
 הרב מקאשווי, סדר השתלשלות הערעורים והנסיונות לתקן ד).
 דאק' (2) 46 — „סיפור“ כפי הנוסחא שמוסר הרב דווינא (ומו"ב), ובמס' 142 כמין דוגמא
 של „סיוע“ לזה.
 דאק' (1) „ביי רבנות הראשית, און ביי אונז איז נישט קיין חילוק — די אלע האט מען

גע'אסר'ט — דאס איז אונזער שיטה מ'קען ביי דעם משנה זיין 135.
— ובמס' 172 א רוב רבנים וועלן זאגן אנדערש וויא איך זאג וועל איך מבטל זיין דעתי.

יח

הערות קצרות

איז דאס' (1) וועגן רבנים אמאל (אין דערהיים) 92-93.
איז דאס' (1) וועגן ראשי הקהל אמאל (אין דערהיים) 93/2.
איז דאס' (1) וועגן כשרות אמאל (אין דערהיים) 29.
איז דאס' (1) ווי גרויס זענען געווען די רבנים „פארצייטנס 17/4 — 18.
איז דאס' (1) וועגן מסרין אמאל 27.
איז דאס' (1) און עס איז טאקע אין דערהיים, איז טאקע יא געווען מנקרים, מען האט געזעהן מנקרים זאלן האבן א קבלה פון א רב, וואס האט זיי פארהערט, און ער קען די הלכה, און מען האט בודק געווען דורך א אנדערן, אז ער קען גוט די מלאכה — 8.
איז דאס' (1) 97: עס איז קיינמאל נישט געווען רבנים אזוי פריי וויא זענען דא, א שקר מוחלט.

S

איז דאס' (1) 109/2: „דאס דארף נישט געדויערן לאנג דאס לערנען די מלאכה“.
איז דאס' (1) 21, 22, 23: „איך האב אויך אוינג, איך זאג נישט איך בין א מבין אויף ניקור, איצט בין איך שוין מער מבין לכב' די מעשה האב איך מויד א ביסל צו געלערנט, עס איז נישט אזא גרויסע תורה אין פראקטיק. איך זאג נישט איך קען שוין מאכן.“

S

מה היא השאלה בדאס' (2) 250, אם „כבר“ יכולים לומר יאכלו ענוים וישבעו או לא, הרי כבר יצאה הוראה מראש הרבנים המפקחים.
והרי כבר יצאה הוראה מראש הרבנים המפקחים.
כבר יצאה ההוראה ב„התאחדותנו“ לפני ר"ה תשמ"ב שיש לסמוך על הרבנים המפקחים, „שיאכלו ענוים וישבעו“
לכך שנדפס בעתונים נוסח יאכלו ענוים וישבעו משנת תשל"ט (עיין במכתב הרב שליט"א סדר ההשתלשלות הערעורים (א) 1).

S

בכל האסיפה הזאת, לא נמצא לנחוי „לדון“ אודות הבשר הנמכר משהימט „גלאט“ בכרוקליו, שנשלח לכל קצווי עולם ולא עולה על הדעת שיש חששות הלב ושצריך ניקור, (בקיאות ונאמנות על הבשר והסאלאמי וכל שמות הנרדפים לאכילה (ועיין במכתב הרב שליט"א המכשולות י"ב).

S

דאס' (2) 74 — 76: שאין שום פלוגתא ושום שיטה שלא להשתמש בין י"ב ליו"ג (מדברי הרב דק' סיגוט-סאט"י), וגו' מראה מקום למעיינים שידונו בעצמם (ועיין במס' 69).
דאס' (2) 50: „איך האב געזאגט אהרן וויינשטאק, אז ער מוז 2-3 זאכן אזוי מנקר זיין אז פון עס זאל קיין הלב נישט קענען ארויס.
מה הו' ה-2-3 מקומות שיש בהן חלב ?

S

דאק' (1) 21/2 — 23 : איך האב ב"ה אויך אויגן איך זאג נישט אז איך בין א מכין אויף ניקור איצט בין איך שוין מער מכין... (ועיין כל ההמשך). איך וועל עס שיקן א שליה זאל ער עס ווייזן... איך וועל נישט גלויבן הונדערט פראצענט ביז מיינע אויגן זעהן — 47. ובדאק' (2) 103 אומר: לאמיר גיין, נישט איך וועל גיין אליין. ובמס' 108 אומר: נישט איך וועל גיין אליין איך וועל זעהן דארטן מען זאל גיין מנקרים.

דאק' (1) ממס' 122/2 עד 124 : די התאחדות הרבנים האט צוגנויף גערופן... דער תכלית איז געווען צוגנויף צורופן אלע מנקרים צו זעהן וואס זיי טוהן. איך האב אויך פריער געזאגט אז דער פלאן איז... שאפן א אגייצילכן פלאן. ומס' 126 — 125 אומר: דער תכלית מען האט צוגנויף גערופן אלע משגיחים, מען האט געוואלט זעהן דער וואס קען, ווער ס'האט יא ווער ס'האט סמיכה... מוז מען דאך מאהן. ובמס' 8 אומר: וואלט דא געדארפט זיין א אגיינצליכע זאל וויסן, און עס איז טאקע אין דערהיים, איז טאקע יא געווען מנקרים, מען האט געזעהן מנקרים זאלן האבן א קבלה פון א רב וואס האט זיי פאררערט און ער קען די הלכה, און מען האט בודק געווען דורך א אנדערן אז ער קען גוט די מלאכה.

דאק' (2) 63 אומר: הערט זיך איין, איך מיינן ס'קען דאך נאך ווערן א מכשול (היחודי?!, המע') אויבעט מען קען דאך נאך מיינען אז ס'קומען אריין (הבט בענין המדובר). ובמס' 68 : „האט מען געמאכט אויף אידן א עלילת דם — האט מען געמאכט א עלילת חלב פונקט די זעלבע זאך.“ ובמס' 65 : „איך בין זיכער, אז דאס איז אונטערגעשטעלטע זאכן, ס'איז זיכער שקרים“ — ויש לראות במסקנות מדור הודאות בעלי דין — הודאות הרב מסיגעט, עיי"ש. „פשרה“ שלא ניתן להשמיע (152/3) — ללא „הקרמה“ 157.

יט

התאמה

דאק' (1) 2/2 : „איך האב אנגענומען מענטשן, אז זיי זאלן אנהויבן צו קאנטראלירן ביידע פלייש-בענק וואס מ'זאל ערלעדיגן עפעס מאכן מיט די שחיטה.“ דאק' (2) 85 : שלא ניתן ב„אסיפתם“ לראש המכשירים למסור מה שרצה לומר בשם רבינו מסאטמאר ז"ל, אודות „השחיטה“.

כ

סתירות

דאק' (2) 204/5, שאין יכולים לתקן על אתר וצריך לקחת 6 חדשים וכו'. דאק' (2) 235/36. שיכולים לתקן הכל ביום אחד. דאק' (2) 25. עוד סתירה.

דאק' (2) 66 : „אריין געקומען דער בריעף פון סקווער... מען דארף זעהן אנצוהויבן צומאן... דער ווינער רב האט פריהערט געזאגט... האט מען געשרייבערט אזוי...“ (רב דק' סיגוט-סאט' בשם רב דק' ווינא). דאק' (2) דברי הרב מסיגעט: ס'איז דא אסאך באמת שאלות, איך וועל זאגן פאפא'ער רב וואס ס'איז דא להלכה וואס מען זאל דא טאן ווייל בכלל ביי די צלע י"ב איז דא געווען אין אונגארן

מקומות וואס מען האט יא גענוצט און מקומות וואס מען האט נישט גענוצט, ס'דא א טייל וואס מ'האט געמאכט דעם ניקור דערויף — און א פראבלעם ס'איז א שאלה".
 — ובמס' 161 אומר על דבר זה גופא „גישט דעים איז דער פעלער".
 דאק' (2) 57/62 קובע הרב דק' ווינא שענין ניקור החלבים אינו בסדר.

דאק' (2) 210, שלהרב דק' ווינא אין השגחה על איטליו.
 דאק' (2) 236, 57, ותראה, שהוא ממונה על איטליו.

דאק' (2) 15 מביא הרב לייטנער ראי' נגד הניקור המקובל אצל החרדים בירושלים, מטעם שאינו מוזכר בג' ספרי ניקור.
 בדאק' (2) 24 — 25 מביא הרב הנ"ל, שישנם חלבים דאורייתא, שאינם מוזכרים בג' הספרים האלו.
 דאק' (2) מס' 34: אומר הרב לייטנער... דער שטראסבורגער רב האט זיך גע'עקש'נט אז דאס זאל מען יא אריינשטעלן, אז ער האלט אז אין גרויסווארדיין האט מען נישט גענוצט דאס פלייש נאכ'ן צלע י"ב.
 ובמס' 141: טוען הרב מטענקע, שבגרויסווארדיין השתמשו בבשר שבין צלע י"ב-י"ג.
 דאק' (2) — נדחה במס' 153, ומפני „מעשה" ונראה ונקרא במס' 157, ונסתר מעיקרו בדברי עצמו במס' 179.
 דאק' (2) — בכל האסיפה רוצים להטיל הכל על הבוטשערס ללא השגחה, ואמרים שהם אסורים בהחלט, וראה במס' 2/3. ובמס' 204: ערשטינס, ברויך די התאחדות ארויסגעבן מיט א קול קורא, אז אהן א השגחה ברויך מען נישט קויפן אין קיין שום פלאץ.
 ובמס' 205: מ'מוז דאך קודם אויפפאדערן די בוטשערס זיי זאלן נעמען השגחה מ'קען נישט גלייך ארויסגעבן פון היינט אויף מארגן... מ'קען דאך געבן א טערמין פון זעקס חדשים.

כא

הערה ללא הערות

אודות הצעת הדברים הארוכה — בתחילת ה„אסיפה" — שמסר הרב העסקן והשליח מטעם ה„התאחדות",
 מכמה סיבות, ובעיקר מפני הטורח הגדול הנצרך לניתוח הדברים (וגם השוואתן לדברי עצמו בדרשת ה„מלוה מלכה" מושי"ק תרומה מ"ג) נמנענו להעיר כפי הראוי, ועל המעיין הישר לשפוט בעצמו.

כב

ואם יזכה יבחין

דאק (2) בכל מקום מוזכר ומאושר ונקבע: שנכנס חלק אחוריים לאטלזיום עם החלב שעליה, ואין מי שינקרם ומחכים ל„חיתוך" ע"י השלאכט-הויז —
 ובדאק' (1) 16: „ער האט געטראפן (הרב מקאשוו, המע') חלב דאורייתא אחוריים... איד בין געווען זייער איבערראשט א איד שרייבט בעיני ראתי... (רב דק' סיגוט-סאט).
 דאק' (2) 20 — 22: „ס'איז נאך קיין מאל נישט אריין געקומען פון וויינשטאקן פון גרויס עקזיסטירט נישט ס'זאל אריין קומען. דאס איז אחוריים. ביי זיי קומט דאס נישט אריין (הרב דק' ווינא).
 דאק' (2) 50: „אבער איד האב געזאגט פאר אהרן וויינשטאק אז ער מוז 3 — 2 זאכן אזוי מנקר זיין אז פון עם זאל קיין חלב נישט קענען ארויס (הנ"ל).

דאק' (2) 51: "... זאגט, אז נידן און חומיה, אבער חלב וועט ער אראפנעמען" (הנ"ל).
 (— מחלק אחרים? — המע').
 בדאק' (2) 52, מעיד ראש המכשירים: "איך קען נאך-זאגן אין נאמען פון ווייני-שמאק, ווייל ער האט געזאגט אז ער וועט פועל'ן אין שלאכט-הויז אז מען זאל פון דארט אראפ-נעמען. אז מ'זאל נישט קומען צום בוטשער אין די הענט.
 דאק' (2) 55: "האט מען מיט עב אינגעארדנט... אויף 6 וואכן... אויף 4 אז ער נעמט זיך אונטער צו האלטן א משניה זאל דורך קוקן אלע בהמות וואס קומען אריין אויב מ'איז נישט צוגעלאזט דארט א חלק אחריים" (רב דק' סיגוט-פאט') — וכל מעיין יתבונן במס' 55 כולו, וידייק ויקשה ויסתור ויתרץ ואם יזכה יבחין.

נג

שנאה ושונאים

דאק' (1) 106—107: "די קינדער זענען שונאים נמורים, מען ווייסט דאס, אזוי וויא דער פעטער האט דעמאלט'ן געזאגט".
 דאק' (1) 110: די אלע מחריבי הדת זענען געווען איהם שונאים און איז געבליבן פונקט אזוי".
 דאק' (1) 112: "אויב די אלע שונאים זענען געווען שונאים פאר'ן פעטער, האבן אונז פיינט, דעמאלט'ן איז אונז וואויל און ליכטיג".
 דאק' (1) 118/2: "צו קענען שטיין בקשרי המלחמה, מען מוז וויסן ווער איז דער שונא".
 דאק' (1) 119: "איך זעה ווער דער שונא איז און דאס דארף יעדער איינער וויסן ווער דער שונא איז".
 דאק' (1) 120: דאס איז דער תכלית מיר זאלן חלילה נישט אריין פאלן".
 דאק' (1) 148: די קינדער האבן אונז פיינט... ער איז געפאנגען ביי זיי".
 דאק' (1) 161: "מען דארף זיך היטן פאר זיי פונקט וויא מען דארף זיך היטן פאר אלע שונאים".
 דאק' (1) 5/6: "איך בין איבערצייגט אז די אלע מענטשן זענען געווען שונאים פאר'ן פעטער בחייו, און זיי האבן דעמאלט'ן געוואלט אונטערבריינגען" (כדברי עצמו, כידוע בענין "אינשי דלא מעלי" — המע').
 וראוי להשוות הנשמע במס' (2) 78: "מ'האט געוואלט מבאיש ריח זיין פאר די אלע אידן אז זיי עפן חלב" — להנשמע במס' 90, וואס דער תכלית איז וואס זיי האבן דערפון, האב איך נישט קיין השגה".
 — "מעגן אידן טאקע זיך פארלאזן אויף די וואס דער סיגוטער רב האט זיי טימאלירט מיט'ן נאמען, אינשי דלא מעלי", נאך זאגן וואס זיי זאגן רח"ל אין נאמען פון אונזער לעבעדיג רבין דער פאטמארער רב זי"ע. אויב אזוי, איז דאך דא א גאנצע רשימה פון אידן און רבנים, וואס מ'איז געבאקן" אויף זיי שיינע מעשה'לאך, "שונאים און שונאים און נרדפים" (און אויך אמת'ע), ומה יתרון לבעל הלשון
 — "קען מען די "טענות" הנ"ל מיט די "הוכחות" ברענגען צו א ביי"ד, צו נישט — ועיין בדאק' (1) 55, 56, 57.

נד

סיומ

דאק' (2) 162 הרב יצחק גליק: שהכל בחזקתו, ולא מצאו שום ערעור.
 הרב הזה בעצמו אומר בתומ"ד שמבאן ולהבא צריך לעשות השגחה.
 ובאופן כללי יש עוד הרבה הרבה להדגיש, ותן לחכם ויחכם עוד...

כה

המטרה והתכלית

דאק' (1) 163: "עם דארף קיינעם נישט ווי טאן דאס הארטיץ..."
 דאק' (1) 191/2: "וועט ער קומען איז גוט וועט ער נישט איז אויך גוט. סייזוי אזוי איז גוט".

קצת הערות קצרות

להתקפת חוהמי"ם תשמ"ג (דאק' 1)

ולמסיבת ה"התאחדות" תשרי תשמ"ג (דאק' 2)

ה ת ו כ ן

- א. בענין ספר החשוב "מדור-דור".
- ב. ה"פירות" מוכיחות.
- ג. קריאת "שם" לזה — נניח לקוראים.
- ד. ציון מספר — הדגשה.
- ה. דברים בגו — השחיטה וה"אפמאך".
- ו. לימוד זכות — ... ולא ישמעו.
- ז. בטול נאמנות חכמי התורה וכתבם, ודוגמא מהעבר.
- ח. האשמה ב"רשעות" — והודאת בע"ד.
- ט. בענין "אינשי דלא מעלי".
- י. ההסתמכות על מקורות ה"רבנות הראשית" ו"קוק".
- יא. השוואה למופת.
- יב. הגדרה — וחינוך למופת.
- יג. דער "וועג" פון סאטמארער רבי'ן.
- יד. אישור על קביעת הרב שליט"א מקאשוי.
- טו. מיהו הבעלים על הכשרות ? !
- טז. קנאה לכבוד חכמי ישראל מדורות הקודמים.
- יז. השמצה ובירורה.

כמה הערות לדאק' (1)

(שיחת חוהמי"ם תשמ"ג)

א. דאק' (1) 5/3, 5/2, *5 — היינו רוצים לדעת על מה מבוסס ה"איבערצייגונג" וכמה ובאיזה פרטים השתדלו "אונטערברענגען" — ואולי ע"י הפעולות למנוע הבנות והנשים מעבודה באפי'עס וכדו'. שיצא ע"ז כרוז מכ"כ רבנים (גם ה"דובר") כדי להציל חינוך הבנות מטמיוו, ושע"ז יצא הקצף מה"אינשי דלא מעלי", בידוע, ואכ"מ.

*6 — אומרים שכוונתו בהשמצה זו היא על ספר "מדור דור" שמעומד בהסכמת הרבנים: פאפא, דעברעצין, ווארדיסלאוו (ועוד רבנים שלא באו בדפוס, כהרה"צ משארמאש, והרב ממאנטיווידעא ועוד). אשר מפליא לעורר על התרחקות והתבדלות מן העכו"ם ומעשיהם, ואיך לתקן פרצות הדור המתרבות והולכות בעוה"ר.

וכדאי להביא בכאן, שכשיצא לאור הספר היקר הזה, נכנס אל הקדש פנימה אל כ"ק מרן בעל ויואל משה זי"ע, הר" ש"ס נ"י, ומסר את הספר ליד רבינו ז"ל, וקרא בו הרבה, ואמר: דער מחבר זעט אויס צו זיין א איד פון פריעהרדיגן דור, און ער וויל מתקן זיין, ולאנת חיזוק נתן לו תמיכתו — להוצאת הדפוס — זיע"א.

ב. *13, "וואלט נישט מעגלעך געווען אויפצושטעלן אזא דור", מלבד פירות בעלי הקובץ "פרי תמרים" הצעירים שוצאו נצבים וכיו"ב. גם לא זכינו להבין את הספק במס' 41/2, וכו', אז מען מאלט אריין מען שניידט אריין וכו'". איד יכולים ליכנס לבית הספק וח"ו מהוי אמינא כזאת, אחרי ראות הדור הזה, צע"ג.

ג. *20/2 — 21/2. וכן להלן 148/2, 149, 150 — לעזמת הנאמר לעיל 16/2, והבט באזהרת הרב שלישי"א מיום י"ג מדות ובמכתבו חלק המכשולות אות א'.

ד. *26/2.

ה. *31. באיזה "שחיטה" המדובר, והאם היתה לפני ה"אפמאד" של 4 — 6 וואכן או לאחריה? והבט בהעתקת טעם (2) 55 — 54. ודי בהערה זו למבין, שמבין דבר מתוך דבר. ועיין "סדר ההשתלשלות" בראש הקונטרס בזה (אות ג').

*37/2 — 37 — "קענען זיי ווייטער עסין" (וכן שונה בזה בראק' (2) 106) — לא ראינו היתר לחשות בכאן, וידיו כל קורא בעצמו, ועיין בסדר ההשתלשלות בענין זה, ותבחון בענין חילוף הדברים בענין ה"שחיטה הגדולה", ותבין הרבה לאשורו. שוב שכנו ועיינו בהעתקת ה"טעייפ" של אספת ה"התאחדות" ומצאנו מפורש יוצא מפי אחד מה"רבנים" מראשי השתדלנים אצל ה"פרייג" של הכשר" בדבר ה"אפמאד" של 6 — 4 וואכן, שה"אפמאד" הסורי נעשה בין כמה לעשור (ראק' (2) 57) ותן לחכם ויחכם.

ו. *50: "איד האב נישט אויסגעהערט" ... אולי יש מקום בזה, לכעין לימוד זכות להרבה מהנאמר, ב"מראי מקום למעינים" — ודו"ק.

ז. *83 — ובראק' (2) 94: "איד בין בטוח אז קאשויער רב האט נישט געוואוסט פון דעם גאנצן בריעף איד בין זיכער ... ער שרייבט זיך אונטער ... אבער ער ווייסט זיכער נישט וואס דא איז געשטאנען זיכער אז גיין ... זיכער, האט ער נישט אנגעהויבן צו וויסן, סאיז נישט קיין ספק, ער הויבט נישט אן צו וויסן".

גם על זה לא ראינו לעבור בשתיקה בכאן, ויש בזה הטלת ספק ופגם בתשובות רבני וחכמי הדורות ובחתימת ידם.

וראוי להעתיק בכאן ממכתב ה' פראנק (מחבר הר צבי, הובא בקובץ "פרי תמרים" עמוד ר') ... הישיש הרב ר' יצחק ירוחם דיסקין נ"י כי על הזקן הזה רובצת השפעת נערים סופרים שהם עם ... יטוהו לכל אשר יחפוצו ומקבלים ממנו חתימות על כל תעלוליהם ... ולפי השערתי אין הוא אשם כלל ... והסופרים עשו לו חתימת ידו בדפוס ... והם כותבים וחותמים כל מה שירצו ... דברתי עם הרב ר' חיים זאנענפעלד ... השיב לי כי בעצמו כאמת אינו חותם כך ורק הם עשו לו חותם וכתבו עליו כן ... שנתלבשו במסדה הצביעות ומכריזים כי מקנאים המה קנאת ה' ומשמתישים רק בשמות הזקנים לסמות העינים ... (נדפס ב"החומה" שכט תשמ"ג).

ח. *101: בכאן נחרוג מרבינו בקונטרס זה, ונזכיר, שבכתב ה"גילוי פנים בתורה וזינפה" הוא הקובץ, "פרי מרים" 11 בעמוד ל"ה, ד"ה ועוד עולה, מודים המה נכונות ה"רשעות" הזאת, ודב"ז.

ט. במס' 103: די אלע ראשי הקהלה היינט זענען ... בכאן ראוי להזכיר, מ"ש בענין ה"אינשי דלא מעלי" וכו'.

י. *134 — 135: בראק' (2) 100 168: מביא וקובע דברים כמתלהמים אודות הנהגת הניקור שבירושלים מימות קרושי ירושלים וחכמיה, והסמך לזה הוא רק מה שהם מיחסים שכתוב בספר "תורת הניקור הירושלמי" (כמבואר ראק (2) 16 — 15) שמחברו היה מנקר ניכר וידוע אצל הרבנות הרשעית (הראשית) ורוב הסכמותיו שמעוטר בהם הינם מכל רשעי ראשי הרבנות הראשית, וגם מסתמך על דברי ה' קוק וספרו, "דעת כהן".

וכן המוכח (1) 100: „אין א"י בשעתם ווען מען האט דאס איינגעפירט, איז האבן אלע אשכנזים די גדולים מוחה געווען“, אומרים המה שמקומו ספר הג"ל שהעתיק מ, דעת כהן" הנזכר. ולעצם האמיתיות בענין, הרבנות הראשית, ואמיתיות שבהסתמכות הג"ל צריך ביאור מפורט, שנקוה בעה"י לשוכ לזה — אבל אהת עלינו לקבוע שלא המה הראויים לדון ולכאר בזה, ואכמ"ל.

יא. *111 — 100: וע"ו מהחובה למחות, להשתמש בהשוואה ולדמות את כבוד הרב הצדיק מקאשוי שליט"א ובניו הי"ו — להציגנים שלחמו נגד הגה"ק מצעשינאווי זי"ע.

יב. *161/2 — 161: גם בכאן לא נוכל עיזור במילין, ורק נסב תשומת לב הקורא שיתבונן.

יג. *600. יעדער געדענקט דעם, „וועג“ פון סאטמארער רבי'ן. עס איז כדאי אראפצוברענגען א הגדרה וואס ער האט אמאל געזאגט: וואס איז דער חילוק פון מיינע חסידים צו (. . .) חסידים ביי (. . .) חסידים אויב דער רבי וואלט געשחטן א דבר אחר, וואלטן די חסידים געזאגט אן, דער רבי איז אברהם אבינו, דער מעססער, דער מאכלת, און דער דבר אחר, דער איל, מיינע חסידים לערן איך צו וויסן זיי זאלן זאגן, אז ס'איז א דבר אחר וכו', ורפח"ח.

כ) בהיות רבינו ז"ל בירושלים, קרא פעם לשני בחורים ושאל אותם: וואס וואלט איר געטאן, אויב איך וואלט געהייסן גיין צו בחירות (רח"ל) ושתקו כמובן. ואמר להם: זאלט איר ארויס גיין אין די גאסן און זאגן אונזער רבי איז נהמין געווארן, און צו בחירות פאר מען נישט גיין (נתפרסם ב, החומה").

איזה הערות לדאק' (2)

(מסיבת ה, התאחדות" כ"ה תשרי תשמ"ג)

יד. רב דק' פינגוטי-סאט' קובע: שהקצבים (מנקרים) אינם בקים (בקיאים — המעי') (2) 55 ובמס' 95: „ס'דא דאהי בוטשערס וואס האבן נישט, וואס ווייסן נישט, שריפטליך האבן זיי זיכער נישט אז זיי קענען“.

„מען האט געדארפט אויפשטעלן דא אפאר רבנים וואס זאלן אליין קענען ניקור ... מען זאל וויסן אז דאהי קענען ניקור היימישע רבנים ... צו געבן סמיכה פאר די בוטשערס“ (הג"ל, 96). ועיין שם בהמשך הדברים, מפירושו על מנקר לשעבר מעיר „סאטמאר“, ומנקר של אחרי המלחמה ב, פעסט" ומאייראפע (רייטשלאנד) אחרי המלחמה, מאושר בזה שלמעשה אין באמליוים מנקרים מוסמכים.

ועיין 373 כי כ"ט"א סיבת כמכשולות 3' ג' ד', ועיין עוד מעט נורא, 37 סדר כהשתלשלות" (אות ח')

טו. *174: „איך האב געפרעגט וויינשטאקן“ ... 255: „איך האב געפרעגט אהרנען ... 22: „ער האט געזאגט אז בא זיי קומט דאס נישט אריין — הרי מי הוא האחראי?!

טז. 80—81 יש למחות על „ר"א וכבוד התורה“ בחכמי ישראל מדורות הקודמים, וגם נא לעיין בדיוקן של דברים בשו"ת אמרי אש יור"ד תשו' א'.
ז. 78/3—78/2, „און ער האט עם געווינן“ ... שוין 6 חדשים און אפגעווארט ביז ערב יו"כ“.

הרי מהמכתב שחלקו מסר במס' 80, ומסרתי לו הפרטים שמצאתי. ובמס' 79: „שרייבט ער, מ'האט שוין גערעדט מיט עטליכע רבנים. בקיצור מ'וועט קענען דא מאכן“ — „ער שרייבט אזוי מ'וועט אלעס קענען מתקן זיין“ (עיין בפנים).

ובמס' 82: „עש"ק ויקהל תשמו"ב ... נאך פורים און ער שרייבט דא אזוי ... לפני כשעה נכנסתי אל הקודש פנימה אל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מקאשוי ומסרתי לו הפרטים שמצאתי. וסיפר לי שהיום כבר דבר מזה עם כמה רבנים ועבשוו מקוה אני שכבר נכנס (הלשון הנכון מהמכתב ה, אוריגינאלי" הזה שהגיע לידינו: „מקוה אי"ה ליכנס" בערבי הקורה) ע"כ.

והרב שליט"א כותב בלשונו הזהב המדוקדק בפלס החכמה ובמאזני האמת:
 "הנה כל השנים שעברו לטובה מעת שאני דר באמעריקע מנעתי עלמי כמעט כגדר שלא
 להתערב בפרטי ענייני כשרות והכשרים ממנה עעמים. ואף בג' שנים ומחלה שעל"ט צאו לאזני
 שמועות מחרידות ומכאיבות במלכ הניקור כל יום מוסיף על חזירו עד שהגיע לכך ע"י סיבות מן
 השמים שצעש"ת העל"ט, הביאו לפני צער וכו' והראו בעליל לכל רואה וכו', כמוצן שלא יכלתי
 להתאפק עוד, כי יראתי מגודל האחריות..."

יש צמליאות המכשולות, וצנסינות שניסו לתקנו צמשך ג' שנים וחלי שעברו עלינו לטובה,
 והמלכ נורא וחיוס רח"ל וכו', ואין דורש ואין מנקה לתקן וכשנעשה איזה רעש צעיר ממהרים
 להתאסף איך להשתיק כו', עיי"ש."

ומאחר שלפי האמת וכפי המוכח כבר (ונדפס בקונטרס זה, ועוד יתבאר בעה"י) נעשו
 (בצנעא) מאמצים רבים עם רבנים הנוגעים ושכירים לתקן, במשך כל הזמן של ששה חדשים ויותר,
 מצד הת"ח העסקנים אשר עם הרב שליט"א (שכל מה שנתעזרר ונעשה בזה, הן ע"י הרב מסקווערע,
 והן התעוררות לאסיפת הקצבים והרבנים בחודש סיון ותמוז תשמ"ב, והן ההשתדלות אצל הרב
 דק' סיגופ"סאט' ורייני הקהילה ועוד רבנים וראה (2) 69, אישור הרב סיגעט שהרבנים ידעו ואספו
 אסיפות במשך 6 חדשים ור"ל וראה גם במס' 66. והכל נעשה ע"י השתדלותם והתאמצותם) ואף
 אחד זולתם לא חשו ליכנס בעובי הקורה, ורק הרב מקאשוי שליט"א, כשראה בעליל שכל המאמצים
 והעצות עולים בתהו, וכשבעשי"ת ראה בעיניו לראשונה הבשר הבלתי מנוקר שנקנה לאחר מליחה
 והדחה ונתברר לו בבירור גמור חומר המצב, אז יצא בפרסומו לאפרושי מאיסורא. ומה ישפוט
 כל ישר לב מבין את כל ונוכחת.

חלק שלישי

ניקור ה"כ"ח"

בו יבואר ויפורט רשימת

— עשרים ושמונה —

החלבים, הקרומים, השמנוניות, גידי דם וסחוסים
ציון מקורות — המציאות שנתבררה — האישורים וההודאות

ונקרא גם בשם

• אכן נודע הדבר •

דברים אחדים

המקורות, למציאות שנתבררה, ולהודאות ואישורים, הינם כדלהלן:

1. רשימת ה„התאחדות“ מא' תמוז — על המכשולות שנמצאו ונתוודעו באסיפת רבנים ומנקרים שהתקיימה ח' סיון תשמ"ב.
2. מאות חלקי בשר שנקנו מכל החנויות במשך קיץ תשמ"ב ושנבדקו ע"י מנקרים מומחים ואיסורי חלב שמצאו — נדפס בחלקו בקונטרס שי"ל בקיץ תשמ"ב.
3. בדיקת חלק רב מחלקי הבשר שנקנו, לפני הרב מקאשוי שליט"א, בעשי"ת תשמ"ג לפ"ק, בנוכחות הרבה מנקרים ובהם זקנים באים בימים, מכמה מדינות וגם מאונגארן, ובנוכחות רבנים ומורי הוראה ת"ח וראשי ישיבות, בקיבוץ של כמאה איש, ושמעו אף את העדים קוני הבשר.
- ובחלק שבדקו אז, נמצאו י"ב החלבים המפורסמים.
- וז"ל הרב מקאשוי שליט"א במכתבו המפורט: החתיכות שהראו לי לא היו כל מה שקנו שלא היה פנאי לראות הכל, עכ"ל.
- וגם במשך הזמן, נתקלקל הרבה מהבשר, ע"י הבדיקות והקרור חליפות.
4. הטעיפ מאסיפת כ"ה תשרי תשמ"ג [ובצירוף ה„שיחה“ הידועה מחוהמ"ס תשמ"ג].
5. כתב הצעה לתיקון מצב הניקור, שנערך ע"י הרב מאדווארי, כדי להסיר המכשולות [ושלא נתקבל].
6. כתב הצעה לתיקון הניקור, שערך הרב לייטנער [ושלא נתקבל].
7. מה שהדפיסו בקובץ המכונה פרי תמרים — בשם „מתוך גב"ע“.
8. הודאותיהם בקובצם הנ"ל. — [בצירוף כתב ממנקר א' מפעסט, וניקור של המנקר ווייס בכולל שלהם, שנדפס שם].
9. מכתב כת"י שבידינו מר' יוסף ליב ווייס, בענין הניקור שהיה מנמר.

הזרעה ואזהרה לאפרושי מאיסורא ממרן הגה"ק אדמו"ר מקאשוי שליט"א

רפאל בלום

גאב"ד דק"ק קאשוי יע"א

בעדפארד היללס, ניו יארק יע"א

ב"ה, יום י"ג מדות של רחמים תשמ"ג לפ"ק פ' האזינו
שלו' וברכה לכבוד כל תלמידיי החביבים הע"י,
אחדש"ה, אודות שנשאלתי כמה פעמים,

מענין בשר בהמה שיש מערערים, שאין החלב מנוקר כראוי.
הנה כפי שראיתי בעצמי, בשבוע זו, במעמד מנקרים מומחים, נתברר כי בעו"ה,
שהבשר שקנו בשבועות אלו, מחנויות המוחזקים להיות טובים ומהודרים, אינם
מנוקרים כראוי, שנשאר עליהם חלב דאורייתא, וגם מחלק האחוריים
הי' שם עם החלב שלהם, בדברים שאינו תלוי במנהג או מחלוקת כלל ואסור
מן התורה לכו"ע. על כן אבקש שלא לאכול שום בשר בהמה, כלל
וכלל לא, עד שיתוקן הכל בשלימות בע"ה, עפ"י דת תוה"ק.

ה' הטוב ישלח לנו ברכתו להוושע בגמח"ט בתוכ"י ושנת גאולה וישועה א"ס.

ולראי' בעה"ח

הק' רפאל בלום

בס"ד

בולעטין #1

וועד משמרת הניקור

ארגון מוקדש לתיקון מצב הכשרות

באמצעים של בירור, חקירה ודרישה, התיעצות, הודעה, והצעה

חודש תשרי תשנ"ד

אך זה יצאו לאור עולם

קובץ כל ספרי ניקור המובהקים

ד' חלקים - י"ל בירושלים עיה"ק שנת תשד"מ לפ"ק

קובץ כל ספרי ניקור המובהקים - חלק א

1. ספר א: ספר הניקור מה"ר צבי ב"ר יעקב, יצא לאור בקראקא בשנת ש"מ
2. ספר ב: תקון לדוד יצא לאור בק"ק בורנקונדשטאד במדינת בייער"ן. בשנת תרמ"ו
3. ספר ג: צנה דוד יצא לאור בק"ק אלבשוויילר סמוך לק"ק מנהיים. בשנת תקמ"ו
4. ספר ד: הניקור השלם יצא לאור בק"ק אטוואצק ווארשא, שנת תרצ"ט
5. ספר ה: בירור דיני ניקור להלכה י"ל בק"ק אטוואצק, ווארשא. שנת תרצ"ט
6. ספר ו: ויעש אברהם יצא לאור בלונדון ובווילנא, שנת תר"ל
7. ספר ז: הלכה ברורה יצא לאור באמסטרדם שנת תקל"ד
8. ספר ח: לחם שערים י"ל בק"ק הוראדנא, בשנת תקמ"ח
9. ספר ט: זבחי שלמים י"ל פראנקפורט דמיין, בשנת תרנ"ט
10. ספר י: מחשבות ישראל יצא לאור על ידי אבדק"ק מינצק, ווארשא בשנת תר"ס
11. ספר יא: זבחי רצון יצא לאור ווארשע, בשנת תר"ה
12. ספר יב: רב טבחיא יצא לאור על ידי רב דק"ק וויזון (פ' קאוונא), ווארשע שנת תרע"ג
13. ספר יג: זכור לאברהם יצא לאור בלונדון שנת תר"ל

קובץ כל ספרי ניקור המובהקים - חלק ב

14. ספר א: זבח שמואל יצא לאור בק"ק זאלקווא,
15. באמסטרדם בשנת תקמ"ב
16. זבח שמואל יצא לאור בקהילה קדושה נאווי
17. דוואהר בשנת תק"ז
18. זבח שמואל יצא לאור בירושלים בשנת תרצ"ג
19. ספר ב: ספר הניקור מהקדוש הרב ר' יעקב סורזינה. י"ל בויניציאה בשנת שנ"ה
20. ספר ג: תורת הקנאות לר' יעקב עמדין זי"ע, יצא לאור באמסטרדם בשנת תקי"ב
21. ספר ד: טהרת אהרן יצא לאור בפרג שנת תס"ט

22. ספר ה: **סדר הניקור** יצא לאור בוויילנא בשנת תרכ"ז
 23. ספר ו: **תורת זבח** יצא לאור על ידי הגה"צ רבי שלמה גאנצפריד זכותו יגן עלינו, בעל "קיצור שלחן ערוך", בק"ק מונקאטש בשנת תרנ"ג
 24. ספר ז: **זכרון** יצא לאור בווארשא בשנת תרח"ם
 25. ספר ח: **טבוח טבח** והכן י"ל בירושלים בשנת תרס"ו
 26. ספר ט: **שלחן הטהור** י"ל פרעשבורג בשנת תרע"ג
 27. ספר י: **אהל רבקה** י"ל בפרעשבורג בשנת תרע"ג
 28. ספר יא: **שערי זבח** יצא לאור בירושלים בשנת תרע"ג

קובץ כל ספרי ניקור המובהקים - חלק ג

29. ספר א: **תיקון עולם** יצא לאור בפיעטרקוב בשנת תרד"מ
 30. ספר ב: **כפי אהרן** יצא לאור בירושלים בשנת תרי"ח
 31. ספר ג: ספר הניקור יצא לאור בווארשא בשנת תרצ"ו
 32. ספר ד: **משנה אחד** יצא לאור ניו-יארק בשנת תשט"ז
 33. ספר ה: **תורת הניקור השלם** י"ל ביליסטוק, תרצ"ו
 34. ספר ו: **מדריך לכשרות ולחיזוק הדת** י"ל בברוקלין בשנת תשמ"ה
 35. ספר ז: **זבחי צדק** יצא לאור ברעדעלהיים בשנת תרל"ו
 36. ספר ח: **משמיע שלום** יצא לאור בווארשא בשנת תרס"ז
 37. ספר ט: **אימוץ הניקור** יצא לאור בלבוב בשנת תרצ"ו
 38. ספר י: **עבודת הקודש** יצא לאור ווילנא בשנת תרצ"ה
 39. ספר יא: **אהל יצחק** יצא לאור ווילנא בשנת תרכ"ד
 40. ספר יב: **חק לחרש** יצא לאור לבוב בשנת תרס"ו
 41. ספר יג: **חקי דעת** יצא לאור ווארשא בשנת תרל"א

קובץ כל ספרי ניקור המובהקים - חלק ד

42. ספר א: **אהל מועד** י"ל בירושלים בשנת תרס"ד
 43. ספר ב: **בדיקות מהר"י ווייל** עם דיני ניקור מרש"י ז"ל והגהות מבעל הטור ז"ל, י"ל במנטובה בשנת ש"כ
 44. ספר ג: **בית לחם יהודא** י"ל באמסטרדם שנת תצ"ג
 45. ספר ד: **שו"ת בית לחם יהודא** י"ל ווילנא תרס"ד
 46. ספר ה: **בית שמואל** יצא לאור ניו יארק שנת תשי"ב
 47. ספר ו: **ברכי יוסף** יצא לאור בליוורנו שנת תקל"ו
 48. ספר ז: **האגור** יצא לאור פיעטרקוב בשנת תרמ"ד
 49. ספר ח: **הל' ר' שלום מנוישטט** בירושלים ש' תשל"ז
 50. ספר ט: **ויוסף אברהם** י"ל בלונדון בשנת תרל"ד
 51. ספר י: **ויעש אברהם** יצא לאור בלונדון בשנת תרל"ד
 52. ספר יא: **זבח ומשפחה** יצא לאור בוינה בשנת תר"י
 53. ספר יב: **זבחי רצון** יצא לאור בקראקא בשנת תרס"ה
 54. ספר יג: **זבחי רצון** יצא לאור בווארשא בשנת תרל"ב
 55. ספר יד: **זבח שמואל** בנאווי דוואהר בשנת תק"ז
 56. ספר טו: **זבח תודה**, ירושלים, שנת תש"מ
 57. ספר טז: **כל בו** יצא לאור בניו יארק בשנת תר"ו
 58. ספר יז: **לחם הפנים** י"ל בוילהרמרשדארף ש' תפ"ו

בקרוב יצאו לאור עולם בע"ה עוד 5 חלקים

וועד משמרת הניקור

ספר

פני הארי החי

הוא

בנים מאירות כהולכה ופנים מסכורות באגדה, שארית חיים למעלה למשכיל, אשר השאר אחריו
כריכת משען לחם ומשען מים, רב האי נאון וצדיק, סוע'ה, פאר הרור והררו, נורו
והררו, נר ישראל בקש'ה

... היום אר' י'ב (רוטנבורג) - מישקובסקי וצ'ה'ה

שפ' אה ישראל ארבעים שנה כמחנה קדושה אר'א'ה, אלודאק, סמאויסק, ושם מנחתו כבוד,

במנחת אה הגאון החסד וגי'ה.

ווארשא

בדפוס של ר' אפרים בטה'ר בנימין זיל בוימריסטער רחוב ד'וקע 44.

שנה תרס"ב לפ"ק

מהדורה שניה

... ע

ישיבת יכנסת חזקיהו

כפר חסידים

תשל"ג

לגמ'ם החי' בחולין שנחשב להחיה שני לנשות מכל ד', אי"ב יש
 שני חוליות ואחד עשר לנשות גדולות וששה הקטנות שאחריהן
 היו ששה עשר חוליות וששה חוליות יש כלי לנשות, א"כ י"ט
 חוליות הוי"ו, ע"כ כמד דאף להחיה בלתיים הוא שני לנשות
 ויכל ד' מ"ה לעיני נשכברו רוב לנשות אינו נחשב לחיה רק ללע
 א' מכל ד', והיחיד נחשבין לנשות גדולות וכן בכלל נשכברו רוב
 לנשות ועי"ש, אולם אמונו זמני ב"ה לם' הרשב"א וי"ל ב"ד ק"א: י"ב
 כ' נשכברו רוב לנשות' ומזה דכייחא אחד ואלו הן רוב לנשות'
 שם מכאן ושם מכאן או אחת עשרה מכאן וזו' מכאן, ואלו רואין
 שהן י"ג מכאן וי"ג מכאן בכלל דתנא דכייחא לא חשיב הוי תרתי
 לנשות קטנות דכייחא ע"י, שאותן שתי' קטנות השמכות
 הולאך אינן מתחשבות עם י"א לנשות גדולות אלא עם החדה דתנן
 איזה חיה הירואה פני הקרקע נמלטה עד הוציא לנשות עד הכרס
 חוץ' שתי לנשות משתי דפנות ארון ולין' ועטלו והיו חיה היתין
 לכהניס, ש"מ דעבי' ב' לנשות קטנות אינן ממתי' הולטות לעיני
 שבידה לנשות ואם נשכברו אין הכתמה נעדרת בשבירתן כו' עכ"ל
 ע"ש שהאר"ק, היו דר"ל לראב"ן בחום, ואפי"ה כ' להדיא דשני
 הללוות קטנות מכל ד' אינן נחשבין בחספ' הולטות לעיני שבידה,
 ומה שדמקו להנאון לבוש דאי"ב חוליות הן, הנה בכרכות כ"ח
 כ' איחא דיש בקדירה חוליא קטנה לבד הי"ח ולפי"ה א"ש הכל וא"כ
 כיון דמנאר עכ"ל ש"י א"י קט' נשחבין בחספ' הולטות לעיני שבידה,
 א' מכאן ומכאן ללד החורים מלמנו למדון דשניס עשר לנשות
 שייך לחלק הפיס, שני לנשות קטנות שנקראין חיה ועשרה גדולות
 והלע האחת עשרה הן הגדולות שייך לחלק האחרים, וכ"ה שב'
 משאח בעינין פי' אין לנשות ח"כ"ג שם שלח מלאך כן בכל החבורי'
 שצריך להניח ללע א' ללד האחרים, עין כל רואה יראה שממנין כל
 ישראל בניו ע"פ מהר"ל ז"ל ברית ה' א"ה הביאו המ"ב שם פסעס
 א' הובא דופן כשב לבית חזריאל' ונזא' בה שלש עשרה לנשות,
 היינו שהענה שנג ולקח גם הללע השלש עשרה לחלק הפיס, וזהו
 מהר"ל ז"ל לחקון הללע שלש עשרה, ואחר כי אין ש"ל לחלק
 הפיס רק שחיה עשרה לנשות, והיחיד מהר"ל ז"ל לנשות הללוות
 בכל פסע י' שנכנסים שנגינן מחמת המירווח לתחת כ"ה הללע
 השלש עשרה לחלק הפיס, ומתי' גדולה מ"ז ז"ל שחשב
 דמהר"ל ז"ל איירי שם שמהללע זמני (ויחיה) וכן מלחמי שם לבל"י
 ע"ד הבש שני ללע י"א ליי"ב וז"ל שנין ללע י"ב ליי"ב (וכבר
 העיר חס"א א' להנאון מהר"ב שפרעקל ז"ל בהבחי' לנתי' דפוט
 וארשא, כי דברי הני"ב מתהוין) דלא כחשב שזית אינו י"ב דפוט
 דמקום שאין בקי יניח ב' לנשות קטנות שאין בהם מוח ללד
 האחרים והי"א לנשות גדולות לחלק הפיס, כי ח"ו לעשות כן
 ולשגא דלבוה הנאון א"ל אטעמיה במח"כ הגדולה אלא השיקף
 שצריך להניח גם ללע י"א מהללוות הגדולות ללד האחרים, והיו"ב
 ז"ל הוסיף להאור גם הבשר שנין ללע י"ב ליי"ב שמהללע שם חלב
 ז"ל ללד הגב והן ללד הבשר, כי הוסיף בעל זבח שמהללע ז"ל וכתב
 שהבשר הזה לריך יקור ממקור מומחה כמו חלק אחרים, ומ"ש
 הגאון ח"ס ז"ל בחי"ד כ"י ס"ח דאינהו מירי נמקום שמקריין
 בשר אחרים ע"י מקריים מומחים ע"כ מתיחין הקטנים גם הבשר
 הזה להמקריים, אבל בתקומה שאין מתקריין חלק אחרים נוטלים
 הקטנים בשר זה לחלק הפיס שא"ל אלא קנה יקור ומשפיעים
 השלי"ם שאוח עור ד', והקטני אחרים בזה, שני לחמו שמונת
 הגאון ז"ל שא"ל רק להפשעו הקלטים וכו', ופלא מלד מה שכתב
 שנקממות באלכרין כיוצא עד הנגלים, אי אריך לייטעד הני,
 להמקריים, וע"כ כיומו שהקלטים אינם רועים לערוב להפשע
 השלי"ם ע"כ מתיחם ז"ל להמקריים שיערמו הם בזה, ויקשה טובה
 דהא ע"כ ה"ה הוא הוא ויכר בש"ס חולין י"ב א' שהוא קרמח
 דכפלא שהוא אסור חסום תרמא, ומוצה להלכה בש"ע יוד' סי'
 ס"ד טע"ו ו', וירוש' שתיקום ההוא הוסיף ג"כ לחלק הפיס עד
 חלק הכבד והוא שנין ג"כ על כל החלר הכבד וי"ב לריך לנרק
 גם החלר הכבד אותו לז שהוא ללד הכבד כמ"ש בכה"ס סי' מ"ה),
 כמ"ס הרמ"א ז"ל שם סעיף ז' וסעיף י"א, וז"כ סוף סוף מוכריח'
 הקלטים

ח"מ נעטרו השגחה שאין לר"מ אכל אם נשרפו כל הפרות ולא
 באו כלל ליוי הפרכה בעל קריאה השם, ונמו שקפיו לר"מ
 כהוא הלוקח יין אי אהו מודה שחייבוק הער ונמלו זה שמה
 עטלו למפרע, ופרש"י ז"ל שרובין ז"ל (כ' דנשלחו כי מפרים
 לה לחמ' וזן אכל למיחר הך דמטא הבהא לחק' כהן יש בדירה
 דמטיקרא נמי וידו' הוא משנה קריאה שם, אבל כי נקט הנוד
 ולא אכבר לה כדמוה נזיל יש בדירה איכא כו' וא"כ נב"ד נמי
 בשלמא אי הפרים אח"כ השגחה האין הנכדר דלמי הן החולין
 אשר נעטרו נהפכה ההרומה, אבל אם נשרפו כל הפרות ולא באו
 לכלל הפרכה בכלל מולי בדירה איכא, ולפי"ו מדוקק אחד לשון
 הירושלמי ואלה השמכות הירומה קדשה למפרע, משמע דלמפרע
 חל קריאה משמע ההפרכה, (ולפון כשלאכול הוא לאו דוקא
 אלא כשהוא לכלל הכולה, היינו אחר שפיעה השגחה אסון ונעטרו
 דהא דהוי לחמ' שביד החולין שנקרין החימוה אין טוב י"מ
 להחרימה אם אכברו החולין או נשרפו לדרבני השיעור ביכורים
 מלי למפרע איכא, ונשלמתי על הנאון מראה הפיס ז"ל שפי'
 הירושלמי לא קאי דאיחא דמתי' רק אטלמא חזי' א"ה הפרים
 תרומה לא כרי וא"כ נשקף כדרי בעל השלפה, וזה חמי' דכחא,
 ולא שמטנו זה כשם מקום שיהיה אחריות הכרי על התרומה,
 וארברה מומח מפי' דטבול יום משנה ד' לנין שהוא טבי' שבידה
 הפסיה לנשן שטלו, ופי' הר"מ וה"ש והר"ל ששברה החי'ת
 מנעו"י ע"ש, מוכח להדיא דאם נשכר משחכנה של קריאה השם
 לא איכנס לן כלל, והני מוכח מוחסבתי ס"ב דהימוח ה' ח',
 שהובא ב"ג' שטלו, ופי' הר"מ וה"ש והר"ל ששברה החי'ת
 ופי' הר"ש' שרמו עליו השיעור ביכורים אינו ח"י, אלא שמי'
 הדון יין לחמ', כשאל לא נחשבין לפסור השגחה כ"אן הראשונים
 שפירש רק בחתום, גם ר"מ לוח ליה ביה' ונכש"ל ונכ"י ח"ש
 פי' דרבויהו ה"ה ה"ה ז"ל, אלא שקשה למה לאו מדכי החום'
 שפירש השגחה כנומח דאחי ליה לר"מ בדירה, וכמ"ל :

ש"ב

דאיחי לתמן החבור הנ"ל ז"ל בש"ס שה"ה בירושלמי
 שפירש התרומה הפרות בניבול, (וזל' פסע' משה) ולפי
 הגהה ז' יהיה מוכח דאיירי רק בלא נחטון לפסור השגחה שאין
 הראשונים שפירש, גם בחתום, כשהו מודה ר"מ קריאה השם
 אינו חל, רק משפיעים, ולא למפרע כלל, וע"כ דוקא אם הבהא
 קיימת חל עליה שם תרומה משפיעים השגחה האין, אבל אי אינה
 קיימת ודאי הפסיה בניבול, ומתחמת כן היה הני' לפי דרמב"ם
 ז"ל (אלא שפירש ח' למפרע שביורשמי וכמ"ל) שוב דאיחי
 להנאון הפסיה ירושלים נתימ' א' כפרקין שחלתי ג"כ לר"מ
 גם בלא היה ביכורים אלא שהיה משכבנו לכך כתתה דמי
 ז"ל גם למד ולחורמו חתין נאמן אהבו
 ח"ים אחרים לריב בסמאוימק

סימן כג

וע"ש ג"כ סבב חרמי' סמאוימק

לכבוד הרב המאור"ג מ' יונתן אכר"ק נר"א יעווע' שי'
 ולכבוד הרב המאור"ג מ' יצחק ש"י מ"ח דשם

אחד"ש ושלום תורהם כהרבה. כאשר נודעתי מכבוד ידידי
 הרב הנפולר החי"ב שנימן ז"ל דוב זאב שניעה על נקוד
 במקום משכן כבוד תורה, ע"ד הכשר שבין ליי"ב, וגם
 מ"ד נכסה על ד' הנק' למטה מן העמוד, וכו' אלי כי שם חתנין
 לפעמים באלכרין כיוצא עד הנגלים, אי אריך לייטעד הני,
 להמקריים, וע"כ כיומו שהקלטים אינם רועים לערוב להפשע
 השלי"ם ע"כ מתיחם ז"ל להמקריים שיערמו הם בזה, ויקשה טובה
 דהא ע"כ ה"ה הוא הוא ויכר בש"ס חולין י"ב א' שהוא קרמח
 דכפלא שהוא אסור חסום תרמא, ומוצה להלכה בש"ע יוד' סי'
 ס"ד טע"ו ו', וירוש' שתיקום ההוא הוסיף ג"כ לחלק הפיס עד
 חלק הכבד והוא שנין ג"כ על כל החלר הכבד וי"ב לריך לנרק
 גם החלר הכבד אותו לז שהוא ללד הכבד כמ"ש בכה"ס סי' מ"ה),
 כמ"ס הרמ"א ז"ל שם סעיף ז' וסעיף י"א, וז"כ סוף סוף מוכריח'
 הקלטים

תחילה ודברי השיבת יין ודכי ה"ס:
והנה הלבו"ם נעפרת לעלוות סי' י"ב שהיא א' כהכר במספר
 הללוות, כי נחשבה דהללוות גוואר' שם י"ח חוליות.

בפ"ד

ס פ ר

רוח חיים

חלק א'

חידושים וביאורים לדי' חלקי שלחן ערוך

מאת

הגאון שר התורה והיראה

כמוהר"ר חיים פאלאג'י זצוק"ל

ה' תשל"ח

צ"ב

רה'

זה

בס"ד

ספר

רוח חיים

יסודהו כהדרי קדש מרן הקדוש בשלחנו הטקור מש"ך טור"ח ריב"ה
 ויע"א המאור לארץ ולגרים • ממה שעלתה במטרותי רוח כמוכה
 מנחת שגורים • מול' מול' קטנ' קלת רשימות וזכרונות ואזה חרדשו
 דויס מטי סופרים וספרים • ועור שם ועור שם הלכתי אחרי הקול'ים •
 אשר למדתי כמדדשו של שם מודע כשערים • הגבורה שר החכם המרומם
 דורף לדיקה וחסד ואמיץ לבו כגבורים • כמה"ר סי' **ארעור הירל**
 כבר **מנוח** ז"ל נפשו בטוב תלן וזיעו ירש ארץ
 מעלת הגבורים סי' **מנוח** הי"ו וסי' **יצחק** יז"ו וחד עשורים •
 שנים יאריכו לדור דורים • ותבנה בהמ"ק ב"ב ובקריב
 שם קרבנות חובותיו ועולה לה' פרוס • פי המדבר קטן המדבר והוא
 הצעור

חיים פאלאנ'י

ס"ט

וגדור המוכה המבואר לבית הדפוס איש חיל רב פעלים : אשר נתן
 לבקף מונח פרו קדש הילולים • הגבור החכם המרומם כמה"ר
מיכאל חיים אמאטו נר"ו • כדון הוא שיטול
 שכרו • הגר שלום • יראה
 דע יאריק ימוס כנין
 דמורי"ן כשם הגדולים • ותתן דור החס"מ גבר כגוכרין כה"ר **בוני**
מנשה הי"ו מבני משה גבורי החיילים • יז"ה ה' איתו את הכרבה
 ויעמר חי לראות בכנין איש וסם נעלה של רגלים • אכ"ר

יע"א

אזמיר

כדפס פה

תמ"א המלך שלטון **עבדור עזין** יר"ה ותמ"א
 כדפס של כה"ר **אהרן יאושע די שינורה** נר"ו וחבריו העו"א
 מתוקה שנת וראה כניס לכנף שלום **על ישראל** לפ"ג

ברכת הצלחה ובריאות לה"ה **אברהם אלטלף**
ולרעייתו **אסתר הי"ו**
על נדבתו להדפסת הסה"ק הנוכחי
לעלוי נשמת אמו **רחל בת פלומבה ע"ה**.

ברכת הצלחה ובריאות לה"ה **משה פלבני** וב"ב הי"ו
על נדבתו להדפסת הסה"ק הנוכחי
לעלוי נשמת אביו **יצחק בן בבאי ז"ל**
ואמו **רחל בת יצחק ע"ה**

לעלוי נשמת המנוח הדגול מזכה הרבים
הרב **חנניא שרגא זצ"ל**
נ.ל.ב.ע. כ"ו כסלו תשל"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

כל הזכויות שמורות

רוח

חומר כהן זה מגלה עמיות התם הוא כגלגל נודע בדבר שאין כ"ר יבוליס' לנגמא בשבול זה הוא מוקיר להיוועות שלא ימנעו מן הכרחה ולא יזעזעו לנו על הכרחה יע"ש גם כפי' ע"ר בקב לפרש דברי הספרי וז"ל ולדעתי אינה קושיא שחוק קורא לפנו ומזכיר עליו את השם ואומר לסי' הייתי אומר צריך להיות כאלו וכו' והבדוק אחריו וכו' יע"ש ועיין בס' מעשה אברהם סי' כ"ב ועוד שם סי' ק' ללו וסי' כ"א לקטן וסי' כ"ג לנשה חללה וכפי' כ"ד לעבד כהן שנשא שפחה כנענית או נחמין לו מת"כ יע"ש .

ועיין מקור חיים

ב סכ"א וכן נהנו וכעירטו אומרי יע"א מי שהוא ירא את ה' ואירע שאחט שר או כשב או עו כביתו והוא מקיים מצות נקיטת מתנות כהונה ורובע לחיים והקיבה אמנם כרחה אינו צריך כמ"ש הרשב"א בשו"ת ח"א והרב אבודרהם כרוש הספר וכו' כה"ג והרב ג"כ כפי' זה והנראה שיש לכך כלא שם ומלכות **ג אכלו** או הפסידו פטור מדיני אדם עיין יבא הלוי דמ"א ע"א ועיין מעשה אברהם סי' כ"ה

סימן סב

ס"א אמה אסור בהמה חיה ועוף עיין מ"ה הגדול בתק"ל יו"ד ח"א סי' כ"ח כענין אי שרי להוסיף אמה לכ"ן ועוד שם סי' כ"ט לענין ח"ש ואי כמות אבר מבשר לבד לקי' כ' ועוד שם בקי"ל או טהב כטמאים ועוד כפי' ל"א אי כענין אבר שלם ולגבי גיד העלם אי קני כמות ואי התרו בו משום כשר אי לקי' ואי אסור חב"א כח"ש ואי בארטיבא איתא שם סי' ל"ב ובסקרו אי לקי' ככ"ש שם סי' ג"ב וע' להרב מר בריה בס' תורת וכן סי' כ"ט ועוד לו בתק"ל מ"ב סי' ק' כענין ח"ש ומשה יזכר סי' י' וע' להר"ש שם חדש ח"כ ד"ו ע"כ וקיים וקוד מוספיה סי' ק' וכ"א ובר מטה סי' יו"ד אות ז'

סימן סג

ס"א ונעלם מן העין אסור עמ"ש רב אחאי הדוי לו התלך דוד גר"ו בס' הכהיר מייב לב ח"א סי' יו"ד ובספרו הנחמד תורת וכן סי' ל"א כמס' סעופי דיוטס ואזהרה יתירה על השומע ובודק בזה עי"ש דכרו כי נעמנו וע' שער המוס והש"ו לענין טביעות עינא כיון ת"ח לע"ה ע' בגדי טע ר"ד ע"כ

סימן סד

ס"א חלב שר וכבש ועו אסור וכו' ואסורו אסור תורה ועבדו עונש כרת כי כן גזיזים כל ישראל לזוהר בשמדינקיס גרות של חלב על השלחן שאוכלים כי לפעמים יתן מהמר לטוף המאכל וכבר כתבו הפוסקים דבר של חמאה שלא יחליק בשבת שמה וסוסי מטען על

יו"ד סי' סא עד סה

חיים

קב

האובלים ששלחן שם של כשר כמ"ש הרב כה"ט כ"ח ח סי' רס"ד סק"ד יע"ש וכ"ש שיש לטקוד כבר של חלב שאסורו כרת אפי' כמות קטול ול"ל כשבת כי כלא' אינו יכול ליגע בהם שם היו מהחלב ממתת אסור כחול וכול לטקוד משא"כ כשבת ועוד כי לפעמים יתה פתולת סרי ויהיה חולקת ונתם כל סרי וכמות חסול יכול לתקן ע"י המספרים וכמותה משא"כ כשבת כי כן יש לזוהר בזה והוא כדור

ב ס"ב וי"א שם שלמו לו חדשו חלבו אסור וחיוב כרת עמ"ש הרב באר יעקב דמ"ו ע"א וע' שער המוס וכו' יו"ד ח"א ח' **ג ס"ט הלב** הרטוק ע' להרב כיון כיון סי' מ"ח לחלב דמנא רטוק כטחול אחר שהסיר הקידוס אם הוא אסור עי"ש ועיין בסו"ס שער דורא כדורו וקודו ובסו"ק תוכחת חיים סי' וישלח מ"ש בס"ד

ד יוד שאלה כלתי נקוד ולמ"כ הו"ד יו"ד ר"ס נגד ת"ר ד"ר ונחמל בס' ע' מהר"ר לב שלמה סי' י"ג

ה סכ"א טבח שדרט לנקר כשר וכו' עמ"ש הרב האסור מו"ה"ש אטחוב ז"ל בס' הזכונות דכ"כ ועיין למח מלכא מארי דאתין בס' חיים וחסד בתקנתיו אות יו"ד על מנקרו הכשר כעירטו אומרי יע"א ועל הקלטים ועיין בסו"ק חיים כד מ"ש עליהם

סימן סה

ס"א יש חוטין שאסורין משום וכו' ושלאו התקטין בגד השאן מבאן ומכא

ראוי להכיר פה פתשנן כתב הדת מהרב המופלא ראש על ארץ ארריאט פולי יע"א האיש משה גדול גר"ו ישל"ח ח"ז

זאת אדרש לפני מני"ר גר"ו כי זה ימוס שיש בהם ירחים קצו א לבט כי הקלבים לא היו חוטין החוטין שלמו התחזין שבראש כשבים ושה עוים אפי' כשקו לבסלם בקדרה וראש שלפי הרון צריך לתקן חוטין הללו וכשהוא לבגל הוא ריון פשוט כלי שום מתלקת כמבואר בפרק גיד הנשה דל"ג ע"א ובפרק הורוע דקל"ג ע"א ובסקו פיר"ק והרמב"ם והרא"ש והטור ומנן כשלחט הטואר כלי שום מתלקת ולע"ד אין בזה לומר דאין לבטל המנהג אפי' שהוא עבר ההלכה דמי יומר שהנהג עפ"י ותקין רבנן סבוראי ז"ל שמה לא והס דעקויוסו על זה ועוד אפי' אם נאמר שהוא מנסב נלע"ד ריש זה רשות ולא אסור ואין בזה משום לעו על הראשונים ח"ו עיין להרב שמע יעקב ז"ל ס' מקן ר"ן ע"ג מ"ש כחירת המנסים דנ' חילוקים יש בדבר יע"ש דממט טוקא לנ"ד לאסור ואין בזה לעו על הראשונים וגם מנ"ר בספרו הני"א קמוכה לחיים סי' א' מד"ט ואי"ל האריך בזה ומדבריו נראה להדיא ריש לבטל המנהג אפי' באסור ודיבן . אי לואת חללו יוטו שירדיעני איך הוא מנהגם אי נהגו הקלבים לתקן חו"ן הללו לכחות

לפחות כשהוא לבשל ואם רחצו שלא לחתוך ויודיענו
 כא אם יש בידם כחה דא רחצו שלא לחתוך ויודיענו
 שום דר היתר בזה והם יש כח בידו לכתל מנהג
 כזה או לא על הכל ויודיענו בראשון ועמו הס"ר
 והן עתה האיר לא עבר פנינו כתב הנשחזן משאונקי
 וע"ה ממע' הרב הגדול מאשר שמנה נר"ו וסתך
 את ירו על ראש הלע"ר וכלל כתב רמנגלג'ן
 זכר ע"י זכאי והומום של ברטת על אשר זיכנו
 ה' להרים מכשול דתקף קרא לכל הקלבים וליום
 להם כל' לכו' כלל תוקף הוו והיון מעתה לחתוך
 חוטי הלחי והחמיר גם כחוטוי הלשון הגם שבמחלקת
 שטייה וכחכ דחין בזה משום מנוח' לעו על הראשו'
 והשולט על הארץ יעשה ככל אשר יוכשר כעיניו
 ות"ד ויום אחמול עלו בהקמה כל מע' החכמים
 היו' שבעיריו וע"ה ללוות ככל תוקף להקלבים
 ולמנקרים שמכאן ולהכא לא יוכלו ולא ירשו להטיא
 מידם ראשו ככשים וטלאים מבלי חיתוך חוטי הלחיים
 והלשון כאשר הוקיר מע' הרב הגדול רב קוב"ו
 נר"ו להקלבים ולמנקרים שממק' וע"ה והוסוף
 הרב הנו להודיענו דעשה דרישה ותקירה על
 זמן קדמון והעירו לו הוקיעם דכשאלוטיקו הו'
 נו הרים לחתוך גם חוטי הלשון וכאריטית הימים
 והשטים כשקע דבר זה כאין מוכין שנה' כעניינה
 דהיה מנהג בעלמה ולא מדר הדיון ומעשה עשה
 להם אזהרה נמורה וכן ויודיענו מה עשין כמת"ק
 ושלמנו יקנה

הגער

רחמים משה

כמהוה"ר רפאל

ס"ט

וואת תא'

ראיתי

כל מ"ש מעב"ת נר"ו כענין חיתוך
 החוטין לאסור איס' הדיון עמו וכמבואר
 בש"ס ובפוסקים וגם שאין בזה משום מולוא לעו
 דווקא ממה שקריתו בספרי סל"ה לנו כתוב כקוב'
 משא חיים בקורת המנהגות באורך וכרוחב כיר
 ס' הטובה עלי ואעיקרא דל מהכא תקנתא חדשה
 בארץ דהאמת ידך היו טהנין לא רבאמלטי
 השמים אקסור דרי וכו' מהדורא של קלבים ממויעט
 יר"ש והקלו כדבר ולא שהם באים עתה לעשות
 דבר חדש שלא שיערוהו הראשונים כ"ה לחזור הדבר
 לקדמותו ואלו"ת כעירט אומיר וע"ה קך טהנין
 כוריות וסידות לחתוך החוטין שכלחי התחתון
 ושכלשון ומה שהכיו מהרב אשר המלך נר"ו פליאה
 דעת ממני על הרב הנו' וגם על כת' דמה כאו
 לחדש רתן הם הדברים אשר כתוב בס' שלחן גטוה
 על שטויקו וע"ה ואין כל חדש וולת אנדר לכת"ר
 נר"ו דהמנקרים שלטו יש מהם שהלכו למת"ק וראו
 להקלמם שלהם שונקרים הורכים והטאכאן והללע
 שכלר הטאכאן והסקכלו שאין בקיאים לנקר יפה
 כ"ה ה"ר אהרן סאף-טעני' היו' שהוא בקי ולריך
 זוה האומן והיה מלמד לאתרים דאל"ס כשהולך

ב ס"ה גיר הנשה עיניו די ליהו קי' מ"ד
 דטהג ככשי ארש וע"ע שם
 קי' ל"ו וכס' תורת השואת כלל ז' וגר מטוק ח"א
 קי' יוד אות ל"ה וע' מעשה אברהם קי' זך וכ"ח
 וע' גוע ישו אות רח"ל וכות אברהם אשכנו
 כמנחה בלילה דק"ס ע"כ

ג שם גיר הנשה או מותר לקלב ישראל
 לעשות סארהסונה מהירכים
 שיש בהן גיר הנשה למכור לגוים או אסור לעשות
 סמורה כדברים האסורים על זה עמד הרב שרם
 הארץ ח"ג קי' ב' והשיב דמן הדיון מותר אך יש
 לחוש לם' המחמירים וע"ה ויוקיר יש לחשו דולמא
 אהו למיכל מנינה מאי ללא ירע דקשה לעשות סימן
 שיהא נוכר וע' מעשה אברהם קי' כ"ח וע' שאל
 יעבן ח"א קי' מ"ב וע' קי' זקן ס"ה וע' בס'
 הקטן חיים כיד קי' י"ה על רגלי בהמה ערפה
 וע' להרב כות אפרים קי' טו ורוק וע' עה"ד
 סימן ב' אות יוד וע' שער המים קי' ז' ז'

ד הרב כרתי ופלעני כסקט"ו כתב דמנקר
 אחר מומחה רלה להכרית דגור זה
 אינו נמלא ככהמות נקבות כ"ה בזכרים דוקא
 והיו הסמ"ג כתב דטהג בזכרים ובנקבות ות"ד
 וקמה עליו בס' תולדות אדם להגאון ר"ו ז' ק"ב
 דכ"ב ע"כ רבסמ"ג לא נמלא כן ולא כסמ"ק ואי
 כניחו על החוטך דתבב דטהג בזכרים ובנקבות
 הר"ו הוא לחיוב כלי אדם דגם הנשים מוזהרות
 על גיר הנשה וכמו דנקט בלשונה החוטך כשאר
 מלות עב"ד רפח"ח :

ה מו שטוהר שלא לאכול כשר ירך אם הטהג
 היתר ויכל ליתן לו כיון רלדידיה של
 המאכול לא קבול אסורא ע' בשמת כ"ח ח"א סימן
 ג'ל' ושם בס' ל'ד באסור סמייב ידו ע"ע מכוין
 נפק"ל ואי הנשום מוזהרות ועיר שם קי' ל"ה
 ואי כמ"ע אותיה להא שם קי' ל"ו ובאסורין דרכן
 שם קי' ל"ו ועיר שם קי' ל"ח וע"ה וע' לקמן
 קי' יק"ב מ"ש שם :

סימן סו

א ס"ב דם כיום עיניו להרב עין המום
 ד"ה ע"ג
ב ס"ג קורט דם ע' להרב פתח הדביר
 ק"ה דקע"ג ע"ה שגמר
 על ירך הטובל כדם אפס קנהו או יאכל הקנה
 האחר ואם יש חילוק בין חס לטמן ואי לכתחילה
 יתחוק דר הדם קודם חיליה ע"ה וע' בס' תורת
 הזכח מע' ש' לענין הקטן שיש פגומה כלל האחר
 ויש